YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA

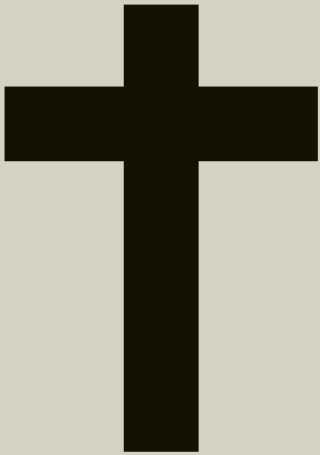

araboro, Eastern: YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA New Testamen

YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA

Karaboro, Eastern: YÃHÃ NAAMBIYÃRFÃN SABA New Testament

copyright © 1993 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Eastern Karaboro

Contributor: WBT Central Zone

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
15120496-00e2-503a-8d40-2d7cfcd1ba5b

Contents

Matɛhɛ 1
Marɛkɛ 54
Luke 86
Nsãn 141
Yesu tẽnlɛhɛ tẽŋ . . . 179
Wormefa 233
Kɔrntifa cir 260
Kɔrntifa saba syãŋ wuhu 282
Galasyifa 297
Yefɛsyifa 306
Filipefa 315
Kolosyifa 321
Tesalonifa saba cir . 327
Tesalonifa saba syãŋ wuhu 332
Timuti saba cir 335
Timuti saba syãŋ wuhu 342
Tyite 347
Filemu 350
Yebɛrɛfa 352
Syake 373
Pyar saba cir 379
Pyar saba syãŋ wuhu 387
Nsãn saba cir 392
Nsãn saba syãŋ wuhu 398
Nsãn saba tãã wuhu 399
Yudi saba 400
Kayar 403

Matɛhɛ Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Yesu wãlɛ myar
(Luke 3.23-38)

1 Yãhã ke Yesu Crise yĩŋ yi nwoŋ
gii laam wo, ke nwoŋ wãlɛ myar
nde, te yrũhũ nwo. Tuhufar na,
Yesu Crise pye Dawide kur kuɛ
puee, Dawide -sẽ pye Brama kur
kuɛ puee.
2 Pe wãlɛ myar nde:
Brama pye Yisyake tuhufua,
Yisyake -sẽ pye Dyakuba tuhufua,
Dyakuba -sẽ pye Yudaha ye tuhufua u cĩĩfa ne.
3 Yudaha pye Farɛhɛ ye tuhufua, Saraha ne; Tamar pye pe nahafua;
Farɛhɛ -sẽ pye Yɛsroŋ tuhufua,
Yɛsroŋ -sẽ pye Araŋ tuhufua.
4 Araŋ -sẽ pye Aminada tuhufua,
Aminada -sẽ pye Nasũũ tuhufua,
Nasũũ -sẽ pye Samu tuhufua.
5 Samu pye Baasya tuhufua, Arabe pye u nahafua.
Baasya pye Wobɛdi tuhufua, Wurti pye u nahafua.
Wobɛdi pye Yisay tuhufua,
6 Yisay -sẽ pye u yĩŋfua Dawide tuhufua.
Dawide pye Salmuu tuhufua, u
nahafua pye Yuri cɔɔ.
7 Salmuu -sẽ pye Worbua tuhufua,
Worbua -sẽ pye Dabya tuhufua,
Dabya -sẽ pye Yasaha tuhufua.
8 Yasaha -sẽ pye Yosafaha tuhufua,
Yosafaha -sẽ pye Yoraŋ tuhufua,
Yoraŋ -sẽ pye Yosyase tuhufua.
9 Yosyase -sẽ pye Syataŋ tuhufua,
Syataŋ -sẽ pye Yakasyi tuhufua,
Yakasyi -sẽ pye Secas tuhufua.
10 Secas -sẽ pye Manasyɛ tuhufua,
Manasyɛ -sẽ pye Manɔ tuhufua,
Manɔ -sẽ pye Syosya tuhufua.
11 Syosya pye Syekonya ye tuhufua u cĩĩfa ne; koo cãã kẽ pe bii Yiisrɛfa yigi ga fãnga na kãntraha gaa na, pe naa n yee Babilɔn.
12 Pe bii Yiisrɛfa yigi ga fãnga na
koo Babilɔn kãntraha na, loo kur
ye, Syekonya pye Salatel tuhufua,
Salatel -sẽ pye Sohobal tuhufua.
13 Sohobal -sẽ pye Yabuhu tuhufua,
Yabuhu -sẽ pye Lyasyim tuhufua,
Lyasyim -sẽ pye Yasɔɔ tuhufua.
14 Yasɔɔ -sẽ pye Sadoke tuhufua,
Sadoke -sẽ pye Kimu tuhufua,
Kimu -sẽ pye Ledyuhu tuhufua.
15 Ledyuhu -sẽ pye Lesyari tuhufua,
Lesyari -sẽ pye Matãŋ tuhufua,
Matãŋ -sẽ pye Dyakuba tuhufua.
16 Dyakuba pye Yosɛfe tuhufua, Yosɛfe wii tuu pye Maari puai. U Maari woo kẽ tuu pye Yesu nahafua, Yesu wii u ma u Crise, ke yĩntaha kẽ, u Yãhã Yĩndefua.
17 Ma gbe Brama na, ma ba nɔ
Dawide na, wãlɛ sẽnsye resyar
pye. Ma gbe Dawide na, ma ba
nɔ cãã gii na pe bii Yiisrɛfa yigi
ga fãnga na Babilɔn kãntraha na,
wãlɛ sẽnsye resyar pye. Ma gbe
Yiisrɛfa wãyigi cãã na, ma ba nɔ u
Crise wãsee cãã* na, wãlɛ sẽnsye
resyar pye.

Yesu Crise wãsee
(Luke 2.1-7)

18 Yesu Crise tuu see mii syi
dyaŋ le nde: Pe ba yɛr u nahafua
Maari wãwãã wĩĩ na cɔɔ naa waa
kẽ, u myaha ba kẽ Yosɛfe. Yosɛfe
sẽ ba u cã wa gɛ cã wa cɔɔ ye, Yãhã
Yrã Fãnga n u Maari ta u n nii lai

* **1:17** 1.17 Yesu wãsee cãã na, pe Yiifee- bii yir wa Babilɔn wo, ma dur ga pe kãntraha na.

ne. 19 U Yosɛfe wii tuu -sẽ ga ba nii
u puai, u pye naweeyɔ̃. U sẽ naa n
traha u Maari lai wĩĩ gbe yi nanihi
wo ye, u n yee woo ga koho kuã u
na, waa gɛ ma n yi le cãŋ na ye.
20 U pye too laangar na; per gaa
tuu ba sã wãy, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa n pa u ye mlũhũ wo, ma ba
u pye ma yee: «Yosɛfe, yĩŋfua
Dawide kur, ma'a n fya Maari
wãsyaŋ na cɔɔ ye. Ma sẽ yãã,
Yãhã Yrã Fãnga kẽ ke ta u n nii lai
ne. 21 U ga ba naa kicar see, ma
ba u myaha taha Yesu, ke yĩntaha
kẽ Syayahafua; ma sẽ yãã, u ga ba
u nawee- sya yaha kapee- wãpyeŋ
koho wo.» 22 Yãhã ke bii kai lii cãã
pãã yaha ke kaplãŋ tɔ̃rfua waa yɛ̃
ne, loo kai ne le nii n pye loo yale
wo. U bii yee:

23 «U capua wii tuu sẽ naa cã wa
ye,
u ga nii lai ne, u ba naa kicar
see.
Pe ga ba u myaha taha Manuɛl.»
Ke Manuɛl yĩntaha kẽ, Yãhã ma
wo ne.

24 Yosɛfe n ba yir pe wãy na. Lii
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ba yar u na, u n
loo pye, ma Maari sya cɔɔ. 25 U sẽ
-sẽ naa n sãy u ne ye, u n sya ba
u naa kicar see. Yosɛfe n u myaha
taha Yesu.

2

Kaicãfa mpãy ka, ma ga Yesu yãŋ

1 Yesu ba see Yudɛ kãntraha
klo laa wo pe n yee Betelɛmu.
Koo cãã na, Yɛrɔte kẽ u pye ke
Yudɛ kãntraha yahaseefua. Yesu
tuu see wa, kaicãfa mpãy n yir
kãntraha gaa na, yainsaha dar
kuɛ ye, ma pa kungbãy nde wo
pe n yee Yurusalɛm. 2 Pe n le yey
nawee- ye ma yee: «Kicar wii tuu
see u n pai nii Yiifee- yĩŋfua, u ma
na? Ye sẽ yãã, wo u yrompua yãã,
u yi yainde darkuɛ ye, wo n pa wo
n pai u sey.»
3 Yahaseefua Yɛrɔte tuu nde
luhu, u n fya, pe Yurusalɛmfa
byɛ ne. 4 U n pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa byɛ yee ba, ma suhu pe Yãhã
kaiyarfa byɛ ne, ma ba pe yey ma
yee: «U Yãhã Yĩndefua Crise ga
see na?» 5 Pe n u yɛ̃ sya ma yee:
«U ga ba see Yudɛ kãntraha klo
lii wo pe n yee Betelɛmu. Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii le yrũhũ
yaha ma yee, Yãhã yee:

6 ‹Ah yii Betelɛmufa, ye klo ma
Yudɛ kãntraha wo;
le sẽ kloŋ tãŋ Yudɛ kãntraha
kui byɛ na ye.
Ye sẽ yãã, yĩŋfua waa ga yi ye klo
wo.
U ga ba nii ta nawee- Yiisrɛfa yĩŋ
na
mii mbanaha wãŋ syi dyaŋ u
mbaa ne.› »

7 Pe loo pãã wa, Yɛrɔte n pe
kaicãfa yee ba, u sẽ ta waa n yi le
cãŋ na ye. U n pe yey u yrompua
yiyale ne. 8 U n pe lɛhɛ wãã
Betelɛmu wo ma yee: «-Ye ka yaa
u kicar fla kɛ yɔ̃; ye ma u yãã, -ye
ra yar, ta bya n ka n ga u sey nii
ndoŋ.»

9 Pe u yahaseefua kaplãŋ luhu
wa, pe n ke Betelɛmu kãnde sya.
Kãnde wo, pe n u yrompua yãã,
wii pe ba yãã wa yainsaha darkuɛ
kãntraha wo. Pe n maha u
yrompua yãã, tuu n fã pe yahasee
ye yãhãyĩŋ na. U kicar tuu pye
kaha gii wo, u yrompua tuu ga
nɔ ke kaha yĩŋ ne, u n yɛr. 10 Pe
kaicãfa pe u yrompua yãã ke syi,
pe n nuhu di gboho. 11 Pe n dye
ke kaha laam wo, ma u kicar yãã
u nahafua Maari ne. Pe n kãnklũy
gbãã, ma u kicar sey. Loo kur ye,
pe n pe wãn sãhã, ma wãn taa yi
wãã u kicar kẽ: Sãn, tesẽ wusuna
ne, tesẽ lasekole waa ter ne pe n
yee myer.

12 Loo kur ye, Yãhã n ba pe yar
mlũhũ wo ma yee, pe ma n dur ga
Yɛrɔte fla na ye. Pe n kãnde laa
ter gbe, ma dur tɛr pe kui wo.

Yãhã Yesu seefa ta pe n fã tɛr u ne

13 Pe kaicãfa pe ba tɛr wa,
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n ba pa u
Yosɛfe ye mlũhũ wo, ma ba u
pye ma yee: «Yir, u kicar gbe
u nahafua ne, ma fã tɛr Syipte
kãntraha wo! Kuee koo fla na, ta
n sya ba ma yar ma dur ba! Ma sẽ
yãã, Yɛrɔte ga ba naa u kicar kɛ,
woo ga u boo.» 14 Loo na, Yosɛfe n
yir, ma u kicar gbe u nahafua ne,
ma fã tɛr pe ne yĩmper wo Syipte
kuɛ ye. 15 U n ga kuee ke fla na,
Yɛrɔte n sya ba ku. Yãhã ke bii kai
lii cãã pãã yaha, ke kaplãŋ tɔ̃rfua
waa yẽ na, loo ne le pye. U bii yee:
«N ta Dya yee yi Syipte kãntraha
wo.»

Naam kicar wãboo

16 Yɛrɔte tuu -sẽ ba yi le cãŋ na
ma yee pe kaicãfa sye, pe sẽ dur
ba u yar u kicar wĩĩ ne ye, ncafũhũ
n u yigi ma sya ga ta tɛr. U n
yir ma yee, pe pe naam kicar byɛ
boo tãŋ Betelɛmu wo, tesẽ le klo
kãnkãy kui byɛ ne. Pe kaicãfa pe
-sẽ ba u yar u kicar seeyale ne, u
n ta, naam kicar pii mpãy pe sẽ
ba tɛr dyɛ- syãŋ yaha ye, pe n poo
boo. 17 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yermii
tuu bii lii cãã pãã yaha, loo ne le
pye. U bii yee:

18 «Pe wram wĩĩ luhu Arma* na,
kubɛhɛ ne busãã.
Arsyɛl kẽ tuu u pii mii wũn.
U wãflaŋ wĩĩ sye, u pii tee mii
pe wee nantãŋ ye.»

Yesu seefa yi u ne ke Syipte wo

19 Yɛrɔte wãku kur ye, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa n maha ba pa u
Yosɛfe ye mlũhũ wo, ke Syipte
kãntraha wo. 20 U n u pye ma yee:
«Yir, ma u kicar gbe u nahafua ne,
ma dur ga Yiisrɛ kãntraha na! Ma
sẽ yãã, mpãy byɛ pe naa u kicar
wãboo kɛ, pe ku wa.»

21 Loo na, Yosɛfe n yir ma u
kicar gbe u nahafua ne, ma dur
ga ke Yiisrɛ kãntraha wo. 22 U n
ga le luhu ma yee, Arkelusi ma u u
tuhufua Yɛrɔte draha gbe, ma nii
Yudɛ kãntraha kui yĩŋ na. Loo n
u ta u n fya, u sẽ sya ma nii Yudɛ
kãntraha klo laa wo ye. Yãhã n u
yar mlũhũ gaa wo, u ga nii Galɛlɛ
kãntraha wo. 23 U n ka, maa nii
koo kãntraha klo laa wo pe n yee
Nasarɛte. Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe
bii lii cãã pãã yaha u kicar wĩĩ na,
loo ne le pye. Pe bii yee: «Pe ga
ba naa u yee Nasarɛtefa naa.»

3

Nsãn nawee- tããfua kayar
(Mar 1.1-8; Luke 3.1-18; Nsãn 1.19-28)

1 Le yale n ba nɔ Nsãn wii u
nawee- tãã naa n yi loho wo, u n yi
Yudɛ drawaha fla wo, ma nii Yãhã
kaplãŋ pãã nawee- ye ma yee: 2 «-
Ye le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃ ye,
-tee ke miy yaha! Ye sẽ yãã, Yãhã
Yai nɔ gbe taha wa.»

3 Nsãn wĩĩ ne Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa tuu naa n pãã ma yee:
«Naa waa yĩmbui ne
le n yir drawaha fla wo ma
yee:
‹-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde
gbihi yaha ke kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ
yɔ̃!› »

4 Nsãn nayroho fai pye yũhũmii
sraha yor, pe ta ma ke tyĩn. U
ba sapaha ta ma u ya pua naa n
cɛr nsĩĩ wo. Jĩmblɛ te pye u digi,
sɔ̃r ne. 5 Yurusalɛm klofa naa n
pai u ye, Yudɛ kãntrahafa byɛ ne,
ma suhu Yurdane lafeŋ kuɛfa byɛ
ne. 6 Kapee- nkãy pe naa n pye,
pe naa ke tɔ̃r Yãhã ye nawee- byɛ
yĩnde na. Nsãn n -sẽ pe tãã naa n
yi Yurdane lafeŋ loho wo.

7 Yiifee- yahaseefa mpãy,
Farisyẽ ye, Sadusyẽ ye ne, poo
busãã naa n pai Nsãn fla na, u n

* **2:18** 2.18 Arma pye kusyĩnde Betelɛmu tãy. Faale wo, pe bii nabuar boo le wo. Pe bii wram yay tii le too naboor wĩĩ na, too syi yay kẽ pe le pe naam kicar wĩĩ na. Arsyɛl pye faale Yiifeesya, u gbĩĩ pye Betelɛmu tãy.

ba pe tãã naa n yi loho wo. Nsãn
n pe pye ma yee: «Nwoho terfa
mii! Yoo ye yar ma yee, tee ga
waha wloho yi kãã te Yãhã kasãhã
laam wo, tii te n pai? 8 -Ye naa
kayũhũ pye mii katyiyũhũ dyaŋ
ke piiyɔ̃m sa! Loo na, le ga cã
tee yi kãã kapee- wãpyeŋ kãnde
wo, ma kayũhũ wãpyeŋ kãnde
gbe. 9 Ye tee le ga ye laam wo, a
ye ma wo faale wãdyaha Brama
kur, loo nde wĩĩ na Yãhã ga ta
ye n wlohoyisaha yãã. Ye sẽ yãã,
Yãhã ga waha ntẽmbar nde ta te
n wã klaha nii naweeyɔ̃m, pe n ye
draha gbe, pe nii Brama kur. 10 Ta
n ye yar: Mbaapuai gbihi cai ta nii
wa, ma ga katyir cããr te nnen fla
na. Katyigi gii ma yee ke sẽ sa yɔ̃
ye, ke ga ba cɛr le naa wo. 11 Ndoo,
n ye tãã n yi loho wo, loo nde
le yar ma yee, ye ye kapee- miy
yaha, ma kayũhũ wãpyeŋ kãnde
gbe. Waa ter -sẽ ma tuu n pai; u
fãnga tɛr ra wãŋ yaha. Ta syi saa
waha nii u tẽntẽle, n u ntãy gbe
yigi u kẽ ye. Woo, u ga ba naa ye
tãã Yãhã Yrã Fãnga ne, tesẽ naa
ne. 12 U ma mii nawee dyaŋ tuu
ma sẽncrihi ne u koho wo. U ga
sẽmuhu fua yi pua laam wo. Loo
kur ye, u ga u pua le mploho wo,
tuu naa le te sẽmuhu na, naa gii
wãfegeyãã wee ke na ye.»

Yesu wãtããyi loho wo
(Mar 1.9-11; Luke 3.21-22)

13 Loo kur ye, Yesu n yir Galɛlɛ
kãntraha wo, ma pa Yurdane
lafeŋ fla wo. U n pa Nsãn fla na,
ma yee Nsãn n u tãã yi loho wo.
14 Nsãn n yee, woo ga sye ma yee:
«Ndoo kẽ tẽ yai n tãã mboo ye,
ah mboo -sẽ maha n pai ndoo ye!»
15 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Tyii le
n nii ke dyaŋ yagaa. Kai- nkãy byɛ
ke sroŋ Yãhã ye, wo yai wo naa ke
pye koo syi.» Loo na, Nsãn n le
sya.
16 Yesu tuu tãã wa, u n yi loho
wo. Le yalebya wo, yãhãyĩŋ n
fe yãr, u n Yãhã Yrã Fãnga yãã,
le tege u na mii kãnsyã waa ter
dyaŋ. 17 Yĩmbui laa n yir yãhãyĩŋ
kuɛ ye ma yee: «Ta Dya kẽ ma ne,
ma ntãŋ dye gboho ra tãy, ma ra
laam yĩn yalebyɛ.»

4

Setane Yesu tyĩn ga yãŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye
(Mar 1.12-13; Luke 4.1-13)

1 Loo kur ye, Yãhã Yrã Fãnga
n ta Yesu n ka drawaha fla wo,
sãndãpee yĩŋfua Setane n ga u
tyĩn ga yãŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ ye.
2 Yesu n ga plii gbeesĩĩ pye, ke yai
ke yĩmper u sẽ ngaa di ye. Fãã n
u yigi.
3 U sãndãpee yĩŋfua n pa u tãy,
ma ba u pye ma yee: «Ma'a pye
Yãhã Dya cĩĩnde, ntẽmbɛhɛ ngĩĩ
wã klaha digi.» 4 Yesu n u yɛ̃
sya ma yee: «Le ma le yrũhũ ta
Yãhã sabangbãŋ laam wo ma yee:
‹Nawee saa waha poho digi ya ne
ye, cã, Yãhã yɛ̃ kapãn loo ne le
nawee poho.› »
5 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n
ka u ne Yãhã kungbãy Yurusalɛm
wo, maa u ta u n dugu nii Yãhã
kangbãŋ yããsyi na. 6 U n dur, ma
u pye ma yee: «Ma'a pye Yãhã
Dya cĩĩnde, yir nwo, ma kur ye
tege kãntraha na. Ma sẽ yãã, le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
‹Yãhã ga ba ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ
wãã,
pe n ba naa n sẽŋ ma na.
Pe ga ba ma yigi pe kluɛ ne,
ma saa yãã mii kor
ntẽmblaha na ye.›
Loo ne ta n yee, ma kur ye tege
kãntraha na.» 7 Yesu n maha u
yɛ̃ sya ma yee: «Le maha yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Yãhã gii ke ma ma Yĩŋfua, ma'a
syi ma ke tãn yãŋ ye.› »
8 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n
ka Yesu ne yãŋ gaa yĩŋ na, ke
wãjruhu! Ke yãŋ yĩŋ na, u n

kãntraha kui byɛ yar tãŋ Yesu na,
tesẽ te nayõr ne, 9 ma u pye ma
yee: «N ga koo ngĩĩ byɛ wãã ma
kẽ, ma'a sya ma kãnklũy gbãã ra
yahasee ye, ma ra sey.» 10 Yesu n
u pye ma yee: «Tɛr kãã ra yahasee
ye, Setane! Yãŋ, le ma le yrũhũ ta
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Naa
Yãhã ya gboho, koo ya ke ma ma
Yĩŋfua, -taa mii le soho koo ya
koho wo!› »
11 Yagaa woo, u sãndãpee
yĩŋfua n tyii u na. Loo na, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ mpãy n pa Yesu fla na, ma
ba nii koho le u ye.

Yesu u tẽn fe gbe Galɛlɛ kuɛ kãntraha na
(Mar 1.14-15; Luke 4.14-15)

12 Yesu tuu luhu pe Nsãn le
nwompihi wo, u n dur ga Galɛlɛ
kuɛ kãntraha na. 13 U sẽ ga
nii kuee Nasarɛte wo ye, ma ga
nii Kapornu wo, klo laa ne le
ma Galɛlɛ langbãŋ yẽ na, Sab-
uloho kãntraha kuɛ ye, Nataale
kãntraha kuɛ ne. 14 Yãhã ke bii
kai lii cãã pãã yaha too kãntrɛ nde
wĩĩ na, ke faale kaplãŋ tõrfua Yisa
yẽ na, loo ne le pye Yesu wãpaŋ
ne. U Yisa bii yee:

15 «Sabuloho kãntraha, Nataale
kãntraha,
langbãŋ kuɛ kãntraha,
Yurdane lafeŋ kuɛ kãntraha,
ma suhu Galɛlɛ gii ne,
pe klofa fãnga sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye,
16 too kãntrɛ ndefa pe nii wam wo
Yãhã kuɛ ye,
pe ga ba cãã- yãã, cããngbãŋ!
Tesẽ mpãy pe gbã fya, cãã- ga ba
yi pe ye.»

17 Yesu n ta tɛr yir le Yãhã
kapãyĩĩ wãpãã ne. U naa le pãã
nawee- ye ma yee: «Yãhã Yai nɔ
gbe taha wa. -Ye le sya ye cã ye
kapee- sẽ yõ ye, -tee ke miy yaha!»

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mar 1.16-20; Luke 5.1-11)

18 Yesu tuu naa n yãr Galɛlɛ
langbãŋ yẽ na, u n fuayigifa syãm
mpãy yãã. Syimu wii pe naa n
yee Pyar, woo ba kẽ, u cĩĩfua
Andere ne. Pe pye pe naa jɔɔ miy
ke langbãŋ wo, ma naa fua- yigi.
19 Yesu n pe pye ma yee: «-Ye naa
n taha ra na ye kuãŋ ne! Tee naa
fua- le jɔɔ wo mii, yagaa, nawee-
me tee ga naa n le kãnfuẽ wo ke
syi.» 20 Le yalebya wo, pe n pe jɔɔ-
ta yaha, ma taha u na pe kuãŋ ne.
21 U n ka yahasee ye, maa
nawee- syãm mpãy yãã. Sewede
pii ba me, Syake tesẽ u cĩĩfua Nsãn
ne. Pe pye pe tuhufua Sewede ne
pe salangbãŋ wo, ma naa pe jɔɔ-
gbihi. Yesu n pe yee. 22 Le yalebya
wo, pe n ke salangbãŋ ta yaha, pe
tuhufua ne, ma taha Yesu na pe
kuãŋ ne.

Yesu nawee- klaha, ma yanfa jaa

23 Yesu naa n yãr Galɛlɛ
kãntraha byɛ na. U naa nawee-
klaha Yiifee- yawãhã nwey wo,
ma naa le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ yar
pe na, Yãhã kapãyĩĩ lii le Yãhã Yai
wĩĩ pãã. Pe laam wo, mpãy pe pye
yan ne, u naa pe byɛ jaa.
24 U myaha n sya ba yi Syire
kãntraha kui byɛ wo, pe n -sẽ pa
u fla na yanfa ter byɛ ne, ma suhu
mpãy byɛ ne pe kadye teelaa fla
klaha- pe ye. Mpãy pye, sãndãpee
pye pe yĩŋ na, wãtookufa pye,
mpãy ne pe naa fɛn sya yan koho
wo. Yesu n pe byɛ jaa. 25 Nabuar n
nii n taha u na; pe ba yi Galɛlɛ wo,
ma suhu te kui sẽnsye kãntraha
ne, Yurusalɛm ne, Yudɛ kãntraha
ne, ma suhu Yurdane lafeŋ kuɛ
ngaa kuɛ ne.

5

Yesu kaplãŋ, yãŋ gaa yĩŋ na

1 Yesu tuu pe nabuar yãã, u
n dugu nii yãŋ gaa yĩŋ na. U
kãnyãrwai n yũhũ crã u na.

Mpãy wĩĩ le sroŋ n tãy Yãhã ye (Luke 6.20-23)

2 Yesu n gbe, ma nii pe nawee-
klaha kaplãŋ ngĩĩ ne ma yee:
3 «Mpãy pe cã pe wee ngaa gɛ Yãhã ye ye,
ma nii ke kɛ,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma poo wãŋ.
4 Mpãy pe cã pe pyer sẽ yɔ̃ ye, le n nii pe fãy,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba koho le pe ye.
5 Mpãy pe ma prafa,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Pe ga ba kãntraha gaa ter yãã.
6 Mpãy pe wãsroŋ kɛ mii fããfa dyaŋ
pe digi kɛ, loho ne,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba loo nde wãã pe kẽ.
7 Mpãy pe pe nampyeŋ- fɛn di,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba pe bya fɛn di.
8 Mpãy pe laam ma gbɛgbɛ,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Pe ga ba Yãhã yãã yĩnde ne.
9 Mpãy pe n pai yrĩŋ yĩmbui ne,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã ga ba naa poo yee ke pii.
10 Pe kapee- pye mpãy na pe sroŋ,
ma yee pe tee pe troho tãhã Yãhã yor wo,
poo wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma poo wãŋ.
11 Nawee- ma yee ye tee n taha
ra na, ma nii ye tyɛhɛ, ma nii
kapee- pye ye na, ma nii kawar
fua n taha ye na, ma wãpee pãã
ye wĩĩ na, ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
12 -Ye naa nuhu di loo wĩĩ na, ye
cã ye wĩĩ n tãy Yãhã ye. Yãhã ga
ba ye dããn wãã ye kẽ yãhãyĩŋ na.
Pe bii naa kapee- pye faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa na koo syi.»

Yesu kakuãcraŋ pãã tetege wĩĩ ne tesẽ cãã- wĩĩ ne (Mar 9.50; Luke 14.34-35)

13 Yesu n maha yee: «Yii me
tee ma mii tetege wãŋ syi dyaŋ
driyɛ̃fa laam wo. Tetege ma sar,
pe ga waha pye mii, pe ke ta ke n
maha dur naa n tãy? Ke saha laa
yɔ̃ nantãŋ ye. Pe ga ke kaha woo
nkur ye, nawee- n tãhã naa n tɛr
ke na.
14 Yii maha me tee ma mii cãã-
dyaŋ driyɛ̃fa laam wo. Ye ma
klo lii dyaŋ le fãã nii yãŋ yĩŋ na,
wũhũsaha wee le na ye. 15 Waa sẽ
naaloho ndyan tar ma kataŋ cĩn n
tã le na ye. Ah ndee pe ma le tar,
pe ne le wra ta kããnkui na, mpãy
byɛ pe ma nwoŋ wo, pe n cãã- yãã.
16 Ye cãã- yai pe naa n yɛhɛ koo syi
dyaŋ nawee- laam wo, pe n naa
ye kayũhũ yãã, pe naa ye Tuhufua
Yãhã sey ke kayũhũ wĩĩ na.»

Yãhã kãnde kataŋ wũhũ

17 Yesu n maha pe yar ma yee:
«Yãhã kãnde kataŋ nkãy ke yar
yaha, tesẽ pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa pe bii kai- nkãy yar yaha,
n sẽ pa ma yee ye koo miy yaha
ye. N pa n n pai ke gbihi yar
ye na, tesẽ kai- nkãy byɛ pe cãã
yrũhũ yaha ra wĩĩ na, n koo byɛ
pye. 18 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye,
Yãhã ke ke kãnde kataŋ nkãy ta
ke ga nii ke wãnii na, kãntraha
tesẽ yãhãyĩŋ ne, too nde n sya
ba kua. Ke kãnde kataŋ kaplãŋ
teelaale gɛ saa miy yaha ye, ke
yrũhũsaha teelaale gɛ saa yi kãã
ye. Ke ga kuee kai- byɛ kuayale
n sya ba nɔ. 19 Wii ma le Yãhã
kãnde katan nen laa ya yi kãã, lii
le kloŋ tãŋ ke byɛ na, ma maha ga
nii loo klaha nawee- ye, ufua ga
ba kloŋ tãŋ nawee- byɛ nsoho wo
Yãhã yai klo wo. Wii woo tuu -sẽ
Yãhã kãnde kataŋ gbihi yigi, ma
ke yãr, ma nawee- klaha ke wãyãr
ne, woofua ga ba yĩŋ yãã Yãhã yai
klo wo. 20 Ta n ye yar, ye ma yee
ye sẽ n luhu Yãhã kapãn ye ma
ta tɛr Farisyɛ̃ ye yaha, tesẽ Yãhã
kaiyarfa ne ye, ye saa ba yãã dye
Yãhã yai klo wo ye.

21 Ye faale wãlɛ naa Yãhã kãnde
kataŋ nkãy yãr, ye ke cã. Koo wĩĩ
nen laa nde: ‹Ma’a syi ma nawee
boo ye!› Mboo wii ma nawee boo,
pe ga ma yigi ga, pe ga ma sãhã
kasãhãfua fla na. 22 Ndoo -sẽ ga
ye yar: Wii ma u laam war u
nampyeŋ ne, Yãhã ye u yai u yigi
ga kasãhãfua fla na. Wii ma u
nampyeŋ tyɛhɛ ma yee naplege,
Yãhã ye u yai u yigi ga kasãhã
yĩŋfa fla na. Wii ma u nampyeŋ
tyɛhɛ ma yee nafãã, Yãhã ye u yai
naa fla ne, naa gii wãfegeyãã wee
ke na ye. 23 Loo ne, maa ka diŋ
yisaha wo Yãhã kẽ, ma laam ma
ga too ma n cã ma laa tee pye ma
nampyeŋ na, 24 ma diŋ ta yaha
ke fla na, -taa ka maa wãã le ma
nampyeŋ ne! Loo na, ma cã dur
ba ma diŋ yi Yãhã ye. 25 Wii ma
yee ma laa tee pye, ma ma yigi
n gaha kasãhã saha wo, tee sẽ nɔ
wa ke fla na ye, cãã naa u nar ye
n wãã le. Mii loo sẽ ne ye, u n
gaha ma le soho u kasãhãfua koho
wo, woo n ma le soho fãngafa
koho wo, pe n ma le nwompihi
wo. 26 Ta n cĩĩnde nde pãã ma ye:
Ma’a yee ma sẽ le kafuɛ byɛ dãã
tãŋ ye, ma saa yãã yi ke nwompihi
wo ye.

27 Ke kãnde kataŋ nkãy tee cã,
loo wĩĩ nen laa maha nde: ‹Ma’a
syi ma cayɔr le ye!› 28 Ndoo -sẽ
ga ye yar: Wii ma nii waa cɔɔ
yãŋ, ma nii u wãkɛ wĩĩ ga u laam
wo, Yãhã ye ufua laam wo u cayɔr
pye wa. 29 Ke syi ne, ma’a yãã
ma yĩnde lii le yɔ̃, le ma kɛ wãleŋ
ne kapee- wãpyeŋ wo, le loho yi,
ma le miy wãã deydey! Ma kadye
teele nen laa ya ma yee le wee ye,
koo puar ma kadye kur byɛ n ba
miy le wãã naa laam wo, naa gii
wãfegeyãã wee ke na ye. 30 Ke ma
pye ma kãndigi koho gɛ ke ma kɛ
wãleŋ ne kapee- wãpyeŋ wo, ke
cɛr kãã, ma ke miy wãã deydey!
Ma ma koho neŋ ya yãã ke wee
ye, koo puar ma ba ka ma kadye
kur byɛ ne naa fla wo.

(Mat 19.9; Mar 10.11-12; Luke 16.18)

31 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha
nde: ‹Wii ma u ya koho cɔɔ sye,
ufua yai u u cɔɔ wãsyeŋ saba wãã
u kẽ!› 32 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ma ya
koho cɔɔ ma yee u sẽ naa waa di
ye, ma’a u sye, u n ga naa waa gbe,
ma u le kapee wãpyeŋ wo. Tesẽ,
cɔɔ wii u puai u sye, mboo wii ma
u gbe, ma bya kapee pye, ma cayɔr
pye.

33 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha
nde: ‹Taa Yãhã di lii ne, ma sẽ yai
ma ma yɛ̃ dur ye, ma yai ma le
pye!› 34 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ye ma
syi ye naa Yãhã di kueekuee gɛ
ye! Ye ma syi ye yãhãyĩŋ myaha
yee ye, Yãhã niisaha kẽ! 35 Ye
ma syi ye kãntraha myaha yee ye,
Yãhã trɛ tasaha kẽ! Ye ma syi ye
Yurusalɛm myaha yee ye, Yãhã gii
ke ma Yĩŋfuangbãŋ koo kungbãy
kẽ! 36 Ye ma syi ye naa ye yĩŋ yee
ye, ye tee mii ye saha ye yĩnyoho
neŋ gɛ ta ke n flege ye; ye saha
maha waha ke ta ke n wɔ ye. 37 Lii
ma pye cĩĩnde, -ye yee ‹ãwã›, lii
ma yee le wee cĩĩnde ye, -ye yee
‹aye›! Kapãn laa ma taha loo na,
sãndãpee yĩŋfua wĩĩ ne loo ne.

(Luke 6.29-30)

38 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha
nde: ‹Ma’a ra tee pye yĩnde na,
ta bya, n ga ma tee pye yĩnde na.
Ma’a ra tee pye nkãi na, ta bya, n
ga ma tee pye nkãi na.› 39 Ndoo -
sẽ ga ye yar: Wii ma ye tee pye
laa ne, ye ma syi ye le kafuɛ yi
ye! Wii ma ma fey kãndigi kuɛ
ndicĩĩ syi na, tyii u na u n maha
ma fey taha kãmaŋ kuɛ ndicĩĩ na!
40 Wii ma yee u ga ma sãhã, u ma
nayroho sya ma ye, tyii u na u n
ma nayrengbãŋ bya gbe. 41 Wii
ma yee ma ka teelaa wo fãnga na,
ma koo syi yrãhã flɛ sĩĩ yãr ufua
kẽ! 42 Wii ma ma nar ngaa ne, u
kẽ! Wii ma yee u ga fuɛ cɛr ma

ye, ma'a n sye ye!

(Luke 6.27-28, 32-36)

43 Ye faale wãlɛ kãnde laa maha
nde: ‹Tyii ma nampyeŋ ntãŋ n dye
ma tãy, ma napĩĩ wĩĩ n fũhũ ma
ye!› 44 Ndoo -sẽ ga ye yar: Ye tyii
ye napĩĩ- ntãŋ n dye ye tãy; mpãy
pe kapee- pye ye na, -ye naa Yãhã
nar pe kẽ! 45 Loo na, nawee- ga
cã pe yee, ye ma ye Tuhufua Yãhã
pii. Ye sẽ yãã, ke ke yai ta ke n yi
napee- na, tesẽ naweeyɔ̃m bya ne
wãcɛŋ. Mpãy pe sroŋ, tesẽ mpãy
bya ne pe sẽ sroŋ ye, ke ke sesaha
ta ke n too pe byɛ na wãcɛŋ. 46 Ye
ma yee ye tããfa ya wĩĩ n tãy ye ye,
ye yee la Yãhã ga ba dããn wãã ye
kẽ loo nde wĩĩ na? Kufar wããfa gɛ
pe sya ma fufor difa, pe bya n pye
ke dyaŋ. 47 Ye ma yee ye ga naa
ye nampyeŋ- poo ya syar, ye yee
la ye kayĩĩ pye gboho n tɛr loo ne?
Mpãy gɛ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye,
pe bya loo pye. 48 Ye tyii ye laam
n nii tãŋ gbɛgbɛ, ye pyer n maha
yɔ̃ tãŋ ye Tuhufua Yãhã wãŋ syi
dyaŋ!»

6

Kayĩĩ wãpye wĩĩ nawãm kẽ

1 Yesu n maha yee: «-Ye yãŋ,
kai- nkãy byɛ tee n pye Yãhã
myaha ne, ye ma syi ye naa ke pye
nanihi wo, nawee- byɛ n ye yãã
yĩnde ne ye! Ye ma nii ke pye n
yar nawee- na ke syi, ye Tuhufua
Yãhã saa ba ye dããn wãã ye kẽ ye.
2 Loo na, ma'a ga kla wãã
nawãm kẽ, ma'a syi ma ta, nawee-
byɛ n le cã ye! Dawarfa poo me pe
loo pye Yiifee- yawãhã nwey wo,
tesẽ nkur ye kãmbɛhɛ yɛ̃ na. Pe
n pye ke syi, nawee- byɛ n pe yãã,
pe naa pe sey. Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye, pe pe dããn yãã wa ke syi.
3 Mboo, ma'a ga kla wãã nawãm
kẽ ma kãndigi koho ne, ma'a syi
ma ta ma kãmaŋ koho gɛ n le cã
ye! 4 Le n nii, waa gɛ ma n yi yãã
le cãŋ na ye. Taa kayĩĩ lii pye, waa
sẽ le cã ye, ma Tuhufua Yãhã koo
le cã; ke ga ba ma dããn wãã ma
kẽ.»

Ye yai ye naa n pãã Yãhã ne mii?
(Luke 11.2-4)

5 Yesu n maha yee: «Ye ma n
pãã Yãhã ne, ye ma n naa n pye
dawarfa wãŋ syi dyaŋ ye! Pe ga
yir yɛr Yiifee- yawãhã nwey wo,
tesẽ nkur ye kãmbɛhɛ yɛ̃ na, pe
naa Yãhã nar nawee- byɛ n pe yãã
yĩnde ne. Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye, pe pe dããn yãã wa ke syi.
6 Mboo, ma'a ga pãã Yãhã ne, dye
ma nwoŋ laam wo, ma ke gbãã tã,
ma pãã ma Tuhufua Yãhã ne. U
ma ke fla na. Taa lii pye, waa sẽ
le cã ye, ma Tuhufua Yãhã koo le
cã; ke ga ba ma dããn wãã ma kẽ.
7 Ye ma nii n pãã Yãhã ye, ye
ma syi ye le ta kaplãmbuar mii
mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã
ye. Pe laam wo, pe le ga poo ma
nii kaplãmbuar pãã, Yãhã ga ba
pe kaplãŋ sya pe ye. 8 Ye ma n naa
n yãŋ pe na ye! Ye sẽ yãã, ngii wĩĩ
ma pye ye na, Yãhã gii ke ma ye
Tuhufua ke le cãã cã wa, ye ma
sya yee ye sẽ ke nar wa le ne ye.
9 Ye yai ye naa n pãã Yãhã ne
mii, le nde:
‹Wo Tuhufua Yãhã mboo wii taa
ma yãhãyĩŋ na,
10 ta, nawee- n cã ma miingbãŋ
kai- laha.
Ta, ma Yai n pa nawee- ye.
Ta, ma laam wũhũ n naa n pye
kãntraha na,
mii ke n pye yãhãyĩŋ na mii
syi dyaŋ.
11 Wo yɛ̃ digi wãã wo kẽ nanga,
peplii wãŋ syi dyaŋ.
12 Wo kapee- gbe kãã wo yĩŋ na.
Mpãy pe kapee- pye wo na,
wo bya wo n tyii pe kapee-
foho na
wo kuãŋ ne.
13 Ma'a n wo miy yaha,
wo n tyĩn naa n gaha kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye ye.

-Taa wo yi naa n kãã sãndãpee yĩŋfua koho wo.
[Mboo ya kẽ taa ma tãŋ yĩnfar ne, fãnga ne,
miingbãŋ ne, too rii wãkuayãã wee te na ye.
Amɛn, le nii ke syi!]› »
14 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Ye sẽ yãã, mpãy pe kapee-pye ye na, ye ma nii n tyii pe kapee- foho na ye kuãŋ ne, ye Tuhufua Yãhã bya ga ba ye kapee-gbe kãã ye yĩŋ na. 15 Mpãy pe kapee- pye ye na, ye ma -sẽ yee ye sẽ n tyii pe kapee- foho na ye kuãŋ ne ye, ye Tuhufua Yãhã bya saa ba ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ na ye.»

Yɛ̃ wãtã wĩĩ digi na

16 Yesu n maha yee: «Ye ma ye yɛ̃ tã digi na, ye ma syi ye yĩntaha tãhã mii dawarfa wãŋ syi dyaŋ ye! Poo ne pe yĩntar ta kaa syi, nawee- byɛ n waha le yãŋ cã, pe yee poo pe yɛ̃ tã digi na. Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, pe pe dããn yãã wa ke syi. 17 Mboo, ma'a ma yɛ̃ tã digi na, ma yĩntaha yee gbɛgbɛ, -taa ma yĩŋ yir, 18 nawee-ma n waha cã pe yee ma ma yɛ̃ tã digi na ye. Taa ma mii ya teelii wo, ma Tuhufua Yãhã woo le cã ma ne. Taa lii pye waa sẽ le cã ye, ma Tuhufua Yãhã woo le cã; u ga ba ma dããn wãã ma kẽ.»

Yãhã wũhũ wãkɛ puar kai- byɛ na
(Luke 12.33-34; 11.34-36)

19 Yesu n maha yee: «Ye ma syi ye nangbãn wãn kɛ naa n ta driyɛ̃ nge wo ye! Driyɛ̃ wo, fyãr ma tesẽ korfyãhã ne, too nde wãn pye n klaha-. Yuhu- maha ma, pe kããnklee gbã n ka ma wãn yuhu. 20 -Ye Yãhã wũhũ kɛ naa n ta busãã yãhãyĩŋ na! Too nde, fyãr tesẽ korfyãhã ne, te saha te pye klaha-ye. Yuhu- bya saha te yuhu ye. 21 Taa ma laam wãn ta na, ma laam byɛ ma koo fla na.

22 Yĩnde ma mii naaloho dyaŋ kadye na. Ma yĩnde ma yɔ̃ ma ye, ma kadye byɛ ga nii cãã- na. 23 Ma yĩnde ma klaha- ma ye, ma kadye byɛ ga nii wam wo. Cãã- mpãy pe -sẽ ma ma laam wo, poo ma -sẽ nii wam fla, ma cã ma yee wam mpãy pe ma ma laam wo, pe wɔ gboho tɛr.»

-Ye yii le soho Yãhã koho wo!
(Luke 16.13; 12.22-31)

24 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Waa saha yĩŋfa syãm wũhũ wãã le pye ye. Waa wĩĩ ga tãy u ye, le tɛr waa wĩĩ yaha. U ga sroŋ waa ye, tuu waa wĩĩ sye. Le ma ke syi, ye saha nii Yãhã tẽntẽ-, tee maha nii wale tẽntẽ- ye.

25 Loo ne, n ga ye yar nde ne: Dir rii tee ga naa n di, tesẽ loho gii ne tee ga naa n wɔ ye waha nii yĩnwɛr na, tesẽ nayrɛ rii ne tee ga le tã ye kadye na, ye ma syi ye naa ntãŋ cɛr too nde byɛ wĩĩ na ye! Ye sẽ yãã, yĩnwɛr puar dir na, kadye puar nayrɛ na.

26 Kãnsyãm mpãy pe n yir nc-aha ye, ye sẽ pe yãã la? Pe sẽ digi tãhã, pe sẽ dir gbe, teelaa wee pe ye pe dir kɔ̃ŋ n yaha ye. Ye Tuhufua Yãhã sẽ pe yɛ̃ digi wãã la pe kẽ? Ye wĩĩ n tãy Yãhã ye ma tɛr kãnsyãm yaha. 27 Ye laam wo, yoo ma u ga waha u kuper yũhũ wãã carle gɛ laangar ya kãmay na? 28 -Ye tee maha laam ga nayrɛ wĩĩ na! Nyɛ̃ fyãr te n fĩy tar wo, ye sẽ te nayɔ̃r yãã la? Te sẽ tẽn tẽ ye, te sẽ faha wãn tyĩn ye. 29 Ta n -sẽ le pãã ye ye, faale yĩŋfua wii pe naa n yee Salmuu, u nangbãn naa byɛ ne, u nayrɛ nayɔ̃r sẽ -sẽ bii nɔ nyɛ̃ fyãr wãŋ neŋ gaa gɛ nayɔ̃r na ye. 30 Nyɛ̃ nge gɛ ke n fĩy tar wo nanga, koo gii pe n pai miy le wãã naa laam wo sukũhũ, Yãhã nayɔ̃r wãã ke kẽ. Ke -sẽ ga pye mii ke tyii yii gɛ na, ke saa nayrɛ wãã ye kẽ ye? Ye sẽ koho taha yaha Yãhã na busãã ye. 31 Ye ma syi ye

naa laam ga ye yee: Wo n pai nwa di? Wo n pai nwa wɔ? Wo n pai nwa le wo kadye na? 32 Mpãy pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, poo pe too nde byɛ kɛ fãnga ne. Ma -sẽ yee yii na, Tuhufua Yãhã ma ye ye, ke cã te wĩĩ ma ye na.

33 -Ye cãã Yãhã Yai wĩĩ kɛ wa, -tee Yãhã ta ye Yĩŋfua, -ye naa ye troho tãhã ke yor wo! Loo na, ngii wĩĩ ke ma ye na, ke -sẽ ga ba ke wãã taha ye kẽ. 34 Ye ma syi ye naa laam ga sukũhũ wĩĩ na ye! Sukũhũ laangar wĩĩ ga ba pye le ya ya. Nanga fɛn yai ye ne ke dyaŋ.»

7

Wãsãhã wĩĩ
(Luke 6.37-38, 41-42)

1 Yesu n maha pe yar ma yee: «Ye ma n naa ye nampyeŋ- kaa ye, Yãhã bya sẽ -sẽ ga ba ye sãhã ye. 2 Ye sẽ yãã, mboo nawee, taa ma nampyeŋ sãhã mii syi dyaŋ, Yãhã ga ba ma bya sãhã koo syi. Lii taa n pãã ma nampyeŋ pyer wĩĩ na, Yãhã ga ba naa loo pãã ma bya pyer wĩĩ na.

3 Loo ne, n ga ye yar: Kãnkããle lii le ma ma nampyeŋ yĩnde wo, nwa ta ma n nii le yãŋ? Tẽngbãŋ gii ke -sẽ ma ma yĩnde wo, ma sẽ koo yãã la? 4 Mboo wii taa sẽ waha ke tẽngbãŋ yãã ma yĩnde wo ye, ma ga waha ma nampyeŋ pye la u yɛr, ma n le kãnkããle yi kãã u yĩnde wo u kẽ? 5 Dawarfua kẽ ma ne, cãã ke tẽngbãŋ yi kãã wa ma yĩnde wo, loo na maa waha gbihi yãŋ, ma le kãnkããle yi kãã ma nampyeŋ yĩnde wo.

6 Ye ma syi ye naa Yãhã wũhũ pãã napee- mpãy ye pe ma pãm wãŋ syi dyaŋ ye! Mii loo sẽ ne ye, pe ga waha wã klaha pe kapee pye ye na. Ye ma syi ye naa Yãhã wũhũ yar nawee- mpãy na pe ma tyɛ- wãŋ syi dyaŋ, pe wũhũ sẽ laha ye. Mii loo sẽ ne ye, pe ga ke Yãhã wũhũ wluhu pye klaha-.»

Wãnar wĩĩ
(Luke 11.9-13)

7 Yesu n maha yee: «-Ye naa n nar, ngaa ga wãã ye kẽ. -Ye naa n kɛ, yaa ngaa yãã. -Ye naa kããnklihi gbã, pe ga ke yãr ye kẽ! 8 Ye sẽ yãã, mboo nawee, ma'a n nar, Yãhã ga ngaa wãã ma kẽ. Ma'a n kɛ, Yãhã ga ta ma n ngaa yãã. Ma'a kããnklihi gbã, Yãhã ga ta ke n yãr ma kẽ. 9 Ye laam wo, waa ma la u dya ma ngaa digi nar u ye, u ga u kẽ ntĩn ne? 10 Laa, u ma fua nar u ye, u ga u kẽ nwoho ne? 11 Tee sya pee mii, ye kayũhũ pye ye pii kẽ. Ke syi ne, ye yai ye cã, ye Tuhufua Yãhã kayũhũ wãã mpãy kẽ pe ke nar u ye.

12 Kãnde lii Yãhã le ta, wo faale wãdyaha Musa ke kataŋ yrũhũ le yaha ke Yãhã sabangbãŋ wo. Tesẽ, pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa maha kaplãŋ nkãy yrũhũ le yaha ke wo. Koo kaplãŋ ngĩĩ byɛ yĩŋ nge tẽ ga pãã ye ye nde kapãngbɛrle: ‹Lii tee n kɛ ye nampyeŋ- pe naa le pye ye kẽ, yii gɛ -ye naa loo pye pe kẽ!› »

Yesu kakuãcraŋ pãã nawee- ye
(Luke 13.24; 6.43-44)

13 Yesu n maha kakuãcraŋ ngĩĩ pãã pe ye ma yee: «Nwonyɛ̃ gii ke fĩhĩ, -ye dye koo ne! Nwonyɛ̃ gii ke cay, tesẽ kãnde lii ne le cay, too nde n gaha nawee ne u plahasaha wo. Too -sẽ kẽ nawee- busãã pe n sya. 14 Nwonyɛ̃ gii ke -sẽ fĩhĩ, tesẽ kãnde lii ne le fĩhĩ, too nde n gaha nawee ne u yrã yããsaha wo. Mpãy pe -sẽ too yãã, pe sẽ nihi ye.

15 -Ye yii yigi kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne! Pe ma pa ye ye, yaa yee pe ma mbapĩy wãŋ syi dyaŋ, pe sẽ pee ye. Pe laam -sẽ wo, waygapyãhã gɛ sẽ pee ma tɛr pe yaha ye. 16 Yaa ba pe yãŋ naa n cã pe pyer na. Waa sẽ defĩĩ katyipir tai yãã ngur katyigi na ye. Waa

sẽ maha nkugu tai yãã ncũwãã na
ye. 17 Katyiyũhũ puayɔ̃ sa, katyip-
ihi -sẽ puapihi sa. 18 Katyiyũhũ
saha puapihi sa ye, tesẽ katyipihi
saha puayɔ̃ sa ye. 19 Katyigi gii ma
yee ke sẽ puayɔ̃ sa ye, ke ga ba
cɛr kãã, ke miy le wãã naa laam
wo. 20 Ye ga ba kawar Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa yãŋ naa n cã pe pyer na koo
syi.»

Yãhã laam wũhũ wãpye wĩĩ
(Luke 13.25-27)

21 Yesu n maha yee: «Mpãy
byɛ pe ra yee: ‹Yĩŋfua, Yĩŋfua,›
poo byɛ sẽ me pe ga ba dye
Yãhã yai klo wo ye. Mpãy pe
ta Tuhufua Yãhã laam wũhũ pye,
poo ya me pe n pai dye Yãhã yai
klo wo. 22 Yãhã kasãhã per maa
nɔ, nawee- busãã ga ba ra pye:
‹Yĩŋfua, Yĩŋfua, wo ba naa Yãhã
kaplãŋ tɔ̃r nawee- ye ma myaha
ne. Wo ba sãndãpee kar tege naa
n kãã nawee- yĩŋ na ma myaha ne.
Wo ba naa yɛ̃kã wũhũ busãã pye
ma myaha ne.› 23 Loo na, n -sẽ ga
ba pe yar, n yee: ‹N sẽ ye cã ye,
kapeepyefa mii, ye ma n crã ra na
ye!› »

Te nwey sĩĩ
(Luke 6.47-49)

24 Yesu n maha kakuãcran nde
pãã pe ye ma yee: «Ye sẽ yãã,
kaplãŋ nkãy tẽ pãã tɛr ye ye
ngĩĩ, wii ma ke luhu, ma u troho
tãhã koo syi dyaŋ, ufua ma mii
nawee wii dyaŋ tuu kai- cã, ma
ga u nwoŋ fãã ntẽmblaha fla na.
25 Sesaha ke gbã, lafir cããŋ yi ba
dye ke laam wo, teflahangbãŋ ke
fua fãnga ne, ke sẽ -sẽ too ye. Ke
nwoŋ nakũy ba ta ntẽmblaha fla
na koo kẽ.
26 Wii tuu ra kaplãŋ ngĩĩ luhu, u
ma yee u sẽ -sẽ u troho tãhã ke yor
wo ye, ufua ma mii naplege dyaŋ,
tuu ga u nwoŋ fãã tẽyãfũũ laam
wo. 27 Sesaha ke gbã, lafir cããŋ yi
ba dye ke laam wo, teflahangbãŋ
ke fua fãnga ne, ke n too pye
klaha- tãŋ.»
28 Yesu tuu ba kaplãŋ ngĩĩ byɛ
pãã kua, u wãklaha ter ba pe
nabuar fe gbe, ma sya yɛ̃ gbãã pe
na. 29 U sẽ naa nawee- klaha Yãhã
kaiyarfa wãŋ syi dyaŋ ye, u ba kai-
byɛ cã tãŋ.

8

Yesu gber waa jaa
(Mar 1.40-45; Luke 5.12-16)

1 Yesu tuu tege ke yãŋ yĩŋ
na, nabuar n nii n taha u na.
2 Gber waa n pa u tãy, ma ba
kãnklũy gbãã u yahasee ye ma
yee: «Yĩŋfua, le ma tãy ma ye, ma
ga waha ta ra n jaa n nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na.»
3 Yesu n koho nɔ wãã, ma tɛ u
na ma yee: «Ãwã le tãy ra ye, jaa
ma nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na!» Le
yalebya wo, ke yãhã n ta tɛr laha
kãã u dya na, u n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r
saha na. 4 Yesu n u pye ma yee:
«Luhu yɔ̃, ma'a syi nde pãã waa
ye ye! -Taa ka, maa mii yar Yãhã
yũndefua na, ma ma wãjaa diŋ yi,
diŋ gii faale wãdyaha Musa tuu
tɔ̃r yaha mpãy kẽ pe pye yãhã ne
pe kadye na, ma jaa. Ke syi ne
nawee- ga waha cã ma jaa.»

Yesu seraasyi yĩŋfua waa
tẽntẽle jaa
(Luke 7.1-10)

5 Yaliile Yesu tuu dye Kapornu
wo, seraasyi yĩŋfua waa n pa u
fla na, maa u nar waha ma yee:
6 «Yĩŋfua, ta tẽntẽle ma u sãy nii
kaha wo, kadye n ku u na, u n fãy
cĩĩnde wãfãy.» 7 Yesu n u pye ma
yee: «N ga ka n ga u jaa.»
8 U seraasyi yĩŋfua n -sẽ u pye
ma yee: «Yĩŋfua ta syi sẽ yai ma
dye ra kaha wo ye. Kapãngbɛrle
laa ya pãã, le n ta ra tẽntẽle n jaa.
9 N ma seraasyi, n n luhu ra yĩŋfa
ye. N -sẽ ma nii ndoŋ seraasyi
mpãy yĩŋ na. N ga nen waa pye:
Ka nwaa, u n ka. N ga nen nwo

pye: Pa nwo, u n pa. N ga maha ra
tẽntẽle pye: Nde pye, u n le pye.»
10 Yesu tuu u kaplãŋ ngĩĩ luhu,
ke n u fe gbe. Le n tãy tɛr u ye,
mpãy pe naa n taha u na, u n sya
pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Dya nwo, u ra ta u
Yatɛr u laam byɛ wo cĩĩnde. Pe
Yiifee- kur byɛ gɛ laam wo, n sẽ
waa yãã yãã tuu ra ta u Yatɛr woo
wãŋ syi ye. 11 Ta n ye yar, mpãy
ter ga ba yir kãntrɛ raa wo, driyẽ
kuɛ byɛ ye. Pe ga ba pa, pe ba nii
gbar dir na Yãhã yai klo wo, wo
faale wãlɛ Brama ye ne, Yisyake
ne tesẽ Dyakuba ne. 12 Yiisrɛ kur,
poo mpãy pe -sẽ yai pe dye Yãhã
yai klo wo, pe ga ba miy yi wãã
nkur ye wam fla wo, pe naa n wũn
ke fla na, pe yĩntaha tãhã, pe cã pe
wãfãy saa kua yãã ye.»
13 Loo kur ye, Yesu n u seraasyi
yĩŋfua pye ma yee: «Ka ma kaha
wo, taa ra ta ma Yatɛr, ma kai
lii ga yigi, le ga pye yagaa.» U
seraasyi yĩŋfua tẽntẽle n ta tɛr jaa
le yalebya wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mar 1.29-34; Luke 4.38-41)

14 Loo kur ye, Yesu n ka Pyar
kaha wo. U n ga Pyar cɔɔ nahafua
yãã, u ba sãy nii. U kadye ba war.
15 Yesu n tɛ u koho na, ke kadye
n u miy yaha. U n yir, ma nii pe
nampay yi.
16 Yainkɔŋ wo, pe n pa nawee-
busãã ne Yesu fla na. Sãndãpee
pye pe yĩŋ na. U kapãn n pe
sãndãpee kar tege kãã pe nawee-
yĩŋ na, u n maha pe yanfa byɛ jaa.
17 Tuu koo ngĩĩ pye, kai lii faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tuu bii
cãã pãã yaha, loo ne le pye. U Yisa
bii yee:

«U wo yan ter byɛ gbe kãã wo yĩŋ
na,
ma suhu wo kadye teebɛhɛ
nkãy byɛ ne
ke klaha- wo ye.»

Yesu wãtahanaha wĩĩ
(Luke 9.57-62)

18 Loo kur ye, Yesu n nabuar yãã
u ya tãy. Loo na, u n u kãnyãrwai
pye pe ka ke langbãŋ kũndi ngaa
ye.
19 Yãhã kaiyarfua waa n yũhũ
crã u na, ma u pye ma yee:
«Yĩŋfua, ma'a sya n gaha teelii
teelii, n ga naa n taha ma na.»
20 Yesu n u yẽ wãã sya ma yee:
«Yẽsrẽ ma te syãsar ne, kãnsyãm
ma pe nsɛŋ ne. Teele sẽ -sẽ wee u
Nawee Puee myaha na ye.»
21 Dya waa, u pye Yesu
kãnyãrwɛ u ya ndoŋ, u n u pye
ma yee: «Yĩŋfua, kãnde wãã ra
kẽ, n ma ga ra tuhufua nakugu
le wa, n ga pa.» 22 Yesu n u pye
ma yee: «Tyii nakur na te n naa
te nakurwai le. Mboo, ma naa n
taha ra na ma kuãŋ ne.»

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mar 4.35-41; Luke 8.22-25)

23 Loo kur ye, Yesu n dugu
dye ke salangbãŋ wo, woo tesẽ
u kãnyãrwai ne. 24 Yalaale wo,
teflahangbãŋ gaa n ba ta tɛr yir
ke langbãŋ yĩŋ na, ma sya loho
fua gbe le wãã n taha pe na, ke
salangbãŋ wo. Yesu -sẽ ba sã wãy.
25 Pe kãnyãrwai n yũhũ crã u tãy,
ma u gbã yir ma yee: «Yĩŋfua,
waa ku, wo sya yaha!» 26 Yesu n
pe yẽ wãã sya ma yee: «Nwa ye n
fya ke syi! Ye Yatɛr kloŋ tɛr la ye
ye?» Loo na, u n yir, ma gbey ke
teflahangbãŋ na tesẽ ke langbãŋ
loho ne, te n yɛr, ke fla n nii seyĩĩ.
27 Le n pe kãnyãrwai byɛ fe gbe,
pe n sya nii le pãã pe ya ye ma
yee: «Hãã, nawee wii ter syi kẽ
dya nwo ne, u n gbey teflaha na
tesẽ ke langbãŋ loho ne, te n sya
n luhu u ye?»

Sãndãpee pye nawee- syãm mpãy yĩŋ na, Yesu n pe jaa
(Mar 5.1-20; Luke 8.26-39)

28 Yesu tuu ga nɔ ke langbãŋ kuɛ
ngaa kuɛ ye, Jerasinefa kuɛ ye,

naam syãm mpãy n yi gbũhũ fla
wo, ma Yesu wãã ba. Sãndãpee
pye pe yĩŋ na, ma ba pe ta pe n
ba pee cĩĩnde wãpee. Nawee- sẽ
sya naa n tɛr pe kuɛ kãnde ne ye.
Pe Yesu yãã, pe n nii n kui ma
yee: 29 «Yãhã Dya, nwa taa ga pye
wo na? Ma'a n cãã wo pẽn wo
pẽnyale yaha ye!»
30 Kaha tyɛ- busãã pye ke fla na,
pe naa pe digi kɛ, pe fla ba faa dey.
31 Pe sãndãpee n Yesu nar ma yee:
«Ma'a yee maa wo kar, tyii wo n
ga dye tyɛ- mii laam laam wo.»
32 Yesu n le sya pe ye. Pe sãndãpee
n tege kãã pe naam syãm yĩŋ na,
ma ga dye pe tyɛ- laam laam wo.
Le yalebya wo, pe tyɛ- n fã tege ga
too dye ke langbãŋ wo, ma ku.
33 Pe tyɛ- sẽŋfa pe koo ngĩĩ yãã,
pe n fã tɛr le klo wo, ma ga ke kai-
byɛ tɔ̃r pe naam syãm mii wĩĩ na,
mpãy, Yesu sãndãpee kar tege kãã
pe yĩŋ na. 34 Loo na, pe klofa byɛ
n yi ga Yesu wããsaha wo. Pe ga u
yãã, pe n u nar u tɛr kãã poo fla
kãntraha yaha.

9

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mar 2.1-12; Luke 5.17-26)

1 Loo kur ye, Yesu n salangbãŋ
gbe, ma dur ga ke langbãŋ kũndi
ngaa ye, tuu ba nii na.
2 Pe n tãnkurfua waa gbe ba u
fla na u kasãy wãŋ ne, tuu sãy nii
ke na. Pe koho taha yaha Yesu na
ke syi, u n le yãã, ma u tãnkurfua
pye ma yee: «Cĩĩfua mii waha, ma
kapee- laha kãã ma yĩŋ na.»
3 Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla
na, pe n nii le ga pe laam wo ma
yee: «Eh, dya nwo n gbar Yãhã ne
cĩĩnde.» 4 Yesu n pe laam wũhũ
cã, ma pe pye ma yee: «Nwa ta
ye n nii kapee- ngĩĩ syi ga ye laam
wo? 5 N ga waha yee: Ma kapee-
laha kãã ma na. N ga maha waha
yee: Yir naa n yãr! Koo katɛ- syãŋ
ngĩĩ wo, lii loo le cã waha? 6 N -
sẽ n yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã u
Nawee Puee kẽ kãntraha nge na,
u n ga waha kapee- gbe kãã nawee
yĩŋ na.» Yesu n wã klaha loo na,
ma u tãnkurfua pye ma yee: «N
ma yar, yir, ma ma kasãy wãŋ gbe,
ma yãr naa n gaha ma kaha wo!»
7 U tãnkurfua n yir, ma yãr tɛr u
kaha wo.
8 Pe nabuar pe loo yãã, le n pe
laam wɔ pe n sya fya, ma nii Yãhã
sey koo fãnga nge wĩĩ na, fãnga
gii ke wãã nawee- kẽ.

Yesu Matɛhɛ yãŋ yi
(Mar 2.13-17; Luke 5.27-32)

9 Yesu n tɛr ke fla yaha. U n nii n
tɛr, ma ga kufar wããfua waa yãã
tuu tege nii kufar wããsaha wo. Pe
naa u yee Matɛhɛ.
Yesu n u pye ma yee: «Naa n
taha ra na!» Matɛhɛ n yir, ma nii
n taha u na u kuãŋ ne.
10 Loo kur ye, Yesu pye dir
na u kãnyãrwai ne, Matɛhɛ kaha
wo. Kufar wããfa pye pe ba nihi,
ma suhu kãmpee- yãrfa mpãy
ter ne. Pe byɛ wãã naa n di
pe ne. 11 Pe Farisyɛ̃ n loo yãã,
ma Yesu kãnyãrwai pye ma yee:
«Nwa ta ye Yĩŋfua n nii wãã n di
kufar wããfa ne, ma suhu kãmpee-
yãrfa mpãy ter ne?» 12 Yesu n pe
kapãn luhu, ma pe pye ma yee:
«Yĩnwɛrfa poo sẽ me pe tyinfua
tay ye, yanfa poo pe u tay. 13 Ye
sẽ Yãhã kaplãŋ ngĩĩ war ye, ngĩĩ
ke yrũhũ yaha ma yee: ‹Laanyɔ̃m
tẽ n kɛ, n sẽ yee diŋ wãyiŋ ye.› Ye
yai ye koo war!» Yesu n maha yee:
«Ye sẽ yãã, n pa kãmpee- yãrfa
wĩĩ na; mpãy pe pe ya yãŋ poo ma
kãnyĩĩ yãrfa, n sẽ pa poo wĩĩ na
ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mar 2.18-22; Luke 5.33-39)

14 Loo kur ye, Nsãn nawee-
tããfua kãnyãrwai n ba pa Yesu fla
na, ma ba u yey ma yee: «Nwa ta,
wii tesẽ pe Farisyɛ̃ ne, wo ne wo

yɛ̃ tã digi na, mboo kãnyãrwai sẽ
-sẽ le syi pye ye?» 15 Yesu n pe yɛ̃
sya kakuãcraŋ ne ma yee: «Ah ye
laam wo, cafãn yigifa ga waha pye
la yĩntawahar na, u cafãn yigifua
tuu ma pe ne? Ye cã le syi saha
pye ye rɛhɛ! Per gaa -sẽ ma ke n
pai, u cafãn yigifua ga ba yigi kãã
pe laam wo. Koo per maa nɔ, pe
ga ba cã naa pe yɛ̃ tã digi na.
16 Waa sẽ faafuɛ̃ faagblaha ta,
ma ga nayredyaha wihi pãhã n tã
ke ne ye. Ma'a loo pye, le faafuɛ̃
ga ke nayredyaha tyĩn cɛr, kaa n
maha taha ke cɛrsadyaha fla na.
17 Waa sẽ maha sẽmper le srafũhũ
sakueelɛr wo ye. Ma'a loo pye,
pe sẽmper ma ba yir, te srafũhũ
sakueelɛr ga fe, pe sẽm n woo tãŋ,
te srafũhũ sakuee tii maha klaha-
taha le na. Koo kẽ sẽmper yai pe
le srafũhũ sakueefãn too laam wo.
Ke syi ne, pe sẽm tesẽ te srafũhũ
sakuee ne, ngaa saa te yãã ye.»

Syase pueesya, tesẽ cɔɔ wii ne tuu tɛ Yesu nayroho na
(Mar 5.21-43; Luke 8.40-56)

18 Yesu naa koo kaplãŋ ngĩĩ pãã,
Yiifee- yahaseefua waa n pa, ma
ba kãnklũy gbãã u yahasee ye ma
yee: «Ta pueesyale ku ke yagaa
nge na; pa, ma ba koho taha le na,
le n yir gbã wo le nii yrãŋ na.»
19 Yesu n yir u kãnyãrwai ne, ma
taha u dya na. 20 Cɔɔ waa pye,
u ntɔ̃r kuee naa n woo u ye dyɛ-
sẽnsye syãŋ, wãyɛr wee ye. U n
yũhũ crã Yesu na kur kuɛ ye, ma tɛ
u nayroho yɛ̃ na. 21 U ba le ga yigi
ma yee: «N ma yãã tɛ u nayroho
yɛ̃ ya na, n ga jaa.»
22 Yesu n wã klaha, ma u yãã ma
yee: «Cɔɔ, mii waha, taa ra ta ma
Yatɛr, loo le ma jaa.» Le yalebya
wo, u cɔɔ n jaa.
23 Yesu tuu ga dye u yahaseefua
kaha wo, u n pe kapẽnfa yãã, pe
nabuar ne, pe nii n gble u kicar
wãkɛlaa wĩĩ na. 24 U n yee: «-Ye
yi kãã nwo, u kicar sẽ ku ye, wãy
ya u sã wãy.» Pe n nii u lɛr. 25 Pe
nawee- pe yi wa ke nakugu nwoŋ
wo, Yesu n dye, maa le kicaale
yigi koho na, le n yir, ma dur nii
korkor.
26 Le kapãn n cããŋ ga koo kuɛ
teebɛhɛ byɛ wo.

Yesu fũũ- syãm mpãy jaa

27 Yesu n tɛr ke fla yaha. U nii n
tɛr, fũũ- syãm mpãy n nii n taha u
na, ma nii n kui ma yee: «Dawide
Dya, wo fɛn di!» 28 Yesu tuu ga dye
kaha wo, pe fũũ- n pa u fla na, u
n pe yey ma yee: «Ye laam wo, ye
yee la n ga waha ye jaa?» Pe n
u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua.»
29 Loo na, Yesu n tɛ pe yĩmpɛ na
ma yee: «Tee ra ta ye Yatɛr, ma
yee n ga waha ye jaa, loo na ye ga
jaa.» 30 Pe yĩmpɛ n ta tɛr n yãŋ.
Yesu n le pãã waha pe ye ma yee:
«-Ye luhu yɔ̃, ye ma syi ye le gbe
yi ye!» 31 Pe -sẽ ka, ma ga Yesu wĩĩ
pãã koo kuɛ teebɛhɛ byɛ wo.

Yesu bebe waa jaa

32 Pe nawee- syãm pe naa n tɛr,
mpãy n pa Yesu fla na, dya waa ne
sãndũpee pye u yĩŋ na, ma u ta u
sẽ waha naa n pãã ye. 33 Yesu tuu
kãhã u sãndũpee kar tege kãã u
bebe yĩŋ na, u n nii n pãã.
Le n yɛ̃ gbãã pe nabuar na, pe
n sya yee, waa sẽ nde syi yãã yãã
Yiisrɛfa kãntraha wo ye.
34 Pe Farisyɛ̃ poo -sẽ naa le pãã
ma yee, a sãndãpee yĩŋfua kẽ
u fãnga wãã Yesu kẽ u n waha
sãndãpee kar tege n kãã nawee-
yĩŋ na.

Pe nabuar fɛn Yesu yigi

35 Yesu naa n yãr kungbãhã byɛ
wo, tesẽ kusyĩmbɛhɛ byɛ ne. U
naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã
nwey wo, ma naa le Yãhã Yai
kapãyĩĩ wĩĩ yar nawee- na, ma naa
yanfa ter byɛ jaa, ma suhu mpãy
ne pe kadye teelaa fla klaha- pe
ye. 36 Tuu naa nabuar mpãy yãã,
pe fɛn n u yigi, pe ba fãy, pe laam

ba wlãhã; pe pye mii mbaa dyaŋ
mbanaha wee pe na ye.
37 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai
pye ma yee: «Te nabuar nde
ma mii dingbãn wãŋ syi dyaŋ te
wãgbe yale nɔ tar wo, tẽntẽ- sẽ -sẽ
wee ma ga te gbe ye. 38 Yãhã gii ke
-sẽ ma mii u dingbãnfua dyaŋ, -ye
naa ke nar ke n tẽntẽ- nɔ wãã, pe
n ba te nabuar le ke kãnde wo!»

10

Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm lɛhɛ wãã
(Mar 3.13-19; 6.7-13; Luke 6.12-16; 9.1-6)

1 Loo kur ye, Yesu n u
kãnyãrwai sẽnsye syãm yee ba,
maa kãnde wãã pe kẽ pe waha
sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na, pe waha naa yan
ter byɛ jaa, tesẽ mpãy byɛ ne pe
kadye teelaa fla klaha- pe ye.
2 Pe tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm myar
nde:
Syimu wii pe naa n yee Pyar, u
cãã woo yee,
woo tesẽ u cĩĩfua Andere ne;
ma suhu Syake ne, tesẽ u cĩĩfua
Nsãn ne,
Sewede pii me pe syãm byɛ ne.
3 U n Filipe yee, Bateremi ne; ma
suhu Tema ne,
tesẽ Matɛhɛ ne, kufar wããfua kẽ
u ne.
U n Alefɛ dya Syake yee, tesẽ
Tadee ne,
4 ma suhu Syimu wii ne klokai-
wãgbihi n tãy u ye,
tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii tuu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.
5 Yesu n poo nawee- sẽnsye
syãm mii lɛhɛ wãã, ma pe yar ma
yee: «Mpãy pe wee Yiifee- ye, -ye
ma n ka pe kui wo ye, -ye ma n
ka Syamarifa kui wo ye! 6 Mpãy
pe ma Yiifee-, ma plaha mii mbaa
dyaŋ u mbanaha wee pe ne ye, -
ye ka poo ye! 7 -Ye Yãhã kapãyĩĩ
pãã naa n gaha kãnde wo ye yee:
Yãhã Yai nɔ gbe taha wa! 8 Ye ga
naa yanfa jaa. Ye ga naa nakur ta
te n yir gbã wo, te dur ba yrãŋ na
gbaafa ye! Ye ga naa gber- jaa, pe
n naa nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na!
Ye ga sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na! Loo kãnde nde, le
wãã ye kẽ faa, ye bya ye ga naa n
pye faa! 9 Ye ma syi ye sãn gbe war
ne ye! Ye ma syi ye ntẽn war gbe
le ye sapar jifaa wo ye! 10 Ye ma ga
ke yrãhã yi, ye ma syi ye ngaa gbe
ke n naa ye ndege ye, nkãnfaha
dyaŋ, kalen sãnsĩĩ ne, ntãn ne, kãi
gɛ ne ye! Ye sẽ yãã, tẽntẽfua yai
pe naa u yɛ̃ digi wãã u kẽ.
11 Ye ma ga dye klo lii wo,
kungbãy woo, kusyĩnde woo, -ye
yãŋ wii tuu yai u waha syãsaha
wãã ye kẽ, -ye kuee woofua fla na
ye sya ba tɛr! 12 Ye ma dye kaha gii
wo, -ye yee: Yãhã ke yrĩŋ wãã ye
kẽ. 13 Koo kaha ngefa ma ye yigi
yɔ̃, tee pa yrĩŋ syaha gii ne, pe ga
ke yrĩŋ yãã. Pe ma -sẽ yee pe sẽ
ye yigi yɔ̃ ye, tee pa yrĩŋ gii ne, ke
ga kuee ye ye. 14 Kaha giifa, laa
na klo liifa ma sye, pe sẽ ye yigi
yɔ̃ ye, laa na pe sẽ luhu ye kaplãŋ
ye ye, -ye tɛr kãã ke fla yaha, -tee
ye trɛ mplẽm kor yaha pe na, pe
n cã lii ma pe dye poo pe le kɛ.
15 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yãhã
kasãhã per maa nɔ, Sodɔ̃ klofa*
tesẽ Gumor klofa ne pe sya bii pee
tɛr, poo fɛn gɛ saa ba nɔ loo klo
ndefa fɛn na ye.»

Kayĩhĩ nkãy ke n pai
(Mar 13.9-13; Luke 21.12-17)

16 Yesu n maha pe kãnyãrwai
pye ma yee: «-Ye yãŋ, n ye lɛhɛ
wãã mbaa dyaŋ waygapyãr nsoho
wo. Tee -sẽ yii wãyigi cã nwɔr
wãŋ syi, -ye nii kãnsyãm mpãy
wãŋ syi dyaŋ pe saha kapee- pye
ye. 17 -Ye kacãn yãã yii na! Mpãy

* **10:15** 10.15 Faale cãã na, Sodɔ̃fa tesẽ Gumorfa ne, pe bii pee tɛr. Yãhã kasãhã n too pe na, naa gaa ter n pe wãã le suhu pe kui ne.

ga ba ye yigi naa n gaha kasãhã
saha wo, pe ga ba naa ye gbã
sãngblã ne, pe Yiifee- yawãhã
nwey wo. 18 Pe ga ba ye yigi naa
n gaha yahaseefa mpãy yaha ye,
tesẽ yĩŋfa mpãy ne, ndoo wĩĩ na.
Loo gɛ ga ba nii yĩŋ, ye n waha ta
wĩĩ pãã pe yaha ye, poo tesẽ mpãy
ne pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. 19 Pe
ma ba ye yigi ga kasãhã saha wo,
kaplãŋ nkãy tee n pai pãã, tesẽ
ye n pai ke pãã mii syi dyaŋ, ye
ma n naa ntãŋ cɛr koo ngĩĩ ne ye!
Kaplãŋ nkãy tee n pai pãã, ke ga
ba le ye yɛ̃ wo loo yale wo. 20 Ke
saa ba nii ye laam kaplãŋ ye, ye
Tuhufua Yãhã Yrã Fãnga kẽ, ke ga
ba naa n pãã ye yɛ̃ ne.

21 Nawee- mpãy ga ba pe
nampyesey wãã pe n boo, tuhufa
mpãy ga ba loo pye pe pii na.
Kicar mpãy ga ba wã klaha pe pe
seefa laha, pe ta pe n pe boo. 22 Ye
wĩĩ ga ba fũhũ nawee- byɛ ye ta
wĩĩ na. Wii ma -sẽ waha plãhã
kuee ra kur ye ke kãnkai- byɛ wo,
Yãhã ga ba u sya yaha. 23 Pe ma ba
nii ye kɛ yĩntayãhã ne klo lii wo,
-ye loo klo ta yaha, ye fã ga klo laa
wo! Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye
saa ba Yiifee- kui byɛ fã tãŋ mii, u
Nawee Puee sẽ dur ba wa ye.

24 Ye le cã ma yee, wii tuu n
klaha nantãŋ, u sẽ tɛr u klaha-
fua yaha ye. Tẽntẽle sẽ tɛr u
yĩŋfua yaha ye. 25 Wii tuu n
klaha nantãŋ, pe ga waha u pye u
klahafua wãŋ syi, tesẽ pe ga waha
tẽntẽle pye u yĩŋfua wãŋ syi. Ye
sẽ yãã, ndoo wii tẽ ma mii kaha-
fua dyaŋ, pe ma ra yee Sebulɛhɛ
sãndãpee yĩŋfua, yii mpãy tee ma
ra kahafa, pe ga naa ye bya yee ke
syi, loo laha.»

Wii nawee- yai pe naa n fya u na
(Luke 12.2-9)

26 Yesu n maha yee: «Ye ma syi
ye naa n fya nawee- na ye! Ngii
ngii ke wũhũ nii, ke ga ba yãã
gbaa na. Kai- nkãy ke maha ma,
waa sẽ ke cã ye, ke ga ba cã. 27 Ke
syi ne, kaplãŋ nkãy tẽ n pãã yii
ya ye yĩmperwoho wo, -ye ke pãã
nawee- byɛ ye yaiwaha na; tesẽ
nkãy yii ya tee n luhu ra ye, -ye
ke pãã nanihi fla wo nawee- byɛ
ye! 28 Mpãy syi pe ga waha nawee
kadye boo, pe sẽ -sẽ ga waha u yrã
boo ye, ye ma syi ye naa n fya poo
na ye! -Ye naa Yãhã koo fya, koo
gii ke ga waha nawee kadye pye
klaha- tãŋ, tesẽ u yrã bya ne naa
laam wo, naa gii wãfegeyãã wee
ke na ye.

29 Kãnsyãyi mii syi wãm syãm
sẽ n par la warpua ya ne? -Ye cã
ye yee, poo nen waa gɛ sẽ n too
kãntraha na mii, ye Tuhufua Yãhã
sẽ le cã wa ye. 30 Ye yĩnyor nde gɛ
Yãhã te byɛ yɛ̃ cã yaha wa. 31 Ye
ma syi ye naa n fya laa ne ye; -ye
cã ye yee, ye wĩĩ gboho Yãhã ye,
ma tɛr kãnsyãyi mii syi wãbuar
yaha.

32 Wii ma le pãã nawee- yĩnde
na ma yee woo u ya le soho ra
koho wo, ta bya ga ba le pãã ta
Tuhufua Yãhã ye, n yee woofua
ma ra wũũ. 33 Wii ma -sẽ le
pãã nawee- yĩnde na ma yee woo
sẽ ra cã ye, ta bya ga ba le pãã
ta Tuhufua Yãhã ye, n yee n sẽ
woofua cã ye.»

Yesu wãpaŋ ta nawee- ga cɛr
(Luke 12.51-53; 14.26-27)

34 Yesu n maha yee: «Ye ma
syi ye le ga ye yee, n pa nawee-
yĩmbuhu wããlesaha wo pe ya ne
ye. N pa pe wãcɛr yĩmbui ne pe
ya na. 35 N pa
n n pai dya cɛr u tuhufua na;
n n pai pueesya cɛr u nahafua na;
n n pai cɔɔ cɛr u nansya na.
36 Nawee nawee woo,
u nwoŋfa poo pe ga nii u
napĩĩ-.

37 Wii tuhufua wĩĩ ma n tãy u
ye, u nahafua wĩĩ ne, ma tɛr ndoo
wĩĩ yaha, woofua syi saha nii ra

kãnyãrwɛ ye. Wii dya wĩĩ ma n
tãy u ye, u pueesya wĩĩ ne, ma tɛr
ndoo wĩĩ yaha, woofua syi saha nii
ra kãnyãrwɛ ye. 38 Wii ma cã u ga
waha wãfãy sya ra wĩĩ na, u ma
sya ga gbãpee ku, woofua syi yai
u naa n taha ra na. 39 Wii tuu u
ya yĩŋ kɛ, ma suhu u laam wãn
ne, woofua ga ba too byɛ kɛ laa;
wii tuu -sẽ ga le sya u u yĩŋ kɛ laa,
ma suhu u laam wãn ne ndoo wĩĩ
na, woofua kẽ tuu cã ga ba too nde
byɛ yãã.»

Yãhã kayũhũ wãyãã
(Mar 9.41)

40 Yesu n maha yee: «Nawee
wii ma ye gbihi yigi, ndoo kẽ tuu
gbihi yigi; nawee wii ma -sẽ ndoo
gbihi yigi, ta Tuhufua Yãhã gii ke
ra lɛhɛ wãã, koo kẽ ufua gbihi yigi.
41 Wii ma Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua yãã,
ma yee Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ u
ne, ma u gbihi yigi, ufua ga ba
kayũhũ yãã Yãhã ye, Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua wãŋ syi dyaŋ. Tesẽ, nawee
wii tuu sroŋ Yãhã yĩnde na, wii
ma u yãã, ma yee u sroŋ Yãhã
yĩnde na, ma u gbihi yigi, ufua
ga ba kayũhũ yãã Yãhã ye, nasroŋ
wãŋ syi dyaŋ. 42 Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Mpãy pe ma naflam ta
kãnyãrwai laam wo, wii ma poo
nen waa yãã ma yee u ma ndoo
kãnyãrwɛ, ma sekuyĩĩ nen wãã u
kẽ lawɔŋ ya ne, ufua ga ba kayũhũ
yãã Yãhã ye.»

11

Nsãn u nawee- lɛhɛ wãã Yesu ye
(Luke 7.18-35)

1 Yesu tuu u kãnyãrwai sẽnsye
syãm klaha wa koo kai- ngĩĩ ne, u
n yir ke fla na ma tɛr. U n ka kui
nkãy wo, ma ga nii nawee- klaha,
ma Yãhã kapãyĩĩ pãã pe ye.
2 Nsãn nawee- tããfua pye
nwompihi wo. U Yãhã Yĩndefua
Crise tuu naa kai- nkãy pye, u n ke
luhu. U n u kãnyãrwai mpãy lɛhɛ
wãã Yesu ye. 3 Pe n ga u yey ma
yee: «U Yãhã Yĩndefua wii wãpaŋ
too n sẽŋ, mboo la woo laa, u kuee
wãpaŋ na kur ye?» 4 Yesu n pe yẽ
sya ma yee: «Nkãy tee n luhu,
ma suhu nkãy ne tee n yãã yĩnde
ne, -ye ka yaa ke tɔ̃r yar Nsãn na
ye yee: 5 Fũũ- n yãŋ, tãnklahafa
gbihi n yãr, gber- wã klaha n nii
gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na, nditẽy n
luhu, nakur n yir gbã wo, le Yãhã
kapãyĩĩ n pãã nawãm ye.
6 Wii ma yee u sẽ ba dur yi ta
kur ye ye, ta n nii yai tãŋ u Yatɛr,
woofua wĩĩ n tãy Yãhã ye!»
7 Nsãn kãnyãrwai pe tɛr wa,
Yesu n nii Nsãn wĩĩ pãã pe nabuar
ye ma yee: «Tee ka Nsãn fla na
drawaha fla wo, ye -sẽ ka ma ga
nwa yãŋ? Kipua sẽ kẽ tee ga yãŋ
teflaha ke u yɛhɛ ye. 8 Ye -sẽ ka
maa nwa yãã? Ye sẽ ka maa dya
waa yãã tuu nangbãŋ nayreyɔ̃r
le yɛr ye rɛhɛ. Ye cã mpãy pe
nangbãm nayreyɔ̃r le, pe n nii
nangbãm kangbãy wo. 9 Tee ka,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua la tee ga yãã?
Ãwã, ta n ye yar, Nsãn wii tee ga
yãã u tɛr gɛ tɛr Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
yaha. 10 Woo wĩĩ kẽ, le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã
yee:
‹N nwo, n ta tẽnlɛhɛle nɔ wãã ma
yahasee ye,
u n gaha ta kãnde gbihi yaha
ma kẽ.› »
11 Yesu n maha yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Naa wii u tɛr Nsãn
yaha, usyi sẽ see wa ye. Wii u
kloŋ Yãhã Yai wo, woo -sẽ tɛr Nsãn
yaha. 12 Nsãn tuu yir, ma nii
nawee- yar ma yee, Yãhã Yai nɔ
wa gɛ nɔ wa, ma gbe koo cãã na,
ma sya ba nɔ nanga na, fãngafa n
kɛ poo ga dye Yãhã Yai wo fãnga
na. 13 Ma gbe faale cãã na, ma sya
ba nɔ Nsãn cãã na, pe Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa byɛ bii Yãhã Yai wãpa wĩĩ
yar yaha. Ke maha cãã yar yaha
le Yãhã kãnde saba laam wo. 14 Ye
ma yee yaa le sya cĩĩnde, pe bii
Yeli wãdurba wĩĩ cãã pãã yaha mii

syi dyaŋ, Nsãn pa koo syi. 15 Wii
ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!
16 N ga waha yagaafa tɔ̃r mpãy
ter syi ne? Pe ma mii kicar dyaŋ,
pe tege nii nanihi nantrangbãŋ fla
wo. Mpãy n nii pe nampyeŋ- pye
ma yee:
17 ‹Wo fleŋ wuu ma yee -ye yɔɔ,
ye sẽ -sẽ yɔɔ ye.
Wo n dur, ma kasii yay le,
ye sẽ -sẽ wũn ye.›
18 Ye sẽ yãã, Nsãn tuu yir, u sẽ
bur di ye, u sẽ maha defĩĩ wɔ
ye. Nawee- n loo yãã ma yee
sãndãpee ma u yĩŋ na! 19 U
Nawee Puee tuu yir, u bur di
ma defĩĩ wɔ. Nawee- n loo yãã,
ma maha n yee: ‹Ye sẽ dya nwo
yãã? U ma tefɛŋ, ma maha
ma sẽnwɔplaha. U maha naam-
biyãr le kufar wããfa poo ne, tesẽ
kãmpee- yãrfa mpãy ter syi ne.› »
Yesu n pe yar taha ma yee: «Mpãy
pe pe troho tãhã Yãhã laantor yor
wo, pe kai- sroŋ.»

Kukuifa mpãy pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye
(Luke 10.13-15)

20 Loo kur ye, kui nkãy Yesu tuu
cã ba laanwɔ wũhũ pye nihi, ma
tɛr teebɛhɛ byɛ yaha, u n nii n
kuãn koo kui ngĩĩfa na. Pe tee ba
sye, pe sẽ koho klaha ma pe kapee-
wãpyeŋ miy yaha ye. 21 U naa n
kuãn ma yee: «Korasyifa, ye wĩĩ
pee Yãhã ye! Gbesyatafa, ye wĩĩ
pee Yãhã ye! Laanwɔ wũhũ nkãy
ke pye ye yĩnde na, koo syi ma ne
pye faalefa Tyirfa yĩnde na, tesẽ
faalefa Syidɔ̃fa ne, pe ne ga pye pe
ta tɛr le cã kãã wa le yalebya wo
pe kapee- sẽ yɔ̃ ye. Loo nde na, pe
ne ga wram wĩĩ pye, pe nfããper
ta pe fɛn nayrɛ pãhã, pe le. 22 Loo
ne, n ga ye yar, Yãhã kasãhã per
ma ba nɔ, le ga ba pee ye na, le
ta tɛr pe Tyirfa na tesẽ pe Syidɔ̃fa
ne. 23 Ah yii Kapornufa, ye yee la
pe ga ba ye kuã yir ga ta yãhãyĩŋ
na? Ya'a n naa loo gɛ ga ye laam
wo ye! Ye ga ba tege ga ta tãã ye,
nakur fla wo. Ye sẽ yãã, laanwɔ
wũhũ nkãy ke pye ye yĩnde na, ke
ma ne pye pe Sodɔ̃fa yĩnde na, pe
ga ne koho klaha, Yãhã saa ne pye
ke loo klo nde wĩĩ kua ye. 24 Loo
ne, n ga ye yar, Yãhã kasãhã per
ma ba nɔ, ye wãpẽn ga ba gboho
ta tɛr pe Sodɔ̃fa wãpẽn yaha.»

Cĩĩnde yrĩŋ fla ma na?
(Luke 10.21-22)

25 Loo yale wo, Yesu n maha
yee: «Ta Tuhufua Yãhã, mboo taa
ma yãhãyĩŋ Yĩŋfua tesẽ kãntraha
ne. Lii taa sẽ yar kaicãfa na tesẽ
sabacãfa ne ye, ma loo yar mpãy
na pe ma pra kicar wãŋ syi dyaŋ.
N ma sey loo wĩĩ na. 26 Ãwã
Tuhufua, le tãy ma ye, koo kẽ ma
n le ta ke dyaŋ.» 27 Yesu n dur,
ma pe nawee- pye ma yee: «Ta
Tuhufua Yãhã kai- byɛ le soho ra
koho wo. Nawee- sẽ cã yoo kẽ ra
ne ye. Ta Tuhufua ya ke le cã.
Pe sẽ maha cã yoo kẽ ra Tuhufua
Yãhã ne ye. Ndoo ya n ke cã, tesẽ
mpãy ne tẽ ke yar pe na.
28 Yii mpãy wãfãy gboho ye na,
tesẽ fɛngbãn ma ye yĩŋ na, -ye pa
ra fla na, ta n ba koo byɛ gbe kãã
ye na, tẽ yrĩŋ wãã ye kẽ. 29 Ye tyii
ye naa ra tẽn tẽ, ta n naa ye klaha
ta kaklaha ne, ye -sẽ ga yrĩŋ yãã
ye laam wo. Ye sẽ yãã, ta laam n
tãy, n maha ma pra. 30 Ta tẽn wĩĩ
n tãy, tesẽ ta teger ma yaayaa.»

12

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mar 2.23-28; Luke 6.1-5)

1 Plii raa kur ye, Yesu ba tar
raa yi naa n yaha u kãnyãrwai
ne. Koo per pye kanii per. Fãã
ba pe kãnyãrwai yigi, pe n nii te
tar kasan kãy n kũ. 2 Pe Farisyɛ̃
pe loo yãã, pe n Yesu pye ma yee:
«Wo kãnde le kai- nkãy yar ke sẽ
yai ke naa n pye kanii per wo ye,
nwa ta ma kãnyãrwai n le syi laa

pye!» 3 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Ye le kal yãã Yãhã sabangbãŋ wo,
faale yĩŋfua Dawide u bii lii pye,
per gii fãã bii war pe na, woo tesẽ
u nawee- ne. 4 U dye Yãhã nwoŋ
laam wo, bur rii te pye te bii kẽ
Yãhã ye, u n te gbe di u nawee-
ne. Pe sẽ -sẽ ba yai pe te di ye.
Wo kãnde na, Yãhã yũndefa ya sẽ
na, pe yai too bur nde ne? 5 Lii
le yrũhũ ta le Yãhã kãnde saba
laam wo Yãhã yũndefa wĩĩ na, ye
maha le cã. Le yrũhũ ta, a pe
yai pe pe tẽn tẽ Yãhã kangbãŋ wo
kanii per na, kapee wee le na ye.
6 Kaklaha nkãy tẽ ye klaha ke ne
yagaa, ke -sẽ tɛr Yãhã kangbãŋ wĩĩ
gɛ na! 7 Le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, laanyɔ̃m
poo me Yãhã n kɛ nawee- ye, ke
sẽ yee diŋ wãyiŋ ye. Ye sẽ kaplãŋ
ngĩĩ yĩntaha war ye, mii loo sẽ ne
ye, tee baha mpãy na, yaa ne cã
kapee sẽ kẽ pe pye ye. 8 Ye sẽ yãã,
u Nawee Puee kẽ u ma kanii per
yĩŋ na.»

Yesu kãnwaagefua waa jaa ke kanii per wo
(Mar 3.1-6; Luke 6.6-11)

9 Loo kur ye, Yesu n ka pe Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo. 10 Dya waa pye
kãnwaage ne ke fla na.
Mpãy pe pye ke fla na, pe naa n
kɛ pe laa taha Yesu na. Loo ne, pe
n u yey ma yee, pe wãlɛ kãnde na
nawee ga waha yanfua jaa la kanii
per wo. 11 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Ye laam wo, waa ma pye
mbua nen ne, u n too dye wuhu
gaa laam wo kanii per wo, ufua ga
yee la, a woo saa u yi ye? 12 Nawee
sẽ puar la mbua na? Ye yai ye cã
wo kãnde wo, waa ga waha kayĩĩ
pye waa kẽ kanii per wo.» 13 Loo
na, Yesu n u dya pye ma yee: «Ma
koho dii wãã.» U n ke dii wãã, ke
n dur yɔ̃ nii u ye.
14 Pe Farisyɛ̃ n tɛr, ma ga pe ya
wãã, ma ga cã pe ga waha Yesu
yãã pe u boo mii syi dyaŋ.

Tẽntẽ wii Yãhã u yãŋ yi

15 Yesu tuu luhu pe u kɛ wãboo
ne, u n tɛr koo fla yaha. Nabuar
naa n yãr u ne. 16 U n pe yanfa
byɛ jaa, ma pe yar waha ma yee,
pe ma syi le pãã yoo kẽ u ne ye.
17 Yesu tuu koo kai- ngĩĩ pye, Yãhã
yɛ̃ kaplãŋ nkãy faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa tuu bii cãã yar yaha,
koo kẽ ke pye. Yãhã bii yee:
18 «Ta tẽntẽ wii tẽ yãŋ yi, woo kẽ
nwo.
Woo ntãŋ dye ra tãy, u ra laam yĩn
yalebyɛ.
N ga ra Yrã Fãnga tege u na,
u n ta laam wĩĩ tɔ̃r yar kãntrɛ
byɛ nawee- na.
19 U saa ba naa kaplãŋ tyĩn waa ne
ye,
u saa ba naa n gbey waa na
ye.
U saa ba naa kaplãŋ pãã nanihi
teebɛhɛ wo ye.
20 Mpãy, fãnga wee pe na ye,
mii kipua kãi dyaŋ le ga naha
ka,
tesẽ naaloho dyaŋ ke ga fege,
u ga ba pe gbihi ta.
U ga ba yia kai- byɛ na, u ke ta ke
n sroŋ.
21 Kãntrɛ byɛ nawee- ga ba koho
taha yaha u na.»

Kai lii ne pe Farisyɛ̃ pãã taha Yesu na?
(Mar 3.20-30; Luke 11.14-23)

22 Pe n pa dya waa ne Yesu kẽ.
Sãndãpee pye u yĩŋ na, ma u ta u
n nii fũũ, ma maha nii bebe. Yesu
n u dya jaa, u n waha n pãã ma
maha n yãŋ. 23 Pe nabuar mpãy
pe pye, le n yɛ̃ gbãã pe na, pe n
sya n yee, a Dawide Dya ga kẽ Yesu
ne. 24 Pe Farisyɛ̃, pe -sẽ loo kapãn
nde luhu pe nawee- yɛ̃ na, pe n
yee: «Sãndãpee yĩŋfua Sebulɛhɛ
kẽ tuu fãnga wãã dya nwo kẽ, koo
kẽ u n waha sãndãpee kar tege n
kãã nawee- yĩŋ na!»
25 Yesu -sẽ ba pe laam wĩĩ cã wa.
U n pe pye ma yee: «Kãntraha
neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne,

koo kãntraha nge ga too. Klo
liifa ma kuee n wãã pe ya ne, loo
klo nde wĩĩ saa waha gbihi nii ga
yahasee ye ye. Nwoŋ neŋfa ma
kuee n wãã pe ya ne, koo nwoŋ
nge saha gbihi nii ga yahasee ye
ye. 26 Sãndãpee yĩŋfua Setane ma
nii u ya koho kla kar, u n wãã u ya
ne. U fãnga saa waha ka yahasee
ye ye, ke ga klaha-. 27 Ye yee n
sãndãpee kar tege n kãã nawee-
yĩŋ na, sãndãpee yĩŋfua Setane kẽ
tuu koo fãnga wãã ra kẽ. Cĩĩnde
sẽ ne ye. Mii loo sẽ ne ye, ye
nampyeŋ- mpãy pe sãndãpee kar
n tege, ye ma yee pe bya loo pye
Setane fãnga kãmay na, poo gɛ
ga ye yar pe yee, cĩĩnde sẽ ne ye.
28 Ta n ye yar: N sãndãpee kar
tege n kãã nawee- yĩŋ na Yãhã Yrã
Fãnga ne. Loo na, ye yai ye cã,
Yãhã Yai pa wa ye ye. 29 Waa saha
dye fãngafua waa kaha wo, u u
wãn yuhu gbe mii, u sẽ cãã u pua
yigi yaha wa ye. U ma -sẽ waha
yia u na ma u pua, u ga waha u
kaha wãn byɛ yuhu gbe u ye.
30 Wii ma yee u wee ra ne ye,
woofua ma ra napĩĩ. Tesẽ, wii ma
yee u saa koho le ra ye u nawee-
wãã ba ra kẽ ye, woofua u pe
kar n kãã ra na. 31 Loo ne, n
ga ye yar nde ne: Yãhã ga waha
nawee kapee- laha kãã u yĩŋ na,
u yorpeer byɛ ne. Ma -sẽ yee, wii
woo na tuu ga yorpeer pãã Yãhã
Yrã Fãnga kẽ, Yãhã saa woofua
nwo kapee nde laha kãã u yĩŋ na
ye. 32 Nawee wii ma tee pãã u
Nawee Puee wĩĩ na, Yãhã ga ba loo
kapee laha kãã u yĩŋ na. Wii ma
-sẽ tee pãã Yãhã Yrã Fãnga wĩĩ na,
loo kapee nde saa laha kãã u yĩŋ
na, nanga nge na tesẽ sukũhũ gaa
ne ye.»

Nawee yɛ̃ kaplãŋ ma mii katyipua dyaŋ
(Luke 6.43-45)

33 Yesu n maha yee: «Katyiyũhũ
koo ke puayɔ̃ sa. Ye ma pye
katyipihi ne, ke ga naa puapihi sa
ye kẽ. Nawee ga waha katyigi yãŋ
cã ke pua na, pua wii ke n sa.
34 Nwoho terfa me ye ne! Ye pee,
loo ne kayũhũ saha yi ye yɛ̃ wo
ye. Nawee laam ke yĩĩ nkãy ne,
koo kẽ ke n yi u yɛ̃ wo. 35 Nawee
wii ma yɔ̃, kayũhũ ga naa n yi u
laam wo, u n naa ke pye. Nawee
wii ma pee, kapee- ga naa n yi u
laam wo, u n tee naa n pye. 36 Ta
n ye yar: Yãhã kasãhã per ma ba
nɔ, mpãy pe naa kaplãŋ nkãy pãã
ke sẽ yai wãpãã ne ye, Yãhã ga ba
pe sãhã loo nde wĩĩ na. 37 Ye sẽ
yãã, mboo wii kaplãŋ ma yɔ̃, ma
ga ba wloho yi. Mboo wii kaplãŋ
ma yee ke sẽ yɔ̃ ye, ma ga ba kuee
le wo.»

Yahaseefa laanwɔ wĩĩ lii kɛ Yesu ye?
(Mar 8.11-12; Luke 11.29-32)

38 Loo kur ye, Yãhã kaiyarfa
mpãy ma suhu Farisyɛ̃ mpãy ne,
pe n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua,
wo n traha ma laanwɔ wĩĩ laa pye,
wo n yãŋ.» 39 Yesu n pe yɛ̃ wãã
sya ma yee: «Yagaafa pee, pe sẽ
maha n sroŋ Yãhã ye ye! Ma -sẽ
yee poo n traha pe laanwɔ wĩĩ laa
yãã yĩnde ne. Aye, laanwɔ wĩĩ laa
saa pye ye n yãã yĩnde ne ye, mii
lii syi sẽ ne le bii faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yonase dye ye.
40 Ye sẽ yãã, Yonase plii tãã pye
yĩmplii tãã ne fuangbãŋ laha wo,
ma bii yi u laam wo. Koo syi dyaŋ
u Nawee Puee ga ba tugu le gbĩĩ
wo, u plii tãã pye yĩmplii tãã ne
le laam wo. 41 Yonase bii Yãhã yɛ̃
kapãn pãã faalefa Nenefufa ye. Pe
n le luhu, ma koho klaha ma pe
kapee- wãpyeŋ miy yaha. Yãhã
kasãhã per maa nɔ, pe Nenefufa
ga ba le pãã pe yee, yagaafa pe sẽ
koho klaha ye, pe tee pye. Kaplãŋ
nkãy tẽ -sẽ n pãã ye ye, ke tɛr
Yonase wũhũ yaha.
42 Yãhã kasãhã per maa nɔ,
faale Syeba kãntraha yĩŋfasya ga

ba le pãã u yee, yagaafa pe sẽ koho klaha ye, pe tee pye. Woo bii yir deydey kui wo, ma pa faale yĩŋfua Salmuu fla na, ma bii u kacãyor luhu. Kaplãŋ nkãy tẽ -sẽ n pãã ye ye, ke tɛr Salmuu wũhũ yaha!»

Sãndũpee dur n pai mii?
(Luke 11.24-26)

43 Yesu n maha yee: «Sãndũpee ma pye nawee yĩŋ na, ma ba tege kãã u na, u sãndũpee ga ka drawaha fla wo, u ga tay naa n klaha, u ma teelaa yãã u nii naa n wũũ. U ma yee u sẽ teelaa yãã ye, 44 u ga yee tuu tɛr u niisaha gii yaha, u ga dur ga nii ke fla na. Loo na, tuu pye nawee wii yĩŋ na, ma ba tege kãã u na, u ga dur ga u fla na. U n gaha u nawee laam yãã mii nwonwaha dyaŋ pe ke pɛ, ma ke gbihi ta. 45 Loo na, u sãndũpee ga yir, u ga u nampyeŋ- kuasĩĩ mpãy yigi ba, mpãy pe maha pee woo na. Pe byɛ ga pe ya wãã ba nii u nawee yĩŋ na. U nawee wĩĩ ga pee le ta tɛr faale yaha. Yagaafa pe yee poo pee, pe wĩĩ ga ba nii koo syi.»

Yesu nna
(Mar 3.31-35; Luke 8.19-21)

46 Yesu naa n pãã nantãŋ nabuar ne, u nahafua n pa, Yesu cĩĩfa ne. Pe n kuee nkur ye. Pe naa n kɛ pe pãã Yesu ne. 47 Waa n ba Yesu pye, a u nahafua ma nkur ye tesẽ u cĩĩfa ne, pe n kɛ pe pãã u ne. 48 Yesu n ufua yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ga ye yar mpãy poo pe sroŋ ma ta nahafua, ta cĩĩfa ne cĩĩnde.» 49 Loo na, u n kãnde kã u kãnyãrwai na ma yee: «Ye sẽ yãã, ta nahafua ma nwo wo, tesẽ ta cĩĩfa ne. 50 Mpãy pe ra Tuhufua Yãhã wũhũ pye, poofa pe ma ta cĩĩfa, ta syafa, ta nahafa.»

13

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mar 4.1-20; Luke 8.4-15)

1 Koo per na, Yesu n yi kaha wo, ma ga tege nii ke langbãŋ yɛ̃ tãy, ma nii nawee- klaha. 2 Pe nawee-ba nihi ga ta tɛr, u n sya dugu dye nii salangbãŋ gaa laam wo. Pe nabuar -sẽ pye ke langbeŋ na. 3 Yesu naa Yãhã wũhũ busãã tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ne. U n pe yar ma yee: «Naa waa yi u kaha wo, ma ga digi yãr u tar wo. 4 Tuu naa ke digi yãr u tar wo, pii mpãy n ga too kãnde ngbeŋ na. Kãnsyãm n pa, maa pe wãy di kãã. 5 Pii mpãy n ga too ntẽmbakor fla wo, kãntraflũhũ sẽ pye yɔ̃ ke fla na ye. Loo n ta pe pii sẽ waha dye ga laam wo ye, ma ta tɛr fĩy. 6 Yaliile yai ke ba war dye yĩndai wo, ke n too dir wãn suhu boo. Te nnen sẽ waha ba sɛr yigi yɔ̃ ye, ke fla tee pye ntẽmbakor fla. 7 Pii mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho wo. Pe n ba fĩy, te ngur wãn n pe puãr, pe sẽ waha lɛ dye ye. 8 Pii mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ na. Poo n fĩy, ma ba sa. Taa n pii le gboho, taa n faa le gboho, taa n le car.»

9 Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

10 Pe kãnyãrwai n yũhũ crã Yesu na, ma u yey ma yee: «Nwa ta ma n nii ke kai- tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ne?» 11 U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Kai- nkãy nawee sẽ ke cã yãã Yãhã Yai wĩĩ na ye, Yãhã ta yii ga waha ke war. Ma -sẽ yee poo na, pe saha koo kai- war ye. 12 Wii ma waha ke war cacar, u ga ba ke war naa n gboho, u sya ba busãã cã. Wii ma -sẽ ke wãwar sye, car gii tuu cã, ke ga faha u na. 13 Pe n yãŋ, pe sẽ -sẽ ngaa yãã ye. Pe ndityuhu cre, pe sẽ -sẽ laa luhu ye, pe sẽ -sẽ laa war ye. Loo ne ta n nii ke kai- tɔ̃r pe ye kakuãcraŋ ne.

14 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa,
tuu bii kai- nkãy cãã yrũhũ yaha
pe wĩĩ na, koo kai- kẽ ke nii n pye
loo yale wo. U bii yee, Yãhã yee:
‹Ye ga ba luhu naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa laa war ye.
Ye ga ba yãŋ naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa ngaa yãã
ye.
15 Ye laam tee waha tɛr;
ye ndityuhu gbãã tã,
ma yĩmpɛ tyĩn tã,
ma yee ye yĩmpɛ ma n ngaa
yãã ye,
ye ndityuhu ma n laa luhu ye,
ye ma n laa war ye laam ne
ye.
Mii loo sẽ ne ye, ye ga faha ba ta
kãnde yigi,
ta n ye jaa ye kapee- wãpyeŋ
na.› »
16 Yesu n u kãnyãrwai pye ma
yee: «Yii poo na, ye wĩĩ n tãy:
Ye yĩmpɛ n yãŋ, ye ndityuhu n
luhu. 17 Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa busãã, tesẽ
nawee- busãã mpãy ne pe naa n
yãr Yãhã kãnde wo, poo mii byɛ
naa n kɛ pe nii ye dyaŋ. Yii tee
nkãy yãã yagaa, pe naa n kɛ pe
ke yãã yĩnde ne, pe sẽ ke yãã ye.
Nkãy tee n luhu yagaa, pe naa n
kɛ pe ke yãã luhu ndityuhu ne, pe
sẽ ke yãã luhu ye.»
18 Yesu n maha yee: «-Ye luhu
ke digi yãrfua wĩĩ yĩntaha ne!
19 Nawee wii ma Yãhã Yai kapãyĩĩ
yãã n luhu, u laam ma -sẽ pye
mii pii mpãy dyaŋ pe too le kãnde
ngbeŋ na, u saa le kapãyĩĩ war ye,
u sãndãpee yĩŋfua ga pa, u ba le
yi kãã u laam wo. 20 Wii ma le
kapãyĩĩ luhu, u laam ma -sẽ plãhã
ntẽmbakor fla dyaŋ pe pii pe too
na, u ga le sya nuhu ne le yalebya
wo. 21 U sẽ -sẽ ga tyii le n nii
gbãã u laam wo ye. Le ma ba
nii mii wãfãy dyaŋ u na, tesẽ fɛn
ne le kapãyĩĩ wĩĩ na, u ga le miy
yaha. 22 Wii ma le kapãyĩĩ luhu,
u laam ma -sẽ pye mii pii mpãy
dyaŋ pe too ngur fla wo, u saa
kuee le kapãyĩĩ kur ye ye. Kayaaŋ
ne gboho tɛr usyifua wo, tesẽ wale
wãkɛ ne. Too wĩĩ ma ba gboho
ta tɛr u laam wo, te ga nii tã le
kapãyĩĩ na. 23 Wii ma le kapãyĩĩ
luhu ma le war, u laam ma mii
pii mpãy dyaŋ pe too kãntrayũhũ
na. Le kapãyĩĩ pii ga lɛ u laam wo,
le kayũhũ sa; mpãy pe sa gboho,
mpãy pe sa yai, mpãy pe sa car.»

Nyɛ̃pihi wĩĩ

24 Yesu n maha kakuãcran laa
tɔ̃r pe ye ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ
ma mii nde dyaŋ tẽ ga tɔ̃r ye ye:
Dya waa ba yɛ̃y tãhã u tar wo.
25 Per gaa yĩmper wo, nawee- byɛ
ba sã wãy, u tarfua napĩĩ n pa,
ma ba nyɛ̃pihi tãhã le wlãhã te dir
wãn laam wo ma tɛr. 26 Te dir wãn
n ba fĩy, ma nii n lɛ. Ke nyɛ̃pihi
bya n fĩy. 27 U tarfua tẽntẽ- n
ke nyɛ̃ yãã, ma ba u pye ma yee:
‹Yĩŋfua, te yɛ̃y ba yɔ̃ ma ye, taa
ba tãhã ma tar wo; ah ke nyɛ̃pihi
nge -sẽ yir na?› 28 U n pe yɛ̃ sya
ma yee: ‹Ta napĩĩ waa kẽ tuu loo
pye.› Loo na, u tẽntẽ- n u yey ma
yee: ‹Wo ka la, waa ke nyɛ̃pihi kuã
kãã?› 29 U n yee: ‹Aye, ye ma syi
ye ke nyɛ̃pihi kuã ye; mii loo sẽ ne
ye, ye ga waha te dir wãn wãã le
kuã ke nyɛ̃pihi ne. 30 Ye tyii te na,
te n wãã naa n lɛ ke digi gbeyale n
ba nɔ. Le yale wo, tẽntẽ- mpãy pe
n pai ke digi gbe, n ga ba pe yar n
yee: -Ye cãã ke nyɛ̃pihi kuã yi kãã,
ye ke pua yigi nkloŋ nkloŋ, ye ba
ke suhu! Loo kur ye, -ye te dir gbe
le ta kẽ pɛn laam wo!› »

Yãhã Yai ga cãã kloŋ ke cã ba gboho
(Mar 4.30-32; Luke 13.18-21)

31 Yesu n maha kakuãcran laa
tɔ̃r pe ye ma yee: «Yãhã Yai wĩĩ
ma mii ngaa puale dyaŋ, dya waa
tuu gbe, ma tãhã le u tar wo. 32 Le
tãhãyale wo le kloŋ pii byɛ na. Le
ma fĩy yi, le ga yir, le gboho ta
tɛr tãŋ dir wãn ter byɛ na. Le

ga kayay yi katyigi dyaŋ, kãnsyãm
n sya ba naa pe nsɛŋ ta te kayay
laam wo.»
33 Yesu n maha pe yar
kakuãcran laa ne ma yee: «Yãhã
Yai wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter
syi dyaŋ, cɔɔ waa tuu gbe carle
ya, ma wlãhã bur miy busãã wo
gbengbeyĩĩ tãã syi, ma pe tũhũ.
Te ncasur carle ya n ta, pe n sya
fua yir.»

Yesu tesẽ kakuãcraŋ wĩĩ ne
(Mar 4.33-34)

34 Yesu naa kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã
pe nawee- ye kakuãcraŋ ne. U sẽ
naa pãã pe ne mii kakuãcraŋ sẽ
kẽ ye. 35 Tuu naa n pãã ke syi, lii
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii
cãã yrũhũ yaha, loo ne le nii n pye
loo yale wo. U bii yee, Yãhã yee:
«N ga ba naa kai- nkãy yar pe na
kakuãcraŋ ne.
Koo kai- ngĩĩ driyɛ̃ ke tãhã mii,
waa sẽ ke cã yãã ye.»

Yesu ke nyɛ̃pihi wĩĩ yĩntaha
gbihi tɔ̃r

36 Loo kur ye, Yesu n kãnde wãã
pe nabuar kẽ, ma tɛr kaha wo. Pe
kãnyãrwai n yũhũ crã u na, ma u
nar u ke nyɛ̃pihi wĩĩ yĩntaha tɔ̃r
pe ye.
37 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Wii tuu ke digi tãhã, u Nawee
Puee kẽ. 38 Te tar, driyɛ̃ kẽ too
ne. Dir rii te tãhã, too ne nawee-
mpãy byɛ ne pe ma Yãhã Yai wãm.
Ke nyɛ̃pihi, koo kẽ nawee- mpãy
byɛ ne pe ma sãndãpee yĩŋfua
wãm. 39 Napĩĩ wii tuu ke nyɛ̃pihi
tãhã, Setane kẽ. Ke digi gbeyale,
koo kẽ driyɛ̃ kuayale ne. Tẽntẽ-
mpãy pe ga ba te dir gbe, poo
me pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ne. 40 Pe
nyɛ̃pihi kuã n yi, ma ke miy le n
wãã naa laam wo mii syi dyaŋ, ke
driyɛ̃ kuayale wo, le ga ba nii koo
syi. 41-42 Ke yale wo, u Nawee Puee
ga ba u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye nɔ
wãã, pe n ba nawee- tyɔ̃r. Mpãy
pe pe nampyeŋ- ta pe n kapee-
pye, tesẽ mpãy ne pe kapee- pye,
pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga ba poo byɛ
tyɔ̃r yi miy le wãã naa fla wo, naa
gii wãfegeyãã wee ke na ye, pe
n naa n wũn, pe naa nkãhã yĩhĩ.
43 Mpãy pe ma nasroŋ Yãhã ye, pe
ga ba naa n yɛhɛ palpal, yai wãŋ
syi dyaŋ, pe Tuhufua Yãhã yai klo
wo.
Wii ma n traha u ke yĩntaha cã,
u luhu yɔ̃!»

Mpãy pe pe wãn byɛ miy n
yaha, ma ga Yãhã Yai yãã

44 Yesu n maha kaplãŋ nkãy kuã
cra pãã pe ye ma yee: «Yãhã Yai
wĩĩ ma mii wangbãy laa dyaŋ, le
wũhũ ta tar raa laam wo, kacãn
wee le wãgboho na ye. Dya waa
n ga yi le wangbãy na, ma ke fla
wũhũ. U laam n tãy tɛr, u n sya
ka maa u koho wãn byɛ par tãŋ,
ma ba te tar par, te n nii u wãn, le
wangbãy bya ne.
45 Yãhã Yai wĩĩ maha ma mii
cãtrohofua dyaŋ, tuu sãmuuyɔ̃m
kɛ. 46 U n ga waa ter yãã kacãn
wee u dir na ye. U n ga u koho
wãn byɛ par tãŋ, ma ba woo
sãmuu ter par, u n nii u wũũ.»

Jɔɔ wĩĩ

47 Yesu n maha yee: «Yãhã Yai
wĩĩ ma mii jɔɔ wãŋ syi dyaŋ pe n
miy langbãŋ wo, u n fua- ter byɛ
yigi. 48 U ma yĩĩ fua- ne, pe jɔɔ
miyfa ga u tyĩn yi ta langbeŋ na,
pe tege nii pe pe fua- tyɔ̃r. Fua-
mpãy pe yɔ̃, pe ga poo le takũhũ
wo, mpãy pe sẽ yɔ̃ ye, pe ga poo
miy yaha. 49 Le ga ba pye koo
syi dyaŋ, driyɛ̃ kuayale wo. Pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga ba pa, pe ba pe
napee- tyɔ̃r yi kãã pe naweeyɔ̃m
wo. 50 Pe ga pe napee- miy le wãã
naa fla wo, naa gii wãfegeyãã wee
ke na ye, pe n naa n wũn, pe naa
nkãhã yĩhĩ.»

Yagaa kai- ma suhu faale wãlɛ
kai- ne

51 Yesu n u kãnyãrwai yey ma
yee: «Ye ke kakuãcraŋ byɛ war

la?» Pe n yee ãwã. 52 Loo na, u
n pe yar ma yee: «Mpãy pe ke
Yãhã kãnde katanŋ yãr, ma maha
nii Yãhã Yai wãm, poo mii pe faale
wãlɛ kai- cã, ma maha Yãhã kai-
cã yagaa. Poo ma mii kahafua wii
dyanŋ, tuu ma faale nangbãn wãn
ne, ma maha ma yagaa nangbãn
wãn ne, ma nii te yar nawee- na.»

Nasarɛtefa sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye
(Mar 6.1-6; Luke 4.16-30)

53 Yesu tuu koo kakuãcranŋ ngĩĩ
pãã wa, u n yir loo klo wo, 54 ma
tɛr klo lii wo tuu ba lɛ na. U
n nii nawee- klaha, ke fla Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo. Nawee- mpãy
pe pye, le n pe fe gbe, pe n nii n
yee: «U yir na laantor nde ne, ke
laanwɔ wũhũ ne? 55 Woo sẽ na u
katyir tafua dya? U nahafua sẽ na
Maari ne? U cĩĩfa sẽ na Syake ne,
Yosɛfe ne, Syimu ne, tesẽ Yuda ne?
56 U syafa byɛ sẽ na pe ma wo ne,
wo teende wo? U -sẽ yir na, ma
waha kai- ngĩĩ syi byɛ pye?» 57 Loo
n ta, pe sẽ waha Yesu wĩĩ sya ye.

Yesu tuu yãã ke syi, u n plãhã
nge tɔ̃r pe ye ma yee: «Ma yi kãã
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kusey naweena tesẽ u kahafa ne, teebɛhɛ byɛ
nawee- u yãŋ.» 58 Pe sẽ Yesu ta
pe Yatɛr ye, u sẽ sya ma laanwɔ
wũhũ busãã pye ke fla na ye.

14

Nsãn nawee- tããfua wãku wĩĩ
(Mar 6.14-29; Luke 9.7-9)

1 Koo cãã na, Galɛlɛ kãntraha
kui yĩŋfua Yɛrɔte n Yesu wĩĩ luhu.
2 U n u tẽntẽ- pye ma yee: «Nsãn
nawee- tããfua kẽ. N ba ta pe n
u yĩŋ cɛr. U yir gbã wo, ma dur
ba gbaafa ye. Loo ne u n waha
laanwɔ wũhũ pye.»

3 Lii le ba dye Yɛrɔte nsoho wo
Nsãn ne, le nde: Yɛrɔte ba ta pe
n Nsãn yigi, ma u pua, ma u le
nwompihi wo. Yɛrɔte ba loo pye
u cĩĩfua Filipe cɔɔ Yɛrɔtyade wĩĩ
na. 4 Nsãn naa Yɛrɔte yar, a u sẽ
yai u u cĩĩfua cɔɔ tyĩn sya u ye
u u ta u wũũ ye. 5 Yɛrɔte n naa
Nsãn wãboo kɛ, ma -sẽ ba fya pe
Yiifee- na, pe byɛ naa n yee Nsãn
ma Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.

6 Yɛrɔte seesee per gbar -sẽ na,
u cɔɔ pueesya ba yɔɔ u Yɛrɔte
nampay ye yĩnde na. Le ba tãy
tɛr Yɛrɔte ye, 7 u n sya Yãhã di
ma yee, u kicar ma ngii wĩĩ pãã,
woo ga ke wãã u kẽ. 8 U kicar n
ga le pãã u nahafua ye, u nahafua
n u yar u n dur ga Yɛrɔte pye ma
yee: «Nsãn yĩŋ cɛr wãã ra kẽ nwo
wo, tasa wo!» 9 Le n Yɛrɔte laam
wlãhã, u kapãn ba u yigi. Tuu -sẽ
ba Yãhã di pe nampay yĩnde na, u
n le sya. 10 U n waa lɛhɛ wãã, u n
ka ke nwompihi wo ma ga u Nsãn
yĩŋ cɛr. 11 Pe n pa ke yĩŋ ne tasa
laam wo, ma ba ke wãã u capua
kẽ, u n ke sya wãã u nahafua kẽ.

12 Nsãn kãnyãrwai n pa, ma ba
u nakugu gbe ma ga u tugu le. Loo
kur ye, pe n ga Yesu yar ke kai- byɛ
ne.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yɛ̃ woo
(Mar 6.30-44; Luke 9.10-17; Nsãn 6.1-14)

13 Yesu tuu u Nsãn wãboo wĩĩ
luhu, u n yir ma salangbãŋ gbe,
ma yee woo ga ka u ya ya dragba
gaa laam wo. Pe nabuar n -sẽ yi
le cãŋ na. Pe n yi ke kui wo, ma
yãr n taha Yesu na ke langbeŋ na.
14 Yesu tuu yi ke salangbãŋ wo, u
n nabuar yãã kacãn wee ye. Pe
nawee- fɛn n u yigi fãnga ne, u n
nii pe yanfa jaa pe kẽ.

15 Yainkɔŋ wo, Yesu kãnyãrwai
n yũhũ crã u tãy, ma u pye ma
yee: «Yai kua kua wa, wo maha
ma dragba wo. Pe nawee- ta pe
n ka kusyĩmbɛhɛ wo, pe ga waha
ngaa par di.» 16 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Pe saha tɛr loo ya wĩĩ na
ye; yii gɛ, -ye digi wãã pe kẽ pe n
di!» 17 Pe n u pye ma yee: «Bur
bua ya te ma wo ye nwo, ma suhu

fua- syãm ne.» 18 Yesu n pe pye, pe
pa te ne woo fla na. 19 Loo kur ye,
u n pe nabuar ta pe n tege nii ke
nyɛ̃ na. U n te bur bua gbe, pe fua-
syãm ne, ma yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma Yãhã pye ma
yee: «Ma syaha kẽ.» U n te bur la
cɛr, ma te wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
n te la klaha pe nabuar kẽ. 20 Pe
byɛ n di, ma di yai. Pe n takũyĩhĩ
sẽnsye syãŋ gbe tɛr te gbɛr ne, tii
pe di yaha. 21 Mpãy pe ba di, pe
pye nawee- nyersĩĩ yĩĩbua syi, pe
ca yɛ̃ wee pe kicar ne ye.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mar 6.45-52; Nsãn 6.15-21)

22 Loo kur ye, Yesu n ta tɛr
pe kãnyãrwai ta pe n dugu dye
ke salangbãŋ wo, ma ga dii ga
langbãŋ kũndi ngaa ye, u yahasee
ye. Woo n kuee kur ye, u kãnde
wãã pe nabuar kẽ. 23 Tuu kãnde
wãã wa pe kẽ, u n dugu yãŋ gaa
yĩŋ na, ma ga nii u laam wũhũ
tɔ̃r Yãhã ye u ya ya. Yĩmper n ba
wɔ, ma Yesu yãã ke fla na u ya ya.
24 Le yale wo, ke salangbãŋ ba dey
ke kãntraha fla ne. Teflaha naa ke
wãã, ke n gbe naa n gbã loho na.
25 Ngupa cir kuiyale wo, Yesu
n nii yãr n gaha ke langbãŋ loho
na, u kãnyãrwai kuɛ ye. 26 Pe
kãnyãrwai pe u yãã tuu n yãr ke
loho na, pe n sroŋ fya ma yee
kusrãhã kẽ, ma too kule na ma
n kui. 27 Yesu n ta tɛr pãã pe ne
ma yee: «-Ye ye laam waha, ye
ma syi fya ye, ndoo kẽ.» 28 Loo
na, Pyar n yɛ̃ kuã ma Yesu pye ma
yee: «Yĩŋfua, le ma pye mboo, ra
ta ra n waha yãr ga ke loho yĩŋ na
ma fla na!» 29 Yesu n u pye u pa.
Pyar n yi ke salangbãŋ wo, ma yãr
n gaha ke loho yĩŋ na Yesu fla na.
30 Tuu yãã teflahangbãŋ ma, u n
fya, ma -sẽ yãã u sẽ waha tãhã yɛr
ke loho yĩŋ na ye, ma nii n tege ke
wo. U n tẽ sya ma yee: «Yĩŋfua,
ta sya yaha!» 31 Yesu n ta tɛr koho
nɔ wãã ma u yigi, ma u pye ma
yee: «Ma Yatɛr kloŋ tɛr la ma ye?
Nwa ma n ba fya?» 32 Pe n dugu
dye ke salangbãŋ wo, pe syãm,
ke teflaha n yɛr. 33 Pe kãnyãrwai
mpãy pe pye ke salangbãŋ wo, pe
n kãnklũy gbãã Yesu yaha ye ma
yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne cĩĩnde!»

Yesu yanfa jaa Genesarɛ kãntraha na
(Mar 6.53-56)

34 Yesu n ba ke langbãŋ dii wa u
kãnyãrwai ne, pe n tãhã Genesarɛ
kuɛ kãntraha na. 35 Koo flafa n
Yesu yãŋ cã, ma u wãpa wĩĩ pãã
pe kuɛfa byɛ ye. Pe n yanfa byɛ
gbe ba u fla na. 36 Pe n nii u nar
u tyii pe yanfa n tɛ u nayrengbãŋ
yɛ̃ ya na. Mpãy byɛ pe -sẽ yãã naa
n tɛ ke na, pe naa n jaa.

15

Yesu Yiifee- wãlɛ kãnde wũhũ ne
(Mar 7.1-13)

1 Per gaa, Farisyɛ̃ mpãy tesẽ
Yãhã kaiyarfa mpãy ne, pe ba yir
Yurusalɛm wo, ma pa Yesu fla na,
ma ba u yey ma yee: 2 «Nwa ta
ma kãnyãrwai sẽ wo wãlɛ kãnde
yãr ye? Ma sẽ yãã, pe sẽ pe kluɛ
yee wo wãlɛ kãnde wãyee na ma
cã pe dir di ye.» 3 Yesu n pe yɛ̃
sya ma yee: «Ah yii, nwa ta ye n
nii Yãhã kãnde wũhũ miy n yaha,
ma nii ye wãlɛ kãnde wũhũ pye?
4 Ye sẽ yãã, Yãhã yee: ‹Ma ma
tuhufua gboho, ma nahafua ne,›
tesẽ ‹Wii ma u tuhufua miipihi yee
u nahafua ne, u yai pe u boo kãã.›
5 Yii -sẽ nawee- klaha, a nawee
ga waha u tuhufua pye u nahafua
ne, u yee: ‹Ta koho kla gii tẽ ne ga
waha wãã ma kẽ ma n di, n ke ta
yaha Yãhã kẽ.› Loo na, u sẽ maha
yai u u seefa gboho ye. 6 Ye n pye
koo syi, ma Yãhã kaklaha miy n
yaha, ma ye wãlɛ kaklaha wũhũ
pye. 7 Dawarfa me ye ne! Faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tãhã kẽ
tuu bii nde cãã yar yaha ye wĩĩ na,

ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, Yãhã yee:
8 ‹Nawee- mii, pe ra gboho pe yɛ̃
kaplãŋ ya ne,
ma -sẽ yee pe laam wo pe fla
dey tɛr ra ne.
9 Pe ra gboho mii syi dyaŋ, yĩŋ wee
le na ye.
Nawee- pe kãnde lii ta, pe tee loo
ta,
ma n klaha ma yee Yãhã
kãnde ne.› »

*Kai- nkãy ke nawee le kapee-
wãpyeŋ wo*
(Mar 7.14-23)

10 Loo kur ye, Yesu n pe nabuar
yee ba, ma ba pe pye ma yee: «-Ye
kaplãŋ ngĩĩ luhu yɔ̃, -tee ke yĩntar
war: 11 Ngii ke n dye nawee yɛ̃ wo,
ke sẽ u le kapee- wãpyeŋ wo ye.
Ngii ke n yi u yɛ̃ wo, koo kẽ ke u
le kapee- wãpyeŋ wo.»
12 Yesu kãnyãrwai n yũhũ crã u
na, ma u pye ma yee: «Yãŋ, taa
nde pãã, le pe Farisyɛ̃ laam war.»
13 U n pe yɛ̃ wãã sya kakuãcraŋ ne
ma yee: «Ngii ke wee ta Tuhufua
Yãhã wãŋ ye, ke ma mii katyigi gii
dyaŋ ke sẽ ke tãhã ye, ma n pai ke
kuã kãã. 14 Ye tyii pe Farisyɛ̃ na!
Pe ma mii fũũ- dyaŋ, pe pe fũũwai
yigi, pe n yãr n taha pe na kãnde
wo. Fũũ ma u fũũwai yigi, u n yãr
n taha u na kãnde wo, pe syãm
byɛ n gaha too dye wuhu wo.»
15 Pyar n yee u le kakuãcran
yĩntaha yar poo na, kakuãcran
nde le nawee wãle wĩĩ pãã kapee-
wãpyeŋ wo. 16 Yesu n yee:
«Ye bya, ye maha le kakuãcran
yĩntaha war gblihi laa kɛ? 17 Ye
sẽ le war la ma yee, ngii ke n dye
nawee yɛ̃ wo, ke n gaha u nfẽŋ wo,
ke ga yi kãã u laha wo nyɛ̃ wo?
18 Ngii ke -sẽ n yi nawee yɛ̃ wo, ke
n yir u laam wo. Koo ke nawee
le kapee- wãpyeŋ wo. 19 Ye sẽ
yãã, nawee tuu kapee- nkãy ga u
laam wo, koo ke ne u taha naboor
na, cayɔr wãleŋ ne, tyatyãhã ne,
yuhur ne, kawar wãfua ne, tesẽ
wãplaŋpãã ne. 20 Koo kai- ngĩĩ kẽ
ke nawee le kapee- wãpyeŋ wo.
Ma -sẽ yee, ma'a yee ma sẽ ma
kluɛ yee wo wãlɛ kãnde wãyee
na ma cã ma dir di ye, loo nde sẽ
nawee le kapee- wãpyeŋ wo ye.»

*Cɔɔ waa tuu wee Yiifee ye, Yesu
u pueesya jaa*
(Mar 7.24-30)

21 Loo kur ye, Yesu n yir ke
fla na, ma ka Tyir tãy, Syidɔ̃ ne.
22 Kanaafasya waa pye, tuu ba nii
ke fla na. Kanaafa sẽ pye Yiifee-
ye. U n pa Yesu tãy, ma ba tẽ sya
ma yee: «Dawide Dya, ta fɛn di!
Sãndũpee ma ra pueesya yĩŋ na,
ma nii u fãy, u kã n yaa!» 23 Yesu
sẽ -sẽ u yɛ̃ gɛ sya laa ne ye. U
kãnyãrwai n yũhũ crã u tãy, ma u
nar ma yee u u cɔɔ ta u n tɛr, u tee
ma u kui n taha poo na. 24 Yesu n
pe yɛ̃ sya ma yee: «Yiisrɛfa mpãy
pe ma mii mbaa dyaŋ mbanaha
wee pe na ye, pe ra lɛhɛ wãã poo
ya wĩĩ na.» 25 U cɔɔ n ke kaplãŋ
luhu, ma sye ma ba kãnklũy gbãã
Yesu yahasee ye, ma u nar ma yee:
«Yĩŋfua, ta kuɛ yãŋ!» 26 Yesu n u
yɛ̃ sya ma yee: «Ma'a kicar digi
gbe miy yaha pãmpii* kẽ, le sẽ yɔ̃
ye.» 27 U cɔɔ n yee: «Cĩĩnde ne,
Yĩŋfua. Pãmfa ma -sẽ tii bir miy
yaha te n too kãntraha na, pãmpii
sẽ -sẽ ga gbe di la?» 28 Loo na,
Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Cɔɔ nwo,
ma ra sroŋ ta ma Yatɛr cĩĩnde!
Taa lii kɛ, le ga pye ma kẽ.» Le
yalebya wo, u sãndũpee n tege
kãã u pueesya yĩŋ na, u n jaa.

Yesu yanfa buar jaa

29 Yesu n yir ke fla na, ma ka
Galɛlɛ langbãŋ yɛ̃ na. U n ga dugu
nii yãŋ gaa yĩŋ na. 30 Nabuar
raa n tãnklahafa gbe ba u fla na,
fũũ- ne, tesẽ bebe ne, mpãy ne pe
kadye teelaa fla ku pe ye, ma suhu

* **15:26** 15.26 Koo cãã na, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, Yiifee- naa pe yee pãm.

yanfa busãã mpãy ter ne. Pe n
ba pe tege ta Yesu tãy, u n pe jaa.
31 Pe nawee- n pe bebe yãã pe n
pãã; mpãy pe kadye teelaa fla ku
pe ye, pe n pe yãã pe jaa, ma pe
tãnklahafa yãã pe yrãhã sroŋ, ma
pe fũũ- yãã pe n yãŋ. Le n yɛ̃ gbãã
pe nawee- byɛ na ma sya ga ta tɛr,
pe n nii Yãhã sey, koo gii ke ma
Yiisrɛfa Yãhã.

Yesu nawee- nyersĩĩ yɛ̃ woo, tahar ne
(Mar 8.1-10)

32 Loo kur ye, Yesu n u
kãnyãrwai yee ba, maa pe pye
ma yee: «Nawee- mii fɛn ra yigi,
pe plii tãã nanga pe ma ra ne.
Yagaa, ngaa wee pe ye nantãŋ pe
n ga di ye. N sẽ n traha n kãnde
wãã pe kẽ pe n tɛr, mii pe sẽ ngaa
yãã di ye. Mii loo sẽ ne ye, pe
n gaha too wãfãy na kãnde wo.»
33 Pe kãnyãrwai n u yey ma yee:
«Dragba nge syi laam wo, waa
dir yãã na wo wãã nabuar mii
syi kẽ pe n di?» 34 Yesu n pe yey
ma yee, bur nii te ma pe ye. Pe
n yee, wãy kuasĩĩ tesẽ fuabir raa
ne. 35 Loo na, Yesu n pe nabuar
ta pe n tege nii kãntraha na. 36 U
n te bur kuasĩĩ gbe pe fuabir ne,
ma Yãhã pye ma yee: «Ma syaha
kẽ». U n te bur la cɛr, ma te wãã u
kãnyãrwai kẽ, pe n te la klaha pe
nabuar kẽ. 37 Pe byɛ n di, ma sya
di yai. Tii pe di yaha, pe n te gbe
tɛr takũyĩhĩ kuasĩĩ. 38 Mpãy pe ba
di, pe pye nawee- nyersĩĩ, pe ca yɛ̃
wee pe kicar ne ye.
39 Loo na, Yesu n kãnde wãã
pe nabuar kẽ, ma dugu dye
salangbãŋ wo, ma ka Magadã kuɛ
kãntraha na.

16

Mpãy pe sẽ yagaa kai- yĩntaha war ye
(Mar 8.11-13; Luke 12.54-56)

1 Loo kur ye, pe Farisyɛ̃ tesẽ pe
Sadusyɛ̃ ne, pe n pa Yesu fla na.
Pe n yee, poo ga u le namihi wo
ma u pye, u laanwɔ wĩĩ laa pye
poo n yãã, pe waha cã Yãhã kẽ
ke kãnde wãã u kẽ. 2 Yesu n -
sẽ pe yɛ̃ sya ma yee: «Yaintege
na, yãhãyĩŋ ma yrãhã, ye ne yee
sukũhũ yai ga yɔ̃. 3 Yũhũ yɛ̃ na, ye
ma yãhãyĩŋ yãã ke yrãhã car ma
maha wɔ, ye ga yee sesaha ga too
nanga. Ye yãhãyĩŋ wũhũ yĩntaha
war, ma -sẽ gblihi laa, Yãhã wũhũ
nkãy ke n pye ye yĩnde na yagaa,
ye sẽ ke war ye. 4 Yagaafa pee, pe
sẽ n sroŋ Yãhã ye ye, ma maha
yee, poo n kɛ pe laanwɔ wĩĩ laa
yãã yĩnde ne! N sẽ -sẽ ga laanwɔ
wĩĩ laa pye yar pe na ye. Lii le bii
faale Yonase dye, loo syi ter ya kẽ,
pe ga ba yãã yĩnde ne.»
Loo kur ye, u n tɛr pe yaha ke
fla na.

Yoo wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ?
(Mar 8.14-21)

5 Pe kãnyãrwai pe ba dii ga ke
langbãŋ kũndi ngaa ye, pe ba faha
bur yaha. 6 Yesu n pe pye ma
yee: «-Ye yii le yaha, -tee yii yigi
Farisyɛ̃ ye ne tesẽ Sadusyɛ̃ ye ne;
pe wĩĩ ma mii ncasur wãŋ syi
dyaŋ.» 7 Pe kãnyãrwai n nii pe
ya yey ma yee: «Too sẽ bur gbe
ye, loo la u n nii n pãã ke syi?»
8 Yesu n pe laam wũhũ cã, u n pe
yey ma yee: «Nwa ye n yee, tee sẽ
bur gbe ye, loo la n n pãã ke syi?
Ye sẽ ra sroŋ ta ye Yatɛr ye! 9 Ye
sẽ laa war wa ye. Tẽ ba bur bua la
cɛr wãã nawee- nyersĩĩ yĩĩbua kẽ,
ye ba te gbɛr wãã gbe tɛr takũyĩhĩ
nii, le faha la ye na? 10 Tẽ maha
ba te bur kuasĩĩ la cɛr pe nawee-
nyersĩĩ kẽ, ye ba te gbɛr wãã gbe
tɛr takũyĩhĩ nii, le faha la ye na?
11 Yaliile wo, tẽ ye pye ye yii yigi
Farisyɛ̃ ye ncasur wãŋ ter syi ne,
Sadusyɛ̃ ye ne, n sẽ naa n pãã bur
wĩĩ na ye. Nwa ta ye sẽ waha le
war ye?» 12 Loo na, pe kãnyãrwai
n cã le war ma yee ncasur wãŋ gii

ke n le bur wo, koo sẽ kẽ Yesu naa
n yãŋ ye. Farisyɛ̃ wĩĩ ne u naa n
yãŋ, Sadusyɛ̃ wĩĩ ne, ma yee pe pe
ya yigi le ne.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mar 8.27—9.1; Luke 9.18-27)

13 Yesu n ka u kãnyãrwai ne
Filipe Syesarɛ klo kuɛ ye. U n ba
pe yey ma yee: «Lii gɛ nawee- pe n
pãã ndoo u Nawee Puee wĩĩ na?»
14 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Mpãy
n yee, a Nsãn nawee- tããfua kẽ
ma ne. Mpãy maha n yee, a Yeli
kẽ ma ne. Mpãy maha ma pe
n yee, a le ma pye mboo sẽ kẽ
faale Yermii ye, ma -sẽ ma poo
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa nen waa.»
15 Yesu n pe yey ma yee: «Ah yii,
ye yee yoo kẽ ra ne?» 16 Syimu wii
pe n yee Pyar, u n u yɛ̃ sya ma
yee: «Mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise, ma maha ma ke Dya, koo gii
wãkuyãã wee ke na ye.»

17 Loo na, Yesu n u pye ma
yee: «Nsãn dya Syimu, ma wĩĩ
n tãy. Ma sẽ yãã, nawee sẽ kẽ
tuu koo kai- ngĩĩ yar ma na ye.
Ta Tuhufua Yãhã kẽ, ke ke yar
ma na. 18 Ndoo -sẽ ga ma yar
nde ne: Mboo, ma ma Pyar, ke
yĩntaha kẽ ntẽmblaha. Ma ma
mii ntẽmblaha dyaŋ, pe ga waha
nwoŋ fãã ke yĩŋ na. Loo ne, mboo
taa ga ba ta wĩĩ cãã gbe yi, ma
naa le tɔ̃r mpãy ye pe sẽ ra kãnde
cã ye. Gbãfua fãnga gɛ sẽ n pai
waha yia ra kãndeyãrfa yawãhã
na ye. 19 Fãnga gii tẽ ga wãã ma kẽ
mpãy nsoho wo pe cã Yãhã ma yĩŋ
na, koo fãnga ma mii karndohopii
dyaŋ, pe ga waha nwonyɛ̃ yãr, pe
maha waha ke tã. Ma'a ba kai-
nkãy sye driyɛ̃ nge wo, Yãhã kẽ ke
ma ta, ma n ke sye. Ma'a maha ba
kai- nkãy sya driyɛ̃ nge wo, Yãhã
kẽ ke ma ta, ma n ke sya.» 20 Yesu
n u kãnyãrwai yar waha, pe ma
n le pãã waa ye pe yee woo kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise ye.

21 Loo kur ye, Yesu n nii ke kai-
pãã u kãnyãrwai ye gbaa na. U
naa pe yar ma yee: «N yai n
ka Yurusalɛm wo. Koo fla na,
pe Yiifee- wãlɛ, pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa ne, pe Yãhã kaiyarfa ne, pe
ga ba ra fãy gboho. Pe ga ba ta gɛ
ta pe n ta boo. Ta wãku plii tãã
wuhu na, n ga yir gbã wo, n dur
ba yrãŋ na gbaafa ye.»
22 Pyar n u yee ga kãnkãy na,
maa nii le kuãn u ye ma yee:
«Yĩŋfua, Yãhã ke paha ma na!
Nde sẽ yai le ma dye ye!» 23 Yesu
n wã klaha, ma Pyar pye ma yee:
«Yũhũ kãã ra tãy Setane nwo! Ma
n kɛ ma yɛr tã ra na ta kãnkai- wo!
Ma sẽ laam ga Yãhã laantor ter ne
ye, ma laam ga nawee- kacãn ter
ya ne.»
24 Yesu n u kãnyãrwai pye ma
yee: «Wii ma yee woo ga naa n
yãr ta kãnde wo, u u laam wũhũ
ta yaha, tuu u ya gbihi, u ma sya
ga ba gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii
ma loo sya, u naa ra kãnde yãr.
25 Ye sẽ yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ,
ma suhu u laam wãn ne, woofua
ga ba too byɛ kɛ laa; wii tuu -sẽ ga
le sya u u yĩŋ kɛ laa, ma suhu u
laam wãn ne ndoo wĩĩ na, woofua
kẽ tuu cã ga ba too nde byɛ yãã.
26 Mboo nawee, taa ga driyɛ̃ wãn
byɛ yãã tãŋ, ma'a yee ma sẽ ba
ma yĩŋ yãã Yãhã ye ye, le wãyĩĩ -
sẽ ma na taa yãã? Tesẽ, koo kla
ma na, nawee tuu ga ba waha kẽ,
u u ya yĩŋ yãã Yãhã tãy? 27 Ye
sẽ yãã, u Nawee Puee ga ba pa
u Tuhufua Yãhã nayɔ̃r ne, tesẽ u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye ne. U ma ba
dur ba, nawee nawee woo tuu kai-
nkãy byɛ pye tɛr, u ga koo byɛ
draha dãã ufua kẽ. 28 Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Nawee- mpãy ma
ye laam wo, pe saa ku mii pe sẽ
u Nawee Puee yãã tuu nii yĩŋ na
ye.»

17

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu

yãhãyĩŋ nayõr yãã
(Mar 9.2-13; Luke 9.28-36)

1 Plii kuay kur ye, Yesu n Pyar
yigi taha u ya na, Syake ne, u
Syake cĩĩfua Nsãn ne, ma ka pe ne
yãnjruhu gaa yĩŋ na, poo pe ya ya.
2 Pe n u yãã, u wã klaha pe yĩnde
na, u yĩntaha n nii n yɛhɛ yai wãŋ
syi dyaŋ, u nayrɛ n flege ma nii
cãã- wãŋ syi dyaŋ. 3 Pe kãnyãrwai
n faale wãlɛ Musa yãã tesẽ Yeli ne,
pe ya kai na. Pe ba fe gbe yi, ma
nii n pãã Yesu ne. 4 Loo na, Pyar
n Yesu pye ma yee: «Wo Yĩŋfua,
wo niisaha sroŋ yõ nwo wo. Le
ma tãy ma ye, n ga kajar tãã gbã,
neŋ ma wãŋ, neŋ Musa wãŋ, neŋ
nge Yeli wãŋ.» 5 Tuu naa n pãã
nantãŋ, yãhãsyõr raa n ba paha
pe na, ma n yɛhɛ palpal. Yãhã
yĩmbui n yir te yãhãsyõr laam wo
ma yee: «Ta Dya kẽ nwo, u ntãŋ
dye gboho ra tãy, u ra laam yĩn
yalebyɛ. -Ye naa n luhu u ye!» 6 Pe
kãnyãrwai pe kaplãŋ ngĩĩ luhu,
pe n fya ma too tã pe yĩntar na.
7 Yesu n yũhũ crã pe na, ma pe
pye pe yir, pe ma n fya ye. 8 Pe
n yĩntar kuã yir, pe sẽ maha waa
yãã mii Yesu ya sẽ kẽ ye.

9 Pe naa ke yãŋ tege, Yesu n pe
yar waha ma yee: «Tee kai- nkãy
yãã ke yãŋ yĩŋ na, ye ma n ke tõr
waa ye ye, mii u Nawee Puee sẽ
yir gbã wo, ma dur ba gbaafa ye
ye.»

10 Pe kãnyãrwai n Yesu yey ma
yee: «Nwa ta pe Yãhã kaiyarfa
n yee, a Yeli ga cãã pa u Yãhã
Yĩndefua Crise yaha?» 11 Yesu n
pe yɛ̃ sya ma yee: «Cĩĩnde ne, Yeli
yai u pa, u ba ke kai- byɛ gbihi ta.
12 Ta n ye yar: Yeli pa wa, nawee-
sẽ cã woo kẽ ye, ma u nuhu pe
laam wãnuhu. Pe ga ba u Nawee
Puee bya nuhu koo syi.» 13 Loo na,
pe kãnyãrwai n cã le war ma yee,
Nsãn nawee- tããfua wĩĩ kẽ Yesu
tuu pãã pe ye, ma Yeli myaha yee.

Yesu sãndũpee kar tege kãã kicar waa yĩŋ na
(Mar 9.14-29; Luke 9.37-43)

14 Pe ga nɔ nabuar raa fla na,
dya waa n pa Yesu fla na, ma
ba kãnklũy gbãã u yahasee ye
15 ma yee: «Yĩŋfua, ta dya fɛn di,
wãtooku ma u na. Ke ma yir u
na, ke ne pee u na. Kaa na u ga
too dye naa woo, kaa na u ga too
dye loho wo. 16 N pa u ne ma
kãnyãrwai fla na, pe sẽ -sẽ waha
u jaa ye.» 17 Yesu n kuãn pe na
ma yee: «Yii poo na, laanyõm wee
ye ye ye, ye sẽ ra ta ye Yatɛr ye.
Ye yee la n kuee ye wãwlaha na
yalebyɛ? Ye yee la n naa n fãy ye
ne yalebyɛ? -Ye pa ra kẽ u kicar
ne nwo!» 18 Yesu n sã u sãndũpee
na, u n tege kãã u kicar yĩŋ na, u
n jaa le yalebya wo.

19 Loo na, pe kãnyãrwai n yũhũ
crã Yesu na kãnkãy na, ma u yey
ma yee: «Nwa wo sẽ ba waha
u sãndũpee kar tege kãã ye?»
20 Yesu n pe yar ma yee: «Ye sẽ
ra ta ye Yatɛr ye laam byɛ ne ye,
koo kẽ. Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Ye ma Yãhã ta ye Yatɛr carle
ya mii ntããfĩĩ pua nen ya dyaŋ, ye
ga waha yãŋ nge pye ke yũhũ ga
nwaa, ke n yũhũ ga. Kai laa saa
ye yia ye. [21 Ya'a ye yɛ̃ tã digi
na, ma nii Yãhã nar, loo na, ye ga
waha sãndũpee nwo syi kar tege
nawee yĩŋ na.]»

Yesu maha u gbã wĩĩ pãã, tesẽ u wãyir wĩĩ ne gbã wo
(Mar 9.30-32; Luke 9.43-45)

22 Yesu pye yrãhã na u
kãnyãrwai ne Galɛlɛ kãntraha
wo, u n ba pe pye ma yee: «Pe ga
ba u Nawee Puee yi u napĩĩ- kẽ,
23 pe n u boo; u gbã plii tãã wuhu,
u ga yir gbã wo, u pa gbaafa ye.»
Loo kapãn nde n pe kãnyãrwai
laam wlãhã pe kẽ, ma sya ga ta
tɛr.

Yesu ye kufar dãã

24 Yesu tuu ga dye Kapornu wo
u kãnyãrwai ne, Yãhã kangbãŋ
kufar wããfa n yũhũ crã Syimu
Pyar tãy, ma u yey ma yee: «Ye
Yĩŋfua sẽ Yãhã kangbãŋ kufar dãã
la?» 25 Pyar n pe pye ãwã, u pe
dãã.
Pyar tuu ga dye kaha wo, Yesu n
cãã kapãn gbe, ma u pye ma yee:
«Syimu, ma laam wo, mpãy poo
pe yai pe naa pe kufar dãã, tesẽ
pe koho wãn kufar ne kãntraha
nge yĩŋfa kẽ, pe klofa laa, pe nam-
pay?» 26 Pyar n yee pe nampay.
Yesu n u pye ma yee: «Le ma pye
pe nampay, ma cã klofa sẽ yai pe
naa te dãã ye. 27 Wo sẽ -sẽ n kɛ
nawee- mii n wãpee pãã wo wĩĩ
na ye. Loo ne, ka ke langbãŋ wo,
maa fuɛsãn miy. Fua wii taa ga
cãã yigi, u yɛ̃ yãr, maa ntẽn war
yãã u laam wo. U war gbe, maa
ra kufar dãã, tesẽ ma wãn ne!»

18

Mpãy pe kloŋ, Yesu kayũhũ pãã pe wĩĩ na
(Mar 9.33-37; Luke 9.46-48)

1 Loo yale wo, Yesu kãnyãrwai
n yũhũ crã u na, ma u yey ma
yee: «Yoo syi u ma yĩŋ na Yãhã Yai
wo?» 2 Loo na, Yesu n kicaalaale
yee ba ta pe yaha ye, ma pe yar
ma yee: 3 «Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Ye ma yee ye sẽ koho klaha ma
nii kicar wãŋ syi dyaŋ ye, ye saa
dye Yãhã Yai wo ye. 4 Wii ma u ya
ta pra kicaale nde wãŋ syi dyaŋ,
woo kẽ u ga ba yĩŋ yãã nawee-
byɛ laam wo, Yãhã Yai wo. 5 Wii
ma kicaale nde syi gbihi yigi ndoo
myaha na, ndoo gɛ kẽ tuu gbihi
yigi.»

Kapee- wãpyeŋ le lii kua?
(Mar 9.42-48; Luke 17.1-2)

6 Yesu n maha yee: «Mpãy pe
ma pra kicar wãŋ syi, ma ra ta
pe Yatɛr, wii ma poo nen waa ta
u n yi kãã ra kãnde wo, le ga
pee woofua na. Pe ma sya cãã
ntẽmbangbãŋ pua u yĩntyigi na,
ma u gbe miy le wãã langbãŋ wo
u sẽ yãã loo kapee nde yãã pye ye,
ke puar u na. 7 -Ye yãŋ, driyɛ̃ laam
wo, kapee- wãpyeŋ syar. Kapee-
wãpyeŋ saha kua yãã ye. Wii ma
-sẽ u nampyeŋ ta u n kapee- pye,
woofua wĩĩ pee!
8 Le ma pye ma koho ke ma
le kapee- wãpyeŋ wo, laa na ma
troho ke ma le kapee- wãpyeŋ wo,
te cɛr kãã, ma te miy wãã dey
dey. Ma cĩĩnde yrã yãã koho neŋ
ne, tesẽ troho neŋ ne, ke puar ma
kuee ma kluɛ sĩĩ ne, tesẽ ma trɛ
sĩĩ ne, pe n ba ma miy le wãã naa
fla wo, naa gii wãfegeyãã wee ke
na ye. 9 Le ma pye ma yĩnde le
ma le kapee- wãpyeŋ wo, le loho
yi, ma le miy wãã dey dey. Ma
cĩĩnde yrã yãã yĩnde nen ne, koo
puar ma kuee ma yĩmpɛ syãŋ ne,
pe n ba ma miy le wãã naa fla wo,
naa gii wãfegeyãã wee ke na ye.»

Mbua wii tuu plaha, ma ba yãã
(Luke 15.3-7)

10 Yesu n maha yee: «-Ye yii yigi,
kicar mii nanem byɛ ne, ye ma syi
ye naa pe yãŋ ye yee pe wee ngaa
ye! Ta n ye yar: Pe kicar yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ n pai ta Tuhufua Yãhã
tãy yalebyɛ. [11 Mpãy pe plaha,
u Nawee Puee pa pe wãsyayaha
yĩmbui ne.]
12 -Ye yãŋ, wii ma pye mbaa
gbeebua ne, nen n plaha u ye,
u ga pye mii? Ye cã ma yee,
u ga pe mbaa gbeeresyar sẽnsye
kuaresyar mii ta yaha disaha wo,
yãŋ yĩŋ na, u ga u nen nwo kɛ, nen
wii tuu plaha. 13 Ta n ye yar: U ma
woo mbua yãã, u ga nuhu di woo
nen ya wĩĩ na, u ta tɛr pe mbaa
gbeeresyar sẽnsye kuaresyar mii
wĩĩ yaha. 14 Ye Tuhufua Yãhã ma
koo syi dyaŋ. Ke sẽ n yãŋ pe kicar
mii nen waa gɛ n plaha ye.»

Wo yai wo tyii wo nampyeŋ-
kapee- foho na

15 Yesu n maha yee: «Ma
nampyeŋ ma laa tee pye ma na,
ka mii ya u fla na; tuu lii tee pye,
le yar u na. U ma luhu ma ye, ma
ta u n dur ba kãnyĩĩ wo. 16 U ma
-sẽ sye, u saa luhu ma ye ye, ta
kãndeyãrfa nawee nen waa yigi
taha mii na, kaa na nawee- syãm
syi, ye n ka u fla na. Le ma le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, kai yai le gbihi ta nawee-
syãm yĩnde na, laa na nawee- tãã
syi. 17 U ma sye, u saa luhu pe ye
ye, ka maa le pãã ta kãndeyãrfa
yawãhãfa ye, ye fla wo. U ma
maha sye, u saa luhu pe ye ye, naa
u yãŋ nawee wii syi draha wo, u sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye. Tesẽ, naa u yãŋ
kufar wããfa ne wãcɛŋ, poo mpãy
pe fufor di.

18 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye
ma kai lii sye nawee- ye driyɛ̃ nge
wo, Yãhã kẽ ke ye ta ye n le sye.
Ye ma kai lii sya nawee- ye driyɛ̃
nge wo, Yãhã kẽ ke ye ta ye n le
sya.

19 Ta n maha ye yar: Yii mpãy
tee ma kãntraha na, ma Yãhã
kãnde yãr, yii nawee- syãm syi ma
yĩmbuhu wãã le, ma ngii ngii nar
ra Tuhufua Yãhã ye, u ga le pye pe
kẽ. 20 Ye sẽ yãã, teelii teelii nawee-
syãm ma pe ya wãã ta myaha na,
laa na nawee- tãã syi, n ma pe
telai wo.»

21 Loo na, Pyar n yũhũ crã Yesu
na, ma u yey ma yee: «Yĩŋfua, ta
nampyeŋ ma kuee kapee- pye ra
na yalebyɛ, n yai n tyii u kapee-
foho na tɛhɛ nii? Tɛhɛ kuasĩĩ syi
yai la?» 22 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee:
«Aye, tɛhɛ kuasĩĩ sẽ yai ye; naa n
tyii u kapee- foho na ma kuãŋ ne
yalebyɛ.»

Tẽntẽ wii u sẽ tyii u nampyeŋ fuɛ na ye

23 Yesu n maha yee: «Kapee-
foho wãtyii wĩĩ Yãhã Yai wo, le
ma mii nde dyaŋ: Yĩŋfua waa ba
yir, ma yee woo ga yãŋ u foho ma
pye u tẽntẽ- mpãy na, pe ke dãã
u kẽ. 24 U n nii ke foho tɔ̃r, pe n
ga u tẽntẽ waa yigi ba u fla na.
Fuɛ lii le pye woo yĩŋ na, le pye
war nagbeebua raa. 25 Ngaa gɛ sẽ
pye u dya ye u n ga le fuɛ dãã u
yĩŋfua kẽ ye. U yĩŋfua n yee, pe u
dya yigi ga par yãmpuai wãŋ syi
dyaŋ, woo tesẽ u cɔɔ ne, tesẽ u pii
ne, tesẽ u koho wãn byɛ ne. Loo
na, fuɛ lii le ma u dya yĩŋ na, pe
war ga yãã. 26 U tẽntẽ n kãnklũy
gbãã u yĩŋfua yahasee ye, ma u
nar waha ma yee: ‹Ma laam yĩn,
ma ra sẽŋ, n ga ba pe war byɛ dãã
ma kẽ.› 27 U yĩŋfua n u fɛn di, ma
kace yaha u na, ma sya yee u tyii
le fuɛ wãdãã na, ma kãnde wãã u
kẽ u n tɛr.

28 Woo tẽntẽ n yi ke fla na, ma
u tẽntẽwɛ waa wãã sya. U fuɛ -sẽ
pye u tẽntẽwɛ nwo na, war naha
syi. U n u fyãhã yigi yĩmbui na, u
saha wũũ gɛ wũũ ye, ma nii u pye
ma yee: ‹Ta fuɛ ma ma na, pe war
dãã ra kẽ!› 29 U tẽntẽwɛ n kãnklũy
gbãã u yahasee ye, ma u nar waha
ma yee: ‹Ma laam yĩn, ma ra sẽŋ,
n ga ba pe war byɛ dãã ma kẽ.›
30 U sẽ yɛr le na ye, ma sya ta pe n
u le nwompihi wo ma yee, le fuɛ
le dãã u n cã yi.

31 Tẽntẽ- mpãy pe pye ke fla na,
pe loo nde yãã, le n pe laam war,
pe n ga ke kai- byɛ tɔ̃r pe yĩŋfua
ye. 32 U yĩŋfua n -sẽ u tẽntẽ yee ba,
ma ba u pye ma yee: ‹Tẽntẽ napee
nwo! Taa ra nar, n ma fuɛ gbe kãã
ma yĩŋ na. 33 Tẽ ma fɛn di mii, ma
bya sẽ ne yai la ma ma nampyeŋ
fɛn di koo syi?› 34 Ncafũhũ n u
yĩŋfua yigi. U n ta pe n u tẽntẽ tã
nwompihi wo, ma yee pe u pẽn,
ma maha yee, le fuɛ le dãã tãŋ u
n cã yi.»

35 Yesu n maha yee: «Ye ma yee
ye sẽ n tyii ye nampyeŋ- kapee-
foho na ye kuãŋ ne ye, ta Tuhufua
Yãhã bya ga ba ye pye mii tẽntẽ
napee nwo wãŋ syi dyaŋ.»

19

Nawee ga waha u ya koho cɔɔ sye la?
(Mar 10.1-12)

1 Yesu tuu nawee- klaha wa, u n yir Galɛlɛ kãntraha na, ma ka Yudɛ kãntraha kuɛ gii ye ke ma Yurdane lafeŋ kũndi ngaa ye. 2 Nabuar naa n taha u na, u n pe yanfa jaa.

3 Farisyɛ̃ mpãy n yũhũ crã u na, ma yee poo ga u le namihi wo, ma u yey ma yee: «Wo kãnde na, nawee ga waha u cɔɔ sye la, laa ma dye pe nsoho wo u cɔɔ ne?» 4 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye cã le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Ke kai- fegbecãã na Yãhã nawee- tãhã, naa tesẽ cɔɔ ne.› 5 Yãhã n le pãã pe wĩĩ na ma yee: ‹Koo syi kẽ, naa ricar koho ma ba dye, u n cɔɔ sya, u ga u ya yɛ̃ yi kãã u seefa tãy, u ke wãã le u cɔɔ wãŋ ne, pe n nii nawee nen dyaŋ.› »

6 Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo na, pe wee syãm nantãŋ ye, pe ma mii nawee nen ya dyaŋ. Yãhã ke tii gbra te ya na, nawee ma syi u te cããŋ te ya na ye.» 7 Pe Farisyɛ̃ n u yey ma yee: «Ah wo faale wãdyaha Musa sẽ bii yee la, naa ga waha u cɔɔ wãsyeŋ saba wãã u kẽ, tuu u sye?» 8 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye laam waha tɛr, koo kẽ Musa n bii kãnde wãã ye kẽ, tee ga waha ye ca sye. Ma -sẽ yee ke kai- fegbecãã na, le sẽ pye koo syi ye. 9 Ta n ye yar: Wii cɔɔ ma yee u sẽ naa waa yuhu di ye, u n u sye ma cɔɔ waa gbe, ufua kapee pye, u cayɔr pye.»

10 U kãnyãrwai n u pye ma yee: «Naa wĩĩ ma pye koo syi u cɔɔ kuɛ ye, le puar waa ma n cɔɔ sya ye.» 11 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Nawee- byɛ sẽ me pe ga waha yia pe tyii cɔɔ wãsyaŋ na, pe naa loo kãnde yãr ye. Mpãy, Yãhã loo fãnga wãã pe kẽ, poo ya pe ga waha yia, pe naa loo kãnde yãr. 12 Kai- busãã ma, ke ga waha naa ta u saa cɔɔ sya ye; ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy ma pe see ke dyaŋ, pe saha cɔɔ wĩĩ yɔ̃ ye; ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy ma pe poo sã, ma pe ta ke syi, pe saha cɔɔ wĩĩ yɔ̃ ye; ca mpãy bya ma ke syi. Mpãy ter maha ma, Yãhã Yai tẽn wĩĩ na, pe cɔɔ wãsya wĩĩ sye; ca mpãy bya ma ke syi. Wii ma cã u ga waha yia u kaklaha ngĩĩ sya, u ke sya.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mar 10.13-16; Luke 18.15-17)

13 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu fla na, tuu koho taha pe na, u Yãhã nar pe wĩĩ na. Pe kãnyãrwai n sye pe na. 14 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «Ye tyii pe kicaabir na pe n pa ra ye! Ya'a n sye pe na ye. Ye sẽ yãã, mpãy pe ma pra poo wãŋ syi dyaŋ, Yãhã Yai ma poo wãŋ.» 15 U n koho taha pe kicaabir na, ma yir ke fla na ma tɛr.

Nangbãm ga waha dye la Yãhã Yai wo?
(Mar 10.17-31; Luke 18.18-30)

16 Naanfuɛ̃ waa n yũhũ crã Yesu na, ma u yey ma yee: «Yĩŋfua, n ga waha kayĩĩ lii pye, n waha cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.» 17 Yesu n u pye ma yee: «Nwa ma n ta yey kayĩĩ wĩĩ ne? Yãhã ya ke yɔ̃. Ma'a yee ma ga cĩĩnde yrã yãã, naa Yãhã kãnde kataŋ wũhũ pye!» 18 U dya n Yesu yey, a Yãhã kãnde wũhũ nkãy? Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: « ‹Ma'a syi ma nawee boo ye; ma'a syi ma cayɔr le ye; ma'a syi ma yuhu ye; ma'a syi ma kawar fua ye; 19 naa ma tuhufua gboho, ma nahafua ne! Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke syi.› »

20 U naanfuɛ̃ n Yesu pye ma yee: «Ndoo koo ngĩĩ byɛ yigi, n yai n maha lii pye?» 21 Yesu n u pye ma yee: «Ma'a yee ma ga kua, ka, ma

ga ma koho wãn byɛ par tãŋ, -taa
pe war byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ.
Loo na, ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ
Yãhã yĩnde na. -Taa pa, ma ba
taha ra na!» 22 U naanfuẽ tuu
kaplãŋ ngĩĩ luhu, u laam byɛ n
wlãhã u ye, u n tɛr. U tee pye
nangbãŋ.

23 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai
pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Nangbãm wãdye wĩĩ
Yãhã Yai wo, le war! 24 -Ye
yãŋ, yũhũmii wãdyeyitɛr mensãn
wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tɛr
nangbãm wãdye yaha Yãhã Yai
wo.» 25 Pe kãnyãrwai pe kaplãŋ
ngĩĩ luhu, le n pe fe gbe pe n sya
yee, a nangbãm ma yee pe saa
waha pe yĩy yi yaha ye, yoo syi
-sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi yaha?
26 Yesu n pe yãŋ, ma pe pye ma
yee: «Kai laa ne le nawee yia; ma
-sẽ yee Yãhã koo na, koo n yia kai-
byɛ na.»

27 Loo na, Pyar n kapãn gbe
ma yee: «Yĩŋfua, yãŋ, wii mpãy
too -sẽ tɛr wo kãnkai- byɛ yaha,
ma taha ma na, wo wĩĩ ga ba
pye mii?» 28 Yesu n pe pye ma
yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye:
Yãhãyĩŋfãŋ ga ba pye, kãntrafãŋ
ne. U Nawee Puee ma ba nii
kai- byɛ yĩŋ na u niisayũhũ fla
na, yii sẽnsye syãm mii tee n
taha u na, ye bya ga ba nii yĩŋ
na, nangbãniisar wo, ye Yiisrɛ ter
sẽnsye syãŋ ngĩĩ nawee- byɛ sãhã.
29 Mpãy byɛ pe tɛr pe klɛ yaha, pe
nampyesey ne, pe tuhufa ne, pe
nahafa ne, pe ca ne, pe pa ne, pe
pii ne, pe tar ne ta wĩĩ na, poofa ga
too syi flɛ gbeebua yãã kãntraha
nge na. Sukũhũ gaa laam wo, pe
ga cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã
wee le na ye. 30 Mpãy pe ma
yahasee ye yagaa, poo busãã ga
ba nii kur ye, mpãy pe -sẽ ma kur
ye yagaa, poo busãã ga ba yahasee
yãã.»

20

Kakuãcran tẽntẽbir wĩĩ na

1 Yesu n maha yee: «-Ye yãŋ,
Yãhã Yai wĩĩ ma mii tẽntẽbir mpãy
wĩĩ dyaŋ, tarfua waa ne. U tarfua
ba cãã yir sukũhũntãy na, yain-
saha daryale wo, woo ga tẽntẽbir
kɛ ba le u tar wo. 2 U n mpãy yãã,
ma yee woo ga pe dãã per neŋ tẽn
war ne. Pe n yɛr le na. U n pe ta
pe n ga nii tẽn tẽ u tar wo. 3 Yai n
faa dugu, u tarfua n maha yi, ma
ka tẽntẽbir kɛsaha fla wo, ma ga
mpãy yãã pe ka nii, laa sẽ ne pe n
pye ye. 4 U tarfua n pe pye ma yee:
Ye ga waha ka yii ndoŋ, ye ga naa
tẽn tẽ ra tar wo. N ga ba ye tẽn
draha dãã ye kẽ. 5 Pe tẽntẽbir n
ka. Yai n ba dye yĩŋ wo, u tarfua
n maha yi, ma ga tẽntẽbir mpãy
kɛ ba le te tar wo. Yai n ba yĩn,
u n maha yi ga mpãy kɛ ba le te
tar wo. 6 Yai n ba kua, u n yi, ma
maha ga mpãy yãã, pe ba tege nii
nantãŋ tẽn kɛsaha fla wo. U n pe
yey, a nwa pe n tege nii ke fla na
ma yai kua, laa sẽ ne pe n pye ye.
7 Pe n yee, waa sẽ poo gbe tẽn na
ye, koo kẽ. U tarfua n yee, le ma
pye koo syi, pe tẽntẽbir pe ka pe
ya ndoŋ, pe ga tẽ u tar wo.

8 Yai n ba kua tãŋ, u tarfua n
u war yĩŋfua pye ma yee: ‹Pe
tẽntẽbir byɛ yee ba, ma ba pe
dããn wãã pe kẽ. Mpãy pe gbe kur
kuɛ ye, cãã naa poo dãã, ma ba
kua mpãy na pe cãã gbe.› 9 Mpãy
pe ba dye tẽn wo yainkɔŋ yale
wo, poo n cãã pa loo na, maa per
naneŋ tẽn war yãã. 10 Tẽntẽbir
mpãy pe ba cãã dye tẽn wo, poo
n ba pa, ma naa le ga laa na poo
war ga gboho tɛr. Pe n pe bya dãã
per naneŋ tẽn war ne. 11 Pe n pe
war sya ma yee, poo sẽ u tarfua
ne, 12 ma u pye ma yee: ‹Tẽntẽbir
mpãy taa gbe kur kuɛ ye yainkɔŋ
wo, ma cã pe sẽ ma- le tẽn na ye.
Ma pye mii ma pe dãã wãcɛŋ wo
ne, wii mpãy too per wihi wãfãy

sya, ke yaiwlaŋ wãsuhu ne?› 13 U
tarfua n poo nen waa yɛ̃ sya ma
yee: ‹Ta naambiyã, n sẽ dawar
pye ma na ye. Ma ba le pãã laha
ma yee, mboo yɛr per neŋ tẽn
dããn na. Cĩĩnde sẽ na? 14 Ma dããn
sya, taa naa n gaha. Wii tẽ gbe kur
kuɛ ye yainkɔŋ wo, n yee n ga u
dãã ma ne wãcɛŋ. 15 N ma yee
n ga naa ra war pye mii, le yai n
waha naa pe pye koo syi. Tẽ ma
naweeyɔ̃ loo la le laanyar yigi ma
kẽ, ma n yĩntaha waha?› »
16 Loo na, Yesu n maha pe yar
taha ma yee: «Mpãy pe ma kur
ye yagaa, pe ga ba yahasee yãã.
Mpãy pe -sẽ ma yahasee ye yagaa,
poo pe ga ba nii kur kuɛ ye.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne
(Mar 10.32-34; Luke 18.31-34)

17 Yesu naa n gaha Yurusalɛm
wo, nabuar naa n taha u na. U
naa n yãr, ma ba u kãnyãrwai
cɛr yi pe ya ya, ma pe pye ma
yee: 18 «-Ye yãŋ, Yurusalɛm kẽ too
dugu n gaha. U Nawee Puee ga ba
yi pe Yãhã yũndefa yĩŋfa kẽ, tesẽ
pe Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga yɛr u
wãboo wĩĩ na, 19 pe u wãã mpãy
kẽ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. Poo pe
ba naa u lɛr, pe naa u gbã sãngblã
ne, pe ba u kuey mar boo trã na.
U wãku plii tãã wuhu, u ga yir gbã
wo u pa gbaafa ye.»

Yoo ma myaha ne Yesu ye?
(Mar 10.35-45)

20 Loo na, Sewede pii nahafua n
pa Yesu fla na, u dyam syãm ne.
U n kãnklũy gbãã, woo ga laa nar
Yesu ye. 21 Yesu n u yey, u ma nwa
wĩĩ na. U n u pye ma yee: «Ma'a
ba nii kai- byɛ yĩŋ na, ma yĩnfar
wo, ma tyii ta pii n nii nen nwo
ma kãndigi koho kuɛ ye, nen nwo
ma kãmaŋ koho kuɛ ye.» 22 Yesu n
pe pye ma yee: «Tee lii nar, ye sẽ
le cã ye. Wãfãy tii tẽ n pai sya, yaa
waha te sya la?» Pe n u pye poo
ga waha yia. 23 Yesu n pe pye ma
yee: «Cĩĩnde ne, yaa ra wãfãy syi
sya. Ma -sẽ yee mpãy pe ga ba nii
ra kãndigi koho kuɛ ye, ta kãmaŋ
koho kuɛ ne, n saha poofa yãŋ yi
ye; Yãhã too niisar gbihi ta mpãy
kẽ, poo niisar kẽ te ne.»

24 Pe kãnyãrwai sẽnsye mii pe le
luhu, pe laam n war pe kãnyãrwai
syãm mii wĩĩ ne. 25 Loo na, Yesu
n pe byɛ yee ba, maa pe pye ma
yee: «Ye cã mpãy pe ma kãntrɛ
kui yĩŋfa, pe nawee- nar-, tesẽ pe
nangbãm bya maha pe fãnga yar
pe na. 26 Le sẽ -sẽ wee ke syi
ye ne ye. Wii ma yee u ga yĩŋ
yãã ye laam wo, woofua yai u nii
ye byɛ tẽntẽle. 27 Wii ma yee u
ga yahasee fla yãã ye laam wo,
woofua yai u nii ye byɛ yãmpuai.
28 Loo ne, u Nawee Puee sẽ pa
nangbãn yĩmbui ne ye, u pa u n
pai nii tẽntẽle nawee- byɛ ye, u u
yrã wãã u ku, u nabuar par sya, u
pe yi pe kapee- wãpyeŋ wo.»

Yesu fũũ- syãm mpãy jaa
(Mar 10.46-52; Luke 18.35-43)

29 Pe naa n gaha Yurusalɛm wo,
ma ga dye Yerekɔɔ wo, ma sya le
yi yaha wa. Nabuar naa n taha
Yesu na. 30 Fũũ- syãm pye, pe ba
nii kãnde yɛ̃ na. Pe le luhu, a Yesu
kẽ u n tɛr, pe n nii n tẽ ma yee:
«Yĩŋfua, mboo Dawide Dya, wo
fɛn di!» 31 Pe nabuar naa n kuãn
pe na, ma yee pe yaha le; pe n cã
maha naa n tẽ fãnga ne loo na ma
yee: «Yĩŋfua, mboo Dawide Dya,
wo fɛn di!» 32 Yesu n luhu, ma yɛr
ma pe yee ba, ma pe pye ma yee:
«Ye yee n nwa pye ye kẽ?» 33 Pe n
u pye, u ta poo yĩmpɛ n waha naa
n yãŋ. 34 Pe fɛn n Yesu yigi, u n tɛ
pe yĩmpɛ na. Pe fũũ- syãm yĩmpɛ
n ta tɛr jaa, pe n maha waha n yãŋ
gbɛgbɛ faale dyaŋ, ma nii n taha
Yesu na.

21

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mar 11.1-11; Luke 19.28-40; Nsãn 12.12-19)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe
n ga nɔ gbe taha Yurusalɛm na,
kusyĩnde laa wo pe n yee Gbe-
fasyɛ, yãŋ gaa tãy. Katyir raa
ter pye ke fla na, pe naa re yee
wolifyɛ katyir.
Yesu n u kãnyãrwai syãm mpãy
lɛhɛ wãã yahasee ye ma yee: 2 «-
Ye ka kusyĩnde ndaa wo ye ya-
hasee ye! Ya'a kãhã ga n dye,
yaa kãnkonsyoho gaa yãã, ke pua
yaha nii ke pua ne. -Ye te sãhã ba
ra kẽ! 3 Wii ma ye yey laa ne, -ye
yee te wĩĩ ma wo Yĩŋfua na. U ga
tyii, ye n pa re ne.» 4 Kai lii Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua waa bii cãã yrũhũ
yaha, loo ne le nii n pye loo yale
wo. Le ma le yrũhũ ta ma yee:
5 «-Ye ga Syɔ̃ klofa yar ye yee:
-Ye yãŋ, ye Yĩŋfua nwo u n pai ye
ye, laantãr ne.
U ma u dugu nii kãnkoŋ na,
kãnkonyainge kẽ.»
6 Pe kãnyãrwai n tɛr. Yesu tuu
ba pe yar mii, pe n ga pye koo
syi. 7 Pe n pa ke kãnkonsyoho
ne, ke pua ne, ma pe nayrengbãy
taha ta te na, Yesu n nii te na
ke kãnkonyainge na. 8 Nabuar
n te ya wãã Yurusalɛm kãnde yɛ̃
na. Pe n nii u gboho, pe fãnga n
pe nayrengbãy yi, ma yaha ta le
kãnde wo, mpãy n -sẽ katyir wan
ka ba ta le kãnde wo. 9 Mpãy pe
naa n yãr Yesu yaha ye, tesẽ mpãy
ne pe naa n taha u na, pe n nii
nuhu di, ma nii le gble, ma n yee:
«Wo wãdyaha Dawide Dya, ma
myaha ke gboho!
Mboo wii taa n pai Yãhã myaha
ne,
Yãhã ke kaa taha ma na!
Nawee- byɛ pe naa Yãhã miingbãŋ
gboho!»
10 Yesu tuu dye Yurusalɛm wo,
loo n gbleŋ yir le klo wo. Pe n
nii le yey ma yee, yoo kẽ dya nwo
ne. 11 Pe nabuar mpãy pe pye Yesu
ne, poo n nii pe klofa yar ma yee,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yesu wii u n yi
Nasarɛte wo, woo kẽ.

Yesu laam war pe Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mar 11.15-19; Luke 19.45-48; Nsãn 2.13-22)

12 Loo kur ye, Yesu n ga dye
Yãhã kangbãŋ laam wo. Mpãy pe
naa cãã troho, ma suhu mpãy ne
pe naa wãn par ke Yãhã kangbãŋ
laam wo, u n pe kar. U n warturfa
tabal ye kuã cããr, tesẽ nasar kate
parfa kãnay ne. 13 U n pe pye
ma yee: «Le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹Ta kangbãŋ yai ke naa n yee
ta seysaha.› Yii -sẽ ke ta yuhu-
dyeniisaha.»
14 Fũũ- mpãy, tesẽ tãnklahafa
mpãy ne, pe n yũhũ crã Yesu na
ke Yãhã kangbãŋ laam wo, u n pe
jaa. 15 Yesu naa laanwɔ wũhũ ngĩĩ
pye, kicaabir naa u sey ke Yãhã
kangbãŋ wo ma yee: «Dawide
Dya myaha ke gboho!» Koo sẽ
tãy pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ye,
ma suhu pe Yãhã kaiyarfa ne ye.
16 Loo na pe n Yesu pye ma yee,
a pe nkãy pãã, u sẽ ke luhu la?
Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã,
n ke luhu. Yii gɛ le kal yãã Yãhã
sabangbãŋ wo, lii le yrũhũ ta ma
yee: ‹Ma ta, kicar n sya nii ma sey,
pẽyãr bya ne.› » 17 Loo kur ye, u
n tɛr ma yi le klo wo, ma ga syã
Gbetane wo.

Yesu laam war nasar nkugu katyigi gaa ne
(Mar 11.12-14, 20-24)

18 Ke yĩŋsyii wo, pe dur naa
n pai le klo wo, fãã n Yesu yigi.
19 U n nasar nkugu katyigi gaa yãã
kãnde yɛ̃ na, ma yũhũ crã ke na.
U sẽ -sẽ ngaa yãã ke na mii wan
ya sẽ kẽ ye. Loo na, u n ke katyigi
pye ma yee: «Ma saa pii sa yãã

yãã nantãŋ ye.» Ke katyigi n ta tɛr
waha ku le yalebya wo.
20 Pe kãnyãrwai pe nde yãã, le
n yɛ̃ gbãã pe na, ma sya ga far tɛr.
Pe n Yesu yey ma yee, ke nasar
nkugu katyigi pye mii, ma waha
ku ke syi le yalebya wo. 21 Yesu n
pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Ye ma Yãhã ta ye Yatɛr,
ye sɛ̃ laalaa pye ye, tɛ̃ lii pye nasar
nkugu katyigi nge na, yaa waha le
pye. Ye ga maha waha yãŋ nge
gɛ pye: Yũhũ kãã, ka ma ga too
dye langbãŋ laam wo, le n -sɛ̃ pye
cĩĩnde ye yĩnde na. 22 Ye ma Yãhã
sroŋ ta ye Yatɛr, ma ngii ngii nar
ke ye, yaa ke yãã.»

Yoo kãnde wãã Yesu kɛ̃ u naa kai- ngĩĩ pye?
(Mar 11.27-33; Luke 20.1-8)

23 Loo kur ye, Yesu n ga dye
Yãhã kangbãŋ laam wo, ma nii
nawee- klaha. Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa, ma suhu pe wãlɛ ne, pe n
yũhũ crã Yesu na, ma u yey ma
yee: «Kai- ngĩĩ byɛ raa n pye, ma
ke pye kãnde lii ne? Yoo kãnde
wãã ma kɛ̃ ma naa ke pye?»
24 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta
bya, n ga ye yey katɛ nen ya ne;
ya'a ra yar, ta bya -sɛ̃ ga ye yar n
kai- ngĩĩ pye kãnde lii ne. 25 Yoo
tuu ba Nsãn lɛhɛ wãã, u n ba
nawee- tãã naa n yi loho wo? Yãhã
laa, nawee-?»
Pe n ga nii le klãŋ n pãã pe ya ya
ma yee: «Wa'a yee Yãhã kɛ̃ ke ba
u nɔ wãã, u ga wo pye, a nwa wo
sɛ̃ -sɛ̃ ba u Nsãn kaplãŋ sya cĩĩnde
ye. 26 Wo saha yee nawee- me pe
u lɛhɛ wãã ye. Wo yai wo fya pe
nabuar na, pe byɛ le sya cĩĩnde ma
yee Nsãn pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.»
27 Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee,
poo cã na? Yesu n -sɛ̃ pe pye ma
yee: «Ya'a yee ke syi, ta bya n saa
ye yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii ne
ye.»

Naam kicar syãm wĩĩ

28 Yesu n maha pe yar
kakuãcran ne ma yee: «-Ye yãŋ
le yãŋ nde wo:
Dya waa pye naam kicar syãm
ne. U n u dyadyaha pye ma yee:
‹Ta dya, ka maa tẽn tẽ tar wo
nanga.› 29 U n yee woo saa ka ye,
ma maha ba sye kur kuɛ ye, ma
ka te tar laam wo, ma ga tẽ. 30 Loo
kur ye, u tuhufua n loo wĩĩ nen ya
pãã u dyasyĩnde ye. U n u yɛ̃ sya
ma yee, ãwã tuhufua. U sɛ̃ -sɛ̃ ka
te tar wo ye.» 31 Yesu n pe yey,
a pe kicar syãm mii laam wo, wii
woo u pe tuhufua laam wĩĩ pye?
Pe n yee, a u dyadyaha woo kɛ̃.
Loo na, Yesu n pe pye ma yee:
«Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Kufar
wããfa, ma suhu canaandi ne, pe
ga cãã dye ye yaha Yãhã Yai wo.
32 Ye sɛ̃ yãã, Nsãn nawee- tããfua
pa, ma ba le kãnsroŋ yar ye na,
ye n sye ye sɛ̃ u wĩĩ sya cĩĩnde
ye. Pe kufar wããfa, ma suhu pe
canaandi ne, poo -sɛ̃ u wĩĩ sya
cĩĩnde. Tee sya maha loo yãã, ye
sɛ̃ sya ma ye kapee- miy yaha, ma
u wĩĩ sya cĩĩnde ye.»

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma kra tawarfa wĩĩ nde ne
(Mar 12.1-12; Luke 20.9-19)

33 Yesu n maha kakuãcran nde
pãã pe ye ma yee: «Dya waa ba
defĩĩ katyir tar le, ma te klaha
tã, ma ke defĩĩ pii yĩĩtyaha cɛr
ntẽmbangbãŋ wo, ma dur ma te
tar sẽŋsaha fla fãã. Tuu koo pye
wa, u n te tar yaha tawarfa mpãy
ye, ma tɛr yrãhã ye. 34 Te defĩĩ pii
yiyale le ba nɔ, u tarfua n kuee,
ma u tẽntẽbir mpãy lɛhɛ wãã pe
tawarfa ye, pe ga woo lay sya ba.
35 Pe tawarfa n ga pe tẽntẽbir yigi,
ma nen gbã, ma nen boo, ma nen
waa boo ntẽmbar ne. 36 U tarfua
n dur ma maha u tẽntẽbir mpãy
lɛhɛ wãã pe tawarfa ye, poo ba
nihi faale wãm na. Pe tawarfa n
maha poo yigi. Pe ba faale wãm

pye mii, pe n maha pe yagaa wãm
pye koo syi.
37 U tarfua n u dya lɛhɛ wãã pe
ye kur kuɛ ye, ma nii le ga ma yee,
laa na pe n gaha nagboho ta woo
na. 38 Pe tawarfa pe u dya yãã, pe
n nii pe ya pye ma yee: ‹Wii tuu ga
ba nii tarfua, woo kẽ nwo. -Too u
boo, te wãn byɛ n ba nii wo wãn.›
39 Pe n u dya yigi, ma u miy yi wãã
te tar nkur ye, ma u boo.»
40 Yesu n pe nawee- yey ma yee:
«U tarfua ma ba pa, u ga ba pe
tawarfa pye mii?» 41 Pe n u yɛ̃ sya
ma yee: «U ga ba pe napee- mii
byɛ boo tãŋ, u saa pe fɛn di ye;
tuu te tar yaha tawarfa mpãy kẽ,
poo n ba naa u lay wãã u kẽ u defĩĩ
yiyale wo.»
42 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma
yee: «N cã ye kapãn nde yãã kal
Yãhã sabangbãŋ wo, kapãn lii le n
yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba
sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ,
ke dur yĩŋ yãã ke nwoŋ wãfãã
wo.
Yãhã ke lii pye loo ne nde.
Laanwɔ wĩĩ ne too n yãã yĩnde
ne.› »
43 Yesu n pe yar taha ma yee:
«Loo ne, n ga ye yar, Yãhã Yai ga
ba sya kãã ye ye, ke wãã mpãy kẽ
pe Yãhã laam wũhũ pye, ma yai ke
wãyãã ne. [44 Wii ma too tã koo
ntẽmblaha nge na, u ga u ya waa
yraha ke na. Koo ntẽmblaha ma
-sẽ maha too tã wii na, ke ga ufua
waa yraha migimigi.]»
45 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma
suhu pe Farisyɛ̃ ne, pe Yesu
kaplãŋ luhu, pe n cã poo wĩĩ ne
Yesu tuu pãã. 46 Pe n nii u yigisaha
kɛ, ma -sẽ ba fya pe nabuar na. Pe
nabuar naa n yee, a Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua kẽ Yesu ne.

22

Casyadir wĩĩ
(Luke 14.15-24)

1 Yesu n maha nii n pãã pe
nabuar ye kakuãcran ne. U n
pe pye ma yee: 2 «Yãhã Yai wĩĩ
ma mii nde dyaŋ tẽ ga tɔ̃r ye ye:
Yĩŋfua waa ba casyadir soho u
dya myaha na. 3 Tuu ba mpãy yee
te casyadir na, u n u tẽntẽ- lɛhɛ
wãã, pe ga pe yee ba. Pe sẽ -sẽ
sya ma pa ye. 4 Loo na, u n maha
tẽntẽ- mpãy lɛhɛ wãã, ma pe yar
ma yee: ‹Tẽ mpãy yee te casyadir
na, ye ga pe yar ye yee: Te dir
byɛ soho tãŋ wa. Ta napa, tesẽ ra
naampĩy tii ne te gboho, n ta pe
n te byɛ boo, te wãn byɛ gbihi ta
wa. -Ye pe yar pe pa te casyadir
na!› 5 Pe nawee- sẽ le ta kai ye,
ma ta tɛr pe kapyeŋ ye: Nwo n ka
u tar wo, nwo n ka ma ga nii u cãã
troho. 6 Mpãy n pe tẽntẽ- yigi, ma
pe nuhu, ma pe boo.

7 U yĩŋfua laam n war. U n
seraasyi lɛhɛ wãã, pe n ga pe
naboofa mii boo, ma pe klo suhu.
8 Loo kur ye, u n u tẽntẽ- mpãy pye
ma yee: ‹Te casyadir byɛ soho tãŋ
wa. Mpãy pe -sẽ ba yee te na, pe sẽ
yai te wãdiŋ ne ye. 9 -Ye ka nanihi
teebɛhɛ wo, mpãy byɛ tee ga yãã, -
ye pe yee ba te dir na!› 10 Pe tẽntẽ-
n ka te nanihi teebɛhɛ wo, nawee-
mpãy pe ga yãã pe n pe byɛ yee
ba, napee- ma suhu naweeyɔ̃m ne.
Loo na, nwongbãŋ gii te dir te pye
ke laam wo, ke n yĩĩ nawee- ne.

11 U yĩŋfua n dye loo na, woo ga
pe nawee- yãŋ. U n dya waa yãã,
u sẽ ba te cagbar nayroho le ye.
12 U n u pye ma yee: ‹Naambiyã,
ma pye mii ma sẽ ma nayrɛ fɛr ma
te cagbar nayroho le ye, ma dye ba
nwo?› U dya sẽ laa pãã ye. 13 Loo
na, u yĩŋfua n u tẽntẽ- pye ma yee:
‹-Ye u trɛ pua, u kluɛ ne, ye u gbe
miy yi wãã nkur ye, wam wo, u n
naa wũn, u naa nkãhã yĩhĩ.› »

14 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã wa
pe ye, u n pe yar taha ma yee: «Ye
sẽ yãã, nawee- busãã ga ba yee;

mpãy pe -sẽ ga ba yãŋ yi poo laam wo, pe saa ba nihi ye.»

Nawee- yai la kufar wãdãã ne?
(Mar 12.13-17; Luke 20.20-26)

15 Pe Farisyɛ̃ n ka, maa pe ya wãã, ma yee poo ga waha Yesu plaha yigi kayey lii syi ne. 16 Loo kur ye, pe n pe nawee- mpãy lɛhɛ wãã Yesu ye, ma suhu Yɛrɔte nawee- mpãy ne. Pe n ga Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cã ma cĩĩnde ya pãã. Ma nawee- klaha cĩĩnde ya ne Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ na. Ma sẽ n fya nawee yĩnde na ye. Nawee ma sya nii mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye. 17 Loo ne waa ma yey laa ne, ma'a lii yãã le na, ma wo yar: Wo kãnde na, wo yai la kufar wãwãã ne u fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ laa, wo sẽ yai te wãwãã ne u kẽ ye?»

18 Yesu -sẽ ba cã pe wãpee ga yigi pe laam wo. U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Dawarfa me ye ne! Nwa ta ye n ta wãleŋ kɛ namihi wo? 19 Tee kufar dãã war mpãy syi ne, -ye waa yar ra na!» Pe n ntẽn war waa yar u na. 20 Yesu n pe yey ma yee: «Yoo yirfua pe pye ta u na nwo, u myaha ne?» 21 Pe n yee, a u fãngafa byɛ yĩŋfua yirfua kẽ, u myaha ne. Yesu n pe pye ma yee: «Ah -ye naa fãngafa byɛ yĩŋfua dãã u myaha wãn ne, tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn ne!» 22 Pe u kapãn nde luhu, le n pe laam wɔ. Pe n tyii u na, ma tɛr.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mar 12.18-27; Luke 20.27-40)

23 Ke per bya wo, Sadusyɛ̃ mpãy n pa pe ya ndoŋ, Yesu fla na. Poo me pe n yee, a mpãy pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo ye. 24 Pe n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, wo faale wãdyaha Musa bii kãnde laa yar wo na, le nde: ‹Naa ma ku, kicar sẽ kẽ u ye ye, u cĩĩfua yai u u calangusya gbe, pe n kicar see u lɛfua kẽ, wii tuu ku.› 25 Ãhã, dya waa -sẽ pye wo fla na, cĩĩfa kuay ne. U dya n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha, puee sẽ kẽ ye. U taha n u calangusya gbe. 26 Woo bya n maha ku u cɔɔ yaha, puee sẽ kẽ ye. U tãã wuhu n u gbe, loo katɛ nen ya. Koo syi ya, koo syi ya, poo kuasĩĩ byɛ n ba ku tãŋ u cɔɔ yaha nanem. 27 Loo kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya ndoŋ. 28 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo wũũ pe laam wo? Poo byɛ sẽ u yãã cã la cɔɔ?»

29 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye plaha loo nde ne ma yee, a mpãy pe ku wa, pe saa yir gbã wo ye. Ye sẽ Yãhã sabangbãŋ wũhũ cã ye, ye sẽ maha Yãhã fãnga cã ye, koo kẽ. 30 Ye sẽ yãã, mpãy pe ku wa, pe ma ba yir gbã wo, pe ga nii mii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãŋ syi dyaŋ yãhãyĩŋ na. Naam tesẽ ca ne, pe saa ba naa pe ya gbe ye.

31 Mpãy pe ku wa, ma n pai yir gbã wo, Yãhã pe wĩĩ yar laha ye na. -Ye yãŋ, lii le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo, nakur wãyir wĩĩ na gbã wo, -ye ye laam too le na! 32 Yãhã yee: ‹Ndoo tẽ ma Yãhã Brama* ye, Yisyake ne, Dyakuba ne.› »

Loo na, Yesu n pe yar taha ma yee: «Mpãy pe ku, pe ma yrãŋ Yãhã yĩnde na.»

33 Nabuar mpãy pe naa n luhu Yesu ye, u kaklaha n yɛ̃ gbãã pe na.

Yãhã kãnde kataŋ wo, lii loo le ma yĩŋ?
(Mar 12.28-34; Luke 10.25-28)

34 Pe Farisyɛ̃ pe le luhu, a Yesu pe Sadusyɛ̃ yɛ̃ wãã sya, ma sya yɛ̃ gbãã pe na, pe Farisyɛ̃ n pe ya wãã. 35 Poo nen waa pye Yãhã kaiyarfua. U n yee woo

* **22:32** 22.32 Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

ga Yesu le namihi wo, ma u yey
ma yee: 36 «Yĩŋfua, Yãhã kãnde
kataŋ laam wo, lii loo le ma yĩŋ?»
37 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Lii
le ma yĩŋ le nde: ‹Ta, ma Yĩŋfua
Yãhã wĩĩ n naa n tãy ma ye, le tɛr
wãn byɛ yaha, le gboho tãŋ ma
laam byɛ wo, le nii tãŋ ma yrã
byɛ na, ma kacãn byɛ n pye tãŋ
loo na.› 38 Yãhã kãnde kataŋ laam
wo, nde loo ne le ma yahasee ye,
ma maha ma yĩŋ. 39 Lii le taha
le yahasee wĩĩ na, le ka le kuɛ
ye. Loo ne nde: ‹Ma ya wĩĩ le n
tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma
nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye
ke syi.› 40 Ke Yãhã kãnde kataŋ
byɛ, ma suhu pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa kaklaha ne, too nde byɛ sroŋ
koo kataŋ syãŋ ngĩĩ ne.»

Yagaa Yesu pe Farisyɛ̃ yey laa ne
(Mar 12.35-37; Luke 20.41-44)

41 Pe Farisyɛ̃ pe pye pe ba pe ya
wãã nii, Yesu n pe yey ma yee:
42 «Ye laam wo, ye yee yoo kɛ̃ u
Yãhã Yĩndefua Crise ne? Yoo kur
kuɛ puee kɛ̃?» Pe n yee, a Dawide
kur kuɛ puee kɛ̃ u ne. 43 Yesu n pe
pye ma yee: «Le ma pye ke dyaŋ,
Dawide -sɛ̃ maha pye mii ma u yee
Yĩŋfua? Ye sɛ̃ yãã, Yãhã Yrã Fãnga
pye Dawide na, ma bii u ta u n le
pãã ma yee:
44 ‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma
yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor
le ma kɛ̃,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã
tã pe na.› »
45 Yesu n pe yey ma yee: «Daw-
ide gɛ tuu naa u Yãhã Yĩndefua
yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua -sɛ̃ ga maha
pye mii u nii Dawide kur kuɛ puee
waa?»
46 Pe Farisyɛ̃ sɛ̃ waha u yɛ̃ wãã
sya laa ne ye. Ma gbe koo per na,
waa sɛ̃ maha sya ma u yey yãã laa
ne ye.

23

Yesu pe nabuar yar pe pe ya yigi mpãy ne
(Mar 12.38-39; Luke 11.43, 46; 20.45-46)

1 Loo na, Yesu n pe nawee-
pye tesɛ̃ pe kãnyãrwai ne ma
yee: 2 «Pe Yãhã kaiyarfa, tesɛ̃ pe
Farisyɛ̃ ne, poo me pe le kãnde yar
nawee- na, kãnde lii Yãhã bii le le
soho Musa koho wo. Pe taha loo
na. 3 Loo na, -ye naa n luhu pe ye,
pe ma kai- nkãy byɛ pãã, -ye naa
ke pye! Ye ma syi ye sɛ̃ pe pyer
yãŋ gbe ye! Ye sɛ̃ yãã, pe nawee-
klaha lii ne, poo gɛ sɛ̃ le pye ye.
4 Pe nawee- fãy kai- busãã ne, kai-
nkãy ke ma mii teger dyaŋ, pe sɛ̃
-sɛ̃ koho le pe ye, pe n waha re tɛ̃ŋ
ye.
5 Nkãy byɛ pe n pye, pe n kɛ
nawee- n pe yãã yĩnde ne, pe naa
pe sey. Pe ga pe Yãhã kaplãŋ
sabar fe, te n paha ta tɛr nawee-
byɛ wãn yaha, pe n naa n pua.
Tesɛ̃, pe nayrengbãy namihi nkãy
ke n yoŋ tãã ye, ke tyĩĩ n tɛr
nawee- byɛ wũhũ na. 6 Nanihi
dir disaha wo, pe ga naa niisayɔ̃r
fla kɛ, tesɛ̃ pe yawãhã nwey wo,
niisar tii nawee- byɛ yĩnde le yi n
too re na, too syi niisar pe ne kɛ
pe nii. 7 Pe n kɛ pe naa pe syar
nangbãsyaha ne nanihi teebɛhɛ
wo, tesɛ̃ pe naa pe yee kaicãfa.
8 Yii poo na, ye ma n tyii waa
n naa ye yee kaicãfa ye! Ye byɛ
ma wãcɛŋ, kaicãfua neŋ ya kɛ̃ u
ma ye ye. 9 Kãntraha nge na, ye
ma syi ye naweetee waa yee ye
tuhufua ye! Tuhufua nen ya kɛ̃ u
ma ye ye, woo kɛ̃ Yãhã ne. 10 Ye
ma syi ye ta pe n naa ye yee yĩŋfua
ye! Yĩŋfua nen ya kɛ̃ u ma ye ye,
woo kɛ̃ u Yãhã Yĩndefua Crise ne.
11 Wii u n traha u nii yĩŋ na, u yai
u nii ye byɛ tɛ̃ntɛ̃le! 12 Nawee wii
ma u ya ta yĩŋfua draha wo, ufua
ga kloŋ. Wii ma -sɛ̃ u ya kloŋ,
ufua ga kuã yir.»

Yãhã kaiyarfa tesẽ Farisyɛ̃ ye ne, pe wĩĩ pee Yãhã ye
(Mar 12.40; Luke 11.39-52; 20.47)

13 Yesu n maha yee: «Yii Yãhã
kaiyarfa, tesẽ yii Farisyɛ̃ ye ne,
dawarfa me ye ne! Ye wĩĩ pee
Yãhã ye. Ye nawee- ta pe saha dye
Yãhã Yai wo ye. Yii sẽ n dye ye,
mpãy pe n kɛ pe dye, ye maha n
sye pe na. [14 Yii Yãhã kaiyarfa,
tesẽ yii Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me
ye ne! Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Yii me,
ye calangusyam wãn kur byɛ sya
n kãã pe kluɛ wo, ye dur ye yii ta
naweeyɔ̃m dyaŋ, ye Yãhã ka syar
kaplãmbuar ne, ye sya ma-. Koo
byɛ wãpẽn draha ga ba ye dye, ke
la ke sya gboho tɛr.]

15 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii
Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye ne tɛr
yrãhãtrũhũ ye, kaa na kãntraha
na, kaa na salangbãy ne, ye ga
nawee nen ya kɛ, u n naa n yãr
ye kãnde wo. U ma ye kãnde yigi,
yaa u ta u n yai naa fla ne, ye wãŋ
syi dyaŋ ngbey syãŋ.

16 Yii mpãy nawee- n taha ye
na, fũũ- me ye ne! Ye wĩĩ pee
Yãhã ye. Ye n yee: Wii ma Yãhã
di Yãhã kangbãŋ myaha ne, laa
wee le na ye. Wii ma -sẽ Yãhã di
Yãhã kangbãŋ sãn myaha ne, tuu
lii pãã, u yai u le pye. 17 Napley me
ye ne, fũũ- me ye ne! Ye sẽ yãã,
sãn wãn tii te ma Yãhã kangbãŋ
wo, koo kangbãŋ kẽ ke te ta, te
n nii Yãhã wãn. 18 Ye maha n
yee: Wii ma Yãhã di Yãhã diŋ
yisaha fla myaha ne, laa wee le
na ye. Diŋ gii ke -sẽ ma koo fla
na, wii ma Yãhã di koo diŋ nge
myaha ne, tuu lii pãã u yai u le
pye. 19 Fũũ- me ye ne! Ye sẽ
yãã, diŋ gii ke ma Yãhã diŋ yisaha
fla wo, koo fla kẽ ke ke diŋ ta ke
n nii Yãhã kla. 20 Wii ma Yãhã
di Yãhã diŋ yisaha fla myaha ne,
ufua Yãhã di ke Yãhã diŋ yisaha
fla myaha ne, tesẽ diŋ wãn tii
byɛ ne te ma ke yĩŋ na. 21 Wii
ma Yãhã di Yãhã kangbãŋ myaha
ne, ufua Yãhã di Yãhã kangbãŋ
myaha ne, tesẽ Yãhã bya ne, koo
gii ke ma ke fla na. 22 Wii ma Yãhã
di yãhãyĩŋ myaha ne, ufua Yãhã
di Yãhã nangbãniisaha myaha ne,
tesẽ Yãhã gɛ ne, koo gii ke ma ke
nii ke fla na.

23 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii
Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye ma ne ye
digi gbe, tyũhũ wãn gɛ ne, ye te la
flɛ sẽnsye, ye fla neŋ wãã Yãhã kẽ.
Kãnde lii Yãhã le ta, le wo klaha
kai- nkãy ne ke ma yĩŋ, ye sẽ -sẽ
koo pye ye. Ye sẽ n sroŋ ye, ye sẽ
nawee- fɛn di ye, ye sẽ Yãhã laam
wũhũ pye ye. Koo kai- ngĩĩ -sẽ kẽ
tee yai ye gbihi yigi, ye koo ta yĩŋ.
Ke kai- ngĩĩ n -sẽ taha, ye ma syi
ye faha laa yaha ye. 24 Yii mpãy,
nawee- n taha ye na, fũũ- me ye
ne! Ye lakuɛ loho fĩĩ, ma tepũũ yi
n kãã ke wo ma cã ke wɔ; yũhũmii
ma -sẽ too ku ke lakuɛ loho wo, ye
ga ke wɔ ke dyaŋ.

25 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii
Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye ma mii
nawee- mpãy dyaŋ, pe crãŋ kur
kuɛ yee, tesẽ tasa kur kuɛ ne, ma
n tyii ke laam na. Ye bya, ye yii ta
naweeyɔ̃m nkur kuɛ ye, ye laam
sẽ -sẽ wee gbɛgbɛ ye. Nawee-
wãyuhu wĩĩ ya le ma ye laam wo,
tesẽ kai- nkãy ne ke sẽ yɔ̃ ye. 26 Yii
Farisyɛ̃, fũũ- me ye ne! -Ye cãã ye
laam ta pe n nii gbɛgbɛ, ye -sẽ ga
yɔ̃ gbaa na. Le ma mii crãŋ dyaŋ
ke laam ma yee laha, ke nkur kuɛ
bya -sẽ ga laha.

27 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii
Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye ma mii
nakur gbũhũ wãŋ syi dyaŋ; pe ga
ke nkur kuɛ tuhu ngaa ne ke n yɔ̃,
ke nii perper. Ke laam -sẽ wo, ke
yĩĩ nakur kacɛr ne, tesẽ wãfũhũ
wãn ter byɛ ne. 28 Ye bya ma koo

syi. Nawee ma ye yãã, u ga yee
ye ma naweeyɔ̃m. Dawar wĩĩ ya
-sẽ kẽ le gboho ye laam wo, tesẽ
kapee- wãpye wĩĩ ne.
29 Yii Yãhã kaiyarfa, tesẽ yii
Farisyɛ̃ ye ne, dawarfa me ye ne!
Ye wĩĩ pee Yãhã ye. Nakur gbũhũ
nkãy ke yɔ̃, koo kẽ tee n gbihi Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa kẽ. Ye maha nasroŋ
gbũhũ gbihi n yɔ̃. 30 Ye maha n
yee: ‹Wa′a ne pye wo faale wãlɛ
cãã na, wo saa ne yĩmbui wãã le
pe ne, wo pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
boo ye!› 31 Tee loo pãã pe faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa wãboo wĩĩ na,
ye le cã laha ma yee, mpãy pe
bii naa poo Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mii
boo, pe kur kuɛ pii me ye ne. 32 Le
yɔ̃! Ye faale wãlɛ pe tẽn lii koho
yigi, tee -sẽ le tẽ kua!
33 Nwɔr terfa me ye ne, ye pee
tɛr! Ye laam wo, ye yee la ye saa
ba sãhã ye ka naa fla wo ye, naa
gii wãfegeyãã wee ke na ye? 34 Ye
sẽ yãã, loo ne n ga Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa nɔ wãã ye ye, laantorfa ne,
sabacãfa ne. Ye ga ba mpãy boo,
ye mpãy kuey mar boo trãŋ na. Ye
ga maha ba mpãy gbã sãngblãŋ
ne, ye yawãhã nwey wo, ye mpãy
kar taha naa n gaha teebɛhɛ byɛ
wo. 35 Loo ne, naboor tii byɛ te
boo faale wo, too nde byɛ wãpẽn
draha ga ye dye. Too naboor
nde bii gbe nasroŋ Abɛl wãboo
cãã na, ma sya ba waa Basyi dya
Dyakaridya wãboo cãã na, woo
wii pe bii boo ke Yãhã kangbãŋ
nsoho wo ke Yãhã diŋ yisaha fla
ne. 36 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye,
ntɔ̃r rii te woo, le kapee fuɛ ga yi
yagaafa na.»

Yesu tesẽ Yurusalɛmfa wĩĩ ne
(Luke 13.34-35)

37 Yesu n maha yee: «Yu-
rusalɛmfa, Yurusalɛmfa, ye Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa boo, tesẽ nawee-
mpãy Yãhã pe nɔ n wãã ye kẽ,
ye pe waa n boo ntẽmbar ne.
Yalebyɛ n n kɛ n ye wãã ta nii tãy,
mii nguyĩŋ dyaŋ ke ne ke pii wãã
ta ke nkaasyir flãhã tãy. Ye sẽ -
sẽ le sya yãã ye. 38 Tee n pye ke
syi, Yãhã ga ba kur waa ye klo na.
39 -Ye yãŋ, n ga ye yar: Ma gbe
yagaa na, ye saa ra yãã yãã nantãŋ
ye. Per gaa, n ga dur ba, ye n -
sẽ ba naa n yee: ‹Mboo wii taa n
pai Yĩŋfua Yãhã myaha na, ke kaa
taha ma na.› »

24

Kayĩhĩ nkãy ke n pai
kãntrahafa dye driyɛ̃ n cã kua
(Mar 13.1-27; Luke 21.5-28)

1 Yesu n yi ke Yãhã kangbãŋ wo,
ma n tɛr u kãnyãrwai ne. Pe
kãnyãrwai n yũhũ crã u na, ma
u pye u ke Yãhã kangbãŋ nwey
wãfãã nayɔ̃r ter yãŋ. 2 Loo na,
Yesu n pe yar ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ke Yãhã kangbãŋ
nwey nde byɛ tee n yãã nde, te ga
ba too, ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa
ba taha ta nii ke nampyeŋ na ye;
te byɛ ga ba traha.»
3 Yesu n ga dugu nii te wolifyɛ
katyir yãŋ yĩŋ na. Pe kãnyãrwai
ya n yũhũ crã u tãy, ma u yey ma
yee: «Wo Yĩŋfua, taa naa ke Yãhã
kangbãŋ wãtoo wĩĩ pãã, wo yar ke
tooyale ne cigege, ma suhu kayar
lii ne le ga ba waha ta, nawee- n
ma wãdurba yale cã, tesẽ driyɛ̃
wãkua yale ne.»
4 Yesu n -sẽ too ke kai- na, ma
nii pe yar ma yee: «-Ye naa yii
yigi, waa kawar ma syi waha ba
ye yĩntar figi ye! 5 Ye sẽ yãã,
nawee- busãã ga ba ta myaha taha
pe ya na, pe naa kawar fua pe
yee, a poo me u Yãhã Yĩndefua.
Pe ga ba nawee- busãã wlaŋ koo
ne. 6 Ye ga ba naan wũhũ luhu, te
ma tũntũn, kaa na te ma deydey.
Ya′a syi ye fya ye! Koo kayĩhĩ
ngĩĩ yai ke ba dye, le sẽ -sẽ ga ba
pye driyɛ̃ wãkuaŋ ye. 7 Nawee-
tergaafa ga ba naa naan miy ter
gaa ne. Yĩŋfua waa ga ba yir u

nawee- ne, u ga naan miy yĩŋfua
waa ter ne. Fããpihi ga ba dye
teebɛhɛ nkãy wo, tesẽ kãntraha
wãyɛhɛ ne. 8 Kãnkai- ngĩĩ byɛ ga
ba nii mii calaifua wãn dyaŋ, te
ma ne yir u na, te naa u yaa.

9 Nawee- ga ba ye yigi wãã, pe n
ye nuhu, pe sya ye boo. Ye wĩĩ ga
ba fũhũ nawee- byɛ ye ta wĩĩ na.
10 Koo cãã na, nawee- busãã ga ba
Yãhã kãnde miy yaha. Pe ga ba
yãr naa n yaha pe ya na; pe wĩĩ ga
ba naa n fũhũ pe ya ye. 11 Kawar
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ga ba yi nihi,
pe nawee- busãã wlaŋ le kapee-
wãpyeŋ wo. 12 Loo nde ga ba
pee, le sya ta, nawee- busãã saa ba
naa pe nampyeŋ- yãŋ nawee- ye.
13 Wii ma -sẽ waha plãhã kuee ta
kur ye ke kãnkai- byɛ wo, Yãhã ga
ba u sya yaha. 14 Le Yãhã kapãyĩĩ
nde ga ba tɔ̃r kãntrahafa byɛ ye,
pe byɛ n ke kai- cã. Loo na, ke
driyɛ̃ ga cã kua.»

15 Kaplãŋ nkãy ke n taha, wii ma
ke kal u yai u ke war yɔ̃! Yesu
n maha yee: «Faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Dãyɛl, tuu bii cĩĩnde kapihi
gii wĩĩ pãã, yaa ba ke yãã Yãhã
niisaha wo. 16 Loo yale wo, mpãy
pe ga ba pye Yudɛ wo, pe fã naa n
gaha yãy kuɛ koho na. 17 Wii ma
ba pye u gbegbaha yĩntraha wo, u
ma syi yee woo ga tege dye nwoŋ
wo, u wãn taa gbe yigi ye. U naa
n fã. 18 Wii ma ba pye u tar wo, u
ma syi yee woo nayrengbãŋ kuee
kaha wo, woo ga dur ga ke gbe ye.
U naa n fã. 19 Too plii nde na, ca
mpãy pe ma laha ne, tesẽ mpãy
ne pe ma pii ne pe n wãr, pe fɛn
ga ba gboho tɛr. 20 -Ye naa Yãhã
nar too fee plii nde ma syi sroŋ
wɛrngbãn cãã ne, tesẽ kanii per
ne ye! 21 Ye sẽ yãã, ma gbe driyɛ̃
wãtãhã na, ma sya ba waa yagaa
na, too plii nde fɛn wãpee syi sẽ
yãã yãã ye. Te syi saa maha ba yãã
yãã ye. 22 Yãhã ma ne yee ke sẽ yɛr
kaa wãyikãã na te wãfãy plii yɛ̃ na
ye, waa yĩŋ gɛ saa ne wloho yi ye.
Ke -sẽ yɛr koo kaa wãyikãã na ke
laampii wĩĩ na, mpãy ke yãŋ yi.

23 Loo na, wii ma ye pye, a u
Yãhã Yĩndefua ma nwo, u Yãhã
Yĩndefua ma nwaala, ya'a syi le
sya ye! 24 Ye sẽ yãã, kawar Yãhã
yĩndefa, tesẽ kawar Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa ne, pe ga ba yi. Pe ga ba naa
yɛ̃kã wũhũ pye tesẽ laanwɔ wũhũ
ne, pe naa nawee- wlaŋ. Mpãy
gɛ Yãhã pe yãŋ yi, pe ma yee pe
sẽ waha pe ya na ye, pe ga waha
wlaŋ. 25 -Ye luhu naa n yɔ̃! N nwo,
tẽ ye cãã n yar ke kai- ne.

26 Loo na, pe ma ba ye pye,
a -ye yãŋ u ma drawaha fla wo,
laa na u ma nwoŋ laam wo, ye
ma n le sya ye! 27 Ye sẽ yãã,
u Nawee Puee wãdurbaŋ ga ba
pye mii yãhã wãyɛhɛ dyaŋ, ke ne
ncaha byɛ gbe tã, nawee- byɛ n ke
yãã. 28 Ye sẽ yãã, kakugu ma pye
na, yãn ga te ya wãã ke fla na.

29 Too fɛn plii nde ma kãhã
tɛr wa, yai ga ba gbã tã, yroŋ
saa ba pye cãã- ne ye. Yrompii
ga ba kuã too kãntraha na; ke
yãhãyĩŋ wãn byɛ ga ba gbã wlãhã
te ya wo. 30 Loo na, u Nawee
Puee wãdurba kayar wĩĩ ga yãŋ
cã gbaa na, yãhãyĩŋ na. Kãntraha
terfa byɛ ga ba naa pe ya mii
wũn. Pe ga ba u Nawee Puee
yãã yãhãsyɔ̃r na, tuu n pai fãnga
ne, maha yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne kacãn
saa pye ye. 31 Tũũtũũ ma ba
wuu, u Nawee Puee ga u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ nɔ wãã driyɛ̃ teebɛhɛ byɛ
wo. Nawee- mpãy tuu yãŋ yi, pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga pe byɛ wãã
driyɛ̃ kur byɛ wo.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?
(Mar 13.28-31; Luke 21.29-33)

32 Yesu n maha pe yar
kakuãcran ne ma yee: «Nasar
nkugu ke wo klaha lii ne, ye yai
ye le cã. Ye sẽ yãã, ke katyigi ma
kayampẽn yi, ma maha wampẽn
fe, yaa cã ke wãsayale nɔ gbe

taha. 33 Koo syi dyaŋ, ye ma ba
kai- ngĩĩ yãã ke n pye, ye -sẽ cã u
Nawee Puee ma u dur n pai. 34 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa
byɛ saa ku tãŋ mii kai- ngĩĩ sẽ
pye poo mpãy yĩnde na ye. 35 Ke
yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te
ga ba kua kãã te saa ba pye ye;
ta kaplãŋ koo -sẽ na, koo ga nii
wãkuayãã saa pye ke na ye.»

Driyẽ wãkuayale ga ba naweefe gbe
(Mar 13.32-37; Luke 17.26-30, 34-36)

36 Yesu n maha pe gbihi yar
taha ma yee: «U Nawee Puee
wãdurbaŋ ke n pai pye per gii,
waa sẽ koo per cã tesẽ le yale ne
ye. Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ sẽ ke
per cã ye. Ndoo ke Dya, ta bya
sẽ ke per cã ye. Ta Tuhufua Yãhã
ya ke le cã. 37 Kai- nkãy ke naa n
pye faale wãdyaha Nuwɛ cãã na,
koo syi kai- ke ga ba naa n pye
u Nawee Puee wãdurba yale wo.
38 Ye cã, Nuwɛ cãã na, te driyẽ
lafir te sẽ ba yi wa ye, naweenaa dir di ma naa n wɔ, ma naa
ca sya ma naa pe pueesyam wãã
naam kẽ, ma sya ba waa Nuwɛ
wãdye per na ke salangbãŋ wo,
kangbãŋ dyaŋ. 39 Pe sẽ ba le sya
ma yee laa ga ba pe dye cĩĩnde
ye, te lafir n sya ba yi tã kãntraha
byɛ na, ma nawee- byɛ boo tãŋ. U
Nawee Puee wãdurbaŋ ga ba pye
koo syi dyaŋ, nawee- saa ba le sya
pe yee kai- ngĩĩ ga pe dye cĩĩnde
ye. 40 Koo per na, naam syãm syi
ma pye tar wo pe ya tãy, pe ga ba
nen yigi ba ra fla na, pe tyii u nen
na. 41 Ca syãm syi ma pye pe tra
tre pe ya tãy, pe ga ba nen gbe ba
ra fla na, pe tyii u nen na. 42 Tee
sẽ ndoo, ye Yĩŋfua, wãdurba per
cã ye, ya'a syi ye sã wãy faha yii
na ye!

43 -Ye nde cã laha: Kahafua ma
ne u yuhu payale cã ke yĩmper
wo, u ga ne kuee yrãŋ na, u sye
u yuhu ma n dye u kaha wo ye.
44 Loo ne, ye bya -ye yii gbihi naa
n ta, yaliile tee sẽ ga yigi ye, u
Nawee Puee ga ba dur ba loo yale
wo.»

Tẽntẽyɔ̃ u yĩŋfua sẽŋ mii?
(Luke 12.41-48)

45 Yesu n maha yee: «Tẽntẽle
wii syi kẽ u n sroŋ u yĩŋfua ye,
ma maha kai- cã? Woo kẽ wii ne
u yĩŋfua tɛr, ma u taha u naa u
tẽntẽwai byɛ yãŋ, u naa pe dir
wãã pe kẽ sediyale wo. 46 U yĩŋfua
ma dur ba, maa u yãã loo tẽn na,
woo tẽntẽle wĩĩ n tãy. 47 Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: U yĩŋfua
ga u taha u koho wãn byɛ yĩŋ
na. 48 U tẽntẽle ma pee, u ga
le ga yigi, a woo yĩŋfua saa pa
yagaa ye. 49 Loo na, u ga too u
tẽntẽwai wãgbãŋ na, u ga naa n
di, u sẽm wɔ naa n tɛr sẽnwɔfa
ne. 50 U tẽntẽle tuu sẽ per gii ga
yigi, tesẽ yale lii ne ye, u yĩŋfua
ga pa koo na. 51 U ga u pẽn cĩĩnde
wãpẽn, tuu u pye pyer rii ne te yai
dawarfa ne, u n naa n wũn, u naa
nkãhã yĩhĩ.»

25

Cabii sẽnsye cafãn yigifua sẽŋ mii?

1 Yesu n maha kakuãcran nde
gbã pe ye ma yee: «U Nawee
Puee ma ba dur ba, Yãhã yai klo
wãdyeŋ ga ba nii mii cabii sẽnsye
mpãy wĩĩ dyaŋ. Pe cabii sẽnsye pe
naalɔr gbe, ma yi ma n gaha cafuẽ
yigifua wããsaha wo. 2 Pe laam
wo, cabii bua pye napley, pe sẽ ba
kai- cã ye. Bua mii -sẽ ba kai- cã,
pe pye laantorfa. 3 Pe cabii napley
n pe naalɔr gbe, pe sẽ sẽm- gbe
yigi ye. 4 Pe cabii laantorfa poo n
pe naalɔr gbe, ma suhu sẽm- ne
ngaa laam wo.

5 U cafuẽ yigifua sẽ naa n pai ye,
wãy n sya ba pe cabii byɛ yigi, pe
n sã wãy. 6 Yĩndyaha n ba dye,
waa n tẽ sya ma yee: ‹U cafuẽ
yigifua nwo, -ye ka yaa u wãã!›

7 Loo na, pe cabii byɛ n yir wãy
na, poo ga pe naalɔr gbihi, pe sẽm-
mpãy le taha. 8 Pe cabii napley
n pe laantorfa pye ma yee: ‹-Ye
ye sẽm- mpãy laha wo kẽ! Ye sẽ
yãã, wo naalɔr n fege wo ye.› 9 Pe
laantorfa n pe yɛ̃ wãã sya ma yee:
‹Aye, sẽm- mpãy pe ma wo ye, pe
saha wo lay yi ye lay ne ye. -Ye
ka sẽm- parsaha fla wo, yaa mpãy
par, ye le!›
10 Pe cabii napley n ka loo na
sẽm- parsaha wo, u cafuɛ̃ yigifua
n pa loo yale wo. Mpãy pe ba
pe ya gbihi ta, pe n dye u cafuɛ̃
yigifua ne te cafãn didi nwongbãŋ
laam wo, pe n ke nwonyɛ̃ tã tã.
11 Loo kur ye, pe cabii bua mii n
ba pa, maa tẽ sya ma yee: ‹Yĩŋfua,
Yĩŋfua, ke nwonyɛ̃ yãr wo kẽ.›
12 U cafuɛ̃ yigifua n pe yɛ̃ sya ma
yee: ‹Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye, n
sẽ ye cã ye.› »
13 Yesu tuu ke kaplãŋ pãã wa pe
ye, u n pe yar taha ma yee: «Tee
sẽ u Nawee Puee wãdurba per cã,
ke yale ne ye, -ye ma n faha yãã
yii na ye!»

Pe tẽntẽ- tãã pe yĩŋfua sẽŋ mii?
(Luke 19.11-27)

14 Yesu n maha kakuãcran laa
gbã pe ye u wãdurba wĩĩ na ma
yee: «Ta wãdurba wĩĩ ga ba nii
mii dya waa dyaŋ, tuu ga yrãhã yi.
Tuu ga yrãhã yi, u n u tẽntẽ- yee
ba, ma ba u koho wale le soho pe
koho wo. 15 U n war milyɔ̃ bua le
soho u tẽntẽ nen waa koho wo, ma
milyɔ̃ syãm le soho waa koho wo,
ma milyɔ̃ nen le soho u tãã wuhu
koho wo. Tuu u tẽntẽ- cã wa, pe
nanem ga waha yia pe tẽn lii tẽ, u
n pe war la pe kẽ koo syi, ma tɛr.
16 Wii tuu pe war milyɔ̃ bua yãã,
u n yir le yalebya wo, ma ga nii
tẽn tẽ pe war ne, ma sya ba war
milyɔ̃ bua mpãy yãã. 17 Wii tuu
ba pe war milyɔ̃ syãm yãã, u bya
n ga tẽn tẽ pe war ne, ma sya ba
war milyɔ̃ syãm mpãy yãã. 18 Wii
tuu -sẽ ba pe war milyɔ̃ nen yãã,
u n ga wihi tugu kãntraha wo, ma
u yĩŋfua war wũhũ yaha ke fla na.
19 Le n ba ma- pe tẽntẽ- yĩŋfua
n dur ba. U n nii pe yey, pe waha
tẽn lii tẽ pe war ne.
20 Wii, u yĩŋfua ba war milyɔ̃
bua le soho u koho wo, u n yũhũ
crã, ma pe war milyɔ̃ bua flɛ
sĩĩ yar ma yee: ‹Yĩŋfua, ma ba
war milyɔ̃ bua le soho ra koho
wo. Yãŋ, n maha war milyɔ̃ bua
mpãy yãã taha.› 21 U yĩŋfua n
u pye ma yee: ‹Le yɔ̃; ma ma
tẽntẽyɔ̃, ma maha n sroŋ. Ma
sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo; loo nde na
n ga ma taha kai- nkãy na ke yĩŋ
ke gbaha. Pa, wo n ba gbar.›
22 Tẽntẽ wii, u yĩŋfua ba pe war
milyɔ̃ syãm le soho u koho wo, u
bya n yũhũ crã, ma pe war milyɔ̃
syãm flɛ sĩĩ yar ma yee: ‹Yĩŋfua,
ma ba war milyɔ̃ syãm le soho
ra koho wo. Yãŋ, n maha war
milyɔ̃ syãm mpãy yãã taha.› 23 U
yĩŋfua n u pye ma yee: ‹Le yɔ̃; ma
ma tẽntẽyɔ̃, ma maha n sroŋ. Ma
sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo, loo nde na n
ga ma taha kai- nkãy na ke yĩŋ ke
gbaha. Pa, wo n ba gbar.›
24 Loo kur ye, wii u yĩŋfua ba
war milyɔ̃ nen le soho u koho wo,
u n yũhũ crã ma yee: ‹Yĩŋfua, n ba
cã ma laam waha. Tar rii nawee-
pe n war, ma n ta pe ma myaha
taha re na. Dir rii nawee- pe n
gbihi, ma n ta pe te le ma myaha
pɛn wo. 25 N ba fya, ma ga ma war
wũhũ yaha kãntraha wo. Yãŋ, ma
war mii, sya pe ne.› 26 U yĩŋfua n u
yɛ̃ sya ma yee: ‹Tẽntẽ napee nwo,
napar difua kẽ ma ne! Ma cã, tar
rii nawee- pe n war, n n ta pe ta
myaha taha re na. Ma maha cã,
dir rii nawee- pe n gbihi, n n ta
pe te le ta myaha pɛn wo. 27 Ma
ne pye ma ga ra war wãã fuɛ na
war cãtrohosaha wo. Loo na, tẽ
dur ba, n saa ne yãã la u war see,
ta n sya?› 28 Loo kur ye, u n pe

nawee- pye ma yee: ‹-Ye pe war milyɔ̃ nen sya kãã u koho wo, ye pe wãã wii kẽ u ma pe war milyɔ̃ bua ne! 29 Ye sẽ yãã, wii ma pye ngaa ne, pe ga ba wãã taha u kẽ dege. Wii ma -sẽ yee u wee ngaa ne ye, car gii ke ma u koho wo, ke ga ba tyĩn sya kãã u ye. 30 Ma yee u tẽntẽ nwo na, tuu saha laa yɔ̃ ye, -ye u gbe miy yi wãã nkur ye wam fla wo, u n naa n wũn, u naa nkãhã yĩhĩ.› »

Nawee- byɛ ga ba tyɔ̃r pe kapyeŋ ne

31 Yesu n maha yee: «Yaliile wo u Nawee Puee ma ba pa u yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne, pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ ne, u ga ba nii u nangbãŋ niisayũhũ wo. 32 Teebɛhɛ byɛ nawee- ga ba wãã ta u yaha ye, u n pe tyɔ̃r mii mbanaha dyaŋ, tuu mbaa tyɔ̃r n yi sẽngaa wo. 33 U ga pe mbaa ta u kãndigi kuɛ ye, tuu pe sẽngaa ta u kãmaŋ kuɛ ye.

34 Loo na, mpãy pe ga ba pye u yĩŋfua kãndigi kuɛ ye, u ga pe pye: ‹Ye wĩĩ n tãy ta Tuhufua Yãhã ye. -Ye pa, ye ba Yãhã Yai kayũhũ sya, kayũhũ nkãy ke bii cãã gbihi yaha wa ye kẽ, driyɛ̃ wãtãhã cãã na. 35 Ye sẽ yãã, fãã ba ra yigi, ye n ba dir wãã ra n di, koo kẽ. Loho fãã ba ra yigi, ye n ba loho wãã ra n wɔ. N pye nampay, ye n ba ra yigi yɔ̃. 36 Nayroho sẽ pye ra ye ye, ye n ba kaa wãã ra n le. N pye yanfua, ye n ba ra traha. N pye nwompihi wo, ye n ba pa ra fla na maa ra yãŋ.›

37 Loo na, pe nasroŋ ga ba u yɛ̃ sya pe yee: ‹Yĩŋfua, wo ma yãã na, fãã ba ma yigi, wo n ma kẽ dir ne ma n di, loho fãã ne, wo n ma kẽ loho ne ma n wɔ? 38 Ma pye nampay teelii wo, wo n ma yãã, ma ma yigi yɔ̃? Wo ma yãã na, nayroho sẽ pye ma ye ye, wo n kaa wãã ma kẽ ma n le? 39 Ma pye yanfua na, ma pye nwompihifua teelii wo, wo n ka maa ma yãŋ?›

40 U yĩŋfua ga pe yar, u yee: ‹Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Tee naa kai- ngĩĩ pye ta nawee- kẽ, mpãy gɛ pe ma naflam, le ma mii ye naa ke pye ndoo gɛ kẽ.›

41 Loo kur ye, mpãy pe ga ba pye u kãmaŋ kuɛ ye, u ga pe pye: ‹-Ye dey kãã ra na, Yãhã yoosẽn ma ye na! -Ye ka naa fla wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na ye! Koo naa gbihi Setane kẽ, tesẽ u sãndãpee ne. 42 Ye sẽ yãã, fãã ba ra yigi, ye sẽ ngaa wãã ra n di ye, koo kẽ. Loho fãã ba ra yigi, ye sẽ loho wãã ra n wɔ ye. 43 N pye nampay, ye sẽ ba ra yigi yɔ̃ ye. Nayroho sẽ pye ra ye ye, ye sẽ ba kaa wãã ra n le ye. N pye yanfua, n pye nwompihifua, ye sẽ pa maa ra yãŋ ye.›

44 Pe ga ba u pye pe yee: ‹Yĩŋfua, wo ba ma yãã na, fãã ba ma yigi, loho fãã ne, ma pye nampay, nayroho sẽ pye ma ye ye, ma pye yanfua, ma pye nwompihi wo, wo sẽ kayĩĩ pye ma kẽ ye?›

45 U Yĩŋfua -sẽ ga ba pe pye: ‹Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Tee sẽ naa kai- ngĩĩ pye ta nawee- mpãy kẽ pe ma naflam ye, le ma mii ye sẽ naa ke pye ndoo gɛ kẽ ye.› »

46 Yesu n pe yar taha ma yee: «Poo mpãy pe wee nasroŋ ye, pe ga ba wãpẽn yãã, kii wãkuayãã wee ke na ye. Mpãy pe -sẽ ma nasroŋ, pe ga ba cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.»

26

Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne

(Mar 14.1-2; Luke 22.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yesu tuu kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã wa, u n u kãnyãrwai pye ma yee: 2 «Ye cã te syayaha gbar ma plii sĩĩ wo. Loo yale wo, u Nawee Puee ga ba yi nawee- kẽ, pe n u kuey mar boo trã na.»

3 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n pe ya wãã pe wãlɛ ne, u Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo. U myaha ba kẽ

Kayifu. 4 Pe n le pãã ta poo ga
Yesu yuhu yigi, pe u boo. 5 Pe n
le pãã ma yee: «Wo saha u yigi te
gbaryale wo ye. Mii loo sẽ ne ye,
pe nawee- ga waha yir pe yee, le
sẽ yai poo ye ye.»

Cɔɔ waa lasekole wãwoo Yesu yĩŋ na
(Mar 14.3-9; Nsãn 12.1-8)

6 Yesu pye Gbetane wo, Syimu
kaha wo, Syimu wii tuu pye
gber. 7 Cɔɔ waa n pa u tãy, yab-
later ntẽmblaha bule ne u koho
wo. Lasekole waa ter pye le wo,
nawãm sẽ naa u dir yey ye. Yesu
pye u naa n di, u cɔɔ n u lasekole
woo u yĩŋ na. 8 Pe kãnyãrwai pe
loo yãã, le sẽ tãy pe ye ye, pe n nii
le pãã ma yee: «Kaklaha- ne nde!
9 Pe ma ne lasekole nwo par, ma
wangbãy yãã ma wãã fɛnfa kẽ, loo
sẽ puar la?»

10 Yesu n -sẽ cã pe ne, ma pe pye
ma yee: «Ye tyii u cɔɔ na, u kayĩĩ
pye ra kẽ! 11 Ye sẽ yãã, yalebyɛ
fɛnfa ma ye ne. Ndoo -sẽ nwo, n
saa ba pye ye ne per gaa ye. 12 Ye
sẽ cã la, u cɔɔ tuu lasekole nwo
woo ra kadye na, ta nakugu kẽ tuu
gbihi wa gbĩĩ wãleŋ na? 13 Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: Pe ma ba le
Yãhã kapãyĩĩ wũhũ tɔ̃r teelii teelii
kãntraha nge na, pe ga u cɔɔ nwo
bya wĩĩ pãã, lii tuu pye ra kẽ. U
wĩĩ ma syi le faha yãã nawee- na
ye.»

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mar 14.10-11; Luke 22.3-6)

14 Pe Yesu kãnyãrwai sẽnsye
syãm mii wo, waa pye pe naa u
yee Syikaryɔtefa Yuda. U n yir,
ma ka pe Yãhã yũndefa yĩŋfa fla
na, 15 ma ga pe pye ma yee, a
woo ma Yesu yi pe kẽ, pe ga woo
kẽ nwa ne? Pe n wargbɛ warpii
gbey sẽnsye tɔ̃r, ma pe wãã u kẽ.
16 Yuda n ta tɛr nii Yesu wãyi wĩĩ
kɛ pe kẽ.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mar 14.12-21; Luke 22.7-14, 21-23; Nsãn 13.21-30)

17 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur
bur di ye, te ba nɔ wa. Ke per
cir na, Yesu kãnyãrwai n u yey ma
yee: «Ma laam wo, ma yee too ga
te syayaha gbar dir yĩntaha yi na
ma kẽ?» 18 Loo na, Yesu n waa yar
pe na, pe ka woofua fla na, le klo
laam wo, pe ga u yar pe yee: «Wo
Yĩŋfua yee: Ta yale nɔ wa; n ga
ba te syayaha gbar dir di ma fla
na, ta kãnyãrwai ne.» 19 Yesu tuu
pe kãnyãrwai yar mii, pe n pye
koo syi, ma ga te syayaha gbar dir
yĩntaha yi.

20 Yainkɔŋ wo, Yesu pye u ba
draŋ nii, ma naa n di u kãnyãrwai
ne. 21 Pe n nii n di, Yesu n yee:
«Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye
laam wo, waa ma u ga ra yi ta
napĩĩ- kẽ.» 22 Le n pe byɛ laam
wlãhã, pe n nii u yey pe ya wuhu
na ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?»
23 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Wii
tuu u koho wãã le ra ne wãcɛŋ
tasa laam wo, woo tuu ga ba ra yi
ra napĩĩ- kẽ. 24 Cĩĩnde ne, u Nawee
Puee ga ku mii le yrũhũ ta nii Yãhã
sabangbãŋ wo mii. Wii fɛn te -sẽ
ga cã pee, woo kẽ wii ne tuu u yi u
napĩĩ- kẽ; myaha ne, u ma ne see
gɛ see ye.» 25 Yuda wii, tuu ne ga
ba u yi u napĩĩ- kẽ, u n kapãn gbe
ma yee: «Yĩŋfua, ndoo la?» Yesu
n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma le pãã.»

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mar 14.22-26; Luke 22.15-20; 1 Kɔr 11.23-25)

26 Pe naa n di, Yesu n bur gbe,
ma syaha kẽ Yãhã ye, ma ke la cɛr
wãã u kãnyãrwai kẽ ma yee: «-Ye
sya di, ke ma ta kadye draha wo.»
27 U n maha defĩĩ sekuyĩĩ gbe, ma
syaha kẽ Yãhã ye, ma le sekuyĩĩ
wãã pe kẽ ma yee: «Ye byɛ -ye wɔ!
28 Pe ma ta ntɔ̃r draha wo, ta tɔ̃r
rii te ga woo, nabuar ntãŋ n cã dye

Yãhã tãy, naambiyãrfãn tii ke bii
le pe ne te n cã yĩntaha ta. Loo
na, nabuar kapee- ga laha kãã pe
yĩŋ na. 29 Ta n le pãã ye ye: N saa
maha defĩĩ wɔ yãã kãntraha nge
na ye. N ga ka Yãhã yai klo wo, n
cã ga koo fla defĩĩ wɔ ye ne.»
30 Loo kur ye, pe n Yãhã sey yay
taa ne, ma yir ma ka te wolifyɛ
katyir yãŋ yĩŋ na.

Yesu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mar 14.27-31; Luke 22.31-34; Nsãn 13.36-38)

31 Ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na,
Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee:
«Nanga yĩmper wo, ye byɛ ga ba
dur yi ta kur ye. Le ma le yrũhũ ta
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
Yãhã yee: ‹N ga ba u mbanaha gbã
boo, pe mbaa byɛ n fã cããŋ.› »
32 Yesu n maha pe yar taha ma
yee: «Ta wãku kur ye, n ma ba yir
gbã wo, n ga ba cãã tɛr ye yaha
Galɛlɛ kãntraha wo.»
33 Pyar n kapãn gbe, ma u pye
ma yee: «Mii byɛ ma sya ga ba
dur yi ma kur ye, ndoo saa yi kãã
yãã ma kur ye ye.» 34 Yesu n u pye
ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ma
ye: Ke nanga yĩmper nge bya wo,
ngupuai saa kui gɛ kui wa ye, maa
ta wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ
ndoo cã ye.» 35 Pyar n u yɛ̃ sya ma
yee: «N saa ba le kai n yee, n sẽ
ma cã ye, n ma sya ga gbã ku ma
ne.» Pe kãnyãrwai mii byɛ n loo
nen ya pãã pe ya ndoŋ.

Yesu Yãhã wãnar Gesanɛ fla na
(Mar 14.32-42; Luke 22.39-46)

36 Loo kur ye, Yesu n ka u
kãnyãrwai ne fla ngaa wo pe n yee
Gesanɛ. U n pe pye ma yee: «-Ye
nii kuee nwo, ta n ka yaha ye, n ga
Yãhã nar.» 37 U n Pyar yigi taha u
ya na, pe Sewede pii syãm ne. U
laam ba nii n wlãhã u ye, u ntãŋ
n maha nii u cɛr. 38 U n pe pye ma
yee: «Ta laam byɛ wlãhã, ma nii
mii gbãku wĩĩ laa dyaŋ. -Ye kuee
nwo wo ra ne, ye ma syi ye sã wãy
ye!» 39 U n faa ka yaha ye, ma ga
kãnklũy gbãã, ma yĩŋ kuɛ le ma
pãã Yãhã ne ma yee: «Yãhã, ra
Tuhufua, ma n yia kai- byɛ na. Le
kayĩhĩ yale kuã tɛr ra na, lii le n
pai nde. N sẽ -sẽ yee ta laam wĩĩ
le pye ye, ma laam wĩĩ loo le naa
n pye.»
40 Tuu loo pãã wa, u n dur ba
u kãnyãrwai tãã mii fla na, ma ba
pe yãã pe sã wãy. U n Pyar pye ma
yee: «Ye sẽ waha kuee yrãŋ yale
nen gɛ ra ne ye! 41 Ye byɛ, ya'a
syi maha sã wãy ye! -Ye naa Yãhã
nar, ye ma syi ye ba dye kapee-
wãpyeŋ wo ye! Nawee laam yĩĩ
kayũhũ wãpye wĩĩ ne, u -sẽ nɔ
gbɛr ke wãpyeŋ na.»
42 U n maha tɛr u ya ya yahasee
ye, ma maha ga pãã Yãhã ne ma
yee: «Ta Tuhufua, wãfãy nge ma
yee ke saha kuã tɛr ra na ye, lii
le ma ma laam wĩĩ, ma loo pye.»
43 U n dur ba, ma maha ba u
kãnyãrwai yãã wãy na; pe wãy n
sya naa pe yĩnkaasyikuey ndege
pe kẽ. 44 U n tɛr pe yaha, ma ka
yaha ye, ma ga koo kaplãŋ tee nen
ya pãã Yãhã ye, ke tɛhɛ tãã wuhu
na.
45 Loo kur ye, u n ka u
kãnyãrwai fla na, maa pe pye ma
yee: «Ye maha sã wãy, ma n wũũ
kɛ. Le nde, le yale nɔ wa. -Ye
naa n yãŋ, pe ga u Nawee Puee
yi kapeepyefa kẽ yagaa. 46 -Ye yir
wo n tɛr! Ye sẽ yãã, dya wii tuu ra
yi ta napĩĩ- kẽ, u nwo u n pai.»

Yesu wãyigi
(Mar 14.43-50; Luke 22.47-53; Nsãn 18.3-12)

47 Yesu naa n pãã nantãŋ, Yuda
n pa. Pe kãnyãrwai sẽnsye syãm
mii waa ba kẽ u ne. Nabuar raa
pye u ne, yũntruɛ̃ ne pe ye koho
wo, tesẽ kãhã ne. Yãhã yũndefa
yĩŋfa, ma suhu pe wãlɛ ne, poo
me pe ba pe lɛhɛ wãã, pe ba Yesu
kɛ yigi. 48 U Yuda wii tuu ba yi
kãã Yesu kur ye, u n pe nawee- yar

yaha naambiyãr syaha gaa ter ne,
pe n waha Yesu cã. U ba pe pye
ma yee: «Dya wii tẽ ga ba syar
naambiyãr syaha ne, yaa cã woo
kẽ tee n kɛ, ye ba u yigi.» 49 Yuda
n ta tɛr yũhũ crã Yesu na, ma u
syar ma yee: «Yĩŋfua, n ma syar,»
ma u syar ke naambiyãr syaha
ne. 50 Yesu n u pye ma yee: «Ta
naambiyã, taa pa lii na, le pye!»
Pe nawee- n -sẽ yũhũ crã, ma koho
taha Yesu na, ma u yigi.
51 Yesu kãnyãrwai mpãy pe pye
u ne, poo nen waa n yũntrũhũ
kuã, ma Yãhã yũndefa yĩŋfua
tẽntẽle gbã, ma sya ndityɛ gbã cɛr
kãã u kẽ. 52 Yesu n u pye ma
yee: «Ma yũntrũhũ le yaha ke
niisaha wo; ma sẽ yãã, mpãy byɛ
pe yũntrũhũ gbe pe nampyeŋ- na,
pe yũntrũhũ gbã ku. 53 Ma laam
wo ma yee la, n saha ra Tuhufua
Yãhã nar u n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
seraasyi ndreŋ sẽnsye syãŋ syi
wãã ra kẽ, tahar ne, ke yagaa nge
na ye? 54 Kai- nkãy ke -sẽ n pye
yagaa, ke ma ke yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, ke yai ke
pye.»
55 Yesu tuu loo pãã wa, u n wã
klaha ma pe nabuar pye ma yee:
«Tee pa ra yigisaha wo yũntruɛ̃ ne
tesẽ kãhã ne, kapeepyefua la ra
ne? Plii byɛ n pye n ba tege nii
ye ne, ma naa nawee- klaha Yãhã
kangbãŋ laam wo, ye sẽ -sẽ ra yigi
koo fla na ye. 56 Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
pe bii cãã kai- nkãy yar yaha, koo
kẽ ke n pye yagaa.» U kãnyãrwai
byɛ n fã tɛr u yaha.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mar 14.53-65; Luke 22.54-55, 63-71; Nsãn 18.13-14, 19-24)

57 Mpãy pe ba Yesu yigi, pe n ka
u ne Yãhã yũndefa yĩŋfua Kayifu
fla na. Pe Yãhã kaiyarfa pye pe ba
pe ya wãã ke fla na, ma suhu pe
wãlɛ ne. 58 Pyar -sẽ pye u yuhu
dey naa n taha Yesu na, ma sya ga
dye u Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha
wo, ma tege nii wlãhã pe kaha
sẽŋfa ne, woo ga le kuasaha yãã
yĩnde ne.
59 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ
pe kaplãŋ cɛrfa byɛ ne, pe n nii
kapee- kɛ gbe pãã n taha Yesu
na, kapee- nkãy syi ke ga waha
ta, pe n yee Yesu yai wãboo ne.
60 Nawee- busãã n kawar fua naa
n taha Yesu na, pe sẽ -sẽ waha
laa yãã, lii syi le u wãboo wĩĩ
kua ye. Nawee- syãm mpãy n pa
kur kuɛ ye, ma ba yee: 61 «Dya
nwo yee, woo ga waha ke Yãhã
kangbãŋ yoho pye klaha-, tuu dur
u ke fãã plii tãã nsoho wo.» 62 U
Yãhã yũndefa yĩŋfua n yir, ma
Yesu pye ma yee: «Nkãy nawee-
mii pe pãã n taha ma na, ma saa
pe yɛ̃ wãã sya la laa ne?» 63 Yesu
n yaha le. U Yãhã yũndefa yĩŋfua
n u yey ma yee: «Ndoo tesẽ ke
Yãhãngbãŋ ne, wo yar nde ne:
Mboo la u Yãhã Yĩndefua Crise,
u Yãhã Dya?» 64 Yesu n u yɛ̃
sya ma yee: «Ma le pãã. Ma
gbe yagaa na, ye ga ba u Nawee
Puee yãã, tuu tege nii kai- byɛ yĩŋ
na, Yãhãngbãŋ kãndigi koho kuɛ
ye. Yaa maha ba u yãã tuu n
pai yãhãsyɔ̃r yĩŋ na.» 65 U Yãhã
yũndefa yĩŋfua, tuu Yesu kaplãŋ
ngĩĩ luhu, u laam n war u n sya
u ya nayrɛ tyĩn cɛr, ma pe nawee-
pye ma yee: «U n gbar Yãhã ne.
Wo sẽ maha laa kɛ waa ye u wĩĩ
na ye. Tuu n gbar Yãhã ne, ye
byɛ le luhu, ah ye lii yãã le na?»
66 Pe nawee- byɛ n yee, a Yesu yai
wãboo ne.
67 Pe n ta tɛr yir, ma nii yɛ̃syɔ̃r
tu n woo Yesu na, ma nii u gbã
kãntaklo ne, ma nii u fey, ma
n yee: 68 «Ma sẽ yee la u Yãhã
Yĩndefua Crise kẽ ma ne? Yoo u
ma gbã? Le cã mii ya, taa wo yar.»

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mar 14.66-72; Luke 22.56-62; Nsãn 18.15-18, 25-27)

69 Kai- ngĩĩ pyeyale wo, Pyar -sẽ
pye u ba tege nii nkur ye, kãndi

wo. Tẽntẽsyalaale n yũhũ crã u
na, ma u pye ma yee: «Ma bya
pye u Galɛlɛ kãntrahafa Yesu ne.»
70 Pyar n le kai nawee- byɛ yĩnde
na ma yee: «Taa lii pãã, n sẽ le cã
ma ne ye.»
71 U n yir, ma yãr n gaha ka-
pahayɛ̃ kuɛ ye, tẽntẽsyalaale n
maha u yãã. Mpãy pe pye ke fla
na, le n pe pye ma yee: «Nwo bya
pye u Nasarɛtefa Yesu ne.» 72 Pyar
n maha le kai, ma sya Yãhã di ma
yee, woo sẽ dya nwo cã ye.
73 Saa n pye, mpãy pe pye ke fla
na, pe n yũhũ crã, ma Pyar pye
ma yee: «Le ga waha pye cĩĩnde,
poo nawee- mii nen waa kẽ ma ne,
ma pe yor pãã.» 74 Pyar n -sẽ nii
le pãã n waha ma yee: «Ndoo sẽ
kẽ ye rɛhɛ! Ke ma pye kawar tẽ n
fua, Yãhã ke ra pẽn! Ndoo tesẽ ke
Yãhã ne, n sẽ u dya cã ye ne ye.»
Le yalebya wo, ngupuai n kui.
75 Pyar laam n too Yesu kaplãŋ na,
tuu ba yee: «Ngupuai saa ba kui
wa ye, ma -sẽ ga ba ra wĩĩ kai tɛhɛ
tãã, ma yee ma sẽ ra cã ye.» U n
yi nkur ye, ma too mii na, ma nii
n wũn.

27

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mar 15.1; Luke 23.1-2; Nsãn 18.28-32)

1 Yĩŋ ke kãhã syii wa, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa n pe ya wãã pe
wãlɛ ne, pe ga waha Yesu boo mii
syi dyaŋ pe le cã. 2 Loo kur ye, pe
n ta pe n Yesu pua, ma ka u ne u
fãngafua Põsyi Pilati fla na.

Naniicã Yuda yigi
(Tẽnl 1.18-19)

3 Koo kai- ngĩĩ kur ye, Yuda wii
tuu ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ, tuu yãã
pe Yesu wãboo wĩĩ ta, naniicã n
u yigi. U n yir, ma ga pe wargbɛ
warpii gbey sẽnsye dur wãã pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa kẽ, pe wãlɛ
ne, ma pe pye ma yee: 4 «Wii tuu
sẽ kapee pye ye, n ta pe n ga ba u
boo; le naniicã ra yigi.» Pe n u yɛ̃
sya ma yee: «Le wo gbe lii ne? Ma
wĩĩ ne le ne.» 5 Yuda n pe war miy
yaha ke Yãhã kangbãŋ wo, ma yi
ma ga u ya yoŋ boo.
6 Pe n pe war gbe, ma yee nawee
ntɔ̃r wãwoo dir kẽ, pe sẽ yai pe
pe wlãhã ke Yãhã kangbãŋ diŋ
war ne ye. 7 Pe n pãã ta, ma ga
poor tẽntẽfua waa tar par, ma ta
nampay nakur lesaha. 8 Loo ne,
pe n nii too tar nde yee te ntɔ̃r
tar, ma sya ba waa ke nanga na.
9 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yermii
tuu bii kaplãŋ nkãy cãã pãã yaha,
koo kẽ ke pye. U bii yee: «Pe n pe
wargbɛ warpii gbey sẽnsye gbe.
Yiisrɛfa mpãy ba pãã ta, ma poo
war dãã u wĩĩ na. 10 Pe n poo war
ta, ma u poor tẽntẽfua tar par, mii
Yĩŋfua Yãhã bii ra yar mii.»

Pilati Yesu sãhã
(Mar 15.2-5; Luke 23.3-5; Nsãn 18.33-38)

11 Pilati n Yesu sãhã. U n Yesu
yey ma yee: «Mboo la pe Yiifee-
Yĩŋfua?» Yesu n u yɛ̃ sya ma yee:
«Ma le pãã.» 12 Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa ma suhu pe wãlɛ ne, pe n
kai- kɛ gbe pãã n taha Yesu na,
Yesu sẽ laa wãã sya pe ye ye.
13 Loo na, Pilati n u pye ma yee:
«Ma sẽ n luhu la kai- ngĩĩ byɛ ye,
pe pãã n taha ma na?» 14 Yesu n
yaha le, u sẽ kapãn laa ter wãã sya
ye; loo n yɛ̃ gbãã u Pilati na.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mar 15.6-15; Luke 23.13-25; Nsãn 18.39—19.16)

15 Dyɛ- byɛ, syayaha gbar ma nɔ,
u fãngafua ma ne nwompihifua
waa yi yaha, wii nawee- pe ne
yãŋ yi. 16 Nwompihifua waa -sẽ
pye, pe naa u yee Barebaa. U
myaha ba yi u kapee- wãpye wĩĩ
na. 17 Nawee- pe ba nihi ke fla na,
Pilati n pe yey ma yee: «Ye yee,
n wii woo yi yaha ye kẽ, Barebaa

laa, Yesu wii pe n yee u Yãhã
Yĩndefua Crise?» 18 U ba cã, pe
Yesu yigi ba u kẽ laanyar na.
19 U Pilati pye nantãŋ te kasãhã
na, u cɔɔ n lɛhɛ wãã u ye, ma u
yar, laa ma syi le dye pe nsoho
wo u nasroŋ nwo ne ye, a woo tee
mlũhũpihi wãy tɛr u wĩĩ na.
20 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa -sẽ mii,
pe wãlɛ ne, pe ba pe nabuar sũũ
wa, a pe Barebaa woo wãyiyaha
wĩĩ pãã, pe Yesu wãboo wĩĩ pãã.
21 U Pilati n kapãn gbe, ma pe yey
ma yee: «Ye yee, n wii woo yi yaha
ye kẽ pe syãm mii laam wo?» Pe
n yee Barebaa. 22 Pilati n pe pye
ma yee: «Ah u Yesu wii pe n yee u
Crise, n ga woo pye mii?» Pe byɛ n
yee: «U yai pe u kuey mar boo trã
na.» 23 Pilati n yee, a nwa kapee
u pye? Pe nabuar n le gbey pãã
fãnga ne ma yee: «U yai pe u kuey
mar boo trã na.» 24 Pilati tuu yãã,
u sẽ naa u laam wĩĩ yãã ye, kaa n
cã maha n taha pe nawee- gbleŋ
na, u n loho gbe, ma u kluɛ yee
pe nabuar yĩnde na, ma pe yar
ma yee: «Ta kalaa* wee u nasroŋ
nwo ntɔ̃r wãwoo wĩĩ na ye. Ye yĩŋ
wĩĩ ne le ne.» 25 Te nabuar byɛ
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ãwã, u
ntɔ̃r wãwoo wĩĩ, le nii wii yĩŋ wĩĩ
tesẽ wo pii ne!» 26 Loo na, Pilati n
Barebaa yi yaha pe kẽ. U n ta pe
seraasyi n Yesu gbã sãngblã ne, u
n maha pe ta pe ga u kuey mar
yaha trã na.

Seraasyi Yesu lɛr
(Mar 15.16-20; Nsãn 19.2-3)

27 U fãngafua seraasyi mpãy n
Yesu yigi yi u fãngafua tẽntẽsaha
kangbãŋ ndyin wo, ma dur ma ke
seraasyi ndreŋ byɛ yee ba. 28 Pe n
ba nii u lɛr. Pe n u nayrɛ fɛr u na,
ma dur ma yĩŋfua nayreyãhã le u
kẽ. 29 Pe n ngur maha ta u yĩŋ na
yĩŋfua nkifai dyaŋ, ma kipua kãi
le soho u kãndigi koho wo. Loo
kur ye, pe n maha nii u lɛr, ma
kãnklũy gbãã u yaha ye, ma nii
u syar ma n yee: «Wo ma syar
Yiifee- Yĩŋfua!» 30 Pe n nii yɛ̃syɔ̃r
tu n woo u na, ma nii le kipua kãi
sya u ye, ma gbã n le u kẽ yĩŋ wo.
31 Pe ba u lɛr wa, pe n yir ma ke
yĩŋfua nayreyãhã yi kãã u na, ma
u faale nayrɛ le u na. Pe n yi ga u
ne nkur ye, pe n gaha u kuey mar
yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey
mar yir yaha trã na
(Mar 15.21-32; Luke 23.26-43;
Nsãn 19.17-27)

32 Pe seraasyi pe yi, pe n nam-
pay waa wãã sya, u pye Syirɛ̃fa
naa. Pe n u ta u n Yesu kuey-
martrã tẽŋ fãnga na. U myaha ba
kẽ Syimu. 33 Pe n ga nɔ teelaa wo,
pe n yee Gblegbeta, le yĩntaha kẽ,
yĩnkluhu fla. 34 Pe n defĩĩ wlãhã
tyinsruhu ne, ma wãã Yesu kẽ tuu
sya wɔ. Tuu pe wɔ yãŋ, u n pe
sye.
35 Pe seraasyi, pe Yesu kuey mar
yir yaha wa trã na, pe n pyer raa
pye, pe waha cã pe ga Yesu nayrɛ
la mii syi dyaŋ. Pe n te la koo syi.
36 Loo kur ye, pe n tege nii, ma
nii u sẽŋ. 37 Tuu kai lii pye, pe
n u kuey mar yaha trã na, pe n
le yrũhũ gbãã yaha u yĩŋ kuɛ ye
le trã na ma yee: «yesu KẼ NWO
NE, YIIFEE- YĨŊfua.» 38 Pe n maha
kapeepyefa syãm mpãy kuey mar
yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na.
Nen nwo Yesu kãndigi kuɛ ye, nen
nwo u kãmaŋ kuɛ ye.
39 Kãntɛrfa naa u tyɛhɛ, ma
naa yĩŋ figi u na, ma naa n yee:
40 «Mboo taa naa n yee, a ma ga
waha ke Yãhã kangbãŋ cããr, taa
dur ma ke fãã plii tãã nsoho wo,
ma saa mii sya yaha la yagaa?
Ma'a pye Yãhã Dya, ma tege kãã
le trã na kɛ!» 41 Pe Yãhã yũndefa

* **27:24** 27.24 Pilati tuu sya yee woo kalaa wee ye, woo -sẽ kẽ u Yesu wãboo wĩĩ ta, ma u wãã pe seraasyi kẽ pe ga u kuey mar trã na.

yĩŋfa, ma suhu pe Yãhã kaiyarfa
ne, ma suhu pe wãlɛ ne, pe bya
naa u lɛr ma naa n yee: 42 «U
nawee- mpãy sya yaha, u sẽ -sẽ ga
waha u yĩŋ yi yaha ye. Le ma pye
u ma Yiisrɛfa Yĩŋfua cĩĩnde, u tege
kãã yagaa le trã na kɛ! Wo yĩnde
ma loo yãã, waa u wĩĩ sya cĩĩnde.
43 U u ya le soho Yãhã koho wo; le
ma pye u wĩĩ n tãy Yãhã ye, ke u
sya yaha yagaa. U sẽ yee la woo kẽ
u Yãhã Dya?» 44 Kapeepyefa mpãy
pe ba kuey mar yir yaha trãŋ na
pe ya wuhu na u ne, pe bya naa u
tyɛhɛ koo syi pe ya ndoŋ.

Yesu wãku
(Mar 15.33-41; Luke 23.44-49; Nsãn 19.28-30)

45 Ma gbe yaiwlaŋ yale wo, ma
sya ba yai yĩn, wam mpãy syi
n paha tã le klo kur byɛ na.
46 Yaiyĩn yale n ba nɔ, Yesu n tẽ sya
fãnga ne ma yee: «Yelɔyi, Yelɔyi,
lema sebaketani.» Koo yĩntaha
kẽ: «Yãhã, Yãhã, nwa ma n ra miy
yaha?»
47 Nawee- mpãy pe pye ke fla
na, pe n le luhu, ma le pãã, a u
ma u faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli
yee. 48 Poo nen waa n ta tɛr fã
ga, maa flũhũflũhũ wãŋ gaa kã le
defĩĩtãhãpihi gaa wo, ma ke yi ba
kã gbãã kipua kãi na, ma ke wãŋ
kuã yir wãã Yesu kẽ, tuu u defĩĩ
wãr naa n wɔ. 49 Pe nawee- n nii u
pye ma n yee: «Tyii wo n yãŋ, ncã
Yeli ga ba u sya yaha, laa.» 50 Yesu
n maha tẽ sya fãnga ne, ma ku.
51 Loo yalebya wo, Yãhã
kangbãŋ nwonuŋ nwonyɛ̃ faasrɛŋ
gii ke ba pua tã menmen ke
nwonyɛ̃ na, ke n fe jũũ flɛ sĩĩ,
ma gbe ncaha ye ma tege tãã ye.
Kãntraha n sege, ntẽmbangbãy n
fe yoho. 52 Gbũhũ n fe yãr, Yãhã
nawee- mpãy pe ba ku faale wo,
poo mpãy n yir gbã wo, ma nii
yrãŋ na. 53 Yesu tuu ba yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye,
loo kur ye, pe Yãhã nawee- mii
n dye le Yãhã kungbãy Yurusalɛm
laam wo, ma pe ya yar nabuar na.
54 U seraasyi yĩŋfua, ma suhu
mpãy ne pe pye u ne ma naa Yesu
sẽŋ, pe ke kãntraha wãsege yãã,
ma suhu kai- nkãy byɛ ne ke pye
loo yale wo, pe n sroŋ fya ma nii
n yee: «Dya nwo pye Yãhã Dya
cĩĩnde.»
55 Ca mpãy pye, pe ba dey yɛr
Yesu wãkueymar trã na, ma naa
ke kai- yãŋ. Poo ca mii ba yir
Yesu ne Galɛlɛ kãntraha na, ma
naa n taha u na, ma naa tẽŋ
nkãy tẽ u kẽ tesẽ u kãnyãrwai ne.
56 Pe laam wo, Madalafa Maari
pye, tesẽ Maari waa ne wii tuu pye
Syake ye nahafua Yosɛfe ne, ma
suhu Sewede pii nahafua ne.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mar 15.42-47; Luke 23.50-56; Nsãn 19.38-42)

57 Yai ke ba kua wa, Yarimatefa
nangbãŋ gaa n pa. U myaha ba kẽ
Yosɛfe, u ba pye Yesu kur ye. 58 U n
ka Pilati fla na, ma ga Yesu nakugu
nar u ye. Pilati n ta pe n ke wãã
u kẽ. 59 U Yosɛfe n ke nakugu gbe,
ma faafĩĩ laa maha tã ke na, 60 ma
ga ke le u myaha gbĩĩfuɛ̃ wo, le
ba gbã fer† ntẽmblaha wo. Tuu
Yesu nakugu le wa loo gbĩĩ wo, u
n ntẽmbangbãŋ gaa kloŋ ba paha
tã le gbĩĩ yɛ̃ na, ma tɛr. 61 Madalafa
Maari pye, u ba tege nii le gbĩĩ
yahasee ye, ma suhu u Maari nen
nwo ne.

Le gbĩĩ wãsẽŋ

62 Ke yĩŋsyii pye kanii per,
pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe
Farisyɛ̃ ne, pe n pe ya wãã ga Pilati
fla na. 63 Pe n ga u pye ma yee:
«Yĩŋfua, wo sẽ faha ye, dawarfua
nwo tuu sẽ ba ku wa ye, u ba yee,
a plii tãã woo wãku kur ye woo ga
ba yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na

† **27:60** 27.60 Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne.

gbaafa ye. 64 Seraasyi ta, pe n le
gbĩĩ sẽŋ te plii tãã nde na, mii loo
sẽ ne ye, Yesu kãnyãrwai ga waha
ba u nakugu yuhu yi, pe ga nawee-
pye, a ter u ma u yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Too kur
kuɛ kawar nde ga waha ba pee tɛr
faale wãn yaha.» 65 Pilati n pe pye
ma yee: «-Ye seraasyi mpãy gbe,
pe n ga naa le gbĩĩ sẽŋ, mii le yai
ye ye mii.» 66 Pe n tɛr, ma ga le gbĩĩ
yɛ̃ fla maan tã, ma le gbĩĩ sẽŋfa ta.

28

Yesu wãyir gbã wo
(Mar 16.1-10; Luke 24.1-12; Nsãn 20.1-10)

1 Ke kanii per ba tɛr wa, koo
yĩŋsyii kẽ cãwãã per cir*. Koo
per sukũhũntãy na, yĩnwɔŋ wo,
Madalafa Maari ma suhu u Maari
nen nwo ne, pe n yir ga le gbĩĩ
yãŋsaha wo.
2 Kãntraha n yɛhɛ fãnga
ne, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n
tege yãhãyĩŋ na, ma ba ke
ntẽmbangbãŋ kloŋ kãã le gbĩĩ
yɛ̃ na, ma nii ke yĩŋ na. 3 U
naa n yɛhɛ mii yãhã wãyɛhɛ
kalkal wãŋ syi dyaŋ. U nayrɛ pye
wãfir perper mii sesantĩhĩ wãŋ syi
dyaŋ. 4 Le gbĩĩ sẽŋfa n nii n sege
fyar koho wo, ma sɛr yigi nii ke
fla na mii cĩĩnde nakur dyaŋ.
5 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n yɛ̃ kuã ma
pe ca pye ma yee: «Yii poo na, ye
ma n fya ye! Yesu wii pe kuey mar
boo trã na, n cã woo kẽ ree n kɛ.
6 U wee nwo ye. Tuu ba le yar mii,
u yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. U nakugu ke ba sãy ta
na, -ye pa ye ba ke fla yãŋ, 7 -tee
ta tɛr ga, yaa u kãnyãrwai yar ye
yee, u yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye. -Ye yãŋ, u ga ba cãã
tɛr ye yaha Galɛlɛ kãntraha wo;
koo fla kẽ tee n gaha u yãã. Koo
kai- ngĩĩ kẽ tẽ ba yee, n ga pãã ye
ye. Tẽ ye yar mii, le ga nii koo syi.»
8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kaplãŋ n
nuhu yigi pe ca kẽ, pe -sẽ maha
ba fya. Pe n tɛr kãã le gbĩĩ fla yaha
farfar, ma n fã ma n gaha ke kai-
tɔ̃r Yesu kãnyãrwai ye. 9 Yesu n
pe wãã kãnde wo, ma pe syar ma
yee: «N ye syar.» Pe ca n yũhũ crã
u na, ma kãnklũy gbãã, ma u trɛ
yigi yãŋ, ma u sey. 10 Loo na, Yesu
n pe pye ma yee: «Ye ma n fya ye!
-Ye ka, yaa ra kãnyãrwai yar, pe
ka Galɛlɛ kãntraha na. Koo fla kẽ
pe n gaha ra yãã.»

Pe kawar fua Yesu wãyir wĩĩ na gbã wo

11 Pe ca pye nantãŋ kaŋ na,
mpãy pe naa le gbĩĩ sẽŋ, pe n dye
le klo wo, ma ke kai- byɛ tɔ̃r pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa ye, kai- nkãy
ke pye. 12 Poo n pe ya wãã pe wãlɛ
ne, ma pãã ta, ma wangbãy wãã
le gbĩĩ sẽŋfa kẽ, 13 ma pe pye ma
yee, a pe kawar fua nawee- ye, a
yĩmper wo pe pye wãy na, Yesu
kãnyãrwai n pa, maa u nakugu
yuhu gbe yi le gbĩĩ wo. 14 Pe n
maha le gbĩĩ sẽŋfa pye ma yee, a
Pilati ma le luhu, poo ga u laam
yĩn, laa saa pe dye ye. 15 Le gbĩĩ
sẽŋfa n pe war sya. Pe pe yar mii,
pe n pye koo syi. Too kawar nde n
cããŋ pe Yiifee- nsoho wo, ma sya
ba waa ke nanga na.

Yesu tẽn lii le soho u kãnyãrwai koho wo
(Mar 16.14-18; Luke 24.36-49; Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

16 Yesu tuu ba yãŋ gii yar yaha
Galɛlɛ kãntraha na u kãnyãrwai
sẽnsye nen na, pe n ka ke fla na.
17 Pe ga u yãã, pe n u sey. Pe laam
wo, mpãy sẽ -sẽ ba le sya ma yee
Yesu kẽ cĩĩnde ye, ma naa laalaa
pye.
18 Yesu n yũhũ crã pe na, ma
pãã pe ne ma yee: «Yãhã kai- byɛ
fãnga wãã ra kẽ, yãhãyĩŋ na tesẽ
kãntraha ne. 19 -Ye ka, yaa naa
kãntrahafa byɛ klaha ta kaklaha

* **28:1** 28.1 Koo per kẽ jimaasyi per ne.

ne, pe n naa ra kãnde yãr, tee naa
pe tãã Tuhufua Yãhã myaha ne,
tesẽ ke Dya myaha ne, ma suhu
ke Yrã Fãnga myaha ne! 20 Tẽ kai-
nkãy byɛ tɔ̃r ye ye, -ye ke yar pe
na, -ye pe ta pe n naa ke yãr! -Ye
yãŋ, n ma ye ne plii byɛ, driyɛ̃ n
sya ba kua.»

Marɛkɛ kapãyĩĩ

Nsãn tuu ba fe yi nawee- wo
(Mat 3.1-12; Luke 3.1-18; Nsãn 1.19-28)

1 Le kapãyĩĩ ne nde, kapãyĩĩ lii
le Yãhã Dya wĩĩ tɔ̃r, wii u ma ke
Yĩndefua Crise.
2 Ke kai- ba fe gbe mii faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bii le cãã yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo mii. U
bii le yrũhũ, a Yãhã ke Dya Yesu
pye ma yee:
«Awa, n nwo, n ta tẽnlɛhɛ nɔ wãã
ma yahasee ye,
u n ga kãnde gbihi yaha ma
kẽ.»
3 «Naa waa yĩmbui ne,
le n yir drawaha fla wo ma
yee:
‹-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde
gbihi yaha u kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ
yɔ̃!› »
4 Dya waa ba yi drawaha fla
wo, ma u ya yar nawee- na. U
myaha ba kẽ Nsãn. Woo pye Yãhã
tẽnlɛhɛ. U nawee- tãã naa n yi
loho wo, ma maha pe yee naa n
pai, maa naa pe yar ma yee: «-Ye
le sya ye cã ye kapee- wãpyeŋ sẽ
yɔ̃ ye, -ye ke miy yaha! -Tee pa,
ta n ba ye tãã yi loho wo. Yãhã
-sẽ ga ye kapee- laha kãã ye yĩŋ
na.» 5 Yurusalɛm klofa, tesẽ Yudɛ
kãntrahafa ne, pe byɛ -sẽ naa n
pai u ye. Nawee- byɛ yĩnde na pe
naa pe kapee- tɔ̃r Yãhã ye, Nsãn n
-sẽ pe tãã naa n yi Yurdane lafeŋ
loho wo.
6 Nsãn nayroho fai pye yũhũmii
sraha yor, pe ta ma ke tyĩn. U ba
sapaha ta ma u ya pua naa n cɛr
nsĩĩ wo. Jĩmblɛ te pye u digi, sɔ̃r
ne. 7 U naa nawee- pye ma yee:
«Waa ter -sẽ ma tuu n pai. Woo
cɛr yaha ra kẽ mahamaha. Ta syi
gɛ sẽ yai n kuɛ tege, n u ntãn sale
fɛr u trɛ na ye. 8 Ndoo ye tãã n yi
loho ya wo, woo -sẽ ga ba naa ye
tãã Yãhã Yrã Fãnga ne.»

Yesu wãtããyi, u wãtyĩnyãŋ ne kapee- wãpyeŋ kuɛ ye
(Mat 3.13—4.11; Luke 3.21-22; 4.1-13)

9 Too plii na, Yesu n -sẽ yir
Galɛlɛ kuɛ klo laa wo pe n yee
Nasarɛte, ma pa Nsãn n ba u tãã yi
Yurdane lafeŋ loho wo. 10 Yaliile
Yesu naa n yi ke loho wo, yãhãyĩŋ
n fe yãr, u n yãã Yãhã Yrã Fãnga
tege u na kãnsyã waa ter dyaŋ.
11 Yĩmbui laa n yir yãhãyĩŋ kuɛ
ye ma yee: «Ta Dya kẽ ma ne, ma
ntãŋ dye gboho ra tãy, ma ra laam
yĩn yalebyɛ.»
12 Le yalebya wo, Yãhã Yrã
Fãnga n Yesu ta u n ka drawaha
fla wo. 13 U n ga kuee ke fla
na plii gbeesĩĩ, Setane, sãndãpee
yĩŋfua n u tyĩn naa n yãŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye. Yesu pye wlaha
wãn nsoho wo. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n
pa, ma ba nii koho le u ye.

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mat 4.12-22; Luke 4.14-15; 5.1-11)

14 U Nsãn n ba le nwompihi wo.
Yesu n yir loo na, ma ka Galɛlɛ
kuɛ ye, maa nii Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r
nawee- ye. 15 U naa n yee: «-
Ye luhu yɔ̃, Yãhã Yai nɔ gbe taha,
Yãhã n traha ke dye ye kuɛ ye. -Ye
le sya ye cã ye kapee- wãpyeŋ sẽ
yɔ̃ ye, -tee le kapãyĩĩ sya!»
16 Yesu tuu naa n tɛr Galɛlɛ
langbãŋ yɛ̃ na, u n fuayigifa syãm
mpãy yãã. Syimu ba kẽ u cĩĩfua
Andere ne. Pe pye pe naa jɔɔ- miy
ke langbãŋ na. 17 Yesu n pe pye
ma yee: «-Ye naa n taha ra na
ye kuãŋ ne! Tee naa fua- le jɔɔ
wo mii, yagaa, nawee- me tee ga
naa n le kãnfuɛ̃ wo ke syi.» 18 Le
yalebya wo, pe n pe jɔɔ- miy yaha,
ma taha u na pe kuãŋ ne.
19 U n ka yahasee ye, maa
nawee- syãm mpãy yãã. Sewede
pii ba me, Syake tesẽ u cĩĩfua Nsãn

ne. Pe pye pe salangbãŋ wo, ma
naa pe jɔɔ- gbihi. 20 Yesu n pe
yee, pe naa n taha woo na. Le
yalebya wo, pe n pe tuhufua ta
yaha ke salangbãŋ wo, u tẽntẽ- ne,
ma taha Yesu na pe kuãŋ ne.

Sãndũpee wãkartege dya waa yĩŋ na kanii per wo
(Luke 4.31-37)

21 Yesu n ka u kãnyãrwai ne klo
laa wo pe n yee Kapornu. Kanii
per wo u n ka Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo, ma ga nii nawee- klaha.
22 U kaklaha ter n nawee- fe gbe,
ma maha yɛ̃ gbãã pe na. U kak-
laha sẽ pye mpãy wãŋ syi dyaŋ pe
n yee Yãhã kaiyarfa ye, u kaklaha
pye fãnga ne.
23 Ke yawãhã nwoŋ wo dya waa
pye, sãndũpee pye u yĩŋ na. U n
tẽ sya ma yee: 24 «Eh, Nasarɛtefa
Yesu, maa nwa pye wo na? Ma pa
la ma n pai wo wĩĩ klaha- tãŋ? N
cã yoo kẽ ma ne: Mboo kẽ wii ne u
ma Yãhã wũũ.» 25 Yesu n sã waha
u sãndũpee na ma u pye: «Yaha
le, -taa tege kãã dya nwo yĩŋ na!»
26 U sãndũpee n tege kãã u dya na,
ma n tẽ fãnga ne, ma u yɛhɛ mii
wãtookufua dyaŋ.
27 Le n pe byɛ fe gbe ga far tɛr,
pe n sya nii n yee: «-Ye naa laa
yãŋ nde! U kai- byɛ cã tãŋ, waa sẽ
u kaklaha syi ter yãã yãã ye. Dya
nwo n sã sãndãpee gɛ na, pe n nii
n luhu u ye.» 28 Yesu myaha n ta
tɛr yi Galɛlɛ kãntraha kui byɛ wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mat 8.14-17; Luke 4.38-41)

29 Loo kur ye, Yesu n yi ke Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo, ma ka Syimu
ye kaha wo Andere ne. Syake
tesẽ Nsãn ne pe bya pye pe ne.
30 Syimu cɔɔ nahafua pye, u ba
sãy nii, u kadye ba war. Yesu
wãdyetãŋ pe n u cɔɔ wĩĩ pãã u ye.
31 U n yũhũ crã, ma u yigi u koho
na ma u ta u n yir. Ke kadye n u
miy yaha, u n nii pe nampay yi.
32 Yainkɔŋ wo, yainde le ba dye
tɛr wa, nawee- n yanfa byɛ gbe
ba Yesu fla na, tesẽ mpãy ne
sãndãpee pye pe yĩŋ na. 33 Pe
klofa byɛ n pe ya wãã ba yɛr tã ke
kapahayɛ̃ na. 34 Yesu n yanfa ter
byɛ jaa, ma maha sãndãpee kar
tege kãã mpãy yĩŋ na. U sẽ naa n
tyii pe sãndãpee na pe n naa laa
pãã u wĩĩ na ye, poo ba cã yoo kẽ
u ne.

Yesu le kapãyĩĩ wĩĩ pãã Galɛlɛ kuɛ ye
(Luke 4.42-44)

35 Ke yĩŋsyii wo, sukũhũntãy
pẽmpẽm na yĩnwɔŋ wo, Yesu n
yir yi ke kaha wo. U n tɛr dragba
gaa laam wo, le klo kãnkãy na, ma
ga nii u laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye.
36 Syimu tesẽ mpãy ne pe pye u ne,
pe n tɛr u taysaha wo. 37 Pe ga u
yãã, pe n u pye ma yee: «Nawee-
byɛ ma pe ma kɛ.» 38 Yesu n pe
pye ma yee: «Waa ka kuɛ ngaa ye
kãnkãy kui wo. N yai n le Yãhã Yai
kapãyĩĩ tɔ̃r pe byɛ ye. Ta wãpaŋ
yĩŋ kẽ nde.» 39 Koo syi kẽ u n ba
Galɛlɛ kãntraha byɛ tay klaha tãŋ.
U naa le kapãyĩĩ tɔ̃r pe nawee- ye
te Yiifee- yawãhã nwey wo, ma
maha sãndãpee kar tege naa n
kãã nawee- yĩŋ na.

Yesu gber waa jaa
(Mat 8.1-4; Luke 5.12-16)

40 Too plii nsoho wo, gber waa
n ba pa Yesu ye, ma ba kãnklũy
gbãã u yahasee ye, ma u nar ma
yee: «Le ma tãy ma ye, ma ga
waha ta ra n jaa n nii gbɛgbɛ
nayɔ̃r saha na!» 41 U fɛn n Yesu
yigi, u n koho nɔ wãã ma tɛ u na,
ma u pye ma yee: «Ãwã le tãy ra
ye, jaa ma nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha
na.» 42 Le yalebya wo, ke yãhã
n ta tɛr laha kãã u dya na, u n
nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na. 43 Yesu
n ta tɛr u dur wãã, ma -sẽ u yar
waha ma yee: 44 «Luhu yɔ̃, ma'a
syi nde pãã waa ye ye! -Taa ka,
maa mii yar Yãhã yũndefua na,

ma ma wãjaa diŋ yi, diŋ gii faale
wãdyaha Musa tuu bii tɔ̃r yaha
mpãy kẽ pe pye yãhã ne pe kadye
na, ma jaa. Ke syi ne nawee- ga
waha cã ma jaa.»
45 U dya sẽ -sẽ waha le kai le
yaha u laam wo ye. U n ka, maa
le tɔ̃r teebɛhɛ byɛ wo. Ke syi ne,
Yesu sẽ waha naa u ya yar klo laa
gɛ wo ye, u naa n kuee dragba wo.
Nawee- n maha naa n yir teebɛhɛ
byɛ wo, ma naa n pai u ye.

2

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mat 9.1-8; Luke 5.17-26)

1 Plii raa n tɛr, Yesu n dur ba
Kapornu wo. Pe nawee- n luhu
u ma kaha wo. 2 Nabuar raa n
yi, ma te ya wãã ba ta, tɛrsaha gɛ
sẽ pye nkur ye nwonyɛ̃ kuɛ ye ye.
Yesu naa Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r pe ye.
3 Nawee- resyar mpãy n pa. Pe
ba tãnkurfua waa gbe, ma naa n
pai u ne Yesu kẽ. 4 Pe sẽ waha u
yar Yesu na ye, pe nabuar tee ba
nihi tɛr. Pe n gblihi laa, ma dugu
ke nwoŋ na, ma wihi fer, ma u
tãnkurfua yoŋ tege le wãã u kasãy
wãŋ na ma sroŋ Yesu niisaha fla
ne. 5 Yesu tuu yãã pe nawee- mii
u ta pe Yatɛr, u n u tãnkurfua pye
ma yee: «Cĩĩfua, ma kapee- laha
kãã ma yĩŋ na.»
6 Yãhã kaiyarfa mpãy pye ke fla
na, pe ba tege nii. Pe Yesu kapãn
luhu, pe n nii laam ga ma yee:
7 «Eh, dya nwo n gbar Yãhã ne
cĩĩnde. Yoo ma u ga waha kapee-
laha kãã nawee yĩŋ na mii Yãhã
ya sẽ kẽ ye?» 8 Yesu -sẽ ta tɛr pe
laam wĩĩ cã kãã, ma pe pye ma
yee: «Nwa ta ye n nii kai- ngĩĩ
syi ga ye laam wo? 9 N ga waha
u tãnkurfua pye: Ma kapee- laha
kãã ma yĩŋ na. N ga maha waha
u pye: Yir, ma ma kasãy wãŋ gbe,
ma yãr naa n gaha. Koo katɛ- syãŋ
ngĩĩ wo, lii loo le cã waha? 10 N
-sẽ n yãŋ ye cã Yãhã kãnde wãã
u Nawee Puee kẽ kãntraha nge
na, u n ga waha kapee- laha kãã
nawee- yĩŋ na.» Yesu n wã klaha
loo na, ma u tãnkurfua pye ma
yee: 11 «N ma yar, yir, -taa ma
kasãy wãŋ gbe, ma yãr naa n gaha
ma kaha wo!» 12 U dya n yir le
yalebya wo, ma u kasãy wãŋ gbe,
ma yãr n tɛr nawee- byɛ yĩnde na.
Le n yɛ̃ gbãã pe na, pe n nii Yãhã
sey ma yee, a poo yĩnde sẽ taha
yãã nde syi na ye.

Yesu Lewi yãŋ yi
(Mat 9.9-13; Luke 5.27-32)

13 Yesu n dur ba Galɛlɛ langbãŋ
tãy. Nabuar naa n pai u ye, u
n naa pe klaha Yãhã wũhũ ne.
14 U naa n tɛr ma ba Alefɛ dya
kufar wããfua Lewi yãã, tuu tege
nii kufar wããsaha wo. Yesu n u
pye: «Naa n taha ra na!» Lewi n
yir, ma taha u na u kuãŋ ne.
15 Loo kur ye, Yesu pye dir na
u kãnyãrwai ne Lewi kaha wo.
Kufar wããfa pye pe ba nihi, poo
tesẽ kãmpee- yãrfa mpãy ter ne.
Pe byɛ wãã naa n di pe ne. Poo
nawee- mii ter me pe ba syar,
ma naa n taha u na. 16 Yãhã
kaiyarfa mpãy pe pye yĩmbui nen
na Yiifee- yahaseefa mpãy ne pe n
yee Farisyɛ̃, poo me pe pye ke fla
na. Pe n Yesu yãã, tuu wãã n di
kufar wããfa ne ma suhu kãmpee-
yãrfa mpãy ter ne, pe n le pãã u
kãnyãrwai ye ma yee: «Ah nwa
ta u n nii wãã n di kufar wããfa
ne, ma suhu kãmpee- yãrfa ne?»
17 Yesu n pe kapãn luhu, ma pe
pye ma yee: «Yĩnwɛrfa sẽ me pe
tyinfua tay ye, yanfa poo pe u tay.
N pa kãmpee- yãrfa myaha na,
ma n kɛ pe koho klaha. Mpãy pe
pe ya yãŋ poo ma kãnyĩĩ yãrfa, n
sẽ pa poo mii myaha na ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mat 9.14-17; Luke 5.33-39)

18 Per gaa, Nsãn nawee- tããfua
kãnyãrwai ba pe yɛ̃ tã digi na,
tesẽ Farisyɛ̃ ye ne. Nawee-

mpãy n ba Yesu pye ma yee: «Nsãn kãnyãrwai pe yɛ̃ tã digi na, tesẽ Farisyɛ̃ kãnyãrwai ne, mboo kãnyãrwai sẽ -sẽ le syi pye ye.» 19 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcraŋ ne ma yee: «Ah ye laam wo, cafãn yigifa ga waha fãn wãdi sye la cafãn yigisaha wo, u cafãn yigifua yĩnde na? Ye cã le saha pye ye rɛhɛ! 20 Per gaa -sẽ ma ke n pai, u cafãn yigifua ga ba yigi kãã pe laam wo. Koo per maa nɔ, pe ga ba cã naa pe yɛ̃ tã digi na.

21 Waa sẽ faafuɛ̃ faagblaha gbe, ma nayredyaha wihi pãhã n tã ye. Mii loo sẽ ne ye, le faafuɛ̃ faagblaha ga le wãdyaha tyĩn jũũ, kaa n maha gbihi taha ke cɛrsadyaha fla na.

22 Waa sẽ maha sẽmper le srafũhũ sakueelɛr wo ye. Ma'a loo pye, pe sẽmper maa yir, te srafũhũ sakueelɛr ga fe, pe sẽm n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii maha klaha- taha le na. Koo kẽ sẽmper yai pe le srafũhũ sakueefãn too laam wo.»

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mat 12.1-8; Luke 6.1-5)

23 Kanii per gaa na, Yesu ba tar raa yi naa n yaha u kãnyãrwai ne. Pe kãnyãrwai nii n yãr, ma te tar kasan kãy, ma te wihi kũ n tɛr. 24 Pe Farisyɛ̃ n Yesu pye loo na ma yee: «Yãŋ lii pe n pye! Wo kãnde le kai- nkãy yar ke sẽ yai ke naa n pye kanii per wo ye, nwa ta ma kãnyãrwai n nii le syi laa pye?» 25 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye le kal yãã Yãhã sabangbãŋ wo, faale yĩŋfua Dawide u bii lii pye, per gii fãã bii war pe na woo tesẽ u nawee- ne, ngaa sẽ pye pe ye ye. 26 Dawide n dye Yãhã kangbãŋ laam wo, bur rii re bii kẽ Yãhã ye, u n te gbe di. Ke cãã na, Abyatare kẽ ruu pye Yãhã yũndefa yĩŋfua. Wo kãnde na, yũndefa ya sẽ na pe yai too bur nde ne? Dawide -sẽ bii taa gbe di te wo, ma sya ba taa wãã u nawee- kẽ.»

27 Yesu n maha pe yar taha ma yee: «Yãhã kanii per ta nawee wãyɔ̃ŋ wĩĩ na, tesẽ u wãwũũ wĩĩ ne. Yãhã sẽ nawee tãhã ma yee u naa fɛn sya kanii per wo ye. 28 Koo gɛ kẽ, u Nawee Puee kẽ u ma kanii per yĩŋ na.»

3

Yesu kãnwaagefua waa jaa ke kanii per wo
(Mat 12.9-14; Luke 6.6-11)

1 Yesu n maha dur ga Yiifee-yawãhã nwoŋ wo. Ke per, dya waa pye kãnwaage ne. 2 Farisyɛ̃ mpãy pe pye ke fla na, pe naa Yesu yãŋ ncã u ga yee, u ga u dya jaa ke kanii per wo laa? U ma le pye, pe n waha yee, a ter u ma u tee pye. 3 Yesu n u kãnwaagefua pye ma yee: «Yir ba yɛr nwo wo, nawee- telai wo!» 4 Mpãy pe naa n yãŋ, u n dur yagaa, ma poofa yey: «Wo kãnde wo, lii wãpyeŋ le yɔ̃? Kayĩĩ wãpyeŋ yɔ̃ kanii per wo laa, kapee wãpyeŋ loo le yɔ̃? Wo nawee yrã sya yaha laa, wo u wĩĩ pye klaha-?» Pe n yaha le, pe sẽ laa pãã ye. 5 Yesu n pe yãŋ ncafũhũ ne, u laam byɛ maha ba wlãhã, tuu yãã pe nawee- laam ba waha tɛr. U n u dya pye ma yee: «Ma koho dii wãã!» U n ke dii wãã, ke koho n dur yɔ̃ nii u ye.

6 Pe Farisyɛ̃ n ta tɛr yi ke Yiifee-yawãhã nwoŋ wo, maa pe ya wãã Galɛlɛ kui yĩŋfua Yɛrɔte nawee-mpãy ne. Pe n le yãŋ, pe ga waha Yesu boo wãboo ter gii syi na.

Nabuar n pai Yesu ye

7 Yesu n yi, ma ka Galɛlɛ langbãŋ fla na u kãnyãrwai ne. Nabuar pye, pe naa n taha u na. 8 Pe naa n yi Yurusalɛm wo, Galɛlɛ kui ne, Yudɛ kui ne, Yidumɛ kui ne, tesẽ kui nkãy ne ke ma Yurdane lafeŋ kuɛ ngaa kũndi ye, tesẽ kui nkãy ne ke ma Tyir tãy

Syidɔ̃ ne. Yesu u naa kai- nkãy
pye, pe naa ke luhu, koo syi kẽ
nabuar n te ya wãã naa n pai u
ye. 9 Yesu n sya u kãnyãrwai pye,
pe salangbãŋ gaa kɛ ta u kẽ, u n
dugu dye, pe nawee- ma syi pe u
waa yigi fãnga ne ye. 10 Tuu naa
nabuar jaa, koo syi kẽ mpãy byɛ
pe naa n yaa, pe n naa u kɛ ma ga
tɛ u na. 11 Sãndãpee pye, pe ma u
yãã pe ga ba kãnklũy gbãã u tãy,
pe naa n kui pe yee: «Yãhã Dya
kẽ ma ne.» 12 Yesu -sẽ le pãã naa
n waha pe ye, pe ma syi pe u wĩĩ
tɔ̃r naa n yar ye.

Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm yãŋ yi
(Mat 10.1-4; Luke 6.12-16)

13 Loo kur ye, Yesu n ba dugu ga
yãŋ gaa yĩŋ na. Tuu pye nawee-
mpãy wĩĩ na, u n pe yee pe n
pa u ye. 14 Nawee- sẽnsye syãm
ba me tuu yãŋ yi, pe n ga nii u
kãnyãrwai. U n pe yãŋ yi pe nii
u ne, u n ba pe lɛhɛ wãã, pe n ga
naa Yãhã wũhũ yar. 15 U n fãnga
wãã pe kẽ, pe n waha sãndãpee
kar tege naa n kãã nawee- yĩŋ na.
16 Nawee- sẽnsye syãm mpãy u
yãŋ yi, pe myar nde:

Syimu wii Yesu Pyar myaha
taha u na.
17 Syake tesẽ u cĩĩfua Nsãn ne.
Sewede pii me.
Yesu n Ponorɛke myaha taha pe
na;
le yĩntaha ne, pe ma mii
yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ.
18 U n maha Andere yee, Filipe
ne,
Bateremi ne, Matɛhɛ ne, Tema
ne,
Alefɛ dya Syake ne, Tadee ne,
Syimu ne wii klokai- wãgbihi n
tãy u ye,
19 tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii ruu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.

Kai- nkãy pe pãã taha Yesu na
(Mat 12.22-32; Luke 11.14-23; 12.10)

20 Yesu n tege ke yãŋ yĩŋ na u
kãnyãrwai ne, pe n dur ga kaha
wo. Nabuar n maha te ya wãã ba
ta. Draha gɛ sẽ yãã Yesu ye u n ga
di u kãnyãrwai ne ye. 21 U nna pe
le luhu, pe n yee, a ter u yĩŋ yir.
Pe n kãnde sya ma pa, poo n pai
u yigi tɛr.
22 Yãhã kaiyarfa mpãy ba yir
Yurusalɛm wo, ma tege ba klo lii
wo Yesu pye na. Pe n nii le pãã
Yesu wĩĩ na ma yee: «Sãndãpee
yĩŋfua Sebulɛhɛ kẽ u ma u dya
nwo yĩŋ na. Pe sãndãpee yĩŋfua
kẽ tuu fãnga wãã u kẽ, u n
waha sãndãpee kar tege naa n
kãã nawee- yĩŋ na.»
23 Koo kẽ Yesu n pe yee ba,
maa pe yar ma yee: «Setane,
sãndãpee yĩŋfua saa sya naa u
kur kar ye. 24 Kãntraha neŋfa
ma kuee n wãã pe ya ne, koo
kãntraha saa waha gbihi nii ga
yahasee ye ye. 25 Nwoŋ neŋfa ma
kuee n wãã pe ya ne, koo nwoŋ
saa waha gbihi nii ga yahasee
ye ye. 26 Ke syi ne, Setane ma
kuee n wãã u ya ne, wãhã ma
pye u kãntraha wo, u fãnga saha
ka yahasee ye ye, ke ga klaha-
. 27 Waa saha dye fãngafua waa
kaha wo, u u wãn yuhu gbe, mii
u sẽ cãã u pua yigi yaha wa ye. U
ma -sẽ waha yia u na ma u pua,
u ga waha u wãn byɛ yuhu gbe u
ye.
28 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye,
Yãhã ga waha nawee kapee- laha
kãã u yĩŋ na, u yorpeer byɛ ne.
29 Ma -sẽ yee wii woo tuu ga
yorpeer pãã Yãhã Yrã Fãnga wĩĩ
na, loo kapee nde saa kua yãã u
yĩŋ na ye.»
30 Pe tee naa n pãã ma yee
sãndãpee ma Yesu yĩŋ na, koo kẽ
u n kai- ngĩĩ pãã pe ye.

Yesu nna
(Mat 12.46-50; Luke 8.19-21)

31 Loo na, Yesu nahafua n ba
dye Yesu cĩĩfa ne. Pe n kuee nkur

ye, ma waa lɛhɛ wãã Yesu ye tuu
pa. 32 Yesu pye tuu ba tege nii
nabuar raa telai wo, pe n ba u
pye, a u nahafua ma nkur ye tesẽ
u cĩĩfa ne, pe u yee tuu ka pe fla
na. 33 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Ta nahafua kẽ wii ne, ta
cĩĩfa me mpãy ne?» 34 Loo na, u
n pe nawee- yãŋ, pe tege nii ma u
gbey le. U n dur ma yee: «Ye sẽ
yãã, ta nahafua ma nwo wo, tesẽ
ta cĩĩfa ne. 35 Mpãy pe Yãhã wũhũ
pye, poofa pe ma ta cĩĩfa, ta syafa,
ta nahafa.»

4

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mat 13.1-23; Luke 8.4-15)

1 Yesu n maha ka ke Galɛlɛ
langbãŋ yɛ̃ na, ma ga nii nawee-
klaha. Pe nawee- ba nihi ga ta tɛr,
u n sya dugu dye nii salangbãŋ
gaa laam wo. Ke salaŋ pye loho
yĩŋ na, pe nawee- -sẽ pye langbeŋ
na. 2 U n nii kaplãŋ kuã cra n pãã,
ma nii pe klaha kabuar ne. Tuu
naa pe klaha, u n ba pe pye ma
yee: 3 «-Ye yaha le, ye ra kapãn
luhu! Dya waa yi u kaha wo,
ma ga digi yãr u tar laam wo.
4 Tuu naa ke digi yãr u tar wo, pii
mpãy n ga too kãnde ngbeŋ na.
Kãnsyãm n pa, maa pe wãy di kãã.
5 Pii mpãy n ga too ntẽmbakor fla
wo. Kãntraflũhũ sẽ pye yɔ̃ ke fla
na ye. Loo n ta pe pii sẽ waha
dye ga laam wo ye, ma ta tɛr fĩy.
6 Yaliile yai ke ba war dye yĩndai
wo, ke n too dir wãn suhu boo. Te
nnen sẽ waha ba sɛr yigi yɔ̃ ye,
ke fla tee pye ntẽmbakor fla. 7 Pii
mpãy n ga too ngur wãn taa nsoho
wo. Te n ba fĩy, te ngur wãn n te
puãr, te sẽ waha lɛ dye ma sa ye.
8 Pii mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ
na. Poo n fĩy, ma yir, ma lɛ dye,
ma sa. Taa n pii le car, taa n faa
le gboho, taa n le gboho.»

9 Yesu n pe yar taha ma yee:
«Wii ma n traha u ke yĩntaha cã,
u luhu yɔ̃!»

10 Pe nabuar pe ba tɛr wa,
nawee- mpãy pe pye Yesu tãy, tesẽ
u kãnyãrwai ne, pe n yee u ke
kaplãŋ yĩntaha gbihi tɔ̃r yar poo
na. 11 U n pe pye ma yee: «Kai-
nkãy nawee- sẽ cã yãã Yãhã Yai
wĩĩ na ye, Yãhã ta yii n ke cã.
Ma -sẽ yee mpãy na pe sẽ ke
yĩntaha kɛ ye, ke ga naa n tɔ̃r pe
ye kakuãcraŋ ya wo. 12 Ke syi,

‹pe n waha yãŋ naa n yɔ̃,
ngaa sẽ -sẽ ga naa n yãã ye.
Pe n waha luhu naa n yɔ̃,
laa sẽ -sẽ ga naa n war ye.
Mii loo sẽ ne ye, pe ga faha ba
Yãhã kãnde yigi,
ke n pe kapee- laha kãã pe na.›
»

13 Yesu n pe pye ma yee: «Tee
sẽ kapãn nde yĩntaha war ye, ye
-sẽ ga ba pye mii ye te nampyen-
too war, tii tẽ ga ba tɔ̃r ye ye? Ta
n le kapãn yĩntaha tɔ̃r ye yar.

14 Nawee wii tuu Yãhã kaplãŋ
tɔ̃r, u ma mii digi yãrfua dyaŋ.
15 Nawee- mpãy laam plãhã mii le
kãnde ngbeŋ dyaŋ, pe pii pe too
na. Pe ma le Yãhã kapãyĩĩ luhu,
loo yalebya wo Setane sãndãpee
yĩŋfua ga ba le yi kãã pe laam
wo. 16 Nawee- mpãy laam ma mii
ntẽmbakor fla dyaŋ, pe pii pe too
na. Pe ma le kapãyĩĩ luhu, loo
yalebya wo pe ga le sya nuhu ne.
17 Le sẽ -sẽ ga nii gbãã pe laam wo
ye. Le ma ba nii mii wãfãy dyaŋ
pe na tesẽ fɛn ne le kapãyĩĩ wĩĩ na,
pe ga loo byɛ miy yaha. 18 Mpãy
ter maha ma, pe ga le kapãyĩĩ sya
pe laam wo mii pii mpãy dyaŋ pe
too ngur fla wo. 19 Poosyifa ma le
kapãyĩĩ yãã luhu, driyɛ̃ laangar -sẽ
gboho tɛr pe laam wo, wale wãkɛ
ne, yĩnde wãn wãkɛ ne. Too wĩĩ
ma ba gboho ta tɛr pe laam wo, te
ga nii tã le kapãyĩĩ na, pe saa yɛr le
kapãyĩĩ kur ye ye. 20 Mpãy -sẽ ma,

pe ga le kapãyĩĩ sya pe laam wo
mii pii dyaŋ pe too kãntrayũhũ
fla wo. Pe ma le kapãyĩĩ luhu, pe
ga le sya cĩĩnde, le n nii gbãã pe
laam wo. Le kapãyĩĩ pii ga lɛ pe
laam wo, le kayũhũ sa; mpãy pe
sa gboho, mpãy pe sa yai, mpãy
pe sa car.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii naaloho dyaŋ
(Luke 8.16-18)

21 Yesu n maha kakuãcran nde
pãã pe nabuar ye ma yee: «Pe ne
naaloho ndyan tar ba la, pe ba le
ta pe kataŋ cĩn tã le na laa, pe ba le
le wãã gbãngbahara flãhã tãy? Ta
n yee, pe ne le wra yaha kããnkui
na. 22 Ngii ngii ke wũhũ nii, ke ga
ba nii gbaa na, lii nawee sẽ le cã
yãã ye, le ga ba cã yɔ̃. 23 Wii ma n
traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»
24 Yesu n maha le pãã pe ye ma
yee: «Tee nkãy luhu, -ye ye laam
yaha ke na! Tee n luhu mii syi,
Yãhã ga ba kaa taha ye wãwar na
koo syi. 25 Wii ma waha ke war
cacar, u ga ba ke war naa n gboho;
wii ma -sẽ ke wãwar sye, car gii
tuu cã ke ga faha u na.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii digi dyaŋ ke n fĩy

26 Yesu n maha yee: «Yãhã Yai
wĩĩ ma mii dya waa dyaŋ tuu yɛ̃y
tãhã u tar wo. 27 Te yɛ̃y ga fĩy, te
naa n lɛ, u saa laa cã le na ye. U sã
wãy faha woo, u ma yrãŋ woo, te
yɛ̃y ga naa n fĩy ke yai ke yĩmper.
28 Kãntraha sẽ na, ke ne re ta te n
fĩy te ya ya, te ba nduaŋ kũũ, te
sa, te pii le? 29 Te pii ma ba lɛ koo
na, u tarfua ga pa u ba re yaa.»

Yãhã Yai ga cãã kloŋ ke cã ba gboho
(Mat 13.31-32, 34; Luke 13.18-19)

30 Yesu n maha yee: «Waa maha
waha Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r nwa ne? N
ga waha le yar ye na kakuãcran
lii syi ne? 31 Le ma mii ngaa puale
dyaŋ. Le tãhãyale wo, le kloŋ pii
byɛ na. 32 Le ma fĩy yi, le ga yir,
le gboho ta tɛr tãŋ dir wãn ter byɛ
na, le sya kayangbãy yi, kãnsyãm
n sya ba naa pe nsɛŋ ta yĩm wo te
kayay laam wo.»
33 Yesu naa nawee- klaha
kakuãcraŋ busãã ne ke syi. Pe
nawee- pe ne ga waha kakuãcraŋ
nkãy war, u naa koo tɔ̃r pe ye. 34 U
sẽ naa n pãã pe ne mii kakuãcraŋ
sẽ kẽ ye. U ma -sẽ ba nii u ya ya u
kãnyãrwai ne, u ga cã ke kaplãŋ
yĩntaha gbihi tɔ̃r yar pe na.

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mat 8.23-27; Luke 8.22-25)

35 Koo per yaiyĩn na, Yesu n
u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye
pa wo n dii tɛr kũndi ngaa ye.»
36 U kãnyãrwai n wloho yi kãã te
nabuar wo, ma ga dugu dye ke
salangbãŋ wo Yesu tuu ba dye nii
kii wo, pe n nii n tɛr. Salangbãy
taa pye ke langbeŋ na, nawee-
mpãy n dugu dye te wo, ma tɛr.
37 Teflahangbãŋ gaa n yir wãfua
ne, ma sya loho fua gbe le wãã n
taha pe na ke salangbãŋ wo, ke n
sya yĩĩ naa n wa. 38 Yesu pye ke
salangbãŋ namlã kuɛ ye, tuu ba sã
wãy, ma yĩŋ gbã yigi yĩngbũhũ ne.
U kãnyãrwai n u gbã yir, ma u pye
ma yee: «Wo Yĩŋfua, ma sẽ yãã la
waa kuee le wo?» 39 Yesu n yir, ma
sã ke teflaha na, ma pãã ke loho
ne ma yee: «Yaha le, nii sũũ!» Ke
teflaha n yɛr loo na, ke fla n nii
seyĩĩ. 40 Yesu n u kãnyãrwai pye
ma yee: «Nwa ye n nii n fya? Ye
Yatɛr wee la ye ne?» 41 Pe -sẽ ba
fya, ma naa le pãã pe ya ye ma
yee: «Hãã, -ye naa dya nwo yãŋ,
teflaha n luhu u ye ke langbãŋ
loho bya ne.»

5

Yesu sãndãpee kar tege kãã dya waa yĩŋ na
(Mat 8.28-34; Luke 8.26-39)

1 Pe n ga nɔ ke kãntraha
langbãŋ kũndi ngaa ye, Jerasinefa

kãntraha wo. 2 Yesu wãtegekãã
ke salangbãŋ wo, dya waa n yi
gbũhũ fla na, ma u wãã n pai.
3 Sãndũpee waa pye u dya yĩŋ na,
ma u ta u n naa n nii gbũhũ fla
na. Ntẽn namihi gɛ ne pe sẽ waha
u dya pua yigi naa n yaha nantãŋ
ye. 4 U dya pye, pe ma yir, pe ga
u trɛ pua ntẽn namihi ne. U -sẽ
ga te ntẽn namihi cɛr, tuu te ntẽn
wãn ka. U wãyigiyaha fãnga sẽ
pye waa ye ye. 5 Ke yai ke yĩmper,
u naa wãtay ya tay gbũhũ laam
wo, tesẽ yãy yĩŋ ne, ma naa n kui,
ma maha naa u ya duai ntẽmbar
ne.
6 U n Yesu yãã deydey, ma fã
ba kãnklũy gbãã u yaha ye, 7 ma
tẽ sya fãnga ne ma yee: «Ke
Yãhãngbãŋ Dya Yesu, nwa taa ga
pye ra na? N ma nar, Yãhã yãŋ,
ma'a syi ma ra pẽn ye.» 8 Yesu naa
n gbey u na ma yee: «Sãndũpee
nwo, tege kãã u dya yĩŋ na!»
9 U n u dya yey ma yee: «Ma
myaha mii?» U n yee: «Ta myaha
Nihinihi, wo ma wo nihi.» 10 U n
nii le sroŋ nar Yesu ye, tuu ma syi
pe sãndãpee kar kãã ke fla draha
wo ye.
11 Kaha tyɛ- mpãy -sẽ pye, pe
wãnihi; pe pye pe naa n di ke yãŋ
fla na. 12 Pe sãndãpee n Yesu nar
ma yee: «Wo nɔ wãã tyɛ- mii fla
na, wo n ga dye nii pe laam laam
wo.» 13 Yesu n le sya pe ye. Pe
sãndãpee n tege kãã u dya yĩŋ na,
maa dye pe tyɛ- laam laam wo. Pe
tyɛ- n ke ngbeŋ fã tege, maa too
dye ke langbãŋ laam wo, ma ku.
Pe ba tyɛ- naha kua.
14 Mpãy pe naa pe tyɛ- naha, pe
n fã tɛr, maa le kapãn pãã pe klofa
ye, tesẽ wlɛfa ne. Nawee- n pa,
maa yãŋ lii le ba pye. 15 Pe ba nɔ
Yesu fla na, pe n u dya yãã, dya
wii sãndãpee busãã pye u yĩŋ na.
U dya yĩntaha ba too, u n ba faha
wãn le tege nii, nafããn pyer sẽ pye
u na nantãŋ ye. Pe nawee- n fya,
ma sya nii n sege. 16 Mpãy pe ba
ke kai- byɛ yãã yĩnde ne, poo n u
dya wĩĩ gbe, ma tɔ̃r pe ye, tesẽ pe
tyɛ- wĩĩ bya ne. 17 Pe n too Yesu
wãnar na, tuu tɛr kãã, u pe klo ta
yaha.
18 Yesu tuu dugu naa n dye ke
salangbãŋ wo, u dya wii sãndãpee
pye u yĩŋ na, u n Yesu pye woo
ga ka u ne. 19 Yesu sẽ le sya u ye
ye, ma u pye ma yee: «Dur ga ma
kaha wo, ma nna fla na. Yãhã ke
ma fɛn di, ma nkãy byɛ pye ma kẽ,
ka maa ke tɔ̃r pe ye!» 20 U dya n
tɛr. Yesu tuu lii pye u kẽ, u n ga
nii le pãã nawee- ye ke kui sẽnsye
teebɛhɛ byɛ wo. Mpãy pe naa le
luhu, le naa pe laam wɔ.

Syase pueesya tesẽ cɔɔ wii tuu tɛ Yesu nayroho na
(Mat 9.18-26; Luke 8.40-56)

21 Yesu n dur ga u kãnyãrwai
ne ke langbãŋ kũndi nge na, ke
salangbãŋ ne. U pye ke loho tãy,
tuu ba yɛr nabuar ne te ba wɔ
tã u na. 22 Yiifee- yawãhã nwoŋ
yĩŋfua waa n pa, u myaha Syase.
U n Yesu yãã, ma kãnklũy gbãã
u yaha ye, 23 ma nii u nar u fĩhĩ
yɔ̃ woo na, ma u pye ma yee: «Ta
pueesyale ma le ga ku, n ma nar,
pa maa kluɛ taha le na, le n kãhã
yir, le nii yrãŋ na!» 24 Yesu n ka u
ne. Nabuar naa n taha u na, ma u
wãã sya naa n kor kuɛ byɛ ye.
25 Te nabuar laam wo, cɔɔ waa
-sẽ pye. U ntɔ̃r kuee naa n woo
u ye dyɛ- sẽnsye syãŋ, wãyɛr wee
ye. 26 U ba fãy gboho tɛr tyinfa
busãã koho wo; u wale byɛ ba ka
tãŋ pe ye. U sẽ -sẽ naa n puar ye,
te yan too ma cã ba naa n sye u
ye. 27 U n Yesu wĩĩ luhu, ma -sẽ
pa pe nabuar wo Yesu kur kuɛ ye,
ma ba tɛ u nayroho na. 28 U ba
le ga yigi ma yee: «N ma yãã tɛ u
nayroho ya na, n ga jaa.» 29 Tuu tɛ
Yesu nayroho na ke syi, le yalebya
wo u ntɔ̃r wãwoo n yɛr, u n yãã
u yan te yi kãã u wo. 30 Yesu n
le cã le yalebya wo, ma cã ma yee

fãnga gaa yi u wo. U n wã klaha
pe nabuar laam wo ma yee: «Yoo
tɛ ra nayroho na?» 31 U kãnyãrwai
n u pye ma yee: «Ma pe nawee-
yãã pe ma kor n klaha teebɛhɛ byɛ
wo, taa -sẽ maha n yey yoo tɛ ma
na.» 32 Yesu -sẽ ba yãŋ gbey naa n
klaha yoo nde pye. 33 U cɔɔ n nii
n sege fyar koho wo, tuu ba cã wa
lii le u yãã. U n pa, maa kãnklũy
gbãã Yesu yaha ye, ma le cĩĩnde
byɛ tɔ̃r u ye. 34 Yesu n u pye ma
yee: «Cɔɔ, taa ra ta ma Yatɛr, loo
le ma jaa. Naa n gaha pra, ma yan
tii yi kãã ma wo.»

35 Yesu tuu naa koo pãã, tẽnlɛhɛ
mpãy n yir Syase kaha wo, ma ba
u Syase pye ma yee: «Ma pueesya
ku, maa maha Yĩŋfua fãy ma nwa
pye?» 36 Pe n nii n pãã, Yesu sẽ
-sẽ pe kuɛ yãŋ ye, ma Syase woo
pye ma yee: «Ma'a syi fya ye, ra
ta ma Yatɛr, loo ya!» 37 Loo kur ye,
Yesu n Syase kaha kãnde sya u ne.
U sẽ -sẽ sya waa n ka u ne ye mii
Pyar ya sẽ kẽ ye, ma suhu Syake
ne, u cĩĩfua Nsãn ne. 38 Pe n ga nɔ
Syase kaha wo, Yesu n pe nawee-
yãã, pe fã gbey n klaha, mpãy ne
pe n wũn ma n kui. 39 U n dye
ga ke kaha laam wo, maa pe pye
ma yee: «Lii tee fã gbey n klaha
ke syi? Nwa ta ye n nii n wũn? U
kicar sẽ ku ye, wãy ya tuu sã wãy.»
40 Pe n u lɛr. U n pe byɛ ta pe n
yi. U n u kicar tuhufua ya yigi, u
nahafua ne, ma suhu kãnyãrwai
tãã mii ne. U kicar tuu pye nwoŋ
gii laam wo, pe n dye ga ke fla
na. 41 U n u kicar yigi koho na,
ma u pye Yiifee- yor wo ma yee:
«Talɛta kume.» Loo yĩntaha kẽ,
kicaale yir! 42 Le kicaale n yir le
yalebya wo, ma nii n yãr. Le pye
dyɛ- sẽnsye syãŋ ne. Pe nawee- pe
nde yãã, le n yẽ gbãã pe na, ma
sya ga ta tɛr. 43 Yesu n -sẽ pe yar
waha, pe ma syi nawee waa n le
cã ye. U n maha pe yar ma yee, pe
ngaa wãã u kicar kẽ u n di.

6

Nasarɛtefa Yesu wĩĩ sye
(Mat 13.53-58; Luke 4.16-30)

1 Yesu n yir ke fla na, ma ka klo
lii wo, tuu ba lɛ na. U kãnyãrwai
pye u ne. 2 Kanii per, u n nii
ma nawee- klaha Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo. Nabuar mpãy pe naa
n luhu u ye, le n pe fe gbe, pe n
nii n yee: «U pye mii ma Yãhã
wũhũ byɛ cã tɔ̃r n yar? Yoo tuu
roo laantor le u laam wo? Laanwɔ
wũhũ ngĩĩ byɛ ne tuu n pye, u koo
fãnga yãã na? 3 Woo sẽ na Maari
dya, wii u ma katyigi tafua? U
cĩĩfa sẽ me la Syake ne, Syose ne,
Yuda ne, tesẽ Syimu ne? U syafa
poo sẽ na pe ma wo ne nwo?» Loo
n ta pe sẽ waha Yesu wĩĩ sya ye.
4 Yesu n plãhã nge tɔ̃r pe ye
ma yee: «Ma yi kãã Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua kusey nawee- na, u nwoŋfa
ne, u kahafa ne, teebɛhɛ byɛ
nawee- u yãŋ.» 5 Yesu sẽ waha
laanwɔ wũhũ busãã pye ke fla na
ye, mii yanfa mpãy ya sẽ me tuu
kluɛ taha pe na, ma pe jaa ye.
6 Tuu yãã u gbenteefa pe u wãtaŋ
sye pe Yatɛr, le n laam wɔ u kẽ.
Loo kur ye, u n ka maa nawee-
klaha kãnkãy kukui wo.

Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm
lɛhɛ wãã
(Mat 10.5-15; Luke 9.1-6)

7 Yesu n u kãnyãrwai sẽnsye
syãm byɛ yee ba, maa nii pe lɛhɛ n
wãã nawee- sãnsyãm. U n fãnga
wãã pe kẽ pe waha sãndãpee kar
tege naa n kãã nawee- yĩŋ na. 8 U
n maha pe yar waha ma yee: «Ye
n gaha yrãhã ye, ya'a syi ngaa gbe
yigi ke n naa ye ndege ye. -Ye
yrãhãyãr kãi ya gbe yigi, ye ma
syi ngaa kadiŋ gbe tesẽ nkãnfaha
ne, tesẽ war ne jifaa wo ye. 9 -Ye
ntããfey le, -ye kaleŋ naneŋ ya le!»
10 U n maha pe yar ma yee:
«Ya'a ga dye klo lii wo, pe ma
syãsaha wãã ye kẽ kaha gii wo, -
ye kuee koo kaha wo ye sya ba tɛr.

11 Teelii nawee- ma ye yɛ̃ yor sye,
tesẽ ye wãyigita wĩĩ ne, -ye tɛr pe
klo yaha! Ye ma nii n tɛr, -ye ye
trɛ mplẽm kor yaha pe na, pe n cã
lii ma pe dye, poo pe le kɛ.»
12 Yesu kãnyãrwai n ka loo na,
ma ga Yãhã kaplãŋ tɔ̃r n yar
nawee- na, ma yee pe le sya pe
le cã pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃
ye. 13 Pe sãndãpee buar kar tege
naa n kãã nawee- yĩŋ na, ma naa
yanfa busãã tuhu sẽm- ne, pe n
kãhã naa n yir.

Nsãn tesẽ Yɛrɔte ne
(Mat 14.1-12; Luke 9.7-9)

14 Yesu myaha tẽŋ n ba teebɛhɛ
byɛ kua. Galɛlɛ kui yĩŋfua Yɛrɔte
n Yesu wĩĩ luhu. Nawee- mpãy
naa n pãã ma yee: «Nsãn nawee-
tããfua wii tuu ba ku, u dur ba
yrãŋ na, koo kẽ u n waha laanwɔ
wũhũ pye.» 15 Mpãy naa n pãã ma
yee: «Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
Yeli kẽ.» Mpãy maha naa n yee:
«Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa kẽ
u ne.» 16 Yɛrɔte tuu Yesu wĩĩ luhu,
u n yee: «Nsãn nawee- tããfua kẽ!
N ba ta pe n u yĩŋ cɛr, u maha dur
ba yrãŋ na.»
17-18 Lii le ba dye Yɛrɔte nsoho
wo Nsãn ne, le nde: Yɛrɔte ba
u cĩĩfua Filipe cɔɔ Yɛrɔtyade tyĩn
sya u ye. Nsãn naa le kuãn u ye
ma yee: «Ma sẽ yai ma ma cĩĩfua
cɔɔ gbe ta ma wũũ ye.» Yɛrɔte n
yir, ma ta pe n Nsãn yigi, ma u pua
ma u le nwompihi wo. 19 Nsãn wĩĩ
naa u Yɛrɔte cɔɔ yaa, u n sya naa
u kɛ gbã ne. 20 Yɛrɔte sẽ -sẽ naa le
sya u ye ye. U naa Nsãn fya, u ba
cã Nsãn ba sroŋ, u maha pye Yãhã
nawee. Koo kẽ Yɛrɔte n koho naa
n paha u na. Nsãn kaplãŋ naa u
fãy, ma -sẽ naa n tãy u ye.
21 Yɛrɔte cɔɔ yĩŋ -sẽ ba tãy
Nsãn wĩĩ na, Yɛrɔte seesee gbar
per. Ke per na, Yɛrɔte ba u
tẽntẽ- yĩŋfa yee ba dir na, tesẽ
u naanmiy yĩŋfa ne, ma suhu
Galɛlɛ yahaseefa ne. 22 Yɛrɔte cɔɔ
pueesya n dye ke nwongbãŋ laam
wo, ma yɔɔ. Le n tãy Yɛrɔte ye, pe
nawee- byɛ ne. Yɛrɔte n u capua
pye loo na ma yee: «Ngii wĩĩ ma
tãy ma ye, ta yar ta n ke wãã ma
kẽ.» 23 U n Yãhã di, ma u pye ma
yee: «Ma'a ngii wĩĩ pãã, maa ke
yãã, ke ma sya pye ra kãntraha
kui kãnkãyaha neŋ.» 24 U kicar n
yi, ma ga u nahafua yey ma yee:
«Ma laam wo, ma yee n ngii wĩĩ
pãã?» U nahafua n yee: «U yar
u Nsãn nawee- tããfua yĩŋ cɛr wãã
ma kẽ.» 25 U capua n dur ga farfar
Yɛrɔte fla na, maa u pye ma yee:
«N n yãŋ, ma Nsãn yĩŋ cɛr wãã ra
kẽ yagaa nge na, tasa laam wo.»
26 Yɛrɔte yĩntaha byɛ n tãhã. Tuu
ba Yãhã di pe nawee- yĩnde na, u
sẽ sya ma u yɛ̃ dur ye. 27 U n ta
tɛr loo na, ma seraasyi naa waa
lɛhɛ wãã, ma u pye u ga pa Nsãn
yĩŋ ne. 28 U seraasyi naa n yi tɛr,
ma ka ke nwompihi laam wo, maa
Nsãn yĩŋ cɛr, ma pa ke ne tasa wo
maa wãã u capua kẽ. U capua n
-sẽ ke sya wãã u nahafua kẽ.
29 Nsãn kãnyãrwai pe ba le
luhu, pe n pa, ma ba u nakugu gbe
maa le gbĩĩ wo.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yɛ̃
woo, tahar ne
(Mat 14.13-21; Luke 9.10-17;
Nsãn 6.1-14)

30 Yesu tẽnlɛhɛ n ba dur ba u
fla na. Lii byɛ pe ga pye, nkãy
byɛ ne pe ga nawee- klaha, pe n
ke tɔ̃r u ye. 31 Nawee- mpãy pe
naa n pai, ma dur naa n tɛr, pe
ba nihi tɛr; Yesu sẽ draha gɛ yãã,
ma ga di u kãnyãrwai ne ye. U
n u kãnyãrwai pye ma yee: «-
Ye pa, wo n ka dragba gaa laam
wo, ye n ga faa wũũ dye.» 32 Pe
n salangbãŋ gbe, poo n gaha nii
teelaa wo pe ya ya. 33 Nabuar n -sẽ
pe yãã tɛrsaha wo, ma pe yãŋ cã.
Pe n yir kukui byɛ wo, ma tyĩĩ yãr
ga cãã dye ke teele wo Yesu yaha u
kãnyãrwai ne. 34 Yaliile Yesu tuu

yi ke salangbãŋ wo, u n pe nabuar
yãã kacãn wee ye. Pe nawee- fɛn n
u sroŋ yigi, pe pye mii mbaa dyaŋ
u mbanaha wee pe ne ye. U n too
kai- na, ma nii pe klaha, ma pe
klaha. 35 Yai ke ba kua kua naa
n wa ke syi, Yesu kãnyãrwai n pa,
maa u pye ma yee: «Yai kua kua
wa, wo maha ma dragba wo. 36 Pe
nawee- ta pe n ka tũntũn klɛ wo,
kusyĩmbɛhɛ ne, pe ga waha ngaa
par di.» 37 Yesu n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Yii gɛ -ye digi wãã pe kẽ pe n
di!» Pe n u yey ma yee: «Waa war
nagbey bur yãã na, wo waha par
wãã?» 38 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya loo
na, ma yee: «Bur wãy nii te ma
ye ye? -Ye ka yaa yãŋ!» Pe n ga
yãŋ, ma ba u yar ma yee: «Bur
wãy bua te ma wo ye tesẽ fua-
syãm ne.» 39 Yesu n kãnde wãã
u kãnyãrwai kẽ, pe n pe nawee-
ta pe n tege nii ga ke nyɛ̃pẽŋ na,
flɛ flɛ. 40 Pe n pe ya to to nii ga,
kaa na nawee- gbeebua, kaa na
nawee- gbeesĩĩ sẽnsye.
41 Yesu n te bur bua gbe, pe fua-
syãm ne, ma yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma Yãhã pye ma
yee: «Ma syaha kẽ.» U n te bur la
cɛr, ma re wãã u kãnyãrwai kẽ, pe
n te la klaha nawee- kẽ. U n maha
pe fua- syãm la ke syi pe byɛ kẽ.
42 Pe byɛ n di, ma sya di yai. 43 Pe
n takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ gbe tɛr te
gbɛr ne, tii pe di yaha. 44 Mpãy
pe ba te bur di, pe naam ya ba
nawee- nyersĩĩ yĩĩbua tã.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mat 14.22-33; Nsãn 6.15-21)

45 Loo kur ye, Yesu n ta tɛr u
kãnyãrwai pye ma yee pe dugu
dye ke salangbãŋ wo, pe dii ga ke
langbãŋ kũndi ngaa ye, u yahasee
ye, klo laa wo pe n yee Gbesyata.
Woo n kuee kur ye, u kãnde wãã
pe nabuar kẽ. 46 Tuu kãnde wãã
wa pe kẽ, u n ka yãŋ gaa yĩŋ
na, ma ga nii u laam wũhũ tɔ̃r
Yãhã ye. 47 Yai n kua tã, ma ke
salangbãŋ ta yaha ke langbãŋ telai
wo. Yesu -sẽ pye u ya ya kãntraha
na. 48 U n yãã ke salaŋ sẽ waha
naa n fã pe ye ye, teflaha tee naa
pe wãã. Ke -sẽ pye ngupa cir
kuiyale syi, u n yir ma n gaha pe
kuɛ ye, ma nii yãr n gaha ke loho
na, ma sya ne ga pe far tɛr. 49 Pe
kãnyãrwai n u yãã tuu n yãr ke
loho na, pe n yee kusrãhã kẽ, ma
too kule na ma n kui. 50 Pe byɛ
yĩnde pye u na, pe n fya sɛr yigi
nii. Yesu n ta tɛr pãã pe ne ma
yee: «-Ye ye laam waha, ye ma syi
fya ye, ndoo kẽ.» 51 U n dugu dye
pe ne ke salangbãŋ wo, ke teflaha
n yɛr. Le n u kãnyãrwai laam wɔ
maa far tɛr. 52 Pe laam kacãn tee
ba kloŋ tɛr, pe sẽ ba Yesu fãnga cã
yɔ̃ ye, yaliile wo tuu ba te bur bua
la cɛr te n nihi.

Yesu yanfa jaa Genesarɛ kãntraha na
(Mat 14.34-36)

53 Yesu n ba ke langbãŋ dii
wa u kãnyãrwai ne. Pe n tãhã
Genesarɛ kuɛ kãntraha na, ma pe
salangbãŋ pua yaha ke langbeŋ yɛ̃
na. 54 Pe kãhã yi ke salangbãŋ
wo, pe nawee- n ta tɛr Yesu yãŋ
cã. 55 Pe n fã ga teebɛhɛ byɛ wo,
maa yanfa tẽŋ n pai u kẽ pe kasãy
wãn na. Mpãy pe naa u wĩĩ luhu
teebɛhɛ byɛ wo, pe naa n pye koo
syi. 56 Teelii teelii Yesu naa n gaha,
kusyĩmbɛhɛ wo woo, kungbãhã
wo woo, klɛ wo woo, nawee- naa
n pai pe yanfa ne nanihi fla wo.
Pe naa u nar u tyii pe yanfa n tɛ
u nayrengbãŋ yɛ̃ ya na. Mpãy byɛ
pe -sẽ yãã naa n tɛ ke na, pe naa
n jaa.

7

Yesu tesẽ Yiifee- wãlɛ kãnde wũhũ ne
(Mat 15.1-9)

1 Per gaa, Farisyɛ̃ ye tesẽ Yãhã
kaiyarfa ne, pe ba yir Yurusalɛm
wo, ma pa Yesu fla na. 2 Pe n ba

yãã Yesu kãnyãrwai mpãy sẽ naa
pe kluɛ yee pe wãlɛ kãnde wãyee
na, ma cã naa pe dir di ye. 3 Le -sẽ
pye ke dyaŋ, Farisyɛ̃ ye ma suhu
pe nampyeŋ- Yiifee- byɛ ne, pe sẽ
naa ngaa di mii pe sẽ cãã pe kluɛ
yee gbɛgbɛ pe wãlɛ kãnde wãyee
na ye. 4 Pe ma yir nanihi teebɛhɛ
wo ma ba dye, pe saa di mii pe
sẽ cãã loho wey wa gbɛgbɛ ye. Pe
wãlɛ kãnde wũhũ ba nihi, pe -sẽ
ba ke byɛ yigi mii crãŋ wãyee ter
dyaŋ ke ya ya, sekuhu wãyee ne,
ntẽngbãhã wãyee ne. 5 Koo kẽ pe
Farisyɛ̃ tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne,
pe n Yesu yey ma yee: «Nwa ta
ma kãnyãrwai sẽ wo wãlɛ kãnde
wũhũ pye ye? Ma sẽ yãã, pe sẽ
pe kluɛ yee wo wãlɛ kãnde wãyee
na ma cã pe dir di ye.» 6 Yesu n
pe pye ma yee: «Dawarfa me ye
ne! Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa
tãhã kẽ tuu bii nde cãã yar yaha
ye wĩĩ na, ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹Nawee- mii, pe ra gboho pe yɛ̃
kaplãŋ ya ne,
ma -sẽ yee pe laam wo pe fla
dey tɛr ra na.
7 Pe ra gboho mii syi dyaŋ, yĩŋ wee
le na ye.
Nawee- pe kãnde lii ta, pe tee loo
ta,
ma n klaha ma yee Yãhã
kãnde ne.› »
8 Yesu n maha pe pye ma yee:
«Ye Yãhã kãnde ta yaha kãnkãy
na, ma nii nawee- kãnde loo yar.
9 Ye -sẽ Yãhã koo kãnde wũhũ miy
yaha cã, ye ye wãlɛ kãnde wũhũ
ta. 10 Ye sẽ yãã, wo faale wãdyaha
Musa bii le pãã Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, Yãhã yee: ‹Ma tuhu-
fua gboho, ma nahafua ne;› tesẽ:
‹Wii ma u tuhufua miipihi yee u
nahafua ne, u yai pe u boo kãã.›
11 Yii -sẽ nawee- klaha, a nawee
ga waha u tuhufua pye u nahafua
ne, u yee: ‹Ta koho kla gii tẽ ne
ga waha wãã ma kẽ ma n di, ke
ma korobaa;› le yĩntaha ne, n ke
ta yaha Yãhã kẽ. 12 Ke syi, woofua
ga waha tyii u tuhufua wãkẽŋ na,
u nahafua ne. 13 Ye n pye koo syi,
ma Yãhã kaklaha miy n yaha, ma
ye wãlɛ kaklaha gbe n yar nawee-
na. Kai- busãã maha ma tee n pye
ngĩĩ syi dyaŋ.»

*Kai- nkãy ke nawee le kapee-
wãpyeŋ wo*
(Mat 15.10-20)

14 Yesu n maha pe nabuar yee
ba, maa pe yar ma yee: «Ye byɛ,
-ye yaha le ye luhu ra ye, -tee le
cã! 15 Ngaa wee ke n yir nkur ye,
ma nawee le kapee- wãpyeŋ wo
ye. Kai- nkãy nawee tuu n ga, koo
kẽ ke u le kapee- wãpyeŋ wo.» [
16 Wii ma n traha u ke yĩntaha cã,
u luhu yɔ̃!]
17 Yesu tuu ba pe nabuar ta
yaha, ma ga dye nwoŋ laam
wo, u kãnyãrwai n ga u yey le
kakuãcran yĩntaha ne. 18 U n pe
pye ma yee: «Ye bya, ye maha
le kakuãcran yĩntaha war gblihi
laa kɛ? Ye sẽ cã la ngii ke n dye
nawee nfẽŋ wo, koo sẽ kẽ ke u le
kapee- wãpyeŋ wo ye? 19 Ke ma
sya dye ga u nfẽŋ wo, ke n gaha
yi kãã u laha wo nyɛ̃ wo, ke sẽ
ma ne dye ga u laam gasaha wo
ye.» Yesu le yar ke syi nawee- n
waha cã wãfãŋ wee digi gaa ter
na ye. 20 Yesu n maha pe yar ma
yee: «Nkãy nawee tuu n ga, koo
ke u le kapee- wãpyeŋ wo. 21 Ye
sẽ yãã, nawee tuu kapee- nkãy ga
u ya laam wo, koo kapee- kẽ ke
ne u taha tyatyãhã na, yuhur ne,
naboor ne, 22 cayɔr wãleŋ ne, war
yĩnde ne, laangbãn ne, dawar ne,
wãplaŋpye ne, yĩnde wãyitoo ne
nawee- wãn na, kawar wãfua ne,
yataŋ ne, nafããn pyer ne. 23 Koo
kapee- ngĩĩ byɛ nawee tuu n ga, ke
u le kapee- wãpyeŋ wo.»

*Cɔɔ wii tuu wee Yiifee ye, Yesu
u pueesya jaa*
(Mat 15.21-28)

24 Yesu n tɛr ke fla yaha, ma ka
Tyir kuɛ syi ye, Syidɔ̃ ne. U n
ga dye kaha gaa wo, u sẽ naa n
traha pe u wãpa wĩĩ luhu ye. Pe
-sẽ le luhu. 25 Cɔɔ waa, sãndũpee
pye u pueesya yĩŋ na, u n Yesu
wĩĩ luhu, ma ta tɛr ga u fla na,
ma ga kãnklũy gbãã u tãy. 26 U
cɔɔ sẽ pye Yiifeesya ye, u naa n
yi Fenisye wo, Syire kãntraha na.
U n Yesu nar, u u sãndũpee tege
kãã u pueesya yĩŋ na. 27 Yesu n
u pye ma yee: «Ma'a kicar digi
gbe miy yaha pãmpii* kẽ, le sẽ
yɔ̃ ye.» 28 U cɔɔ n yee: «Cĩĩnde
ne Yĩŋfua, kicaabir ma car gii miy
yaha kãntraha na, pãmpii sẽ -sẽ
ga gbe di la?» 29 Loo na, Yesu
n -sẽ u pye ma yee: «Kapãn nde
wĩĩ na, maa waha dur ga ma kaha
wo, u sãndũpee tege kãã wa ma
pueesya yĩŋ na.» 30 U n dur ga u
kaha wo, maa u pueesya yãã tuu
sãy nii kasãy wãŋ na. U sãndũpee
ba tege kãã u pueesya yĩŋ na.

Yesu nditẽŋ bebe waa jaa

31 Yesu n ba tɛr kãã Tyir kuɛ
yaha, ma tɛr Syidɔ̃ klo wo, ma dye
yi tɛr te kui sẽnsye wo, ma dur ba
Galɛlɛ langbãŋ kuɛ ye. 32 Nawee-
mpãy n pa u kẽ nditẽŋ naa waa ne,
u sẽ maha waha pãã naa n yɔ̃ ye.
Pe Yesu nar tuu koho taha u na, u
u jaa. 33 Yesu n u yigi yi pe nabuar
laam wo, ma ka u ne kãnkãy na,
maa u kãmbɛhɛ le u ndityuhu wo,
ma yɛ̃syɔ̃r tu ma ta u yĩnkãi na.
34 Loo na, u n yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma wũũ tege, ma
u dya pye Yiifee- yor wo ma yee:
«Efata,» loo yĩntaha ne, yãr! 35 U
dya ndityuhu n ta tɛr yãr, u yĩnkãi
n sãhã yaha, u n nii n pãã nayɔ̃r
saha na.

36 Nawee- mpãy pe pye ke fla na,
Yesu n pe yar, pe ma syi le pãã
waa ye ye. Tuu le pãã naa n waha
pe ye mii syi dyaŋ, pe -sẽ ke kai-
pãã naa n yi ke syi. 37 Le wãjaa
wĩĩ n pe nawee- fe gbe ga ta tɛr,
pe n sya nii le pãã ma yee: «Nkãy
byɛ u n pye, ke yɔ̃ cĩĩnde. U nditẽy
ta pe n luhu, ma bebe bya ta pe n
pãã.»

8

Yesu nawee- nyersĩĩ yɛ̃ woo tahar ne
(Mat 15.32-39)

1 Too plii na, nabuar maha ba
te ya wãã ba ta. Ngaa sẽ pye pe
nawee- ye pe n ga di ye. Yesu n u
kãnyãrwai yee ba, maa pe pye ma
yee: 2 «Nawee- mii fɛn ta yigi, pe
plii tãã nanga pe ma ra ne, yagaa
ngaa wee pe ye pe n ga di ye. 3 N
ma pe dur wãã fãã ne pe klɛ wo,
pe n gaha too wãfãy na kãnde wo.
Ye sẽ yãã, mpãy ma pe nihi, pe yir
deydey ma pa.» 4 U kãnyãrwai n u
yey ma yee: «Dragba nge syi laam
wo, waa dir yãã na pe kẽ pe n di?»
5 Yesu n pe yey ma yee: «Bur nii
te ma ye ye?» Pe n yee wãy kuasĩĩ.
6 Loo na, Yesu n pe nabuar ta pe
n tege nii kãntraha na. U n te bur
kuasĩĩ gbe, ma Yãhã pye ma yee:
«Ma syaha kẽ.» U n te bur la cɛr,
ma te wãã u kãnyãrwai kẽ, pe te la
klaha pe nabuar kẽ; u kãnyãrwai
n te la. 7 Fuabir raa maha pye pe
ye. Yesu n maha syaha wãã Yãhã
kẽ, ma u kãnyãrwai ta pe n maha
te fuabir la. 8 Pe byɛ n di, ma di
yai. Tii pe di yaha, pe n te gbe tɛr
takũyĩhĩ kuasĩĩ. 9 Nawee- mpãy pe
pye ke fla na, pe ba nawee- nyersĩĩ
kua.

Loo kur ye, Yesu n kãnde
wãã pe kẽ, 10 ma dugu dye ke
salangbãŋ wo u kãnyãrwai ne, ma
ka Dalameta kãntraha na.

Yesu laanwɔ wĩĩ wãpyeŋ sye Farisyɛ̃ ye kẽ
(Mat 16.1-4)

11 Loo kur ye, Farisyɛ̃ ye n pa
Yesu fla na. Pe n yee, poo ga u

* **7:27** 7.27 Koo cãã na, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, Yiifee- naa pe yee pãm.

le namihi wo, ma u pye u laanwɔ
wĩĩ laa pye, poo n waha cã Yãhã
kẽ ke fãnga wãã u kẽ. 12 Yesu n
wũũ tege u ya laam wo ma yee:
«Nwa ta yagaafa n kɛ pe laanwɔ
wĩĩ yãã? Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye, poo gɛ saa laanwɔ wĩĩ laa gɛ
yãã yĩnde ne ye.» 13 Loo kur ye
u n tɛr pe yaha, maa dugu dye ke
salangbãŋ wo, ma tɛr ke langbãŋ
kũndi ngaa ye.

Yoo wĩĩ ma mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ?
(Mat 16.5-12)

14 Koo per na, pe kãnyãrwai ba
faha pe sẽ bur gbe yigi pe ya ne
ye. Bur neŋ ya kẽ ke pye pe ye
ke salangbãŋ wo. 15 Yesu n ba pe
pye ma yee: «-Ye yii le yaha, -tee
yii yigi Farisyɛ̃ ye ne, tesẽ Yɛrɔte
ne! Pe wĩĩ ma mii ncasur wãŋ syi
dyaŋ.» 16 Pe kãnyãrwai n nii pe ya
yey ma yee: «Too sẽ bur gbe ye,
loo la u n nii n pãã ke syi.» 17 Yesu
n pe laam wũhũ cã, ma pe yey:
«Nwa ta ye n yee, bur kẽ te wee
wo ye ye, koo syi kẽ? Ye kacãn
fĩhĩ kloŋ. Ye sẽ laa war wa ye. Ye
laam yãã waha tɛr? 18 Yĩmpɛ ne
ye ye, ye sẽ n yãŋ la? Ndityuhu
ne ye ye, ye sẽ n luhu la? Ye laam
yãã faha wa? 19 Tẽ ba te bur bua
la cɛr wãã pe naam nyersĩĩ yĩĩbua
kẽ, takũyĩhĩ nii ye ba gbe te bur
gbɛr ne, pe ba tii di yaha?» Pe n
yee takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ. 20 Yesu
n maha pe yey ma yee: «Tẽ ba te
bur kuasĩĩ la cɛr wãã pe nawee-
nyersĩĩ kẽ, takũyĩhĩ nii tee ba gbe
te bur gbɛr ne, pe ba tii di yaha?»
Pe n yee takũyĩhĩ kuasĩĩ. 21 Yesu n
pe pye loo na ma yee: «Ke n ta ye
sẽ le war wa ma yee, bur wĩĩ sẽ ne
tẽ naa n pãã ye?»

Yesu fũũ naa waa jaa Gbesyata wo

22 Loo kur ye, pe n ka Gbesyata
wo. Nawee- n pa fũũ naa waa ne
Yesu fla na, maa u nar u tɛ u fũũ
naa na, u u jaa. 23 Yesu n u fũũ yigi
koho na, ma yi u ne le klo kãnkãy
na, ma ga yɛ̃syɔ̃r tu woo u fũũ
yĩmpɛ na, ma kluɛ taha u na, ma u
yey: «Ma waha ngaa yãã la?» 24 U
fũũ n yĩmpɛ tẽŋ wãã ma yee: «N
nawee- yãã, n pe yãã katyir dyaŋ
te n yãr.» 25 Yesu n maha kluɛ taha
u dya yĩmpɛ na, u n yãŋ wãã u
yahasee ye temm. U ba jaa wa,
ma waha wãn byɛ yãã naa n tãŋ
gbɛgbɛ. 26 Loo na, Yesu n kãnde
wãã u kẽ u tɛr u kaha wo, ma -sẽ
u pye ma yee, tuu ma syi ka le klo
wo ye.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mat 16.13-28; Luke 9.18-27)

27 Yesu n tɛr Filipe Syesarɛ kuɛ
kui ye, u kãnyãrwai ne. Kãnde
wo, u n pe yey yãŋ ma yee: «Lii
gɛ nawee- pe n pãã ra wĩĩ na?»
28 Pe n yee: «Mpãy n yee, a Nsãn
nawee- tããfua kẽ ma ne. Mpãy
maha n yee, a faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yeli kẽ ma ne, mpãy maha
ma pe n yee, a faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua waa kẽ ma ne.» 29 U n dur
yagaa, ma pe yey ma yee: «Ah yii,
ye yee yoo kẽ ra ne?» Pyar n u
yɛ̃ sya ma yee: «Mboo kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise.» 30 Yesu n le pãã
waha pe ye ma yee, pe ma syi pe
le tɔ̃r waa ye ye.

31 Loo kur ye, Yesu n yir, ma
nii u kãnyãrwai pye ma yee: «U
Nawee Puee yai u fãy gboho. Pe
Yiifee- wãlɛ ga ba u wĩĩ sye, pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga ba ta gɛ
ta pe n u boo. Plii tãã kur ye, u
ga yir gbã wo u dur ba yrãŋ na
gbaafa ye.» 32 Yesu naa ke kai-
gbɛgbɛ pãã pe ye. Pyar n u yee
ga kãnkãy na, maa nii le kuãn u
ye. 33 Yesu n dur, ma u kãnyãrwai
yãŋ klaha, ma sã Pyar na ma yee:
«Yũhũ kãã ra tãy Setane nwo! Ma
sẽ Yãhã wũhũ cã ye, ma laam ga
nawee kacãn ter ya ne.»

34 Loo na, Yesu n pe nabuar yee
ba u kãnyãrwai ne, maa pe yar ma

yee: «Wii ma yee woo ga naa n
yãr ta kãnde wo, u u laam wũhũ
ta yaha, tuu u ya gbihi, u ma sya
ga ba gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii
ma loo sya, u naa ta kãnde yãr.
35 Ye sẽ yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ
ma suhu driyɛ̃ wãn ne, woofua
ga ba too byɛ kɛ laa. Wii tuu -
sẽ ga le sya, u u yĩŋ kɛ laa ma
suhu driyɛ̃ wãn ne, ta wĩĩ na tesẽ
le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ ne, woofua kẽ
tuu cã ga ba too nde byɛ yãã.
36 Mboo nawee, taa ga driyɛ̃
wãn byɛ yãã tãŋ, ma'a yee ma sẽ
ba ma yĩŋ yãã Yãhã ye ye, le wãyĩĩ
-sẽ ma na taa yãã? 37 Koo kla ma
na, nawee tuu ga ba waha kẽ tuu u
ya yĩŋ yãã Yãhã tãy? 38 Ye sẽ yãã,
yagaafa Yãhã kãnde miy yaha, ma
nii kapee- pye. Wii ma yee fyar
woo yigi pe yĩnde na, ndoo wĩĩ
na tesẽ ra kaplãŋ wĩĩ ne, u wĩĩ
bya ga ba fyar yigi ndoo u Nawee
Puee kẽ, yaliile n n pai dur ba
ra Tuhufua Yãhã nayõr ne tesẽ pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyõm ne.»

9

1 Yesu n maha pe yar taha ma
yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye:
Nawee- mpãy ma ye laam wo, pe
saa ku mii pe sẽ Yãhã Yai yãã ke
pa fãnga ne ye.»

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu yãhãyĩŋ nayõr yãã
(Mat 17.1-13; Luke 9.28-36)

2 Plii kuay kur ye, Yesu n Pyar
yigi taha u ya na, Syake ne, Nsãn
ne, ma ka pe ne yãnjruhu gaa yĩŋ
na, poo pe ya ya.
Yesu n wã klaha pe yĩnde na. 3 U
nayrɛ n nii n yɛhɛ palpal, kacãn
gɛ sẽ pye ye, ma maha flege, waa
sẽ ke syi wãflege ter syi yãã yãã
ye. 4 Pe n faale wãlɛ Yeli yãã tesẽ
Musa ne, pe ya kai na. Pe ba fe
gbe yi, ma nii n pãã Yesu ne.
5 Pyar n Yesu pye ma yee: «Wo
Yĩŋfua, wo niisaha sroŋ yõ nwo
wo! Waa kajar tãã gbã, neŋ ma
wãŋ, neŋ Musa wãŋ, neŋ nge Yeli
wãŋ.» 6 Pe ba fya yigi nii, woo
tesẽ pe kãnyãrwai syãm mii ne,
koo kẽ tuu ga lii pãã u sẽ cã ye.
7 Yãhãsyõr raa n yi, ma yĩm paha
tã pe byɛ na. Yãhã yĩmbui n yir
te yãhãsyõr laam wo ma yee: «Ta
Dya kẽ nwo ne, u ntãŋ dye gboho
ra tãy, -ye naa n luhu u ye!» 8 Le
yalebya wo, pe kãnyãrwai n yãŋ
klaha pe ya tãy, pe sẽ maha waa
yãã nantãŋ ye. Yesu ya u pye pe
ne.
9 Pe naa ke yãŋ tege yaliile wo,
Yesu n pe pye ma yee: «Tee lii yãã,
ya'a syi le tõr waa ye ye, mii u
Nawee Puee sẽ ba ku, ma yir wa
gbã wo, ma pa gbaafa ye ye.» 10 Pe
n le sya, ma -sẽ nii pe ya yey ma
yee: «Nwa syi wãyir wĩĩ ne gbã
wo?»
11 Pe kãnyãrwai n Yesu yey ma
yee: «Nwa ta pe Yãhã kaiyarfa n
yee, a Yeli woo tuu ga cãã pa u
Yãhã Yĩndefua Crise yaha?» 12 U
n pe yar ma yee: «Cĩĩnde ne, Yeli
woo tuu ga cãã pa, u ba ke kai-
byɛ gbihi ta. Nwa le n -sẽ yrũhũ
ta ke Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
a u Nawee Puee ga ba wãfãy yãã
gboho tɛr, u wĩĩ le maha ba fũhũ
nawee- ye? 13 Ta n le pãã ye ye,
Yeli* -sẽ pa kãã wa, pe nawee- n
ba u nar- pe laam wãnar-, mii
le ba yrũhũ yar yaha ke Yãhã
sabangbãŋ wo mii syi dyaŋ.»

Yesu sãndũpee kar tege kãã kicar waa yĩŋ na
(Mat 17.14-21; Luke 9.37-43a)

14 Yesu n yir u kãnyãrwai tãã
mii ne, ma n pai u kãnyãrwai
mii fla na. Mpãy pe ba kuee,
nabuar raa ba wɔ tã pe na. Yãhã
kaiyarfa pye, pe naa kaplãŋ tyĩn
pe kãnyãrwai ne. 15 Pe nawee- pe
Yesu yãã, le n pe fe gbe, pe n fã
ga u wãã syaha ne. 16 Yesu n u
kãnyãrwai yey: «Lii ne tee n tyĩn

* **9:13** 9.13 Nsãn nawee- tããfua wĩĩ kẽ tesẽ u wãboo wĩĩ ne, Yesu tuu tõr.

pe ne?» 17 Dya waa n kuee pe
nabuar laam wo, ma u yɛ̃ sya ma
yee: «Yĩŋfua, n pa ra dya ne ma
fla na, sãndũpee waa ma tuu sye
u na u sẽ waha n pãã ye. 18 Teelii
teelii u sãndũpee ma u kicar yigi,
u ga u gbe miy kãntraha na, u n
naa yɛ̃syõplay yi, tuu naa nkãhã
gbã, u kadye ke sɛr tã nii. N ma
kãnyãrwai nar pe u sãndũpee kar
kãã u yĩŋ na, pe sẽ waha yia ye.»

19 Yesu n kuãn pe na, ma yee:
«Yii poo na, laanyõm wee ye ye ye,
ye sẽ ra ta ye Yatɛr ye! Ye yee la n
kuee ye wãwlaha na yalebyɛ? Ye
yee la n naa n fãy ye ne yalebyɛ?
-Ye pa ra kẽ u kicar ne.» Pe n pa
u ne u kẽ. 20 U kicar tuu kãhã
Yesu yãã, u sãndũpee n ta tɛr u
kicar sege gbe fãnga ne. U n too,
ma nii kloŋ n klaha kãntraha na,
yɛ̃syõplay ne u yɛ̃ na. 21 Yesu n
u tuhufua yey: «Le yale dey la u
na?» U tuhufua n yee: «Ãwã, u
sãndũpee u gbe u kicar cãã na,
ma sya ba waa yagaa na. 22 U
sãndũpee ne u tra le wãã naa
laam wo loho ne, ma ga u boo.
Ma'a ga waha laa pye, ma wo fɛn
di, ma fĩhĩ yõ wo na!» 23 Yesu n
u pye ma yee: «Ma sẽ yee la, a n
ma ga waha laa pye? Wii woo u
ra ta u Yatɛr, kai laa sẽ wee le ga
waha u yia ye.» 24 U kicar tuhufua
n ta tɛr tẽ sya ma yee: «N ma ta ra
Yatɛr. Koho le ra ye, ta n ma sroŋ
ta ra Yatɛr.»

25 Yesu n yãã te nabuar n pai
pe fla na, u n sã u sãndũpee na
ma yee: «Mboo sãndũpee wii raa
kicar yɛ̃ pua n tã, ma u ndityuhu
mar n tã, tege kãã kicar nwo yĩŋ
na! Ma'a syi maha dugu yãã u yĩŋ
na ye!» 26 U sãndũpee n kui, ma u
kicar yɛhɛ fãnga ne, ma tege kãã
u yĩŋ na. U kicar n sãy nii nakugu
wãŋ syi. Pe nawee- busãã n sya
yee u ku. 27 Yesu n u yigi koho na,
ma u ta u n yir, ma tãhã yɛr ncaha
ye.

28 Yesu tuu ba dye kaha wo, u
kãnyãrwai n u yee kãnkãy na, ma
u yey ma yee: «Nwa ta wo sẽ
ba waha u sãndũpee kar tege kãã
ye?» 29 Yesu n pe yar ma yee:
«Sãndũpee nwo syi waha kar tege
n kãã Yãhã wãnar ya ne.»

Yesu kãnyãrwai sẽ u kai- war ye

(Mat 17.22-23; 18.1-5; Luke 9.43-50)

30 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne pe
n tɛr ke fla yaha, ma dye yi tɛr
Galɛlɛ kãntraha wo. U sẽ naa n
traha nawee- pe cã u ma teelii wo
ye, 31 u naa u kãnyãrwai klaha,
koo kẽ. U naa pe yar ma naa n
yee: «Pe ga ba u Nawee Puee yi u
napĩĩ- kẽ, pe n u boo. U gbã plii
tãã wuhu, u ga yir gbã wo u pa
gbaafa ye.» 32 U kãnyãrwai sẽ naa
kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha cã u ne ye, ma
-sẽ ba fya, pe sẽ ba u yey laa ne ye.

33 Loo kur ye, pe n ga dye
Kapornu wo. Yaliile Yesu tuu pye
kaha laam wo, u n u kãnyãrwai
yey ma yee: «Ye naa lii pãã kãnde
wo?» 34 Pe n yaha le. Kãnde wo,
pe tee naa pe ya kɛ, ma naa n
yee poo laam wo yoo ma yĩŋ na?
35 Yesu n tege nii, ma u kãnyãrwai
sẽnsye syãm yee, maa pe yar ma
yee: «Wii ma yee woo ga yĩŋ yãã,
woofua u naa n nii ye byɛ kur
ye, -tuu maha nii ye byɛ tẽntẽle!»
36 Loo na, u n kicaalaale gbe ta pe
yahasee ye, ma le gbe yigi u kluɛ
wo ma yee: 37 «Wii ma kicaabir
mii syi waa gbihi yigi ta myaha na,
ndoo gɛ kẽ tuu gbihi yigi. Wii ma
-sẽ ra gbihi yigi, ndoo ya sẽ kẽ u
gbihi yigi ye. Yãhã gɛ kẽ tuu gbihi
yigi, koo gii ke ra lɛhɛ wãã.»

38 Loo kur ye, Nsãn n Yesu pye
ma yee: «Wo Yĩŋfua, wo dya waa
yãã tuu sãndãpee kar tege naa n
kãã nawee- yĩŋ na ma myaha ne.
Wo n ba yee, u wee wo ne ye,
ma u kar tã.» 39 Yesu n u pye
ma yee: «Ya'a n sye u na ye, wii

tuu laanwɔ wĩĩ pye ra myaha ne,
woofua saha ta tɛr dur u wãpee
pãã ra wĩĩ na ye. 40 Wii ma yee u
sẽ wo laha ye, u ma wo ne. 41 Wii
ma yee ye ma u Yãhã Yĩndefua
Crise nna, ma sekuyĩĩ nen wãã ye
kẽ loho ne u myaha na ye n wɔ, ta
n le pãã ye ye cĩĩnde, ufua ga ba
kayũhũ yãã Yãhã ye.»

Kapee- wãpyeŋ le lii kua?
(Mat 18.6-9; Luke 17.1-2)

42 Yesu n maha yee: «Mpãy pe
ma pra kicar wãŋ syi, ma ra ta pe
Yatɛr, wii ma poo nen waa ta u n yi
kãã ra kãnde wo, le ga pee woofua
na. Pe ma sya cãã ntẽmbangbãŋ
pua u yĩntyigi na, ma u gbe miy
le wãã langbãŋ wo, u sẽ yãã loo
kapee nde yãã pye ye, ke puar u
na. 43-44 Le ma pye ma koho ma le
kapee- wãpyeŋ wo, cãã ke cɛr kãã.
Ma cĩĩnde yrã yãã koho neŋ ne,
koo puar ma kuee ma kluɛ sĩĩ ne,
taa ba ka naa fla laam wo, naa gii
wãfegeyãã wee ke na ye. 45-46 Le
ma pye ma troho ma le kapee-
wãpyeŋ wo, cãã ke cɛr kãã. Ma
cĩĩnde yrã yãã troho neŋ ne, koo
puar ma kuee ma trɛ sĩĩ ne, pe n
ba ma gbe miy le wãã naa fla laam
wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na
ye. 47 Le ma pye ma yĩnde ma le
kapee- wãpyeŋ wo, le loho yi. Ma
cĩĩnde yrã yãã yĩnde nen ne, koo
puar ma kuee ma yĩmpɛ syãŋ ne,
pe n ba ma gbe miy le wãã naa fla
wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na
ye. 48 Koo fla wo, fyãr rii te nawee
kadye kaa yalebyɛ, te sẽ n ku ye;
ke naa sẽ maha fege n yãã ye.

49 Tetege n le diŋ wo, ke diŋ n
gbihi ta Yãhã kẽ. Koo syi, nawee
bya yai u dye wãfãy naa wo, u
gbihi ta Yãhã kẽ. 50 Tetege ma
kayũhũ. Ke ma -sẽ sar, le kua.
Waa saha ke ta ke n dur naa n tãy
ye. Ye yai ye tetege le ye laam wo,
-tee naa n nii yrĩŋ ne yii ne!»

10

Nawee ga waha u ya koho cɔɔ
sye la?
(Mat 19.1-12; Luke 16.18)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n
tɛr ke fla yaha, ma ka Yudɛ kuɛ ye,
ma maha ka Yurdane lafeŋ kũndi
ngaa ye. Nabuar n maha pe ya
wãã ba ta u tãy, u n nii pe klaha
peplii wãŋ syi dyaŋ.
2 Farisyɛ̃ mpãy n yũhũ crã u
na, ma yee poo ga u le namihi
wo, ma u yey ma yee: «Ma laam
wo, nawee ga waha u cɔɔ sye la?»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya kayey laa ne
ma yee: «Wo faale wãdyaha Musa
bii kãnde lii yar le wĩĩ na?» 4 Pe
n yee, a Musa yee ma cãã saba
yrũhũ wãã ma cɔɔ kẽ, taa cã ba
u sye. 5 Loo na Yesu n pe pye ma
yee: «Ye laam waha, koo syi kẽ
u n bii loo kãnde nde yrũhũ yar
ye na. 6 Ke kai- fegbecãã na, Yãhã
bii wãn byɛ pye, ma nawee tãhã,
naa tesẽ cɔɔ ne. 7 Le ma le yrũhũ
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Koo
syi kẽ, naa ricar koho ma ba dye,
u n cɔɔ sya, u ga u ya yɛ̃ yi kãã u
seefa tãy, 8 u ke wãã le u cɔɔ wãŋ
ne, pe n nii pe ya ne.› »
Yesu n pe yar taha ma yee: «Loo
na, pe wee syãm nantãŋ ye, pe ma
mii nawee nen ya yagaa. 9 Yãhã ke
tii gbra te ya na, nawee ma syi u
te cããŋ te ya na ye.»
10 Yaliile Yesu loo pãã wa, u n
dye u kãnyãrwai ne kaha laam
wo. Pe kãnyãrwai n maha u gbihi
yey le ne. 11 U n pe pye ma yee:
«Naa wii ma u ya koho cɔɔ sye,
ma cɔɔ waa gbe, u cayɔr pye, u
kapee pye u cɔɔ na wii tuu sye.
12 Cɔɔ bya ma u puai sye, ma ga
naa waa gbe, u cayɔr pye, u kapee
pye u puai na wii tuu sye.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mat 19.13-15; Luke 18.15-17)

13 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu
fla na, tuu koho taha pe na, u Yãhã
nar pe wĩĩ na. Pe kãnyãrwai n

kuãn pe na. 14 Yesu tuu nde yãã, le
n fyar yigi u kẽ. U n u kãnyãrwai
pye ma yee: «Ye tyii pe kicaabir
na, pe n pa ra ye! Ya'a n sye pe na
ye! Ye sẽ yãã, mpãy pe ma pra
poo wãŋ syi dyaŋ, Yãhã Yai ma
poo wãŋ. 15 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Wii ma yee u sẽ Yãhã Yai
wĩĩ sya yigi yaha u laam wo kicar
wãŋ syi dyaŋ ye, woofua saa dye
yãã Yãhã Yai wo ye.» 16 Loo na, u
n pe kicaabir gbe yigi u kluɛ wo,
ma koho taha pe byɛ na, ma Yãhã
nar pe wĩĩ na.

Nangbãm ga waha dye la Yãhã Yai wo?
(Mat 19.16-30; Luke 18.18-30)

17 Yesu n ba kãnde sya wa u
kãnyãrwai ne, ma n tɛr. Dya
waa n fã ba, maa kãnklũy gbãã
u yahasee ye, ma u yey ma yee:
«Yĩŋfuayõ, n ga waha lii pye n
cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee
le na ye?» 18 Yesu n u pye ma yee:
«Nwa ta ma n yee n yõ? Waa sẽ yõ
mii Yãhã ya sẽ kẽ ye. 19 Ma sẽ Yãhã
kãnde kataŋ wũhũ cã la, nkãy ke
yar yaha ma yee: ‹Ma'a syi ma
cayɔr le ye; ma'a syi ma nawee
boo ye, ma'a syi ma yuhu ye; ma'a
syi ma kawar fua ye; ma'a syi ma
dugu waa na ye; naa ma tuhufua
gboho, ma nahafua ne!› »
20 U dya n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, ta ricar wo n koo ngĩĩ
byɛ yigi, ma sya ba waa yagaa
na.» 21 Yesu n u yãŋ, u wĩĩ n tãy
u ye, u n u pye ma yee: «Katɛ
nen laa kuee ma ye: Ka, maa ma
koho wãn byɛ par tãŋ, -taa pe war
byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ! Loo na,
ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã
ye. -Taa pa, ma ba taha ra na!»
22 Kaplãŋ ngĩĩ sẽ tãy u dya ye ye,
u n tɛr. U laam ba wlãhã, u tee
pye nangbãŋ.
23 Yesu n u kãnyãrwai yãŋ
klaha, ma pe pye ma yee:
«Nangbãm wãdye wĩĩ Yãhã Yai
wo, le war!» 24 Kaplãŋ ngĩĩ n pe
kãnyãrwai fe gbe. Yesu n maha
pe yar ma yee: «Cĩĩfa, Yãhã Yai
wãdye wĩĩ sroŋ war mpãy ye
pe pe koho taha yaha wale na!
25 Yũhũmii wãdyeyitɛr mensãn
wihi ne, le ma fãhãfãhã ma tɛr
nangbãm wãdyeyaha Yãhã Yai
wo.» 26 Kaplãŋ ngĩĩ n maha pe
kãnyãrwai laam wɔ ma ga ta tɛr.
Pe n nii pe ya yey, a nangbãm ma
yee pe saa waha pe yĩy yi yaha ye,
yoo syi -sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi
yaha? 27 Yesu n pe yãŋ ma pe pye
ma yee: «Kai laa ne le nawee yia,
n sẽ yee Yãhã ye. Ye sẽ yãã, Yãhã
koo n yia kai- byɛ na.»
28 Pyar n nii u pye ma yee:
«Yĩŋfua, yãŋ, wo tɛr wo kãnkai-
byɛ yaha, ma taha ma na.» 29 Yesu
n yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Wii ma tɛr u kaha yaha, tesẽ
u nampyesey ne, u nahafua ne,
u tuhufua ne, u pii ne, u tar ne,
ta wĩĩ na tesẽ le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ
ne, 30 u ga too syi flɛ gbeebua
yãã kãntraha nge na. U ga klɛ
yãã, tesẽ nampyesey ne, nahafa
ne, kicar ne, tar ne, wãfãy bya ne
ta wĩĩ na. Sukũhũ gaa laam wo
u ga cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã
wee le na ye. 31 Mpãy pe ma
yahasee ye yagaa, poo fãnga ga ba
nii kur ye, mpãy pe -sẽ ma kur ye
yagaa, poo ga ba yahasee yãã.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne
(Mat 20.17-28; Luke 18.31-34)

32 Yesu tesẽ kãnyãrwai mpãy ne,
pe ba kãnde sya yagaa, ma dugu
naa n tɛr Yurusalɛm wo. Yesu naa
n yãr pe yahasee ye, pe ba fya.
Yesu n maha u kãnyãrwai sẽnsye
syãm cɛr yi, maa nii kai- tõr pe
ye, kai- nkãy ke ga ba u dye ke
yagaa nge na. 33 U n pe pye ma
yee: «-Ye yãŋ, Yurusalɛm kẽ too
dugu n gaha. U Nawee Puee ga ba
yi pe Yãhã yũndefa yĩŋfa kẽ tesẽ
pe Yãhã kaiyarfa ne. Pe ga yɛr u
wãboo wĩĩ na, pe u wãã mpãy kẽ

pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. 34 Poo pe
ba naa u lɛr, pe yɛ̃sɔ̃r tu naa n
woo u na, pe naa u gbã sãngblã
ne, pe ba u boo. Plii tãã kur ye, u
ga yir gbã wo, u pa gbaafa ye.»
35 Loo na, Sewede pii n pa Yesu
tãy, Syake tesẽ Nsãn ne, ma ba u
pye ma yee: «Wo Yĩŋfua, waa ma
nar kai laa ne, ma'a le pye wo kẽ
le ga tãy wo ye.» 36 Yesu n pe yey
ma yee: «Ye yee n nwa pye ye
kẽ?» 37 Pe n yee: «Ma'a ba nii
kai- byɛ yĩŋ na ma nayɔ̃r fla wo,
tyii wo n nii nen nwo ma kãndigi
koho kuɛ ye, nen nwo ma kãmaŋ
koho kuɛ ye.» 38 Yesu n pe pye ma
yee: «Tee lii nar ye sẽ le cã ye.
Wãfãy tii tẽ n pai sya, yaa waha te
sya la laa, yaa waha wãfãy wãtãã
nge sya la, kii tẽ n pai tãã?» Pe
n yee poo ga waha yia. 39 Yesu n
pe pye ma yee: «Cĩĩnde ne, yaa ra
wãfãy syi sya, tee maha ra wãfãy
wãtãã syi yãã. 40 Ma -sẽ yee mpãy
pe ga ba nii ra kãndigi koho kuɛ
ye, ta kãmaŋ koho kuɛ ne, n saha
poofa yãŋ yi ye. Too niisar gbihi
ta mpãy kẽ poo niisar ne te ne.»
41 Pe kãnyãrwai sẽnsye mii pe le
luhu, pe laam n war Syake ye ne
Nsãn ne. 42 Yesu n pe byɛ yee ba,
maa pe yar ma yee: «Ye cã mpãy
pe ma kãntrɛ kui yĩŋfa, pe nawee-
nar-, tesẽ pe nangbãm bya maha
pe fãnga yar pe na. 43 Le sẽ -sẽ
wee ke syi ye ne ye. Wii ma yee u
ga yĩŋ yãã ye laam wo, woofua yai
u nii ye byɛ tẽntẽle. 44 Wii ma yee
u ga yahasee fla yãã ye laam wo,
woofua yai u nii ye byɛ yãmpuai.
45 Ye sẽ yãã, u Nawee Puee sẽ pa
nangbãn yĩmbui ne ye, u pa u n
pai nii tẽntẽle nawee- byɛ ye, u u
yrã wãã u ku, u nabuar par sya, u
pe yi pe kapee- wãpyeŋ wo.»

Yesu fũũ naa Bartemi jaa
(Mat 20.29-34; Luke 18.35-43)

46 Pe naa n gaha Yurusalɛm wo,
ma ga dye Yerekɔɔ wo. Yesu ba
le klo yi yaha wa u kãnyãrwai ne,
pe nabuar ne. Fũũ naa waa -sẽ
pye, tuu ba tege nii kãnde yɛ̃ na,
ma naa n nar. Pe naa u yee Timɛ
dya Bartemi. 47 Tuu luhu pe yee
Nasarɛtefa Yesu n pai, u n nii n tẽ
ma yee: «Dawide Dya Yesu, ta fɛn
di!» 48 Nawee- naa n kuãn u na
ma yee, tuu yaha le; u n cã maha
naa n kui fãnga ne loo na ma yee:
«Dawide Dya, ta fɛn di!» 49 Yesu
n luhu, ma yɛr ma yee: «-Ye u yee
ba!» Pe n u fũũ yee, ma u pye ma
yee: «Ma laam yĩn, ma yir, u ma
yee». 50 U fũũ n u nayrengbãŋ miy
yaha, ma kur ye yir, ma pa Yesu
ye. 51 Yesu n u yey ma yee: «Ma
yee n nwa pye ma kẽ?» U fũũ n
yee: «Yĩŋfua, ta ra n waha naa n
yãŋ faale wãŋ syi.» 52 Yesu n u pye
ma yee: «Naa n gaha, taa ra ta
ma Yatɛr, loo le ta ma n jaa.» 53 U
yĩmpɛ n ta tɛr yãr le yalebya wo, u
n nii n taha Yesu na le kãnde wo.

11

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mat 21.1-11; Luke 19.28-40; Nsãn 12.12-19)

1 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne,
pe n ga nɔ gbe taha Yurusalɛm
wo, Gbefasyɛ tesẽ Gbetane
kusyĩmbɛhɛ kuɛ ye, yãŋ gaa tãy.
Katyir raa ter pye ke fla na, pe
naa te yee wolifyɛ katyir. Yesu
n u kãnyãrwai syãm mpãy lɛhɛ
wãã yahasee ye ma yee: 2 «-Ye
ka kusyĩnde ndaa wo ye yahasee
ye! Ya'a kãhã ga n dye, yaa
kãnkonyainge gaa yãã, ke pua
yaha nii, waa sẽ dugu yãã ke na
ye. -Ye ke sãhã ba nwo! 3 Wii ma
ye yey ma yee, nwa ye n ke sãhã,
-ye ufua pye ye yee, ke wĩĩ ma wo
Yĩŋfua na. U ma pye wa ke ne,
u ga ke dur wãã ye kẽ yagaa nge
na.»
4 Pe n ka, maa kãnkonyainge
gaa yãã, ke pua yaha nii nkur ye
kapahayɛ̃ gaa na. Pe n ke sãhã.
5 Nawee- mpãy pe pye, poo mpãy

n pe yey ma yee: «Nwa tee n
pye, nwa ta ye n ke kãnkonyainge
sãhã?» 6 Yesu tuu ba pe yar lii ne,
pe n le pãã pe nawee- ye, pe n tyii
pe na pe n tɛr.

7 Pe n pa ke kãnkonyainge
ne Yesu kẽ, ma pe nayrengbãy
taha ta ke na, Yesu n dugu nii
te na. 8 Nabuar raa n te ya
wãã Yurusalɛm kãnde yɛ̃ na. Pe
n nii u gboho, poo busãã n pe
nayrengbãy yaha ta le kãnde wo,
mpãy n kayay ka te wan ne tar
laam wo ma ba ta le kãnde wo.
9 Mpãy pe naa n yãr Yesu yaha ye,
tesẽ mpãy ne pe naa n taha u na,
pe n nii nuhu di, ma nii le gble ma
n yee:

«Ma myaha ke gboho!

Mboo wii taa n pai Yĩŋfua Yãhã
myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na.

10 Yãhã ke kaa taha
wo faale wãdyaha Dawide yai
na,
kii ke n pai wo ye.

Nawee- byɛ pe naa Yãhã miingbãŋ
gboho!»

11 Yesu n dye Yurusalɛm wo, ma
ka ke Yãhã kangbãŋ laam wo. Tuu
ke yãŋ klaha wa, u n ta tɛr ga
Gbetane wo, u kãnyãrwai sẽnsye
syãm ne, yai tee ba kua kua wa.

Yesu laam war nasar nkugu katyigi gaa ne
(Mat 21.18-19)

12 Ke yĩŋsyii wo pe naa n yi
Gbetane wo, fãã n Yesu yigi. 13 U n
nasar nkugu katyigi gaa yãã. Tuu
ke yãã deydey ke wan ne, u n ka,
maa ke yãŋ, ngaa ma pye ke na
u tai di. Tuu yũhũ crã ke katyigi
na, u sẽ n ngaa yãã ke na mii wan
ya sẽ kẽ ye. Ke wãsa cãã sẽ ba
kẽ ye. 14 Yesu n pãã ke katyigi ne
ma yee: «Waa saa ma pii yãã di
nantãŋ ye.» U kãnyãrwai n luhu
ke kaplãŋ ne tuu pãã.

Yesu laam war Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mat 21.12-17; Luke 19.45-48; Nsãn 2.13-22)

15 Pe n ga dye Yurusalɛm wo.
Yesu n ga dye ke Yãhã kangbãŋ
laam wo. Mpãy -sẽ mii pe pye,
pe naa cãã troho ke Yãhã kangbãŋ
laam wo. Yesu n pe kar yir, ma
warturfa tabal ye kuã cããr, tesẽ
nasar kate parfa kãnay ne. 16 U sẽ
tyii waa na u n kapar kla gaa gbe n
tay ke Yãhã kangbãŋ laam wo ye.
17 U n pe klaha ma yee: «Le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee, Yãhã yee:

‹Ta kangbãŋ ga nii ta seysaha
nawee- ter byɛ ye.›

Yii -sẽ ke ta yuhu- dyeniisaha.»

18 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa pe le
luhu tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe
n nii u wãboo wĩĩ kɛ, ma -sẽ ba
fya u na. U wãklaha ter ba naa n
tãy pe nawee- byɛ ye, koo kẽ.

19 Koo per yainkɔŋ wo, Yesu n
maha yi le klo wo u kãnyãrwai ne.

Ke katyigi wĩĩ nawee klaha lii ne?
(Mat 21.20-22)

20 Koo yĩŋsyii sukũhũntãy na,
Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe n
maha ba tɛr loo kãnde nen ne,
ma ke nasar nkugu yãã. Ke ba
waha tãŋ ke nnen bya ne. 21 Pyar
laam n too Yesu niinge kaplãŋ na,
nkãy tuu ne pãã ke katyigi ne. U
n Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua, yãŋ,
taa ne katyigi gii sẽ yoosẽn ne, ke
nge ke waha tãŋ nii.» 22 Yesu n u
kãnyãrwai yar ma yee: «-Ye Yãhã
ta ye Yatɛr! 23 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Wii ma Yãhã ta u Yatɛr, u ga
waha yãŋ nge pye: Yũhũ kãã, ka
ma ga too dye langbãŋ laam wo!
U ma yee u sẽ laalaa gbã u laam
wo ye, ma le ga yigi ma yee le ga
pye, tuu lii pãã le -sẽ ga pye cĩĩnde
u yĩnde na. 24 Koo kẽ n ga ye yar:
Ya'a nii ngii ngii nar Yãhã ye, -ye
le ga yigi ye laam wo, ye yee ye

ke kla yãã wa; ke -sẽ ga wãã ye
kẽ. 25 Tesẽ, ya'a yir yɛr, ma nii
ye laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye, waa
kayaan -sẽ nde ye laam wo, ye tyii
u kapee fuɛ na ye kuãŋ ne. Ke syi,
yãhãyĩŋ na ye Tuhufua Yãhã bya
-sẽ ga ba ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ
na. [26 Ya'a -sẽ yee, ye sẽ n tyii
waa kapee- fuɛ na ye kuãŋ ne ye,
ye Tuhufua Yãhã bya sẽ -sẽ ga ba
ye kapee- gbe kãã ye yĩŋ na ye.]»

Yoo kãnde wãã Yesu kẽ u naa kai- ngĩĩ pye?
(Mat 21.23-27; Luke 20.1-8)

27 Pe n maha ba pa Yurusalɛm
wo. Yesu tuu maha ba gbey n
klaha ke Yãhã kangbãŋ laam wo,
pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n pa maa
yɛr u tãy, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa
ne, ma suhu pe wãlɛ ne. 28 Pe n
u yey ma yee: «Kai- ngĩĩ byɛ raa n
pye, ma ke pye kãnde lii na? Yoo
kãnde wãã ma kẽ ma naa ke pye?»
29 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta
bya, n ga ye yey katɛ nen laa
ne; ya'a ra yar, ta bya -sẽ ga ye
yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii na.
30 Yoo tuu ba Nsãn lɛhɛ wãã u n ba
nawee- tãã naa n yi loho wo? Yãhã
laa, nawee-? -Ye ra yar!» 31 Pe n ga
nii le klãŋ n pãã pe ya ya ma yee:
«Wa'a yee Yãhã kẽ ke ba u nɔ wãã,
u ga wo pye, a nwa wo sẽ -sẽ ba u
Nsãn kaplãŋ sya cĩĩnde ye? 32 Wo
sẽ -sẽ ga waha yee nawee- me pe
ba u lɛhɛ wãã ye.» Pe ba fya pe
nabuar na, pe byɛ le sya cĩĩnde ma
yee Nsãn pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.
33 Loo na, pe n ba Yesu pye ma yee,
poo cã na? Yesu n -sẽ pe pye ma
yee: «Ya'a yee ke syi, ta bya n saa
ye yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii na
ye.»

12

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma kra tawarfa wĩĩ nde ne
(Mat 21.33-46; Luke 20.9-19)

1 Loo kur ye, Yesu n kakuãcran
nde pãã pe ye ma yee: «Dya waa
ba defĩĩ katyir tar le, ma te klaha
tã, ma ke defĩĩ pii yĩĩtyaha cɛr,
ma dur ma te tar sẽŋsaha fla fãã.
Tuu koo pye wa, u n te tar yaha
tawarfa mpãy ye, ma tɛr yrãhã
ye. 2 Te defĩĩ pii yiyale le ba nɔ,
u tarfua n kuee, ma tẽntẽle waa
lɛhɛ wãã pe tawarfa ye, u ga woo
lay sya ba. 3 Pe tawarfa n ga u yigi,
ma u gbã, ma u dur wãã kãnwai
ne. 4 U tarfua n dur, ma maha u
tẽntẽle waa lɛhɛ wãã pe tawarfa
ye. Pe n maha ga woo gbã yĩŋ
kuɛ ye, ma dur ma u tyɛhɛ. 5 U
tarfua n maha waa ter lɛhɛ wãã
ke tɛhɛ tãã wuhu na. Pe n ga woo
yigi, ma u boo. U tarfua n maha
tẽntẽbir busãã nɔ wãã koo syi. Pe
tawarfa n gbãr taha mpãy na, ma
mpãy boo.
6 U tarfua dya nen waa pye, u
ntãŋ ba dye gboho u tãy. U n woo
lɛhɛ wãã pe ye kur ye ma yee:
‹Laa na, pe n gaha nagboho ta woo
na.› 7 Pe tawarfa n ga pe ya pye
ma yee: ‹Wii tuu ga ba nii tarfua,
woo kẽ nwo. -Too u boo, te wãn
byɛ n ba nii wo wãn!› 8 Pe n u dya
yigi, ma u boo, ma u nakugu gbe
miy yi wãã te defĩĩ tar nkur ye.»
9 Yesu n pe nawee- yey ma yee:
«Yagaa, u tarfua ga lii pye? U ga
ba pa, u ba pe tawarfa mii boo
kãã, tuu te tar yaha nawee- mpãy
ye. 10 N cã ye kapãn nde yãã kal
Yãhã sabangbãŋ wo, lii le n yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba
sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ ke dur yĩŋ
yãã
ke nwoŋ wãfãã wo.
11 Yãhã ke lii pye, loo ne nde.
Laanwɔ wĩĩ ne too n yãã yĩnde
ne.› »
12 Pe Yiifee- yahaseefa pe yãã
Yesu tuu kakuãcran nde pãã wãã
pe kẽ, pe n nii u yigisaha kɛ, ma
-sẽ ba fya pe nabuar na. Pe n tyii
u na ma tɛr.

Nawee yai la kufar wãdãã ne?
(Mat 22.15-22; Luke 20.20-26)

13 Loo kur ye, pe Yiifee- ya-
haseefa n ga Farisyɛ̃ mpãy nɔ wãã
Yesu ye, tesẽ Yɛrɔte nawee- mpãy
ne ma yee, pe ba u plaha yigi
kayey laa ne. 14 Pe n pa, maa Yesu
pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cã ma
cĩĩnde ya pãã. Ma sẽ n fya nawee
yĩnde na ye. Nawee ma sya nii
mii syi dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye
ye. Ma nawee- klaha cĩĩnde ya
ne Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ na. Wo
yar nde ne: Wo kãnde na, wo yai
la kufar wãwãã ne fãngafa byɛ
yĩŋfua kẽ laa, wo sẽ yai te wãwãã
ne u kẽ ye? Wo naa re wãã laa,
wa'a syi naa re wãã ye?»
15 Yesu -sẽ ba cã pe sẽ laha u ye
ye. U n pe pye ma yee: «Nwa ta
ye n ta wãleŋ kɛ namihi wo? -
Ye ga pa ra kẽ ntẽn war waa ne
ta n ba yãŋ!» 16 Pe n ga pa ntẽn
war waa ne. Yesu n pe yey ma
yee: «Yoo yirfua pe pye ta u na
nwo, u myaha ne?» Pe n yee, a
u fãngafa byɛ yĩŋfua yirfua kẽ u
myaha ne. 17 Loo na, Yesu n pe
pye ma yee: «Ah -ye naa u fãngafa
byɛ yĩŋfua dãã u myaha wãn ne,
-tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn
ne!» Yesu kapãn nde n pe laam
wɔ.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mat 22.23-33; Luke 20.27-40)

18 Yiifee- yahaseefa mpãy pe naa
n yee Sadusyɛ̃, pe n pa Yesu fla na.
Poo me pe n yee, a mpãy pe ku
wa, pe saa ba yir gbã wo ye. 19 Pe
n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, wo
faale wãdyaha Musa bii kãnde laa
yar wo na, le nde: ‹Naa ma pye
cĩĩfua ne, ma ba ku u cɔɔ yaha,
kicar sẽ kẽ u ye ye, u cĩĩfua yai u
u calangusya gbe, pe n kicar see u
lɛfua kẽ, wii tuu ku.› 20 Ãhã, dya
waa -sẽ pye, cĩĩfa kuay ne. U dya
n ba cɔɔ sya, ma ku u yaha, puee
sẽ kẽ ye. 21 U taha n u calangusya
gbe, ma ba ku u yaha, puee sẽ
maha kẽ. U taha n u gbe, loo katɛ
nen ya. 22 Koo syi ya, koo syi ya,
poo kuasĩĩ byɛ n u cɔɔ yãã cã cɔɔ,
pe sẽ -sẽ puee yãã see u na ye. Loo
kur ye, u cɔɔ n ba ku u ya ndoŋ.
23 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir
gbã wo per gii, u cɔɔ ga ba nii yoo
wũũ pe laam wo? Poo kuasĩĩ byɛ
sẽ u yãã cã la cɔɔ?»
24 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ye
plaha loo nde ne ma yee, a mpãy
pe ku wa, pe saa ba yir gbã wo
ye. Ye sẽ Yãhã sabangbãŋ wũhũ
cã ye, ye sẽ maha Yãhã fãnga cã
ye, koo kẽ. 25 Ye sẽ yãã, mpãy pe
ku wa, pe ma ba yir gbã wo, pe
ga nii mii yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãŋ syi
dyaŋ yãhãyĩŋ na. Naam tesẽ ca
ne, pe saa ba naa pe ya gbe ye.
26 -Ye yãŋ, Musa lii yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo nakur wãyir
wĩĩ na gbã wo, -ye ye laam too
le na! U yee Yãhã yĩmbui yi le
ngur wambule fla na, ma u pye
ma yee: ‹Ndoo tẽ ma Yãhã Brama*
ye, Yisyake ne, Dyakuba ne.› »
27 Loo na, Yesu n pe yar laha ma
yee: «Mpãy pe ku, pe ma yrãŋ
Yãhã yĩnde na. Yii tee n yee nakur
saa ba yir gbã wo ye, ye sroŋ plaha
loo nde ne.»

Yãhã kãnde kataŋ wo, lii loo le ma yĩŋ?
(Mat 22.34-40; Luke 10.25-28)

28 Yãhã kaiyarfua waa ba luhu
ke kaplãŋ ne pe Sadusyɛ̃ pe naa
n tyĩn Yesu ne. Tuu yãã Yesu pe
Sadusyɛ̃ yɛ̃ sya ma pe gbihi yar
cĩĩnde ne, u n yũhũ crã u na, ma
u yey ma yee: «Yãhã kãnde kataŋ
wo, lii loo le ma yĩŋ?» 29 Yesu n
u yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã kãnde
kataŋ wo, lii le ma yĩŋ, loo ne nde:
‹Yiisrɛfa, -ye naa n luhu! Yãhã
neŋ ya ke ma, Yãhã gii ke ma wo
Yĩŋfua.› 30 Tesẽ: ‹Ta, ma Yĩŋfua

* **12:26** 12.26 Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

Yãhã wĩĩ n naa n tãy ma ye, le tɛr
wãn byɛ yaha, le gboho tãŋ ma
laam byɛ wo, le nii tãŋ ma yrã byɛ
na, ma kacãn byɛ n pye tãŋ loo na,
ma fãnga byɛ ne.› 31 Lii le -sẽ taha
le na, loo ne nde: ‹Ma ya wĩĩ le
n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma
nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke
syi.› Yãhã kãnde kataŋ wo, laa sẽ
tɛr koo syãŋ ngĩĩ yaha ye.»

32 U Yãhã kaiyarfua n Yesu pye
loo na ma yee: «Ãwã Yĩŋfua, lii
raa pãã le cĩĩnde pua kẽ: Yãhã
ya kẽ ke ma Yãhã. Yãhã gaa sẽ
maha wee nantãŋ mii koo ya sẽ
kẽ ye. 33 Loo ne, nawee yai Yãhã
wĩĩ le gboho tãŋ u laam byɛ wo, u
kacãn byɛ n pye tãŋ loo na, le n nii
tãŋ u yrã byɛ na, u fãnga byɛ ne.
Tesẽ, u ya wĩĩ le n tãy u ye mii syi
dyaŋ, u nampyeŋ wĩĩ le tãy u ye ke
syi. Koo kataŋ syãŋ ngĩĩ puar wãn
wãboo tesẽ te wãsuhu na Yãhã kẽ,
ma suhu diŋ wãyiŋ ne.»

34 Yesu tuu yãã u Yãhã kaiyarfua
kai- ngĩĩ pãã laantor ne, u n u pye
ma yee: «Ma laam wo, ma le sya
gbe taha wa ma yee ma ma Yãhã
Yai wũũ.» Loo kur ye, waa sẽ
maha sya, ma u yey laa ne ye.

Lii pe Yiifee- yahaseefa pãã u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ na
(Mat 22.41-46; Luke 20.41-44)

35 Yesu pye ke Yãhã kangbãŋ
laam wo, ma naa nawee- klaha.
U n ba kayey nde yey ma yee:
«Yãhã kaiyarfa pye mii ma yee,
a u Yãhã Yĩndefua Crise ma wo
faale wãdyaha Dawide kur kuɛ
puee waa? 36 Yãhã Yrã Fãnga ke
pye Dawide na, woo gɛ bii le pãã
ma yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma
yee:
Pa tege nii ta kãndigi koho kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor
le ma kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã
tã pe na.› »

37 Yesu n pe yey ma yee: «Daw-
ide gɛ tuu naa u Yãhã Yĩndefua
yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua -sẽ ga maha
pye mii u nii Dawide kur kuɛ puee
waa?»

Yesu pe nabuar yar pe pe ya yigi mpãy ne
(Mat 23.1-36; Luke 20.45-47)

Pe nabuar naa n luhu Yesu ye
nuhu ne. 38 U naa pe klaha, ma
naa pe yar ma yee: «Ye ma syi
ye naa n yãŋ Yãhã kaiyarfa na ye,
poo mpãy pe pe ya yi nayrengbãy
ne, pe le n tay. Pe maha n
yãŋ pe naa pe syar nangbãsyaha
ne nanihi teebɛhɛ wo. 39 Yiifee-
yawãhã nwey wo, tesẽ nanihi sedi
flɛ wo, niisar rii nawee- byɛ yĩnde
le yi n too re na, too syi niisar
pe ne kɛ pe nii. 40 Poo me pe
calangusyam koho wãn byɛ sya
n kãã pe ye, pe dur pe pe ya ta
naweeyɔ̃m dyaŋ, pe Yãhã ka syar
kaplãmbuar ne, pe sya ma-. Koo
byɛ wãpẽn draha ga ba pe dye, ke
la ke sya gboho tɛr.»

Calangusya nawũũ waa ba ngaa kẽ
(Luke 21.1-4)

41 Ke Yãhã kangbãŋ laam wo,
teelaa fla ma, nawee- pe ne ga war
le yaha Yãhã kẽ. Yesu n ka, ma
ga nii ke fla na, ma nii pe nawee-
yãŋ war lesaha wo. Walefa mpãy
naa war le dege. 42 Calangusya
nawũũ waa n ba nɔ, ma ntẽn war
puabɛhɛ nkãy le, wãm syãm ya.

43 Yesu n u kãnyãrwai yee ba,
maa pe yar ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: U calangusya nwo
kla le, ma sya ta tɛr pe nawee- mii
byɛ yaha. 44 War mpãy nawee- mii
pe sya n le dege, pe wee kla pe
yĩnde na ye. Cɔɔ nwo u nawãn
ne, tuu car gii le, koo ya ke -sẽ pye
u ye. Ngaa sẽ maha wee u ye u n
ga di ye.»

13

Kayĩhĩ nkãy ke n pai kãntrahafa dye driyɛ̃ n cã kua (Mat 24.1-31; Luke 21.5-28)

1 Yesu tuu naa n yi ke Yãhã
kangbãŋ wo u kãnyãrwai ne, u
kãnyãrwai waa n u pye ma yee:
«Wo Yĩŋfua, te Yãhã kangbãŋ
nwey wãfãã yãŋ! Ntẽmbar rii pe
ta, ma re fãã te wãyɔ̃ŋ!» 2 Yesu n
u yɛ̃ sya ma yee: «Yãhã kangbãŋ
wãgboho nge taa yãã, ke ga ba
too. Ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa ba
taha ta nii ke nampyeŋ na ye; te
byɛ ga ba traha.»
3 Loo kur ye, Yesu pye ke wolifyɛ
katyir yãŋ yĩŋ na. U pye u ba nii,
ma yĩntaha sroŋ ke Yãhã kangbãŋ
ne. U kãnyãrwai resyar mpãy n
yũhũ crã u tãy. Pyar ye ba me,
Syake ne, Nsãn ne tesẽ Andere ne.
Poo ya n Yesu yey ma yee: 4 «Wo
Yĩŋfua, taa naa ke Yãhã kangbãŋ
wãtoo wĩĩ pãã, wo yar ke tooyale
ne cigege, ma suhu kayar lii ne le
ga ba waha ta nawee- n koo kai-
ngĩĩ pyeyale cã.»
5 Yesu n -sẽ too ke kai- na, ma
nii pe yar ma yee: «-Ye naa yii
yigi, waa kawar ma syi waha ba
ye yĩntar figi ye! 6 Ye sẽ yãã,
nawee- busãã ga ba ta myaha taha
pe ya na, pe naa kawar fua pe yee,
a poo me u Yãhã Yĩndefua. Pe
ga ba nawee- busãã wlaŋ koo ne.
7 Ye ma ba luhu pe yee naan ma
tũntũn woo, te ma deydey woo,
ya'a syi ye fya ye! Koo kayĩhĩ
yai ke dye, le sẽ -sẽ ga ba pye
driyɛ̃ wãkuaŋ le yalebya wo ye.
8 Nawee- tergaafa ga ba naa naan
miy ter gaa ne. Yĩŋfua waa ga
ba yir u nawee- ne, u ga naan
miy yĩŋfua waa ter ne. Kãntraha
wãyɛhɛ ga ba nihi kubɛhɛ nkãy
wo. Fããpihi ga ba dye. Ke kãnkai-
ga ba nii mii calaifua wãn dyaŋ te
ma ne yir u na, te naa u yaa.
9 Yii poo na, -ye naa yii yigi ye
kãnkai- wo! Nawee- mpãy ga ba
ye yigi naa n gaha kasãhã saha
wo, pe ga naa n sãhã. Gbãr, ye
wãn kẽ te ne Yiifee- yawãhã nwey
wo. Pe ga ba ye yigi naa n gaha
fãngafa mpãy yaha ye, tesẽ yĩŋfa
mpãy ne ndoo wĩĩ na. Loo gɛ ga
ba nii yĩŋ, ye n waha ta wĩĩ pãã
pe yaha ye. 10 Le Yãhã Yai kapãyĩĩ
yai le cãã pãã kãntraha terfa byɛ
n le luhu, kai- ngĩĩ n cã ba pye.
11 Pe ma ye yigi per gii ma n gaha
ye ne kasãhã saha wo, ye ma syi
ye ntãŋ cɛr ye naa n yee, kapãn
sẽ n gaha yãã ye yɛ̃ na ye. Ke
fla na, kaplãŋ nkãy ma ga too dye
ye laam wo, -ye koo pãã! Ke saa
pye ye laam kaplãŋ ye, Yãhã Yrã
Fãnga wũhũ kẽ. 12 Nawee- mpãy
ga ba pe nampyesey wãã pe n boo
ta wĩĩ na. Tuhufa mpãy ga ba loo
pye pe pii na. Kicar mpãy ga ba
wã klaha pe pe seefa laha, pe ta
pe n pe boo. 13 Ye wĩĩ ga ba fũhũ
nawee- byɛ ye ta wĩĩ na. Wii ma
-sẽ waha plãhã kuee ra kur ye ke
kãnkai- byɛ wo, Yãhã ga ba u sya
yaha.»

14 Kaplãŋ nkãy ke n taha, wii ma
ke kal u yai u ke war yɔ̃! Yesu n
maha yee: «Yaa ba cĩĩndɛ kapihi
yãã fla ngii wo ke sẽ yai ke pye
ye. Loo yale wo, mpãy pe ga ba
pye Yudɛ wo, pe fã naa n gaha yãy
kuɛ koho na. 15 Wii ma ba pye
gbegbaha yĩntraha wo, u ma syi
yee woo ga tege dye nwoŋ wo, u
ga wãn taa gbe yigi ye. U naa n
fã! 16 Wii ma ba pye u tar wo, u
ma syi yee woo nayrengbãŋ kuee
kaha wo, woo ga dur ga ke gbe ye.
U naa n fã! 17 Too plii nde na, ca
mpãy pe ma laha ne, tesẽ mpãy ne
pe ma pii ne pe n wãr, pe fɛn ga ba
gboho tɛr. 18 -Ye naa Yãhã nar te
fee plii nde ma syi sroŋ wɛrngbãn
cãã ne ye! 19 Ye sẽ yãã, Yãhã ke
driyɛ̃ tãhã, ma sya ba waa yagaa
na, too plii nde fɛn wãpee syi sẽ
yãã yãã ye. Te syi saa maha ba yãã
yãã ye. 20 Yãhã ma ne yee ke sẽ yɛr

kaa wãyikãã na te wãfãy plii yɛ̃ na
ye, waa yĩŋ gɛ saa ne wloho yi ye.
Ke -sẽ yɛr koo kaa wãyikãã na ke
laampii wĩĩ na, mpãy ke yãŋ yi pe
nii ke wãm.
21 Loo na, wii ma ye pye, a u
Yãhã Yĩndefua ma nwo, u Yãhã
Yĩndefua ma nwaala, ya'a syi le
sya ye! 22 Ye sẽ yãã, kawar Yãhã
yĩndefa tesẽ kawar Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa ne, pe ga ba yi. Pe ga ba naa
yɛ̃kã wũhũ pye, tesẽ laanwɔ wũhũ
ne, pe naa nawee- wlaŋ. Mpãy
gɛ Yãhã pe yãŋ yi, pe ma yee pe
sẽ waha pe ya na ye, pe ga waha
wlaŋ. 23 -Ye naa yii yigi, n nwo tẽ
ye cãã n yar ke kai- byɛ ne!
24 Too fɛn nde plii kur ye, yai ga
ba gbã tã, yroŋ saa ba pye cãã-
ne ye. 25 Yrompii ga ba kuã too
kãntraha na; ke yãhãyĩŋ wãn byɛ
ga ba gbã wlãhã te ya wo. 26 Loo
na, nawee- byɛ ga ba u Nawee
Puee yãã yãhãsyɔ̃r na, tuu n pai
fãngangbãŋ ne, maha yãhãyĩŋ
nayɔ̃r ne. 27 U ga ba yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ nɔ wãã driyɛ̃ teebɛhɛ byɛ
wo. Nawee- mpãy pe yãŋ yi, pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ga pe byɛ wãã
driyɛ̃ kur byɛ wo.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?
(Mat 24.32-35; Luke 21.29-33)

28 Yesu n maha pe yar
kakuãcran ne ma yee: «Nasar
nkugu ke wo klaha lii ne, ye yai
ye le cã. Ye sẽ yãã, ke katyigi ma
kayampẽn yi, ma maha wampẽn
fe, yaa cã ke wãsa yale nɔ gbe
taha. 29 Koo syi dyaŋ, ye ma ba
kai- ngĩĩ yãã ke n pye, ye -sẽ cã u
Nawee Puee ma, u dur n pai. 30 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa
byɛ saa ku tãŋ mii kai- ngĩĩ sẽ
pye poo mpãy yĩnde na ye. 31 Ke
yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te
ga ba kua kãã te saa ba pye ye;
ta kaplãŋ koo -sẽ na, koo ga nii
wãkuayãã saa pye ke na ye.»

Driyɛ̃ wãkuayale ga ba naweefe gbe
(Mat 24.36-44)

32 Yesu n maha pe gbihi yar
taha ma yee: «U Nawee Puee
wãdurbaŋ ke n pai dye per gii,
waa sẽ koo per cã tesẽ le yale
ne ye. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ pe ma
yãhãyĩŋ na, pe sẽ ke per cã ye.
Ndoo ke Dya, ta bya sẽ ke per cã
ye. Ta Tuhufua Yãhã ya ke le cã.
33 Tee sẽ ke per cã ye, -ye yii yigi,
ye ma syi ye ba pye ye sã wãy ye!
34 Le ga ba nii mii dya waa wãŋ syi
dyaŋ, tuu ka yrãhã ye. Tuu ga tɛr,
u u kaha yaha u tẽntẽbir kẽ, pe
naa ke yigi. U ke tẽŋ la klaha pe
byɛ kẽ, ma u kapahayɛ̃ sẽŋfua pye
u yĩntaha ta, u ma syi u sã wãy ye.
35 Ye byɛ, ya'a syi ye sã wãy ye, ye
ma n faha yii na ye! Ndoo wii, n
ma mii u kahafua dyaŋ, ye sẽ ta
wãdurba yale cã ye: Yainkɔŋ laa,
yĩndyaha laa, ngupa wãkui yale
laa, sukũhũntãy laa, ye sẽ le cã ye.
36 Ta wãdurbaŋ ga ba ye fe gbe; ye
ma syi ta n ba ye yãã tee sã wãy
ye. 37 Tẽ lii pãã ye ye, n le pãã
nawee- byɛ ye: Ye ma syi ye ba sã
wãy ye faha yii na ye!»

14

Pe Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Luke 22.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yiifee- gbar tii pe n yee
syayaha gbar, te wãdyeŋ ba kuee
plii sĩĩ. Too plii ba wãã dye gbar tii
ne pe sẽ ncasur bur di te na ye. Pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe Yãhã
kaiyarfa ne, pe Yesu yuhu naa n
kɛ, pe ma u yigi pe u boo. 2 Pe n
pe ya klaha ta ma yee: «Wo saha
u yigi te gbar yale wo ye. Mii loo
sẽ ne ye, pe nawee- ga waha yir,
pe yee le sẽ yai poo ye ye.»

Cɔɔ waa lasekole woo Yesu yĩŋ na
(Mat 26.6-13; Nsãn 12.1-8)

3 Yesu pye Gbetane wo u
kãnyãrwai ne, Syimu kaha wo,
Syimu wii tuu pye gber. Yesu ba
tege nii wa nawee- ne, ma ga sro
di. Cɔɔ waa n ba dye yablater
ntẽmblaha bule ne u koho wo.
Lasekole waa ter pye le wo, pe
n yee nardi, nawãm sẽ naa u dir
yey ye. U cɔɔ n le bule yɛ̃ naha
ka, ma u lasekole woo Yesu yĩŋ
na. 4 Nawee- mpãy pe pye ke fla
na, le sẽ tãy mpãy ye ye. Pe n yɛ̃
kuã ma yee: «Lasekole nwo ter
syi wãklaha- yĩŋ? 5 Pe ma ne u
par war nagbey sẽnsye syi, ma pe
war wãã fɛnfa kẽ, loo sẽ puar la?»
Pe n nii n tyõr ma yee, u cɔɔ sẽ le
pye yõ ye.
6 Yesu n -sẽ pe pye loo na ma
yee: «Ye tyii u cɔɔ na, u kayĩĩ pye
ra kẽ. 7 Ye sẽ yãã, yalebyɛ fɛnfa
ma ye ne. Per gii ma yai ye ye,
ye ga waha naa kayũhũ pye pe kẽ.
Ndoo -sẽ nwo, n saa ba pye yãã ye
ne nantãŋ ye. 8 Cɔɔ nwo tuu yia lii
na, loo tuu pye ra kẽ. Ye sẽ cã la,
ta nakugu kẽ tuu cãã gbihi wa gbĩĩ
wãleŋ na? 9 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Pe ma ba le Yãhã kapãyĩĩ
wũhũ tõr teelii teelii kãntraha nge
na, pe ga u cɔɔ nwo bya wĩĩ pãã,
lii tuu pye ra kẽ. U wĩĩ ma syi le
faha yãã nawee- na ye.»

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mat 26.14-16; Luke 22.3-6)

10 Pe Yesu kãnyãrwai sẽnsye
syãm mii wo, waa pye pe naa u
yee Syikaryɔtefa Yuda. U n ka,
maa Yãhã yũndefa yĩŋfa pye, woo
n traha u Yesu yi pe kẽ. 11 Pe le
luhu, le n tãy pe ye, pe n yee pe
ga ba u kẽ war yɛ̃ gaa ne, Yuda n
nii Yesu wãyi wĩĩ kɛ pe kẽ.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mat 26.17-25; Luke 22.7-14, 21-23; Nsãn 13.21-30)

12 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur
bur di ye, te ba nɔ wa. Ke per
cir na, pe ne mbapẽnge boo. Koo
per na Yesu kãnyãrwai n u yey ma
yee: «Ma laam wo, ma yee too
ga te syayaha gbar dir yĩntaha yi
na ma kẽ?» 13 Yesu n u nawee-
syãm mpãy lɛhɛ wãã, ma pe pye
ma yee: «-Ye ka Yurusalɛm laam
wo, ye n gaha dya waa wãã sya
lakugbãi ne, tuu tẽŋ yĩŋ na. -Ye
naa n taha u na! 14 U ma ga dye
kaha gii wo, -ye u kahafua pye
ye yee: Wo Yĩŋfua yee, nwoŋ gii
tuu n pai syayaha gbar dir di u
kãnyãrwai ne, ke ma na? 15 U ga
ye yar nwongbãŋ gaa na, ke kaha
gbegbaha yĩŋ na. Yaa ke nwoŋ
yãã ke laam ne, ke gbihi ta nii
wa, wãn byɛ ne ke wo. Koo fla
kẽ tee ga te dir yĩntaha yi wo kẽ.»
16 Pe kãnyãrwai mii n ka le klo wo.
Yesu tuu ba pe yar mii, pe n ga
yãã ke syi, ma te syayaha gbar dir
yĩntaha yi.
17 Ke yainkɔŋ wo, Yesu n pa u
kãnyãrwai sẽnsye syãm ne. 18 Pe
pye pe naa n di nantãŋ, Yesu n
pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Yii mpãy tee n di ra ne,
ye laam wo waa ma u ga ra yi ta
napĩĩ- kẽ.» 19 Le n pe kãnyãrwai
byɛ laam wlãhã, pe n nii u yey pe
ya wuhu na ma n yee: «Yĩŋfua,
ndoo la?» 20 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Yii nawee- sẽnsye syãm
mii nen waa kẽ, wii ruu u koho
wãã le ra ne wãcɛŋ tasa laam
wo. 21 Cĩĩnde ne, u Nawee Puee
ga ku mii le yrũhũ ta nii Yãhã
sabangbãŋ wo mii. Wii fɛn te -sẽ
ga cã pee, woo kẽ wii ne tuu u yi
u napĩĩ- kẽ; myaha ne u ma ne see
gɛ see ye.»

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mat 26.26-30; Luke 22.14-20; 1 Kɔr 11.23-25)

22 Pe naa n di, Yesu n bur gbe,
ma syaha kẽ Yãhã ye, ma ke la cɛr
wãã u kãnyãrwai kẽ ma yee: «-Ye
sya di, ke ma ta kadye draha wo!»
23 U n maha defĩĩ sekui gbe, ma
syaha kẽ Yãhã ye, ma le sekui wãã
pe kẽ, pe byɛ n wɔ. 24 U n pe pye

ma yee: «Pe ma ta ntõr draha wo,
ta ntõr rii te ga woo, nabuar ntãŋ
n cã dye Yãhã tãy, naambiyãrfãn
tii ke bii le pe ne te n cã yĩntaha
ta. 25 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: N
saa maha defĩĩ wɔ yãã kãntraha
nge na ye. N ga ka Yãhã yai klo
wo, n cã ga koo fla defĩĩ wɔ.»
26 Loo kur ye, pe n Yãhã sey yay
taa ne, ma yir ma ka ke wolifyɛ
katyir yãŋ yĩŋ na.

Yesu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.31-35; Luke 22.31-34; Nsãn 13.36-38)

27 Ke wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na,
Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee:
«Ye byɛ ga ba dur yi ta kur ye. Le
yĩntaha ma le yrũhũ ta yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
‹N ga ba u mbanaha gbã boo, pe
mbaa byɛ n fã cããŋ.› » 28 Yesu n
pe yar taha ma yee: «Ta wãku kur
ye, n ma ba yir gbã wo, n ga ba cãã
tɛr ye yaha Galɛlɛ kãntraha wo.»
29 Pyar n u yẽ wãã sya ma yee:
«Mii byɛ ma sya ga ba dur yi ma
kur ye, ndoo saa yi kãã ma kur ye
ye.» 30 Yesu n u pye ma yee: «Ta
n cĩĩnde nde pãã ma ye: Ke nanga
yĩmper nge bya wo, ngupuai saa
kui u tɛhɛ syãŋ tã ye, ma -sẽ ga
ta wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee ma sẽ
ndoo cã ye.» 31 Pyar n maha le
gbihi gbey pãã taha ma yee: «N
saa ba le kai n yee n sẽ ma cã ye,
n ma sya ga gbã ku ma ne.» Pe
kãnyãrwai mii byɛ n loo nen ya
pãã pe ya ndoŋ.

Yesu Yãhã wãnar Gesanɛ fla na
(Mat 26.36-46; Luke 22.39-46)

32 Loo kur ye, pe n ga nɔ fla
ngaa na pe n yee Gesanɛ. Yesu n
u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye nii
kuee nwo, ta n ga Yãhã nar.» 33 U
n Pyar yigi taha u ya na Syake ne,
Nsãn ne. Pe naa n gaha, u ntãŋ
n nii u cɛr fãnga ne. 34 U n pe
pye ma yee: «Ta laam byɛ wlãhã,
ma nii mii gbãku wĩĩ laa dyaŋ. -
Ye kuee nwo wo, ye ma syi ye sã
wãy ye!» 35 U n faa ka yaha ye, ma
ga kãnklũy gbãã kãntraha na, ma
pãã Yãhã ne ma yee, a le ma yai ke
ye, loo yale wãfãy le kuã tɛr woo
na. 36 Tuu naa n pãã Yãhã ne mii
le nde: «Yãhã ra Tuhufua, ma yia
kai- byɛ na. Le kayĩhĩ yale kuã tɛr
ra na, lii le n pai nde. N sẽ -sẽ yee
ta laam wĩĩ le pye ye, ma laam wĩĩ
loo le n naa n pye.»
37 Tuu loo pãã wa, u n dur ba
u kãnyãrwai tãã mii fla na, ma ba
pe yãã pe sã wãy. U n Pyar pye ma
yee: «Syimu, ma sã wãy! Ke n ta
ma sẽ waha kuee yrãŋ, ma yalaale
gɛ dye ye? 38 Ye byɛ, ya'a syi maha
sã wãy ye! -Ye naa Yãhã nar ye
ma syi ye ba dye kapee- wãpyeŋ
wo ye! Nawee laam yĩĩ kayũhũ
wãpye wĩĩ ne, u -sẽ nɔ gbɛr ke
wãpyeŋ na.»
39 U n maha tɛr u ya ya yahasee
ye, ma maha ga pãã Yãhã ne ke
faale wãŋ syi dyaŋ. 40 U n dur
ba, ma maha ba u kãnyãrwai yãã
wãy na; pe wãy n sya naa pe
yĩnkaasyikuey ndege pe kẽ. Pe ga
u yẽ sya lii ne pe sẽ le cã ye. 41 Tuu
ga dur ke tɛhɛ tãã wuhu na, u n pe
pye ma yee: «-Ye maha sã wãy, ma
n wũũ! Le kua, ke yai ke dyaŋ,
le yale nɔ wa. -Ye naa n yãŋ, pe
ga u Nawee Puee yi kapeepyefa kẽ
yagaa. 42 -Ye yir wo n tɛr! Ye sẽ
yãã, dya wii tuu ra yi ta napĩĩ- kẽ,
u nwo u n pai.»

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Luke 22.47-53; Nsãn 18.3-12)

43 Yesu naa n pãã nantãŋ, Yuda
n pa. Pe kãnyãrwai sẽnsye syãm
mii waa ba kẽ u ne. Nabuar raa
pye u ne, yũntruẽ ne, tesẽ kãhã
ne. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ
pe Yãhã kaiyarfa ne, ma suhu pe
wãlɛ ne, poo kẽ pe ba pe lɛhɛ wãã,
pe ba Yesu kɛ yigi. 44 U Yuda
wii tuu ba yi kãã Yesu kur ye, u

n pe nawee- yar yaha naambiyãr
syaha gaa ter ne, pe n waha Yesu
cã. U ba pe pye ma yee: «Dya
wii tẽ ga ba syar naambiyãr syaha
ne, yaa cã woo kẽ tee n kɛ. -Ye
ba u yigi yɔ̃ kãnkãŋ, ye ka u ne!»
45 Yuda tuu ba nɔ, u n ta tɛr yũhũ
crã Yesu na, ma u pye ma yee:
«Yĩŋfua», ma u syar ke naambiyãr
syaha ne. 46 Pe nawee- mii n -sẽ
koho taha Yesu na, ma u yigi.
47 Yesu kãnyãrwai mpãy pe pye,
poo nen waa n u yũntrũhũ kuã,
ma Yãhã yũndefa yĩŋfua tẽntẽle
gbã, ma sya ndityɛ gbã cɛr kãã
u kẽ. 48 Yesu n pe nawee- pye
ma yee: «Tee pa ra yigisaha wo
yũntruɛ̃ ne tesẽ kãhã ne, kapeep-
yefua la ra ne? 49 Plii byɛ n pye
ye ne, ma naa nawee- klaha Yãhã
kangbãŋ laam wo, ye sẽ -sẽ ra yigi
koo fla na ye. Nkãy ke bii cãã
yrũhũ yar yaha Yãhã sabangbãŋ
wo, koo kẽ ke n pye yagaa.»
50 Loo na, u kãnyãrwai byɛ n fã
tɛr u yaha. 51 Naanfãnde laa naa
n taha Yesu na. U pye fai laa ya
ne u kadye na. Pe n yee pe ga u
yigi. 52 U n le fai miy yaha, ma fã
tɛr kadyepua ne.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mat 26.57-68; Luke 22.54-55, 63-71; Nsãn 18.13-14, 19-24)

53 Loo kur ye, pe Yesu yigifa n
ka u ne Yãhã yũndefa yĩŋfua fla
na. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa byɛ,
pe wãlɛ ne, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa
ne, pe n pe ya wãã ba ke fla na.
54 Pyar -sẽ pye u yuhu dey naa
n taha Yesu na, ma sya ba dye u
Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo, ma
tege nii wlãhã ke kaha sẽŋfa ne
ndyin wo, ma naa waha pe ne.
55 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ
pe kaplãŋ cɛrwai byɛ ne, pe n nii
kapee- kɛ gbe pãã n taha Yesu na,
kapee- nkãy syi ke ga waha ta pe n
yee Yesu yai wãboo ne. Pe sẽ -sẽ
waha laa kapee yãã u wĩĩ na ye.
56 Nawee- kawar fua naa n taha
Yesu na, ke kaplãŋ sẽ -sẽ naa ke
ya gbe ye. 57 Mpãy ter n yir loo
na ma yee, 58 a poo le luhu u yɛ̃
na tuu yee, a ter Yãhã kangbãŋ
nge nawee- pe fãã nge, woo ga
ba ke yoho, tuu dur u ke fãã plii
tãã nsoho wo. Ke saa maha pye
nawee- pe ke fãã ye. 59 Pe kaplãŋ
sẽ maha ke ya gbe loo nde na ye.
60 U Yãhã yũndefa yĩŋfua n yir
loo na, nawee- byɛ yĩnde na, ma
Yesu yey ma yee: «Nkãy nawee-
mii pe pãã n taha ma na, ma saa
pe yɛ̃ wãã sya la?» 61 Yesu n yaha
le u sẽ laa wãã sya ye. U Yãhã
yũndefa yĩŋfua n maha u yey:
«Mboo la u Yãhã Yĩndefua Crise,
ke Yãhãngbãŋ Dya?» 62 Yesu n u
yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã ndoo kẽ. Ye
ga ba u Nawee Puee yãã, tuu tege
nii kai- byɛ yĩŋ na, ke Yãhãngbãŋ
kãndigi koho kuɛ ye. Yaa maha ba
ra yãã tẽ n pai yãhãsyɔ̃r yĩŋ na.»
63 U Yãhã yũndefa yĩŋfua tuu Yesu
kaplãŋ ngĩĩ luhu, u laam n war u
n sya u ya nayrɛ tyĩn cɛr, ma pe
nawee- pye ma yee: «Le kua, wo
sẽ maha laa kɛ waa ye u wĩĩ na
ye. 64 Tuu n gbar Yãhã ne, ye byɛ
le luhu. Ah ye lii yãã le na?» Pe
byɛ n yee, a tuu yai wãboo ne.
65 Mpãy n yir, ma nii yɛ̃syɔ̃r tu
n woo u na, ma dur ma u yĩmpɛ
paha tã, ma nii u gbã kãntakloŋ
ne, ma nii u yey: «Yoo u ma gbã,
le cã mii ya, -taa wo yar!» Pe n
Yesu wãã ke kaha sẽŋfa kẽ, pe n u
yigi ma u fey kãntaha ne.

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.69-75; Luke 22.56-62; Nsãn 18.15-18, 25-27)

66 Kai- ngĩĩ pyeyale wo, Pyar pye
tãã ye ndyin wo, Yãhã yũndefa
yĩŋfua tẽntẽsyale n pa. 67 Tuu
Pyar yãã u nii naa waha, u
tẽntẽsyale n u gbihi yãŋ, ma u pye
ma yee: «Ma bya pye u Nasarɛtefa
Yesu ne.» 68 Pyar n le kai ma yee:
«N cã na? Taa lii pãã, n sẽ le war

ma ne ye.» U n yi ma ka kãndi wo
kapahayɛ̃ na. Ngupuai n kui.
69 U tẽntẽsyale n u yãã, ma
maha yir, ma nii le pãã nawee- ye
ke fla na, ma yee: «Poo nen waa
kẽ dya nwo ne.» 70 Pyar n maha
le kai.

Saa n pye, mpãy pe pye ke fla
na pe n maha Pyar pye ma yee:
«Le ga waha pye cĩĩnde. Taa n
yi Galɛlɛ wo, poo nawee nen waa
kẽ ma ne.» 71 Pyar n -sẽ nii le
kai ma yee: «Ndoo sẽ kẽ ye rɛhɛ!
Ke ma pye kawar tẽ n fua, Yãhã
ke ra pẽn! Ndoo tesẽ ke Yãhã ne,
tee dya wii wĩĩ pãã, n sẽ u cã ye.»
72 Le yalebya wo, ngupuai waa n
kui. Pyar laam n too le kapãn na,
Yesu tuu naa lii pãã u ye ma ba
yee: «Ngupuai wãkui saa ba tɛhɛ
syãŋ wuhu tã wa ye, ma -sẽ ga ba
ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee mboo
sẽ ra cã ye.» Pyar n too mii na ma
n wũn.

15

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Luke 23.1-5; Nsãn 18.28-38)

1 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy yĩŋ na,
pe Yãhã yũndefa yĩŋfa n pe ya
wãã Yesu wĩĩ na, pe wãlɛ ne, pe
Yãhã kaiyarfa ne, tesẽ pe kaplãŋ
cɛrwai byɛ ne. Loo kur ye, pe n
ta pe n Yesu pua, ma ka u ne u
fãngafua Pilati fla na.

2 Pilati n u yey: «Mboo la pe
Yiifee- Yĩŋfua?» Yesu n u yɛ̃ sya
ma yee: «Ma le pãã.» 3 Pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa kai- busãã pãã naa
n taha Yesu na. 4 Pilati n maha
Yesu yey loo na ma yee: «Ma sẽ
luhu la kai- ngĩĩ byɛ ne, pe pãã n
taha ma na? Ma saa laa wãã sya
la pe ye?» 5 Yesu sẽ -sẽ maha laa
wãã sya ye. Nde n yɛ̃ gbãã Pilati
na.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-26; Luke 23.13-25; Nsãn 18.39—19.16)

6 Dyɛ- byɛ, syayaha gbar ma nɔ,
u fãngafua ma ne nwompihifua
waa yi yaha, wii nawee- pe ne
yãŋ yi. 7 Nwompihifua waa pye,
pe naa u yee Barebaa. U pye
nwompihi wo u kapeepyewai ne.
Pe pye nasyey, ma wãhã cɛr ma
sya nawee boo le na. 8 Nabuar n
dugu taha ga Pilati na, ma ga nii u
yey dyɛ- byɛ pyer ne, tii u ma ne
pye pe kẽ. 9 Pilati n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Ye n yãŋ la, n Yiifee- Yĩŋfua
yi yaha ye kẽ?» 10 U ba cã, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa ba Yesu yigi ba le
soho u koho wo, pe laanyar wĩĩ na.
Koo kẽ u n pe yey ke syi.
11 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa -sẽ mii,
pe ba pe nabuar sũũ wa, pe n yee,
Pilati tuu Barebaa woo yi yaha.
12 Pilati n maha pe pye ma yee:
«Ah wii tee n yee Yiifee- Yĩŋfua,
ye -sẽ yee n woo pye mii?» 13 Pe
n tẽ sya ma yee: «U kuey mar
boo trã na!» 14 Pilati n pe yey:
«U -sẽ kapee lii loo pye?» Pe n
maha tẽ sya fãnga ne ma yee: «U
kuey mar boo trã na!» 15 Pilati
tuu ba yee wa woo ga pe nawee-
laam yĩn, u n Barebaa yi yaha pe
kẽ. U n ta pe seraasyi n Yesu gbã
sãngblã ne, u n maha yee pe ga u
kuey mar yaha trã na.

Seraasyi Yesu lɛr
(Mat 27.27-31; Nsãn 19.2-3)

16 Pe seraasyi mpãy n Yesu yigi
ga u fãngafua tẽntẽsaha kangbãŋ
ndyin wo, ma dur ma ke seraasyi
ndreŋ byɛ yee ba. 17 Pe n yĩŋfua
nayreyãhã le u kẽ, ma ngur maha
ta u yĩŋ na yĩŋfua nkifai dyaŋ,
18 ma nii u lɛr syaha ne ma yee:
«Wo ma syar Yiifee- Yĩŋfua.» 19 Pe
n nii gbã n le u kẽ yĩŋ wo, kipua
kãi ne, ma yɛ̃syɔ̃r tu n woo u na,
ma kãnklũy gbãã u tãy nangbãŋ
wãŋ syi dyaŋ. 20 Pe ba u lɛr wa,

pe n yir ma ke yĩŋfua nayreyãhã yi kãã u na, ma u faale nayrɛ le u na. Pe n yi ga u ne nkur ye, pe n gaha u kuey mar yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Luke 23.26-43; Nsãn 19.17-27)

21 Pe seraasyi n ga Syirɛ̃fa naa waa wãã sya, tuu naa n gaha le klo laam wo. Pe n u ta u n Yesu kueymartrã tẽŋ fãnga na. U myaha ba kẽ Syimu, Lesyãander ye tuhufua ba kẽ u ne Wurfuu ne. 22 Pe n ka Yesu ne teelaa wo pe n yee Gblegbeta; le yĩntaha kẽ, yĩnkluhu fla. 23 Pe n defĩĩ gbe, ma myer le u wo, ma wãã Yesu kẽ tuu sya wɔ. Yesu n pe sye.

24 Pe seraasyi n u kuey mar yir yaha le trã na, ma pyer raa pye pe waha cã, yoo ga Yesu nayrɛ wãn fai lii yãã. 25 U kueymaryale pye ntãŋ gbãyale syi. 26 Tuu kai lii pye pe n u kuey mar, pe ba le kai yrũhũ gbãã yaha le trã ncaha kuɛ ye ma yee: «yiifee- YĨŃfua ʁẽ.»

27 Pe n maha kapeepyefa syãm mpãy kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na, nen nwo Yesu kãndigi kuɛ ye, nen nwo u kãmaŋ kuɛ ye. [28 Ke syi ne, kapãn lii le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: «Pe u tɔ̃r kapeepyefa ne wãcɛŋ,» loo ne le nii n pye loo yale wo.]

29 Kãntɛrfa naa u tyɛhɛ, ma naa yĩŋ figi u na, ma naa n yee: «Ah mboo wii taa naa n yee, a ma ga waha ke Yãhã kangbãŋ cããr, taa dur ma ke fãã plii tãã nsoho wo, 30 ma saa mii sya yaha la yagaa? Tege kãã le trã na kɛ!» 31 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa bya, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii Yesu lɛr ke syi, ma nii pe ya pye ma yee: «U nawee- mpãy sya yaha, u sẽ -sẽ ga waha u yĩŋ yi yaha ye. 32 U Yãhã Yĩndefua Crise, wii u ma Yiisrɛfa Yĩŋfua, u tege kãã yagaa le trã na kɛ! Wo yĩnde ma loo yãã, waa cã u wĩĩ sya cĩĩnde.» Kapeepyefa syãm mpãy pe ba kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya wuhu na, pe naa u tyɛhɛ pe ya ndoŋ.

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Luke 23.44-49; Nsãn 19.28-30)

33 Yaiwlaŋ ba kẽ, wam mpãy syi n paha tã le klo kur byɛ na, ma sya ba yai yĩn. 34 Yaiyĩn yale le ba nɔ Yesu n tẽ sya fãnga ne ma yee: «Yelɔyi, Yelɔyi, lema sabaketani.» Koo yĩntaha kẽ: «Yãhã, Yãhã, nwa ma n ta miy yaha?» 35 Nawee- mpãy pe pye ke fla na, pe n le luhu ma le pãã, a u ma u faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli yee. 36 Poo nen waa n fã ga flũhũflũhũ wãŋ gaa kã le defĩĩtãhãpihi gaa wo, ma ke yi ba kã gbãã kipua kãi na, ma ke wãŋ kuã yir wãã Yesu kẽ tuu ke defĩĩtãhãpihi wãr naa n wɔ. U n dur ma nawee- pye ma yee: «Ye tyii wo n yãŋ, ncã Yeli ga ba u tege le trã na, laa?» 37 Yesu n tẽ sya fãnga ne, ma ku.

38 Loo yalebya wo, Yãhã kangbãŋ nwonuŋ nwonyɛ̃ faasrɛŋ gii ke ba pua tã menmen ke nwonyɛ̃ na, ke n fe jũũ flɛ sĩĩ, ma gbe ncaha ye ma tege tãã ye.

39 Seraasyi yĩŋfua wii u pye Yesu yaha ye, tuu u wãku yãã, u n yee: «Dya nwo pye Yãhã Dya cĩĩnde.»

40 Ca mpãy pye pe ya ndoŋ, pe ba dey yɛr ma naa n yãŋ. Pe laam wo, Madalafa Maari pye, Salme ne, tesẽ Maari waa ne wii tuu pye Syakesyĩnde ye nahafua tesẽ Syose ne. 41 Cãã gii cãã na Yesu naa n tay Galɛlɛ kãntraha wo, pe ca mii naa n taha u na, ma naa tẽŋ nkãy tẽ u kẽ, tesẽ u kãnyãrwai ne. Ca mpãy maha pye ke fla na, pe ba dugu ba Yesu ne Yurusalɛm wo.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mat 27.57-61; Luke 23.50-56; Nsãn 19.38-42)

42 Koo per -sẽ pye, kanii per ga
dye koo yainkɔŋ wo. Nawee- yai
pe cãã kanii kai- gbihi, yai n cã
kua. 43 Koo yainkɔŋ wo, Yosɛfe
wii tuu n yi Yarimate wo, u n
pa Pilati fla na, ma ba sɛr Yesu
nakugu nar u ye. U Yosɛfe pye
Yiifee- yahaseefua waa; pe naa u
yãŋ. U laam wo, u bya naa Yãhã
Yai wãpaŋ yɛhɛ. 44 Pilati tuu le
luhu Yesu ku wa, le n u fe gbe.
U n u seraasyi yĩŋfua yee ba, ma
u yey ke ma pye Yesu wãku yale
dey. 45 Tuu u seraasyi yĩŋfua nwo
yɛ̃ kapãn luhu wa, u n Yosɛfe pye
ma yee u ga waha Yesu nakugu
gbe. 46 Yosɛfe n ga faafĩĩ laa par,
ma ba ta pe n Yesu nakugu tege
le trã na, ma le fai maha tã ke
na, ma ga ke le gbĩĩ laam wo, ma
ntẽmbangbãŋ gaa kloŋ ba paha
tã le gbĩĩ yɛ̃ na. Le gbĩĩ ba gbã
fer* ntẽmblaha wo. 47 Madalafa
Maari, tesẽ Syose nahafua Maari
ne, pe pye pe ba naa Yesu nakugu
yãŋ lesaha wo.

16

Yesu wãyir gbã wo
(Mat 28.1-8; Luke 24.1-12; Nsãn 20.1-10)

1 Ke kanii per yai ba kua wa,
Madalafa Maari, Salme ne, ma
suhu Syake ye nahafua Maari
ne, pe n yi ma ga lasekole par.
Pe ba yee pe n gaha u woo
Yesu nakugu na. 2 Ke kanii per
yĩŋsyii wo, cãwãã per cir* kẽ,
koo sukũhũntãy na yĩnwɔŋ wo,
pe n yir ga le gbĩĩ fla na. 3 Pe
naa pe ya yey: «Yoo n gaha ke
ntẽmbangbãŋ kloŋ kãã wo kẽ le
gbĩĩ yɛ̃ na?» 4 Pe ga nɔ ke fla na,
pe n yee poo ga yãŋ, ma yãã ke
ntẽmbangbãŋ ba kloŋ kãã wa le
gbĩĩ yɛ̃ na.
5 Pe n dye le gbĩĩ laam wo, ma
naanfuɛ̃ waa yãã. U ba tege nii
kãndigi kuɛ ye, nayrengbãŋ ne
wãfigi tuu le, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ba
kẽ. Pe n fya. 6 U n pe pye ma yee:
«Ye ma syi ye fya ye! Nasarɛtefa
Yesu wii pe kuey mar boo trã na,
woo tee n kɛ. Yãhã u yir gbã wo,
u n dur ba yrãŋ na gbaafa ye, u
wee nwo ye. -Ye yãŋ, pe ba u sãy
ta teelii wo, ke fla nge! 7 -Ye ka
yagaa, yaa le pãã Pyar ye, tesẽ pe
kãnyãrwai mii bya ye, ye yee Yesu
ga cãã tɛr pe yaha Galɛlɛ kãntraha
wo. Koo fla kẽ pe n gaha u yãã,
mii tuu ba pe yar wa mii.» 8 Pe n
yi le gbĩĩ wo, ma fã tɛr. Pe ba fya
ma sya ba naa n sege. Pe sẽ n ga
laa pãã waa gɛ ye ye, pe tee ba fya
tɛr.

Yesu u ya yar nawee- mpãy na
(Mat 28.9-10; Luke 24.13-35; Nsãn 20.11-18)

[9 Ke kanii per yĩŋsyii wo, Yesu
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye. U n cãã ga u ya
yar Madalafa Maari na, tuu ba
sãndãpee kuasĩĩ kar tege kãã wii
yĩŋ na. 10 U Maari n ka, ma ga le
pãã Yesu kãnyãrwai ye. Pe laam
ba wlãhã, pe n ba naa n wũn.
11 Pe kãnyãrwai pe le luhu u cɔɔ
yɛ̃ na, tuu yee Yesu yir gbã wo,
woo n u yãã yĩnde ne, pe sẽ le sya
cĩĩnde ye.
12 Loo kur ye, Yesu n maha
u ya yar kaa syi ter kãnyãrwai
syãm mpãy na. Pe kãnyãrwai pye
kãnde wo, ma naa n gaha wlaha
wo. 13 Pe n dur ba, maa le pãã
pe nampyeŋ- ye. Pe n maha yee
cĩĩnde sẽ ne ye.

Yesu tẽn lii le soho u kãnyãrwai koho wo
(Mat 28.16-20; Luke 24.36-49; Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

14 Pe kãnyãrwai sẽnsye nen pye
pe naa n di, Yesu n cã ba u ya yar

* **15:46** 15.46 Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **16:2** 16.2 Koo per kẽ jimaasyi per ne.

pe na loo na. Mpãy pe ba cãã u
yãã gbaa na, ma ba naa le pãã pe
ye, pe naa n yee cĩĩnde sẽ ne ye;
Yesu n loo kuãn pe ye ma yee pe
laam waha tɛr, pe sẽ u kaplãŋ sya
cĩĩnde ye.
15 Loo na, Yesu n ba pe pye ma
yee: «-Ye ka driyɛ̃ kur byɛ wo,
ye ga naa le Yãhã Yai kapãyĩĩ tɔ̃r
nawee- ter byɛ ye! 16 Wii ma le
kapãyĩĩ wĩĩ sya cĩĩnde, pe n ba
u tãã yi loho wo, woofua ga sya
yaha. Wii ma -sẽ yee u sẽ le sya
cĩĩnde ye, woofua saa wãsyayaha
yãã ye. 17 Mpãy pe ga ba le
sya cĩĩnde, pe ga ba naa laanwɔ
wũhũ nkãy pye, koo kẽ ngĩĩ: Pe ga
ba sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na; pe ga ba naa yor
raa ter pãã. 18 Pe ma sya nwɔr
wãã sya gbe yigi koho wo ke syi,
pe ma maha sya naboo tyin wãã
sya wɔ, ngaa saa pe pye ye. Pe ga
ba naa kluɛ taha yanfa na, pe n
naa n jaa.»

Yesu dur ga Yãhã tãy
(Luke 24.50-53; Tẽnl 1.9-11)

19 U Yĩŋfua Yesu tuu loo pãã
wa pe kãnyãrwai ye, Yãhã fãnga
n ta u n kuã yir tɛr fãã yãhãyĩŋ
na, ma ga tege nii Yãhã kãndigi
koho kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na. 20 Pe
kãnyãrwai n tɛr teebɛhɛ byɛ wo,
ma ga nii le kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye.
U Yĩŋfua Yesu pye pe kur ye, pe
n waha laanwɔ wũhũ pye naa n
taha pe kaplãŋ na.]

Luke Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Saba nwo wãyrũhũ yĩŋ

1 Tohofile, waa u wãdyaha ne.
Kai- nkãy ke pye wo nsoho wo
Yesu cãã na, nawee- mpãy ke
wãyrũhũyaha fe gbe. 2 Mpãy ter
ke kai- fegbesaha yãã yĩnde ne,
ma ke yar wo na. Poofa n nii le
Yãhã kapãyĩĩ pããfa. 3 Wãdyaha
Tohofile, ta bya tẽ ke kai- luhu,
n ke gbe ke ya wuhu na, ma ke
yey fũũ, ma ke tɛrsaha cã. Koo kẽ
ta n yee n ga ke yrũhũ yaha, ma
gbe ke fegbecãã na, ma ga waa ke
kuasaha na. 4 N ke yrũhũ ma kẽ,
ma waha cã kai- nkãy nawee- ma
yar Yesu wĩĩ na, cĩĩnde wũhũ kẽ
ke ne.

Dyakaridya u cɔɔ Lisabɛte ne

5 Cãã gii cãã na Yɛrɔte tuu
pye Yudɛ kui yahaseefua, Yãhã
yũndefua waa pye pe naa n yee
Dyakaridya. Pe Yãhã yũndefa
laam wo, mpãy pye pe naa n
yee Dabyafa. U Dyakaridya pye
poo waa. Pe naa u Dyakaridya
cɔɔ yee Lisabɛte. U Dyakaridya
tesẽ u Lisabɛte ne, pe pye u faale
Yãhã yũndefua Yarɔ̃ nwoŋ pii.
6 Dyakaridya tesẽ Lisabɛte ne, pe
syãm byɛ ba sroŋ Yãhã yĩnde na,
ma naa n yãr Yãhã kãnde wo.
7 Lisabɛte -sẽ pye cayroŋ. Nanlɛr
n sya ba nɔ pe na, pe sẽ kicar nen
waa gɛ yãã see ye.

U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle Nsãn wãsee wĩĩ cãã yar yaha

8-9 Per gaa, Dabyafa tẽn tẽ lay ba
maha nɔ ke Yãhã kangbãŋ laam
wo. Dyakaridya n yãŋ yi loo tẽn
na. Loo ne u Dyakaridya pye ke
Yãhã kangbãŋ laam wo, ma naa
wusuna le naa laam wo. 10 U
wusuna leyale wo naa wo, nabuar
pye nkur ye, pe yɛr naa Yãhã nar.
11 Loo nde pyeyale wo, Yĩŋfua
Yãhã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n fe
gbe yi u Dyakaridya na ke Yãhã
kangbãŋ laam wo, ke wusuna
suhusaha fla kãndigi koho kuɛ
ye. 12 Dyakaridya n u yãã, ma
nii n sege fyar koho wo. 13 U
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye ma yee:
«Dyakaridya, ma'a n fya ye, taa
naa Yãhã nar lii ne, ke le sya ma
ye. Ma cɔɔ ga lai gbe, u naa kicar
waa see, ma u myaha taha Nsãn.
14 U wãsee wĩĩ ga ba ma laam
sroŋ flege ma kẽ. Nabuar ga ba
naa nuhu di loo na. 15 U ga ba
nii naweengbãŋ Yĩŋfua Yãhã ye.
U saa ba naa defĩĩ wɔ, tesẽ sẽm
mpãy syi ne pe nawee yigi ye. U
wãyitãŋ u nahafua laha wo, Yãhã
Yrã Fãnga ga ba dye u wo, ke u
laam yĩĩ. 16 U ga ba ta Yiisrɛfa
busãã n dur naa n yãr Yĩŋfua Yãhã
kãnde wo. 17 Yãhã ga ba ta u n
Yãhã kai- cã, tuu maha fãnga yãã
mii faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli
wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ba ta u
n tuhufa wãã le pe kicar ne, tuu
kapeepyefa ta pe n koho klaha,
pe naa pe troho tãhã naweeyɔ̃m
yor wo. U ga ba nawee- gbihi ta
Yĩŋfua Yãhã kẽ.»

18 Dyakaridya n u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ pye ma yee: «Lii raa tɔ̃r
nde, n waha le syi sya la n yee
cĩĩnde? Ndoo ta cɔɔ ne, wo sẽ
lɛ tɛr la syihi wãsee na?» 19 U
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Ndoo kẽ Gaburɛle, n ma
Yãhã tãy ma ke laam wũhũ pye.
Koo ke ra lɛhɛ wãã ma ye, n ba le
kapãyĩĩ nde tɔ̃r ma ye. 20 Kaplãŋ
nkãy tẽ pãã ma ye, le kai pyeyale
ma ba nɔ, le ga pye. Taa sẽ -sẽ
ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, maa nii
bebe ma yɛ̃ ga mar ma ye, ma saa
waha naa n pãã ye. Kai- ngĩĩ ga ba
pye, ma yɛ̃ n cã kuã, ma n waha
dur naa n pãã.» 21 Loo yale wo, te
nabuar rii te pye nkur ye, te naa
Dyakaridya sẽŋ. U tee ba ma kuee

tɛr ke Yãhã kangbãŋ laam wo, le n
pe laam wɔ. 22 U n ba yi, u sẽ waha
pãã pe nabuar ne ye, pe n cã ma
yee u ba ngaa yãã wãytãã wo ke
Yãhã kangbãŋ laam wo. U ba naa
kluɛ ya yãhã kaplãŋ draha wo, u
yɛ̃ ba mar.
23 Dyakaridya kai- wãpyeŋ lay n
ba kua ke Yãhã kangbãŋ wo, u n
dur ga u kaha wo. 24 Loo kur ye,
u Dyakaridya cɔɔ Lisabɛte n ba lai
gbe, ma naa n kuee kaha ya laam
wo yrey bua, u sẽ naa n yi ye. U
laam wo, u naa le ga ma naa n yee:
25 «-Ye naa Yãhã yãŋ ke nde pye
ra kẽ. Ke sroŋ yɛr yagaa ra fyar
wãgbekãã wĩĩ na ra na, ta n ga
waha yĩŋ kuã yir naa nawee- yãŋ.
Pe saa naa ra yãŋ cayroŋ nantãŋ
ye.»

U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle Yesu wãsee wĩĩ cãã yar yaha

26 Lisabɛte lai yrey kuay wuhu,
Yãhã n ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
Gaburɛle nɔ wãã Galɛlɛ kãntraha
klo nde laam wo pe n yee
Nasarɛte. 27 U n ka capua waa
fla na pe naa n yee Maari. U sẽ
-sẽ ba naa cã wa ye. Pe ba yɛr u
wãwãã wĩĩ na cɔɔ, naa waa kẽ pe
naa n yee Yosɛfe. U Yosɛfe faale
wãdyaha bii kẽ Dawide ne, wii
tuu bii pye Yiisrɛfa yĩŋfua faale
wo.
28 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n dye ga u
Maari fla na, maa u pye ma yee:
«N ma syar Maari, mboo wii, ma
yãŋ yi. Yĩŋfua Yãhã ma ma ne.»
29 Maari tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, tuu
ga lii pye u sẽ le cã ye. U n nii
le ga u laam wo ma yee: «Syaha
nge yĩŋ kẽ lii ne?» 30 Loo na, u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye ma yee:
«Maari, ma'a n fya ye. Yãhã ke
laantãr yar ma na. 31 Maa ba lai
gbe, ma naa kicar waa see, ma ba
u myaha taha Yesu. 32 U myaha
ga ba gboho, pe ga ba naa u yee
ke Yãhãngbãŋ Dya. Yãhã ga ba u
faale wãdyaha Dawide yĩnfar wãã
u kẽ. 33 U ga ba nii Yiisrɛ kur
Yĩŋfua. Too yĩnfar nde saa ba sya
kãã yãã u koho wo ye, u n kuee
yai tãŋ Yĩŋfua.»
34 Maari n u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
pye ma yee: «Eh, n ga pye mii n
waha lai gbe, tẽ sẽ -sẽ naa cã wa
ye?» 35 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u pye
ma yee: «Yãhã Yrã Fãnga ga ba
tege ma na, Yãhãngbãŋ Fãnga ga
ba paha tã ma na mii yĩm wãŋ syi
dyaŋ. Koo syi kẽ, kicaryɔ̃ wii u n
pai see, pe ga ba naa u yee Yãhã
Dya. 36 Ma nwoŋfua Lisabɛte, u
wãlɛ naa byɛ ne, u ma lai ne, u ga
ba naa kicar see. Pe sẽ ba naa n
yee la, a u ma cayroŋ? Yagaa u
ma yrey kuay lai ne. 37 Cã, laa sẽ
Yãhã yia ye.»
38 Loo na, Maari n yee: «N nwo,
n ma Yãhã koho wo. Taa le tɔ̃r mii,
le -sẽ pye koo syi.» Loo kur ye, u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ Gaburɛle n tɛr.

Maari ka Lisabɛte fla na

39 Too plii na, Maari n yir ma
Yudɛ yãy klo laa kãnde sya, ma
tɛr farfar Lisabɛte fla na. Loo klo
nde wo, Lisabɛte ye pye ke fla na
u puai Dyakaridya ne. 40 Maari n
ga dye pe kaha wo, ma Lisabɛte
syar. 41 Yaliile Lisabɛte tuu u
syaha yĩmbui luhu, kicar wii tuu
pye u laha wo u n u ya yɛhɛ. Yãhã
Yrã Fãnga n dye u Lisabɛte wo,
ma u laam yĩĩ. 42 U n tẽ sya ma
yee: «Maari, Yãhã kaa taha ma
na, ma tɛr ca byɛ yaha. Ke maha
kaa taha u kicar na, wii raa n
pai see. 43 Nawee la ta syi ne, ta
Yĩŋfua nahafua n sya yir ba ra fla
na? 44 Ma sẽ yãã, yaliile tẽ ma
syaha luhu, nuhu n u kicar yigi, u
n sya u ya yɛhɛ ta laha wo. 45 Ma
wĩĩ yɔ̃, mboo wii taa Yĩŋfua Yãhã
kaplãŋ sya cĩĩnde, kaplãŋ nkãy ke
ba tɔ̃r ma ye.»

Maari Yãhã sey

46 Maari n too Yãhã wãsey na
ma yee:
«N Yĩŋfua Yãhã sey,

47 n nuhu di, Yãhã ma ra Syayahafua.
48 Ke fãy sya, ma kuɛ tege ma ra syi yãŋ,
ndoo wii tẽ ma ke koho wo.
Yagaa, ta myaha ga ba dye kuee yai tãŋ
kãntrahafa byɛ yɛ̃ wo,
pe n naa le pãã pe yee:
Cɔɔ nwo wĩĩ fĩhĩ yɔ̃ cĩĩnde.
49 Ye sẽ yãã, Yãhã kayũhũ pye ra kẽ,
nkãy ke gbaha.
Ke miingbãŋ kai- laha.
50 Mpãy byɛ pe n luhu ke ye,
ke ke laantãr yar pe na yalebyɛ.
51 Ke kãnkai- sroŋ pye ke ya koho fãnga kãmay na.
Ke fyar ta yataŋfa na.
52 Ke nangbãm ta pe n kuã too,
ma naflam ta pe n kuã yir.
53 Ke fããfa ta klafa,
pe n yãã ma sya ta tɛr pe wãdiŋ yaha.
Ke walefa dur wãã kãnwai ne.
54 Yãhã ke laantãr yar wo faale wãlɛ na.
Ke dye Yiisrɛfa kuɛ ye,
Yiisrɛfa mpãy pe pye ke koho wo.
55 Ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye tesẽ u kur ne,
ma yee ke ga naa ke laantãr yar
pe na yalebyɛ.»
56 Loo kur ye, Maari n kuee yrey tãã syi Lisabɛte fla na, ma cã ba dur tɛr u kaha wo.

Nsãn wãsee

57 Lisabɛte seeper n ba nɔ, u n naa ricar see. 58 Loo kafuɛ̃ n yi, u kasohowai n le luhu tesẽ u kahafa ne. Pe n nii nuhu di, ma nii n yee Yãhã ke laantãr yar Lisabɛte na. 59 Plii kuatãã wuhu, nawee- n pe ya wãã ba u kicar kũũsaha wo. Pe n yee poo ga u tuhufua Dyakaridya myaha gbe pe taha u na. 60 U kicar nahafua n pe pye ma yee: «Aye, ye tyii u myaha n nii Nsãn.» 61 Pe n u pye ma yee, a u nwoŋfua waa myaha sẽ pye yãã Nsãn ye, a poo saa waha koo myaha nge gbe pe taha u kicar na ye. 62 U kicar tuhufua tuu sẽ -sẽ waha naa n pãã ye, pe n kluɛ yãhã wãã u ye, a ter myaha gii yai ke taha u kicar na. 63 Dyakaridya n kluɛ yãhã wãã pe ye, pe n kla wãã u kẽ, u n yrũhũ ke na ma yee: «Nsãn ke ma u kicar myaha.» Le n pe byɛ fe gbe. 64 Loo yalebya wo, Dyakaridya yɛ̃ n kuã, u n too Yãhã wãsey na ma sya nii yĩmbui yir.

65 Loo nde le pye ke syi, pe klofa byɛ n fya, le kapãn n cããŋ yi Yudɛ yãy teebɛhɛ byɛ wo. 66 Le n nii, wii ma le luhu, u ga naa laam ga u yee, a kicar nwo ma ba lɛ, u ga ba nii nwasyipyefua? Yãhã yĩnde -sẽ pye u kicar na yalebyɛ.

Dyakaridya Yãhã sey, ma kai-yar yaha

67 Yãhã Yrã Fãnga n dye u kicar tuhufua Dyakaridya laam wo, ma u yĩĩ. Kai- nkãy ke n pai pye, u n too ke na ma nii ke yar n yaha ma yee:
68 «Wo Yĩŋfua wii u ma Yiisrɛfa Yãhã,
ke myaha yai ke gboho nawee- byɛ yɛ̃ wo.
Ke wo kuɛ yãŋ, ma wo sya yaha.
69 Ke u Syayahafua yĩŋ yi
wo faale yĩŋfua Dawide nwoŋ wo,
ma fãnga wãã u kẽ.
70 Yĩŋfua Yãhã bii ke kaplãŋ tɔ̃rfayɔ̃m ta
pe n bii loo nde cãã yar yaha faale wo ma yee,
71 Yãhã ga ba dye wo kuɛ ye.
Ke u Syayahafua nɔ wãã wo ye,
u n wo sya yaha wo napĩĩ-koho wo,
tesẽ mpãy ne wo wĩĩ fũhũ pe ye.
72 Ke bii wo wãlɛ pye ma yee,
koo ga ba ke laantãr yar pe na,
koo saa faha yãã ke naam-biyãr na ye.

73 Ke sẽ bii yɛ̃ tɛr la
wo faale wãdyaha Brama ye
koo syi?
74 Ke ga ba wo sya yaha wo napĩĩ-
fãnga koho wo,
wo n waha naa ke laam wũhũ
pye,
ntãncɛr saa pye nantãŋ ye.
75 Loo na, wo ga nii Yãhã nawee-,
wo ga maha naa n sroŋ ke
yaha ye yalebyɛ.
76 Ta dya, mboo na, pe ga ba naa
ma yee
Yãhãngbãŋ kaplãŋ tɔ̃rfua.
Maa ba cãã yi Yĩŋfua yahasee ye,
ma u kãnde gbihi yaha u kẽ.
77 Taa u nawee- yar, u n pai pe sya
yaha,
u pe kapee- laha kãã pe yĩŋ
na.
78 Ye sẽ yãã,
Yãhã n traha ke ke laantãr yar
wo na,
koo syi kẽ ke ga ba ta ke cãã-
n pa wo ye,
mii yainsatãhã wãŋ syi dyaŋ.
79 Loo na, mpãy pe nii wam wo
Yãhã kuɛ ye,
tesẽ mpãy ne pe gbã fya,
poo cãã- ga pa pe ye.
Ke syi, wo byɛ n waha naa n yãr
Yãhã yrĩŋ kãnde wo.»

80 U kicar nii n lɛ, u yĩntaha nii n too. Tuu ba nii naanfuɛ̃, u n ga kuee dragba gaa laam wo yatata. Per gaa, u n cã ba u ya yi Yiisrɛ kur n u yãã.

2

Yesu wãsee Betelɛmu wo (Mat 1.18-25)

1 Koo kai- wãpyeŋ cãã na, Woguse tuu pye kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua. U bii yir ma yee, a pe kãntrɛ nawee- ter byɛ myar yrũhũ. 2 Too nayrũhũ nde ne te pye nayrũhũ cir. Koo cãã na, Cirimusu tuu pye Syire kui fãngafua. 3 Nawee- byɛ naa n gaha, maa naa pe myar yrũhũ pe wãlɛ klɛ na.

4 U Yosɛfe -sẽ pye klo lii wo pe n yee Nasarɛte, Galɛlɛ kãntraha na. Tuu -sẽ pye faale yĩŋfua Dawide kur waa, u n yir le klo wo, ma ka Betelɛmu wo Yudɛ kãntraha laam wo. U nwoŋ wãdyaha Dawide kusey ba kẽ. 5 U n ka, woo tesẽ Maari ne wii tuu ga nii u cɔɔ, pe n ga yrũhũ. Maari pye lai ne. 6 Pe pye ke Betelɛmu laam wo, Maari seeper n ba nɔ. 7 U n ke syihi cir nge see, naa ricar. U n u kicar maha tã kompua fai ne, ma u sãy ta mbaa didi kataŋ wo. Draha sẽ ba yãã pe ye nampay syãsaha fla wo ye. Pe n gblihi laa, ma ga dye nii yraha sãysaha fla wo.

8 Le klo kãnkãy na mbanaha mpãy pye, pe naa n kuee nyɛ̃ wo yĩmper wo ma naa pe mbaa sẽŋ. 9 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n fe gbe yi pe na, Yãhã nayɔ̃r cãã- n yɛhɛ pe telai wo. Pe n fya nii. 10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n pe pye ma yee: «Ye ma n fya ye, kapãyĩĩ laa ne tẽ ga tɔ̃r ye ye, lii le ga ba nuhungbãn yigi ye kãntraha nawee- byɛ kẽ. 11 Yĩmper nge laam wo, ye wãdyaha Dawide klo nde laam wo, ye Syayahafua ma tuu see, Syayahafua wii u ma u Yãhã Yĩndefua. 12 Ta n ye yar laa ne, lii le ga ta ye n waha ga u yãŋ cã: Ye ma ga pẽyãhã gii yãã pe maha tã kompua fai ne, ma ke sãy ta mbaa didi kataŋ wo, yaa cã koo kẽ.»

13 Loo yalebya wo, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy n maha fe gbe yi pe na, ma ba yɛr u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nen nwo tãy, ma nii Yãhã sey ma yee:
14 «Miingbãŋ, Yãhã wãŋ kẽ
ke ne yãhãyĩŋ na.
Ke ke yrĩŋ wãã kãntrahafa kẽ,
poo mpãy wĩĩ le n tãy ke ye.»

15 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pe dur tɛr yãhãyĩŋ na, pe mbanaha n pe ya pye ma yee: «Ye tyii wo n yir ga ke Betelɛmu laam wo; Yãhã ke wo yar lii ne, wo ga le yãã wo

yĩnde ne.» 16 Pe loo pãã wa, pe
n yir farfar, maa dye ma Maari
yãã Yosɛfe ne, tesẽ le pẽyãle ne pe
kompua fai maha tã le na, ma le
sãy le yaha mbaa didi kataŋ wo.
17 Pe le pẽyãle yãã pe yĩnde ne,
pe n too ke kai- na ma nii n tõr,
kai- nkãy u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ba yar
pe na le pẽyãle wĩĩ na. 18 Nawee-
mpãy pe naa ke luhu, ke n pe laam
wɔ. 19 Maari n -sẽ ke byɛ le yaha
u ya laam wo, ma nii ke wũũ u ya
ya. 20 Pe mbanaha pe ba le pẽyãle
yãã wa, pe n dur ma pe nakoho
kãnde sya. U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tuu
ba ke kai- tõr pe ye mii, pe n ga
ke yãã koo syi. Pe n nii Yãhã
miingbãŋ gboho ke kai- wĩĩ na.
21 U kicar wãsee plii kuatãã
wuhu na, pe n u kũũ, ma u
myaha taha Yesu. Koo myaha kẽ
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ u ba yar yaha,
u nahafua n cã u lai gbe.

Yesu wãyar Yãhã kangbãŋ wo

22 Per gii Maari wãsee wor yai
te yee kãã, mii le yar mii kãnde*
lii wo Yãhã bii le le soho Musa
koho wo faale wo, Yosɛfe tesẽ
Maari ne, pe n u kicar gbe ba
Yurusalɛm kungbãy wo, ma ga u
yar Yãhã na ke kangbãŋ wo. 23 Le
ma le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee: «Naa kicar wii ma
cãã see u nahafua na, woo ter ga
nii Yĩŋfua Yãhã wũũ.» 24 Diŋ gii u
faale wãdyaha Musa bii yar yaha
Yãhã kãnde wo, Yosɛfe ye n ke yi.
Koo diŋ nge n yi kate syãm mpãy
ter ne, laa na nasar katepir syãm.

*Syimu tesẽ Ana ne, pe u Syaya-
hafua yãã Yãhã kangbãŋ wo*

25 Le Yurusalɛm klo wo, naa
waa pye pe naa n yee Syimu. U
ba sroŋ, ma naa Yãhã kãnde yãr.
U naa u Syayahafua wãpaŋ yɛhɛ,
Syayahafua wii ruu n pai Yiisrɛfa
yi kãã pe fɛn wo. Yãhã Yrã Fãnga
pye u ne, 26 ma ba u yar ma yee
u saa ku mii u sẽ u Syayahafua
yãã ye, u Crise wii u ma Yãhã
Yĩndefua. 27 Per gii Yesu seefa
pe ba u gbe ga, pe n gaha u yar
Yãhã na mii Yãhã kãnde le yar
mii, Yãhã Yrã Fãnga n Syimu gbe
ga Yãhã kangbãŋ wo, pe fla na.
28 Syimu n u kicar gbe yigi kluɛ
wo, ma syaha wãã Yãhã kẽ ma
yee:
29 «Yĩŋfua Yãhã, taa yɛ̃ tɛr ra ye lii
ne,
le nii cĩĩnde.
Yagaa, maa waha tyii ra na ra n
ku laanyĩn ne,
ndoo wii tẽ ma ma koho wo.
30 Ma nwo, taa ra ta
ra n u Syayahafua yãã yĩnde
ne.
31 U Syayahafua wii taa gbihi,
u n ga tɛr kãntrahafa byɛ
yahasee ye,
pe wãsyayaha yĩmbui ne.
32 Syayahafua nwo sẽ na tuu ga ba
ta,
kãntrahafa byɛ n ma cã,
u maha ta, Yiisrɛfa myaha n
gboho,
Yiisrɛfa mpãy pe ma ma koho
wo?»
33 Syimu tuu naa kai- nkãy pãã
Yesu wĩĩ na, koo ngĩĩ n Yesu tuhu-
fua laam wɔ tesẽ u nahafua ne.
34 Syimu n Yãhã nar pe kẽ, ke
kaa taha pe na. Loo kur ye, u n
Yesu nahafua Maari pye ma yee:
«Yãhã kẽ ke kicar nwo yãŋ yi, u
ba ta, nabuar mpãy n too Yiisrɛ
kãntraha na, nabuar mpãy n kuã
yir. U ga ba Yãhã wũhũ pye naa
n yar nawee- na. Pe nawee- -sẽ
ga ba u sye. 35 U ga ba ta, nabuar
laam wũhũ nkãy pe ga yigi, ke n
yi yaha gbaa na. Ma -sẽ yee mboo
na cɔɔ, kayaan ga ba too ma na, le
n naa ma yaa mii sãn dyaŋ pe ma
waa.»
36-37 Cɔɔ waa pye Yãhã kaplãŋ
tõrfua, pe naa n yee Ana. U pye

* **2:22** 2.22 Faale wãdyaha Musa bii Yãhã kãnde laa yar yaha ma yee, cɔɔ ma kicar see, u wãsee plii gbeesĩĩ pe yai pe ba u cɔɔ wor yee kãã u na, u n nii gbɛgbɛ.

Yasɛr nwoŋfua, Fayer pueesya ba
kẽ u ne. U ba sroŋ lɛ, u ba dyɛ-
gbeeresyar yãã wĩhĩ resyar ne. U
cabir laam wo, u ba puai yãã, pe
n dyɛ- kuasĩĩ pye pe ya ne, u puai
n ku u yaha. U n kuee calangusya
u kuãŋ ne. U sẽ naa n cɛr Yãhã
kangbãŋ na ye, ma naa tẽn tẽ Yãhã
kẽ ke yai ke yĩmper. Kaa na u ga
yai plaŋ, ngaa saa le yɛ̃ wo ye, u
naa Yãhã nar. 38 Yaliile Syimu tuu
ba naa koo kaplãŋ ngĩĩ pãã Yesu
wĩĩ na, Ana n ba dye Yesu seefa fla
na, ma naa Yãhã sey. Loo kur ye, u
n nii u kicar wĩĩ pãã nawee- mpãy
ye pe naa Yurusalɛm wãsyayaha
wĩĩ kɛ.

39 Yesu seefa pe ba Yãhã kai- byɛ
pye kua wa, pe n dur tɛr Yesu ne
Galɛlɛ kãntraha klo laa wo pe n
yee Nasarɛte. Pe niisaha ba kẽ.
40 U kicar nii n lɛ, u yĩntaha nii
n too. Wãlɛ kacãn pye u ye, u wĩĩ
naa n tãy Yãhã ye.

Yesu Yãhã kangbãŋ wo u kicar cãã na

41 Dyɛ- byɛ Yesu seefa naa n
gaha Yurusalɛm wo, syayaha gbar
na. 42 Yesu tuu ba dyɛ- sẽnsye
syãŋ yãã dyɛ lii, pe n ka u ne too
gbar nde na, mii Yiifee- kãnde le
yar mii. 43 Te gbar te ba kua wa,
nawee- byɛ n dur ma n tɛr pe kui
wo. Yesu n wlãhã kuee Yurusalɛm
wo, u seefa sẽ le cã ye, ma tɛr u
yaha. 44 Pe naa le ga ma yee, a ter
u ma pe yrãhãyãrwai ne. Pe n sya
yãr per wihi, ma cã yir u wãtay
na pe nampyeŋ- laam wo, tesẽ pe
naambiyãm ne. 45 Pe sẽ u yãã ye,
pe n gblihi laa, ma dur ma u tay n
gaha, ma sya ga dye ke Yurusalɛm
laam wo. 46 Pe n u tay plii tãã ke
Yurusalɛm laam wo, ma cã ga u
yãã Yãhã kangbãŋ laam wo. U pye
Yiifee- yahaseefa telai wo, tuu dye
nii, ma nii n luhu pe ye, ma pe
yey kai- ne. 47 Yesu ba kai- busãã
cã, ma maha pe yahaseefa yɛ̃ wãã
naa n sya kacãn ne. Nde n yɛ̃ gbãã
mpãy na pe pye ke fla na.

48 U seefa pe u yãã, le n pe sroŋ
fe gbe. U nahafua n u pye ma
yee: «Ta dya, lii raa pye wo na ke
dyaŋ? Ma sẽ yãã, ma wo ta wo n
fya, ma nii ma tay teebɛhɛ byɛ wo,
wo syãm ma tuhufua ne.» 49 U n
pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Nwa ta
ye n ga ra tay teelaa wo? Ye sẽ
cã la, n yai n nii ta Tuhufua Yãhã
kangbãŋ wo?» 50 U seefa sẽ -sẽ u
kaplãŋ yĩntaha war ye.

51 Yesu n yir, pe n wãã kũn tɛr
Nasarɛte wo. U naa n luhu pe ye.
Koo kai- ngĩĩ pye tɛr, u nahafua
Maari n ke byɛ le yaha u ya laam
wo.

52 Yesu nii n lɛ, kaa nii n taha u
kadye na, tesẽ u laantor ne. U wĩĩ
naa n tãy Yãhã ye ma suhu nawee-
ne.

3

Nsãn nawee- tããfua kayar
(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Nsãn 1.19-28)

1 Dyɛ lii kãntrɛ fãngafa byɛ
yĩŋfua Tyibɛre fãnga wãma- ke ba
nɔ dyɛ- sẽnsye bua na, koo cãã kẽ
fãngafua Pɔ̃syi Pilati u pye Yudɛ
kãntraha kur byɛ yĩŋ na. Yɛrɔte
u pye Galɛlɛ kui yahaseefua, u
nampyesey Filipe pye Lityire kui
yahaseefua ma suhu Trakũhũ kui
ne. Lesãhã u -sẽ pye Labyile kui
yahaseefua. 2 Yana tesẽ Kayifu ne,
poo pe pye Yãhã yũndefa yĩŋfa.

Loo dyɛ Dyakaridya dya Nsãn
tuu pye drawaha fla wo, ma Yãhã
yɛ̃ kapãn luhu. 3 Loo na, u n yir
ma Yurdane lafeŋ tũntũn kui tay
n klaha, ma nii le gble nawee- ye
ma yee: «-Ye le sya ye cã ye kapee-
wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, -ye ke miy yaha!
-Tee pa, ta n ba ye tãã yi loho
wo. Yãhã -sẽ ga ye kapee- laha kãã
ye yĩŋ na.» 4 Faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa, tuu bii lii cãã yrũhũ ta
Yãhã sabangbãŋ wo Nsãn wĩĩ na,

loo ne le nii n pye loo yale wo. Loo
ne nde:
«Naa waa yĩmbui ne le n yir
drawaha fla wo ma yee:
-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde
gbihi yaha ke kẽ,
-ye ke kãmbɛhɛ ta ke n sroŋ
yɔ̃!
5 Teelii fla ma pye nfaha, ke fla ke
yĩĩ.
Yãygbãy ma suhu te wãsyĩmbir
ne,
te byɛ te traha kãã.
Kãmbɛhɛ nkãy ke kuãy klaha, ke
byɛ ke sroŋ.
Kãmbɛhɛ nkãy ke pee, ke byɛ ke
gbihi,
ke nii diidii.
6 Yãhã ke lii pye ma ga wo sya
yaha,
kãntrahafa byɛ ga ba le yãã
pe yĩnde ne.»

Nsãn lii tɔ̃r naa n yar nawee- na

7 Nabuar naa n gaha Nsãn ye
wãtãã yĩmbui ne. U naa pe pye
ma yee: «Nwoho terfa mii! Yoo
ye yar ma yee tee ga waha wloho
yi kãã te Yãhã kasãhã laam wo,
tii te n pai? 8 -Ye naa kayũhũ pye
mii katyiyũhũ dyaŋ ke piiyɔ̃m sa.
Loo na, le ga cã tee yi kãã kapee-
wãpyeŋ kãnde wo, ma kayũhũ
wãpyeŋ kãnde gbe. Ye tee le ga
ye laam wo, a ye ma wo faale
wãdyaha Brama kur, loo nde wĩĩ
na, Yãhã ga ta ye n wlohoyisaha
yãã. Ye sẽ yãã, Yãhã ga waha
ntẽmbar nde ta te n wã klaha nii
naweeyɔ̃m, pe n ye draha gbe,
pe nii Brama kur. 9 Ta n ye
yar: Mbaapuai gbihi cai ta nii wa,
ma ga katyir cããr te nnen fla na.
Katyigi gii ma yee ke sẽ sa yɔ̃ ye,
ke ga gbã cɛr le naa wo.»
10 Pe nabuar n u yey ma yee:
«Wo yai wo naa n pye mii wo nii
naweeyɔ̃m?» 11 Nsãn n pe yɛ̃ wãã
sya ma yee: «Nayrɛ sĩĩ ma pye wii
ye, u neŋ wãã waa kẽ, wii ruu wee
kaa ne ye. Digi ma yãã mboo wii
ye, ke la fããfa ne.» 12 Kufar wããfa
mpãy n pa Nsãn fla na tããsaha
wo, ma ba u yey ma yee: «Yĩŋfua,
wii yai wo naa n pye mii?» 13 U n
pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yɛ̃ gii pe
tɔ̃r yar ye na, ye ma syi ye kufar
wale sya le n ta naa n tɛr koo yaha
ye!»
14 Seraasyi mpãy n pa pe ya
ndoŋ, ma ba u Nsãn yey loo nen
ya ne ma yee: «Ah wii, wo yai wo
naa n pye mii?» U n pe yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Ye ma syi ye naa wale
sya fãnga na nawee- ye ye! Ye ma
syi ye maha kawar fua naa n taha
nawee- na ye naa war sya pe ye
ye. Ye yĩŋfa pe ye dãã war mpãy
ne, -ye naa n kuee poo ya ne!»
15 Nawee- mpãy pe pye ke fla na,
ma naa u Yãhã Yĩndefua wãpaŋ
yɛhɛ, pe naa le ga ma naa n yee,
a laa na Nsãn kẽ u ne. 16 Loo na,
Nsãn n pe byɛ pye ma yee: «Ndoo,
n ye tãã n yi loho wo. Waa ter -sẽ
ma tuu n pai, woo cɛr yaha ra kẽ
mahamaha. Ta syi gɛ sẽ yai u ntãn
sale wãfɛr ne u trɛ na ye. Woo ga
ba naa ye tãã Yãhã Yrã Fãnga ne,
tesẽ naa ne. 17 U ma mii nawee
dyaŋ tuu ma sẽncrihi ne u koho
wo. U ga sẽmuhu fua yi pua wo.
Loo kur ye, u ga u pua le mploho
wo, tuu naa le te sẽmuhu na, naa
gii wãfege yãã wee ke na ye.»
18 Nsãn maha ba naa kai- busãã
yar nawee- na, ma naa le Yãhã
kapãyĩĩ tɔ̃r pe ye. 19 U n ba
yãã Galɛlɛ kui yahaseefua Yɛrɔte
tuu yir, ma u ya lɛfuasey cɔɔ
Yɛrɔtyade tyĩn sya u ye ma u ta
u cɔɔ, u n le kuãn u ne, ma suhu
kai- nkãy byɛ ne tuu tee naa n pye.
20 U Yɛrɔte sẽ luhu u ye ye, u ga
cã lii pye le taha kapee, ma ta pe
n u Nsãn yigi le nwompihi wo.

Yesu u tẽn koho yigi
(Mat 1.1-17; 3.13-17; Mar 1.9-11)

21 Nawee- mpãy pe ba pa Nsãn
fla na tããsaha wo, Yesu pye pe
laam wo. Nsãn n Yesu tãã u ya
ndoŋ. Loo kur ye, Yesu tuu naa

n pãã Yãhã ne, yãhãyĩŋ n fe yãr,
22 Yãhã Yrã Fãnga n tege ba Yesu
na. Le n le ya klaha mii kãnsyã
waa ter dyaŋ. Yĩmbui laa ter n
yir yãhãyĩŋ kuɛ ye ma yee: «Ta
Dya kẽ ma ne, ma ntãŋ dye gboho
ra tãy, ma ra laam yĩn yalebyɛ.»
23 Yesu tuu ba dyɛ- gbey sẽnsye
syi kua, tuu see ba lii wãpyeŋ
myaha ne, u n le wãpyeŋ koho
yigi.
Nawee- ye Yesu pye Yosɛfe dya.
Yosɛfe -sẽ pye Yeli dya.
24 Yeli pye Matar dya,
Matar -sẽ pye Lewi dya,
Lewi -sẽ pye Melsyi dya,
Melsyi -sẽ pye Yanay dya,
Yanay -sẽ pye Yosɛfe dya,
25 Yosɛfe -sẽ pye Matetya dya,
Matetya -sẽ pye Amose dya,
Amose -sẽ pye Namuhu dya,
Namuhu -sẽ pye Yesele dya,
Yesele -sẽ pye Nagaa dya,
Nagaa -sẽ pye Mataha dya,
Mataha -sẽ pye Matetya dya,
26 Matetya -sẽ pye Semii dya,
Semii -sẽ pye Yosenge dya,
Yosenge -sẽ pye Yoda dya,
27 Yoda -sẽ pye Yɔnaa dya,
Yɔnaa -sẽ pye Yarsa dya,
Yarsa -sẽ pye Dyɛrbaha dya,
Dyɛrbaha -sẽ pye Syalatye dya,
Syalatye -sẽ pye Naari dya,
28 Naari -sẽ pye Marki dya,
Marki -sẽ pye Yaadii dya,
Yaadii -sẽ pye Kuasãhã dya,
Kuasãhã -sẽ pye Lemada dya,
Lemada -sẽ pye Yɛr dya,
29 Yɛr -sẽ pye Yosya dya,
Yosya -sẽ pye Yelidye dya,
Yelidye -sẽ pye Yɔɔri dya,
Yɔɔri -sẽ pye Matar dya,
Matar -sẽ pye Lewi dya,
Lewi -sẽ pye Syimɔ̃ dya,
30 Syimɔ̃ -sẽ pye Yuda dya,
Yuda -sẽ pye Yosɛfe dya,
Yosɛfe -sẽ pye Yɔnaha dya,
Yɔnaha -sẽ pye Yelaake dya,
Yelaake -sẽ pye Melaa dya,
31 Melaa -sẽ pye Menaa dya,
Menaa -sẽ pye Matataa dya,
Matataa -sẽ pye Natã dya,
Natã -sẽ pye Dawide dya,
Dawide -sẽ pye Yisay dya,
32 Yisay -sẽ pye Yobɛde dya,
Yobɛde -sẽ pye Buase dya,
Buase -sẽ pye Sala dya,
Sala -sẽ pye Naasũhũ dya,
Naasũhũ -sẽ pye Aminada dya,
33 Aminada -sẽ pye Adamen dya,
Adamen -sẽ pye Yarne dya,
Yarne -sẽ pye Yesrũhũ dya,
Yesrũhũ -sẽ pye Parase dya,
Parase -sẽ pye Yuda dya,
34 Yuda -sẽ pye Dyakuba dya,
Dyakuba -sẽ pye Yisyake dya,
Yisyake -sẽ pye Brama dya,
Brama -sẽ pye Tyera dya,
Tyera -sẽ pye Nasyɔɔ dya,
35 Nasyɔɔ -sẽ pye Seru dya,
Seru -sẽ pye Yarwuhu dya,
Yarwuhu -sẽ pye Pege dya,
Pege -sẽ pye Yebɛr dya,
Yebɛr -sẽ pye Sala dya,
Sala -sẽ pye Kanaa dya,
36 Kanaa -sẽ pye Yarpasye dya,
Yarpasye -sẽ pye Syam dya,
Syam -sẽ pye Nuwɛ dya,
Nuwɛ -sẽ pye Lemeke dya,
Lemeke -sẽ pye Matesyela dya,
37 Matesyela -sẽ pye Yɛnake dya,
Yɛnake -sẽ pye Yaare dya,
Yaare -sẽ pye Malɛlɛ dya,
Malɛlɛ -sẽ pye Kɛna dya,
Kɛna -sẽ pye Yenose dya,
38 Yenose -sẽ pye Sɛte dya,
Sɛte -sẽ pye Dama dya.
U Dama kadye -sẽ pye Yãhã dya.

4

*Setane Yesu tyĩn ga yãŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye*
(Mat 4.1-11; Mar 1.12-13)

1 Yesu wãtããyi kur ye, Yãhã Yrã
Fãnga n u yĩĩ, ma u ta u n yir ke
Yurdane lafeŋ wo, ma ka dragba
wo. 2 U n ga kuee ke dragba
wo plii gbeesĩĩ. Sãndãpee yĩŋfua
Setane n nii u tyĩn ga n yãŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye.

Too plii gbeesĩĩ nsoho wo, Yesu
sẽ ngaa di ye. Loo kur ye, fãã n u
yigi.
3 U sãndãpee yĩŋfua n u pye
ma yee: «Ma'a pye Yãhã Dya
cĩĩnde, ntẽmblaha nge wã klaha
digi.» 4 Yesu n u yɛ̃ sya ma u
pye ma yee: «Le ma le yrũhũ ta
Yãhã sabangbãŋ laam wo ma yee:
‹Nawee saa waha poho digi ya ne
ye.› »
5 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua
n Yesu yigi ga ncaha ye, ma
kãntraha kui byɛ yar tãŋ u na,
teele nen ya. U n dur ma u pye ma
yee: 6 «Kãntraha nge byɛ fãnga,
tesẽ te nangbãn ne, n ga waha te
wãã ma kẽ. Too nde byɛ le soho
ra koho wo, te ma ta wãn. Wii
wĩĩ ma tãy ra ye, n ga waha te
wãã ufua kẽ. 7 Ma'a kãnklũy gbãã
ra yahasee ye ma ra gboho, n ga
te byɛ wãã ma kẽ.» 8 Yesu n u
yɛ̃ wãã sya ma yee: «Le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee: ‹Naa Yãhã ya gboho, koo ya
ke ma Yĩŋfua, -taa mii le soho koo
ya koho wo!› »
9 Loo na, u sãndãpee yĩŋfua n
ka u ne Yurusalɛm wo, maa u ta u
n dugu nii Yãhã kangbãŋ yããsyi
na. U n dur ma u pye ma yee:
«Ma'a pye Yãhã Dya cĩĩnde, yir
nwo ma kur ye tege kãntraha na.
10 Ma sẽ yãã, le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
‹Yãhã ga ba ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye
nɔ wãã,
pe n ba naa n sẽŋ ma na.
11 Pe ga ba ma yigi pe kluɛ wo,
ma saa mii kor ntẽmblaha na
ye.›
Loo ne ta n yee, ma kur ye tege
kãntraha na!» 12 Yesu n maha
u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ta n
ma yar, le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: ‹Yãhã ke
ma ma Yĩŋfua, ma'a syi ma ke tãn
yãŋ ye.› »
13 Setane tuu u kacãn byɛ ta ma
Yesu tyĩn ga yãŋ kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye, u n dur tɛr ma u
wãtyĩnyãŋ ta yaha per gaa na.

Yesu u tẽn koho fe yigi Galɛlɛ kãntraha na
(Mat 4.12-17; Mar 1.14-15)

14 Loo kur ye, Yesu n dur tɛr
Galɛlɛ kãntraha wo. U ba yĩĩ Yãhã
Yrã Fãnga ne. Pe n nii u wĩĩ pãã ke
kuɛ kãntraha kur byɛ wo. 15 U ba
naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã
nwey laam wo. Nawee- byɛ naa u
sey.

Nasarɛtefa Yesu wĩĩ sye
(Mat 13.53-58; Mar 6.1-6)

16 Yesu n ka Nasarɛte wo. U u
kicar cãã pye ke fla na. Teebɛhɛ
byɛ wo kanii per na, Yesu sẽ kɛ
naa n laa Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo ye. Koo per ke ba nɔ, u n
dye Yiifee- yawãhã nwoŋ wo ke
Nasarɛte wo. U n yir yɛr, ma
yee woo ga Yãhã kaplãŋ nkãy kal
nawee- ye. 17 Pe n saba waa gbe
wãã u kẽ, saba wii faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bii yrũhũ ta. U
n u saba yãr, ma draha gaa kal
nawee- ye, draha gii ke yrũhũ ta
ma yee:
18 «Yãhã Yrã Fãnga ma ra yĩŋ na,
Yĩŋfua Yãhã ra yãŋ yi
ma yee n naa koo kapãyĩĩ yar
fɛnfa na.
19 Ke ra nɔ wãã n ba yãmpa ta
pe n wlohoyisaha yãã,
ma suhu fũũ- ne, pe n naa n
yãŋ gbɛgbɛ,
tesẽ mpãy ne pe fɛn sya
ma yee tẽ ba poofa yi kãã
napee- koho wo.
Yãhã maha ra nɔ wãã
n ba nawee- yar yaha dyɛ lii
ne
ke ga ba ke laantãr yar pe na.»
20 Loo na, Yesu n u Yãhã sa-
bangbãŋ tã tã, ma u wãã kaha
sẽŋfua kẽ, ma dur tege nii maa
nawee- klaha. Nawee- mpãy byɛ
pe pye ke nwoŋ laam wo, pe n
yĩnde gbãã u na ma nii u yãŋ.
21 Yesu n -sẽ gbe ma nii pe yar
ma yee: «Kai- ngĩĩ tẽ kal ye ye ke

Yãhã sabangbãŋ wo ye n luhu, koo
kẽ tee n yãã nanga, ke yagaa nge
na.» 22 Yesu tuu naa kapãyũhũ
nkãy pãã, ke ba yɛ̃ gbãã pe na. Pe
n nii le klãŋ n pãã ma yee, a Yosɛfe
dya woo syi ya la u n pãã ke syi?
23 Yesu n pe pye ma yee: «N
cã, yaa plãhã nge pãã wãã ra kẽ:
Tyinfua cãã mii jaa mii ya. Yaa
maha waha ra pye ye yee: Kai-
nkãy byɛ taa pye Kapornu wo,
wo ke luhu. Maha koo syi pye
ma kusey wo nwo wo.» 24 U n
maha yee: «Ta n le pãã ye ye
cĩĩnde: Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua klofa
sẽ u wũhũ sya cĩĩnde ye. 25 -Ye
Yeli cãã kai- wũũ yãŋ, cãã gii cãã
sesaha dyɛ- tãã pye gblihi ne, ke sẽ
too ye. Fãã n bii dye taha nawee-
byɛ na. 26 Koo cãã kẽ Yãhã ke
bii Yeli nɔ wãã calangusya waa fla
na Sarɛte wo, Syidɔ̃ kãntraha na.
Le -sẽ nde calangusyam pye busãã
Yeli klo wo Yiisrɛfa kãntraha na.
Nwa ta Yeli sẽ ka poo nen waa
fla na ye? 27 Yelisye bya cãã na,
gber- pye busãã Yiisrɛfa kãntraha
na. Nwa ta poo nen waa gɛ sẽ
waha jaa ye? Namaha woo n jaa,
woo wii u pye kulaafua, Syirefa
naa waa.»
28 Mpãy byɛ pe pye ke yawãhã
nwoŋ laam wo, pe Yesu kaplãŋ
ngĩĩ luhu ga n kua na, ncafũhũ n
pe yigi ma sya nafããn taha pe na.
29 Pe n tyĩn yir, ma u yigi ga le klo
kãnkãy na. Le klo pye yãnjruhu
gaa yĩŋ na. Pe n ka u ne ke ncaha
ye, ma yee poo ga u miy tege wãã
tãã ye kãntraha na. 30 Le n ga pe
yia, Yesu n wloho yi pe laam wo
ma tɛr.

Sãndũpee wãkartege dya waa yĩŋ na kanii per wo
(Mar 1.21-28)

31 Loo kur ye, Yesu n tege ga
Galɛlɛ kãntraha klo laa wo pe n
yee Kapornu. U naa nawee- klaha
kanii per gaa na Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo. 32 U kaklaha ter ba
nawee- fe gbe, ma maha pe laam
wɔ. U ba kai- byɛ cã ma naa
nawee- klaha te ne.
33 Ke yawãhã nwoŋ wo, dya waa
pye sãndũpee ne u yĩŋ na. U n
nii n tẽ fãnga ne ma yee: 34 «Eh,
Nasarɛtefa Yesu, maa nwa pye wo
na? Ma pa la ma n pai wo wĩĩ
klaha-? N cã wii kẽ ma ne: Mboo
kẽ wii ne u ma Yãhã wũũ.»
35 Yesu n sã waha u sãndũpee
na, ma u pye ma yee: «Yaha le,
-taa tege kãã dya nwo yĩŋ na!»
U sãndũpee n u dya cããr nawee-
byɛ yĩnde na ma tege kãã u yĩŋ na,
u sẽ -sẽ laa wãpee pye u na ye.
36 Le n pe byɛ fe gbe ga far tɛr,
pe n sya nii pe ya yey ma yee: «U
kaplãŋ pye mii ma n yia sãndãpee
na? Dya nwo n sã sãndãpee gɛ na
fãnga ne, pe n nii n luhu u ye, ma
tege n kãã nawee- yĩŋ na.»
37 Yesu myaha n yi koo kãntraha
fla kur byɛ wo.

Yesu yanfa buar jaa
(Mat 8.14-17; Mar 1.29-34)

38 Loo kur ye, Yesu n yir ke
yawãhã nwoŋ wo, ma ka dya waa
kaha wo, u myaha Syimu. U
Syimu cɔɔ nahafua kadye ba kã
war. Pe n Yesu nar u u jaa. 39 U n
kuɛ tege u yĩŋ na ma sã te yan na.
Ke kadye n u miy yaha, u n ta tɛr
yir ma nii pe nampay yi.
40 Yainkɔŋ wo, yainde le ba dye
tɛr wa, nawee- mpãy pe pye yanfa
ne pe klɛ wo, pe n poo yanfa ter
byɛ gbe ba Yesu fla na. U n kluɛ
taha pe nanem byɛ na ma pe jaa.
41 Sãndãpee pye yanfa mpãy yĩŋ
na, pe n nii tege n kãã pe yĩŋ na
kule ne. Pe naa n kui ma naa n
yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne!» Pe ba
cã Yãhã Yĩndefua Crise kẽ u ne,
koo kẽ. Yesu naa n sã pe na, u sẽ
naa n sya pe n naa u wĩĩ pãã ye.

Yesu Yãhã kapãyĩĩ pãã Yudɛ wo
(Mar 1.35-39)

42 Koo yĩŋsyii, Yesu n yi le klo
wo, ma ka dragba gaa laam wo.
Nabuar raa n yir ma nii u tay. Pe

ga u yãã, pe n yee poo ga u yigi ta
pe ya ne, u ma syi u tɛr poo yaha
ye ye.
43 Yesu n pe pye ma yee: «N
yai n le Yãhã Yai kapãyĩĩ tɔ̃r yar
kãnkãy kuifa byɛ na. Yãhã ra nɔ
wãã loo na.» 44 U n nii le kapãyĩĩ
wũhũ tɔ̃r Yiifee- kui yawãhã nwey
wo.

5

Yesu u kãnyãrwai cir ye yãŋ yi
(Mat 4.18-22; Mar 1.16-20)

1 Per gaa, Yesu pye u ba yɛr
Genesarɛ langbãŋ tãy. Nawee- ba
wɔ tã u na ma naa Yãhã kaplãŋ
luhu. 2 U n salangbãy raa yãã ke
langbeŋ na, wãy sĩĩ. Pe fuayigifa
ba tege kãã te wo, ma naa pe
jɔɔ- yee. 3 Yesu n dugu dye salaŋ
neŋ gaa laam wo, ke pye Syimu
wãŋ. Yesu n Syimu ta u n faa
ke salangbãŋ fã dur yi kãã ke
langbeŋ na. Yesu n tege nii ke
salangbãŋ wo, ma nii pe nawee-
klaha.
4 Tuu ba pe nawee- klaha wa, u
n Syimu pye ma yee: «Teelii fla
ke n cuhu, -ye ka ke salangbãŋ
ne ke fla na, ye ga ye jɔɔ- miy
le!» 5 Syimu n u yɛ̃ sya ma yee:
«Yĩŋfua, wo tẽn tẽ yĩmper wihi,
wo sẽ ngaa gɛ yãã yigi ye. Le nii
mboo kapãn, n le sya n ga pe jɔɔ-
miy le yãŋ.» 6 U n ta pe n pe miy
le, fua- n gbe pe laam wo, dege. Pe
jɔɔ- namihi n sya n traha ke naa n
cɛr. 7 Loo na, pe n kluɛ yãhã wãã
pe nampyeŋ- mii ye ke salangbãŋ
neŋ ngaa wo, pe ba koho le pe ye.
Pe n pa, pe n ba te salangbãy sĩĩ
yĩĩ pe fua- ne, te n sya nii n kɛ te
ne dye tɛr loho laam wo.
8 Syimu Pyar tuu nde yãã, u n
ga kãnklũy gbãã Yesu yaha ye, ma
u pye ma yee: «Yĩŋfua, kapeepye-
fua kẽ ra ne, ma'a syi kuee naa n
crã ra na ye!» 9 Syimu ba fya yigi
nii, tesẽ mpãy byɛ ne pe pye ke fla
na. Pe fua- ba gboho ga far tɛr,
le n sya pe laam wɔ. 10 Syake pye
Nsãn ne, Sewede pii ba me. Syimu
tẽntẽwai mpãy ba me pe ne. Pe
ba fya pe ya ndoŋ. Yesu n Syimu
pye ma yee: «Ma'a syi ma fya ye!
Taa naa fua- le jɔɔ wo mii, yagaa,
nawee- me taa ga naa n le kãnfuɛ̃
wo ke syi.» 11 Loo na, pe byɛ n
ka te salangbãy ne ngbãŋ na, ma
pe wãn kur byɛ ta yaha, ma taha
Yesu na pe kuãŋ ne.

Yesu gber waa jaa
(Mat 8.1-4; Mar 1.40-45)

12 Yesu pye klo laa wo, gber waa
n pa u fla na, te yãhã ba u kadye
byɛ gbe tã. Tuu Yesu yãã, u n ga
kãnklũy gbãã u yahasee ye, ma u
nar ma yee: «Yĩŋfua, le ma tãy
ma ye, ma ga waha ta ra n jaa, n
nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na.» 13 Yesu
n koho nɔ wãã, ma tɛ u na ma
yee: «Ãwã le tãy ra ye, jaa ma
nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha na!» Le
yalebya wo, ke yãhã n ta tɛr laha
kãã u dya na, u n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r
saha na. 14 Yesu n le pãã waha
u ye ma yee: «Ma'a syi nde pãã
waa ye ye! -Taa ka, maa mii yar
Yãhã yũndefua na, ma ma wãjaa
diŋ yi, diŋ gii faale wãdyaha Musa
tuu tɔ̃r yaha mpãy kẽ pe pye yãhã
ne pe kadye na, ma jaa. Ke syi ne
nawee- ga waha cã ma jaa.»
15 Loo nde kur ye, Yesu myaha
yi naa n gaha teebɛhɛ byɛ wo.
Nabuar n te ya wãã naa n pai u
kaplãŋ luhusaha wo, tesẽ pe ya
wãjaa saha wo. 16 Yesu woo -sẽ
naa n kɛ u naa n nii u ya ya, u
naa n gaha dragba wo, u ga naa u
laam wũhũ tɔ̃r Yãhã ye.

Yesu tãnkurfua waa jaa
(Mat 9.1-8; Mar 2.1-12)

17 Per gaa, Yesu naa nawee-
klaha. Pe nawee- laam wo, Yiifee-
yahaseefa mpãy pye, pe naa n yee
Farisyɛ̃, tesẽ Yãhã kaiyarfa mpãy
ne. Pe ba yi Galɛlɛ kui byɛ wo,
tesẽ Yudɛ kui byɛ ne, ma suhu
Yurusalɛm ne. Yĩŋfua Yãhã fãnga

pye Yesu ne, ma u ta u n waha naa
yanfa jaa. 18 Nawee- mpãy n ba
pa tãnkurfua waa ne, pe u gbe u
kasãy wãŋ na. Pe naa n kɛ pe dye
u ne Yesu tãy nwoŋ laam wo, pe
ga u ta u yaha ye. 19 Pe sẽ waha
dye ye, nawee- tee ba nihi tɛr. Pe
n gblihi laa, ma dugu ke nwoŋ yĩŋ
na maa wihi fer, ma u tãnkurfua
yoŋ tege le wãã u kasãy wãŋ na
pe nawee- telai wo, Yesu yaha ye.
20 Yesu tuu yãã poo nawee- mii pe
u ta pe Yatɛr, u n u yanfua pye ma
yee: «Cĩĩfua, ma kapee- laha kãã
ma yĩŋ na.»

21 Pe Yãhã kaiyarfa tesẽ pe
Farisyɛ̃ ne, pe n nii le ga pe laam
wo ma yee: «Yoo ma u ga waha
kapee- laha kãã nawee yĩŋ na mii
Yãhã ya sẽ kẽ ye? -Ye naa dya waa
syi yãŋ! U n gbar Yãhã ne cĩĩnde.»
22 Yesu -sẽ ba pe laam wũhũ cã.
U n pe pye ma yee: «Nwa ta ye
n nii kai- ngĩĩ syi ga ye laam wo?
23 N ga waha yee: Ma kapee- laha
kãã ma na. N ga maha waha yee:
Yir naa n yãr! Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ
wo, lii loo le cã waha? 24 N yãŋ
ye cã Yãhã kãnde wãã u Nawee
Puee kẽ kãntraha nge na, u n ga
waha kapee- laha kãã nawee yĩŋ
na.» Yesu n wã klaha loo na, ma u
tãnkurfua pye ma yee: «N ma yar,
yir, -taa ma kasãy wãŋ gbe, ma
yãr naa n gaha ma kaha wo!» 25 U
tãnkurfua n ta tɛr yir nawee- byɛ
yĩnde na, ma u kasãy wãŋ gbe, kii
tuu ba sãy nii, ma yãr n tɛr ma
Yãhã sey n gaha u kaha wo. 26 Le
n yɛ̃ gbãã pe nawee- byɛ na, pe n
sya fya, ma nii Yãhã sey ma yee, a
poo laanwɔ wũhũ yãã koo per.

Yesu Lewi yãŋ yi
(Mat 9.9-13; Mar 2.13-17)

27 Loo kur ye, Yesu n yi ma
kufar wããfua waa yãã, tuu tege
nii kufar wããsaha wo. Pe naa u
yee Lewi. Yesu n u pye ma yee:
«Naa n taha ra na!» 28 Lewi n te
wãn kur byɛ ta yaha, ma yir, ma
nii n taha Yesu na u kuãŋ ne.

29 Loo kur ye, Lewi n gbar
ta u kaha wo Yesu myaha na u
kãnyãrwai ne, ma ta pe n dir
soho. Pe pye pe wãã naa n di
kufar wããfa busãã ne, tesẽ nawee-
mpãy ter ne. 30 Farisyɛ̃ mpãy
pye ke fla na, tesẽ Yãhã kaiyarfa
mpãy ne pe pye yĩmbui nen na pe
Farisyɛ̃ ne. Poo mii pe Yesu yãã,
tuu wãã n di nawee- mii ter syi
ne, le sẽ tãy pe ye ye. Pe n Yesu
kãnyãrwai pye ma yee: «Nwa ta
ye n nii wãã n di kufar wããfa
ne, ma suhu kãmpee- yãrfa mpãy
ter ne?» 31 Yesu n pe yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Yĩnwɛrfa poo sẽ me pe
tyinfua tay ye, yanfa poo pe u tay.
32 N pa kãmpee- yãrfa myaha na,
ma n kɛ pe koho klaha. Mpãy pe
pe ya yãŋ poo ma kãnyĩĩ yãrfa, n
sẽ pa poo mii myaha na ye.»

Kalɛ saha wãã le kafũhũ ne ye
(Mat 9.14-17; Mar 2.18-22)

33 Loo kur ye, nawee- mpãy
n ba Yesu pye ma yee: «Nsãn
kãnyãrwai ne pe yɛ̃ tã digi na,
pe Yãhã nar. Farisyɛ̃ kãnyãrwai
bya loo pye. Ah nwa ta mboo
kãnyãrwai -sẽ n di ma n wɔ?»
34 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcran ne
ma yee: «Ah ye laam wo, cafãn
yigifa ga waha fãn wãdi sye la te
cafãn yigisaha wo, u cafãn yigifua
yĩnde na? Ye cã le syi saha pye ye
rɛhɛ! 35 Per gaa -sẽ ma ke n pai,
u cafãn yigifua ga ba yigi kãã pe
laam wo. Koo per maa nɔ, pe ga
ba cã naa pe yɛ̃ tã digi na.»

36 Yesu n maha kakuãcran
nde pãã pe ye ma yee: «Waa
sẽ nayrefãŋ fai kuãy n cɛr, ma
nayredyaha wihi pãhã n tã le
ne ye. Ma'a loo pye, ma ke
nayrefãŋ cɛr pye klaha-, ke
nayrefãŋ faagblaha wãsɛr ga
maha ke nayredyaha tyĩn jũũ
taha. 37 Waa sẽ maha sẽmper le
srafũhũ sakueelɛr wo ye. Ma'a

loo pye, pe sẽmper maa yir, te
srafũhũ sakueelɛr ga fe, pe sẽm
n woo tãŋ, te srafũhũ sakuee tii
maha klaha- taha le na. 38 Koo
kẽ sẽmper yai pe le srafũhũ
sakueefãn too laam wo. 39 Wii
tuu sẽndyaha wɔ wa, u sẽ maha
sẽmper kɛ nantãŋ ye. Pe sẽ n yee
la sẽndyaha poo n tãy?»

6

Yesu tesẽ kanii per wĩĩ ne
(Mat 12.1-14; Mar 2.23-28; 3.1-6)

1 Kanii per gaa na, Yesu dye yi
naa n tɛr tar raa wo, u kãnyãrwai
ne. U kãnyãrwai n nii te tar
kasan kãy, ma te pii wihi kũ n tɛr.
2 Farisyẽ mpãy pye ke fla na. Pe
n u kãnyãrwai yey ma yee: «Wo
kãnde le kai- nkãy yar ke sẽ yai
ke naa n pye kanii per wo ye, nwa
ta ye n nii le syi laa pye?» 3 Yesu
n pe yẽ sya ma yee: «Ye le kal yãã
Yãhã sabangbãŋ wo, faale yĩŋfua
Dawide u bii lii pye, per gii fãã bii
war pe na, woo tesẽ u nawee- ne.
4 U dye Yãhã nwoŋ laam wo, bur
rii te pye te bii kẽ Yãhã ye, u n te
gbe di, ma taa wãã u nawee- kẽ.
Wo kãnde na, Yãhã yũndefa ya sẽ
na pe yai too bur nde ne?» 5 Yesu
n maha pe pye ma yee: «U Nawee
Puee kẽ u ma kanii per yĩŋ na.»

6 Kanii per gaa maha ba nɔ, Yesu
n ga dye Yiifee- yawãhã nwoŋ gaa
wo, ma nii nawee- klaha. Dya waa
pye ke fla na, u kãndigi koho ne
wãwaage. 7 Yãhã kaiyarfa mpãy
pye ke fla na, tesẽ Farisyẽ mpãy
ne. Pe naa Yesu yãŋ, ncã u ga ba
sya u yee, woo ga waa jaa ke kanii
per wo laa. U ma le syi pye pe n
waha yee, a ter Yesu ma tuu tee n
pye. 8 Yesu -sẽ ba pe laam wũhũ
cã wa. U n u kãnwaagefua pye
ma yee: «Yir ba yɛr nawee- telai
wo.» U dya n yir ga yɛr ke fla na.
9 Loo na, Yesu n pe pye ma yee: «N
ga ye yey laa ne: Wo kãnde wo lii
wãpyeŋ le yõ? Kayĩĩ wãpyeŋ yõ
kanii per wo laa, kapee wãpyeŋ
loo le yõ? Wo nawee yrã sya yaha
laa, wo u wĩĩ pye klaha-?» 10 Loo
na, u n pe byɛ yãŋ klaha, ma dur
ma u kãnwaagefua pye ma yee:
«Ma koho dii wãã!» U n le pye, ke
koho n dur yõ nii u ye. 11 Mpãy
pe pye ke fla na, ncafũhũ n -sẽ pe
yigi, pe n sya nii n pãã pe ya nsoho
wo, kapee lii pe ga waha pye Yesu
na.

Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm yãŋ yi
(Mat 10.1-4; Mar 3.13-19)

12 Per gaa, Yesu n ba dugu ga yãy
nsoho wo, ma ga nii n pãã Yãhã ne
ke per yĩmper byɛ wo. 13 Yĩŋ ke ba
syii wa, u n u kãnyãrwai yee ba,
maa nawee- sẽnsye syãm yãŋ yi
pe laam wo ma poo ta u tẽnlɛhɛ.
Pe myar nde:

14 Syimu wii Yesu Pyar myaha
taha u na,
tesẽ u cĩĩfua Andere ne,
Syake tesẽ Nsãn ne,
Filipe tesẽ Bateremi ne.
15 U n Matɛhɛ yee, tesẽ Tema ne,
Alefɛ dya Syake ne,
tesẽ Syimu Selote wii ne
klokai- wãgbihi n tãy u ye.
16 U n Syake dya Yuda yee,
tesẽ Syikaryɔte klofa Yuda ne,
wii tuu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ.

Yesu nawee- klaha, ma maha yanfa jaa
(Mat 4.23-25)

17 Yesu n tege kãã poo mii ne
te yãy nsoho wo, ma ba yɛr tra-
hatraha fla gaa na. Koo fla na, u
kãnyãrwai mpãy pye, pe ba nihi.
Nabuar raa maha pye, te ba yi
Yudɛ kui byɛ wo, tesẽ Yurusalɛm
ne, ma suhu Tyir ne tesẽ Syidõ ne,
langbãŋ yẽ kui kẽ. 18 Pe ba pa pe
n pai naa u kaplãŋ luhu, u n maha
naa pe yanfa jaa. Tuu naa pe jaa,
mpãy pye sãndãpee ne pe yĩŋ na,
u n maha pe sãndãpee kar tege
kãã pe yĩŋ na. 19 Fãnga gaa syi
naa n yi u na ma naa pe byɛ jaa.

Pe nawee- byɛ n -sẽ naa n kɛ pe tɛ
u na.

Wãyĩĩ tesẽ wãpee ne
(Mat 5.1-12)

20 Loo na, Yesu n u kãnyãrwai
yãŋ, ma nii pe yar kai- nkãy ne
ma yee:
«Yii mpãy tee mii nawãm,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Yãhã Yai ma ye wãŋ.
21 Yii mpãy tee mii fããfa yagaa,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Ye ga ba digi yãã,
ke saa pye wãditãŋ wãŋ ye.
Yii mpãy tee mii miiwũnfa yagaa,
ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
Ye ga ba naa nuhu di.
22 Ye wĩĩ ma pee nawee- ye, pe
ma kur waa ye na, pe ma ye tyɛhɛ,
pe ma ye myar klaha- u Nawee
Puee wĩĩ na, ye wĩĩ n tãy Yãhã ye.
23 Koo kai- ngĩĩ maa ye dye per
gii, ye naa nuhu di ye sya naa n
yɔɔ. Yãhã ga ba kayũhũ wãã ye
kẽ yãhãyĩŋ na. Nawee- mpãy pe
ga ba kapee- ngĩĩ pye ye na, poo
nawee- mii wãlɛ bii koo syi pye pe
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa na.
24 Yii mpãy tee -sẽ mii walefa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ye kayũhũ lay yãã wa.
25 Yii mpãy tee -sẽ mii diyaifa
yagaa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye ga ba nii fãã ne.
Yii mpãy, tee -sẽ mii nuhudifa
yagaa,
ye wĩĩ pee Yãhã ye.
Ye miiwũn ga ba gboho tɛr.
26 Nawee- byɛ ma nii ye mi-
iyũhũ yee, ye wĩĩ pee Yãhã ye. Ye
sẽ yãã, poo nawee- mii wãlɛ bii
naa n pye koo syi pe faale kawar
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa ne.»

Ye tyii ye napĩĩ- wĩĩ n naa n tãy
ye ye!
(Mat 5.38-48; 7.12)

27 Yesu n maha yee: «Ta n le pãã
ye ye, yii mpãy ye n luhu ra ye:
Ye tyii ye napĩĩ- wĩĩ n naa n tãy
ye ye! Ye wĩĩ pee mpãy ye, -ye
naa kayũhũ pye pe kẽ! 28 Mpãy
pe yoosẽn pãã n wãã ye kẽ, -ye
naa Yãhã nar ke n kaa taha pe na!
Mpãy pe ye nuhu, -ye naa wãyĩĩ
nar Yãhã ye pe kẽ! 29 Waa ma
ma fey ndicĩĩ nen na, maha ndicĩĩ
nen nde gbihi ta u kẽ. Waa ma
ma nayrengbãŋ gbe, tyii u n ke
wãsyĩnge byɛ gbe taha! 30 Nawee
wii woo u ma nar ngaa ne, u kẽ;
wii ma ma kla gbe, ma'a n ke wĩĩ
yey u ye ye. 31 Lii le n tãy ye ye pe
naa n pye ye kẽ, -ye naa koo syi
pye nawee- kẽ!
32 Ye ma yee ye tããfa ya wĩĩ n
tãy ye ye, ye yee la ye kayũhũ pye
gboho n tɛr? Mpãy gɛ pe sẽ Yãhã
kãnde yãr ye, pe tããfa wĩĩ n tãy
pe ye. 33 Mpãy pe kayũhũ pye ye
kẽ, ye ma yee ye kayũhũ pye poo
ya kẽ, ye yee la ye kayũhũ pye
gboho n tɛr? Mpãy gɛ pe sẽ Yãhã
kãnde yãr ye, pe ke syi pye pe ya
kẽ. 34 Mpãy tee n yãŋ ma yee pe ga
waha fuɛ dãã, ye ma yee ye foho
le poo ya na, ye yee la ye kayũhũ
pye gboho n tɛr? Aye, mpãy gɛ
pe sẽ Yãhã kãnde yãr ye, pe foho
le pe nampyeŋ- na, ma yee pe ba
loo wale yɛ̃ dãã pe kẽ. 35 Ye tyii
ye napĩĩ- wĩĩ n naa n tãy ye ye, -
ye naa kayũhũ pye pe kẽ, -ye naa
foho le pe na; ye ma syi ye naa
le wale wãdur wĩĩ ga ye, Yãhã -sẽ
ga ba kayũhũ wãã ye kẽ. Loo na,
nawee- ga cã ye ma Yãhãngbãŋ
pii. Mpãy pe sẽ kayĩĩ fuɛ cã ye tesẽ
napee- ne, Yãhã n yɔ̃ pe byɛ na.
36 Wo Tuhufua Yãhã u yɔ̃ nii mii,
ye bya -ye nii u wãŋ syi dyaŋ!»

Nampyeŋ wãkaa wĩĩ
(Mat 7.1-5, 16-20; 12.33-35)

37 Yesu n maha yee: «Ye ma n
naa ye nampyeŋ- kaa ye, Yãhã bya
sẽ -sẽ ga ba ye sãhã ye. Ye ma yee
ye sẽ ye nampyeŋ- le kawlaŋ wo
ye, Yãhã sẽ -sẽ ga ba ye le kawlaŋ
wo ye. Ye tyii ye nampyeŋ- kapee-
foho na, Yãhã -sẽ ga ba tyii ye

bya kapee- foho na. 38 -Ye naa ye
nampyeŋ- kẽ, Yãhã -sẽ ga ba ye
kẽ; ke ga ba ye kẽ ye n sya toho
yigi laa ntraŋ na. Tee tãn n wãã
ye nampyeŋ- kẽ mii, Yãhã -sẽ ga
ba tãn wãã ye kẽ ke syi.» 39 Yesu
n maha pe yar plãhã gaa ne ma
yee: «Fũũ waa saha fũũ waa yigi
koho na u ka u ne fla ngaa na ye.
Mii loo sẽ ne ye, pe n gaha too dye
wuhu gaa laam wo, pe syãm byɛ.
40 Ye le cã ma yee, wii tuu n klaha
nantãŋ, u sẽ tɛr u klahafua yaha
ye. U ma -sẽ u ya waha, u ga ba
nii u klahafua dyaŋ.
41 Kãnkããle lii le ma ma
nampyeŋ yĩnde wo, nwa ta ma
n nii le yãŋ? Tẽngbãŋ gii ke -sẽ
ma ma yĩnde wo, ma sẽ koo yãã
la? 42 Mboo wii taa sẽ waha ke
tẽngbãŋ yãã ma yĩnde wo ye, ma
ga waha ma nampyeŋ pye la u
yɛr, ma n le kãnkããle yi kãã u
yĩnde wo u kẽ? Dawarfua kẽ ma
ne, cãã ke tẽngbãŋ yi kãã wa ma
yĩnde wo, loo na maa waha gbihi
yãŋ, ma le kãnkããle yi kãã ma
nampyeŋ yĩnde wo.
43 Katyiyũhũ sẽ puapihi sa ye,
tesẽ katyipihi sẽ puayɔ̃ sa ye.
44 Katyigi yãŋ n cã ke pii mpãy na
ke n sa. Waa sẽ nasar nkugu tai
yãã ncũwãã na ye. Waa sẽ defĩĩ
katyipir tai yãã ngur katyigi na ye.
45 Nawee wii ma yɔ̃, kayũhũ ga
naa n yi u laam wo, u n naa ke
pye. Nawee wii ma pee, kapee- ga
naa n yi u laam wo, u n tee naa n
pye. Nawee laam ke yĩĩ nkãy ne,
koo kẽ ke n yi u yɛ̃ wo.»

Te nwey sĩĩ
(Mat 7.24-27)

46 Yesu n maha yee: «Tee ra
yee Yĩŋfua, Yĩŋfua, nwa ta tẽ -sẽ
kãnde lii ta ye kẽ, ye n le wãyãr
sye? 47 Nawee wii woo u n pai
ra ye, maa ra kaplãŋ luhu, ma
u troho tãhã ke yor wo, woofua
ma ngii wãŋ syi dyaŋ n ga ye
yar: 48 Woofua ma mii nawee wii
dyaŋ tuu nii nwoŋ fãã. U ga cãã
ke kãntraha tugu, u sya ga nɔ
ntẽmblaha fla na. Loo kur ye, u
ga ke nwoŋ nakũy ta, tuu ke fãã.
Lakuɛ yĩĩ loho ne, lafir n cããŋ yi
ga, maa ke nwoŋ sugu, te sẽ -sẽ
waha ke sugu cããr ye. Koo nwoŋ
wãfãã ba yɔ̃.
49 Nawee wii u ra kaplãŋ luhu,
u sẽ -sẽ u troho tãhã ke yor wo ye,
woofua ma mii nawee wii dyaŋ
tuu u nwoŋ fãã kãntraha ya na.
U sẽ ke nwoŋ nakũy fla tugu dye
ga nɔ ntẽmblaha fla na ye. Lafir
n cããŋ yi ga, maa ke nwoŋ sugu;
ke n too pye klaha- tãŋ.»

7

Yesu seraasyi yĩŋfua waa tẽntẽle jaa
(Mat 8.5-13)

1 Yesu tuu ba kaplãŋ ngĩĩ byɛ
pãã wa pe nawee- ye, u n tɛr
Kapornu wo. 2 Loo klo nde wo,
seraasyi yĩŋfua waa pye tẽntẽle
waa ne. U tẽntẽle wĩĩ sroŋ naa n
tãy u ye. Woo tẽntẽle n yigi, ma ga
kuee wale nen. 3 U seraasyi naa,
tuu Yesu wĩĩ luhu, u n Yiifee- wãlɛ
mpãy lɛhɛ wãã, pe ga Yesu yar u
ba u tẽntẽle jaa. 4 Pe n ga Yesu
yãã, ma nii u sroŋ nar ma u yar
ma yee: «Seraasyi yĩŋfua nwo yai
ma laa pye u kẽ. 5 Wo klofa wĩĩ
n tãy u ye. Woo kẽ u ta pe n wo
yawãhã nwoŋ fãã.»
6-7 Yesu n kãnde sya pe ne. Pe ba
nɔ gbe taha ke kaha na, u seraasyi
yĩŋfua n u naambiyãm mpãy lɛhɛ
wãã, pe n ga Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ma'a syi mii fãy ye. Ma
ra yãã la tẽ n ka ma fla na? Ta syi
sẽ yai ma ba dye ta kaha wo ye.
Koo syi kẽ, n sẽ sya ma ka nii ya
ma fla na ye. Kapãngbɛrle laa ya
pãã, le n ta ra tẽntẽle n jaa. 8 N ma
seraasyi, n n luhu ra yĩŋfa ye. N
-sẽ ma nii ndoŋ seraasyi mpãy yĩŋ
na. N ga nen waa pye: Ka nwaa,
u n ka; n ga nen nwo ter pye: Pa

nwo, u n pa. N ga maha ra tẽntẽle
pye: Nde pye, u n le pye.»
9 Yesu tuu u kaplãŋ ngĩĩ luhu pe
nawee- mii yɛ̃ na, le n u fe gbe.
Nabuar mpãy pe naa n taha u na,
u n wã klaha ma pe pye ma yee:
«Ta n ye yar, dya nwo tuu sẽ sya
wee Yiifee- ye, u ra ta u Yatɛr u
laam byɛ wo cĩĩnde. Yiifee- kur
byɛ gɛ laam wo, n sẽ waa yãã yãã
tuu ra ta u Yatɛr woo wãŋ syi ye.»
10 Pe tẽnlɛhɛ n dur tɛr u seraasyi
yĩŋfua kaha wo, maa u tẽntẽle yãã
u jaa ma nii korkor.

Yesu nakugu gaa ta ke n yir gbã wo

11 Loo kur ye, Yesu n ka klo
laa wo pe naa n yee Nani. U
kãnyãrwai pye u ne tesẽ nabuar
raa ne. 12 Pe ga nɔ le klo kapahayɛ̃
na, pe n nawee- wãã sya pe n gaha
nakugu gaa lesaha wo. Calan-
gusya waa dyapuai nen ba kẽ. Le
klo nawee- busãã pye u cɔɔ ne, ke
nakugu lesaha wo. 13 Yĩŋfua Yesu
tuu u cɔɔ yãã, u fɛn n u yigi ga ta
tɛr, u n u pye ma yee: «Ma'a naa n
wũn ye!» 14 U n yũhũ dye, maa tɛ
wãŋ gii na pe ba ke nakugu le. Ke
gbefa n yɛr. Yesu n ke nakugu pye
ma yee: «Cĩĩfua, yir yãŋ!» 15 U
dya wii tuu ba ku u n yir nii, ma n
pãã. Yesu n u dya wãã u nahafua
kẽ.
16 Pe nawee- byɛ n fya nii,
ma nii Yãhã sey ma yee: «Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfuangbãŋ waa ma wo
ne.» Tesẽ: «Yãhã pa ke n pai
dye ke nna kuɛ ye.» 17 Yudɛ kuɛ
kui wo, tesẽ kui nkãy ne ke pye
tũntũn, Yesu tuu lii pye nawee-
byɛ n le cã kãã.

Nsãn u nawee- lɛhɛ wãã Yesu ye (Mat 11.2-19)

18 Nsãn nawee- tããfua
kãnyãrwai n ke kai- byɛ luhu, ma
ba ke tɔ̃r Nsãn ye. 19 U n syãm
mpãy yee ba pe laam wo, maa
pe lɛhɛ wãã pe ga u Yĩŋfua Yesu
yey pe yee: «U Yãhã Yĩndefua wii
wãpaŋ too n sẽŋ, mboo la woo laa,
u kuee wãpaŋ na kur ye?» 20 Pe
Nsãn kãnyãrwai syãm n ka Yesu
fla na, maa u pye ma yee: «Nsãn
wo lɛhɛ wãã, wo ba ma yey laa
ne: U Yãhã Yĩndefua wii wãpaŋ
too n sẽŋ, mboo la woo laa, u kuee
wãpaŋ na kur ye?»
21 Loo yalebya wo, Yesu n yanfa
buar jaa pe yan na. Mpãy pye
sãndãpee ne pe yĩŋ na, u n pe
sãndãpee kar tege kãã pe yĩŋ na.
Fũũ- pye, u n pe jaa pe n nii n yãŋ
gbɛgbɛ. 22 U n Nsãn tẽnlɛhɛ pye
ma yee: «Tee nkãy yãã yĩnde ne
ma nkãy luhu, -ye ka yaa ke tɔ̃r
yar Nsãn na ye yee: Fũũ- n yãŋ,
tãnklahafa gbihi n yãr, gber- wã
n klaha n nii gbɛgbɛ nayɔ̃r saha
na, nditẽy n luhu, nakur n yir gbã
wo, le Yãhã kapãyĩĩ n pãã nawãm
ye. 23 Wii ma yee u sẽ ba dur yi ta
kur ye ye, ta n nii yai tãŋ u Yatɛr,
woofua wĩĩ n tãy Yãhã ye.»
24 U Nsãn tẽnlɛhɛ pe tɛr wa,
Yesu n nii Nsãn wĩĩ pãã pe nabuar
ye ma yee: «Tee ka Nsãn fla na
drawaha fla wo, ye -sẽ ka ma ga
nwa yãŋ? Kipua sẽ kẽ tee ga
yãŋ teflaha ke u yɛhɛ ye. 25 Ye
-sẽ ka maa nwa yãã? Ye sẽ ka
maa dya waa yãã tuu nangbãŋ
nayreyɔ̃r le yɛr ye rɛhɛ? Ye cã
mpãy pe nangbãm nayreyɔ̃r le,
ma maha ma katãr ne, pe n nii
nangbãm kangbãy wo. 26 Tee ka,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ na tee ga
yãŋ? Ãwã, ta n ye yar, Nsãn wii
tee ga yãã u tɛr gɛ tɛr Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua yaha. 27 Nsãn wĩĩ kẽ le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, Yãhã yee:

‹N nwo, n ta tẽnlɛhɛ nɔ wãã ma yahasee ye,
u n ga ta kãnde gbihi yaha ma kẽ.› »

28 Yesu n maha yee: «Ta n ye
yar, naa wii u tɛr Nsãn yaha, usyi
sẽ see wa ye. Wii u kloŋ Yãhã Yai
wo, woo -sẽ tɛr Nsãn yaha.

29 Pe nawee- byɛ tesẽ pe kufar
wããfa ne, pe byɛ naa n luhu u
Nsãn ye. Pe ba le yãŋ cã ma yee
Yãhã kai- sroŋ, ma ka Nsãn n ga
pe tãã yi loho wo. 30 Farisyɛ̃ poo
tesẽ Yãhã kaiyarfa ne, Yãhã ke n
yãŋ pe lii pye, pe n le sye pe sẽ ka
Nsãn n ga pe tãã yi loho wo ye.
31 N ga waha yagaafa tɔ̃r mpãy
ter syi ne? Pe ma nawee- mpãy ter
syi dyaŋ? 32 Pe ma mii kicar dyaŋ,
pe tege nii nanihi nantrangbãŋ fla
wo. Mpãy n nii pe nampyeŋ- pye
ma yee:
‹Wo fleŋ wuu ma yee -ye yɔɔ,
ye sẽ -sẽ yɔɔ ye.
Wo n dur ma kasii yay le,
ye sẽ -sẽ wũn ye.›
33 Ye sẽ yãã, Nsãn nawee- tããfua
tuu yir, u sẽ bur di ye, u sẽ maha
defĩĩ wɔ ye. Ye n loo yãã ma
yee, sãndũpee ma u yĩŋ na! 34 U
Nawee Puee tuu yir, u bur di ma
defĩĩ wɔ. Tee loo yãã ye maha n
yee: ‹Ye sẽ dya nwo yãã? U ma
tefɛŋ, ma maha ma sẽnwɔplaha.
U maha naambiyãr le kufar wããfa
poo ne, tesẽ kãmpee- yãrfa mpãy
ter syi ne.› » 35 Yesu n pe yar taha
ma yee: «Ye sẽ yãã, mpãy pe pe
troho tãhã Yãhã yor wo, pe kai-
sroŋ.»

Yesu tesẽ cɔɔ waa ne Farisyɛ̃ naa Syimu kaha wo

36 Farisyɛ̃ naa waa pye pe naa
n yee Syimu. Per gaa, u ba Yesu
nampay yi u kaha wo. Yesu n ga
draŋ nii, ma ga di. 37 Loo klo wo
cɔɔ waa pye, u myaha ba klaha-
. Tuu Yesu wĩĩ luhu, u ma u n
di u Farisyɛ̃ Syimu kaha wo, u
n pa yablater ntẽmblaha bule ne
lasekole ne le laam wo. 38 Tuu ba
dye, u n ga kãnklũy gbãã Yesu kur
kuɛ ye u trɛ tãy, ma nii n wũn, ma
u yĩntãm ta ma nii Yesu trɛ tuhu.
U n ba u yĩnyor ta ma te kluã, ma
te tɛ n tege u kẽ, ma dur ma pe
lasekole kaha woo te na.
39 U Farisyɛ̃ naa wii tuu Yesu yee
ba, u n le yãã, ma nii laam ga ma
yee: «Dya nwo ma ne pye u ma
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua cĩĩnde, u ne ga
cã nawee wii syi ter kẽ cɔɔ nwo
ne, u n tɛ u na. Ehe, u myaha
klaha-.» 40 Yesu n kapãn gbe, ma u
Farisyɛ̃ naa pye ma yee: «Syimu,
yãŋ, n ga ma yar laa ne.» Syimu
n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã, ta yar
Yĩŋfua!» 41 Yesu n kaplãŋ kuã cra
pãã u ye ma yee: «Foholefua waa
ba foho le nawee- syãm mpãy na:
Nen pye war nagbeesĩĩ sẽnsye fuɛ
ne, nen nwo -sẽ pye war nyerbua
fuɛ ne. 42 Pe sẽ waha naa pe war
dãã u kẽ ye, u n ba pe pye pe tyii
ke foho na, pe syãm byɛ. Yagaa, u
fuɛlefua wĩĩ ga cã tãy tɛr wii woo
ye?» 43 Syimu n u yɛ̃ sya ma yee:
«Ta laam wo, wii fuɛ le ba gboho,
u wĩĩ ga cã tãy tɛr woo ye.» Yesu
n yee: «Cĩĩnde ne.»
44 U n wã klaha u cɔɔ kuɛ ye,
ma Syimu pye ma yee: «Ma sẽ cɔɔ
nwo yãã? Mboo kaha tẽ dye, ma
sẽ ra kẽ loho ne ta n ta trɛ yee ye,
woo -sẽ ta trɛ yee u yĩntãm ne, ma
te kluã u yĩnyor ne. 45 Mboo, ma
sẽ ra wãã yigi ma ra syar nampay
syaha ne ye. Tẽ ba dye, u cɔɔ woo
-sẽ kuee ra trɛ tɛ n tege. 46 Ma sẽ
sẽm- woo ra kẽ yĩŋ na ye, woo -sẽ
lasekole woo ra kẽ trɛ na. 47 Koo
ta n ga le pãã ma ye: U cɔɔ kapee-
ba nihi tɛr, yagaa ke byɛ laha kãã
u yĩŋ na, loo ne ta wĩĩ n tãy ga ta
tɛr u ye. Kapee- car ma -sẽ laha
kãã wii yĩŋ na, ta wĩĩ saha tãy tɛr
ufua ye ye.» 48 Yesu n u cɔɔ pye
ma yee: «Ma kapee- laha kãã ma
yĩŋ na.»
49 Mpãy pe naa n di Yesu ne, pe
n nii laam ga ma yee: «Yoo kẽ dya
nwo ne, u n sya yee woo ma tuu
kapee- laha n kãã nawee- yĩŋ na?»
50 Yesu n -sẽ u cɔɔ pye ma yee:
«Taa ra wĩĩ sya ma ra ta ma Yatɛr,
ma sya yaha, naa n gaha pra.»

8

Ca mpãy pe naa tẽŋ nkãy tẽ

Yesu kẽ

1 Loo kur ye, Yesu n ka
kungbãhã wo, tesẽ kusyĩmbɛhɛ
ne, ma le kapãyĩĩ wũhũ pãã naa n
yar nawee- na, kapãyĩĩ lii le Yãhã
Yai wĩĩ tɔ̃r. Pe kãnyãrwai sẽnsye
syãm naa n taha u na. 2 Ca mpãy
bya pye pe naa n taha u na. Yesu
ba sãndãpee kar tege kãã poo ca
mpãy yĩŋ na, ma mpãy jaa pe yan
na. Pe ca myar nde: Maari wii
pe naa n yee Madala klofa Maari,
Yesu ba sãndãpee kuasĩĩ kar tege
woo cɔɔ yĩŋ na, 3 tesẽ Syane ne, u
puai myaha ba kẽ Susya ma pye
Yɛrɔte wale yĩŋ na, tesẽ Sisane ne,
ma suhu ca mpãy ne. Poo ca mii
naa koho le Yesu ye u kãnyãrwai
ne pe koho wãn ne.

Yesu kakuãcran pãã digi yãrfua wĩĩ na
(Mat 13.1-23; Mar 4.1-20)

4 Nawee- naa n yir kui byɛ wo,
ma naa n pai Yesu fla na. U
n kaplãŋ nkãy kuã cra pãã pe
nabuar ye ma yee:
5 «Dya waa yi u kaha wo, ma
ga dir yãr u tar wo. Tuu naa ke
digi yãr u tar laam wo, pii mpãy n
ga too kãnde ngbeŋ na. Nawee- n
tãhã tɛr pe na, kãnsyãm n maha
pe wãy di kãã. 6 Pii mpãy n ga
too ntẽmbakor fla wo. Pe pii n fĩy,
ma -sẽ ta tɛr waha ku, yrĩŋ sẽ pye
ke fla wo ye. 7 Pii mpãy n ga too
ngur wãn taa nsoho wo. Te ngur
n fĩy wãcɛŋ te dir wãn ne, ma ba
te puãr, te sẽ waha lɛ dye ye. 8 Pii
mpãy n -sẽ too kãntrayũhũ fla wo.
Too dir wãn n yir, ma sa ma pii le
gboho.»

Yesu n pe yar taha ma yee: «Wii
ma n traha u le yĩntaha cã, u luhu
yɔ̃!»
9 U kãnyãrwai n u yey u le
kakuãcran yĩntaha gbihi tɔ̃r yar
poo na. 10 U n pe yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Kai- nkãy nawee sẽ ke cã
yãã Yãhã Yai wĩĩ na ye, Yãhã ta yii
ga waha ke war. Ma -sẽ yee mpãy
na, pe sẽ ke yĩntaha wãwar kɛ ye,
pe ga naa ke kai- luhu kakuãcraŋ
ne. Ke syi,
‹pe n waha naa n yãŋ,
ngaa sẽ -sẽ ga naa n yãã ye.
Pe n waha naa n luhu,
laa sẽ -sẽ ga naa n war ye.› »
11 Yesu n maha pe kãnyãrwai
pye ma yee: «Le kakuãcran
yĩntaha nde: Yãhã kaplãŋ ma mii
te dir wãn dyaŋ pe yãr. 12 Nawee-
mpãy ma pe laam plãhã mii le
kãnde yɛ̃ dyaŋ, pe pii pe too
na. Pe ma le Yãhã kapãyĩĩ luhu,
sãndãpee yĩŋfua -sẽ ga pa, u ba
ke kaplãŋ wãy yi kãã pe laam wo,
pe ma syi pe ke sya pe waha sya
yaha ye. 13 Mpãy laam ma mii
te ntẽmbakor fla dyaŋ. Pe ma le
kapãyĩĩ luhu, pe ga le sya nuhu ne.
Pe sẽ -sẽ ga tyii le na le n nii gbãã
pe laam wo ye. Wãfãy ma pa, pe
ga ke kaplãŋ miy yaha. 14 Mpãy
laam ma mii pii mpãy dyaŋ, pe
too ngur fla wo. Pe ma le kapãyĩĩ
luhu, kayaaŋ tesẽ wale wãkɛ ne
tesẽ driyɛ̃ yĩnde wãn wãkɛ ne, too
nde byɛ ga ba yir tã ke kaplãŋ na,
pe saa kuee le kapãyĩĩ kur ye ye.
15 Mpãy laam -sẽ ma mii pii mpãy
dyaŋ pe too kãntrayũhũ fla wo.
Pe ma le kapãyĩĩ luhu, le ga pii
see pe laam wo, pe laam mpãy pe
sroŋ ma maha yɔ̃. Poofa ga kuee
yai tãŋ le kapãyĩĩ kur ye, pe naa
kayũhũ pye.»

Yãhã Yai wĩĩ ma mii naaloho dyaŋ
(Mar 4.21-25)

16 Yesu n maha yee: «Waa sẽ
naaloho ndyan tar ma kataŋ cĩn
n tã le na ye. Le sẽ maha n tar
ma le n yaha gbãngbahara flãhã
tãy ye. Pe ne le wra yaha kããnkui
na, wii ma dye u waha naa n yãŋ
cãã- na. 17 Ta n ye yar, ngii ngii ke
wũhũ nii, ke ga ba nii gbaa na, lii
nawee- sẽ le cã yãã ye, le ga ba cã.
18 Tee nkãy luhu, -ye ye laam yaha
ke na! Wii ma waha ke war cacar,

u ga ba ke war naa n gboho, wii
ma -sẽ ke wãwar sye, car gii tuu
yee u cã, ke ga faha u na.»

Yesu nna
(Mat 12.46-50; Mar 3.31-35)

19 Loo kur ye, Yesu nahafua n pa
u fla na, tesẽ Yesu cĩĩfa ne. Nawee-
ba nihi tɛr, pe sẽ waha nɔ u na
ye. 20 Pe n Yesu yar ma yee, a u
nahafua ma nkur ye, tesẽ u cĩĩfa
ne, pe n traha pe u yãã. 21 Yesu
n -sẽ pe nawee- byɛ pye ma yee:
«Mpãy pe Yãhã kaplãŋ luhu, ma
maha ke laam wũhũ pye, poo pe
ma ta nahafa tesẽ ta cĩĩfa.»

Yesu teflahangbãŋ yɛr
(Mat 8.23-27; Mar 4.35-41)

22 Per gaa, Yesu ba dugu dye
salangbãŋ gaa laam wo, woo tesẽ
u kãnyãrwai ne, ma pe pye ma
yee: «Waa dii tɛr kuɛ ngaa kũndi
ye.» Pe n nii n tɛr. 23 Pe naa
n gaha, Yesu n sã wãy. Tefla-
hangbãŋ gaa n ta tɛr yir n fua
ke langbãŋ na. Ke salangbãŋ
naa n yĩĩ loho ne, kapee. 24 Pe
kãnyãrwai n yũhũ crã Yesu tãy,
ma u gbã yir ma u pye ma yee:
«Yĩŋfua, Yĩŋfua, waa ku!» Yesu
n yir, ma gbey ke teflahangbãŋ
na tesẽ loho sẽmpĩy ne, te n yɛr.
Ke fla n nii seyĩĩ. 25 Yesu n pe
kãnyãrwai pye ma yee: «Ye Yatɛr
wee la ye ne?» Pe -sẽ ba fya. Le n
maha pe fe gbe, pe n naa pe ya pye
ma yee: «Hãã, -ye naa dya nwo
yãŋ, u n gbey teflaha na tesẽ loho
ne, te n sya n luhu u ye.»

Sãndãpee pye dya waa yĩŋ na,
Yesu n u jaa
(Mat 8.28-34; Mar 5.1-20)

26 Loo kur ye, pe n ga nɔ
langbãŋ kuɛ ngaa kuɛ ngbeŋ na
Jerasinefa kuɛ ye, Galɛlɛ kãntraha
kũndi ye. 27 Yesu tuu naa n tege
kãntraha na, loo klofua waa n u
yãã ma pa. Sãndãpee pye u dya
yĩŋ na. Le yale wãdey, u dya sẽ
naa nayrɛ le ye, u sẽ maha naa
n dye nwoŋ wo ye, ma naa n nii
nakur lesaha fla wo. 28 Tuu Yesu
yãã, u n too mii na ma nii n tẽ,
ma kãnklũy gbãã Yesu tãy ma yee:
«Ke Yãhãngbãŋ Dya Yesu, nwa taa
ga pye ra na? N ma nar, ma'a syi
ra pẽn ye!»

29 Yesu naa n gbey u sãndũpee
na, u tege kãã u dya yĩŋ na, koo kẽ
u dya n naa koo pãã. U sãndũpee
pye u ma yir u dya na, pe ga u dya
pua yigi yaha, u ma n waha ka
teelaa wo ye. Pe ga ntẽn namihi
ta, pe u kluɛ pua u trɛ ne, u -sẽ ga
ba te ntẽn namihi cɛr, u sãndũpee
n u ta u n ka dragba wo.

30 Yesu n u yey ma yee: «Ma
myaha mii?» U dya n yee: «Ta
myaha Nihinihi.» Pe sãndãpee ba
nihi u dya yĩŋ na, koo u n ba loo
pãã ke syi. 31 Pe sãndãpee n nii
Yesu nar, u ma syi u poo nɔ wãã
tãã ye wãfãy fla wo ye.

32 Kaha tyɛ- mpãy -sẽ pye ke fla
na yãŋ yĩŋ na, ma kɛ naa n di. Pe
ba nihi. Pe sãndãpee n Yesu nar u
tyii poo n ga dye pe tyɛ- mii laam
laam wo. U n le sya pe ye. 33 Pe
sãndãpee n tege kãã u dya yĩŋ na,
maa dye pe tyɛ- laam laam wo. Pe
n ke ngbeŋ fã tege, maa too dye ke
langbãŋ laam wo ma ku.

34 Mpãy pe naa pe tyɛ- sẽŋ, pe
yãã le pye ke dyaŋ, pe n fã tɛr maa
le pãã klofa ye tesẽ wlɛfa ne. 35 Pe
nawee- n yir ba, pe n pai yãŋ lii
le pye. Pe ba nɔ Yesu tãy, pe n u
dya yãã pe sãndãpee ba tege kãã
u yĩŋ na. U yĩntaha ba too, u n
nayrɛ le, ma tege nii Yesu tãy. Pe
n fya yigi nii. 36 Mpãy pe ba ke kai-
byɛ yãã, poo n le tõr pe nawee- ye,
pe sãndãpee tege kãã u dya yĩŋ na
mii syi. 37 Pe Jerasine klofa byɛ n
nii Yesu nar ma yee, u tɛr u poo
klo ta yaha. Pe tee ba fya tɛr. Yesu
n dugu dye ke salangbãŋ wo, ma
ga tɛr.

38 Pe sãndãpee ba tege kãã dya
wii yĩŋ na, u n nii Yesu nar woo ga
kuee u ne. Yesu n u dur wãã ma
yee: 39 «Dur ga ma fla na, maa le

pãã ma nna ye Yãhã ke lii pye ma
kẽ.» U dya n tɛr loo na, maa le
pãã pe klofa byɛ ye, lii Yesu u pye
u kẽ.

*Syase pueesya tesẽ cɔɔ wii tuu
tɛ Yesu nayroho na
(Mat 9.18-26; Mar 5.21-43)*

40 Yaliile Yesu tuu ba yir ke
langbãŋ kuɛ ngaa kũndi ye ma pa,
te nabuar tii te naa u sẽŋ, te n
u wãã. 41 Dya waa pye, pe naa
n yee Syase. U pye ke fla Yiifee-
yawãhã nwoŋ yĩŋfua. U n pa,
maa kãnklũy gbãã Yesu tãy, ma
u nar u ka woo fla na, 42 ma yee
pueesyale nen le ma woo ye. Le
ma dyɛ- sẽnsye syãŋ syi, a le ma
le kuee wale nen ma ga ku.

Yesu naa n gaha ke fla na, te
nabuar u waa naa n yigi kuɛ byɛ
ye. 43 Te nabuar laam wo, cɔɔ waa
-sẽ pye. U ntɔ̃r kuee naa n woo u
ye dyɛ- sẽnsye syãŋ, wãyɛr wee
ye. [U wale byɛ ba ka tãŋ tyinfa
ye,] waa sẽ -sẽ ba waha u jaa ye.
44 U n yũhũ crã Yesu na kur kuɛ
ye, maa tɛ u nayroho yẽ na. Loo
yalebya wo, u ntɔ̃r wãwoo n ta
tɛr yɛr. 45 Loo kur ye, Yesu n pe
nawee- yey ma yee: «Yoo tɛ ra
nayroho na?» Waa sẽ yee ndoo
n le pye ye. Pyar n yee: «Ah wo
Yĩŋfua, ma sẽ pe nawee- yãã la pe
ma waa yigi kuɛ byɛ ye?» 46 Yesu
n -sẽ yee: «Ãwã, n yee waa tɛ ra
na, n yãã fãnga gaa yi ra wo.» 47 U
cɔɔ tuu yãã pe cã woo kẽ, u n nii
n sege fyar koho wo. U n pa loo
na, maa kãnklũy gbãã Yesu yaha
ye, ma le pãã nawee- byɛ yĩnde na
nwa ta u n tɛ u na, tesẽ u jaa mii
ke fla byɛ wo. 48 Yesu n u pye ma
yee: «Cɔɔ, taa ra ta ma Yatɛr, loo
le ma jaa. Naa n gaha pra.»

49 Yesu tuu naa ngĩĩ pãã,
tẽnlɛhɛle waa n yir Syase kaha
wo, ma ba u Syase pye ma yee:
«Ma pueesya ku, ma'a n maha
naa u Yĩŋfua fãy ye.» 50 Yesu n
luhu u dya kaplãŋ ne, ma Syase
pye ma yee: «Ma'a n fya ye, ra
ta ma Yatɛr loo ya, u -sẽ ga jaa.»
51 Yesu tuu ga nɔ ke nakugu nwoŋ
na, u sẽ sya waa n dye ga u ne
ye mii Pyar ye ya sẽ kẽ, Nsãn
ne, Syake ne ye, tesẽ le kicaale
tuhufua ne u nahafua ne. 52 Ke
gbã kaha wo, nawee- byɛ naa n
wũn ma naa fɛn le, le kicaale wĩĩ
na. Yesu n pe pye ma yee: «Ya'a
n naa n wũn ye! Le sẽ ku ye, le
sã wãy.» 53 Pe ba cã le ku wa, pe
n nii u lɛr. 54 Yesu n dye ke nwoŋ
wo, ma le kicaale yigi koho na, ma
gbey pãã ma yee: «Kicaale yir!»
55 Le kicaale yrã n dur ba le ye, le
n ta tɛr yir. Yesu n pe yar, ma yee:
«-Ye ngaa wãã le kẽ le n di!» 56 Le
kicaale wãdurba yrãŋ na, le n u
seefa laam wɔ ga ta tɛr. Yesu n -sẽ
pe yar waha ma yee, lii le pye pe
ma syi le pãã waa ye ye.

9

*Yesu u kãnyãrwai sẽnsye syãm
lɛhɛ wãã
(Mat 10.5-15; Mar 6.7-13)*

1 Yesu n u kãnyãrwai sẽnsye
syãm yee, ma pe wãã ta ma kãnde
wãã pe kẽ tesẽ fãnga ne pe waha
sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na, pe maha waha naa
yanfa jaa. 2 Tuu kãnde wãã wa pe
kẽ tesẽ fãnga ne, u n pe lɛhɛ wãã,
pe ga naa Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r naa n
yar nawee- na, pe maha naa yanfa
jaa.

3 Tuu ga pe lɛhɛ wãã, u n pe yar
ma yee: «Ye ma ga ke yrãhã yi, ye
ma syi ye ngaa gbe ke n naa ye
ndege ye. Ye ma n kãi gɛ gbe ye,
nkãnfaha ne ye, ngaa kadiŋ ne ye,
war ne ye! -Ye kaleŋ naneŋ ya gbe
yigi! 4 Pe ma syãsaha wãã ye kẽ
na, -ye kuee koo kaha wo ye sya ba
tɛr! 5 Teelii nawee- ma sye pe saa
ye yigi yɔ̃ ye, -ye tɛr pe klo yaha!
Ye ma nii n tɛr, -ye ye trɛ mplẽm
kor yaha pe na, pe n cã lii ma pe
dye poo pe le kɛ.»

6 Tuu koo pãã wa pe kãnyãrwai
ye, pe n tɛr. Pe naa n gaha kui byɛ
wo, ma le Yãhã Yai kapãyĩĩ tɔ̃r naa
n yar nawee- na, ma maha naa
yanfa jaa teebɛhɛ byɛ wo.

Yɛrɔte ntãncɛr Yesu wĩĩ na
(Mat 14.1-12; Mar 6.14-29)

7 Yesu tuu naa kai- nkãy byɛ pye,
Yɛrɔte naa ke tẽŋ luhu, u laam n
wlãhã. Nawee- mpãy naa n yee, a
Nsãn kẽ u dur ba yrãŋ na. 8 Mpãy
maha naa n yee, a faale Yeli kẽ
tuu u ya yi yar nawee- na. Mpãy
ter maha naa n yee, a faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua waa kẽ, u dur ba
yrãŋ na. 9 Yɛrɔte -sẽ naa le pãã
ma yee: «N ta pe n Nsãn yĩŋ cɛr.
Yoo -sẽ kẽ dya nwo ne, pe n sya
nii kai- ngĩĩ byɛ pãã u wĩĩ na?» U
n naa traha u Yesu yãã.

Yesu nawee- nyersĩĩ yĩĩbua yɛ̃
woo, tahar ne
(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44;
Nsãn 6.1-14)

10 Yesu tẽnlɛhɛ n dur ba, maa u
yar nkãy byɛ ne pe ga pye. U n tɛr
poo ya ne, klo laa kuɛ ye pe n yee
Gbesyata. 11 Pe nabuar n -sẽ le cã
ma taha u na. Yesu n ga pe yigi
ta, ma Yãhã Yai wĩĩ pãã pe ye ma
maha yanfa jaa pe kẽ.

12 Yai ke naa n gaha kuasaha
wo, pe kãnyãrwai sẽnsye syãm n
yũhũ crã Yesu na, ma u pye ma
yee: «Kãnde wãã pe nabuar kẽ,
pe n ka tũntũn kusyĩmbɛhɛ wo
tesẽ klɛ ne, pe ga ngaa par di,
pe maha syãsaha kɛ. Wo tee ma
dragba wo.» 13 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Yii gɛ, -ye digi wãã pe kẽ
pe n di!» Pe n yee: «Wo ga waha
pe yɛ̃ woo mii? Bur wãy bua ya
te ma wo ye, tesẽ fua- syãm ya ne.
Ma n traha la wo ka wo ga dir par
pe nabuar mii byɛ kẽ?» 14 Nawee-
mpãy pe pye ke fla na, pe naam ya
ba nawee- nyersĩĩ yĩĩbua kua.

Yesu n u kãnyãrwai pye ma yee:
«-Ye pe ta pe n nii ga flɛ flɛ, nawee-
gbeesãnsĩĩ sesãnsyihi.» 15 Pe
kãnyãrwai n le sya u ye, ma pe
nawee- ta pe n tege nii ga ke syi.
16 Yesu n te bur bua gbe pe fua-
syãm ne, ma yĩntaha kuã yir wãã
yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma yee Yãhã n
kaa taha pe na. U n dur ma te
la cɛr ma te wãã u kãnyãrwai kẽ,
pe n te la klaha pe nabuar kẽ.
17 Pe byɛ n di, ma sya di yai. Pe
n takũyĩhĩ sẽnsye syãŋ gbe tɛr te
gbɛr ne, tii pe di yaha.

Yoo kẽ Yesu ne?
(Mat 16.13-28; Mar 8.27—9.1)

18 Per gaa Yesu pye u ya ya, ma
naa n pãã Yãhã ne. U kãnyãrwai
n taha ba u na. U n pe yey ma yee:
«Lii gɛ pe nawee- pe n pãã ta wĩĩ
na?» 19 Pe n yee: «Mpãy n yee,
a Nsãn nawee- tããfua kẽ ma ne.
Mpãy maha n yee, a faale Yeli kẽ
ma ne, mpãy maha ma pe n yee,
a faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa kẽ
ma ne tuu dur ba yrãŋ na.» 20 Yesu
n pe yey ma yee: «Ah yii, ye yee
yoo kẽ ra ne?» Pyar n u yɛ̃ sya ma
yee: «Mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise.»

21 Loo na, Yesu n pe kãnyãrwai
yar waha ma yee, pe ma syi pe u
wĩĩ pãã waa ye ye. 22 U n maha
pe pye ma yee: «U Nawee Puee
yai u fãy gboho. Pe Yiifee- wãlɛ ga
ba u wĩĩ sye, tesẽ pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa ne, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne.
Pe ga ba ta gɛ ta pe n u boo. U
wãku plii tãã wuhu na, u ga yir
gbã wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa
ye.»

23 Loo na, Yesu n pe nawee- byɛ
pye ma yee: «Wii ma yee woo ga
naa n yãr ta kãnde wo, u u laam
wũhũ ta yaha, -tuu u ya gbihi
naa n ta plii byɛ, u ma sya ga ba
gbãpee ku ra wĩĩ na. Wii ma loo
sya, u naa ra kãnde yãr. 24 Ye sẽ
yãã, wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu
u laam wãn ne, woofua ga ba too
byɛ kɛ laa; wii tuu -sẽ ga le sya u
u yĩŋ kɛ laa, ma suhu u laam wãn
ne ndoo wĩĩ na, woofua kẽ tuu cã
ga ba too nde byɛ yãã. 25 Mboo

nawee, taa ga driyɛ̃ wãn byɛ yãã
tãŋ, ma'a -sẽ ba yãã ma plaha mii
ya, ma sẽ maha ba ma yĩŋ yãã
Yãhã ye ye, le wãyĩĩ -sẽ ma na taa
yãã? 26 Nawee wii ma yee ta wĩĩ
fyar yigi woo kẽ tesẽ ra kaplãŋ
ne, u wĩĩ bya ga ba fyar yigi ndoo
u Nawee Puee kẽ yaliile n n pai
dur ba ra nayɔ̃r ne, ta Tuhufua
Yãhã nayɔ̃r ne, tesẽ pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛyɔ̃m nayɔ̃r ne.» 27 Yesu n
maha pe yar taha ma yee: «Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Nawee-
mpãy ma ye laam wo, pe saa ku
mii pe sẽ Yãhã Yai yãã ye.»

Kãnyãrwai tãã mpãy Yesu yãhãyĩŋ nayɔ̃r yãã
(Mat 17.1-8; Mar 9.2-8)

28 Yesu tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa,
plii kuasĩĩ syi n tɛr, u n Pyar yigi
taha u ya na, Nsãn ne, tesẽ Syake
ne. U n ka pe ne yãŋ gaa yĩŋ na,
u n gaha pãã Yãhã ne. 29 Tuu ga
nii n pãã Yãhã ne, u yĩntaha n
wã klaha, u nayrɛ n flege ma sya
n yɛhɛ palpal. 30-31 Naam syãm
mpãy n fe gbe yi yãhãyĩŋ nayɔ̃r
ne. Faale wãlɛ syãm ba me, Musa
ma suhu Yeli ne. Yesu tuu ga ba ku
mii syi dyaŋ Yurusalɛm wo, tuu pa
lii myaha na kãntraha na le n pye
tãŋ, loo pe naa n pãã Yesu ne.

32 Pyar tesẽ u nampyeŋ- ne, pe
ba sã wãy faha. Pe n yir, ma Yesu
yãhãyĩŋ nayɔ̃r yãã, tesẽ pe naam
syãm ne pe yir yɛr u ne. 33 Yaliile
pe naam syãm pe naa n tɛr Yesu
yaha, Pyar n Yesu pye ma yee:
«Wo Yĩŋfua, wo niisaha sroŋ yɔ̃
nwo wo! Waa kajar tãã gbã, neŋ
ma wãŋ, neŋ Musa wãŋ, neŋ nge
Yeli wãŋ.» U ba le pãã ke dyaŋ, u
sẽ laam ga ye.

34 Tuu naa koo pãã, yãhãsyɔ̃r
raa n yi nii ma yĩm paha tã pe byɛ
na. Pe kãnyãrwai pe te yãhãsyɔ̃r
yãã te pe gbey le, pe n fya. 35 Yãhã
yĩmbui n yi te yãhãsyɔ̃r laam wo
ma yee: «Ta Dya kẽ nwo ne, woo
kẽ tẽ yãŋ yi. -Ye naa n luhu u
ye!» 36 Loo kapãn le pãã wa, pe
kãnyãrwai n Yesu nen ya yãã ke
fla na.

Pe kãnyãrwai n ke kai- byɛ yaha
le. Koo cãã na, pe sẽ laa pãã waa
ye ye.

Yesu kãnyãrwai sẽ Yesu kai-war ye
(Mat 17.14-23; 18.1-5; Mar 9.14-40)

37 Ke yĩŋsyii wo, pe n tege ke
yãŋ yĩŋ na, nabuar raa n pa maa
Yesu wãã. 38 Dya waa n kuee
pe nabuar laam wo, ma gbey pãã
wãã Yesu ye ma yee: «Yĩŋfua,
n ma nar, ta dya yãŋ ta kẽ, ta
dyapuai nen ya. 39 Sãndũpee ma
u yĩŋ na, ma n yir u na tugutugu.
U ma yir u na, u ga u ta u n naa
n kui, tuu naa u yɛhɛ fãnga ne,
tuu u ta u n naa yɛ̃syɔ̃play yi. U
sãndũpee ma yir u na, u ga u
nuhu gboho ke syi tuu cã ba u miy
yaha. 40 N ma kãnyãrwai nar pe u
sãndũpee kar tege kãã u na, pe sẽ
waha yia ye.»

41 Yesu n kuãn pe na ma yee:
«Yii poo na, laanyɔ̃m wee ye ye
ye, ye sẽ ra ta ye Yatɛr ye. Ye
yee la n kuee ye wãwlaha na
yalebyɛ? Ye yee la n naa n fãy ye
ne yalebyɛ?» U n u kicar tuhufua
pye ma yee: «Pa ma dya ne nwo
wo!» 42 U kicar tuu yũhũ naa
n pai, u sãndũpee n u yãr gbe
miy kãntraha na ma u yɛhɛ fãnga
ne. Yesu n sã waha u sãndũpee
na, ma u kicar jaa ma u wãã u
tuhufua kẽ. 43 Pe nawee- byɛ pe
Yãhã fãngangbãŋ yãã ke syi, le n
pe laam wɔ ma sya ta tɛr.

Nawee- pe naa Yesu tẽŋ tẽ u
kai- wĩĩ na, u n u kãnyãrwai pye
ma yee: 44 «Yii poo na, n ga laa
pãã ye ye, -ye le le yaha ye laam
wo: U Nawee Puee ga yi u napĩĩ-
kẽ.» 45 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ naa ke
kaplãŋ ngĩĩ war u ye ye. Le kapãn
ba pãã ke syi, pe ma n waha le
tɛrsaha cã ye. Pe ba fya Yesu na,
pe sẽ u yey le kapãn tɛrsaha ne ye.

46 Yesu kãnyãrwai n ba sãnkɛr
kɛ pe ya nsoho wo, ma ga cã yoo
woo u ma yĩŋ na poo laam wo.
47 Yesu n -sẽ pe laam wĩĩ cã. U
n kicaalaale gbe ba ta u yahasee
ye, 48 ma pe pye ma yee: «Wii
ma kicaale nde syi gbihi yigi ndoo
myaha na, ndoo gɛ kẽ tuu gbihi
yigi. Wii ma -sẽ ra gbihi yigi, Yãhã
gɛ kẽ tuu gbihi yigi, koo gii ke ra
lɛhɛ wãã. Wii ma -sẽ u ya ta ma
nii ye byɛ kurkuɛfua, woo tuu ma
yĩŋ ye byɛ na.»
49 Nsãn n kapãn gbe ma yee:
«Wo Yĩŋfua, wo dya waa yãã tuu
sãndãpee kar tege n kãã nawee-
yĩŋ na ma myaha ne. Wo n ba
yee u wee wo ne ye, ma u kar tã.»
50 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ya'a n
sye u na ye. Ye sẽ yãã, wii ma yee
u sẽ ye laha ye, u ma ye ne.»
51 Yesu tɛrper yãhãyĩŋ na ke
ba nɔ gbe naa n taha, u n u
laam waha ma yee u yai u ka
Yurusalɛm wo.
52 U n tẽnlɛhɛ mpãy nɔ wãã u
yahasee ye, pe n ka Syamarifa
kãntraha klo laa wo, pe n gaha
fla ngaa gbihi ta u kẽ. 53 Pe
klofa n sye ma yee, u tee n gaha
Yurusalɛm wo, poo saa syãsaha
wãã u kẽ ye. 54 U Yesu kãnyãrwai
syãm mii Syake tesẽ Nsãn ne, pe
ba le luhu ke dyaŋ, pe n Yesu pye
ma yee: «Yĩŋfua, le ma tãy ma ye,
waa naa ta ke n yir yãhãyĩŋ na, ke
ba too tã pe na ke pe suhu muu.»
55 Yesu n wã klaha pe kuɛ ye, ma
loo kuãn pe ye. 56 Pe n tɛr klo laa
ter wo.

Yesu kãnde wãyãr wĩĩ
(Mat 8.19-22)

57 Yesu tesẽ u kãnyãrwai ne, pe
pye kãnde wo ma naa n yãr.
Dya waa n pa, maa Yesu pye
ma yee: «Yĩŋfua ma'a sya n gaha
teelii teelii, n ga naa n taha ma
na.» 58 Yesu n u yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Yɛ̃srɛ̃ ma te syãsar ne,
kãnsyãm ma pe nsɛŋ ne, teele sẽ
-sẽ wee u Nawee Puee myaha na
ye.»
59 U n dya waa pye ma yee:
«Naa n taha ra na.» U dya n u
pye ma yee: «Yĩŋfua, kãnde wãã
ra kẽ, n ma ga ra tuhufua nakugu
le wa, n ga pa.» 60 Yesu n u yɛ̃ sya
ma yee: «Tyii nakur na te n naa
re nakurwai le. Mboo, ka maa naa
Yãhã Yai wĩĩ yar nawee- na!»
61 Dya waa n maha Yesu pye ma
yee: «Yĩŋfua, ndoo ga naa n taha
ma na, -taa -sẽ kãnde wãã ra kẽ,
ra n ka n ga ra nna yar, tẽ dur ba.»
62 Yesu n u pye ma yee: «Wii ma
nii mii wii dyaŋ u nii tar war yar
ne, ma maha nii yãŋ n klaha u kur
kuɛ ye, woofua saha laa yɔ̃ Yãhã
Yai wĩĩ na ye.»

10

Yesu nawee- busãã nɔ wãã Yãhã
tẽn wĩĩ na
(Mat 11.20-24)

1 Loo kur ye, Yĩŋfua Yesu
n maha nawee- gbeetãã sẽnsye
syãm yãŋ yi. Kui nkãy byɛ tesẽ
teebɛhɛ nkãy byɛ tuu naa n traha
u ka, u n poo nawee- mii cãã
lɛhɛ wãã sãnsyãm koo kui wo
tesẽ koo teebɛhɛ ne. 2 U n pe
yar kakuãcraŋ nkãy ne ma yee:
«Dir busãã ma wãgbe wãn tar
wo. Tẽntẽfa sẽ -sẽ syar yai, ma
ga waha te byɛ gbe dye tãŋ kaha
wo ye. -Ye u tarfua nar u n
tẽntẽfa busãã mpãy nɔ wãã, pe n
ba te dir gbe dye kaha laam wo
u kẽ. 3 -Ye naa n gaha, n ye lɛhɛ
wãã mii mbapĩy dyaŋ waygapyãr
nsoho wo. 4 Ye ma syi ye war gbe
ye, nkãnfaha ne ye, ntãy ne ye. Ye
ma n taha kuee naa nawee- syar
kãnde wo ye.
5 Ya'a ga dye kaha gii laam wo,
ye cãã syaha nge syar ye yee:
Yãhã ke yrĩŋ le kaha nge wo.
6 Waa ma pye ke fla na Yãhã yrĩŋ
ne, ye yrĩŋ syaha nge ga kuee u
na. Le ma -sẽ pye woosyifua sẽ kẽ
ye, ye syaha nge saa laa yɔ̃ u kẽ

ye. 7 -Ye kuee koo kaha wo, pe ye
kẽ loho gii ne, -ye ke wɔ, pe ye kẽ
digi gii ne, -ye ke di! Tẽntẽfua yai
pe naa u dãã. Ye ma syi ye yi kaha
gaa wo, ye ga dye kaha gaa laam
wo ye.

8 Ya'a ga dye klo lii wo pe n
syãsaha wãã ye kẽ, pe ma pa ye
kẽ digi gii ne, -ye ke di! 9 -Ye
naa loo klo yanfa jaa, -tee naa pe
nawee- yar Yãhã Yai nɔ wa gɛ nɔ
wa. 10 Ya'a -sẽ ga dye klo lii wo, pe
ma yee pe saa syãsaha wãã ye kẽ
ye, -ye ka yaa le pãã nanihi fla wo
ye yee: 11 ‹Ye klo tẽyãhã mplẽm
mpãy gɛ pe yir too wo trɛ na, wo
mii wo poo mplẽm mii kor yaha
ye na. -Tee -sẽ le cã ye yee Yãhã
Yai pa wa ye ye.› 12 Ta n le pãã ye
ye, Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, le
ga ba pee klo ndefa na le tɛr Sodõ
klofa* yaha.»

13 Yesu n kuãn kui raafa na ma
yee: «Korasyifa, ye wĩĩ pee Yãhã
ye! Gbesyatafa, ye wĩĩ pee Yãhã
ye! Laanwɔ wũhũ nkãy ke pye ye
yĩnde na, ke syi ma ne pye faale
Tyirfa yĩnde na, tesẽ faale Syidõfa
ne, pe ne ga pye pe ta tɛr le cã
kãã wa le yalebya wo, pe kapee-
wãpyeŋ sẽ yõ ye. Loo nde na, pe
ne ga wram wĩĩ pye, pe nfããper
ta, pe fɛn nayrɛ pãhã pe le. 14 Loo
ne, Yãhã kasãhã per ma ba nɔ, le
ga ba pee ye na le ta tɛr pe Tyirfa
yaha, tesẽ pe Syidõfa ne. 15 Ah yii
Kapornufa, ye yee la pe ga ba ye
kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na? Ye ma
n naa loo gɛ ga ye laam wo ye! Ye
ga ba tege ga ta tãã ye nakur fla
wo.»

16 Yesu n maha u kãnyãrwai pye
ma yee: «Wii ma n luhu ye ye, ke
nii mii u n luhu ndoo gɛ ye. Wii
ma ye wĩĩ sye, ke nii mii ndoo gɛ
wĩĩ kẽ tuu sye. Wii ma -sẽ ndoo
wĩĩ sye, ke nii mii wii u ra lɛhɛ
wãã woofua wĩĩ kẽ tuu sye.»

Pe nawee- gbeetãã sẽnsye syãm
wãdurbaŋ

17 Pe nawee- gbeetãã sẽnsye
syãm n dur ba laanfir ne, ma ba
nii le pãã nuhu ne ma n yee: «Wo
Yĩŋfua, sãndãpee gɛ n luhu wo
ye, wa'a gbey pe na ma myaha
ne!» 18 Yesu n pe yẽ wãã sya ma
yee: «Yalaale wo, n naa u Setane
yãã yãhãyĩŋ kuɛ ye, tuu tege naa
n too mii yãhãyĩŋ dyaŋ ke yɛhɛ.
19 -Ye luhu yõ ra ye: N fãnga wãã
ye kẽ ye waha naa n yia nwɔr
na tesẽ sãnam ne, ye tãhã naa n
tɛr te na. N fãnga wãã ye kẽ ye
waha yia ye napĩĩ Setane na, ye
u fãnga byɛ pye klaha- tãŋ, ngaa
ma n waha kapee pye ye na ye.
20 Sãndãpee n luhu ye ye, loo yõ,
le sẽ -sẽ nɔ nuhu wãdi na ye. Ye
myar te yrũhũ ta wa yãhãyĩŋ saba
laam wo, -ye naa nuhu di loo ne!»

Yesu bya nuhu di
(Mat 11.25-27; 13.16-17)

21 Loo yalebya wo, Yãhã Yrã
Fãnga n Yesu laam yĩĩ nuhu ne,
u n yee: «Ta Tuhufua Yãhã,
mboo taa ma yãhãyĩŋ Yĩŋfua tesẽ
kãntraha ne. Lii taa sẽ yar kaicãfa
na, tesẽ sabacãfa ne ye, ma loo yar
mpãy na pe ma pra kicar wãŋ syi
dyaŋ. N ma sey loo wĩĩ na. Ãwã
Tuhufua, le tãy ma ye, koo kẽ ma n
le ta ke dyaŋ.» 22 Yesu n dur ma pe
nawee- pye ma yee: «Ta Tuhufua
Yãhã kai- byɛ le soho ra koho wo.
Nawee- sẽ cã yoo kẽ ra ne ye. Ta
Tuhufua ya ke le cã. Pe sẽ maha
cã yoo kẽ ra Tuhufua ne ye. Ndoo
ya n ke cã, tesẽ mpãy ne tẽ ke yar
pe na.»

23 Loo na, Yesu n wã klaha u
kãnyãrwai kuɛ ye, ma poo ya pye
ma yee: «Yii, tee nii lii yãã yagaa,
ye wĩĩ n tãy, -ye naa nuhu di loo
ne! 24 Ta n ye yar nde ne: Nkãy
byɛ tee n yãã yĩnde ne, tesẽ nkãy
byɛ ne tee n luhu ndityɛ ne, Yãhã

* **10:12** 10.12 Faale cãã na, Sodõfa tesẽ Gumorfa ne, pe bii pee ter. Yãhã kasãhã n too pe na, naa gaa ter n pe wãã le suhu pe kui ne.

kaplãŋ tɔ̃rfa busãã pye tesẽ kui
yĩŋfa busãã ne, pe naa n kɛ pe kai-
ngĩĩ syi yãã yĩnde ne tesẽ pe ke
yãã luhu ndityɛ ne, pe sẽ -sẽ ke
yãã ye.»

Yesu kakuãcran pãã Syamarifa naa wĩĩ na

25 Yãhã kaiyarfua waa n ba yir
ma yee woo ga Yesu le namihi wo,
ma u yey ma yee: «Yĩŋfua, n ga
pye mii n waha cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye?» 26 Yesu
n u yɛ̃ sya ma yee: «Kãnde lii
Yãhã le ta, le yãŋ! Lii ne le yrũhũ
yaha loo wĩĩ na? Ma lii war le
na?» 27 U dya n yee: «Lii le yrũhũ
ta le nde: ‹Ta, Yĩŋfua Yãhã wĩĩ n
naa n tãy ma ye, le tɛr wãn byɛ
yaha; le gboho tãŋ ma laam byɛ
wo, le nii tãŋ ma yrã byɛ na, ma
fãnga byɛ ne, ma kacãn byɛ n pye
tãŋ loo na.› Tesẽ: ‹Ma ya wĩĩ le
n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma
nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke
syi.› » 28 Loo na, Yesu n u pye ma
yee: «Ma le pãã yɔ̃. Ma'a loo nde
pye, ma -sẽ ga cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye.»

29 U Yãhã kaiyarfua -sẽ naa n
traha u tãhã wãã u ya kẽ. U n Yesu
yey ma yee: «N ga waha wii syi
yee ra nampyeŋ?»

30 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Dya
waa ba yir Yurusalɛm wo, ma
Yerekɔɔ kãnde sya ma tege naa
n tɛr. Yuhu- mpãy n ga u yãã
kãnde laam wo, ma wɔ toho u na
ma u yuhu, ma u nayrɛ tyĩn cɛr u
na ma u gbã cããr yaha. 31 Yãhã
yũndefua waa n yir u ya ndoŋ,
ma tege n tɛr loo kãnde nen ya
ne. Tuu ga u dya yãã, u n laha
yi, ma ga le kãnde wãã sya ma tɛr,
u sẽ yɛr gɛ yɛr ye. 32 Loo kur ye,
Lewi kur kuɛ puee waa n ba yir u
ya ndoŋ. U n ba nɔ ke fla na, ma
u dya yãã. U n laha yi, ma ga le
kãnde wãã sya ma tɛr, u sẽ yɛr gɛ
yɛr ye. 33 Syamarifa naa waa -sẽ
ba yrãhã yi u ya ndoŋ. Yiifee- sẽ
pe Syamarifa yãŋ ngaa ye. U bya
naa n tɛr loo kãnde nen ya ne. U
n ba nɔ u dya na, ma u yãã pe u
duai yaha. Tuu u dya yãã ke syi, u
fɛn n u sroŋ yigi fãnga ne. 34 U n
yũhũ crã u dya na, ma u nar yee
u kẽ defĩĩ ne, ma re tuhu sẽm- ne,
ma dur ma re pua u kẽ. U n dur
loo na ma u gbe taha u kãnkoŋ
na, ma tɛr u ne nampay syãsaha
fla wo ma ga u gbihi. 35 Ke yĩŋsyii
wo, u n war yi ma wãã u nwoŋfua
kẽ, ma u pye ma yee: ‹Naa u dya
gbihi ra kẽ. Ma'a sya u gbihi ma
ta tɛr war mii draha yaha tẽ wãã
ma kẽ, n ma ba dur ba nwo, n ga
ba pe war draha dãã ma kẽ.› »

36 Loo na Yesu n dur, ma u
Yãhã kaiyarfua yey ma yee: «Ma
laam wo, wii woo tuu nii u dya
nampyeŋ, dya wii pe ba gbã cããr
yaha kãnde wo?» 37 U Yãhã kai-
yarfua n Yesu yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Wii tuu yɔ̃ u na, woo tuu sroŋ ma
u nampyeŋ.» Loo na, Yesu n u pye
ma yee: «Ka, ma ga naa n pye koo
syi!»

Yesu ka Marti ye fla na Maari ne

38 Yesu ye naa n yãr kãnde wo,
u kãnyãrwai ne. Pe n ba laha
dye kusyĩnde laa wo. Cɔɔ waa n
pe wãã ma pe yigi ga u kaha wo,
woo n gaha pe nampay yi. U cɔɔ
myaha ba kẽ Marti. 39 U cĩĩfua pye
u ne, pe naa u yee Maari. Yesu naa
le Yãhã kapãyĩĩ tɔ̃r pe ye, u Maari
woo n ba tege nii u tãy ma nii ke
kaplãŋ luhu. 40 Marti woo -sẽ pye
tuu ba dye kuee tẽŋ laam wo. U
n ba Yesu pye ma yee: «Yĩŋfua,
ma sẽ yãã ta cĩĩfua ra ta yaha nii
ya ke tẽŋ laam wo, le yɔ̃ la? Ma
saa u yar la u ba koho le ra ye?»
41 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma yee:
«Yãŋ, Marti! Ma laam wlãhã nii
ma ye, ma n nii n gber kai- busãã
na. 42 Katɛ nen ya -sẽ ne le ma yĩŋ.
Maari ka le wãyĩĩ kuɛ ye. Le saha
tyĩn sya kãã u ye ye.»

11

Yãhã n nar mii?
(Mat 6.9-13; 7.7-11)

1 Per gaa, Yesu naa n pãã Yãhã
ne teelaa wo. Tuu ba nar wa,
u kãnyãrwai waa n u pye ma
yee: «Wo Yĩŋfua, wo klaha Yãhã
wãnar ne, mii Nsãn dyaŋ tuu u
kãnyãrwai klaha le ne mii.» 2 Yesu
n pe yar ma yee: «Ye ma ga Yãhã
nar, -ye yee:
‹Wo Tuhufua Yãhã,
ta, nawee- n cã ma miingbãŋ kai-
laha.
Ta, ma Yai n pa nawee- ye.
3 Naa wo yɛ̃ digi wãã wo kẽ plii
wuhu na.
4 Wo kapee- gbe kãã wo yĩŋ na.
Mpãy pe kapee- pye wo na,
wo bya wo n tyii pe kapee-
foho na
wo kuãŋ ne.
Ma'a n wo miy yaha,
wo n tyĩn naa n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye ye.› »
5 Yesu n maha pe yar ma yee:
«Laa na, ye laam wo, waa ma
naambiyã ne. Per gaa, u ga yir
u ka u naambiyã fla na yĩndyaha
wo, u ga u pye: ‹Naambiyã, bur
wãy tãã fuɛ le ra na. 6 Ta naam-
biyã nen waa yir yrãhã ye, ma
pa ra fla na, ngaa wee tẽ ga wãã
u kẽ ye.› 7 U naambiyã nwo ga
waha kuee nwoŋ laam wo, u pãã
yi wãã u kẽ u u pye: ‹Tyii ra na
dya, ma sẽ yãã nwonyɛ̃ gbãã tã
wa karndohopua ne. Ma sẽ cã la,
wo sã wãy wa ta pii ne. N wee
n ga waha yir n bur gbe wãã ma
kẽ ye!› » 8 Yesu n pe yar taha ma
yee: «Ta n le pãã ye ye: Pe sya
nii naambiyãm, nen nwo ga waha
sye u saa yir ye. U nkurfua ma -
sẽ naa tã u nwoŋfua na, ma nii u
yee u kadye ga ba war, u n yir, u
nwonyɛ̃ yãr, u te wãn byɛ gbe wãã
u naambiyã kẽ, tii wĩĩ te ma u na.
9 Koo kẽ n ga ye yar nde ne: -
Ye naa n nar, ngaa ga wãã ye kẽ.
-Ye naa n kɛ, yaa ngaa yãã. -Ye
naa kããnklihi gbã, pe ga ke yãr
ye kẽ. 10 Ye sẽ yãã, mboo nawee,
ma'a n nar, Yãhã ga ngaa wãã ma
kẽ. Ma'a n kɛ, Yãhã ga ta ma ngaa
yãã. Ma'a kããnklihi gbã, Yãhã ga
ta ke n yãr ma kẽ.
11 Ye ma pye tuhufua, ye dyale
ma fuale nar ye ye, yaa u kẽ la
nwoho ne? 12 Laa na, u ma ngucĩĩ
nar ye ye, yaa u kẽ la sãnuɛ̃ ne?
13 Tee sya pee mii, ye kayũhũ pye
ye pii kẽ. Ke syi ne, ye yai ye cã, ye
Tuhufua Yãhã ga Yãhã Yrã Fãnga
wãã mpãy kẽ pe le nar u ye.»

Kai lii ne pe pãã taha Yesu na?
(Mat 12.22-30, 43-45; Mar 3.20-27)

14 Sãndũpee pye dya waa yĩŋ
na, ma u ta u n nii bebe. Yesu
n u kar tege kãã u dya yĩŋ na. U
sãndũpee n tege kãã u dya yĩŋ na,
u nii n pãã gbɛgbɛ. Le n yɛ̃ gbãã
pe nabuar na ma sya ta tɛr.
15 Mpãy n yir ma yee:
«Sãndãpee yĩŋfua Sebulɛhɛ kẽ
tuu fãnga wãã u kẽ, u n waha
sãndãpee kar tege n kãã nawee-
yĩŋ na.» 16 Mpãy ter n yee, poo
ga u le namihi wo, ma u pye ma
yee, tuu yɛ̃kã wĩĩ laa pye poo n
yãã yĩnde ne, pe cã cã Yãhã fãnga
kẽ ke ma u ye.
17 Yesu -sẽ ba pe laam wĩĩ cã wa.
U n pe yar ma yee: «Kãntraha
neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne,
koo kãntraha nge ga too. Kaha
neŋfa ma kuee n wãã pe ya ne,
koo kaha ga too. 18 Ke syi ne,
Setane ma kuee n wãã u ya ne,
u fãnga saa waha ka yahasee ye
ye, ke ga klaha-. Ye -sẽ yee, n
sãndãpee kar tege n kãã nawee-
yĩŋ na, sãndãpee yĩŋfua Setane kẽ
tuu koo fãnga wãã ra kẽ! 19 Cĩĩnde
sẽ ne ye. Mii loo sẽ ne ye, ye
nampyeŋ- mpãy pe sãndãpee kar
n tege, ye ma yee pe bya loo pye
Setane fãnga kãmay na, poo gɛ
ga ye yar pe yee, cĩĩnde sẽ ne ye.
20 Ta n ye yar, n sãndãpee kar tege

n kãã Yãhã Fãnga ne. Loo na, ye
yai ye cã Yãhã Yai pa wa ye ye.
21 Fãngafua ma pye naanmiy
wãn ne ma nii u kaha sẽŋ, nawee
waa saa sɛr u kla gaa gbe ye.
22 Waa ter ma -sẽ pa, woo fãnga
ma tɛr nwo wãŋ na, u n yia u na,
u ga u naanmiy wãn byɛ tyĩn sya
u ye, tii tuu ba ta ma naa u ya
paha. Loo na, u ga u kahafua nwo
koho wãn byɛ gbe u ye, u te la u
nampyeŋ- ne.
23 Wii ma yee u wee ra ne ye,
woofua ma ra napĩĩ. Tesẽ, wii ma
yee u saa koho le ra ye, u nawee-
wãã ba ra kẽ ye, woofua u pe kar
n kãã ra na.
24 Sãndũpee ma pye nawee yĩŋ
na ma ba tege kãã u na, u
sãndũpee ga ka drawaha fla wo,
u ga tay naa n klaha, u ma teelaa
yãã u nii naa n wũũ. U ma yee
u sẽ teelaa yãã ye, u ga yee tuu
tɛr u niisaha gii yaha, u ga dur
ga nii ke fla na. 25 Loo na, tuu
pye nawee wii yĩŋ na ma ba tege
kãã u na, u ga dur ga u fla na.
U n gaha u nawee laam yãã mii
nwoŋ dyaŋ pe ke pɛ ma ke gbihi
ta. 26 Loo na, u sãndũpee ga yir,
u ga u nampyeŋ- kuasĩĩ mpãy yigi
ba, mpãy pe maha pee woo na. Pe
byɛ ga pe ya wãã ba nii u nawee
yĩŋ na. U nawee wĩĩ ga pee, le ta
tɛr faale yaha.»
27 Yesu tuu ba koo pãã wa, cɔɔ
waa n kuee pe nabuar laam wo,
ma u pye ma yee: «Cɔɔ wii tuu ma
see ma maha u yrã ta ma kẽ, u wĩĩ
n tãy.» 28 Yesu n -sẽ u yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Mpãy pe Yãhã kapãyĩĩ
luhu, ma maha Yãhã kãnde yãr,
poo wĩĩ le n tãy!»

Yagaafa pe laanwɔ wĩĩ lii kɛ Yesu ye?
(Mat 12.38-42)

29 Nawee- wɔ naa n tã Yesu na,
u n nii pe pye ma yee: «Yagaafa
pee, ma -sẽ yee poo n traha pe
laanwɔ wĩĩ laa yãã yĩnde ne. Aye,
laanwɔ wĩĩ laa saa pye ye n yãã
yĩnde ne ye, mii lii syi sẽ kẽ le bii
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yonase
dye ye. 30 Ye sẽ yãã, mii Yonase wĩĩ
bii nii kayar wĩĩ faalefa Nenefufa
ye mii, u Nawee Puee wĩĩ bya ga
ba nii kayar wĩĩ yagaafa ye koo
syi.
31 Yãhã kasãhã per ma ba nɔ,
faale Syeba kãntraha yĩŋfasya ga
ba le pãã u yee, yagaafa pe sẽ koho
klaha ye, pe tee pye. Woo bii yir
deydey kui wo, ma pa faale yĩŋfua
Salmuu fla na ma ba u kacãyor
luhu. Kaplãŋ nkãy tẽ -sẽ n pãã ye
ye, ke tɛr Salmuu wũhũ yaha!
32 Yãhã kasãhã per ma ba nɔ,
pe faale Nenefufa ga ba le pãã pe
yee, yagaafa pe sẽ koho klaha ye,
pe tee pye. Faale wo, Yonase bii
Yãhã yɛ̃ kapãn pãã pe Nenefufa
ye, pe n le luhu ma koho klaha
ma pe kapee- wãpyeŋ miy yaha.
Kaplãŋ nkãy tẽ -sẽ n pãã ye ye, ke
tɛr Yonase wũhũ yaha!»

Nawee kadye naaloho
(Mat 5.15; 6.22-23)

33 Yesu n maha yee: «Waa sẽ
naaloho ndyan tar ma ga le wũhũ
teelaa wo ye, waa sẽ maha le tar
ma kataŋ cĩn n tã le na ye. Ah
ndee, pe ma le tar, pe ne le wra
ta kããnkui na, wii ma dye u naa
n yãŋ cãã- na. 34 Yĩnde ma mii
naaloho dyaŋ kadye na. Ma yĩnde
ma yɔ̃ ma ye, ma kadye byɛ ga nii
cãã- na; ma yĩnde ma -sẽ klaha-
ma ye, ma kadye byɛ ga nii wam
wo. 35 Loo na, nawee woo yai u
u ya yigi, cãã- mpãy pe ma u na,
wam ma syi pe sya tãŋ ye. 36 Ke
syi ne, nawee kadye byɛ ma nii
cãã- na, teelaa sẽ wee wam wo ye,
u kadye kur byɛ ga nii tãŋ cãã- na,
ke naa n yɛhɛ palpal mii naaloho
cãã- dyaŋ.»

Yesu kuãn pe Farisyɛ̃ na tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne
(Mat 23.1-36; Mar 12.38-40)

37 Yesu tuu ba pãã wa, Farisyɛ̃
naa waa n u yee u ga di u kaha
wo. Yesu n dye ke kaha wo, maa
nii ma ga di. 38 U Farisyɛ̃ naa n
ba yãã Yesu sẽ u kluɛ yee pe wãlɛ
kãnde na ye, ma nii n di, le n u fe
gbe.
39 Loo na, Yĩŋfua Yesu n u pye
ma yee: «Yii Farisyɛ̃, ye ma mii
nawee- mpãy dyaŋ pe crãŋ kur
kuɛ yee, tesẽ tasa kur kuɛ ne, ma
n tyii ke laam na. Ye byɛ ye yii ta
naweeyɔ̃m nkur kuɛ ye, ye laam
sẽ -sẽ wee gbɛgbɛ ye. Nawee-
wãyuhu wĩĩ ya le ma ye laam
wo, tesẽ kapee- wãpyeŋ ne. 40 Ye
plege, ye sẽ kai- cã ye! Yãhã gii
ke nkur kuɛ pye, koo neŋ ya sẽ na
ke laam bya pye? 41 -Ye ye crãŋ
yĩĩ kayũhũ ne, tesẽ ye tasa bya ne,
ye ke wãã nawãm kẽ, loo na ye
kãnkai- byɛ ga cã nii gbɛgbɛ.
42 Yii Farisyɛ̃, ye wĩĩ pee Yãhã
ye! Ye ma ne ye digi gbe, le tãy
ke nii waŋ kla woo, tyũhũ wãŋ
woo, ye ne ke la flɛ sẽnsye, ye
fla neŋ wãã Yãhã kẽ. Ma -sẽ yee
ye wãsroŋ wĩĩ na, tesẽ Yãhã wĩĩ
wãtãy ne ye laam wo, ye kalaa
wee koo na ye. Koo -sẽ kẽ tee yai
ye gbihi yigi, ye koo ta yĩŋ. Ke kai-
ngĩĩ n -sẽ taha, ye ma syi ye faha
laa yaha ye.
43 Yii Farisyɛ̃, ye wĩĩ pee! Yiifee-
yawãhã nwey wo niisar rii nawee-
byɛ yĩnde le yi n too re na, too syi
niisar ye ne kɛ ye nii. Ye tee maha
n yãŋ pe naa ye syar nangbãsyaha
ne nanihi teebɛhɛ wo.
44 Ye wĩĩ pee! Ye laam wluhu,
ye ma mii nakur gbũhũ nkãy syi
dyaŋ nawee saa cã ye, u tãhã naa
n tɛr te na!»
45 Yãhã kaiyarfua waa n u pye
ma yee: «Yĩŋfua, taa nii n pãã ke
syi, ma wo bya wãã le n tyɛhɛ.»
46 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Yii
Yãhã kaiyarfa, ye bya wĩĩ pee! Ye
nawee- taha kai- nkãy na ke ma
mii teger dyaŋ pe saha tẽŋ ye. Ye
saa maha koho le pe ye, pe n waha
re tẽŋ ye. 47 Ye wĩĩ pee! Gbũhũ
nkãy syi ke yɔ̃, ye ne koo fãã Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa kẽ, poo mpãy ye wãlɛ
pe boo! 48 Le nii mii ye wãlɛ pe
lii pye, le tãy ye ye. Poo pe Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa boo, yii -sẽ pe gbũhũ
fãã! 49 Loo ne, Yãhã gii ke kai-
byɛ cã tãŋ, ke n le yar yaha ye
wĩĩ na ma yee: ‹N ga ba ra kaplãŋ
tɔ̃rfa mpãy nɔ wãã pe ye, tesẽ ra
tẽntẽfa mpãy ne. Pe ga ba mpãy
boo pe laam wo, pe mpãy nar-
gboho.› 50 Ke syi ne, ma gbe driyɛ̃
wãtãhã na, ma ba waa ke yagaa
na, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa mpãy byɛ pe
boo tɛr, yagaafa ga ba loo kapee
fuɛ dãã. 51 Too naboor nde bii gbe
Abɛl wãboo cãã na, ma sya ba waa
Dyakaridya wãboo cãã na, woo
wii pe bii u boo ke Yãhã kangbãŋ
nsoho wo, ke Yãhã diŋ yisaha fla
ne. Ãwã, cĩĩnde ne tẽ n pãã ye ye,
ntɔ̃r rii te woo, le kapee fuɛ ga yi
yagaafa na.
52 Yii Yãhã kaiyarfa, ye wĩĩ pee!
Lii le ga waha nawee ta u n Yãhã
wĩĩ cã, yii gɛ le sye, ma -sẽ maha
yɛr tã le na nawee- ma n le yãã
ye. Ye ma mii nawee waa dyaŋ
u nwoŋ gaa yɛ̃ gbãã tã ma sye u
karndohopua na.»
53 Yaliile Yesu tuu ba yi ke kaha
wo, pe Yãhã kaiyarfa tesẽ pe
Farisyɛ̃ ne, pe n nii ncafũhũ di u
ne, ma nii u yey kai- ter byɛ ne.
54 Pe naa n kɛ pe Yesu ta u n plaha
pãã pe n luhu.

12

Yesu nawee- klaha kai- nkãy ne (Mat 10.26-27)

1 Loo yale wo, nabuar n ba wɔ
tã ma sya pe ya trɛ tãhã, Yesu n
cãã u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye
yii yigi Farisyɛ̃ ye ne, pe wĩĩ ma
mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ. Pe
naweeyɔ̃m pyer pye gbaa na, pe
laam wo ma -sẽ pee. 2 Ngii ngii
ke wũhũ nii, ke ga ba yãã gbaa
na. Kai- nkãy ke maha ma waa

sẽ ke cã ye, ke ga ba cã. 3 Loo
ne, kaplãŋ nkãy tee n pãã yii ya
yĩmperwoho wo, ye ga ba naa ke
pãã nawee- byɛ ye yaiwaha na.
Tesẽ, lii byɛ tee yuhu pãã waa
ndityɛ wo, nwonuŋ laam wo, le ga
ba gbey pãã nanihi fla wo.»

Wii nawee- yai pe naa n fya u na
(Mat 10.28-31)

4 Yesu n maha yee: «Ta n le
pãã ye ye, yii mpãy tee ma ra
naambiyãm: Mpãy syi pe ga waha
nawee kadye boo wãboo ya, pe sẽ
-sẽ ga waha laa pye nantãŋ ye, ye
ma syi naa poo fya ye. 5 Wii tee yai
ye naa n fya, n ga u yar ye na: Ye
yai ye naa Yãhã koo fya, koo gii ye
ma ba ku, ke ga waha ye le naa fla
wo, naa gii wãfegeyãã wee ke na
ye. Ãwã, n le pãã ye ye, ye yai ye
naa koo ya fya! 6 Kãnsyãyi mii syi
wãm bua sẽ n par la warpii syãm
ya ne? Ye cã poo kãnsyãyi mii wee
ngaa ye, Yãhã sẽ -sẽ n faha poo
nen waa gɛ yaha ye. 7 Ye wĩĩ n
tãy Yãhã ye, ma tɛr kãnsyãyi mii
syi wãbuar yaha. Ye yĩnyor nde
gɛ Yãhã te byɛ yɛ̃ cã yaha wa. Ye
ma syi naa n fya laa na ye!»

Lii yai le pãã Yesu wĩĩ na nanihi wo?
(Mat 10.32-33; 12.32)

8 Yesu n maha yee: «Ta n nde
pãã ye ye: Wii ma le pãã nawee-
yĩnde na ma yee woo u ya le
soho ra koho wo, ndoo u Nawee
Puee, ta bya ga ba le pãã pe Yãhã
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩnde na n yee,
woofua ma ra wũũ. 9 Wii ma -sẽ le
pãã nawee- yĩnde na ma yee woo
sẽ ndoo cã ye, ta bya ga ba le pãã
pe Yãhã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩnde na
n yee, n sẽ woofua cã ye. 10 Nawee
wii ma tee pãã u Nawee Puee wĩĩ
na, Yãhã ga ba loo kapee laha kãã
u yĩŋ na. Wii ma -sẽ tee pãã Yãhã
Yrã Fãnga wĩĩ na, loo kapee nde
saa laha kãã u yĩŋ na ye.

11 Pe ma ba ye yigi ga
Yiifee- yawãhã nwey wo, laa na
yahaseefa yahasee ye, laa na
fãngafa yahasee ye, ye ma syi ye
fya ye! Ye ma syi ye naa ntãŋ
cɛr, ye yee tee ga ba lii pãã le n
nii wãyĩĩ, tesẽ tee ga ba lii pãã ye
waha ye yĩŋ yi yaha, ye sẽ cã ye.
12 Loo yale wo, kaplãŋ nkãy ke
yai ke yi ye yɛ̃ wo, Yãhã Yrã ga ye
klaha ke ne.»

Cĩĩnde nangbãn ne tii ne?

13 Dya waa pye pe nabuar laam
wo, ma ba Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ta lɛfua yar, u tyii wo
n wo tuhufua kloho la wii na.»
14 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Naam-
biyã, yoo u ra taha ye nwoŋ kai-
wãsãhã na, tesẽ ye koho wãn
wãlaŋ na ye nsoho wo?» 15 U n
wã klaha, ma pe nawee- byɛ pye
ma yee: «-Ye yii yigi, ye ma n pua
yaha wale wĩĩ na, tesẽ nangbãn
wãn ne ye. Nawee koho wãn sẽ
ne te ga waha ta u n kuee yrãŋ na
ye.»

16 Loo na, Yesu n kakuãcran pãã
pe ye ma yee: «Nangbãŋ gaa pye
tangbãn ne, dir n ba yi u ye kacãn
sẽ pye ye. 17 U n nii laam ga ma
yee: ‹N ga pye mii, dir nde byɛ
lesaha wee ra ye ye.› 18 U n ba u
ya pye ma yee: ‹Tẽ ga lii pye, n
le cã yagaa. Loo ne nde: N ga ra
mplɛ nde yoho kãã, n dur n taa
fãã, tii te cã gboho faale wãn na,
n ta dir wãn byɛ le yaha te laam
wo ta koho wãn byɛ ne. 19 N ma
loo pye wa, n ga dur n nii yar n
yee: Naambiyã, diyɔ̃r ma ma ye
kacãn wee ye, te ga waha ta ma
di yai dyɛ- buar. Yagaa, fĩhĩ nii
naa n wũũ, ma naa n di ma naa n
wɔ, -taa naa nuhu di.› 20 Yãhã n -sẽ
u dya pye ma yee: ‹Naplege nge!
Yĩmper nge gɛ laam wo, ma ga ku.
Taa ga ku, dir nde byɛ taa gbihi ta
ma myaha na, te ga nii yoo wãn
yagaa?› » 21 Loo na, Yesu n maha
le pãã taha ma yee: «Wii woo na

tuu driyɛ̃ nangbãn wãn ya kɛ wãã
n ta u ya myaha na, u sẽ -sẽ wee
ngaa nangbãŋ Yãhã ye ye, woofua
wĩĩ ma mii ke nangbãŋ naplege
nge wĩĩ dyaŋ.»

*-Ye yii le soho Yãhã koho wo ye
kuãŋ ne!*
(Mat 6.19-34)

22 Loo kur ye, Yesu n u
kãnyãrwai pye ma yee: «Loo ne,
n ga ye yar nde ne: Dir rii tee
ga naa n di, tesẽ loho gii ne tee
ga naa n wɔ ye waha nii yĩnwɛr
na, tesẽ nayrɛ rii ne tee ga le tã
ye kadye na, ye ma syi ye naa
ntãŋ cɛr too nde byɛ wĩĩ na ye!
23 Ye sẽ yãã, yĩnwɛr puar dir na,
kadye puar nayrɛ na. 24 -Ye naa
kãnsyãm yãŋ, pe sẽ digi tãhã, pe
sẽ digi gbe, teelaa wee pe ye pe dir
kɔ̃ŋ n yaha ye. Yãhã sẽ pe yɛ̃ digi
wãã la pe kẽ? Ye wĩĩ n tãy Yãhã
ye, ma tɛr kãnsyãm yaha. 25 Ye
laam wo, yoo ma u ga waha u
kuper yũhũ wãã carle gɛ laangar
ya kãmay na? 26 Ye ma gblihi laa
ndele syi ya wãpyeŋ na, lii tee -sẽ
laam ga ke kai- ngĩĩ wĩĩ na?

27 Nyɛ̃ fyãr te n fĩy tar wo, ye sẽ
te nayɔ̃r yãã la? Te sẽ tẽn tẽ ye,
te sẽ faha wãn tyĩn ye. Ta n -sẽ le
pãã ye ye, u faale yĩŋfua Salmuu,
u nangbãn naa byɛ ne, u nayrɛ
nayɔ̃r sẽ -sẽ bii nɔ nyɛ̃ fyãr wãŋ
neŋ gaa gɛ nayɔ̃r na ye. 28 Nyɛ̃ nge
gɛ ke n fĩy tar wo nanga, koo gii
pe n pai miy le wãã naa laam wo
sukũhũ, Yãhã nayɔ̃r wãã ke kẽ. Ke
-sẽ ga pye mii ke tyii yii gɛ na, ke
saa nayrɛ wãã ye kẽ ye? Ye sẽ
koho taha yaha Yãhã na busãã ye.
29 Ye ma syi ye naa ntãŋ cɛr, ye
yɛ̃ digi wãkɛ ne tesẽ ye lawɔŋ ne
ye! 30 Nawee- mpãy pe sẽ cĩĩnde
Yãhã cã ye, poo pe too nde byɛ
kɛ fãnga ne. Ma -sẽ yee yii na,
Tuhufua Yãhã ma ye ye, ke cã te
wĩĩ ma ye na. 31 -Ye cãã Yãhã Yai
wĩĩ kɛ wa! Loo na, ngii wĩĩ ke ma
ye na, ke -sẽ ga ba wãã taha ye kẽ.

32 Yii mpãy tee sẽ nihi ye, ye ma
syi ye fya ye! Le tãy ye Tuhufua
Yãhã ye, loo ne u n ye le Yãhã
Yai wo. 33 -Ye ye koho wãn par,
-tee pe war wãã nawãm kẽ! Wale
lii syi le sẽ n klaha ye, -ye naa
loo kɛ! -Ye Yãhã wũhũ kɛ naa n
ta busãã yãhãyĩŋ wo, koo fla gii
wãplaha wee te na ye, yuhu saha
nɔ te na ye, fyãr saha te pye klaha-
ye. 34 Tee ye laam wãn ta na, ye
laam byɛ ma koo fla na.»

*Tẽntẽ- yai pe ma n sã wãy faha
ye*
(Mat 24.45-51)

35 Yesu n maha yee: «-Ye yii
gbihi ra tẽn wĩĩ ne, -ye ye nsĩĩ cɛr
pua, -ye ye naaloho tar yaha! 36 -
Ye yii gbihi mii tẽntẽ- mpãy dyaŋ
pe yĩŋfua ka cagbar na. U ma dur
ba ke kapahayɛ̃ gbã, pe yir ga ke
yãr u kẽ. 37 U yĩŋfua tuu ga dur ba
tẽntẽ- mpãy yãã yrãŋ na, poo wĩĩ
n tãy! U ga u ya gbihi, u pe ta pe
n tege nii, u n ba dir la klaha pe
byɛ kẽ. 38 U ma dur ba yĩndyaha
wo, le tãy yĩndyaha kur ye, ma ba
u tẽntẽ- yãã yrãŋ na, pe wĩĩ n tãy.

39 -Ye nde cã laha: Kahafua ma
ne u yuhu payale cã, u ga ne kuee
yrãŋ na, u sye u yuhu ma n dye u
kaha wo ye. 40 Ye bya -ye yii gbihi
naa n ta, yaliile tee sẽ ga yigi ye, u
Nawee Puee ga ba dur ba loo yale
wo.»

41 Pyar n ba le pãã ma yee:
«Yĩŋfua, ma kaplãŋ ngĩĩ kuã cra
pãã wãã wii ya kẽ laa, ma ke pãã
nawee- kur byɛ kẽ?» 42 Yesu n u
yɛ̃ sya ma yee: «Tẽntẽle wii syi
kẽ u n sroŋ u yĩŋfua ye, ma maha
kai- cã? Woo kẽ wii ne u yĩŋfua
tɛr ma u taha u naa ke kaha yãŋ,
tuu naa u tẽntẽwai byɛ yãŋ, u naa
pe dir wãã pe kẽ sediyale wo. 43 U
yĩŋfua ma dur ba, maa u yãã loo
tẽn na, woo tẽntẽle wĩĩ n tãy. 44 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye. U yĩŋfua
ga u taha u koho wãn byɛ yĩŋ na.
45 U tẽntẽle ma -sẽ le ga yigi, a woo
yĩŋfua saa pa yagaa ye, u ga too u

tẽntẽwai wãgbãŋ na, u naa dir ya
di, u naa sẽm wɔ pe n u yigi. 46 U
tẽntẽle tuu sẽ per gii ga yigi ye, u
yĩŋfua ga pa koo per na. U ga u
pẽn cĩĩnde wãpẽn, tuu u pye pyer
rii ne te yai mpãy ne pe sẽ sroŋ
ye.
47 Tẽntẽle wii tuu u yĩŋfua laam
wĩĩ cã, u sẽ -sẽ u ya gbihi ye, u sẽ
-sẽ u yĩŋfua laam wĩĩ pye ye, u ga
ba gbãr sya busãã. 48 Ma -sẽ yee
tẽntẽle wii tuu sẽ u yĩŋfua laam
wũhũ cã ye, u ma sya tee pye ma
yai gbãr ne, u ga gbã car ya. Yãhã
ma wii kẽ busãã, ke ga ba ufua
yey kai- busãã ne. Yãhã ma kai-
busãã le soho wii koho wo, ke ga
ba woofua yey kai- busãã ne ke n
sya gboho tɛr.»

Yesu wãpaŋ ta nawee- ga cɛr
(Mat 10.34-36)

49 Yesu n maha yee: «N pa
nawee- wãcɛr naa ne kãntraha
na. Koo naa nge ma ne pye ke
le wa, le ne ga tãy ra ye. 50 N ga
ba tãã fɛn laam wo, ta laam byɛ
n wlãhã nii. Loo n ba pye wa, ta
laam n cã tege nii. 51 Ye laam wo,
ye yee la n pa nawee- yĩmbuhu
wããlesaha wo? Aye rɛhɛ, n pa pe
wãcɛr wĩĩ loo ne. 52 Ma gbe yagaa
na, nwoŋ giifa ma pye nawee-
bua, nawee- tãã ga wãã le, pe
cɛr nawee- syãm mii na. Kaa na,
nawee- syãm ga wãã le, pe cɛr
nawee- tãã mii na. 53 Tuhufa ga ba
napĩr le pe dyam ne, dyam -sẽ ga
ba napĩr le pe tuhufa ne. Nahafa
ga ba napĩr le pe pueesyam ne,
pueesyam -sẽ ga ba napĩr le pe
nahafa ne. Nansyam ga ba napĩr
le pe pii ca ne, pii ca -sẽ ga ba
napĩr le pe nansyam ne.»

Mpãy pe sẽ yagaa kai- yĩntaha war ye
(Mat 16.2-3; 5.25-26)

54 Yesu maha naa pe nawee- yar
ma yee: «Ye ma sesaha yãã ke wɔ
ke pakuɛ ye, ye sẽ ne yee la, ke ga
pa? Ke n -sẽ pa cĩĩnde. 55 Ye ma
tefay yãã pe yir yãhãyĩŋ kãndigi
koho kuɛ ye ma fua n pai, ye sẽ
ne yee la kar ga war? Le n -sẽ
pye cĩĩnde. 56 Dawarfa me ye ne!
Tee waha yãhãyĩŋ wũhũ yĩntaha
war, tesẽ kãntraha wũhũ ne, Yãhã
wũhũ nkãy ke -sẽ n pye ye yĩnde
na yagaa, nwa ta ye n koo wãwar
wĩĩ sye?
57 Tee ga lii pye le n sroŋ, nwa ta
ye n loo sye? 58 Wii ma yee ma laa
tee pye, ma ma yigi n gaha kasãhã
saha wo, tee sẽ nɔ wa ke fla na ye,
cãã naa u nar ye n wãã le. Mii
loo sẽ ne ye, u n gaha ma le soho
u kasãhãfua koho wo, woo n ma
le soho fãngafa koho wo, pe n ma
le nwompihi wo. 59 Ta n le pãã
ma ye: Ma'a yee ma sẽ le kafuɛ
byɛ dãã tãŋ ye, ma saa yãã yi ke
nwompihi wo ye.»

13

-Ye le sya ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, -tee ke miy yaha!

1 Per gaa, nawee- mpãy n pa
Yesu fla na, ma ba Galɛlɛfa mpãy
wĩĩ pãã u ye. Pe Galɛlɛfa ka Yãhã
kangbãŋ laam wo, u fãngafua
Pilati n ta pe n pe boo wlãhã
pe kaboo wãn ne. 2 Yesu n pe
yɛ̃ sya ma yee: «Galɛlɛfa mii pe
boo, ye laam wo ye yee la, poo
pye kapeepyefa ma ta tɛr Galɛlɛ
kãntrahafa byɛ yaha? 3 Ye bya ma
-sẽ yee, ye sẽ le sya ye kapee- sẽ
yɔ̃, ma maha ke wãpyeŋ miy yaha
ye, ye byɛ wĩĩ ga ba klaha-. 4 Ye
yai ye ye laam too nwonjruhu gii
na ke pye Syilwee wo, ma ba too
tã nawee- sẽnsye kuatãã na, pe n
ku. Ye laam wo ye yee la, poo pye
kapeepyefa ma ta tɛr Yurusalɛm
klofa kur byɛ yaha? 5 Ye bya ma -
sẽ yee, ye sẽ le sya ye kapee- sẽ yɔ̃,
ma maha ke wãpyeŋ miy yaha ye,
ye byɛ wĩĩ ga ba klaha- koo syi.»

Yiisrɛfa wĩĩ ma mii katyigi gii dyaŋ, ke sẽ n sa ye

6 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã
pe ye ma yee: «Dya waa ba nasar
nkugu katyigi sĩĩ kãntrayũhũ fla
wo, ke n lɛ. U dya n pa u n pai
nkugu tai, u sẽ ngaa yãã ye. 7 U n
te tar gbihifua pye ma yee: ‹Yãŋ,
ke dyɛ- tãã kẽ yagaa, n ma pa n
pai nkugu tai katyigi nge na, n saa
ngaa yãã ye. Ke cɛr kãã! Ke tee nii
ma draha ka sya, ke sẽ n sa ye.›
8 U tar gbihifua n u yɛ̃ sya ma yee:
‹Yĩŋfua, maha tyii ke na naandyɛ;
n ga ke yĩŋ tugu klaha, n nafuhu le
ke tãy. 9 Ke syi ne, laa na ke ga ba
sa dyɛ laa; ke maa yee ke sẽ maha
sa ye, ma ta ke n cɛr.› »

Yesu maha cɔɔ waa jaa kanii per gaa na

10 Kanii per gaa na, Yesu pye
u maha naa nawee- klaha Yiifee-
yawãhã nwoŋ gaa laam wo. 11 Cɔɔ
waa -sẽ pye ke fla na, u sẽ pye
korkor ye. Ke dyɛ- sẽnsye kuatãã
ba kẽ sãndũpee waa pye, u ba
u cɔɔ ta u n kur nii, u saha
kãntuhu sroŋ ye. 12 Yesu tuu u
cɔɔ yãã, u n u yee ba, ma ba u
pye ma yee: «Cɔɔ, ma yan ma miy
yaha.» 13 Yesu n koho taha u na,
ke kãntuhu n ta tɛr sroŋ u ye, u n
nii Yãhã sey.

14 Yesu tuu maha nawee jaa
kanii per wo ke syi, le sẽ tãy u
Yiifee- yawãhã nwoŋ yĩŋfua ye ye.
U n kapãn gbe, ma pe nabuar pye
ma yee: «Plii kuay ma, nawee yai
u tẽn tẽ too plii na. -Ye naa too plii
yãŋ, ye naa n pai ye yan wãjaa wĩĩ
na, tee ke kanii per yãã ye ke ta
yaha!»

15 Yĩŋfua Yesu n u yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Dawarfa me ye ne!
Kanii per na, ye sẽ ne ye naha
sãhã la, laa na ye kãnkoŋ, ye ka
ke ne lawɔsaha wo? 16 Ah cɔɔ
nwo wii tuu -sẽ ma Brama kur
waa, Setane tuu pua yigi yaha dyɛ-
sẽnsye kuatãã, ye yee la woo ma
syi u sãhã yaha kanii per na u
sãndũpee namihi wo ye?»

17 Yesu kapãn nde n nii u napĩĩ-
ye fyar wĩĩ. Laanwɔ wũhũ nkãy
tuu naa n pye, ke -sẽ naa nuhu yigi
pe nabuar kẽ.

Yãhã Yai ga cãã kloŋ, ke cã ba gboho
(Mat 13.31-33; Mar 4.30-32)

18 Loo na, Yesu n maha pe
nawee- yar kakuãcraŋ ne ma yee:
«N ga waha Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r nwa
ne? Ke ngii tay, n ga ke kla
yar ye na. 19 Ke ma mii ngaa
puale dyaŋ, dya waa tuu gbe, ma
tãhã le kãntraha wo u lankua wo.
Loo puale kloŋ tãŋ pii byɛ na.
Le -sẽ fĩy ma jruhu katyigi dyaŋ,
kãnsyãm n sya ba pe nsɛŋ ta te
kayay laam wo.»

20 Yesu n maha yee: «N ga
maha ye yar Yãhã Yai ma mii syi
dyaŋ? 21 Yãhã Yai wĩĩ maha ma
mii ncasur wãŋ ter syi dyaŋ, cɔɔ
waa tuu gbe carle ya, ma wlãhã
bur miy busãã wo gbengbeyĩhĩ tãã
syi, ma pe tũhũ. Te ncasur carle
ya n ta pe n sya fua yir.»

Nawee- busãã ga yãã dye la Yãhã yai klo wo?
(Mat 7.13-14, 21-23)

22 Yesu naa n gaha Yurusalɛm
wo. Tuu naa n tɛr kungbãhã nkãy
wo, tesẽ kusyĩmbɛhɛ nkãy ne, u
nawee- klaha naa n gaha too byɛ
wo.

23 Waa n ba u yey ma yee:
«Yĩŋfua, nawee- mpãy pe n pai
sya yaha pe dye Yãhã fla wo, pe
saa syar ye, cĩĩnde sẽ na?» Yesu
n u yɛ̃ sya, ma pe yar ma yee:
24 «Yãhã fla wãdye wĩĩ waha mii
nwonyɛ̃ gii dyaŋ ke fĩhĩ. -Ye yii
waha ye dye koo ne! Ta n ye yar,
nawee- busãã ga ba yee poo ga
dye, pe -sẽ ga ba gblihi laa.

25 Koo nwonyɛ̃ nge kahafua ma
ba yir, ma ke nwonyɛ̃ gbãã tã,
yaa ba yii yãã nkur ye, ye naa
ke kããnklihi gbã ye yee: ‹Yĩŋfua,
nwonyɛ̃ yãr wo kẽ!› U ga ye yɛ̃
sya u yee: ‹N sẽ ye yisaha cã

ye.› 26 Loo na, yaa u pye ye yee:
‹Wii me too wãã naa n di ma
ne, ma maha wãã naa n wɔ ma
ne. Ma naa nawee- klaha wo klo
wo, nanihi teebɛhɛ wo.› 27 U ga
maha ye pye u yee: ‹N sẽ ye cã
ye kapeepyefa mii, ye ma n crã ra
na ye!› 28 Loo yale wo, ye ga ba
faale wãlɛ Brama ye yãã, Yãhã yai
klo wo, tesẽ Yisyake ne, Dyakuba
ne, ma suhu pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa byɛ ne. Yii -sẽ ga ba pye nkur
ye, ye naa n wũn wãwũn, ye laam
ga ba war ye n sya naa nkãhã gbã!
29 Nawee- ga ba yir yaidar kuɛ
ye, tesẽ ke dyetɛr kuɛ ye, tesẽ
kãntraha teebɛhɛ byɛ wo, pe pa
Yãhã Yai gbar na, pe ba dir di.
30 Loo na, mpãy pe ma kur ye
yagaa, poo mpãy ga ba yahasee fla
yãã. Mpãy pe -sẽ ma yahasee fla
wo yagaa, poo mpãy ga ba nii kur
ye.»

Yesu tesẽ Yurusalɛmfa wĩĩ ne
(Mat 23.37-39)

31 Loo yale wo, Farisyɛ̃ mpãy n
yũhũ crã Yesu na, ma u pye ma
yee: «Tɛr kãã, ka fla ngaa na.
Yɛrɔte n traha u ta pe n ma boo.»
32 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «-
Ye ka, yaa kacãmpuai nwo yar ye
yee: Ta tẽn ne kãntraha nge na
sãndãpee wãkar ne, yanfa wãjaa
ne. N ma le na nanga tesẽ sukũhũ
ne, le tẽn n sya ba kua. 33 N
yai n ta tɛr ta yrãhã ne nanga,
sukũhũ, n sya ga nɔ. Ye sẽ yãã,
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ yai pe u boo
kulaa wo mii Yurusalɛm sẽ kẽ ye.»
34 Yesu tuu naa pe Yurusalɛmfa
wĩĩ pãã, pe fɛn n u yigi, u n
yee: «Yurusalɛmfa, Yurusalɛmfa,
ye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo, tesẽ
nawee- mpãy Yãhã pe nɔ n wãã
ye ye, ye pe waa n boo ntẽmbar
ne! Yalebyɛ, n n kɛ n ye wãã ta
nii tãy, mii nguyĩŋ dyaŋ ke ke pii
wãã n ta ke nkaasyir flãhã tãy. Ye
sẽ -sẽ le sya yãã ye. 35 Tee n pye
ke syi Yãhã ga ba kur waa ye klo
na. Ta n ye yar: Ye saa ra yãã mii
per gii sẽ kẽ, tee n pai naa n yee:
‹Mboo wii taa n pai Yĩŋfua Yãhã
myaha na, ke kaa taha ma na.› »

14

Farisyɛ̃ naa waa Yesu yee ba dir na
(Mat 22.1-10)

1 Kanii per gaa maha wo, Yesu
ba ka Farisyɛ̃ ye yĩŋfua waa kaha
wo. Pe ba u yee dir na ke fla na.
Mpãy pe pye ke fla na, pe naa Yesu
yãŋ kayi ne, ncã u ga pye mii laa?
2 Dya waa ba yɛr u yahasee ye.
Yan pye u dya na, u n ba tẽ. 3 Yesu
n kapãn gbe, ma pe Farisyɛ̃ yey
tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne ma yee:
«Kãnde lii Yãhã le ta, wo yai wo
yanfua jaa kanii per wo laa, wo
sẽ yai wo le syi pye ye?» 4 Pe n
yaha le, pe sẽ sya ma laa wãã sya
ye. Loo na, Yesu n u yanfua yigi
ma u jaa, ma kãnde wãã u kẽ u
n tɛr. 5 Yesu n dur yagaa, ma pe
nawee- pye ma yee: «Ye laam wo,
waa dya ne too dye u ye kualaŋ
laam wo, laa na naha syi, ufua saa
u yi la le yalebya wo, le ma sya
pye kanii per?» 6 Loo kapãn nde
na, pe ga u yɛ̃ sya lii ne pe sẽ cã
ye, ma yaha le.
7 Dir disaha wo, nawee- mpãy
pe ba yee ba te dir na, pe byɛ naa
niisayɔ̃r kɛ. Yesu tuu pe yãã, u n
kakuãcran nde pãã pe ye ma yee:
8 «Nawee ma ma yee, taa ga fãn
di casyar na, ma'a ka, ma'a n ga
ke niisayũhũ yãŋ ma nii ye. Ma'a
ga nii koo syi fla wo, laa na pe ma
pe nawee waa ter yee te dir na,
wii syi tuu tɛr ma yaha ma maha
ma yĩŋfua waa. 9 Wii tuu ye yee
ba, mboo tesẽ woo ne, u ga waha
pa u ba ma pye: ‹Dya, ah ma saa
ke niisayũhũ wãã la u kẽ?› Ma -
sẽ ga yir te fyar ne, maa nii kur
kuɛ niisaha wo. 10 Ma'a yãã pe
ma yee ke syi fla na, ma'a ka, cãã
ga nii kur kuɛ niisaha wo. Ke syi

ne, wii tuu ma yee ba, u ma ba
ma yãã, u ga ma pye: ‹Naambiyã,
yir ba nii yahasee ye niisayũhũ fla
na.› Taa yir ga wãã nii mpãy ne,
pe ga nagboho ta ma na. 11 Ye sẽ
yãã, nawee wii ma u ya ta yĩŋfua
draha wo, ufua ga kloŋ. Wii ma
-sẽ u ya kloŋ, ufua ga ta yĩŋfua
draha wo.»
12 Dya wii tuu ba Yesu yee ba te
dir na, Yesu n wã klaha ma u yar
ma yee: «Maʼa ga nawee- yee dir
na, maʼa n ma naambiyãm yee ye,
tesẽ ma nampyesey ne ye, tesẽ ma
nwoŋfa ne ye, tesẽ ma niisahafa
mpãy ne pe ma walefa ye. Mii loo
sẽ ne ye, pe ga waha yia pe le dur
ma kẽ. Kayĩĩ lii raa yee ma pye, le
n kua kãã. 13 Maʼa ga nawee- yee
dir na, ma naflam poo yee, tesẽ
mpãy ne pe kadye sẽ ke ya kua ye,
tesẽ tãnklahafa ne, ma suhu fũũ-
ne. 14 Poo mii pe saha le dur ma
kẽ ye, ma wĩĩ n tãy. Yãhã ga ba ma
dãã per gii kasroŋ pyefa ga ba yir
gbã wo, pe nii yrãŋ na.»
15 Mpãy pe naa n di, pe kaplãŋ
ŋgĩĩ luhu wa, poo nen waa n Yesu
pye ma yee: «Wii tuu ga ba u dir
lay yãã te yãhãyĩŋ gbar wo, u wĩĩ
n tãy!»
16 Yesu n kakuãcran nde pãã u
ye ma yee: «Dya waa ba per gaa
yar nabuar raa ye, dingbãn wĩĩ
na. 17 Te sedi yale n ba nɔ, u n
u tẽntẽle lɛhɛ wãã u ga pe nawee-
yar, te wãn byɛ pye wa, pe pa. 18 U
ma ga wii yãã, ufua ga naa yor
raa ter pãã. U tẽntẽle tuu ga cãã
dya wii yar, u dya n u pye ma yee:
‹Dya, n ma n tar raa par nii kẽ,
fĩhĩ tyii ta n ga te fla yãŋ. Ye ma
n tege ra na ye.› 19 Waa ter n yee:
‹N ma n tawar nyer sẽnsye par nii
kẽ, fĩhĩ tyii ta n ga re pye yãŋ. Ye
ma n tege ra na ye.› 20 Waa ter n
maha yee: ‹N ma n cɔɔ sya yagaa,
n wee n ga yãã ka ye.›
21 U tẽntẽle n dur ga, maa ke
kaplãŋ tɔ̃r u yĩŋfua ye. U yĩŋfua
laam n war, u n u tẽntẽle pye ma
yee: ‹Ka le klo teebɛhɛ wo, tesẽ
te nanihi fla ne, maa naflam yee
ba, tesẽ mpãy ne pe kadye sẽ ke
ya kua ye, tesẽ fũũ- ne, ma suhu
tãnklahafa ne.›
22 U tẽntẽle n ka, ma dur ba u
yĩŋfua pye ma yee: ‹Yĩŋfua, taa lii
pãã, n le pye. Niisar raa -sẽ maha
ma te kuee› 23 U yĩŋfua n u tẽntẽle
pye ma yee: ‹Ka klo kãnkãy wo
tesẽ tar kãnkãy ne, maa nawee-
ta pe n ba dye, ta kaha n yĩĩ.› »
24 Yesu n pe nawee- pye ma yee:
«Ta n ye yar, mpãy pe ba cãã yee,
poo saa too dir nde yãã di ye.»

Cĩĩnde Yesu kãnyãrwɛ yai u pye mii?
(Mat 10.37-38; 5.13; Mar 9.50)

25 Loo kur ye, nabuar naa n yãr
Yesu ne, u n ba wã klaha, ma pe
pye ma yee: 26 «Wii ma yee u ga
taha ra na u kuãŋ ne, ta wĩĩ yai
le naa n gboho u laam wo, le ta
tɛr u tuhufua wĩĩ na, u nahafua
wĩĩ ne, u cɔɔ wĩĩ ne, u pii wĩĩ ne, u
nampyesey wĩĩ ne, tesẽ u ya wĩĩ gɛ
ne. Mii loo sẽ ne ye, u saha nii ta
kãnyãrwɛ ye. 27 Wii ma cã u saha
wãfãy sya ra wĩĩ na u sya gbãpee
ku ra kur ye ye, ufua saha nii ra
kãnyãrwɛ ye.
28 Ye laam wo ye cã, wii ma
yee u ga nwongbãŋ fãã, kii syi ke
jruhu, u ga cãã tege nii, u yãŋ ke
nwongbãŋ wãfãã dir ga war yɛ̃ gii
kua, u waha cã poo war yɛ̃ ma ga
waha yãã u ye, ke tẽŋ byɛ n waha
kua. 29 Mii loo sẽ ne ye, u ma cãã
koo nwongbãŋ nakũy ta, war n ba
kloŋ u ye, ke nwongbãŋ sẽ fãã kua
ye, mpãy pe loo yãã, pe ga naa u
lɛr. 30 Pe ga yee: ‹-Ye naa n yãŋ
dya nwo ne, u nwoŋ wãfãã tẽn fe
gbe, ma ba gblihi laa, le tẽn sẽ kua
u ye ye.›
31 Tesẽ, yĩŋfua waa ma yee u
ga naan miy yĩŋfua waa ne, u ga
cãã tege nii, u le fla yãŋ wa. Tuu
ma naan miyfa nawee- nyerbua

ya ne, u ga yãŋ, u ma ga waha
yigi u nampyeŋ yĩŋfua nwaa ye,
tuu -sẽ ma naan miyfa nawee-
nyersẽnsye ne, u ga cã. 32 U ma -sẽ
cã, u saha yigi u nampyeŋ yĩŋfua
nwaa ye ye, u ga cãã nawee- lɛhɛ
wãã u ye, pe n ga u crã tã, pe u
yey pe ga waha pye mii ke wãhã
n kua pe nsoho wo.»
33 Loo na Yesu n pe pye ma yee:
«Yii waa saha nii ra kãnyãrwɛ mii
u sẽ cãã tyii u koho wãn kur byɛ
na ye.
34 Ye sẽ tetege yãã? Tetege ma
kayũhũ. Ke ma -sẽ sar, le kua.
Waa saha ke ta ke n dur naa n
tãy ye. 35 Loo yale wo, ke saha
kãntraha gbihi, ke saha le nafuhu
wo ye. Pe n gaha ke miy wãã nkur
ye nafẽnteŋ na. Wii ma n traha u
ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

15

Mbua wii tuu ba plaha, ma ba yãã

(Mat 18.12-14)

1 Pe kufar wããfa, tesẽ mpãy ne
pe naa kãmpee- yãr, pe byɛ naa n
crã Yesu na, ma ba naa u kaplãŋ
luhu. 2 Le sẽ naa n tãy pe Farisyɛ̃
ye, tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne ye, pe
n sya le wlũhũ naa n pãã pe ya ye
ma yee: «Dya nwo n tãy kãmpee-
yãrfa ne, ma sya wãã n di pe ne.»
3 Yesu n pe yɛ̃ sya kakuãcran
laa ne ma yee: 4 «Mbaa gbeebua
syi ga waha pye waa ye ye laam
wo. Nen ya ga waha plaha pe
wo. Ufua saa pe mbaa gbeeresyar
sẽnsye kuaresyar mii ta yaha la
nyɛ̃ wo, u ga nen nwo kɛ wii
tuu plaha, u sya u yãã? 5 U ma
u yãã, le ga tãy u ye. U ga u
mbua gbe taha kãmayĩŋ na. 6 U
ga ka kaha wo, u u naambiyãm
yee, tesẽ u niisahafa ne, u pe
pye: ‹-Ye naa nuhu di ra ne, ta
mbua wii tuu ba plaha ra ye, n u
yãã.› » 7 Yesu n pe yar taha ma
yee: «Ta n ye yar, le ma ke syi
yãhãyĩŋ wo. Yãhãyĩŋfa nuhu dir
ne gboho nawee nen wĩĩ na, wii
tuu u kapee- wãpyeŋ miy yaha
ma dye kãnyĩĩ wo, ke tɛr nawee-
gbeeresyar sẽnsye kuaresyar
mpãy yaha, pe n yee poo ma
naweeyɔ̃m, kapee- wãmiyaha
wee pe na ye.»

War wii tuu ba plaha, ma ba yãã

8 Yesu n maha kakuãcran laa
pãã pe ye ma yee: «Cɔɔ waa ma
pye war sẽnsye syi ne, warpua
nen ya ne plaha u ye, u saa
naaloho tar la, u ke nwoŋ pɛ, u
u warpua tay kayi ne u sya ga u
yãã? 9 U ma u yãã, u ga u cabiyãm
yee ba, tesẽ u niisahafa ne, u pe
pye: ‹-Ye naa nuhu di ra ne, ta
warpua wii tuu ba plaha ra ye,
n u yãã.› » 10 Yesu n maha le
pãã taha ma yee: «Kapeepyefua
nen ya ma yi kãã u kapee- wo, ma
kãnyĩĩ gbe wãfuɛ̃, loo nde ga nuhu
yigi yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye kẽ.»

Dya wii tuu ba plaha, ma ba yãã

11 Yesu n maha kakuãcran nde
pãã taha ma yee: «Dya waa
pye naam kicar syãm ne. 12 U
dyasyĩnde n ba pe tuhufua pye ma
yee: ‹Ta tuhufua, wo wale wãn la,
ma ra lay wãã ra kẽ.› U tuhufua n
-sẽ u koho wãn la. 13 Plii raa n tɛr,
u dyasyĩnde n yir, ma u lay wãn
byɛ par, ma tɛr pe war ne deydey
kulaa wo. U n ga taha kuee gbar
ya na, ma u wale byɛ pye klaha-
tãŋ. 14 Pe war pe ba kua u ye,
fããpihi gaa n dye le klo wo, u yɛ̃
digi saha yãã u ye ye. 15 U n ka
ma ga tẽn kɛ klofua waa ye, u n
u gbe le u tar wo, u naa kaha tyɛ-
naha. 16 Pe tyɛ- pe naa katyipir rii
di, te di laam pye u na, waa sẽ -
sẽ naa te wãã u kẽ ye. 17 Loo na,
u n nii u ya wĩĩ ga ma yee: ‹Dir
rii gɛ te ma ta tuhufua tẽntẽ- ye,
pe saha te di tãŋ ye, ndoo -sẽ nwo
tee nde wo, n n ku fãã ne! 18 N
ga dur ga ra tuhufua ye, n n gaha

u yar n yee, ta tuhufua, n kapee-
pye Yãhã na, n kapee- pye ma na.
19 N sẽ maha yai ma naa ra yãŋ
ma dya draha wo ye. Naa ra yigi
mii ma tẽntẽle waa dyaŋ.› 20 U
n yir, ma kãnde sya ma n tɛr u
tuhufua fla na. Tuu ga kaha yãŋ n
wãã deydey, u tuhufua n u yãã. U
dya fɛn n u sroŋ yigi, u n sya yir
fã ga maa u wãã, ma u pua yigi.
21 Loo na, u dya n u pye ma yee:
‹Ta tuhufua, n kapee- pye Yãhã na,
n kapee- pye ma na. N sẽ maha
yai ma naa ra yãŋ ma dya draha
wo ye.› 22 Pe -sẽ ga dye kaha wo,
u tuhufua n u tẽntẽ- pye ma yee:
‹Nayroho gii ke yɔ̃ tãŋ te nayrɛ byɛ
na, -ye ka farfar, yaa koo gbe ba
le u na, -ye kãncrã le u kẽ kɔ̃nde
na, -tee maha ntãn le u kẽ trɛ na!
23 Naampẽŋ gii ke gboho, ye ga ke
yigi ba boo, waa nuhu dir di. 24 Ye
sẽ yãã, ta dya nwo tee yãã nwo, le
ma mii u ba ku ra ye, ma dur ba
yrãŋ na; le ma mii u ba plaha ra
ye, ta n u yãã.› Pe n yir gbar na,
ma nii nuhu di.

25 Loo yale wo, u dyadyaha pye
tar wo. Tuu dur n pai ma ba nɔ
kaha yɛ̃ na, u n luhu kapẽn mii ye,
yɔr ne. 26 U n tẽntẽle waa yee ba,
ma ba u yey nwa kẽ. 27 U tẽntẽle
n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Ma cĩĩfua kẽ
u dur ba. Koo kẽ, naampẽŋ gii
ke ba gboho, ma tuhufa ta pe n
ke boo, ma yee woo dya dur ba
u ye wãwee.› 28 U dyadyaha laam
n war, u n sye u sẽ dye kaha wo
ye. U tuhufua n yi ma yee, woo
ga u laam yĩn u n dye. 29 U dya
n u pye ma yee: ‹Yãŋ, ke dyɛ- nii
yagaa n kai- pye n wãã ma kẽ. Ma
sẽ maha laa pãã yãã ra ye, ta n le
sye ye. Ma ra kẽ yãã la sẽmbua
gɛ ne, ma yee n sya n ga nuhu dir
di ra naambiyãm ne? 30 Ma dya
nwo, tuu -sẽ ka maa ma wale byɛ
pye klaha- tãŋ canaandi na, ma
dur ba, naampẽŋ gii ke ba gboho
ma ta pe n koo yigi boo u kẽ!› 31 U
tuhufua n u pye ma yee: ‹Ta puee,
ma ma ra ne yalebyɛ, wãn tii byɛ
te ma ra wãn, ma bya wãn ne.
32 Ma sẽ yãã, ma cĩĩfua nwo taa
yãã nwo, le ma mii u ba ku wo ye,
ma dur ba yrãŋ na; le ma mii u ba
plaha wo ye, wo n u yãã. Wo yai
wo loo gbar nuhu ne, -too dir di
wo laam n yĩn!› »

16

Wale wĩĩ

1 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã u
kãnyãrwai ye ma yee: «Walefua
waa ba tẽntẽ waa gbe ta u wale
yĩŋ na. Pe n ba u walefua pye ma
yee, u tẽntẽ ma tuu u wale pye n
klaha-. 2 U yĩŋfua n u tẽntẽ yee
ba, maa u pye ma yee: ‹N laa luhu
ma wĩĩ na, le sẽ yai ra ye ye. N
saa maha ma ta ra wale yĩŋ na ye.
Taa ra wale pye mii, ke byɛ tɔ̃r ra
n cã.›
3 U wale tẽntẽ n laam ga ma yee:
‹Ta yĩŋfua nwo u ga ra tege kãã
ra tẽn na. N ga pye mii? Fãnga
wee ra na ta n ga waha kãntraha
tẽn tẽ ye; n ma yee ndoo ga naa n
nar, le ga nii fyar wĩĩ. 4 Tẽ ga lii
pye n le cã yagaa. Ke syi ne, ta tẽn
maa klaha- ra ye, mpãy ga waha
ra yigi ta pe ya tãy!› 5 Loo na, u
yĩŋfua foho ke pye mpãy na, u n
pe byɛ yee ba nanem. U n u wãcir
yey ma yee: ‹Ma yai ma fuɛ lii dãã
ra yĩŋfua kẽ?› 6 U n u yɛ̃ sya ma
yee: ‹Sẽm- nasuhu gbeebua.› U
tẽntẽ n u pye ma yee: ‹Ma myaha
fla nge saba wo, tege nii ma sẽm-
nasuhu gbeesĩĩ sẽnsye ya yrũhũ.›
7 U n waa ter yey ma yee: ‹Ah
mboo, fuɛ lii ne le ma ma na?› U
n u yɛ̃ sya ma yee: ‹Dir nfããper
kurɛ gbeebua.› U tẽntẽ n u pye ma
yee: ‹Ma myaha fla nge saba wo,
tege nii ma nfããper kurɛ gbeesĩĩ
ya yrũhũ.› »
8 Yesu n pe yar taha ma yee: «U
tẽntẽ wii u sẽ ba sroŋ ye, tuu -sẽ
pe fohofa pye ke syi, u yĩŋfua gɛ

n u pye ma yee u le pye kacãn ne.
Ye sẽ yãã, driyɛ̃fa cir pe ya ne ma
sya ta tɛr cããfa na. 9 Ndoo -sẽ ga
ye yar laa ne: -Ye ye driyɛ̃ wale
ta, ye naa koho le ye nampyeŋ- ye.
Ke syi ne, ya'a ba cɛr kãã le wale
na yaliile wo, ye waha niisaha gaa
yãã Yãhã yai klo wo.

10 Wii ma sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo,
ufua ga sroŋ cĩĩnde wũhũ wo. Wii
ma yee u sẽ sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo
ye, ufua saha sroŋ cĩĩnde wũhũ
wo ye. 11 Ye ma yee ye sẽ sroŋ
driyɛ̃ nangbãn tẽn fla wo ye, Yãhã
saa ba ye taha cĩĩnde nangbãn tẽn
na ye. 12 Ya'a yee ye sẽ sroŋ nawee
waa ter koho kla ne ye, Yãhã -sẽ ga
ba ye koho kla wãã la ye kẽ?

13 Tẽntẽ nawee nen saha yĩŋfa
nawee- syãm wũhũ wãã le pye ye.
Waa wĩĩ ga tãy u ye, le tɛr waa
wĩĩ yaha. U ga sroŋ waa ye, tuu
waa wĩĩ sye. Le ma ke syi, ye saha
nii Yãhã tẽntẽ-, tee maha nii wale
tẽntẽ- ye.»

Yesu kai- nkãy yar nawee- na
(Mat 11.12-13; 5.31-32; Mar 10.11-12)

14 Pe Farisyɛ̃ naa Yesu kaplãŋ
ngĩĩ luhu, ma naa u lɛr, wale wĩĩ
tee tãy naa n tɛr pe ye. 15 Yesu n
pe pye ma yee: «Ye yii ta yii sroŋ,
Yãhã -sẽ ye laam wũhũ cã tãŋ. Lii
syi le ma yĩŋ nawee- ye, loo -sẽ ne
le fũhũ Yãhã ye.»

16 Yesu n maha pe yar ma yee:
«Kãnde lii Yãhã bii le le soho
Musa koho wo faale wo, tesẽ faale
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kai- ne, koo ngĩĩ
byɛ kẽ ke naa n klaha nawee-
ye, ma sya ba waa Nsãn nawee-
tããfua wãpaŋ na. Ma -sẽ gbe Nsãn
wãpaŋ cãã na, le Yãhã kapãyĩĩ n
pãã nawee- ye, kapãyĩĩ lii le Yãhã
Yai wĩĩ pãã. Nawee- byɛ -sẽ pe
ya waha, ma n kɛ fãnga ne pe
dye Yãhã Yai wo. 17 Yãhãyĩŋ tesẽ
kãntraha ne te wĩĩ ga ba kua kãã.
Ma -sẽ yee kãnde lii na Yãhã le ta,
le kaplãŋ teelaale gɛ saa miy yaha
ye!

18 Ke syi, naa wii ma u ya koho
cɔɔ sye ma waa sya, u kapee pye,
u cayɔr pye. Tesẽ cɔɔ wii u puai
u sye, mboo wii ma u gbe, ma bya
kapee pye, ma cayɔr pye.»

Walefua waa tesẽ fɛnfua waa ne

19 Yesu n maha kakuãcraŋ pãã
pe ye ma yee: «Walefua waa
pye, u naa nayreyɔ̃r ya le, tii syi
nawãm sẽ naa te dir yey ye. Plii
byɛ u naa nuhu di, ma naa diyɔ̃r
ya soho. 20 Fɛnfua waa -sẽ pye, pe
naa u yee Laasar, u kadye byɛ pye
nar fla. U sãy naa n nii u walefua
kapahayɛ̃ ya na. 21 Dir rii bir re
tege naa n too kãntraha na, u naa
n kɛ u re yãã u di. Pãm maha ba
u nar lai naa n di u ye.

22 U fɛnfua n ba ku, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ye n u gbe ga ta Brama
tãy, nakur klo niisayũhũ wo. Loo
kur ye, u walefua n ba ku u ya
ndoŋ, pe n u tugu le. 23 U walefua
naa fɛn sya nakur klo niisapihi
wo, naa fla wo. U n yĩntaha kuã
yir wãã, ma Brama yãã deydey,
Laasar ne u tãy. 24 U n tẽ sya
ma yee: ‹Ta tuhufua Brama, ta
fɛn di ma Laasar lɛhɛ wãã, u n
ga u kɔ̃nde ya kã le car ya loho
wo, u ba ra yĩnkãi yĩn ta kẽ. Ma
sẽ yãã, ta fɛn gboho tɛr naa nge
wo.› 25 Brama n -sẽ u pye ma
yee: ‹Ta dya, taa pye kãntraha na,
ma koho wãn pye la wãkua wãn,
Laasar woo sẽ pye la fɛn ya? Le
faha la ma na? Yagaa taa nwo fɛn
laam wo, u lay kẽ u n di yagaa.
26 Tesẽ wuhungbãŋ ma wo nsoho
wo ye ne. Ma sẽ yãã, mpãy ma
yee pe ga yir nwo pe ka ye fla
na, pe saha ka ye. Nawee wii ma
maha pye ye fla na, u saha pa
nwo ye.› 27 U walefua n Brama
pye ma yee: ‹Le ma pye ke syi,
ma Laasar lɛhɛ wãã ta tuhufua
kaha wo, 28 nampyesey ma ra ye,
wãm bua. U lɛhɛ wãã, u n ga

pe yar pe ma syi ra wãŋ syi pye
pe ba pa fɛn fla nge wo ta wãŋ
syi dyaŋ ye.› 29 Brama n u yɛ̃ sya
ma yee: ‹Yãhã kaplãŋ nkãy Musa
tuu bii cãã yrũhũ yaha, nkãy ne
pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã
yrũhũ yaha, ke ma ma nampyeŋ-
ye kaha wo, pe naa n luhu ke ye.›
30 U walefua n u pye ma yee: ‹Ta
tuhufua Brama, loo saha yai ye.
Nawee ma yir nakur klo wo nwo,
maa pe yar pe ga cã pe kapee-
wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe gbihi naa n
yãr Yãhã kãnyĩĩ wo.› 31 Brama n
u pye ma yee: ‹Pe ma yee pe saa
luhu Yãhã kaplãŋ nkãy ye ke ma
pe ye ye, waa ma sya yir nakur
klo wo, ma dur ga yrãŋ na pe ye,
pe ga yee woofua bya kaplãŋ wee
cĩĩnde ye.› »

17

Kapee- wãpyeŋ tesẽ wãtyii ne kapee- foho na
(Mat 18.6-7, 21-22; Mar 9.42)

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye
ma yee: «-Ye yãŋ, kapee- wãpyeŋ
saha kua yãã ye. Wii ma -sẽ u
nampyeŋ ta u n kapee pye, ufua
wĩĩ pee! 2 Mpãy pe ma pra kicar
wãŋ syi, ma ra ta pe Yatɛr, wii
ma poo nen waa ta u n yi kãã ra
kãnde wo, le ga pee woofua na.
Pe ma sya cãã ntẽmbangbãŋ pua
woofua yĩntyigi na, ma u gbe miy
le wãã langbãŋ wo u sẽ yãã loo
kapee nde yãã pye ye, ke puar u
na.
3 -Ye yii yigi! Ma nampyeŋ ma
laa tee pye ma na, le pãã u ye.
U ma le sya u kadugun ma cã le
sẽ yɔ̃ ye, tyii u kapee fuɛ na ma
kuãŋ ne! 4 U ma sya tee pye ma
na tɛhɛ kuasĩĩ per neŋ ya wo, ma
-sẽ le sya ke tɛhɛ kuasĩĩ byɛ na ma
cã le sẽ yɔ̃ ye, tyii u kapee- foho
na ma kuãŋ ne ke tɛhɛ kuasĩĩ ngĩĩ
byɛ na.»
5 Yĩŋfua Yesu tẽnlɛhɛ ye n ba
u pye ma yee: «Kaa taha wo na,
Yãhã wĩĩ n waha sroŋ gboho wo
laam wo.» 6 Yesu n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Ye laam wo, ya'a Yãhã ta
ye Yatɛr carle ya, ye ga waha pãã
katyigi nge ne ye yee: Mii kuã kãã
tee nde wo, ma ka maa mii sĩĩ
langbãŋ wo. Ke katyigi -sẽ ga luhu
ye ye, ke le pye cĩĩnde ye yĩnde
na.»

Tẽntẽle wĩĩ ma lii ne?

7 Yesu n maha yee: «Tẽntẽle syi
ne pye waa ye ye laam wo, tuu gbe
u naa tar war, laa na u naa mbaa
naha, u ne u yãã tuu yir tar laam
wo ma n pai, u ga u pye la, u pa
farfar u ba nii u loho wɔ, tuu di?
8 Aye rɛhɛ, tuu ga lii pãã u ye u ga
yee: ‹Ta sro soho ra kẽ! N ma ba
nii maa di yaliile wo, ma ka maa
ma tẽntẽ nayrɛ yi kãã, -taa raa le,
ma ba naa wãn pye ra kẽ ta n naa
n di! N ma ba di wa, ma cã ba
di kur kuɛ ye.› 9 U tẽntẽle kẽ u ne,
tuu u taha nkãy na u n ke pye, u ga
maha syaha wãã la u kẽ nantãŋ?
10 Ye wĩĩ bya ma ke syi: Tẽ ye taha
nkãy byɛ na, ya'a ba koo byɛ pye
kua wa, -ye yee: ‹Tẽntẽ- ya me wo
ne; wo tẽn ya sẽ na too tẽ? Ah lii
maha kuee?› »

Nawee ma jaa, u yai u lii pye?

11 Yesu n ta tɛr Yurusalɛm
kãnde ne. U n ba Syamarifa
kãntraha yɛrtɛrsaha fla sya, tesẽ
Galɛlɛ kãntraha yɛrtɛrsaha fla ne,
ma naa n tɛr. 12 U naa n dye
kusyĩnde laa wo, gber- sẽnsye
mpãy n u wãã ba, ma ba yɛr
deydey. 13 Pe n nii n tẽ ma yee:
«Yĩŋfua Yesu, wo fɛn di!» 14 Yesu
n pe yãã, ma pe pye ma yee: «-Ye
ka, yaa yii yar Yãhã yũndefa na.»
Pe n nii n gaha, ma ga jaa kãnde
wo.
15 Poo nen waa, tuu yãã u jaa, u
n dur ma nii Yãhã sey n pai fãnga
ne. 16 U n ba kãnklũy gbãã Yesu
trɛ tãy, ma yĩŋ kor le ma syaha
wãã u kẽ. U dya pye Syamarifa
naa. 17 Loo na, Yesu n yɛ̃ kuã
ma yee: «Poo sẽnsye mii byɛ pe

jaa, pe kuaresyar mii -sẽ ma na?
18 Waa sẽ yãã yee gɛ yee u ga
dur ba syaha wãã Yãhã kẽ, mii
tergaafua nwo ya sẽ kẽ ye.» 19 Loo
kur ye, Yesu n u Syamarifa naa
pye ma yee: «Yir, ma naa n gaha,
taa ra ta ma Yatɛr, loo le ma sya
yaha.»

Yãhã Yai wãpa yale ga ba nawee- fe gbe
(Mat 24.23-28, 37-41)

20 Pe Farisyɛ̃ n ba Yesu yey Yãhã
Yai wãpa yale ne. U n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Yãhã Yai wãpaŋ sẽ waha
yãŋ n cã ye. 21 Ye yee la le ga ba
naa n pãã Yãhã Yai ma nwo, laa
na ke ma nwaa? Tee -sẽ le cã ye
yee Yãhã Yai ma wa ye telai wo.»
22 U n dur ma u kãnyãrwai pye
ma yee: «Cãã gaa ma ke n pai, yaa
ba naa u Nawee Puee yĩnfar kɛ, le
ma sya ga pye per neŋ wãyãã ya.
Ye sẽ -sẽ ga ba u yãã ye. 23 Ye ga
ba naa n luhu nawee- yɛ̃ na, u ma
nwo, laa na u ma nwaa. Ye ma n
fã taha waa na ye. 24 Ye sẽ yãã, u
Nawee Puee wãdurbaŋ ga ba pye
mii yãhã wãyɛhɛ dyaŋ, ke ne yɛhɛ
ke ncaha byɛ gbe tã, nawee- byɛ n
ke yãã. 25 N -sẽ yai n cãã wãfãy
yãã gboho, n yai yagaafa n cãã ra
wĩĩ sye.
26 Kai- nkãy ke naa n pye faale
wo Nuwɛ cãã na, koo syi kai- ga ba
naa n pye u Nawee Puee wãdurba
yale wo. 27 Koo cãã na, nawee-
naa n di, ma naa n wɔ, ma naa
ca sya, ma naa pe pueesyam wãã
naam kẽ. Pe naa loo pye, te lafir n
sya bii yi tã kãntraha byɛ na ma
nawee- byɛ boo tãŋ. Nuwɛ woo
n bii sya yaha u salangbãŋ wo, u
nna ne.
28 Kai- nkãy ke naa n pye faale
wo Lote cãã na, koo syi kai- ga ba
naa n pye u Nawee Puee wãdurba
yale wo. Lote cãã na, nawee- naa
n di, ma naa n wɔ, ma naa wãn
par, ma naa tar war, ma naa nwey
fãã. 29 Per gii Lote yi Sodõ wo ma
tɛr, naangbãŋ tesẽ naatarmiy ne te
n yir yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma n too le
klo na, ma sya pe klofa byɛ suhu
boo. 30 U Nawee Puee wãdurba
yale wo, ke syi ga ba naa n pye.
31 Koo per na, wii ma ba pye u
gbegbaha yĩntraha wo, u ma syi
yee woo ga tege dye nwoŋ wo, u
ga u wãn gbe ke fla na ye. Wii ma
ba pye tar wo, u ma syi yee woo
ga dur ga u kaha wo ye. 32 -Ye ye
laam too lii na le bii Lote cɔɔ* dye.
33 Wii tuu u ya yĩŋ kɛ, ma suhu
u laam wãn ne, woofua ga ba too
byɛ kɛ laa; wii tuu -sẽ ga le sya u
u yĩŋ kɛ laa, ma suhu u laam wãn
ne, woofua kẽ tuu cã ga ba too nde
byɛ yãã.
34 Ta n ye yar, koo per na,
nawee- syãm ma pye pe wãã sãy
nii kasãy wãŋ neŋ na yĩmper wo,
pe ga ba nen yigi ba ra fla na, pe
tyii u nen na. 35 Ca syãm ma pye,
pe tra tre pe ya tãy, pe ga ba nen
yigi ba ra fla na, pe tyii u nen na.
[36 Naam syãm ma pye tar wo pe
ya tãy, pe ga ba nen yigi ba ra fla
na, pe tyii u nen na.]»
37 Loo na, pe kãnyãrwai n u yey
ma yee: «Yĩŋfua, kai- ngĩĩ ga ba
pye na?» U n pe yɛ̃ wãã sya plãhã
ne ma yee: «Ye sẽ yãã, kakugu ma
pye na, yãn ga te ya wãã koo fla
na.»

18

Yesu kakuãcran pãã calangusya waa wĩĩ na

1 Loo kur ye, Yesu n maha
kakuãcran laa pãã u kãnyãrwai
ye, pe waha cã pe naa Yãhã nar
yalebyɛ, pe ma syi pe fãy naa n sya
loo ne ye. 2 U ba pe pye ma yee:
«Klo laa wo, kasãhãfua waa pye.
U sẽ naa n fya Yãhã na ye, u sẽ
naa nawee yãŋ ngaa ye. 3 Loo klo
nen ya wo, calangusya waa maha

* **17:32** 17.32 Lote tuu bii fã naa n yi Sodõ klo wo u nna ne, u cɔɔ bii sye, ma klaha yãŋ kur ye, ma -sẽ ku ma nii tetege ntãmbege.

pye, u naa n pai u kasãhãfua fla
na, u tãhã wĩĩ laa na. U naa u
kasãhãfua pye ma yee: ‹Le kai
nde sãhã wo nsoho wo ra napĩĩ
ne, ta n waha ra tãhã yãã.› 4 Le
n kuee ma sya ma-, u kasãhãfua
sẽ naa n traha u laa pye ye. U n
ba u ya pye ma yee: ‹Cĩĩnde ne,
n sẽ n fya Yãhã na ye, n sẽ maha
nawee yãŋ ngaa ye. 5 Cɔɔ nwo ra
fãy gboho n tɛr, n ga u tãhã wãã u
kẽ, nawee- n cã. Mii loo sẽ ne ye,
n saa wũũsaha yãã ye.› »

6 Yĩŋfua Yesu n u kãnyãrwai yar
taha ma yee: «Kasãhãfua nwo gɛ
tuu sẽ n sroŋ ye, tuu lii pãã ye sẽ
le yãã la? 7 Yãhã nge gɛ mpãy ke
pe yãŋ yi, poo mii ma ba n wũn pe
tãhã wĩĩ laa na ke yai ke yĩmper,
ke saa laa pye la pe kẽ? Ke ga ma-
la mii ke sẽ koho le pe ye ye? 8 Ta
n ye yar: Ke ga pe tãhã wãã pe kẽ
le yalebya wo. Ma -sẽ yee u Nawee
Puee ma ba dur ba kãntraha na, u
ga ba poosyifa mpãy yãã la mpãy
syi pe u sroŋ ta pe Yatɛr?»

Yoo sroŋ Yãhã ye?

9 Mpãy pe naa pe ya yãŋ ma
yee poo sroŋ Yãhã ye, ma yee
mpãy pe kuee pe sẽ yɔ̃ ye, Yesu n
kaplãŋ ngĩĩ kuã cra pãã pe kẽ ma
yee: 10 «Nawee- syãm mpãy ba
dugu ga Yãhã kangbãŋ wo, Yãhã
narsaha wo; nen pye Farisyɛ̃ naa,
nen nwo -sẽ pye kufar wããfua.
11 U Farisyɛ̃ naa n ga yɛr u ya ya,
ma nii Yãhã nar ma yee: ‹Yãhã,
nawee- byɛ n yuhu, pe pee ma
maha cayɔr le. Ndoo tẽ wee
wãcɛŋ pe ne ye, n syaha wãã ma
kẽ loo nde wĩĩ na. N sẽ maha
wee kufar wããfua nwo dyaŋ ye, n
syaha wãã ma kẽ loo wĩĩ na. 12 Plii
kuasĩĩ nsoho wo, n ne plii sĩĩ raa
yãŋ yi, n ta yɛ̃ tã digi na n saa ngaa
di ye. Tesẽ, n ma ngii koo yãã, n
ga ke la flɛ sẽnsye, n fla neŋ wãã
ma kẽ.› 13 U kufar wããfua woo n
fya ma ga dey yɛr, u sẽ sya ma
yĩntaha gɛ kuã yir wãã yãhãyĩŋ
kuɛ ye ye, ma nii u ya ntraŋ gbã
ma yee: ‹Yãhã, n ma kapeepyefua,
ta fɛn di, ma fĩhĩ ta kapee- byɛ
laha kãã ra yĩŋ na.› »

14 Yesu n maha pe nawee- pye
ma yee: «Ta n ye yar, u kufar
wããfua tuu dur tɛr u kaha wo,
Yãhã ba u yãŋ ma yee u sroŋ ma
ta tɛr u Farisyɛ̃ naa na. Ye sẽ yãã,
wii ma u ya ta yĩŋfua draha wo,
ufua ga kloŋ. Wii ma sẽ u ya kloŋ,
ufua ga kuã yir yĩŋfua draha wo.»

Yesu kaa taha kicaabir na
(Mat 19.13-15; Mar 10.13-16)

15 Nawee- n pa kicaabir ne Yesu
fla na, tuu koho taha pe na, u Yãhã
nar pe wĩĩ na. Pe kãnyãrwai n
pe yãã, ma kuãn pe na. 16 Yesu
n pe kicaabir yee ba u tãy ma yee:
«Ye tyii pe kicaabir na, pe n pa ra
ye! Ya'a n sye pe na ye! Ye sẽ
yãã, mpãy pe ma pra poo wãŋ syi
dyaŋ, Yãhã Yai ma poo wãŋ. 17 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma
yee u sẽ Yãhã Yai wĩĩ sya yigi yaha
u laam wo kicar wãŋ syi dyaŋ ye,
woofua saa dye yãã Yãhã Yai wo
ye.»

Nangbãm ga waha dye la Yãhã
Yai wo?
(Mat 19.16-30; Mar 10.17-31)

18 Yiifee yĩŋfua waa n ba Yesu
yey ma yee: «Yĩŋfuayɔ̃, n ga
waha lii pye n cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye?» 19 Yesu
n u pye ma yee: «Nwa ta ma n
yee n yɔ̃? Waa sẽ yɔ̃ mii Yãhã ya
sẽ kẽ ye. 20 Ma sẽ Yãhã kãnde
kataŋ wũhũ cã la, nkãy ke yar
yaha ma yee: ‹Ma'a syi ma cayɔr
le ye, ma'a syi ma nawee boo ye,
ma'a syi ma yuhu ye, ma'a syi
ma kawar fua ye; naa ma tuhufua
gboho, ma nahafua ne!› » 21 U dya
n u pye ma yee: «Ta kicar wo, n
koo ngĩĩ byɛ yigi, ma sya ba waa
yagaa na.» 22 Yesu tuu kapãn nde
luhu, u n u dya pye ma yee: «Katɛ
nen laa kuee ma ye. Ka, ma ga
ma koho wãn byɛ par tãŋ, -taa pe

war byɛ wãã tãŋ nawãm kẽ! Loo
na, ma -sẽ ga ba nii nangbãŋ Yãhã
ye. -Taa pa, ma ba taha ra na!»
23 U dya tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu, u
laam byɛ n wlãhã u ye, u tee pye
nangbãŋ.
24 Yesu tuu yãã u dya laam
ba wlãhã, u n le pãã ma yee:
«Nangbãm wãdye wĩĩ Yãhã Yai
wo, le war! 25 -Ye yãŋ, yũhũmii
wãdyeyitɛr mensãn wihi ne, le
ma fãhãfãhã ma tɛr nangbãŋ
wãdye yaha Yãhã Yai wo.»
26 Mpãy pe naa n luhu Yesu ye,
pe n u pye, a nangbãm ma yee pe
saa waha pe yĩy yi yaha ye, yoo syi
-sẽ ma u ga waha u yĩŋ yi yaha?
27 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Kai
lii le nawee yia, le sẽ Yãhã koo yia
ye.»
28 Loo na, Pyar n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, yãŋ, wii mpãy too -sẽ tɛr
wo kãnkai- byɛ yaha, ma taha ma
na, wo wĩĩ ga ba pye mii?» 29 Yesu
n pe pye ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Wii ma tɛr u kaha yaha,
tesẽ u cɔɔ ne, u nampyesey ne, u
seefa ne, u pii ne, Yãhã Yai wĩĩ na,
30 u ga too syi yãã nanga kãntraha
nge na, te n sya gboho tɛr. Sukũhũ
gaa laam wo, u ga cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.»

Yesu tɛhɛ tãã wuhu tuu nii u wãku wĩĩ pãã u wãyir wĩĩ ne
(Mat 20.17-19; Mar 10.32-34)

31 Nabuar naa n taha Yesu na,
u n ba u kãnyãrwai sẽnsye syãm
cɛr yi, ma pe yar ma yee: «-Ye
yãŋ, wo dugu n gaha Yurusalɛm
wo. Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe
bii kai- nkãy cãã yrũhũ yar yaha u
Nawee Puee wĩĩ na, ke byɛ ga pye
yagaa. 32 Pe ga ba ra wãã mpãy
kẽ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. Poo,
pe ba naa ra lɛr, pe naa ra tyɛhɛ,
pe yɛ̃syɔ̃r tu naa n woo ra na. 33 Pe
ga ba naa ra gbã sãngblã ne, pe ba
ra boo. Ta wãku plii tãã wuhu, n
ga ba yir gbã wo, n pa gbaafa ye.»
34 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ laa war nde
na ye. Ke kaplãŋ yĩntaha tee ba
waha tɛr, pe sẽ ba cã Yesu naa lii
pãã ye.

Yesu fũũ naa waa jaa
(Mat 20.29-34; Mar 10.46-52)

35 Yesu ba dye gbe taha Yerekɔɔ
wo, nabuar pye u ne. Fũũ naa
waa -sẽ pye, tuu ba tege nii kãnde
yɛ̃ na, ma naa n nar. 36 U n luhu
nawee- ne pe gble n pai, u n le yey
ma yee nwa kẽ. 37 Pe n u yar ma
yee, a Nasarɛtefa Yesu kẽ u n pai
tɛr. 38 Tuu loo luhu, u n nii n tẽ
ma yee: «Dawide Dya Yesu, ta fɛn
di!» 39 Mpãy pe naa n yãr yahasee
ye, pe nii n kuãn u na ma yee, tuu
yaha le. U n sye, ma cã maha nii
n tẽ fãnga ne ma yee: «Dawide
Dya, ta fɛn di!» 40 Yesu n luhu, ma
yɛr, ma pe nawee- pye pe pa u ne
u kẽ. Pe n pa u fũũ naa ne, Yesu
n u yey ma yee: 41 «Ma yee n nwa
pye ma kẽ?» U n Yesu yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Yĩŋfua, ta ra n waha naa
n yãŋ faale wãŋ syi dyaŋ.» 42 Yesu
n u pye ma yee: «Naa n yãŋ! Taa
ra ta ma Yatɛr, loo le ta ma n jaa.»
43 U yĩmpɛ n ta tɛr yãr ke fla byɛ
wo, u n nii Yãhã sey, ma nii n taha
Yesu na. Pe nawee- byɛ pe loo yãã,
pe n nii Yãhã sey pe ya ndoŋ.

19

Lii le ta Sahasye n wã klaha nii naweeyɔ̃

1 Yesu n ba dye Yerekɔɔ wo,
ma le klo yɔ̃r yi naa n yaha u
kãnyãrwai ne. 2 Le klo wo dya
waa pye, pe naa n yee Sahasye. U
pye kufar wããfa yĩŋfua, ma pye
walefua. 3 U naa n kɛ u Yesu yãã
yĩnde ne, u u cã. Nawee- ba wɔ tã
Yesu na. U Sahasye pye nagbɛrle,
u sẽ waha Yesu yãã ye. 4 U n gblihi
laa, ma fã ga yahasee ye, ma ga
dugu nii katyigi gaa na, u waha ba
Yesu yãã tɛrsaha wo. 5 Yesu tuu ba
nɔ ke fla na, u n yĩŋ kuã yir, ma
Sahasye pye ma yee: «Sahasye,
tege yãŋ farfar, n yai n syã ma

kaha wo nanga.» 6 Sahasye n tege
farfar, ma Yesu wãã sya nuhu ne,
ma ka u ne u kaha wo.
7 Mpãy byɛ pe le yãã, pe n yee
le sẽ yɔ̃ ye, ma nii le pãã, a u
dya ka maa nampay le kãmpee
yãrfua ne. 8 Kaha wo, Sahasye n
yir yɛr u Yĩŋfua Yesu yahasee ye,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, n ga
ra koho wãn byɛ la flɛ sãnsĩĩ, tẽ
flɛ naney wãã nawãm kẽ. N ma
cã n wii wale sya u ye fufor na,
n ga loo syi wale flɛ resyar dãã
ufua kẽ.» 9 Yesu n u pye ma yee:
«Mboo tesẽ ma kahafa ne, ye sya
yaha nanga, ma bya ma Brama
kur waa mii ndoŋ, koo kẽ. 10 Ma
sẽ yãã, nawee- mpãy pe plaha,
u Nawee Puee pa pe wãsyayaha
yĩmbui ne.»

Pe tẽntẽ- sẽnsye pe yĩŋfua sẽŋ mii?
(Mat 25.14-30)

11 Mpãy pe ba naa n luhu Yesu
ye, u n maha kaplãŋ nkãy kuã
cra pãã pe ye. Tuu ba gbe taha
Yurusalɛm na, nawee- naa le ga
ma yee, laa na Yãhã Yai ga pa le
yalebya wo.
12 Yesu n yee: «Nangbãŋ puee
waa ba yir, ma ka deydey klo
laa wo yĩŋfuangbãŋ fla na, u n
gaha fãnga sya u ye, u dur ba nii
yĩŋfua u klo wo. 13 Tuu yee u ga
koo yrãhã yi, u n u tẽntẽ- nawee-
sẽnsye mpãy yee ba, maa per neŋ
tẽn war la klaha pe nanem byɛ kẽ.
U n pe pye ma yee: ‹Nawee nawee
woo, u naa cãã troho u war ne, ta
n sya ba dur ba.› Loo kur ye, u n
tɛr.
14 U dya -sẽ nwo, u wĩĩ ba pee u
klofa ye. Mpãy n yir ma tẽnlɛhɛ
taha u na, pe ga u yĩŋfuangbãŋ
yar, a poo wee dya nwo wĩĩ na u
nii pe yĩŋfua ye.
15 Loo naa byɛ ne, pe n ga yĩnfar
wãã u kẽ, u n dur ba u klo wo. Tuu
ba war wãã u tẽntẽ- mpãy kẽ, u n
pe yee ba loo na, ma ba pe yey pe
cãã troho ma war nanii yãã taha.
16 U wãcir n yir ma yee: ‹Yĩŋfua,
taa war wãŋ gii wãã ra kẽ, n cãã
troho ke ne, ma te syi wãy sẽnsye
raa yãã taha.› 17 U nangbãŋ n woo
pye ma yee: ‹Le yɔ̃; tẽntẽyɔ̃ kẽ ma
ne. Taa sroŋ kasyĩmbɛhɛ wo, n ga
ma taha kui sẽnsye raa yĩŋ na.›
18 U tẽntẽ syãŋ wuhu n pa, ma
ba yee: ‹Yĩŋfua, taa war wãŋ gii
wãã ra kẽ, n cãã troho, ma te syi
wãy bua raa yãã.› 19 U nangbãŋ n
maha woo ter pye ma yee: ‹Mboo
na, n ga ma taha kui bua yĩŋ na.›
20 Tẽntẽ waa ter n pa, ma ba yee:
‹Yĩŋfua, ma war wãŋ nge. N ba ke
gbihi ta fatar wo, ke ma n plaha
ye. 21 N tee ba fya ma na, ma laam
waha tɛr. Ngii ke wee ma myaha
wãŋ ye, ma ke yey n sya. Tar rii
nawee- pe n war, ma n ta pe ma
myaha taha re na.› 22 U nangbãŋ n
u pye ma yee: ‹Tẽntẽ nwo, ma sẽ
yɔ̃ ye. N ga ma sãhã ma yɛ̃ kaplãŋ
ne. Ma yee ra laam waha, a ngii ke
wee ta myaha wãŋ ye, n ke yey n
sya. Ma maha yee, a tar rii nawee-
pe n war, n n ta pe ta myaha taha
re na. 23 Taa yee ke syi, nwa ma
sẽ ka, maa ke war wãŋ wãã fuɛ na
war cãtrohosaha wo ye? Loo na
tẽ dur ba, n saa ne yãã la u war
see, ta n sya?› 24 Nawee- mpãy pe
pye, u n dur yagaa ma poo pye ma
yee: ‹-Ye u war wãŋ sya kãã u ye,
ye ke wãã te wãy sẽnsyefua kẽ.›
25 Pe n u pye ma yee: ‹Yĩŋfua, ah
woo nwo wee wa la wãy sẽnsye
ne?› 26 U n yee: ‹Ta n ye yar, wii
ma pye ngaa ne, pe ga ba wãã taha
u kẽ. Wii ma -sẽ yee u wee ngaa
ne ye, car gii ke ma u koho wo, ke
ga ba tyĩn sya kãã u ye.
27 Ta napĩĩ- mii wĩĩ na, pe ba yee
poo wee ra wĩĩ na pe yĩŋfua ye, -
ye pe yigi ba nwo, ye ba pe boo ra
yĩnde na!› »

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Nsãn 12.12-19)

28 Yesu tuu koo pãã wa, u n ta tɛr
yir, ma Yurusalɛm kuɛ kãnde sya.
Nabuar naa n taha u na. 29 Pe n ga
nɔ gbe taha Gbefasyɛ tesẽ Gbetane
kusyĩmbɛhɛ kuɛ ye, yãŋ gaa tãy.
Katyir raa ter pye ke fla na, pe
naa te yee wolifyɛ katyir. Yesu n
u kãnyãrwai syãm mpãy lɛhɛ wãã
u yahasee ye ma yee: 30 «-Ye ka
kusyĩnde ndaa wo ye yahasee ye!
Ya'a ga n dye, yaa kãnkonyainge
gaa yãã, ke pua yaha nii, waa sẽ
dugu yãã ke na ye. -Ye ke sãhã ba
nwo! 31 Wii ma ye yey ma yee nwa
ye n ke sãhã, -ye ufua pye ye yee,
ke wĩĩ ma wo Yĩŋfua na!»

32 Pe kãnyãrwai syãm n ka.
Yesu tuu ba pe cãã yar yaha mii,
pe n ga yãã koo syi. 33 Pe naa
ke kãnkonyainge sãhã, kefa n pe
yey, a nwa ta pe n ke kãnkoŋ
sãhã? 34 Pe n yee: «Ke wĩĩ ma wo
Yĩŋfua na.» 35 Pe n ka ke kãnkoŋ
ne Yesu kẽ, ma pe nayrengbãy
taha ta ke na, Yesu n dugu nii te
na. 36 Pe n nii n gaha Yurusalɛm
kuɛ ye, nabuar tii te pye te n nii u
gboho, ma pe nayrengbãy yaha n
gaha le kãnde wo.

37 Yesu tuu ba dye gbe taha
Yurusalɛm wo kãnde lii ne le n
yir ke wolifyɛ katyir yãŋ na, ma
tege n gaha le klo wo, nuhu n pe
kãnyãrwaibuar yigi. Pe n nii Yãhã
sey laanwɔ wũhũ nkãy byɛ wĩĩ na
ke pye tɛr, pe n yãã yĩnde ne. 38 Pe
naa n yee:

«Yĩŋfua, mboo wii taa n pai Yãhã
myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na.
Yãhã yrĩŋ nɔ wãã wo ye,
nawee- byɛ pe naa Yãhã mi-
ingbãŋ gboho!»

39 Farisyẽ mpãy pye pe nabuar
laam wo. Pe n Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ma nawee- ta pe n yaha
le.» 40 Yesu n pe yẽ sya ma yee:
«Poo ma sya yaha le, ntẽmbar gɛ
ga naa n gble pe draha wo!»

Yesu wũn Yurusalɛm wĩĩ na

41 Yesu tuu ba crã Yurusalɛm na
ma yĩnde taha ke na, u n nii n wũn
le klo wĩĩ na ma yee: 42 «Yrĩŋ wĩĩ
lii le n pai ma nawee- ye, ke nanga
nge na, pe ma ne pye pe ga waha
le yãŋ cã pe ya ndoŋ, le ne ga puar
pe na! Yagaa, le -sẽ nde, le wũhũ
pe na, pe saha le yãŋ cã gbaa na
ye! 43 Plii raa ma re n pai, ma
nawee- napĩĩ- ga ba pe klofa gbey
le, pe naa naan miy pe na kuɛ byɛ
ye. 44 Yaliile Yãhã pa ke n pai pe
Yurusalɛmfa sya yaha, pe sye ma
yee pe sẽ cã ye. Koo kẽ pe napĩĩ-
ga ba yia pe na, pe pe boo tãŋ, pe
le klo yoho tãŋ migimigi, waa saa
ntẽmblaha gaa gɛ yãã ke taha ta
nii ke nampyeŋ na ye.»

Yesu laam war pe Yiifee- ne ke Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mat 21.12-17; Mar 11.15-19; Nsãn 2.13-22)

45 Yesu n ga dye ke Yãhã
kangbãŋ laam wo, ma too pe
cãtrohofa na, ma nii pe kar n yi.
46 U naa pe pye ma yee: «Le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee, Yãhã yee: ‹Ta kangbãŋ yai ke
nii ta seysaha.› Yii -sẽ ke ta yuhu-
dyeniisaha!»

47 Plii raa nsoho wo, Yesu naa
nawee- klaha ke Yãhã kangbãŋ
laam wo. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa,
pe Yãhã kaiyarfa ne, tesẽ pe Yiifee-
yahaseefa ne, pe naa Yesu kɛ
wãboo ne. 48 Pe ga pye mii pe
waha u yigi boo, pe sẽ le cã ye. Pe
ba fya pe klofa na, poo naa Yesu
kaplãŋ luhu nuhu ne yalebyɛ.

20

Yoo kãnde wãã Yesu kẽ u naa kai- ngĩĩ pye?
(Mat 21.23-27; Mar 11.27-33)

1 Too plii nsoho wo, Yesu naa
nawee- klaha Yãhã kangbãŋ laam
wo, ma naa le Yãhã kapãyĩĩ wũhũ
tɔ̃r pe ye. Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa
tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, ma suhu
pe wãlɛ ne, poo mii n pa Yesu fla

na. 2 Pe n ba u yey ma yee: «Kai-
ngĩĩ byɛ raa n pye, wo yar ma ke
pye kãnde lii ne? Yoo kãnde wãã
ma kẽ ma naa ke pye?»
3 Yesu n pe yẽ sya ma yee: «Ta
bya, n ga ye yey katɛ nen laa ne:
4 -Ye ra yar yoo tuu ba Nsãn lɛhɛ
wãã, u n ba nawee- tãã naa n yi
loho wo? Yãhã laa, nawee-?» 5 Pe
n ga nii le klãŋ n pãã pe ya ya ma
yee: «Wa'a yee Yãhã kẽ ke ba u
nɔ wãã, u ga wo pye, a nwa wo
sẽ -sẽ ba u Nsãn kaplãŋ sya cĩĩnde
ye? 6 Wo saha yee nawee- me pe
u lɛhɛ wãã ye. Mii loo sẽ ne ye, pe
klofa ga wo waa boo ntẽmbar ne,
pe byɛ le sya cĩĩnde ma yee Nsãn
pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua.» 7 Loo na,
pe n ba Yesu pye ma yee, a wii
ruu Nsãn lɛhɛ wãã u ba nawee-
tãã naa n yi loho wo, poo sẽ ufua
cã ye. 8 Yesu n -sẽ pe pye ma yee:
«Ya'a yee ke syi, ta bya, n saa ye
yar n kai- ngĩĩ pye kãnde lii na
ye.»

Yiifee- yahaseefa wĩĩ ma cra tawarfa wĩĩ nde ne
(Mat 21.33-46; Mar 12.1-12)

9 Loo kur ye, Yesu n kakuãcran
pãã pe nabuar ye ma yee:
«Dya waa ba defĩĩ katyir tar le,
ma te tar yaha tawarfa mpãy ye,
ma tɛr yrãhã ye ma n gaha ma-
. 10 Te defĩĩ pii yiyale le ba nɔ, u
tarfua n kuee, ma u tẽntẽle waa
lɛhɛ wãã pe tawarfa ye, u ga woo
lay sya ba. Pe tawarfa n ga u
tẽntẽle gbã, ma u dur wãã kãnwai
ne. 11 U tarfua n maha tẽntẽle
waa lɛhɛ wãã. Pe tawarfa n maha
ga woo bya gbã, ma u tyɛhɛ, ma
maha u dur wãã kãnwai ne. 12 U
tarfua n maha tẽntẽle waa lɛhɛ
wãã, ke tɛhɛ tãã wuhu na. Pe n
ga woo yigi, ma u duai, ma u gbe
miy yi wãã te tar nkur ye.
13 Loo na, u tarfua n laam ga ma
yee: ‹N ga pye mii? Ta dya nen wii
u ntãŋ dye ra tãy, n ga woo lɛhɛ
wãã. Laa na, pe n gaha nagboho
ta woo na.› U n u lɛhɛ wãã. 14 Pe
tawarfa pe ba u yãã, pe n pe ya
pye ma yee: ‹Wii tuu ga ba nii
tarfua woo kẽ nwo. -Too u boo,
te wãn byɛ n ba nii wo wãn.› 15 Pe
n u gbe miy yi wãã te tar nkur ye,
ma u boo.»
Yesu n pe yar taha ma yee:
«Yagaa u tarfua ga lii pye? 16 U
ga ba pa, u ba pe tawarfa mii boo
kãã, tuu te tar yaha nawee- mpãy
ye.» Pe nawee- pe kaplãŋ ngĩĩ
luhu, pe n yee: «Yãhã ma n pa le
ne ye!»
17 Yesu n pe yãŋ, ma pe pye
ma yee: «Ye laam wo, kapãn nde
yĩntaha kẽ lii ne, kapãn lii le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
‹Ntẽmblaha gii nwonfããfa pe ba
sye yaha,
koo ntẽmblaha kẽ ke dur yĩŋ
yãã
ke nwoŋ wãfãã wo.› »
18 Yesu n pe yar taha ma
yee: «Nawee wii ma too tã koo
ntẽmblaha nge na, u ga u ya waa
yraha ke na. Koo ntẽmblaha ma
-sẽ maha too tã wii na, ke ga ufua
waa yraha migimigi.»
19 Yesu tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã
wa pe nawee- ye, pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe
n nii n kɛ pe Yesu yigi le yalebya
wo. Pe tee ba cã poo me Yesu tuu
naa n yãŋ ke kakuãcraŋ ngĩĩ ne.
Pe -sẽ ba fya pe klofa na.

Nawee yai la kufar wãdãã ne?
(Mat 22.15-22; Mar 12.13-17)

20 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ pe
Yãhã kaiyarfa ne, pe n nii Yesu
kihi n yãŋ. U ma laa plaha pye,
pe u yigi. Loo na, pe n mpãy lɛhɛ
wãã Yesu ye. Ma'a pe yãã maa
yee naweeyɔ̃m me. Pe ba pe lɛhɛ
wãã ma yee pe ba Yesu plaha yigi
kayey laa ne. U ma plaha pãã,
pe u yigi ga wãã u klo fãngafua
kẽ. 21 Pe n ga Yesu yey kayey
nde ne ma yee: «Yĩŋfua, wo cã
ma yee nkãy byɛ taa n pãã, tesẽ

nkãy byɛ ne taa n klaha, ke byɛ
srɔŋ. Nawee ma sya nii mii syi
dyaŋ, le sẽ kai kua ma ye ye. Ma
nawee- klaha cĩĩnde ya ne Yãhã
kãnde wãyãr wĩĩ na. 22 Wo yar
nde ne: Wo kãnde na, wo yai
la kufar wãwãã ne fãngafa byɛ
yĩŋfua kẽ laa, wo sẽ yai te wãwãã
ne u kẽ ye?»
23 Yesu -sẽ ba le cã wa pe n traha
pe u plaha yigi. U n pe pye ma
yee: 24 «-Ye ntẽn war waa yar
yãŋ ta na! Yoo yirfua pe pye ta
u na nwo, u myaha ne?» Pe n
yee, a u fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ, u
myaha ne. 25 Loo na, Yesu n pe
pye ma yee: «Ah -ye naa fãngafa
byɛ yĩŋfua dãã u myaha wãn ne, -
tee naa Yãhã dãã ke myaha wãn
ne!» 26 Pe sẽ laa wãpee yãã u
kapãn nde na, ma ga waha u yigi
nawee- yĩnde na ye. Le kapãn
maha pe laam wɔ, pe n sya yaha
le, pe sẽ maha laa pãã ye.

Mpãy pe ku wa pe ga ba yir gbã wo
(Mat 22.23-33; Mar 12.18-27)

27 Yiifee- yahaseefa mpãy pe naa
n yee Sadusyẽ, poo mpãy n pa
Yesu fla na. Poo me pe n yee,
a mpãy pe ku wa, pe saa ba yir
gbã wo ye. 28 Pe n Yesu yey ma
yee: «Yĩŋfua, wo faale wãdyaha
Musa bii kãnde laa yar wo na, le
nde: ‹Naa ma pye cĩĩfua ne, ma
ba ku u cɔɔ yaha kicar sẽ kẽ u ye
ye, u cĩĩfua yai u u cɔɔ gbe, pe n
kicar see u lɛfua kẽ wii tuu ku.›
29 Ãhã, dya waa -sẽ pye cĩĩfa kuay
ne. U dya n ba cɔɔ sya, ma ku u
yaha, puee sẽ kẽ ye. 30 U taha n
u calangusya gbe, ma ku u yaha,
puee sẽ kẽ ye. 31 U tãã wuhu n u
gbe. Koo syi ya, koo syi ya, poo
kuasĩĩ byɛ n ba ku tãŋ u cɔɔ yaha
nanem. Nen waa gɛ sẽ puee yãã
see u na ye. 32 Loo kur ye, u cɔɔ
n ba ku u ya ndoŋ. 33 Mpãy pe ku
wa, pe ma ba yir gbã wo per gii,
u cɔɔ ga ba nii yoo wũũ pe laam
wo? Poo kuasĩĩ byɛ sẽ u yãã cã la
cɔɔ?»
34 Yesu n pe yẽ sya ma yee:
«Driyẽ nge wo, naam tesẽ ca ne,
pe pe ya sya. 35 Ma -sẽ yee, naam
mpãy tesẽ ca mpãy ne, pe ku wa
driyẽ nge yaha, Yãhã n pe yãŋ yi,
ma pe ta pe n yir gbã wo, ma nii
yrãŋ na Yãhã tãy, poo mii saa ba
naa pe ya sya ye. 36 Pe saha maha
ku nantãŋ ye. Pe ma mii yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ wãŋ syi dyaŋ. Pe yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na Yãhã tãy,
pe nii Yãhã pii.
37 Musa gɛ le yar gbaa na ma
yee, mpãy pe ku wa pe ga ba yir
gbã wo. Tuu lii yãã ngur wambule
fla na, ye le cã. Koo fla na, u
ma ga Yãhã myaha yee, Yãhã gii
ke ma nawee- byɛ Yĩŋfua, u ga
yee Brama* ye Yãhã, Yisyake ne,
Dyakuba ne.» 38 Loo na, Yesu n pe
yar taha ma yee: «Mpãy pe ku, pe
ma yrãŋ Yãhã yĩnde na. Ye sẽ yãã,
nawee ma sya ku, u ma yrãŋ Yãhã
yĩnde na.»
39 Loo na, Yãhã kaiyarfa mpãy
n yẽ kuã ma Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ma le pãã yõ.» 40 Waa sẽ
maha sɛr Yesu yey laa ne ye.

Yagaa Yesu pe Yiifee- yahaseefa yey laa ne
(Mat 22.41-46; 23.1-36; Mar 12.35-40)

41 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma
yee: «Nawee- pye mii ma yee, a u
Yãhã Yĩndefua Crise ma wo faale
wãdyaha Dawide kur kuɛ puee?
42 Dawide gɛ sẽ bii le pãã la Yãhã
wãsey yay saba wo ma yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ta Yĩŋfua pye ma
yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho
kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,

* **20:37** 20.37 Brama, Yisyake ne, tesẽ Dyakuba ne, poo mii me pe ma Yiifee- faale wãlɛ. Yãhã ma yee koo ma Yãhã pe ye yagaa, le yĩntaha kẽ pe wee nakur ye, pe ma yrãŋ na.

43 ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor
le ma kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã
tã pe na.› »

44 Yesu n pe yey ma yee: «Daw-
ide gɛ tuu naa u Yãhã Yĩndefua
yee Yĩŋfua, u Yĩŋfua -sẽ ga maha
pye mii u nii Dawide kur kuɛ
puee?»

45 Pe nabuar naa n luhu Yesu
ye, u n ba u kãnyãrwai pye ma
yee: 46 «Ye ma syi ye naa n yãŋ
Yãhã kaiyarfa na ye, poo mpãy
pe pe ya yi pe nayrengbãy ne, pe
le n tay. Pe maha n yãŋ pe naa
pe syar nangbãsyaha ne nanihi
teebɛhɛ wo. Yiifee- yawãhã nwey
wo, tesẽ nanihi sedi flɛ wo, niisar
rii nawee- byɛ yĩnde le yi n too re
na, too syi niisar pe ne kɛ pe nii.
47 Poo me pe calangusyam koho
wãn byɛ sya n kãã pe ye, pe dur
pe pe pe ya ta naweeyɔ̃m dyaŋ,
pe Yãhã ka syar kaplãmbuar ne,
pe sya ma-. Koo byɛ wãpẽn draha
ga ba pe dye, ke la ke sya gboho
tɛr.»

21

Calangusya nawũũ waa ba ngaa kẽ
(Mar 12.41-44)

1 Ke Yãhã kangbãŋ laam wo, fla
gaa ma nawee- pe ga war le n
yaha Yãhã kẽ. Yesu n yãŋ klaha
ke kuɛ ye, ma walefa mpãy yãã pe
naa pe war le. 2 U n ba calangusya
nawũũ waa yãã u ya ndoŋ, tuu
ntẽn war puabɛhɛ nkãy le, wãm
syãm ya. 3 Yesu tuu loo yãã, u n
yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye:
Calangusya nwo kla le, ma ta tɛr
pe nawee- byɛ yaha. 4 War mpãy
pe nawee- pe sya le dege, pe wee
kla pe yĩnde na ye. Cɔɔ nwo u
nawãn ne, tuu car gii le, koo ya ke
-sẽ pye u ye. Ngaa sẽ maha wee u
ye u n ga di ye.»

Kayĩhĩ nkãy ke n pai kãntrahafa dye driyɛ̃ n cã kua
(Mat 24.1-21, 29-31; Mar 13.1-19, 24-27)

5 Yesu kãnyãrwai naa ke Yãhã
kangbãŋ nayɔ̃r wĩĩ pãã, tesẽ te
ntẽmbar nayɔ̃r ne, tii pe ta ma
ke fãã, tesẽ te kayɔ̃r tii byɛ ne,
nawee- pe wãã Yãhã kẽ pe n ta
ta ga ke kangbãŋ na. Yesu n -
sẽ pe pye ma yee: 6 «Plii raa ma
re n pai, Yãhã kangbãŋ nge tee n
yãã nge, ke ga ba yoho pye klaha-
, ke ntẽmblaha neŋ gaa gɛ saa
ba pye ke taha ta nii ke nampyeŋ
na ye, te byɛ ga ba traha.» 7 Pe
kãnyãrwai n Yesu yey loo na ma
yee: «Yĩŋfua, wo yar ke Yãhã
kangbãŋ wãtoo yale ne cigege.
Kayar lii ga ba ta nawee- n waha
ke pyeyale cã?» 8 Yesu n pe yɛ̃
sya ma yee: «-Ye naa yii yigi, waa
kawar ma syi waha ba ye yĩntar
figi ye. Ye sẽ yãã, nawee- busãã ga
ba ta myaha taha pe ya na, pe naa
kawar fua pe yee, a poo me u Yãhã
Yĩndefua, a le yale nɔ wa yagaa.
Ye ma syi ye naa n taha pe na ye!
9 Ye ma ba luhu pe yee naan ma,
tesẽ ye ma ba luhu pe yee mpãy
wãhã cɛr, ye ma syi ye fya ye. Koo
kayĩhĩ yai ke ba cãã dye, le sẽ -sẽ
ga ba pye driyɛ̃ wãkuaŋ le yalebya
wo ye.»

10 Yesu n maha pe yar taha
ma yee: «Nawee- tergaafa ga
ba naa naan miy ter gaa ne.
Yĩŋfua waa ga ba yir u nawee-
ne, u ga naan miy yĩŋfua waa ter
ne. 11 Kãntraha wãyɛhɛ ga ba
pee. Fããpihi ga ba dye kãntraha
teebɛhɛ nkãy wo, tesẽ yampeer
ne. Kai- nkãy syi nawee- sẽ yãã
yãã ye, pe ga ba ke yãã, pe sya fya.
Kai- nkãy ga ba naa n pye yãhãyĩŋ
kuɛ ye, nawee- n fya.

12 Kai- ngĩĩ byɛ yahasee ye,
nawee- ga ba ye yigi, pe ye fãy, pe
ka ye ne Yiifee- yawãhã nwey wo,
pe ga ye sãhã, pe ye le nwompihi
wo. Pe ga ba ye yigi ga fãnga

na, yĩŋfa mpãy yahasee ye, tesẽ
fãngafa mpãy ne, ndoo wĩĩ na.
13 Le ga ba nii ye ye kai laa dyaŋ,
ye n waha ra wĩĩ pãã laha pe ye.
14 Loo na, tee ga ba lii pãã ye
wlohoyisaha yãã, -ye ma n naa
ntãŋ cɛr loo ne ye. 15 Pe ma ye yigi
ga kasãhãfa fla na, n ga ba kaplãŋ
nkãy le ye yɛ̃ wo, tesẽ laantor raa
ne ye laam wo. Ye ma ga lii pãã,
ye napĩĩ- saha yɛr pe laa cã pãã pe
yee, cĩĩnde sẽ ne ye wĩĩ ne ye. 16 Ye
seefa gɛ ga ba ye yi fãngafa kẽ. Ye
nampyesey bya ga ba loo pye ye
na, ye nwoŋfa ne, ye naambiyãm
ne. Pe ga ba ta pe n mpãy boo
ye laam wo. 17 Ye wĩĩ ga ba fũhũ
nawee- byɛ ye ta wĩĩ na. 18 Ye saa
ye yĩnyoho neŋ gaa gɛ kɛ laa le na
ye. 19 -Ye yii waha, loo le ga ta ye
n ba waha cĩĩnde yrã yãã.

20 Ye ma ba yãã yaliile wo
naan miyfa pe Yurusalɛm gbey le,
loo yale wo yaa cã, Yurusalɛm
yohoyale ne. 21 Loo yale wo, mpãy
pe ga ba pye Yudɛ wo, pe fã naa n
gaha te yãy kuɛ koho na. Mpãy pe
ga ba pye Yurusalɛm laam wo, pe
fã dey. Mpãy pe ga pye wlɛ wo, pe
ma n pa le klo wo ye. 22 Yãhã ga
ba nawee- sãhã too plii na. Kai-
nkãy byɛ ke bii cãã yrũhũ yar
yaha Yãhã sabangbãŋ wo, ke byɛ
ga pye too plii na. 23 Too plii nde
na, ca mpãy pe ma laha ne, tesẽ
mpãy ne pe ma pii ne pe n wãr,
pe fɛn ga ba gboho tɛr. Nawee-
ga ba fãy cĩĩnde wãfãy kãntraha
nge wo. Yãhã laam ga ba war
kãntraha ngefa ne. 24 Pe ga ba
mpãy boo yũntruẽ ne. Mpãy pe
ga kuee, pe ga poo yigi fãnga na,
pe ga pe cããŋ le wlãhã kãntrahafa
byɛ laam wo. Nawee- mpãy pe sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye, poo mii ga ba
troho tãhã tɛr Yurusalɛm na, koo
fãnga n sya ba kua pe ye.

25 Kakoryar ga ba pye yai kadye
wo, yroŋ ne, tesẽ yrompii ne.
Kãntraha na, nawee- byɛ ga ba
fya muhulangbãŋ wãyɛhɛ mii ne.
26 Yãhãyĩŋ byɛ ga ba wlãhã nii,
ke wãn byɛ n naa n yɛhɛ. Kayĩhĩ
nkãy ke ga ba driyɛ̃fa dye, nawee-
mpãy ga ba naa koo wĩĩ ga, pe
cãã ku fyar koho wo. 27 Loo na,
nawee- byɛ ga ba u Nawee Puee
yãã yãhãsyɔ̃r na, tuu n pai fãnga
ne, maha yãhãyĩŋ nayɔ̃r ne kacãn
saa pye ye. 28 Koo kai- ngĩĩ byɛ ma
ba yir wãpyeŋ na, -ye yii waha,
ye yĩy kuã yir loo yale wo, ye
wãsyayaha yale gbe taha.»

Nasar nkugu ke wo klaha lii ne?
(Mat 24.32-35; Mar 13.28-31)

29 Yesu n maha pe yar
kakuãcran ne ma yee: «Ye sẽ
nasar nkugu katyigi yãã la, tesẽ
katyir nde byɛ ne? 30 Ya'a yãã te
wampẽn fe, yaa cã te wãsa yale
nɔ gbe taha. 31 Koo syi dyaŋ, ye
ma kai- ngĩĩ yãã ke n pye, ye -sẽ cã
Yãhã Yai wãpa yale gbe taha. 32 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Yagaafa
byɛ saa ku tãŋ mii, kai- ngĩĩ sẽ
pye poo mpãy yĩnde na ye. 33 Ke
yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha ne, te
ga ba kua kãã te saa ba pye ye.
Ta kaplãŋ koo -sẽ na, koo ga nii
wãkuayãã saa pye ke na ye.»

-Ye naa n nii yrãŋ na Yesu
wãdurba wĩĩ na!

34 Yesu n maha yee: «-Ye naa
yii yigi gbar ne, sẽnwɔr ne, tesẽ
driyɛ̃ nge laangar ne. Mii loo sẽ
ne ye, too nde byɛ ga ba tɛr ye
laam kacãn byɛ ne. Ya'a yee ye
sẽ yii yigi ye, Yãhã kasãhã per ga
ba ye fe gbe. 35 Le ga ba nii mii
jɔɔ dyaŋ pe par yaha, ke n too tã
kãntrahafa kur byɛ na. 36 Ye ma
syi ye sã wãy faha ye, -ye naa Yãhã
nar yalebyɛ! Loo ya ga waha ta ye
n fãnga yãã kai- ngĩĩ na, ke ma ba
dye, ye waha fɛr sya, ye ba yɛr u
Nawee Puee yahasee ye.»

37 Yai na, Yesu naa nawee- klaha
Yãhã kangbãŋ wo. Yai ma -sẽ ba
kua, u ga tɛr, u ga syã wolifyɛ

katyir yãŋ yĩŋ kãnkãy na. 38 Yũhũ
ma syii, sukũhũntãy pẽmpẽm na,
nawee- byɛ naa n pai ke Yãhã
kangbãŋ wo, ma ba naa n luhu u
ye.

22

Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Nsãn 11.45-53)

1 Yiifee- gbar tii pe n yee
syayaha gbar, te ba dye gbe taha.
Pe maha naa te gbar yee gbar rii
ncasur bur sẽ n di ye. 2 Yãhã
yũndefa yĩŋfa tesẽ Yãhã kaiyarfa
ne, pe naa Yesu wãboo wĩĩ kɛ, ma
-sẽ ba fya pe klofa na.

Yuda Yesu wãyi wĩĩ kɛ
(Mat 26.14-16; Mar 14.10-11)

3 Le -sẽ nde, Yuda wii pe naa
u yee Syikaryɔte, Setane n dye u
laam wo, ma u yĩŋ wã klaha. U
pye Yesu kãnyãrwai sẽnsye syãm
mii waa. 4 Yuda n ka, maa pãã
ta pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne tesẽ
ke Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfa ne,
tuu ga waha Yesu yi pe kẽ mii syi
dyaŋ. 5 Le n tãy pe ye, pe n yee pe
ga ba u kẽ war yɛ̃ gaa ne. 6 Yuda
n le sya, ma nii n yãŋ u ga waha
Yesu yi pe kẽ mii syi dyaŋ, pe klofa
ma n yi le cãŋ na ye.

Yesu kur kuɛ syayaha gbar dir
(Mat 26.17-25; Mar 14.12-21; Nsãn 13.21-30)

7 Te gbar rii Yiifee- sẽ ncasur
bur di ye, te n ba nɔ. Koo per cir
nawee- yai pe mbapĩy boo, pe te
syayaha gbar dir di. 8 Yesu n Pyar
lɛhɛ wãã loo na Nsãn ne, ma pe
pye ma yee: «-Ye ka yaa syayaha
gbar dir yĩntaha yi wo kẽ!» 9 Pe n
u yey ma yee: «Ma yee wo ga te
yĩntaha yi fla ngii na?» 10 U n pe
yar ma yee: «-Ye yãŋ, ye ma ga n
dye Yurusalɛm laam wo, ye ga dya
waa wãã sya lakugbãi ne tuu tẽŋ
yĩŋ na. -Ye naa n taha u na! U ma
ga dye kaha gii wo, -ye dye! 11 -Tee
u kahafua pye ye yee: ‹Wo Yĩŋfua
yee, nwoŋ gii tuu ga syayaha gbar
dir di u kãnyãrwai ne, ke ma na?›
12 U ga ye yar nwongbãŋ gaa na,
ke kaha gbegbaha yĩŋ na. Yaa ke
nwoŋ yãã ke laam ne, ke gbihi ta
nii wa. Koo fla kẽ tee ga te dir
yĩntaha yi wo kẽ.» 13 Yesu tuu ba
cãã pe yar yaha mii, pe n ka maa
yãã koo syi, ma te syayaha gbar
dir yĩntaha yi.

Yesu bur rii la defĩĩ wii ne u kãnyãrwai kẽ, nwa kẽ?
(Mat 26.26-30; Mar 14.22-26; 1 Kɔr 11.23-25)

14 Sediyale n ba nɔ, Yesu n nii,
ma ga di u tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm
ne. 15 U n pe pye ma yee: «Tẽ ga
syayaha gbar dir nde di ye ne, n
cã ra fɛngbãn sya, le sroŋ tãy ra
ye! 16 Ta n ye yar, n saa maha te
syi raa di ye ne mii nde yĩntaha sẽ
ba yi wa Yãhã yai klo wo ye.»
17 U n defĩĩ sekuyĩĩ gbe, ma
syaha wãã Yãhã kẽ ma yee: «-
Ye sekuyĩĩ nde sya, ye wɔ ye byɛ!
18 Ta n ye yar, ma gbe yagaa na n
saa defĩĩ wɔ yãã mii Yãhã Yai sẽ
ba pa wa ye.»
19 Loo kur ye, u n bur gbe, ma
syaha wãã Yãhã kẽ, ma ke la cɛr
wãã pe kẽ ma yee: «-Ye sya di, ke
ma ta kadye draha wo, ta kadye
gii ke wãã ye wĩĩ na. -Tee ba naa
koo syi pye, ke syi ne ye saa faha
yãã ra wĩĩ ne ye.» 20 Pe wãdiŋ kur
ye, u n maha le defĩĩ sekuyĩĩ wãã
pe kẽ pe n wɔ. U n yee: «Defĩĩ
nwo ma Yãhã naambiyãrfãn. Too
naambiyãrfãn n waha le ye wĩĩ
na, ta ntɔ̃r wãwoo kãmay na.
21 -Ye yãŋ, wii tuu ga ba dur
yi ra kur ye, u ra yi ta napĩĩ- kẽ,
ufua ma nwo tuu wãã n di ra ne!
22 Cĩĩnde ne, u Nawee Puee ga ku
mii le ta mii syi dyaŋ. Wii fɛn te
-sẽ ga cã pee, woo kẽ wii ne tuu u
yi u napĩĩ- kẽ.» 23 Pe n nii pe ya
yey ma yee, poo laam wo yoo kẽ
tuu ga ba loo pye?

Yoo ma yĩŋ na Yesu ye?

24 Loo kur ye, pe kãnyãrwai n
nii kaplãŋ tyĩn pe ya ne, poo ga
cã, yoo woo u ma yĩŋ na poo laam
wo. 25 Yesu n pe pye ma yee:
«Kãntraha nge wo, mpãy pe ma
yĩŋ na, nawee- byɛ n luhu pe ye.
Poo mpãy pe -sẽ ma fãnga ne pe
nawee- yĩŋ na, pe maha n yãŋ pe
naa pe yee naweeyɔ̃m.
26 Ye wĩĩ wee koo syi dyaŋ ye.
Wii u tɛr ye byɛ yaha, ufua yai u
nii mii ye cĩĩfua dyaŋ. Wii tuu -
sẽ ma ye byɛ yĩŋ na, ufua yai u
nii mii ye byɛ tẽntẽle dyaŋ. 27 Ye
sẽ yãã, wii tuu tege nii sedisaha
wo, tesẽ wii ne tuu te dir soho n
pai, yoo woo u ma yĩŋ? Wii tuu
tege nii sedisaha wo, woo sẽ na u
ma yĩŋ? Ndoo woo na tesẽ yii ne,
ndoo ma mii ye tẽntẽle dyaŋ.
28 Yii poo na, tẽ pye wãfãy na, ye
sẽ yi yãã ra kur ye ye. 29 Koo kẽ,
ta Tuhufua Yãhã tuu ke Yai yĩnfar
ta ra kẽ mii syi dyaŋ, ta bya n ga
ke ta ye kẽ koo syi dyaŋ. 30 N ma
ba nii ta yĩnfar na Yãhã yai klo wo
yaliile wo, waa ba naa n di wii na,
too naa n wɔ wii na ye ne. Ye ga
ba nii nangbãniisar wo, ye Yiisrɛ
ter sẽnsye syãŋ ngĩĩ nawee- byɛ
sãhã.»

Yesu Syimu Pyar yar u ga woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Nsãn 13.36-38)

31 Yesu n Syimu Pyar yee ma
yee: «Syimu, naa n luhu! Mii pe
sepua wee ma sẽmuhu yi n kãã u
wo mii, Setane ye nar sya Yãhã ye,
woo ga ye wee yãŋ ke syi. 32 N -sẽ
Yãhã nar ma kẽ, ta wĩĩ le waha nii
gbãã ma laam wo. Ma'a ba dur
n taha ra na, mpãy pe n yãr ra
kãnde wo, ma -sẽ fãnga le pe na
pe n waha kuee ra kur ye.»
33 Pyar n u pye ma yee: «Tẽ ma
teelii wo yagaa, n ga waha ka ma
ne nwompihi wo, n sya ku ma ne.»
34 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ta n
cãã le pãã ma ye, Pyar: Yĩmper
nge wo, ngupuai saa ba kui wa ye,
maa ba ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee
ma sẽ ndoo cã ye.»

Yesu u kãnyãrwai yar kayĩhĩ wĩĩ na

35 Yesu n maha ba pe pye ma
yee: «Tẽ ba ye lɛhɛ wãã faale wo,
ye sẽ ba war gbe ye, ye sẽ ba
nkãnfaha gbe ye, ye sẽ ba ntãy
gbe ye. Tee ka ke dyaŋ, ngaa ga kɛ
laa la ye ye?» Pe n yee, a ngaa sẽ
ga kɛ laa poo ye ye. 36 Loo na, Yesu
n pe pye ma yee: «Yagaa, wii ma
pye war ne, u pe gbe, wii ma pye
nkãnfaha ne, u ke gbe yigi. Wii
ma yee u wee naanmiy yũntrũhũ
ne ye, u ga u nayrengbãŋ par, -
tuu ga koo yũntrũhũ gaa kɛ par!
37 Ye sẽ yãã, ta n le pãã ye ye,
kai laa ma Yãhã sabangbãŋ wo, le
bii yrũhũ yaha ra wĩĩ na, le yai
le pye. Loo kai ne nde: ‹Pe u tɔ̃r
kapeepyefa ne wãcɛŋ.› Lii le bii
yrũhũ yaha ra wĩĩ na, le ga pye
yagaa.» 38 Pe kãnyãrwai n u pye
ma yee: «Naanmiy yũntruɛ̃ raa
nde wãy sĩĩ.» Yesu n pe pye ma
yee: «Te yai ke dyaŋ.»

Yesu Yãhã nar wolifyɛ katyir yãŋ yĩŋ na
(Mat 26.36-46; Mar 14.32-42)

39 Yesu n ba yi kaha wo, ma
naa n gaha wolifyɛ katyir yãŋ
yĩŋ na, peplii wãŋ syi dyaŋ. Pe
kãnyãrwai naa n taha u na. 40 Pe
ga nɔ ke fla na, u n pe pye ma
yee: «-Ye Yãhã nar Setane ma n
ba ye tyĩn ga kapee- wãpyeŋ kuɛ
ye ye!» 41 U n pe ta yaha, ma faa
dey pe na, ma ga kãnklũy gbãã
kãntraha na, ma nii n pãã Yãhã
ne u ya ya. 42 U naa n pãã ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã, le ma tãy ma
ye, ma le kayĩhĩ yale kuã tɛr ra na,
lii le n pai nde. N -sẽ n traha ma
laam wĩĩ loo le pye, n sẽ yee ndoo
laam wĩĩ ye.» 43 Loo na, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa n yir yãhãyĩŋ na, ma
fãnga gaa taha u na. 44 Yesu pye
fyar koho wo. U n nii Yãhã gbihi

n nar fãnga ne. Ntɔ̃r n wlãhã u
kasyã ne, ma nii n woo kãntraha
na. 45 Tuu Yãhã nar wa, u n yir ma
pa u kãnyãrwai fla na. Pe laam ba
wlãhã, pe n ba sã wãy. 46 U n pe
pye ma yee: «Nwa ye n sã wãy? -
Ye yir, -ye naa Yãhã nar ye ma syi
ye ba dye kapee- wãpyeŋ wo ye!»

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Nsãn 18.3-11)

47 Yesu naa n pãã nantãŋ,
nabuar raa naa n pai. Yuda pye pe
yaha ye. Yesu kãnyãrwai sẽnsye
syãm mii waa ba kẽ u ne. U n
yũhũ crã Yesu na, woo ga naam-
biyãr syaha wãã u kẽ. 48 Yesu
n -sẽ u pye ma yee: «Yuda, maa
u Nawee Puee syar la naambiyãr
syaha ne, ma u yi u napĩĩ- kẽ?»
49 Mpãy pe pye Yesu ne, pe yãã
lii le ga pye, pe n u yey ma yee:
«Yĩŋfua, wo nawee- mii gbã la wo
yũntruɛ̃ ne?» 50 Loo na, poo nen
waa n waa kãndigi kuɛ ndityɛ gbã
cɛr kãã u kẽ. Yãhã yũndefa yĩŋfua
tẽntẽle ba kẽ u ne. 51 Yesu n pe
pye ma yee: «Ye tyii, le yai ke
dyaŋ.» U n tɛ u dya ndityɛ na, le
n jaa.
52 Yãhã yũndefa yĩŋfa mpãy,
tesẽ ke Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfa
ne, tesẽ wãlɛ mpãy ne, pe pa Yesu
yigisaha wo, Yesu n pe pye ma yee:
«Tee pa ra yigisaha wo yũntruɛ̃
ne tesẽ kãhã ne, kapeepyefua la
ra ne? 53 Plii byɛ n pye ye ne
Yãhã kangbãŋ wo, ye sẽ -sẽ ra yigi
koo fla na ye. Yagaa nge na, ye
ga waha ye laam wĩĩ pye Setane
fãnga ne. Woo kẽ u ma wam
fãnga ne.»

Pyar Yesu wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.57-58, 69-75; Mar 14.53-54, 66-72; Nsãn 18.12-18, 25-27)

54 Pe n Yesu yigi, ma ka u ne
Yãhã yũndefa yĩŋfua kaha wo.
Pyar naa n taha pe na deydey.
55 Naa pye le ndyin telai wo. Mpãy
pe ba nii klaha ke naa tãy, Pyar n
nii wlãhã pe ne. 56 Tẽntẽsya laale
n u yãã, tuu tege nii ke naa tãy. U
n u gbihi yãŋ ma yee: «Dya nwo
bya pye Yesu ne.» 57 Pyar n le kai,
ma sya le pye ma yee: «Cɔɔ, n sẽ
u cã ye.»
58 Saa n pye, waa ter n ba u yãã,
ma maha yee: «U Yesu nawee-
nen waa kẽ ma bya ne!» Pyar n
u dya yɛ̃ wãã sya ma yee: «Dya, n
weé póo waa ye.»
59 Le n ma-, waa ter n maha yir,
ma le gbey pãã fãnga ne ma yee:
«Dya nwo pye pe ne cĩĩnde, u tee
n yi Galɛlɛ wo.» 60 Pyar n maha
woo yɛ̃ wãã sya ma yee: «Dya, taa
lii pãã, n sẽ le cã ma ne ye.» Loo
yale wo, tuu naa n pãã nantãŋ,
ngupuai waa n kui.
61 Yĩŋfua Yesu n wã klaha, ma
Pyar yãŋ wãã. Loo na, Pyar laam
n too Yĩŋfua kaplãŋ na, kaplãŋ
nkãy tuu ba pãã u ye ma yee:
«Ngupa cir saa ba kui wa ye, maa
ba ra wĩĩ kai tɛhɛ tãã, ma yee
mboo sẽ ra cã ye.» 62 Loo na, Pyar
laam byɛ n wlãhã, u n yir yi ma
ga n wũn.

Yesu tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa ne
(Mat 26.59-68; Mar 14.55-65; Nsãn 18.19-24)

63 Nawee- mpãy pe naa Yesu
sẽŋ, pe naa u lɛr, ma maha naa
u gbã. 64 Pe u yĩmpɛ paha naa n
tã, ma naa u yey ma yee: «Yoo
u ma gbã? Le cã mii ya, -taa
wo yar!» 65 Pe maha naa u tyɛhɛ
kaplãmpee busãã ne.
66 Yũhũ ke ba syii, pe wãlɛ n pe
ya wãã pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne,
ma suhu Yãhã kaiyarfa ne. Pe n ka
Yesu ne pe kaplãŋ cɛrsaha fla na.
67 Pe n ga u yey ma yee: «Mboo
la u Yãhã Yĩndefua Crise ne? Le
pãã wo ye.» U n pe yɛ̃ sya ma yee:
«N ma le pãã ye ye ma yee ndoo
kẽ u Yãhã Yĩndefua ne, ye ga yee
cĩĩnde sẽ ne ye. 68 N ma maha ye
yey kayey laa ne, n cã ye saa ra

yɛ̃ sya ye. 69 Ma gbe yagaa na, u
Nawee Puee ga ba nii kai- byɛ yĩŋ
na, Yãhãngbãŋ kãndigi koho kuɛ
ye.» 70 Loo na, nawee- byɛ n yɛ̃
kuã ma yee: «Yãhã Dya kẽ ma ne
kɛ?» U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Tee le
pãã mii, le ma ke syi.» 71 Loo na,
pe n le pãã ma yee: «Wo sẽ maha
laa kɛ waa ye u wĩĩ na ye, wii gɛ
u yɛ̃ kaplãŋ luhu wa!»

23

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Mar 15.1-5; Nsãn 18.28-38)

1 Pe nawee- byɛ n yir, ma Yesu
yigi ga fãngafua Pilati fla na.
2 Koo fla na, pe n nii kawar fua
n taha Yesu na ma yee: «Wo
dya nwo yãã, tuu naa wo klofa
sũũ. U naa pe pye ma yee, a
pe sẽ yai kufar wãdãã ne fãngafa
byɛ yĩŋfua kẽ ye. U maha naa
le pãã ma yee, a woo gɛ kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise ne, wii u ma
yĩŋfua.» 3 Pilati n Yesu yey ma
yee: «Mboo la pe Yiifee- yĩŋfua?»
Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ma le
pãã.» 4 Pilati n pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa pye tesẽ pe nabuar ne ma
yee: «Ta laam wo, dya nwo sẽ
laa kapee pye ye.» 5 Pe Yesu
napĩĩ- n le gbihi gbey pãã fãnga ne
ma yee: «U nawee- sũũ pe yĩŋfa
na u kaklaha ne. U cãã yir le
ne Galɛlɛ kãntraha wo, ma ga yi
Yudɛ kãntraha ne. Yagaa u nwo u
sya ba nɔ nwo.»

Pe Yesu nɔ wãã Galɛlɛ yahaseefua Yɛrɔte fla na

6 Pilati tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu,
u n le yey ma yee: «Dya nwo
n yi la Galɛlɛ kãntraha fla wo?»
7 Pe n u yar, a Yesu n yi Galɛlɛ
kãntraha wo. U n u nɔ wãã ke fla
yahaseefua Yɛrɔte ye. Yɛrɔte pye
Yurusalɛm wo too plii nsoho wo,
koo kẽ Pilati n ba Yesu nɔ wãã u
ye.

8 Yɛrɔte tuu Yesu yãã, le n tãy u
ye. U ba u wĩĩ luhu, ma naa n kɛ u
u wãã sya le yale wãdey. U laam
wo u ba yee, laa na Yesu ga yɛ̃kã
wĩĩ laa pye, u n yãŋ. 9 U n Yesu yey
kayey buar ne, Yesu sẽ -sẽ laa wãã
sya u ye ye. 10 Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa tesẽ pe Yãhã kaiyarfa ne, pe
pye ke fla na, ma kawar fua naa n
taha Yesu na fãnga ne. 11 Yɛrɔte
tesẽ u seraasyi ne, pe n Yesu lɛr
ma u pye nafla wãpyeŋ. Pe la pe
nangbãŋ nayreyũhũ le u na, ma u
dur wãã Pilati ye. 12 Yɛrɔte tesẽ
Pilati ne pe pye napĩĩfa. Koo per,
pe n wã klaha nii naambiyãfa.

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-26; Mar 15.6-15; Nsãn 18.39—19.16)

13 Loo kur ye, Pilati n pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa wãã, tesẽ le klo
yahaseefa ne, ma suhu pe klofa
ne. 14 U n pe pye ma yee: «Ye
dya nwo yigi ba ra fla na ma yee,
u ma u nawee- sũũ. Tee nkãy
byɛ pãã taha u na, n u yey ye
yĩnde na. Ndoo laam wo, u sẽ laa
kapee pye ye. 15 Yɛrɔte bya sẽ laa
kapee yãã tuu pye ye, ma sya u
dur wãã wo kẽ. Ye cã dya nwo
sẽ laa kapee pye, pe n ga waha
u boo le wĩĩ na ye. 16 Loo na, n
ga ta pe n u gbã sãngblã ne, tẽ u
miy yaha.» 17 [Dyɛ- byɛ, syayaha
gbar na, Pilati yai u nwompihifua
waa yi yaha Yiifee- kẽ.] 18 Pe
byɛ n nii wãã n tẽ ma yee: «Ta,
pe n dya nwo boo, -taa Barebaa
woo yi yaha wo kẽ!» 19 Barebaa
ba nawee- mpãy ta pe n wãã
yahaseefa ne. U maha ba nawee
nen waa boo yãã. Pe ba u Barebaa
yigi loo na, ma u tã nwompihi wo.

20 Pilati tuu naa Yesu wãyiyaha
wĩĩ kɛ, u n maha u faale kapãntee
nen ya pãã pe nawee- ye. 21 Pe n
sye, ma nii n tẽ ma yee: «U kuey
mar boo trã na, u kuey mar boo
trã na!» 22 Pilati n maha yɛ̃ kuã

ma le pãã ke tɛhɛ tãã wuhu na, ma
pe pye ma yee: «U kapee lii pye?
Ndoo sẽ laa kapee yãã tuu pye ye.
U sẽ yai u ka boo ke dyaŋ ye. Loo
na, n ga ta pe n u gbã sãngblã ne,
tẽ u miy yaha.» 23 Pe n maha sye,
ma nii n tẽ fãnga ne ma yee, pe
Yesu kuey mar boo trã na. Le n
sya kuee pe wĩĩ na.

24 Pilati n yɛr pe wĩĩ wãpyeŋ na.

25 Pe naa Barebaa wii wãyiyaha
kɛ, Pilati n u yi yaha. Woo kẽ dya
wii ne u ba ta wãhã n yir u n sya
nawee boo, pe n u le nwompihi
wo. Yesu woo na, Pilati n yee pe
nawee- laam wĩĩ ga pye u na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Nsãn 19.17-27)

26 Pe seraasyi pe Yesu yigi naa
n tɛr, pe n ga le klo yi yaha, pe
nawee- ne. Pe n ga Syirefa naa
waa wãã sya, tuu naa n gaha le
klo laam wo. Pe seraasyi n u ta u
n Yesu kueymartrã tẽŋ fãnga na,
ma n taha Yesu na. U myaha ba
kẽ Syimu.

27 Pe klofa busãã naa n taha
Yesu na, ca bya pye pe naa
Yesu wĩĩ wũn. 28 Yesu n wã
klaha, ma pe pye ma yee: «Yu-
rusalɛmfasyam, ye ma syi ye naa
n wũn ndoo wĩĩ na ye! -Ye naa
ye wĩĩ loo wũn tesẽ ye pii wĩĩ ne!
29 Ye sẽ yãã, plii taa ma te n pai,
nawee- ga ba naa n yee: ‹Cayrey,
ma suhu mpãy ne pe sẽ yrã ta yãã
kicar kẽ ye, poo ca mii, pe wĩĩ n
tãy!› 30 Nawee- ga ba naa n yee:
‹Yãy gɛ ma too tã wo na, loo ga
puar wo na. Yãybir nde gɛ ma gbe
tã wo na, loo ga tãy wo ye!› 31 Ye sẽ
yãã, nde le syi le n pye nankɔ̃mper
na, nankɔ̃nwar wĩĩ loo -sẽ ga ba
pye mii?»

32 Naam syãm mpãy maha ba
pye, pe ba pe yigi pe n gaha pe boo
Yesu ne. Kapeepyefa ba me pe ne.

33 Pe n ga nɔ fla ngaa na pe n yee
yĩnkluhu fla. Pe seraasyi n Yesu
kuey mar yir yaha trã na koo fla
na, ma maha pe kapeepyefa syãm
mii bya kuey mar yir yaha trãŋ
na, nen nwo u kãndigi koho kuɛ
ye, nen nwo u kãmaŋ koho kuɛ ye.
34 Loo na, Yesu n yɛ̃ kuã ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã, pe kapee- yee
laha kãã pe na; lii pe n pye ra na
nde, pe sẽ le cã ye.» Pe seraasyi n
pyer raa pye, ma ga cã yoo ga ka
u nayrɛ wãn fai lii ne.

35 Pe klofa pye pe ba yɛr, ma naa
n yãŋ. Pe Yiifee- yahaseefa naa
Yesu lɛr ma yee: «Pe sẽ yee la u
nawee- mpãy sya yaha. Le ma pye
cĩĩnde woo kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise, u u ya sya yaha kɛ!» 36 Pe
seraasyi bya n nii u lɛr. Pe n yũhũ
crã u na, ma defĩĩtãhãpihi ta u
kẽ ma yee: 37 «Ma'a pye Yiifee-
yĩŋfua cĩĩnde, mii sya yaha mii
ya!»

38 U yĩŋ ncaha kuɛ ye le trã na,
pe ba le yrũhũ gbãã yaha ma yee:
«nwo kẽ u YIIFEE- YĨŊfua.»

39 Kapeepyefa mpãy pe ba kuey
mar yaha trãŋ na pe ya wuhu na,
poo nen waa n Yesu tyɛhɛ ma yee:
«Ma -sẽ yee la ma ma u Crise, mii
sya yaha mii ya, -taa wo sya yaha
kɛ!» 40 U nen nwo n le kuãn u ye,
ma u pye ma yee: «Pe ma kuey
mar trã na u wãŋ syi dyaŋ, ma
n ga ku ma kapee- wãpye wĩĩ na,
ma sẽ maha n fya Yãhã na ye kɛ?
41 Wii ya dyaŋ pe wo kuey mar
trãŋ na wo n ga ku, le yai wo ne.
Kapee- nkãy too pye, koo foho kẽ
too n dãã. Woo -sẽ yãŋ, u sẽ laa
kapee gɛ pye ye.» 42 U n dur ma
Yesu pye ma yee: «Yesu, ma'a ba
nii nawee- byɛ yĩŋ na, ma'a n ba
faha ra wĩĩ na ye.» 43 Yesu n u yɛ̃
sya ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã
ma ye: Ma sukũhũ yãã wa Yãhã
yai klo wo ra ne nanga.»

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41;

Nsãn 19.28-30)

44-45 Yaiwlaŋ yale syi ba kẽ, wam
mpãy syi n paha tã ke kãntraha
kur byɛ na, ma sya ga yai yĩn.
Yãhã kangbãŋ nwonuŋ nwonyɛ̃
faasrɛŋ gii ke ba pua tã menmen
ke nwonyɛ̃ na, ke n fe jũũ telai wo.
46 Yesu n tẽ sya fãnga ne ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã, n ta yrã le soho
ma koho wo.» Tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã
wa, u n ku.
47 Pe seraasyi yĩŋfua tuu kai-
ngĩĩ yãã ke pye, u n Yãhã myaha
gboho ma yee: «Dya nwo ba sroŋ
cĩĩnde.» 48 Nabuar mpãy byɛ pe
ba pa yãŋsaha wo, pe n ke kai- byɛ
yãã yĩnde ne. Le sẽ tãy pe ye ye,
pe n sya gbã n le pe ya kẽ ntraŋ
wo, ma dur n tɛr.
49 Yesu nacãŋ byɛ pye, tesẽ ca
mpãy ne pe ba yir u ne Galɛlɛ
kãntraha na, ma naa n taha u
na ma naa tẽŋ nkãy tẽ u kẽ u
kãnyãrwai ne. Poo mii byɛ pye,
pe ba dey yɛr ma naa ke kai- yãŋ.

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo

(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Nsãn 10.38-42)

50-51 Dya waa pye pe naa n yee
Yosɛfe. U naa n yi Yiifee- klo laa
wo pe naa n yee Yarimate. Woo
dya pye naweeyɔ̃, ma maha ba
sroŋ. U laam wo u naa Yãhã Yai
wãpaŋ yɛhɛ. U pye Yiifee- ya-
haseefua waa, ma pye pe kaplãŋ
cɛrfa waa. U kaplãŋ cɛrwai pe -
sẽ ba lii pãã ta Yesu wãboo wĩĩ
na ma sya ba le pye, u yɛ̃ sẽ pye
le wo ye. 52 U n yir, ma ka Pilati
fla na, maa Yesu nakugu nar u ye.
53 U n ta pe n Yesu nakugu tege le
trã na, ma fai maha tã ke na, maa
ke le gbĩĩ laa laam wo, le ba gbã
fer* ntẽmblaha fla wo. Waa sẽ ba
le yãã wa loo gbĩĩ wo ye. 54 Koo
per -sẽ pye kanii per ga dye koo
yainkɔŋ wo. Nawee- yai pe cãã
kanii per kai- gbihi yai n cã kua.
55 Ca mpãy pe ba yir Yesu ne
Galɛlɛ kãntraha na, ma naa n
taha u na, ma naa tẽŋ tẽ u kẽ u
kãnyãrwai ne, pe n ka Yosɛfe ne.
Pe n ga le gbĩĩ fla yãŋ, ma Yesu
nakugu yãã, tesẽ u wãleŋ ne le
gbĩĩ laam wo. 56 Pe n dur tɛr klɛ
wo, maa sẽm- kɛ gbihi ta, lasekole
ne, poo ga ba woo Yesu nakugu na.
Ke kanii per ke ba nɔ, pe ca n -sẽ
nii ma wũũ. Yiifee- kãnde na, le
ma ke dyaŋ.

24

Yesu wãyir gbã wo

(Mat 28.1-10; Mar 16.1-8; Nsãn 20.1-10)

1 Ke cãwãã per cir* yĩnwɔŋ
wo, pe ca n cãã yir, ma ka le
gbĩĩ fla wo, pe sẽm- mpãy ne pe
ba pye gbihi ta pe lasekole ne.
2 Ntẽmbangbãŋ gii ke ba paha tã
le gbĩĩ yɛ̃ na, pe n ga yãã le kloŋ
kãã le gbĩĩ yɛ̃ na. 3 Pe n dye le
gbĩĩ laam wo, pe sẽ -sẽ Yĩŋfua Yesu
nakugu yãã ye. 4 Pe ca pe ga lii ga,
pe sẽ cã ye. Naam syãm mpãy n
fe yi pe na, pe nayrɛ ne te n yɛhɛ
palpal. 5 Pe ca ba fya nii, ma yĩŋ
kor le. Pe naam n pe pye ma yee:
«Wii u ma yrãŋ, nwa ye n ba nii
u tay nakur nsoho wo? 6 [U wee
nwo ye. U yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye.] Tuu pye
Galɛlɛ wo, ma ba lii pãã ye ye, -ye
ye laam too le na. 7 U sẽ ba yee la
u Nawee Puee yai u yi kapeepyefa
kẽ, pe n ba u kuey mar trã na u
n ku, tuu ba yir gbã wo, u dur
ba yrãŋ na ke plii tãã wuhu na?»
8 Loo na, pe ca laam n cã too Yesu
kaplãŋ na.
9 Pe n tɛr le gbĩĩ fla yaha, ma ga
le pãã pe kãnyãrwai sẽnsye nen
ye, tesẽ mpãy byɛ ne pe naa n
taha Yesu na. 10 Poo ca mii laam
wo, Madalafa Maari pye, Syane
ne, tesẽ Syake nahafua Maari ne.

* **23:53** 23.53 Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **24:1** 24.1 Koo per kẽ jimaasyi per ne.

11 Pe kãnyãrwai n yee, pe ca ka n
pãã, ma sye pe sẽ pe kaplãŋ sya
cĩĩnde ye. 12 [Pyar woo n sye, ma
yir ma fã ga le gbĩĩ fla na. U n kuɛ
tege, ma yãŋ le wãã le gbĩĩ laam
wo, ma te faasyĩmbɛhɛ ya yãã, tii
pe ba Yesu nakugu maha tã. Tuu
ga lii yãã yĩnde ne, le n laam wɔ
u kẽ, u n dur tɛr kaha wo.]

Yesu kãnyãrwai syãm u wãã sya Yemawuse kãnde wo
(Mar 16.12-13)

13 Koo per bya, Yesu kãnyãrwai
syãm mpãy naa n gaha
kusyĩnlaale wo pe n yee
Yemawuse. Le klo wãdey pye,
ma'a yir Yurusalɛm wo yaiyĩn na,
ma n gaha dye ke fla wo yainkɔŋ
wo. 14 Kai- nkãy byɛ ke ba pye, pe
koo pãã naa n gaha. 15 Pe n nii n
pãã, Yesu gɛ n ba wãã kũn n tɛr
pe ne. 16 Pe n nii u yãã, le -sẽ nii
mii laa dyaŋ pe sẽ maha u yãŋ cã
ye.
17 Yesu n ba pe yey ma yee, «Lii
tee n pãã le kãnde wo?» Pe laam
n wlãhã, pe n yɛr. 18 Nen waa
myaha ba kẽ Klɛpasyi. U sẽ cã
Yesu ye ma yee: «Kai- nkãy byɛ ke
pye tɛr plii nde na, Yurusalɛmfa
byɛ le cã. Mboo ya la raa kuee,
ma sẽ ke cã ye?» 19 Yesu n pe yey
ma yee: «Kai- nkãy syi kẽ?» Pe n
u yɛ̃ sya ma yee: «Ah Nasarɛtefa
Yesu wĩĩ loo sẽ na? U pye Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfuangbãŋ. Yãhã yĩnde
na nawee- ne, u naa laanwɔ wũhũ
pye, ma naa nawee- klaha. 20 Wo
Yãhã yũndefa yĩŋfa tesẽ wo ya-
haseefa ne, pe u ka yigi sãhã ma
yee u yai wãboo ne. Pe n u wãã,
pe n ga u kuey mar trã na, u n
ku. 21 Wo laam wo, wo ba yee woo
tuu n pai wo Yiisrɛfa byɛ sya yaha.
Kai- ngĩĩ byɛ pye, ke plii tãã wuhu
-sẽ kẽ nanga. 22 Ca mpãy pe naa
n taha Yesu na wo wãŋ syi dyaŋ,
pe n pa, maa wo sroŋ fe gbe laa
ne. Nanga sukũhũntãy na, pe cãã
yir ga le gbĩĩ fla wo, 23 pe sẽ -sẽ
ga Yesu nakugu yãã ye. Pe n dur
ba, maa wo pye ma yee, yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ mpãy yi poo na, ma pe pye
ma yee Yesu ma yrãŋ na. 24 Wo
nampyeŋ- mpãy n ka le gbĩĩ fla
wo, maa yãã pe ca ba le pãã mii.
Pe sẽ -sẽ Yesu yãã yĩnde ne ye.»
25 Loo na, Yesu n pe pye ma
yee: «Yii nawee-, ye kacãn fĩhĩ
kloŋ cĩĩnde! Faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa pe kai- nkãy cãã yar yaha,
ye laam fĩhĩ yĩn tɛr, ye saha ke
sya cĩĩnde ye laam wo farfar ye.
26 U Yãhã Yĩndefua Crise sẽ yai la
u koo wãfãy ngĩĩ byɛ sya, u cã yĩŋ
yãã Yãhã ye?» 27 Kai- nkãy byɛ
ke cãã yrũhũ yaha u wĩĩ na Yãhã
sabangbãŋ laam wo, Yesu n dye
ke wo ma ke byɛ tɔ̃r yar pe na,
ma cãã gbe faale wãdyaha Musa
kaplãŋ fla wo, ma ga yi pe Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa mii byɛ kaplãŋ fla
wo.
28 Pe naa n gaha kusyĩnde lii wo,
pe n ga dye gbe taha, Yesu n ta mii
u ga ta tɛr ga yahasee ye. 29 Pe n
sye u na, ma u pye ma yee: «Kuee,
ma syã wo ne, yai kua wa, yĩmper
maha nge ke wɔ wa.» Yesu n dye
kaha wo ke wãsyã wĩĩ na.
30 U n ba nii pe ne, ma ga di. U n
bur gbe, ma cãã syaha wãã Yãhã
kẽ, ma ke bur la cɛr ma wãã pe
kẽ. 31 Loo na, pe yĩntar n cã yãr,
pe n u yãŋ cã ma yee Yesu kẽ. U
n plaha pe na le yalebya wo, pe
sẽ maha waha u yãã ye. 32 Pe n
nii pe ya pye ma yee: «Tuu naa
n pãã wo ne kãnde wo, ma Yãhã
sabangbãŋ wũhũ tɔ̃r naa n yar wo
na, le sẽ pye la mii nuhu cãã- dyaŋ
ke naa n tar wo laam wo?»
33 Pe n yir ke fla byɛ wo, ma
dur tɛr Yurusalɛm wo. Pe n ga
pe Yesu kãnyãrwai sẽnsye nen
yãã pe pye pe nampyeŋ- mpãy ne.
34 Poo kãnyãrwai naa le pãã ma
yee: «Wo Yĩŋfua yir gbã wo, ma
dur ba gbaafa ye cĩĩnde! Syimu u
yãã yĩnde ne.» 35 Poo syãm bya n
-sẽ pe wĩĩ pãã pe ye, lii le ba pye

kãnde wo, tesẽ pe ba Yesu yãŋ cã
yaliile wo tuu bur la naa n cɛr pe
kẽ.

Yesu u ya yar u kãnyãrwai na
(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18;
Nsãn 20.19-23; Tẽnl 1.6-8)

36 Pe naa n pãã nantãŋ, Yesu n
fe gbe yi pe telai wo, ma pe pye
ma yee: «Yãhã n yrĩŋ wãã ye kẽ!»
37 Pe n fya ma sya n sege. Pe laam
wo pe ba yee kusrãhã kẽ. 38 Yesu
n -sẽ pe pye ma yee: «Nwa ye n
fya? Lii gɛ ye n nii laalaa pye ra
wĩĩ na? 39 -Ye ra kluɛ yãŋ kɛ, ta
trɛ ne. Ndoo gɛ kẽ! -Ye tɛ yãŋ ra
na, kusrãhã ma la kadye ne ye n
ga waha tɛ ke na ta dyaŋ?» 40 [Tuu
koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n u kluɛ
yar pe na u trɛ ne, pe n te kueysar
yãã.] 41 Le n pe fe gbe, ma nuhu
yigi tɛr pe kẽ pe n sya yee cĩĩnde
sẽ ne ye. Yesu tuu pe yãã ke dyaŋ,
u n pe yey ma yee: «Ngaa ma la
ye ye wãdi wãŋ nwo wo?» 42 Pe n
pa u kẽ fuawle ne. 43 U n le sya,
ma le kaa pe yĩnde na.

44 U n pe pye ma yee: «Tẽ pye ye
ne nantãŋ, n sẽ naa ye yar la ma
yee, kai- nkãy byɛ ke bii cãã yrũhũ
yaha ra wĩĩ na, koo ngĩĩ byɛ ga naa
n pye ke sya ba kua? Koo kai- kẽ
nkãy ne, wo faale wãdyaha Musa
bii cãã yrũhũ yaha Yãhã kãnde
kataŋ saba laam wo, tesẽ nkãy byɛ
ne pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii
cãã yrũhũ yaha, tesẽ nkãy ne ke
bii cãã yrũhũ yaha Yãhã wãsey
yay saba wo.» 45 U n pe yĩntar
yãr ke syi, pe n waha ke Yãhã
sabangbãŋ kaplãŋ war. 46 Loo na,
u n pe yar ma yee: «Nkãy ke
yrũhũ yar yaha ke ngĩĩ: ‹U Yãhã
Yĩndefua Crise yai u fãy gboho, u
ba ku, ke plii tãã wuhu u yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa ye.›
47 Kai- nkãy tuu naa n yar nawee-
na, ke yai ke ba klaha kãntrɛ byɛ
nawee- ye, u myaha ne. Le ga
fe gbe Yurusalɛm na. Le ga ba
yar nawee- na, pe yai pe le sya
pe kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke
miy yaha, woo -sẽ ga ba pe kapee-
gbe kãã pe yĩŋ na. 48 Yii koo ngĩĩ
byɛ yãã yĩnde ne, ye yai ye ke byɛ
tɔ̃r yar nawee- na. 49 Yãhã ke bii
Yãhã Yrã Fãnga gii wãkẽ wĩĩ pãã,
ndoo gɛ ga ba ke tege wãã ye na.
Ye yai ye -sẽ kuee ke Yurusalɛm
laam wo, koo Fãnga n sya ba tege
ye na.»

Yesu dur ga Yãhã tãy
(Mar 16.19-20; Tẽnl 1.9-11)

50 Loo kur ye, Yesu n yi pe ne le
klo wo, ma ka pe ne kusyĩnlaale
tãy pe n yee Gbetane. U n ga
yɛr pe ne koo fla na, ma kluɛ kuã
yir wãã, ma Yãhã nar ke naa kaa
taha pe na. 51 Tuu nii Yãhã nar u
kãnyãrwai kẽ ke syi, Yãhã fãnga n
u ta u n kuã yir tɛr fãã yãhãyĩŋ na.
52 Pe kãnyãrwai n u sey ke fla na.
Nuhu ba gboho pe laam wo, pe n
dur tɛr Yurusalɛm wo. 53 Pe naa
n gaha yalebyɛ ke Yãhã kangbãŋ
laam wo, maa naa Yãhã sey.

Nsãn Kapãyĩĩ
Yesu wĩĩ na

Yesu Crise ma ngii

1 Driyɛ̃ wãtãhã yaha, wii tuu ma
Yãhã Yɛ̃ Yor u pye lɛ nii wa. U pye
Yãhã ne, woo gɛ pye Yãhã. 2 Ke
fegbecãã na, u pye Yãhã ne. 3 Woo
kãmay na wãn byɛ tãhã; ngaa wee
yĩnde na mii woo sẽ kẽ u ta ke n
nii ye. 4 Woo u ma yrã, yrãŋ wãn
byɛ ye, loo yrã n nii cãã- nawee-
ye. 5 Woo wii u ma pe Cããfua, u ba
dye wamfa nsoho wo, pe wamfa -
sẽ pe cãã- wĩĩ sye.
6 Yãhã n ba dya waa nɔ wãã, pe
naa u yee Nsãn. 7 Woo n pa ma
ba u Cããfua wĩĩ gbe yi nawee- ye,
pe waha u Cããfua ta pe Yatɛr. 8 U
Nsãn woo sẽ kẽ tuu pye u Cããfua
ye; woo kẽ Yãhã u nɔ wãã ma yee
u ba u Cããfua wĩĩ tɔ̃r yar nawee-
na. 9 Woo Cããfua nwo ma cĩĩnde
cãã- ne. Woo kẽ tuu pa driyɛ̃ wo,
ma nii cãã- le nawee- wo. 10 Woo
kẽ, Yãhã driyɛ̃ tãhã u kãmay na.
U pye driyɛ̃ laam wo, pe driyɛ̃fa sẽ
ba u yãŋ cã ye. 11 U pa u terfa ye,
u terfa sẽ -sẽ ba u sya ye. 12 Mpãy
pe -sẽ u wĩĩ sya cĩĩnde, ma u ta pe
Yatɛr, u koho klahasaha wãã poo
kẽ, pe waha nii Yãhã pii. 13 Poo
mpãy pe see ke syi, waa ntɔ̃r kalaa
wee ye, waa tyãhã kalaa wee ye,
waa syihi wĩĩ sẽ ne ye, Yãhã wĩĩ
ne.
14 Yãhã Yɛ̃ Yor wã klaha nawee,
woo kẽ Yãhã Dya Yesu Crise ne. U
n tege ba nawee- nsoho wo. U pa
Yãhã laantãr wũhũ ne, tesẽ cĩĩnde
wũhũ ne, wãkuayãã wee te na ye.
Wo sẽ u nayɔ̃r yãŋ naa n yai ye,
nayɔ̃r tii syi Yãhã Dyapuai nen ya
kẽ u ga waha te yãã u Tuhufua
Yãhã ye.
15 Nsãn u wĩĩ tẽ yi nawee- ye ma
yee: «Woo wĩĩ kẽ tẽ ba pãã ma
yee: Wii tuu ga pa ta kur ye, u cɛr
yaha ra kẽ, u cãã pye lɛ nii wa ra
yaha.»
16 Wãkuayãã wee u laantãr
wũhũ na ye. U ke wãã wo kẽ, ma
maha kaa taha wo na, wãkuayãã
wee ye. 17 Wo faale wãdyaha
Musa bii ke Yãhã kãnde yar wo
na. Ma sẽ yee ke laantãr wũhũ
na, tesẽ ke cĩĩnde wũhũ ne, u Yãhã
Yĩndefua Yesu Crise woo kẽ tuu pa
koo ngĩĩ ne. 18 Waa sẽ Yãhã yãã
yãã ye, Yesu wii u ma ke Dyapuai
nen ya, ma maha ma Yãhã, ma crã
nii Yãhã tãy, woo kẽ tuu Yãhã wĩĩ
gbe yi nawee- n ke cã.

Nsãn nawee- tããfua yɛ̃ kaplãŋ
(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Luke 3.1-18)

19 Le kungbãy Yurusalɛm laam
wo, pe Yiifee- yahaseefa pye. Pe
n Yãhã yũndefa mpãy lɛhɛ wãã,
tesẽ Lewi kur kuɛ pii mpãy ne
Nsãn ye. Pe n yir ke Yurusalɛm
wo, ma ga yi u Nsãn na, ma u yey
ma yee: «Nwasyifua kẽ ma ne?»
20 U Nsãn sẽ gbã tã pe na ye, u n
le tɔ̃r yi gbɛgbɛ pe yĩnde na ma
yee: «Ndoo sẽ kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise ne ye.» 21 Pe n maha u yey
ma yee: «Ah nwasyifua -sẽ kẽ ma
ne? Mboo la Yeli?» Nsãn n pe
pye ma yee: «Aye, ndoo sẽ kẽ ye.»
Pe n maha u yey taha ma yee:
«Mboo la u Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua?»
U n maha yee: «Aye». 22 Pe n u
yey taha yahamba ma yee: «Ah
nwasyifua -sẽ kẽ ma ne? Wo yai
wo laa loo cã ma wĩĩ na, wo ga tɔ̃r
mpãy ye pe wo lɛhɛ. Mii tɔ̃r wo
yar nawee wii ter syi kẽ ma ne.»
23 Nsãn n pe pye ma yee: «Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa bii le pãã yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Waa yĩmbui n yi drawaha fla wo,
ma nii n yee:
-Ye Yĩŋfua Yãhã wãpaŋ kãnde
gbihi yaha ke kẽ!› »
Nsãn n maha le pãã pe ye ma yee:
«Yĩmbui lii le n yi drawaha fla wo,
ndoo yĩmbui ne.»

24 Pe tẽnlɛhɛ mpãy pe lɛhɛ wãã
Nsãn ye, Yiifee- yahaseefa mpãy
pe n yee Farisyẽ, poo mpãy -sẽ
pye pe ne. 25 Poo mii n u yey ma
yee: «Ke ma pye ma wee u Yãhã
Yĩndefua Crise ye, ma wee Yeli
ye, ma maha wee u Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua ye, ah nwa -sẽ ta ma n nii
nawee- tãã n yi loho wo?» 26 Nsãn
n -sẽ pe pye ma yee: «Ndoo, n
nwo, tẽ n nii nawee- tãã loho ne;
waa sẽ ma pe nawee- laam wo, tee
sẽ cã ye. 27 Woo nwo ga ba le koho
yigi ra kur ye. U cɛr yaha ra kẽ, ta
syi gɛ sẽ yai u ntãn sale wãfɛr ne
u trɛ na ye.»
28 Koo ngĩĩ byɛ pye Gbetane
wo, Yurdane lafeŋ kũndi ngaa ye,
Nsãn tuu naa nawee- tãã loho ne
na.

Nsãn Yesu yee u Yãhã Mbapẽnge

29 Koo yĩŋsyii wo, Nsãn n Yesu
yãã tuu n pai u fla na, u n pe
nawee- pye ma yee: «U Yãhã
Mbapẽnge nwo, wii Yãhã u ta, ma
ga driyẽ nawee- kapee- foho gbe
kãã pe na. 30 Woo wĩĩ kẽ tẽ ba
naa n pãã ma yee: Waa ma tuu ga
pa ta kur ye, u cɛr yaha ra kẽ. U
cãã pye lɛ nii wa ra yaha. 31 Ndoo
bya, n sẽ ba u cã ye. N pa, ma ba
nawee- tãã n yi loho wo, loo le ga
waha ta, Yiisrɛfa n waha cã yoo
kẽ u ne.» 32 Nsãn n le yãã, ma le
pãã ma yee: «N Yãhã Yrã Fãnga
yãã, le tege yãhãyĩŋ na kãnsyã
waa dyaŋ, ma ba too kuee u yĩŋ
na. 33 N sẽ ba u cã ye, Yãhã gii ke
-sẽ ra nɔ wãã ta n ba nii nawee-
tãã n yi loho wo, koo ke ba ra pye
ma yee: ‹Wii raa ga ba yãã, ta Yrã
Fãnga le ga tege kuee u na, woo
kẽ u ga ba naa nawee- tãã ta Yrã
Fãnga ne.› 34 Ndoo Nsãn loo nde
yãã ra yĩnde ne, ma ga le pãã yi,
n ye yar woo kẽ u Yãhã Dya.»

Mpãy Yesu u cãã yãŋ yi u kãnyãrwai

35 Koo yĩŋsyii wo, Nsãn maha
pye loo teele nen ya wo, u
kãnyãrwai syãm mpãy ne. 36 U
n maha ba Yesu yãã tuu n tɛr. U
n maha yee: «U Yãhã Mbapẽnge
nwo!» 37 U Nsãn kãnyãrwai syãm
mpãy pe pye u ne, pe u kapãn
luhu ke syi, pe n taha Yesu na.
38 Yesu n ba klaha yãŋ, ma pe yãã
pe u taha n naha, u n pe yey ma
yee: «Ah le ma mii?» Pe n u pye
pe yor wo ma yee: «Arbi, ma n syã
na?» Ke Arbi yĩntaha kẽ kaicãfua.
39 U n pe pye ma yee: «-Ye pa yaa
yãŋ!» Pe n ka, maa u syãsaha
yãŋ. Ke -sẽ pye yaiyĩn tratra. Pe n
koo per yai kua u ne.

40 Poo nawee- syãm mii, pe ba
Nsãn kaplãŋ luhu, ma dur yi u
kur kuɛ ye, ma taha Yesu na pe
kuãŋ ne, pe laam wo Syimu Pyar
cĩĩfua Andere pye. 41 Andere n
cãã ka, ma ga u lɛfua Syimu wãã,
ma u pye ma yee: «Wo u Meesi
yãã.» Ke Meesi yĩntaha kẽ: Yãhã
Yĩndefua Crise. 42 U Andere n
Syimu yigi ga Yesu fla na. Yesu
n u yãã ma yee: «Mboo sẽ na
Nsãn dya Syimu? Pe naa ma yee
yagaa Sefase.» Ke Sefase myaha
ma wãcɛŋ Pyar myaha ne. Te
myar yĩntaha ntẽmblaha.

43 Koo yĩŋsyii wo, Yesu n le ta
woo ga ka Galɛlɛ kuɛ kãntraha
na. Tuu Filipe wãã sya, u n u
pye ma yee: «Naa n taha ra na.»
44 U Filipe -sẽ wãã naa n yi Pyar
ne, tesẽ u cĩĩfua Andere ne klo
nen wo, lii pe naa n yee Gbesyata.
45 Loo kur ye, Filipe n ga Natanelu
wãã sya, ma u pye ma yee: «Faale
wo, wii wĩĩ Musa tuu yrũhũ le
yaha Yãhã sabangbãŋ wo, tesẽ pe
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa u wĩĩ pãã, wo
u yãã: Nasarɛtefa Yosɛfe dya Yesu
kẽ.» 46 Natanelu n u pye ma yee:
«Kayĩĩ lii syi -sẽ ma, le ga waha yi
Nasarɛte wo?» Filipe n u pye ma
yee: «Pa yãŋ!»

47 Yesu tuu Natanelu yãã tuu n

pai u fla na, u n nde pãã u wĩĩ
na ma yee: «Cĩĩnde Yiisrɛfa naa
waa nwo, dawar wee u laam wo
ye.» 48 Natanelu n u yey ma yee:
«Ma pye mii ma ra cã?» Yesu
n u pye ma yee: «N naa ma
yãã. Ma sẽ pye la nasar nkugu
flãhã tãy, Filipe n cã ga ma yee?»
49 Loo na, Natanelu n u pye ma
yee: «Yĩŋfua, Yãhã Dya kẽ ma ne,
mboo maha ma Yiisrɛ kãntraha
Yĩŋfua.» 50 Yesu n u pye ma yee:
«Tẽ ma pye ma yee, n ma yãã
nasar nkugu flãhã tãy, loo ya la le
ma ta ma n ra ta ma Yatɛr? Maa
maha ba kai- nkãy yãã, ke gboho
loo nde na. 51 Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye, yaa ba naa yãhãyĩŋ yãã
ke yãr n yaha, ye n naa yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ye yãã pe n dugu, ma dur
tege n pai u Nawee Puee fla na.»

2

Yesu loho wã klaha defĩĩ

1 Plii tãã kur ye, pe n nii cafãn
taa yigi Galɛlɛ kãntraha na, klo
laa wo pe n yee Kana. 2 Yesu
nahafua pye pe cafãn yigifa ne. Pe
n Yesu yee, woo tesẽ u kãnyãrwai
ne, pe n ka te cafãn disaha wo.
3 Pe n nii te cafãn dir di, defĩĩ
n ba kua pe cafãn yigifa ye. Yesu
nahafua n u pye ma yee: «Defĩĩ
yãŋ, tuu kua pe ye.» 4 Yesu n u pye
ma yee: «Ah yaa, lii ma wo nsoho
wo ma ne? Ta yale sẽ nɔ wa ye.»
5 Yesu nahafua n pe dirlafa pye ma
yee: «U ma sya yee tee pye mii, -
ye pye ke syi!»
6 Ke fla -sẽ na, ntẽmbar gbããwɔr
kuay raa -sẽ pye, Yiifee- pe ba
ta, ma naa pe kãnde kapĩĩ loho
ku le naa n yaha. 7 Yesu n pe
dirlafa pye ma yee: «-Ye loho ku,
ye too gbããwɔr nde yĩĩ!» Pe n
loho ku te yĩĩ tata. 8 Loo na, u
n pe pye ma yee: «-Ye kaa ku
gblãhã gaa laam wo, ye ga wãã
yãŋ diryĩntaha yifua kẽ!» Pe n
kaa ku, ma ga wãã u kẽ. 9 Te
lɔr byɛ -sẽ ba wã klaha defĩĩ. U
diryĩntaha yifua, tuu u wɔ yãŋ, u
defĩĩ wãtãy n u laam wɔ. U sẽ cã
woo defĩĩtãhã nwo syi yi na ye,
mpãy pe -sẽ ba ke loho ku, poo ba
u yisaha cã. U diryĩntaha yifua n
u cafãn yigifua yee ba, 10 ma ba u
pye ma yee: «Ah ndee ngaa dyaŋ,
defĩĩtãhã woo pe ma ne cãã la wãã
nawee- kẽ, u ma pe yigi wa pe cã
naa ke sahasaha la, ah mboo -sẽ
koho far u defĩĩtãhã na u n sya
yagaa dye.»
11 Yesu u laanwɔ wũhũ wãpyeŋ
koho fe yigi koo syi. Le pye Galɛlɛ
kãntraha klo nde wo pe n yee
Kana. U u ya yi yar ke syi, u
kãnyãrwai n u wĩĩ sya cĩĩnde.
12 Loo kur ye, u n ka Kapornu
wo, u nahafua ne u cĩĩfa ne ma
suhu u kãnyãrwai ne. Pe n ga
kuee ke fla na, ma plii raa pye.

Yesu laam war pe Yiifee- ne Yãhã kangbãŋ wĩĩ na
(Mat 21.12-13; Mar 11.15-17; Luke 19.45-46)

13 Yiifee- syayaha gbar te ba nɔ
gbe taha, Yesu n ka Yurusalɛm
wo. 14 Yãhã kangbãŋ kãndi wo,
u n nyer parfa yãã, mbaa parfa
ne, nasar kate parfa ne, ma maha
war turfa bya yãã pe tege nii ga
pe tabal tãy. 15 Yesu n namihi ta,
ma sãngblã fan, ma pe byɛ kar yi
wãã ke Yãhã kangbãŋ nkur ye, pe
mbaa ne, pe nyer ne. Ma dur, ma
war turfa tabal tra cããr wãã pe
kẽ, pe war n yrãhã, 16 ma nasar
kate parfa pye ma yee: «-Ye pe gbe
yi kãã nwo! Ya'a syi ta Tuhufua
Yãhã kaha ta ye cãtrohosaha ye!»
17 Yesu tuu nde pãã, u
kãnyãrwai n Yãhã sabangbãŋ
kapãn nde tai cã, nde le n yee:
«Yãhã, ma kaha wĩĩ sroŋ gboho ra
laam wo,
mii naa dyaŋ ke ga ba ra suhu
tãŋ.»
18 Yiifee- yahaseefa pe u yãã nde
pyesaha wo, pe n ba u yey ma
yee: «Taa nwo taa nde pye ke

syi, laanwɔ wĩĩ lii loo taa -sẽ ga
pye, wo n waha cã ma tãhã kẽ le
wãpyeŋ ne?» 19 Yesu n pe pye ma
yee: «-Ye Yãhã kangbãŋ nge yoho
yãŋ, yaa yãã plii tãã wuhu, n ke
fãã le!» 20 Pe Yiifee- yahaseefa n u
pye ma yee: «Yãhã kangbãŋ nge
wãfããtãŋ ke dyɛ- gbeesĩĩ wũhũ
kuay gbe, mboo ma -sẽ yee, pe
ma ke traha, taa ga waha ke dur
fãã kua plii tãã ya!» 21 Yesu -
sẽ nwo, ngii u naa n yãŋ, koo
kẽ u ya koho kadye ne. 22 Koo
kẽ tuu ba ku, plii tãã wuhu u n
yir gbã wo, ma pa gbaafa ye, u
kãnyãrwai n ke kaplãŋ tai cã, tuu
ba nkãy pãã. Loo nde n pe ta pe
n Yãhã sabangbãŋ kai- sya cĩĩnde,
ma suhu Yesu yɛ̃ kaplãŋ nkãy ne
tuu ba tɔ̃r.
23 Yesu tuu pye ke dyaŋ Yu-
rusalɛm wo, te syayaha gbar cãã
na, laanwɔ wũhũ nkãy tuu naa n
pye, koo ngĩĩ n ba ta nawee- mpãy
n u wĩĩ sya cĩĩnde. 24 Yesu sẽ -sẽ
ba sya ma koho taha yaha pe wĩĩ
na ye. U tee ba pe cã laha, poo tesẽ
pe laam wũhũ byɛ ne. 25 U sẽ naa
n kɛ pe naa nawee wĩĩ tɔ̃r u ye ye;
u ma nawee yãŋ, u u laam wũhũ
byɛ yãã.

3

Yesu Nikodɛmu ne

1 Yiifee- yahaseefua waa -sẽ nwo
tuu pye, pe naa n yee Nikodɛmu.
Farisyɛ̃ ba kẽ u ne. 2 Per gaa
yĩmper wo, u n ba yi Yesu na,
ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cã
Yãhã kẽ ke ma nɔ wãã, taa ba wo
klaha. Mii loo sẽ ne ye, laanwɔ
wũhũ nkãy taa n pye ngĩĩ, waa
wee tuu ga waha ke syi pye Yãhã
ma yee ke wee ufua ne ye.»
3 Yesu n u pye ma yee: «Ta n
cĩĩnde nde pãã ma yee: Waa wee
tuu ga waha Yãhã Yai yãã mii u sẽ
gbihi dur see ye.» 4 Nikodɛmu n
u yey ma yee: «Le ga waha pye
mii? Naweedyaha ga maha waha
gbihi see la? U ga waha dur dye la
u nahafua laam wo, u maha gbihi
see?»
5 Yesu n u pye ma yee: «Ta n
cĩĩnde nde pãã ma ye: Wii ma
yee u sẽ see loho ne tesẽ Yãhã Yrã
Fãnga ne ye, u saa waha dye Yãhã
Yai wo ye. 6 Wii ma see kadye
sraha na, u ga nii kadye sraha kla
ya; wii ma see Yãhã Yrã ne, u ga
nii Yãhã Yrã Fãnga kla. 7 Ma'a syi
ta nde n ma laam wɔ ye, nde tẽ
pãã ma yee: Ye yai ye gbihi dur
see! 8 Teflaha ga naa n gbã teelii
ma ke tãy, ma n naa ke gbleŋ luhu,
ma sẽ -sẽ ga waha ke yirsaha cã ke
kasaha ne ye. Yãŋ, nawee wii ma
gbihi dur see Yãhã Yrã Fãnga ne,
u ma ke syi.»
9 Nikodɛmu n maha u pye ma
yee: «Loo nde syi -sẽ ga waha pye
mii?» 10 Yesu n u pye ma yee:
«Mboo wii taa Yiisrɛfa klaha Yãhã
kai- ne, ma -sẽ maha pye mii ma
sẽ koo ngĩĩ cã ye! 11 Ta n cĩĩnde
nde pãã ma ye: Nkãy too cã, koo
too n pãã; nkãy too yãã yĩnde ne,
koo too n yar nawee- na. Ye -sẽ
koo ngĩĩ byɛ sye yaha wo na. 12 N
ma nii kãntraha wũhũ tɔ̃r ye ye,
ye ma yee ye sẽ -sẽ koo sya ye, ye
-sẽ ga ba pye mii ye yãhãyĩŋ wũhũ
koo sya ra ye, nkãy yĩŋ ke n yi
yãhãyĩŋ na? 13 Ma yi kãã u Nawee
Puee na, woo wii u yir yãhãyĩŋ na
ma tege ba kãntraha na, waa wee
wii tuu dugu ga yãã yãhãyĩŋ na,
ma yãhãyĩŋ kai- cã ye. 14 Faale
wo, tẽyãfũũ klo wo, Musa sẽ bii
kayãrnwoho wra ta la kãi na, ma
ke kuã yir ta? U Nawee Puee bya
yai u ba kuã yir ta ke syi. 15 Loo
nde n nii, wii ma u ta u Yatɛr, u
cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã
wee le na ye.»
16 Nawee- ntãŋ sroŋ dye Yãhã
tãy, ke n sya ke Dyapuai nen ya yi
wãã, nawee wii ma u ta u Yatɛr, u
wĩĩ saa klaha- yãã ye, u cĩĩnde yrã
yãã wa, lii wãkuayãã wee le na
ye. 17 Yãhã sẽ ke Dya nɔ wãã driyɛ̃

wo ma yee u ba nawee- sãhã pe
kapee- wãpye wĩĩ na ye. Ke u nɔ
wãã nawee- wãsyayaha yĩmbui
ne. 18 Wii ma u ta u Yatɛr, ufua
saa wãpẽn yãã ye. Wii ma -sẽ
kãntuhu le u wo, woofua u ya le
wa wãpẽn kãnde wo, u tee sye u
saa Yãhã Dyapuai nen ta u Yatɛr
ye. 19 Nwa ta nawee ga ba pẽn u
kapee- wãpye wĩĩ na? Wii u ma
Cããfua, u pa driyɛ̃ laam wo, wam
wĩĩ n -sẽ tãy nawee- ye, ma tɛr cãã-
yaha. Pe pyer tee pee tɛr, koo kẽ.
20 Nawee wii woo ma kapee- pye
n wa, cãã- wĩĩ ma ne fũhũ u ye. U
saa pa cãã- fla na ye. U ntãncɛr
ma ne gboho u pyerpeer wãyi wĩĩ
ne cãã- na, koo kẽ. 21 Wii ma -sẽ
kayĩĩ yigi, u ga pa cãã- fla na, u
ga naa u kai- pye Yãhã yor wo, u
troho wãtãhã ter ne, te n naa n
yãã cãã- na.

Yesu tesẽ Nsãn nawee- tããfua ne

22 Loo kur ye, Yesu n ka u
kãnyãrwai ne Yudɛ kãntraha na.
Pe n kuee koo fla na, ma nawee-
tãã naa n yi loho wo.

23 Nsãn bya -sẽ pye, tuu naa
nawee- tãã Yɛnɔ wo, loho pye
gboho koo fla nge na. Ke Yɛnɔ pye
Salimu tãy. Nawee- naa n gaha ke
fla na, maa naa n tãã u ye. 24 Koo
cãã nge na, pe sẽ ba u Nsãn le wa
nwompihi wo ye.

25 Per gaa, sãnkɛr n dye Nsãn
kãnyãrwai mpãy nsoho wo Yiifee
naa waa ne, gbɛgbɛ wãnii wĩĩ na.
26 Pe n pa Nsãn fla na, ma ba u
pye Yesu wĩĩ ne ma yee: «Yĩŋfua,
dya wii tuu pye ma ne Yurdane
kũndi ngaa ye, wii wĩĩ taa ba yee
mboo tɔ̃r ma nawee- yar, awa, u
bya nwo tuu yee woo nawee- tãã
naa n yi loho wo, nawee- byɛ tɛr
n tãŋ u kuɛ ye.»

27 Nsãn n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Waa saa waha ngaa ka yãã, mii
Yãhã sẽ kẽ ke ke wãã u kẽ ye.
28 Yii gɛ le cã, ye ga waha le tɔ̃r
nawee- ye tẽ yee, ndoo sẽ kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise ye. Ndoo kẽ
tẽ nɔ wãã u yahasee ye.» 29 Nsãn
n nde pãã kakuãcran ne pe ye
ma yee: «Cafãn yigifua, cafuɛ̃
ma woo wũũ. U cafãn yigifua
naambiyã, woo -sẽ ga yɛr u tãy,
u naa u kaplãŋ luhu. U cafãn
yigifua yĩmbui ga naa nuhu yigi
u kẽ. Too nuhu nde syi ma ndoo
wãn, ta laam n flege yi tãŋ. 30 Yesu
woo na tesẽ ndoo ne, woo myaha
yai ke naa n yi, ndoo wãŋ ke naa
n too.»

Yesu woo tuu yi yãhãyĩŋ na

31 Wii tuu n yi ncaha ye, u
ma wãn byɛ yĩŋ na, nawee- byɛ
ne. Wii tuu -sẽ n yi kãntraha na,
kãntrahafua kẽ u ne, u kãntraha
kai- cã n pãã. Wii tuu n yi yãhãyĩŋ
na, woo tuu ma wãn byɛ yĩŋ na.
32 Nkãy tuu yãã, nkãy ne tuu
luhu yãhãyĩŋ na, koo tuu n pãã.
Nawee- -sẽ u kaplãŋ sye. 33 Wii
u yi yãhãyĩŋ na, nawee wii ma -sẽ
yĩntaha sroŋ woo kaplãŋ ye, ma u
troho tãhã u yor wo, ufua le cã ma
maha le yar Yãhã wĩĩ ma cĩĩnde.
34 Wii Yãhã u nɔ wãã, Yãhã kaplãŋ
koo kẽ u n pãã. Yãhã ke Yrã Fãnga
wãã u kẽ wãkuayãã wee ye. 35 U
Dya ntãŋ dye u Tuhufua Yãhã tãy,
ke n -sẽ ke kai- byɛ le soho u koho
wo. 36 Wii ma u Dya ta u Yatɛr,
u cĩĩnde yrã yãã wa, lii wãkuayãã
wee le na ye. Wii ma -sẽ yee u
sẽ u ya le soho u Dya koho wo
ye, u saa loo cĩĩnde yrã yãã ye.
Yãhã ncafũhũ ga kuee woofua na
yalebyɛ.

4

Yesu tesẽ Syamarifasya waa ne

1 Farisyɛ̃ ye n luhu, a ter nawee-
naa n taha Yesu na; tesẽ u maha
nawee- tãã naa n yi loho wo, ma
tɛr Nsãn yaha. 2 Yesu gɛ sẽ kẽ u
naa pe tãã ye, u kãnyãrwai me
pe naa pe tãã. 3 Yesu tuu yi nde
cãŋ na, u n yi Yudɛ kãntraha na

u kãnyãrwai ne, ma tɛr Galɛlɛ
kãntraha kuɛ ye. 4 Yesu ba yai u
tɛr Syamari kãntraha ne.
5 U n ga nɔ gbe taha Syamari
kãntraha klo laa na, pe naa n yee
Syisyar. Le pye tũntũn tar raa ne,
tar rii Dyakuba tuu bii wãã u dya
Yosɛfe kẽ faale wo. 6 Koo fla nge
na, u Dyakuba kualaŋ pye. Yai
pye yĩŋ wo, yrãhã n Yesu fãy, u n
tege nii ke kualaŋ ngbeŋ na. 7-8 U
kãnyãrwai ba tɛr le klo laam wo,
dir kɛparsaha wo.
Syamarifasya waa n -sẽ pa loho
kusaha wo. Yesu n u pye ma
yee: «Yõ ra na lawɔŋ ne.» 9 U
Syamarifasya n Yesu pye ma yee:
«Ah ndee Yiifee naa kẽ ma ne. Ah
le yigi mii, ma n lawɔŋ kɛ ndoo
Syamarifasya ye?» Yiifee- naa n fã
Syamarifa na, koo kẽ u cɔɔ n naa n
pãã ke syi. 10 Yesu n u pye ma yee:
«Kayĩĩ lii Yãhã le ta, ma'a ne pye
taa le cã, ma suhu wii ne nwo tuu
nii lawɔŋ nar ma ye, mboo raa ne
ga dur, ma u nar u ma kẽ cĩĩnde
loho ne.»
11 U cɔɔ n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, laku kla sẽ -sẽ wee ma
ye ye, ke kualaŋ maha n cuhu,
mboo -sẽ ga waha pye mii ma koo
loho yãã? 12 Wo faale wãdyaha
Dyakuba kẽ, tuu koo kualaŋ nge
yaha wo kẽ. Kualaŋ gii tuu loho
wɔ ke na, woo, tesẽ u pii ne, ma
suhu u yar ne. Mboo laam wo, ma
yee la ma tɛr u yaha?» 13 Yesu n u
pye ma yee: «Wii ma sya kualaŋ
nge loho wɔ, loho fãã ga maha ba
u yigi. 14 Wii ma -sẽ loho nge wɔ,
kii tẽ ga wãã u kẽ, loho fãã saa u
yigi yãã ye. Koo loho gii tẽ ga wãã
u kẽ, ke ga nii plege dyaŋ u laam
wo, plege gii ke cĩĩnde yrã wãã, lii
wãkuayãã wee le na ye.» 15 U cɔɔ
n u pye ma yee: «Yĩŋfua, ta kẽ koo
loho nge ne, loho fãã ma n maha
ra yigi yãã ye. Loo na, n saa maha
pa yãã lakusaha wo ye.»
16 Yesu n u pye ma yee: «Ka, ma
ga ma puai yee, -taa pa!» 17 U cɔɔ
n u yẽ sya ma yee: «Puai wee ra ye
ye.» Yesu n u pye ma yee: «Cĩĩnde
ne taa pãã nde, puai wee ma ye
ye. 18 Ma nii tɛr wa pa bua ye; taa
sya maha ma naa wii ye yagaa, ma
puai sẽ kẽ u ne ye. Ma cĩĩnde pãã
loo nde ne.»
19 U cɔɔ n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, Yãhã kaplãŋ tõrfua kẽ
ma ne. 20 Wo faale wãlɛ Yãhã
wãã le sey pe ya na yãŋ nge yĩŋ
na, ah yii Yiifee- -sẽ yee Yãhã yai
ke naa n sey Yurusalɛm ya wo.»
21 Yesu n u pye ma yee: «Cɔɔ, koho
taha yaha ngĩĩ na tẽ ga tõr ma ye:
Yale laa nde le n pai, Yãhã wãsey
sẽ pai nii Yurusalɛm ya wo, ma
suhu yãŋ nge fla ya ne ye. 22 Yii
Syamarifa, tee ngii sey ye sẽ ke cã
ye; wii Yiifee- -sẽ mii, too ngii sey
wo ke cã, ma cã u Syayahafua yĩŋ
yi Yiifee- wo. 23 Yale laa sẽ ma le
n pai, le nɔ wa gɛ nɔ wa, mpãy
pe Tuhufua Yãhã sey cĩĩnde, pe ga
ba naa ke sey ke Yrã Fãnga ne,
ma suhu cĩĩnde ne. Tuhufua Yãhã
poosyi Yãhã seyfa kɛ. 24 Yãhã ma
ke Yrã Fãnga. Nawee- yai pe naa
ke sey ke Yrã Fãnga ne, ma suhu
cĩĩnde ne.»
25 U cɔɔ n u pye ma yee: «N le
cã, u Yãhã Yĩndefua wii pe n yee
Crise, u ga pa. U ma pa, u ga ba ke
byɛ yĩntaha tõr u wo yar.» 26 Yesu
n u pye ma yee: «Ndoo kẽ woo,
ndoo wii tẽ n pãã ma ne.»
27 Loo yale nde -sẽ wo, Yesu
kãnyãrwai n ba dye. Pe Yesu yãã
tuu n pãã cɔɔ ne, le n pe laam wɔ.
Pe sẽ -sẽ sya ma u yey nde ne ma
yee, lii raa n pãã u ne laa, nwa ta
ma n nii n pãã u ne.
28 Loo na, u cɔɔ n u laku kla
ta yaha ke fla na, ma dur ga klo
laam wo, ma ga nawee- pye ma
yee: 29 «-Ye pa ye ba dya waa syi
yãŋ! Kai- nkãy byɛ tẽ pye tɛr, u
ke byɛ tõr ma ra yar. Laa na, woo
ga kẽ u Yãhã Yĩndefua Crise ne.»
30 Pe byɛ n yi le klo wo, ma n gaha
Yesu fla na.

31 Yaliile u cɔɔ tuu ba tɛr klo
laam wo, Yesu kãnyãrwai naa u
nar ma naa n yee: «Yĩŋfua, ngaa
sya di.» 32 U n -sẽ pe pye ma yee:
«Ndoo, kadiŋ kla gaa ma ra ye, tee
sẽ kii cã ye.» 33 Pe kãnyãrwai n nii
pe ya yey ma yee: «Waa yãã pa la
u kẽ digi kla ne?» Yesu n pe pye
ma yee: 34 «Ta digi kẽ lii ne, n naa
n luhu ta Tuhufua Yãhã ye, koo gii
ke ra lɛhɛ wãã. Tesẽ, kai- nkãy
tuu yee tẽ pye, n koo byɛ pye kua.
35 Yii sẽ n yee la, a digi ma tãhã le
kãntraha wo, mii yrey resyar sẽ
kẽ ye, ke sẽ yãã n gbe ye? Ndoo
-sẽ ga ye yar, -ye yĩŋ kuã yir ye
nabuar nde yãŋ te n pai, te ma mii
tar digi dyaŋ ke nɔ wa wãgbeŋ
na! 36 Mii wii dyaŋ tuu dir gbe ma
te le pɛn wo, u dããn yãã, wii tuu
nawee- wãã ma pe le Yãhã kãnde
wo, u ma pe yãã pe cĩĩnde yrã yãã,
u nuhu di. Loo ne, wii tuu n tãhã,
tesẽ wii ne tuu re gbe, pe nuhu
wãã n di pe syãm. 37 Cĩĩnde ne
pe le pãã ma yee: Nawee waa n
tãhã, waa -sẽ re gbe. 38 Ndoo, n ye
nɔ wãã, yaa dir gbe tar wo, tii tee
sẽ te tẽn tẽ ye. Mpãy me pe re tẽn
tẽ, yii -sẽ ga ta tɛr le tẽn ne.»
39 Le klo wo, Syamarifa busãã
ba Yesu ta pe Yatɛr. U cɔɔ tuu ba
le pãã u klofa ye, a kai- nkãy byɛ
woo ba pye tɛr, Yesu ke pãã woo
ye, koo kẽ. 40 Loo ne, pe n pa Yesu
fla na, maa u sroŋ nar tuu ga kuee
poo ne. U n kuee pe ne plii sĩĩ.
41 Mpãy pe -sẽ ba u Yesu yɛ̃ kaplãŋ
luhu, ma u ta pe Yatɛr, poo wãnihi
ba tɛr pe faale wãm yaha. 42 Pe
n nii u cɔɔ pye ma n yee: «Ma
kapãn ya sẽ ne le wo ta wo n u
ta wo Yatɛr ye. Too lii luhu u ye
wii ya, loo bya le wo ta wo n u ta
wo Yatɛr. Wo cã cĩĩnde, woo kẽ
driyɛ̃fa Syayahafua.»

Yesu klokai- yahaseefua waa dyalaale jaa

43 Yesu tuu plii sĩĩ pye wa pe
Syamarifa fla na, u n yir, ma ka
Galɛlɛ kãntraha na. 44 Woo gɛ naa
le pãã, a ter Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
woo sẽ fĩhĩ nagboho yãã u kusey
wo ye. 45 Tuu -sẽ ga dye Galɛlɛ wo,
pe Galɛlɛfa n u yigi yɔ̃. Pe ba Yesu
yãã pe ya ndoŋ, tuu naa laanwɔ
wũhũ pye Yurusalɛm wo, syayaha
gbar na. Pe bya ba ka te gbar na.
46 U n dur ba ke syi Kana wo.
Koo fla kẽ u ba loho wã klaha
defĩĩ. Klokai- yahaseefua waa
pye Kapornu wo, u dyale sẽ pye
wãwee u ye ye. 47 U klokai-
yahaseefua tuu le luhu, a ter Yesu
ma tuu yir Yudɛ kãntraha na, ma
pa Galɛlɛ wo, u n yir ga u fla na,
ma ga u nar u pa Kapornu wo, u
ba woo dya jaa woo kẽ, a u ma
tuu kuee wale nen ya ma ga ku.
48 Yesu n yee: «Yii poo na, ya'a
yee ye sẽ yɛ̃kã wũhũ yãã laanwɔ
wũhũ ne ye, ye saha ra ta ye Yatɛr
ye.» 49 U klokai- yahaseefua n u
pye ma yee: «Yĩŋfua, pa wo n
tɛr ra fla na, ta dyale ma syi le
ba ku wo yaha ye.» 50 Yesu n u
pye ma yee: «Dur ga ma kaha
wo, ma dya wloho yi, u ma yrãŋ
na.» U yahaseefua n Yesu kapãn
sya cĩĩnde, ma tɛr. 51 Kãnde wo, u
tẽntẽ- mpãy n u wãã, ma u pye ma
yee: «Ma dya sẽ yãã ku ye, u yir.»
52 U n pe yey u wãpuar yale ne. Pe
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Niinge
yaiwlaŋ kẽ, yrĩŋ ke ne dye u tãy.»
53 U dya tuhufua n cã loo yale ne
Yesu u ne u pye u dya wloho yi wa.
Woo tesẽ u nna ne, pe n Yesu ta pe
Yatɛr.
54 Yesu tuu yir Yudɛ wo, ma ka
Galɛlɛ wo, ke tɛhɛ syãŋ wuhu ba
kẽ tuu laanwɔ wĩĩ pye Galɛlɛ wo.

5

Yesu tãnkurfua jaa kanii per wo

1 Loo kur ye, Yiifee- gbar raa
pye, Yesu n dugu ga Yurusalɛm
wo. 2 Le klo dyesaha neŋ gaa
pye, pe naa ke yee mbaa dyesaha.
Loho gaa pye ke fla na, pe naa ke

yee yebɛrɛ yor wo Gbesyata. Pe
ba ntẽmbar laankɔngbãy wãy bua
raa fãã ke loho tãy.

3 Yanfa sãy naa n nii ke
flãhã tãy: Fũũ-, tãnklahafa ne,
tãnkurfa ne. [Pe naa ke loho
wãyir sẽŋ. 4 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa
pye, yalaale wo u ga tege dye, u ke
loho gblaha ke n yir. Ke loho ma
yir wa, yanfua wii ma cãã tege dye
pe yanfa byɛ yaha, u ga jaa, te ma
sya pye yan tii syi ter.]

5 Koo fla na, yanfua waa pye, ke
dyɛ- gbey sẽnsye wĩhĩ kuatãã ba
kẽ yan pye u na. 6 Yesu tuu ba nɔ
ke fla na, u n u yanfua yãã tuu
sãy nii, u n cã yan ma- u na. U
n u yanfua yey ma yee: «Ma n
traha la ma jaa?» 7 U yanfua n u
yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua, ke loho
ma yir, waa wee ma ga ra gbe dye
farfar ke laam wo ye. N ma yir
ma n gaha, n gaha yãã waa cãã
dye ra yaha.» 8 Yesu n u pye ma
yee: «Yir, ma ma kasãy wãŋ gbe,
ma naa n yãr!» 9 Le yalebya wo,
u dya n jaa, ma u kasãy wãŋ gbe
ma n yãr.

Koo per pye Yiifee- kanii per.
10 Wii tuu ba jaa, Yiifee- yahaseefa
n u pye ma yee: «Kanii per kẽ
nanga, ma sẽ yai ma ma kasãy
wãŋ gbe ma naa n yãr ke ne ye.»
11 U n pe yɛ̃ sya ma yee: «Wii u ra
jaa, woo u ra pye, n ta kasãy wãŋ
gbe, n naa n gaha.» 12 Pe n u yey
ma yee: «Dya wii woo tuu ma pye,
ma ma kasãy wãŋ gbe, ma naa n
gaha?» 13 Dya wii tuu ba jaa, u sẽ
ba cã yoo kẽ ye. Yesu ba wloho
yi pe nabuar laam wo, ma tɛr, koo
kẽ.

14 Loo kur ye, Yesu n ba u yãã
Yãhã kangbãŋ wo, ma u pye ma
yee: «Ma sẽ yãã, ma jaa. Ma'a syi
ma kapee- pye nantãŋ ye. Mii loo
sẽ ne ye, kapee laa ga waha ma
dye, lii le pee tɛr.» 15 U dya n tɛr,
maa le pãã pe Yiifee- yahaseefa ye
ma yee, a Yesu kẽ tuu ba u jaa.

16 Loo nde n ta pe n nii Yesu kɛ
yĩntayãhã ne. Pe n ba u yãã ma
u pye, a u tee kai- ngĩĩ pye kanii
per wo. 17 Yesu n -sẽ pe yɛ̃ sya
ma yee: «Ta Tuhufua Yãhã ma tẽn
na yalebyɛ; ta bya, n ma tẽn na
yalebyɛ.» 18 Pe Yiifee- yahaseefa
n yee, a nwa ta Yesu n nii Yãhã
yee u Tuhufua, ma yee woo ma
wãcɛŋ ke ne. Tuu maha plaha, ma
yanfua jaa kanii per wo. Koo ngĩĩ
wĩĩ na, pe naa u kɛ wãboo yĩmbui
ne.

19 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: -Ye yãŋ, u
Yãhã Dya saha laa pye u ya kãmay
na ye. Tuhufua Yãhã ke lii pye, loo
ne u n yãã ma n pye. Lii Tuhufua
Yãhã ke n pye, loo cɛŋ ya kẽ ke
Dya n pye. 20 Ye sẽ yãã, u Dya
ntãŋ dye Tuhufua Yãhã tãy. Kai-
nkãy byɛ ke n pye, ke ke byɛ yar
u na. Kai- nkãy ke gbaha ngĩĩ na,
ke ga ba ke yar u na, le n yɛ̃ gbãã
ye na. 21 Ye sẽ yãã, Tuhufua Yãhã
ke nakur ta te n yir gbã wo, ma
dur n pai yrãŋ na gbaafa ye mii
syi dyaŋ, wii ntãŋ ma dye ke Dya
tãy, u bya ga waha yrã wãã ufua
kẽ. 22 Tuhufua Yãhã sẽ waa sãhã
ye, ke te kasãhã byɛ le soho ke Dya
koho wo. 23 Ke yee nawee- pe naa
ke Dya sey, mii pe koo gɛ sey mii
syi dyaŋ. Wii ma yee u sẽ ke Dya
sey ye, ufua sẽ Tuhufua Yãhã gɛ
sey ye, koo gii ke ke Dya nɔ wãã.

24 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: -
Ye yãŋ, wii ma ra kaplãŋ luhu,
ma maha Tuhufua Yãhã ta u Yatɛr,
koo gii ke ra nɔ wãã, ufua cĩĩnde
yrã yãã wa, lii wãkuayãã wee le
na ye. Ufua saa pẽn nantãŋ ye.
U ma mii u ku, ma yir wa gbã
wo, ma cĩĩnde yrã yãã wa. 25 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: -Ye yãŋ,
yalaa ma le n pai, le nɔ wa gɛ nɔ
wa, mpãy pe ku wa pe ga ba naa
Yãhã Dya yĩmbui luhu. Mpãy ma
ba le luhu, pe ga ba cĩĩnde yrã yãã.
26 Ye sẽ yãã, yrã le n yi Tuhufua
Yãhã ye mii, ke ke Dya ta yrã ga

waha yi u bya ye koo syi. 27 Ye
sẽ yãã, nawee- wãsãhã kãnde wãã
u Nawee Puee kẽ. 28 Ta kaplãŋ
ngĩĩ yɛ̃ gbãã la ye na? -Ye yãŋ,
yalaa ma le n pai, mpãy pe ku tɛr
wa, pe ga ba u Yãhã Dya yĩmbui
luhu, pe yir gbã wo, pe nii yrãŋ
na. 29 Pe laam wo, mpãy pe naa
kayũhũ pye, pe ga ba yir pe cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye. Mpãy pe -sẽ naa kapee- pye,
poo ga ba yir pe wãpẽn yãã, kii
wãkuayãã wee ke na ye.
30 N saha laa pye nii ya ye. Yãhã
yee n naa n pye mii syi dyaŋ, n
nawee- sãhã koo syi. Ta kasãhã
n sroŋ, ta ya laam wĩĩ sẽ ne tẽ n
kar ye. Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo
laam wĩĩ ne tẽ n kar.
31 Le ma pye ndoo ya tẽ nii wĩĩ
pãã, nawee- saha cã cĩĩnde ne ye.
32 Yãhã ra wĩĩ pãã; n cã ke kaplãŋ
ma cĩĩnde.
33 Ye mpãy lɛhɛ wãã Nsãn ye, u
n ga le cĩĩnde wĩĩ pãã pe ye ra wĩĩ
na. 34 N sẽ -sẽ n kɛ nawee u naa ra
wĩĩ pãã ye. N kai- ngĩĩ pãã ye ye,
ye n waha ba sya yaha. 35 Nsãn
pye mii naaloho wãŋ syi dyaŋ ke
n tar, ma n yɛhɛ. Ye n pa, ma ba
faa ma- pe cãã- na, ma nuhu di.
36 Kai- nkãy ma ke tɛr Nsãn
wũhũ yaha. Ye sẽ yãã, Tuhufua
Yãhã tuu ra taha tẽŋ nkãy na, ta n
nii n tẽ, koo tẽŋ ngĩĩ le yar ma yee
Tuhufua Yãhã kẽ ke ra nɔ wãã.
37 Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã,
koo gɛ ra wĩĩ pãã. Ye sẽ ke yĩmbui
luhu yãã ye, ye sẽ ke yĩntaha yãã
yãã ye. 38 Ke ndoo wii nɔ wãã, ye
sẽ ra ta ye Yatɛr ye, koo kẽ ye sẽ
ke kaplãŋ le yaha ye laam wo ye.
39 Ye Yãhã sabangbãŋ wũhũ kal,
ma cã ke ga waha ta ye n cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye. Koo sabangbãŋ -sẽ kẽ ke ra wĩĩ
pãã. 40 Ye -sẽ maha sye, ye saa pa
ra ye, ye ba cĩĩnde yrã yãã ye.
41 N sẽ n kɛ nawee- pe naa ra
myaha gboho ye. 42 N -sẽ cã ma
yee, ye laam wo Yãhã wĩĩ sẽ n tãy
ye ye ye. 43 N pa Tuhufua Yãhã
myaha ne, ye -sẽ ra wĩĩ sye. Wii
syi u n pai u ya myaha na, ye
woosyifua wĩĩ sya. 44 Tee mii, ye
myaha kɛ yii ye, ye sẽ myaha kɛ
Yãhã ya ye ye, loo ne ye saha ra ta
ye Yatɛr ye. 45 Ye ma syi ye le ga
ye yee, ndoo tẽ ga ba ye wãpee wĩĩ
pãã ta Tuhufua Yãhã yaha ye ye.
Yãhã kãnde nkãy faale wãdyaha
Musa ke yar, koo kẽ ke n pai ye
yigi, koo nkãy tee koho taha yaha
ke na. 46 Ye sẽ yãã, Musa ra wĩĩ
cãã yrũhũ yaha; ye ma ne pye ye
u kaplãŋ sya cĩĩnde, yaa ne ra bya
kaplãŋ sya cĩĩnde. 47 Nkãy tuu cãã
yrũhũ yaha, ye ma yee ye sẽ koo
sya cĩĩnde ye, ye -sẽ ga pye mii ye
ra kaplãŋ sya cĩĩnde?»

6

Yesu digi wãã naam nyersĩĩ yĩĩbua kẽ

(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Luke 9.10-17)

1 Loo kur ye, Yesu n ka Galɛlɛ
langbãŋ kũndi ngaa ye; pe
maha ke yee Tyibɛryati langbãŋ.
2 Nabuar naa n taha u na. Pe naa u
yãã u laanwɔ wũhũ pye ma yanfa
jaa, koo kẽ. 3 Yesu n dugu nii
yãŋ gaa yĩŋ na, u kãnyãrwai ne.
4 Yiifee- gbar tii pe n yee syayaha
gbar, te ba gbe taha.
5 Yesu n yee woo ga yãŋ, ma yãã
nabuar n nii n pai u ye kacãn wee
ye. U n Filipe pye ma yee: «Waa
dir yãã na, wo par wãã pe byɛ kẽ
pe n di?» 6 Yesu tuu ga lii pye,
woo gɛ ba le cã wa; u ba Filipe yey
yãŋ ke dyaŋ, ncã u ga lii pãã laa.
7 Filipe n u yɛ̃ sya ma yee: «Wa'a
sya war nagbey bur yãã par, te
saa yai gɛ yai pe byɛ n waha yãã
pe pye di yãŋ cacar gɛ ye.» 8 U
kãnyãrwɛ waa, u myaha Andere,
Syimu Pyar cĩĩfua kẽ, woo n Yesu
pye ma yee: 9 «Dyalaale ma nwo,
bur bua ne tesẽ fua- syãm ne le ye.

Te ga waha lii yɔ̃ nabuar nde syi
kẽ?»
10 Yesu n yee, pe pe nabuar ta pe
n tege nii. Nyɛ̃ pye ke fla na busãã.
Pe n tege nii. Pe ba naam nyersĩĩ
yĩĩbua kua. 11 Yesu n te bur gbe,
ma Yãhã pye ma yee: «Ma syaha
kẽ,» ma te bur la klaha mpãy byɛ
kẽ pe ba tege nii. U n maha fua-
wãã pe kẽ koo syi. Pe byɛ n dir yãã
busãã, pe laam wãyãã. 12 Pe ba di,
ma di yai. Yesu n u kãnyãrwai pye
ma yee: «Dir rii pe di yaha, -ye te
gbe, ngaa ma n kuee ye!» 13 Pe
byɛ pe ba di yai wa, pe n te bur
bua gbɛr wãã gbe, ma sya takũyĩhĩ
sẽnsye syãŋ yĩĩ.
14 Yesu tuu laanwɔ wĩĩ nde pye,
pe nabuar n le yãã yĩnde ne, pe n
nii le pãã ma yee: «U Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua wii tuu ne yai u pa driyɛ̃
wo, woo kẽ dya nwo ne!» 15 Yesu
n cã pe ga ba u gbe fãnga na, pe
u ta pe fla kãntraha yĩŋfua. U n
maha wloho yi pe laam wo, ma ga
nii ke yãŋ yĩŋ na u ya ya.

Yesu yãr ke langbãŋ loho na
(Mat 14.22-33; Mar 6.45-52)

16 Loo kur ye, yai ke ba kua
wa, Yesu kãnyãrwai n tege ga ke
langbãŋ yɛ̃ tãy. 17 Pe n dugu dye
salangbãŋ gaa laam wo, ma dii n
gaha Kapornu kuɛ ye. Yĩmper n
ba wɔ, Yesu sẽ ba taha ga wa pe
na ye. 18 Teflahangbãŋ gaa n yir,
ma nii n fua, ma ke langbãŋ loho
gblaha fãnga ne. 19 Pe n ba fã ma-
ke salangbãŋ ne, ke langbãŋ yĩŋ
na, ma sya dey. Pe n Yesu yãã,
tuu yãr n pai ke langbãŋ loho na,
ke salangbãŋ kuɛ ye. Pe n fya.
20 Yesu n pe pye ma yee: «Ndoo
kẽ, ye ma n fya ye!» 21 Pe n yee,
poo ga u gbe ke salangbãŋ wo, ma
yãã ke tɛ kãntraha na. Pe ba dye
wa pe kasaha wo.
22 Ke yĩŋsyii wo, pe nabuar
mpãy pe ba kuee ke langbãŋ
kũndi ngaa na, pe ba cã ma yee
ke salangbãŋ neŋ gii ke pye, Yesu
kãnyãrwai ba dugu dye ke wo pe
ya ya, ma tɛr. Yesu sẽ -sẽ ba dye
pe ne ye. 23 Salangbãy taa -sẽ ba
yir klo laa wo pe n yee Tyibɛryati,
ma ba yɛr fla ngii na, Yesu ba
syaha cãã wãã Yãhã kẽ te bur wĩĩ
na, ma te la pe nabuar kẽ pe n
di. 24 Pe nabuar pe sẽ Yesu yãã
u kãnyãrwai ne ye, pe n dugu
dye too salangbãy nde wo, ma ka
Kapornu wo Yesu taysaha wo.

Yesu ma mii digi gii syi dyaŋ?

25 Loo kur ye, pe nabuar n ga
Yesu yãã ke langbãŋ kũndi ngaa
na, ma u pye ma yee: «Yĩŋfua, ma
pa nwo yaliile wo?» 26 Yesu n pe
yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde nde
pãã ye ye: Ye bur yãã di ma sya
di yai, koo kẽ ye n nii ra fla kɛ.
Laanwɔ wũhũ ngĩĩ tẽ n pye, le sẽ
nii mii ye koo kẽ yĩntaha war, koo
kẽ ye n nii ra fla kɛ ye. 27 -Ye yãŋ,
digi gii ke n klaha-, ye ma syi ye
naa tẽn tẽ koo wĩĩ na ye! Digi gii
ke sẽ n klaha- ye, ma cĩĩnde yrã
wãã nawee kẽ, lii wãkuayãã wee
le na ye, -ye naa tẽn tẽ koo wĩĩ na!
Koo digi nge, u Nawee Puee kẽ u
ga ba ke wãã ye kẽ. Ye sẽ yãã,
Yãhã u lɛhɛ wãã loo wĩĩ na, ma
loo fãnga wãã u kẽ.» 28 Loo na,
pe n u yey ma yee: «Kai- nkãy ke
n tãy Yãhã ye, wo yar ke ne wo n
naa ke pye.» 29 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Kai lii le n tãy Yãhã ye,
ke n yee ye yai ye naa le pye, loo
ne nde: Ke wii lɛhɛ wãã, -ye u ta
ye Yatɛr!»
30 Pe n u pye ma yee: «Ma ga
waha kai lii pye laanwɔ wĩĩ, wo n
yãã yĩnde ne, wo ma ta wo Yatɛr?
Ma ga kai lii loo pye? 31 Wo faale
wãlɛ bii digi gaa di tẽyãfũũ klo wo,
pe naa n yee man. Loo ne le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
‹Ke yãhãyĩŋ digi tege wãã pe kẽ
pe n di.› » 32 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Musa sẽ kẽ tuu bii ke yãhãyĩŋ
digi wãã ye wãlɛ kẽ faale wo ye, ta

Tuhufua Yãhã bii kẽ. Ta Tuhufua
Yãhã maha kẽ ke cĩĩnde yãhãyĩŋ
digi wãã ye kẽ. 33 Ye sẽ yãã, Yãhã
digi gii wãã ke yir yãhãyĩŋ na, ma
ba cĩĩnde yrã wãã driyɛ̃fa kẽ.»
34 Loo na, pe n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, naa koo digi nge wãã
wo kẽ yalebyɛ.» 35 Yesu n pe yar
ma yee: «Ndoo tẽ ma koo digi
nge, koo digi gii ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ. Wii ma pa ra ye, fãã
saa ufua yigi yãã ye; tesẽ wii ma
ra ta u Yatɛr, loho fãã saa ufua yigi
yãã ye. 36 N ye yar le ne, ye maha
ra yãã, ye sẽ -sẽ ra ta ye Yatɛr ye.
37 Ta Tuhufua ke mpãy ta ra wãm,
pe ga pa ra ye; tesẽ wii ma pa ra
ye, n saa ufua sye ye. 38 Ye sẽ yãã,
n sẽ yir yãhãyĩŋ na, ma tege ba
nii laam wĩĩ pyesaha wo ye; Yãhã
gii ke ra lɛhɛ wãã, n pa koo laam
wĩĩ pyesaha wo. 39 Koo gii ke ra
lɛhɛ wãã, ke laam wĩĩ le -sẽ ma lii
ne, mpãy byɛ ke le soho ra koho
wo, n ma syi poo nen waa n plaha
ra ye ye, n ba pe byɛ ta pe n yir
gbã wo, pe dur ba yrãŋ na, driyɛ̃
plii kuaper na. 40 Ta Tuhufua Yãhã
laam wĩĩ le ma lii ne, wii woo ma
ra yãã ma ra ta u Yatɛr, u ga cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye. N ga ba ufua ta u n yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na.»
41 Yesu tuu yee woo kẽ cĩĩnde
digi gii ne ke yir yãhãyĩŋ na, ma
tege ba, pe Yiifee- n nii wlũhũ n
pãã pe ya nsoho wo loo wĩĩ na.
42 Pe naa n yee: «Yosɛfe dya Yesu
sẽ na u ne? Wo byɛ u tuhufua cã
u nahafua ne; u pye mii ma yee
woo yir yãhãyĩŋ na, ma tege ba
kãntraha na?»
43 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Ye tee wlũhũ n pãã ye nsoho
wo. 44 Waa saha pa ra ye mii ta
Tuhufua Yãhã sẽ kẽ ke ufua yee ba
ra kẽ ye, ta Tuhufua Yãhã gii ke ra
lɛhɛ wãã. Ufua ma -sẽ pa ra ye,
ndoo ga ba u ta u n yir gbã wo, u
dur ba yrãŋ na, driyɛ̃ plii kuaper
na. 45 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, nawee- byɛ ga ba klaha
Yãhã kaklaha ne. Wii ma luhu ta
Tuhufua Yãhã ye, ma u kaklaha
sya, ufua n pai ra ye. 46 Waa sẽ
Tuhufua Yãhã yãã yãã ye, ma yi
kãã wii na tuu yir Yãhã tãy ma
pa, woo Tuhufua Yãhã yãã. 47 Ta n
cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii ma ra ta
u Yatɛr, ufua cĩĩnde yrã yãã wa, lii
wãkuayãã wee le na ye. 48 Ndoo
kẽ digi gii ne ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ. 49 Ke yãhãyĩŋ digi gii
pe naa n yee man, ye faale wãlɛ
n bii ke di tẽyãfũũ klo wo, pe ba
kuee la mii pe sẽ ku ye? Pe ba ku.
50 Cĩĩnde digi gii ke yir yãhãyĩŋ na,
ma tege ba, koo kẽ nge; wii ma ke
di, ufua saa ku yãã ye. 51 Ndoo kẽ
ke cĩĩnde digi gii ne ke yir yãhãyĩŋ
na, ma tege ba kãntraha na. Wii
ma koo digi nge di, ufua ga kuee
yai tãŋ yrãŋ na u kuãŋ ne, u saa
ku yãã ye. Digi gii tẽ ga ba wãã,
koo kẽ ta koho kadye ne; n ga
ke wãã driyɛ̃fa n waha cĩĩnde yrã
yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.»

52 Loo nde na, pe Yiifee- n nii
pe ya kɛ ma yee: «U ga waha u
ya koho kadye wãã wo kẽ wo n di
mii syi dyaŋ?» 53 Yesu n pe pye
ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Ye ma yee ye sẽ u Nawee Puee
kadye di ma u ntãŋ wɔ ye, cĩĩnde
yrã wee ye ye ye. 54 Wii ma ra
kadye di ma ra ntãŋ wɔ, ufua ma
cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee
le na ye. N ga ba u ta u n yir
gbã wo, u dur ba yrãŋ na, driyɛ̃
plii kuaper. 55 Ye sẽ yãã, ta kadye
ma cĩĩnde digi, ta ntãŋ ma cĩĩnde
lawɔŋ. 56 Wii ma ta kadye di ma
ra ntãŋ wɔ, ufua ga nii loho saa
naa n yi u nsoho wo ra ne ye,
n -sẽ ga nii loho saa naa n yi ra
nsoho wo u ne ye. 57 Yrã kur byɛ
n yi ta Tuhufua Yãhã ye, koo gii ke
ra lɛhɛ wãã, n ma cĩĩnde yrã ne
koo kãmay na. Ke syi, wii ma ra
kadye di, ufua ga cĩĩnde yrã yãã ra

kãmay na. 58 Cĩĩnde digi gii ke yir
yãhãyĩŋ na, ma tege ba kãntraha
na, koo wĩĩ kẽ tẽ n pãã ye ye. Ke
wee mii faale digi nge dyaŋ pe naa
n yee man ye. Ye faale wãlɛ pe
bii ke man di, pe sẽ kuee mii pe
sẽ ku ye. Wii ma cĩĩnde digi nge
di, ufua ga kuee yai tãŋ yrãŋ na u
kuãŋ ne.»

59 Yesu naa nawee- klaha, ma
naa kai- ngĩĩ pãã pe ye Kapornu
wo, Yiifee- yawãhã nwoŋ wo.

60 Yesu tuu ba pãã wa, u
kãnyãrwai busãã mpãy n yir ma
yee: «Kaplãŋ ngĩĩ waha tɛr, yoo
ma u ga waha naa ke syi luhu?»
61 Yesu tuu le cã u laam wo, a
pe ma pe wlũhũ n pãã ke syi, u
n pe pye ma yee: «Kaplãŋ ngĩĩ
ma la wãpee ye ye? 62 Ah ye
ma -sẽ ba u Nawee Puee yãã tuu
dugu ga tuu pye na faale wo, ye ga
pye mii? 63 Yãhã Yrã Fãnga ne le
cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ; nawee
ya dyaŋ, u saha laa pye u ya ya
ye. Kaplãŋ nkãy tẽ pãã ye ye, Yãhã
Yrã Fãnga ma ke na, ke cĩĩnde yrã
wãã nawee kẽ. 64 Mpãy -sẽ ma ye
laam wo, pe sẽ ra ta pe Yatɛr ye.»
Ma gbe ke kai- fegbecãã na, mpãy
pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye, u ba pe
cã wa, poo tesẽ wii gɛ ne u ga ba
woo Yesu yi u napĩĩ- kẽ. 65 U n
maha pe pye ma yee: «Loo ne ta n
ye yar ma yee, waa saha pa ra ye
mii ta Tuhufua Yãhã sẽ loo ta ye.»

66 Tuu loo pãã wa, u kãnyãrwai
busãã n dur yi u kur ye, pe sẽ
maha naa n taha u na nantãŋ ye.

67 Loo na, u n u kãnyãrwai
sẽnsye syãm pye ma yee: «Ah yii,
ye saa tɛr la ra yaha yii ndoŋ?»
68 Syimu Pyar n u yɛ̃ sya ma yee:
«Yĩŋfua, ma yee wo ka yoo woo
ye? Mboo kaplãŋ cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ, lii wãkuayãã wee le
na ye. 69 Wo le sya cĩĩnde, ma
maha cã mboo kẽ u Crise, u Yãhã
Yĩndefua.» 70 Yesu n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Ye cã ndoo kẽ tẽ ye yãŋ
yi, yii sẽnsye syãm mii! Waa -
sẽ ma ye laam wo, sãndũpee kẽ
u ne!» 71 Syikaryɔtefa Syimu dya
Yuda wĩĩ ne u naa n pãã. Woo
kẽ tuu ga ba Yesu yi u napĩĩ- kẽ;
u pye pe kãnyãrwai sẽnsye syãm
mii waa.

7

Yesu cĩĩfa sẽ u ta pe Yatɛr ye

1 Loo kur ye, Yesu naa n tay
Galɛlɛ kãntraha kui wo. U sẽ naa
n kɛ u naa n tay Yudɛ kãntraha
kui wo ye; pe Yiifee- yahaseefa
naa u wãboo wĩĩ kɛ, koo kẽ.

2 Yiifee- ngbaabir gbar pye, te
yale ba gbe taha. 3 Yesu cĩĩfa n
u pye ma yee: «Yir, ma ka Yudɛ
kãntraha wo. Ma kãnyãrwai
mpãy pe ma ke fla na, pe bya n
waha ma yãã ma tẽn na pe ya
ndoŋ. 4 Wii ma n traha u myaha
ke yi nawee- byɛ n u cã, ufua sẽ u
kai- wũhũ waa na ye. Ma'a ke syi
kai- pye, ke pye naa n yar nawee-
byɛ na mii ya.» 5 U cĩĩfa bya sẽ ba
u ta pe Yatɛr ye, koo kẽ.

6 Yesu n pe pye ma yee: «Ta yale
sẽ nɔ wa ye. Yii poo na, yalebyɛ
yai ye ye. 7 Ye wĩĩ saha fũhũ
driyɛ̃fa ye ye; ndoo wĩĩ fũhũ pe ye,
n pe yar n laha pe pyer sẽ yɔ̃ ye,
koo kẽ. 8 Yii poo na, -ye dugu ga
te gbar na! Ndoo sẽ n gaha yagaa
ye, ta yale sẽ nɔ wa ye, koo kẽ.»
9 Tuu koo pãã wa pe ye, u n kuee
Galɛlɛ kãntraha wo.

Yesu ka te ngbaabir gbar na

10 Yesu cĩĩfa pe ba dugu ga wa te
gbar na, u bya n dugu ga; u sẽ -sẽ
u ya yar nanihi wo ye, ma ta waa
sẽ yi le cãŋ na ye.

11 Yiifee- yahaseefa naa u kɛ te
gbar na, ma naa le yey u ma na.
12 Pe nabuar naa u wĩĩ pãã. Mpãy
naa n yee naweeyɔ̃ kẽ u ne, mpãy
-sẽ naa n yee, a u nawee- plaha n
le kãmpee wo. 13 Nawee- -sẽ naa
n fya pe Yiifee- yahaseefa na, pe

sẽ waha naa Yesu wĩĩ pãã pe laam
ye.
14 Te gbar plii ba la cɛr wa, Yesu
n dugu ga ke Yãhã kangbãŋ wo,
ma ga nii nawee- klaha. 15 Le n
pe Yiifee- yahaseefa fe gbe, pe n
sya nii n yee, a u pye mii ma Yãhã
sabangbãŋ wũhũ cã, woo wii u sẽ
klaha yãã waa ye ye. 16 Yesu n
pe pye ma yee: «Tẽ nawee- klaha
kai- nkãy ne, ta ya wũhũ sẽ kẽ ye.
Yãhã gii ke ra nɔ wãã, koo wũhũ
kẽ. 17 Wii ma yee u ga Yãhã laam
wĩĩ pye, ufua ga cã, le ma pye Yãhã
kaklaha tẽ n klaha; le ma pye ta
ya wĩĩ ne tẽ n klaha, u ga maha le
cã. 18 Wii tuu u ya wĩĩ pãã, u n
kɛ u ya myaha ke gboho; wii u nɔ
wãã, u ma nii u nɔwããfua myaha
gboho, woofua cĩĩnde pãã, u wĩĩ
laa wee kawar wĩĩ ye, u wĩĩ laa
wee le kããŋ ye. 19 Kãnde lii Yãhã
le ta, Musa le yar ye na; yii nawee
nen waa gɛ sẽ -sẽ wee u le yãr ye.
Nwa ye n nii ra wãboo wĩĩ kɛ?»
20 Pe nabuar n u yɛ̃ sya ma yee:
«Sãndũpee ma ma yĩŋ na. Yoo
ma u ma wãboo wĩĩ kɛ?» 21 Yesu
n pe yɛ̃ sya ma yee: «N kai laa
pye kanii per wo, le n ye fe gbe.
22 Wãkũũ nge gii faale wãlɛ pe cãã
yir le ne, kur kuɛ ye, Musa bii le
wãpye kãnde ta ye n nii le pye.
Ah ndee, wãkũũ per gii ma sroŋ
kanii per ne, ye ma ne le pye koo
kanii per wo? 23 Tee -sẽ wãkũũ
kũũ kanii per na, ma yee loo sroŋ
Musa kãnde na, ah nwa ta ye n
nii ra kɛ yĩntayãhã ne, ma yee n
tee nawee ta u n jaa kanii per wo?
24 Ye ma syi ye nawee sãhã kai
ne ke dyaŋ, mii ye sẽ le kai war
ye! Ye yai ye yãŋ le le kai wo, -tee
maha sroŋ ye cã ufua sãhã!»
25 Yurusalɛmfa mpãy naa le pãã
ma yee: «Wii wãboo wĩĩ pe n kɛ,
woo sẽ na nwo? 26 U nwo u nii
n pãã pra, pe sẽ maha laa gɛ pãã
u ne ye! Pe yahaseefa ga pye pe
le yãŋ cã cĩĩnde ma yee, woo kẽ u
Yãhã Yĩndefua Crise ne. 27 Wo -sẽ
dya nwo woo yisaha cã; Crise woo
-sẽ na, woo ma ba pa, waa saa ba
u yisaha cã ye.»
28 Yesu pye pe nawee- wãklaha
na ke Yãhã kangbãŋ wo, u n tẽ
sya ma yee: «Ye yee ye ra cã, ma
maha ra yisaha cã! N sẽ pa nii ya
wãpaŋ na ye. Koo gii ke -sẽ ra nɔ
wãã, cĩĩnde na ke ma; ye sẽ ke cã
ye. 29 Ndoo ke cã, n yir koo fla na,
koo maha kẽ ke ra nɔ wãã.» 30 Pe
n nii u yigisaha kɛ, waa sẽ -sẽ koho
taha u na ye; u yale sẽ ba nɔ wa
ye, koo kẽ.
31 Pe nabuar mpãy n u ta pe
Yatɛr, ma nii le pãã ma yee, a u
Crise ma ba pa, u ga ba laanwɔ
wũhũ pye la u ta tɛr nwo yaha?
32 Pe nabuar pe naa kai- ngĩĩ
wlũhũ naa n pãã Yesu wĩĩ na, pe
Farisyɛ̃ n ke luhu. Loo na, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa n yir pe Farisyɛ̃ ne,
ma Yãhã kangbãŋ sẽŋfa nɔ wãã pe
ba Yesu yigi.
33 Yesu tuu yãã ke syi, u naa
mpãy klaha, u n pe yar ma yee:
«N ga faa kuee ye ne n ba yalaa
dye, tẽ ba tɛr kii fla na ke ra nɔ
wãã. 34 Ye ga ba naa ra kɛ, ye sẽ -
sẽ ga ba ra yãã ye. Tẽ ga ba pye fla
ngii na, ye saha ka ke fla na ye.»
35 Pe Yiifee- yahaseefa pe loo
luhu, pe n nii pe ya yey ma yee:
«U ga ba ka na, wo saa ba u yãã
ye? Yiifee- mpãy pe cããŋ ma ga nii
Jrɛkefa fla na, u ga ba ka la poo fla
na, u ga naa pe klaha? 36 U maha
le pãã ma yee, too ga ba naa woo
kɛ, wo sẽ -sẽ ga ba u yãã ye, tuu ga
ba pye fla ngii na, wo saha ka ke
fla na ye. Koo kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha
kẽ lii ne?»

Loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ

37 Te gbar kuaper, koo gii ke ma
te gbar perngbãŋ, Yesu n yir yɛr
pe nawee- telai wo, ma tẽ sya ma
yee: «Loho fãã ma wii yigi, u pa ra
ye u ba wɔ. 38 Wii ma ra ta u Yatɛr,
loho gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee

kẽ, ke ga ba fã naa n dye ufua
laam wo, mii le ma le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo mii.» 39 Yãhã
Yrã Fãnga ne Yesu u naa n yãŋ,
loo lii mpãy pe ba u ta pe Yatɛr,
pe ne ga ba le yãã, pe sẽ -sẽ ba le
yãã wa ye. Loo yale wo, le Yãhã
Yrã Fãnga sẽ ba kẽ wa ye. Yãhã
sẽ ba Yesu miingbãŋ ta ke n yi wa
ye, koo kẽ.

Nawee- kaplãŋ pye ke ya wuhu na Yesu wĩĩ na

40 Pe nabuar pe ba Yesu kaplãŋ
luhu, mpãy naa n yee, a Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua kẽ u ne cĩĩnde.
41 Mpãy naa n yee, a u Yãhã
Yĩndefua Crise kẽ u ne. Mpãy
naa n yee: «U Crise yai la u yi
Galɛlɛ kãntraha wo cĩĩnde? 42 Le
sẽ yrũhũ yaha la Yãhã sabangbãŋ
wo, a u Crise ga ba nii wo faale
yĩŋfua Dawide kur kuɛ puee waa,
u yi klo nde wo pe n yee Betelɛmu,
Dawide u pye na?» 43 Pe nabuar
kaplãŋ n nii ke ya wuhu na Yesu
wĩĩ na. 44 Mpãy n yee poo ga u
yigi; waa sẽ -sẽ koho taha u na ye.
45 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ
pe Farisyɛ̃ ne, pe ba Yãhã kangbãŋ
sẽŋfa mpãy nɔ wãã pe ga Yesu
yigi. Pe n dur ba pe fla na kãnwai
ne, pe n pe yey nwa ta pe sẽ u
Yesu yigi ba ye. 46 Pe n pe yɛ̃ sya
ma yee, poo sẽ waa yãã yãã tuu n
pãã Yesu wãŋ syi dyaŋ ye. 47 Pe
Farisyɛ̃ n pe pye ma yee: «Ye bya
yãã u kaplãŋ luhu u n ye yĩy wã
klaha? 48 Yahaseefua waa yãã u
ta u Yatɛr laa, Farisyɛ̃ naa waa?
49 Nabuar nde, te sẽ Yãhã kãnde
cã ye, yoosẽn ma pe na!»
50 Nikodɛmu wii tuu ba yir
yĩmper wo, ma ka Yesu fla na, u
pye pe Yiifee- yahaseefa nen waa.
U n pe pye ma yee: 51 «Wo kãnde
na, pe ga waha wãpẽn ta la nawee
na, mii pe sẽ cã u lii pye ye, mii pe
sẽ maha u yɛ̃ yor luhu ye?»
52 Pe n u pye ma yee: «Ma
bya ma la Galɛlɛfa naa? Ma'a
le yãŋ Yãhã sabangbãŋ wo, maa
yãã Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua sẽ yi yãã
Galɛlɛ kãntraha na ye.»

Cɔɔ wii u naa waa di

[53 Loo kur ye, nawee- byɛ n tɛr
pe klɛ wo,

8

1 Yesu n -sẽ ka wolifyɛ yãŋ yĩŋ
na. Katyir raa ter pye ke fla na,
pe naa te yee wolifyɛ katyir. 2 Ke
yĩŋsyii wo, sukũhũntãy na, u n
maha dur ga ke Yãhã kangbãŋ wo,
nawee- byɛ n pe ya wãã ba u fla
na. U n tege nii, ma nii pe klaha.
3 Pe Yãhã kaiyarfa, tesẽ pe
Farisyɛ̃ ne, pe n pa cɔɔ waa ne, pe
ba u tã yigi naa ne. Pe n u cɔɔ
le pe nabuar telai wo, 4 ma Yesu
pye ma yee: «Yĩŋfua, wo cɔɔ nwo
tã yigi naa ne. 5 Musa kãnde na
le yee, cɔɔ nwo syi yai pe u waa
boo ntẽmbar ne. Ah mboo -sẽ yee
mii?»
6 Pe naa n kɛ pe u le namihi wo,
u ma plaha pãã, pe waha yee u
tee pye. Yesu ba yĩŋ kor le, ma
naa n yrũhũ kɔ̃nde ne kãntraha
na. 7 Pe kuee naa u yĩntaha war
ke kayey ne, u n ba yĩŋ kuã yir, ma
pe pye ma yee: «Ye laam wo, wii
ma pye kapee laa wee u yĩŋ na ye,
u cãã u cɔɔ waa yãŋ ntẽmblaha
ne.» 8 U n maha yĩŋ kor le, ma nii
n yrũhũ kãntraha na. 9 Pe nawee-
pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, laam sẽ sya
pe ye ye, pe n nii n tɛr nanem
nanem, ma cãã gbe pe wãlɛ na,
ma sya ga kua. U cɔɔ ya n ba kuee
Yesu ne, cɔɔ wii pe ba le telai wo.
10 Yesu n ba yĩŋ kuã yir loo na,
ma u cɔɔ ya yãã, ma u pye ma
yee: «Cɔɔ, mpãy pe le kai nde pãã
taha ma na, pe ma na? Waa sẽ
ngaa pye la ma na?» 11 U cɔɔ n
yee: «Aye, Yĩŋfua.» Yesu n u pye
ma yee: «Ta bya, n saa laa pye ma
na ye; ka, ma'a syi ma kapee pye
nantãŋ ye!»]

Yoo u cãã- le driyɛ̃ wo?

12 Loo kur ye, Yesu n maha te
nabuar pye ma yee: «Ndoo tẽ ma
cãã- driyɛ̃ wo. Wii ma n taha ra
na, u saa naa n yãr wam wo ye,
ufua ga cãã- yãã, cãã- mpãy pe
cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.»
13 Pe Farisyɛ̃ n u pye ma yee:
«Ma ya wĩĩ ne raa n pãã mii
ya; ma kapãn saha nii cĩĩnde ye.»
14 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ
sya nii wĩĩ pãã nii ya, ta kapãn
ma cĩĩnde; ye sẽ yãã, n ta yisaha
cã, ma maha ra kasaha cã; yii sẽ
-sẽ ra yisaha cã ye, ye sẽ maha ra
kasaha cã ye. 15 Ye nawee sãhã ke
dyaŋ ye laam wũhũ ya ne. Ndoo
sẽ wee tẽ waa sãhã ye. 16 N ma sya
waa sãhã, ta kaplãŋ ma cĩĩnde,
ndoo ya yɛ̃ kaplãŋ sẽ kẽ ye; ta
Tuhufua Yãhã gii ke ra nɔ wãã, ke
ma ra ne. 17 Ye wãlɛ kãnde na, le
ma le yrũhũ yaha ma yee, nawee-
syãm yɛ̃ kaplãŋ ma pye wãcɛŋ, pe
kapãn ma cĩĩnde. 18 N ta wĩĩ pãã
nii ya, ta Tuhufua Yãhã gii ke ra
nɔ wãã, ke bya maha ra wĩĩ pãã.»
19 Loo na, pe n u pye ma yee: «Ma
Tuhufua ma na?» U n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Ye sẽ ra cã ye, ye sẽ ra
Tuhufua bya cã ye. Ye ma ne pye
ye ra cã, yaa ne ra Tuhufua bya
cã.»
20 Yesu pye Yãhã kangbãŋ wo,
war lesaha fla tãy, ma naa ke
kaplãŋ pãã. Waa gɛ sẽ koho taha
u na ma yee u ga u yigi ye. U yale
sẽ ba nɔ wa ye, koo kẽ.

Yesu driyɛ̃fa yar yaha pe wĩĩ ne

21 Yesu n maha pe yar ma yee:
«N ga ba tɛr. Ye ga ba naa ra kɛ,
ye sẽ -sẽ ga ba ra yãã ye. Ye ga ba
ku ye kapee- koho wo. Tẽ ga ba
ka fla ngii na, ye saha ka ke fla na
ye.»
22 Pe Yiifee- yahaseefa n yee:
«Tuu yee woo ga ba ka fla ngii na,
wii saha ka ke fla na ye, ah u yãã
ga u ya boo, ma n pãã ke syi?»
23 Yesu n pe pye ma yee:
«Kãntraha nge nawee- me ye ne,
ndoo -sẽ yi yãhãyĩŋ na. Driyɛ̃ nge
nawee- me ye ne, ndoo sẽ -sẽ yi
driyɛ̃ nge wo ye. 24 Loo ne, ta n
ye pye ma yee, yaa ku ye kapee-
koho wo. Tẽ ma ngii, ye ma yee
ye sẽ loo sya cĩĩnde ma ra ta ye
Yatɛr ye, ye ga ku ye kapee- koho
wo.» 25 Pe n u yey ma yee: «Nwa
kẽ ma ne?» Yesu n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Tẽ cãã lii pãã ye ye, loo ne.
26 Kai- busãã ma tẽ ga pãã ye wĩĩ
na, tesẽ kai- busãã ne tẽ ga sãhã
ye wĩĩ na; wii tuu -sẽ ra nɔ wãã, u
wĩĩ ma cĩĩnde; tẽ lii luhu u ye, loo
ne tẽ n pãã driyɛ̃fa ye.»
27 Pe sẽ ba cã ma yee u Tuhufua
Yãhã wĩĩ ne u n pãã pe ye ye.
28 Yesu n pe pye loo na ma yee:
«Ye ma ba ndoo u Nawee Puee kuã
yir ta, yaa cã cã n ma ngii. Ye ga
maha cã, ta ya wũhũ sẽ kẽ tẽ n pye
ye. Ta Tuhufua Yãhã ke ra klaha
kai- nkãy ne, koo kẽ tẽ n pãã ye ye.
29 Koo gii ke ra nɔ wãã, ke ma ra
ne. Ke sẽ ra ta yaha nii ya ye, lii
le n tãy ke ye, n loo pye yalebyɛ,
koo kẽ.»
30 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã ke
syi, nawee- busãã n u ta pe Yatɛr.

Mpãy pe ma kapee- wãpyeŋ yãmpa

31 Yiifee- mpãy pe ba Yesu wĩĩ
sya cĩĩnde, u n pe pye ma yee: «Ye
ma ra kapãn le yaha ye laam wo,
ye ma ra kãnyãrwai cĩĩnde. 32 Ye
ga ba le cĩĩnde wĩĩ cã, le n ye yi
kãã yãmpar wo.»
33 Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo
faale Brama kur me wo ne, wo
sẽ nii yãã waa yãmpa ye; ma -
sẽ maha pye mii ma yee, wo n
pai yi kãã yãmpar wo?» 34 Yesu
n pe yɛ̃ sya ma yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Wii u kapee- pye,
u ma kapee- wãpyeŋ yãmpuai.
35 Yãmpuai sẽ kuee yai n tãŋ u
yĩŋfua kaha na ye. U yĩŋfua dya
woo na, woo kuee yai n tãŋ ke
kaha wo u kuãŋ ne. 36 U Yãhã
Dya ma ye yi kãã kapee- wãpyeŋ

yãmpar wo, ye ga tefay yãã ye
kuãŋ ne.
37 N cã ma yee Brama kur kuɛ
pii me ye ne; ye -sẽ ra wãboo wĩĩ
kɛ, ta kaplãŋ sẽ n tãy ye ye ye, koo
kẽ. 38 Tẽ lii yãã ra Tuhufua Yãhã
ye, loo ne tẽ n pãã. Yii, tee -sẽ lii
luhu ye tuhufua ye, loo ne tee n
pye.»
39 Pe n Yesu pye ma yee, poo
tuhufua kẽ Brama ne. Yesu n pe
pye ma yee: «Ye ma ne pye Brama
pii, tuu naa kai- nkãy pye, ye ne ga
naa koo pye. 40 Yagaa, ye mii ye
ndoo wãboo wĩĩ kɛ, ndoo wii tẽ le
cĩĩnde pãã ye ye, cĩĩnde lii tẽ luhu
Yãhã ye. Ye wĩĩ nde, Brama sẽ loo
pye ye rɛhɛ. 41 Ye tuhufua wĩĩ ne
tee n pye.»
Pe n u pye ma yee, tããndya pii
sẽ me poo ne ye, a tuhufua nen
ya u ma poo ye, woo kẽ Yãhã ne.
42 Yesu n pe pye ma yee: «Yãhã
ma ne pye ye Tuhufua, ta ntãŋ ne
ga dye ye tãy. Ye sẽ yãã, n yi Yãhã
fla na, koo fla kẽ tẽ yir, ma pa. N
sẽ pa nii ya wĩĩ na ye, koo ke ra
nɔ wãã. 43 Nwa ta ye sẽ ra kaplãŋ
war ye? Ke wãluhu laam wee ye
na ye, koo kẽ. 44 Ye tuhufua kẽ
sãndãpee yĩŋfua Setane ne. Ye n
kɛ ye naa ye tuhufua laam wĩĩ pye.
U yir u naboor ne ke kai- fegbecãã
na, u sẽ tãhã n yɛr cĩĩnde fla na
ye. Woo gɛ, u wĩĩ laa wee cĩĩnde
ye. Kawar wãfua koo ke ma woo
tẽn. Ye sẽ yãã, u ma kawarfuafua,
ma maha ma kawar tuhufua.
45 Ndoo wii tẽ -sẽ cĩĩnde pãã ye
ye, ye sẽ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye. 46 Ye
laam wo, yoo ma u ga waha yee n
kapee pye? Tẽ cĩĩnde pãã ye ye,
nwa ta ye sẽ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye?
47 Wii u ma Yãhã wũũ, ufua ke
kaplãŋ luhu; yii sẽ n luhu ke ye
ye, ye wee ke wãm ye, koo kẽ.»

Yesu cãã pye wa Brama yaha

48 Pe Yiifee- yahaseefa n u pye
ma yee: «Wo tãhã sẽ na, too ne
yee Syamarifa naa kẽ ma ne, ma
maha n yee, a sãndũpee ma ma
yĩŋ na?» 49 Yesu n pe pye ma yee:
«Ngaa sãndũpee wee ra yĩŋ na
ye. N ta Tuhufua Yãhã miingbãŋ
gboho, ye -sẽ ra tyɛhɛ. 50 N sẽ n kɛ
ra myaha ke yi ye; waa -sẽ ma u
n kɛ ra myaha ke yi, u kasãhã ma
nawee- na. 51 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye: Wii ma ra kapãn sya, ufua
saa ku yãã ye.»
52 Pe Yiifee- n u pye ma yee: «Ya-
gaa taa nde pãã, wo cã sãndũpee
ma ma yĩŋ na. Wo faale wãdyaha
Brama ku, pe faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa byɛ ku; mboo -sẽ yee, a wii
ma mboo kapãn sya, ufua saa ku
yãã ye. 53 Wo wãdyaha Brama
wii tuu ku, ma tɛr la u yaha? Pe
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa gɛ, pe byɛ sẽ ku
la? Mboo -sẽ mii ta nwasyifua?»
54 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «N ma
pye n nii myaha sey nii ya, koo
wee ngaa ye. Ta Tuhufua Yãhã
kẽ ke ra myaha sey, koo gii tee
ne yee ke ma ye Yãhã, 55 ye sẽ
maha ke cã ye. Ndoo ke cã; n
ma yee n sẽ ke cã ye, n ga nii
kawarfuafua ye wãŋ syi dyaŋ. N
ke cã, n ke kaplãŋ le n yaha ra
laam wo. 56 Wo wãdyaha Brama
cãã cã, u ga ba ra wãpaŋ yãã; le
n tãy u ye. U n -sẽ ba ke yãã, ma
sya nuhu di le na.»
57 Pe n u pye ma yee: «Ma
sẽ dyɛ- gbeesĩĩ sẽnsye gɛ yãã wa
ye, ma -sẽ yee, a mboo wo faale
Brama yãã!» 58 Yesu n pe pye ma
yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye:
Brama sẽ bii see wa ye, ndoo -
sẽ cãã pye wa.» 59 Pe Yiifee- pe
nde luhu, pe n yee poo ga u waa
ntẽmbar ne. Yesu n plaha pe na
ke Yãhã kangbãŋ wo, ma yi tɛr.

9

Yesu fũũ naa waa jaa

1 Per gaa, Yesu naa n tɛr, ma ba
fũũ naa waa yãã. U ba see ke
dyaŋ. 2 Yesu kãnyãrwai n Yesu
yey ma yee: «Yĩŋfua, fũũ naa nwo

tuu see ke syi, yoo kapee wãpyeŋ
kẽ le ta loo nde n u dye? Woo tuu
kapee pye, laa u seefa?» 3 Yesu n
pe yɛ̃ sya ma yee: «Le sẽ nii mii
u kapee pye, laa na u seefa ye. U
see ke syi, Yãhã ga laa pye u na,
nawee- byɛ n le yãã yĩnde ne, pe
ke miingbãŋ gboho. 4 Koo gii ke ra
nɔ wãã, n yai n ke tẽn tẽ yagaa, yai
ke sẽ kua wa ye. Yĩmper ma ke ga
ba wɔ. Waa wee u tẽn tẽ yĩmper
wo ye. 5 Tẽ nwo driyɛ̃ laam wo, n
ma cãã- driyɛ̃fa ye.»

6 Yesu tuu koo pãã wa, u n
yɛ̃syɔ̃r tu kãntraha na, ma poor
tũhũ, ma te pye ta u fũũ naa
yĩmpɛ na, 7 ma u pye ma yee: «Ka,
maa ma yĩntaha yee loho nge wo
pe n yee Syilwee.» Ke Syilwee
yĩntaha kẽ: Wii pe u nɔ wãã. U
fũũ n ka, maa u yĩntaha yee ke
wo. Tuu dur ga kaha wo, u naa n
yãŋ.

8 U kasohofa, ma suhu mpãy ne
pe ba u cã, ma cã u naa n nar, pe
u yãã pe n nii n yee: «Wii u ba
tege nii naa nawee- nar, woo sẽ
na?» 9 Mpãy naa n yee woo kẽ,
mpãy -sẽ naa n yee, a u tayfua kẽ.
Woo -sẽ naa pe yar ma yee woo kẽ.
10 Pe n u yey loo na ma yee: «Ma
yĩmpɛ pye mii ma jaa ma ye, ma n
waha n yãŋ?» 11 U n pe yɛ̃ sya ma
yee: «Dya wii pe n yee Yesu, woo
u poor pye ta ra yĩmpɛ na, ma ra
pye n ga ra yĩntaha yee loho nge
na pe n yee Syilwee. Ta n ka, maa
ra yĩntaha yee, ma yãã n waha n
yãŋ.» 12 Pe n u yey ma yee, u dya
ma na. U n yee woo cã na.

13 Dya wii tuu pye fũũ, pe n ka u
ne Farisyɛ̃ ye fla na. 14 Kanii per -
sẽ ba kẽ Yesu tuu ba te poor ta, ma
u yĩmpɛ jaa u kẽ. 15 Pe Farisyɛ̃ n
maha u yey ma yee, u pye mii ma
waha jaa, ma n yãŋ. U n pe pye
ma yee: «U poor pye ta ra yĩmpɛ
na, ta n ga ra yĩntaha yee, ma yãã
n n yãŋ.» 16 Loo na, Farisyɛ̃ mpãy
n le pãã ma yee, Yãhã sẽ kẽ ke
dya nwo nɔ wãã ye, a u ke kanii
per kapĩĩ wĩĩ pye n klaha-. Mpãy
n -sẽ yee, a kapeepyefua ga waha
laanwɔ wũhũ ngĩĩ syi pye mii? Pe
yɛ̃ kaplãŋ n nii ke ya wuhu na.

17 U dya wii tuu pye fũũ, pe n
maha u yey ma yee: «U dya wii
tuu ma yĩmpɛ jaa ma kẽ, mboo
yee nwasyifua kẽ u ne?» U n pe yɛ̃
sya ma yee: «Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
kẽ u ne.»

18 Pe sẽ le sya cĩĩnde ma yee u
pye fũũ, ma ba jaa ma waha n yãŋ
ye; pe n sya ta pe n u seefa yee
ba. 19 Pe n pe yey ma yee: «Ye
dya wii tee yee u see fũũ, woo la
nwo? Ah u pye mii ma waha n yãŋ
yagaa?» 20 U dya seefa n pe yɛ̃ sya
ma yee: «Wo cã wo dya kẽ u ne,
u see fũũ. 21 Tuu -sẽ pye mii ma
waha n yãŋ yagaa, tesẽ yoo tuu
u jaa, loo too sẽ cã ye. -Ye woo
gɛ yey, kicar sẽ kẽ u ne ye, u ga
waha u ya yĩŋ wĩĩ pãã.» 22 U seefa
naa n fya pe Yiifee- yahaseefa na,
koo kẽ pe n ba pãã ke syi. Pe
Yiifee- yahaseefa ba le pãã ta wa
ma yee, wii ma yee Yesu kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise ne, ufua saa naa
n dye pe Yiifee- yawãhã nwoŋ wo
nantãŋ ye. 23 Koo kẽ u dya seefa n
ba yee pe u dya gɛ yey, a kicar sẽ
kẽ u ne ye.

24 U dya wii tuu pye fũũ, pe
Farisyɛ̃ n u yey ke tɛhɛ syãŋ wuhu
na ma yee: «Yãhã yãŋ, ma cĩĩnde
pãã. Wo cã kapeepyefua kẽ dya
nwo ne.» 25 U n pe yɛ̃ sya ma
yee: «U ma pye kapeepyefua, n
sẽ waha loo cã ye. Lii ya tẽ cã,
n pye fũũ, yagaa n n yãŋ.» 26 Pe n
u pye ma yee, Yesu u pye mii, u u
yĩmpɛ jaa mii? 27 U n pe yɛ̃ sya ma
yee: «N le pãã wa ye ye, ye sẽ ra
kapãn luhu la? Ye yee yaa maha le
luhu ye nwa pye? Ye n traha la ye
nii u kãnyãrwai?» 28 Pe n u tyɛhɛ,
ma dur ma u pye ma yee: «Mboo
kẽ raa ma u kãnyãrwɛ, wii ma wo
faale wãdyaha Musa kãnyãrwai.

29 Wo cã Yãhã bii pãã Musa ne;
nwo woo na, wo sẽ u yisaha cã
ye.»
30 U dya n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Tee yee ye sẽ u yisaha cã ye, le
yɛ̃ gbãã ra na; woo -sẽ kẽ u ta ra
yĩmpɛ n jaa. 31 Mpãy pe ma kapee-
wãpyeŋ wo, wo cã Yãhã wee ke
n luhu poo wãnar ye ye. Wii
tuu -sẽ ke myaha gboho, ma ke
laam wũhũ pye, ke n luhu woofua
wãnar ye. 32 Ma gbe driyɛ̃ wãtãhã
na, waa sẽ le luhu yãã pe yee waa
fũũ yĩmpɛ jaa yãã ye, wii syi u
see fũũ. 33 Ke ma ne pye Yãhã
sẽ kẽ ke dya nwo nɔ wãã ye, u
saa ne waha laa gɛ pye ye.» 34 Pe
n u pye ma yee: «Ma see yi tãŋ
kapee- wãpyeŋ wo, yoo raa yee
maa klaha?» Pe n u tã pe Yiifee-
yawãhã nwoŋ wãdyeŋ na.

Mpãy me pe ma fũũ- Yãhã kãnde na

35 Yesu n u dya wãkar wĩĩ luhu,
u n u yãã, maa u pye ma yee: «Ma
u Nawee Puee ta la ma Yatɛr?»
36 U n u yɛ̃ sya ma yee: «Yĩŋfua,
yoo kẽ u ne? U yar ra na, ra n u ta
ra Yatɛr.» 37 Yesu n u pye ma yee:
«Ma u yãã; woo gɛ kẽ tuu n pãã
ma ne yagaa.» 38 U dya n kãnklũy
gbãã Yesu yaha ye, ma u pye ma
yee: «Yĩŋfua, n ma ta ra Yatɛr.»
39 Loo kur ye, Yesu n yee: «N
pa driyɛ̃ wo, n n pai kasãhã raa
yĩntaha yi, n ta, mpãy pe sẽ n yãŋ
ye, pe waha naa n yãŋ; tesẽ, mpãy
pe yee poo n yãŋ, pe nii fũũ- wãŋ
syi.» 40 Farisyɛ̃ mpãy pe pye u ne,
pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n u pye ma
yee: «Wo bya ma la fũũ- wãŋ syi?»
41 Yesu n pe pye ma yee: «Ye ma
ne pye fũũ- wãŋ syi dyaŋ, kapee
saa ne pye ye yĩŋ na ye; tee -sẽ yee
yii n yãŋ, ye kapee- ga kuee ye yĩŋ
na.»

10

U mbanaha u mbaa ne

1 Loo kur ye, Yesu n maha
kaplãŋ kuã cra pãã pe nawee- ye
ma yee: «Ta n cĩĩnde nde pãã ye
ye: Wii ma yee u sẽ dye mbaa
naklaha yɛ̃ ne ye, ma teele laa
yãŋ ke kãnkãy na ma dugu dye,
yuhu naboofua kẽ woosyifua nwo
ne. 2 Ma -sẽ yee wii woo na tuu
n dye ke mbaa naklaha yɛ̃ ne,
u mbanaha kẽ woo ne. 3 Yuhu-
sẽŋfua pe mbaa na, u n sya ma
ke naklaha yɛ̃ yãr u mbanaha kẽ.
Pe mbaa byɛ, pe n sya ma n luhu
u ye. U myaha taha pe mbaa byɛ
na, ma pe yee te ne, pe n yi n taha
u na nkur ye. 4 U ma ta u mbaa
byɛ n yi taha tãŋ wa u na nkur
ye, pe mii pe u yĩmbui cã wa, u ga
naa n yãr pe yahasee ye, pe n naa
n taha u na. 5 Pe saa sya pe taha
naweetee na ye, wii pe sẽ cã ye.
Pe sẽ woo yĩmbui cã ye, pe ga fã
dey u na.»
6 Yesu tuu kakuãcran nde tɔ̃r pe
nawee- ye, pe sẽ laa gɛ war le wĩĩ
na u ne ye.

Yesu woo tuu ma ke naklaha yɛ̃

7 Yesu n maha yee: «Ta n cĩĩnde
nde pãã ye ye: Ndoo tẽ ma pe
mbaa naklaha yɛ̃. 8 Mpãy byɛ
pe cãã pa ra yaha, pe pye yuhu-
naboofa. Pe mbaa sẽ -sẽ naa n
luhu pe ye ye.
9 Ndoo kẽ ke naklaha yɛ̃. Wii ma
ra ta u Yatɛr, ma dye ra kuɛ koho
ye, u yĩŋ pahasaha yãã. U ga waha
naa n dye u laam, tuu dur naa n
yi, tuu naa u digi yãã. 10 Yuhu woo
n pai wãyuhu troho ne, wãboo
yĩmbui ne, kaklaha- koho ne. Ma
-sẽ yee ndoo woo na, n pa ma yee,
mpãy byɛ pe ga naa n dye ra kuɛ
koho ye, n ga cĩĩnde yrã wãã pe
kẽ; tesẽ, ngaa saa kɛ laa pe ye ye.»

Yesu woo tuu ma u mbanahayɔ̃

11 Yesu n maha yee: «Ndoo tẽ
ma u mbanahayɔ̃. U mbanahayɔ̃
u mbaa gbã ku. 12 Tẽntẽle ma
pye mbaa na, u tẽn tẽ wale myaha
na. Woo sẽ -sẽ kẽ u mbanaha
ye; woo sẽ kẽ u mbaafua ye. U
ma waygapyãhã yãã, ke n pai pe

mbaa ye, u ga fã tɛr pe yaha, ke n
ba dye yigi pe laam wo, ke pe ta pe
n fã cããŋ. 13 Lii le ma ne usyifua
ta u n le pye ke syi, wale wĩĩ ya le
ma ne pye u na, u kalaa sẽ ma ne
pye pe mbaa poo na ye.
14 Ndoo kẽ u mbanahayɔ̃. N ta
mbaa wĩĩ cã, pe bya ra wĩĩ cã.
15 Ta Tuhufua Yãhã ke ra wĩĩ cã
mii syi dyaŋ, ta n -sẽ u wĩĩ cã mii,
n ma ke syi ra mbaa ne. N ga pe
gbã ku.
16 Mbaa mpãy maha ma ra ye.
Poo ter wee naklaha nge wo ye. N
yai n ga pe bya kuar ba le taha, n
ba naa n naha. Pe ga ba naa ra
yĩmbui luhu. Pe byɛ ga ba wãã le,
pe nii naklaha neŋ, mbanaha nen
ne.
17 Ta ntãŋ dye ra Tuhufua Yãhã
tãy. N yɛr ta yrã wãwãã wĩĩ na, n
ku, tẽ ba dur, n maha le sya. Loo
ne, ta ntãŋ n dye ta Tuhufua Yãhã
tãy. 18 Nawee waa sẽ kẽ tuu ga
waha ta yrã sya ra ye ye. Le tãy
ra ye, koo kẽ n ga le wãã, n ku. Le
wãwãã fãnga ma ra ye, le wãsya
fãnga ne. Ta Tuhufua Yãhã ke ra
taha lii na, loo kẽ loo nde ne.»
19 Yesu kaplãŋ n maha ta,
Yiifee- n nii n pãã wuhu na
crɛŋcrɛŋ. 20 Poo busãã naa n
yee: «Sãndũpee waa u yĩŋ wũhũ
wlãhã, u n sroŋ cɔ̃ŋ. Waa ma n
ndityuhu yaha u ye ye.» 21 Mpãy,
ma -sẽ naa n yee: «Sãndũpeefua
kaplãŋ sẽ kẽ ngĩĩ ye. Nawee wii
sãndũpee ma u yĩŋ na, u ga waha
fũũ yĩmpɛ yãr la u kẽ, u n waha
naa n yãŋ?»

Yiifee- yahaseefa Yesu wĩĩ sye

22 Pe ba naa ke Yãhã kangbãŋ
wãfãã gbar gbar, dyadyɛ wãŋ syi
dyaŋ, Yurusalɛm wo. Le pye wɛr
cãã. 23 Yesu -sẽ pye, u naa n
tay ke Yãhã kangbãŋ wo, ntẽmbar
laankɔngbãŋ gaa flãhã tãy, pe naa
ke yee Salmuu laankɔŋ.
24 Pe Yiifee- yahaseefa n pa,
ma ba u gbey le, ma u pye ma
yee: «Le ma pye mboo kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise ne, le pãã laha wo
ye. Ma sẽ yãã, ma wo ta wo n
nii laalaa pye n tɛr ma wĩĩ na.»
25 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee: «N
le pãã wa ye ye, ye sẽ -sẽ ra wĩĩ
sya cĩĩnde ye. Ta Tuhufua Yãhã
kai- ngĩĩ wãpyeŋ kãnde wãã ra kẽ;
loo nde gɛ ra wĩĩ pãã n laha ye ye.
26 Ye sẽ -sẽ ra wĩĩ sya cĩĩnde ye;
ye wee ra mbaa ye, koo kẽ. 27 Ta
mbaa ra yĩmbui luhu. Ndoo pe cã,
pe n taha ra na. 28 N cĩĩnde yrã
wãã pe kẽ, lii wãkuayãã wee le
na ye. Pe wĩĩ saa klaha- yãã ye,
waa saha pe tyĩn sya ra koho wo
ye. 29 Ta Tuhufua Yãhã gii ke pe
le soho ra koho wo, koo kẽ ke ma
fãnga byɛ yĩŋ na, waa saha pe tyĩn
sya ke koho wo ye. 30 Ndoo, tesẽ
ra Tuhufua Yãhã ne, wo ma nen.»
31 Loo na, pe Yiifee- yahaseefa n
maha yee poo ga u waa ntẽmbar
ne. 32 Yesu n pe pye ma yee:
«N kayũhũ busãã pye yar ye na,
ta Tuhufua Yãhã kãmay na. Ye
yee yaa ra waa ntẽmbar ne koo
kayũhũ ngĩĩ lii loo wĩĩ na?» 33 Pe
n u yɛ̃ sya ma yee: «Wo sẽ yee waa
ma waa ntẽmbar ne kayĩĩ laa wĩĩ
na ye, wo yee ma n gbar Yãhã ne,
koo kẽ; taa ma nawee, ma sẽ yai
ma yee ma ma Yãhã ye.»
34 Yesu n pe yɛ̃ sya ma yee:
«Yãhã sabangbãŋ wo, le ma le
yrũhũ yaha ma yee, Yãhã yee:
‹Ye ma Yãhã pii.› 35 Wo cã Yãhã
sabangbãŋ ma lii pãã, le saha kuã
kãã ye. Le Yãhã kapãn le pãã wãã
nawee- mpãy kẽ koo fla na, Yãhã
yee pe ma Yãhã pii. 36 Yãhã ma -sẽ
yee pe ma Yãhã pii, ndoo wii Yãhã
ra yãŋ yi, ma ra nɔ wãã driyɛ̃ wo,
ye pye mii ma yee n n gbar Yãhã
ne, a n tee yee n ma Yãhã Dya?
37 Le ma pye ra Tuhufua Yãhã kai-
sẽ kẽ tẽ n pye ye, ye ma syi ye ra
kaplãŋ sya cĩĩnde ye. 38 N ma -
sẽ ke pye, ye ma sya yee ye saa
ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, tẽ -sẽ kai-

nkãy pye, -ye koo sya cĩĩnde! Loo
na, ye ga le cã laha ye yee, ndoo
tesẽ ta Tuhufua Yãhã ne, loho sẽ n
yi wo nsoho wo ye.»
39 Pe n maha yee, poo ga u yigi,
u n wloho yi pe laam wo ma tɛr.
40 Loo kur ye, Yesu n ka maa
kuee Yurdane lafeŋ kũndi ngaa
ye. Koo fla kẽ Nsãn tuu cãã pye,
ma ba naa nawee- tãã naa n yi
loho wo.
41 Nabuar n pa Yesu fla na, ma
ba nii le pãã pe ya ye ma yee:
«Nsãn sẽ ba laanwɔ wĩĩ laa pye ye,
tuu -sẽ ba kai- nkãy byɛ cãã pãã
yaha dya nwo wĩĩ na, ke byɛ nii
cĩĩnde.» 42 Nawee- busãã n Yesu
ta pe Yatɛr ke fla na.

11

Yesu gbã yia

1 Yan ba dya waa yigi, u myaha
Laasar. U pye klo laa wo pe naa
n yee Gbetane. U syafa pye ke fla
na, Maari ma suhu u lɛfua Marti
ne. 2 Woo Maari nwo kẽ tuu ba
lasekole woo Yesu na, ma u yĩnyor
ta ma Yesu trɛ kluã u kẽ. Woo
laŋ Laasar kẽ tuu pye yanfua. 3 U
syafa n lɛhɛ wãã, pe ga Yesu yar u
naambiyãbua wee wãwee ye.
4 Yesu tuu le luhu, u n yee:
«Laasar yan nde saha u boo ye; te
ga ta nawee- n Yãhã fãngangbãŋ
yãã yĩnde ne, loo nde kãmay na
Yãhã Dya myaha ga yi.» 5 Marti
ma suhu u cĩĩfua Maari ne, ma
suhu Laasar ne, pe byɛ ntãŋ ba
dye Yesu tãy. 6 Yesu tuu u Laasar
yan wĩĩ luhu, tuu pye teelii wo,
u n kuee ma plii sĩĩ pye ke fla
na, 7 ma ba u kãnyãrwai pye ma
yee, pe dur ga Yudɛ kãntraha na.
8 U kãnyãrwai n u pye ma yee:
«Yĩŋfua, yagaa ya pe Yiifee- naa
n kɛ pe ma waa boo ntẽmbar ne
ke fla na, ma maha yee mboo ga
dur ga ke fla na!» 9 Yesu n pe yɛ̃
sya kakuãcran ne ma yee: «Per
neŋ laam wo, yai wee la lɛr sẽnsye
syãm, ma gbe sukũhũntãy na, ma
sya ga waa yainkɔŋ wo? Wii u
n yãr yai na, u sẽ n kũn ye, u
yãhãcãã- yãã, koo kẽ. 10 Wii u -
sẽ n yãr yĩmper wo, u n kũn, cãã-
wee u na ye, koo kẽ.»

11 Yesu tuu koo kaplãŋ pãã wa
pe ye, u n pe pye ma yee: «Wo
naambiyã Laasar sã n wãy; n n
gaha u gbã yir.» 12 U kãnyãrwai
n u pye ma yee: «Yĩŋfua, u ma
sã n wãy, u ga kãhã yir.» 13 U
Laasar wãku wĩĩ ne Yesu tuu ba
pãã pe ye, pe sẽ le war ye, ma yee
cĩĩnde wãy Yesu u n yãŋ. 14 Yesu
n le pãã laha pe ye loo na ma yee:
«Laasar ku. 15 Too sẽ pye ke fla na
ye, le tãy ra ye. Loo ga ta ye n ta
sroŋ ta ye Yatɛr. -Too ka u fla na!»
16 Loo na, Tema wii pe naa n yee
Didim, koo yĩntaha wuhuwãã, u
n pe kãnyãrwai mii pye ma yee:
«Wo bya, -too yir taha u na, waa
ku u ne.»

17 Yesu n ga dye gbe taha, ma
luhu pe Laasar le wa gbĩĩ wo ke
plii resyar kẽ. 18 Gbetane ke -
sẽ pye Yurusalɛm tãy kilo tãã syi,
19 Yiifee- busãã n ba pa Marti ye
fla na Maari ne, maa pe laŋ gbã
syar pe ye. 20 Marti tuu luhu Yesu
ma u n pai, u n ka maa u wãã;
Maari -sẽ pye u ba tege nii kaha
wo. 21 Marti n Yesu pye ma yee:
«Yĩŋfua, ma'a ne pye nwo, ta laŋ
saa ne ku ye. 22 Ke yagaa nge gɛ
na, n cã, ma'a ngii nar Yãhã ye,
ke ga le pye ma kẽ.» 23 Yesu n u
pye ma yee: «Ma laŋ ga yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na.» 24 Marti
n u yɛ̃ sya ma yee: «Driyɛ̃ ma ba
kua per gii, nawee- n ga yir gbã
wo, pe nii yrãŋ na, n cã Laasar bya
ga ba yir gbã wo, u nii yrãŋ na.»
25 Yesu n u pye ma yee: «Ndoo tẽ
ma gbã yiafua, tesẽ ndoo tẽ ma yrã
wããfua. Wii ma ra ta u Yatɛr, u
ma sya ku, u ga ba nii yrãŋ na.
26 Tesẽ, wii ma pye yrãŋ na, ma ra
ta u Yatɛr, ufua saa ku yãã ye. Ma
loo nde sya la cĩĩnde?» 27 Marti

n u yɛ̃ sya ma yee: «Ãwã Yĩŋfua,
n cã mboo kẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise ne, woo wii u ma Yãhã Dya,
woo wii u wãpaŋ bii cãã pãã yaha
driyɛ̃ nge wo.»
28 Marti tuu koo pãã wa, u n tɛr,
ma ga u cĩĩfua Maari yee, u sẽ ta
waa n yi le cãŋ na ye, ma u pye
ma yee: «U Yĩŋfua ma nwo, u ma
yee.»
29 Maari tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu,
u n yir farfar, ma ka Yesu fla na.
30 Yesu sẽ ba dye wa le klo wo ye.
Marti tuu ba u wãã sya teelii wo,
u pye nantãŋ koo fla na. 31 Yiifee-
mpãy pe pye Maari ne kaha wo,
ma naa u flaŋ, pe yãã u yir yi
farfar, pe n taha u na, ma yee u
yi n tɛr u n gaha wũn le gbĩĩ fla
wo.
32 Maari tuu ga nɔ Yesu fla na,
ma u yãã yĩnde ne, u n kãnklũy
gbãã Yesu yaha ye, ma u pye ma
yee: «Yĩŋfua, ma'a ne pye nwo, ta
laŋ saa ne ku ye.» 33 Maari naa
n wũn, woo ma suhu pe Yiifee-
mpãy ne pe ba pa u ne. Yesu tuu
pe yãã, u laam byɛ n wlãhã. 34 U
n pe yey ma yee, pe u le na? Pe n
u pye ma yee: «Yĩŋfua, pa ma ba
yãŋ.»
35 Yesu yĩntãm n yi. 36 Pe Yiifee-
pe loo yãã, pe n yee u dya ntãŋ
dye Yesu tãy cĩĩnde. 37 Poo mpãy
n -sẽ le pãã ma yee: «Woo wii tuu
u fũũ naa yĩmpɛ jaa u n waha n
yãŋ, u saa ne pye la u ta, dya nwo
ma n ku ye?»
38 Yesu n ka le gbĩĩ fla na, u laam
maha ba wlãhã u ye. Le gbĩĩ pye
nkɔŋ dyaŋ yãŋ mpĩy ntẽmblaha
fla na. Ntẽmbangbãŋ gaa pye, ke
ba paha tã le gbĩĩ yɛ̃ na. 39 Yesu
n yee pe ke ntẽmbangbãŋ kloŋ
kãã. U Laasar syafua Marti n Yesu
pye ma yee, ke nakugu dugu n yi,
pe ke le le gbĩĩ wo ke plii resyar
nanga. 40 Yesu n u pye ma yee: «N
sẽ ma pye la ma'a ra ta ma Yatɛr,
maa Yãhã fãngangbãŋ yãã yĩnde
ne?» 41 Pe n ke ntẽmbangbãŋ
kloŋ kãã. Yesu n yĩntaha kuã
yir wãã yãhãyĩŋ kuɛ ye ma yee:
«Ta Tuhufua Yãhã, taa ra wãnar
sya, n syaha wãã ma kẽ. 42 N cã
ma ra wãnar sya yalebyɛ. N le
pãã nabuar mii wĩĩ na, pe ra gbey
le, pe n waha cã mboo ma ra nɔ
wãã.»
43 Yesu tuu koo pãã wa, u n tẽ
sya fãnga ne ma yee: «Laasar,
yir yi!» 44 Laasar wii u ba ku, u
n yir yi, te trɛ ne tesẽ te kluɛ ne
te maha tã faasyĩmbɛhɛ taa ne; u
yĩntaha ba maha tã fai wo. Yesu
n pe nawee- pye ma yee: «-Ye u
sãhã yaha, tee tyii u na u n tɛr!»

Pe Yiifee- yahaseefa Yesu kɛ wãboo ne
(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Luke 22.1-2)

45 Pe Yiifee- mpãy pe ba pa
Maari ye fla na, poo busãã pe Yesu
yãã tuu nde pye, pe n u wĩĩ sya
cĩĩnde. 46 Mpãy n -sẽ yir, ma ka
Farisyɛ̃ ye fla na, maa le pãã pe
ye Yesu lii pye. 47 Loo na, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa n yir pe Farisyɛ̃ ne,
ma pe kaplãŋ cɛrfa wãã, ma le
pãã ma yee: «Waa pye mii dya
nwo ne? Ye sẽ yãã, u laanwɔ
wũhũ busãã pye. 48 Waa tyii u na,
nawee- byɛ ga ba u wĩĩ sya cĩĩnde,
Wɔrmefa ga ba wo Yãhã kangbãŋ
yoho pye klaha-, pe wo ter byɛ boo
tãŋ.»
49 Mpãy pe ba pe ya wãã, poo
nen waa pye, u myaha Kayifu,
woo kẽ tuu pye pe Yãhã yũndefa
yĩŋfua loo dyɛ. U n yir ma pe pye
ma yee: «Ye sẽ laa cã ye. 50 Ye
sẽ laam ga ye. Le puar wo dya
nen nwo ya boo, u n ku nawee-
kur byɛ wĩĩ na, wo terfa byɛ ma
n ku tãŋ ye.» 51 Kapãn nde le sya
yi u yɛ̃ wo, u sẽ cã ma yee u ya
laam kapãn sẽ ne le ba yi u yɛ̃ wo
ye. Tuu pye Yãhã yũndefa yĩŋfua
loo dyɛ, koo kẽ Yãhã n u ta u n
kapãn nde cãã pãã yaha ma yee,
Yesu yai u ku pe klofa wĩĩ na. 52 Le

sẽ maha pye pe terfa ya wĩĩ na ye.
Le pye Yãhã laampii kur byɛ wĩĩ
na, pe nii yĩmbui nen na, Yãhã
laampii mpãy byɛ pe cããŋ driyẽ
teebɛhɛ byɛ wo. 53 Koo per na, pe
n Yesu wãboo wĩĩ ta. 54 Loo n ta
Yesu sẽ maha naa u ya yar gbaa
na pe Yiifee- na ye; u n ka tũntũn
kusyĩnde laa wo, tẽyãfũũ klo tãy,
pe le yee Yɛflami, maa kuee ke fla
na u kãnyãrwai ne.

55 Yiifee- syayaha gbar ba gbe
taha. Nawee- busãã n yir kui byɛ
wo, ma dugu ga Yurusalɛm wo, pe
n gaha pe kapĩĩ loho wey, pe nii
gbɛgbɛ te gbar n cã dye. 56 Pe pye
Yãhã kangbãŋ wo, ma naa Yesu fla
kɛ, ma nii pe ya yey, ncã u ga pa
te gbar na laa? 57 Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa tesẽ pe Farisyẽ ne, pe ba yee,
wii ma Yesu niisaha cã, u le pãã pe
n ga u yigi.

12

Maari lasekole woo Yesu trɛ na
(Mat 26.6-13; Mar 14.3-9)

1 Te syayaha gbar ba kuee plii
kuay, Yesu n ka klo nde wo pe
n yee Gbetane, Laasar fla na, wii
Yesu ba u ta u n yir gbã wo, ma nii
yrãŋ na. 2 Pe n u nampay yi. Marti
naa te dir yĩntaha yi, Laasar pye
pe sedifa ne Yesu ne.

3 Maari n lasekole waa gbe bui
laa wo, le faa gboho. Pe woo
lasekole yee nardi, nawãm sẽ u
dir yey ye. U n woo lasekole gbe,
ma u woo Yesu trɛ na, ma dur ma
u yĩnyor ta ma Yesu trɛ kluã; ke
kaha byɛ n ga nii u lasekole dugu
fla. 4 Yesu kãnyãrwɛ waa pye,
Syikaryɔtefa Yuda, woo kẽ u n pai
Yesu yi u napĩĩ- kẽ. U n le pãã ma
yee, 5 a nwa pe sẽ u lasekole par
war nagbey sẽnsye syi, ma pe war
wãã fɛnfa kẽ ye? 6 Le sẽ nii mii u
naa fɛnfa fɛn di koo u n kapãn nde
pãã ye, u naa n yuhu, koo kẽ. Pe
kãnyãrwai war sakole pye woo ye,
pe ma war le, u ga mpãy yuhu yi.

7 Yesu n u pye ma yee: «Tyii cɔɔ
nwo na, ta kadye kẽ tuu gbihi wa
wãleŋ na gbĩĩ wo ke syi. 8 Fɛnfa ya
dyaŋ, pe ma ye ne yalebyɛ. Ndoo
-sẽ nwo, n saa ba pye ye ne per
gaa ye.»

9 Yiifee- busãã n Yesu wãpa wĩĩ
luhu ke Gbetane na, ma pa le klo
wo. Le sẽ -sẽ ba nii mii pe pa Yesu
ya wĩĩ na ye; pe ba pa pe n pai
Laasar bya yãã yĩnde ne, woo wii
Yesu ba u ta u n yir gbã wo, ma
nii yrãŋ na. 10 Pe Yãhã yũndefa
yĩŋfa n Laasar bya wãboo wĩĩ pãã
ta. 11 U wĩĩ ba Yiifee- busãã ta pe
n dur naa n yi poo kur ye, ma naa
Yesu woo ta pe Yatɛr, koo kẽ.

Nawee- Yesu sey ga dye Yurusalɛm wo
(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Luke 19.28-40)

12 Ke yĩŋsyii wo, nabuar mpãy
pe ba ka te gbar wĩĩ na, pe n luhu
Yesu ma u n pai ke Yurusalɛm wo.
13 Pe n mpẽŋ wan gbe, ma yi ga
Yesu wãã, ma nii nuhu di, ma nii
le gble ma n yee:
«Yĩŋfua mboo wii taa n pai Yãhã
myaha ne,
Yãhã ke kaa taha ma na,
mboo wii taa ma Yiisrɛfa
Yĩŋfua.»

14 Yesu n kãnkonyainge gaa
yãã, ma dugu nii ke na ma n gaha,
mii le bii cãã yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
15 «Syɔ̃ klofa, ye ma n fya ye,
ye yĩŋfua nwo u n pai,
kãnkonyainge gaa na, tuu
dugu nii.»

16 Yesu kãnyãrwai n kai- ngĩĩ
yãã wãyãã ya, pe sẽ waha ke
yĩntaha war le yale wo ye. Kur
kuɛ ye, Yesu tuu ba kuã yir ga
yãhãyĩŋ na nayɔ̃r ne, pe n cã le tai
cã ma yee, le ma le bii cãã yrũhũ
yaha wa Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee, nawee- ga ba Yesu sey, koo kẽ
pe n ba le yãã le pye koo syi.

17 Yesu tuu ba Laasar yee le gbĩĩ
laam wo, ma u ta u n yir gbã wo,

ma nii yrãŋ na, mpãy byɛ pe ba
pye ke fla na, pe naa Yesu wĩĩ pãã
le ne. 18 Loo nde n ta, pe nabuar
pe le luhu ma yee Yesu laanwɔ wĩĩ
nde pye, pe n pe ya wãã ga ta u
yahasee ye. 19 Pe Farisyɛ̃ n nii pe
ya pye ma yee: «Ye sẽ yãã, nawee-
byɛ n gaha u ye, nde saa laa yɔ̃ wo
kẽ ye.»

Jrɛkefa mpãy, Yiifee- sẽ me ye,
pe Yesu wĩĩ yey

20 Jrɛkefa mpãy ba pa te gbar
na Yurusalɛm wo, Yãhã seysaha
wo. 21 Poo mpãy n pa Filipe fla
na, u n yi klo nde wo pe naa n yee
Gbesyata, Galɛlɛ kãntraha na. Pe
n Yesu wĩĩ yey waha u ye ma yee:
«Yĩŋfua, wo n kɛ wo Yesu yãã.»
22 Filipe n le pãã Andere ye, pe n
ka pe syãm, maa le pãã Yesu ye.

23 Loo kur ye, Yesu n pe pye ma
yee: «U Nawee Puee myaha yiyale
nɔ wa. 24 Ta n kakuãcran nde
pãã ye ye: Sepua nen le ya ya,
le ma yee le sẽ tãhã le kãntraha
wo ma fĩy ye, le -sẽ ga kuee le ya
ya. Le ma -sẽ tãhã le kãntraha wo,
ma ku, ma fĩy, le ga pii buar see.
25 Wii ma yee u ya yĩŋ wãkɛ wĩĩ ya
le n tãy u ye, woofua ga ba u yĩŋ kɛ
laa; wii tuu -sẽ ga u ya yĩŋ wãkɛ
wĩĩ sye driyɛ̃ nge wo, woofua ga
ba cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã
wee le na ye. 26 Wii ma yee u ga ra
wĩĩ pye, u naa n taha ra na; n ma
pye na, u bya ga pye ke fla na. Wii
ma ra wĩĩ pye, ta Tuhufua Yãhã ga
ta u myaha n yi.

27 Yagaa, ta laam byɛ ma pe
wlãhã nii ra ye. Tẽ ga lii gɛ pãã n
sẽ cã ye; n yee la Yãhã ta Tuhufua,
le wãfãy yale kuã tɛr ra na, lii le
n pai nde? Aye, n saa loo pãã ye.
N pa koo wãfãy nge wĩĩ na, n ga
ke sya. 28 Ta Tuhufua Yãhã, ma
miingbãŋ ta ke n gboho!» Yĩmbui
laa n yir yãhãyĩŋ na ma yee: «N
ke gboho wa, n ga maha ke ta ke
n gboho.»

29 Nabuar rii te pye ke fla na,
ma ba le yĩmbui luhu, te n yee,
a yãhãgbãã tẽŋ kẽ. Mpãy naa n
yee, a yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa kẽ tuu
pãã Yesu ne. 30 Yesu n pe pye
ma yee: «Yĩmbui nde sẽ pãã ndoo
wĩĩ na ye, le pãã yii wĩĩ na ma
yee ye le luhu. 31 Yagaa, Yãhã
kasãhã ga too driyɛ̃fa na. Yãhã ga
driyɛ̃ nge yĩŋfua Setane kar wãã.
32 Ndoo ma ba kuã yir ta, n ga
ba ta, nawee- ter byɛ n pa ra ye.»
33 Yesu kaplãŋ ngĩĩ naa le yar, gbã
mpãy ter syi u n pai ku.

34 Pe nabuar n u yɛ̃ sya ma
yee: «Kãnde lii Yãhã le ta, le ma
le yrũhũ yaha ma yee, u Yãhã
Yĩndefua Crise saa ku yãã ye.
Mboo -sẽ pye mii ma yee, u Nawee
Puee ga ba kuã yir ta? Yoo kẽ u
Nawee Puee ne?» 35 Yesu n pe yɛ̃
sya ma yee: «U Cããfua ga maha
yalaale ya dye ye nsoho wo. Tee
-sẽ ma u Cããfua ne, ye naa n yãr
u ne, wam ma syi pe ba ye fe gbe
ye. Wii u n yãr wam wo, u sẽ u ya
kakuɛ cã ye. 36 Tee ma u Cããfua
ne, -ye u ta ye Yatɛr, ye nii cããfa.»
Yesu tuu koo pãã wa, u n tɛr,
maa wũhũ pe na deydey.

Mpãy pe sẽ Yesu ta pe Yatɛr ye

37 Yesu tuu sya laanwɔ wũhũ
busãã pye pe nawee- yĩnde na, pe
sẽ -sẽ u ta pe Yatɛr ye. 38 Loo gɛ -sẽ
ne faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa
bii cãã pãã yaha. U bii yee:
«Too ke Yãhã wũhũ pãã,
yoo ke sya wo ye?
Yoo Yãhã koho fãnga yãã,
ma le sya cĩĩnde?»
39 Poofa mii wĩĩ na, u Yisa maha
bii le cãã pãã yaha ma yee:
40 «Yãhã pe ta fũũ- wãŋ syi;
ke maha pe ta pe laam n
waha.
Mii loo sẽ ne ye, pe ma n yãŋ,
pe ga ke kai- yãã yĩnde ne,
pe ga ke war pe laam wo.
Pe ga ka Yãhã ye, ke n pe jaa yi
kãã

pe kapee- wãpyeŋ wo.»
41 Yisa tuu bii Yesu nayɔ̃r yãã,
koo kẽ u n bii kaplãŋ ngĩĩ pãã.
42 Pe yahaseefa mpãy -sẽ ba
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde. Pe sẽ -sẽ le
pãã ye. Pe ba fya pe Farisyɛ̃ na,
ma yee poo ma le pãã, pe ga pe
kar tã ke Yiifee- yawãhã nwoŋ na.
43 Ye sẽ yãã, pe naa myaha kɛ
nawee- ye, pe sẽ naa myaha kɛ
Yãhã ye ye, koo kẽ.
44 Yesu -sẽ ba le gbey pãã pe ye
ma yee: «Wii ma ra wĩĩ sya cĩĩnde
ma ra ta u Yatɛr, ndoo ya sẽ kẽ u ta
u Yatɛr ye, ufua ra Nɔwããfua bya
ta u Yatɛr. 45 Wii ma ra yãã, ufua
ra Nɔwããfua bya yãã. 46 N pa
driyɛ̃fa ye cãã- wãŋ syi dyaŋ, wii
ma ra ta u Yatɛr, ufua ma n kuee
wam wo ye. 47 Wii ma ra kaplãŋ
luhu, ma -sẽ ke sye, ndoo sẽ kẽ tẽ
ga ufua sãhã ye. Ye sẽ yãã, n sẽ pa
driyɛ̃fa wãsãhã yĩmbui ne ye, n pa
pe wãsyayaha yĩmbui ne. 48 Wii
ma ra sye, ma maha ra kaplãŋ sye,
u sãhãfua ma; kaplãŋ nkãy tẽ n
pãã, koo kẽ ke n pai u sãhã, driyɛ̃
ma ba kua. 49 Ye sẽ yãã, ta ya wĩĩ
sẽ ne tẽ n pãã ye; ta Tuhufua Yãhã
gii ke ra nɔ wãã, koo gɛ ra yar kai-
nkãy ne, n yai n ke tɔ̃r yar nawee-
na. 50 N -sẽ cã ke kai- nkãy ta, ke
cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Loo ne,
ta Tuhufua Yãhã ke ke kai- yar ra
na mii, n ke yar nawee- na koo
syi.»

13

Yesu u kãnyãrwai trɛ yee

1 Te syayaha gbar te ba gbe taha,
Yesu n cã u yale nɔ wa, yale lii
tuu ga yir driyɛ̃ nge wo, u ka
u Tuhufua Yãhã fla na. Driyɛ̃fa
mpãy byɛ pe ntãŋ dye u tãy, pe n
nii u wãm, u n ta pe ntãŋ n dye
kuee yai u tãy.
2 Yesu pye u kãnyãrwai ne
dir na yĩmper wo. Syikaryɔtefa
Syimu dya Yuda -sẽ nwo,
sãndãpee yĩŋfua Setane ba Yesu
wãyi wĩĩ le wa u laam wo, u Yesu
yi u napĩĩ- kẽ. 3 Yesu ba cã, woo
Yesu yi Yãhã fla na, u ga maha dur
ga Yãhã fla na, tesẽ Yãhã kai- byɛ
le soho u koho wo. 4 Yesu n yir dir
na, ma nayroho fɛr, ma lawey fai
laa gbe maha nsĩĩ wo. 5 Loo kur
ye, u n loho le tasangbãŋ wo, ma
nii u kãnyãrwai trɛ yee pe kẽ, ma
te kluã lawey fai lii ne, tuu ba gbe
maha nsĩĩ wo.
6 U n ba nɔ Syimu Pyar na, u n u
pye ma yee: «Yĩŋfua, mboo yai la
ma ra trɛ yee?» 7 Yesu n u yɛ̃ sya
ma yee: «Lii tẽ n pye nde, ma sẽ
le war ye, maa ba le war kur kuɛ
ye.» 8 Pyar n u pye ma yee: «Aye,
n saa sya yãã ma n ta trɛ yee ye.»
Yesu n u pye ma yee: «N ma yee
n sẽ ma yee ye, ma saa ba ma lay
yãã ra ye ye.» 9 Syimu Pyar n u
pye loo na ma yee: «Yĩŋfua, le ma
pye ke syi, ta trɛ yee, maha ra kluɛ
bya ne, ta yĩŋ bya ne.» 10 Yesu n u
pye ma yee: «Wii ma wey laha, u
trɛ ya ne te yai te yee, u n nii tãŋ
gbɛgbɛ. Ye nii wa gbɛgbɛ, ye byɛ
sẽ -sẽ me ye.» 11 Yesu ba cã wii u
n pai u yi u napĩĩ- kẽ, koo kẽ u n
yee pe byɛ sẽ me pe ma gbɛgbɛ ye.
12 Yesu tuu pe trɛ yee wa, ma u
nayroho le wa, u n dur ga tege nii
u niisaha wo, ma pe pye ma yee:
«Tẽ lii pye ye na, ye le war la?
13 Ye ra yee kaicãfua, ma maha ra
yee yĩŋfua. Le sroŋ, n ma koo syi.
14 Ndoo wii n ma ye yĩŋfua, ma
maha ma ye kaicãfua, ya'a yãã
ndoo tẽ ye trɛ yee, ye bya ye yai ye
naa ye trɛ yee yii kẽ! 15 Ye sẽ yãã,
kai ne tẽ pye yar ye na ma yee tẽ
ye pye mii, ye bya yai ye naa nii yii
ne koo syi! 16 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye, tẽntẽle sẽ tɛr u yĩŋfua yaha
ye, tesẽ tẽnlɛhɛ sẽ tɛr u lɛhɛfua
yaha ye. 17 Ye ma kai- ngĩĩ cã, ye
wĩĩ n tãy, -tee -sẽ naa koo pye!
18 Ye byɛ sẽ me tẽ n yãŋ ye.
Mpãy tẽ yãŋ yi, n pe cã. Lii le -sẽ
cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ

wo, loo ne le n pye yagaa. Le ma
le yrũhũ yaha ma yee: ‹Wii u wãã
n di ra ne, u wã klaha ma nii ra
napĩĩ.› 19 N ga cãã naa ke kai- tɔ̃r
ye ye, ke ma ba nii n pye, ye waha
cã ndoo ma ngii, ye le sya cĩĩnde.
20 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: N ma
nawee lɛhɛ wãã, wii ma ga u wĩĩ
sya, ndoo gɛ wĩĩ kẽ tuu sya. Wii
ma -sẽ ra wĩĩ sya, Yãhã gii ke ra
lɛhɛ wãã, koo gɛ wĩĩ ne tuu sya.»

Yesu yee u kãnyãrwɛ waa ga u yi u napĩĩ- kẽ
(Mat 26.20-25; Mar 14.17-21; Luke 22.21-23)

21 Yesu tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã
wa, u laam byɛ n wlãhã, u n yee:
«Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye
laam wo, waa ma u ga ra yi ta
napĩĩ- kẽ.» 22 U kãnyãrwai n nii
pe ya yãŋ n klaha, pe sẽ ba cã
yoo kẽ u naa n yãŋ ye. 23 U
Yesu kãnyãrwɛbua -sẽ pye, u ba
nii Yesu tãy. 24 Syimu Pyar n koho
yãhã wãã u ye, u Yesu yey yoo kẽ
u n yãŋ. 25 Woo kãnyãrwɛ nwo n
u ya kããŋ Yesu kuɛ ye, ma u pye
ma yee: «Yĩŋfua, yoo kẽ?» 26 Yesu
n u yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ ga dir
pãhã wãã wii kẽ, woo kẽ.» U n
dir raa gbe, ma te pãhã, ma te wãã
Syikaryɔtefa Syimu dya Yuda kẽ.

27 Yuda tuu te dir sya wa,
sãndãpee yĩŋfua Setane n dye u
laam wo. Yesu n u pye ma yee:
«Taa yee ma ga lii pye, le pye
farfar.» 28 Mpãy byɛ pe pye te dir
na, pe sẽ le war nwa Yesu n le
pãã Yuda ye ke dyaŋ ye. 29 Mpãy
naa le ga, a u Yuda tuu ma pe war
sakole ne, laa na Yesu yee, wãn tii
byɛ wĩĩ te ga ba pye poo na te gbar
nde na tẽ n pai, u te byɛ par. Pe
maha naa le ga, a laa na Yesu Yuda
pye u ngaa wãã nawãm kẽ.

30 Yuda tuu te dir sya wa, u n ta
tɛr yi ma tɛr. Yĩmper ba wɔ wa.

Yesu kãnfuɛ̃ laa yar u kãnyãrwai na

31 Yuda tuu yi tɛr wa, Yesu n u
kãnyãrwai pye ma yee: «Yagaa, u
Nawee Puee miingbãŋ ga yi, Yãhã
miingbãŋ bya ga yi u kãmay na.
32 Yãhã miingbãŋ ma yi u kãmay
na, Yãhã bya ga ba u miingbãŋ yi
ke ya kãmay na; ke ga ba le pye
yagaa.

33 Ta cĩĩfa, yalaale ga maha ra
yãã ye ne. Loo kur ye, ye ga
ba naa ra kɛ. Tẽ ba pe Yiifee-
yahaseefa yar lii ne, n ga maha ye
yar loo wĩĩ nen ya ne. Tẽ n gaha
na, ye saha ka ke fla na ye; n ga
ye bya yar le ne yagaa.

34 N ga kãnfuɛ̃ laa yar ye na: Ye
tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy;
ye ntãŋ pe dye ra tãy mii, ye bya
ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii
tãy koo syi! 35 Ye ntãŋ ma dye
yii tãy, nawee- byɛ ga cã pe yee
ta kãnyãrwai me ye ne.»

Yesu Pyar yar u ga ba woo wĩĩ kai tɛhɛ tãã
(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Luke 22.31-34)

36 Loo kur ye, Syimu Pyar n Yesu
yey ma yee: «Yĩŋfua, ma n gaha
na?» Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Tẽ
n gaha na, maa ba taha ra na kur
kuɛ ye, yagaa sẽ -sẽ kẽ ye.» 37 Pyar
n u pye ma yee: «Yĩŋfua nwa ma n
yee, n saha taha ma na yagaa ye?
N ma sya ga gbã yãã ma wĩĩ na, n
yɛr le na.» 38 Yesu n u yɛ̃ sya ma
yee: «Ma sẽ yee la maa ku ra wĩĩ
na? Ta n -sẽ cĩĩnde nde pãã ma
ye: Ngupuai saa kui wa ye, ma ga
ba ta wĩĩ kai wa tɛhɛ tãã, ma yee
ma sẽ ndoo cã ye.»

14

Yesu ya kẽ u ma Yãhã fla kãnde

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye
ma yee: «Ye ma syi ye laam n
wlãhã ye ye ye! -Ye koho taha
yaha Yãhã na, -tee -sẽ koho taha
yaha ra bya na! 2 Ta Tuhufua Yãhã
fla na, niisar nihi. Le ma ne pye
cĩĩnde sẽ ne ye, n ne ga pye n le

pãã ye ye. Ye sẽ yãã, n n gaha
niisar gbihi ye kẽ ke fla na. 3 N
ma ba ka, maa ye niisar gbihi wa,
n ga dur ba ye ye, n ba ye gbe ga
ta nii tãy koo fla na. Loo na, ndoo
tẽ ma na, ye bya ga ba pye koo fla
na. 4 Kãnde lii le n gaha ta kasaha
wo, ye loo kãnde cã.»
5 Tema n u pye ma yee: «Yĩŋfua,
too sẽ -sẽ ma kasaha cã ye, wo
ga pye mii wo koo fla kãnde cã?»
6 Yesu n u yɛ̃ sya ma yee: «Ndoo tẽ
ma le kãnde; ndoo tẽ ma le cĩĩnde;
ndoo tẽ ma le yrã. Waa saha ka
Yãhã fla na mii ndoo kãmay sẽ
ne ye. 7 Ye ma ndoo cã, ye ga ra
Tuhufua Yãhã bya cã. Ke yagaa
nge gɛ na, ye ke cã wa gɛ cã wa,
ye maha ke yãã wa yĩnde ne.»
8 Filipe n yee: «Yĩŋfua, ma
Tuhufua Yãhã yar wo na, loo ya ga
tãy wo ye.» 9 Yesu n u yɛ̃ sya ma
yee: «N ma ye ne le yale syi ma
na? Loo naa byɛ ne, ma sẽ maha
ra cã ye Filipe! Wii ma ra yãã,
ufua ta Tuhufua Yãhã yãã. Ma -sẽ
pye mii ma yee, n ta Tuhufua Yãhã
yar ye na? 10 Ma sẽ cã la ma yee,
ndoo tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne, wo
ma nen? Ta Tuhufua Yãhã, tesẽ
ndoo ne, wo ma nen. Kaplãŋ nkãy
tẽ n pãã ye ye, ndoo yɛ̃ kaplãŋ sẽ
kẽ ye; ta Tuhufua Yãhã gii, koo
ndoo ne, wo ma nen, koo kẽ ke koo
kai- ngĩĩ byɛ pye. 11 N yee, ndoo
tesẽ ra Tuhufua Yãhã ne, wo ma
nen, -ye le sya cĩĩnde! Ye ma yee
ye sẽ ra kaplãŋ sya cĩĩnde ye, kai-
nkãy ke n pye, -ye koo sya cĩĩnde!
12 Ta n cĩĩnde nde pãã ye ye: Wii
ma ra ta u Yatɛr, kai- nkãy tẽ n pye,
ufua bya ga waha koo pye. Tẽ nwo
n n gaha ta Tuhufua Yãhã fla na,
loo ga ta ufua n waha kai- nkãy
pye, ke tɛr gɛ tɛr ra wũhũ yaha.
13 Kai- nkãy byɛ tee ga ba nar ra
myaha ne, n ga ba ke pye ye kẽ,
ta Tuhufua Yãhã miingbãŋ n yi ta
kãmay na, ndoo wii n ma ke Dya.
14 Ye ma ngii nar ra myaha ne, n
ga ke pye ye kẽ.»

Yesu yɛ̃ tɛr Yãhã Yrã Fãnga wãnɔwãã ne

15 Yesu n maha yee: «Ta ntãŋ
ma dye ye tãy, ye ga ra kaplãŋ le
yaha ye laam wo, -ye naa koo pye!
16 N ga ra Tuhufua Yãhã nar ke
Koholefua waa nɔ wãã ye kẽ. Woo
kẽ Yãhã Yrã Fãnga ne. Le ga ba
pye ye ne yalebyɛ. 17 Loo cĩĩnde
Yrã saha pye yãã driyɛ̃fa ye ye. Pe
saha le yãã yĩnde ne ye, pe saha le
cã ye, koo kẽ. Yii poo na, ye le cã;
ye sẽ yãã, le ma ye ne, le ga dye
ye laam wo, koo kẽ.
18 N saa tɛr n ye yaha yii ya mii
ncir- wãŋ syi dyaŋ ye; n ga dur
ba ye ye. 19 Yalaale wo, driyɛ̃fa
saa ra yãã nantãŋ ye. Yii -sẽ ga
ba naa ra yãã. Ye sẽ yãã, n ma
yrãŋ na, koo kẽ ye bya ga ba nii
yrãŋ na. 20 Koo per ma nɔ, ye ga le
war ye yee, ndoo tesẽ ra Tuhufua
Yãhã ne, wo ma nen; tesẽ yii ndoo
ne, wo ma nen; ndoo yii ne, wo
ma nen. 21 Wii ma ra kaplãŋ le
yaha u laam wo, ma nii u troho
tãhã koo kãnde na, woo kẽ ta ntãŋ
dye u tãy. Woofua ntãŋ -sẽ ga dye
ra Tuhufua Yãhã tãy, ndoo bya, u
ntãŋ ga dye ra tãy, n ga ta u n ta
yãã.»
22 Yuda wii, Syikaryɔtefa Yuda
sẽ kẽ woo ne ye, u n Yesu pye ma
yee: «Yĩŋfua, maa pye mii ma ta
wii n ma yãã, pe driyɛ̃fa poo saa
ma yãã ye?» 23 Yesu n u yɛ̃ sya
ma yee: «Ta ntãŋ ma dye wii tãy,
ufua ga ra kaplãŋ le yaha u laam
wo; u ntãŋ -sẽ ga dye ra Tuhufua
Yãhã tãy. Ta Tuhufua Yãhã tesẽ
ndoo ne, waa pa ufua ye, wo ba
wo niisaha ta u ye. 24 Wii ma -sẽ
yee ta ntãŋ sẽ dye u tãy ye, ufua
saa ra kaplãŋ sya ye. Kaplãŋ nkãy
byɛ tẽ n pãã ye ye, ndoo yɛ̃ wũhũ
sẽ kẽ ye, ta Tuhufua Yãhã gii ke ra
nɔ wãã, koo yɛ̃ kaplãŋ kẽ.
25 Tẽ nwo n ma ye ne nantãŋ,
n koo kaplãŋ ngĩĩ byɛ pãã ye ye.
26 Yãhã Yrã Fãnga gii ke n pai nii

ye Koholefua, Yãhã ga ba ke nɔ
wãã ye ye ta draha wo. Loo Yãhã
Yrã Fãnga nde ga ba naa ye klaha
kai- byɛ ne, le ga ba naa ye laam
too kaplãŋ nkãy byɛ ne tẽ pãã ye
ye.
27 Tẽ nwo n n tɛr, n ga yrĩŋ yaha
ye na. Yrĩŋ mpãy pe ma ndoo
wãm, n ga maha poo wãã ye kẽ.
Ndoo yrĩŋ wee mii driyɛ̃fa yrĩŋ
dyaŋ ye. Ye ma syi ye laam n
wlãhã ye ye ye, ye ma n fya ye!
28 Tẽ ye yar ma yee n ga tɛr, tẽ
ba dur ba ye ye, ye le luhu wa. Ta
ntãŋ ma dye ye tãy cĩĩnde, ye ga
ne naa nuhu di ta wãka wĩĩ na ta
Tuhufua Yãhã fla na. Ye sẽ yãã,
ta Tuhufua Yãhã tɛr ndoo yaha.
29 Yagaa, n ye cãã yar wa koo kai-
ngĩĩ ne. Loo na, ke ma ba nii n pye
yaliile wo, ye ga le sya cĩĩnde ne tẽ
naa n pãã ye ye. 30 Draha sẽ gboho
ra ye nantãŋ ta n ga kaplãmbuar
pãã ye ne ye. Ye sẽ yãã, driyɛ̃
yĩŋfua Setane ma u n pai ra fla na.
U saha yia ra na laa ne ye. 31 N -
sẽ yai n ta, driyɛ̃fa n cã pe yee ta
Tuhufua Yãhã ntãŋ dye ra tãy, ke
kai- nkãy byɛ yar ra na, koo kẽ tẽ
n pye.
-Ye yir yi nwo, wo n tɛr!»

15

Yesu yee woo tuu ma cĩĩnde defĩĩ katyigi

1 Yesu n maha u kãnyãrwai yar
ma yee: «Ndoo tẽ ma cĩĩnde defĩĩ
katyigi tepeŋ, ta Tuhufua Yãhã
koo ke ma ke gbihifua. 2 Kayay rii
te ma ra na, te ma yee te sẽ n sa
ye, ke re cɛr n kãã. Tii ma -sẽ n sa,
ke too sã ma te gbihi, ma n ta kaa
n taha te wãsa na. 3 Yii mpãy tee
mii kayay tii dyaŋ te gbihi wa, ta
kapãn ne le ye ta koo syi. 4 Loho
ke sẽ waha n yi ra nsoho wo ye wĩĩ
ne ye mii, -ye bya ye nii ra wĩĩ ne
ke syi. Ye katyigi kayaŋ gaa yãã
yãã la, pe cɛr miy yaha, ke n sa
yãã? Yii ma yee ye sẽ ra yigi, wo
n nii loho sẽ n yi wo nsoho wo ye,
yaa nii koo kayaŋ nge wãŋ syi, ye
saa sa yãã ye.
5 Ndoo tẽ ma ke tepeŋ, yii -sẽ ma
te kayay. Wii ma nii loho sẽ n yi
u nsoho wo ra wĩĩ ne ye, ta bya n
-sẽ nii loho sẽ n yi ra nsoho wo u
bya wĩĩ ne ye, woofua nwo na u ga
kayũhũ sa gboho. Wii ma -sẽ u ya
cɛr kãã ra na, woo saa waha naa n
yigi laa gɛ ye ye. 6 Wii ma sye, u sẽ
ta wo n nii loho sẽ waha n yi wo
nsoho wo ye, woofua nwo ga nii
mii ke kayaŋ wãŋ syi dyaŋ, kayaŋ
gii pe ma ne cɛr, pe gbe ga miy
yaha, ke n waha. Ke ma waha wa,
pe ke pãã ga le naa wo, ke n suhu.
7 Ya'a ra wĩĩ yigi, loho sẽ waha n yi
ye nsoho wo ra ne ye, ya'a sya lii
syi nar Yãhã ye, ke ga le pye ye kẽ.
8 Ya'a sya ma kayũhũ sa gboho, loo
nde ga ra Tuhufua Yãhã miingbãŋ
yi. Nawee- ga maha cã pe yee, ye
ma ra kãnyãrwai.
9 Ta ntãŋ pe dye ra Tuhufua
Yãhã tãy mii, ye byɛ ntãŋ dye ra
tãy koo syi dyaŋ. Ye tyii ye ntãŋ
n dye kuee yai tãŋ ra tãy! 10 Tẽ
ra Tuhufua Yãhã kaplãŋ sya, loo
le ta ra ntãŋ n dye kuee u tãy. Ye
bya, ya'a ra kaplãŋ sya, ma nii ke
pyefa, ye ntãŋ ga dye kuee ra tãy
koo syi dyaŋ. 11 N loo nde pãã ye
ye, ye n waha ta nuhu ter syi yãã,
ye laam byɛ n nii nuhu fla ye ye.
12 Lii tẽ n kɛ ye ye loo ne nde:
Ye ntãŋ pe dye ra tãy mii syi, ye
tyii ye ntãŋ n dye yii tãy koo syi!
13 Ma'a ma naambiyãm gbã sya
ma ku pe draha wo, ntãŋ mpãy
wãdye saa waha tɛr loo nde yaha
ye. 14 Lii tẽ n pãã ye ye, ye ma
ke sya ma nii ke pyefa, ye ga kuee
yai tãŋ ra naambiyãm. 15 N sẽ ye
yãŋ ra tẽntẽbir ye, n ma ne pye tẽ
ye yãŋ ta tẽntẽbir, n ga ne ta laam
wũhũ tɔ̃r naa n yar la ye na? N
ye yãŋ ra naambiyãm, mii loo sẽ
ne ye, n saa ne ta ye ne ta wĩĩ laa
gɛ cã ta Tuhufua Yãhã wĩĩ ne ye.

16 Yii la tee ra yãŋ yi? Ndoo sẽ na
tẽ ye yãŋ yi, ma yee kayay tii syi
te sa n gboho, -ye nii koo syi dyaŋ,
ye naa kayũhũ pye, kayũhũ nkãy
ke n ma-? Ye ma ngii ngii nar ra
Tuhufua Yãhã ye ra myaha ne, ke
ga ke pye ye kẽ. 17 N yee, ye tyii
ye ntãŋ na pe n dye ga pe ya tãy,
loo ne tẽ sroŋ n kɛ ye ye.»

Yesu tesẽ u kãndeyãrfa ne, pe wĩĩ sye driyɛ̃fa ye

18 Yesu n maha yee: «Driyɛ̃fa
ma napĩr le ye ne, ye le cã pe cãã
napĩr le wa ra ne, ma cã ba nɔ ye
na. 19 Ke ma ne pye ye ma driyɛ̃fa
ne yĩmbui nen na, pe ga ne naa
n tãy ye ne. Pe ga ne ye tɔ̃r naa
n yigi pe ya ne. Tẽ -sẽ nwo, tẽ ye
tyɔ̃r yi kãã driyɛ̃fa kuɛ koho ye, ye
n nii ye sẽ n tɔ̃r pe ne ye, loo ne le
pe ta ye wĩĩ n fũhũ pe ye. 20 -Ye ye
laam too nde na tẽ ba ye pye ma
yee: Tẽntẽle sẽ tɛr u yĩŋfua yaha
ye. Pe ma ra ka n nuhu, pe ga ba
naa ye bya pye ke syi. Pe ma ra
kaplãŋ sya, pe ga ba naa ye bya
wũhũ sya. 21 Ta myaha ga ta, pe n
koo kai- ngĩĩ byɛ pye ye na. Pe tee
mii pe sẽ Yãhã cã ye, koo gii ke ra
lɛhɛ wãã.

22 Ke ma ne pye n sẽ pa ma
ba Yãhã laam wũhũ tɔ̃r pe ye ye,
kapee- saa ne pye pe yĩŋ na ye.
Yagaa tẽ -sẽ nwo tẽ Yãhã laam
wũhũ tɔ̃r pe ye, pe saha yee poo
sẽ laa cã wa, ma naa kapee- pye
ye. 23 Ta wĩĩ ma fũhũ wii ye, ta
Tuhufua Yãhã wĩĩ bya fũhũ ufua
ye. 24 Ke ma ne pye, n sẽ laanwɔ
wũhũ pye pe n yãã yĩnde ne ye,
nkãy syi nawee waa sẽ ke pye yãã
ye, kapee saa ne pye pe yĩŋ na
ye. Yagaa n -sẽ nwo tẽ laanwɔ
wũhũ pye pe n yãã, wo wĩĩ n
maha fũhũ pe ye, ndoo, tesẽ ra
Tuhufua Yãhã ne. 25 Kai- ngĩĩ byɛ
n pye, kapãn lii le bii cãã yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo, loo ne le n
pye. Loo kapãn nde: ‹Ta wĩĩ fĩhĩ
ka fũhũ pe ye ke dyaŋ, laa sẽ ne
laa ne ye.›

26 Koholefua wii u ma paŋ na,
woo kẽ Yãhã Yrã lii ne pe n yee
Yãhã Cĩĩnde Yrã. N ga ba le nɔ
wãã ye kẽ Yãhã kãmay na, le n ba
ra wĩĩ pãã. 27 Ye bya, tee -sẽ mii ra
ne ta tẽn fegbesaha wo, ye ga ba
naa ra wĩĩ pãã yii ndoŋ.»

16

1 Yesu n maha u kãnyãrwai pye
ma yee: «N koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r ma
ye yar, ke ma ba nii ye dye, ye ma
n ba dur yi ra kur ye ye. 2 Pe ga
ba ye tã Yiifee- yawãhã nwey na.
Yalaa ga ba nɔ, ye boofa gɛ ga ba
naa le ga, a poo Yãhã laam wũhũ
pye ke syi. 3 Pe tee mii pe sẽ Yãhã
cã war ye, pe sẽ maha ra bya cã
war ye, pe ga ba tee naa n pye ke
syi. 4 N koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r ma ye
yar, yalaale wo pe ma ba yir ke
wãpyeŋ na, ye waha le cã ye yee,
n ba le cãã tɔ̃r wa ye ye. N sẽ ba
cãã koo ngĩĩ tɔ̃r ye ye ye, n pye ye
ne yalebyɛ, koo kẽ.»

Yãhã Yrã Fãnga tẽn

5 Yesu n maha yee: «Yagaa, n
nwo tẽ ga tɛr ra Tuhufua Yãhã fla
na, koo gii ke ra nɔ wãã. Yii waa
gɛ sẽ -sẽ ra yey ma yee ma n gaha
na ye. 6 N le cã nkãy tẽ n pãã ye ye,
koo kẽ ke ye laam wlãhã. 7 Cĩĩnde
-sẽ ne tẽ n yar ye na; n ma tɛr, ke
ga puar ye na. N ma yee n sẽ tɛr
ye, u Koholefua wii u yai u pa ye
ye, u saa pa ye. N ma -sẽ tɛr, n n
gaha u nɔ wãã ye ye. 8 Woo nwo
ma ba pa, u ga ba driyɛ̃fa yar pe
n cã pe plaha pe kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye, pe plaha nkãy kuɛ ye ke
sroŋ, pe maha plaha Yãhã kasãhã
kuɛ ye. 9 Pe kapee- wãpyeŋ kuɛ
ye, pe plaha. Pe sẽ ra ta pe Yatɛr
ye, koo kẽ. 10 Kai- nkãy ke sroŋ,
pe plaha koo kuɛ ye. N n gaha ra
Tuhufua Yãhã tãy, waa saa ra yãã
nantãŋ ye, koo kẽ. 11 Yãhã kasãhã
kuɛ ye, pe maha plaha. U driyɛ̃

yĩŋfua Setane sãhã wa, u fãnga
pye klaha- wa, koo kẽ.
12 Kai- busãã ma ra yɛ̃ na wãtɔ̃r
wũhũ ye ye, ye sẽ -sẽ ga waha ke
yĩntaha war yagaa ye. 13 Yãhã Yrã
lii le ma cĩĩnde ne, le ma ba pa,
loo le ga waha ba naa ye sroŋ ke
cĩĩnde byɛ wo. Le ya laam wũhũ
sẽ kẽ le n pai ta le naa n tɔ̃r ye
ye ye. Kai- nkãy byɛ le luhu Yãhã
ye, koo kẽ le n pai tɔ̃r naa ye yar,
tesẽ nkãy ne ke ga ba dye kur ye.
14 Le ga ba naa ra kai- sya ra ye, le
ba tɔ̃r naa ye yar. Le ga ba ta ra
myaha n yi koo syi ne. 15 Lii ma
pye ra Tuhufua Yãhã wĩĩ, le ma ra
bya wĩĩ. Loo ne ra n yee, Yãhã Yrã
Fãnga ga ba ra kai- sya ra ye, le ba
tɔ̃r naa ye yar.»

Laanwlaŋ wã klaha nuhu

16 Yesu n maha yee: «Saa ma
pye, ye saa ba ra yãã ye. Loo kur
ye, saa ma maha pye, yaa ra yãã.»
17 U kãnyãrwai mpãy n pe ya
yey le ne ma yee: «Ye nde yĩntaha
cã la u ne tuu n tɔ̃r, ma nii wo
pye ma yee: ‹Saa ma pye, ye saa
ba ra yãã ye. Loo kur ye, saa ma
maha pye, yaa ra yãã.› Ma suhu
nde ne tuu maha yee: ‹N n gaha
ra Tuhufua Yãhã tãy.› 18 Tuu yee
saa, saa gii gɛ kẽ koo ne u n yãŋ?
Nkãy ter tuu n tɔ̃r wo ye ngĩĩ, waa
sẽ ke yĩntaha cã u ne ye.»
19 Yesu tuu cã pe u kaplãŋ
yĩntaha kɛ u ye, u n pe pye ma
yee: «Nde tẽ tɔ̃r yar ye na ma
yee, saa ma pye, ye saa ba ra yãã
ye. Loo kur ye, saa ma maha pye,
yaa ra yãã. Loo nde syi wĩĩ la tee
nii yii yey le yĩntaha ne? 20 Ta
n cĩĩnde nde pãã ye ye: Ye mii
yaa ba naa kayaaŋ miyãhã wũn
ta wĩĩ na. Loo ga ba nuhu yigi
driyɛ̃fa kẽ. Cĩĩnde, ye laam ga ba
wlãhã. Kur ye, ye laanwlaŋ ga ba
wã klaha nii nuhu.
21 Ta n laa tɔ̃r yar ye na: Lai ma
cɔɔ yigi u n ga see, u ma u ya fɛn
yãŋ, u laam ga wlãhã. U ma -sẽ
waha see wa, ma ke pẽyãhã yãŋ,
u ga faha te fɛn byɛ yaha, tii tuu
sya. U ma yãŋ u ga yãã u nawee
see le driyɛ̃ wo, loo nde n nuhu
yigi u kẽ. 22 Ye byɛ sẽ na ke syi
yagaa, ye laam pe wlãhã ye ye?
Waa maha ba wii yãã yahamba,
ye laam n nii nuhu fla, waa gɛ saa
waha poo nuhu yi kãã ye laam wo
ye.
23 Koo cãã nge ma ba nɔ, ye saa
maha ba ra yey laa ne ye. Ta n
cĩĩnde yar ye na, ya'a ba nii nkãy
nar Yãhã ye ra myaha ne, ke ga
ba naa ke pye ye kẽ. 24 Ma sya ba
waa yagaa na, ye sẽ ngaa nar yãã
Yãhã ye ra myaha ne ye. -Ye naa
ke nar, ke ga ye kẽ, ye laam n nii
tãŋ ye ye nuhu fla.»

Yesu driyɛ̃ yia

25 Yesu n maha yee: «N koo
ngĩĩ byɛ tɔ̃r ye ye kakuãcraŋ ne.
Yalaale -sẽ nde le n pai, le ma ba
nɔ, n saa ba ra Tuhufua Yãhã wĩĩ
laa tɔ̃r ye ye kakuãcraŋ ne nantãŋ
ye. N ga ba ke byɛ tɔ̃r naa n yi ye
ye gbaa na. 26 Koo cãã nge ma ba
nɔ, ndoo ya sẽ kẽ tẽ ga ba naa ra
Tuhufua Yãhã nar ye kẽ ye. Ye byɛ
ga ba waha naa Yãhã nar yii ya ra
myaha ne. 27 Ye sẽ yãã, ye ntãŋ
dye ta Tuhufua Yãhã tãy. Ta ntãŋ
dye ye tãy, ye maha le sya n yi
ke tãy, koo kẽ. 28 N yi ra Tuhufua
Yãhã tãy, ma pa driyɛ̃ wo. N nwo,
yagaa tẽ ga yir driyɛ̃ wo, n dur ga
ra Tuhufua Yãhã tãy.»
29 U kãnyãrwai n u pye ma
yee: «Yagaa woo sẽ na taa tyii
kakuãcraŋ wãpãã na, ma gbihi
pãã n yi gbɛgbɛ? 30 Yagaa woo, wo
fĩhĩ le sroŋ cã laha taa kai- byɛ cã
tãŋ, nawee laam wĩĩ laa sẽ wũhũ
ma na ye. Koo syi kẽ, wo n ma ta
wo Yatɛr, ma cã ma yi Yãhã tãy.»
31 Yesu n pe pye ma yee: «Yagaa
woo la tee ra ta ye Yatɛr? 32 N -sẽ
cã, yale laa nde le n pai, le nɔ wa
gɛ nɔ wa, ye byɛ ga ba fã cããŋ tɛr
ra yaha, yii wuhu na, ra n kuee nii

ya. N -sẽ cã, n saa ba kuee nii ya
ye, ta Tuhufua Yãhã ga ba pye ra
ne. 33 N koo ngĩĩ byɛ pãã ye ye, ye
waha yrĩŋ yãã. Yaa fɛn yãã driyɛ̃
koho wo, -tee -sẽ tetege le yii na, n
yia wa driyɛ̃ na.»

17

Yesu kai- busãã pãã Yãhã ne,
ma ke nar u nawee- wĩĩ na

1 Yesu tuu pãã wa ke syi, u n
yĩntaha kuã yir wãã ncaha ye, ma
u Tuhufua Yãhã pye ma yee:
«Ta Tuhufua, le yale nɔ wa, ta
ma Dya miingbãŋ n yi, u bya n
-sẽ ta ma miingbãŋ n yi. 2 Ma
nwo, taa fãnga byɛ wãã u kẽ,
ma yee nawee- mpãy taa wãã
u kẽ, u waha pe ta pe n cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye. 3 Cĩĩnde yrã, le wĩĩ le ma lii
ne loo ne nde: Nawee- n waha
ma cã, mboo wii ya taa ma
cĩĩnde Yãhã, pe maha Yesu Crise
cã, woo wii taa nɔ wãã pe ye.
4 N ma myaha gboho kãntraha
na. Taa ra taha lii na, n le byɛ
yĩntaha yi. 5 Ta Tuhufua, cãã gii
cãã driyɛ̃ sẽ bii tãhã wa ye, n
pye ma tãy ma nayɔ̃r wo. Yagaa,
ta, ra miingbãŋ n yi, -taa ra gbe
ga ta mii tãy too nayɔ̃r wo!
6 Nawee- mpãy raa tyĩn sya
driyɛ̃ koho wo, pe ma ma wãm,
ma pe wãã ra kẽ, pe n nii ra
wãm. N ta pe n ma miingbãŋ
cã. Pe ma kapãn le yaha pe
laam wo. 7 Yagaa, pe cã ngii taa
wãã ra kẽ, ke yi ma fla na. 8 Ma
sẽ yãã, kaplãŋ nkãy taa pãã ra
ye, n ba ke byɛ tɔ̃r pe ye, pe n ke
sya. Pe mii pe le yãŋ cã ma yee,
tẽ sroŋ yi ma fla na, ma maha
yee, a mboo taa ra nɔ wãã.
9 N ma nar poo nawee- mii wĩĩ
na. N sẽ ma nar driyɛ̃fa wĩĩ na
ye. Mpãy taa wãã ra kẽ, n ma
nar poo wĩĩ na. Pe ma ma wãm.
10 Ta kla, ma kla; ma kla, ra bya
kla kẽ. Ta miingbãŋ n yi poo
kãmay na. 11 N nwo, yagaa tẽ
ga ka ma fla na. N wee tẽ n tɔ̃r
kãntrahafa ne nantãŋ ye, poo -
sẽ mii pe n tɔ̃r kãntrahafa ne.
Ta Tuhufua Yãhã, mboo wii ma
kai- laha, koho paha tã pe na
ma myaha wĩĩ na, myaha gii raa
wãã ra kẽ, pe n waha wãã le,
pe nii yĩmbui nen ne ma dyaŋ
ra ne. 12 Tẽ pye pe ne, mpãy
taa wãã ra kẽ, n paha pe na ma
myaha fãnga kãmay na. Waa gɛ
sẽ plaha ye, ma yi kãã wii na tuu
ba yai wãplaha ne, loo ne Yãhã
sabangbãŋ ke le cãã tɔ̃r yaha.
13 Yagaa tẽ ga ka ma fla na,
koo syi kẽ ta nii n pãã ke syi,
tẽ nwo nantãŋ kãntraha na pe
ne. Loo n waha ta pe laam n
nii tãŋ ta nuhu ne. 14 N ma
kapãn tɔ̃r yar pe na, pe wĩĩ n
fũhũ driyɛ̃fa ye. Pe wee driyɛ̃fa
kãnde wo ye, mii ta dyaŋ tẽ wee
driyɛ̃fa kãnde wo ye, koo kẽ.
15 N sẽ ma nar taa pe gbe yi
kãã driyɛ̃ wo ye, n ma nar, ma
naa pe paha sãndãpee yĩŋfua
Setane na. 16 Pe wee driyɛ̃fa
kãnde wo ye, mii ta dyaŋ tẽ wee
driyɛ̃fa kãnde wo ye. 17 Pe ta pe
n sroŋ nii ma wãm, ma cĩĩnde
kãmay na. Ma kapãn loo ne le
ma cĩĩnde. 18 N pe lɛhɛ wãã
driyɛ̃ wo, mii taa ra lɛhɛ wãã
driyɛ̃ wo mii syi. 19 N nii wãã n
tãŋ ma kẽ poo wĩĩ na, ke syi pe
byɛ n waha sroŋ nii ma wãm pe
ya ndoŋ, ma cĩĩnde kãmay na.
20 N sẽ -sẽ ma nar poo ya wĩĩ
ne ye. Mpãy byɛ pe ga ba poo
kaplãŋ sya, pe ra ta pe Yatɛr, n
ma nar pe bya wĩĩ na. 21 N ma
nar pe byɛ n waha wãã le, pe
nii yĩmbui nen na. Too nii nen
wii wo syãm ma ne, n ma nar
pe waha nii koo syi dyaŋ, poo
tesẽ wo syãm ne. Driyɛ̃fa n loo
yãã, pe cã pe yee, mboo taa ra
lɛhɛ wãã. 22 Nayɔ̃r rii taa wãã
ra kẽ, n te syi wãã pe kẽ, pe n

waha nii nen mii wo dyaŋ too
ma nen. 23 Wo ma nen, mboo ra
ne; tesẽ wo ma nen, ndoo poo
ne. Loo ga ta pe n wãã le, pe nii
yĩmbui nen na. Ke syi, driyɛ̃fa
ga cã pe yee, mboo ma ra lɛhɛ
wãã, tesẽ ra ntãŋ pe dye ma tãy
mii, ta nawee- bya ntãŋ dye ma
tãy koo syi.
24 Ta Tuhufua, mpãy taa wãã
ra kẽ, n n traha pe ba pye ra ne
fla ngii na n n pai pye. Koo syi,
pe ga waha ra nayõr yãã yĩnde
ne, tii taa wãã ra kẽ. Driyɛ̃ sẽ bii
tãhã wa ye, ta ntãŋ bii dye ma
tãy, koo kẽ.
25 Ta Tuhufua, mboo wii taa
sroŋ, driyɛ̃fa sẽ ma cã ye, ndoo -
sẽ ma cã, ta nawee- bya cã mboo
taa ra lɛhɛ wãã. 26 N ta poo n
ma myaha cã, n ga ta kaa naa
n taha ke wãcãŋ na pe ye. Koo
syi, ta ntãŋ pe dye ma tãy mii,
pe bya n waha nii ke syi, ta wĩĩ
n maha nii pe laam wo.»

18

Yesu wãyigi
(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Luke 22.47-53)

1 Yesu tuu ba Yãhã nar wa, u n
ka u kãnyãrwai ne Sedrõ lankloŋ
kũndi ye. Katyir lankua waa pye
ke fla na. Pe n dye u katyir lankua
laam wo.
2 Pe naa n gaha koo fla na sɔɔ.
Yuda wii tuu yi Yesu kur ye, u
bya ba ke fla saha cã. U n ke
fla saha yar Yesu napĩĩ- na. 3 U
n ka Wɔrmefa seraasyi ndreŋ ne,
ma suhu ke Yãhã kangbãŋ sẽŋfa
ne u katyir lankua wo. Pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe Farisyɛ̃
ne, poo me pe ba pe lɛhɛ wãã.
Terbuhu pye pe ye, tesẽ naaloho
ndyan ne, ma suhu naanmiy wãn
ne.
4 Yesu tuu -sẽ ba cã wa lii le ga
ba u dye, u n pe wãã ga, maa pe
yey: «Yoo tee n kɛ?» 5 Pe n u pye
ma yee: «Nasarɛtefa Yesu too n
kɛ.» Yesu n yee: «Ndoo tẽ ma
woo.» Loo yale wo Yuda pye u ba
yɛr pe ne, Yuda wii tuu pye Yesu
yifua u napĩĩ- kẽ. 6 Yaliile Yesu le
pãã ma yee, ndoo tẽ ma woo, pe
n kũn dur kur kuɛ ne, ma laha n
too. 7 U n pe yey yahamba: «Ah
yoo tee n kɛ?» Pe n maha u pye:
«Nasarɛtefa Yesu.» 8 U n yee: «N
sẽ le pãã wa la ye ye, ma yee ndoo
tẽ ma woo? Ke ma pye ndoo tee
n kɛ, ye tyii ta kãnyãrwai na, pe
n tɛr.» 9 Tuu loo pãã ke syi, lii u
naa n pãã Yãhã ye ke yĩmper wo,
loo ne le pye. Loo ne nde: «Yãhã,
nawee- mpãy taa ba wãã ra kẽ,
nawee nen gɛ sẽ plaha ra ye ye.»
10 Syimu Pyar -sẽ pye yũntrũhũ
ne. U n le tyĩn yi yũnsyihi wo,
ma Yãhã yũndefa yĩŋfua tẽntẽ
Malsyii kãndigi ndityɛ gbã cɛr.
11 Loo na, Yesu n u Syimu Pyar
pye ma yee: «Ma yũntrũhũ le
yũnsyihi wo. Ma sẽ cã la n yai n
ke kayĩhĩ sya, kii ra Tuhufua Yãhã
tuu wãã ra kẽ?»
12 Yesu tuu kãhã loo nde pãã
wa, nawee- mpãy pe pye Yuda ne,
pe n Yesu yigi, ma u pua, 13 ma
cãã ka u ne Yana fla na, Yãhã
yũndefa yĩŋfa mpãy waa. Loo dyɛ
Kayifu woo tuu ba Yãhã yũndefa
yĩnfar yãã. U ba Yana pueesya sya
cɔɔ. 14 Woo kẽ tuu maha ba Yiifee-
yahaseefa pye ma yee, a ter nawee
nen ma ku nabuar wĩĩ na, koo ke
puar.

Pyar Yesu wĩĩ kai
(Mat 26.69-70; Mar 14.66-68; Luke 22.55-57)

15 Syimu Pyar tesẽ Yesu
kãnyãrwɛ waa ne, pe n taha Yesu
na, ma ka Yana fla na. Yãhã
yũndefa yĩŋfua ba u kãnyãrwɛ
nen nwo cã lɛ wa, woo n waha dye
u Yãhã yũndefa yĩŋfua kangbãŋ
ndyin wo.
16 Syimu Pyar ya n kuee kãndi
wo kapahayɛ̃ na. U kãnyãrwɛ wii
tuu u Yãhã yũndefa yĩŋfua cã, u n

ka maa pãã u kapahayɛ̃ sẽŋsyale
ne, ma Syimu Pyar yigi dye loo na.
17 Ke kapahayɛ̃ sẽŋsyale n u
yey ma yee: «Ah ndee, dya nwo
kãnyãrwai waa kẽ ma bya ne!»
Pyar n yee: «Aye, poo waa sẽ kẽ
ra ne ye.»
18 Wɛr tii naa n pai ke dyaŋ, pe
tẽntẽ- tesẽ pe Yãhã kangbãŋ sẽŋfa
mpãy ne pe pye ke fla na, pe ba
naa tar, ma naa n waha. Pyar bya
pye pe ne, ma naa naa waha.

U Yãhã yũndefa yĩŋfua Yesu yey
(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Luke 22.66-71)

19 U Yãhã yũndefa yĩŋfua Yana
n Yesu yey ma yee: «Mpãy poo pe
ma ma kãnyãrwai? Kai- nkãy syi
koo taa nawee- klaha?» 20 Yesu
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ba
naa nawee- klaha Yiifee- yawãhã
nwey wo, tesẽ Yãhã kangbãŋ wo,
Yiifee- byɛ naa pe ya wãã too flɛ
nde wo. N ke kai- byɛ pãã naa n
yi, n sẽ kaplãŋ nkãy wũhũ naa n
pãã ye, nawee- byɛ ke cã. 21 Nwa
ta ma n nii le yey ndoo ye? Le
ma pye ke dyaŋ, mpãy pe naa ta
kaplãŋ luhu, le yey poo ye, poo le
cã.»
22 Tuu naa n pãã ke dyaŋ, pe
Yãhã kangbãŋ sẽŋfa mpãy pe pye
ke fla na, poo nen waa n u fey, ma
u pye ma yee: «Nwa ta ma n nii
n pãã Yãhã yũndefa yĩŋfua ne ke
dyaŋ?» 23 Yesu n u pye ma yee:
«N ma tee pãã, le tɔ̃r ra ye lii tẽ
pãã wãpee. Ke ma -sẽ pye cĩĩnde
tẽ pãã, nwa ta ma n ta fey?» 24 Loo
kur ye, Yana n Yesu nɔ wãã u Yãhã
yũndefa yĩŋfua Kayifu fla na. Ke
namihi pye u na nantãŋ, pe ba u
pua yigi.

Pyar maha Yesu wĩĩ kai
(Mat 26.71-75; Mar 14.69-72; Luke 22.58-62)

25 Pyar woo -sẽ pye u naa naa
waha. Waa n u yey yahamba: «Ah
ndee, u dya nwo kãnyãrwɛ waa kẽ
ma ne?» Pyar n maha le kai ma
yee: «Aye, poo waa sẽ kẽ ra ne
ye.»
26 U Pyar tuu -sẽ ba dya wii
ndityɛ gbã cɛr Yesu yigiyale wo,
u dya pye Yãhã yũndefa yĩŋfua
tẽntẽ waa nwoŋfua. Woo tẽntẽ n
Pyar yey yahamba: «Ah, n sẽ ma
yãã la Yesu ne katyir lankua wo?»
27 Pyar n maha le kai ma yee u sẽ
Yesu cã ye. Ngupuai n -sẽ ta tɛr
kui.

Pe ka Yesu ne fãngafua Pilati fla na
(Mat 27.1-2, 11-14; Mar 15.1-5; Luke 23.1-5)

28 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy yĩŋ na,
pe n Yesu yigi yi Kayifu fla na,
pe byɛ n wãã ga u ne u fãngafua
tẽntẽsaha wo, kangbãŋ gaa ba kẽ.
U fãngafua myaha ba kẽ Pilati. Pe
Yiifee- sẽ -sẽ ba dye ke kangbãŋ
laam wo ye, u fãngafua tee pye
kulaafua. Pe ma ne dye, pe saa ne
waha te syayaha gbar dir di ye.
29 Loo na Pilati n yi u kaha wo,
ma ka pe kuɛ ye, maa pe yey
ma yee: «Lii kapee ne u dya tuu
pye?» 30 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Dya nwo ma ne yee u wee
kapeepyefua ye, wo saa ne pye too
u yigi ba ma fla na ye.» 31 Pilati
n pe pye ma yee: «Le ma pye ke
dyaŋ, ye u sãhã ye klo kai- kãnde
na.» Pe n yee: «Ye kãnde* na, wii
Yiifee-, wo sẽ yai wo nawee boo
ye.»
32 Pe loo pãã ke syi, kai- nkãy
Yesu tuu ba cãã pãã yaha faale wo
u ya gbã wĩĩ na, koo kai- kẽ ke nii
n pye loo yale wo.
33 Pilati n dur dye tɛr u nangbãŋ
kaha wo, ma ta pe n Yesu yee ba.
U n ba u yey ma yee: «Mboo la
pe Yiifee- yĩŋfua?» 34 Yesu n -sẽ u

* **18:31** 18.31 Koo cãã na, Wɔrmefa fãngafa ya bii me pe ga waha nawee wãboo wĩĩ ta. Loo ne, pe Yiifee- yahaseefa n ka Yesu ne Pilati fla na.

yey: «Ma le cã mii ya laa, mpãy
me pe le pãã ma ye?» 35 Pilati
n u pye ma yee: «N wee Yiifee-
terfua ye. Ma terfa Yiifee-, tesẽ
Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, poo pe ma
yigi ba wãã ra kẽ. Le pãã ra ye lii
taa pye.» 36 Yesu n u pye ma yee:
«Ta yĩnfar wee driyɛ̃ nge wo ye.
Le ma ne pye ke dyaŋ, ta nawee-
ga ne naan miy ta draha wo, ta
napĩĩ- ma n waha ra yigi ye. Ta
yĩnfar sẽ -sẽ wee driyɛ̃ nge wo ye.»
37 Loo na Pilati n -sẽ u pye ma
yee: «Jaha ma ma yĩŋfua?» Yesu
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ãwã, taa
le pãã mii, n ma yĩŋfua. N see
nawee, ma pa driyɛ̃ laam wo, ma
ba cĩĩnde yar nawee- na. Cĩĩnde le
n tãy nawee- mpãy ye, pe n luhu
ra ye.» 38 Pilati n u pye ma yee:
«Ah nwa kẽ cĩĩnde ne?»

Pe Yiifee- Pilati ta u n Yesu wãboo wĩĩ ta
(Mat 27.15-31; Mar 15.6-20; Luke 23.13-25)

Pilati tuu loo pãã wa, u n yi ga
maa Yiifee- wãã sya kãndi wo, ma
pe pye ma yee: «Ye dya nwo yigi
ba ra kẽ, n sẽ -sẽ laa kapee yãã u
na ye. 39 Dyɛ- byɛ syayaha gbar
na, ye sẽ ne pa la, ye yee ndoo
n nwompihifua waa yi yaha ye
kẽ? Ya'a sya, n ga Yiifee- yĩŋfua yi
yaha ye kẽ naandyɛ.» 40 Pe Yiifee-
n nii n tẽ ma yee: «Aye, wo wee
woo wĩĩ na ye, wo n traha ma
Barebaa woo yi yaha wo kẽ.» U
Barebaa -sẽ pye yuhu naboofua.

19

1 Loo kur ye, Pilati n ta pe n Yesu
gbã sãngblã ne. 2 Pe seraasyi n
nii u lɛr, ma yĩŋfua nayreyãhã le
u na, ma ngur maha ta u yĩŋ na
yĩŋfua nkifai dyaŋ, 3 ma dur ma
nii yũhũ n crã u na, ma nii u lɛr
yĩŋfua syaha ne ma yee: «Yiifee-
yĩŋfua wo ma syar», ma -sẽ maha
nii u fey.

4 Loo kur ye, Pilati n maha yi
ba pe Yiifee- fla na, maa pe pye
ma yee: «Ye tyii, pe n yi ba u ne
kãndi wo. N n traha n -sẽ le pãã
ye ye, ndoo sẽ laa kapee yãã u na
ye.» 5 Loo na, Yesu n yi ke yĩŋfua
nayreyãhã ne, tesẽ ke ngur nkifai
ne u yĩŋ na. Pilati n -sẽ pe pye
ma yee: «U dya nwo.» 6 Yaliile
pe Yãhã yũndefa yĩŋfa, tesẽ pe
nawee- ne pe u yãã, pe nii n tẽ
ma yee: «U kuey mar boo trã na!
U kuey mar boo trã na!» Pilati n
pe pye ma yee: «-Ye u kuey mar
boo yii ya, ndoo sẽ laa kapee yãã
u na ye.» 7 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Wo kãnde na u yai u ku, u
tee yee woo ma Yãhã Dya.»

8 Pilati tuu pe kaplãŋ luhu Yesu
wĩĩ na, u n fya ma ta tɛr faale
yaha. 9 U n dye ga u tẽntẽsaha
kangbãŋ wo, maa Yesu yey ma
yee: «Ah ma n yi na cigege?» Yesu
sẽ -sẽ u yɛ̃ wãã sya ye. 10 Pilati
n -sẽ u pye ma yee: «Ah ma saa
ndoo gɛ yɛ̃ wãã sya la? Ma sẽ cã
la fãnga ma ra ye, ta n ga waha
ma yi yaha, le ma maha tãy ra ye,
n ta pe n ma kuey mar boo trã
na?» 11 Yesu n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Ma saha fãnga wĩĩ laa pye
ra na ye, n sẽ sye Yãhã ma fĩhĩ lii
wãã ma kẽ. Koo syi, wii tuu ra yigi
wãã ma kẽ, woo kapee tɛr ma wĩĩ
yaha.»

12 Loo yale wo, Pilati naa Yesu
wãyiyaha wĩĩ kɛ. Pe Yiifee- poo -
sẽ nii n tẽ fãnga ne ma yee: «Ma'a
u dya miy yaha, ma wee fãngafa
byɛ yĩŋfua naambiyã ye. Nawee
nawee ma u ya ta yĩŋfua, u ma
fãngafa byɛ yĩŋfua napĩĩ.»

13 Pilati tuu koo kaplãŋ luhu wa,
u n ta pe n Yesu yigi ga kãndi wo.
Pilati n pa, maa tege nii kasãhãfua
niisaha wo, draha gii pe naa n
yee ntẽmbapai fla, pe naa ke yee
Gabata yebɛrɛ yor wo, Yiifee- yor
kẽ. 14 Te syayaha gbar ne ga
dye koo per yĩŋsyii wo. Koo per

yaiwlaŋ yale ba kẽ, Pilati tuu pye
u ba tege nii kasãhãfua niisaha
wo, u n Yiifee- pye ma yee: «Ye
yĩŋfua nwo.» 15 Pe n -sẽ nii n tẽ ma
yee: «U boo, u boo, u kuey mar
boo trã na!» Pilati n pe pye ma
yee: «Ah ye yĩŋfua kẽ, ye -sẽ yee,
n u kuey mar mii syi?» Pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa n yee, a yĩŋfua waa
wee poo ye, mii u fãngafa byɛ
yĩŋfua sẽ kẽ ye. 16 Loo na, Pilati
n pe laam wĩĩ pye, ma Yesu wãã
seraasyi kẽ, pe ga u kuey mar
yaha trã na.

U fãngafua seraasyi Yesu kuey mar yir yaha trã na
(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Luke 23.26-43)

Pe seraasyi n Yesu yigi tɛr, 17 ma
yi u ne le klo wo. U n u kuey-
martrã tẽŋ u ya ya. Teelii fla pe
n yee Gblegbeta Yiifee- yor wo, le
yĩntaha kẽ yĩnkluhu fla, pe n ka
koo fla na. 18 Koo fla pe Yesu kuey
mar yir yaha trã na, ma maha
nawee- syãm mpãy kuey mar yir
yaha u kãnkãy na pe ya wuhu na,
Yesu pye pe telai wo. 19 Pilati n ta
pe n wãŋ gaa gbe, ma yrũhũ ke
na, ma ga ke gbãã yaha le trã na
ncaha ye. Pe ba yrũhũ ta ma yee:
«nasarɛTEFA YESU, YIIFEE- YĨŊfua
kẽ.» 20 Ke kaplãŋ ba yrũhũ ta
yor flɛ tãã wo, Yiifee- yor, tesẽ
Wɔrmefa yor ne, ma suhu Jrɛkefa
yor ne. Draha gii pe ba Yesu kuey
mar yir yaha trã na, ke fla pye
klo tãy tũntũn. Ke n ta Yiifee-
busãã n ke wãŋ yãã, ma kal. 21 Pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa n ka Pilati fla
na, maa u pye ma yee: «Kaplãŋ
ngĩĩ ke yrũhũ ta nii ma yee, Yiifee-
yĩŋfua kẽ u ne, ma sẽ yai ma tyii
ke na ye, ma yai ma ta pe n yrũhũ
ta, a dya nwo yee woo ma Yiifee-
yĩŋfua.» 22 Pilati n pe pye ma yee:
«Tẽ lii yrũhũ ta, le ga kuee loo na.»
23 Pe seraasyi pe Yesu kuey mar
yir yaha wa le trã na, pe n u
nayrɛ gbe, ma la flɛ resyar. Pe
byɛ n fla naneŋ gbe. Pe n maha u
nayrengbãŋ gbe, pãhãsaha sẽ pye
ke na ye. Ke ba tyĩn fai nen ya.
24 Seraasyi n pe ya pye ma yee:
«Wo ma syi wo ke nayrengbãŋ
tyĩn jũũ ye, -too pyer raa pye, wo
cã ke ga nii wii wãŋ.» Pe koo
pye wa ke syi, kapãn lii le bii cãã
yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo,
loo ne le pye loo yale wo. Loo
kapãn ne nde:

«Pe ra nayrɛ la pe ya nsoho wo;
ta nayrengbãŋ koo na,
pe pyer raa pye, maa cã ke ga
nii wii wãŋ.»

Pe seraasyi -sẽ le pye koo syi.
25 Yesu nahafua pye u ba yɛr
Yesu kueymartrã tãy, tesẽ Yesu
nahafuasyĩnde ne, ma suhu Klopa
cɔɔ Maari ne, tesẽ Madalafa Maari
ne. 26 Yesu tuu u nahafua yãã,
tesẽ u kãnyãrwɛbua ne, pe yir yɛr
u kueymartrã tãy, u n u nahafua
pye ma yee: «Yaa, dya nwo woo
ma ma dya yagaa.» 27 U n u
kãnyãrwɛ pye ma yee: «Nwo woo
ma ma nahafua yagaa.» Koo per u
kãnyãrwɛ n Yesu nahafua yigi ga
ta u ya tãy u kuãŋ ne.

Yesu wãku
(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Luke 23.44-49)

28 Yesu ba cã kai- nkãy ke ne ga
u dye, ke byɛ u yãã wa yagaa. U
n yee: «Loho fãã ra yigi.» Tuu loo
pãã wa ke syi, kapãn lii le ba cãã
yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo
u wĩĩ na, loo ne le pye loo yale
wo. 29 Gblãhã gaa pye ke fla na, ke
ba yĩĩ defĩĩtãhãpihi ne. Seraasyi
n flũhũflũhũ wãŋ gaa gbe, ma kã
le ke defĩĩtãhãpihi wo, ma ke wra
ta katyigi gaa kayaŋ na, ke katyigi
myaha yisope. Pe n ke wãŋ kuã
yir ta Yesu yɛ̃ tãy. 30 Yesu tuu
ke defĩĩtãhãpihi wãr wa, u n yee:
«Ke kai- byɛ kua wa,» ma yĩŋ kuɛ
tege, ma ku.
31 Pe Yiifee- yahaseefa sẽ naa n
traha te nakur n yai kua ke trãŋ

na ye, pe kanii per ga ne fe gbe
yainkɔŋ wo, koo kẽ. Koo kanii per
ba wãã dye pe syayaha gbar ne.
Koo syi kẽ, pe n ka klo laam wo,
maa Pilati nar ma yee, a nawee-
mpãy pe kuey mar nii trãŋ na, tuu
kãnde wãã seraasyi kẽ, pe n ga pe
trɛ gbã ka pe n ku farfar, pe n pe
tege kãã ke trãŋ na. Pilati n kãnde
wãã seraasyi kẽ.
32 Nawee- syãm mpãy pe ba
kuey mar yir yaha trãŋ na pe ya
wuhu na Yesu tãy, pe sẽ ba ku wa
ye. Pe seraasyi n -sẽ ga pe trɛ gbã
ka. 33 Yaliile pe ga nɔ Yesu na, maa
yãã tuu ku wa, pe sẽ woo trɛ gbã
ka ye. 34 Seraasyi nen waa n -sẽ
Yesu mpĩy kã fer u ncɛŋ ne, ntɔ̃r
n ta tɛr yi ma suhu loho ne.
35 Wii tuu koo kai- ngĩĩ yãã, u ke
yar nawee- na. Kai- nkãy tuu yar
ke ma cĩĩnde, u cã u cĩĩnde pãã,
loo na ye byɛ n waha Yesu wĩĩ sya
cĩĩnde. 36 Koo kai- pe seraasyi pe
pye, kaplãŋ nkãy ke bii cãã yrũhũ
ta nii Yãhã sabangbãŋ wo, koo kẽ
ke naa n pye loo yale wo. Koo
kaplãŋ ngĩĩ: «Pe saa u kacrihi neŋ
gɛ yoho ye.» 37 Yãhã sabangbãŋ
kapãn laa maha nde: «Wii pe kã
fer, pe ga ba u yãã.»

Yesu wãleŋ gbĩĩ wo
(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Luke 23.50-56)

38 Dya waa pye, u myaha ba kẽ
Yosɛfe, Yarimatefa naa waa ba kẽ.
U pye Yesu kãnyãrwai waa, u sẽ -
sẽ ba ta waa n yi le cãŋ na ye, u tee
naa n fya Yiifee- yahaseefa na. U n
pa, maa Yesu nakugu nar Pilati ye.
U n kãnde wãã u kẽ. U Yosɛfe n
ka, maa ta pe n Yesu nakugu tege
le trã na.
39 Nikodɛmu wii u ba ka faale
wo Yesu fla na yĩmper wo, u n ka
sẽm- ter gbengbeyĩhĩ syãŋ syi ne.
Pe sẽm- ba gbihi katyir sĩĩ wãn ne,
myer katyigi, tesẽ yaluee katyigi
ne. 40 U Yosɛfe, tesẽ u Nikodɛmu
ne, pe syãm n Yesu nakugu gbe,
ma nii ke tuhu pe miy ne, ma nii
ke maha faasyĩmbɛhɛ ne. Yiifee-
kãnde wo, pe maa nakugu le, pe
ne ke gbihi koo syi.
41 Draha gii pe ba Yesu kuey mar
trã na, katyir lankua pye ke fla
na. Gbĩĩfuɛ̃ pye ke fla na, le ba
gbã fer* ntẽmblaha fla wo, pe sẽ
ba nakugu gaa le yãã le wo ye.
42 Le pye tũntũn. Pe n dye Yesu
nakugu ne, ma ke sãy ta le gbĩĩfuɛ̃
laam wo. Pe yai pe ne pye farfar,
yainkɔŋ wo kanii per ga ne nɔ,
koo kẽ.

20

Yesu wãyir gbã wo
(Mat 28.1-8; Mar 16.1-8; Luke 24.1-12)

1 Ke cãwãã per cir* yĩnwɔŋ wo,
Madalafa Maari ye n ka le gbĩĩ fla
na, maa yãã ntẽmbangbãŋ gii ke
ba tã le gbĩĩ yɛ̃ na, ke gbe kãã.
2 Tuu le yãã ke dyaŋ, u n fã ga
Syimu Pyar fla na, tesẽ u Yesu
kãnyãrwɛbua ne, maa pe pye ma
yee: «Eh, pe wo Yĩŋfua nakugu yi
kãã le gbĩĩ wo, wo sẽ cã pe u ta na
ye.»
3 Pyar tesẽ woo kãnyãrwɛ ne,
pe n yi, ma n gaha le gbĩĩ fla na.
4 Pe naa n fã pe syãm pe ya tãy, u
kãnyãrwɛ nwo naa n fã farfar ma
tɛr Pyar yaha; woo n ga cãã dye
le gbĩĩ fla na. 5 U n kuɛ tege, ma
yãŋ le wãã ma faasyĩmbɛhɛ yãã le
gbĩĩ wo, nkãy pe ba Yesu nakugu
maha tã ke ne. U sẽ -sẽ dye ye.
6 Syimu Pyar n pa u kur kuɛ ye,
maa ta tɛr dye le gbĩĩ wo, ma ke
faasyĩmbɛhɛ yãã ke fla na, 7 ma
suhu fai lii ne pe ba maha Yesu
yĩŋ na, le pye le ya ya, le sẽ pye
ngĩĩ ne ye. 8 Loo na, u kãnyãrwɛ
wii tuu ba cãã dye le gbĩĩ fla na,
u bya n -sẽ dye le laam wo u

* **19:41** 19.41 Le gbĩĩ pye nkɔŋ pe gbã fer yãŋ mpĩy ntẽmblaha fla wo, ma le laam ta wleŋwleŋ, le yɛ̃ ne nwonyɛ̃ dyaŋ. Le yɛ̃ n tã ntẽmbangbãŋ ne. * **20:1** 20.1 Koo per kẽ jimaasyi per ne.

ya ndoŋ. Tuu ke faasyĩmbɛhɛ
yãã ke dyaŋ, u n Yesu wĩĩ sya
cĩĩnde. 9 Pe kãnyãrwai sẽ -sẽ ba
Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ war wa
ye, nkãy ke yee, a Yesu ga yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na.

10 Pe kãnyãrwai syãm n dur tɛr
pe fla na.

Yesu u ya yar Maari na
(Mat 28.9-10; Mar 16.9-11)

11 Maari n dur ga le gbĩĩ fla na,
ma ga nii n wũn. Tuu naa n wũn,
ma kuee yãŋ le n wãã le gbĩĩ wo,
12 u n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãm mpãy
yãã. Pe kale wãn pye wãfir. Pe ba
tege nii teelii wo Yesu nakugu ba
sãy ta. Nen pye yĩŋ kuɛ ye, u syãŋ
wuhu -sẽ pye trɛ kuɛ ye. 13 Pe n u
pye ma yee: «Cɔɔ, lii raa n wũn?»
U n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «Waa
ra Yĩŋfua nakugu gbe kãã, n sẽ -sẽ
cã u ke ta na ye.»

14 Yaliile Maari tuu naa n pãã,
u n wã klaha, ma Yesu yãã tuu
yir yɛr ke fla na, u sẽ -sẽ ba cã
Yesu kẽ ye. 15 Yesu n u pye ma
yee: «Cɔɔ, lii raa n wũn, yoo raa
n kɛ?» Maari n le ga ma yee
katyir lankua sẽŋfua kẽ. U n u
pye ma yee: «Ke ma pye mboo
raa u nakugu gbe, le pãã ra ye
taa ke ta na, ta n ga ke gbe ba
le.» 16 Yesu n u myaha yee ma yee:
«Maari.» Maari n klaha yãŋ, ma
u pye Yiifee- yor wo: «Arbuni,»
koo yĩntaha kẽ yĩŋfua. 17 Yesu n u
pye ma yee: «Ma'a n ta yigi yaha
ye! Ma sẽ yãã, n sẽ dugu ga wa
ra Tuhufua Yãhã fla na ye. -Taa -
sẽ ka ra nampyeŋ- fla na, maa pe
pye, a ndoo ga dugu ga ra Tuhufua
fla na, wii u ma ye byɛ Tuhufua,
ma maha ma Yãhã ra ye, tesẽ ye
bya ye.»

18 Maari n ka, maa le pãã pe
kãnyãrwai ye, a woo u Yĩŋfua
Yesu yãã. U n maha Yĩŋfua Yesu
tẽnlɛhɛ byɛ tɔ̃r pe ye.

Yesu u ya yar u kãnyãrwai na
(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18;
Luke 24.36-49)

19 Koo per yĩmper wo, ke pye
cãwãã per cir, pe kãnyãrwai ba pe
ya wãã ta nwongbãŋ gaa wo, ma
te kããnklee gbãã tã, pe tee naa n
fya pe Yiifee- yahaseefa na. Yesu n
fer gbe yi pe laam wo, ma pe syar
ma yee: «Yãhã n yrĩŋ wãã ye kẽ.»
20 Tuu ba pãã wa ke dyaŋ, u n u
kluɛ yar pe na, tesẽ u mpĩy ne. Pe
kãnyãrwai n too yãã, ma u yãŋ cã,
pe laam n fĩhĩ flege.

21 U n maha pe pye: «Yãhã n
yrĩŋ wãã ye kẽ. Ta Tuhufua Yãhã
tuu ra lɛhɛ wãã mii syi, ndoo bya
n -sẽ ga ye lɛhɛ wãã koo syi.»
22 Tuu loo pãã wa, u n tefay fua
woo pe na, ma pe pye ma yee: «Ye
tyii Yãhã Yrã Fãnga n dye ye laam
wo! 23 Ya'a mpãy kapee- laha kãã
pe na, ke ga kua pe na, ya'a -sẽ
mpãy kapee- sye yaha pe na, ke
ga kuee pe na.»

24 Yesu tuu ba u ya yar u
kãnyãrwai na, Tema wii pe naa n
yee Didim, koo yĩntaha wuhuwãã,
woo sẽ pye pe laam wo ye. Pe
kãnyãrwai sẽnsye syãm mii waa
ba kẽ. 25 Pe kãnyãrwai mii n -sẽ
le pãã u ye, poo u Yĩŋfua yãã. U
n -sẽ pe pye ma yee: «N ma yee
n sẽ pe puɛ̃nte kueysar yãã u kluɛ
na, ma ta kãnde tɛ te na ye, tesẽ
n ma yee n sẽ ra koho le u mpĩy
nadyaha fla na ye, n saa le sya u
yir gbã wo ye.»

26 Plii kuatãã n ba nɔ, pe
kãnyãrwai n maha ba pe ya wãã
ta ke nwongbãŋ wo, Tema pye pe
ne. Te kããnklee ba gbãã tã, Yesu
n fer gbe yi pe nsoho wo, ma pe
syar ma yee: «Yãhã ke yrĩŋ wãã
ye kẽ.» 27 U n Tema pye ma yee:
«Tema, ta kluɛ yãŋ, pa ma ba tɛ
yãŋ te na! Ma koho yũhũ ba le ta
mpĩy fla na; ma tee ba yee ma sẽ
ta wĩĩ sya cĩĩnde ye. Yagaa le sya
cĩĩnde, ndoo yir gbã wo!» 28 Tema

n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Mboo ta
Yĩŋfua, mboo ta Yãhã.» 29 Yesu n
u pye ma yee: «Taa ra yãã, koo kẽ
ma n le sya cĩĩnde. Mpãy pe sẽ le
yãã ye, ma -sẽ le sya cĩĩnde, poo
wĩĩ n tãy.»

Yesu tuu kai- nkãy pye

30 Cãã gii byɛ Yesu tuu pye u
kãnyãrwai ne, u ba laanwɔ wũhũ
busãã pye, koo byɛ sẽ yrũhũ saba
nwo wo ye. 31 Kai- ngĩĩ -sẽ yrũhũ
ta saba nwo wo, ma yee ye le
sya cĩĩnde Yesu woo kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise. U maha ma Yãhã
Dya. Ya'a u ta ye Yatɛr, ye ga
cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee
le na ye.

21

Yesu laanwɔ wĩĩ pye fuayigisaha wo

1 Loo kur ye, Yesu n u ya yar
u kãnyãrwai na Galɛlɛ langbãŋ
yɛ̃ na, klo laa tãy pe naa n yee
Tyibɛryati. Tuu u ya yar pe na mii
syi, le nde.

2 Per gaa, Syimu Pyar, tesẽ Tema
ne wii pe naa n yee wuhuwãã, ma
suhu Natanelu ne, u naa n yi Kana
wo Galɛlɛ kuɛ ye, tesẽ Sewede
dyam ne, ma suhu kãnyãrwai
syãm mpãy ne pe pye pe ya ne.
3 Syimu Pyar n pe pye ma yee:
«Ndoo n gaha fuayigisaha wo.»
Pe n u pye ma yee: «Wo bya ga
ka ma ne.» Pe n yi, maa dugu
dye salangbãŋ wo, ma nii jɔɔ miy
yahasee ye. Koo yĩmper byɛ wo,
pe sẽ ngaa yãã ye.

4 Yũhũ ke ba syii, Yesu n pa, maa
yɛr langbãŋ yɛ̃ na. Pe kãnyãrwai
n u yãã, pe sẽ -sẽ ba cã woo kẽ
ye. 5 U n pe pye ma yee: «Ta cĩĩfa,
ye sẽ fua- yãã yigi la?» Pe n yee:
«Aye, wo sẽ ngaa yãã ye.» 6 Tuu
loo luhu, u n pe pye ma yee: «-Ye
u jɔɔ miy le yagaa ke salangbãŋ
kãndigi kuɛ ye, ye ga yigi!» Pe n
-sẽ u jɔɔ miy le, ma yãã pe saha u
jɔɔ tyĩn ba le ke salangbãŋ wo ye,
u ba yĩĩ fua- ne, koo kẽ.

7 Pe loo yãã, u Yesu
kãnyãrwɛbua n Syimu Pyar pye
ma yee: «Eh, wo Yĩŋfua kẽ.» Pyar
-sẽ pye kadyepua ne. Tuu loo
luhu, u n u nayroho gbe le, ma
too loho wo, ma ga ka farfar. 8 Loo
yale wo, pe kãnyãrwai sẽ ba dey
langbeŋ na ye. Pe n nii n pai ke
salangbãŋ ne, ma nii u jɔɔ tyĩn n
taha pe ya na, u ba yĩĩ fua- ne. 9 Pe
ga tege kãntraha na, pe n fua- yãã
naankãhã na, bur ne kãnkãy na.
10 Yesu n pe pye ma yee: «Ta cĩĩfa,
fua- mpãy tee yigi, -ye pa mpãy
ne!» 11 Syimu Pyar n dugu dye ke
salangbãŋ wo, ma u jɔɔ fle yi. U
ba yĩĩ fuababai gbeekuasĩĩ sẽnsye
tãã ne. Pe fua- wãnihi naa byɛ ne,
u jɔɔ sẽ cɛr ye. 12 Yesu n pe pye
ma yee: «-Ye pa yaa di!» Pe ba u
yãŋ cã, waa sẽ u yey ma yee yoo
kẽ u ne ye. 13 U n yũhũ dye pe tãy,
ma bur gbe ma naha ka la pe kẽ,
fua- ne.

14 Tuu ku ma yir gbã wo, u
tɛhɛ tãã wuhu kẽ tuu u ya yar u
kãnyãrwai na.

Yesu Pyar yey laa ne tɛhɛ tãã

15 Yaliile pe ba di wa, Yesu
n Syimu Pyar yey: «Nsãn dya
Syimu, ta ntãŋ dye la ma tãy, ma
ta tɛr mii mii yaha?» U n u yɛ̃ wãã
sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua, ma cã
ma wĩĩ n tãy ra ye.» Yesu n -sẽ
u pye ma yee: «Ta nawee- yigi yõ
mbanaha wãŋ syi dyaŋ u mbapĩy
ne!» 16 U n u yey tɛhɛ syãŋ wuhu
na ma yee: «Nsãn dya Syimu, ta
ntãŋ dye la ma tãy?» U n u yɛ̃
wãã sya ma yee: «Ãwã, Yĩŋfua,
ma cã ma wĩĩ n tãy ra ye.» Yesu n
u pye ma yee: «Naa ra nawee- yãŋ
mbanaha wãŋ syi dyaŋ u mbapĩy
ne!» 17 Ke tɛhɛ tãã wuhu na u n
u yey: «Nsãn dya Syimu, ta wĩĩ n
tãy la ma ye?» Pyar laam n wlãhã,
tuu u yey ke tɛhɛ tãã wuhu na, a u
wĩĩ n tãy la u ye. U n u pye ma yee:

«Yĩŋfua, mboo taa kai- byɛ cã, ma
cã ma wĩĩ n tãy ra ye.» Yesu n u
pye ma yee: «Ta mbapĩy yigi yõ!
18 Ta n kapãn laa pãã ma ye, taa
pye naanfuɛ̃, ma naa mii pua mii
ya, ma naa n gaha teelii ma ma
tãy. Ma'a -sẽ ba lɛ, maa ba kluɛ
kuã naa n yir, waa n naa ma pua
nayrɛ wãn ne, u naa n gaha ma
ne teelii le sẽ n tãy ma ye ye.»
19 Kaplãŋ ngĩĩ le yar, Pyar ga ba
gbã mpãy ter ku, u Yãhã myaha
gboho ke syi. Yesu tuu loo pãã wa,
u n u pye ma yee: «Naa n taha ra
na ma kuãŋ ne!»
20 Pyar n klaha yãŋ kur kuɛ ye,
ma Yesu kãnyãrwɛbua yãã tuu n
taha pe na. Per gii pe ba kur
kuɛ digi wãã di Yesu n cã ku,
woo kãnyãrwɛ kẽ tuu ba yũhũ dye
Yesu tãy, ma u pye ma yee tuu le
pãã woo ye, a wii woo tuu ga ba yi
kãã u kur ye. 21 Pyar tuu ba u yãã,
u n Yesu yey ma yee: «Yĩŋfua, ah
woo, lii loo le ga ba u dye?» 22 Yesu
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ma
sya n traha u kuee driyɛ̃ wo ta n
sya ba dur ba, ma kalaa wee ye.
Mboo, naa n taha ra na ma kuãŋ
ne!» 23 Yesu nawee- n nii le pãã pe
ya nsoho wo, a u kãnyãrwɛ saa ku
yãã ye. Yesu sẽ -sẽ ba le pãã Pyar
ye, a u kãnyãrwɛ saa ku yãã ye. U
ba yee, a le ma tãy woo ye u kuee
driyɛ̃ wo woo n sya ba dur ba, u
kalaa wee ye.
24 Woo kãnyãrwai kẽ tuu kai-
ngĩĩ tɔ̃r nawee- ye, ma ke yrũhũ
ta. Wo byɛ, wo cã lii tuu pãã le
ma cĩĩnde.
25 Yesu maha kai- busãã pye. Pe
ma ne ke byɛ yrũhũ naa n ta sabar
wo, n sẽ le sya te tasar ga ne yãã
driyɛ̃ kur byɛ wo ye.

Yesu Tẽnlɛhɛ pe tẽŋ nkãy tẽ faale wo

Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ ke Yrã wãkẽ ne pe Yesu tẽnlɛhɛ kẽ

1 Ta naambiyã Tohofile, Yesu
tuu fe yir, u naa nawee- klaha
kai- busãã ne, ma maha naa yɛ̃kã
wũhũ pye, ma cã ba dugu ga
yãhãyĩŋ na. Koo ngĩĩ byɛ kẽ,
tẽ yrũhũ wãã ma kẽ ta saba cir
laam wo. 2 Per gii Yesu tuu ga
ka yãhãyĩŋ na, u kãnyãrwai mpãy
tuu ba yãŋ yi, koo per u pe ta u
tẽnlɛhɛ ma pe klaha ta Yãhã Yrã
Fãnga kãmay na. Tuu loo pye wa,
Yãhã n u ta u n dugu ga yãhãyĩŋ
na.
3 Tuu fɛngbãn tii sya ma ku, loo
kur ye, u n ba naa u ya yar u
tẽnlɛhɛ na, ma kãnkai- sroŋ pye
pe waha cã pe yee, u yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye
cĩĩnde. Plii gbeesĩĩ tuu pye wãyi
ne pe na, ma naa Yãhã Yai wĩĩ
pãã pe ye. 4 Per gaa u pye pe
ne, ma ba pe klaha ta nde ne ma
yee: «Ta Tuhufua tuu yɛ̃ tɛr kla
gii wãwãã wĩĩ ne faa ye kẽ, koo
kla ma yee ke sẽ yãã wa ye ye ye,
ya'a n yi kãã Yurusalɛm wo ye, -ye
ke sẽŋ! 5 Nsãn woo nawee tãã yi
loho wo, ndoo -sẽ ga ye tãã Yãhã
Yrã ne plii nde na.» 6 Mpãy pe ba
pe ya wãã ta Yesu tãy, pe n u yey
ma yee: «Yĩŋfua, yagaa la, taa ga
Yiisrɛ terfa kar sya yaha nampay
fãnga koho wo?» 7 Yesu n pe yɛ̃
wãã sya ma yee: «Ke per wãcãŋ
tesẽ le yale ne, ye kalaa wee le na
ye. Yãhã ya kẽ, ke koo per ta tesẽ
le yale ne, ke laam wãtaŋ. 8 Tee
yai lii ne loo ne nde: Yãhã Yrã ga
ba tege dye ye laam wo. Loo nde
ga ba fãnga wãã ye kẽ, ye n ka
ye ga naa ta yɛ̃ kaplãŋ tɔ̃r nawee-
ye tesẽ kai- nkãy byɛ ne tẽ pye tɛr.
Yii mpãy tee ke yãã yĩnde ne, ma
maha ke yãã luhu, ye ga ba naa
koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r Yurusalɛm wo,
Yudɛ kui byɛ ne, Syamari kui ne,
deydey kui byɛ ne kãntraha nge
na.»

Yesu kuã yir tɛr yãhãyĩŋ na

9 Yesu tuu loo pãã wa, Yãhã
fãnga n ta u n kuã yir tɛr fãã,
yãhãyĩŋ kuɛ ye pe tẽnlɛhɛ byɛ
yĩnde na, pe n yɛr ma u waha yãŋ
n wãã, u n sya ga paha yãhãfyãhã
gaa na pe na. 10 Pe sẽ yãã yĩntar
gɛ gbe kãã wa yãhãyĩŋ wãyãŋ na
ye, nayrefirfa syãm mpãy syi n fer
gbe yi pe tãy, 11 ma pe pye ma yee:
«Galɛlɛ naam! Le ma mii ye n yɛr
yãhãyĩŋ tẽŋ n yãŋ? Tee u Yesu
wãtɛr yãã mii, u wãdur ga ba nii
ke syi.»
12 Kai- ngĩĩ -sẽ pye yãŋ gaa yĩŋ
na pe n yee wolifyɛ katyir fla yãŋ.
Ke fla pye Yurusalɛm tãy tũntũn
ya. Pe tẽnlɛhɛ, pe pe naam syãm
mii kaplãŋ luhu wa, pe n yir ke
yãŋ yĩŋ na, ma dur ga Yurusalɛm
wo.

Yuda Syikaryɔte draha gbefua

13 Pe ga dye Yurusalɛm wo,
pe ga dugu dye gbegbaha
yĩŋ nwongbãŋ gaa wo. Yesu
kãndeyãrfa yawãhã fla ba kẽ ke
ne. Mpãy pe ba pe ya wãã, pe
myar nde: Pyar, Nsãn, Syake,
Andere, Filipe, Tema, Bateremi,
Matɛhɛ, Alefɛ dya Syake ne, Syimu
Selote, Syake dya Yudi ne. 14 Ca
mpãy bya pye ke fla na, Yesu
nahafua Maari ne, tesẽ Yesu cĩĩfa
bya ne. Pe byɛ naa pe ya wãã
yĩmbui nen na, ma naa n pãã Yãhã
ne yalebyɛ.
15 Per gaa, pe n ba pe ya wãã
peplii wãŋ syi, ma pe ya wãnihi
yãã nawee- gbeekuay. Pyar n
yir yɛr pe telai wo 16 ma pe pye:
«Wo nna, yii mpãy tee Yesu ta ye
Yatɛr, kai- ngĩĩ ke pye ngĩĩ, le sẽ
pye wãkuãtɛr wĩĩ mii le sẽ pye
ye. Yuda wii tuu sya nii tɛrfua
Yesu napĩĩ- yaha ye, pe n ga u

yigi, Yãhã Yrã bii u wĩĩ cãã yar
wo faale wãdyaha Dawide na, u n
le yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ
wo. 17 Yuda pye wo nklãŋ wo, ma
ba u tẽn lay yãã. 18 Yuda tuu -sẽ
loo kapee pye Yesu na, ma wale
lii yãã loo kur ye, u tar sya le ne.
Naniicã n u yigi, u n ga tege too
yĩŋ ne, ma lar waa crãhã yi u ya
kẽ. 19 Yurusalɛmfa byɛ n le luhu,
ma myaha taha te tar na pe yor wo
ma yee: Hakɛledam, ke yĩntaha
kẽ, ntɔ̃r tar. 20 Yãhã sabangbãŋ
wo, Yãhã wãsey yay fla wo, kapãn
laa ma, le yrũhũ yaha ma yee: ‹U
kaha ke too, nawee nen gɛ ma
n nii ke wo ye.› Le maha ma le
yrũhũ yaha ma yee: ‹Waa ter u
u draha gbe.› 21-22 Mpãy pe naa n
taha wo na, ma gbe Yĩŋfua Yesu
wãtãã cãã na loho wo Nsãn ye,
ma ba waa u wãkuãyirtɛr yale na
yãhãyĩŋ na, poo waa yai u Yuda
draha gbe. Ufua tuu yãã yĩnde ne,
Yesu yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye, u ga ba naa loo tɔ̃r
nawee- ye wo wãŋ syi dyaŋ.»
23 Pe n naam syãm mpãy yãŋ
yi: Matyase ma suhu Yosɛfe wii
ne pe naa n yee Gbarsabaha, pe
maha naa u yee Yituse. 24 Pe Yesu
kãndeyãrfa byɛ n yĩmbui wãã le,
ma Yãhã nar ma yee: «Yĩŋfua,
mboo wii, ma'a nawee yãã, ma
ne u laam wũhũ byɛ yãã gbaa na,
wo yar nde ne: 25 Le nde Yuda le
kɛ, ma yũhũ kãã draha gii wo raa
wãã u kẽ, ma ka u ya ya draha wo
kii tuu ma yagaa. Naam syãm mii
mii, too yar ma na, wii raa yãŋ yi,
u n ga Yuda draha gbe, ma n waha
u lɛhɛ ma wĩĩ ne nawee- ye, u yar
wo na.»
26 Loo kur ye pe n ntĩhĩ syãŋ
wãã miy: Nen nde Matyase
myaha wĩĩ, nen nde Yosɛfe myaha
wĩĩ. Matyase myaha wĩĩ loo n cãã
too. Pe n Matyase ta u Yuda draha
wo.

2

Yãhã Yrã wãpaŋ

1 Yiifee- gbar gii pe naa n yee
pããnkɔti, ke per ba nɔ, Yesu
kãndeyãrfa byɛ n pe ya wãã pe
peplii yawãhã saha wo. 2 Gbleŋ
gaa ter n ba fe gbe yi yãhãyĩŋ kuɛ
ye. Gbleŋ gii ma'a luhu ke ye, maa
yee teflahangbãŋ ke n gbã. Ke n
gble ba dye taha pe na ke nwoŋ
wo, ke n nii gbleŋ fla ya. 3 Pe Yesu
kãndeyãrfa n yãŋ ma yãã mii naa
yĩnkãmbɛhɛ dyaŋ ke wãã ta, ma
nii n tar blayblay. Ke sẽ -sẽ maha
wee cĩĩnde naawraŋ ye. Ke n ba
fe cããŋ, ma too pe byɛ na nanem.
4 Yãhã Yrã n dye pe laam wo, ma
pe nanem ta pe n nii yor tee naneŋ
pãã gbɛgbɛ, yor tii gɛ pe sẽ cã yãã
faale wo ye.

5 Teebɛhɛ byɛ Yiifee- mpãy pe
naa Yãhã kɛ, pe byɛ ba pe ya
wãã Yurusalɛm wo koo per, ke
pããnkɔti gbar wĩĩ na. 6 Ke gbleŋ
ke yi ke syi, pe n ga pe ya wãã
ta ke fla na. Laa n pe fe gbe,
ma ga ta tɛr. Pe laam wo nawee
nawee woo, ma naa n luhu u klo
yor ye Yesu kãndeyãrfua waa yɛ̃
na, le n yɛ̃ kã pe na. 7-8 Le n
kacãn faha pe kẽ, pe yĩnde n yi
too pe na, pe n nii n yee: «Galɛlɛ
gbentee nen nawee- sẽ na Yesu
kãndeyãrfa ne? Ah pe pye gɛ pye
mii, wo byɛ n nii wo kui yor luhu
pe yɛ̃ wo wii wuhu na? 9 Too
yɛr mii, wo laam wo Patifa ma,
Madefa ne, Lamitefa ne, Otam-
ifa ne, Yudɛfa ne, Kapadafa ne,
Pɔ̃nfa ne, Yasyifa ne, 10 Firsyifa
ne, Pããfilefa ne, Syiptefa ne, Lebi
kãnkãyaha ngaafa ne kii ke crã
Syirɛ̃ na, ma suhu Wɔrmefa ne,
Kartifa ne ma suhu Arabifa ne.
Wo laam wo mpãy ma pe see
Yiifee-, mpãy ter -sẽ maha ma pe
pe ya le Yiifee- kãnde wo. 11 Wo
wãnihi naa byɛ ne, wo byɛ -sẽ n
luhu pe Yãhã kangbãhã pãã wo
yor wo wii wuhu na.»

12 Loo n fĩhĩ ga pe laam sroŋ wɔ,

pe n nii, lii gɛ pe n ga, pe sẽ le cã
ye, ma nii pe ya yey ma yee: Nde
yĩntaha gɛ kẽ lii ne?
13 Pe laam wo, mpãy ter -
sẽ maha pye, pe naa Yesu
kãndeyãrfa lɛr ma naa n yee: «Ye
cã la, sẽm me pe tɛr pe koho ne?»

Pyar yɛ̃ kapãn pããnkɔti gbar per

14 Loo na, Pyar n yir yɛr u
tẽnlɛhɛwai sẽnsye nen telai wo,
ma u yĩmbui yir, ma pe nanihi pye
ma yee: «Yiifee-, yii tẽ n yãŋ ma
suhu mpãy ne pe pa Yurusalɛm
wo te gbar wĩĩ na. -Ye ndityuhu
yaha, ye nde luhu yɔ̃ tẽ ga tɔ̃r ye
ye! 15 Nwa ta ye n yee, a sẽm
ndoo tẽnlɛhɛwai yigi? Yalii pe pe
yãã ma wɔ wa, pe n sya pe yigi
sukũhũntãy yĩŋ nge syi na, ntãŋ
kuãyale gɛ sẽ yãã ta tɛr wa ye?
16 Ye yai ye le cã faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yɔwɛl tuu bii kai- nkãy cãã
tɔ̃r yaha, koo kẽ ke n pye nanga.
U bii yee:
17 Yãhã yee: ‹Lii le ga ba yãã driyɛ̃
kuayale plii na, le nde:
N ga ba ta Yrã tege cããŋ le nawee-
laam wo.
Ye pii tesẽ ye pueesyam ne,
pe ga ba naa kaplãŋ tɔ̃r,
nkãy tẽ ga ba naa n yar pe na.
Ye naanfãm ga ba naa kai- yãã
wãytãã wo,
ye wãlɛ ga ba naa kai- yãã
mluɛ̃ wo.
18 Mpãy byɛ pe ma ra tẽn na,
pe naam tesẽ pe ca ne,
cĩĩnde, n ga ba ra Yrã tege
cããŋ le
pe laam wo.
Pe ga ba naa kaplãŋ tɔ̃r too plii
nde na,
nkãy tẽ ga ba naa n yar pe na.
19 Tẽ ta, laanwɔ wũhũ n naa n pye
yãhãyĩŋ na,
yɛ̃kã wũhũ ne kãntraha na.
Ntɔ̃r ga ba pye, naa ne,
naawur ne yãhãsyɔ̃r dyaŋ.
20 Yai ga ba wɔ tã,
yroŋ ga ba yrãhã cor ntɔ̃r
dyaŋ.
Loo na Yĩŋfua ga cã pa fãnga ne
tesẽ nayɔ̃r ne.
21 Loo yale wo, nawee wii nawee
wii woo
ma Yĩŋfua myaha yee ma u
nar,
Yĩŋfua ga ufua yi le wo.›
22 Yiisrɛfa, -ye luhu, n ga nde
pãã ye ye: Yãhã Yesu fãnga yar
ye na ma u ta, u n yɛ̃kã wũhũ ter
byɛ pye tesẽ laanwɔ wũhũ ter byɛ
ne, ye n yãã yĩnde ne. Ye koo byɛ
cã. 23 Loo naa byɛ ne, ye Yesu yigi,
ma sya u wãã mpãy kẽ pe sẽ Yãhã
cã ye, pe n u kuey mar boo trã
na. Ya’a yãã tee waha loo kapee
nde pye, Yãhã bii loo nde cãã ta
wa. Koo kẽ le n pye. 24 Yãhã gbã
naankãn gbe kãã u na, ma u ta u
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. U wãyigiyaha nakur
klo wo, loo fãnga sẽ pye gbã ye
ye. 25 Wo wãdyaha Dawide gɛ bii
loo cãã pãã wa u wĩĩ na faale wo
ma yee:
‹N u Yĩŋfua yãã ra yahasee ye
yalebyɛ.
Tuu nwo ra tãy,
n sẽ n sege fyar koho wo ye.
26 Loo ne ta laam n tãy,
ta kaplãŋ n nii nuhu fla.
Ta kadye ma sya ba fãy ma nii
mlũhũmlũhũ,
ta n sãy nii ta gbã kafɛhɛ na,
le saa kai kua ra ye ye.
27 N cã, ma saa ra ta yaha nakur
klo wo ye.
Ndoo wii raa yãŋ yi, n cã,
ma saa sya ra n fũhũ nii gbĩĩ
laam wo ye.
28 Kãnde lii le cĩĩnde yrã wãã
nawee- kẽ,
ma loo yar ra na.
Tẽ ga ba pye ma tãy,
le ga ba nii ra ye nuhu wĩĩ.›
29 Wo nna, ye cã n ga waha
wo faale wãdyaha Dawide wĩĩ pãã
laha ye ye. Tuu ku, pe u le gbĩĩ
lii wo, loo sẽ na nde nantãŋ too n

yãŋ? 30 Dawide kai- ngĩĩ cãã pãã
yaha mii Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua dyaŋ
u ne. U bii le cã ma yee, Yãhã bii
yɛ̃ tɛr u ye, koo ga ba u kur kuɛ
puee ta yĩŋfua u wãŋ syi dyaŋ.
31 Yãhã ke wii ta ke Yĩndefua,
u wãyir gbã wo tesẽ u wãdurba
yrãŋ na gbaafa ye, Dawide bii loo
cãã cã wa. Koo kẽ u n bii le cãã
pãã yaha u wĩĩ na ma yee:
‹Yãhã sẽ u ta yaha nakur klo wo
ye,
u kadye sẽ fũhũ nii gbĩĩ laam
wo ye.›
32 U Yesu wii wĩĩ tẽ n pãã, Yãhã
u ta u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye, wo byɛ loo yãã
yĩnde ne. 33 Yãhã n u kuã yir, ma
u ta ke kãndigi koho kuɛ ye, u n
nii kai- byɛ Yĩŋfua. Yesu ba yɛ̃ tɛr
nawee- ye Yãhã Yrã wãkẽ ne, Yãhã
n le wãã u kẽ, u n le tege le wo
laam wo. Loo ne tee n yãã, ma
maha n luhu. 34 Ye cã Dawide tuu
bii ku, Yãhã sẽ u ta u n kuã yir tɛr
yãhãyĩŋ na ye. U -sẽ bii yee:
‹Yĩŋfua Yãhã ra Yĩŋfua pye ma
yee:
Pa tege nii ra kãndigi koho
kuɛ ye
kai- byɛ yĩŋ na,
35 ta n sya ba ma napĩĩ- yĩy kor
le ma kẽ,
pe n nii mii ma tãnde fyãhã
tã pe na.›
36 Yiisrɛfa, ye yai ye le cã laha,
Yesu wii tee kuey mar boo trã na,
woo kẽ Yãhã u ta Yĩŋfua, ma maha
u ta ke Yĩndefua.»
37 Mpãy pe Pyar kaplãŋ ngĩĩ
luhu, kadye byɛ n muãy pe ye, pe
laam n wlãhã nii. Pe n u Pyar yey
u nampyeŋ- ne ma yee: «Wo nna,
le nde le nii ke dyaŋ, wo yai wo lii
loo pye?»
38 Pyar n pe yɛ̃ wãã sya ma yee:
«-Ye le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃
ye, -tee ke wãpyeŋ miy yaha, -tee
sya pe n ye tãã yi loho wo Yesu
myaha na. Loo na, ye kapee- ga
yee laha kãã ye na, tesẽ Yãhã ga ke
Yrã Fãnga wãã ye kẽ. 39 Ye sẽ yãã,
koo katɛ- syãŋ ngĩĩ, Yãhã yɛ̃ tɛr
ke wãkẽ ne nawee- mpãy kẽ, ke
n pai yãŋ yi nawee- ter byɛ laam
wo, yii tesẽ ye kur kuɛ pii ne ma
suhu mpãy bya ne pe n yi deydey
kui wo.»
40 Pyar n maha kaplãŋ nkãy tɔ̃r
pe ye, nkãy syi ke ga waha pe ta,
pe n Yesu kãnyĩĩ draha fla yãã, u
ntãŋ n dye pe tãy u kãnde wãgbe
wĩĩ n maha tãy pe ye. Pyar naa pe
yar ma yee: «-Ye ye wãsyayaha
kãnde gbe! Mpãy pe sẽ Yãhã cã
ye, ye ma n naa n yãr poo kãnde
wo ye!» 41 Pe laam wo, mpãy pe
yɛr Pyar kaplãŋ kur ye, pe ba syar.
Pe n sya pe n pe tãã yi loho wo
Yesu myaha na. Koo per, mpãy pe
Yesu kãnde yãã cĩĩnde, ma pe ya
le taha u kãndeyãrfa na, pe pye
nawee- naha yĩĩbua.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã

42 Pe nafãm mii kur byɛ, pe naa
pe ya yaha, ma naa ndityuhu cre
Yesu tẽnlɛhɛ kaklaha ye. Pe ba
pe yĩŋ wũhũ wãã le, ma maha
sya, ma Yesu wãku cãã dir syi
wãã naa n di pe ya ne, ma naa
pe ya laam too u wãku wĩĩ na.
Pe maha naa pe ya wãã, ma naa
Yãhã nar, ma maha naa ke sey.
43 Pe Yesu tẽnlɛhɛ naa laanwɔ
wũhũ pye busãã tesẽ yɛ̃kã wũhũ
ne. Pe nawee- naa koo ngĩĩ byɛ
yãã, ma sya naa n fya. 44 Pe Yesu
kãndeyãrfa byɛ ba wãã le, ma pe
koho wãn ta te n nii nanihi wãn.
45 Pe maha naa pe tar par pe klɛ ne
ma suhu pe koho wãn ne, ma naa
n pai pe war ne, pe byɛ n naa pe la
pe ya kẽ pe gbãhã wuhu na. 46 Plii
wuhu na, pe naa pe ya wãã Yãhã
kangbãŋ wo. Pe naa n di pe ya
ye pe klɛ wo, ma naa pe ya laam
too Yesu wãku wĩĩ na. Pe naa n di
nuhu ne, pe sẽ pe kai- tyɔ̃r naa n
pye ye. 47 Pe naa Yãhã sey, pe wĩĩ
naa n tãy nawee- byɛ ye. Mpãy pe
naa Yesu wĩĩ sya ma naa u ta pe
Syayahafua, u Yĩŋfua poo le naa

n taha Yesu kãndeyãrfalɛ na plii byɛ.

3

Tãnkahafua waa wãkãhãyir

1 Per gaa yaiyĩn tratra, Pyar
ye naa n gaha pe syãm Nsãn
ne yaiyĩn Yãhã narsaha wo Yãhã
kangbãŋ wo. 2 Ke Yãhã kangbãŋ
kapahayɛ̃ neŋ gaa pye, pe naa n
yee kapahayɛ̃yũhũ. Tãnkahafua
waa pye, tuu naa n nii koo kapa-
hayɛ̃ na. U ba see ke dyaŋ. Plii
wuhu na, pe u gbe ga naa n ta ke
fla na, u n naa war nar nawee-
ye, nawee- mpãy pe naa n dye koo
kapahayɛ̃ ne ke Yãhã kangbãŋ wo.
3 Pyar ye n ba nɔ pe syãm Nsãn
ne ke kapahayɛ̃ na, ma yee poo ga
dye, u tãnkahafua n pe yãã ma pe
nar. 4 Pyar ye n nii u waha n yãŋ
pe syãm Nsãn ne. Pyar n ba u pye:
Naa wo yãŋ! 5 U dya n nii pe kihi
n yãŋ, u laam wo, a pe ma pe ga
woo kẽ war ne. 6 Pyar n u pye:
War pua nen gɛ wee ra ye. Ngii
ke ma ra ye tẽ ga ma kẽ, ke nge:
Nasarɛtefa Yesu myaha na, yir naa
n yãr! 7 Loo na, Pyar n u yigi koho
na, ma u ta u n yir. U dya tãnkaha
n ta tɛr sãhã u ye, te yĩnyũhũ byɛ
ne. 8 U n fẽŋ yir, ma tãhã yɛr u trɛ
na, laa wee ye, ma nii n yãr. U n
dye Pyar ye ne pe syãm Nsãn ne
ke Yãhã kangbãŋ wo, ma yãr n tay,
ma kur n ye, ma nii Yãhã sey. 9 Ke
Yãhã kangbãŋ nabua n u yãã tuu n
yãr ma nii Yãhã sey. 10 Pe n u yãŋ
cã, ma cã woo kẽ u tãnkahafua
wii ne tuu nii naa n nar ke Yãhã
kangbãŋ kapahayɛ̃yũhũ fla na. Pe
u yãã ke dyaŋ, le n pe fe gbe, ma
maha kacãn kua pe na.

Pyar Yãhã wĩĩ pãã nawee- ye Yãhã kangbãŋ wo

11 U dya tuu kãhã yir, ma Pyar
ye taha naa n naha pe syãm Nsãn
ne, wãcɛr wee pe na ye, le n kacãn
faha nawee- mpãy byɛ kẽ pe pye
ke Yãhã kangbãŋ laam wo. Pe n
fã taha ba pe na Yãhã kangbãŋ
laankɔngbãŋ gaa flãhã tãy, pe naa
n yee Salmuu laankɔŋ. 12 Pyar
tuu yãã ke dyaŋ, u n pe nawee-
pye ma yee: «Yiisrɛfa, nwa ta u
dya wãkãhãyir wĩĩ n yɛ̃ kã ye na?
Nwa ta ye n nii wo yãŋ mii wii
koho fãnga wĩĩ laa dyaŋ le waha
yia, ma u dya kãhã yir? Laa, ye
le ga la ma yee, wo wãlaha wĩĩ
loo kẽ Yãhã kãnde wo, le waha
u kãhã yir? 13 Faalefa Brama ye
Yãhã, Yisyake ne, Dyakuba ne, wo
wãlɛ byɛ ne, koo kẽ ke ke tẽntẽle
Yesu myaha kuã yir. Woo Yesu kẽ,
tee yigi ga le nangbãy koho wo,
ma sya ka u ne fãngafua Pilati fla
na. Pilati yee, woo ga u miy yaha,
ye n sye. 14 Woo wii tuu ba sroŋ,
u kai- maha laha, ye u wãmiyaha
wĩĩ sye, ma dur ma u Pilati ta, u n
naboofua waa yi miy yaha. 15 Yesu
wii tuu pa cĩĩnde yrã ne, yii kẽ
tee u boo koo syi. Yãhã u ta u
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. Wo byɛ loo yãã yĩnde
ne. 16 Yesu wãta Yatɛr, koo kẽ ke
ta, Yesu fãnga n ta u tãnkahafua
n fãnga yãã ma yir. Ye byɛ u cã
laha, u nwo, tee n yãŋ nwo. Yesu
wãta Yatɛr, loo le u ta u n jaa ma
nii korkor. Ye byɛ loo yãã, ma cã
cĩĩnde ne.

17 N -sẽ cã wo nna, yii ye yĩŋfa
ne, tee nde pye Yesu na, ye sẽ le
war ye. 18 Lii Yãhã ke bii tɔ̃r yaha
pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa yɛ̃ ne
ma yee, koo Yĩndefua ga ba kayĩhĩ
yãã, loo ne le pye nde. 19 -Tee -sẽ
le sya ye cã ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, tee
ke wãpyeŋ miy yaha, tee ye yĩntar
sroŋ Yãhã kuɛ ye, ke n ye kapee-
yee laha kãã ye na gbɛgbɛ. 20 Yãhã
-sẽ ga tefay tege ye na. Ke ga maha
ke Yĩndefua nɔ wãã ye kẽ, wii ke
bii yãŋ yi ye myaha na, woo kẽ
Yesu Crise ne. 21 Yagaa woo, Yesu
ma yãhãyĩŋ na. U yai u kuee ke
fla na le yale n sya ba nɔ, yaliile
Yãhã ga ba ke kai- byɛ yĩntaha

wã klaha. Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
mpãy bii loo nde cãã pãã yaha.
22 Wo faale wãdyaha Musa gɛ bii
yee:
‹Ye Yĩŋfua Yãhã ga ba ta syi
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa nɔ
wãã ye ye.
U ga ba nii ye ter,
ye ba naa n luhu nkãy byɛ ye
tuu ga ba tɔ̃r naa ye yar.
23 Wii ma ba yee,
u sẽ n luhu woo Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa nwo ye ye,
u ga tɔ̃r yi kãã Yãhã kãndefa
nawee- wo,
tuu gbã yãã le na.›
24 Pyar n maha yee: Ma gbe
Samuyɛl na, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
mpãy pe taha pe ya na, pe byɛ naa
too plii nde wĩĩ pãã. 25 Yãhã ke
lii pãã pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa yɛ̃ ne,
loo nde ma ye wĩĩ. Tesẽ Yãhã bii
yɛ̃ tɛr Brama ye ma yee:
‹Kãntrahafa byɛ ga kaa wãtaha
yãã pe ya na
ra koho wo ma kur kuɛ pii
kãmay na.›
Loo nde maha ma ye wĩĩ. 26 Loo
ne Yãhã n ke tẽntẽfua yi, ma u nɔ
wãã yii poo kẽ, ma yee u ba kaa
taha ye na, u ye ta ye n ye kapee-
wãpyeŋ miy yaha.»

4

Pyar ye wãyigi pe syãm Nsãn ne

1 Pyar ye pye kapãn na nantãŋ
ke Yãhã kangbãŋ wo pe syãm
Nsãn ne nawee- ye. Yãhã yũndefa
n ba dye, Yãhã kangbãŋ sẽŋfa
yĩŋfua ne, ma suhu mpãy ter ne
pe naa yee Sadusyɛ̃. 2 Pyar ye naa
nawee- klaha, ma maha naa Yesu
wĩĩ pãã tuu yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye. Loo na nawee-
ga waha cã pe yee, nakur byɛ ga
ba yir gbã wo. Pe kaplãŋ ngĩĩ
naa pe Sadusyɛ̃ laam war. 3 Pe
n Pyar ye yigi Nsãn ne. Yai ke
ba kua wa, pe n pe tã nwompihi
wo, ma yĩŋsyii sẽŋ. 4 Le -sẽ nde,
mpãy pe ba ke Yãhã kaplãŋ luhu
ma yɛr le wĩĩ na, pe ba nihi. Pe
Yesu kãndeyãrfa wo, pe naam pye
nawee- nyersĩĩ yĩĩbua.
5 Koo yĩŋsyii wo, Yiifee- ya-
haseefa, Yiifee- wãlɛ ne, ma suhu
Yãhã kaiyarfa ne, pe n pe ya wãã
Yurusalɛm wo. 6 Pe laam wo faale
Yãhã yũndefa yĩŋfua Yana pye,
yagaa wũũ Kayifu ne, Nsãn ne,
Lesyãander ne ma suhu u Yãhã
yũndefa yĩŋfua kahafa ne. 7 Pe n
Pyar ye le pe syãm Nsãn ne pe ya
telai wo, ma pe yey ma yee: «Ye
waha yia yoo fãnga ne ma u dya
kãhã yir? Ye u kãhã yir yoo myaha
fãnga ne?»
8 Pyar laam ba yĩĩ Yãhã Yrã
Fãnga ne, u n pe pye ma yee:
«Yiifee- klo yĩŋfa, Yiifee- wãlɛ ne,
9 pe mii pe nii wo yey nanga kayĩĩ
wãpyeŋ ne tãnkahafua kẽ ma yee,
le pye mii u n waha kãhã yir? 10 Ye
yai loo nde wãcãŋ ne, Yiisrɛfa kur
byɛ ne: U tãnkahafua tuu jaa,
ma sya n yãr ye yahasee ye nwo
korkor, Nasarɛtefa Yesu fãnga kẽ,
ke u kãhã yir. Yesu wii ree kuey
mar boo trã na, Yãhã u ta u n yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. U tãnkahafua jaa woo Yesu
myaha kãmay na. 11 Yesu wĩĩ ne,
le pãã yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
‹Ntẽmblaha gii pe nwonfããfa ba
ke sye yaha,
Yãhã ke gbe ma ke ta,
ke n dur yĩŋ yãã ke nwonfãã
na.›
12 Nawee ga waha sya yaha Yesu
ya myaha ne; driyɛ̃ kur byɛ laam
wo, Yãhã sẽ waa ter yãŋ yi yãã
wii tuu ga waha nawee ta, u n sya
yaha mii woo ya sẽ kẽ ye.»
13 Le kapãn yahaseefa pe yãã
Pyar nii n pãã laanyĩn ne, u
kaplãŋ n maha n sroŋ, le n yɛ̃
gbãã pe na. Pyar ye tee pye Nsãn
ne, pe sẽ pye nangbãm ye, pe sẽ
ba saba cã ga yaha ye ye. Le
maha ba yãŋ naa n cã pe na ma

yee, pe pye Yesu kãnyãrwai. 14 Pe
yĩnde maha pye u tãnkahafua na
tuu jaa, ma yir yɛr pe tãy, pe
yahaseefa n nii, pe saa waha laa
gɛ wãã sya ye. 15 Loo na, pe n
pe yigi yi kãã ke kasãhã nwoŋ wo,
ma dur nii pe ya yey 16 ma yee:
«Nwa roo ga waha pye naam mii
na? Yurusalɛmfa byɛ tee mii, pe
pe laanwɔ wĩĩ nde cã laha, le n nii
wo saa waha le kai ye. 17 Wa'a -
sẽ cã ma yee, wii ga ta le ma n
cãã̃ŋ dye ga yahasee ye, nawee-
byɛ n yi le cã̃ŋ na ye, wo yai wo
yĩntaha yrãhã pe na, -too sã waha
pe na, wo pe tã Yesu wĩĩ wãpãã
na nawee- ye.» 18 Pe n pe dur yee
dye ba, maa sã waha pe na ma
yee, a pe ma syi naa Yesu wũhũ
klaha nawee- ye ye, tesẽ u wĩĩ laa
ma n yi yãã pe yɛ̃ wo nantã̃ŋ ye!
19 Pyar ye n -sẽ pe pye pe syãm
Nsãn ne ma yee: «Yii gɛ, -ye yã̃ŋ
le yã̃ŋ le laam wo, lii loo gɛ le ga
yai Yãhã ye: Wo naa n luhu yii ye,
-too tyii Yãhã wĩĩ na laa, wo yai wo
naa n luhu Yãhã ye, -too tyii yii wĩĩ
na? 20 Wii poo na, wo saa waha ye
wĩĩ sya wo loo tɛr yahasee ye, -too
tyii Yĩŋfua Yãhã wũhũ nkãy na too
luhu, ma maha ke yãã ye.»
21 Pe kasãhã yahaseefa n maha
yĩntaha yrãhã pe na, ma sã waha
pe na ma cã pe miy yaha. Pe sẽ
ba wãpee laa yãã pe wĩĩ na car
gɛ, ma ga waha pe pẽn ye. Ke fla
gbenteefa byɛ tee naa Yãhã sey u
tãnkahafua wãjaa wĩĩ na. 22 U dya
wii tuu -sẽ ba ke laanwɔ wãjaa
jaa, u pye dyɛ- gbeesĩĩ, tahar ne.

Yesu kãndeyãrfa Yãhã wãnar

23 Pe Pyar ye miy yaha wa
pe syãm Nsãn ne, pe n ka pe
nampyeŋ- fla na, maa ke kai-
tɔ̃r yar pe na, kai- nkãy Yãhã
yũndefa yĩŋfa naa n pãã pe ye
ma suhu Yiifee- wãlɛ ne. 24 Yesu
kãndeyãrfa pe kaplã̃ŋ ngĩĩ luhu
wa, pe n yĩmbui wãã le, ma Yãhã
nar ma yee: «Yĩŋfua Yãhã, mboo
kẽ raa yãhãyĩŋ tãhã kãntraha ne,
muhulangbã̃ŋ ne, tesẽ wãn tii byɛ
ne te ma te laam wo. 25 Wo faale
wãdyaha Dawide wii u ma ma
tẽntẽle, mboo kẽ, taa le pãã woo
yɛ̃ wo Yãhã Yrã kãmay na ma yee:
‹Nwa ta, mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe n yataŋ ta pe ya na,
ma nii n wãã ma ne?
Nwa ta pe n maha yĩmbui wãã le,
ma nii Yãhã wãtoo wĩĩ kɛ
wam wo?
26 Kãntraha fãngafa yɛr naan
wãmiy na Yãhã na.
Kãntraha yĩŋfa bya wɔ toho
Yĩŋfua Yãhã na
ke Yĩndefua ne.›
27 Tesẽ le cĩĩnde, loo ne le n pye
nanga nge na, wo klo nde laam
wo! Yĩŋfua Yɛrɔte tesẽ fãngafua
Pɔ̃syi Pilati ne, tesẽ Wɔrmefa byɛ
ne, tesẽ Yiifee- byɛ ne, poo mii byɛ,
pe wɔ toho ma Dya Yesu na, woo
wii u ma ma tẽntẽle. 28 Ma laam
wĩĩ lii taa bii cãã pãã yaha ma
fãnga kãmay na, loo ne pe n pye
yagaa. 29 Yĩŋfua, naa n yã̃ŋ, pe
pee tã nii wo na yagaa. Wo ta wo
laam n tege nii tee nen wo, wo n
waha naa ma kapã̃n pãã laanyĩn
ne. 30 Ma fãnga wãã wo kẽ, wo n
waha naa nawee- jaa ma kãmay
na, tesẽ wo n waha naa laanwɔ
wũhũ pye, tesẽ yɛ̃kã wũhũ ne Yesu
myaha ne, woo wii taa yã̃ŋ yi u n
nii ma tẽntẽyɔ̃.»
31 Pe Yãhã nar wa, teelii fla pe
ba pe ya wãã ta, ke fla n sege.
Yãhã Yrã n maha pe laam yĩĩ, ma
fãnga gaa taha pe na, pe laam n
tege nii tee nen wo, pe n nii Yãhã
kapã̃n pãã laanyĩn ne nawee- ye.

Yesu kãndeyãrfa pe koho wãn wãã le

32 Yesu kãndeyãrfa byɛ pye
yĩmbui nen na laantee nen ne. Pe
laam wo, waa sẽ naa u koho wãn
yigi u ya ya ye, pe naa re ta te n
naa n nii pe nanihi wãn. 33 Yãhã
fãnga pye pe Yesu tẽnlɛhɛ kaplã̃ŋ
na, pe naa Yesu wãyir wĩĩ pãã gbã

wo nawee- ye, mii pe yĩnde le yãã
mii. Yãhã n -sẽ naa kaa taha pe
na yaryar. 34 Pe ba pe koho wãn
ta nanihi wãn, pe laam wo ngaa sẽ
naa n waha waa na ye. Tarfa naa
pe tar par, klɛfa naa pe klɛ par.
35 Pe byɛ naa n pai poo war mii
byɛ ne, ma ba naa n wãã pe Yesu
tẽnlɛhɛ kẽ, pe n naa pe sya, ma
pe la naa n cãã̃ŋ Yesu kãndeyãrfa
byɛ nsoho wo gbãhã wuhu na.
36 Mpãy pe koho wãn kẽ ke
syi, pe laam wo dya waa pye pe
naa n yee Yosɛfe, Lewi kur kuɛ
puee waa. U naa n yi teelaa
wo, pe n yee Syiper, kãntraha
gaa kẽ muhulangbã̃ŋ ke gbey le.
Pe Yesu tẽnlɛhɛ ba yasey myaha
taha u Yosɛfe na, ma naa u yee
Barnabaase; ke myaha yĩntaha
kẽ, wii u laantor le nawee- laam
wo. 37 Woo dya nwo, u ba u tar
raa par, ma pa tã̃ŋ pe war byɛ ne,
maa wãã pe Yesu tẽnlɛhɛ kẽ.

5

Nanayase u cɔɔ Safra ne

1-2 Dya waa -sẽ pye Yesu
kãndeyãrfa ne u myaha
Nanayase, u cɔɔ myaha Safra.
Poo mii ba pe myaha tar raa par.
Pe n yĩmbui wãã le pe syãm u
cɔɔ ne, ma war mpãy cɛr yi ta
pe ya tãy. War mpãy pe kuee,
Nanayase n poo gbe, maa wãã pe
Yesu tẽnlɛhɛ kẽ, ma yee poo tar
war byɛ me. 3 Pyar n u pye ma
yee: «Nanayase, ma pye mii ma
ta Setane n waha yia ma na? Taa
sya war mpãy cɛr yi ma tar war
na, nwa ta ma n ba kawar fua
Yãhã Yrã ye ma yee, pe war byɛ
me? 4 Ma ntraŋ kla, ma kla sẽ na?
Nanayase, waa la tuu te wãpar
wĩĩ le ma laam wo? Taa sya maha
te par wa, pe war, ma wãm sẽ na,
lii ma ne yai ma ye, ma naa n pye.
Ma -sẽ pye mii ma waha kapee-
nde syi ga yigi ma laam wo, ma
yee pe war byɛ me? Kawar nde
raa fua nde, ma sẽ re fua nawee-
ye ye, ma re fua Yãhã Yrã ye.»
5 Nanayase n kaplã̃ŋ ngĩĩ luhu
ma too, ma ku u kuã̃ŋ ne. Mpãy
pe pye ma naa n luhu, pe n sroŋ
fya. 6 Naanfãm mpãy pye ke fla
na, pe n yir ma u maha tã, ma u
gbe ga tugu le.
7 U Nanayase cɔɔ sẽ pye kai- ngĩĩ
pyeyale wo ye. Lɛr tãã syi n tɛr, u
n cã ba dye. U sẽ ba cã lii pye ye.
8 Pyar n pãã u ne ma yee: «Ma
puai yee, tee ye tar par yɛ̃ nge na,
cĩĩnde la?» U n yee: «Ãwã, koo yɛ̃
kẽ.» 9 Loo na, Pyar n u pye ma yee:
«Mboo, ma puai ne, ye pye mii ma
yĩmbui wãã le ma yee, yaa Yãhã
Yrã yɛ̃ yigi yã̃ŋ? Yã̃ŋ, mpãy pe ga
ma puai tugu le, pe mii kapahayɛ̃
na, pe dur ba wa, pe n pai ma bya
gbe tɛr.»
10 Le yalebya wo, u cɔɔ n too
u Yesu tẽnlɛhɛ yaha ye ma ku.
Pe naanfãm n dye ma yãã u ku.
Pe n u gbe ga tugu le u puai tãy.
11 Mpãy pe pye ke fla na, tesẽ
mpãy ne pe ba le luhu kur kuɛ ye,
pe byɛ n sroŋ fya.

Laanwɔ wũhũ ba syar Yurusalɛm wo

12 Pe Yesu tẽnlɛhɛ naa laanwɔ
wũhũ busãã pye tesẽ yɛ̃kã wũhũ
ne le klofa yĩnde na. Pe Yesu
kãndeyãrfa ba pe ya wãã naa n
ta Yãhã kangbã̃ŋ laankɔngbã̃ŋ nge
flãhã tãy, laankɔŋ gii pe naa n
yee Salmuu laankɔŋ. 13-14 Plii
wuhu na, nafãm mpãy naa Yesu
ta pe Yatɛr, naam tesẽ ca ne, ma
ba pe ya le naa n taha pe Yesu
kãndeyãrfa na, pe n naa n syar.
Mpãy pe sẽ ba Yesu ta wa pe
Yatɛr ye, pe sẽ sɛr naa pe ya
wlãhã pe ne ye. Nawee- -sẽ naa
pe Yesu kãndeyãrfa sey. 15 Pe
Yesu tẽnlɛhɛ pe naa laanwɔ wũhũ
pye yɛ̃kã wũhũ ne, loo nde n ta,
nawee- n sya nii pe yanfa gbe ba
naa n ta kãnde wo kasãy wãn na,
ma yee Pyar ma ba n tɛr, u yirfua

yĩm n waha paha tã mpãy na.
16 Nabuar raa naa n yir Yurusalɛm
kãnkãy kui wo, ma naa n pai
yanfa ne ma suhu nawee- mpãy
ne, sãndãpee naa pe fãy. Pe byɛ
naa n jaa.

Pe wãfãy ta pe Yesu tẽnlɛhɛ na

17 Pe Yesu tẽnlɛhɛ wĩĩ naa laan-
yar yigi u Yãhã yũndefa yĩŋfua
kẽ tesẽ mpãy ne pe naa n taha u
na, poo me pe Sadusyɛ̃ ne. 18 Pe
n yir ma Yesu tẽnlɛhɛ yigi ga le
nanihi nwompihi wo. 19 Yĩmper
n wɔ, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n pa,
maa ke nwompihi nwonyɛ̃ yãr pe
Yesu tẽnlɛhɛ na, pe n yi, u n pe pye
ma yee: 20 «-Ye ka Yãhã kangbãŋ
wo, ye ga naa nawee- klaha Yesu
kãnfuɛ̃ wĩĩ ne, lii le ga waha ta,
nawee n sukũhũ yãã.» 21 Pe Yesu
tẽnlɛhɛ n luhu u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
ye, ma yir ga dye sukũhũntãy
pẽmpẽm na Yãhã kangbãŋ wo, ma
nii nawee- klaha.

U Yãhã yũndefa yĩŋfua -sẽ nwo,
yĩŋ ke syii wa, woo tesẽ mpãy
ne pe pye u kur ye, pe n Yiifee-
wãlɛ yee ba tesẽ pe kaplãŋ cɛrfa
ne, pe n pe ya wãã Yesu tẽnlɛhɛ
wĩĩ na. Loo kur ye, pe n Yãhã
kangbãŋ sẽŋfa mpãy lɛhɛ wãã, pe
ga pe Yesu tẽnlɛhɛ yi ke nwompihi
wo, pe pa pe ne. 22 Pe n ka
ke nwompihi wo, ma ga pe Yesu
tẽnlɛhɛ fla yãã wãwaha. Pe n dur
maa le tõr pe yawãhãfa ye 23 ma
yee: «Wo ga ke nwompihi yãã te
nwonyɛ̃r ne te sroŋ gbãã tã nii te
ya kai na, pe nwompihi sẽŋfa ne
pe yɛr ga pe yɛrsar wo te yɛ̃r na.
Too te nwonyɛ̃r yãr, wo sẽ -sẽ waa
yãã te laam wo ye.»

24 U Yãhã kangbãŋ sẽŋfa yĩŋfua
tesẽ pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ne, pe
nde luhu, pe ga lii pãã pe Yesu
tẽnlɛhɛ wãplaha wĩĩ na, pe sẽ le cã
ye. Pe n nii pe ya yey ma yee, ncã
nde n gaha yi lii na laa? 25 Waa
ter n sur ba dye ma pe pye: «-Ye
yãŋ! Naam mpãy tee le nwompihi
wo, pe ma Yãhã kangbãŋ wo pe
nii nawee- klaha.» 26 Pe Yãhã
kangbãŋ sẽŋfa n ka pe yĩŋfua ne,
pe n ga pe Yesu tẽnlɛhɛ yigi. Pe -
sẽ ba fya, ma yee naweetee- ga pe
miy ntẽmbar ne. Loo n ta, pe sẽ
sya ma fãnga yar pe na ye.

27 Pe n pa pe ne pe kaplãŋ
cɛrfa yahasee ye, u Yãhã yũndefa
yĩŋfua n nii pe yey ma yee: 28 «Wo
sẽ ba sã waha la ye na, tee ma
syi naa nawee- klaha dya nwo
myaha ne ye? Le maha yigi mii
ye n ye kaklaha nge ta, ke n cããŋ
Yurusalɛm byɛ wo, ma maha n kɛ,
yii ga u dya wãboo wĩĩ taha ta
wo yĩŋ na?» 29 Pyar tesẽ u Yesu
tẽnlɛhɛwai ne pe n yee: «Wo yai
wo naa Yãhã laam wĩĩ loo pye,
-too tyii nawee- laam wũhũ na.
30 Yii kẽ, tee u Yesu kuey mar boo
trã na. Wo wãlɛ Yãhã -sẽ u ta
u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye, 31 ma u kuã yir ta
ke kãndigi koho kuɛ ye, ma u ta
u n nii Kaiyahaseefua, ma maha
nii Syayahafua. Woo kãmay na
Yiisrɛfa ga waha le sya pe cã pe
kapee- sẽ yõ ye, pe ke wãpyeŋ miy
yaha. Loo na pe kapee- ga yee
laha kãã pe yĩŋ na. 32 Wo yĩnde
taha koo ngĩĩ na. Wo nii wo saa
waha ke yaha le ye, wii tesẽ le
Yãhã Yrã ne, Yãhã Yrã lii Yãhã le
wãã mpãy kẽ pe n luhu ke ye.»

33 Pe kaplãŋ cɛrfa pe kaplãŋ ngĩĩ
luhu, ncafũhũ n pe yigi, pe n nii
pe Yesu tẽnlɛhɛ wãboo kɛ. 34 Pe
laam wo, Yãhã kaiyarfua waa -sẽ
pye, pe naa n yee Kamayɛl. U
pye Farisyɛ̃, u wĩĩ naa n tãy klofa
byɛ ye. Woo n yir yɛr pe kaplãŋ
cɛrfa telai wo, ma ta pe n pe Yesu
tẽnlɛhɛ yigi, ma yi ga nkur ye pe
ne. 35 Loo na, u n pe yawãhãfa
pye: «Yiisrɛfa, heii! -Ye yii yigi
naam mii ne! 36 Ye sẽ yãã, le
sẽ ma- sye tɛr ye, Teedasu sẽ ba
yir la, ma u ya ta naweeyõ waa.
Nawee- yĩĩsyãm n sya yir taha u

na, ma n luhu u ye. Loo kur ye,
pe n ba u boo, pe nawee- yĩĩsyãm
n fã cããŋ. Kai lii tuu ba ga yigi,
le sẽ too la? 37 Woo kur ye, Galɛlɛ
naa waa pye pe naa n yee Yuda.
U n ba yir u ya ndoŋ nayrũhũ cãã
na. Nabuar n yir taha u bya na.
Loo kur ye, pe sẽ u bya boo la,
mpãy pe ba taha u na, pe n cããŋ.
Kai lii tuu ba ga yigi, le sẽ too la?
38 Yagaa wĩĩ nde na, n ga ye yar
laa ne: Ye tyii mii na pe n naa n
pye, ya'a syi naa pe yãŋ ye. Le ma
pye naweetee laam wĩĩ ne pe yigi,
ma nii tẽn nde tẽ, le ga ba klaha-.
39 Le ma -sẽ pye Yãhã laam wĩĩ ne
pe yigi cĩĩnde, -ye cã ye yee, ye saa
waha le klaha- ye. Loo na, -ye yii
yigi, le ma syi le ba nii mii Yãhã gɛ
kẽ tee n wãã ke ne ye!»
40 Pe kaplãŋ cɛrfa n u Kamayɛl
yɛ̃ yor sya. Pe n pe Yesu tẽnlɛhɛ
yee dur ba, ma ba ta pe n pe gbã.
Pe n maha sã waha pe na, a pe ma
syi Yesu wĩĩ laa n maha yi yãã pe
yɛ̃ wo ye. Loo na, pe n cã pe miy
yaha. 41 Pe Yesu tẽnlɛhɛ n yi pe
yawãhãfa telai wo ma tɛr. Yãhã
ke pe yãŋ yi pe n wãfãy yãã Yesu
myaha wĩĩ na, loo nde n nuhu
yigi pe kẽ. 42 Loo kur ye, pe -sẽ
maha naa nawee- klaha plii byɛ,
ma maha naa le kapãyĩĩ wĩĩ pãã pe
ye, kapãyĩĩ lii le u Yãhã Yĩndefua
Crise wĩĩ pãã. Pe naa koo pye ke
Yãhã kangbãŋ laam wo tesẽ pe klɛ
ne.

6

Pe koholefa kuasĩĩ yãŋ yi Yesu tẽnlɛhɛ kẽ

1 Koo cãã na, Yesu kãndeyãrfa
naa n syar. Pe laam wo Yiifee-
terfa mpãy pe naa jrɛke yor pãã,
pe n pe ya tẽ pe klo Yiifee- *
na, ma le kuãn ma yee, a plii
byɛ dir layale ma nɔ, pe wee pe
poo calangusyam gbihi n la ye.
2 Loo na, pe Yesu tẽnlɛhɛ sẽnsye
syãm n ke fla Yesu kãndeyãrfa
byɛ yee ba, ma pe pye ma yee:
«Wii Yesu tẽnlɛhɛ, wa'a tyii Yesu
kapãyĩĩ wãpãã na nawee- ye, ma
taha kuee dir wĩĩ ya na, le sẽ yɔ̃ ye.
3 Wo nna, ye yai ye naam kuasĩĩ
mpãy yãŋ yi ye laam wo. Mpãy
pe miiyũhũ ke n yee, tesẽ Yãhã
Yrã maha pe laam yĩĩ, tesẽ laantor
kacãn ma pe ye. -Ye poosyifa yãŋ
yi wo n pe taha dir wũhũ na. 4 Loo
nde ma pye ke syi wii poo na, waa
waha nii yalebyɛ, wo naa n pãã
Yãhã ye, too naa le Yesu kapãyĩĩ
yar nawee- na.»
5 Ke fla Yesu kãndeyãrfa byɛ n
yɛr loo nde wãpyeŋ na. Pe n
Yɛtyɛn yãŋ yi. U ba Yesu sroŋ ta
u Yatɛr laantee nen ne. U laam
maha ba yĩĩ Yãhã Yrã ne. Pe n
Filipe yãŋ yi taha woo na, ma
maha Perkua yãŋ yi, Niikanuhu
ne, Tyihimu ne, Parpẽna ne, ma
suhu Niikluasu ne. U Niikluasu
nwo naa n yi Yãtɔɔsyi wo, u ba
u ya le Yiifee- kãnde wo faale na.
6 Pe n poo yar pe Yesu tẽnlɛhɛ na,
pe n kluɛ taha pe na, ma Yãhã nar
pe kẽ pe tẽn wĩĩ na.
7 Yãhã kapãn naa n cããŋ plii
wuhu na. Yurusalɛm wo pe Yesu
kãndeyãrfa n ba sroŋ syar naa
n gaha. Yãhã yũndefa mpãy bya
naa n sya ma naa Yesu ta pe Yatɛr.

Yɛtyɛn wãyigi

8 Yãhã ba ke laantãr ta Yɛtyɛn
na, ma maha ba ke Yrã Fãnga
le u laam wo, u n naa laanwɔ
wũhũ pye yɛ̃kã wũhũ ne, pe klofa
yĩnde na. 9 U wĩĩ -sẽ ba sye naam
mpãy ye. Poo pye Yiifee- yawãhã
nwoŋ gaafa ne. Poofa mii pye yãã
yãmpa faale wo, ma ba yi le wo.
Mpãy pye Syirɛ̃ kãntraha wo tesẽ
Lesyããndi kãntraha ne ma ba pa.
Mpãy maha pye Sersyi kãntraha
wo tesẽ kui nkãy ne, kãntraha gaa
wo pe n yee Yasyi, ma ba pa pe ya
ndoŋ. 10 Pe sẽ -sẽ waha yia Yɛtyɛn

* **6:1** 6.1 Yurusalɛm klo Yiifee- yebɛrɛ yor pãã.

na ma u pãã yigi ye. Yãhã Yrã
naa laantor le u laam wo, u n naa
kacãn kaplãŋ ya pãã pe ne.
11 Loo na, pe n naam mpãy
dãã, ma pe ta pe n kawar fua
taha u na ma yee: «Wo wo faale
wãdyaha Musa wãpee luhu u yɛ̃
na ma suhu Yãhã bya ne.» 12 Pe n
klofa sũũ le u na ke syi, pe Yiifee-
wãlɛ ne ma suhu Yãhã kaiyarfa
ne. Loo na, pe n sur dye u
Yɛtyɛn na, ma u yigi ma ka u ne
kaplãŋ cɛrfa yahasee ye. 13 Pe n
maha ga pa mpãy ter ne, pe ba
kawar fua taha u na. Pe n ba
yee: «Naa nwo sẽ tyii wo Yãhã
kangbãŋ miipihi wãyee na, ma
suhu wo wãdyaha Musa kãnde ne
ye, lii Yãhã le ta. 14 Wo luhu tuu
n yee, a Nasarɛtefa Yesu ga ba
Yãhã kangbãŋ traha, tuu dur u wo
wãdyaha Musa kãnde yĩntaha wã
klaha wo kẽ.»
15 Mpãy byɛ pe pye pe ba tege nii
ke yawãhã nwoŋ wo, pe yĩnde pye
u Yɛtyɛn na, pe n u yĩntaha yãã
ke n yɛhɛ palpal yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
yĩntaha wãŋ syi dyaŋ.

7

Yɛtyɛn yɛ̃ yor pe kaplãŋ cɛrfa yaha ye

1 Yãhã yũndefa yĩŋfua n Yɛtyɛn
yey ma yee: «Cĩĩnde la pe n pãã?»
2 Yɛtyɛn n u yɛ̃ wãã sya ma
u pye: «Yii mpãy ye ma ra
nampyeŋ-, ta tuhufa ne, -ye ndi-
tyuhu yaha ra ye! Ye cã ma
yee, wo faale wãdyaha Brama see
kãntraha nge wo pe naa n yee
Otami. Pe koo kãntraha ngefa yee
Syadeefa. Tuu sẽ bii yir wa u
kusey nde wo ma ka Syahara wo
ye, Yãhã gii koo myaha gboho tãŋ
myar byɛ na, ke n bii ke ya yar u
na, 3 ma u pye ma yee:
‹Ma klo yãã,
taa le ta yaha ma tuhufua nna
ne,
ma ga nii teelii wo,
tẽ ga yar ma na.›
4 Loo na, Brama n -sẽ yir ke
Otami wo, ma ga nii klo laa wo
pe naa n yee Syahara. U tuhufua
pye u ne. U tuhufua tuu bii ku ke
Syahara wo, Yãhã n maha u ta, u
n yir ke fla na ma pa kãntraha
nge wo, kii ree mii ke laam wo
yagaa. 5 Yãhã sẽ bii teelaa wãã u
kẽ kãntraha nge wo ye. Ke sẽ bii
teelaa gɛ wãã u kẽ u waha mploho
gɛ fãã ye, ma -sẽ bii yɛ̃ tɛr u ye, koo
ga ba ke kãntraha kur byɛ wãã u
kẽ, ke n nii pe wãŋ u kur byɛ ne.
Koo cãã na, puee nen gɛ sẽ -sẽ pye
Brama myaha na ye. 6 Loo nde
kur ye, Yãhã n maha bii nde pãã
u ye ma yee:
‹Ma kur ga ba ka,
pe ga nii nampay kãntraha
gaa wo.
Koo kãntraha ngefa ga ba pe ta
yãmpa,
pe pe nuhu dyɛ- yĩĩsyãŋ.
7 Loo nde wĩĩ na,
n -sẽ ga ba koo kãntraha
ngefa sãhã.
N ga ba ta, ma kur n dur ba
kãntraha nge na nwo,
pe ba naa diŋ yi ra kẽ.›
8 Loo kur ye, Yãhã n naambiyãr le
Brama ne, ma u pye ma yee, loo
nde wĩĩ na Brama yai u wãkũũ wĩĩ
koho yigi. Loo na u n bii Yisyake
see, plii kuatãã wuhu u n u kũũ.
Yisyake n bii lɛ dye ma Dyakuba
see, ma u kũũ plii kuatãã wuhu u
ya ndoŋ. Dyakuba n -sẽ u naam
kicar sẽnsye syãm kũũ. Poo me,
pe nii wo ter sẽnsye syãŋ ngĩĩ
wãlɛ.
9 Laanyar bii Dyakuba pii yigi,
pe n sya pe cĩĩfua Yosɛfe yigi par
yãmpuai Syiptefa ye. 10 Yãhã -sẽ
pye u Yosɛfe kur ye. Ke n dye u
kuɛ ye, ma u yĩŋ yi kawlaŋ wo,
ma ta koo fla kãntraha kui yĩŋfua
n u yee ba ta u yahasee ye. Yãhã
n maha laantor le u laam wo ma
u ta, u n kacãyor cã pãã u Syipte
kãntraha yĩŋfua yahasee ye. U
wĩĩ n sya tãy u ye. U Syipte yĩŋfua

n u ta, u n nii ke kãntraha kai- kur byɛ yahasee ye u kaha bya ne.

11 Loo kur ye, fãã n dye ke
Syipte wo, Kanaa bya ne, pe naa
wo kãntraha yee koo syi. Fɛn n
gboho, ngaa sẽ yãã wo wãlɛ ye
wãdi wãŋ ye. Wo faale wãdyaha
Dyakuba tuu luhu, 12 a bur blokũũ
ma Syipte wo, u n u pii nɔ wãã ke
fla na pe n ga u bur blokũũ waa
kɛ ba. 13 Pe n maha bii dur ga ke
tɛhɛ syãŋ wuhu na, Yosɛfe n ga
u yĩŋ yi pe na, pe n u yãŋ cã pe
cĩĩfua. Le klo yĩŋfua bya n -sẽ u
Yosɛfe nna cã. 14 Loo na, Yosɛfe
n kãnde wãã pe n ga u tuhufua
yigi ba u fla na u nna byɛ ne. U
tuhufua kaha nawee- pye gbeetãã
sẽnsye nawee- bua. 15 Dyakuba ka
koo syi Syipte wo. U n bii ku ke fla
na, u pii sẽnsye syãm bya ne. 16 Pe
pe nakur gbe ga naa n le klo nde
wo pe n yee Sihisyɛm. Koo fla nge
na, teelaa fla ma gbĩĩ ne ke fla na,
Brama tuu bii par Amuɔr pii ye.

17 Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye lii
ne, loo nde pyeyale le bii nɔ gbe
taha, wo klofa pe pye ke Syipte wo,
pe nii n syar. 18 Dyɛ- buar n tɛr,
yĩŋfa busãã n ku tɛr pe yai ne ke
Syipte wo. Yĩŋfua waa ter n bii yir
u yai ne. Woo yĩŋfua nwo cãŋ sẽ
pye Yosɛfe wĩĩ laa na ye. 19 U n wo
wãlɛ byɛ ta ma nii n nuhu, ma pee
tã pe na, ma sya yee pe pe pẽyãr
miy yaha, pe n naa n ku, pẽyãr rii
te pye naam kicar.

20 Koo cãã nge kẽ, Musa tuu
see yi u nayɔ̃r ne ma pye Yãhã
laanfua. U nna n u yɛ̃ woo yrey
tãã. 21 Te yrey tãã kur ye, u
nna n u gbe ga miy yaha, mii u
Syipte yĩŋfua bii le pãã ta mii. Ke
kãntraha yĩŋfua pueesya n bii u
yãã, ma u kɛ gbe, ma u yigi mii
u ya koho pesey dyaŋ. 22 Koo ke
ta, pe n naa Musa klaha Syiptefa
kai- ne tesẽ pe kacãn ne. Tuu bii
lɛ dye, u fãnga n gboho, kacãn n
maha gboho u ye.

23 U wãlɛ ke bii nɔ dyɛ- gbeesĩĩ
na, Musa n le ta woo ga ka, u ga
u terfa Yiisrɛfa yãŋ. 24 U n ga
Syiptefa naa waa yãã, tuu nii poo
Yiisrɛfa naa waa nuhu; u n dye
u dya kuɛ ye, ma u Syipte naa
boo u kẽ. 25 U naa n traha woo
nampyeŋ- Yiisrɛfa n le cã, a woo
kẽ Yãhã ke taha u pe sya yaha. Pe
sẽ -sẽ le war ye. 26 Koo yĩŋsyii wo,
u Musa n ga Yiisrɛfa syãm yãã,
pe nii n wãã. U n yee, woo ga
pe syii ma pe pye: ‹Naambiyãm,
ye ma klo nen yafa. 27 Nwa ke -
sẽ maha ye taha yii wãnuhu na.›
Wii ruu -sẽ naa u nampyeŋ nuhu,
u n Musa tra wãã ma u pye: ‹Yoo
tuu ma ta wo yĩŋfua, ma naa wo
sãhã? 28 Maa ra boo la mii taa
ne Syipte naa nwo boo mii niinge
na?› 29 Musa tuu kaplãŋ ngĩĩ luhu,
u n fã yi ke Syipte wo ma ga kuee
kãntraha gaa na pe naa n yee
Madaha. Koo fla nge na, u n cɔɔ
yãã, ma kicar syãm see u na.

30 Dyɛ- gbeesĩĩ n tɛr. Musa pye
tẽyãfũũ fla wo yãŋ gaa tãy, pe n
yee Senayi. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa
n yi Musa na, wambule laa wo,
naa naa n tar le laam wo, le sẽ -sẽ
naa n suhu ye. 31 Loo nde wãyãã
n Musa laam wɔ. Tuu yũhũ crã
ke na, woo ga gbihi yãŋ, u n luhu
Yãhã yĩmbui ne le n yee:

32 ‹Ndoo kẽ, ma wãlɛ Yãhã.
Ndoo kẽ, Brama ye Yãhã,
Yisyake ne, Dyakuba ne.›
Fyar koho wo Musa n yɛr n sege,
u sẽ sɛr naa n yãŋ nantãŋ ye.
33 Yãhã n u pye:

‹Ma ntãy fɛr kãã,
draha gii raa yɛr nge,
ke ma gbɛgbɛ ma maha nii
Yãhã wãŋ.

34 N ta nna wãfãy yãã Syipte wo,
n luhu pe wãsĩĩ ne,
ta n tege pe wãsyayaha
yĩmbui ne.
Loo ne ta n yee,
n ga ma lɛhɛ Syipte wo.›

35 Woo Musa wii pe Yiisrɛfa pe
bii sye yaha, ma bii u pye ma
yee: ‹Yoo tuu ma ta wo yĩŋfua,
ma naa wo sãhã?› Woo Musa
cɛŋ ya kẽ, Yãhã u nɔ wãã pe
kẽ syayahafua, ma maha u ta pe
yĩŋfua. Yãhã n ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa lɛhɛ wãã Musa ye loo nde wĩĩ
na. 36 Woo Musa kẽ tuu laanwɔ
wũhũ pye yɛ̃kã wũhũ ne Syipte
laam wo, ma sya waha Yiisrɛfa
yigi yi ke laam wo. U maha
laanwɔ wũhũ pye yɛ̃kã wũhũ ne
ke muhulangbãyãhã telai wo ma
suhu le tẽyãfũũ klo ne, koo fla gii
pe dyɛ- gbeesĩĩ pye. 37 Woo Musa
kẽ tuu maha bii Yiisrɛfa pye ma
yee: ‹Yãhã ga ba ke Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua waa nɔ wãã ye kẽ mii ra
dyaŋ. U ga ba yi ye ter laam wo.›
38 Pe Yiisrɛfa pe bii pe ya wãã ta
tẽyãfũũ klo wo, ke yãŋ nge flãhã
tãy pe n yee Senayi, woo Musa
maha kẽ tuu pye wo wãlɛ ne ke
fla na. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa naa n
pãã u ne koo yãŋ yĩŋ na. Kaplãŋ
nkãy ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ,
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ke yar u na, u
n -sẽ pa, maa ke tɔ̃r yar wo na.

39 Wo wãlɛ n yee poo saa luhu
u ye ye, ma u wĩĩ sye, ma pe
laam wĩĩ ta ma yee, poo ga dur tɛr
Syipte wo. 40 Pe n maha bii Yarɔ̃
* pye ma yee: ‹Wãŋ gaa fãã wo
kẽ ke n nii wo yãhã, wo n ke ta
wo yatɛr. Musa wii tuu wo yigi yi
Syipte wo, wo tee mii, wo sẽ cã lii
u yãã ye.› 41 Pe n naancɛŋ gaa fãã
ta, ma ke tẽŋ ma nuhu di ke wĩĩ ne,
koo gii pe fãã pe ya ya pe kluɛ ne.
42 Yãhã n dur yi pe kur ye, ma tyii
pe na pe n nii yãhãyĩŋ wãn tẽŋ.
Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa saba wo ma yee, Yãhã yee:

‹Yiisrɛfa, tee pye u tẽyãfũũ klo wo,
ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ na,
ndoo la, tee naa n tẽŋ yraha
ne?
Ye naa diŋ yi la ndoo kẽ?
43 Ye cã ndoo sẽ kẽ ye.
Ye yãhã nge tee n yee Moloke,
koo kẽ ree gbe naa n tay ke fai
nwonge wo.
U yrompua nwo pe n yee Arefaha,
ye maha ba usyi pye ma u ta
ye yãhã.
Too wãn nde ne,
tee ba fãã ma naa te tẽŋ.
Loo ne, n ga ye gbe ga miy yaha
teelaa wo deydey,
koo fla dey Babilɔn gɛ na.›

44 Tẽyãfũũ klo wo, wo wãlɛ bii
ke Yãhã nwonge gbihi. Kãnde lii
Yãhã le ta, le wũhũ bii yrũhũ ta
ntẽmbapai raa na. Too nde pye
wo wãlɛ pe bii gbe le yaha ke fai
nwonge wo. Musa bii ke nwonge
gbihi mii Yãhã bii u yar le ne mii.
Ke nwonge pye pe ye. Yãhã naa n
pãã pe ne ke laam wo. 45 Mpãy
pe yir wo wãlɛ mii kur kuɛ ye,
pe bya n ke Yãhã nwonge yãã ma
ke gbe ma tɛr ke ne. Yosua woo
ruu pye pe yĩŋ na. Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr Brama kur ye kãntraha gii
ne, Yãhã n ta pe n bii waha koo
kãntraha ngefa kar wãã; poo ter
mii sẽ pye Yiifee- ye. Koo Yãhã
nwonge n kuee, kur mpãy ma yir
pe yai ne, pe ga ke yãã. Koo
syi ya, ma sya ba Dawide yai cãã
dye. 46 Yãhã n kaa taha u Dawide
na, u n -sẽ kãnde nar ke ye, woo
ga kaha fãã ke kẽ, koo gii ke ma
Dyakuba Yãhã. 47 Yãhã n sye, ma
bii u dya Salmuu woo ta u n bii ke
Yãhã kaha fãã †.

48 Nwey tii nawee- pe n fãã pe
kluɛ ne, Yãhã sẽ n syã te laam wo
ye, koo gii ke ma ncaha ye yãhãyĩŋ
na. Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua waa loo
pãã ma yee, Yãhã yee:

49 ‹Yãhãyĩŋ kẽ ke ma ra nangbãŋ
niisaha,
kãntraha -sẽ ma kãnamberge
dyaŋ,
tẽ trɛ taha ta.

* **7:40** 7.40 Yarɔ̃ pye Musa lɛfua. † **7:47** 7.47 Salmuu cãã kẽ, pe bii ke Yãhã kangbãŋ cir fãã.

Yii -sẽ ga waha koo nwoŋ fãã mii
syi dyaŋ?
Draha gii syi -sẽ ma,
ke ga waha ra niisaha kua?
50 Ndoo sẽ na, tẽ too nde byɛ fãã,
ke yãhãyĩŋ tesẽ ke kãntraha
ne?› »
51 Yɛtyɛn tuu pe faalefa wĩĩ tɔ̃r yar
wa pe na, u n maha le pãã pe ye
ma yee: «Yii laangbãnfa mii, ye
laam waha, ye sye ma ye ndityuhu
gbãã tã ye saa luhu Yãhã ye ye. Ye
sye, ye sẽ n luhu Yãhã Yrã ye ye.
Ye ma mii ye wãlɛ dyaŋ. 52 Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua wii woo u kuee mii,
pe sẽ u nuhu ye? Mpãy pe u
kasroŋfua wãpa wĩĩ pãã, pe pe
boo. Yagaa u kasroŋfua tuu pa, ye
u wĩĩ sye ma sya ba u boo. 53 Yii
mpãy, Yãhã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ta, pe
n le kãnde tɔ̃r yar ye na, kãnde lii
Yãhã le ta, ye sẽ -sẽ le yãr ye.»

Yɛtyɛn wãboo wĩĩ

54 Pe kaplãŋ cɛrfa pe Yɛtyɛn
kaplãŋ ngĩĩ luhu, ncafũhũ n pe
yigi, pe n sya nii n sege. 55 U
Yɛtyɛn woo -sẽ nwo, Yãhã Yrã
Fãnga le u yĩĩ, u n yãhãyĩŋ tẽŋ
yãŋ, ma Yãhã nayɔ̃r yãã, Yesu ne
tuu yir yɛr ke Yãhã kãndigi koho
kuɛ ye, kai- byɛ fãnga ne u ye.
56 U n yee: «-Ye luhu, n nwo,
tẽ yãhãyĩŋ yãã ke yãr yaha nii.
Nawee Puee yir yɛr Yãhã kãndigi
koho kuɛ ye.»

57 Pe n tẽ sya, ma ndityuhu gbãã
tã, ma sur dye u Yɛtyɛn na ma
u yigi. 58 Pe nawee- n u tyĩn ga
le klo kãnkãy na, ma ga ntẽmbar
ta, ma nii u miy u wãboo yĩmbui
ne. Mpãy pe ba cãã u miy, pe
ba pe nayrengbãy fɛr ma ta yaha
dya waa kẽ pe naa n yee Sɔl, u
naa te yãŋ. 59 Pe sya naa Yɛtyɛn
miy ntẽmbar ne, u Yɛtyɛn woo -sẽ
pye, tuu naa Yesu nar ma n yee:
«Yĩŋfua Yesu, ta yrã sya!» 60 Loo
na, u n kãnklũy gbãã, ma tẽ sya
fãnga ne ma yee: «Yĩŋfua, ma'a
n tyii kapee nde na pe yĩŋ na ye!»
Tuu koo kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n
ku.

8

Yɛtyɛn wãboo wĩĩ n tãy Sɔl ye.

Pe Yesu kãndeyãrfa nuhu

1 Koo per pe n yir Yesu
kãndeyãrfa wãnuhu ne ke Yu-
rusalɛm wo. Pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ n fã cããŋ tɛr Yudɛ kui wo,
Syamari kui ne. Pe Yesu tẽnlɛhɛ
poo n kuee. 2 Mpãy pe -sẽ naa n
luhu Yãhã ye, pe n Yɛtyɛn nakugu
gbe ga le, ma u gbã wĩĩ wũn.
3 Sɔl woo -sẽ pye, tuu naa
kaa taha u ya fãnga na pe Yesu
kãndeyãrfa wĩĩ wãpyeklaha- wĩĩ
ne. U naa n tay klɛ wo, ma
Yesu kãndeyãrfa fyãhã naa n yigi,
naam tesẽ ca bya ne, ma ga naa pe
le nwompihi wo. 4 Mpãy pe ba fã
cããŋ, pe naa n tay teebɛhɛ byɛ wo,
ma naa Yesu kapãyĩĩ pãã nawee-
ye.

Filipe Yesu Crise kapãyĩĩ yar Syamarifa na

5 Filipe n ka Syamari kungbãy
wo, ma ga u Yãhã Yĩndefua Crise
wĩĩ tɔ̃r pe nawee- ye. 6 Pe nawee-
pe Filipe kaplãŋ luhu, ma maha
ke laanwɔ wũhũ yãã tuu n pye,
pe byɛ naa ndityuhu yaha, ma
naa n luhu u kaplãŋ ye kayi ne.
7 Sãndãpee naa n tẽ, ma tege
naa n kãã nawee- busãã yĩŋ na,
tãnklahafa busãã maha naa n jaa.
8 Loo nde n pe klofa ta, nuhu n pe
yigi.
9 Le klo wo, dya waa -sẽ pye
lɛ wa, pe naa u yee Syimu. Woo
dya nwo pye caifua, ma naa pe
Syamarifa laam wɔ kai- nkãy ne.
U naa u ya yãŋ, usyi wee ye. 10 Ke
fla nawee- byɛ, ma gbe pe kicar
syĩmbir na, ma ga waa pe wãlɛ
na, pe byɛ -sẽ naa nagboho ta
u na cĩĩnde, ma sya naa n yee:
«Dya nwo, Yãhã fãnga gɛ kẽ ke
ma u ye, fãnga gii pe n yee cĩĩnde
fãngangbãŋ.» 11 U tee ba ma- tɛr

le klo wo, ma naa pe nawee- laam
wɔ u pyer ne, koo syi kẽ pe n naa
u fya, ma maha naa nagboho ta u
na.
12 Pe klofa pe -sẽ ba le kapãyĩĩ
luhu Filipe yɛ̃ na, kapãyĩĩ lii le
Yãhã Yai wĩĩ tɔ̃r tesẽ Yesu Crise
wĩĩ ne, pe naa loo sya cĩĩnde, ma
naa Yesu ta pe Yatɛr. Pe n -sẽ pe
byɛ tãã naa n yi loho wo, pe naam
tesẽ pe ca ne. 13 Syimu bya n Yesu
kapãyĩĩ sya cĩĩnde. Loo kur ye, pe
n u tãã yi loho wo, u n naa n kuee
Filipe tãy. Filipe naa yɛ̃kã wũhũ
pye, ma maha naa laanwɔ wũhũ
pye Yesu myaha ne. Syimu naa
koo ngĩĩ bya yãã, ke n -sẽ naa laam
wɔ u kẽ.
14 Yesu tẽnlɛhɛ mpãy pe pye
Yurusalɛm wo, pe n ba luhu, a
Yesu kapãyĩĩ ma, le dye Syamari
laam wo, pe n Pyar ye nɔ wãã
ke fla na pe syãm Nsãn ne. 15 Pe
syãm pe ga dye ke Syamari wo, pe
n Yãhã nar pe Yesu kãndeyãrfa kẽ
ma yee, Yãhã ke ta Yãhã Yrã n dye
pe laam wo. 16 Pe tee ba tãã yi
wãtããyi ya loho wo Yesu myaha
ne, Yãhã Yrã sẽ ba dye wa pe laam
wo ye, koo syi kẽ pe n ba Yãhã nar
pe kẽ loo wĩĩ na. 17 Loo na, Pyar
tesẽ Nsãn ne, pe n kluɛ taha pe na,
Yãhã Yrã n dye pe laam wo.
18 Syimu tuu yãã Yãhã Yrã le
dye pe Yesu kãndeyãrfa laam wo,
yaliile wo Yesu tẽnlɛhɛ pe kluɛ
taha pe na, u n war yi ma Pyar
ye pye pe syãm Nsãn ne ma yee:
19 «-Ye ra bya kẽ ke syi fãnga ne ta
n nii, n ma kluɛ taha wii na, Yãhã
Yrã le dye ufua laam wo.» 20 Pyar
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ma war
pe ka ma ne, ma tee le wũũ, a
Yãhã laantãr wĩĩ n sya ke ye wale
ne. 21 Ma lay wee nwo ye, ma sẽ
maha yai loo nde syi wãyãã ne ye,
ma laam tee mii, pe wee gbɛgbɛ
Yãhã ye ye. 22 Mii dur yi kãã ma
kapee nde wo, -taa Yãhã nar, ke
ma sya ke ma kapee nde kua kãã
ma na. Ma pye gɛ pye mii ma
waha nde syi wũũ, ma sya le pãã
yi. 23 Tẽ ma yãã mii, ngaa kapihi
ma ma yĩŋ na, ma ta ma kapee-
n nihi ga ta tɛr, ma ta ma saha laa
kayĩĩ gɛ pye ye.» 24 U Syimu n Pyar
ye pye pe syãm Nsãn ne ma yee:
«Yii gɛ, -ye Yãhã nar ra kẽ, laa ma
n faha ra dye nde kur ye tee pãã
ye.»
25 Yesu tuu naa kai- nkãy pye pe
n naa n yãã yĩnde ne, ma suhu
nkãy ne tuu naa n pãã pe naa n
luhu, Pyar ye pe loo kapãyĩĩ tɔ̃r
yar wa pe nawee- ye, pe n dur
tɛr Yurusalɛm wo. Kãnde wo, pe
le kapãyĩĩ tɔ̃r naa n gaha Syamari
kãntraha kusyĩmbɛhɛ busãã wo.

Filipe tesẽ Yɛtyɔpefa yĩŋfuangbãŋ gaa ne

26 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n Fil-
ipe pye: «Ka yainsaha dar kuɛ
kãndigi koho kuɛ ye. Kãnde laa
ma ke kuɛ dragba wo, le n yir
Yurusalɛm wo ma n gaha klo nde
wo pe n yee Gbasa. Ka loo kãnde
fla na.»
27 Filipe -sẽ yãã ta tɛr yir tɛr le
kãnde kuɛ ye. U n ga dya waa
yãã le kãnde wo. U pye Yɛtyɔpe
yahaseefua waa, ma maha pye
Yɛtyɔpe yĩŋfasya war kluhu yĩŋ
na. U ba ka Yurusalɛm wo Yãhã
seysaha wo, ma dur naa n tɛr u
niisaha wo. 28 U pye u ba dye nii
u kafãŋ wo, ma naa Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yisa kaplãŋ kal ke Yãhã
sabangbãŋ wo. 29 Yãhã Yrã n
Filipe pye ma yee: «Yũhũ dye u
dya kafãŋ tãy.» 30 Filipe n fã yũhũ
dye, ma luhu u Yɛtyɔpe naa tuu
nii Yãhã kaplãŋ kal, nkãy Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa tuu yrũhũ. Fil-
ipe n u yey ma yee: «Kai- nkãy
taa n kal ngĩĩ, ma ke war la?» 31 U
dya n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «N ga
waha pye mii, n naa ke war, waa
ma yee u wee ma nii ke yĩntaha
tɔ̃r ma ra yar ye?» U n Filipe nar,
u n dye nii u tãy ke kafãŋ wo.

32 Yãhã kaplãŋ nkãy u naa n kal,
koo kẽ ngĩĩ:
«U nii mii mbua wii syi dyaŋ pe
yigi n gaha
boosaha wo.
U nii mii mbua wii syi dyaŋ pe u
yor kur,
u n yaha le tete.
U sẽ yɛ̃ kua ma laa gɛ pãã ye.
33 Pe u kloŋ, dyefua sẽ yãã u kuɛ
ye ye.
Pe mii, pe u boo kãntraha nge na,
kur wãm ga ba yir na u ye pe
naa u wĩĩ pãã?»
34 U Yɛtyɔpe naa n Filipe yey ma
yee: «Dya, kace ra yar, yoo wĩĩ -sẽ
kẽ, u Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua tuu tɔ̃r
loo ne? U ya koho wĩĩ laa, waa
wĩĩ?» 35 Filipe n kapãn gbe ma
u Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua kaplãŋ ngĩĩ
yĩntaha yar u dya na, ma sya ba
le Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r yar u na. 36 Pe
naa n tɛr ke dyaŋ le kãnde wo, pe
n ga nɔ loho fla gaa na. U Yɛtyɔpe
naa n u pye: «Loho nge! Nwa -sẽ
maha ma ke kuee ta wãtããyi na
loho wo?» [37 Filipe n u pye: «Ke
ma pye ma Yesu ta ma laam wo
ma cĩĩnde Yatɛr, ma ga waha tãã
yi loho wo.» U Yɛtyɔpe naa n u
pye: «N le sya cĩĩnde, woo kẽ tuu
ma Yãhã Dya cĩĩnde.»]
38 Loo kur ye, u Yɛtyɔpe naa n
ta pe n ke kafãŋ yɛr. U n tege woo
tesẽ Filipe ne. Pe n dye ke loho wo.
Filipe n u tãã yi ke loho wo. 39 Pe
yi ke loho wo, Yãhã Yrã Fãnga n
Filipe gbe tɛr. U Yɛtyɔpe naa sẽ
maha u yãã yãã nantãŋ ye, ma
u kãnde sya, ma n tɛr, nuhu fla.
40 Filipe n ga u ya yãã klo laa wo
pe naa n yee Asuhute. U n nii Yesu
kapãyĩĩ tɔ̃r n gaha kui wo, ma sya
ga dye Syesarɛ wo.

9

Sɔl u troho wãtãhã ter miy yaha ma Yesu kãnde yãr
(Tẽnl 22.6-16; 26.12-18)

1 Sɔl -sẽ nwo, u pye ma naa Yesu
kãndeyãrfa kɛ wãboo ya ne. U n
ba yir ma ka Yiifee- Yãhã yũndefa
yĩŋfua fla na, 2 maa saba mpãy sya
u ye, saba mpãy syi pe ga waha
kãnde wãã u kẽ u n ka Damasu
na, te Yiifee- yawãhã nwey wo.
U maa nawee- mpãy yãã ke fla
na, naam woo, ca woo, pe ma yee
wa pe n yãr Yesu kãnde wo, u
waha pe yigi, u pe pua, u pa pe
ne Yurusalɛm wo.
3 U n yir koo na, ma kãnde sya,
ma n gaha ke Damasu na. Tuu ga
nɔ gbe taha le klo na, u n yee woo
ga yãŋ, ma yãã cãã- mpãy ter syi
pe yi yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma ba yɛhɛ
u na. 4 U kadye n sege, u n laha
too kãntraha na, ma luhu yĩmbui
laa ne, le u pye ma yee: «Sɔl, Sɔl,
n lii wãpee pye, ma n nii ra nuhu
yĩntayãhã ne?» 5 U n wãã sya ma
yee: «Yĩŋfua, mboo wii raa n pãã
ra ne, ma myaha mii?» Le yĩmbui
n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Ndoo
Yesu kẽ taa n nuhu yĩntayãhã ne.
6 Mboo, yir, ma dye le klo wo. Taa
yai ma lii pye, pe ga le yar ma na.»
7 Nawee- mpãy pe wãã naa n
yãr Sɔl ne, pe byɛ ba yɛr pe sẽ sya
naa laa pãã ye. Pe naa n luhu le
yĩmbui gbleŋ ne, pe sẽ -sẽ naa waa
yãã ye. 8 Sɔl n yir, ma tãhã yɛr
kãntraha na. U n yĩmpɛ yãr, u sẽ
-sẽ waha ngaa yãã nantãŋ ye. Pe
n u yigi koho na ma ka u ne ke
Damasu na. 9 U n plii tãã pye, u sẽ
waha naa n yãŋ ye, u sẽ ngaa di
ye, u sẽ maha ngaa wɔ ye.
10 Ke Damasu wo, Yesu
kãndeyãrfua waa pye, pe naa n
yee Nanayase. U pye mii wãytãã
dyaŋ u na, ma Yĩŋfua yãã tuu u
yee ma yee: «Nanayase.» U n u
yɛ̃ wãã sya ma yee: «Yĩŋfua, n
nwo, n n luhu ma ye.» 11 U Yĩŋfua
n u pye ma yee: «Yir yagaa, kãnde
lii pe n yee kãndigi, ma loo sya,
ma ka Yuda kaha wo, maa Tarsufa
naa waa wĩĩ yey, pe u yee Sɔl. 12 U
ma gɛ ma u nii Yãhã nar. U bya

pye mii wãytãã dyaŋ u na, ma ma
yãã, taa dye ga maa koho taha
u na, ma yee u waha maha naa
n yãŋ faale dyaŋ.» 13 Nanayase
n loo wãã sya ma yee: «Yĩŋfua,
nawee- busãã dya nwo wĩĩ tɔ̃r ra
ye. Tuu Yesu kãndeyãrfa nuhu
wãnuhu gii ne Yurusalɛm wo, n
le luhu. 14 Yãhã yũndefa yĩŋfua
kãnde wãã u kẽ, u pa nwo wo,
u ba nawee- yigi pua, poo mpãy
pe koho taha yaha Yesu na.» 15 U
Yĩŋfua n -sẽ maha u pye ma yee:
«Ka, n dya nwo yãŋ yi, ma yee
u ta wĩĩ tɔ̃r yar driyɛ̃fa byɛ na
tesẽ yĩŋfa byɛ ne tesẽ Yiisrɛfa ne.
16 Tuu yai u wãfãy gii fãy ta wĩĩ
na, u ta, nawee- n ra wĩĩ cã, n ga
u yar koo byɛ na.»
17 Loo na, Nanayase n yir, ma
ka Yuda kaha wo. Tuu ga dye ke
kaha wo, u n kluɛ taha Sɔl na ma
u pye ma yee: «Sɔl, ma ma Yesu
kãndeyãrfua mii ta dyaŋ. Taa naa
n pai kãnde wo, Yĩŋfua Yesu wii
tuu ba yi ma na, woo u ra lɛhɛ
wãã, n ba ma ta ma n waha naa n
yãŋ faale dyaŋ, tẽ ma ta, Yãhã Yrã
Fãnga n ma laam yĩĩ.»
18 Loo yalebya wo, wãn raa n
kuã kãã Sɔl yĩmpɛ na mii sawor
dyaŋ, u n nii n yãŋ faale dyaŋ. U
n yir, pe n u tãã yi loho wo. 19 Loo
kur ye, u n di, u kadye n cã fãnga
yãã.

Sɔl Yesu kãnde wĩĩ yar Damasufa na

Loo kur ye, Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe pye Damasu na, Sɔl n
kuee pe ne, ma faa plii raa pye,
20 ma nii Yesu wĩĩ pãã nawee- ye
Yiifee- yawãhã nwey wo ma yee,
Yãhã Dya kẽ Yesu ne. 21 Mpãy
byɛ pe u kaplãŋ luhu, le n pe
fe gbe, pe n nii le yey ma yee:
«Dya nwo woo sẽ na, tuu naa
Yesu kãndeyãrfa kɛ wãboo ne
yĩntayãhã ne Yurusalɛm wo, poo
mpãy pe koho taha yaha Yesu
myaha na. U sẽ yir la ma pa
nwo, woo n pai tee nde Yesu
kãndeyãrfa yigi pua, u ga pe yi
Yãhã yũndefa yĩŋfua kẽ?» 22 Sɔl
-sẽ naa Yesu wĩĩ pãã nawee- ye.
Kaa naa n taha u kaplãŋ wãlaha
na tesẽ ke fãnga ne. Yiifee- mpãy
pe pye Damasu na, Sɔl pe gbihi
yar naa n laha Yesu wĩĩ ne ma
naa pe yar, Yesu woo u ma u Yãhã
Yĩndefua Crise, le n sya naa yɛ̃
gbãã pe na.
23 Koo syi kẽ plii raa kur ye,
Yiifee- n pãã ta poo ga Sɔl boo.
24 Sɔl n -sẽ loo nde yãã luhu.
Le klo pye, pe ba ncaha fãã,
ma le klaha tã. Nawee- naa le
klo kapahayɛ̃r byɛ sẽŋ, ke yai ke
yĩmper, pe ma u Sɔl yãã pe u boo.
25 Sɔl pye Yesu kãndeyãrfa mpãy
ne nwoŋ gaa laam wo, ke ba fãã
gbra le klo ncaha na. Fenaatɛr gaa
-sẽ pye ke nwoŋ wo ke ba yi ke
ncaha ne. Pe n yir yĩmper wo, ma
u Sɔl gbe le takũy laam wo, ma
namihi pua le na, ma u Sɔl yoŋ
tege wãã fenaatɛr ne le klo ncaha
kur kuɛ ye. Sɔl n waha wloho yi
ke syi, ma fã tɛr.

Sɔl ka Yurusalɛm wo

26 Sɔl n ga dye Yurusalɛm wo,
ma yee woo ga dye wlãhã Yesu
kãndeyãrfa ne. Pe byɛ -sẽ ba
fya u na, pe sẽ ba le sya cĩĩnde
ma yee, u wã klaha ma nii
Yesu kãndeyãrfua ye. 27 Yesu
kãndeyãrfua wii pe naa n yee
Barnabaase, woo n Sɔl yigi loo na,
ma ka u ne pe Yesu tẽnlɛhɛ fla
na. Sɔl tuu ba u Yĩŋfua wãã sya
mii le kãnde wo, u n kaplãŋ nkãy
pãã u ye, Barnabaase n loo nde tɔ̃r
pe Yesu tẽnlɛhɛ ye. Sɔl tuu pye
Damasu na, ma naa Yãhã kapãn
pãã Yesu myaha ne pe nawee- ye
laanyĩn ne, Barnabaase n maha
koo bya tɔ̃r pe ye. 28 Loo yale nde
wo, Sɔl n cã waha u ya wlãhã pe
ne. U n nii n tay ke Yurusalɛm
wo, ma Yãhã kapãn pãã naa n

laha Yĩŋfua myaha ne nawee- ye
laanyĩn ne.
29 Yiifee- mpãy pe naa jrɛke yor
luhu, u naa n pãã pe bya ne, ma
naa kaplãŋ tyĩn pe ne. Poo -
sẽ naa u wãboo kɛ. 30 Pe Yesu
kãndeyãrfa pe loo cã, pe n Sɔl yigi
ga Syesarɛ na, maa u ta u n ka
Tarsu na *.
31 Loo na, Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa mpãy pe pye Yudɛ wo,
Galɛlɛ ne tesẽ Syamari ne, pe n cã
yrĩŋ yãã. Yĩŋfua Yesu wĩĩ naa n
gboho pe laam wo plii wuhu na.
Pe maha naa u laam wũhũ pye
yalebyɛ. Yãhã Yrã kãmay na, kaa
naa n taha pe yawãhãfa wãnihi
na.

Pyar yɛ̃kã wũhũ pye Yesu myaha na

32 Pyar naa n tay kui byɛ wo,
ma naa Yesu kãndeyãrfa yãŋ. U n
ba ka klo laa wo pe naa n yee Li-
ide, Yesu kãndeyãrfa yãŋsaha wo,
33 ma ga dya waa yãã le klo wo.
Pe naa u yee Yɛnɛ. U dyɛ- kuatãã
ba kẽ tãnkur yan ne kãntraha na.
34 Pyar n u pye ma yee: «Yɛnɛ,
Yesu Crise ma, u ma jaa yagaa.
Yir, ma ma kasãy wãŋ gbe!» Yɛnɛ
n ta tɛr yir. 35 Liide klofa byɛ tesẽ
Sarãŋ ngbãŋfa byɛ ne, pe n loo
yãã, ma pe troho wãtãhã ter wã
klaha, ma nii Yĩŋfua kãnde yãr.
36 Klo laa pye tũntũn, pe naa
n yee Yopɛ. Cɔɔ waa pye ke fla
na, u myaha Tagbihita. U pye
pe Yesu kãndeyãrfa ne. Jrɛke
yor wo ke Tagbihita myaha nge n
yee Dɔɔkase, ke yĩntaha kẽ kafaa.
U cɔɔ naa kayĩĩ pye yalebyɛ, ma
maha naa koho le nawãm ye. 37 U
n ba too yan na, ma ku. Pe n
u nakugu yee, ma ke gbe ga ta
nwoŋ gaa laam wo gbegbaha yĩŋ
na. 38 Pe Yesu kãndeyãrfa mpãy
pe pye ke Yopɛ wo, pe ba le luhu
ma yee, Pyar ma tũntũn Liide na.
Pe n nawee- syãm lɛhɛ wãã u ye
pe ga u yar, poo ma pe u nar, u pa
poo fla na, u ma n nii kuee ye.
39 Pe n ga dye Pyar fla na, ma re
tẽnlɛhɛ tõr u ye, u n yir wãã kũn
pe ne le yalebya wo. Tuu ga dye,
pe n u yigi ga ke nwoŋ laam wo
gbegbaha yĩŋ na. Calangusyam
mpãy pye ke fla na. Pe byɛ n
ba yɛr Pyar tãy, ma nii n wũn.
Dɔɔkase tuu pye yrãŋ na, ma ba
nayrɛ tii gbihi, tesẽ nayrengbãy tii
ne, pe n too nde gbe n yar Pyar na.
40 Pyar n pe nawee- byɛ ta pe n
yi nwoŋ wo, u n dur ma kãnklũy
gbãã kãntraha na, ma Yãhã nar.
U n ba wã klaha ke nakugu kuɛ
ye ma yee: «Tagbihita, yir!» U n
u yĩmpɛ yãr, ma Pyar yãã, ma yir
nii. 41 Pyar n u yigi koho na, ma
u ta u n yir yɛr. Loo kur ye, mpãy
pe Yesu ta pe Yatɛr tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa calangusyam ne, u n
poo yee ba, maa u yar pe na yrãŋ.
42 Pe n le cã tãŋ ke Yopɛ wo, loo
n ta, nawee- busãã n u Yĩŋfua ta
pe Yatɛr. 43 Pyar n faa ma- Yopɛ
na. U ba kuee ke Yopɛ wo sraha
tẽntẽfua waa fla na, pe naa n yee
Syimu.

10

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ba yi Kɔrnee na

1 Syesarɛ laam wo, dya waa pye
pe naa n yee Kɔrnee. U pye
seraasyi yĩŋfua, ma pye Wɔrmefa
seraasyi ndreŋ gaa yĩŋ na, pe naa
n yee Yitale seraasyi ndreŋ. 2 U
dya naa Yãhã kãnde kɛ. U naa n
gaha Yãhã narsaha wo u nna byɛ
ne. Yiifee- mpãy pe pye nawãm,
u naa koho le pe ye, ma naa Yãhã
nar plii byɛ. 3 Per gaa yaiyĩn yale
wo, Yiifee- Yãhã naryale ba kẽ, u
n yãã mii wãytãã dyaŋ u na. U
n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa yãã gbaa
na, tuu dye ba u fla na, maa u
pye ma yee: «Kɔrnee». 4 U n u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yãŋ, ma fya, ma

* **9:30** 9.30 Pɔl kusey ba kẽ Tarsu ne.

u pye ma yee: «Yĩŋfua, nwa ma?»
U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n u yɛ̃ wãã sya
ma yee: «Taa naa Yãhã nar, ma
maha naa koho le nawãm ye, Yãhã
koo byɛ sya ma ye. Ke sẽ faha ma
wĩĩ ne ye. 5 -Taa -sẽ nawee- lɛhɛ
yagaa, pe n ka Yopɛ na, pe ga dya
waa ta u n pa, u myaha Syimu,
nawee- byɛ u yee Pyar. 6 U n syã
sraha tẽntẽfua waa ye, u myaha
Syimu. U kaha ma muhulangbãŋ
yɛ̃ tãy.»
7 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n loo pãã u
ye ma tɛr. Le yalebya wo, Kɔrnee
n u tẽntẽ- syãm mpãy yee ba tesẽ
u seraasyi naa waa ne, tuu pye
mpãy yĩŋ na. Woo bya ba naa
Yãhã kãnde kɛ, u wĩĩ ba waha
Kɔrnee ye. 8 Kai lii le pye, u n le
gbe ma tɔ̃r pe ye, ma pe lɛhɛ wãã
ke Yopɛ na.

Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã laa pãã Pyar ye pe wĩĩ na

9 Ke yĩŋsyii wo, pe naa n gaha
ma sya ga nɔ gbe taha ke Yopɛ na.
Pyar -sẽ pye, u ba dugu u kaha
gbegbaha yĩŋ na yaiwlaŋ yale wo,
ma yee woo ga Yãhã nar. 10 Fãã n
u yigi u n yee woo ga ngaa di. Yalii
pe yee poo ga ngaa soho u kẽ, u n
yãã mii wãytãã dyaŋ u na. 11 U
n yãhãyĩŋ yãã ke fe yãr, kla gaa
n nii tege n pai tãã ye kãntraha
na: Ke kla pye mii faangbãŋ gaa
dyaŋ. Ke yɛ̃r resyar ba wãã tã.
12 Ke laam wo trɛresyar wãn ter
byɛ pye tesẽ kahakaha wãn ter
byɛ ne ma suhu kãnsyãm ter byɛ
ne. 13 Yĩmbui laa n u pye ma
yee: «Pyar, yir, ma wãn nde boo,
ma naa n kaa!» 14 Pyar n wãã
sya le yĩmbui ye ma yee: «Yĩŋfua,
too wãn nde sẽ yɔ̃ ye; wo Yiifee-
kãnde na, wo n fã wãn nde na.»
15 Le yĩmbui n maha u pye ma
yee: «Yãhã yee te yɔ̃, ma tee n fã
re na.» 16 Pyar tuu too wãn yãã,
ma luhu le yĩmbui ne, saa te n
tɛr. Saa, u n maha te yãã. Yãhã
te gbe yi u na koo syi tɛhɛ tãã, ke
faangbãŋ n cã dugu tɛr yãhãyĩŋ
na.

Pyar dye waa kaha wo, u wee Yiifee ye

17 Pyar tuu koo yãã pe wãytãã
wo ke syi, u sẽ -sẽ waha le yĩntaha
cã ye. Le yale -sẽ nwo, Kɔrnee
tuu ba nawee- mpãy lɛhɛ wãã u
Pyar ye u Syimu kaha wo, pe ba
ke kaha yey naa n gaha, ma sya ga
nɔ ke kapahayɛ̃ na. 18 Pe n yĩmbui
yir ma le yey ma yee: «Syimu wii
pe n yee Pyar, u n syã la nwo?»
19 Yãhã ke ba wãn tii gbe yi u Pyar
na ke yĩmbui lii ne tuu ba luhu,
u Pyar pye nantãŋ u naa le ga.
Yãhã Yrã n u pye ma yee: «Yãŋ!
Nawee- tãã ma nwo, pe ma kɛ.
20 Yir, ma tege ke gbegbaha yĩŋ na,
ma ka pe ne, ma'a n laalaa pye
ye, ndoo tẽ pe lɛhɛ wãã.» 21 Loo
na, Pyar n tege ba pe nawee- mii
fla na, maa pe pye ma yee: «Wii
tee n kɛ, woo kẽ ra ne. Ah ye pa
lii na?» 22 Pe n u yɛ̃ wãã sya ma
yee: «Seraasyi yĩŋfua Kɔrnee kẽ
tuu wo lɛhɛ wãã. Nawee wii kẽ
u ne, u n sroŋ, Yãhã wĩĩ gboho
u laam wo, Yiifee- byɛ u miiyũhũ
yee. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa kẽ, u u
Kɔrnee klaha, ma u yar ma yee, u
ma ta ma n ka u fla na, maa ma yɛ̃
kapãn pãã u n luhu.» 23 Pyar n pe
yigi dye u kaha wo, ma syãsaha
wãã pe kẽ.

Ke yĩŋsyii wo, pe n yir ma
kãnde sya, ma dur tɛr. Pyar pye
pe ne. Yopɛ Yesu kãndeyãrfa
mpãy n yir ke Yopɛ wo, ma Pyar
wãr ga. 24 Ke yĩŋsyii wo, pe n
ga dye ke Syesarɛ wo. Kɔrnee
naa u sẽŋ u kaha wo. U ba u
nwoŋfa mpãy yee ba loo wĩĩ na,
tesẽ u naambiyãbuam mpãy ne.
25 Yaliile Pyar naa n pai dyesaha
wo, Kɔrnee n ka, maa u wãã, ma
kãnklũy gbãã u yaha ye, ma yee
woo ga u syar nangbãŋ syaha ne.
26 Pyar n sye ma u kuã yir, ma
u pye ma yee: «Danda, yir! Taa

yãã, nawee ya kẽ ra bya ne.» 27 U
n nii n pãã Kɔrnee ne, maa dye ke
kaha wo, ma nabuar mpãy yãã pe
wãã nii.
28 U n pe pye ma yee: «Ye cã ma
yee Yiifee- kãnde na, Yiifee naa sẽ
yai u naa n crã nawee wii na u
wee Yiifee ye. U sẽ maha yai u naa
n dye u kaha wo ye. Yagaa, Yãhã
-sẽ ndoo klaha, ma ra yar ma yee,
n sẽ yai n naa fã nawee waa ter
na ye, n sẽ yai n naa waa ter yãŋ
mii nawee wii syi dyaŋ, u sẽ yai
pe naa n crã u na ye. 29 Koo kẽ,
tee ra yee, n sẽ sye ye, n pa. Tee
ra yee ba lii na, ye waha le pãã ra
ye yagaa.»
30 Kɔrnee n yee: «Ke plii resyar
nanga, le pye yagaa syi yaiyĩn na.
N pye n naa Yãhã nar ta kaha wo.
Dya waa n ba yɛr ra tãy u kale
wãn ne te n yɛhɛ palpal, ma ra pye
ma yee: 31 ‹Kɔrnee, taa naa Yãhã
nar lii ne, ke le sya ma ye. Taa
maha naa wãn tii byɛ wãã nawãm
kẽ, le sẽ faha Yãhã na ye. 32 Loo
nde na, waa lɛhɛ wãã Yopɛ na, u
n ga Syimu yee ba, Syimu wii pe n
yee Pyar. U ma dya wii kaha wo,
u bya myaha Syimu u ya ndoŋ, u
sraha tẽn tẽ, u ma muhulangbãŋ
yɛ̃ tãy.› 33 Ta n ta tɛr waa lɛhɛ wãã
ma ye, ma n le sya ma pa. Le yɔ̃.
Wo byɛ mii Yãhã yaha ye yagaa. U
Yĩŋfua tuu ma pye, ma ba wo yar
lii ne, le pãã wo ye, wo ma wo n
luhu ma ye.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe le kapãyĩĩ fe luhu Pyar yɛ̃ na

34 Loo na, Pyar n yɛ̃ kuã ma
yee: «Cĩĩnde ne, n cã Yãhã wee
ke nawee waa puar nawee waa na
ye. 35 Ma'a sya yi teelii teelii, ma'a
pye wa ma n luhu Yãhã ye, ma
maha kasroŋ pye, ma wĩĩ ga naa
n tãy ke ye. 36 Yãhã le kapãyĩĩ nɔ
wãã Yiifee- ye, kapãyĩĩ lii le n yee
nawee- byɛ ga ba yrĩŋ yãã Yesu
Crise kãmay na, woo wii u ma wo
byɛ Yĩŋfua. 37 Nsãn tuu nawee-
yee naa n pai, maa naa pe yar,
pe le sya pe cã, pe kapee- wãpyeŋ
sẽ yɔ̃ ye, pe ke miy yaha, ma pe
tãã naa n yi loho wo, ye koo ngĩĩ
byɛ cã. Loo kur ye, lii le cãã pye
Galɛlɛ kãntraha kur byɛ na, ma
sya ka Yudɛ kãntraha na, ye maha
loo nde bya cã. 38 Yãhã fãnga wãã
Yesu kẽ, Yesu wii u n yi Nasarɛte
wo, ma maha Yãhã Yrã wãã u kẽ,
u n waha naa n gaha teebɛhɛ byɛ
wo, ma naa kayĩĩ pye nawee- kẽ.
Mpãy pe pye, Setane naa pe fãy
fãnga ne, Yesu u Setane kar tege
naa n kãã pe yĩŋ na. Yãhã pye
u kur ye. Ye maha koo byɛ cã.
39 Tuu kai- nkãy byɛ pye Yiifee- klo
Yurusalɛm wo ma suhu pe Yiifee-
kui byɛ ne, wo ke yãã wo yĩnde ne.
Loo kur ye, pe Yiifee- gɛ u kuey
mar boo trã na. 40 Ke plii tãã na,
Yãhã n u ta u n yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. 41 U sẽ
-sẽ u ya yar nawee- byɛ na ye, u u
ya yar wii poo na, wii mpãy Yãhã
wo yãŋ yi, ma yee too u yãã wo
yĩnde ne. Yesu tuu dur ba yrãŋ na
gbaafa ye, wii kẽ too u yãã, ma sya
wãã di u ne, ma loho bya wãã wɔ
u ne. 42 U n wo pye ma yee, too ga
naa le Yesu kapãyĩĩ pãã pe nawee-
ye, wo pe yar laha wo yee, woo
Yesu kẽ Yãhã u yãŋ yi, u nawee-
byɛ sãhã, mpãy pe ma yrãŋ na
tesẽ mpãy bya ne pe ma gbã wo.
43 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ bii
le pãã u wĩĩ na ma yee, cĩĩnde ne,
wii ma u Yãhã Yĩndefua ta u Yatɛr,
Yãhã ga ufua kapee- gbe kãã u yĩŋ
na Yesu myaha kãmay na.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã Yrã dye pe laam wo

44 Pe nawee- pye pe naa Pyar
kaplãŋ luhu, Yãhã Yrã n tege dye
pe byɛ laam wo. 45-46 Yiifee- mpãy
pe ba Yesu ta pe Yatɛr, ma pa Pyar
ne, pe n yãã Yãhã Yrã tege dye pe
nawee- mii laam wo, mpãy pe wee
Yiifee- ye. Loo nde n pe Yiifee- mii
fe gbe. Yãhã Yrã ba pe laam yĩĩ,

pe n sya naa yor ter raa pãã, ma
naa Yãhã sey. 47 Loo na, Pyar n
le pãã ma yee: «Ah mpãy pe Yãhã
Yrã yãã wo wãŋ syi dyaŋ, pe bya
sẽ yai la pe tãã yi loho wo pe ya
ndoŋ?» 48 Loo na, u n yee, pe pe
tãã yi loho wo Yesu Crise myaha
na. Pe wãtããyi kur ye, pe nawee-
n maha u nar, u kuee u plii raa
pye poo ne. U n le sya.

11

Lii le Pyar yãã u n sya ka mpãy ye, pe wee Yiifee- ye

1 Mpãy pe wee Yiifee- ye, poo
byɛ Yesu kapãyĩĩ sya cĩĩnde ke syi.
Pe Yesu tẽnlɛhɛ mpãy pe pye Yudɛ
wo tesẽ ke fla Yesu kãndeyãrfa
ne, pe n le luhu, a mpãy pe wee
Yiifee- ye, poo bya Yesu kapãyĩĩ
sya cĩĩnde. 2 Pyar n ba dugu ba
Yurusalɛm wo. Pe Yiifee- mpãy pe
pye Yesu kãndeyãrfa, poo mii n le
kuãn u ye ma yee: 3 «Mpãy pe wee
Yiifee- ye, ma ga dye pe kaha wo,
ma sya wãã di pe ne.»
4 Kai- nkãy ke pye, Pyar n dye ke
laam wo, ma ke byɛ tɔ̃r pe ye. 5 U
n pe pye ma yee: «N pye klo nde
wo pe n yee Yopɛ. N pye n naa
Yãhã nar, ma ba yãã mii wãytãã
dyaŋ ra na, ta n nii ngaa yãã: Ke
kla pye mii faangbãŋ gaa dyaŋ, ke
yɛ̃r resyar ba wãã pua tã. Ke n
yir yãhãyĩŋ wo, ma sya tege ba nɔ
ra na. 6 Ta n nii ke waha n yãŋ,
ma kãntraha trɛresyar wãn raa
yãã ke laam wo, wlaha wãn ne,
kahakaha wãn ne tesẽ syir wãn
ne. 7 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le
ra pye ma yee: ‹Pyar, yir, ma wãn
nde boo, ma naa n kaa!› 8 Ta n sye
ma yee: ‹Aye, Yĩŋfua, wãn nde syi
sẽ yɔ̃ ye. Wo Yiifee- kãnde na, wo
n fã re na. Te syi sẽ dye yãã ra
yɛ̃ wo ye.› 9 Le yĩmbui n maha yir
yãhãyĩŋ wo ke tɛhɛ syãŋ na, ma
ra pye ma yee: ‹Yãhã yee te yɔ̃, ma
tee re yãŋ ma yee te sẽ yɔ̃ ye.› 10 Tẽ
too wãn nde yãã ke syi, ma luhu
le yĩmbui ne, pe wãytãã n caa ra
na, ma maha pa ra ye, ta n maha
yãã koo syi ya. Ke n tã tɛhɛ tãã,
te wãn byɛ n dugu tɛr yãhãyĩŋ na,
pe wãytãã n caa tãŋ ra na.

11 Le yalebya wo, naam tãã n
ba yɛr ke kaha kapahayɛ̃ na, kaha
gii tẽ pye. Pe ba pe lɛhɛ wãã ra
na, pe n yir Syesarɛ wo, ma pa ra
fla na. 12 Yãhã Yrã n ta pye, n ka
pe ne, n ma n laalaa pye ye. Pe
Yesu kãndeyãrfa kuay mii tee yãã
mii, pe ra wãr ga wo n sya ga dye
Kɔrnee kaha wo. 13 Too ga dye u
Kɔrnee kaha wo, u n u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ wĩĩ pãã wo ye. U yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ tuu ba u ya yar u Kɔrnee
na mii syi dyaŋ, ma maha lii tɔ̃r
u ye, u n dye ke laam wo, ma ke
byɛ tɔ̃r wo ye. U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
ba u pye ma yee: ‹Waa lɛhɛ wãã
klo nde wo pe n yee Yopɛ, u n ga
Syimu ta u pa ma fla na, Syimu
wii pe n yee Pyar. 14 Kai- nkãy
ke ga waha mboo Kɔrnee ta ma
n waha sya yaha, mboo tesẽ ma
kahafa byɛ ne, u ga ba ke yar ma
na.› 15 Ndoo Pyar pye n naa n pãã
nantãŋ pe nawee- ne, Yãhã Yrã n
ba tege dye pe byɛ laam wo, mii
wo wãŋ syi dyaŋ ke per cir na, per
gii Yãhã Yrã ke fe tege, ma tege
dye wo laam wo. 16 Ta laam n
too Yĩŋfua kapãn nde na tuu ba
yee: ‹Nsãn ye tãã yi loho ya wo.
Ndoo Yesu, n ga ye tãã yi Yãhã
Yrã gɛ ne.› 17 Wii Yiifee- mpãy
too Yĩŋfua Yesu Crise ta wo Yatɛr,
Yãhã n kayĩĩ lii wãã wo kẽ, ke loo
bya wãã mpãy kẽ, pe wee Yiifee-
ye. Ndoo ga waha Yãhã wĩĩ sye
la?»

18 Pe Yudɛ Yesu kãndeyãrfa, pe
kaplãŋ ngĩĩ luhu wa, pe n pe laam
yĩn, ma nii Yãhã sey, ma nii le
pãã ma yee: «Le ma pye ke dyaŋ,
mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã ta
poo bya ma waha le sya ma cã pe
kapee- sẽ yɔ̃ ye, ma ke wãpyeŋ
miy yaha, ke ga cĩĩnde yrã wãã

pe bya kẽ, lii wãkuayãã wee le na ye.»

Yesu kãndeyãrfa yawãhã wãfeyir Yãtɔɔsyi wo

19 Cãã gii cãã na pe ba yir
Yesu kãndeyãrfa wãnuhu na
yĩntayãhã ne, ma sya ba u Yɛtyɛn
boo, mpãy ba fã cããŋ, ma sya ka
Fenise wo, Yãtɔɔsyi ne, Syiper ne.
Ke Syiper nge, kãntraha gaa kẽ
muhulangbãŋ ke gbey le. Pe n
ga nii koo kui ngĩĩ wo, ma nii le
Yesu kapãyĩĩ tõr Yiifee- poo ya ye.
20 Yesu kãndeyãrfa mpãy pye pe
naa n yi Syiper wo tesẽ Syirẽ ne,
ma ba pa Yãtɔɔsyi wo. Poo mii
-sẽ naa Yĩŋfua Yesu Crise kapãyĩĩ
tõr mpãy ye pe wee Yiifee- ye.
21 Yĩŋfua fãnga pye pe kaplãŋ
na, nabuar n naa pe kaplãŋ sya
cĩĩnde, ma pe kãnlɛ miy naa n
yaha ma naa pe ya le Yesu kãnde
wo.
22-24 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
pye Yurusalɛm wo, ma naa pe
ya wãã, pe ba Yãtɔɔsyi Yesu
kãndeyãrfa wĩĩ luhu. Pe n Barn-
abaase woo lɛhɛ wãã ke fla na. U
pye naweeyõ, Yãhã Yrã ba u laam
yĩĩ, u maha ba Yesu ta u Yatɛr u
laam byɛ ne. Tuu ga dye ke fla
na ma yãã Yãhã kayĩĩ lii pye, le n
nii u ye nuhu. U n pe nawee- yar
laha pe pe laam ta wãcɛŋ, pe pe
ya waha pe ma n cɛr Yĩŋfua na ye.
Nabuar n maha naa n pai, maa pe
ya le naa n soho Yĩŋfua koho wo.
25 Loo kur ye, Barnabaase n
ka Tarsu wo Sɔl fla na. 26 U
n ga Sɔl yãã, ma u yigi ba
Yãtɔɔsyi wo. Pe n kuee ke fla
na dyɛwee, ma nii yawãhã pye ke
fla Yesu kãndeyãrfa ne, ma maha
nii nawee- busãã klaha. Myaha
cãã taha Yesu kãndeyãrfa na ke
Yãtɔɔsyi goo laam wo, ma nii pe
yee Cretyẽ; koo yĩntaha kẽ, Crise
nna.

Pe war nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa kẽ Yurusalɛm wo

27 Ke cãã na, Yãhã kaplãŋ tõrfa
mpãy n yir Yurusalɛm wo, ma
tege ga Yãtɔɔsyi na. 28 Poo nen
waa pye, u myaha Agabise. Yãhã
Yrã n u ta u n yir, ma le pãã
nawee- ye ma yee, fããpihi ga ba
too Yudɛ kuɛ kãntraha kur byɛ na.
Ke fããpihi n ba dye, ma yai Klode
woo ne tuu pye kãntrɛ fãngafa
byɛ yĩŋfua. 29 Pe Yãtɔɔsyi Yesu
kãndeyãrfa n yir, ma yee poo ga
war wãã, wii ma waha yia yẽ
gii na u pa, pe n wãã le pe nɔ
wãã Yudɛfa mpãy kẽ pe ma Yesu
kãndeyãrfa. 30 War mpãy pe yãã,
pe n pe byɛ le soho Barnabaase
koho wo tesẽ Sɔl ne, pe n ga pe
wãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãhã
yahaseefa kẽ Yurusalɛm wo.

12

Pyar wãleŋ nwompihi wo tesẽ u wãyiyaha ne

1 Koo cãã nsoho wo, fãnga pye
Yɛrɔte Agiriba woo ye. U n nii
Yesu kãndeyãrfa nuhu yĩntayãhã
ne. 2 U n sya ta pe n Syake yĩŋ
gbã cɛr yũntrũhũ ne; Nsãn lɛfua
ba kẽ woo ne. 3 Tuu yãã le tãy
Yiifee- ye, u n maha ta pe n Pyar
yigi. Too plii pye Yiifee- syayaha
gbar plii, ncasur bur sẽ n di too
plii na ye. 4 Yɛrɔte n ta, pe n
Pyar le nwompihi wo, ma seraasyi
nawee- resyar yãŋ yi, poo syi flɛ
resyar, pe n nii u Pyar yãŋ ma
pe ya kẽ. Yɛrɔte naa n traha te
syayaha gbar plii ma tɛr, u ta pe
n Pyar sãhã nanihi wo, pe u boo.
5 Pyar pye ke nwompihi laam wo
pe seraasyi ne, mpãy pe naa u
yãŋ. Pe Yesu kãndeyãrfa sẽ naa
n faha Yãhã wãnar wĩĩ ne u Pyar
kẽ ye.
6 Ke pye yĩmper, Pyar pye u ba
sã wãy seraasyi syãm mpãy nsoho
wo, ntẽn wãn taa ne pe ta, ma u
pua gbra pe ya na. Mpãy maha
pye ke nwompihi nwonyẽ na, ma
naa ke sẽŋ. Pyar sãhãper -sẽ pye

koo yĩŋsyii wo. 7 Koo yĩmper wo,
Yĩŋfua yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n ba
fe yi ke nwompihi wo, cãã- gaa
n yɛhɛ palpal ke laam wo. U n
Pyar gbã yir, ma u pye ma yee:
«Yir farfar!» Tuu ba loo pãã wa,
te ntẽn wãn n -sẽ fɛr Pyar koho na
ma laha too. 8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n
maha u pye ma yee: «Ma sapaha
pua, -taa ma ntãy gbe le.» Pyar n
u sapaha pua, ma u ntãy gbe le.
U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n maha u pye
ma yee: «Ma nayrengbãŋ gbe le,
-taa naa n taha ra na.» 9 Pyar n yi
ke nwompihi nwompua laam wo,
ma nii n taha u na. Lii u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ tuu naa n pye nde, Pyar
sẽ ba le sya wa ma yee cĩĩnde ne
ye. U naa le ga ma yee, wãytãã
wĩĩ laa syi ne. 10 Seraasyi mpãy
pye pe naa tɛrsaha sẽŋ. Pe n ga
tɛr pe tãy, ma maha ga seraasyi
mpãy yãã yaha ye, ma maha tɛr
pe tãy ma cã ga nɔ ke kapahayẽ
na. Ke kããnklihi pye ntẽn wãŋ.
Nawee ma yi koo ne, u yi kua ke
nwompihi wo. Pe n koo kããnklihi
yãã ke yãr ke ya ya. Pe n yi kua ke
nwompihi laam wo, ma kãnde laa
sya, ma faa yãr, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
n plaha u na. 11 Pyar yĩntaha n ba
too, u n u ya pye ma yee: «Yagaa
woo, n le cã laha ma yee, Yĩŋfua
kẽ tuu u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ nɔ wãã,
u n ba ra sya yaha Yɛrɔte koho wo,
tesẽ wãnuhu gii ne pe Yiifee- pe n
kɛ maa ra nuhu.»

12 U n laam ga, ma Maari kaha
kãnde sya ma ka. Nsãn nahafua
ba kẽ u ne, Nsãn wii pe naa n
yee Marɛkɛ. Nawee- busãã pye
pe ba pe ya wãã ke kaha wo, ma
naa Yãhã nar. 13 Tuu ga nɔ ke
kaha na, u n ke kapahayẽ gbã,
tẽntẽsya laale n pa loo n pai gbihi
luhu, le myaha ba kẽ Ɔrde. 14 Le
tẽntẽsyale n le yĩmbui luhu, ma
cã Pyar kẽ. Le n nuhu yigi tɛr
Ɔrde kẽ, u sẽ yɛr gɛ yɛr ma ke
kapahayẽ yãr Pyar kẽ ye, ma fã tɛr,
maa cãã le pãã pe nawee- ye ma
yee, Pyar ma kapahayẽ na. 15 Pe
n u pye ma yee, u yĩŋ wee ye. U
n sye ma yee cĩĩnde ne. 16 Pe n
maha yee, a Pyar yirfua kẽ.

Pyar -sẽ pye u naa ke kapahayẽ
gbã. Pe n ga ke yãr ma yãã woo
kẽ, le n pe byɛ fe gbe. 17 Pyar n
koho kuã yir, ma yee pe yaha le.
Yĩŋfua tuu u yi yaha ke nwompihi
wo mii, u n le tɔ̃r pe ye. U n
maha pe pye ma yee: «-Ye ga
le pãã Yesu cĩĩfua Syake ye tesẽ
Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe ma
u Syake ne.» Tuu koo pãã wa, u n
yi ma tɛr kuɛ ngaa ye.

18 Yĩŋ n syii, seraasyi n nii fã
gbey n klaha Pyar wĩĩ ne, ncã u
pye mii laa? 19 Yɛrɔte n ta pe n u
tay, pe sẽ u yãã ye. U n ta pe n
pe seraasyi yey, seraasyi mpãy pe
naa Pyar yãŋ, pe sẽ waha laa cã
pãã ye. U n ta pe n poo seraasyi
yigi ga boo. Loo kur ye, Yɛrɔte n
yir Yudɛ wo, ma tege ga Syesarɛ
wo, maa kuee ke fla na, ma faa
ma-.

Yɛrɔte wãku

20 Yɛrɔte laam ba war Tyirfa ne
tesẽ Syidɔ̃fa ne. Koo kui syãŋ
ngĩĩ n pãã ta, ma pa poo n pai
Yɛrɔte nar, pe n wãã le. Pe tee
naa dir wãn busãã gbe Yɛrɔte woo
kãntraha na, ma naa n gaha te
ne pe kui wo. Pe n cãã ka, maa
Blatise woo nar, u n yɛr le na.
Woo pye u ga waha kai yar Yɛrɔte
na u n le sya. Woo kẽ u pye Yɛrɔte
kaha tẽntẽ- byɛ yĩŋ na.

21 Pe ba per gii ta, pe n gaha pãã
pe wãã le, koo per n ba nɔ. Yɛrɔte
n u nangbãn nayrɛ le koo per,
maa tege nii u nangbãŋ niisaha
wo. U n kaplãntãhã pãã nanihi
wo nawee- kẽ, nuhu n sya pe yigi.
22 Pe nawee- n nii n tẽ ma yee:
«Yãhã kẽ ke nii n pãã, nawee gɛ
sẽ kẽ ye.» 23 Le yalebya wo, Yĩŋfua
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n koho tɛ u
Yɛrɔte na. U tee ba Yãhã myaha

sya, ma ke ta u wãŋ. Fyãr n dye u
wo u n ku.
24 Loo kur ye, le Yĩŋfua kapãyĩĩ
-sẽ naa n gaha deydey, tesẽ mpãy
pe naa n dye Yesu kãnde wo, pe
naa n syar. 25 Barnabaase tesẽ Sɔl
ne, pe ba poo war yĩntaha yi wa,
pe n yir ke Yurusalɛm wo ma dur
tɛr ke Yãtɔɔsyi wo. Pe ba Nsãn
yigi taha pe ya na, Nsãn wii pe naa
n yee Marɛkɛ.

13

Barnabaase wãyãŋyi Sɔl ne Yesu kapãyĩĩ wãtɔ̃r wĩĩ na

1 Pe Yãtɔɔsyi Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa nsoho wo, mpãy pye
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa. Mpãy maha
pye pe naa nawee- klaha Yãhã
kaplãŋ ne. Barnabaase pye pe ne,
Syimu ne, Syimu wii pe naa n yee
Nawɔ, ma suhu Lususe ne wii u
n yi Sirɛnɛ wo, Sɔl ne, Manayẽ
ne, Manayẽ wii tuu ba wãã lɛ
fãngafua Yɛrɔte ne kaha neŋ wo.
2 Per gaa, pe ba pe yẽ tã digi na,
ma pe ya wãã ta ma nii naa Yĩŋfua
sey, Yãhã Yrã n ba pe pye ma yee:
«-Ye Barnabaase yãŋ yi ra kẽ tesẽ
Sɔl ne. Tẽn laa ma, n n yãŋ pe ga
le tẽ.» 3 Pe n kuee koo yẽ wãtã
na digi na, ma kluɛ taha pe na ma
Yãhã nar pe kẽ, ma kãnde wãã pe
kẽ, pe n tɛr.

Barnabaase ye ka Syiper na Sɔl ne

4 Yãhã Yrã le Barnabaase ye lɛhɛ
wãã Sɔl ne, pe n yi Yãtɔɔsyi wo
ma tege ga Seliise na. Pe n kuee
ke fla na, ma salangbãŋ gbe, ma
ka Syiper na. Koo kãntraha nge,
muhulangbãŋ ke gbey le. 5 Pe ga
nɔ ke Syiper na, klo lii pe cãã dye,
pe naa le yee Salami. Pe n nii
Yãhã kapãn pãã ke fla na Yiifee-
yawãhã nwey wo. Nsãn Marɛkɛ
pye pe ne, ma ba naa koho le pe
ye.
6 Pe n ke kãntraha yãr plaŋ, ma
sya ga nɔ ke kuasaha fla na. Klo
laa pye ke fla na pe naa n yee
Pafɔsu. Pe n caifua waa yãã loo
klo nde wo, pe naa u yee Gbara
Yesu. Jrɛke yor wo u myaha ba
kẽ Yɛlimase. U pye Yiifee. U ba u
ya ta, woo ma Yãhã kaicãfua. 7 U
ba nii u kãntraha fãngafua tãy.
U fãngafua myaha ba kẽ Sɛrsye
Pɔl. U ba kai- cã. Woo kẽ u ta,
pe n Barnabaase ye yee ba Sɔl
ne. U naa n traha u Yãhã kaplãŋ
luhu. 8 U caifua Yɛlimase n nii
n kɛ woo ga yɛr tã Barnabaase
ye na Sɔl ne, ma maha nii n kɛ
woo ga u fãngafua yĩŋ wã klaha
u ma n le Yãhã kapãyĩĩ sya cĩĩnde
ye. 9 Sɔl wii pe maha u yee Pɔl,
yagaa Yãhã Yrã le u laam yĩĩ, u
n nii u caifua waha n yãŋ, 10 ma
ba u pye ma yee: «Ma mii ta tɛr
kacãŋ, ma pee tɛr, sãndũpee dya
kẽ ma ne, ma wee yãã wãyĩĩ wĩĩ
na ye! Yĩŋfua Yãhã ke kai- nkãy
ta, ma tee yee, maa ke pye klaha-.
11 Naa n luhu yagaa: Yĩŋfua Yãhã
ga koho tɛ ma na, ma n nii fũũ,
ma yalaale pye, ma cã maha ba
naa yai cãã- yãã.» Le yalebya wo,
Yɛlimase yĩmpɛ n wɔ tã u na, u n
u ya yãã yĩmperwoho laam wo. U
n nii figi gbey n klaha ke fla na ma
nii waa kɛ u u yigi koho na. 12 U
kãntraha fãngafua tuu nde yãã le
pye nde, u n Yesu ta u Yatɛr. Ke
kaklaha ter ngĩĩ ba yẽ gbãã u na,
kaklaha nkãy ke Yĩŋfua Yesu wĩĩ
pãã nawee- ye.

Pɔl, Barnabaase ne Yãtɔɔsyi wo, Pisidi kãntraha na

13 Pɔl ye n salangbãŋ gbe u
nampyeŋ- ne Pafɔsu wo, ma ka
klo laa wo pe n yee Pɛrsye. Loo
klo nde pye kãntraha gaa na pe
n yee Pããfile. Nsãn Marɛkɛ n
pe yaha koo fla na, ma dur tɛr
Yurusalɛm wo. 14 Pɔl tesẽ Barn-
abaase ne, pe n ta tɛr pe yrãhã ye,
ma yir ke Pɛrsye wo, ma ka klo laa
wo pe n yee Yãtɔɔsyi. Loo klo nde
pye kãntraha gaa na pe naa n yee

Pisidi. Kanii per, pe n ga dye nii
ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo.

15 Mpãy n ba kaplãŋ kal Yãhã
kãnde kataŋ saba wo tesẽ Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa saba ne. Loo kur
ye, pe Yiifee- yawãhã nwoŋ ya-
haseefa n ta pe n ga Pɔl ye yar
ma yee: «Wo nna, laa ma pye ye
ye, tee ga pãã pe yawãhãfa ye, ye
laantor le pe laam wo tesẽ fãnga
ne, ye ga waha le pãã yagaa.»

16 Pɔl n yir, ma koho kuã yir pe
nawee- ye, pe yaha le. U n pe
pye ma yee: «Yii Yiisrɛfa tesẽ yii
mpãy ne tee ba Yãhã nar yawãhã
nwoŋ nge wo, ye byɛ -ye luhu ra
ye! 17 Yiisrɛfa, Yãhã bii wo wãlɛ
poo yãŋ yi. Ke pe yaha nampay
Syipte kãntraha na, ma pe ta pe
n syar ke fla na. Ke n maha bii
yɛr ke fãnga na, ma pe ta pe n
waha fã yi ke Syipte wo. 18 Pe
n ga dyɛ- gbeesĩĩ pye tẽyãfũũ klo
wo, Yãhã n maha naa pe kẽ digi
ne ke fla na. 19 Mpãy pye pe
sẽ bii Yãhã cã ye, Yãhã n poo
ter kuasĩĩ wĩĩ kua kãntraha nge
na pe naa n yee Kanaa, ma koo
kãntraha nge wãã ke nna kẽ, wo
wãlɛ me. Koo kãntraha n nii pe
wãŋ. 20 Koo kai- ngĩĩ, ke gbe ma
ga pye kua, ke waha dyɛ- yĩĩsyãŋ
tesẽ dyɛ- gbeesĩĩ sẽnsye syi kua.
Loo kur ye, Yãhã n kaplãŋ cɛrfa
ta wo wãlɛ yĩŋ na, ma sya ga waa
u Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Samuyɛl yai
na. 21 Loo kur ye, pe n yee poo
ma yĩŋfua wĩĩ na, wii tuu ga nii
pe kãntraha kui kur byɛ yĩŋ na.
Yãhã n Sawile ta pe yĩŋfua. Kisi
dya bii kẽ u ne. Bɛ̃syamɛ kaha kur
waa bii kẽ u ne. U n nii ye wãlɛ
yĩŋ na dyɛ- gbeesĩĩ. 22 Yãhã n bii
Sawile ta u saha nii pe yĩŋ na ye,
ma u miy yaha, ma Dawide ta pe
yĩŋfua. Yãhã n u wĩĩ pãã ma yee:

‹N Yisay dya Dawide yãŋ yi.

Ta laanfua kẽ u ne.

U ga ba ta laam wũhũ byɛ pye.›

23 Dawide kur waa kẽ Yesu ne.
Yãhã bii yɛ̃ tɛr Yiisrɛfa ye, koo ga
ba Syayahafua nɔ wãã pe kẽ, woo
Syayahafua kẽ Yesu ne. 24 Nsãn
n ba cãã yir Yesu yaha. U naa le
pãã Yiisrɛfa byɛ ye, pe le sya pe cã
pe kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ
miy yaha, pe cã pa u n ba pe tãã
yi loho wo, nawee- byɛ yĩnde na
pe n cã. 25 Nsãn kuyale ke ba gbe
taha, u naa nawee- yar ma naa n
yee: ‹Wii wãpaŋ tee n sẽŋ, woo sẽ
kẽ ndoo ne ye. Ufua ma u n pai ra
kur ye. Ta syi sẽ yai u ntãn sale
wãfɛr ne u trɛ na ye.›

26 Wo nna, yii mpãy tee ma
Brama kur wãm, ma suhu mpãy
byɛ ne pe pa ke Yãhã nar yawãhã
nge wo, yii me tee yai ye cãã le
kapãyĩĩ luhu, le kapãyĩĩ lii le u
Syayahafua wĩĩ pãã. 27 Ye sẽ yãã,
Yurusalɛmfa tesẽ pe yahaseefa ne,
pe sẽ ke kai- war ye, kai- nkãy wo
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii cãã
yrũhũ yaha u Syayahafua wĩĩ na.
Pe sẽ maha ba cã yoo kẽ u Yesu
ne ye. Pe ta pe n u boo. Kai-
ngĩĩ ke u Syayahafua dye yagaa
poo pyer kãmay na, koo kai- kẽ
wo faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii
cãã yrũhũ yaha. Pe sẽ maha ke cã
ye. Koo kai- -sẽ kẽ pe n kal pe ye
cãwãã cãwãã, Yiifee- kanii per wo.
28 Pe ba u sãhã, pe sẽ laa wãpee gɛ
yãã tuu pye ye. Pe n sye ma yee,
fãngafua Pilati n ta pe n u boo.
29 Kai- nkãy byɛ, ke bii cãã yrũhũ
yaha u wĩĩ na, ke n pai u dye, pe
koo byɛ pye wa u na, pe n u tege u
kueymartrã na, ma ga u le gbĩĩ wo.
30 Yãhã n -sẽ ta u n yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. 31 Mpãy
pe ba yir u ne Galɛlɛ kãntraha na
ma ka u ne Yurusalɛm wo, u n plii
buar raa pye wãyiŋ ne pe na. Yesu
tuu naa kai- nkãy pye pe n naa n
yãã yĩnde ne, ma suhu nkãy ne
tuu naa n pãã pe n naa n luhu
ndityɛ ne, koo kai- ngĩĩ byɛ kẽ pe
pãã n tay nawee- ye. 32 Koo kẽ wo

n nii loo kapãyĩĩ nde tõr n yar ye
na. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr wo wãlɛ ye
lii ne faale wo, loo ne le kapãyĩĩ
nde ne. 33 Yãhã le pye wii poo kẽ,
wii mpãy too ma pe kur kuɛ pii.
Ke Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye, wo cã yagaa,
ke bii yɛ̃ tɛr wo ye lii ne, ke le pye
wa wo kẽ. Le ma le yrũhũ yaha
ke Yãhã wãsey yay syãŋ fla wo ma
yee:

‹Mboo kẽ, ma ma ra Dyapuai,
ma gbe nanga na, nawee- ga
cã,
n ma ma Tuhufua.›

34 Yãhã bii yee, koo ga ba u ta u
n yir gbã wo, u dur ba yrãŋ na
gbaafa ye, tesẽ gbã ma n maha
waha yia yãã u na ye. Ke naa loo
pãã kaplãŋ ngĩĩ ne ma yee:

‹Tẽ bii yɛ̃ tɛr Dawide ye kayũhũ
nkãy ne,
n ga ke wãã ye kẽ cĩĩnde.›

35 Le maha ma le yrũhũ yaha ke
Yãhã wãsey yay teelaa fla wo ma
yee:

‹Ma nawee wii raa yãŋ yi,
ma saa sya u n fũhũ nii gbĩĩ
laam wo ye.›

36 Dawide woo na, tuu yir u yai
ne, u u tẽn lay tẽ le Yãhã laam wĩĩ
wãpye wĩĩ na. Tuu -sẽ bii ku, pe
n u le u wãlɛ ne, u kuee gbĩĩ laam
wo ma fũhũ. 37 Yãhã ke -sẽ wii ta
u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye, woo sẽ kuee gbĩĩ laam
wo ma fũhũ ye.

38 Wo nna, -ye cã loo na ye yee,
woo kãmay ne, le kapãyĩĩ n nii n
tõr nawee- ye, lii le n yee, Yãhã
pe kapee- gbe n kãã pe yĩŋ na.
39 Musa tuu le Yãhã kãnde kataŋ
nkãy tõr, koo saha ye ta, ye n sroŋ
Yãhã yĩnde na ye. Wii woo u -sẽ
Yesu ta u Yatɛr, Yesu ga ufua ta,
u n sroŋ Yãhã yĩnde na. 40 Yãhã
kaplãŋ tõrfa pe lii pãã yaha, -ye
yii yigi, ye ma syi ye wĩĩ n nii koo
syi ye! Pe bii le pãã yaha ma yee:
Yãhã yee:

41 ‹-Ye yãŋ, yii mpãy tee tee n pãã
Yãhã wĩĩ na,
-ye yãŋ lii ne tẽ ga ba pye,
le ga ba nii ye ye yɛ̃gbãã wĩĩ,
ye ga ba kuee le wo.
N ga ba loo pye ye yĩnde na,
ye saa ba ku wa ye.
Wãtõr wĩĩ syi dyaŋ pe ne ga ba loo
nde tõr ye ye,
yaa yee, cĩĩnde sẽ ne ye.› »

42 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe ba
pãã wa ma yi ke Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo, nawee- n pe nar, pe
maha dur ba koo kaplãŋ cɛŋ ya
pãã kanii per gaa, kii ke n pai.
43 Naweetee- mpãy pe naa Yiifee-
Yãhã kãnde yãr, poo busãã mpãy
ma suhu Yiifee- busãã mpãy ne,
pe n nii n taha Pɔl ye na Barn-
abaase ne. Pɔl tesẽ Barnabaase
ne, pe n pãã pe ne, ma pe gbihi
yar, ma pe pye ma yee, Yãhã ke
laantãr wĩĩ lii pye pe kẽ, pe le yigi
kluɛ sĩĩ.

44 Cãwãã gaa n taha. Koo
cãwãã kanii per, pe klofa byɛ n
nii mii, pe pa tãŋ pe n pai ke
Yãhã kaplãŋ luhu. 45 Pe Yiifee-
yahaseefa ma suhu Yiifee- mpãy
ne, pe pe nabuar yãã pe n luhu
Pɔl ye ye, laanyar n pe yigi pe n
nii Pɔl yɛ̃ kaplãŋ kai, ma maha nii
u tyɛhɛ. 46 Pɔl tesẽ Barnabaase ne,
pe n pe Yiifee- yar laha laanyĩn ne
ma yee: «Le Yãhã kapãyĩĩ yai le
ne cãã tõr yii poo ye. Tee -sẽ le
wĩĩ sye ma yee, ye sẽ yai cĩĩnde
yrã wãyãã ne ye, wo mii, too wã
klaha mpãy kuɛ ye, mpãy pe wee
Yiifee- ye. 47 Yĩŋfua gɛ wo yar le
ne ma yee:

‹N ma yãŋ yi,
ma ma ta cãã- wãŋ syi dyaŋ
mpãy ye pe wee Yiifee- ye.
N ma yãŋ yi,
ma yee ma le wãsyayaha
kapãyĩĩ tõr ga yi
deydey kui byɛ ne kãntraha
ŋge na.› »

48 Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe
kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n nii nuhu di,

ma nii le Yĩŋfua kapãyĩĩ sey. Yãhã ke mpãy ta, pe waha ba cĩĩnde yrã yãã, poo byɛ n le kapãyĩĩ sya, ma Yesu ta pe Yatɛr. 49 Le Yĩŋfua kapãyĩĩ naa n cãã̃ŋ koo kuɛ kãntraha byɛ wo.

50 Canangbãy tii te naa Yiifee-wãlɛ kãnde yãr, ma suhu le klo yahaseefa ne, pe Yiifee- n poo mii sũũ le Pɔl ye na Barnabaase ne, pe n pe nuhu, ma sya pe kar yi kãã pe kãntraha wo. 51 Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe n pe trɛ mplẽm kor yaha koo fla Yiifee- na, ma tɛr klo laa wo pe n yee Yikõ. 52 Pɔl ye pe tɛr, ma pe Yesu kãndeyãrfa mpãy ta yaha ke fla na, Yãhã Yrã n pe laam yĩĩ, pe n nii nuhu ya di.

14

Pɔl Barnabaase ne Yikõ wo

1 Pɔl ye n ga dye Yikõ wo Barnabaase ne, ma ka koo fla Yiifee-yawãhã nwoŋ wo, ma Yãhã kapãn pãã nawee- ye. Yiifee- busãã tesẽ nawee- busãã mpãy ne pe sẽ pye Yiifee- ye, Pɔl ye kaplã̃ŋ n tãy pe ye pe n sya Yesu ta pe Yatɛr. 2 Yiifee- mpãy -sẽ ba sye, poo saa Pɔl ye kaplã̃ŋ sya cĩĩnde ye. Poo mii n nawee- mpãy sũũ, mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, pe n sya nii wãpee ga pe Yesu kãndeyãrfa wĩĩ na. 3 Pɔl ye n kuee Barnabaase ne ke Yikõ wo, ma faa ma-. Pe ba pe koho taha yaha Yĩŋfua na, ma naa pe kaplã̃ŋ pãã laanyĩn ne. Yĩŋfua naa fãnga wãã pe kẽ, pe n waha naa laanwɔ wũhũ pye tesẽ yɛ̃kã wũhũ ne nawee- n waha naa n cã, kapãyĩĩ lii pe n pãã nde Yĩŋfua laantãr wĩĩ na, cĩĩnde ne. 4 Pe kaplã̃ŋ n pe klofa ta, pe sẽ nii yĩmbui nen na ye. Mpãy n kuee Yiifee- kur ye, mpãy n -sẽ taha pe Yesu tẽnlɛhɛ na.

5 Pe Yiifee- tesẽ pe naweeteempãy ne pe sẽ pye Yiifee- ye, poo mii tesẽ pe yahaseefa ne, pe naa pe ya gbihi, poo ga Pɔl ye nuhu Barnabaase ne, pe pe waa boo ntẽmbar ne. 6 Pe naam syãm n yi le cã̃ŋ na, ma ta tɛr fã ga Liiser kuɛ ye Darbu ne, ma suhu koo kui syã̃ŋ ngĩĩ kãnkãy kusyĩmbɛhɛ ne. Kãntraha gaa kui ba kẽ, pe naa ke yee Lakoni. 7 Pe n nii le Yesu kapãyĩĩ tõr koo fla na.

Pɔl tesẽ Barnabaase ne Liiser wo

8 Loo klo nde wo pe naa n yee Liiser, tãkurfua waa pye, u naa n nii wãnii ya. U ba see u tãkur ne ke dyaŋ, u sẽ ba yir yɛr yãã, ma yãr yãã ye. 9 U naa Pɔl kaplã̃ŋ luhu. Pɔl n u waha yã̃ŋ, ma le yã̃ŋ cã u dya yĩntaha na ma yee, u dya laam wo u le sya wa laantee nen ne Yesu ga waha u jaa. 10 Loo na, Pɔl n yĩmbui yir, ma u pye ma yee: «Yir, ma gbihi tãhã yɛr ma trɛ na!» U dya n kur ye tãhã yɛr u trɛ na, ma nii n yãr. 11 Pe nabuar pe yãã Pɔl lii pye, pe n tẽ sya Lakonifa yor wo ma yee: «Te mpar te ya wã klaha nawee-, ma tege ba wo ye!» 12 Pe n nii Barnabaase yee Yeepeta, ma yee Pɔl woo ma kaplã̃ŋ pããfua, ma nii u yee Makur, pe klo mpar myar ne. 13 Mpar rii pe n yee Yeepeta, te kangbã̃ŋ pye le klo dyesaha fla na. Ke yũndefua n napa mpãy yã̃ŋ yi ma faasyĩmbir raa gbihi maha pe na, ma ka pe ne, ke kapahayɛ̃ kuɛ ye. U naa n kɛ, u ga pe napa boo, u Pɔl ye tẽŋ Barnabaase ne. Pe nabuar bya maha naa pe wãtẽŋ wĩĩ kɛ. 14 Pe Yesu tẽnlɛhɛ syãm pe le luhu, le sẽ tãy pe ye ye, pe n sya pe ya nayrɛ tyĩn jũũ, ma fã dye pe nabuar laam wo, ma nii n tẽ, ma yee: 15 «Naambiyãm, nwa ye n nii loo nde pye? Naweetee- ya me wo ne ye dyaŋ. Wo pa le Yãhã kapãyĩĩ ne ye kẽ, ma yee ye nekla wã̃n nde tee ta ye mpar ma n tẽŋ, -ye re gbe ga miy yaha, tee ye yĩntar sroŋ cĩĩnde Yãhã ya ye, cĩĩnde Yãhã gii ke ma yrã̃ŋ na yalebyɛ, koo gii ke yãhãyĩŋ ta, kãntraha ne,

muhulangbãŋ ne tesẽ wãn tii byɛ
ne te ma te laam wo. 16 Nawee-
terfa mpãy pe wee Yiifee- ye, faale
wo Yãhã bii tyii pe na pe n naa pe
laam kãnde yãr. 17 Ke sẽ -sẽ tyii ke
ya wĩĩ wãyar na ye na ke kayũhũ
wãpyeŋ ne ye kẽ ye: Yalebyɛ ke
ga ta sesaha n yir yãhãyĩŋ na ke
too, yĩnwoho cãã n dye ye n dir
yãã busãã. Koo kẽ ke ye yɛ̃ digi
yi, ma maha ye laam ta nuhu fla.»
18 Pe Yesu tẽnlɛhɛ pe sya kaplãŋ
ngĩĩ pãã, pe -sẽ maha fãy, ma cã
waha yɛr tã pe nabuar na, pe sẽ
pe tẽŋ ye.
19 Yiifee- mpãy -sẽ yir Pisidi
Yãtɔɔsyi wo tesẽ Yikɔ̃ ne, ma pa
ke Liiser wo. Pe n pe nabuar sũũ,
ma pe byɛ wlaŋ taha pe ya na, pe
n nii Pɔl waa ntẽmbar ne, poo ga
u waa boo. Pe n yee u ku, ma u
fle ga miy yaha le klo kãnkãy na.
20 Yaliile pe Yesu kãndeyãrfa poo
ya pe ba wɔ tã u na, u n cã yir loo
na, ma wlãhã dye pe ne le klo wo.

Pe wãdurbaŋ Syire kãntraha na, Yãtɔɔsyi wo

Ke yĩŋsyii wo pe n yir Barn-
abaase ne pe syãm, ma ka klo
nde wo pe n yee Darbu. 21 Pe
n le Yesu kapãyĩĩ pãã koo fla na
nawee- busãã n le luhu, ma Yesu
ta pe Yatɛr. Loo kur ye, pe n dur
ga Liiser wo ma suhu Yikɔ̃ ne,
tesẽ Yãtɔɔsyi ne Pisidi kãntraha
na. 22 Pe naa pe Yesu kãndeyãrfa
laam yĩn, ma naa pe yar, pe pe
ya plãhã Yesu wãta wĩĩ ne pe
Yatɛr. Pe naa pe yar ma yee:
«Wii ma yee u ga dye Yãhã Yai
wo, ufua ga cãã kayĩhĩ yãã wa.»
23 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ma
pye na, Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe
ga mpãy yãŋ yi pe laam wo, pe
pe ta pe yawãhãfa yahaseefa. Loo
na, pe ga pe yɛ̃ tã digi na pe Yãhã
nar, pe pe le soho Yĩŋfua koho wo,
woo wii pe ta pe Yatɛr.
24 Loo kur ye, pe n dye yi tɛr
Pisidi kãntraha kui nkãy wo, ma
ga yi Pããfile kãntraha na. 25 Pe
n le Yãhã kapãyĩĩ pãã koo fla na,
klo laa wo pe n yee Pɛrsye, ma ka
tũntũn klo laa wo pe n yee Yatale.
26 Pe n ga salangbãŋ gbe koo fla
na, ma dur ga Yãtɔɔsyi wo, Syire
kãntraha na. Loo klo nde ne, pe
Yesu kãndeyãrfa ba Yãhã nar pe
kẽ, ke naa laantãr wĩĩ pye pe kẽ,
pe n waha le Yãhã tẽn tẽ. Loo tẽn
ne, pe ga tẽ kua, ma dur ba.
27 Pe ga dye ke Yãtɔɔsyi wo, pe
n pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
yee wãã ta. Pe ba tẽn lii tẽ
Yãhã kãmay na, tesẽ mpãy pe wee
Yiifee- ye, Yãhã ke ba pye mii, ma
poo mii bya ta pe n waha Yesu ta
pe Yatɛr, pe n koo byɛ tɔ̃r yar pe
Yesu kãndeyãrfa na. 28 Loo kur
ye, Pɔl tesẽ Barnabaase ne, pe n
faa nii ma- loo klo nde wo, pe Yesu
kãndeyãrfa ne.

15

Yesu kãndeyãrfa ma yawãhã na Yurusalɛm wo

1 Yiifee- Yesu kãndeyãrfa mpãy
pe pye Yudɛ wo, pe n yir ma
pa Yãtɔɔsyi wo, ma ba nii Yesu
kãndeyãrfa klaha nde ne, ma pe
pye ma yee: «Ye ma yee ye sẽ kũũ
mii Musa kãnde le yar wo na mii
ye, ye saa waha sya yaha ye.» 2 Pɔl
tesẽ Barnabaase ne, pe sẽ yɛr pe
kaklaha nge na ye, le n sya nii
kaplãŋ wãtyĩn pe nsoho wo. Pe n
le pãã ta ma yee, Pɔl, Barnabaase
ne, ma suhu Yãtɔɔsyifa mpãy ne,
pe ka Yurusalɛm wo pe ga le
yey yãŋ pe Yesu tẽnlɛhɛ ye tesẽ
pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ya-
haseefa ne. 3 Pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa n pe wãr wãã kãnde
wo. Pe n dye yi tɛr kui nkãy
wo, kãntraha gaa na pe naa n yee
Fenise, ma suhu Syamari kui nkãy
ne. Mpãy pe wee Yiifee- ye, ma
ba dye Yesu kãnde wo, pe poo wĩĩ
tɔ̃r naa n gaha nawee- ye, le n naa
nuhu yigi Yesu kãndeyãrfa byɛ kẽ.

4 Pe ga dye Yurusalɛm wo, pe
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ n
pe wãã, pe Yesu tẽnlɛhɛ ne pe
yawãhãfa yahaseefa ne. Yãhã ke
ba Pɔl ye ta ma tẽn lii tẽ, Pɔl ye n
koo byɛ tɔ̃r pe ye. 5 Farisyɛ̃ mpãy
pe Yesu ta pe Yatɛr, poo mpãy -sẽ
pye ke fla na. Pe n yir ma yee:
«Yesu kãndeyãrfa mpãy pe wee
Yiifee- ye, poo yai wãkũũ ne. Pe
maha yai pe naa n yãr le kãnde
wo, lii Yãhã le yar Musa na.» 6 Pe
Yesu tẽnlɛhɛ n pe ya wãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa
ne, poo ga le fla yãŋ.

7 Pe n kaplãŋ tyĩn ma-. Pyar n
yir ma yee: «Wo nna, ye cã ma
yee, Yãhã ba ra yãŋ yi le yale dey
ma ra ta, ta n ga le Yesu kapãyĩĩ
yar mpãy na pe wee Yiifee- ye, pe
le luhu pe Yesu ta pe Yatɛr. 8 Yãhã
gii ke nawee- byɛ laam wũhũ cã
tãŋ, ke pe sya, ma sya Yãhã Yrã le
pe laam wo wo wãŋ syi dyaŋ. Loo
nde ta wo n waha cã, Yãhã pe bya
kuɛ yãŋ.

9 Pe Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã pe
byɛ ta wo ne koho neŋ na, ma
pe kapee- yee laha kãã pe yĩŋ na.
10 Ye -sẽ pye mii yagaa ma yee,
yaa Yãhã pye yãŋ, ma n kɛ yii
ga teger ta Yesu kãndeyãrfa na,
teger rii syi wo wãlɛ tesẽ wii gɛ
ne, waa sẽ waha te syi tẽŋ yãã
ye. 11 Wo nanem byɛ sẽ n yee la,
Yĩŋfua Yesu laantãr kãmay ne too
sya yaha? Poo wĩĩ bya wee la koo
syi?»

12 Loo na, pe nawee- byɛ n
yaha le, ma n luhu Barnabaase
ye kaplãŋ ye, Pɔl ne. Yãhã ke ba
Barnabaase ye ta Pɔl ne, ma yɛ̃kã
wũhũ nkãy pye tesẽ laanwɔ wũhũ
nkãy ne, pe nawee- mpãy nsoho
wo, mpãy pe wee Yiifee- ye, pe
n koo ngĩĩ byɛ tɔ̃r yar pe nawee-
na. 13 Poo nawee- syãm mii pe
ba pãã wa, Syake* n kapãn gbe
ma yee: «Wo nna, -ye luhu ra ye!
14 Mpãy pe wee Yiifee- ye, Yãhã
pe kuɛ yãŋ faale wo, ma nawee-
mpãy yãŋ yi pe laam wo pe nii
u wãm. Pyar loo nde tɔ̃r yar wo
na ke yagaa nge na. 15 Pe Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ gɛ maha n
gaha koo kuɛ ye. Ye cã, le ma le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, Yĩŋfua le pãã ma yee:
16 ‹Loo kur ye,
n ga ba dur ba.
Faale Dawide yĩnfar wee nantãŋ
u kur kuɛ pii ye ye,
mii kaha dyaŋ ke too.
N -sẽ ga maha ba too yĩnfar nde wãã
u kur kuɛ puee waa kẽ,
le n nii mii kaha dyaŋ ke ba too,
ta n ke gbihi fãã.
17 Loo na, nawee- mpãy pe kuee,
pe ga ba naa Yĩŋfua fla kɛ,
pe naa n taha u na.
Nawee- terfa mpãy byɛ pe wee Yiifee- ye,
poo mii, tẽ mpãy yãŋ yi pe laam wo,
pe nii ra wãm,
pe byɛ ga ba naa Yĩŋfua fla kɛ,
pe naa n taha u na.
18 Yĩŋfua kapãn ne nde.
U loo yar yaha le yale dey.› »

19 Syake n maha pe yar taha ma
yee: «Loo ne, ta laam wo, mpãy
pe wee Yiifee- ye, ma nii Yesu
kãndeyãrfa, teger raa sẽ yai te
taha pe na ye. 20 Wo ga waha saba
waa yrũhũ wãã pe kẽ, wo pe yar,
waa ma kla gii boo le soho mpar
koho wo, pe ma n ke kaa ye. Tesẽ,
pe ma kla gii boo pe sẽ ke kuãy ye,
pe ma n ke kaa ye. Tesẽ, pe ma
n naa ntãŋ kaa ye. Tesẽ, pe ma
n naa tyatyãhã pye ca kuɛ ye tesẽ
naam kuɛ ye ye. 21 Ye cã ma yee,
ma gbe wo yahasee wãlɛ mpãy
cãã na, ma sya ba waa yagaa na,
kãnde lii Yãhã le yar Musa na, le n

* **15:13** 15.13 U Syake pye Yĩŋfua Yesu cĩĩfua; u pye Yurusalɛm Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yĩŋ na.

kal kanii per kanii per, wo Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo.»

Yesu kãndeyãrfa mpãy pe wee Yiifee- ye, saba ka pe ye

22 Loo na, Yesu tẽnlɛhɛ tesẽ Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa
ne, ma suhu pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ ne, pe n pãã ta ma yee, poo ga
nawee- mpãy yãŋ yi pe ya laam
wo pe pe lɛhɛ wãã Yãtɔɔsyi wo
Pɔl ye ne pe syãm Barnabaase ne.
Yudi wii pe naa n yee Gbarsabaha
ma suhu Silaasyi ne, poo mpãy pe
Yesu kãndeyãrfa naa pe miiyũhũ
yee, pe n poo yãŋ yi, ma pe lɛhɛ
wãã Yãtɔɔsyi wo Pɔl ne. 23 Pe ba
pe lɛhɛ wãã pe ga saba wii kẽ, u
ba yrũhũ ma yee:

«Wii Yesu tẽnlɛhɛ, wii
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
yahaseefa, wii mpãy too ma ye
Yesu kãndeyãrwai Yurusalɛm
wo nwo, wo saba nwo yrũhũ nɔ
wãã ye kẽ,

yii mpãy tee wee Yiifee- ye,
ma ma Yesu kãndeyãrfa, ma nii
Yãtɔɔsyi klo wo kãntrɛ nde ne
pe n yee Syire, ma suhu Sersyi
ne.

Wo syaha ma ye ye.

24 Wo le luhu pe yee nawee-
mpãy yir wo fla na, ma ga
ye laam wlãhã ntãncɛr kaplãŋ
nkãy ne. Wii sẽ kẽ too pe lɛhɛ
wãã ye ye ye. 25 Loo ne, wo
n yĩmbui wãã le, ma nawee-
mpãy yãŋ yi ma pe lɛhɛ wãã
ye ye. Poo pe ga wo naam-
biyãbua syãm mii wãr ga, Pɔl
tesẽ Barnabaase ne, 26 poo mpãy
pe gbã yɛ̃ nder ma pe ya plãhã
ma kuee Yesu tẽn wo. 27 Yudi
tesẽ Silaasyi ne, poo me too lɛhɛ
wãã ye ye. Nkãy too yrũhũ saba
laam wo pe ga ke gbihi pãã ye n
luhu. 28 Ye sẽ yãã, le Yãhã Yrã
ma suhu wii gɛ ne, wo yee wo
saa teger raa ta ye na ye. Kai-
ngĩĩ too ga yar ye na, nawee-
byɛ yai pe koo gbihi yigi. 29 Koo
kẽ ngĩĩ: Pe ma kla gii boo le
soho mpar wãn koho wo, ye ma
syi ke kaa ye. Tesẽ, kla gii ne
pe ma yee pe sẽ ke kuãy ye, ye
ma n ke kaa ye. Tesẽ, ye ma n
naa ntãŋ kaa ye. Tesẽ, ye ma n
naa tyatyãhã pye ca kuɛ ye tesẽ
naam kuɛ ye ye. Ye ma koo ngĩĩ
gbihi yigi, le yɔ̃.

Wo byɛ ye syar tãŋ.»

30 Pe mpãy lɛhɛ, pe n kãnde wãã
pe kẽ, pe n ka ke Yãtɔɔsyi wo. Pe
n ga dye, ma pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ wãã, ma u saba le soho pe
koho wo. 31 Pe n u saba kal, ke
kaplãŋ n tãy pe ye ma maha pe
laam yĩn. Loo nde n nii pe ye
nuhu. 32 Yudi tesẽ Silaasyi ne,
pe pye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa, poo n
kapãn gbe, ma pãã ma- pe Yesu
kãndeyãrfa ne, ma pe laam yĩn,
ma maha pe laam gbihi ta. 33 Pe n
faa ma- koo fla na. Loo kur ye, pe
Yesu kãndeyãrfa n ba Yãhã nar ke
kãnde yigi pe kẽ, pe n dur ga pe
nna fla na Yurusalɛm wo, pe nna
mpãy pe pe lɛhɛ wãã. [34 Silaasyi
woo n kuee ke fla na, ma yee le tãy
woo ye.] 35 Pɔl tesẽ Barnabaase
ne, poo byɛ n kuee ke Yãtɔɔsyi wo.
Pe naa nawee- klaha, ma naa le
kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye, kapãyĩĩ lii
le Yĩŋfua wĩĩ pãã. Mpãy maha pye
pe ne loo tẽn nde na.

Pɔl ye cããŋ pe ya na Barnabaase ne

36 Per gaa, Pɔl n ba Barnabaase
pye ma yee: «Too ba Yĩŋfua
kapãyĩĩ pãã kui nkãy wo, -too dur
ga, waa ke fla Yesu kãndeyãrfa
yãŋ, pe ma mii.» 37 Nsãn wii pe
n yee Marɛkɛ, Barnabaase naa n
traha u u yigi taha pe na. 38 Pɔl
n -sẽ yee: «Woo sẽ na, u ba tɛr
wo yaha, per gii too pye Pããfile
kãntraha na. U sẽ maha ba kaa
taha yãã wo na ma ka teelaa wo
le tẽn wĩĩ na ye.» 39 Yɛ̃croho n
dye pe nsoho wo, pe n sya cããŋ
pe ya na. Barnabaase n Marɛkɛ
yigi taha u ya na, pe n salangbãŋ

gbe, ma tɛr Syiper kãntraha kuɛ
ye. 40 Pɔl n Silaasyi yãŋ yi, pe Yesu
kãndeyãrfa n Yãhã nar ma pe le
soho Yãhã laantãr koho wo. Pe n
tɛr. 41 Pɔl ye n tɛr Syire kãntraha
na tesẽ Sersyi kãntraha ne, ma nii
pe Yesu kãndeyãrfa laam yĩn, ma
nii pe yar pe pe laam waha Yesu
wãta wĩĩ ne pe Yatɛr.

16

Timuti taha Pɔl ye na Silaasyi ne

1 Pɔl n ga dye Darbu wo, ma yir
ke fla na, ma ga dye Liiser wo.
Loo klo nde wo, Yesu kãndeyãrfua
waa pye, u myaha ba kẽ Timuti;
u nahafua pye Yiifeesya, ma Yesu
ta u Yatɛr, ma sroŋ le kãnde
wo. U tuhufua sẽ pye Yiifee ma
ba wãkũũ kãnde cã ye. 2 Yesu
kãndeyãrfa mpãy pe pye Liiser
wo tesẽ Yikõ ne, pe naa u Timuti
wãyĩĩ pãã. 3 U wĩĩ n tãy Pɔl ye, u
n sya u yigi taha u ya na. Yiifee-
mpãy pe -sẽ pye koo kuɛ kãntrɛ
na, pe byɛ ba cã ma yee, u tuhufua
wee Yiifee ye. Loo n ta Pɔl n u
kũũ.
4 Kai- nkãy pe Yesu tẽnlɛhɛ
pe pãã ta Yurusalɛm Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa
ne, Pɔl ye ma ga dye klo lii wo, pe
ga loo byɛ pãã pe Yesu kãndeyãrfa
ye, pe maha pe yar pe naa n pye
koo syi. 5 Pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa naa pe ya plãhã Yesu
wãta wĩĩ ne pe Yatɛr. Kaa maha
naa n taha pe wãnihi na, plii
wuhu na.

Yãhã Pɔl ta u ka Maseduan kãntraha na

6 Yãhã Yrã sẽ sya Pɔl ye n le
Yãhã kapãyĩĩ pãã Yasyifa ye ye.
Pe n dye yi tɛr Firsyi kãntraha
ne tesẽ Galasyi kãntraha ne. 7 Pe
ga nɔ gbe taha Miisyi kãntraha
na, pe n yee poo ga ka Bitini
kãntraha na. Yãhã Yrã sẽ le sya
pe ye ye. 8 Pe n dye yi tɛr Miisyi
kãntraha wo, ma ka klo laa wo
pe naa n yee Toosa; le klo pye
muhulangbãŋ tãy. 9 Yĩmper wo,
Pɔl n ba yãã mii wãytãã dyaŋ u
na, u n Maseduanfa naa waa yãã
tuu yir yɛr, ma nii u nar ma yee:
«Pa Maseduan kãntraha na, ma
ba wo sya yaha!» 10 Pɔl tuu u dya
yãã pe wãytãã wo ke syi, poo, tesẽ
ndoo Luke ne, wo n cã ma yee,
Yãhã wo yee too ka wo ga le Yesu
kapãyĩĩ yar Maseduanfa na. Wo n
nii wãkaŋ kɛ koo fla na.

Pɔl ka klo laa wo pe n yee Filipe

11 Wo n salangbãŋ gbe Toosa
na, ma sroŋ ka kãntraha gaa na
pe naa n yee Samotraasi. Muhu-
langbãŋ koo kãntraha nge gbey le.
Ke yĩŋsyii wo, wo n ka klo laa wo
pe naa n yee Naplosyi. 12 Naplosyi
wo, wo n yi ke salangbãŋ wo, ma
ka Maseduan klo laa wo pe naa n
yee Filipe; le ba gboho. Wɔrmefa
maha ba nihi loo klo nde wo. Wo
n plii raa pye ke fla na. 13 Kanii
per, wo n yi le klo wo ma ka ke fla
lafende fla na, ma yee laa na waa
teelaa fla yãã Yiifee- pe pe ya wãã
na, ma Yãhã sey. Wo n ga ca mpãy
yãã pe pe ya wãã nii, wo n tege nii
ma pãã pe ne. 14 Pe laam wo, cɔɔ
waa pye, u myaha ba kẽ Liidi, u
naa n yi klo laa wo pe naa n yee
Tadir, u naa wangbãhã fahawãn
taa cãã troho, te pye wãyɛ̃r. U naa
Yãhã kɛ. U naa ndityuhu yaha wo
kaplãŋ na, Yĩŋfua n u laam ta u n
nii Pɔl kaplãŋ luhu kayi ne. 15 Loo
kur ye, u n le sya u kahafa byɛ ne,
pe n pe tãã yi loho wo. Loo le pye
wa, u n wo yee ma yee: «Ye ma
cã, n Yĩŋfua ta ra Yatɛr cĩĩnde, -ye
ba kuee ra kaha wo!» U n tãhã yɛr
le na, wo n le sya u ye.

Pe Pɔl ye tã nwompihi wo

16 Per gaa, too naa n gaha Yãhã
narsaha wo, tẽntẽsya laale n wo
wãã ba: Sãndũpee pye u yĩŋ na,
ma u ta u n waha kai- yãŋ naa
n cã, ma waha ke cãã tɔ̃r naa
n yaha. U naa loo pye, ma war

busãã sya naa n gaha u yĩŋfa kẽ.
17 U n nii n taha wo na, Pɔl tesẽ wii
ne, ma nii n tẽ ma n yee: «Yãhã
gii ke ma ncaha ye, koo tẽntẽ- me
naam mii ne! Kãnde lii ya le ga
waha nawee sya yaha, loo kãnde
kapãyĩĩ ne pe n yar ye na.» 18 U
naa loo pye plii byɛ. Per gaa, le n
sya ba sye Pɔl ye, u n wã klaha, ma
sã u sãndũpee na ma yee: «Yesu
Crise myaha na, n yee, ma tege
kãã u yĩŋ na!» U sãndũpee n tege
kãã u tẽntẽsyale yĩŋ na le yalebya
wo. 19 Le tẽntẽsyale yĩŋfa pe yãã,
u saha laa yãŋ cã tɔ̃r nantãŋ u war
sya pe kẽ ye, pe n Pɔl ye yigi ga
fãnga na Silaasyi ne nanihi fla wo,
pe klo yahaseefa fla na. 20 Pe n
ka pe ne pe klo fãngafa yahasee
ye, ma ga le pãã ma yee: «Naam
mii ma, pe kai- wlãhã wo klo laam
wo. Yiifee- me pe ne. 21 Wii mpãy
too ma Wɔrmefa, wo kãnde le yee
lii sẽ yɔ̃ ye, too ma n naa le pye
ye, loo ne pe ta ma nawee- klaha.»
22 Pe nabuar bya n yee, pe tee pye.
Pe klo fãngafa n ta, pe n Pɔl ye
nayrɛ fɛr kãã pe na, Silaasyi ne,
ma pe gbã sãngblã ne. 23 Pe n pe
kã gbã, ma pe tã nwompihi wo,
ma u nwompihi sẽŋfua pye, u pe
yãŋ naa n yɔ̃. 24 Pe u nwompihi
sẽŋfua yar waha ke syi, u n ga pe
le wãã ke nwompihi nwonuŋ gaa
laam wo, ma pe trɛ pua yigi yaha
katyir wãn taa laam wo.

25 Yĩndyaha nsoho wo, Pɔl ye n
nii Yãhã nar Silaasyi ne, ma nii
yay le ma Yãhã sey. Pe nwom-
pihifa byɛ naa pe yĩmbuhu luhu.
26 Yalaale wo, kãntraha n yɛhɛ
fãnga ne, ke nwompihi nakũy byɛ
n sya yɛhɛ. Te kããnklee byɛ n ta
tɛr yãr te ya ya. Ntẽn wãn tii pe ba
ta ma pe nwompihifa pua, te byɛ n
ta tɛr sãhã te ya ya. 27 U nwompihi
sẽŋfua n yir wãy na; tuu yãã ke
nwompihi kããnklee te yãr yaha, u
n yee pe nwompihifa ga pye pe fã
tɛr, ma u yũntrũhũ tyĩn kuã, woo
ga u ya boo. 28 Pɔl n tẽ sya fãnga
ne ma yee: «Ma'a syi ma kapee
pye mii na ye, wo byɛ ma nwo!»

29 Ke pye yĩmper wo, u nwom-
pihi sẽŋfua n naa nar sya, ma fã
dye ke nwompihi nwonuŋ laam
wo, maa too kãnklũy na, Pɔl ye
yahasee ye Silaasyi ne, ma nii n
sege fyar koho wo. 30 U n ta, pe n
yi, u n pe yey ma yee: «Lɛfa, n ga
waha pye mii, n waha sya yaha?»
31 Pe n u yẽ sya ma yee: «Yĩŋfua
Yesu ta ma Yatɛr, maa sya yaha,
mboo tesẽ ma nna byɛ ne.» 32 Loo
na, pe n u Yĩŋfua kapãyĩĩ pãã laha
u ye, woo tesẽ u kahafa byɛ ne.
33 U nwompihi sẽŋfua n pe yigi ga
ke yĩmper wo le yalebya wo, maa
pe nar yee pe kẽ. Pɔl n ta tɛr u tãã
yi loho wo, woo tesẽ u nna byɛ ne.
34 U n Pɔl ye yee, pe n dugu dye u
ne u nwoŋ wo, ma di. U dya tuu
Yãhã ta u Yatɛr, woo tesẽ u nna byɛ
ne, le n nii u ye nuhu.

35 Yĩŋ n syii, pe klo fãngafa n pe
tẽntẽ- mpãy lɛhɛ wãã, pe n ba u
nwompihi sẽŋfua pye ma yee, u
naam mii yi yaha. 36 U nwompihi
sẽŋfua n le pãã Pɔl ye ma yee: «Pe
klo fãngafa nawee- lɛhɛ wãã, ma
yee n ye yi yaha. Laa wee ye, ye
ga waha yi ye tɛr pra.» 37 Pɔl n -
sẽ pe fãngafa tẽntẽ- pye ma yee:
«Pe ta pe n wo gbã nanihi laam
wo, pe sẽ cãã wo sãhã laa gɛ ne
ye, wii mpãy too n tɔ̃r Wɔrmefa
ne! Pe n maha wo tã nwompihi
wo. Yagaa, pe n traha pe wo yuhu
yi yaha, waa ma n yi le cãŋ na ye.
Wo saa le sya ye! Pe pa pe ya ya,
pe ba wo yi yaha!»

38 Pe tẽntẽ- n ka, maa le pãã pe
klo fãngafa ye. Pe le luhu ma yee,
Pɔl ye ma Wɔrmefa Silaasyi ne, pe
n fya. Pe Wɔrmefa kãnde na, waa
sẽ yai u Wɔrme naa gbã ye. 39 Pe
n pa loo na, maa kace nar Pɔl ye
ye, ma cã pe yi yaha, ma pe nar
pe tɛr le klo yaha. 40 Pɔl ye, pe
yi ke nwompihi wo Silaasyi ne, pe

n ka Liidi kaha wo, ma ga Yesu
kãndeyãrfa yãã. Pe n pe laam yĩn,
ma pe yar pe pe ya plãhã Yesu
kãnde wo. Loo kur ye, pe n tɛr.

17

Pɔl ye ka Tesaloni wo Silaasyi ne

1 Pɔl ye n ta tɛr Silaasyi ne kui
nkãy wo pe naa n yee Amplɔsyi
tesẽ Apoloni ne, ma ga dye klo
nde wo pe naa n yee Tesaloni.
Yiifee- yawãhã nwoŋ gaa pye ke
fla na. 2 Pɔl pye, u ma ga dye
klo lii loo wo, u ma ne ka koo
fla Yiifee- yawãhã nwoŋ wo. Pe
ga dye Tesaloni wo, pe n ka ke
fla na. Kanii per kanii per, u
ne ka ke fla Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo, u ga naa Yãhã kaplãŋ pãã
pe ye. U loo pye cãwãy tãã syi,
maa naa Yãhã kaplãŋ pãã nawee-
mpãy ye, pe pye ke fla na. 3 Ke
kaplãŋ ke yrũhũ ta mii ke Yãhã
sabangbãŋ wo, u naa pe klaha koo
ne. U maha naa pe yar ma yee,
u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ ma, le
cãã yrũhũ yaha ma yee, u yai u
fãy gboho, u ba ku, tuu ba yir gbã
wo, u dur ba yrãŋ na gbaafa ye. U
maha naa pe yar ma yee: «Yesu
nwo wii wĩĩ tẽ n pãã ye ye, woo
kẽ u Crise ne.» 4 Yiifee- car mpãy
ya n le sya, ma taha Pɔl ye na,
Silaasyi ne. Mpãy pe sẽ -sẽ pye
Yiifee- ye, ma naa Yãhã kãnde kɛ,
poo busãã n le Yesu kapãyĩĩ sya,
ma taha Pɔl ye na, Silaasyi ne.
Poo, ma suhu ca busãã mpãy ne
nawee- naa nagboho ta pe na.
5 Yiifee- mpãy pe sye, pe loo yãã,
pe n nii mii, laanyar ga pe boo.
Pe n natay taa yãŋ yi pe nabuar
laam wo, ma pe ta pe n pe ya
wãã, ma sya gbleŋ yir le klo wo.
Loo na, pe n yir, ma ka Yasɔ̃ kaha
wo, poo n gaha Pɔl ye yigi Silaasyi
ne, pe ga pe sãhã nanihi fla wo.
6 Pe ga dye, pe sẽ pe yãã ye, pe
n u Yasɔ̃ woo yigi, ma suhu Yesu
kãndeyãrfa mpãy ne, ma ka pe ne
le klo yahaseefa fla na, ma ga nii
n tẽ ma yee: «Naam mii driyɛ̃ kur
byɛ wlãhã tãŋ. Nanga, pe mii pe
ba yi nwo! 7 Yasɔ̃ syãsaha wãã
pe kẽ u kaha wo. Kãntrɛ fãngafa
byɛ yĩŋfua kãnde na, lii le sẽ yai
le pye ye, loo ne nawee- mii pe n
pye. Ye sẽ yãã, pe yee yĩŋfua waa
maha ma, pe n yee Yesu.» 8 Pe
kaplãŋ ngĩĩ n pe nawee- laam war
ma suhu le klo yahaseefa ne, le n
sya nii gbleŋ. 9 U Yasɔ̃ tesẽ mpãy
ne pe ba yigi ba, pe n gblihi laa
ma yɛ̃ tɛr klo yahaseefa ye ma yee,
poo ga Pɔl ye ta Silaasyi ne pe n
tɛr; pe n cã pe miy yaha.

Pɔl ye ka Beree na Silaasyi ne

10 Yĩmper ke ba wɔ, pe Yesu
kãndeyãrfa n Pɔl ye ta pe n yrãhã
yi, ma ga ka klo laa wo pe naa
n yee Beree. Pe ga dye, pe n
ka ke Yiifee- yawãhã nwoŋ wo.
11 Koo fla Yiifee- laam ba yɔ̃ ma
tɛr Tesaloni klo Yiifee- yaha. Pe n
le Yãhã kapãyĩĩ sya laanfir ne. Plii
byɛ pe naa Yãhã kaplãŋ saba yãŋ
kayi ne, pe cã Pɔl kaplãŋ ma wãã
le ke saba kaplãŋ ne. 12 Poo busãã
n le kapãyĩĩ sya. Mpãy ter pe sẽ
pye Yiifee- ye, poo tesẽ ca mpãy
ne nawee- naa nagboho ta pe na,
poo busãã n le kapãyĩĩ sya.
13 Yiifee- mpãy pe pye Tesaloni
wo, pe ba luhu ma yee, Pɔl ma
u le Yãhã kapãyĩĩ pãã Beree bya
wo, pe n ka ke fla na, maa nii pe
klofa sũũ, ma pe gblaha Pɔl ye ne.
14 Loo n ta, pe Yesu kãndeyãrfa n
ta tɛr Pɔl ta u n tɛr muhulangbãŋ
kuɛ ye, u ga salangbãŋ gbe u
tɛr. Silaasyi ye poo n kuee ke
Beree wo Timuti ne. 15 Beree Yesu
kãndeyãrfa mpãy pe Pɔl wãr ga,
pe n ka u ne ma sya ga dye Atɛn
wo. Pe wãdur na, Pɔl n pe lɛhɛ, pe
ma ga dye pe klo wo, pe ga Silaasyi
ye yar Timuti ne pe pa u fla na, pe
ma n nii kuee ye. Loo kur ye, pe
Beree Yesu kãndeyãrfa n dur tɛr.

Pɔl ma Atɛn wo

16 Pɔl naa Silaasyi ye sẽŋ Timuti
ne ke Atɛn wo. U n wãn busãã yãã
le klo laam wo nawee- pe fãã ta
wãtẽŋ wãn. Loo nde n nuhu byɛ
kua kãã u laam wo. 17 Ke Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo, u naa kaplãŋ
pãã pe Yiifee- ne ma suhu mpãy
ne pe sẽ pye Yiifee- ye ma naa
Yãhã kɛ. Plii byɛ, nawee- mpãy
tuu wãã naa n sya nanihi teebɛhɛ
wo, u maha naa kaplãŋ pãã pe ne.
18 Mpãy kaklaha ke n yee nawee
sẽ yai wãfãy ne ye, ma suhu mpãy
kaklaha ne ke n yee nawee yai u
naa u ya waha yĩŋ wĩĩ na, poo
yĩŋfa mpãy n pa maa nii kaplãŋ
tyĩn u ne. Mpãy naa n yee, a lii
u kaplãmbuarfua u n pãã? Mpãy
maha naa n yee, a yãhãfãm mpãy
wĩĩ ne tuu n tɔ̃r. Poo ba luhu Pɔl
ye tuu naa Yesu wĩĩ pãã pe ye tesẽ
u wãyir wĩĩ ne gbã wo, tuu yir
ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye, koo
kẽ. 19 Le klo yawãhãfa mpãy pe
naa pe ya wãã yãmpũnde lii yĩŋ
na pe n yee Yɛropaase*, pe n Pɔl
yigi ga ke fla na, maa u pye ma
yee: «Ma saa wo yar la, kaklaha
nkãy ter syi wĩĩ taa n pãã wo ye?
20 Ma sẽ yãã, kai- nkãy taa n tɔ̃r
wo ye, wo sẽ ke cã ye, wo n traha
wo ke yĩntaha war.» 21 Pe Atɛnfa
ma suhu nampay mpãy ne pe ba
nii wlãhã pe ne, pe tẽn pye wãcɛŋ:
Loo ne pe nii naa kafũhũ tɔ̃r pe
naa n luhu pe ya ye.

22 Pɔl n yir yɛr pe klo yawãhãfa
telai wo ma yee: «Atɛnfa, tẽ ye
yãã mii, Yãhã wĩĩ gboho ye laam
wo kacãn wee ye. 23 Ye sẽ yãã,
n naa n tay ye klo wo ma naa
ye katẽŋ wãn yãŋ, ma ga ye yãhã
tẽŋsaha fla gaa yãã pe yrũhũ ta
ke yĩŋ na ma yee: ‹Yãhã gaa wãŋ
kẽ, wo sẽ ke cã ye.› -Ye yãŋ! Yãhã
gii ree n tẽŋ ye sẽ ke cã ye; koo
wĩĩ ne tẽ n pai pãã ye ye. 24 Yãhã
gii ke driyɛ̃ tãhã ke laam wãn byɛ
ne, ke ma yãhãyĩŋ Yĩŋfua ma suhu
kãntraha bya ne. Yãhã kangbãy
tii nawee- te fãã, ke sẽ n syã te
wo ye. 25 Nawee- saa waha laale
gɛ pye Yãhã kẽ, pe kaa taha ke na
ye. Koo kẽ ke yrã wãã nawee- byɛ
kẽ, wũũ ne, ma suhu wãn byɛ ne.
26 Ke cãã nawee nen ya tãhã u n
syar, nawee- ter byɛ n yi, ke n pe
ta ta ga kãntraha teebɛhɛ byɛ na.
Ke wãn byɛ dyeyale ta dyɛ laam
wo, ma nawee- kãntrɛ yɛrsar ta pe
byɛ kẽ. 27 Yãhã loo pye ma yee,
nawee- pe koo fla kɛ. Pe pe ya
waha pe naa ke kɛ, laa na pe ga
ba ke yãã cã. Le cĩĩnde -sẽ na,
Yãhã sẽ dey wo byɛ na ye. 28 Ye
sẽ yãã, koo kẽ ke wo ta wo n nii
yrãŋ na, wo n waha kai- pye, wo
n nii kla. Ye kaicãfa mpãy sẽ loo
nen ya pãã la ma yee: ‹Wo byɛ
maha ma ke pii.› 29 Too -sẽ ma ke
pii, wo sẽ yai wo naa le ga wo yee,
Yãhã ga waha nii kla gaa syi dyaŋ,
nawee- pe laam ga ma pe kluɛ ta
ma ke gbihi sãn ne, wargbɛ syi ne,
ntẽmblaha syi ne ye. 30 Faale cãã
na, nawee- pe sẽ ba laa cã ye, Yãhã
sẽ loo yãŋ nantãŋ ye, yagaa ke n
kɛ nawee- ter byɛ pe le sya pe cã
pe kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ
miy yaha. 31 Ye sẽ yãã, ke per gaa
yãŋ yaha, ma maha nawee nen
waa yãŋ yi u ba driyɛ̃fa sãhã koo
per na. Ke loo nde yar nawee- byɛ
na, ma woo nawee nen nwo ta u
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye!»

32 Pe luhu Pɔl tuu wãyir wĩĩ pãã
gbã wo, wãdurba wĩĩ ne gbaafa
ye, mpãy n nii u lɛr, mpãy n u pye
ma yee: «Waa ba naa loo nde luhu
ma ye per gaa.» 33 Loo n ta, Pɔl n
kãnde nar pe ye ma tɛr. 34 Nanem
mpãy -sẽ u kaplãŋ sya cĩĩnde, ma
dye Yesu kãnde wo. Pe laam wo,
dya waa pye pe naa n yee Denisu.
U pye le klo kaplãŋ cɛrfa waa. Cɔɔ
waa pye pe naa n yee Damarisi.

* **17:19** 17.19 Yãmpũnde gaa myaha kẽ. Atɛn klo yahaseefa naa pe ya wãã ke fla na ma naa pe klo kai- pãã.

Nawee- mpãy maha pye.

18

Pɔl ka Kɔrnti wo

1 Loo kur ye, Pɔl n yir ke Atɛn
wo, ma ka klo laa wo pe naa n
yee Kɔrnti. 2 Yiifee naa waa pye
ke fla na, u myaha Yakilasu. U -sẽ
ba see kãntraha gii wo, pe naa ke
yee Põn. U ba yir u cɔɔ Persyile
ne kãntraha nge na pe n yee
Yitale ma pa ke Kɔrnti wo. Kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua* wii pe naa
n yee Klode, u ba yee pe Yiifee-
mpãy byɛ pe ma Yitale kungbãy
nde wo, pe n yee Wɔrme, pe yi
kãã le klo wo. Pɔl n u Yakilasu
yãã ke Kɔrnti wo, ma ka u kaha
wo. 3 Pɔl tuu ba koho tẽn lii tẽ cã,
u bya naa loo tẽn tẽ. Sraha tẽn ba
kẽ. Loo n ta, Pɔl n kuee pe fla na,
pe n wãã naa n tẽ. 4 Kanii per ma
nɔ, Pɔl ga ka Yiifee- yawãhã nwoŋ
wo u ga naa le Yãhã kapãyĩĩ pãã
pe Yiifee- ye tesẽ mpãy ne pe wee
Yiifee- ye. U naa n kɛ pe waha le
kapãyĩĩ cĩĩnde war.

5 Silaasyi ye n ba yir ke Mase-
duan kãntraha wo Timuti ne ma
pa Kɔrnti wo. Pɔl n waha fãnga
yãã loo na, ma nii le Yãhã kapãyĩĩ
pãã yalebyɛ ma nii pe Yiifee- yar
ma yee, Yesu woo u ma u Yãhã
Yĩndefua Crise. 6 Pe Yiifee- -sẽ
u kapãn sye ma nii u tyɛhɛ; Pɔl
n u nayrɛ mplẽm kor yaha pe
na, ma pe yar ma yee: «Ye ma
ba ye yĩŋ kɛ laa, yii gɛ ye le kɛ,
ndoo kalaa wee ye. Ma gbe yagaa
na, mpãy pe wee Yiifee- ye, n ga
naa n gaha poo kuɛ ye.» 7 U n
tyii pe Yiifee- na ke yawãhã nwoŋ
wo. Loo kur ye, u naa n gaha
dya waa fla na pe naa n yee Yi-
tuse. U naa Yãhã myaha gboho, u
kaha pye ke Yiifee- yawãhã nwoŋ
tãy. 8 Ke Yiifee- yawãhã nwoŋ
yahaseefua Kirpusu n Yĩŋfua Yesu
ta u Yatɛr, woo tesẽ u kahafa byɛ
ne. Kɔrntifa busãã naa Pɔl kapãn
luhu, ma naa Yesu ta pe Yatɛr, pe n
pe tãã naa n yi loho wo. 9 Per gaa
yĩmper wo, Pɔl n yãã mii wãytãã
dyaŋ u na, u n Yĩŋfua yãã tuu u
pye ma yee: «Ma'a n fya ye, naa le
Yesu kapãyĩĩ pãã, ma'a n yaha le
ye! 10 Ma sẽ yãã, n ma ma ne. Waa
saa waha ba ma yigi u kapee pye
ma na ye, nawee- busãã ma klo
nde wo, pe n pai ra ta pe Yatɛr.»

11 Pɔl n kuee dyɛ nen gblihi
ne ke Kɔrnti wo, ma nii nawee-
klaha Yãhã kaplãŋ ne. 12 Cãã gii
cãã na Galyõ pye Yakayi kãntraha
fãngafua, pe Yiifee- n yĩmbuhu
wãã le ma yee, poo ga wãã Pɔl ne,
ma u yigi ga kaplãŋ cɛrfa fla na,
13 ma ga le pãã ma yee: «Dya nwo
n traha u nawee- wlaŋ pe n naa
diŋ yi Yãhã kẽ kaa ter syi, pe wo
Yiifee- kãnde wũhũ miy yaha.»

14 Pɔl ba yee woo ga yɛ̃ kuã u
pãã, u Galyõ n pe Yiifee- pye ma
yee: «Yii Yiifee- mii, le ma ne pye
naboo wĩĩ laa syi dyaŋ, kaa na
kapee laa syi, n ne ga yee n ga
luhu ye ye. 15 Le -sẽ nii kaplãŋ
ya tee n tyĩn kapãn nen laa wĩĩ
na tesẽ myar wĩĩ ne, tesẽ ye Yiifee-
kãnde wĩĩ ne, ye yai ye waha loo
nde war yii ya. Ndoo saa nii kai-
ngĩĩ syi sãhãfua ye!» 16 U n pe pye
pe yir ke kasãhã saha fla wo pe
naa n gaha. 17 Dya wii u pye ke
Yiifee- yawãhã nwoŋ yahaseefua,
u myaha ba kẽ Sohotãn†, nawee-
mpãy n yir loo na, ma u yigi, ma
nii u gbã ke kasãhã fla na. U Galyõ
sẽ -sẽ le ta kai ye.

Pɔl dur ba Syire kãntraha na, Yãtɔɔsyi wo

18 Loo kur ye, Pɔl n maha
kuee Kɔrnti wo, ma faa ma-. U
n ba kãnde nar pe Kɔrnti Yesu
kãndeyãrfa ye, ma salangbãŋ gbe,

* **18:2** 18.2 Koo cãã na, u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua pye Wɔrme wo Yitale kãntraha na.

† **18:17** 18.17 Yiifee- yawãhã nwoŋ yahaseefua Kirpusu tuu Yesu ta u Yatɛr, Sohotãn n u draha gbe.

woo tesẽ Persyile ne ma suhu
Yakilasu ne. Pe n tɛr Syire kuɛ ye.
Pɔl tuu -sẽ ba yɛ̃ tɛr Yãhã ye laa
ne ma le pye wa, u n ta pe n u yĩŋ
kur Sãncrihi‡ wo, pe n cã tɛr.
19-20 Pe n ga dye klo laa wo pe
naa n yee Yefɛsyi. Persyile ye
n kuee loo klo nde wo u puai
Yakilasu ne. Pɔl n ka le klo
Yiifee- yawãhã nwoŋ wo, maa
Yãhã kaplãŋ pãã pe Yiifee- ye. Pe
n u nar u nii ma- pe ne, u n sye,
21 ma tɛr ma yee, Yãhã ma sya woo
ga ba dur ba pe fla na. U n yir ke
Yefɛsyi wo, ma salangbãŋ gbe ma
tɛr. 22 Tuu ga tege Syesarɛ na, u n
ka Yurusalɛm wo maa ke fla Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa syar, ma
dur tɛr Yãtɔɔsyi wo. 23 U n plii yɛ̃
gaa pye ke fla na, ma tɛr Galasyi
kãntraha ne, Firsyi kãntraha ne,
ma pe Yesu kãndeyãrfa yar naa n
gaha, pe naa pe ya plãhã le Yesu
kãnde wo.

Apolosu ka Yefɛsyi wo, ma ka Kɔrnti wo

24 Yiifee naa waa ba pa Yefɛsyi
wo. U myaha ba kẽ Apolosu, u
ba see Lesyããndi wo. U yɛ̃ naa
n tãy kaplãŋ ne, u maha ba Yãhã
kaplãŋ saba wũhũ cã. 25 Pe ba
u klaha Yĩŋfua kãnde wũhũ ne.
Ke Yãhã kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ naa
n tãy u ye, u naa nawee- klaha
kayi ne Yesu wũhũ nkãy ne, u ba
ke cã laha. Nsãn nawee- wãtãã
wĩĩ ya tuu -sẽ ba cã. 26 U n nii n
pãã laanyĩn ne ke Yiifee- yawãhã
nwoŋ wo. Persyile ye n luhu u
ye Yakilasu ne. Pe u kaplãŋ luhu,
pe n u yigi ga pe kaha wo, maa
u Yĩŋfua kãnde wũhũ gbihi yar
u na. 27 Loo kur ye, Apolosu n
ba yee woo ga ka Yakayi kãntraha
na. Pe Yesu kãndeyãrfa n yee, le
yɔ̃. Pe n sya saba waa yrũhũ nɔ
wãã pe Yakayi Yesu kãndeyãrfa kẽ
ma yee, u Apolosu ma ba ka pe
fla na, pe u yigi yɔ̃. Tuu ka ke fla
na, mpãy pe ba Yesu ta pe Yatɛr
Yãhã laantãr kãmay na, u naa laa
yɔ̃ pe kẽ. 28 Lii u naa n pye, u ba
cĩĩnde wũhũ cã, ma naa ke pãã pe
Yiifee- ye, ma naa pe plahasaha fla
yar pe na nawee- byɛ yĩnde na. U
naa Yãhã kaplãŋ saba ta, ma pe
yar naa n laha ma yee, Yesu woo
u ma u Yãhã Yĩndefua Crise.

19

Pɔl ka Yefɛsyi na

1 Apolosu pye nantãŋ Kɔrnti wo,
Pɔl n yir Firsyi kãntraha na, ma
Yasyi yãy fla yɔ̃r yi ma ka Yefɛsyi
wo. U n ga Yesu kãndeyãrfa mpãy
yãã. 2 U n pe yey ma yee: «Tee
Yãhã kaplãŋ sya cĩĩnde, ye Yãhã
Yrã Fãnga yãã la?» Pe n u yɛ̃ sya
ma yee: «Wo sẽ le Yãhã Yrã Fãnga
wĩĩ gɛ luhu yãã gɛ luhu yãã ye.»
3 Loo na, Pɔl n pe yey ma yee:
«Tee ba tãã yi loho wo, ye laam
wo, ye ba yee le yĩntaha lii ne?»
Pe n u yɛ̃ sya ma yee: «Nsãn tuu
naa lii pãã nawee- ye ma cã pe
tãã naa n yi loho wo, loo ne too
cã.» 4 Pɔl n pe pye ma yee: «Mpãy
pe naa n sya, ma pe kãmpee- miy
naa n yaha, Nsãn poo tãã naa n yi
loho wo. U maha naa Yiisrɛfa yar
ma yee, wii u n pai pa woo kur ye,
Yesu kẽ u ne, pe u ta pe Yatɛr.»
5 Pe kaplãŋ ngĩĩ luhu, pe n ta pe
n pe tãã yi Yĩŋfua Yesu myaha ne.
6 Pɔl n koho taha pe na, Yãhã Yrã
Fãnga n dye pe laam wo. Pe n nii
n pãã yor ter taa wo. Kaplãŋ nkãy
Yãhã Yrã naa ke le pe laam wo, pe
naa koo tɔ̃r. 7 Poo nawee- mii kur
byɛ pye nawee- sẽnsye syãm syi.
8 Loo kur ye, Pɔl n ka Yiifee-
yawãhã nwoŋ wo, ma ga nii Yãhã
kapãn pãã laanyĩn ne. U n yrey
tãã pye ma nii Yãhã Yai wũhũ
tɔ̃r ma naa n kɛ, nawee- n cã
cĩĩnde ne. 9 Yiifee- mpãy pe -sẽ
pye kasyerfa, pe sẽ naa ke kaplãŋ
sya cĩĩnde ye, ma naa le pãã pe

‡ **18:18** 18.18 Sãncrihi ba pye Kɔrnti salangbãy yɛrsaha.

nanihi ye ma yee, Yĩŋfua kãnde
wee kayĩĩ ye. Pɔl n tyii pe na, ma
pe Yesu kãndeyãrfa yigi tɛr ma
ga nii Yãhã kaplãŋ pãã pe ye plii
byɛ, kaha gii wo Tyiranuhu u naa
nawee- klaha na. 10 U n kuee loo
na dyɛ- syãŋ, ma ta mpãy pe pye
Yasyi kãntraha wo, pe Yiifee- ma
suhu mpãy ne pe sẽ pye Yiifee- ye,
pe byɛ n Yĩŋfua kapãyĩĩ yãã luhu.

Seewa pii

11 Yãhã ba Pɔl ta ma naa yɛ̃kã
wũhũ pye, nkãy syi waa sẽ ke yãã
yãã ye. 12 Pe n sya naa Pɔl kadye
nayrɛ wãn wãã yanfa kẽ tesẽ u
fatar ne, pe n naa n jaa, sãndãpee
n maha tege naa n kãã mpãy yĩŋ
na.
13-14 Yiifee- mpãy pe naa n tay
ma sãndãpee kar tege naa n kãã
nawee- yĩŋ na, pe n yee, poo ga
le pye yãŋ Yĩŋfua Yesu myaha ne.
Mpãy pe naa loo nde pye, pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa waa pii kuasĩĩ ba
me. Pe tuhufua myaha ba kẽ
Seewa. Pe n sãndũpee waa pye
ma yee: «Yesu wii Pɔl u wĩĩ pãã, n
ga ma yar woo myaha na, tege kãã
dya nwo yĩŋ na!» 15 U sãndũpee
n pe yɛ̃ wãã sya ma yee: «N Yesu
wĩĩ cã, n maha cã yoo kẽ Pɔl ne; ah
yii, mpãy me ye ne?» 16 U dya wii
sãndũpee pye u yĩŋ na, u n fãnga
yãã ma tɛr pe byɛ yaha. U n pe tee
pye wãpyeŋ gaa ne, ma pe duai,
pe n fã yi u kaha wo nayreyar ne.
17 Yiifee- mpãy pe pye Yefɛsyi
wo tesẽ mpãy ne pe wee Yiifee- ye,
pe byɛ n le luhu, ma fya. Pe n nii
Yesu myaha gboho. 18 Mpãy pe ba
Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr, poo busãã
naa n pai, maa pe kapee- pãã naa
n yi gbaa na, ma yee Yãhã n ke
laha kãã pe yĩŋ na. 19 Mpãy pe pye
wamfa, sabar rii pe pe wam kai-
yrũhũ le yaha pe laam wo, poo
busãã n pe sabar nde gbe ba suhu
nawee- byɛ yĩnde na. Te sabar
nde byɛ dir ga waha war milyõ
gbeesĩĩ sẽnsye kua. 20 Yĩŋfua
kapãyĩĩ cããŋ naa n yi koo syi dyaŋ
fãnga ne, ma maha naa ke fãnga
wũhũ yar nawee- na.

Wãhã yir Yefɛsyi wo

21 Koo kai- ngĩĩ kur ye, Pɔl n yee
woo ga Maseduan kãntraha kui
yõr yi tesẽ Yakayi kãntraha kui ne
u ka Yurusalɛm wo. U naa n yee:
«N ma ba ka ke fla na, n yai n sya
ba ka Wɔrme bya wo.» 22 Loo na,
u n u koholefa syãm mpãy lɛhɛ
wãã u yahasee ye Maseduan wo,
Timuti ma suhu Yerasyi ne. Woo n
maha faa nii kuee Yasyi kãntraha
wo.
23 Koo cãã na, wãhã n yir Yĩŋfua
Yesu kãnde wĩĩ na. 24 Yefɛsyi wo
kangbãŋ gaa pye, pe ba cɔɔ waa
fãã ta ma yee, yãhã kẽ, ma naa u
tẽŋ. U myaha ba kẽ Ndyan: Dya
waa -sẽ pye wargbɛ wãn fããfua, u
myaha ba kẽ Demetrise. U naa u
Ndyan kangbãŋ nge syi wãpuabir
fãã wargbɛ ne, ma naa ke par
nawee- ye. Mpãy byɛ pe naa tẽn
tẽ u ne, pe byɛ naa wangbãy yãã
le na. 25 U Demetrise n u tẽntẽ-
wãã ta, ma suhu mpãy byɛ ne pe
naa loo tẽn nde syi tẽ, ma pe pye
ma yee: «Naambiyãm, ye cã wo
wale yĩŋ n yi tẽn nde wo. 26 Dya
nwo pe -sẽ n yee Pɔl, tuu lii pye, ye
le luhu ma maha le yãã. U le pãã
ma yee, wãn tii nawee- pe n gbihi,
ma yee yãhã kẽ mii Ndyan ye
dyaŋ, Yãhã sẽ kẽ te ne ye. Nawee-
busãã n sya yɛr le na wo klo wo,
Yefɛsyi wo nwo, ma suhu kui nkãy
byɛ ne ke ma Yasyi kãntraha nge
wo. Ye cã kapee ne nde. 27 Ya'a
yee ye sẽ cã ye, nde ga waha
wo tẽn klaha- wo kẽ, le maha ta
yãhãsya Ndyan kangbãŋ myaha n
too. Loo nde ga ta nagboho saa
naa n ta Ndyan na nantãŋ ye, woo
wii Yasyi kãntraha byɛ u gboho
tesẽ driyɛ̃fa byɛ ne.»
28 Pe nawee- pe kaplãŋ ngĩĩ
luhu, ncafũhũ n pe yigi pe n nii
n tẽ ma yee: «Yefɛsyifa, Ndyan

myaha koo yai ke naa n gboho!»
29 Koo gbleŋ n cããŋ le klo byɛ
wo. Pe nawee- n fã ga ke nanihi
fla yĩĩ, ma Pɔl yrãhãyãrwai syãm
mpãy yigi, Kayusu tesẽ Arisarkɛ
ne; Maseduanfa ba kẽ pe ne. 30 Pɔl
ba yee woo ga ka pe nabuar fla
na, Yesu kãndeyãrfa n yɛr tã u
na. 31 Yasyi kãntraha yahaseefa
mpãy pye Pɔl naambiyãm, pe n
lɛhɛ wãã u ye, u ma n ka ke nanihi
fla wo ye.

32 Loo yale wo, pe nabuar pye
pe ba pãã naa n wlãhã, ma nii
n gble: Mpãy ga nde pãã, mpãy
ga laa ter pãã. Pe fãnga gɛ sẽ
ba ke yawãhã yĩŋ cã ye. 33 Pe
Yiifee- n dya waa tra naa n wãã
yaha ye, u myaha Lesyãander. Pe
n woo yi u pãã pe nabuar ye. U
n koho kuã yir pe nabuar ye, ma
yee pe yaha le, woo ga pãã. 34 Pe
nabuar pe ba u yãŋ cã ma yee, u
ma Yiifee, pe n yir gbleŋ ne lɛr
syãŋ syi ma nii n yee: «Yefɛsyifa,
Ndyan myaha koo yai ke naa n
gboho!» 35 Wɔrme naa wii u pye
Yefɛsyi klo yahaseefua, woo n pa
ma ba pe nawee- ta, pe n yaha
le. U n pe pye ma yee: «Yefɛsyifa,
nawee- byɛ cã ma yee, Yefɛsyi ne
le n sẽŋ Ndyanngbãŋ kangbãŋ na,
woo wii u yirfua yir yãhãyĩŋ na
ma ba too kãntraha na. 36 Waa
saha yee loo wee cĩĩnde ye. Loo
na, ye yai ye ye laam yĩn, ye tyii
ye ma n laa tee pye ye. 37 Tee
naam mii yigi ba nwo, pe sẽ -
sẽ Ndyanngbãŋ kangbãŋ kla gaa
yuhu gbe ye, pe sẽ Ndyan wãpee
pãã ye. 38 Demetrise tesẽ u tẽntẽfa
ne, laa ma pye pe nsoho wo
waa ne, kasãhã plii ma, kasãhãfa
maha ma. Pe yai pe ga le pãã koo
fla na! 39 Laa ma maha pye waa
ye, waa ba le fla yãŋ nanihi wo,
le klo kai- kãnde na. 40 Ye sẽ yãã,
gbleŋ wĩĩ na pe ga waha yee, wo
ma too wãhã yir le klo yĩŋfa ne.
Too wii wãã mma, yĩŋ wee le na
ye, waa waha lii pãã?»
41 Tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n
pe nawee- dur wãã pe klɛ wo.

20

Pɔl yrãhã Maseduan na, ma suhu Jrɛsyi ne

1 Ke gbleŋ wĩĩ le ba kua wa
gbɛgbɛ, Pɔl n pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ wãã, ma fãnga le pe laam
wo kaplãyũhũ ne, ma pe syar,
ma tɛr Maseduan na. 2 U Yãhã
kapãyĩĩ pãã naa n gaha pe Yesu
kãndeyãrfa ye ma sya ga ke fla
kãntraha yi yaha. Loo kur ye, u n
ka Jrɛsyi kãntraha wo, 3 maa kuee
yrey tãã. Tuu yrey tãã pye wa, u
ba yee woo ga salangbãŋ gbe u ka
Syire na, ma -sẽ luhu Yiifee- ma,
pe pãã ta poo ga kapee laa pye u
na. Loo ne le ta, u n Maseduan
kãnde dur gbe ma ga ka Syire
na. 4 Yesu kãndeyãrfa mpãy naa
Pɔl wãr u yrãhã na, pe laam wo
Sopatɛri pye, Bereefa naa Perusu
dya kẽ u ne; ma suhu Tesalonifa
Arisarkɛ ye ne Sekunduhu ne; ma
suhu Darbufa Kayusu ne, ma suhu
Yasyifa Tesyihi ye ne Toofĩĩ ne; ma
suhu Timuti bya ne. 5 Pe ba dye
Filipe wo, pe n tɛr wo yaha ye
Toosa na, ndoo Luke tesẽ Pɔl ne.
Pe n wo sẽŋ yaha ke Toosa na.
6 Yiifee- syayaha gbar rii ncasur
bur sẽ n di ye, too kur ye wo n
salangbãŋ gbe ke Filipe wo ma
taha pe na. Wo n fã plii bua ma ga
pe yãã ke Toosa wo, ma plii kuasĩĩ
pye ke fla na.

Pɔl Toosa na

7 Ke Yiifee- cãwãã per cir*
yainkɔŋ wo, wo ba wii wãã ma ga
Yesu wãku cãã dir syi di, wo wii
laam too wo Syayahafua wãku wĩĩ
na. Pɔl ne yai u tɛr koo yĩŋsyii
wo. U n pãã pe Yesu kãndeyãrfa
ne ma sya ga yĩndyaha dye. 8 Ke

* **20:7** 20.7 Yiifee cãwãã per cir kẽ jimaasyi per ne.

kaha gbegbaha yĩŋ na, too ba wii
wãã nwoŋ gii laam wo, naalɔr pye
te ba nihi. 9 Naanfuẽ waa pye, pe
naa u yee Yeetuse. U ba tege nii
fenaatɛr na. Pɔl tuu ba pãã ma-,
u n sã wãy faha. Le pye gbegbaha
yĩŋ tãã wuhu na, pe wãy n u ta u
n tege too kãntraha na. Pe n tege
ma u kuã yir, ma yãã u ku. 10 Pɔl
n tege kãntraha na, ma kuɛ tege,
ma u gbe yigi u kluɛ wo ma yee:
«Ye ma n fya ye, u ma yrãŋ na!»
11 Loo kur ye, u n dugu ga ncaha
ye maa bur la cɛr pe n di. U n
maha pãã ma-, yai n sya ba dar, u
n cã tɛr. 12 Pe n tɛr u naanfuẽ ne
yrãŋ u kaha wo, nawee- byɛ laam
n yĩn.

Pɔl yir Toosa na ma ka Melɛti na

13 Per gii too yir Toosa wo, wo
cãã salangbãŋ gbe Pɔl yaha ma ka
Asosa na. Koo fla too ne ga Pɔl
gbe. U ba yee woo ga naa n yãr
trɛ ne. 14 Tuu ga wo yãã Asosa na,
wo n u gbe ke salangbãŋ wo ma
ka Metilɛni na. 15 Wo n yir koo fla
na; ke yĩŋsyii, wo n nɔ Syoho tãy.
Koo yĩŋsyii, wo n nɔ Samusi na;
koo yĩŋsyii, wo n tege Melɛti na.
16 Pɔl ba yee woo ga tɛr Yefɛsyi tãy
u saa yɛr ye, mii loo sẽ ne ye, u ga
ma- tɛr Yasyi kãntraha na. U naa
n gber woo ga cãã dye Yurusalɛm
wo pããnkɔti gbar per.

Pɔl n pãã Yefɛsyi Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa ne

17 Loo n ta, Pɔl n kuee Melɛti na,
ma tẽnlɛhɛ nɔ wãã Yefɛsyi Yesu
kãndeyãrfa yahaseefa ye pe pa.

18 Pe n pa u fla na, u n pe pye ma
yee: «Per gii tẽ ka Yasyi kãntraha
na, tẽ naa ra troho tãhã mii ye fla
na ma sya ba waa yagaa na, ye le
cã. 19 N naa nii tege tãã ye, ma
naa Yĩŋfua tẽn tẽ. Pe Yiifee- pe
naa ra kɛ, ma pãã naa n ta, koo
wãfãy nge byɛ pye ra na, ma suhu
te laangar ne, yĩntãm n sya naa
n yi ra ye. 20 Nkãy ke ga waha
laa yõ ye kẽ, n sẽ ke wũhũ ye na
ye: N ke byɛ pãã ye ye, ma maha
ye klaha ke ne nanihi fla wo tesẽ
ye klɛ ne. 21 Pe Yiifee- ma suhu
mpãy byɛ ne pe wee Yiifee- ye, n
pe byɛ yar, pe pe kapee- wãpyeŋ
miy yaha pe Yãhã kãnde gbe, pe u
Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr.

22 N nwo, n n tɛr Yurusalɛm wo
yagaa; Yãhã Yrã le yee n loo pye, n
sẽ -sẽ cã lii le n pai ra dye ke fla na
ye. 23 Kui byɛ wo, Yãhã Yrã ra yar
ma yee, nwompihi ra sẽŋ ke fla na
ma suhu wãfãy ne. Loo ya tẽ cã.
24 N -sẽ cã ma yee, ta yrã wee ngaa
ra ye ye. Lii tẽ n kɛ, n waha ra
fyaha byɛ fã tãŋ. Ye sẽ yãã, wo
Yĩŋfua Yesu u tẽn lii le soho ra
koho wo, n waha le tẽ tãŋ. Loo
tẽn ne, Yãhã ke laantãr wĩĩ lii pye
wo kẽ, n loo kapãyĩĩ pãã nawee-
ye. 25 N ga yi ye byɛ na ma Yãhã
Yai wĩĩ pãã ye ye. N -sẽ cã yagaa
ma yee, yii nawee nen waa gɛ saa
maha ra yãã yãã nantãŋ ye. 26 Loo
ne, n ga le pãã ye ye nanga: Yii
nawee nen waa ma plaha, ndoo
sẽ kẽ n u ta u n plaha ye. 27 Ye sẽ
yãã, n Yãhã wũhũ byɛ tõr ye ye, n
sẽ laa wũhũ ye na ye. 28 -Ye naa n
sẽŋ yii na tesẽ nawee- mpãy byɛ
ne Yãhã Yrã pe le soho ye koho
wo, -ye pe gbihi naa n yigi mii
mbanaha dyaŋ u mbaa ne. Poo
mii, Yãhã pe par sya ke Dya ntãŋ
wãwoo kãmay na. 29 N cã ma yee,
n ma ba tɛr wa, nawee- mpãy ga
ba dye ye laam wo. Pe ga ba pee tã
ye na mii waygapyãr dyaŋ mbaa
na. 30 Yii gɛ laam wo mpãy ma,
pe ga ba yir kawar wãfua ne poo
ga pe Yesu kãndeyãrfa wlaŋ taha
pe ya na. 31 Ye ma n sã wãy faha
ye, -ye naa ye laam too ke dyɛ- tãã
nkãy na tẽ pye ye ne ma naa yii
nanem byɛ yar ke kai- ne ke yai
ke yĩmper, ma sya naa yĩntãm gɛ
yi.

32 Yagaa, n ye le soho Yĩŋfua

Yãhã koho wo. Ke kapãn lii le
Yãhã laantãr yar nawee- na, le
ga ye laam yĩn. Koo ya ke ga
waha fãnga wãã ye kẽ ye n yii
plãhã Yesu kãnde wo, ke maha ke
kayĩĩ wãã ye kẽ, ke kayĩĩ lii ke n
wãã mpãy byɛ kẽ pe ma ke wãm.
33 N sẽ naa waa wale yãŋ yĩnde
ne ye, tesẽ waa sãn ne ye, tesẽ
waa kale wãn ne ye. 34 Yii gɛ cã
ma yee, n naa tẽn tẽ ra kluɛ ne,
ma naa wo yɛ̃ digi kɛ, ndoo tesẽ
ra yrãhãyãrwai ne. 35 N kai- byɛ
pye ma yee, ye ra pyer yãŋ ye cã,
wo yai wo naa tẽn tẽ, koo syi wo
ga waha naa kayĩĩ pye fɛnfa kẽ,
too maha naa wo laam too Yĩŋfua
Yesu yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ na tuu yee:
‹Pe ma ma kẽ, le yɔ̃; mboo ma -
sẽ waha yia ma waa kẽ, wãyĩĩ ma
le na ma ta tɛr.› »
36 Pɔl tuu kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u
n kãnklũy gbãã pe ne, pe n Yãhã
nar pe ya kẽ. 37 Pe byɛ naa n
wũn ma Pɔl wɔ naa n yigi pe kluɛ
ne, poo ga u wãtɛr syaha wãã u
kẽ. 38 Pɔl tuu ba yee woo sẽ n pai
maha pe yãã yãã nantãŋ ye, loo le
ba pe laam wlãhã, le sẽ ba tãy pe
ye ye. Loo kur ye, pe n u wãr ga
ke salangbãŋ fla na.

21

Pɔl ka Yurusalɛm wo

1 Too cããŋ wii na pe ne, wo n
salangbãŋ gbe, ma sroŋ ka Kosyi
na. Ke yĩŋsyii wo, wo n ka Ordesyi
na, ma yir koo fla na ma ka
Patara na. 2 Koo fla na, wo n
salangbãŋ gaa yãã ke naa n gaha
Fenise wo; wo n dye ke wo ma tɛr.
3 Wo n ga nɔ Syiper tãy, kãntraha
gaa kẽ muhulangbãŋ ke gbey le.
Wo waha naa ke Syiper yãã ke
salangbãŋ laam wo; wo n tɛr ke
yainde dar kuɛ kãndigi kuɛ ye
ma ka Syire kuɛ ye. Wo n ga
ke salangbãŋ yɛr Tyir langbeŋ na,
pe n ke teger yi ke wo ke fla na.
4 Wo n Yesu kãndeyãrfa fla kɛ,
ma mpãy yãã ke fla na ma kuee
pe ne plii kuasĩĩ. Yãhã Yrã n ba
pe yar laa ne Pɔl yrãhã wĩĩ na ke
Yurusalɛm wo. Pe n Pɔl pye, u ma
n ka ke Yurusalɛm wo ye. 5 Too
plii kuasĩĩ te -sẽ ba tɛr, wo n wo
yrãhã kãnde gbe. Pe n wo wãr
pe ca ne, pe pii ne, ma sya ga le
klo yi yaha. Wo n kãnklũy gbãã
muhulangbãŋ yɛ̃ na ma wo laam
wũhũ tɔ̃r Yãhã ye. 6 Loo kur ye,
wo n syaha wãã wii kẽ. Wo n
dugu dye ke salangbãŋ wo, poo n
-sẽ dur tɛr pe klɛ wo.

7 Too yir Tyir wo, maa dye
Toolemasyi wo, wo muhulangbãŋ
yrãhã n kua ke fla na. Koo fla
na, wo n Yesu kãndeyãrfa syar ma
kuee pe ne per neŋ. 8 Ke yĩŋsyii
wo, wo n yir maa dye Syesarɛ wo.
Koo fla na, wo n ga syã Filipe kaha
wo, Filipe wii u Yesu kapãyĩĩ pãã
nawee- ye. Naam kuasĩĩ mpãy pe
ba yãŋ yi Yurusalɛm wo, poo nen
waa ba kẽ u ne. 9 U pye pueesyam
resyar ne, pe sẽ pye wa naam ye
ye. Kaplãŋ nkãy Yãhã Yrã naa ke
le u pueesyam laam wo, pe naa
koo tɔ̃r nawee- ye.

10 Wo ba plii raa yãã wa ke fla
na, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Agabise n
ba yir Yudɛ na ma pa. 11 U n pa
wo fla na, maa Pɔl sapaha sya,
ma u ya trɛ pua u kluɛ ne ma
yee: «Yãhã Yrã lii pãã, le nde:
Yiifee- ga ba sapaha ngefua pua
mma ma syi dyaŋ Yurusalɛm wo,
pe dur pe u yi nampay kẽ.» 12 Too
kaplãŋ ngĩĩ luhu, wii gɛ ma suhu
pe Syesarɛfa ne, wo n Pɔl nar u
ma n ka Yurusalɛm wo ye. 13 U
n sye ma yee: «Nwa ye n nii
n wũn, ma n kɛ yii ga ra laam
wlãhã? Ndoo na, n nii gbihi ta wa
ra wãpuaŋ na, ma suhu ra wãboo
ne ke Yurusalɛm wo Yĩŋfua Yesu
wĩĩ na.» 14 Too ba pãã laa u ne, wo
n tyii u wãnar na ma yee: «Yĩŋfua
wĩĩ le naa n pye!»

15 Wo n plii raa pye ke fla na, ma

wii cãã̃ŋ, ma Yurusalɛm kãnde
sya. 16 Syesarɛ Yesu kãndeyãrfa
mpãy n wo wãr ga dye Yurusalɛm
wo. Pe n ka wo ne dya waa
kaha wo, wo n ga syã ke fla
na. U myaha ba kẽ Menasũũ, u
naa n yi Syiper wo. U pye Yesu
kãndeyãrfua, le yale ba dey.

Pɔl ka maa yi Syake na

17 Too ga dye Yurusalɛm wo, pe
Yesu kãndeyãrfa n wo wãã nuhu
ne. 18 Ke yĩŋsyii wo, Pɔl n ka
wo ne Syake kaha wo; pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yahaseefa
ba pe ya wãã ke fla na. 19 Pɔl
n pe syar. Mpãy pe wee Yiifee-
ye, tuu ba tẽn lii tẽ pe nsoho wo
Yãhã kãmay na, u n koo byɛ tɔ̃r pe
yahaseefa mii ye. 20 Pe u kaplãŋ
luhu kua, pe n Yãhã sey. Loo kur
ye, pe n Pɔl pye ma yee: «Ma ma
wo Yesu kãndeyãrwɛ; ma cã wo
fla na nwo, Yiifee- mpãy pe Yesu ta
pe Yatɛr, pe nihi tɛr, pe yɛ̃ saha cã
ye. Faale kãnde lii Yãhã ke cãã bii
le ta ma le le soho Musa koho wo,
pe byɛ pua yaha le na. 21 Waa ma
gblaha poo Yiifee- mii ne ma yee,
a Yiifee- mpãy pe ma pe wlãhã nii
ter raafa ne, mboo pe byɛ klaha,
pe le Musa kãnde miy yaha, pe
ma n naa pe pii kũũ ye, pe ma n
Yiifee- wãlɛ kãnde yãr nantãŋ ye.
22 Waa pye mii pe n cã ma sẽ le
syi pãã ye? Taa nwo, ma pa, pe
ga le luhu. 23 Yãŋ, too ga ma yar
mii, pye koo syi! Ma sẽ yãã, naam
resyar mpãy ma wo ne nwo*, pe
yɛ̃ gbe Yãhã ye ma nii ke wũhũ
pye. Te plii tã wa pe n ga wãn boo
Yãhã kẽ. 24 Le Yiifee- kãnde na,
nawee- yai pe lii pye, ka, maa le
pye pe ne, ye n nii gbɛgbɛ. Ka maa
war yi, ma te kaboo wãn par pe
kẽ, pe n pe yĩy kur, ke yɛ̃ wãgbe
wĩĩ n kua. Loo na, nawee- byɛ ga
cã pe yee, pe lii pãã ma wĩĩ na
cĩĩnde sẽ ne ye. Pe maha cã, mboo
gɛ sẽ Musa kãnde wũhũ sye ye.
25 Yesu kãndeyãrfa mpãy na, pe
wee Yiifee- ye, wo saba yrũhũ nɔ
wãã pe kẽ, ma pe yar kai- nkãy ne
pe yai pe naa n pye. Pe ma n naa
mpar kaboo wãn kaa ye. Pe ma n
naa ntãŋ kaa ye. Kla gii pe sẽ ke
kuãy ye, pe ma n ke kar kaa ye.
Tesẽ, pe ma n naa tyatyãhã pye ca
kuɛ ye tesẽ naam kuɛ ye ye.»
26 Loo na, Pɔl n pe naam resyar
yigi ga pe ga Yiifee- kãnde wũhũ
pye, pe n nii gbɛgbɛ. Loo kur ye,
u n ka Yãhã kangbãŋ wo u Yãhã
yũndefa yĩŋfua fla na, u nawee-
yar pe yɛ̃ wãgbe plii ga kua per
gii wo, u n waha diŋ yi pe nawee-
resyar mii nanem byɛ myaha ne.

Pe Pɔl yigi Yãhã kangbãŋ wo

27 Te yɛ̃ wãgbe plii kuasĩĩ naa
n gaha kuasaha wo, Yasyi kuɛ
kãntraha Yiifee- n Pɔl yãã Yãhã
kangbãŋ wo te diŋ wãn war
kẽsaha wo. Pe n pe nabuar sũũ,
pe Pɔl yigi. 28 Pe n nii n tẽ ma
yee: «Yiisrɛfa, -ye ba wo sya yaha!
Dya wii tuu Yiisrɛfa wãpee pãã
n tay teebɛhɛ byɛ wo, ma suhu
Musa kãnde wãpee ne tesẽ Yãhã
kangbãŋ nge wãpee ne, u nwo.
Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe sẽ yai
pe dye Yãhã kangbãŋ teelii wo ye,
u nwo yagaa tuu pe gbe ba le koo
teele wo, ma ke wĩĩ pye klaha-
Yãhã yĩnde na!» 29 Toofĩĩ wii u n
yi Yefɛsyi wo, pe ba u yãã Pɔl ne le
klo laam wo, loo ne pe n naa koo
kaplãŋ pãã, ma naa le ga, Pɔl ba
dye u ne Yãhã kangbãŋ wo.
30 Ke gbleŋ n ka le klo teebɛhɛ
byɛ wo, nawee- n yi teebɛhɛ byɛ
wo ma fã ba. Pe n Pɔl yigi, ma u
fle yi ke Yãhã kangbãŋ wo, ma te

* **21:23** 21.23 Yãhã ke bii kãnde lii yar Musa na, koo cãã na Yiifee- mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr, pe maha naa loo kãnde wũhũ nkãy yãr. Poo laam wo mpãy naa n yee, Pɔl naa Yiifee- mpãy klaha pe loo kãnde wũhũ miy yaha. Le sẽ -sẽ pye cĩĩnde ye. Loo na, pe Yurusalɛm Yesu kãndeyãrfa yahaseefa n Pɔl pye, u le yar pe n cã pe yee, u nagboho ta loo kãnde wũhũ na.

nwonyɛ̃r byɛ tã tã. 31 Pe naa n kɛ
pe Pɔl boo; loo yale wo, Wɔrmefa
seraasyi yĩŋfa yĩŋfuangbãŋ n le
luhu, a gbleŋ ma ke yir Yurusalɛm
byɛ laam wo. 32 Le yalebya wo,
u n seraasyi yĩŋfa mpãy tyɔ̃r yi
ma suhu seraasyi mpãy ne, pe n
wãã kũn ga pe ya na pe nabuar fla
na. Pe u yĩŋfuangbãŋ yãã pe ser-
aasyi ne, pe n tyii Pɔl wãgbãŋ na.
33 Loo na, u seraasyi yĩŋfuangbãŋ
n yũhũ crã Pɔl na ma ta pe n u
yigi, ma u pua ntẽn wãn ne. U n
u yey yoo kẽ u ne tesẽ u nwa pye
pe n u yigi. 34 Pe nabuar laam wo,
nawee- byɛ naa n tẽ; mii ma pe
nde pãã, mii ma pe laa ter pãã.
U seraasyi yĩŋfuangbãŋ sẽ waha
naa laa war ke wlãhãwlãhã nge
laam wo ye. U n ta pe n Pɔl yigi
ga ke seraasyi kangbãŋ laam wo.
35 Pɔl tuu ga nɔ pe ne ke seraasyi
kangbãŋ dugudyesaha fla na, pe
seraasyi n gblihi laa ma u tẽŋ, pe
nabuar tee ba pee tɛr. 36 Pe byɛ
naa n taha u na ma naa n tẽ ma
yee: «-Ye u boo!»

Pɔl u seraasyi yĩŋfuangbãŋ nar, u tyii woo n pãã

37 Yaliile pe ba dugu wa, ma
yee pe ga dye Pɔl ne ke seraasyi
kangbãŋ wo, Pɔl n u seraasyi
yĩŋfuangbãŋ pye jrɛke yor wo ma
yee: «N ga waha laa pãã la ma
ye?» U yĩŋfuangbãŋ n u yey ma
yee: «Ma waha jrɛke yor pãã kɛ?
38 Ke yagaa nge na, Syipte naa wii
tuu nawee- ta pe n wãhã yir le klo
yahaseefa ne, ma naboofa nyersĩĩ
yigi ga dragba wo, ndoo cã woo
sẽ kẽ ma ne ye rɛhɛ?» 39 Pɔl n u
yɛ̃ sya ma yee: «Syipte naa sẽ kẽ
ra ne ye. Yiifee naa kẽ ra ne, n
see Tarsu na Sersyi kãntraha na;
kungbãy laa kẽ. N ma nar, tyii ra
n waha pãã pe nabuar ye.»

40 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ n le
sya u ye. Pɔl n yɛr ke kangbãŋ
dugudyesaha ncaha ye, ma koho
yãhã wãã pe nawee- ye. Yaliile pe
ba yaha le, Pɔl n kapãn gbe yebɛrɛ
yor wo ma yee:

22

Pɔl u ya wĩĩ pãã Yiifee- ye, pe cã, u sẽ laa tee pye ye

1 «Yii mpãy ye ma ra nampyeŋ-
tesẽ ra tuhufa ne, -ye luhu ra ye,
n ga ra wĩĩ pãã ye ye, ye n cã,
n sẽ laa gɛ tee pye ye.» 2 Pe
nabuar pe yãã u n pãã pe ne pe
klo yor wo, loo n ta pe n gbihi
yaha le. Loo na, Pɔl n pe pye ma
yee: 3 «Yiifee naa kẽ ra ne, n see
Tarsu na Sersyi kãntraha wo, n lɛ
nwo wo, Yurusalɛm wo, Kamayɛl*
woo u pye ra klahafua, ma wo
wãlɛ kãnde gbihi yar ra na. Ta
bya, n sẽ ba fãy sya Yãhã tẽn wĩĩ
na mii ye dyaŋ nanga ye. 4 Mpãy
pe naa Yĩŋfua Yesu kãnde yãr, n
naa pe nuhu yĩntayãhã ne, ma sya
naa pe boo. N naam mpãy yigi
ca mpãy ne, maa pe le nwompihi
wo. 5 U Yãhã yũndefa yĩŋfua ma
suhu pe wãlɛ ne, pe ga waha ye
yar, cĩĩnde ne tẽ n pãã. Per gaa,
pe saba mpãy yrũhũ wãã ra kẽ,
n ga wãã Damasu Yiifee- kẽ ma
yee, ndoo ma n n gaha ke fla
Yesu kãndeyãrfa yigi, n pa pe ne
Yurusalɛm wo, pe n ba pe pẽn.

(Tẽnl 9.1-19; 26.12-18)

6 N pye n naa n yãr kãnde wo,
ma sya ba gbe taha Damasu na.
Le pye yaiwlaŋ yale. Yalaale wo,
cãã- mpãy n fe gbe yi yãhãyĩŋ na
ma ba n yɛhɛ ra na palpal. 7 Ta n
too kãntraha na ma luhu yĩmbui
laa ne, le ra pye ma yee: ‹Sɔl, Sɔl,
n lii wãpee pye, ma n nii ra nuhu
yĩntayãhã ne?› 8 Ta n yey ma yee:
‹Yĩŋfua mboo wii raa n pãã, ma
myaha mii?› Le yĩmbui n ra pye
ma yee: ‹Ndoo Nasarɛtefa Yesu kẽ
taa n nuhu yĩntayãhã ne.› 9 Mpãy
pe pye ra ne, pe ba pe cãã- yãã,
yĩmbui lii le -sẽ naa n pãã ra ne,

* **22:3** 22.3 Kamayɛl pye Farisyɛ̃ naa waa.

pe sẽ naa ke kaplãŋ war ye. 10 Loo
na, ta n yey ma yee: ‹Yĩŋfua, n yai
n lii pye?› Yĩŋfua n ta pye ma yee:
‹Yir, ma ka Damasu na. Yãhã yee
taa ga lii pye, pe n pai ma yar le
ne ke fla na.› 11 Pe cãã- palpal ke
ba gboho tɛr, ma ba ra ta ra n fũũ,
ta nampyeŋ- n ta yigi koho na, ma
ka ra ne ke Damasu na.

12 Dya waa pye ke fla na, u
myaha ba kẽ Nanayase. Yãhã wĩĩ
ba gboho u laam wo, u naa Yãhã
kãnde kataŋ yãr kayi ne. U wĩĩ
naa n tãy Damasu Yiifee- byɛ ye.
13 U n pa ra fla na, maa tege nii
ra tãy, ma ra pye ma yee: ‹Sɔl,
ma ma Yesu kãndeyãrfua ra ne
wãcɛŋ. Naa n yãŋ ma yĩmpɛ ne,
ma faale dyaŋ!› Le yalebya wo, ta
n waha n yãŋ. 14 U n maha yee:
‹Wo wãlɛ Yãhã kẽ ke ma cãã yãŋ
yi, ma ma ta ma n waha ke laam
wĩĩ cã. Wii ya u sroŋ, Yãhã ma ta
ma n u yãã, ma maha u yɛ̃ kapãn
luhu. 15 Taa lii yãã ma maha lii
luhu ndityɛ ne, mboo raa koo cã.
Yãhã yee, ma koo tɔ̃r yar nawee-
byɛ na. 16 Yagaa, maa maha nwa
sẽŋ? Yir, pe n ma tãã yi loho wo,
-taa naa Yĩŋfua Yesu nar u n ta
Yãhã n ma kapee- laha kãã ma na.›

17 Loo kur ye, per gaa Yu-
rusalɛm wo, n ba nii naa n pãã
Yãhã ye Yãhã kangbãŋ wo, ma yãã
mii wãytãã dyaŋ ra na. 18 Ta n
Yĩŋfua Yesu yãã u n ta pye ma yee:
‹Yir farfar, ma yi kãã Yurusalɛm
wo, taa lii pãã ra wĩĩ na, pe klofa
sẽ n pai le sya ye.› 19 Ta n u yɛ̃
sya ma yee: ‹Yĩŋfua Yesu, pe le
cã laha ma yee, mpãy pe naa ma
kãnde yãr, n naa n gaha Yiifee-
yawãhã nwey wo maa pe yigi naa
n tã nwompihi wo, ma naa pe gbã.
20 Yɛtyɛn wii tuu ma wĩĩ cã, pe naa
u boo per gii, ta bya pye. N ba
yee u boofa ma tẽyĩĩ na, ma sya
ba pe nayrɛ sya maha yigi pe kẽ.›
21 Loo naa byɛ ne, Yĩŋfua n -sẽ ra
pye ma yee: ‹Ka, n ga ma lɛhɛ wãã
deydey mpãy ter kuɛ ye, mpãy pe
wee Yiifee- ye.› »

Pɔl ma Wɔrme naa

22 Pe nabuar n Pɔl kaplãŋ ngĩĩ
byɛ luhu ga kua; pe n maha sye,
ma nii n tẽ ma yee: «-Ye dya nwo
yigi kãã nawee- yahasee ye! -Ye u
boo! U sẽ yai u kuee yrãŋ na ye!»
23 Pe naa n tẽ, ma pe nayrɛ yãhã
naa n wãã, ma tẽyãhã pãã kuee
miy naa n wãã ncaha ye.

24 U Wɔrmefa seraasyi
yĩŋfuangbãŋ n yee, pe Pɔl yigi
dye ke seraasyi kangbãŋ wo, pe u
gbã u n le cĩĩnde pãã, lii le ta pe
nabuar n nii n tẽ u wĩĩ na. 25 Pe n
u pua, ma yee pe ga u gbã sãngblã
ne. Seraasyi yĩŋfua wii u pye ke
fla na, Pɔl n u pye ma yee: «Wii u
ma Wɔrme naa, ye ga waha ta tɛr
la ye naa u gbã, mii ye sẽ u sãhã gɛ
sãhã wa laa ne ye? Loo kãnde ma
la ye ye?» 26 U seraasyi yĩŋfua tuu
kaplãŋ ngĩĩ luhu, u n ga le pãã
u yĩŋfuangbãŋ ye ma yee: «Ah
maa le pye mii? Wɔrme naa kẽ
dya nwo ne!» 27 U yĩŋfuangbãŋ
n yir, ma pa Pɔl fla na, maa u
yey ma yee: «Ta yar, Wɔrme naa
la ma ne?» Pɔl n u yɛ̃ sya ma
yee: «Ãwã». 28 Loo na, u seraasyi
yĩŋfuangbãŋ n yee: «Ndoo, n
wangbãy yi pe n cã ra ta Wɔrme
naa.» Pɔl n yee: «Ndoo woo na,
n see Wɔrme naa.» 29 Le yalebya
wo, mpãy pe ne ga u gbã pe u ta
u n pãã, pe n tyii u na, ma yũhũ
kãã. U seraasyi yĩŋfuangbãŋ tuu
ba cã Pɔl ma Wɔrme naa, u n fya.
U tee ba ta pe n u pua ntẽn wãn
ne.

Pɔl pe kaplãŋ cɛrfa yaha ye

30 U seraasyi yĩŋfuangbãŋ naa n
traha u cã, Pɔl kai lii pye pe Yiifee-
n nii u kɛ yĩntayãhã ne. Loo n
ta ke yĩŋsyii wo, u n ta pe n te
ntẽn wãn sãhã kãã u na, ma dur
ma pe Yiifee- yahaseefa wãã, pe
Yãhã yũndefa yĩŋfa, ma suhu pe

kaplãŋ cɛrfa ne. U n Pɔl yigi ga ta
pe yahasee ye.

23

1 Pɔl n yĩntaha sroŋ pe
yawãhãfa ne, ma pe pye ma yee:
«Ta nampyeŋ-, n ta troho tãhã
Yãhã yahasee ye; kai- nkãy tẽ cã
ke sroŋ, n naa koo pye, ma sya ba
waa yagaa na.» 2 U Yãhã yũndefa
yĩŋfua myaha ba kẽ Nanayase.
Mpãy pe pye Pɔl tãy, u n yee pe Pɔl
gbã ke yẽ na. 3 Pɔl n -sẽ u pye ma
yee: «Yãhã gɛ kẽ, ke ga mboo gbã,
ma mii ta naweeyɔ̃ draha wo, ma
laam -sẽ wo ma pee. Taa nwo, raa
tege nii nwo, pe sẽ yee la, ma ra
sãhã Yãhã kãnde na? Taa -sẽ yee
pe ra gbã, ma Yãhã kãnde plaha!»
4 Mpãy pe pye Pɔl tãy, pe n u yãŋ
yĩhĩ ne ma u pye ma yee: «Ma sẽ
cã la Yãhã yũndefa yĩŋfua kẽ raa
n tyɛhɛ!» 5 Pɔl n pe yẽ wãã sya
ma yee: «Ta nampyeŋ-, n sẽ ba cã
woo kẽ Yãhã yũndefa yĩŋfua ye.
N cã ma yee, le ma le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee: ‹Ma
sẽ yai ma ma klofa yĩŋfua wãpee
pãã ye.› »

6 Pɔl ba cã ma yee, pe yawãhãfa
pye Sadusyẽ tesẽ Farisyẽ ne. Pe
kaklaha ter sẽ ba wãã le ye. Loo
ne, Pɔl n le gbey pãã yi pe ye ma
yee: «Ta nampyeŋ-, n ma Farisyẽ,
Farisyẽ naa dya kẽ ra ne. N n yee,
nakur ga ba yir gbã wo pe dur
nii yrãŋ na, loo ne pe ra sãhã.»
7 Tuu koo pãã, pe Sadusyẽ tesẽ
pe Farisyẽ ne, pe n gbe kaplãŋ
wãtyĩn na pe ya nsoho wo, ke
yawãhã n la cɛr flɛ sĩĩ. 8 Sadusyẽ
n yee, a ku sẽ n pai yir pe nii
yrãŋ na ye, ma maha n yee, a
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wee ye, ngii pe n
yee sãndũũ woo bya wee ye. Pe
Farisyẽ -sẽ mii, poo n yee koo katɛ-
tãã ngĩĩ byɛ ma. 9 Kaa naa n taha
pe nawee- gbleŋ na, Yãhã kaiyarfa
mpãy pe -sẽ pye Farisyẽ ye kuɛ ye,
pe n yir ma le sye waha ma yee:
«Wo sẽ laa kapee yãã dya nwo yĩŋ
na ye. Sãndũũ waa ga pye u laa
pãã u ye, laa na yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa syi!» 10 Ke kaplãŋ wãtyĩn
yĩntaha n ba kã pee, u Wɔrmefa
seraasyi yĩŋfuangbãŋ n sya fya,
ma yee pe ga Pɔl yoho pye klaha-
. U n ta u seraasyi ye n tege ga
ke yawãhã fla wo, maa Pɔl yigi
yi pe nawee- nsoho wo, ma dur
ba u ne ke seraasyi kangbãŋ wo.
11 Koo per yĩmper wo, Yĩŋfua n u
ya yar Pɔl na, ma u pye ma yee:
«Mii plãhã, tẽ kai- nkãy pye tɛr,
ma n ke yãã yĩnde ne, tesẽ nkãy
ne taa luhu ndityɛ ne, ma ke pãã
Yurusalɛm wo nwo. Ma yai ma ka,
maa ke pãã Wɔrme bya wo.»

Pe pãã ta poo ga Pɔl boo

12 Ke yĩŋsyii sukũhũntãy na,
Yiifee- mpãy n laa pãã ta: Pe ba
yẽ tɛr ma yee, poo saa ngaa di, pe
saa maha ngaa wɔ mii poo sẽ Pɔl
yãã boo wa ye. 13 Mpãy pe ba loo
pãã ta, pe ba tɛr nawee- gbeesĩĩ
yaha. 14 Pe n ka Yãhã yũndefa
yĩŋfa fla na ma suhu wãlɛ ne, maa
pe pye ma yee: «Wo yẽ tɛr ma le
pãã waha ma yee, wo saa ngaa di
mii, wo sẽ Pɔl yãã boo wa ye. 15 Yii
ma suhu pe kaplãŋ cɛrfa byɛ ne,
ye ga le pãã u Wɔrmefa seraasyi
yĩŋfuangbãŋ ye ye yee, ye n traha
ye Pɔl wĩĩ gbihi sroŋ yãŋ Yãhã
kãnde na, u u yi wãã ye kẽ. Wii -
sẽ ga wii gbihi ta, wo u boo kãnde
wo, u saa nɔ gɛ nɔ nwo ye.»

16 Pɔl syafua dya n loo kapãn
nde yãã luhu. U n ka ke seraasyi
kangbãŋ wo, maa Pɔl yar le ne.
17 Loo na, Pɔl n seraasyi yĩŋfua
waa yee ba, maa u pye ma yee:
«Ka naanfuẽ nwo ne u seraasyi
yĩŋfuangbãŋ fla na, u n gaha laa
pãã u ye.» 18 U seraasyi yĩŋfua
n ka u ne pe yĩŋfuangbãŋ fla na,
maa u pye ma yee: «Pɔl wii u
ma nwompihi wo, woo u yee, n
pa naanfuẽ nwo ne ma fla na,
u n ba laa pãã ma ye.» 19 U

seraasyi yĩŋfuangbãŋ n u naanfuɛ̃
yigi koho na, ma ka u ne kãnkãy
na, maa u yey ma yee: «Ma yee
maa lii pãã ra ye?» 20 U n u yɛ̃
wãã sya ma yee: «Pe Yiifee- ma
pe pãã ta, poo n pai ma nar, ma
ka Pɔl ne sukũhũ sukũhũntãy na,
pe yawãhã yĩŋfa fla na, a ter poo n
traha pe u wĩĩ gbihi sroŋ yãŋ Yãhã
kãnde na. 21 Ma'a n pe kapãn sya
cĩĩnde ye! Ma sẽ yãã, poo mpãy
ga ba wũhũ kãnde wo, pe u yigi
boo; pe tɛr nawee- gbeesĩĩ yaha.
Pe yɛ̃ tɛr ma yee, poo saa ngaa di,
pe saa ngaa wɔ mii pe sẽ u yãã boo
ye. Yagaa, pe pe ya gbihi ta wa,
mboo yɛ̃ kapãn ya pe n sẽŋ.» 22 U
seraasyi yĩŋfuangbãŋ n u naanfuɛ̃
pye, u ma n kapãn nde pãã waa ye
ye, ma kãnde wãã u kẽ, u n tɛr.

Pe Pɔl nɔ wãã Syesarɛ klo wo

23 Loo kur ye, u seraasyi
yĩŋfuangbãŋ n u seraasyi yĩŋfa
syãm mpãy yee ba, maa pe pye ma
yee: «-Ye seraasyi kurɛ wãã, tesẽ
seraasyi mpãy ne pe n dugu nsyãy
na, poo nawee- gbeetãã sẽnsye,
tesẽ seraasyi kurɛ mpãy ne sãŋ
ne pe kluɛ wo. Pe byɛ ma wãã le
seraasyi yĩĩsyãm gbeetãã sẽnsye.
Ye byɛ -ye yii gbihi poo seraasyi
mii ne, nanga yĩmper wo, yaa
ka Syesarɛ wo. 24 -Ye nsyãy taa
gbihi, ye Pɔl gbe ga wãwee wo
kuɛ kãntraha yahaseefua Felise
fla na.»

25 U n maha saba nwo yrũhũ ma
yee:

26 «Ndoo Klode Lesyase,
n syaha nɔ wãã
mboo nangbãŋ Felise kẽ,
mboo wii taa ma ke kãntraha
yahaseefua.

27 Yiifee- ba dya nwo yigi, ma
yee poo ga u boo, ta n ba le
cã ma yee, Wɔrme naa kẽ u
ne, ta n nii le le wo, ndoo tesẽ
ra seraasyi ne, ma u sya yaha.
28 N ba yee ndoo ga cã, pe naa
u wãboo wĩĩ kɛ yĩŋ gii na, ma
u yigi ga pe yawãhã yĩŋfa fla
na. 29 Ta n ga yãã pe ya koho
Yãhã kãnde wĩĩ ne, pe naa u kɛ
wãboo ne. Le sẽ nii mii kai laa
u tee pye, le n nɔ u wãleŋ na
nwompihi wo, u wãboo wĩĩ syi
ne ye. 30 Loo kur ye, ta n ba le
luhu ma yee, Yiifee- ma, pe pãã
ta poo ga u boo. Ta n ta tɛr yee,
ndoo ga u nɔ wãã ma fla na, ma
maha pe Yiifee- yar, tuu lii pye
wãpee, pe ba le pãã ma ye.»

31 Tuu ba pe seraasyi yar pe pye
mii, pe n pye koo syi: Pe n Pɔl yigi
koo yĩmper bya wo, ma ka u ne
Yããmpaterse gɛ na. 32 Ke yĩŋsyii
wo, seraasyi mpãy pe pye trɛ na,
poo n dur ga ke seraasyi kangbãŋ
wo, pe nsyãyfa n ta tɛr Pɔl ne
ke yrãhã ye. 33 Pe nsyãyfa pe ga
nɔ Syesarɛ na, pe n u saba wãã
kãntraha fãngafua kẽ, ma Pɔl le
soho u koho wo. 34 U kãntraha
fãngafua n u saba kal, ma dur, ma
Pɔl yey u n yi na. Tuu le luhu u n
yi Sersyi kãntraha na, 35 u n u pye
ma yee: «Mpãy pe yee ma kapee
pye, pe maa pa wa, n ga cã ba ma
yey kai- ne.»

U n yee pe Pɔl le yaha faale
fãngafua Yɛrɔte kangbãŋ wo.

24

Pe Yiifee- pe lii pãã taha Pɔl na

1 Plii bua kur ye, u Yãhã
yũndefa yĩŋfua Nanayase n pa
Syesarɛ wo, ma suhu wãlɛ mpãy
ne, ma suhu kasãhãfua waa ne,
u myaha Tɛtuhu. Pɔl u kapee lii
pye, pe n ka pe n gaha le pãã
u kãntraha fãngafua Felise ye.
2 Pe n u Pɔl yee ba. Tɛtuhu n
gbe, ma nii ke kai- pãã n taha
Pɔl na u Felise ye ma yee: «Wo
nangbãŋ, mboo kãmay na, wo ma
yrĩŋ na, kacãn wee ye. Ma kacãn
tẽn kãmay na, ma ta pe n kai-
wã klaha pe kãntrahafa kur byɛ
wãyõ wĩĩ na. 3 Koo ngĩĩ byɛ too
n yãã yalebyɛ teebɛhɛ byɛ wo, ke

wĩĩ sẽ n faha wo na ye. 4 N sẽ n
traha n ma yigi yaha kaplãmbuar
ne ye, n ma nar, ma yɔ̃ wo na, ma
le kapãngbɛrle luhu wo ye.
5 Wo ba le yãŋ cã, ma yãã dya
nwo tẽn pee: U kai- wlãhã driyɛ̃
Yiifee- kur byɛ nsoho wo, ma pe ta
pe n cɛr pe ya na. Nasarɛtefa pe
ma yĩmbui nen na pe kãmpee lii
wo, woo u ma pe yĩŋfua. 6 U sya
ba yee woo ga ke Yãhã kangbãŋ
wĩĩ pye klaha- Yãhã yĩnde na, wo
n u yigi. [Wo ba yee, wii ga u
sãhã wo kãnde na, 7 u seraasyi
yĩŋfuangbãŋ Lesyase n ba u tyĩn
sya wo kluɛ wo, fãnga na. 8 Mpãy
pe yee u kapee pye, Lesyase n ba
yee pe pa ma fla na.] Ma'a dya
nwo yey, mboo gɛ maa cã ma yee,
too yee u kapee- nkãy pye, cĩĩnde
ne.»
9 Pe Yiifee- wãlɛ n yee, u dya tuu
nkãy pãã taha Pɔl na, ke byɛ ma
cĩĩnde.

Pɔl u ya wĩĩ pãã Felise ye

10 U kãntraha fãngafua Felise n
Pɔl ta u pãã. Pɔl n gbe ma yee:
«N cã mboo raa ma kãntraha nge
kur byɛ kasãhã yĩŋfua, ke dyɛ-
yɛ̃ nihi. Loo ne, ta n ga ra wĩĩ
pãã ma ye laanyĩn ne. 11 Mboo
gɛ taa le yãã, tẽ ka Yãhã seysaha
wo Yurusalɛm wo, ke sẽ tɛr plii
sẽnsye sĩĩ yaha ye. 12 N sẽ kaplãŋ
tyĩn waa ne ye. N sẽ maha gbleŋ
yir nabuar laam wo ye. Pe sẽ ra
yãã yãã koo ngĩĩ pyesaha wo Yãhã
kangbãŋ wo, Yiifee- yawãhã nwoŋ
ne, klo teelaa fla ne ye. 13 Nawee-
mii pe yee, n kapee pye, nwa ba
le ta cĩĩnde? Pe ga waha koo kla
yar la ma na yagaa? 14 Lii rẽ
cã, loo ne tẽ ga pãã ma ye: N
wo wãlɛ Yãhã tẽn tẽ le kãnfuɛ̃ na,
kãnfuɛ̃ lii Yesu le yar wo na. Poo
n yee, le wee cĩĩnde ye. Kãnde lii
Yãhã le ta, ma suhu pe faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ ne, koo ngĩĩ
ke yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ
wo, n cã cĩĩnde wũhũ kẽ. 15 Tẽ
koho taha yaha lii na, poo bya gɛ
koho taha yaha loo wĩĩ nen ya na
ma yee, nawee- byɛ, pe wãyɔ̃m
tesẽ pe wãpee- ne, pe byɛ ga ba
yir gbã wo, pe nii yrãŋ na. 16 Loo
ne, ta n nii plãhã, lii le sroŋ Yãhã
ye nawee- ne, n loo pye, ta laam n
nii ra ye tee nen wo.
17 N ba dyɛ- nkãy pye, n sẽ pye
Yurusalɛm wo ye. Ta n dur ba
ndoo n pai ra klofa koho soho
wale ne, n maha diŋ yi Yãhã kẽ.
18 N pye nawee- mpãy yɛ̃ wãgbe
wĩĩ na Yãhã kangbãŋ wo te diŋ
wãn war kẽsaha wo, pe n ba ra
yãã ke fla na. Nabuar sẽ pye ra
ne ye, ngaa gbleŋ sẽ maha pye ke
fla na ye. 19 Yasyi kuɛ kãntraha
Yiifee- mpãy ya pe pye ke fla na.
Le ma ne pye n kapee pye cĩĩnde,
poo me pe yai pe ne pye ma yaha
ye nwo, pe yee n kapee pye. 20 Pe
kaplãŋ cɛrfa pe ba ra sãhã, le ma
pye, pe ba kapee laa yãã ra na,
nawee- mii pe -sẽ ma nwo wo, pe
le pãã. 21 N le gbey pãã pe yaha ye
ma yee: ‹N le sya ma yee, nakur ga
ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na, loo
ne pe n nii ra sãhã ma yaha ye!›
Ma yi kãã loo na, pe sẽ kapee laa
yãã ra na ye.»
22 Felise tuu -sẽ ba Yesu kãnde
wũhũ yãã luhu, u n te kasãhã dur
ta per gaa na, ma pe pye ma yee:
«U seraasyi yĩŋfua Lesyase maa
dur ba, n ga ba laa pãã kapãn
nde wĩĩ na.» 23 Pɔl u pye seraasyi
yĩŋfua wii koho wo, Felise n u pye,
u maha Pɔl le yaha ke nwongbãŋ
wo, tuu -sẽ naa kãnde wãã Pɔl kẽ,
u n waha naa kai- nkãy pye, tesẽ
u naambiyãm pe waha ba naa u
syar, pe waha naa kai- pye u kẽ.

Pɔl Felise yahasee ye u cɔɔ Dursile ne

24 Plii raa kur ye, Felise n pa
Pɔl yãŋsaha wo u cɔɔ Dursile ne,
u pye Yiifeesya. U n ta pe n pa
Pɔl ne, u n ba u kaplãŋ luhu Yesu
Crise wãta Yatɛr wĩĩ na. 25 Nawee
yai u naa u troho tãhã mii le n naa

n sroŋ Yãhã kãnde na, tesẽ u waha naa n yia u ya na mii, ma suhu Yãhã kasãhã tii ne te n pai, Pɔl n nii koo katɛ- tãã ngĩĩ pãã pe ye. Felise n fya ma yee: «Maa waha ka yagaa. N ma ba draha yãã, n ga ma yee ba.» 26 U maha naa le ga ma yee, laa na Pɔl ga ba war wãã u kẽ, koo kẽ u n Pɔl yee naa n pai, maa naa far yaha u ne yalebyɛ.

27 Dyɛ- syãŋ n tɛr, koo syi ya. Loo kur ye, pe n ba Parsyu Fɛhɛtuse ta u n ba pa Felise draha wo, maa nii kãntraha fãngafua. Felise tuu -sẽ naa n traha u Yiifee-laam yĩn, u n tyii Pɔl na ke nwom-pihi wo.

25

Pɔl u ya wĩĩ pãã Fɛhɛtuse ye

1 U Fɛhɛtuse n pa koo fla kãntraha wo. Plii tãã n tɛr, u n yir Syesarɛ wo ma ka Yurusalɛm na. 2 Koo fla na, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ma suhu Yiifee- yahaseefa ne pe n yir, maa Pɔl wĩĩ pãã u ye ma yee, a u ma u tee pye. Pe n Fɛhɛtuse nar 3 u ta Pɔl n pa Yurusalɛm wo. Pe -sẽ mii, pe ba pãã ta ma yee, poo ga u boo kãnde wo. 4 Fɛhɛtuse n pe yɛ̃ wãã sya ma yee, Pɔl ma wa nwompihi wo Syesarɛ wo, woo gɛ ga ba dur tɛr ke fla na yagaa. Pɔl ga kuee ke fla na. 5 U n maha pe pye ma yee: «Ye ma yee dya nwo kapee pye, ye tyii ye yĩŋfa n ka ra ne Syesarɛ wo pe ga le pãã.»

6 Fɛhɛtuse n plii kuatãã, plii sẽnsye syi pye pe ne, ma ba dur tɛr Syesarɛ wo. Ke yĩŋsyii wo, u n ga tege nii kasãhã saha wo ma yee, pe pa Pɔl ne. 7 Pɔl n pa, Yiifee-mpãy pe ba yir Yurusalɛm wo ma pa, pe n ba wɔ toho u na ma nii kapee- busãã kɛ gbe pãã n taha u na. Pe sẽ -sẽ waha naa le yar, nwa ke ta cĩĩnde ye. 8 Pɔl n -sẽ u yɛ̃ kapãn pãã ma yee: «N sẽ laa tee pye yãã Yiifee- wãlɛ kãnde wĩĩ laa kuɛ ye ye, n sẽ laa tee pye yãã Yãhã kangbãŋ wĩĩ laa na ye, n sẽ laa tee pye yãã kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua na ye.» 9 Fɛhɛtuse tuu ba yee woo ga pe Yiifee- laam yĩn, u n Pɔl yey ma yee: «Ma n traha la ma ka ra ne Yurusalɛm wo, maa sãhã le kapãn na?» 10 Pɔl n u yɛ̃ sya ma yee: «Ye ra sãhã nwo wo kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa kãnde na. Ye yai ye ra sãhã loo kãnde na. Mboo gɛ le cã ma yee, n sẽ laa kapee pye Yiifee- na ye. 11 N ma kapee laa pye, lii le ga waha ra wãboo wĩĩ kua, n saa ra wãboo wĩĩ sye ye. Pe Yiifee-pe yee n kapee- nkãy pye, le ma pye cĩĩnde sẽ kẽ ye, waa saha ra wãã pe kẽ ye. N n traha n ga sãhã kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla na.» 12 Loo na, Fɛhɛtuse n wã klaha ma pãã u kasãhã koholefa ne, ma dur ma Pɔl pye ma yee: «Taa yee maa sãhã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla na, maa ka u fla na.»

Fɛhɛtuse Pɔl wĩĩ pãã Agiriba ye

13 Plii raa kur ye, yĩŋfua Agiriba n pa u cɔɔ Berenise ne Syesarɛ wo, u n pai Fɛhɛtuse syar. 14 Tuu ba plii raa pye ke fla na, Fɛhɛtuse n Pɔl wĩĩ gbe, ma tɔ̃r u ye ma yee: «N pa Felise draha wo ma ba yãã, u tɛr ma dya waa ta yaha nwompihi wo nwo. 15 Tẽ ba ka Yurusalɛm wo, pe Yãhã yũndefa yĩŋfa ma suhu pe wãlɛ ne, pe ba pa maa ra pye, a u ma u kapee-pye, a ndoo n u wãboo wĩĩ ta. 16 Ta n pe pye ma yee: ‹Tee yee nawee kapee pye, pe ma yee pe sẽ kapãn wãã ufua kẽ u n -sẽ u yɛ̃ kapãn pãã ye yĩnde na ye, ye ga waha yee la pe ufua pẽn? Wɔrmefa ye le wee koo syi ye.› 17 Loo na, pe n pa ra ne nwo. N sẽ maha taha kuee laa na ye, ke yĩŋsyii bya wo, ta n ga nii kasãhã saha wo, ma ta pe n pa u dya ne. 18 Mpãy pe yee u

kapee pye, pe n pa. Tẽ naa u dya
wĩĩ ga kapee- nkãy syi ne, pe sẽ
le syi laa tɔ̃r ye. 19 Kaplãŋ wãtyĩn
ya le pye pe nsoho wo u dya ne
pe ya koho Yãhã kãnde wãyãr wĩĩ
na, ma suhu waa wĩĩ ne pe n yee
Yesu. U Yesu ku, Pɔl n yee u ma
yrãŋ na. 20 Tẽ ne ga kaplãŋ ngĩĩ
syi yĩntaha war mii, n sẽ le cã ye,
ta n gblihi laa ma Pɔl yey, u ma ga
ka Yurusalɛm wo, u ga sãhã koo
fla na, le kapãn nde wĩĩ na. 21 Pɔl
n sye ma yee, woo n traha kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua n ba laa pãã
woo wĩĩ na. Ta n -sẽ yee, pe u tã
yaha nwompihi wo, ta n ba u nɔ
wãã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua
Wɔrme naa fla na.» 22 Fɛhɛtuse
tuu pãã wa, Agiriba n u pye ma
yee: «Ndoo gɛ n traha u dya n
pãã, ra n luhu.» Fɛhɛtuse n u yɛ̃
wãã sya ma yee: «Sukũhũ, maa
luhu u yɛ̃ kapãn ye.»

23 Ke yĩŋsyii wo, nawee- n
Agiriba ye wãr ga Berenise ne
nangbãŋ wãwãr, pe n ga dye ke
kasãhã nwoŋ laam wo, pe ser-
aasyi yĩŋfa ne, ma suhu le klo
nangbãy ne. Fɛhɛtuse n ta pe n pa
Pɔl ne. 24 Loo kur ye, Fɛhɛtuse n
kapãn gbe ma yee: «Mboo yĩŋfua
Agiriba, ma suhu yii mii byɛ ne, ye
sẽ dya nwo yãã. Pe Yiifee- kur byɛ
pe ya wãã ba ra fla na Yurusalɛm
wo ma suhu tee nde wo, maa yee,
a ter u dya kapee pye, u yai wãboo
ne. 25 Ndoo ya dyaŋ, n sẽ laa
kapee yãã tuu pye, lii le u wãboo
wĩĩ kua ye. Woo gɛ tuu -sẽ yee
woo n gaha sãhã kãntrɛ fãngafa
byɛ yĩŋfua fla na, n ga ba u nɔ wãã
u fla na. 26 Lii tẽ -sẽ ga yrũhũ nɔ
wãã u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua
kẽ Pɔl wĩĩ na, n sẽ le cã laha ye.
Loo ne, ta n u yee ba yii mii byɛ
yahasee ye, tesẽ mboo Agiriba ne,
mboo wii raa ma yĩŋfua. Ye ma
ba u yey, u n lii pãã, n ga waha
laa cã u wĩĩ na, n yrũhũ nɔ wãã
u kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua kẽ.
27 Maa waha nwompihifua nɔ wãã
la waa fla na wãsãhã na, mii kai-
nkãy pe pãã taha u na, ma sẽ koo
cã laha ma ke yar ufua na ye?
Ndoo laam wo, naklãŋ tẽn ne loo
ne.»

26

Pɔl u yɛ̃ kapãn pãã Agiriba yaha ye

1 Agiriba n Pɔl pye ma yee:
«Maa waha ma yɛ̃ kapãn pãã, kai-
ngĩĩ wĩĩ na pe pãã taha ma na.»
Pɔl n u koho kuã yir, ma kapãn
gbe ma yee: 2 «Yĩŋfua Agiriba, pe
Yiifee- pe kai- nkãy pãã taha ra
na, le tãy ra ye ta n ga waha ra
yɛ̃ kapãn pãã nanga ma n luhu.
3 Taa nwo, raa Yiifee- wũhũ cã,
pe kaplãŋ tyĩn kai- nkãy na, ma
maha ke cã, loo ne ta n ga ma nar
ma ra kaplãŋ luhu laanyĩn ne.

4 Ma gbe ra naanfãn cãã na
maa waa yagaa na, Yiifee- byɛ ra
troho wãtãhã ter cã. N pye ra
Yiifeewai ne Yurusalɛm laam wo.
5 Ta cãyale dey pe ye. Wãlɛ Yãhã
kãnde na, n pye Farisyɛ̃ ye ne, poo
mpãy pe kapĩĩ wũhũ waha ma ga
ta tɛr. Le ma tãy pe Yiifee- ye, poo
gɛ ga waha loo pãã ye ye. 6 Nanga,
n nwo pe ra sãhã ma yee, n tee
koho taha yaha kayĩĩ lii na Yãhã
bii yɛ̃ tɛr wo wãlɛ ye. Loo kayĩĩ ne
u Syayahafua wĩĩ ne. 7 Pe Yiisrɛfa
ter sẽnsye sĩĩ ndefa byɛ loo kayĩĩ
nde wãpaŋ yɛhɛ ma nii Yãhã tẽn
tẽ pe laam fãnga byɛ ne, ke yai
ke yĩmper. Yĩŋfua Agiriba, n koho
taha yaha loo kayĩĩ nde na, loo ne
pe Yiifee- n yee, ndoo kapee pye.
8 Ah yii Yiifee-, nwa -sẽ ta ye n yee,
ye sẽ le kayĩĩ sya yagaa ye, kayĩĩ lii
Yãhã ga ba nakur ta pe n yir gbã
wo pe dur nii yrãŋ na?

9 Ndoo gɛ pye ye wãŋ syi
dyaŋ; n naa le ga ma yee, mpãy,
Nasarɛtefa Yesu myaha n yi pe yɛ̃
wo, n yai n kai- byɛ pye n pe kar
naa n tã loo na. 10 Loo gɛ -sẽ ne
tẽ naa n pye Yurusalɛm wo. Yãhã

yũndefa yĩŋfa ba fãnga wãã ra kẽ,
ta n Yesu kãndeyãrfa busãã yigi
naa n tã nwompihi wo. Pe ma naa
pe wãboo wĩĩ ta, n naa n yee le
yɔ̃. 11 N maha naa Yiifee- yawãhã
nwey byɛ tay. N ma mpãy yãã pe
Yesu ta pe Yatɛr, n ne naa pe pẽn,
ndoo ga pe ta pe n yi kãã Yesu
kãnde wo. Yiifee- mpãy pe pye
nampay kukui wo, ma pye Yesu
kãndeyãrfa, n poo byɛ tay naa n
nuhu.

(Tẽnl 9.1-19; 22.6-16)

12 Loo syi laa pyesaha tẽ naa
n gaha Damasu na. Pe Yãhã
yũndefa yĩŋfa ba loo fãnga wãã
ra kẽ, ma ra lɛhɛ loo klo nde
wo. 13 Yĩŋfua Agiriba, ta n ma
yar: N pye kãnde wo ma naa n
gaha, le pye yaiwlaŋ yale, cãã-
mpãy n fe gbe yi yãhãyĩŋ na,
ma ba yɛhɛ palpal ra na, ndoo
tesẽ ra yrãhãyãrwai ne. Poo cãã-
mii wãyɛhɛ ba tɛr yai wãm yaha.
14 Wo byɛ n too kãntraha na, ta
n luhu yĩmbui laa ne, le ra pye
yebɛrɛ yor wo ma yee: ‹Sɔl, Sɔl,
nwa ta ma n nii ra ka n nuhu?
Ma'a yee ma sẽ tyii ye, ma ga mii
duai mii kaha kla dyaŋ ke ne yɛr
naan na, ke trɛ fẽŋ ke yigifua kãi
na, ke ke ya duai le kãi na.› 15 Ta
n yey ma yee: ‹Yĩŋfua, mboo wii
raa pãã ra ne, ma myaha mii?›
Yĩŋfua n ta yɛ̃ wãã sya ma yee:
‹Ndoo Yesu kẽ, Yesu wii taa ka n
nuhu. 16 Yir yɛr ncaha ye. N nii
yar ma na, ma yee n ga ma ta ra
tẽntẽle. Taa ra yãã wãyãã gii na
nanga, ma suhu kai- nkãy ne taa
n pai yãã yĩnde ne, maa ba naa
koo tɔ̃r nawee- ye. 17 Mpãy pe
wee Yiifee- ye, ma suhu pe Yiifee-
ne, n ga ba ma sya naa n yaha
pe koho wo. Mpãy pe wee Yiifee-
ye, n ga ma lɛhɛ wãã pe ye, 18 ma
n ga kacãn yar pe na, taa pe gbe
yi wam wo, ma ka pe ne cãã- fla
wo. Tesẽ, ma pe yi kãã Setane
sãndãpee yĩŋfua fãnga koho wo,
ma pe le soho Yãhã koho wo. Ke
syi pe ma ra ta pe Yatɛr, Yãhã ga
pe kapee- gbe kãã pe yĩŋ na; pe ga
tɔ̃r mpãy ne Yãhã pe yãŋ yi.›

19 Yĩŋfua Agiriba, ma yãã, tẽ
ba lii yãã wãytãã dyaŋ ma maha
ba lii luhu yãhãyĩŋ kuɛ ye, loo
ne tẽ n pye. 20 N -sẽ cãã le
Yãhã kapãyĩĩ pãã Damasu Yiifee-
ye ma ba le pãã Yurusalɛmfa ye,
Yudɛ kuɛ kãntrahafa ne, ma suhu
mpãy ne pe wee Yiifee- ye. N
naa pe yar, pe le sya pe yee pe
kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye, pe ke miy
yaha, pe pe yĩntaha sroŋ Yãhã kuɛ
ye, pe naa kayũhũ pye, nawee-
n cã pe kapee- wãpyeŋ miy yaha
cĩĩnde. 21 Loo ne, yaliile wo tẽ pye
Yãhã kangbãŋ wo, pe Yiifee- n pa
maa ra yigi, ma naa n traha pe ra
boo. 22 Yãhã n -sẽ yɛr ra kur ye
ma sya ba waa ke nanga nge na,
nkãy byɛ tẽ yãã ma suhu nkãy ne
tẽ luhu, ta n waha ke pãã wãlɛ ye
ma suhu kicar ne. Pe faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa ma suhu poo nen wii
ne pe naa n yee Musa, pe yee kai-
nkãy n pai dye, koo ya kẽ tẽ n pãã,
n sẽ maha laa ter pãã n taha loo na
ye: 23 Pe naa le pãã ma yee, u Yãhã
Yĩndefua Crise yai u ba fãy gboho,
woo kẽ u ga ba cãã yir gbã wo, u
dur nii yrãŋ na gbaafa ye. Cãã-
mpãy pe ga nawee- sya yaha, woo
kẽ u n pai pe wĩĩ pãã wii Yiifee-
ye, ma suhu terfa mpãy byɛ ne, pe
wee Yiifee- ye.»

24 Pɔl naa u yɛ̃ kapãn pãã
Fɛhɛtuse n ba gbey pãã u ye ma
yee: «Pɔl, ma fãã! Saba wãcã tẽn
ta tɛr ma ne, ma ma fãã!» 25 Pɔl n
u yɛ̃ sya ma yee: «Wo nangbãŋ,
n sẽ fãã ye. Kaplãŋ nkãy tẽ n
pãã ke ma cĩĩnde, ma maha sroŋ.
26 Yĩŋfua Agiriba gɛ kai- ngĩĩ cã,
n ga waha naa ke pãã laanyĩn ne,
u naa n luhu. N le cã laha ma
yee, u ke naneŋ byɛ cã, ke kãnkai-
sẽ pye mii waa sẽ yi le cãŋ na
ye. 27 Yĩŋfua Agiriba, ma laam
wo, pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe
kai- nkãy pãã yaha, cĩĩnde la ke

ne? N cã, ma laam wo cĩĩnde ne!»
28 Agiriba n Pɔl pye ma yee: «Le
kuee car, ma ga ra ta gɛ ta ra n nii
Yesu kãndeyãrfua yagaa nge na!»
29 Pɔl n u yɛ̃ wãã sya ma yee: «Le
tãy le pye yagaa woo, le tãy le ma-
le cã ba pye, lii rẽ n nar Yãhã ye,
mboo tesẽ mii byɛ ne, yii mpãy tee
n luhu ra ye nanga, ye nii ra wãŋ
syi dyaŋ, n sẽ -sẽ yee pe ba ye le
nwompihi wo ye.»
30 U yĩŋfua ma suhu u klo
fãngafua ne, Berenise ne, ma
suhu mpãy byɛ ne pe pye, pe byɛ
n yir ga kãnkãy na. 31 Pe n ga nii
pe ya pye ma yee: «Dya nwo sẽ
kapee pye lii le ga waha u wãboo
wĩĩ kua, tesẽ u wãtã ne nwompihi
wo ye.» 32 Agiriba n Fɛhɛtuse pye
ma yee: «Dya nwo ma ne pye u
sẽ yee, woo n gaha sãhã kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua fla na ye, u ne
ga waha miy yaha.»

27

Pe Pɔl nɔ wãã Wɔrme wo

1 Loo kur ye pe n ba yee,
waa salangbãŋ gbe wo ka Yitale*
kãntraha na. Pe nwompihifa
ba le soho seraasyi yĩŋfua waa
koho wo, u myaha ba kẽ Yuluse.
Pɔl pye pe nwompihifa nen waa.
U Yuluse pye Wɔrmefa seraasyi
ndreŋ gaa yĩŋ na, pe naa ke
yee fãngafa byɛ yĩŋfua seraasyi
ndreŋ. 2 Salangbãŋ gaa ba yir
Adarmite wo ma naa n gaha Yasyi
kãntraha kui kuɛ ye, kui nkãy ke
ma salangbãy yɛrsaha fla ne. Wo
n ke gbe ma tɛr. U Maseduan
kãntrahafa naa ba pye wo ne, wii
pe naa n yee Arisarkɛ. U naa n
yi Tesaloni klo wo. 3 Ke yĩŋsyii
wo, wo n ga dye Syidɔ̃ wo. Yuluse
ba Pɔl yigi naa n yɔ̃, u n kãnde
wãã u kẽ, u ga u naambiyãm yãŋ,
wãn tii wĩĩ te pye u na, u ga re
sya pe ye. 4 Loo kur ye, wo n
yir ke fla na. Teflaha ke -sẽ naa
wo wãã, wo n klãŋ tɛr Syiper
langbeŋ tãy, koo kuɛ ba paha nii
ke teflahangbãŋ na. Ke Syiper,
kãntraha gaa kẽ muhulangbãŋ ke
gbey le. 5 Ke muhulangbãŋ teelii
fla ke ma Sersyi tãy, Pããfile ne,
wo n koo fla fã plaŋ, ma nɔ klo
laa wo pe naa n yee Mira, le ma
Lesyi kãntraha wo. 6 Koo fla na,
u seraasyi yĩŋfua n salangbãŋ gaa
yãã, ke ba yir Lesyããndi wo, ma
naa n gaha Yitale kãntraha na. U
n ta wo n dye ke wo.
7 Wo n plii buar pye, ma naa
n fã yambaa, teflaha tee naa wo
wãã. Wo n ba fãy ma cã nɔ
klo laa na pe naa n yee Niide.
Teflahangbãŋ ke naa wo wãã,
wo saha ka yaha ye ye, wo n
gblihi laa ma ka kur kãmaŋ kuɛ
ye, ma tɛr Samuni kãntraha tãy,
ma ga tɛr Karti kãntraha kuɛ gii
ye, ke naa teflaha paha wo na.
Karti kãntraha, muhulangbãŋ ke
gbey le mii Samuni kãntraha bya
dyaŋ. 8 Teflaha n maha nii n
fua. Ke salangbãŋ wãfãŋ sẽ naa
n tãy Karti langbeŋ na ye, wo n
gblihi gblihi, ma sya ga nɔ teelaa
fla na pe naa n yee salangbãy
yɛrsayũhũ. Ke fla pye klo laa tãy
pe naa n yee Lasɛhɛ.
9 Wo ba ma- tɛr ke yrãhã ne.
Yiisrɛfa yɛ̃ wãtã yale digi na,
too plii ba tɛr wa. Wɛrngbãn
cãã ba gbe taha. Koo cãã nge
syi draha wo, salangbãŋ wãfãŋ
muhulangbãŋ na, kapee- busãã ga
waha dye. Loo n ta Pɔl n pe yar
waha ma yee: 10 «Naambiyãm, n
cã yrãhã nge ga pee wo na. Kapee-
ga ke salangbãŋ dye ke laam wãn
byɛ ne. Ya'a yee ye sẽ cã ye, wii
gɛ ga kuee le wo.»
11 U seraasyi yĩŋfua Wɔrme naa
sẽ Pɔl kaplãŋ ta kai ye. U naa
n luhu ke salangbãŋfua woo ye
tesẽ ke fãfa ne. 12 Salangbãy
yɛrsayũhũ fla sẽ ba yɔ̃ salangbãŋ

* **27:1** 27.1 Yitale kãntraha kungbãy ne Wɔrme ne.

ke kuee ke fla na wɛrngbãn cãã
nge syi na ye. Loo nde n ta pe
nawee- busãã mpãy pe pye ke
salangbãŋ wo, pe n yee pe tɛr kãã
ke fla yaha: Pe naa n kɛ, le ma
ga waha pye, pe ga dye Fenise wo,
pe kuee ke fla na, wɛrngbãn cãã
n tɛr. Salangbãy yɛrsaha gaa ba
pye Fenise wo; ke bya pye Karti
kãntraha na, teflaha sẽ naa n fua
fãnga ne ke Fenise wo ye. Koo fla
wɛr sẽ ba pee tɛr ye.

Teflahangbãŋ muhulangbãŋ yĩŋ na

13 Per gaa, teflaha gaage ba yir
yainde dyetɛr kuɛ kãndigi kuɛ syi
ye, ma fua naa n pai. Pe nawee- n
yee, laa wee ye, lii poo ga yigi le ga
waha pye. Pe n yir ke salangbãŋ
ne ma ke Karti kãntraha langbeŋ
yẽ sya, ma n tɛr. 14 Saa sẽ pye
gɛ pye ye, teflahangbãŋ gaa n
yir. Pe ke yee yainsaha dar kuɛ
kãmaŋ kuɛ teflahangbãŋ. Ke n
yir ke kãntraha yãy yĩŋ na, ma
fua n pai. 15 Ke n ke salangbãŋ
tra n wãã ke muhulangbãŋ yĩŋ
na, ke wãyɛr wĩĩ n wo yia, wo
n gblihi laa ma tyii ke n wo gbe
n tɛr. 16 Wo n ga tɛr kãntraha
gaage yainsaha dar kuɛ kãndigi
kuɛ ye, muhulangbãŋ ke gbey le.
Pe naa ke yee Klada. Ke ba
faa wo paha ke teflahangbãŋ na.
Salampuage† gii ke pua yaha ke
salangbãŋ na, ke wo fãy wo n cã
waha yia ke na. 17 Ke salangbãŋ
fãfa n ke tyĩn dugu ke salangbãŋ
wo, ma dur ma namihi nkãy pua
maha klaha ke salangbãŋ na ke
ma n fe yoho ye. Ke teflahangbãŋ
naa ke salangbãŋ teflaha fai fua
fãnga ne ma ke tra naa n wãã
yainsaha dar kuɛ kãndigi kuɛ ye.
Pe naa n fya ma yee, laa na poo
n gaha sugu gbãã fãnga ne Libi
kãntraha langbeŋ flã mbui laa na
le n nii kaklaha-. Pe n gblihi
laa ma ke salangbãŋ teflaha fai‡
tege, ma n gaha yambaa. 18 Ke
teflahangbãŋ naa wo yɛhɛ fãnga
ne, pe n sya yir ke yĩŋsyii wo, ma
ke salangbãŋ teger byɛ gbe miy
yi wãã ke muhulangbãŋ wo, ke n
waha ta naa n yir loho na. 19 Koo
yĩŋsyii wo, pe n maha gblihi laa,
ma ke salangbãŋ laam wãn taa
gbe miy yi wãã. 20 Plii buar raa
nsoho wo, waa sẽ naa yai yãã,
yrompii ne ye. Ke teflahangbãŋ -
sẽ maha naa n fua fãnga ne, wo n
sya ba yee wo saa yi le wo ye.

21 Mpãy pe pye ke salangbãŋ
wo, le yale ba dey pe sẽ waha naa
ngaa di ye. Pɔl n yir yɛr pe yĩŋ na,
ma pe pye ma yee: «Naambiyãm,
ye ma ne pye ye yɛr ra kapãn
na, ma kuee Karti kãntraha wo,
wãfãy nge saa ne wo yãã tesẽ
kaklaha- nde ne ye. 22 Yagaa, -
ye ye laam waha, waa saa ku ye
laam wo ye, ke salangbãŋ ya ke
ga klaha-. 23 Ye sẽ yãã, n ma
Yãhã gii wũũ, ma nii tẽn tẽ ke
myaha na, koo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa yi ra na 24 ma ba ra pye ma
yee: ‹Pɔl, ma'a n fya ye, ma yai
ma ka kãntrɛ fãngafa byɛ yĩŋfua
yahasee ye. Mpãy byɛ pe ma ma
ne ke salangbãŋ wo, le tãy Yãhã
ye, ke n ga pe byɛ sya yaha.› 25 Ta
naambiyãm, loo ne ta n ye yar, -
ye ye laam byɛ sãhã yaha, Yãhã
lii yar ra na, n sẽ laalaa pye le
ne ye. 26 Wo -sẽ n gaha sugu
gbãã kãntraha gaa langbeŋ na,
muhulangbãŋ ke gbey le.»

27 Le pye wo yĩmplii sẽnsye
resyar wuhu, ke teflahangbãŋ wo
gbe naa n tɛr ke muhulangbãŋ

† **27:16** 27.16 Ke salampuage wĩĩ pye lii ne: Ke salangbãŋ maa nɔ gbe taha ngbeŋ na, ke fla sẽ cuhu yõ ke salangbãŋ n waha fã ga nɔ kãntraha na ye. Loo na, nawee- ga yi dye ke salampuage wo, koo n fã ga nɔ pe ne kãntraha na. ‡ **27:17** 27.17 Ke salangbãŋ teflaha fai pye faasrɛŋ gaa, pe pua yaha trã laa na ke salangbãŋ ncaha ye. Teflaha ma nii le fai fua, ke salangbãŋ ga naa n gaha. Teflaha ma -sẽ nii ke salangbãŋ wãã, ke fãfa ga le fai tege.

teelaa fla yĩŋ na pe n yee Yadria.
Yĩndyaha wo ke salangbãŋ fãfa n
yãã mii, wo nɔ gbe taha kãntraha
gaa na. 28 Pe n ntẽn wãŋ gaa miy
le wãã ke muhulangbãŋ wo, namii
ne ke na ma ke muhulangbãŋ
wãcuhu yãã miiter gbey sẽnsye
kuasĩĩ koo fla na. Pe n maha
ga kaa miy le yahasee ye, ma ke
fla wãcuhu yãã miiter gbey tesẽ
kuatãã. 29 Pe naa n fya ma yee, laa
na ke salangbãŋ n gaha sugu gbãã
ntẽmblaha syi na kii loho tã tã ke
na. Pe n yee poo ga ke salangbãŋ
yɛr ma ntẽn wãn taa tege le wãã
ntẽn namihi ne ke muhulangbãŋ
laam wo ke salangbãŋ kur kuɛ ye
wãy resyar, too n ke ta ke n yɛr. Pe
n kuee ke fla na, ma nii yĩŋsyii sẽŋ
ke syii farfar. 30 Ke salangbãŋ fãfa
-sẽ naa n kɛ pe yi ke salangbãŋ
wo, pe fã tɛr. Pe n ke salampuage
yi tege le wãã ke muhulangbãŋ
wo, ma yee ter poo ga tege, pe ga
wãn taa miy le ke muhulangbãŋ
wo ke salangbãŋ yahasee kuɛ ye
ke n gbihi yɛr. 31 Pɔl n cã pe ne,
ma le pãã u seraasyi yĩŋfua ye,
ma suhu pe seraasyi ne ma yee:
«Nawee- mii ma yee pe sẽ kuee
ke salangbãŋ wo ye, ye saha sya
yaha ye.» 32 Loo na, namihi nkãy
ke ba ke salampuage yigi yaha
ke wãngbãŋ na pe seraasyi n ke
namihi cɛr ke n tɛr.
33 Yĩŋ wãsyii ba kuee car, Pɔl n
pe byɛ yar pe ngaa di, ma pe pye
ma yee: «Ke plii sẽnsye resyar
nanga tee ma ke salangbãŋ wo,
ye sẽ ngaa di ye. 34 N ye nar -ye
ngaa di, loo na, ye ga waha fãnga
yãã ye sya yaha, waa yĩnyoho neŋ
gɛ saa kɛ laa ye.» 35 Pɔl tuu koo
kaplãŋ ngĩĩ pãã wa, u n bur gbe,
ma syaha cãã wãã Yãhã kẽ, ma ke
naha ka, ma nii n di. 36 Pe byɛ n pe
laam sãhã yaha loo na, ma di pe
ya ndoŋ. 37 Wo pye nawee- kurɛ
gbeetãã sẽnsye kuay. 38 Pe byɛ pe
ba di yai wa, dir wãn tii te naa ke
salangbãŋ ndege, pe n te byɛ gbe
miy wãã ke muhulangbãŋ wo.

Ke salangbãŋ wãpyeklaha-

39 Yĩŋ ke ba syii wa, ke
salangbãŋ fãfa sẽ waha cã
kãntraha gii kẽ ye. Pe n langbeŋ
fla gaa yãã ke loho dye ga yahasee
ye, ma yõ nii trahatraha, flã ne ke
fla na busãã. Pe n yee poo ga
ka yãŋ ke salangbãŋ ne ke fla na.
40 Kandege wãn tii pe tege le wãã
ntẽn namihi ne ke muhulangbãŋ
laam wo, te n ke salangbãŋ yɛr,
pe n ke namihi sãhã yaha te wãn
ne ke langbãŋ laam wo. Pai tii
te ke salangbãŋ sroŋ, pe n maha
too byɛ sãhã yaha koo syi. Pe n
teflaha fai laa yir ke salangbãŋ
ncaha kuɛ syi ye, teflaha n nii ke
tra n wãã ke langbeŋ kuɛ ye. 41 Pe
yĩŋ n pee, ke salangbãŋ n ga fã dye
kuee flã mbui laam wo, loho tã tã
le na. Ke salangbãŋ yahasee kuɛ
n dye kuee u flã mbui wo, ke saha
yɛhɛ gɛ yɛhɛ ye. Ke muhulangbãŋ
yir naa n pai fãnga ne, ke n ke
salangbãŋ kur kuɛ sugu yoho pye
klaha-.
42 Pe seraasyi n yee, poo ga pe
nwompihifa byɛ boo, mii loo sẽ ne
ye, pe ga yɛ̃y plaha pe na. 43 Pe
seraasyi yĩŋfua -sẽ naa n kɛ u Pɔl
sya yaha, u n sye pe seraasyi ma n
le pye ye. U n yee, mpãy pe yɛ̃y cã,
pe cãã too pe yɛ̃y ga kãntraha na.
44 Mpãy pe sẽ yɛ̃y cã ye, poo -sẽ
ga sa tẽmpai na tesẽ ke salangbãŋ
katyir wãn taa ne, pe taha pe na.
Pe byɛ n waha ka kãntraha na koo
syi, kapee laa sẽ waa dye ye.

28

Pɔl, Malti kãntraha na muhulangbãŋ ke gbey le

1 Yãhã ke wo sya yaha ke muhu-
langbãŋ wo ke syi, loo kur ye, wo
n cã kãntraha nge, muhulangbãŋ
ke gbey le, pe ke yee Malti. 2 Ke
flafa n wo yigi yõ. Sesaha naa n
too, wɛr n pye. Pe n naa tar wo kẽ,
wo byɛ n ga nii klaha ke tãy. 3 Pɔl

n nankɔ̃yãhã raa gbe le ke naa
laam wo, ke karwran n nwɔpihi
gaa ta ke n yi te nankɔ̃yãhã wo,
ma sɛŋ kuee Pɔl koho na nkãhã
ne. 4 Ke flafa pe ke nwoho yãã ke
sɛŋ kuee Pɔl koho na, pe n nii pe
ya pye ma yee: «Naboofua kẽ dya
nwo ne. Ye sẽ yãã, tuu sya waha
yi ke muhulangbãŋ wo, te nasãhã
yee u sẽ yai u kuee yrãŋ ye.» 5 Pɔl
n u koho sege, ke nwoho n too dye
ke naa wo, ngaa gɛ sẽ u yãã ye.
6 Pe nawee- n yee u ga tẽ, laa na u
ku le yalebya wo. Le n ma-, pe n
yãã ngaa gɛ sẽ u pye ye, pe n wã
klaha ma nii n yee, a yãhã* gaa kẽ
u ne.
7 Ke fla kãntraha nangbãŋ kaha
sẽ ba dey ke fla ne ye. U myaha
ba kẽ Pebuisu. U n wo yigi yɔ̃, ma
syãsaha wãã wo kẽ plii tãã. 8 Too
pye u Pebuisu kaha wo, u tuhufua
pye u ba sãy nii. U kadye ba war
u ye, tɔgɔtɔgɔni pye u na. Pɔl n
ka maa u yãŋ, ma koho taha u na,
ma Yãhã nar u n jaa. 9 Loo kur ye,
koo fla kãntraha yanfa byɛ n pa,
Pɔl n pe jaa. 10 Pe n nagboho ter
byɛ ta wo na. Wo tɛryale n ba nɔ,
wãn tii byɛ te wĩĩ ga ba pye wo na
kãnde wo, pe n te wãã wo kẽ.

Pɔl ga dye Wɔrme wo

11 Salangbãŋ gaa pye ke fla
na, pe naa ke yee Dyakuri, ke
myaha yĩntaha kẽ wuhuwãã. Ke
salangbãŋ fãfa ba wuhuwãã fãã ta
ke salangbãŋ yahasee ye, ma yee
poo mpar. Koo salangbãŋ nge ba
yir Lesyããndi wo, ma ba te wɛr
cãã byɛ pye ke Malti kãntraha fla
na, ma ba yir koo ga tɛr Yitale
kuɛ ye. Wo ba yrey tãã pye wa
ke fla na, wo n dye koo salangbãŋ
wo, ma tɛr. 12 Wo n ga dye klo
laa wo pe n yee Syirakuse, ma
kuee ke fla na plii tãã. 13 Wo n
yir, ma langbeŋ sya, ma sya ga
dye klo laa wo pe n yee Yɛrsyiɔ.
Koo yĩŋsyii wo, teflaha naa n yir
yainsaha dar kuɛ kãndigi kuɛ ye,
ma wo fua naa n wãã, wo n plii
sĩĩ ya pye ke langbãŋ yĩŋ na, ma
dye klo laa wo pe n yee Pusɔle.
14 Too yi ke salangbãŋ wo, wo n
Yesu kãndeyãrfa mpãy yãã ke fla
na, pe n wo ta wo n kuee poo
ne plii kuasĩĩ. Loo kur ye, wo n
yir trɛ ne ma n gaha ke Wɔrme
wo. 15 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
pye Wɔrme wo, pe n wo wĩĩ luhu.
Mpãy n sya wo wãã ba klo laa cãã
wo, pe le yee Apyusu. Loo kur ye,
mpãy maha ba wo wãã ba klo laa
wo, pe loo yee syãsar tãã klo. Pɔl
tuu kãhã pe yãã, u n syaha wãã
Yãhã kẽ, ma u laam sãhã yaha.
16 Too ga dye Wɔrme wo, pe n
le sya ma kãnde wãã Pɔl kẽ, u n
ga nwoŋ gaa gbe, kaha gaa wo,
seraasyi naa waa ne, woo n nii u
yãŋ.

Pɔl le Yesu kapãyĩĩ pãã Wɔrme wo

17 Plii tãã kur ye, Pɔl n Wɔrme
Yiifee- yahaseefa yee ba yawãhã
na u kaha wo. Pe n ba pe ya wãã,
u n pe pye ma yee: «Ta nampyeŋ-
, tẽ sẽ laa pye klaha- wo terfa na,
ma suhu wo wãlɛ wũhũ ne ye, pe
ra yigi Yurusalɛm wo, ma ra wãã
Wɔrmefa kẽ. 18 Poo n ta yey, ma
ra yɛ̃ kapãn luhu. Pe n yãã, n sẽ
laa wãpee gɛ pye, pe n ga ra boo
ye. Pe n yee poo ga ra miy yaha.
19 Pe Yiifee- poo n sye, ra n gblihi
laa ma yee, n yai n ba sãhã kãntrɛ
fãngafa byɛ yĩŋfua Wɔrme naa fla
na. Laa wãpee sẽ -sẽ ne tẽ ga pãã
taha ra terfa na ye. 20 Loo ne ta n
yee, n yai n ye yãã, n pãã ye ne.
Tee yãã, Yiifee- byɛ pe koho taha
yaha wii wãpaŋ na, woo wĩĩ gɛ ne
pe ra pua yigi ntẽn wãn nde ne.»
21 Pe n u pye ma yee: «Saba sẽ
yir Yudɛ kãntraha na, ma pa wo
ye ma wĩĩ na ye. Wo nampyeŋ
waa sẽ maha yir ke fla na, ma ba
ma wĩĩ pãã wo ye, wãpee syi ye.

* **28:6** 28.6 Pe fla mpar raa ne pe naa n yee yãhã.

22 Wo n traha wo ma yɛ̃ kapãn
luhu, wo cã lii le ma ma laam wo.
Wo cã taa ma kaklaha lii kãnde
wo, teebɛhɛ byɛ wo, nawee- le
sye.»
23 Pe n per gaa yar Pɔl na, koo
per n ba dye pe n pa nihi Pɔl fla
na u syãsaha wo. Pɔl n gbe ke
sukũhũntãy na, ma sya ga waa ke
yainkɔŋ wo, ma nii ke Yãhã Yai wĩĩ
pãã pe ye. Nkãy ke yrũhũ yaha le
Yãhã kãnde kataŋ wo, tesẽ nkãy
ne pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe
yrũhũ yaha, koo kaplãŋ tee syãŋ
ngĩĩ u pafua wĩĩ pãã, wii u yai u
pa. U naa koo flɛ yar pe na ma
naa n yee, a Yesu kẽ u pafua ne. U
naa koo ngĩĩ pye ma naa n kɛ, pe
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde. 24 Mpãy n u
kaplãŋ sya cĩĩnde, mpãy n sye.
25 Pe Yiifee- yahaseefa n ba yir
poo ga tɛr. Pe sẽ -sẽ ba wãã le
yĩmbui nen na ye. Loo na, Pɔl n
kapãn nde ya pãã pe ye, ma yee:
«Yãhã Yrã le naa lii pãã ye wãlɛ
ye faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa
yɛ̃ na, le tãhã kẽ. 26 Le ba pãã ma
yee:
‹Yãhã yɛ̃ kapãn nde:
Ka, maa nawee- mii yar ma yee:
Ye ga ba luhu naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa laa war ye;
ye ga ba yãŋ naa n yɔ̃,
ye sẽ -sẽ ga ba naa ngaa yãã
ye.
27 Ye laam tee waha tɛr;
ye ndityuhu gbãã tã,
ma yĩmpɛ tyĩn tã,
ma yee ye yĩmpɛ ma n ngaa
yãã ye,
ye ndityuhu ma n laa luhu ye,
ye ma n laa war ye laam ne
ye.
Mii loo sẽ ne ye,
ye ga faha ba ta kãnde yigi,
ta n ye jaa ye kapee- wãpyeŋ
na.› »
28 Pɔl n pe yar taha ma yee:
«Loo na, tee -sẽ le cã ye yee, Yãhã
kapãyĩĩ lii le nawee- wãsyayaha
wĩĩ pãã, mpãy pe wee Yiifee- ye,
Yãhã le nɔ wãã poo ye. Poo ga le
sya nuhu ne.» [29 Pɔl tuu kaplãŋ
ngĩĩ pãã pe ye, pe Yiifee- n nii n tɛr,
ma ke kaplãŋ gbihi tyĩn n gaha pe
ya ne.]
30 Pɔl tuu ba nwoŋ gii gbe, u n
kuee ke laam wo dyɛ- syãŋ. Pe ba
le sya, nawee- n waha naa n pai u
fla na. 31 U n naa Yãhã Yai wĩĩ pãã
pe byɛ ye, ma maha naa Yĩŋfua
Yesu Crise wũhũ klaha pe ye. U
naa koo ngĩĩ pye laanyĩn ne, waa
sẽ naa n sye u na ye.

Pɔl saba kaplãŋ Wɔrmefa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo
yrũhũ, ndoo wii n ma u Syaya-
hafua Yesu tẽntẽle. Yãhã kẽ ke
ra yãŋ yi, ma ra yee, ma ra
ta ke tẽnlɛhɛ, n naa ke kapãyĩĩ
wũhũ pãã nawee- ye. 2 Faale
cãã na, Yãhã bii yɛ̃ tɛr ke kapãyĩĩ
wũhũ wã̃wãã ne nawee- kẽ. Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa bii loo nde cãã yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo. 3 Koo
kapãyĩĩ nde Yãhã Dya wĩĩ pãã:
Yãhã u ta u n nawee kadye gbe,
ma u yĩŋ yi wo faale yĩŋfua Daw-
ide nwoŋ wo. 4 Yãhã Yrã le yar
ma yee, Yãhã Dya kẽ u ne. Le yar
fãnga ne yaliile wo Yãhã u ta u n
yir gbã wo, ma nii yrãŋ na gbaafa
ye. Mpãy byɛ pe u ta pe Yatɛr, u
nii pe Yĩŋfua. 5 Yesu kãmay na,
Yãhã kayĩĩ wãã ra kẽ ma ra yãŋ
yi, ma ra ta Yesu tẽnlɛhɛ, ma yee n
nawee- ter byɛ ta pe n naa n luhu
Yesu ye, pe u ta pe Yatɛr, u myaha
n gboho. 6 Poo mpãy Yesu Crise
pe yee yi ma pe ta u wãm, ye byɛ
n tɔ̃r pe ne. 7 N saba nwo yrũhũ
nɔ wãã ye byɛ kẽ, yii mpãy tee ma
Wɔrme wo, yii mpãy ye ntãŋ dye
Yãhã tãy, ke n ye yee yi ye naa ke
laam wũhũ pye ye kãnkai- byɛ wo.
Wo Tuhufua Yãhã, ma suhu wo
Yĩŋfua Yesu Crise ne, ke ke laantãr
yar ye na, tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pɔl n traha u ga yi Wɔrme Yesu kãndeyãrfa na

8 Yãhã gii n ma ke tẽntẽle, ta
n cãã syaha wãã ke kẽ Yesu Crise
kãmay na ye byɛ wĩĩ na. Tee Yesu
sroŋ ta ye Yatɛr mii, nawee- byɛ
le cã driyɛ̃ kur byɛ wo, koo kẽ n
syaha wãã Yãhã kẽ. 9 Yãhã gɛ le
cã, cĩĩnde ne tẽ n pãã, koo gii n
ke tẽn tẽ laantee nen ne ke Dya
kapãyĩĩ wãpãã ne nawee- ye. Ke
cã yalebyɛ n ma nii n pãã ke ne,
n sẽ n faha ye wĩĩ ne ye. 10 N ke
nar, le ma tãy ke ye, ke ta ra n
waha ka ye fla na. Loo ga tãy ra
ye. 11 Ye sẽ yãã, n n traha n ye
yãã yĩnde ne, n waha ye ta ye n
Yãhã Yrã kayĩĩ laa yãã. Le ga ye
ta ye n yii plãhã Yesu kãnde wo.
12 Lii tẽ sroŋ n kɛ, wo naa nuhu
le wii laam wo, ye Yesu wãta ye
Yatɛr n nii ra ye nuhu wĩĩ, tesẽ ta
Yesu wãta ra Yatɛr bya n nii ye ye
nuhu wĩĩ.
13 Wo nna, n n traha ye le cã, n
naa n kɛ yalebyɛ n ka ye fla na, n
sẽ -sẽ waha kãnde yãã ma ka ye,
ma sya ba waa yagaa na. Lii tẽ n
kɛ ye kuɛfa wĩĩ na loo ne nde: Tẽ
Yãhã tẽn lii tẽ ye fla na, le ma n
yi wãwaha ye, le waha pii sa, mii
teebɛhɛ nkãy dyaŋ tẽ tẽn tẽ tɛr na.
14 N yai n tay n le Yesu kapãyĩĩ
pãã nawee- ter byɛ ye, Jrɛkefa tesẽ
mpãy byɛ ne, pe wee Jrɛkefa ye,
mpãy ne pe saba cã, tesẽ mpãy ne
pe sẽ saba cã ye. Le ma mii fãnga
wĩĩ dyaŋ ta na. 15 Lii le gboho ra
laam wo, loo ne n le Yesu kapãyĩĩ
pãã ye bya ye, yii mpãy byɛ tee ma
Wɔrme wo.

Le Yesu kapãyĩĩ ma fãnga gii ne?

16 Le Yesu kapãyĩĩ wãpãã
nawee- ye, le ma ra ye yĩnkuãyir
wĩĩ. Ye sẽ yãã, Yãhã fãnga gaa
kẽ le Yesu kapãyĩĩ ne; Yãhã koo
fãnga ta ma nawee- sya n yaha,
nawee- mpãy byɛ pe Yesu ta pe
Yatɛr. Yiifee- cãã loo kapãyĩĩ luhu.
Mpãy byɛ pe wee Yiifee- ye, poo
le luhu kur kuɛ ye pe ya ndoŋ.
17 Ye sẽ yãã, le Yesu kapãyĩĩ wo
yar, nawee wii syi u sroŋ Yãhã
yĩnde na. Yãhã ke kai- nkãy pye
nawee- kẽ, wii ma koo sya cĩĩnde,
ma Yesu ya ta u Yatɛr u kãnkai-
byɛ wo, woofua kẽ u sroŋ Yãhã
yĩnde na. Loo ne le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:

«Wii ma Yesu ta u Yatɛr,
u sroŋ Yãhã yĩnde na.
Loo ga ta u n cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.»

Nawee- ma kapeepyefa

18 Ye sẽ yãã, Yãhã laam gɛ war kai- nkãy byɛ wĩĩ na nawee- pe n pye, ke sẽ Yãhã myaha gboho ye, ma suhu kapee- nkãy wĩĩ ne pe n pye. Mpãy pe koo kapee- ngĩĩ pye, pe yɛr n tã le cĩĩnde na, le saha ka yaha ye ye. Loo ne Yãhã n ke laam wãwar wĩĩ yar wo na gbaa na. 19 Nawee ga waha kai-nkãy cã Yãhã wĩĩ na, ke byɛ yar pe na; Yãhã gɛ kẽ ke ke yar pe na, pe sẽ -sẽ koo kai- ngĩĩ yãŋ ngaa ye. Loo ne Yãhã n pe pẽn. 20 Ye sẽ yãã, Yãhã gii ke sẽ n yãã yĩnde ne ye, koo kẽ ke driyɛ̃ tãhã. Driyɛ̃ kai- nkãy byɛ ke tãhã, nawee ga waha koo yãã yĩnde ne. Yãhã wãn tii byɛ tãhã tesẽ kai- nkãy byɛ ne, nawee ma te yãŋ, u ga cã kacãn wee Yãhã fãngangbãŋ wãgboho na ye, wãkuayãã maha wee ke na ye. U ga maha cã, koo neŋ ya kẽ ke ma Yãhã. Nawee- pe -sẽ le yãã ma cã wa Yãhã ma, pe ma yee pe sẽ laa cã ke wĩĩ na ye, pe kawar fua. 21 Pe cã Yãhã ma, ke yai pe naa ke myaha gboho. Pe sẽ -sẽ ke myaha gboho ye, pe sẽ maha syaha wãã ke kẽ ye. Pe kai- nkãy ga, yĩŋ wee ke na ye, pe laam byɛ nii wam fla ya, laantor wee pe laam wo ye. 22 Pe pe ya ta poo ma kai-cãfa, ma -sẽ nii nafããn. 23 Yãhã gii wãkuayãã wee ke na ye, pe sye pe sẽ ke myaha gboho ye; nawee wii u n ku, pe ga woo pye ta, pe kãnsyãm pye ta, pe trɛresyar wãn pye ta, pe kahakaha wãn pye ta, pe naa too nde roo tẽŋ.

24 Nawee- pe pe ya ta koo syi, loo ne Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe kãmpee- wo, pe tyatyãhã wãpyeŋ ne, pe n nii ke pye pe laam wãpyeŋ. Pe pe ya myaha klaha- ke syi, pe sẽ pe ya koho kadye yãŋ ngaa gɛ ye. 25 Pe Yãhã cĩĩnde wũhũ miy yaha, ma yĩntaha sroŋ kawar wũhũ koo ye. Wãn tii Yãhã te tãhã, pe too ta yĩŋ ma sya nii te tẽŋ, ma -sẽ tyii ke Yãhã koo na, pe sẽ ke ta ngaa gɛ ye. Yãhã koo ya -sẽ kẽ, ke yai pe naa ke miingbãŋ sey yalebyɛ. Amɛn, le nii ke syi!

26 Nawee- pe pe ya ta koo syi, loo ne Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe laam wũhũ wãpyeŋ ne, too rii te ma fyaryigi wũhũ. Yãhã ke pe tãhã mii, pe wee koo syi nantãŋ ye: -Ye yãŋ, pe ca pe cawai poo yigi tããndya. 27 Pe naam bya, pe n tyii ca wãsãy na, pe naawai wĩĩ loo le n tãy pe ye, pe n nii fyaryigi wũhũ pye pe naawai ne. Pe Yãhã cĩĩnde wũhũ sye, koo kẽ pe n nii ke syi; le nii mii pe wãpẽn draha dyaŋ ke fe gbe. Pe naa lii kɛ pe le yãã.

28 Pe sẽ Yãhã ta ngaa ye, koo kẽ Yãhã n koho kuã pe na, ma pe miy yaha pe laam wũhũ nkãy ne ke sẽ yɔ̃ ye; loo ne kai- nkãy ke sẽ yɔ̃ ye, koo kẽ pe n pye. 29 Kai-nkãy ke sẽ n sroŋ ye, koo kẽ ke nihi pe laam wo. Pe kapee- pye pe nampyeŋ- na. Wale wĩĩ gboho tɛr pe laam wo. Pe laanyar pye. Naboofa me pe ne. Pe wãhã cɛr. Nagblahafa me pe ne. Pe nawee-wlaŋ. Pe pe nampyeŋ- yãŋ napee-draha wo. 30 Pe yĩnkãi pye. Pe pe nampyeŋ- wãpee pãã. Yãhã wĩĩ fũhũ pe ye. Nawee- wãtyɛhɛ n tãy pe ye. Yataŋfa me pe ne. Pe pe ya sey yalebyɛ. Pe kapee- wãpyeŋ kacãn kɛ yalebyɛ. Pe sẽ n luhu pe seefa ye ye. 31 Lii le ma wãyĩĩ, pe sẽ maha le cã nantãŋ ye. Nkãy ke n yi pe yɛ̃ wo, pe sẽ koo pye ye. Nawee dugu wee pe na ye, pe nampyeŋ- fɛn sẽ pe yigi ye. 32 Pe cã Yãhã kasãhã na, nawee- mpãy pe kapee- ngĩĩ pye, pe yai gbã ne. Pe loo nde cã, ma -sẽ maha sye ma ke kapee- pye. Pe ma maha mpãy

yãã pe ke pye, pe ga yee le yɔ̃.

2

Yãhã kasãhã sroŋ

1 Mboo nawee, ma'a sya pye
mii, ma'a nii ma nampyeŋ kaa u
kapee- wĩĩ na, ma ma ntraŋ tey ma
yee mboo sẽ laa kapee pye ye, cã,
mboo wii taa ma nampyeŋ kaa,
kapee- nkãy tuu n pye, ma bya ke
pye. Cã, ma saha mii pãã sya Yãhã
koho wo ye. Loo ne, ma'a ma
nampyeŋ kaa, ma ta Yãhã kasãhã
ga too ma na, ma ga wãpẽn yãã.
2 Mpãy pe koo kapee- ngĩĩ syi
pye, wo cã Yãhã ma pe sãhã, ma
pe pẽn, le sroŋ. Ke yɛ̃ kaplãŋ
ma cĩĩnde. 3 Mboo wii taa ma
nampyeŋ kaa u kapee- wĩĩ na, ma
-sẽ ke syi pye mii ndoŋ, le cã ma
yee, ma saa fɛr sya Yãhã kasãhã
wãpẽn na ye. 4 Taa yãã, Yãhã
laam n tãy kacãn wee ye, ke yɔ̃, ke
ke laam yĩn ma sya ma- n tɛr. Ma
yee la, ke saha yia ke nawee pẽn
ye, koo kẽ? Ma tee Yãhã laantãr
yãŋ mii ngaa gɛ sẽ me pe ne ye.
Wãsẽŋ kẽ ke ma sẽŋ, ma le sya
ma yee, ma bya kapee- pye, taa
ke miy yaha, loo ne. 5 Ma -sẽ loo
sye, ma ma ndityuhu tã tã ma saa
luhu Yãhã ye ye, ma saa ma laam
wã klaha ye. Ma'a kuee koo syi
ya, kaa kẽ raa n taha ma wãpẽn
na per gii Yãhã ga ba driyɛ̃fa byɛ
sãhã. 6 Yãhã kasãhã sroŋ, ke ga ba
nawee- nanem byɛ dãã kai- nkãy
byɛ wĩĩ na pe pye. 7 Yãhã ga ba
cĩĩnde yrã wãã mpãy kẽ, ke laam
wũhũ wãpyeŋ gboho pe laam wo.
Poo n kɛ pe waha myaha yãã Yãhã
ye tesẽ ke nayɔ̃r ter ne tesẽ cĩĩnde
yrã lii ne wãkuayãã wee le na ye.
8 Yãhã laam war, ke kasãhã goo -
sẽ ma ke mpãy sẽŋ, pe n jar Yãhã
ye ma maha ke cĩĩnde sye, ma nii
n luhu kai- nkãy ye ke sẽ sroŋ ye.
9 Mpãy byɛ pe kapee- pye, fɛngbãn
ma pe wãn, ma suhu wãfyaŋ ne.
Koo wãpẽn nge ga cãã Yiifee- dye,
mpãy pe wee Yiifee- ye, poo n
taha. 10 Mpãy byɛ pe kayĩĩ pye, pe
ga ba myaha yãã Yãhã ye. Ke ga
ba ke nayɔ̃r ter wãã pe kẽ ke yrĩŋ
ne. Pe Yiifee- ga cãã koo kayũhũ
ngĩĩ yãã, mpãy byɛ pe wee Yiifee-
ye, poo n taha. 11 Ye sẽ yãã, Yãhã
sẽ nawee- yãŋ pe ter na tesẽ pe
nangbãn ne ma cã pe sãhã ye; pe
byɛ ga sãhã, waa gɛ saa kuee ye.

12 Kãnde lii Yãhã le ta ma le le
soho Musa koho wo u n le yar
Yiifee- na, mpãy pe sẽ loo kãnde
nde wũhũ luhu yãã ye ma kapee-
pye, pe ga wãsãhã yãã wãpẽn ne.
Pe sẽ -sẽ ga sãhã le Yãhã kãnde
na ye. Mpãy pe -sẽ loo kãnde
nde wũhũ cã ma kapee- pye, pe
ga ba wãsãhã yãã wãpẽn ne, mii
loo kãnde le yar mii. 13 Loo kãnde
nde lii Yãhã le ta, mpãy pe le luhu
wãluhu ya, poo sẽ me pe sroŋ
Yãhã yĩnde na ye. Mpãy pe le yãr,
poo me Yãhã ga ba yee pe sroŋ ke
yĩnde na. 14 Mpãy pe wee Yiifee-
ye, pe sẽ le kãnde luhu yãã ye,
poo mii troho wãtãhã ter ma -sẽ n
gaha le kãnde kuɛ ye, le ma mii pe
laa cã le kãnde wũhũ na pe ya ya.
15 Loo nde le yar ma yee kãnde lii
Yãhã le ta, ke le troho wãtãhã wĩĩ
yrũhũ le yaha pe laam wo, koo kẽ
pe ma kayĩĩ pye, pe laam ga tege
nii tee nen wo; pe ma kapee pye,
pe laam saa tege nii tee nen wo
ye. 16 Kai- ngĩĩ tẽ pãã, ke byɛ ga
ba pye nawee- byɛ n le yãã per gii
Yãhã ga ba nawee- byɛ sãhã Yesu
Crise kãmay na. Kapee- nkãy byɛ
nawee- pe wũhũ naa n pye, ke ga
ba ke gbe yi gbaa na, ke pe sãhã
ke ne. Lii tẽ pãã nde, le yi le Yesu
kapãyĩĩ wo, lii tẽ n tɔ̃r nawee- ye.

Mpãy pe ma cĩĩnde Yiifee- ma ma Yãhã nawee-

17 Yii Yiifee-, ye n yee Yãhã
nawee- me ye ne, ma nii yii yi.
Kãnde lii le ta, ye laam wo, ye n
yee tee le cã, loo nde ya yai ke
dyaŋ; ye yii sey ma n yee, a yii

ya me, tee ke cĩĩnde Yãhã cã. 18 Ye
n yee, yii ke laam wũhũ cã; tee
kaklaha yãã Yãhã kãnde wũhũ na,
ye n yee kai- nkãy ke sroŋ Yãhã
yĩnde na, tesẽ nkãy ne ke sẽ sroŋ
ye, ye ke byɛ cã. 19-20 Kãnde lii
le ta, tee le cã, ma cã le laantor
le nawee laam wo, ma maha le
Yãhã cĩĩnde wũhũ yar nawee na,
koo kẽ ye yii kar yaha ma yii ta le
Yãhã kãnyĩĩ yarfa mpãy ye pe ma
fũũ- dyaŋ, pe sẽ le kãnyĩĩ cã ye. Ye
maha yee, a ye cãã- wãã mpãy kẽ
pe ma wam laam wo, pe waha le
Yãhã kãnyĩĩ yãã gbaa na pe naa le
yãr. Ye n yee, a mpãy pe sẽ n sroŋ
ye, ye pe ta pe n sroŋ, tesẽ mpãy
pe sẽ laa cã ye, ye pe klaha kai- ne.
21 Yii mpãy tee nawee- klaha
kai- ne, nwa ye sẽ -sẽ koo kai- pye
ye? Ye nawee- yar pe ma n naa
n yuhu ye, yii -sẽ n yuhu! 22 Ye
nawee- yar, waa sẽ yai u yĩnde n
yi too waa cɔɔ na ye, cɔɔ sẽ maha
yai u yĩnde n yi too waa puai na
ye; yii -sẽ le pye! Ye nawee- yar
ma n yee, mpar wãn wee ngaa
gɛ ye, nawee yai te wĩĩ le fũhũ
u ye; yii -sẽ mpar wãfãã wãn*
yuhu n gbe re tẽŋsar wo, ma te
par ma war kɛ te na! 23 Ye yii
sey ma n yee, ye Yãhã kãnde cã.
Ye wãteepye koo -sẽ Yãhã myaha
klaha-. 24 Loo ne le bii cãã yrũhũ
yaha wa Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:

«Yii Yiifee-, ye troho wãtãhã ter ta,
mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe tee n pãã Yãhã kẽ.»

25 Yii Yiifee-, ye wãkũũ le yar ma
yee, Yãhã naambiyãr le ye ne. Ye
ma pye ye Yãhã kãnde yãr cĩĩnde,
yĩŋ ma ke wãkũũ na. Ye ma -sẽ
kapee- pye, ye sẽ Yãhã kãnde yãr
ye, yĩŋ wee ke wãkũũ na ye; le ga
nii mii ye sẽ kũũ ye. 26 Wii u wee
Yiifee ye, u ma -sẽ Yãhã kãnde
kataŋ yãr, tuu sya ma u sẽ kũũ ye,
Yãhã yĩnde na le ga nii mii u kũũ,
le yĩntaha kẽ Yãhã naambiyãr le
u ne.
27 Yii Yiifee-, Yãhã kãnde wũhũ
yrũhũ, ma le soho ye koho wo; ye
maha n kũũ, mii Yãhã bii le yar ye
na mii faale cãã na. Ye -sẽ kapee-
pye, ye sẽ Yãhã kãnde kataŋ yãr
ye. Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe ma
-sẽ Yãhã kãnde yãr, Yãhã kasãhã
per wo, pe ga ba ta ye wĩĩ n fyar
yigi ye kẽ. 28 Wii u ma cĩĩnde
Yiifee, pe sẽ u yãŋ n cã yĩnde ya
na ye; lii ke le yar u ma cĩĩnde
Yiifee, loo kayar sẽ ne lii ya ne, le
n pye nawee koho ne kadye teelaa
fla na ye. 29 Wii u -sẽ ma cĩĩnde
Yiifee, u ma Yãhã wũũ, u laam
bya ne. Lii le le yar u ma cĩĩnde
Yiifee, loo kayar sẽ ne lii ne, le n
pye nawee koho ne kadye teelaa
fla na ye. Loo kayar ne lii ne, Yãhã
Yrã Fãnga le pye nawee laam wo.
Kãnde lii le yrũhũ ta, loo ya saha
yia le Yãhã Yrã Fãnga tẽn syi tẽ
nawee laam wo ye. Yãhã kẽ ke ga
woo syi Yiifee sey, nawee sẽ kẽ ye.

3

1 Le ma pye ke dyaŋ, mpãy pe
ma Yiifee-, Yãhã kayĩĩ laa wãã la
poo kẽ ma tyii mpãy na pe wee
Yiifee- ye? Laa kayĩĩ laa ma la
koho wãkũũ na? 2 Ãwã, Yãhã
kayĩĩ lii wãã pe kẽ, le gboho. Yãhã
bii cãã ke ya yĩmbui yaha poo
ye ma yɛ̃ tɛr pe ye, pe n naa ke
yɛ̃ kaplãŋ luhu. 3 Yãhã ke yɛ̃ tɛr
kaplãŋ nkãy ne, mpãy pe sẽ ke sya
cĩĩnde ye, poo ya wĩĩ ga waha ta la,
Yãhã n ke yɛ̃ kaplãŋ dur? 4 Aye, le
saha pye ke syi ye! Nawee- byɛ
ma sya pye kawarfuafa, Yãhã koo
na, ke n sroŋ ke yɛ̃ wãtɛr kaplãŋ
ne yalebyɛ. Loo ne le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:

«Yãhã, ma kaplãŋ byɛ n sroŋ.
Kai ma dye ye nsoho wo nawee
ne,

* **2:22** 2.22 Koo cãã na, nawee- mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, pe naa mpar wãn fãã wargbɛ ne, laa na sãn ne ma te ta naa n yaha pe mparyaha nwongbãŋ wo. -Ye Wɔrmefa 1.23 fla yãŋ

tãhã ga ba yãã mboo Yãhã
ye.»
5 Kapee- nkãy too n pye, koo ma
n ta nawee- n waha le yãŋ n cã
ma yee Yãhã sroŋ, wo ga waha
lii pãã? Yagaa, wo ma kapee pye
Yãhã n wo pẽn, waa waha yee la
Yãhã wo pẽn, tãhã wee ke ye ye?
N n pãã nawee wãpãã. 6 Aye, wo
saha yee ke syi ye! Ke ma ne pye,
tãhã wee Yãhã ye ye, ke ga pye mii
ke driyɛ̃fa sãhã?
7 Wo ma nii kawarfuafa, loo ga
ta nawee- n le cã pe yee, Yãhã
ya kẽ ke ma cĩĩndefua, pe naa
ke miingbãŋ sey. Loo ta nawee-
mpãy nii n yee, Yãhã sẽ yai ke
wo pẽn wo kawar wãfua wĩĩ na
nantãŋ ye. 8 Mpãy ter maha ma,
pe ta myaha klaha- ma n yee, a
ndoo n yee wo yai wo naa kapee-
pye, loo nde n naa kayĩĩ sa. Poofa
mii ter byɛ, wãpẽn gii pe n pai
yãã, ke yai pe ne.

Waa wee u sroŋ Yãhã yĩnde na ye

9 Le -sẽ nii ke syi, wii* mpãy too
ma Yiifee-, wo ga waha yee la wo
puar mpãy na pe wee Yiifee- ye?
Aye! N le yar wa ma yee, nawee-
ter byɛ, pe Yiifee- ma wãã le mpãy
ne pe wee Yiifee- ye, pe byɛ tyĩn n
gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye fãnga
ne. 10 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Nawee- ter byɛ wo,
nawee nen gɛ wee u sroŋ
Yãhã yĩnde na ye.
11 Waa wee u kai- cã ye,
waa wee u Yãhã kɛ ye.
Pe byɛ dur yi Yãhã kur ye ma
plaha kãmpee- wo,
pe saha Yãhã laanyĩn wĩĩ laa
gɛ pye ye.
12 Nawee- ter byɛ wo,
nawee nen waa gɛ wee u kayĩĩ
pye ye.
13 Pe yɛ̃r ma mii gbũhũ dyaŋ, te
yãr yaha.
Pe nawee- wlaŋ pe kaplãŋ ne.
Pe ma mii nwoho sɔ̃r ma pe yɛ̃r
wo,
pe ga waha nawee gɛ boo pe
yɛ̃ kaplãŋ ne.
14 Yoosẽn kaplãŋ ya ke n yi pe yɛ̃
wo
tesẽ yɛ̃kuãn ne.
15 Pe koho n fuhu nawee- wãboo
ne.
16 Kaklaha- ya te n yãã pe tɛrsar
wo
tesẽ kapee- ter byɛ ne.
17 Pe sẽ nawee- le yrĩŋ kãnde wo
ye.
18 Pe sẽ n fya gɛ fya Yãhã na ye.»
19 Wo -sẽ cã, kãnde lii Yãhã le ta,
le cãã ta wii Yiifee- myaha na, wii
mpãy le le soho wo koho wo. Loo
nde na, wo saha yɛ̃ kuã wo laa pãã
nantãŋ ye; wo yai wo cã nawee-
ter byɛ ma kapeepyefa Yãhã yĩnde
na. 20 Mboo nawee, kãnde lii Yãhã
le ta, ma'a le yãŋ, ma ga kapee
wũhũ cã. Ye sẽ yãã, waa wee u
ga waha u ya waha Yãhã kãnde
wãyãr ne u sroŋ Yãhã yĩnde na ye.

Yãhã nawee- ta pe n sroŋ ke yĩnde na

21 Yagaa, Yãhã le yar nawee-
na pe ga waha pye mii pe sroŋ
ke yĩnde na. Kãnde lii le ta, le
kalaa wee loo na ye. Musa ma
suhu pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
ne, poo gɛ bii loo cãã yrũhũ yaha
wa Yãhã sabangbãŋ wo. 22 Loo
nde lii Yãhã le yar nawee- na, pe
ga waha pye mii pe sroŋ ke yĩnde
na le nde: Nawee- mpãy byɛ pe
Yesu Crise ta pe Yatɛr, poo me pe
sroŋ Yãhã yĩnde na. Le tãy pe ma
Yiifee- woo, pe wee Yiifee- woo,
Yãhã sẽ loo yãŋ ye. 23 Nawee-
byɛ kapee- pye, waa gɛ sẽ kuee
ye. Yãhã nayɔ̃r wee pe na nantãŋ
ye. 24 Yãhã laantãr flãhã tãy, ke pe
ta pe n sroŋ ke yĩnde na ke dyaŋ
Yesu Crise kãmay na; Yesu Crise
kẽ u wo par sya kapee- wãpyeŋ

* **3:9** 3.9 Koo fla na, Pɔl ma yee wii Yiifee-, le yĩntaha kẽ, Yiifee naa kẽ u ne. U sẽ yee u Yiifee-wãlɛ kãnde yãr ye.

yãmpar koho wo. 25 Woo kẽ Yãhã
u yãŋ yi, u n le sya u ntãŋ n woo.
U nawee- ter byɛ kapee- byɛ gbe
kãã pe yĩŋ na, ma ke ta u ya yĩŋ
wũhũ, ma koo wãpẽn draha byɛ
sya tãŋ. Mboo wii ma u wãku wĩĩ
nde sya cĩĩnde, ma kapee- byɛ yee
laha kãã wa ma yĩŋ na. Yãhã loo
nde pye ma yee, nawee- n le yãã
pe cã ke yɔ̃, ma maha sroŋ. Faale
cãã na, Yãhã bii tyii ke sẽ nawee-
pẽn pe kapee- wĩĩ na ye; wãyĩn
kẽ ke ba ke ya laam yĩn, koo kẽ.
26 Yagaa, Yãhã lii yar wo na, wo cã
ke sroŋ, ke maha n traha ke ta wo
n sroŋ ke yĩnde na. Mpãy byɛ pe
Yesu ta pe Yatɛr, ke pe ta pe n sroŋ
ke Yĩnde na.

27 Yãhã ke le ta ke dyaŋ, nawee
ga waha u ya sey la laa ne? Aye,
waa saha u ya sey laa gɛ ne ye.
Kãnde lii le ta, waa ma ne pye u
ga waha u ya waha le wãyãr ne
u sroŋ Yãhã yĩnde na, ufua ga ne
waha u ya sey. Yãhã -sẽ tɛrsaha
gaa ter ta nawee- kẽ pe waha sroŋ
ke yĩnde na. Koo tɛrsaha kẽ pe
Yesu ya ta pe Yatɛr. Loo nde na,
waa saha u ya sey laa ne ye. 28 Ye
sẽ yãã, nawee ma Yesu ta u Yatɛr,
koo kẽ u sroŋ Yãhã yĩnde na; le sẽ
nii mii kãnde lii le ta, u u ya waha
le wãyãr ne koo kẽ ye. 29 -Ye yãŋ,
Yãhã ma la pe Yiifee- poo ya wãŋ?
Ke wee la nawee- ter byɛ wãŋ?
Ãwã, ye cã ma yee ke ma nawee-
ter byɛ wãŋ. 30 Koo neŋ ya kẽ ke
ma Yãhã nawee- ter byɛ ye. Yiifee-
mpãy pe n kũũ, pe ma Yesu ta pe
Yatɛr, Yãhã ga pe ta pe n sroŋ ke
yĩnde na. Mpãy bya pe wee Yiifee-
ye, poo mpãy pe sẽ n kũũ ye, pe
ma Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã ga pe ta
pe n sroŋ ke yĩnde na. 31 Too Yesu
ta wo Yatɛr, le yĩntaha sẽ kẽ kãnde
lii le ta, yĩŋ wee le na nantãŋ ye.
N sẽ le syi pãã yãã ye. Too Yesu ta
wo Yatɛr, wo le yar, loo kãnde nde
ma yĩŋ ma sya ta tɛr.

4

Brama bii pye mii Yãhã n ba yee u sroŋ ke yĩnde na?

1 Wo ga waha lii pãã wo byɛ
faale wãdyaha Brama wĩĩ na, woo
wii u ma Yiifee- byɛ wãdyaha?
Yãhã bii nwa wãã u kẽ? 2 Brama
naa kayũhũ pye. Le ma ne pye
Yãhã loo yãŋ ma yee, Brama sroŋ
ke yĩnde na, u ne ga waha u ya
sey. Laa sẽ -sẽ wee nawee ye, tuu
ga waha u ya sey lii na Yãhã yaha
ye ye. 3 Ye sẽ yãã, Yãhã sabangbãŋ
gɛ laam wo le ma le yrũhũ yaha
ma yee:

«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr,
Yãhã n loo yãã ma yee,
Brama sroŋ ke yĩnde na.»

4 Nawee ma tẽn tẽ, u ga dããn
yãã. Pe u dãã ngii ne, le sẽ nii mii
wãyɔ̃ŋ kẽ pe yɔ̃ u na ma ke wãã
u kẽ ke dyaŋ ye: U yai u ke yãã.
5 Wii ma yee u sẽ koho taha yaha
kai- nkãy na u n pye ye, u ma -
sẽ Yãhã koo ta u Yatɛr, ma koho
taha yaha ke na ke laantãr ne, loo
ne le ga ta Yãhã n yee u sroŋ ke
yĩnde na. Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ
ke kapeepyefa byɛ ta pe n sroŋ ke
yĩnde na ke dyaŋ, le wee mii pe
yai loo ne koo kẽ ye. 6 Wo faale
wãdyaha Dawide bya naa n yee,
a mpãy pe sẽ yai Yãhã n dye pe ye
ye, Yãhã n nii dye pe ye, ma pe ta
pe n sroŋ ke yĩnde na ke dyaŋ, pe
wĩĩ n tãy. U yɛ̃ kaplãŋ kẽ ngĩĩ:

7 «Mpãy wĩĩ le n tãy,
poo me mpãy ne Yãhã kace
yaha
pe wãteepye wũhũ na,
ma maha pe kapee- gbe kãã
pe yĩŋ na ke kuãŋ ne.
8 Wii wĩĩ le n tãy,
woo kẽ wii ne Yãhã sẽ tyii
u kapee- na u yĩŋ na ye.»

9 Loo kayĩĩ nde ma la Yiifee- ya
wĩĩ, poo mpãy pe kũũ? Mpãy pe
wee Yiifee- ye, le ma poo bya wĩĩ.
Wo cã ma yee, Brama bii Yãhã ta
u Yatɛr, Yãhã n loo yãã ma yee

u sroŋ ke yĩnde na. 10 Koo cãã -
sẽ na, Brama bii kũũ, laa u sẽ bii
kũũ ye? Aye, cãã gii cãã na Yãhã
bii Brama yãã ma yee u sroŋ ke
yĩnde na, koo cãã na u sẽ bii kũũ
ye. 11 Loo nde kur ye, Yãhã n cã bii
yee, Brama n kũũ le n nii puhu u
na. Koo puhu nge n nii kayar, ke
le yar Yãhã naambiyãr le Brama
ne ma yee u sroŋ ke yĩnde na. U
bii Yãhã ta u Yatɛr, koo kẽ Yãhã
n yee u sroŋ. Koo cãã na, u sẽ
bii kũũ ye. Loo na, Brama nii
mpãy byɛ tuhufua pe wee Yiifee-
ye, ma -sẽ Yãhã ta pe Yatɛr, Yãhã
n yee pe bya sroŋ ke yĩnde na mii
Brama wãŋ ter syi dyaŋ, tuu sẽ
bii kũũ ye, Yãhã n yee u sroŋ ke
yĩnde na. 12 Ye maha cã, Brama
ma Yiifee- tuhufua. Brama tuu -
sẽ ma Yiifee- mpãy tuhufua, poo
me mpãy ne pe Yãhã ta pe Yatɛr
ma maha pe troho tãhã mii Brama
wãŋ syi dyaŋ, cãã gii cãã na tuu sẽ
bii kũũ ye.

Yãhã yɛ̃ tɛr mpãy ye pe ke ta pe Yatɛr

13 Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama ye tesẽ
u kur kuɛ pii ne, ma yee koo ga
kãntraha kur byɛ wãã pe kẽ ke
n nii pe wãŋ. Kãnde lii le ta, le
sẽ nii mii loo wãyãr ne le ta Yãhã
n yɛ̃ tɛr Brama ye ye; Brama naa
Yãhã yɛ̃ kaplãŋ sya cĩĩnde, loo ne
Yãhã n bii yee u sroŋ ke yĩnde na,
koo kẽ. 14 Kãnde lii le ta, mpãy
pe pe ya waha le wãyãr ne, le ma
ne pye poo me pe Yãhã klohodifa,
Yãhã wãta Yatɛr wĩĩ ga ne pye
wãwaha. Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde
saa ne waha pye ye. 15 Ye sẽ yãã,
kãnde lii le ta, loo kãnde nde kai-
wãteepye kẽ ke n pai Yãhã laam
wãwar ne; nawee waa wee u ga
waha u ya plãhã u ke kai- byɛ pye
naa n yɔ̃ kayi ne ye; koo kẽ ke -sẽ n
pai Yãhã laam wãwar ne. Kãnde
lii le ta, mpãy ter ma pye pe sẽ le
wĩĩ yãã luhu ye, waa saha yee pe
ma pe kãnde laa plaha ye. 16 Loo
ne mpãy pe Yãhã ta pe Yatɛr, poo
me pe ma Yãhã klohodifa. Ke
yɛ̃ wãtɛr wĩĩ n nii mii kayĩĩ dyaŋ
Yãhã le pye pe kẽ ke dyaŋ. Loo ne,
koo yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde n nii Brama
kur kuɛ pii byɛ wĩĩ. Le wee Yiifee-
ya wĩĩ ye, poo mpãy Yãhã kãnde lii
ta, ke le le soho pe koho wo. Le ma
mpãy bya wĩĩ pe wee Yiifee- ye,
ma -sẽ Yãhã ta pe Yatɛr, mii Brama
bii Yãhã ta u Yatɛr mii. Brama ma
wo byɛ tuhufua; loo ne le bii cãã
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:

17 «N ma yãŋ yi,
n ga ta ma kur kuɛ pii n syar,
pe ter n sya nihi kãntraha na,
ma n nii pe kur byɛ tuhufua.»

Brama nii wo byɛ tuhufua Yãhã
yĩnde na, Yãhã gii u ke ta u Yatɛr.
Yãhã yɛ̃ tɛr u ye kayĩĩ lii ne, u le
sya cĩĩnde. U bii cã ma yee, Yãhã
ga waha nakugu ta ke n yir gbã
wo, ke nii yrãŋ na gbaafa ye. U
maha bii cã ma yee, Yãhã kẽ ke
driyɛ̃ wãn ter byɛ tãhã, ngaa gɛ sẽ
pye ye. Ke naa n pãã wãpãã ya, te
wãn -sẽ nii n yi wãyiŋ ya. 18 Yãhã
bii yɛ̃ tɛr Brama ye lii ne, le kai
wãpyeŋ yugu ba tɛr Brama na. U
bii cã u saha koho taha yaha u ya
na loo kai- wãpye wĩĩ na ye, loo
naa byɛ ne u n sye ma koho taha
yaha le na, ma Yãhã ta u Yatɛr. U n
-sẽ nii nawee- ter busãã tuhufua.
Yãhã bii u cãã yar loo nde ne ma
yee, u kur kuɛ pii ga ba syar pe
nii mii yrompii dyaŋ pe syar mii.
19 Cãã gii cãã na Yãhã bii yɛ̃ tɛr
Brama ye, koo cãã na u pye dyɛ-
gbeebua syi ne, u bii cã ma yee
u ba lɛ tɛr syihi wãsee na; u cɔɔ
Sara bya bii tɛr syihi wãsee yaha.
Brama tuu sya loo fla yãã, u sẽ -sẽ
le Yãhã yɛ̃ kapãn miy yaha carle
gɛ ye. 20 U sẽ dur yi Yãhã kur
ye, ma laalaa pye ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ
na ye. U Yãhã miingbãŋ wãsey
goo n cã maha ta, kaa n taha u
Yãhã wãtaŋ na u Yatɛr, u n fãnga
yãã. 21 U maha le sroŋ sya cĩĩnde
ma yee, Yãhã ma yɛ̃ tɛr lii ne, le

wãpyeŋ fãnga ma ke ye. 22 Brama
bii Yãhã ta u Yatɛr koo syi dyaŋ,
loo ne Yãhã n yee u sroŋ ke yĩnde
na.
23 Le yrũhũ yaha Yãhã sa-
bangbãŋ wo ma yee, Brama Yãhã
ta u Yatɛr koo kẽ Yãhã n yee u
sroŋ. Le sẽ yrũhũ Brama woo ya
wĩĩ na ye, 24 le yrũhũ wo bya wĩĩ
na. Yãhã ga ba yee wo bya sroŋ ke
yĩnde na, wii mpãy too ke ta wo
Yatɛr, ma cã koo kẽ ke wo Yĩŋfua
Yesu ta u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye. 25 U yi napee-
kẽ, u n le sya ma ku, ma wo kapee-
laha kãã wo yĩŋ na. Yãhã n u ta u
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. Yãhã loo pye ma -sẽ yee
wo sroŋ ke yĩnde na Yesu kãmay
na.

5

Kayũhũ nkãy kẽ, mpãy pe sroŋ Yãhã yĩnde na, pe ke yãã

1 Too mii, yagaa wo sroŋ ke
yĩnde na wo Yesu wãta wo Yatɛr
wĩĩ na, yrĩŋ ma wo nsoho wo
yagaa Yãhã ne, wo Yĩŋfua Yesu
Crise kãmay na. 2 Yesu Crise woo
kẽ, u kãnde yi wo kẽ, wo n waha
Yãhã laantãr cã. Too Yesu ta wo
Yatɛr, wo loo kayĩĩ nde yãã, ma le
yigi kluɛ sĩĩ. Too koho taha yaha
le na ma cã, Yãhã ga ba wo ta wo n
niisayũhũ fla yãã ke wãŋ syi dyaŋ,
wo nuhu di loo nde ne. 3 Loo ya
sẽ ne ye, wãfãy gɛ ma sya pye wo
na, wo nuhu di le ne. Ye sẽ yãã,
wo cã wo ma wãfãy yãã, waa cã
waa wii plãhã le Yesu kãnde wo
mii. 4 Wo ma -sẽ wii plãhã ma
kuee yai tãŋ le Yesu kãnde wo, wo
ga waha yia wãtãnyãŋ wũhũ byɛ
na. Wo ma -sẽ yia, waa koho taha
yaha kayũhũ nkãy byɛ na, Yesu ke
pye wo kẽ. 5 Yãhã Yrã lii Yãhã le
le wo laam wo, le Yãhã laam ter
wãã wo kẽ wo n waha cã wo ntãŋ
dye Yãhã tãy, cĩĩnde. Loo ne, wo
cã ma yee, too koho taha yaha lii
na, le saa yi wãwaha ye, le ga pye.
6 Faale na, fãnga sẽ pye wo ye
laantor ne ye. Yãhã ke bii yaliile
ta, loo yale le ba nɔ, Yesu n pa ma
ba ku wo wĩĩ na, wii mpãy too sẽ
naa Yãhã myaha gboho ye. 7 Le
ma nii laa dyaŋ, waa ga waha le
sya la u gbã ku u nampyeŋ wĩĩ na,
u nampyeŋ wii u le kãnde kataŋ
yãr? Nde wãpye wĩĩ sroŋ war. Le
ma pye mii wii syi dyaŋ u laantãr
gboho, laa na waa ga waha le sya
u gbã ku woosyifua wĩĩ na. 8 Wii
too -sẽ pye kapeepyefa, Yãhã ta
Yesu Crise n gbã ku wo kapee- wĩĩ
na. Yãhã loo nde pye ma le yar
wo na ma yee, wo ntãŋ sroŋ dye
ke tãy. 9 Yesu Crise ntãŋ woo wo
kapee- wĩĩ na; tuu ku wo wĩĩ na
ke syi, Yãhã yee wo sroŋ ke yĩnde
na. Yesu Crise tuu wo ta wo n
sroŋ Yãhã yĩnde na, yagaa wo le
cã laha ma yee, u ga maha ba Yãhã
ncafũhũ syii kãã wo na. 10 Faale
na, wo pye Yãhã napĩĩ-, ke n ta ke
Dya n ku wo wĩĩ na, ma wo wãã le
ke ne. Yagaa, too wãã le Yãhã ne,
wo le cã laha ma yee, u Dya tuu yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye, u ga wo sya yaha wo kuãŋ ne.
11 Loo ya sẽ ne ye. Yesu tuu wo
wãã le Yãhã ne, wo seefar le ke
ne, ma nuhu di ke wĩĩ na. Yesu kẽ
u ta wo nuhu di.

Dama wĩĩ Yesu Crise wĩĩ ne

12 Faale cãã na, nawee nen wii
tuu cãã kapee pye, u myaha Dama.
Loo ne le ta kapee- wãpyeŋ n cããŋ
dye driyɛ̃ nge wo. Kapee- wãpye
wĩĩ ne le ta nawee- n nii n ku.
Nawee- byɛ kapee- pye, loo ne pe
n nii n ku. 13 Cãã gii cãã na Yãhã
sẽ bii ke kãnde ta wa ma le yar
Musa na ye, nawee- naa kapee-
pye driyɛ̃ nge wo. Kãnde lii le ta,
le ma yee le wee ye, wãpẽn wee
kapee- wãpyeŋ na ye. 14 Loo naa
byɛ ne, ma gbe Dama cãã na, ma
sya ba waa Musa cãã na, gbã pye
nawee- byɛ yĩŋ na. Ma wãã le
mpãy byɛ ne, pe kapee- sẽ ba pee

mii Dama wĩĩ dyaŋ tuu bii Yãhã yɛ̃ kapãn miy yaha ye.

Dama wĩĩ waa wĩĩ tay, wii u wãpa wĩĩ ba cã yaha wa driyɛ̃ wo; woo kẽ Yesu Crise ne. 15 Pe syãm wĩĩ wee wãcɛŋ ye. Dama tuu kapee lii pye, le wee mii kayĩĩ lii dyaŋ Yãhã le wãã wo kẽ ke dyaŋ ye. Dama woo nawee nen ya kapee wãpye wĩĩ ta nawee- byɛ n ku. Yãhã laantãr -sẽ gboho, kacãn wee ye. Ke ke kayĩĩ wãã nawee-byɛ kẽ ke dyaŋ, Yesu Crise woo nawee nen ya kãmay na. 16 Le Yãhã kayĩĩ wĩĩ maha wee wãcɛŋ u Dama kapee wĩĩ ne ye; nawee nen ya kapee wãpyeŋ pa wãpẽn ne; kayĩĩ lii le -sẽ wãã ke dyaŋ, le wĩĩ ne nawee- byɛ ma sya kapee-pye, Yãhã ga yee pe sroŋ ke yĩnde na. 17 Cĩĩnde ne, nawee nen ya kapee wãpyeŋ ta, gbã wãku n nii nawee- byɛ yĩŋ na. Lii le -sẽ sroŋ ma cĩĩnde, loo ne Yesu Crise nen ya wĩĩ ne: Mpãy byɛ pe Yãhã laantãr cã, pe ke kayĩĩ yãã gboho. Yãhã maha kayĩĩ nde wãã pe kẽ ke dyaŋ ma yee pe sroŋ ke yĩnde na. Yesu Crise kãmay na, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye, pe ga ba le yãã, pe sya nii yĩŋ na Yesu Crise ne. 18 Lii le ma, Dama woo nawee nen ya kapee wãpyeŋ le ta, nawee- byɛ n wãpẽn yãã mii, Yesu Crise nen ya kasroŋ wãpyeŋ ta, nawee- byɛ ga waha kapee- foho wãkuaŋ yãã pe kapee-wĩĩ na koo syi, pe cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye. 19 Ye sẽ yãã, nawee nen ya Yãhã yɛ̃ kapãn wãmiyaha ta, nawee- byɛ kapee-pye. Koo syi ya dyaŋ, nawee nen ya Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ ta, nawee- byɛ ga waha sroŋ Yãhã yĩnde na.

20 Yãhã ke kãnde ta, ma yee nawee- n le war pe cã kai- nkãy wãpyeŋ koo ke ma kapee-, pe kapee- fãnga cã, pe maha cã kapee- ter nihi. Kapee- wãpyeŋ ma -sẽ syar mii, Yãhã laantãr ga syar, te ta tɛr koo yaha. 21 Ye sẽ yãã, kapee- wãpyeŋ fãnga ta, nawee- n ku. Wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na, Yãhã laantãr -sẽ maha ta nawee- byɛ ga waha sroŋ ke yĩnde na pe cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na ye.

6

-Too naa wo troho tãhã le kãnfuɛ̃ wo!

1 Yagaa, le sẽ nii la mii wo yai wo naa kapee- koo pye, kaa naa n taha Yãhã laantãr na? 2 Aye, yii gɛ cã, le saha pye ke syi ye! Kapee-wãpye wĩĩ kuɛ ye, le ma mii wo ku, ma cããŋ wii na kapee- ne. Le nii ke syi, wo ga maha pye mii wo dye kuee kapee- wãpyeŋ wo? 3 Too tãã yi loho wo Yesu Crise myaha na, loo nde le yar ma yee wo seefar le Yesu ne. Le yĩntaha kẽ, wo wãtããyi le yar ma yee wo bya wãã le ku Yesu Crise ne. 4 Too ba tãã yi loho wo, le nii mii wo bya ku pe n wo le gbĩĩ wo Yesu Crise wãŋ syi dyaŋ, Yãhã n wo bya ta wo n yir gbã wo mii, ke Yesu Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na ke fãngangbãŋ kãmay na mii syi dyaŋ. Ke wo ta wo n yir gbã wo, ma yee wo naa wo troho tãhã ke kãnfuɛ̃ wo.

5 Ye sẽ yãã, too -sẽ Yesu Crise gbã ter ku, loo nde ta woo tesẽ wii ne, wo gbra wii na mii katyir sĩĩ dyaŋ te wãã fĩy nnempuai nen na. Wo ma nii u ne koo syi, wo bya ga ba yir gbã wo u wãŋ syi dyaŋ, wo nii yrãŋ na u ne. 6 Wo yai wo cã wo yee, Yesu tuu ba kuey mar boo trã na, le yĩntaha kẽ, too pye kapeepyefa faale wo, wo faale troho wãtãhã ter bya kẽ ke kuey mar boo Yesu ne trã na. Le nii mii wo kapee- wãpyeŋ laampee-me pe boo pye klaha- tãŋ, kapee-wãpyeŋ fãnga saha yia wo na nantãŋ ye. 7 Ye sẽ yãã, wii tuu ku wa, kapee- wãpye wĩĩ saha nii u yĩŋfua, u n naa n luhu kapee-

ye nantãŋ ye. 8 Wo ma ku Yãhã
Yĩndefua Crise ne, wo cã wo ga
ba wãã nii yrãŋ na u ne. 9 Wo cã
ma yee, Crise tuu yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye, u saa
ku nantãŋ ye. Gbã fãnga saha yia
u na nantãŋ ye. 10 Tuu ku, u ku
kapee- wãpye wĩĩ na tɛhɛ nen u
kuãŋ ne. Yagaa, u yir gbã wo ma
nii yrãŋ na Yãhã miingbãŋ wãsey
myaha na. 11 Loo ne, ye yai ye naa
yii yãŋ mii ye ku kapee- wãpyeŋ
kuɛ ye. Ye ma yrãŋ na yagaa, ma
nii Yãhã wãm Yesu Crise kãmay
na.
12 Le nii ke syi, ye ma syi ye tyii
kapee- wãpyeŋ fãnga n yia ye na
ye. Kapee- nkãy ke n tãy ye kadye
ye, ye ma syi ye ke wĩĩ le naa n
yaha ye laam wo ye, ye ma syi
ye naa n luhu ke ye ye. 13 Ye ma
syi ye ye kadye teebɛhɛ ta ye naa
kapee- pye ke ne ye, ye ma syi ye
ke ta kapee- wãpye wãn ye. Faale
na ye pye mii nakur dyaŋ, yagaa
tee -sẽ nii yrãŋ na, ye yai ye yii
le soho Yãhã koho wo, ye kadye
teebɛhɛ byɛ ne ke n nii kayũhũ
wãpye wãn. 14 Ye ga waha loo
nde pye. Ye sẽ yãã, kãnde lii le ta,
ye wee le fãnga koho wo nantãŋ
ye, koo gii ke n pai ye wãpẽn wĩĩ
ne. Yagaa, ye ma Yãhã laantãr roo
koho wo, ke ye ta ye n sroŋ ke
yĩnde na; loo ne kapee wãpyeŋ
saha yia ye na nantãŋ ye.

Wo ma wii woo yãmpuai?

15 Kãnde lii le ta, wo wee le koho
wo nantãŋ ye, wo ma Yãhã laantãr
roo koho wo yagaa. Laa na, waa
ga waha yee, le ma pye ke dyaŋ
yagaa, nawee ga waha kapee pye,
laa wee le na ye. Aye, le wee koo
syi ye.
16 Ye cã ma yee, ye ma nii
waa laam wũhũ koo pye, ye nii
wa woofua yãmpuai. Ye ma nii
kapee- pye, ye ma kapee- wãpyeŋ
yãmpuai, kapee- -sẽ n gaha ye ne
gbã kuɛ ye. Ye ma -sẽ pye ye Yãhã
laam wũhũ pye yalebyɛ, ye ma
Yãhã yãmpuai, ke ga yee ye sroŋ
ke yĩnde na. 17 Faale na, ye pye
kapee- wãpyeŋ yãmpuai, ma naa
kapee- pye. Yagaa, ye Yãhã cĩĩnde
wũhũ sya ma ke le yaha ye laam
wo, ma nii n luhu Yãhã ya ye; -too
naa Yãhã sey loo nde wĩĩ na! 18 Ye
sẽ yãã, Yesu ye sya kãã kapee-
wãpyeŋ fãnga koho wo, ye n nii
Yãhã yãmpuai ma nii n sroŋ ye
kãnkai- byɛ wo. 19 Ye laam kacãn
sẽ lɛ wa ye, koo ra n katɛ- ta ma
nii ye klaha cĩĩnde wũhũ ne. Faale
na, ye ba ye kadye teebɛhɛ byɛ
ta ma naa kai- nkãy pye ke sẽ yɔ̃
ye, tesẽ kapee- ter byɛ ne. Ye naa
loo nde pye ye laam fãnga byɛ ne
ma ye kadye muãy tãŋ kapee- wo.
Yagaa, -ye maha ye laam fãnga
byɛ ta ye kadye teebɛhɛ byɛ ne,
ye naa kai- nkãy koo pye ke sroŋ
Yãhã yĩnde na, ye nii kla gii syi
dyaŋ ke laha kãnkai- byɛ wo ma
nii Yãhã wãŋ.
20 Ye sẽ yãã, faale na, tee
pye kapee- wãpyeŋ yãmpuai, kai-
nkãy ke yɔ̃, koo sẽ kẽ ke naa ye
troho wãtãhã sroŋ ye kẽ ye. 21 Tee
naa ke kapee- pye, ye ba naa nwa
woo yãã ke na? Koo kai- ngĩĩ kẽ,
ke fyar yigi ye kẽ nanga per wo. Ye
cã ma yee koo syi kai- ngĩĩ pyefa
yai gbã ne. 22 Yagaa, tee -sẽ sya
kãã kapee- wãpyeŋ fãnga koho
wo, ma nii Yãhã yãmpa, ye kayĩĩ
lii yãã le na loo ne nde: Yagaa,
ye laha ye kãnkai- byɛ wo ma nii
Yãhã wãm; Yãhã ga cĩĩnde yrã
wãã ye kẽ, lii wãkuayãã wee le
na ye. 23 Ye sẽ yãã, kapeepyefua
dããn ne gbã ne. Wii mpãy too -
sẽ seefar le wo Yĩŋfua Yesu Crise
ne, Yãhã ga kayĩĩ laa wãã wo kẽ ke
dyaŋ ke laantãr na. Loo kayĩĩ ne
cĩĩnde yrã lii ne lii wãkuayãã wee
le na ye.

7

Kãnde lii le ta wo wee le fãnga

koho wo nantãŋ ye

1 Wo nna, kãnde lii le ta, yii
mpãy tee le wĩĩ cã, n ga nde pãã
ye ye: Ye cã ma yee, kãnde lii le
ta nawee yai u naa le yãr; nawee
wii syi u ma yrãŋ na, u sẽ ku wa
ye, woo wĩĩ ne. 2 Le ma mii cɔɔ
wãŋ syi dyaŋ u puai ne. U wãsyaŋ
kãnde na, u sẽ yai u u puai yaha
yrãŋ na u ka naa waa ye, mii u
puai sẽ ku wa ye. U puai ma -
sẽ ku, kãnde laa ter maha wee
nantãŋ lii le ga waha u cɔɔ gbra u
puai na ye. Loo na, u cɔɔ ga waha
naa waa gbe yagaa. 3 U puai ma
yee u sẽ ku wa ye, u n tɛr ma ga
naa waa gbe, u kapee pye u puai
na. U puai ma -sẽ ku wa, kãnde
laa ter wee nantãŋ lii le ga waha
yɛr tã u cɔɔ na ye. Yagaa, u cɔɔ
ma pra, u ga waha naa waa gbe,
kapee wee le na ye.

4 Wo nna, ye wĩĩ bya ma koo
syi dyaŋ. Kãnde lii le ta, ye pye
le fãnga koho wo. Yãhã Yĩndefua
Crise tuu gbã mpãy ku, le ma mii
ye bya wãã le ku u ne, ye wee
nantãŋ le kãnde fãnga koho wo
ye. Ye ma Crise woo koho wo
yagaa, woo wii Yãhã u ta u n yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. Yagaa, too ma Crise woo koho
wo, wo ga naa tẽyĩĩ tẽ Yãhã kẽ, tẽn
lii syi le ga pii sa gboho. 5 Ye sẽ
yãã, faale na too naa kai- nkãy ya
pye ke n tãy wo ye, kãnde lii le
ta, le le yar wo na, wo n cã kapee-
kẽ ke ne. Loo nde n ta ke wãpye
laam n cã maha wo yigi wo n nii
kapee- pye, ma -sẽ nii nakur draha
wo. 6 Yagaa, too -sẽ nii mii wo wãã
le ku Yesu ne, kãnde lii le ta le sẽ
maha wo ta kapee wãpye laam n
waha wo yigi mii faale dyaŋ ye.
Koo syi kẽ, wo ga naa tẽn tẽ Yãhã
kẽ loo kãnyĩĩ nde wĩĩ na, Yãhã Yrã
Fãnga kãmay na. Le faale kãnlɛ
wĩĩ lii wo naa tẽn tẽ Yãhã kẽ, le sẽ
n tɔ̃r nantãŋ ye.

Kãnde lii le ta, loo tesẽ kapee wãpyeŋ ne

7 Yagaa, wo ga waha yee la,
kãnde lii le ta, le ma kapee? Aye
rɛhɛ! Kãnde lii Yãhã le ta, loo ne
le ta ra n cã kai- nkãy wãpyeŋ kẽ
ke ma kapee-. Ye sẽ yãã, kãnde lii
Yãhã le ta, le ma ne yee le sẽ yee
nawee sẽ yai u naa yĩnde pye ye,
n saa ne cã n yee yĩnde wãpyeŋ
ma kapee laa ye. 8 Kãnde lii le
ta, yaliile le -sẽ ra yar kai- nkãy
wãpyeŋ ma kapee-, kapee- n yia
ra na, ta n yãã ke kai- byɛ wãpye
laam ke ra yigi, ta n nii yĩnde pye
ke byɛ na. Ye sẽ yãã, kãnde lii
le ta, le sẽ ba pye wa ye, kapee-
wãpye laam fãnga sẽ ba gboho ye.
9 Faale na, kãnde lii le ta, tẽ sẽ ba
le cã wa ye, n naa nii yãŋ nawee
wii syi draha wo u ma yrãŋ na. Tẽ
-sẽ ba cã wa kai- nkãy wãpyeŋ koo
ke ma kapee-, ta n yãã kapee- yia
ra na, ke wãpye laam n ta yigi. Ta
n nii yãã nakugu draha wo Yãhã
yĩnde na. 10 Kãnde lii Yãhã le ta,
le yi ma yee, le wo troho wãtãhã
sroŋ wo n kuee yrãŋ na. Le -sẽ
ta ndoo n ku. 11 Ye sẽ yãã, kãnde
lii le ta, tẽ ba le cã, ma cã kai-
nkãy wãpyeŋ koo ke ma kapee-
, ke kapee- wãpye laam n -sẽ ra
yigi, ma ra wlaŋ le kapee- wo, ma
ra ta ta n nii nakugu wãŋ syi Yãhã
yĩnde na. 12 Kãnde lii le ta, Yãhã
kẽ ke le yi. Ke kaplãŋ byɛ ma
Yãhã wũhũ. Ke sroŋ, ma maha
yɔ̃. 13 Kai lii le ma kayĩĩ, loo la
le maha ra ta ra n ku? Le saha
pye loo ye. Kapee- wãpyeŋ koo
kẽ, ke ra ta ra n ku Yãhã yĩnde
na. Kapee wãpyeŋ le ya yĩntaha
yar yagaa gbaa na; le Yãhã kãnde
lii le ma kayĩĩ, kapee wãpyeŋ loo
ta ma ndoo ta ra n ku. Loo nde le
yar wo na ma yee, kapee wãpyeŋ
ma kapihi, kacãn wee le wãpee na
ye.

Wo ma kapee wãpyeŋ nsoho wo kayĩĩ ne

14 Wo cã ma yee, kãnde lii le ta,
Yãhã Yrã fãnga ma le na. Ndoo -
sẽ nwo, nawee ya kẽ ra ne, ma nii
kapee- wãpyeŋ yãmpuai. 15 N lii
pye, n sẽ le war ye: Ye sẽ yãã, kai-
nkãy ke wãpye wĩĩ ma ra laam
wo, koo sẽ kẽ tẽ n pye ye; kai- nkãy
ke wĩĩ fũhũ ra ye, koo kẽ tẽ n pye.
16 Kãnde lii le ta, le wãyãr wĩĩ ma
pye ra laam wo, n ma sya yee n
sẽ waha yia ma le pye ye, n cã le
kãnde yɔ̃. 17 Loo na, ndoo laam
wĩĩ sẽ ne le ra ta ra n kapee pye
ye, kapee lii le ma wa ra laam wo,
loo fãnga ne le koo ngĩĩ byɛ pye.
18 Ye sẽ yãã, n cã ma yee, tẽ ma wa
nawee, kayũhũ dugu wee ra na ye.
Kayũhũ wãpye wĩĩ le sya ma ra
laam wo, ke wãpyeŋ fãnga wee ra
ye ye. 19 Kayũhũ nkãy ke wãpye
wĩĩ ma ra laam wo, koo sẽ kẽ tẽ
n pye ye; kapee- nkãy ke wãpye
wĩĩ wee ra laam wo ye, koo -sẽ kẽ
tẽ n pye. 20 Kai lii wãpye wĩĩ ma
yee le wee ra laam wo ye, n ma -sẽ
le pye, ndoo gɛ sẽ kẽ n le pye ye.
Kapee lii le ma wa ra laam wo, loo
fãnga ne le koo pye.

21 Yagaa, n cã le ma mii syi dyaŋ:
N ma yee n ga kayĩĩ pye, n ga yãã
kapee ya tẽ ga waha pye. 22 Ta
laam wo, kãnde lii Yãhã le ta,
le wĩĩ n tãy ra ye. 23 Ta kadye
teebɛhɛ byɛ n luhu kãnde laa ter
ye, le yɛr n tã le Yãhã kãnde na,
loo lii le yɔ̃ ra laam wo. Loo kãnde
laa ter nde maha ra ta, ra n nii
kapee- wãpyeŋ kãnde yãmpuai,
kapee- wãpyeŋ kãnde lii le ma ta
kadye teebɛhɛ byɛ wo. 24 Ta wĩĩ
pee cĩĩnde! Yoo ga ra sya yaha
ta kadye koho wo, ta kadye gii
ke kapee- pye, kapee- nkãy ke n
pai gbã ne? 25 N syaha wãã Yãhã
kẽ, ke ra sya yaha wo Yĩŋfua Yesu
Crise kãmay na.

Yagaa, n cã n ma mii syi dyaŋ.
N ma nii yãŋ, n ga cã kãnde lii
Yãhã le ta, le wĩĩ n tãy ra ye. Tẽ
-sẽ ma wa nawee, kãnde laa ter
ma ta kadye teebɛhɛ wo, ma ra
ta ra n nii kapee- wãpyeŋ kãnde
yãmpuai.

8

Yãhã Yrã Fãnga lii pye wo laam wo?

1 Yãhã ke wo ta wo n sroŋ ke
yĩnde na Yesu wãku kãmay na,
loo nde na, mpãy pe seefar le Yesu
Crise ne, pe saa wãpẽn yãã yãã
nantãŋ ye.

2 Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã Fãnga lii le
cĩĩnde yrã wãã mpãy kẽ pe seefar
le Yesu ne, koo kẽ ke ra tyĩn sya
kapee- wãpyeŋ fãnga koho wo,
ma suhu gbã ne. 3 Kãnde lii le ta,
wo sẽ waha yia ma naa le yãr ye.
Koo kẽ, le sẽ waha yia ma kapee-
wãpyeŋ fãnga pye klaha- wo na
ye. Kãnde lii le ta, le sẽ waha yia
lii na ye, Yãhã loo pye wo kẽ ke
Dya wãnɔwãã ne driyɛ̃ wo. Ke
Dya n pa driyɛ̃ wo nawee kadye
ne mii wii kapeepyefa dyaŋ, ma
ba ku wo kapee- wĩĩ na. Kapee-
nkãy too pye, Yãhã koo wãpẽn
draha gbe, ma ke taha Yesu yĩŋ na.
4 Yãhã loo pye ma yee ke kãnde lii
ta, le lii yar ma yee loo le sroŋ,
loo ga waha pye Yesu kãmay na.
Loo na, wo ga sroŋ ke yĩnde na
le kãnde kuɛ ye. Yãhã Yrã ne le
wo troho wãtãhã sroŋ yagaa, wo
koho fãnga sẽ kẽ ye.

5 Mpãy, pe laampee- wũhũ kẽ ke
pe troho wãtãhã sroŋ, pe ma pe
ya laam wũhũ wãkɛ na yalebyɛ.
Mpãy pe tyii Yãhã Yrã n nii pe
troho wãtãhã sroŋ pe kẽ, poo ma
Yãhã Yrã laam wũhũ wãkɛ na
yalebyɛ. 6 Mpãy pe ma pe ya laam
wũhũ wãkɛ na yalebyɛ, gbã ma
poo wĩĩ. Mpãy pe -sẽ ma Yãhã
Yrã laam wũhũ wãkɛ na yalebyɛ,
poo ga cĩĩnde yrã yãã yrĩŋ ne.
7 Mpãy pe pe ya laam wũhũ ya
pye yalebyɛ, pe ma Yãhã napĩĩ-.
Kãnde lii Yãhã le ta, pe le sye. Pe
saha luhu gɛ luhu le ye ye. 8 Mpãy

pe pe ya laam kãnde yãr, pe pyer
sẽ n tãy Yãhã ye ye.

9 Yii poo na, ye sẽ ye troho
tãhã ye laam wãtãhã ye, Yãhã Yrã
Fãnga le ma ye laam wo, ye ye
troho tãhã mii Yãhã Yrã le yar ye
na mii. Wii woo, Yesu Crise Yrã
Fãnga wee u laam wo ye, ufua
wee Yesu Crise wũũ ye. 10 Tee
sya mii ye kadye yai gbã wãku ne
ye kapee- wĩĩ na, Yãhã Yĩndefua
Crise wĩĩ ma pye ye laam wo, ye
yrã ga maha ba nii yrãŋ na le kuãŋ
ne. Yãhã yee, ye sroŋ ke yĩnde na,
koo kẽ. 11 Yãhã Yrã ma -sẽ pye
ye laam wo, ye kadye gii ke yai
gbã ne, Yãhã ga ba ke ta ke n yir
gbã wo ke dur ba yrãŋ na ke Yrã
kãmay na. Ye sẽ yãã, koo Yãhã
kẽ ke Yesu Crise ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
12 Wo nna, le nii ke syi, wo yai wo
naa wo troho tãhã mii Yãhã Yrã le
yar wo na mii, ma yee too tyii wii
laam wũhũ wãpyeŋ koo na. 13 Ye
sẽ yãã, ye ma nii yii laam wũhũ
koo pye, ye ga ku. Ye ma -sẽ nii ye
troho tãhã, mii Yãhã Yrã le yar ye
na mii, ma ye laangapeer yi kãã ye
laam wo gbɛgbɛ, ye ga cĩĩnde yrã
yãã. 14 Mpãy byɛ pe ma Yãhã Yrã
ne le pe troho wãtãhã sroŋ, pe ma
Yãhã pii. 15 Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã lii
Yãhã le le ye laam wo, loo sẽ ye ta
ngaa yãmpuai ma maha ntãncɛr
le ye laam wo ye. Loo Yãhã Yrã
nde ye ta ye n nii Yãhã pii, loo
ne wo byɛ ga waha Yãhã yee wo
Tuhufua, wo yĩmbui yir wo yee:
«Ta Tuhufua». 16 Yãhã Yrã gɛ le
yar wo na wo laam wo wo n le cã
ma yee, Yãhã pii me wo ne. 17 Too
nii ke pii, ke yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy
wãwãã ne ke nawee- kẽ, wo bya
ga ke yãã mii Yãhã Yĩndefua Crise
ke yãã mii. Ye sẽ yãã, wo bya
ma nii wãfãy yãã u ne, wo ga ba
miingbãŋ yãã u wãŋ syi dyaŋ.

Kayũhũ nkãy ke n pai

18 N cã, wãfãy tii byɛ too n fãy
driyɛ̃ nge wo, te kloŋ te sẽ n tãn
gɛ tãn nayɔ̃r rii ne too ga ba yãã
sukũhũ gaa laam wo ye. 19 Per gaa
ma ke n pai, koo per na Yãhã ga ba
ke pii nayɔ̃r yar gbaa na, nawee-
byɛ n ke yãã yĩnde ne. Wãn tii
byɛ Yãhã te tãhã, koo per wãyãã
laam te byɛ yigi. 20 Ye sẽ yãã, wãn
tii byɛ Yãhã te tãhã, te byɛ ma
gbã koho wo. Too sẽ kẽ te te ya
ta gbã koho wo ye, Yãhã kẽ ke te
ta ke syi. Ke sẽ -sẽ yee te kuee
yai tãŋ ke syi ye. Te koho taha
yaha per gii na, Yãhã ga ba ke pii
nayɔ̃r yar. 21 Te koho taha yaha
lii na, loo ne nde: Yãhã ga ba te
yi kãã gbã fãnga koho wo, te n
Yãhã nayɔ̃r ter yãã, te saa maha
pye yãã ngaa ter fãnga koho wo
nantãŋ ye, mii Yãhã pii wãŋ syi
dyaŋ. 22 Wo byɛ cã ma yee, ma sya
ba waa nanga per na, driyɛ̃ wãn
byɛ n sĩĩ wãfãy koho wo, mii cɔɔ
dyaŋ lai u yigi u n ga see ma nii
n sĩĩ wãfãy koho wo mii. 23 Driyɛ̃
wãn ya sẽ ne ye: Wii mpãy too
Yãhã Yrã yãã wa ke Yãhã kayũhũ
yaha ye, loo n nii le wãcir, wii gɛ
n sĩĩ wo laam wo, ma yee Yãhã ke
wo ta farfar wo n nii ke pii wo
kuãŋ ne, wo kadye ma n maha
pye wãfãy gaa ter fãnga koho wo
nantãŋ ye. 24 Wo cã Yãhã wo sya
yaha wa, wo sẽ -sẽ wo wãsyayaha
kayũhũ byɛ yãã wa yĩnde gɛ ne ye,
wo koho taha yaha ke na. Mboo
nawee, taa koho taha yaha lii na,
ma'a le yãã wa yĩnde ne, ma saha
yee nantãŋ ma koho taha yaha le
na ye. Waa ma la, u ma le kai yãã
yĩnde ne, u maha yee woo koho
taha yaha le na? 25 Kai lii too sẽ
le yãã yĩnde ne ye, wo ma koho
taha yaha le na, wo yai wo naa le
kai sẽŋ laanyĩn ne.

26 Yãhã Yrã bya maha koho le
wo ye yalebyɛ, fãnga wee wo na
ye, koo kẽ. Ye sẽ yãã, kai- nkãy
ke yai wo ke nar Yãhã ye, wo sẽ

ke cã ye. Yãhã Yrã -sẽ ma le n
pãã Yãhã ye wo draha wo, ma ke
nar kaplãŋ nkãy ne, ke yĩŋ wũhũ
gbaha tɛr, ke saha cã tɔ̃r yɛ̃ kaplãŋ
ya ne ye. 27 Yãhã ke -sẽ nawee-
laam wũhũ war, ke maha Yãhã
Yrã laam wũhũ cã. Kai lii Yãhã
Yrã n pãã Yãhã ye, Yãhã loo byɛ
cã. Kai- nkãy ke yɔ̃ Yãhã ye ma
maha n tãy ke ye, koo kẽ Yãhã Yrã
n pãã Yãhã ye, mpãy wĩĩ na pe ma
koo wãm.

Kacãn wee wo ntãŋ wãdyeŋ na Yãhã tãy ye

28 Mpãy Yãhã wĩĩ gboho pe laam
wo, kai- nkãy byɛ ke pe dye, Yãhã
n ta ke n yi wãyũhũ na. Poo mpãy
Yãhã wĩĩ gboho pe laam wo, poo
me Yãhã pe yee yi pe nii ke wãm.
29 Ye sẽ yãã, mpãy byɛ Yãhã pe
laam wĩĩ yãŋ ma pe cãã yãŋ yi, ke
yee pe nii ke Dya wãŋ syi dyaŋ,
ke Dya n nii poo nabuar mii byɛ
lɛfua. 30 Mpãy Yãhã ba pe cãã yãŋ
yi ta, ke pe yee pe nii ke wãm. Ke
-sẽ mpãy yee pe nii ke wãm, ke pe
ta pe n sroŋ ke yĩnde na. Ke -sẽ
mpãy ta pe n sroŋ ke yĩnde na, ke
poo ta wa ke niisayũhũ fla wo.

31 Lii ya too ga maha pãã, loo ne
nde: Yãhã ke ma wa wo ne, yoo
ga waha laa pye wo na? 32 Ke sẽ
sye gɛ sye ke ya koho Dya wãkẽ na
ye; ke ke Dya ta u n ku wo byɛ wĩĩ
na. Ke -sẽ loo pye, ye cã ma yee ke
ga ba kai- byɛ wãã tãŋ wo kẽ Yesu
ne. 33 Yãhã ke wii mpãy yãŋ yi,
waa ter saha yee wo sẽ n sroŋ ye,
Yãhã yee wa wo sroŋ ke yĩnde na.
34 Yoo ga waha yee wo yai wãpẽn
gaa ter ne? Woofua wee ye. Yesu
Crise ku wa wo wãpẽn wĩĩ na. Loo
ya sẽ maha ne ye, u yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Yagaa
u ma u nii Yãhã kãndigi koho kuɛ
ye kai- byɛ yĩŋ na, ma nii Yãhã nar
wo kẽ.

35 Nwa syi ma, ke ga waha dye
wo nsoho wo Yesu ne, ke wo ntãŋ
yi kãã wo nsoho wo u ne? Wãfãy
saha yia ye, ntãncɛr saha yia, wo
wãnuhu Yesu wĩĩ na, loo saha yia,
fãã ma suhu nawãn ne, te saha
yia. Kapee- ma sya wo dye, pe
ma sya wo boo Yesu wĩĩ na, koo
ngĩĩ saha wo cããŋ wii na Yesu ne,
wo ntãŋ saa dye u tãy ye. 36 Koo
wãfãy ngĩĩ byɛ wĩĩ gɛ ne le bii cãã
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:

«Ma wĩĩ ta,
pe wo kɛ wãboo ne ke yai ke yĩmper.
Pe yĩnde na,
wo ma mii mbaa mpãy dyaŋ pe boo n kaa.»

37 Koo wãfãy ngĩĩ byɛ laam wo, wo
-sẽ sroŋ n yia yalebyɛ Yesu Crise
kãmay na, woo wii wo ntãŋ dye
u tãy. 38 N le cã laha ma yee,
wo ku woo, wo ma yrãŋ na woo,
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ woo, sãndãpee
fãnga woo, yagaa wũhũ woo,
sukũhũ gaa wũhũ woo, 39 fãngafa
woo, yãhãyĩŋ fãnga wãn woo,
kãntraha fãnga wãn woo, too
wãn nde kur byɛ tii Yãhã te tãhã,
kla gaa ter wee ke ga waha wo
cɛr Yãhã laantãr na ye, koo gii
wo ntãŋ sroŋ dye ke tãy, ke n le
yar wo na wo Yĩŋfua Yesu Crise
kãmay na.

9

Yãhã tesẽ ke nna mpãy ne ke pe yãŋ yi

1 N ga ra nampyeŋ- Yiifee- wĩĩ
pãã yagaa, pe myaha maha kẽ:
Yiisrɛfa. Cĩĩnde ne tẽ ga pãã ye
ye; tẽ ma Yãhã Yĩndefua Crise
tẽntẽle, n saha kawar fua ye.
Yãhã Yrã le maha ma ra laam wo,
ma ra kaplãŋ sroŋ, ndoo gɛ cã
cĩĩnde ne tẽ n pãã. 2 Ta nampyeŋ-
Yiisrɛfa wĩĩ ta, ra laam byɛ n
wlãhã nii ra ye, le n maha nii ra
yaa, n sẽ waha sã n wãy le ne ye.
3 Pe nii ra terfa, le ma ne pye mii,
n ga waha pe draha gbe, n nii mii
Yãhã yoosẽn ta ra na, ta n cɛr Crise

na, poo n -sẽ ra draha gbe, ma sya
yaha, loo ne ga tãy ra ye. 4 Yiisrɛ-
terfa me pe ne: Yãhã poo yãŋ yi,
ma nii pe yee ke pii, ma ke ya
nayɔ̃r yar pe na; Yãhã naambiyãr
le poo ne. Loo na, kãnde lii ke le
ta, ke le le soho poo koho wo, ma
ke wãsey kãnde yar pe na, ma -sẽ
bii yɛ̃ tɛr pe ye kayũhũ wãwãã ne
pe faale wãdyaha kẽ. 5 Pe byɛ ma
faale wãdyaha Brama kur kuɛ pii.
Yesu gɛ tuu see ba nawee, u see
poo ter na, woo wii u ma kai- byɛ
yĩŋ na. Yãhã miingbãŋ yai ke naa
n sey yalebyɛ. Le nii ke syi.

6 N sẽ yee Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr kai
lii ne, le nii wãwaha ye. Lii le ma
le na, mpãy byɛ pe ma Yiisrɛ kur
kuɛ pii, pe byɛ sẽ me pe ma cĩĩnde
Yiisrɛ- ye, koo kẽ. 7 Pe sya maha
nii Brama kur kuɛ pii, pe byɛ sẽ
-sẽ wee Brama pii cĩĩnde ye. Ye
sẽ yãã, Yãhã gɛ bii Brama pye ma
yee: «Ma dya Yisyake kur wãm
poo me, pe ga ba nii ma cĩĩnde kur
kuɛ pii.» 8 Kapãn nde yĩntaha kẽ,
mpãy byɛ, le tãy Brama ya ye u n
pe see, poo sẽ me pe ma Yãhã pii
ye; Yãhã bii yɛ̃ tɛr mpãy wãwãã
ne Brama kẽ, poo ya me pe ma
Brama cĩĩnde kur kuɛ pii. 9 Yãhã
bii yɛ̃ tɛr Yisyake wãsee wĩĩ na
kaplãŋ nkãy ne, ke ngĩĩ: Yãhã bii
Brama pye ma yee:

«Dyɛ laa yagaa syi, n ga dur ba,
n ba yãã ma cɔɔ naa kicar
see.»

10 Le sẽ nii loo ya ye. Loo
kur kuɛ ye, Yerbeka wĩĩ bya pye
koo syi dyaŋ. Wuhuwãm syãm
mpãy tuu see naam kicar, pe see
tuhufua nen na; pe tuhufua kẽ
wo wãdyaha Yisyake ne. 11-12 Pe
wuhuwãm pe sẽ bii see wa ye, ye
cã pe sẽ ba kapee laa pye yãã kayĩĩ
laa ne ye, Yãhã bii cãã poo nen
waa yãŋ yi wa, ma pe nahafua
Yerbeka pye ma yee:
«N ga ba ta, cĩĩfua woo n yahasee
sya
kai- wo u lɛfua yaha.»
Yãhã loo nde pye ma le yar wo
cã, ke ma yee ke ga nawee yãŋ yi,
ke sẽ ne ufua pyer yãŋ ye. Yãhã
laam wĩĩ ne loo ne. 13 Loo ne le bii
cãã yrũhũ yaha pe wuhuwãm wĩĩ
na Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Dyakuba wĩĩ n tãy ra ye, le tɛr
Yesɔɔ wĩĩ yaha.» 14 Wo ma loo nde
yãŋ, wo ga waha yee la, Yãhã sẽ n
sroŋ ye? Aye, wo saha yee ke syi
ye! 15 Ye sẽ yãã, faale na, Yãhã bii
Musa pye ma yee:
«N ma yee n ga wii fɛn di,
n ga ufua fɛn di.
N ma yee n ga yɔ̃ wii na,
n ga yɔ̃ ufua na.»
16 Yãhã ma yee ke ga nawee yãŋ
yi, ye cã le sẽ nii mii ufua laam
wĩĩ ne koo kẽ Yãhã n loo pye ye;
le sẽ maha nii mii ufua u ya plãhã
laa wãpyeŋ ne koo kẽ ye. Le yai
Yãhã ye, koo kẽ ke n ufua fɛn
di. 17 Yãhã sabangbãŋ wo le ma
le yrũhũ yaha ma yee, Yãhã bii
Syiptefa yĩŋfuangbãŋ pye ma yee:
«N ma ta Syipte kãntraha yĩŋ na,
ma yee n ga ra fãngangbãŋ yar
kai- nkãy ne
tẽ ga pye ma na*,
ta miingbãŋ n yi kãntraha
kur byɛ na.
Koo kẽ ta n ma ta yĩŋ na.»
18 Ye sẽ yãã, le ma tãy Yãhã ye, ke
n yee ke ga wii fɛn di, ke ga ufua
fɛn di; le ma tãy ke ye, ke n yee ke
ga wii ta ufua laam n waha, ke ga
ufua ta ke syi.

Yãhã ncafũhũ tesẽ ke laantãr ne

19 Laa na, waa ga waha ra yey
u yee: «Yãhã ma ke nawee- ta ke
syi, pe ga waha laa pye la mii Yãhã
laam wĩĩ ya sẽ ne ye? Pe ma -sẽ

* **9:17** 9.17 Faale cãã na, pe Yiisrɛfa bii pye Syipte yĩŋfuangbãŋ yãmpar koho wo. Yãhã bii fãnga wãã Musa kẽ, u n waha naa laanwɔ wũhũ pye ma naa Yãhã fãngangbãŋ yar Syiptefa na. Syipte yĩŋfuangbãŋ laam -sẽ bii waha tɛr, u sẽ bii kãnde wãã Yiisrɛfa kẽ fãhãfãhã ye.

nii ke laam wũhũ pye, nwa ke n
maha n yee pe tee n pye?» 20 Mboo
nawee, ma kloŋ tɛr, ma tee n pãã
Yãhã ne ke syi. Kla saha ke fããfua
pye ke yee, ta fããfua, nwa ma n ra
fãã mma ma syi dyaŋ ye. 21 Ye sẽ
gbãhã fããfua yãã la, ke cuhu byɛ
ma woo wãŋ; ngii wĩĩ ma tãy u
ye, u ga waha ke kla fãã ke cuhu
ne. Le ma tãy ke gbãhã fããfua ye,
u ga waha u cuhu gaa kũũ u gbãi
laa fãã u naa kayɔ̃r le le laam wo.
Le ma maha tãy u ye, u ga waha
koo cuhu gaa kũũ u gbãi laa fãã
kafar wãkuee wĩĩ.
22 Ye sẽ yãã, Yãhã wĩĩ bya ma
koo syi dyaŋ; ke nawee- byɛ tãhã.
Le ma tãy ke ye, ke ga waha
nawee- mpãy ta ke ke ncafũhũ yar
nawee- byɛ na, ke fãngangbãŋ ne.
Poo mii gɛ pe ta Yãhã n ke ncafũhũ
yar, pe yai wãpẽn ne. Yãhã -sẽ
maha ke laam yĩn yaha pe wĩĩ na.
23 Le ma tãy ke ye, ke ga waha
nawee- mpãy ta ke ke nayɔ̃r yar
nawee- byɛ na, ke nayɔ̃r rii kacãn
wee te na ye. Poo mii byɛ, pe ta
Yãhã n ke laantãr yar nawee- byɛ
na pe ga ke nayɔ̃r ter yãã.
24 Wii Yesu kãndeyãrfa me,
Yãhã wo yãŋ yi Yiifee- nsoho wo
tesẽ mpãy bya ne pe wee Yiifee-
ye. 25 Loo ne, faale Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfua Yosee le yrũhũ yaha ma
yee, Yãhã bii yee:
«Mpãy pe wee ra nawee- ye,
poo me tẽ ga yee ra nawee-.
Mpãy pe wĩĩ sẽ naa n tãy ra ye ye,
yagaa n ga pe yee ra laanfa.
26 Teelii wo nawee- naa pe pye ma
yee:
Yãhã nawee- sẽ me ye ne ye,
loo teele ya wo, nawee- ga pe pye
pe yee:
Yãhã gii ke ma yrãŋ, koo pii me ye
ne.»
27 Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa
bya maha nde yrũhũ yaha Yiisrɛfa
wĩĩ na ma yee:
«Yiisrɛfa pe sya syar mii
flã dyaŋ muhulangbãŋ yẽ na,
mpãy pe ga sya yaha pe laam
wo,
pe ga pye carle ya.
28 -Ye yãŋ,
Yĩŋfua Yãhã ke kai- nkãy cãã
pãã yaha,
ke ga ke byɛ pye kua yagaa
driyẽ wo.»
29 U Yisa maha le pãã poo Yiisrɛfa
wĩĩ na ma yee:
«Yĩŋfua Yãhã gii yɛrsaha wee
ke fãngangbãŋ na ye,
ke ma ne pye ke sẽ tyii
wo wãlɛ kur kuɛ pii mpãy na
driyẽ wo ye,
wo wĩĩ ne ga pye le kua kãã
driyẽ wo,
Sodɔ̃fa wãŋ syi dyaŋ Gumorfa
ne.»

Yiisrɛfa pe le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sye

30 Too ga waha lii ya pãã, loo ne
nde: Mpãy pe wee Yiifee- ye, ma
maha pye pe sẽ naa n kɛ pe sroŋ
Yãhã yĩnde na ye, pe Yesu wãta
pe Yatɛr pe ta Yãhã n yee pe sroŋ
ke yĩnde na. 31 Yiisrɛfa poo na, pe
yee kãnde lii Yãhã le ta, poo ga pe
ya plãhã le wãyãr ne pe sroŋ Yãhã
yĩnde na. Pe sẽ -sẽ waha yia loo
ne ma sroŋ ye. 32 Nwa ta? Pe sẽ
naa n kɛ pe koho taha yaha Yãhã
na, ke n pe ta pe n sroŋ ke yĩnde
na ye. Pe ba yee kãnde lii le ta,
poo ga pe ya plãhã le wãyãr ne
pe sroŋ ke yĩnde na pe ya koho
fãnga ne. Ntẽmblaha gii nawee-
n kũn ke na, pe ga kũn koo na.
33 Koo ntẽmblaha nge wĩĩ ne le bii
cãã yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:
«-Ye yãŋ,
n ga ntẽmblaha gaa ta Yu-
rusalɛm wo,
nawee- n naa n kũn ke na;
ntẽmbangbãŋ kẽ ke ne,
ke ga nawee- ta pe n cɛr ter
flɛ sĩĩ.
Mpãy pe -sẽ koho taha yaha
koo ntẽmbangbãŋ nge na,
poo saa too yãã ye.»

10

1 Wo nna, lii le sroŋ gboho ra
laam wo, ta n nii le nar Yãhã ye
ke yai ke yĩmper, loo ne ta terfa
Yiifee- n waha sya yaha. 2 Lii tẽ
ga pãã pe wĩĩ na, pe n kɛ pe laam
byɛ ne pe Yãhã tẽn tẽ fãnga ne.
Yãhã laantor sẽ -sẽ wee pe ye ye.
3 Ye sẽ yãã, Yãhã nawee ta u n sroŋ
mii syi dyaŋ ke yĩnde na, pe sẽ le
war ye, ma pe ya wĩĩ ta pe ya ya,
a loo ne le ga waha nawee ta u n
sroŋ Yãhã yĩnde na. Yagaa, Yãhã
wĩĩ lii ke le ta ma yee, loo ya ne
le nawee ta u n sroŋ ke yĩnde na,
pe loo sye. 4 Kai- nkãy Yãhã yee
wo ke pye wo sroŋ ke yĩnde na,
Yãhã Yĩndefua Crise pa driyɛ̃ nge
wo loo na. Loo ne mpãy byɛ pe
u ta pe Yatɛr, Yãhã yee pe sroŋ ke
yĩnde na.

Mpãy byɛ pe Yesu ta pe Yatɛr,
Yãhã pe sya yaha

5 Kãnde lii le ta, nawee ma n kɛ
u sroŋ Yãhã yĩnde na loo wãyãr
ne, Musa bii lii yrũhũ yaha loo wĩĩ
na, le nde: U bii yee:

«Kãnde lii le ta,
wii ma waha yia ma yãr le
kataŋ kur byɛ wo,
ma sroŋ, ufua ga cĩĩnde yrã
yãã.»

6 Mboo wii ma n kɛ ma sroŋ Yãhã
yĩnde na Yesu Crise wãtaŋ ne ma
Yatɛr, ma sẽ yai ma naa le ga ma
laam wo ma yee: «Yoo ga dugu
ga yãhãyĩŋ na, u ga tege ba Crise
ne ye.» 7 Ma sẽ maha yai ma yee:
«Yoo ga tege dye ku- klo wo, u ga
Crise gbe nakur nsoho wo u pa
u ne ye.» 8 Mboo wii taa Yesu
ta ma Yatɛr, cã: «Le Yãhã kapãn
ma nawee tãy, le fla sẽ dey ye.
Le ma ma yɛ̃ wo, ma maha ma
ma laam wo.» Loo kapãn ne too
n pãã nawee- ye ma yee, pe yai
pe Yesu Crise ta pe Yatɛr. 9 Ma'a
le pãã ma yɛ̃ ne nawee- yĩnde
na ma yee, Yesu Crise kẽ u ma
Yĩŋfua, ma'a maha le sya cĩĩnde
ma laam wo ma yee, Yãhã u ta u
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye, ma ga sya yaha. 10 Ma
sẽ yãã, ma'a Yesu wĩĩ sya cĩĩnde
ma laam wo, Yãhã ga yee ma sroŋ
ke yĩnde na. Ma'a loo pãã ma yɛ̃
ne nawee- yĩnde na, Yãhã ga ma
sya yaha. 11 Loo ne le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:

«Wii ma Yãhã ta u Yatɛr,
ufua saa fyar yãã yãã ye.»

12 Loo ne, ngaa wee ke Yiifee- war
mpãy ne pe wee Yiifee- ye: Pe byɛ
ma Yĩŋfua nen ya ne; mpãy byɛ
pe u nar u koho le pe ye, u ga le
pye, u laantãr wũhũ gboho. 13 Ye
sẽ yãã, loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Nawee wii nawee wii woo
ma Yĩŋfua myaha yee ma u
nar,
ufua ga wãsyayaha yãã.»

14 Nawee- ma yee pe sẽ u ta pe
Yatɛr ye, pe -sẽ ga pye mii pe u
nar u koho le pe ye? Pe ma -sẽ
yee pe sẽ u wĩĩ luhu yãã ye, pe ga
pye mii pe u ta pe Yatɛr? Waa ma
-sẽ yee u sẽ u wĩĩ pãã pe ye ye, pe
ga pye mii pe le yãã luhu? 15 Le
ma -sẽ pye mpãy sẽ lɛhɛ wãã le
Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ na nawee-
ye ye, le kapãyĩĩ pããfa ga yir na?
Yãhã mpãy lɛhɛ wãã wa; loo ne
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee: «Yãŋ, le kapãyĩĩ pããfa
wãpaŋ nuhu yigi nawee- kẽ.»

16 Mpãy pe le Yesu kapãyĩĩ yãã
luhu, pe laam wo mpãy -sẽ ma pe
sẽ ke kaplãŋ sya cĩĩnde ye. Loo
ne faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yiisa
n bii yee:

«Yĩŋfua Yãhã,
nawee- busãã sẽ ma kaplãŋ
sya
cĩĩnde wo ye ye?»

17 Ye sẽ yãã, ma'a le Yesu kapãyĩĩ
luhu, loo ne maa Yesu ta ma
Yatɛr. Kaplãŋ nkãy taa luhu, Yãhã
Yĩndefua Crise yɛ̃ kaplãŋ kẽ. 18 Lii
tẽ ga yey, loo ne nde: Yiifee- sẽ loo
kapãyĩĩ nde yãã luhu la? Pe le yãã

luhu. Yãhã sabangbãŋ wo, le ma
le yrũhũ yaha ma yee:
«Kãntrahafa kur byɛ
le kapãyĩĩ pããfa kaplãŋ luhu.
Pe yɛ̃ kaplãŋ ka driyɛ̃ teebɛhɛ byɛ
wo.»
19 N ga maha nde yey: Yiisrɛfa sẽ
le Yesu kapãyĩĩ wũhũ war la? Pe
ke war, pe sẽ -sẽ ke sya ye. Musa
yee Yãhã lii pãã pe ye, le nde:
«Mpãy pe wee ra nna ye,
n ga pe wĩĩ ta le n yĩnde yigi
ye kẽ.
Mpãy pe sẽ ra cã ye,
n ga pe wĩĩ ta le n laam war
ye kẽ.»
20 Yiisa bya gɛ maha yee, Yãhã le
pãã ma yee:
«Mpãy gɛ pe sẽ naa ra kɛ ye,
pe ra yãã; mpãy pe sẽ naa ta
wĩĩ ga ye,
n nii yar poo na.»
21 Ma -sẽ yee Yiisrɛfa wĩĩ na, Musa
yee Yãhã le pãã pe wĩĩ na ma yee:
«Ke yai ke yĩmper,
n koho nɔ wãã pe ye ndoo ga
pe sya yaha.
Pe laam -sẽ waha tɛr,
pe sẽ n luhu ra ye ye ma ra
kaplãŋ kai.»

11

Yãhã sẽ Yiisrɛfa miy yaha ye

1 Loo na, n ga ye yey nde ne:
Le nii ke syi, Yãhã pe Yiisrɛfa
miy yaha la, poo mpãy pe ma ke
nawee-? Aye, le saha nii ke syi ye!
Ye sẽ yãã, Yiisrɛfa naa kẽ ndoo gɛ
ne, wo faale wãdyaha Brama kur
kuɛ puee kẽ ra ne, n yi Bɛ̃syamɛ
terfa wo. 2 Yãhã sẽ ke nawee- miy
yaha ye, poo mpãy ke pe yãŋ yi
faale wo. Lii le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, faale Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli laam bii war
Yiisrɛfa wĩĩ na, u n le pãã Yãhã
ye, ye koo kaplãŋ yãã kal. Ke ma
ke yrũhũ yaha ma yee, Yeli Yãhã
pye ma yee: 3 «Yĩŋfua Yãhã, ma sẽ
yãã, pe ma kaplãŋ tɔ̃rfa boo, ma
ma diŋ yisar pye klaha-. Ndoo ya
kẽ tẽ kuee, pe n maha ra wãboo
wĩĩ kɛ.» 4 Yãhã ke -sẽ u yɛ̃ sya
lii ne, ye maha loo bya cã: Ke
yee: «Yãŋ! Mboo ya sẽ kẽ taa ma
ye. Nawee- nyertãã yĩĩbua ma, pe
Bala wãtẽŋ sye, u Bala wii nawee-
u fãã, ma u ta ndoo draha wo,
ndoo wii n ma Yãhã. Ta n poo
yãŋ yi ma sẽŋ pe na.» 5 Ye ma
Yeli wĩĩ nde yãŋ, le maha ma ke
syi nanga nge na. Yiisrɛfa mpãy
maha ma car, Yãhã pe yãŋ yi ke
laantãr flãhã tãy. 6 Ke pe yãŋ yi
ke dyaŋ ke laantãr flãhã tãy, le sẽ
nii mii pe kayũhũ pye Yãhã n pe
yãŋ yi ye. Le ma ne pye mii Yãhã
nawee- yãŋ n yi pe kayũhũ wãpye
wĩĩ na, loo myaha pe yai le ne,
Yãhã laantãr kalaa wee nantãŋ ye.
7 Lii ya le ma le na, pe Yiisrɛfa
pe naa n kɛ fãnga ne pe sroŋ Yãhã
yĩnde na, pe sẽ ke yãã ye. Mpãy
ya Yãhã pe yãŋ yi, poo ya me
pe loo kayĩĩ yãã. Pe busãã mpãy
byɛ pe kuee, Yãhã pe laam tee ta,
pe sẽ waha ke laam wĩĩ laa war
ye. 8 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Yãhã pe laam tee ta, pe n nii,
ke wĩĩ sẽ kai kua pe laam wo
ye;
ke pe ta, pe yĩmpɛ lii yãã pe
sẽ le war ye,
pe ndityuhu lii luhu pe sẽ le
war ye,
ma sya ba waa nanga na.»
9 Wo faale wãdyaha Dawide bya
bii yee pe wĩĩ na ma yee:
«Pe diŋ wãyi ter Yãhã kẽ,
pe kaboo wãn ne tesẽ ke dir
wãdiŋ ne,
te nii pe ye namihi wãŋ syi
dyaŋ,
jrãy ne, pe n too dye te laam
wo,
Yãhã n pe pẽn.
10 Pe yĩmpɛ, pe wam too,
pe ma n waha naa Yãhã kai-
war ye.
Kãnde lii le ta, loo wãfãy
le pe ta kãntuhu n kur pe ye.»

Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe bya le Yesu kapãyĩĩ yãã luhu

11 N ga ye yey lii ne le nde: Pe
Yiisrɛfa pe plaha ke syi, pe plaha
la pe kuãŋ ne? Aye, pe sẽ plaha
pe kuãŋ ne ye! Pe wãplaha koo
-sẽ ta, terfa mpãy pe wee Yiifee-
ye, pe le Yesu kapãyĩĩ yãã luhu,
Yãhã n pe sya yaha, pe wãsyayaha
wĩĩ n yĩnde yigi pe Yiisrɛfa kẽ.
12 Pe wãteepye nii kayĩĩ driyɛ̃fa
ye, pe Yãhã kãnde wãmiyaha bya
nii kayĩĩ mpãy ye pe wee Yiifee-
ye. Le nii ke syi pe Yiifee- byɛ ma
-sẽ ba pe yĩntaha wã klaha Yãhã
kuɛ ye, -ye cã pe driyɛ̃fa kur byɛ
ga ba kayĩĩ lii yãã loo nde kur ye,
le ga ba gboho ta tɛr. 13 Yagaa, n
ga laa pãã yii ye, yii mpãy tee wee
Yiifee- ye: Ndoo kẽ, u Yesu tẽnlɛhɛ
yii ye, yii mpãy ye wee Yiifee- ye.
Yãhã tẽn lii le soho ra koho wo, le
ma ra ye yĩnkuãyir wĩĩ. 14 Loo nde
na, n n kɛ ta terfa Yiifee- n ye wĩĩ
yãã, le n yĩnde yigi pe kẽ, mpãy
n yĩntaha sroŋ Yãhã ye, ke n pe
sya yaha ta tẽn kãmay na. 15 Yãhã
koho wãkuãŋ pe na, loo nde nii
driyɛ̃fa kur byɛ wãwããle wĩĩ Yãhã
ne. Le nii ke syi, Yãhã ma maha ba
pe gbihi ta, pe n nii ke nawee-, loo
kayĩĩ nde ga ba gboho ta tɛr, le sya
nakur raa ta, te n nii yrãŋ na.

16 Dir rii te cãã dye, pe ma diŋ
yi te ne Yãhã kẽ te n nii ke wãn,
dir rii byɛ te ga dye kur kuɛ ye,
te bya ma Yãhã wãn. Katyigi gii
nnen ma nii Yãhã wãn, te kayay
bya ma Yãhã wãn. 17 Yiisrɛfa wĩĩ
ma mii kaha wolifyɛ katyigi wãŋ
syi dyaŋ pe sĩĩ tar wo ke n lɛ, pe n
ba te kayay taa cɛr kãã. Mboo wii
taa wee Yiifee ye, wlaha wolifyɛ
katyigi gii ke fĩy ke ya ya, waa
sẽ ke sĩĩ ye, ma wĩĩ ma mii koo
katyigi nge kayaŋ gaa dyaŋ pe gbã
cɛr ma ba ke pua mar ke kaha
wolifyɛ kayaŋ cɛrsaha fla na. Ke
syi ne, ma n poho ke kaha wolifyɛ
katyigi nnen too kãmay na. 18 Loo
na, ma sẽ yai ma mii sey, ma naa
too kayay nde yãŋ mii ngaa sẽ kẽ
te ne ye. Ma saha mii sey gɛ sey
ye; ma sẽ yãã, te nnen sẽ n poho
mboo kãmay na ye, mboo kẽ taa
n poho too kãmay na.

19 Ma ga waha yee: «Laa na, pe
kayay nde cɛr kãã, ma yee ndoo
yai n pua mar te draha wo.» 20 Pe
wãcɛrkãã wĩĩ ma cĩĩnde; pe sẽ
Yesu ta pe Yatɛr ye, koo kẽ Yãhã
n pe cɛr kãã. Ma'a -sẽ yãã, Yãhã
ma ta poo draha wo, ma Yesu ta
ma Yatɛr, koo kẽ. Ma'a syi ma
naa mii sey loo nde ne ye, ma yai
ma naa n fya Yãhã na. 21 Ma sẽ
yãã, pe Yiifee- poo mpãy pe ma te
cĩĩnde kayay, Yãhã sẽ kace yaha
pe na ye, ma yai ma cã, mboo
wii ma wee cĩĩnde kayaŋ ye, ma'a
yee ma sẽ Yesu ta ma Yatɛr ma
kuãŋ ne ye, Yãhã ga ma bya cɛr
kãã. 22 Yãŋ! Yãhã laam n tãy;
nawee ma -sẽ laa tee pye ke ga
maha waha ufua pẽn. Mpãy pe ke
kãnde miy yaha, ke pe pẽn, ma -
sẽ ke laantãr yar mboo na. Ma -sẽ
yai, ma koho taha yaha ke laantãr
na ma laam byɛ ne, mii loo sẽ ne
ye, ma bya ga cɛr kãã mii kayaŋ
dyaŋ. 23 Pe Yiifee- bya ma -sẽ
yĩntaha sroŋ Yãhã ye, ma Yesu ta
pe Yatɛr, Yãhã ga pe gbihi ta pe pye
na faale na. Yãhã fãnga kãmay
na, ke ga waha yia ke maha pe
gbihi pua mar pe cɛrsadyaha fla
na. 24 Mboo wii taa wee Yiifee ye,
ma ma mii wlaha wolifyɛ katyigi
kayaŋ dyaŋ pe gbã cɛr, ma ga
ke pua mar kaha wolifyɛ katyigi
na; ma cã Yãhã fãngangbãŋ kẽ
ke yia loo nde na. Pe Yiifee- poo
na, pe ma mii ke kaha wolifyɛ
katyigi kayay dyaŋ pe gbã cɛr;
pe wãpuamar koo katyigi cɛŋ ya
na pe cɛrsadyaha fla na, ma yee
la, Yãhã fãngangbãŋ saha yia loo
nde syi ya na ye?

Yiifee- bya ga ba sya yaha

25 Wo nna, kangbãy laa nde waa
sẽ le cã yãã ye, n ga le yar ye na ye
n cã, ye ma n naa yii sey ye kacãn
wĩĩ ne ye: -Ye yãŋ, Yiifee- busãã
mpãy pe ya laam tee ta pe sẽ waha
Yãhã laam wũhũ war ye. Pe ga
kuee ke dyaŋ, mpãy pe wee Yiifee-
ye, poo busãã n sya ba naa Yesu ta
pe Yatɛr ke n pe sya naa n yaha,
pe yɛ̃ n sya ba tã. Loo kur ye, pe
Yiifee- byɛ n cã pe laam gbihi ta
pe Yesu ta pe Yatɛr. 26 Pe Yiisrɛfa
kur byɛ pe ga sya yaha mii, le ma
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«U Syayahafua ga ba yir Syɔ̃ kuɛ
ye,
u ba Dyakuba kur kuɛ pii yee,
mpãy pe Yãhã kãnde miy
yaha.
27 Yãhã yee too naambiyãr nde ne
ke n pai le pe ne,
ke pe kapee- laha kãã pe yĩŋ
na.»
28 Pe Yiifee- Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sye
ma nii Yãhã napĩĩ. Loo n ta ye n
kayĩĩ yãã. Yãhã sẽ yi kãã ke yɛ̃
wãtɛr wĩĩ kur ye ye, pe Yiifee- wĩĩ
n tãy Yãhã ye pe wãlɛ kãmay na,
pe wãlɛ mpãy Yãhã bii pe yãŋ yi
faale cãã na, ma pe ta ke nawee-
. 29 Ye sẽ yãã, Yãhã ma kla gii
wãã, ke sẽ ke dur n sya ye, ke ma
maha mpãy yãŋ yi, ke pe yãŋ yi
ke kuãŋ ne, ke sẽ ke yɛ̃ dur ye.
30 Yii mpãy tee wee Yiifee- ye, ye
sẽ ba luhu Yãhã ye faale cãã na
ye. Yagaa, Yiifee- pe sẽ luhu Yãhã
ye ye, loo nde ta Yãhã n ye fɛn di.
31 Pe Yiifee- wĩĩ bya ga ba nii koo
syi. Poo mpãy pe sẽ luhu Yãhã ye
nanga ye, Yãhã ga ba pe bya fɛn
di. Ke ye fɛn di mii, ke ga ba pe
bya fɛn di koo syi. 32 Ye sẽ yãã,
Yãhã tyii nawee- ter byɛ na, pe n
ke yɛ̃ kaplãŋ wãluhu wĩĩ sye ma
-sẽ wãfãy yãã. Loo kur ye, ke n
ba pe byɛ fɛn di, pe n cã ke nawee
fɛn di.

Kacãn wee Yãhã wãgboho na ye

33 Kayũhũ nkãy ke ma Yãhã
wãn, kacãn wee ke na ye. Ke
laantor tesẽ ke laam kacãn ne,
yɛrsaha wee te na ye. Kai- nkãy ke
ma Yãhã laam wo wãpye wũhũ,
waa saha ke cã ye, ke kai- gbihi n
ta mii syi dyaŋ, waa saha le war
ye! 34 Loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Waa saha Yãhã laam wũhũ cã ye,
waa saha laantor le ke laam
wo ye.
35 Waa wee tuu waha yia,
ma cãã ngaa wãã Yãhã kẽ,
ke n ba le kayĩĩ dur u kẽ ye.»
36 Cĩĩnde ne, woofua wee ye.
Ye sẽ yãã, koo kẽ ke kai- byɛ ta,
koo kẽ ke wãn byɛ tãhã,
te byɛ ma koo wãn.
Ke miingbãŋ yai ke naa n sey
yalebyɛ,
wãyɛryãã ma n pye le na ye!
Amɛn, le nii ke syi.

12

Lii le ma cĩĩnde Yãhã wãsey

1 Wo nna, yii mpãy tee ma wo
Yesu kãndeyãrwai, ye cã Yãhã wo
fɛn di, ma sya wo yi kãã te wo.
Loo nde wĩĩ na, ye tyii ta n ye
yar waha wĩĩ nen ne: -Ye yii le
soho Yãhã koho wo yrãŋ na, mii
kla dyaŋ pe boo ke kẽ, ke kla n
nii Yãhã wãŋ ke kuãŋ ne; ke wĩĩ
n maha naa n tãy ke ye. Loo ne
le ma cĩĩnde Yãhã wãsey. 2 Ye ma
syi ye naa driyɛ̃fa kai- yãŋ tesẽ pe
laangar wũhũ ne ye. Ye tyii Yãhã
n ye laam wã klaha, ke kacãnfãn
le ye laam wo, ye n ke laam wũhũ
war, ye naa ke pye, nkãy ke yɔ̃, ma
n tãy ke ye, ma maha sroŋ.
3 Yãhã kayĩĩ wãã ra kẽ ma ra
ta ke tẽntẽ. Loo nde na, n ga ye
nanem yar nde ne: Ye ma syi ye
naa yii ta draha gii wo tee sẽ nɔ
ke na ye. Tee ma mii, -ye naa yii
yãŋ koo syi! Ye sẽ yãã, Yãhã kayĩĩ
ye ta ye n Yesu ta ye Yatɛr mii, -ye
naa yii yãŋ koo draha wo. 4 Ye cã

nawee kadye nen ya ma teebɛhɛ
busãã ne; ke teebɛhɛ nanem byɛ
ma ke tẽŋ ne ke ya wuhu na. 5 Wii
mpãy too ma Yesu kãndeyãrfa,
wo wĩĩ ma koo syi. Wo nihi; too
-sẽ wãã le Yãhã Yĩndefua Crise
kãmay na, wo ma kadye nen ya
dyaŋ. Wo byɛ tẽŋ ma ke ya wuhu
na, mii kadye nen teebɛhɛ dyaŋ
ke tẽŋ ma ke ya wuhu na mii.
6 Yãhã kaa taha wo nanem byɛ
na. Ye sẽ yãã, ke fãnga tii wãã
wo kẽ, te ma te ya wuhu na. Le
nii ke syi, wo nanem byɛ yai wo
koo fãnga ta wo naa tẽn tẽ. Yãhã
ma fãnga wãã wii kẽ u n waha ke
kaplãŋ luhu u laam wo, u -sẽ naa
ke tɔ̃r nawee- ye ke n naa n sroŋ
Yesu kãnde wũhũ ne. 7 Yãhã ma
fãnga wãã wii kẽ u n nii koho le
pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ye,
u -sẽ naa le pye laantee nen ne.
Yãhã ma fãnga wãã wii kẽ u n nii
u nampyeŋ- klaha Yãhã kaplãŋ ne,
u -sẽ naa pe klaha nuhu ne. 8 Yãhã
ma fãnga wãã wii kẽ u n waha
laantor le u nampyeŋ- laam wo, u
-sẽ naa le pye. Yãhã ma fãnga wãã
wii kẽ, u n waha u ya koho wãn
taa ta ma kayĩĩ pye te ne, u -sẽ naa
le pye laanyɔ̃m ne. Yãhã ma fãnga
wãã wii kẽ u n nii yahaseefua Yesu
kãndeyãrfa yawãhã fla wo, u -sẽ u
ya plãhã le tẽn na. Yãhã ma fãnga
wãã wii kẽ u n waha fɛnfa laam
yĩn, u -sẽ naa pe laam yĩn nuhu
ne.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã

9 Ye tyii nawee- ntãŋ n naa n dye
ye tãy cĩĩnde wãdyeŋ! Kai- nkãy
ke sẽ yɔ̃ ye, ye tyii koo wĩĩ n fũhũ
ye ye! Kai- nkãy ke yɔ̃, -ye pua
yaha koo na! 10 Ye tyii ye ntãŋ n
naa n dye yii tãy mii tuhufua nen
pii dyaŋ, -tee naa n tãy yii ne! -Ye
naa yii kihi nagboho wãtaŋ ne yii
na! 11 -Ye naa ye tẽn tẽ ye laam
fãnga ne -tee tyii napar na! Ye
tyii Yãhã Yrã n nii ye laam wo, -ye
naa tẽn tẽ Yĩŋfua Yesu kẽ! 12 Tee
koho taha yaha Yesu na, ye tyii le
n naa nuhu yigi ye kẽ! -Ye naa
yii plãhã wãfãy wo! -Ye naa n pãã
Yãhã ne yalebyɛ, ye ma n fãy sya
le ne ye! 13 Ngii wĩĩ ma pye ye
Yesu kãndeyãrwai na, -ye naa ke
pye pe kẽ! -Ye nampay gbihi naa
n yigi!

14 Mpãy pe kapee- ka n pye ye
na ke dyaŋ, -ye naa Yãhã nar pe
kẽ ke kaa taha pe na; ye ma syi ye
yoosẽn pãã naa n wãã pe kẽ ye.
15 Waa ma kayĩĩ laa ter yãã ma nii
nuhu di le na, -ye ye laam flege u
ne, -ye naa ke nuhu di u ne. Kapee
laa ma -sẽ waa dye u n nii wũn, -
ye u fɛn di cĩĩnde, -tee wũn le tãŋ
u ye. 16 -Ye naa nii yĩmbui nen na
yii ne. Ye ma syi ye naa yahasee
fla ya kɛ ye, ye tyii yĩnkorle tẽŋ
wĩĩ bya n naa n tãy ye ye. Ye ma
syi ye naa le ga ye yee ye kai- byɛ
cã tãŋ ye!

17 Wii ma kapee pye ye na, ye
ma syi ye yee, yaa le dur u kẽ, ye
kapee laa pye u na ye. -Ye naa
kayĩĩ wãpyeŋ ya kɛ nawee- byɛ
kẽ! 18 Yii poo na, le ma ga waha
pye tesẽ le ma nii ye wĩĩ, -ye naa
laanyĩn kɛ nawee- byɛ kẽ! 19 Ta
naambiyãm, waa ma kapee pye ye
na, ye ma syi ye yee, yaa le kafuɛ
yi u na ye! Ye tyii, Yãhã laam ga
war ufua ne, ke n laa pye. Ye sẽ
yãã, loo ne le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: Yãhã yee:

«Ndoo kẽ tẽ ga ba kapee- byɛ
kafuɛ yi.

Ndoo kẽ tẽ ga ba kapeepyefa byɛ
dãã
pe kapee- ne, n ke dur wãã pe
kẽ.»

20 Le maha ma le yrũhũ yaha ma
yee:

«Fãã ma ma napĩĩ yigi,
ngaa wãã u kẽ u n di.

Loho fãã ma u yigi, loho wãã u kẽ
u n wɔ.

Ma'a nii loo pye, fyar ga u sroŋ
yigi

u kapee- nkãy wĩĩ na tuu pye
ma na.»*
21 Ma’a syi kapee- wãpyeŋ n yia
ma na ye. Kayĩĩ wãpyeŋ ta ma
kapee yia le ne.

13

-Ye naa n luhu klo fãngafa ye!

1 -Ye naa n luhu klo fãngafa
ye, loo le sroŋ. Ye sẽ yãã, koo
fãnga wee mii ke sẽ yir Yãhã ye
ye. Yahaseefa mpãy byɛ pe ma yĩŋ
na, Yãhã kẽ ke pe ta. 2 Loo ne, wii
ma yee u saa yɛr fãngafa wĩĩ na
ye, le nii mii Yãhã lii ta, ufua sye u
saa yɛr le na ye. Mpãy pe sẽ n yɛr
le na ye, pe wãpẽn kɛ pe ya kẽ ke
syi ne. 3 Kapeepyefa me pe n fya
fãngafa na, kayĩĩpyefa sẽ me ye.
Ma’a yee fãngafa ma n naa ma fãy
yahaseefa ne ye, ma naa kayĩĩ pye,
pe ga syaha gɛ wãã ma kẽ loo nde
na. 4 Yãhã kẽ ke fãngafua taha u
tẽn na. U n kɛ ma naa n sroŋ ma
troho wãtãhã ne. Ma’a -sẽ kapee
pye, ma yai ma naa n fya. Fãnga
gii ke le soho u koho wo, ke sẽ ka
wãã u kẽ ke dyaŋ ye. Yãhã kẽ ke
u taha le na; waa ma kapee pye u
nampyeŋ na, woo kẽ u ga le kafuɛ
yi ufua na, u u pẽn u nampyeŋ kẽ.
5 Loo ne, ye ma yee ye sẽ n luhu
fãngafa ye ye, ye ga waha wãpẽn
yãã le na. Mii le wãpẽn wĩĩ gɛ sẽ
ne ye, yii gɛ le cã ye laam wo ma
yee, ye yai ye naa n luhu pe ye,
loo le sroŋ.

6 Loo maha ne, ye kufar dãã. Ye
sẽ yãã, fãngafa ma draha gii wo
Yãhã kẽ ke pe ta koo fla na ma pe
taha loo tẽn na, pe n nii loo ya na.
7 Wii ma yai ngii ne, -ye koo wãã
ufua kẽ! Tee yai kufar wãwãã ne
wii kẽ, -ye naa te wãã ufua kẽ! Tee
yai kla gii wãwãã ne wii kẽ, -ye
naa ke wãã ufua kẽ! Tee yai ye
naa n fya wii na, -ye -sẽ naa n fya
u na! Tee yai ye naa wii myaha
gboho, -ye -sẽ naa u myaha gboho!

-Ye naa ye troho tãhã cãã- wo!

8 Ye ma syi waa fuɛ n nii ye na
ye. Fuɛ lii ya le ma ye na, ye tyii ye
ntãŋ n naa n dye yii tãy yalebyɛ.
Ye sẽ yãã, wii nampyeŋ- ntãŋ ma
dye u tãy, ufua ma tãŋ Yãhã kãnde
wo. 9 Ye sẽ yãã, kãnde lii Yãhã
le ta, le kataŋ nkãy ma ke yrũhũ
yaha ma yee: «Ma’a syi ma cayɔr
le ma nampyeŋ ne ye! Ma’a syi
ma nawee boo ye! Ma’a syi ma
waa kla yuhu ye! Ma’a syi ma
naa yĩnde yi waa kla na ye!» Koo
kataŋ resyar ŋgĩĩ, ma suhu le Yãhã
kãnde kataŋ nkãy ne ke sẽ yãã tɔ̃r
nwo ye, ke byɛ ke ya wãã le Yãhã
kãnde katan nde fla ya wo ma yee:
«Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi
dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa
n tãy ma ye ke syi.» 10 Ye sẽ yãã,
mboo wii ma nampyeŋ- ntãŋ ma
dye ma tãy, ma saha kapee laa ter
pye pe na nantãŋ ye. Koo kẽ mboo
wii ma le Yãhã kãnde katan nde
fla yãr, le nii mii ma ma tãŋ le
Yãhã kãnde kataŋ byɛ wo.

11 Ye yai ye naa le Yãhã kãnde
katan nde fla yãr. Wo ma yale
lii na yagaa, ye le cã: Ye yiryale
ne yagaa woo wãy na. Yagaa, wo
wãsyayaha wĩĩ ga yi gbaa na. Loo
yale gbe taha ma tɛr cãã gii cãã
yaha too ba Yesu fe ta wo Yatɛr.
12 Ke yĩmper n gaha kuasaha wo,
yĩŋ ga syii yagaa. -Too wo wam
kapee- wãpyeŋ miy yaha, wo cãã-
naanmiy wãn gbe! 13 -Too naa
n sroŋ wo troho wãtãhã ne mii
cããfa dyaŋ! -Too wamfa troho
wãtãhã ter miy yaha, poo mpãy
pe tefɛn pye dir na, ma maha sẽm
wɔ n tɛr, ma tyatyãhã pye, ma
wãhã cɛr, ma laanyar pye. 14 Ye
ma syi ye laangapeer n naa ye
troho wãtãhã sroŋ ye kẽ, ye n naa
koo wũhũ ya pye ye! Yesu Crise

* **12:20** 12.20 Jrɛke yor wo, le ma le yrũhũ ma yee: «Ma’a nii loo pye, le ga nii mii ma naankãn kuee ga woo u yĩndai wo.» Loo kapãn nde fyar wĩĩ pãã.

tuu kayĩĩ lii pye ye kẽ, -ye yii paha
loo kayĩĩ nde na mii nayroho dyaŋ
tee le paha tã yii na.

14

*Ye ma syi ye naa ye nampyeŋ-
pyer yãŋ ye*

1 Mpãy pe sẽ lɛ Yesu kãnde wo
ma kai- cã ye, ye tyii pe n naa n pai
ye ye! Ye ma syi ye maha yee ye
ga naa kaplãŋ tyĩn pe ne pe laam
wũhũ wĩĩ na ye! 2 Le ga waha pye,
waa ma u yee woo Yãhã ta u Yatɛr,
woo sẽ n fã dir raa ter na ye. Waa
ter -sẽ ma wii tuu sẽ lɛ Yesu kãnde
wo ma kai- cã ye, woo wan wãn
ya di, u laam wo kar wãkaa sẽ yɔ̃
ye. 3 Wii u sẽ n fã dir raa ter na
ye, u ma syi naa u nampyeŋ yãŋ
mii u wee ngaa ye, u nampyeŋ wii
tuu yee woo n fã dir raa ter na.
Wii tuu sẽ -sẽ dir byɛ di ye, u ma
syi u yee u nampyeŋ wii tuu dir
byɛ di u plaha ye. Ye sẽ yãã, woo
nwo wĩĩ yɔ̃ Yãhã ye. 4 Mboo wii
taa waa tẽntẽle yãŋ, ma yee u tee
n pye, ma kalii? U tẽntẽle u tẽn tẽ
n yɔ̃ woo, u sẽ le tẽ n yɔ̃ ye woo,
u yĩŋfua wĩĩ ne. Yĩŋfua Yesu ga
waha fãnga wãã u kẽ, u n yia u
tẽn na. 5 Le ga waha pye, waa ma
u laam wo plii byɛ wee wãcɛŋ ye,
per gaa yɔ̃, kaa sẽ yɔ̃ ye. Waa -sẽ
ma u laam wo plii byɛ ma wãcɛŋ,
kaa sẽ yɔ̃ kaa na ye. Wii ma lii le
yaha u laam wo, u loo sya cĩĩnde.
6 Wii ma per gaa ta, ma yee koo
kẽ ke yɔ̃, u loo pye Yĩŋfua Yãhã
miingbãŋ wĩĩ na. Wii u' dir byɛ di,
u loo pye Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ
wĩĩ na. U' syaha wãã ke kẽ te dir
wĩĩ na koo kẽ. Wii u sẽ dir byɛ
di ye, u bya' loo pye Yĩŋfua Yãhã
miingbãŋ wĩĩ na. U bya' syaha
wãã Yãhã kẽ u dir wĩĩ na koo kẽ.
7 Ye sẽ yãã, wo byɛ too ma yrãŋ
na yagaa, waa saha yee u ma yrãŋ
na u ya kãnkai- wĩĩ na ye. Wii
kuper ma nɔ, u saha yee u ma u
ya wũũ ye. 8 -Ye yãŋ, wo ma pye
yrãŋ na, wo ma yrãŋ na wo Yĩŋfua
kãnkai- wĩĩ na, wo ma maha ku,
wo ga maha nii wo Yĩŋfua wãm.
Wo ma yrãŋ na woo, wo ku woo,
wo ma Yĩŋfua wãm. 9 Ye sẽ yãã,
Yãhã Yĩndefua Crise ku ma yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
Loo nde ta u n nii yrãŋfa byɛ yĩŋ
na, tesẽ mpãy byɛ ne pe ku wa.
10 A nwa, mboo n nii ma nampyeŋ
kaa ma n yee, u nde tee pye, ma
nii u yãŋ u wee ngaa ye? Ma sẽ
cã la ma yee, Yãhã ga ba wo byɛ
sãhã? 11 Ma sẽ yãã, le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee,
Yãhã yee:

«Ndoo kẽ Yãhã gii ke ma yrãŋ na,
n yee nawee- byɛ ga ba
kãnklũy gbãã
ra yaha ye;
pe byɛ ga ba cã, ndoo kẽ Yãhã,
pe naa ra miingbãŋ sey fãnga
ne.»

12 Ye yai ye cã nawee nawee woo
ga ba u yĩnwũhũ tɔ̃r Yãhã yaha ye.

*Ma'a syi ma nampyeŋ ta u n tee
pye ye!*

13 Wo ma syi wo naa wo
nampyeŋ- kaa nantãŋ, wo yee pe
yai wãpẽn nge syi ne ye. Too yai
lii wãpyeŋ ne le nde: -Wo naa wii
troho wãtãhã ter koo yãŋ. Too cã
lii syi ga waha wo nampyeŋ ta u
n le Yesu kãnde miy yaha, -too loo
yãã wo le miy yaha. 14 Yĩŋfua Yesu
kaklaha kãmay na, n le cã laha
ma yee, kai laa wee le ga waha
pye nawee ye kapĩĩ ye. Wii ma lii
ta kapĩĩ, le ma kapĩĩ u ye. 15 Laa
na, ma nampyeŋ n fã digi gaa ter
na. Ma'a ke di ma nampyeŋ yĩnde
na, le ga u laam wlãhã, u saa laa
war nantãŋ ye. Ma'a le cã wa ma
le pye, le ga nii mii ma nampyeŋ
ntãŋ sẽ dye ma tãy ye, koo kẽ.
Loo nde ga waha ta u n plaha
yi kãã le Yesu kãnde wo, u saa
wãsyayaha yãã ye. Digi gaa ter
wĩĩ ya na, ma'a syi ma nampyeŋ ta
u n plaha u kuãŋ ne ye; ma sẽ yãã,

Crise ku woo bya wĩĩ na u waha
wãsyayaha yãã. 16 Kai lii ma sroŋ
mboo yĩnde na, ma -sẽ pee mpãy
ye, ma'a n le pye pe yĩnde na, pe
n naa wãpee pãã le na ye. 17 Ye
sẽ yãã, wii u u troho tãhã Yãhã
kãnde wo, digi gaa ter wãdiŋ tesẽ
kla gaa ter wãwɔŋ, koo sẽ kẽ ke
ma yĩŋ ufua ye ye. U cã Yãhã u ta
u n sroŋ, ma yrĩŋ wãã u kẽ, nuhu
ne Yãhã Yrã kãmay na, koo kẽ ke
ma yĩŋ u ye. 18 Wii ma nii Crise
tẽn tẽ koo wãsroŋ nge ne u laam
wo, pe yrĩŋ ne, ke nuhu ne, le ga
tãy Yãhã ye, nawee- ga maha yee
u kayĩĩ pye.
19 Lii le ga waha nii yrĩŋ wĩĩ ma
nampyeŋ- ye, ma suhu lii ne le
ga waha pe ta kaa n taha pe Yesu
wãtaŋ na pe Yatɛr, -too naa koo kɛ!
20 Ma'a syi ma Yãhã tẽn pye klaha-
digi gaa ter wĩĩ ya na ye! Le cĩĩnde
na, dir byɛ wĩĩ ma gbɛgbɛ. Taa ga
digi gaa ter di ma nampyeŋ waa
yĩnde na, u saa le war ye, le n naa
u laam wlãhã, u n dye kapee laa
wãpyeŋ wo, loo le sẽ yɔ̃ ye. 21 Taa
cã wa, ma'a kar raa ter kaa ma
nampyeŋ waa yĩnde na, le saa nii
kayĩĩ u ye ye, laa na sẽm wãwɔŋ,
laa na ngaa ter gɛ, le puar ma'a
n le syi laa pye u yĩnde na, ma u
ta u n dye kapee laa wãpyeŋ wo
ye. 22 Lii le ma ma laam wo koo
kai- ngĩĩ wĩĩ na, le le yaha ma laam
wo, Yãhã yĩnde ma ma na. Mboo
nawee, taa lii sya cĩĩnde, ma'a ma
troho tãhã loo kãnde na, ma laam
ga tege nii ma ye, ma wĩĩ n tãy.
23 Wii ma -sẽ laalaa pye digi gaa
ter wĩĩ na, ma -sẽ ke di, le nii mii
tuu lii sya cĩĩnde ma le le yaha u
laam wo, loo sẽ ne u n pye ye, u
ga wãpẽn yãã le na. Taa lii sya
cĩĩnde, ma le le yaha ma laam wo,
le ma pye, loo sẽ ne taa n pye ye,
kapee ne.

15

Ta, ma ntãŋ n dye ma nampyeŋ tãy

1 Wii mpãy too lɛ Yesu kãnde
wo ma kai- cã, wo yai wo naa wo
laam yĩn mpãy ne pe sẽ lɛ wa le
wo ma kai- cã ye. Tesẽ, wo yai
wo naa koho le pe ye, -too tyii
wii laam wũhũ wãpyeŋ koo na.
2 Wo nanem byɛ yai wo naa kai-
wãpyeŋ kɛ wo nampyeŋ- kẽ, nkãy
koo ke ga waha nii u ye kayũhũ,
ke ta kaa n taha u Yesu wãtaŋ na u
Yatɛr. 3 Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua
Crise sẽ pye driyɛ̃ wo ma naa u ya
wĩĩ pye ye; le ma gɛ ma le yrũhũ
yaha u wĩĩ na ma yee:
«Pe naa Yãhã tyɛhɛ tyɛhɛ nkãy ne,
ke dur too woo na.»
4 Kai- nkãy byɛ ke cãã yrũhũ yaha
faale na Yãhã sabangbãŋ wo, ke
ma kaklaha wo ye; ke fãnga le wo
laam wo, ma maha wo laam yĩn,
wo n koho taha yaha Yãhã kayũhũ
wãyãã na.
5 Yãhã n sya, ke fãnga le ye laam
wo, ke maha ke laanyĩn ter wãã ye
kẽ. Ke ye ta ye ntãŋ n dye yii tãy
mii Yesu Crise kãnde le yar mii.
6 Loo na, ye n yĩmbuhu wãã le, ye
naa wo Yĩŋfua Yesu Crise Tuhufua
Yãhã sey.

Le Yesu kapãyĩĩ ma nawee- byɛ wĩĩ

7 -Ye yii gbihi naa n yigi le Yesu
kãnde wo, mii u Yãhã Yĩndefua
Crise ye gbihi yigi mii Yãhã mi-
ingbãŋ wĩĩ na. 8 Ta n ye yar, ye sẽ
yãã, Crise nii Yiifee- tẽntẽle. Yãhã
ke bii yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy wãpyeŋ
ne Yiifee- wãlɛ kẽ, Crise pa maa
koo pye, pe cã Yãhã sẽ ke yɛ̃ dur
ye. 9 Tuu pa u maha yee mpãy pe
wee Yiifee- ye, pe naa Yãhã sey ke
laantãr wĩĩ na, mii le yrũhũ yaha
Yãhã sabangbãŋ wo mii, ma yee:
«Loo ne,
n ga naa ma miingbãŋ sey
mpãy nsoho wo pe wee Yiifee-
ye,
n ga naa ma miingbãŋ yay le.»
Le maha yrũhũ yaha ma yee:
10 «Mpãy pe wee Yiifee- ye,

pe naa nuhu di pe Yãhã
nawee- ne.»
Le maha yrũhũ yaha ma yee:
11 «Yii mpãy byɛ tee wee Yiifee- ye,
-ye naa Yĩŋfua Yãhã miingbãŋ
sey;
nawee- ter byɛ, pe naa ke
myaha gboho!»
Faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua Yisa
maha bii yee:
12 «Yisay* kur kuɛ puee waa ga ba
yir
u nii mpãy yĩŋ na pe wee
Yiifee- ye.
Mpãy pe wee Yiifee- ye,
pe ga ba koho taha yaha u
na.»
13 Yãhã kẽ ke nawee ta u n koho
taha n yaha ke na. Tee ke ta
ye Yatɛr, ke nuhu le ye laam wo
busãã, yrĩŋ ne, kaa n naa n taha
ye koho wãtahayaha na ke na,
Yãhã Yrã Fãnga kãmay na.

Pɔl u tẽn wĩĩ pãã

14 Wo nna, lii le ma ye wĩĩ,
ndoo gɛ le cã laha ma yee, ye ye
laam gbihi ta kayũhũ wãpye wĩĩ
na, kacãn gboho ye laam wo, ye
ga waha naa laantor le yii laam
wo. 15 Tẽ -sẽ ye laam too kaplãŋ
nkãy ne ke ma saba nwo wo, n ke
yar ye na fãnga ne. Ya'a yãã, n
koo kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ yar ye na
fãnga ne ke syi, Yãhã kayĩĩ wãã ra
kẽ, 16 ma ra ta Yesu Crise tẽntẽle
mpãy ye pe wee Yiifee- ye, loo ne.
N ga le Yãhã tẽn tẽ, n le yar nawee
ga waha wãã le Yãhã ne. Loo ne
le Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne mpãy ye
pe wee Yiifee- ye, pe n nii mii diŋ
gii syi dyaŋ ke nii Yãhã wãŋ ma
maha n tãy ke ye, Yãhã Yrã kãmay
na.
17 Loo n ta, n ga waha nii sey
Yesu Crise kãmay na le Yãhã tẽn
kuɛ ye. 18 N saha laa pãã mii tẽn
lii sẽ ne u Yãhã Yĩndefua Crise le
tẽ ra koho ne ye. Mpãy pe wee
Yiifee- ye, u pe ta pe n nii n luhu
Yãhã ye, ta kaplãŋ kãmay na ma
suhu ta troho wãtãhã ne, 19 ma
suhu yɛ̃kã wũhũ ne tesẽ laanwɔ
wũhũ wãpyeŋ fãnga ne, ma suhu
Yãhã Yrã Fãnga ne. Koo kãmay
kẽ tẽ waha le Yãhã Yĩndefua Crise
kapãyĩĩ wĩĩ pãã nawee- ye, ma gbe
Yurusalɛm na tesẽ koo kuɛ kui ne,
ma ga waa Yirii kãntraha kui na.
20 Mpãy pe sẽ ba Crise myaha luhu
yãã ye, n le kapãyĩĩ wĩĩ pãã poo ye.
N sẽ naa n traha n ta tẽn tẽ taha
tẽn lii na, waa ba cãã le nakũy ta
wa ye, 21 mii le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Pe sẽ ba yee u ga pa mpãy ye ye,
poo ga u yãã.
Mpãy pe sẽ ba u wĩĩ luhu yãã ye,
pe ga ba u kai- luhu pe ke
war.»

Pɔl n traha u ka Wɔrme wo

22 Le Yesu kapãyĩĩ wãpããtay kẽ
le ba yɛr naa n tã ra na, n sẽ yãã ka
ye fla na ye. 23 Yagaa, tẽn laa wee
ra ye koo kui ngĩĩ wo ke ga waha
yɛr tã ra na teelaa wãkaŋ na ye.
Ye fla kalaam pye ra na, naandyɛ
ya sẽ kẽ ye. 24 Yãhã ma sya, n ma
ba n gaha Sepay kãntraha na, n
ga klaha n ye yãŋ, n nii ye ne, n
ye laam pye yai, ye n ba koho le
ra ye ke yrãhã wãyi ne.
25-26 Yagaa, n n gaha Yurusalɛm
wo. Ye sẽ yãã, Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe ma Maseduan kãntraha
na, ma suhu Yakayi kãntraha ne,
pe war wãã, ma ga wãã Yãhã
nawee- mpãy kẽ pe ma nawãm
Yurusalɛm wo. N n gaha loo na
ke fla na. 27 Pe warwããfa me pe
loo nde ta pe ya ya; kayĩĩ laa -sẽ
ne, le fuɛ pye pe na. Ye sẽ yãã,
pe Yiifee- Yesu kãndeyãrfa mpãy
pe ma Yurusalɛm wo, kai- nkãy pe
cã le Yesu kapãyĩĩ wũhũ kuɛ ye, pe
too kacãn la pe ya na mpãy ne pe
wee Yiifee- ye. Loo nde na, mpãy
pe wee Yiifee- ye, pe bya -sẽ yai pe
waha naa pe koho wãn taa wãã
pe kẽ pe n naa pe ya koho soho.
28 N ma ba loo nde war wa, ma

* **15:12** 15.12 Faale cãã Dawide tuhufua bii kẽ Yisay ne.

too wãn nde le soho pe koho wo,
n ga ke Sepay yrãhã yi n ba klaha
ye fla na. 29 N cã n ma ba ka ye fla
na, u Yãhã Yĩndefua Crise n gaha
kaa taha wo byɛ na.
30 Wo nna, n ga nde yar waha
ye ye wo Yĩŋfua Yesu Crise myaha
na, ma suhu wo ntãŋ mpãy ne pe
dye wii tãy Yãhã Yrã kãmay na: -
Ye ra koho soho ta sesrãr wo ye
naa Yãhã nar ra kẽ, 31 ke n ta sya
yaha Yudɛfa mpãy koho wo pe sẽ
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde ye. Ye maha
naa Yãhã nar, n n gaha wãn tii
ne Yurusalɛm wo pe Yãhã nawee-
kẽ, te ga pe laam yĩn. 32 Loo na,
le ma tãy Yãhã ye, yaa ra yãã ye
fla na nuhu ne ra laam wo, tesẽ
ra n waha wũũ car ye nsoho wo.
33 Yãhã kẽ ke yrĩŋ wãã. Ke pye ye
byɛ kur ye! Amɛn, le nii ke syi.

16

Syaha fla

1 N ga wo Yesu kãndeyãrwɛsya
nwo wĩĩ cãã pãã ye ye, u myaha
Feebɛ. U tẽn tẽ Sãncrihi Yesu
kãndeyãrfa yawãhã fla wo. 2 U
ma ba ka ye fla na, -ye u yigi yɔ̃ wo
Yĩŋfua myaha na, u n cã Yĩŋfua
Yesu nawee- me ye ne. -Tee naa
koho le u ye kãnkai- nkãy ne ye
wĩĩ ma u na; ye sẽ yãã, u naa koho
le nawee- busãã ye, ndoo gɛ ne.
3 -Ye Persyila syar ra kẽ u puai
Yakila ne, poo pe le Yesu Crise
tẽn tẽ naa n tay ra ne. 4 Pe ba
ra sya yaha gbã koho wo, ma
sya ne ga kuee le wo. Ndoo ya
sẽ kẽ, n syaha wãã pe kẽ ye,
Yesu kãndeyãrfa mpãy pe wee
Yiifee- ye, pe yawãrfa byɛ syaha
wãã pe kẽ. 5 Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa mpãy pe pe ya wãã pe
kaha wo, -ye pe byɛ syar! -Ye
Yepanɛhɛ syar, u ntãŋ sroŋ dye ra
tãy, woo kẽ Yesu kãndeyãrfua cir
Yasyi kãntraha na. 6 Maari wii u
u ya fãy ye wĩĩ na, -ye u syar! 7 -
Ye Yããndurkuse syar tesẽ Yuniase
ne, ta klofa me pe ne, pe maha
pye ra ne nwompihi wo. Pe wĩĩ
n tãy pe Yesu tẽnlɛhɛ ye, pe maha
cãã dye gɛ cãã dye ra yaha le Yesu
kãnde wo.
8 -Ye Yãmpelase syar ra kẽ, u wĩĩ
n tãy ra ye le Yĩŋfua Yesu kãnde
na. 9 -Ye Wurbã syar, u naa n
tay wo ne le Yãhã Yĩndefua Crise
tẽn wĩĩ na, -ye Setaase bya syar, u
ntãŋ sroŋ dye ra tãy. 10 -Ye Yapele
syar, u wãfãy yãã le Yesu kãnde
wo ma -sẽ u ya plãhã ma kuee
le wo. -Ye Yartobule kahafa syar!
11 -Ye Yerodãã syar, ta klofua kẽ
u ne. -Ye Narsisi kahafa syar! Pe
le Yesu kãnde yigi kluɛ sĩĩ. 12 -Ye
ca syãm mii syar pe n yee Terfɛhɛ
ma suhu Terfoho ne, pe ma Yĩŋfua
tẽn na. -Ye cɔɔ nwo syar pe n
yee Pɛrsidi, u tẽn tẽ gboho Yĩŋfua
kẽ, u ntãŋ dye pe Yesu kãndeyãrfa
tãy. 13 -Ye Wurfuu syar, Yĩŋfua u
yãŋ yi; -ye u nahafua syar, u ma ra
bya nahafua, u kayĩĩ laa pye yãã
ra kẽ, koo kẽ. 14 -Ye Yasãykerte
syar, Flegɔ̃ ne, Yɛrmɛse ne, Pa-
terbase ne, Yarmase ne, tesẽ Yesu
kãndeyãrfa mpãy ne pe ma pe
ne. 15 -Ye Filohoke syar u cɔɔ
Yuuli ne, -ye Neere syar u syafua
ne, Woliipe ne, ma suhu pe Yãhã
nawee- mpãy byɛ ne pe ma pe ne.
16 -Ye yii syar yɔ̃ Yãhã nawee-
syaha ter ne. Yesu Crise
kãndeyãrfa yawãrfa byɛ ye syar.

Kur kuɛ kayar

17 Wo nna, n ga ye yar waha
nde ne: -Ye yii yigi nawee- mpãy
ne! Ye sẽ yãã, kaklaha nkãy
pe ye klaha ke ne, pe koo kak-
laha sye, ma nii yɛ̃croho le pe
Yesu kãndeyãrfa nsoho wo, ma pe
plaha n le kãmpee wo. 18 Ye sẽ
yãã, poosyifa mii, wo Yĩŋfua Yãhã
Yĩndefua Crise tẽn sẽ ne pe n tẽ ye,
pe ya laam wĩĩ ne pe n kar. Pe ga
pe yɛ̃r ta sĩĩsĩĩ, pe kaplãntãhã ta
pe nawee- wlaŋ, nawee- mpãy syi
pe wãkaryaha sẽ n sye ye. 19 Yii

poo na, nawee- byɛ cã ma yee ye
n luhu Yĩŋfua ye. Loo nde nuhu
le ra laam wo. N n traha ye kacãn
yãã kayĩĩ wãpyeŋ kuɛ ye, -tee naa
n nii kapee- wãpye wĩĩ ma n naa
n dye ye laam wo ye. 20 Yãhã
gii ke yrĩŋ wãã, ke ga sãndãpee
yĩŋfua Setane kai- tãhã pye klaha-
migimigi ye trɛ flãhã tãy. Yagaa,
le yale gbe taha. Wo Yĩŋfua Yesu
Crise, u u laantãr yar ye na.
21 Ta tẽntẽwai Timuti ye syar,
woo ma suhu ta klofa Lususe
ye ne, Jasoho ne, Sosipatɛhɛ ne.
22 Ndoo Tɛhɛtise wii tẽ Pɔl yɛ̃
kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ, n ye syar
Yĩŋfua myaha na. 23 Kayusu wii
n n syã u fla na, tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa pe ya wãã
u fla na, u ye syar. Yerasyi wii u
ma le klo nanihi war yĩŋ na, ma
suhu wo Yesu kãndeyãrwɛ Kartisi
ne, pe ye syar. [24 Wo Yĩŋfua Yesu
Crise, u u kayĩĩ wãã ye byɛ kẽ.
Amɛn, le nii ke syi.]

U saba kuasaha Yãhã wãsey ne

25 -Too naa Yãhã sey, koo ke ga
waha ye ta ye n ke sroŋ ta ye
Yatɛr, mii le Yesu kapãyĩĩ le yar
mii, le kapãyĩĩ lii tẽ n pãã nawee-
ye. Yesu Crise wũhũ nkãy tẽ tɔ̃r n
yar nawee- na, koo kẽ ke ma Yãhã
laam wĩĩ lii le sẽ ba yi yãã gbaa
na ye. 26 Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
bii loo nde yrũhũ yaha saba wo.
Yagaa, le gbe yi gbaa na. Yãhã gii
wãkuayãã wee ke na ye, koo ke
loo nde ta, ma maha ta pe n koo
kai- ngĩĩ yar mpãy byɛ na pe wee
Yiifee- ye, pe n Yesu ta pe Yatɛr pe
naa n luhu u ye.
27 Yãhã neŋ ya kẽ ke ma kai-
byɛ cãfua. Yesu Crise kãmay na,
koo neŋ ya myaha yai wãsey ne
yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na
ye. Amɛn, le nii ke syi!

Pɔl saba cir kaplãŋ Kɔrntifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Sohotãn ne, too saba
nwo yrũhũ nɔ wãã. Ndoo Pɔl kẽ,
le tãy Yãhã ye ke n ta yee, n ba nii
Yesu Crise tẽnlɛhɛ. 2 Wo u saba
yrũhũ nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa kẽ Kɔrnti wo. Yãhã pe
yee, ma pe ta ke wãm, pe n wãã
le Yesu Crise kãmay na. Wo u
yrũhũ nɔ wãã mpãy bya kẽ pe ma
teebɛhɛ byɛ wo, ma -sẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise miingbãŋ gboho. Woo
kẽ pe Yĩŋfua tesẽ wo byɛ Yĩŋfua.
3 Wo Tuhufua Yãhã ma suhu wo
Yĩŋfua Yesu Crise ne, ke ke laantãr
wĩĩ pye ye kẽ, tesẽ pe pe yrĩŋ wãã
ye kẽ.

Kɔrntifa Yãhã laantãr wũhũ yãã Yesu Crise kãmay na

4 Yãhã laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ
Yesu Crise kãmay na, yalebyɛ n
syaha wãã ke kẽ loo wĩĩ na. 5 Ye
cã tee wãã le Yesu Crise ne, Yãhã
ta ye n kayũhũ yãã ye kãnkai-
byɛ wo. Koo kayũhũ kẽ ye le
Yãhã kapãyĩĩ cã, ye le war. 6 U
Yãhã Yĩndefua Crise kapãyĩĩ nnen
gbãã ye laam wo, 7 ye n sya ke
Yãhã kayũhũ yãã. Koo ke ye ta
ye n waha wo Yĩŋfua Yesu Crise
wãdurbaŋ sẽŋ. 8 Woo kẽ u ga ye
ta ye n yii plãhã yaha, u ma ba dur
ba, waa ma n ba yãã ye plaha laa
ne ye. 9 Yãhã ma yɛ̃ tɛr lii ne, ke
le pye, koo gii ke ye yee, ye seefar
le ke Dya Yesu Crise ne, woo wii u
ma wo Yĩŋfua.

Pe Yesu kãndeyãrfa tee ma crɛŋcrɛŋ Kɔrnti wo

10 Wo nna, n ga le nar waha ye
ye wo Yĩŋfua Yesu Crise myaha
ne: -Ye wãã le, ye ma syi ye nii
crɛŋcrɛŋ ye! -Ye nii yĩmbui nen
na, -tee nii laantee nen ne! 11 Wo
nna, ye sẽ yãã, cɔɔ nwo pe n yee
Klowee, u kahafa mpãy ra yar ma
yee, wãhã ma ye nsoho wo. 12 Lii
le ma le na, ye kaplãŋ ma ke ya
wuhu na: Nwo ga yee woo ma Pɔl
kur ye, waa ter ga yee woo ma
Apolosu kur ye, waa ga yee woo
ma Pyar kur ye, waa ga yee woo
ma u Yãhã Yĩndefua Crise kur ye.
13 Tee le cã laha ma yee, u Crise sẽ
la cɛr flɛ flɛ ye, ye tee nii crɛŋcrɛŋ.
-Ye yãŋ, ndoo Pɔl sẽ kẽ tẽ ku trã
na ye wĩĩ na ye. Ye sẽ maha tãã yi
loho wo ndoo myaha na ye. 14 N
syaha wãã Yãhã kẽ tẽ sẽ ye tãã yi
loho wo ye, ma yi kãã Kirpusu na,
Kayusu ne. 15 Loo na, waa saha
yee ndoo kẽ n ye tãã yi loho wo ta
myaha na ye. 16 Cĩĩnde, n maha
Tefanase kahafa tãã yi loho wo.
N sẽ -sẽ le sya n maha waa tãã
yi yãã loho wo nantãŋ ye. 17 U
Crise sẽ ra lɛhɛ wãã nawee- wãtãã
myaha na ye. U ra lɛhɛ wãã, n ba
naa le kapãyĩĩ wũhũ yar nawee-
na. U sẽ ra lɛhɛ wãã, n ba naa le
kapãyĩĩ wũhũ pãã mii pe nawee-
kacãn wũhũ pãã mii syi dyaŋ ye.
U Crise wãku wĩĩ trã na, n ma le
pãã nawee- kacãn yor ne, le saa
pii sa ye.

Yesu Crise ma Yãhã laantor ne, tesẽ ke fãngangbãŋ ne

18 Ye sẽ yãã, mpãy pe wĩĩ ga ba
klaha-, ma'a Yãhã Yĩndefua Crise
trã wãku wĩĩ pãã pe ye, pe ga yee,
a yĩŋ wee le na ye. Ma -sẽ yee wii
poo na too sya yaha u Crise kãmay
na, wo cã Yãhã fãngangbãŋ kẽ u
Crise trã wãku wĩĩ ne. 19 Loo ne
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, Yãhã yee:

«Mpãy pe ma laantorfa,
n ga pe laantor wũhũ pye
klaha- pe kẽ.
Mpãy pe ma kaicãfa, n ga pe
kacãn wũhũ sye.»

20 Loo na, ma'a nii laantor-
fua, laa na kaicãfua, laa na

kaplãntãhã pããfua driyɛ̃ wĩĩ na, le
wãyĩĩ -sẽ ma na ma ye? Yãhã gɛ le
yar ma yee yĩŋ wee driyɛ̃fa kacãn
na ye.

21 Ye sẽ yãã, driyɛ̃fa laantor pe
ta pe sẽ waha Yãhã laantor war
ye. Loo ne, mpãy pe Yesu ta
pe Yatɛr, Yãhã yee ke ga poo sya
yaha le Yesu kapãyĩĩ kãmay na,
lii le n pãã driyɛ̃fa ye, pe n yee
yĩŋ wee le na ye. 22 Yiifee- n
kɛ laanwɔ wũhũ n pye pe n yãã
yĩnde ne. Jrɛkefa n kɛ pe kacãn
yãã driyɛ̃ wũhũ wĩĩ na. 23 Wii
poo na, wo u Crise trã wãku wĩĩ
pãã nawee- ye. Loo nde ncafũhũ
yigi pe Yiifee- kẽ; mpãy pe wee
Yiifee- ye, poo n yee yĩŋ wee le
na ye. 24 Yesu kãndeyãrfa byɛ,
mpãy pe ma Yiifee-, tesẽ mpãy ne
pe wee Yiifee- ye, poo ye u Crise
ma Yãhã fãngangbãŋ, ma maha
ma ke laantor. 25 Yãhã wũhũ nkãy
nawee- n yee yĩŋ wee ke na ye,
ke tɛr gboho nawee- laantor wũhũ
na. Tesẽ, Yãhã wũhũ nkãy nawee-
n yee fãnga wee ke na ye, ke tɛr
gboho nawee- fãnga na.

26 Wo nna, tee wee ngaa driyɛ̃fa
yĩnde na ye, Yãhã n -sẽ ye yãŋ yi,
-ye loo yãŋ! Ye laam wo, kaicãfa
sẽ nihi ye, fãngafa sẽ nihi ye,
nangbãm sẽ nihi ye. 27 Mpãy pe
wee kaicãfa driyɛ̃fa yĩnde na ye,
Yãhã poo yãŋ yi, ma fyar yaha
mpãy na pe ma kaicãfa driyɛ̃fa
yĩnde na. Mpãy pe wee fãngafa
driyɛ̃fa yĩnde na ye, Yãhã poo
yãŋ yi, ma fyar yaha mpãy na
pe ma fãngafa driyɛ̃fa yĩnde na.
28 Mpãy pe ma naflam, driyɛ̃fa
sẽ pe yãŋ nawee draha wo ye,
ma suhu mpãy ne pe wee ngaa
driyɛ̃fa yĩnde na ye, Yãhã poo yãŋ
yi, ma -sẽ pe driyɛ̃fa fãnga wĩĩ
kua, 29 nawee waa ma n waha u
ya sey Yãhã yaha ye ye.

30 Yãhã -sẽ ye ta ye n seefar le
Yesu Crise ne, woo kẽ u laantor
le nawee laam wo. Woo kãmay
na wo sroŋ Yãhã yĩnde na, wo nii
Yãhã wãm, wo maha wãsyayaha
yãã. 31 Loo ne, le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Waa sẽ yai u naa u ya sey ye,
u yai u naa Yĩŋfua Yãhã koo
sey.»

2

Yesu Crise trã wãku wĩĩ loo le ma yĩŋ

1 Wo nna, tẽ ba ka ye fla na, maa
le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ pãã ye ye, ta yɛ̃
kaplãŋ pye yaayaa, ta kacãyor sẽ
maha ba tɛr ye kacãn fla yaha ye.
2 Ye sẽ yãã, tẽ pye ye nsoho wo,
n ba yee n saa laa pãã ye ye mii
Yesu Crise wĩĩ ya sẽ ne, tesẽ u trã
wãku wĩĩ ne ye. 3 Tẽ pye ye fla na,
fãnga sẽ pye ra na ye, n naa n fya
ma sya naa n sege. 4 Kaplãŋ nkãy
tẽ naa n pãã ke pye gbɛgbɛ, ke sẽ
pye kacãyor kaplãntãhã ye. Yãhã
Yrã Fãnga pye ra kaplãŋ na, ma ta
nawee- n naa ke kaplãŋ sya. 5 Loo
na, driyɛ̃fa laantor ter sẽ ne te ye
ta ye n Yesu ta ye Yatɛr ye, Yãhã
Fãnga koo kẽ.

Yãhã laantor

6 Mpãy pe yĩntar too Yesu Crise
kãnde wo, wo laantor raa wĩĩ pãã
pe ye. Driyɛ̃fa laantor ter sẽ ne ye,
driyɛ̃ yĩŋfa laantor ter sẽ maha ne
ye, poo mpãy pe fãnga ga ba pye
klaha- pe ye. 7 Yãhã laantor wĩĩ
ne too n pãã, tii driyɛ̃fa sẽ te war
ye, te wũhũ pe na. Driyɛ̃ sẽ bii
tãhã wa ye, Yãhã bii too laantor
cãã gbihi ta wa wo kẽ, wo nayɔ̃r
wãyãã wĩĩ na. 8 Too laantor wee
driyɛ̃ yĩŋfa ye ye. Mii loo sẽ ne
ye, pe saa ne pye pe Yesu Crise
kuey mar boo trã na ye, woo wii
u ma nayɔ̃r ter byɛ Yĩŋfua. 9 Loo
ne le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:

«Kai- nkãy nawee waa sẽ ke yãã
yãã yĩnde ne ye,
waa sẽ maha ke luhu yãã ye,
ke sẽ pye yãã waa laam wo ye,

Yãhã koo cãã gbihi ta
mpãy kẽ ke ntãŋ dye pe tãy.»
10 Koo kai- ngĩĩ Yãhã ke yar wo
na ke Yrã kãmay na. Ye sẽ yãã,
Yãhã Yrã Fãnga kai- byɛ cã, Yãhã
wũhũ nkãy gɛ ne ke sẽ n yi gbaa
na ye. 11 Ye cã, waa saha nawee
laam wĩĩ cã ye. Nawee yrã lii le
ma u laam wo, loo ne le u laam wĩĩ
cã. Ke syi, waa saha Yãhã laam
wĩĩ cã mii Yãhã Yrã sẽ ne ye.
12 Wii poo -sẽ na, driyɛ̃ nge yrã
ter sẽ ne le ma wo laam wo ye.
Yãhã Yrã ter loo ne too yãã; Yãhã
le wãã wo kẽ, ma yee wo waha ke
kayũhũ cã, kayũhũ nkãy Yãhã ke
wãã wo kẽ. 13 Wo koo kayũhũ ngĩĩ
wĩĩ pãã nawee- ye. Wo sẽ ke pãã
driyɛ̃fa kacãyor kaplãntãhã ne ye;
Yãhã Yrã kaplãŋ nkãy le wo yɛ̃ wo,
koo too n pãã. Yãhã Yrã kaplãŋ kẽ
ke ne ke Yãhã Yrã wũhũ pãã.
14 Nawee wii Yãhã Yrã wee u
laam wo ye, u saha Yãhã Yrã
wũhũ yãã ye; woo ye, yĩŋ wee ke
na ye. U saha ke war ye, ke n
war Yãhã Yrã kãmay ya na, koo
kẽ. 15 Nawee wii u Yãhã Yrã yãã,
lii le sroŋ lii ne le sẽ sroŋ ye, u
koo war. Woo na, nawee waa ter
saha u wũhũ war ye, nawee wii
u sẽ Yãhã Yrã yãã ye. 16 Loo ne
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«Yoo Yãhã laam wũhũ cã,
ma ga waha naa ke klaha kai-
ne?»
Wii poo -sẽ na, wo ma Yãhã
Yĩndefua Crise laam ter ne.

3

Yãhã tẽntẽ- wĩĩ

1 Wo nna, n sẽ ba naa kai- pãã
ye ye, mii mpãy dyaŋ Yãhã Yrã
laantor ma pe ye ye. Ye naa ye
laam wũhũ ya pye, ye pye mii
pẽyãr dyaŋ le Yãhã Yĩndefua Crise
kãnde wo. 2 Kai- nkãy tẽ naa n
pãã ye ye, ke pye mii yĩm dyaŋ tẽ
naa n wãã ye kẽ; ke ma ne pye mii
wãlɛ digi dyaŋ, ye saa ne waha yia
ye. Yagaa gɛ na, ye saha yia ye, ye
tee mii, ye laam wũhũ ya tee n pye
nantãŋ. 3 Ye sẽ yãã, tee laanyar
pye yii na, wãhã ke maha ma ye
nsoho wo, koo ngĩĩ le yar ma yee,
ye ye laam wũhũ ya pye, ye ma
mii driyɛ̃fa dyaŋ. 4 Ye laam wo,
nwo ga yee woo ma Pɔl kur ye,
waa ter ga yee woo ma Apolosu
kur ye. Loo nde le yar ma yee ye
ma mii driyɛ̃fa dyaŋ.

5 Apolosu wĩĩ ma lii ne? Ndoo
Pɔl, ta wĩĩ ma lii ne, ye n nii n
wãã wo wĩĩ na? Yãhã tẽntẽ- ya me
wo ne, ke wo tẽŋ la wo kẽ. Wo
kãmay na ye Yesu ta ye Yatɛr. 6 Le
ma mii ndoo Pɔl ngaa sĩĩ wãsĩĩ ya,
Apolosu n loho ya woo ke na, Yãhã
koo n -sẽ ke ta ke n yir. 7 -Ye yãŋ,
u sĩĩfua wee ngaa ye, u lawoofua
wee ngaa ye. Yãhã gii ke ke ta
ke n yir, koo kẽ ke ma yĩŋ. 8 U
sĩĩfua ma suhu u lawoofua ne, pe
ma wãcɛŋ. Pe pe tẽn tẽ mii syi
dyaŋ, Yãhã ga ba pe dããn wãã pe
kẽ koo syi, pe ya wuhu na.

9 Ye sẽ yãã, ndoo ma suhu
Apolosu ne, wo ma mii tawarfa
dyaŋ Yãhã ye. Yii -sẽ ma mii tar
dyaŋ Yãhã ye. Ye maha ma mii
kangbãŋ dyaŋ ke fãã yir Yãhã kẽ.
10 Yãhã ndoo ta ra n waha yia,
ma ke kangbãŋ nakũy kã mii kaha
fããfuayɔ̃ dyaŋ. Yãhã ke laantãr
wĩĩ nde pye ra kẽ. Waa ter n -sẽ
ba fãã taha koo kaha nge nakũy
na. Mpãy byɛ pe -sẽ ga ba fãã
naa n taha ke na, pe pe ya yigi
pe wãfãã ter ne. 11 Koo kangbãŋ
nakũy lii le ta wa, loo ne Yesu
Crise wãtaŋ ne ye Yatɛr. Yĩŋ wee
kangbãŋ gaa ter nakũy na Yãhã
ye ye. 12 Nawee- mpãy fãã n taha
ke kangbãŋ nakũy na sãn wãn
ne; mpãy, wargbɛ wãn ne; mpãy,
ntẽmbar raa ter ne kacãn wee te
dir na ye. Mpãy ter maha ma,
pe fãã n taha katyigi ne; mpãy,
nyɛ̃far ne; mpãy, nyɔ̃r ne. 13 Yesu
Crise kasãhã per maa nɔ, naa ga

ba ta le n cã mpãy poo wãn yɔ̃, naa
saha te pye klaha- ye, wãn tii pe
fãã naa n taha te ne. Mpãy, naa ga
waha pe wãn pye klaha-, le bya ga
ba cã. 14 Naa ma yee ke sẽ wii tẽn
klaha- kãã koo kangbãŋ nakũy na
ye, ufua ga dããn yãã. 15 Naa ma -
sẽ wii tẽn klaha- kãã, koo kangbãŋ
nge nakũy na, ufua saa dããn yãã
ye. U ga nii mii nawee wii dyaŋ,
naa u wãn byɛ suhu, woo ya n yi
le wo.
16 Ye sẽ cã la ma yee ye kadye
ma Yãhã niisaha, Yãhã Yrã Fãnga
ma ye nanem byɛ laam wo?
17 Nawee wii ma koo Yãhã niisaha
pye klaha-, Yãhã ga woofua bya
pye klaha-. Ye sẽ yãã, Yãhã ni-
isaha ma Yãhã wãŋ. Ye byɛ -sẽ ma
Yãhã niisaha.
18 N ga laa pãã ye ye, waa ma
syi u u ya kar yaha le ne ye, loo
ne nde: Ye laam wo, waa ma
yee woo ma driyɛ̃fa laantor ter
ne, u too miy yaha. -Tuu Yãhã
laantor ter gbe, too tii yĩŋ wee te
na driyɛ̃fa ye ye. Loo na, u ga nii
cĩĩnde laantorfua Yãhã ye. 19 Ye sẽ
yãã, yĩŋ wee driyɛ̃fa laantor ter na
Yãhã ye ye. Le ma gɛ ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Driyɛ̃ laantorfa, Yãhã pe yigi pe
ya koho kacãn namihi ne.» 20 Le
maha ma le yrũhũ yaha ma yee:
«Yãhã nawee laantor ter wũhũ cã.
Ke cã too nde saha laa yɔ̃ ye.»
21 Loo nde na, ye ma syi ye naa
naweetee myaha gboho ye! Ye sẽ
yãã, kai- byɛ ma ye wãn: 22 Ndoo
Pɔl woo, Apolosu woo, Pyar woo,
driyɛ̃ wãn woo, yrãŋ wĩĩ woo,
gbã wĩĩ woo, yagaa wũhũ woo,
sukũhũ gaa wũhũ woo, too nde
byɛ ma ye wãn. 23 Ye -sẽ ma u
Yãhã Yĩndefua Crise wãm, u Crise
-sẽ ma Yãhã wũũ.

4

Yesu Crise tẽntẽ-

1 Ye yai ye cã u Yãhã Yĩndefua
Crise tẽntẽ- me wo ne. Yãhã wũhũ
nkãy nawee- sẽ ke cã yãã ye, koo
wo n yar nawee- na. 2 Wii u -sẽ ma
Yãhã wũhũ yarfua nawee- ye, lii le
ma u wĩĩ, u yai u sroŋ. 3 Le tãy ye
yee ta wĩĩ yɔ̃, laa na ye yee ta wĩĩ
sẽ yɔ̃ ye, le tãy le pye kasãhãfa gɛ
pe ra wĩĩ pãã ke syi dyaŋ, le sẽ kai
kua ra ye ye. Ndoo gɛ sẽ laa pãã
nii wãpee wĩĩ na ye; 4 n sẽ laa yãã
tẽ tee pye ye. Loo sẽ -sẽ ne le ga
ta ra n sroŋ Yãhã ye ye. Wii u ma
ra kasãhãfua, woo kẽ Yĩŋfua Yesu
ne. 5 Loo ne, ye ma syi ye cãã naa
laa pãã waa wĩĩ na mii le yale sẽ
nɔ wa ye, yaliile Yĩŋfua Yesu ga ba
dur ba. U ga ba wam wũhũ gbe
yi gbaa na, nawee laam wũhũ bya
ne. Loo na, nawee nawee woo, u
ga ba u miiyũhũ lay yãã Yãhã ye.
6 Wo nna, n wo wĩĩ pãã ye ye,
ndoo tesẽ Apolosu ne, ma yee ye
waha ke kai- war. N yee n ga wo
wĩĩ pãã ye ye, ye n naa ye troho
tãhã mii le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo mii. Ye ma syi ye
naa n yee nwo wãklaha ter puar
nwo wãklaha na, le n nii ye n
yataŋ ta yii na ye. 7 Ye sẽ yãã, yoo
nawee- ta pe wee wãcɛŋ pe ya ne
mii Yãhã sẽ kẽ ye? Mboo nawee,
kayĩĩ lii ma ma ye, mii Yãhã sẽ kẽ
ke loo wãã ma kẽ ye? Taa -sẽ loo
yãã, ma tee mii sey mii Yãhã sẽ kẽ
ke le wãã ma kẽ ye.

Yataŋ gboho tɛr Kɔrntifa na

8 Ye sẽ yee la, a yii kai- cã yai wa,
a ye ngbãŋ yai wa kacãn ne, a wii
ma sya yee wo wee ye, ye ga waha
yahasee gbe? Ye ma nii yahasee
ye cĩĩnde, le yɔ̃; ye ga waha wo
bya ta wo n nii yahasee ye. 9 Ye sẽ
yãã, wii Yesu tẽnlɛhɛ, le wee la mii
Yãhã wii ta nawee- byɛ kur kuɛ ye,
mii mpãy dyaŋ pe yai wãboo ne?
Driyɛ̃ nge wo, pe nabuar, ma suhu
pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ne, pe yĩnde
ma wo na ke kai- byɛ wo. 10 U
Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ ta pe n nii
n yee yĩŋ wee wo na ye. Yii poo -sẽ
na, ye sẽ yee la ye ma laantorfa le

Crise kãnde wo? Fãnga wee wii
ye ye, yii poo -sẽ na, ye sẽ yee
la fãnga ma ye ye? Ye sẽ yee la
nawee- ye myaha sey, wii poo -sẽ
na, pe sẽ wo yãŋ nawee draha wo
ye? 11 Ma sya ba waa yagaa na,
wo n fãy fãã ne, loho fãã ne, faha
wãn sẽ maha yai wo ye ye, pe wo
nuhu, niisar wee wo ye ye. 12 Wo
wo yɛ̃ digi yãã wii koho kasyã na.
Mpãy pe wo tyɛhɛ, wo Yãhã nar
ke kaa taha pe na. Mpãy pe wo
nuhu Yesu Crise wĩĩ na, wo sẽ n
fya koo wãfãy na ye, ke ma sya
pye mii. 13 Nawee wii ma wãpee
pãã wo wĩĩ na, wo u yɛ̃ wãã n sya
kayĩĩ ne. Ma sya ba waa yagaa na,
wo ma kafar wãŋ syi dyaŋ driyɛ̃fa
ye, wo wĩĩ fũhũ nawee- ye.

14 N sẽ koo kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ
ye kẽ ma yee, n ga fyar yaha ye
na ye. N yee n ga ye cãã yar ke
kai- ne, mii waa dyaŋ u pii ne pe
ntãŋ dye u tãy. 15 Ye sẽ yãã, mpãy
pe ye klaha le Crise kãnde wãyãr
ne, pe ma sya nawee- nyerbua tã,
tuhufa buar wee ye ye ye. Tee fe
dye le Yesu kãnde wo, ndoo kẽ n
cãã ye klaha le Yesu Crise kapãyĩĩ
wĩĩ ne, koo kẽ ndoo kẽ ye tuhufua
le Yesu kãnde wo. 16 N ga ye nar
waha nde ne, -ye ra pyer ter gbe!
17 Loo ne ta n Timuti nɔ wãã ye
ye. U ma ta dya le Yĩŋfua Yesu
kãnde wo, u ntãŋ dye ra tãy, u
n sroŋ le Yesu tẽn ne. U ga ba
ye gbihi yar ta troho wãtãhã ter
ne le Yesu Crise kãnde wo, tesẽ
ta kaklaha ter ne Yesu kãndeyãrfa
yawãr teebɛhɛ byɛ wo.

18 Ye laam wo, mpãy ta yi yataŋ
ne ma n yee, a ndoo saa ka ye fla
na ye. 19 Yãhã ma sya, n ga ka
ye fla na, le saa ma- ye. Mpãy
pe yee poo ta yi pe yataŋ ne, n
sẽ n gaha pe kaplãŋ ya luhu ye,
n n gaha yãŋ pe ma waha n yia,
ma pe troho tãhã le Yesu kãnde
wo fãnga ne. 20 Ye sẽ yãã, Yãhã
Yai wĩĩ na, kaplãŋ koo sẽ kẽ ke
ma yĩŋ ye; ma waha yia, ma naa
ma troho tãhã le Yesu kãnde wo
fãnga ne, loo le ma yĩŋ. 21 Lii loo
le n tãy ye ye? N ka ye fla na ye
wãpẽn yĩmbui ne laa, n ka ye fla
na laantãr ne mii waa dyaŋ u pii
ne pe ntãŋ dye u tãy?

5

*U kapeepyefua yai u cɛr yi kãã
ye yawãhãfa wo*

1 Pe le pãã, a ye yawãhãfa wo
tyatyãhã wĩĩ laa ma, le wãpee!
Mpãy gɛ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye,
poo kãnde na le syi sẽ yai le pye
ye. Le nde, ye laam wo, waa ma u
u tuhufua cɔɔ di. 2 Loo naa byɛ ne,
ye yataŋ gboho, ma sya ta yi. Ye
ma ne pye fyar ye yigi, le n nii ye
fãy, ye ne ga u tyatyãhãfua cɛr yi
kãã ye yawãhãfa wo. 3 Ndoo woo
na, tẽ sya dey ye na, ta laam ma
ye fla na. Wii tuu kapee nde pye,
ndoo woofua sãhã wa wo Yĩŋfua
Yesu kãmay na, mii n ma ye fla
na. 4 Ye ma yii wãã Yĩŋfua Yesu
myaha na, ta laam bya ga ba pye
ye nsoho wo, Yĩŋfua Yesu fãnga
ne. 5 Ye ga ba u kapeepyefua cɛr
yi kãã ye yawãhãfa wo, Setane n
u fãy u kadye sraha na, u tyatyãhã
laampee n sya ba pye klaha-. Loo
na, u ga ba sya yaha wo Yĩŋfua
Yesu wãdurba per.

6 Ye yii ka n sey ke dyaŋ, yĩŋ wee
le na ye ye ye. Ye cã ncasur car
ya kẽ, ke ke bur loho byɛ ta ke n
fua n yir busãã. 7 Kapee- wãpyeŋ
ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ ke lɛ
nii nawee laam wo. -Ye ye ncasur
yi kãã yii wo, ye nii mii bur loho
wãfãŋ dyaŋ ke ma gbɛgbɛ, ncasur
wee ke laam wo ye. Ãwã, ye -
sẽ ma gbɛgbɛ koo syi dyaŋ; ye
sẽ yãã, pe u Yãhã Yĩndefua Crise
boo mpar draha wo wo kapee- wĩĩ
na. Woo kẽ wo syayaha gbar. 8 -
Too naa wo syayaha gbar gbar,
wo naa wo troho tãhã Yesu kãnde
wo, wo wo napeer miy yaha, wo

tyatyãhã ne te ma mii ncasur wãŋ syi dyaŋ! Loo na, wo ga naa wo troho tãhã Yesu kãnde wo cĩĩnde, wo nii gbɛgbɛ mii bur loho gii syi dyaŋ ncasur wee ke wo ye.

9 Tẽ ba cãã saba wii yrũhũ nɔ wãã ye ye, n ba le yrũhũ u laam wo ma yee, -ye cɛr mpãy na pe tyatyãhã pye. 10 Driyɛ̃fa mpãy pe tyatyãhã pye, mpãy ne pe yĩnde yi n too nawee- wãn na, pe fufordifa ne, pe mpar yahafa ne, n sẽ -sẽ yee -ye cɛr pe na ye kuãŋ ne ye. Mii loo sẽ ne ye, ye ga waha yi kãã la pe yaha ke driyɛ̃ wo? 11 N ba le yrũhũ ma yee, -ye cɛr ye kuãŋ ne mpãy na pe pe ya ta Yesu kãndeyãrfa, ma -sẽ tyatyãhã pye, tesẽ mpãy ne pe yĩnde yi n too nawee- wãn na, mpãy ne pe mpar yaha, pe nagblahafa ne, pe sẽnwɔ nafããn ne, pe fufordifa ne. Ye ma n wãã naa n di gɛ di pe ne ye.

12-13 Driyɛ̃fa mpãy pe wee Yesu kãnde wo ye, ta wĩĩ sẽ ne poo wãsãhã ne ye. Yãhã kẽ ke ga ba pe sãhã. Mpãy pe -sẽ ma le Yesu kãndeyãrfa yawãhã fla wo ye ne, ye yai ye naa poo sãhã, -ye naa ke kai- gbihi! Le ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee: «-Ye u napee cɛr yi kãã ye nsoho wo!»

6

Ye ma syi ye ga naa yii sãhã driyɛ̃fa ye ye!

1 Ye yawãhãfa laam wo, kai ma wii dye u Yesu kãndeyãrwai ne, u yai la u ga u sãhã kasãhãfa mpãy fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye? U ma ka u ne u Yesu kãndeyãrwai poo yahasee ye, koo sẽ puar la? 2 Ye sẽ cã la, mpãy pe ma Yãhã wãm, poo me pe ga ba driyɛ̃fa sãhã sukũhũ gaa laam wo? Tee -sẽ ga ba driyɛ̃fa sãhã, ye yai ye waha naa ye kasyĩmbɛhɛ gbihi ye nsoho wo yii ya. 3 Ye sẽ cã la ma yee, wo n pai yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sãhã sukũhũ gaa laam wo? Ye -sẽ pye mii ye saa waha driyɛ̃ nge kai- gbihi ye? 4 Kai ma -sẽ dye ye nsoho wo, driyɛ̃ nge kasyĩmbɛhɛ wĩĩ na, ye tee n gaha kasãhãfa mpãy fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. 5 Loo nde yĩntaha kẽ, ye laam wo, laantorfua waa wee wii syi tuu ga waha kai war yi u Yesu kãndeyãrwai nsoho wo ye. Fyar yai te ye yigi! 6 Tee kai- pãã n taha yii na, le sẽ yɔ̃ ye. Ye tee maha n gaha ke kai- ne kasãhãfa mpãy fla na pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, loo cã pee.

7 Tee yii yee ga n sãhã kasãhã yĩŋfa fla na, loo nde ma wa wãpee ye wĩĩ na. Waa ma kapee laa ter pye ye na, ye tyii le n kua kãã ye laam wo gbɛgbɛ, kayĩĩ ne. Waa ma ye koho kla gaa gbe, -ye yaha le le n kua kãã ye laam wo gbɛgbɛ, kayĩĩ ne. 8 Le -sẽ nde, yii gɛ me tee kapee- pye ye nampyeŋ- na, ma maha pe koho wãn gbe. Ye Yesu kãndeyãrwai gɛ me tee nde pye pe na. 9 Ye sẽ cã la ma yee mpãy pe kapee- pye, pe saa ba yãã dye Yãhã yai klo wo ye? Ye ma n yii kar yaha le ne ye: Mpãy pe tyatyãhã pye, ma suhu mpar yahafa ne, tesẽ cayɔr lefa ne, tesẽ mpãy ne pe n sãy pe naawai ne, pe cawai ne, 10 tesẽ fufordifa ne, tesẽ mpãy ne pe yĩnde yi n too nawee- wãn na, tesẽ sẽnwɔ nafããn ne, mpãy ne pe pe nampyeŋ- laam war, mpãy ne pe ma yuhu- naboofa, poo mii byɛ saa ba yãã dye Yãhã yai klo wo ye. 11 Ye laam wo, mpãy pye ke syi. Ye kapee- -sẽ yee laha kãã ye na, ye nii Yãhã wãm, ye sroŋ Yãhã yĩnde na Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na, tesẽ Yãhã Yrã Fãnga kãmay ne.

Ye kadye ma Yãhã niisaha

12 Pe n yee, a nawee laam wũhũ byɛ wãpyeŋ kãnde ma u ye. Cĩĩnde ne, ke byɛ sẽ -sẽ kẽ ke yɔ̃ ye. Nawee laam wũhũ byɛ wãpyeŋ kãnde ma sya pye u ye, u sẽ -sẽ

yai u nii u laam wĩĩ laa yãmpuai
ye. 13 Pe n yee, a dir ma laha
myaha na, laha ma dir myaha na.
Tee -sẽ le cã ye yee, Yãhã ga ba te
byɛ wĩĩ kua. Nawee kadye sẽ -sẽ
nii tyatyãhã myaha na ye. Nawee
kadye ma Yĩŋfua Yesu myaha na;
tesẽ Yĩŋfua Yesu ma nawee kadye
myaha na. 14 Yãhã fãngangbãŋ
kãmay na, ke ba wo Yĩŋfua Yesu
ta u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye mii, ke -sẽ ga ba wo
kadye ta ke n yir gbã wo, ke nii
yrãŋ na koo syi.
15 Ye sẽ cã la ma yee, ye kadye
ma Yãhã Yĩndefua Crise kadye
teebɛhɛ nkãy? Ye kadye ke -sẽ ma
u Crise kadye teebɛhɛ nkãy, ye sẽ
yai syi syi ye ke wãã le canaandi
kadye ne ye. 16 Ye sẽ cã la ma
yee, mboo wii ma ka canaandile
ye, mboo tesẽ woo ne, ye ga wãã
le, ye nii kadye nen? Loo syi ne
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee: «Naa ma suhu cɔɔ ne,
pe ma pe ya gbe, pe ga nii kadye
nen.» 17 Wii ma -sẽ wãã le Yĩŋfua
Yesu ne, u ga nii laantee nen na
Yesu ne.
18 -Ye naa n fã tyatyãhã na!
Kapee- nkãy ter ma ke pee, ke sẽ
-sẽ laa pye nawee kadye sraha na
ye. Wii u -sẽ tyatyãhã pye, u le pye
u ya koho kadye sraha na. 19 Ye sẽ
cã la ma yee, ye kadye ma Yãhã
Yrã Fãnga niisaha? Yãhã le wãã
ye kẽ, le ma ye nanem byɛ laam
wo, ye wee yii wãm ye. 20 Ye sẽ
yãã, tee par sya yɛ̃ gii na kacãn
wee ke na ye. Koo yɛ̃ kẽ Yesu Crise
ntãŋ wãwoo ne. Ye tyii ye kadye
pyer n ta, nawee- n naa Yãhã sey!

7

Cɔɔ wãsya wĩĩ, naa wãgbe wĩĩ ne

1 Tee ba saba wii yrũhũ nɔ wãã
ra kẽ, ye ba ra yey kai- nkãy ne.
N ga koo kai- yĩntaha yar ye na.
Ndoo ye, naa ma yee u sẽ cɔɔ gbe
ye, koo puar. 2 Tyatyãhã wĩĩ na,
naa -sẽ yai u cɔɔ sya, cɔɔ -sẽ yai
u nii puai ye. Loo ga waha ta
tyatyãhã wũhũ saa naa n pye ye.
3 Naa yai u naa u cɔɔ wĩĩ pye, cɔɔ
bya -sẽ yai u naa u puai wĩĩ pye.
4 Cɔɔ kadye wee u ya wãŋ ye, ke
ma u puai wãŋ. Puai kadye wee u
ya wãŋ ye, ke ma u cɔɔ wãŋ. 5 Cɔɔ
tesẽ naa ne, ye ma n naa n tyii yii
na ye! Ye -sẽ ga waha pãã ta ye tyii
yii na plii raa nsoho wo, ye draha
yãã ye pãã ma- Yãhã ye. Loo kur
ye, -ye dur nii yii ne, mii loo sẽ ne
ye, tee saha yia yii na ye, Setane
ga waha yia ye na, u ye ta ye n ga
tyatyãhã pye kuɛ ngaa ye. 6 Tẽ ye
yar lii ne, n sẽ yee fãnga wĩĩ ne
ye. Le ma yai wii ye, u ga waha le
pye. 7 Cɔɔ wee ra ye ye. Nawee-
ma ne pye ta wãŋ syi dyaŋ, loo
le yɔ̃. Yãhã ke -sẽ fãnga tii wãã
nawee- kẽ, te ma te ya wuhu na.
Nwo ma fãnga gaa ne, nwo fãnga
ter -sẽ ma ke ya ya.
8 Mpãy pe ma naandar, tesẽ
mpãy ne pe ma cabelar, ma suhu
calangusyam ne, pe ma kuee ta
wãŋ syi dyaŋ pe ya ya, loo le yɔ̃.
9 Pe ma -sẽ yee pe saha yia pe ya
na ye, pe pe ya sya, pe nii pe ya
ye. Koo puar, pe kuee ke dyaŋ le
n naa pe fãy.
10 Yĩŋfua Yesu kãnde nde yar ra
na ma yee, cɔɔ ma pye puai ne, u
sẽ yai u u puai sye ye. 11 Tesẽ, cɔɔ
ma u puai sye, u -sẽ nii ke dyaŋ, u
ma n naa waa gbe ye. Mii loo sẽ
ne ye, u yai u ga wãã le u puai ne.
Tesẽ, naa sẽ yai u u cɔɔ sye ye.
12 Ndoo yɛ̃ kaplãŋ kẽ tẽ ga pãã
yagaa. Yesu kãndeyãrfua waa ma
pye cɔɔ ne, cɔɔ wii u sẽ Yesu ta u
Yatɛr ye, u cɔɔ ma yee u ga kuee
u ne, u ma syi u u cɔɔ sye ye.
13 Yesu kãndeyãrfua ma pye puai
ne, puai wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr
ye, u puai ma yee u ga kuee u ne,
u ma syi u u puai sye ye. 14 Ye
sẽ yãã, puai wii u sẽ Yesu ta u
Yatɛr ye, u cɔɔ tuu -sẽ ma Yesu

kãndeyãrfua, u cɔɔ kãmay na u
crã Yãhã na. Tesẽ, cɔɔ wii u sẽ
Yesu ta u Yatɛr ye, u puai tuu -
sẽ ma Yesu kãndeyãrfua, u puai
kãmay na u crã Yãhã na. Mii loo
sẽ ne ye, pe kicar ga nii mii mpãy
dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye; pe
-sẽ mii pe crã Yãhã na pe seefa
nen kãmay na, pe seefua wii u ma
Yesu kãndeyãrfua. 15 Puai wĩĩ na,
u cɔɔ ne, wii u sẽ Yesu ta u Yatɛr
ye, woo ma yee u ga u nampyeŋ
sye, le ga waha pye. Loo nde
na, laa wee pe nsoho wo nantãŋ
ye. Wii u ma Yesu kãndeyãrfua u
tefay yãã. Yãhã wo yee wo nii wii
ne yĩmbui nen na, yrĩŋ ne. 16 Ma
sẽ yãã, mboo naa, ma saha le cã
ma yee ma ga waha ma cɔɔ ta u n
dye Yesu kãnde wo, u wãsyayaha
yãã ma wãŋ syi dyaŋ ye. Ma sẽ
yãã, mboo cɔɔ, ma saha le cã ma
yee ma ga waha ma puai ta u n
dye Yesu kãnde wo, u wãsyayaha
yãã ma wãŋ syi dyaŋ ye.

-Ye kuee draha gii wo tee pye Yãhã n ba ye yee!

17 Lii le ma yĩŋ, tee pye draha
gii wo Yãhã n ba ye yee, -ye kuee
koo draha wo; loo ma Yĩŋfua Yesu
laam wĩĩ. Loo kãnde nde ne tẽ
n yar Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
byɛ na, teebɛhɛ byɛ wo.
18 Wii ma pye u ba kũũ lɛ wa
Yãhã n ba u yee, u ma syi u yee u
ga dur u u ya ta mii u sẽ kũũ ye.
Wii ma pye u sẽ kũũ ye Yãhã n ba
u yee, u ma syi u yee u ga u ya
ta mii u kũũ ye. 19 Ma kũũ woo,
yĩŋ wee le na ye; ma sẽ kũũ woo,
yĩŋ wee le na ye. Lii le ma yĩŋ,
ma naa n sroŋ Yãhã kãnde kataŋ
wãyãr ne. 20 Taa pye draha gii wo
Yãhã n ba ma yee, kuee koo draha
wo! 21 Ma'a pye yãmpuai Yãhã n
ba ma yee, ma'a syi ma naa laam
ga ma yãmpar wĩĩ na ye. Ma'a -sẽ
ga waha yi le wo, ma yi! 22 Yãŋ,
yãmpuai wii u yee Yesu kãnde
wo, Yĩŋfua Yesu u yi wa u kapee-
wãpyeŋ yãmpar wo. Wii u wee
yãmpuai ye, u ma yee Yesu kãnde
wo, u ma Yesu yãmpuai. 23 Ye byɛ,
ye par sya yẽ gii na kacãn wee ke
na ye. Koo yẽ kẽ Yesu Crise ntãŋ
wãwoo ne. Loo na, ye ma syi ye
nii nawee- laam wũhũ yãmpa ye!
24 Wo nna, ye nanem byɛ tee pye
draha gii wo Yãhã n ba ye yee, -ye
kuee koo draha wo Yãhã yaha ye!

Naandar wĩĩ, cabelar wĩĩ ne, tesẽ calangusyam wĩĩ ne

25 Ye ba ra yey naandar wĩĩ na,
tesẽ cabelar wĩĩ ne. Yĩŋfua Yesu
sẽ kapãn laa yar ra na poo wĩĩ na
ye. Tuu -sẽ yɔ̃ ra na, ma ra ta ta
n sroŋ, n ga waha ta laam wĩĩ yar
ye na ye kayey nde wĩĩ na.
26 Kayĩhĩ nihi tɛr yagaa. Loo nde
wĩĩ na, lii le yɔ̃ ndoo ye, le puar
naa na u kuee ke dyaŋ. 27 Ma'a
pye cɔɔ ne, kuee u ne! Ma'a yee
ma wee cɔɔ ne ye, ma'a syi ma
waa sya ye! 28 Ma'a cɔɔ sya, kapee
sẽ ne ye. Capua ma nii puai ye,
kapee sẽ ne ye. Pe ma pe ya sya,
wãfãy ga ba naa pe dye, n -sẽ n
traha n wãfãy nge kuã tɛr pe na.
29 Wo nna, lii tẽ ga pãã ye ye,
loo ne nde: Yale sẽ gboho kuee wo
ye nantãŋ driyẽ nge wo ye. Ma
gbe yagaa na, mpãy pe ma ca ne,
pe pe laam miy yaha mii mpãy
dyaŋ ca wee pe ye ye. 30 Mpãy
pe ma miyãhã na, pe nii pra mii
mpãy dyaŋ pe wee miyãhã na ye.
Mpãy pe ma nuhu na, pe pe ya ta
mii mpãy dyaŋ pe wee nuhu na
ye. Mpãy pe ma klafa, pe pe ya
ta mii mpãy dyaŋ pe wee klafa ye.
31 Mpãy pe ma driyẽ kai- yahasee
ye, pe pe ya ta mii mpãy dyaŋ pe
wee driyẽ kai- yahasee ye ye. Ye
sẽ yãã, wãkueeyaitãŋ wee driyẽ
kai- na ye.
32 N n traha ye ma syi ye naa
laam ga ye. Cɔɔ wee wii ye ye, u
laam ga Yĩŋfua Yesu wĩĩ na, u ga
pye mii u pyer n naa n tãy Yĩŋfua
Yesu ye. 33 Cɔɔ ma pye wii ye, u

laam ga driyɛ̃ nge wãn na, u ga
pye mii u pyer n naa n tãy u cɔɔ
ye. 34 U laam ma flɛ sĩĩ. Tesẽ, cɔɔ
wii u wee puai ye ye, capua wii
ne u wee puai ye ye, pe laam ga
Yĩŋfua Yesu wĩĩ na, pe ga pye mii
pe pyer n naa n tãy u ye. Pe n kɛ
pe kadye ma suhu pe laam wũhũ
ne, te naa n laha. Wii u ma puai
ye, u laam ga driyɛ̃ nge wãn na,
u ga pye mii u pyer n naa n tãy u
puai ye. 35 N n traha ye kayũhũ
yãã, koo kẽ ta n ye yar kai- ngĩĩ
ne. Le sẽ nii mii fãnga wĩĩ laa ne
ye. N n traha ye naa ye troho tãhã
kãnyĩĩ wo, ye ye laam gbihi ta, ye
naa n nii Yĩŋfua Yesu myaha na.

36 Yagaa, naanfuɛ̃ syi tuu ma
capua ne, u ga waha le ta u yee,
woo saa u sya ye. Kur kuɛ ye, u
naanfuɛ̃ ma ba yee woo tee pye u
capua na, u ma maha yee u saha
yia naandar na ye, ma yee woo
ga u capua sya, le ga waha pye.
Kapee sẽ ne ye. 37 Wii ma -sẽ yee,
woo saa cɔɔ sya ye, woo ga kuee
naandaha, le ma pye u ya laam wĩĩ
ne, waa yɛ̃ kapãn sẽ ne tuu luhu
ye, u ma cã u ga waha yia u ya
na, u ma kuee naandaha, loo yɔ̃.
38 Loo na, naanfuɛ̃ tuu kicar yigi,
u ma ba u sya cɔɔ, le yɔ̃. Wii ma
-sẽ ba sye, u sẽ u wũũ sya cɔɔ ye,
ma kuee naandaha, loo cã maha
yɔ̃.

39 Cɔɔ wii puai ma pye yrãŋ na
u sẽ ku ye, u cɔɔ yai u kuee u puai
ye. U puai ma -sẽ ba ku u yaha,
u ga waha nii puai waa ye. Le -sẽ
yai le pye Yesu kãnde na. 40 U cɔɔ
ma -sẽ kuee ke dyaŋ calangusya,
le ga puar u na. Lii le ma ra ye, loo
ne nde: Ta laam wo, n yee Yãhã
Yrã Fãnga kẽ ke loo yar ra na.

8

Wãn tii pe boo mpar wãn na

1 Ye maha ba ra yey wãn tii wĩĩ
na pe boo mpar wãn na. Tee le
pãã mii, wo byɛ kacãn yãã. -
Tee -sẽ le cã ye yee, wii ma u
ya ta kaicãfua, yataŋ ma ufua na.
Wii ma -sẽ yee u nampyeŋ- ntãŋ
dye u tãy, u koho le pe ye pe
laantor wãyãã ne. 2 Wii ma u ya
ta kaicãfua waa syi ter, ufua sẽ
cĩĩnde laantor yãã wa ye. 3 Wii ma
-sẽ yee Yãhã wĩĩ gboho u laam wo,
ufua cĩĩnde laantor yãã, Yãhã woo
cã yɔ̃.

4 Ye ra yey ma yee wãn tii pe boo
mpar wãn na, Yesu kãndeyãrfua
ga waha te kaa laa, u saha te kaa
ye. Wo cã ma yee Yãhã neŋ ya
kẽ ke ma, mpar wãn wee ngaa ye.
5 Nawee- mpãy ma sya plaha ma n
yee, a yãhã busãã ma, yĩŋfa busãã
ne yãhãyĩŋ na kãntraha ne, 6 wo
cã ma yee Yãhã neŋ ya kẽ ke ma;
koo kẽ wo byɛ Tuhufua. Kai- byɛ
yir koo ye, wo byɛ ma koo wãm.
Yĩŋfua nen ya kẽ u ma; woo kẽ
Yesu Crise ne. Kai- byɛ tãhã woo
kãmay na, wo byɛ n poho woo
kãmay na.

7 Too kacãn nde wee Yesu
kãndeyãrfa byɛ ye ye. Mpãy ma
pe sẽ cɛr wa mpar wãn na ye. Loo
na, poosyifa ma mpar wãn kar
kaa, pe laam saa sya ye, pe ga naa
pe ya yãŋ mii pe tee pye, pe wee
gbɛgbɛ ye. 8 Kar saha nawee ta u
n crã Yãhã na ye. Wii ma yee u sẽ
te kaa ye, laa kayĩĩ sẽ ne le tɛr u
yaha ye. Wii ma te kaa, laa kayĩĩ
sẽ ne tuu ga yãã ye. 9 -Tee -sẽ yii
yigi, lii tee cã ma n pye, le ma syi le
mpãy ta pe n dye kãmpee wo ye,
mpãy pe sẽ wlaha le Yesu kãnde
wo ye! 10 Poo nen waa syi ma ma
yãã, mboo wii taa ma kaicãfua,
ma maha nii kar kaa mparyaha
kangbãŋ wo, u saha le war ye. U
laam wo kapee ne. Tuu -sẽ ma yãã
le na, u bya ga dye le wo, u naa
te mparyaha wãn kar kaa. 11 Loo
nde na, u Yesu kãndeyãrwɛ nwo
wii u sẽ wlaha le Yesu kãnde wo
ye, mboo kacãn ta u n dye kãmpee
wo. Le -sẽ nde, u Yãhã Yĩndefua

Crise ku woo bya wĩĩ na. 12 Ye Yesu
kãndeyãrwai mpãy pe sẽ wlaha le
Yesu kãnde wo ye, ye ma tee n
pye pe na, ma pe laam wlãhã, ye
kapee pye u Crise gɛ na ke syi ne.
13 Loo ne, tẽ cã n ma nii mpar
wãn kar kaa, ta Yesu kãndeyãrwɛ
ma ra yãã, le ga u laam wlãhã, u
n dye kãmpee wo, n ga yi kãã too
syi kar nde wãkaa wo ta kuãŋ ne;
n ma syi n ba ra nampyeŋ waa
ta u laam n wlãhã u ye, u n dye
kãmpee wo ye.

9

Pɔl yee Yesu gɛ kẽ u woo lɛhɛ wãã

1 Ta laam wee la pra driyɛ̃ nge
kuɛ ye? N wee la Yesu Crise
tẽnlɛhɛ? N sẽ wo Yĩŋfua Yesu yãã
la yĩnde ne? Ndoo sẽ na tẽ Yĩŋfua
Yesu tẽn tẽ ye fla na, ma ye ta ye
n nii Yesu kãndeyãrfa? 2 Mpãy
ter ma sya yee ndoo wee Yesu
tẽnlɛhɛ ye, yii poo yai ye cã ye nii
Yesu kãndeyãrfa ndoo kãmay na.
Loo nde le yar, n ma Yĩŋfua Yesu
tẽnlɛhɛ.
3 Mpãy pe ra wãpee pãã, tẽ ga
lii yar pe na, le nde: 4 Too ma wo
tẽn na, wo bya sẽ yai la wo wo yɛ̃
digi yãã, tesẽ wo lawɔŋ ne? 5 Wo
sẽ yai la le ma tãy wii ye, u Yesu
kãndeyãrwaisya waa ta u cɔɔ, u
n naa n taha u na u tẽn na, mii
Yesu tẽnlɛhɛ mpãy wãŋ syi dyaŋ,
tesẽ u Yĩŋfua Yesu cĩĩfa ne, tesẽ
Pyar ne? 6 Wii wo syãm ya la
ta tẽntẽwɛ Barnabaase ne, too yai
wo naa tẽn tẽ, wo cã naa wo yɛ̃
digi yãã? 7 Ye le luhu yãã la pe
yee, nawee ma dye seraasyiya wo,
woo tuu u ya dãã u ya ya? Laa,
nawee ma katyir tar le, u sẽ yai u
te katyisan di ye? Laa, yanaha tuu
yar tii naha, u sẽ yai u too nayĩm
wɔ ye?
8 Ye ma syi ye yee naweetee
laam wũhũ kẽ tẽ n pãã ye ye ye!
Yãhã kãnde kataŋ gɛ koo ngĩĩ yar.
9 Ye sẽ yãã, kãnde lii Yãhã bii le
le soho Musa koho wo faale wo, le
fla ngaa le yar ma yee:

«Pe naha gii ta ma yee
ke dir pua tãhã naa n yi te syir
wo,
pe sẽ yai pe koo naha yɛ̃ pua
tã
too dir nde na ye.»

Ye yee la, yar ya wĩĩ ne Yãhã bii
naa n pãã koo fla na? 10 Wii bya
sẽ na Yãhã naa n yãŋ, wii mpãy
too ma ke tẽntẽ-? Ãwã, le kapãn
nde pãã wii gɛ wĩĩ na. Wii u tar
war, tesẽ wii ne u te dir sege ma
u pua yi, pe byɛ pe tẽn tẽ, ma yee
pe ga ba pe dir lay yãã. 11 Wo le
Yesu kapãyĩĩ pua tãhã le ye laam
wo. Loo nde na, wo sẽ yai la wo
-sẽ ye koho wãn taa yãã ke draha
wo? 12 Mpãy ter ma, pe ye koho
wãn taa sya ye ye. Wii poo sẽ cã
yai la, wo ye koho wãn yãã, wo ta
tɛr poo yaha? Wii sẽ -sẽ wo dããn
yey yãã ye ye ye. Wo yɛr wãfãy ter
byɛ wãsyaŋ na, ma yee wo saa laa
ta lii syi le ga waha yɛr tã le Yãhã
Yĩndefua Crise kapãyĩĩ wãkaŋ na
yaha ye ye.

13 Ye sẽ cã la ma yee, mpãy pe
tẽn tẽ Yãhã kangbãŋ wo, pe yɛ̃ digi
n yi koo fla na? Mpãy pe tẽn tẽ
Yãhã diŋ yisaha wo, pe ne pe lay
yãã ke diŋ na. 14 Yĩŋfua Yesu gɛ
maha le yar ma yee, mpãy pe ma
le kapãyĩĩ pããfa, pe yai pe naa pe
dãã loo tẽn na. 15 N sẽ -sẽ ta tẽn
dããn wĩĩ yey yãã waa ye ye. N sẽ
maha saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye
ye ma yee, n ga ye yey loo ne ye.
Loo nde ma ta ye miiyũhũ. N ma
sya ga ku loo wĩĩ na, n ga yɛr le
na. 16 Tẽ sya le kapãyĩĩ pãã, n saha
nii sey loo wĩĩ na ye. Ye sẽ yãã, n
taha loo tẽn nde na; n ma sye n
sẽ le kapãyĩĩ pãã ye, ta wĩĩ ga pee.
17 N ma le tẽn tẽ yɔ̃ nuhu ne, n ga
le dããn yãã. Le ma -sẽ nii mii tẽn
dyaŋ pe ra taha le na, n yai n le
tẽ wãtẽ ya. 18 Ta dããn -sẽ ma lii
ne? Loo ne, n naa le kapãyĩĩ pãã

nawee- ye faa, n ma n naa le tẽn
dããn sya ye.
19 Tẽ sya ma pra, n wee waa
yãmpuai ye, n nii ta nawee- ter
byɛ yãmpuai draha syi wo. Loo
na, n ga waha nawee- busãã yãã,
pe n dye le Yesu kãnde wo. 20 Tẽ
pye Yiifee- nsoho wo, n ba nii ta
pe wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta ra
n pe yãã pe n dye le Yesu kãnde
wo. Mpãy pe Yiifee- kãnde yãr,
tẽ pye pe nsoho wo, tẽ sẽ -sẽ wee
n pe kãnde yãr ye, n ba nii ta
pe wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta ra
n pe yãã pe n dye le Yesu kãnde
wo. 21 Mpãy pe wee Yiifee- ye, pe
sẽ Yãhã kãnde yãr ye, tẽ pye pe
nsoho wo, tẽ -sẽ ma Yãhã kãnde
wo, ma Yesu Crise kãnde yãr, n ba
nii ta pe wãŋ syi dyaŋ. Loo ga ta
ra n pe yãã pe n dye le Yesu kãnde
wo. 22 Mpãy pe sẽ wlaha le Yesu
kãnde wo ye, n ba nii ta pe wãŋ
syi dyaŋ. Loo ga ta ra n pe yãã, n
pe ta pe n wlaha le Yesu kãnde wo.
N naa nii ta nawee- ter byɛ wãŋ
syi dyaŋ, ma yee le ma sya klaha
mii, nanem mpãy ga wãsyayaha
yãã pe laam wo. 23 N kai- byɛ pye
le kapãyĩĩ wĩĩ na, ma yee ta bya ga
ba ta lay yãã.

*-Ye yii plãhã, ye yahasee fla yãã
le Yesu kãnde wo!*

24 Ye cã ma yee, mpãy byɛ pe
pe ya kihi fee ne nantrangbãŋ fla
wo, pe byɛ n fã, nen ya -sẽ kẽ
tuu ga yahasee fla yãã pe laam
wo, u dããn yãã. Yii mpãy tee -
sẽ ma le Yesu kãnde wo, -ye yii
plãhã ye yahasee fla yãã le laam
wo! 25 Mpãy byɛ pe n pai le fee fã,
pe ga cãã naa pe ya gbihi, pe naa
pe ya plãhã kai- byɛ ne. Pe ga naa
koo byɛ pye pe ba waha yahasee
fla yãã, pe te dããn yãã. Pe dããn
-sẽ pye driyɛ̃ kla, ke ga ba klaha-
. Wii mpãy too -sẽ ma le Yesu
kãnde wo, wo ma yahasee fla yãã,
dããn tii too ga yãã, driyɛ̃ kla sẽ
kẽ koo ne ye, koo ma wãklahayãã
wee ke na ye. 26 Loo ne, ndoo
ra fee fã le Yesu kãnde wo, ma
yahasee fla wĩĩ ya yãŋ. N maha
ma mii mpãy dyaŋ pe pe ya sugu
kãntakloŋ ne; ndoo sẽ -sẽ sugu faa
n laa ye. 27 N n yia ta kadye na,
n ta kadye wãyigi cã. Mii loo sẽ
ne ye, ndoo wii n nawee- klaha
le Yesu kãnde wãyãr ne, n ga ba
kuee kur ye.

10

*Ye ma syi ye Yiifee- wãlɛ wãŋ
syi pye ye!*

1 Wo nna, ye ma syi ye faha wo
faale wãlɛ wĩĩ na, pe pye yrãhã na
tẽyãfũũ klo wo, wo faale wãdyaha
Musa ne ye. Yãhã bii yãhãsyɔ̃r
raa ta pe yĩŋ na, pe byɛ n naa n
taha too yãhãsyɔ̃r na. Yãhã bii
pe ta pe byɛ n waha dye yi tɛr
muhulangbãŋ telai wo, loho sẽ nɔ
gɛ nɔ pe na ye. 2 Te yãhãsyɔ̃r wĩĩ,
ke muhulangbãŋ wĩĩ ne, le bii nii
pe byɛ ye wãtãã gaa dyaŋ Musa
myaha na. 3 Digi gii ke pye pe
ye, pe byɛ n naa n di, ke naa n
yir yãhãyĩŋ na. 4 Yãhã naa loho
ta ke n naa n yi ntẽmbangbãŋ
gaa wo, pe byɛ n naa n wɔ. Koo
ntẽmbangbãŋ wĩĩ bii nii mii Yãhã
Yĩndefua Crise dyaŋ, tuu pye pe
ne, ma naa n taha pe na. 5 Loo naa
byɛ ne, pe nawee- fãnga busãã sẽ
naa n luhu Yãhã ye ye, ma ku le
tẽyãfũũ klo wo.

6 Koo kai- ngĩĩ ke wo klaha kai-
busãã ne, wo ma syi wo nii wo
wãlɛ wãŋ syi dyaŋ, wo naa wo
lampee wũhũ kɛ ye. 7 Ye ma syi ye
nii poo mpãy wãŋ syi dyaŋ ye naa
mpar wãn tẽŋ ye. Le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo pe wĩĩ
na ma yee: «Pe nawee- tege nii,
ma di, ma wɔ. Loo kur ye, pe n
yir, ma gbar.» 8 Ye ma syi ye dye
tyatyãhã wo ye, mii wo wãlɛ mpãy
dyaŋ pe bii pe ya le le wo. Nawee-
nyer sẽnsye nen yĩĩbua n sya bii
ku pe laam wo, per neŋ loo nde

wĩĩ na. 9 Ye ma syi ye Yĩŋfua Yãhã
tãn yãŋ ye, mii poo mpãy dyaŋ pe
bii le syi pye le tẽyãfũũ klo wo.
Yãhã n nwɔr ta te n nabuar nɔ boo
pe laam wo. 10 Ye ma syi ye tee
naa pãã Yãhã wĩĩ na ye, mii wo
wãlɛ mpãy dyaŋ pe bii le syi pye.
U gbãfua n bii pe boo.

11 Koo kapee- ngĩĩ ke wo wãlɛ
dye, ke wo klaha kai- ne. Ke yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo wii wĩĩ
na, wo waha wii wãyigi cã, wo
ma syi wo naa n pye pe wãŋ syi
dyaŋ ye. Ye sẽ yãã, wo ma cãã gii
na yagaa, driyẽ kuayale gbe taha.
12 Loo nde na, wii ma yee woo
wlaha yõ le Yesu kãnde wo, u naa
u ya yigi, u ma syi u ba tra yi kãã
le wo ye. 13 Fãnga gii ke ye tyĩn
n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, ma
sya ba waa yagaa na, ke ga waha
nawee- byɛ dye. Yãhã yẽ tɛr koho
wãleŋ ne wo ye, ke n sroŋ, ke saa
sya koo fãnga nge n tɛr nawee
fãnga na ye. Koo fãnga nge ma nii
ye tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ
ye yaliile wo, loo yale wo, Yãhã ga
fãnga gaa wãã ye kẽ ye n waha
yia, ke maha ye ta ye n yi le wo.

14 Ta tããfa, loo nde na, ye ma syi
ye naa mpar wãn tẽŋ ye! 15 Tee
ma kaicãfa, lii tẽ n pãã, -ye yãŋ
le le wo! 16 Wo ma wii wãã,
ma nii defĩĩ wãã n wɔ sekui wo,
syaha wãwãã wĩĩ na Yãhã kẽ, loo
yĩntaha kẽ nde: Wii mpãy byɛ too
wãã wɔ, wo byɛ seefar le u Yãhã
Yĩndefua Crise ntõr kãmay na.
Wo ma bur la cɛr, ma nii wãã n
di, loo yĩntaha kẽ nde: Wii mpãy
byɛ too wãã di, wo byɛ seefar le
u Crise kadye kãmay na. 17 Bur
neŋ ya kẽ ke ma. Too sya nihi mii
koo bur na, wo byɛ wãã le, ma nii
mii kadye nen dyaŋ. Ye sẽ yãã,
bur neŋ ya kẽ wo byɛ too wãã n
di. 18 Ye maha cã ma yee, wãn tii
Yiisrɛfa pe boo, ma diŋ yi Yãhã kẽ,
mpãy pe too wãn kaa, pe seefar le
ke Yãhã diŋ yisaha fla ne.

19 N sẽ -sẽ yee pe ma wãn boo
mpar na, yĩŋ ma too mpar na,
tesẽ wãn tii ne pe boo ye. Aye, le
wee ke syi ye. 20 N yee, wãn tii
pe boo mpar na, te ma sãndãpee
wãn, Yãhã wãn sẽ ne ye. N sẽ
-sẽ n traha ye naa too wãn nde
kaa, ye seefar le sãndãpee ne ye.
21 Ye saha naa n wɔ Yĩŋfua Yesu
sekui ne, -tee maha ga naa n wɔ
sãndãpee sekui ne ye. Ye saha
naa Yĩŋfua Yesu dir di, -tee maha
ga naa sãndãpee dir di ye. 22 Wii
ma loo pye, le sẽ sroŋ Yĩŋfua Yãhã
ye ye, le saa tãy ke ye ye. Ye yee
la ye fãnga tɛr Yãhã wãŋ yaha?

*-Ye naa Yãhã miingbãŋ kɛ ye
kãnkai- byɛ wo!*

23 Mpãy n yee, a kai- byɛ
wãpyeŋ kãnde ma nawee ye.
Cĩĩnde ne, kai- byɛ sẽ -sẽ yõ ye.
Kai- byɛ sẽ maha kẽ ke laa yõ Yesu
kãndeyãrfa kẽ ye. 24 Waa ma syi
u naa u ya diŋ wĩĩ loo kar ye. Lii
le ga nii kayĩĩ u nampyeŋ- byɛ ye,
u naa loo kɛ.
25 Kar rii byɛ pe n par kar
parsaha wo, ye ga waha te byɛ
kaa. Loo kur ye, ye ma syi ye -
sẽ waa yey te kar yisaha ne ye!
Mii loo sẽ ne ye, laa na ye laam
saa sya ye ye ye. 26 Ye sẽ yãã, le
ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee: «Driyẽ nge ma suhu
ke wãn byɛ ne, te ma Yĩŋfua Yãhã
wãn.» 27 Wii u wee Yesu kãnde wo
ye, woosyifua ma ye yee dir na u
kaha wo, le ma tãy ye ye, ye ka. Pe
ma dir rii wãã ye kẽ, ye te di. Ye
ma syi ye -sẽ waa yey nwa syi dir
ne ye! Mii loo sẽ ne ye, laa na ye
laam saa sya ye ye ye. 28 Waa ma
-sẽ ye cãã yar ma yee, mparyaha
kar ne pe soho, woofua wĩĩ na, ye
ma syi ye te dir di ye! Ke syi, waa
laam saa wlãhã u ye ye. 29 Ye laam
ma sya yee pe sẽ wlãhã ye ye ye,
wii u te mparyaha kar wĩĩ pãã ye
ye, woo laam ga waha wlãhã u ye.
Laa na, waa ga yee, a woo kalaa

ma la waa ter laam wãwlãhã wĩĩ
ya na, a woo sẽ yai la u waha u
ya laam wĩĩ pye, 30 a woo ma cãã
syaha wãã Yãhã kẽ te dir wĩĩ na,
nwa pe n ga maha yee woo tee pye
te dir wãdi wĩĩ ne?
31 Loo nde na, digi kẽ tee n di
woo, ngaa kẽ tee n wɔ woo, ngii
ngii tee n pye woo, -ye naa Yãhã
miingbãŋ koo kɛ ye kãnkai- byɛ
wo! 32 Mpãy pe ma Yiifee-, mpãy
ne pe wee Yiifee- ye, mpãy ne pe
ma Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa,
ye ma syi ye ta ye wĩĩ n nii pe ye
ntẽmblaha gii syi dyaŋ pe n kũn
ke na, ma n too ye! 33 -Ye naa n
pye ra dyaŋ! N nii plãhã, ma n kɛ
ta wĩĩ n naa n tãy nawee- byɛ ye,
ta kãnkai- byɛ wo. Nii wĩĩ sẽ ne tẽ
n kar ye, nawee- byɛ kayĩĩ ne tẽ n
kɛ pe kẽ, pe n wãsyayaha yãã.

11

1 Tẽ n yãŋ u Yãhã Yĩndefua Crise
na mii, ye byɛ ye naa n yãŋ ra na
ke syi, -ye ra pyer gbe!

Cɔɔ yai u naa u ya yigi mii

2 Ye sẽ n faha ra wĩĩ na kãnkai-
wo ye. Tesẽ, tẽ ye klaha kai- nkãy
ne, ye ke pye. N ye sey koo ngĩĩ
wĩĩ na. 3 N -sẽ n traha ye maha
nde cã taha: U Crise woo u ma
naa yĩŋfua, naa woo u ma u cɔɔ
yĩŋfua, Yãhã koo -sẽ ma u Crise
yĩŋfua.
4 Yawãhã fla wo, naa ma nii n
pãã Yãhã ye, laa na Yãhã ke kapãn
laa le u laam wo, u n nii le tɔ̃r
pe yawãhãfa ye, u ma -sẽ pye u u
yĩŋ tã tã ngaa ne, u u Yĩŋfua Yesu
myaha klaha- ke syi ne. 5 Le ga
waha pye cɔɔ kẽ tuu n pãã Yãhã
ye ke yawãhã fla wo, laa na Yãhã
ke kapãn laa le u laam wo, u n nii
le tɔ̃r pe yawãhãfa ye. Woo ma
pye u sẽ u yĩŋ tã tã ngaa ne ye,
u u puai myaha klaha- ke syi ne.
U ma wãcɛŋ cɔɔ wii ne u yĩŋ byɛ
kur kãã.* 6 Cɔɔ wii ma yee, u sẽ
u yĩŋ tã n tã ngaa ne ye, u yai u
yĩŋ kur kãã. U ma -sẽ cã ma yee,
yĩŋ wãkur wĩĩ ma fyaryigi wĩĩ, u
-sẽ ke tã naa n tã ngaa ne.
7 Naa woo na, u sẽ yai u u yĩŋ tã
naa n tã yawãhã wo ye, Yãhã woo
ta u n ke tay, koo kẽ. Naa woo
u ga waha Yãhã myaha gboho.
Cɔɔ woo -sẽ kẽ u ga waha u puai
myaha gboho. 8 Ye sẽ yãã, Yãhã
sẽ cɔɔ tãhã ma u teelaa yi ma naa
tãhã ye. Naa woo kẽ Yãhã u tãhã,
ma u teelaa yi ma cɔɔ tãhã le ne.
9 Tesẽ, Yãhã sẽ naa tãhã cɔɔ wĩĩ
na ye, cɔɔ woo kẽ Yãhã u tãhã naa
wĩĩ na. 10 Loo ne, cɔɔ yai u ngaa tã
naa n tã yĩŋ na yawãhã wo, pe n
cã u yĩŋ kor le u puai ye. Yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ma loo yãã, le n tãy pe ye.
11 Too -sẽ ma Yĩŋfua Yesu kãnde
wo, naa wĩĩ ma cɔɔ na, cɔɔ wĩĩ
bya ma naa na. 12 Ye sẽ yãã, Yãhã
ke naa teelaa yi ma cɔɔ tãhã mii,
Yãhã maha ta, naa see n yi cɔɔ wo
koo syi. Koo kai- byɛ yir Yãhã ye.
13 Yii gɛ, -ye le waha yãŋ! Le
sroŋ la cɔɔ u naa n pãã Yãhã ye
yawãhã wo, mii u sẽ u yĩŋ tã tã
ngaa ne ye? 14 Naa u ma mii, u
ma u yĩnyor ta te n tyĩĩ ga far tɛr,
le ga nii fyaryigi wĩĩ. 15 Cɔɔ woo -
sẽ nwo, u ma u yĩnyor ta ke syi, le
ga nii myaha ne. Ye sẽ yãã, cɔɔ
yĩnyor n tyĩĩ, ma u yĩŋ tã n tã.
16 Kaplãŋ wãtyĩn wĩĩ ma pye wii
laam wo yĩŋ wãtã wĩĩ nde na, u cã
wãcãŋ ya u yee, wii tesẽ teebɛhɛ
byɛ Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ne,
troho wãtãhã gaa ter wee wo ye
ye.

Yĩŋfua Yesu digi wãdi
(Mat 26.26-29; Mar 14.22-25; Luke 22.15-20)

17 Kai- nkãy tẽ ga pãã yagaa ye
wĩĩ na, n saha ye sey ke wĩĩ na ye.
Ye ma yii wãã, ye sẽ kayũhũ pye
ye, ye kapee- koo kẽ ke cã pee n
gaha ye ye. 18 Pe ra cãã yar ma
yee, ye ma yii wãã yawãhã na,

* **11:5** 11.5 Cɔɔ wii pe u yĩŋ kur kãã, canaandile kẽ Kɔrntifa ye koo cãã na.

ye yĩmbuhu sẽ wãã le ye, ye ma crɛŋcrɛŋ. Ta laam wo, le ga waha
pye cĩĩnde. 19 Ye ma nii crɛŋcrɛŋ, loo gɛ ga ta le n cã mpãy poo me
pe n sroŋ le Yesu kãnde wãyãr ne ye laam wo.
20 Ye ma yii wãã, ma yee yaa Yĩŋfua Yesu digi wãdiŋ di, loo sẽ
ne tee n pye ye. 21 Ye sẽ yãã, ye ma yee yaa di yaliile wo, wii ma
pa digi gii ne, ufua ga ke kur di u ya ya. Mpãy ga kuee fãã ne, mpãy
-sẽ ga di, pe maha defĩĩ wɔ u n sya pe yigi. 22 Klɛ wee la ye ye, ye n
ga naa n di, ye naa n wɔ te wo? Ye yee la Yãhã kãndeyãrfa yawãhãfa
wee ngaa ye? Ye n kɛ la ye naa fyar yaha mpãy na ngaa wee pe
ye ye? Ye yee n maha lii pãã ye ye? Ndoo woo na, n saha ye sey
kueekuee loo nde wĩĩ na ye.
23 Kaklaha gii tẽ yãã Yĩŋfua Yesu ye u dir wãdiŋ wĩĩ na, n le cãã
yar wa ye na, loo ne nde: Yĩmper gii laam wo, pe ba Yĩŋfua Yesu
yi u napĩĩ- kẽ, koo yĩmper wo, u ba cãã bur gbe, 24 ma syaha wãã
Yãhã kẽ, ma ke bur la cɛr, ma u kãnyãrwai pye ma yee: «-Ye sya
di, ke ma ta kadye draha wo, ta kadye gii ke wãã ye wĩĩ na. -Ye
naa ke syi pye ye naa ye laam too ra wĩĩ na!» 25 Pe di wa, u n defĩĩ
sekui gbe, ma u kãnyãrwai pye ma yee: «Defĩĩ nwo ma ta ntɔ̃r
draha wo, ta ntɔ̃r rii kãmay na Yãhã naambiyãrfãn le nawee- ne.
-Ye naa defĩĩ wɔ koo syi ya dyaŋ yalebyɛ, ye naa ye laam too ra wĩĩ
na!» 26 Ye sẽ yãã, yalebyɛ ye ma nii bur di, ma nii defĩĩ wɔ koo syi
ya dyaŋ, Yĩŋfua Yesu wãku wĩĩ ne tee n yar, u wãdurba per n sya ba
nɔ.
27 Loo ne, ye yawãhã wo, wii ma Yĩŋfua Yesu digi wãdiŋ syi di, ma
u defĩĩ wãwɔŋ syi wɔ, u laam yai pe sroŋ. Mii loo sẽ ne ye, u kapee
pye Yĩŋfua Yesu kadye na, tesẽ u ntɔ̃r ne. 28 Nawee yai u u ya yãŋ
wa, tuu cã Yĩŋfua Yesu digi wãdiŋ syi di, u defĩĩ wãwɔŋ syi ne. 29 Ye
sẽ yãã, wii ma Yĩŋfua Yesu digi wãdiŋ syi di, u defĩĩ wãwɔŋ syi ne,
u yai u cã digitrihi ya sẽ kẽ u n di ye. U yai u cã ke ma Yĩŋfua Yesu
kadye gɛ draha wo. Mii loo sẽ ne ye, Yãhã ga u pẽn. 30 Ye sẽ naa loo
yãŋ ngaa ye; loo ne, ye laam wo nawee- busãã ma pe kadye teelaa
klaha- pe ye, mpãy ma pe n yaa, mpãy ne pe ku. 31 Wo ma -sẽ yãŋ
n le wo kapee- wãpyeŋ wo, wo saa pẽn nantãŋ ye. 32 Yãhã ma -
sẽ wo pẽn, ke laantor le wo laam wo. Loo nde na, wo wĩĩ saa ba pye
klaha- driyɛ̃fa ne ye.
33 Wo nna, loo ne ye ma yii wãã ma yee yaa Yĩŋfua Yesu dir di, -
ye naa yii sẽŋ! 34 Ye ma cã fãã ye yigi, -ye cãã di ye klɛ wo! Loo na,
ye saa ba tee naa n pye laa ne ke yawãhã wo, ye wãpẽn yãã le na
ye. Kai- nkãy ke kuee, n ma ba ka ye fla na, n ga ke war yi.

12

Yãhã Yrã le fãnga tii wãã nawee- kẽ

1 Wo nna, Yãhã Yrã le fãnga tii
wãã nawee- kẽ Yãhã tẽn wĩĩ na, n
n traha ye ke byɛ cã.
2 Ye cã ma yee, tee sẽ ba cĩĩnde
Yãhã cã wa ye, fãnga gaa ter ba ye
tyĩn naa n gaha yalebyɛ mpar wãn
kuɛ ye, too tii te sẽ n pãã ye. 3 N
n traha ye le cã laha ye yee, Yãhã
Yrã Fãnga ma pye wii laam wo,
u saha yoosẽn pãã Yĩŋfua Yesu
kẽ ye. Tesẽ, wii ma yee Yesu
ma Yĩŋfua, Yãhã Yrã Fãnga ma u
laam wo, koo kẽ u n waha le pãã.
4 Yãhã tẽn fãnga ter ma te ya
wuhu na. Yãhã Yrã nen ya -sẽ ne,
le te wãã nawee- kẽ. 5 Yĩŋfua Yesu
nawee- taha tẽŋ nkãy na, ke tẽŋ
wee wãcɛŋ ye. Ke tẽŋ byɛ -sẽ n tẽ
woo ya kẽ. 6 Kai- busãã n pye, koo
Yãhã neŋ ya -sẽ kẽ ke n ta nawee-
n waha koo kai- pye. 7 Nawee
nawee woo, Yãhã Yrã fãnga gaa

wãã u kẽ, fãnga gii ke ga waha
laa yɔ̃ Yesu kãndeyãrfa kẽ. 8 Ye sẽ
yãã, Yãhã Yrã ga fãnga wãã waa
kẽ u n waha naa laantor kaplãŋ
pãã. Le ga maha waa ter ta u
n Yãhã wũhũ cã yigi, u naa ke
pãã nawee- ye. 9 Loo Yãhã Yrã
nen ya kẽ, le ga maha fãnga wãã
waa ter kẽ u n Yĩŋfua Yesu sroŋ
ta u Yatɛr kãnkai- byɛ wo. Le ga
maha waa ter ta u n waha naa
yanfa jaa. 10 Le ga maha waa ter
ta u n waha naa laanwɔ wũhũ
pye. Le ga maha waa ter ta u
n waha naa Yãhã kaplãŋ luhu u
laam wo, u naa ke tɔ̃r nawee- ye.
Le ga maha waa ter ta u n Yãhã
Yrã kai- cã war naa n yi, kai- nkãy
ne ke wee Yãhã Yrã wũhũ ye. Le
ga nwo ta u n waha naa yor raa
ter syi pãã. Le -sẽ waa ta u n
waha too yor ter nde kaplãŋ cã
naa n tɔ̃r nawee- ye. 11 Loo Yãhã
Yrã nen ya ne, le koo kai- ngĩĩ kur
byɛ pye. Nawee nawee woo, Yãhã
Yrã ga fãnga wãã ufua kẽ le laam
wãwãã, fãnga gii syi ke saa pye
wãcɛŋ u nampyeŋ wãŋ ne ye.

Yesu Crise ma mii syi u kãndeyãrfa ne?

12 Ye cã kadye nen ma teebɛhɛ
busãã ne. Ke teebɛhɛ wee wãcɛŋ
ye, ke kur byɛ -sẽ kẽ ke wãã le, ma
nii kadye nen. Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa kur byɛ wĩĩ ma koo syi
dyaŋ. Yãhã Yĩndefua Crise kãmay
na, pe byɛ wãã le, ma nii mii
kadye nen ya dyaŋ. 13 Wo kur
byɛ, mpãy pe ma Yiifee-, mpãy ne
pe wee Yiifee- ye, mpãy ne pe ma
yãmpa, mpãy ne pe wee yãmpa
ye, wo byɛ tãã yi loho wo, ma
wãã le, ma nii kadye nen dyaŋ loo
Yãhã Yrã nen ya kãmay na. Le
maha wo laam yĩĩ.

14 Kadye ma teebɛhɛ busãã ne,
tee nen ya sẽ ne ye. 15 Troho ga
waha yee, koo wee koho draha syi
wo ye, a loo nde na koo wee kadye
teelaa ye. Ke ma sya loo pãã, loo
kapãn nde ga waha ta la ke saa
nii kadye teelaa ye? 16 Ndityɛ ga
waha yee, koo wee yĩnde draha
syi wo ye, a loo nde na koo wee
kadye teelaa ye. Ndityɛ ma sya
loo pãã, loo kapãn nde ga waha
ta la le saa nii kadye teelaa ye?
17 Kadye teebɛhɛ byɛ ma ne pye
tãŋ yĩmpɛ fla, kadye ne ga pye
mii ke naa n luhu? Ke ma -sẽ ne
pye tãŋ ndityuhu fla, kadye ne ga
pye mii ke naa dugu luhu? 18 Ye
sẽ yãã, Yãhã kẽ ke kadye teebɛhɛ
byɛ ta te drɛ wo, ke laam wãtaŋ.
19 Kadye ma ne pye teele nen laa
ya ne, ke saa ne pye kadye ye.
20 Lii ya le ma cĩĩnde, teebɛhɛ
busãã kẽ ke ma kadye nen ya na.

21 Yĩnde saha koho pye le yee,
koho wĩĩ wee loo na ye. Tesẽ, yĩŋ
saha trɛ pye ke yee, trɛ wĩĩ wee
koo na ye. 22 Aye, loo saha pãã
ye. Kadye teebɛhɛ nkãy gɛ fãnga
wee ke na ye, ke ma yee ke wee
ye, kadye saha poho ye. 23 Tesẽ,
kadye teebɛhɛ nkãy gɛ waa sẽ ke
yãŋ ngaa ye, wo sẽ n faha ke wĩĩ
ne ye. Loo ne, kadye teebɛhɛ nkãy
waa sẽ ke yãŋ ye, wo ke gbihi n
yigi. 24 Teebɛhɛ nkãy wo ke yãŋ,
ke wãgbihiyigi wĩĩ wee wo na ye.
Kadye teebɛhɛ nkãy waa sẽ naa ke
yãŋ ngaa ye, Yãhã ta wo koo bya
yãŋ kadye teebɛhɛ byɛ ne wãcɛŋ.
25 Loo nde na, kadye teebɛhɛ saa
naa n wãã ke ya ne, ke cɛr ke ya
na ye. Ke ga wãã le, ke ke ya gbihi
naa n yigi. 26 Tesẽ, teele nen ma
n yaa, le ga nii mii kadye teebɛhɛ
byɛ dyaŋ ke n yaa. Tesẽ, kadye
teele nen ma miiyũhũ yãã, le ga
nii nuhu wĩĩ kadye teebɛhɛ byɛ ye.

27 Ye byɛ ye ma u Crise kadye,
ye nanem byɛ ma u kadye teele
laa. 28 Loo ne, Yesu kãndeyãrfa
yawãr teebɛhɛ byɛ wo, Yãhã cãã
Yesu tẽnlɛhɛ poo ta. Syãŋ wuhu,
ke mpãy ta pe waha naa ke kaplãŋ
luhu pe laam wo, pe naa ke tɔ̃r
nawee- ye. Tãã wuhu, ke mpãy

ta pe naa le Yesu kapãyĩĩ klaha
nawee- ye. Loo kur ye, ke fãnga
wãã mpãy kẽ pe n waha laanwɔ
wũhũ pye, ma mpãy ta pe n waha
yanfa jaa, mpãy ne pe koho le
nawee- ye, mpãy ne pe ga waha
nii yĩŋfa, mpãy ne pe ga waha
naa yor raa ter syi pãã. 29 Pe byɛ
wee Yesu tẽnlɛhɛ ye, Yãhã sẽ pe
byɛ ta pe n waha ke kaplãŋ luhu
pe laam wo, ma ke tɔ̃r nawee- ye
ye. Pe byɛ wee le Yesu kapãyĩĩ
klahafa ye. Pe byɛ wee laanwɔ
wũhũ pyefa ye. 30 Pe byɛ wee
yanfa wãjaa fãnga ne ye. Pe byɛ
sẽ me pe ga waha naa yor raa ter
syi pãã ye. Pe byɛ sẽ me pe ga
waha naa too yor ter nde kaplãŋ
cã naa n tɔ̃r nawee- ye ye.
31 Yãhã tẽn fãnga tii te sroŋ yɔ̃, -
ye naa too kɛ! N ga kãnde laa yar
ye na, lii le yɔ̃ tãŋ too Yãhã tẽn
fãnga nde byɛ na.

13

Lii le ma yĩŋ, ma tɛr kai- byɛ yaha

1 N ma sya waha driyẽ yor ter
byɛ pãã, tesẽ yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yor
bya ne, n ma -sẽ yee nawee- ntãŋ
sẽ dye ra tãy ye, ta yẽ kaplãŋ ga
nii yĩŋ saa pye ke na ye. Ke ga
nii mii gbleŋ ya dyaŋ yĩŋ wee ke
na ye, gbɛngbɛŋ gbleŋ dyaŋ. 2 Laa
na, n ga waha fãnga yãã, n naa
Yãhã kaplãŋ luhu ta laam wo, n
naa ke tɔ̃r nawee- ye. Tesẽ, n ga
maha waha Yãhã wũhũ war, n ke
kai- byɛ cã. Tesẽ, n ga maha waha
Yesu ta ra Yatɛr, n sya waha naa
yãy ta te n yũhũ naa n kãã. N ma
sya waha koo kai- ngĩĩ byɛ pye, n
ma -sẽ yee nawee- ntãŋ sẽ dye ra
tãy ye, n wee ngaa ye. 3 N ga waha
ta koho wãn byɛ la klaha nawee-
kẽ, n ga waha le sya n nii wãã pe
n ta kadye sraha suhu naa laam
wo le kapãyĩĩ wĩĩ na; n ma -sẽ yee
nawee- ntãŋ sẽ dye ra tãy ye, koo
byɛ saa laa yɔ̃ waa kẽ ye.
4 Wii, nawee- ntãŋ n dye u tãy,
ufua ma laanyĩn ne, u laam n tãy,
u yĩnde sẽ yi n too waa kla na ye,
u sẽ u ya sey ye, yataŋ wee u na
ye. 5 U sẽ fyaryigi wũhũ pye ye,
u sẽ u ya ya diŋ ya kɛ ye, u sẽ
ncafũhũ di ye. Nawee ma laa tee
pye u na, u ga tyii le n kua kãã u
laam wo gbɛgbɛ. 6 Kai- nkãy ke sẽ
sroŋ ye, ke sẽ n tãy u ye ye. Kai-
nkãy ke sroŋ, koo ke n tãy u ye.
7 Wii, nawee- ntãŋ n dye u tãy, u n
tyii nawee- kapee- foho na u kuãŋ
ne. Kãnkai- byɛ wo, u Yesu ta u
Yatɛr, u koho taha n yaha Yãhã na,
u laanyĩn yãã.

8 Wãkuayãã wee ntãŋ wãdye
wĩĩ loo na ye. Yãhã kaplãŋ nkãy
nawee ga waha ke luhu u laam
wo, loo nde ga ba kua per gaa.
Yãhã kaplãŋ wãpãã yor raa ter syi
wo, loo nde ga ba kua per gaa.
Kacãn wũhũ ga ba kua per gaa.
9 Ye sẽ yãã, wo saha kacãn wũhũ
byɛ cã tãŋ ye. Yãhã kaplãŋ nkãy
le wo laam wo, ke naneŋ ya too n
war, ma ke tɔ̃r nawee- ye. 10 Kai
lii le le ya kua, loo ma ba pa yaliile
wo, kai- nkãy ke sẽ ke ya kua ye,
koo wũhũ -sẽ ga ba kua kãã.

11 Tẽ pye kicar, n naa n pãã,
ma naa laam ga, ma naa kai- yãŋ
kicar wãŋ syi dyaŋ. Tẽ ba lɛ wa, n
kicar wãŋ miy yaha. 12 Nanga nge
na, le ma mii wo ke Yãhã wũhũ
yãã yirfayãŋ ya wo, cãã- biibiile
ya na. Sukũhũ gaa laam wo, wo
ga ba ke yãã gbɛgbɛ wo yaha ye.
Nanga nge na, n sẽ ke kai- byɛ cã
tãŋ ye. Sukũhũ gaa laam wo, n ga
ba ke byɛ cã, mii Yãhã ra cã laha
mii.

13 Loo na, katɛ- tãã kẽ ke ma,
wãkuayãã wee ke na ye. Koo
kẽ ngĩĩ: Yesu wãta Yatɛr kãnkai-
byɛ wo, tesẽ koho wãtahayaha ne
Yãhã na, tesẽ ntãŋ wãdye wĩĩ ne.
Koo kai- ngĩĩ wo, lii le cã ma yĩŋ,
loo ne ntãŋ wãdyeŋ ne.

14

-Ye naa Yãhã Yrã tẽn fãnga wũhũ koo kɛ!

1 -Ye naa n kɛ nawee- ntãŋ poo
n naa dye ye tãy! -Ye maha naa
Yãhã Yrã tẽn fãnga wũhũ koo kɛ!
Lii tee cã ga maha naa n kɛ, loo
ne nde: Ye waha naa Yãhã kaplãŋ
luhu ye laam wo, ye naa ke tɔ̃r
nawee- ye. 2 -Ye yãŋ, wii u waha
yor raa ter syi pãã, tii nawee waa
sẽ te cã ye, ufua sẽ ne ke pãã
nawee- ye ye, u ne ke pãã Yãhã
koo ya ye, koo kẽ. Yãhã Yrã
Fãnga kẽ ke ne ufua ta u n waha
kai- nkãy pãã, nkãy syi ke wũhũ
nawee- na. 3 Wii u -sẽ Yãhã kaplãŋ
luhu u laam wo, ma ke tɔ̃r nawee-
ye, woo n pãã nawee- ne. U n
kɛ pe naa n gaha yaha ye le Yesu
kãnde wãyãr ne, pe maha pe ya
plãhã pe kuee le laam wo, tesẽ
pe maha naa laanyĩn yãã. 4 Wii
u -sẽ Yãhã wũhũ pãã yor raa ter
syi wo, woofua n kɛ u ka yaha ye
u ya ya le Yesu kãnde wãyãr ne.
Wii woo u -sẽ Yãhã kaplãŋ luhu
u laam wo, ma ke tɔ̃r nawee- ye,
u n kɛ Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
byɛ pe naa n gaha yaha ye le Yesu
kãnde wãyãr ne.

5 Ye byɛ ma waha n pãã yor raa
ter syi wo, le yɔ̃. Lii tẽ cã n kɛ loo
ne nde: Ye waha naa Yãhã kaplãŋ
luhu ye laam wo, ye naa ke tɔ̃r
nawee- ye. Loo nde yɔ̃ ke wãpãã
na yor raa ter syi wo, tii waa sẽ te
cã ye. Waa ma fĩhĩ pye, u too yor
ter war, ma ke kaplãŋ yĩntaha yar
nawee- na, pe n naa n gaha yaha
ye le Yesu kãnde wãyãr ne, n sẽ
sye loo na ye. 6 Wo nna, loo nde
na, n ga ye yey nde ne: N ma ba
ka ye fla na, ma ga nii n pãã ye ne
yor raa ter syi wo, tii ye sẽ te cã
ye, le ga laa yɔ̃ la ye kẽ? N ma -sẽ
ba nii n pãã ye ne ye yor wo, ye ga
naa ra kaplãŋ war. Loo na, n ga
waha Yãhã wĩĩ laa syi yar ye na,
laa na laantor wĩĩ laa, laa na Yãhã
kapãn laa tẽ luhu ta laam wo, laa
na kaklaha wĩĩ laa. Koo ga waha
laa yɔ̃ ye kẽ. 7 Too fle wãwuu yãŋ,
kornjoŋ wãpẽn ne, too rii te ma
kapẽn wãn. Te wãpẽn mii ma yee
te sẽ n yi te ya wuhu na gbɛgbɛ
ye, waa saha ke yaa war ye. 8 Wii
u tũũtũũ syi wuu, ma nawee- yee
naan wĩĩ na, ke wãwuu mii ma
yee ke sẽ n war ye, yoo ga waha
cã u naa u ya gbihi te naan wĩĩ
na? 9 Koo syi, ye bya ye ma nii
n pãã yor raa ter wo, tii waa sẽ
te cã ye, ye kaplãŋ ga pye mii ke
naa n war? Le ga nii mii wãgbleŋ
ya dyaŋ tee n gble. 10 Yor ter nihi
driyɛ̃ wo, te byɛ -sẽ ma te yĩntaha
ne te ya wuhu na. 11 Nawee waa
ter ma n pãã ra ne, n ma yee n sẽ u
yor ter kaplãŋ war ye, u ga naa ra
yãŋ kulaafua; ta bya -sẽ ga naa u
yãŋ kulaafua. 12 Tee -sẽ Yãhã Yrã
tẽn fãnga wũhũ kɛ ye laam byɛ
ne, fãnga wũhũ nkãy ke ga waha
pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ta
pe n ka yaha ye, -ye naa koo kɛ!

13 Loo ne, wii u waha n pãã yor
raa ter wo, u yai u Yãhã nar, ke n u
ta u n maha waha naa ke kaplãŋ
yĩntaha yar nawee- na. 14 Ye sẽ
yãã, ufua ma nii n pãã Yãhã ne
yor raa ter wo, yor rii tuu sẽ te cã
ye, u laam wo u cã u n pãã Yãhã
ye, u sẽ -sẽ u ya yɛ̃ kaplãŋ war ye.
15 U yai u lii pye? U ga naa n pãã
Yãhã ye kaplãŋ nkãy ter syi ne,
nkãy tuu sẽ waha ke war ye, -tuu
maha naa n pãã Yãhã ye kaplãŋ
nkãy ne, nkãy u koo war. U ga
naa yay le Yãhã ye kaplãŋ nkãy
ne u sẽ ke war ye, -tuu maha naa
yay le kaplãŋ nkãy ne u koo war.
16 Ye sẽ yãã, ma'a nii Yãhã sey ma
laam ya wo, pe yawãhãfa saha ke
kaplãŋ war ye. Pe -sẽ ga ba pye
mii, pe le cã pe ma yɛ̃ wãã sya pe
yee, «Amɛn, le nii ke syi»? 17 Taa
Yãhã sey kaplãŋ nkãy ne, ke ma
sya yɔ̃, ma nampyeŋ saha ke war
ke n laa yɔ̃ u kẽ ye.

18 Ndoo waha n pãã yor raa ter
syi wo, ma ta tɛr ye byɛ yaha. N
syaha wãã Yãhã kẽ loo nde wĩĩ na.
19 N ma -sẽ pye Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa nsoho wo, n ma pe
klaha katɛ- bua ya ne pe yor wo,
koo puar n naa kaplãmbuar pãã
pe ye yor raa ter wo, tii waa sẽ te
cã ye.
20 Wo nna, ye ma syi ye naa
kai- yãŋ mii kicar me ye ne ye. -
Ye nii pẽyãr wãŋ syi dyaŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye, -tee -sẽ naa kai-
yãŋ wãlɛ yĩntaha ne! 21 Ye sẽ
yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee, Yãhã yee:
«N ga ba ta,
yor raa terfa n ta kaplãŋ pãã
Yiisrɛfa ye.
N ga ba kulaafa yɛ̃r ta,
n naa n pãã pe Yiisrɛfa ne.
Loo naa byɛ ne,
pe saa ba naa ta kaplãŋ luhu
ye.»
22 Loo ne, wãpãã yor raa ter syi
wo, le ma kayar mpãy ye pe sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye, n sẽ yee Yesu
kãndeyãrfa poo ye. Waa Yãhã
kaplãŋ wãluhu u ya laam wo, tesẽ
ke wãtɔ̃r ne nawee- ye, loo nde ma
kayar pe Yesu kãndeyãrfa poo ye,
n sẽ yee mpãy pe sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye.
23 Le ga waha pye ye Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ pe ya
wãã. Ye byɛ ma nii n pãã yor
raa ter wo, tii waa sẽ te cã
ye, naweetee- mpãy pe pa pe sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye, tesẽ mpãy ne pe
pa kaplãŋ luhusaha wo, pe ga yee
nafããn ne ye ne. 24 Le ma -sẽ pye
Yãhã kaplãŋ nkãy dye ye laam wo,
ye n nii ke tɔ̃r yii wuhu na nawee-
ye, koo puar. Loo na, mpãy pe pa
pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, tesẽ mpãy
ne pe pa kaplãŋ luhusaha wo, pe
ma ye yɛ̃ kaplãŋ war, loo ga ta
pe n le cã laha pe yee pe kapee-
wãpyeŋ sẽ yɔ̃ ye. Ye kaplãŋ ga nii
pe ye kasãhã dyaŋ. 25 Pe ga pe ya
laam wũhũ byɛ yãã gbaa na. Pe
ga kãnklũy gbãã kãntraha na, pe
Yãhã sey, pe ye pye, a Yãhã ma ye
ne cĩĩnde.

Ye yai ye naa n pye mii yawãhã wo

26 Wo nna, tee yai ye naa n pye
mii, le nde: Ye ma yii wãã yawãhã
wo, laa na, ye laam wo waa ma
Yãhã wãsey yaa gaa ne; waa -sẽ
ma kaklaha wĩĩ laa ne; waa -sẽ
ma Yãhã kapãn laa dye u laam
wo, wãtɔ̃r wĩĩ; waa -sẽ ma u ga
Yãhã wĩĩ laa pãã nawee- ye yor
raa ter wo; waa ter -sẽ ma wii tuu
ga waha too yor ter nde kaplãŋ
wã klaha, nawee- byɛ n ke war.
Pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ma
koo kai- ngĩĩ byɛ luhu, ke yai ke
waha pe ta pe n ka yaha ye le
Yesu kãnde wo. 27 Ye ma yee ye ga
Yãhã wũhũ nkãy pãã pe yawãhãfa
ye yor raa ter syi wo, ke pããfa
ma n tɛr nawee- tãã yaha ye. Pe
maha naa ke pãã pe ya wuhu na.
Nawee waa ter yai u maha pye,
wii tuu ga waha ke kaplãŋ wã
klaha, pe yawãhãfa byɛ n ke war.
28 Le ma -sẽ pye koo kaplãŋ ngĩĩ
wãklahafua wee ye, waa ma n
yĩmbui yir pe yawãhãfa n naa n
luhu u ye ye. Wii ma nii kaplãŋ
pãã yor raa ter syi wo, u naa ke
pãã u ya ya Yãhã ye. 29 Mpãy
poo na pe Yãhã kapãn laa luhu
pe laam wo, poo syãm syi, laa na
tãã ya, ga waha kapãn gbe, pe ke
tɔ̃r nawee- ye. Pe yawãhãfa -sẽ ga
yãŋ le pe kaplãŋ wo. 30 Waa ma
pye kapãn na, loo yale wo Yãhã
kapãn laa ma dye waa ter laam
wo, u n yee u ga le tɔ̃r, wii u ma
kapãn na, u yai u yaha le. 31 Loo
nde na, Yãhã wũhũ ma dye ye
laam wo, ye ga waha naa ke tɔ̃r
yii ye koo syi, yii wuhu na. Loo
ga ta ye yawãhãfa ga kaklaha yãã,
pe maha plãhã nii le Yesu kãnde
wo. 32 Mpãy pe koo Yãhã kaplãŋ
luhu, ma ke tɔ̃r nawee- ye, pe yai
pe pe ya wãyigi cã ke wãpãã yale

ne. 33 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ n traha
nawee- pe nii wãplaŋpyefa ye. Ke
n kɛ pe naa n nii yrĩŋ na.
Mii le ma mii syi dyaŋ Yesu
kãndeyãrfa yawãr wo, teebɛhɛ
byɛ wo, 34 ye ca yai pe yaha naa n
le ye yawãr wo, pe sẽ yai kaplãŋ
wãpãã ne koo fla na ye. Ye sẽ
yãã, Yãhã sabangbãŋ wo, le ma le
yrũhũ yaha ma yee, ca yai pe yĩy
kor naa n le. 35 Pe ma yee pe ga
laa yey, pe ga naa le yey pe pa
ye klɛ wo. Le sẽ yɔ̃ cɔɔ u naa n
pãã Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo
ye. 36 Tee n pye ke syi, yii fla la le
Yãhã kapãn yir laa, yii ya la tee le
yãã?
37 Wii ma yee Yãhã kaplãŋ n dye
woo laam wo, u n ke tɔ̃r nawee-
ye, laa na u ma le ga, a Yãhã
Yrã Fãnga ma u ne, ufua yai u
cã Yĩŋfua Yesu kãnde wũhũ kẽ tẽ
yrũhũ n yar ye na. 38 Wii ma loo
sye, Yãhã bya ga ba ufua sye.
39 Wo nna, lii le ma le na, -ye naa
n kɛ Yãhã kaplãŋ n naa n dye ye
laam wo, ye n naa ke tɔ̃r nawee-
ye! Ye ma syi ye sẽ Yãhã kaplãŋ
wãpãã sye yor raa ter syi wo ye!
40 -Ye naa ke kai- pye yĩntaha ne,
ye ma n plaŋ naa n pye ye!

15

Yesu Crise wãyir wĩĩ gbã wo

1 Wo nna, le Yesu kapãyĩĩ lii tẽ
pãã ye ye, ye le sya le yaha ye
laam wo, ye yii plãhã le wo. N n
traha n maha le gbihi pãã ye ye.
2 Tẽ ba le yar ye na mii, ye ma le
le yaha ye laam wo koo syi, le ga
ta ye n sya yaha. Mii loo sẽ ne ye,
le ga nii mii ye le ka sya ke dyaŋ.
3 Kai lii le ma yĩŋ, pe ra klaha
le ne mii syi dyaŋ, ta bya, n ba
ye klaha le ne koo syi dyaŋ. Loo
ne nde: U Yãhã Yĩndefua Crise ku
wo kapee- wĩĩ na, mii le bii cãã
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
mii. 4 Pe u le gbĩĩ wo. Ke plii tãã
wuhu, u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye, mii le bii cãã
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
mii. 5 U n u ya yar Pyar na. Loo
kur ye, u n u ya yar pe kãnyãrwai
sẽnsye syãm na. 6 Loo kur ye, u
n u ya yar u kãnyãrwai yĩĩsyãm
gbeebua mpãy na. Pe fãnga ma
nantãŋ yrãŋ na, nanem mpãy ya
me pe ku pe laam wo. 7 Loo kur
ye, u n u ya yar Syake na, ma ba
u ya yar pe Yesu tẽnlɛhɛ byɛ na.
8 Poo mii byɛ kur ye, u n u ya
yar ta bya na, ndoo wii n ma mii
pe byɛ nambuange dyaŋ. 9 Ye sẽ
yãã, ndoo kẽ n ma pe Yesu tẽnlɛhɛ
byɛ nakũntãŋ. N sẽ yai gɛ yai pe
naa ra yee Yesu tẽnlɛhɛ ye, n tee
naa Yesu kãndeyãrfa kɛ wãboo
ne. 10 Yãhã laantãr kãmay na, tẽ
ma ngii n nii koo. Ke kayĩĩ lii pye
ra kẽ, le laa yɔ̃ ra kẽ, ma sya ra
ta gɛ ta ra n tẽn tẽ ma ta tɛr pe
Yesu tẽnlɛhɛ byɛ yaha. Cĩĩnde -
sẽ na, ndoo sẽ kẽ n waha yia loo
tẽn nde na ye, te Yãhã laantãr roo
fãnga kẽ, laantãr rii ke te wãã ra
kẽ. 11 Loo nde na, le tãy le pye
ndoo woo, le tãy le pye poo woo,
loo wĩĩ nen ya ne wo byɛ too n pãã
ye ye Yesu Crise wĩĩ na, ye n u ta
ye Yatɛr.

Wo wãyir wĩĩ gbã wo

12 Loo ne too n pãã nawee- ye
ma yee, u Yãhã Yĩndefua Crise yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. Yii mpãy -sẽ maha pye mii ma
le pãã, a mpãy pe ku wa, pe saa
ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na ye?
13 Le ma pye cĩĩnde, le yĩntaha ne
u Crise sẽ yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na ye. 14 Le ma -sẽ pye u
Crise sẽ yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye ye, too u wĩĩ
pãã ye ye, wo ka n pye; tee u ta ye
Yatɛr, ye ka pye. 15 Tesẽ, le ga nii
mii wo kawar fua taha Yãhã na,
ma yee ke u Crise ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na. Ãwã, le
ma pye cĩĩnde, Yãhã sẽ nakur ta
te n yir gbã wo, ma n nii yrãŋ na

ye, le yĩntaha ne, ke sẽ u Crise ta
u n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ
na gbaafa ye ye. 16 Ye sẽ yãã,
le ma pye nakur saa ba yir gbã
wo, te nii yrãŋ na ye, le yĩntaha
ne, Yesu Crise sẽ yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na ye. 17 Le ma pye
u Crise sẽ dur ba yrãŋ na ye, ye
u ka ta ye Yatɛr ke dyaŋ; kapee-
nkãy tee pye, ke sẽ laha kãã ye
na ye. 18 Tesẽ, Yesu kãndeyãrfa
mpãy byɛ pe ku, pe saa sya yaha
ye. 19 Wo ma koho taha yaha u
Crise na, ma yee u koho le wo ye
driyẽ nge ya wo, wo wĩĩ ga pee le
ta tɛr nawee- byɛ wĩĩ na.

20 Lii le ma cĩĩnde, loo ne nde:
U Yãhã Yĩndefua Crise woo kẽ u
cãã yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na.
Woo wĩĩ le yar, mpãy pe ku pe bya
ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na.
21 Ye sẽ yãã, nawee waa wĩĩ bii ta,
gbã n dye nawee- byɛ nsoho wo.
Nawee waa ter wĩĩ kẽ le ta yagaa,
nawee- byɛ ga ba yir gbã wo, pe
dur nii yrãŋ na. 22 Dama wĩĩ le ta
nawee- byɛ n nii n ku mii, mpãy
byɛ pe -sẽ wãã le u Crise ne, poo
byɛ ga ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ
na koo syi. 23 Le ga ba nii mma
ma syi dyaŋ: Yesu Crise woo u cãã
yir wa pe byɛ yaha. Kur ye, mpãy
pe ma u wãm, poo ga ba yir pe
ya ndoŋ gbã wo, pe nii yrãŋ na
u durbaper. 24 Loo kur ye, driyẽ
kuayale ne. U Crise ga ba yĩnfar
ter byɛ kua kãã, tesẽ yahasee flɛ
ne, tesẽ fãnga ter byɛ ne. Loo kur
ye, u ga kai- byɛ le soho u Tuhufua
Yãhã koho wo. 25 Ye sẽ yãã, u Crise
yai u nii kai- byɛ yĩŋ na, Yãhã n
sya ba u napĩĩ- byɛ yia, ke pe ta u
n troho fyãhã tã pe na. 26 Napĩĩ wii
u ga pye klaha- kur ye, woo kẽ gbã
ne. 27 Ye sẽ yãã, le ma le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Yãhã ta u n troho fyãhã tã wãn
kur byɛ na.» Pe ma yee wãn kur
byɛ, pe sẽ -sẽ yee Yãhã bya ne ye.
Koo kẽ ke wãn kur byɛ yia, ma ta u
Crise n troho fyãhã tã te na. 28 Kai-
byɛ fãnga ma ba le soho u Crise
koho wo, woo wii u ma Yãhã Dya,
u ga u ya le soho Yãhã koho wo.
Loo nde na, Yãhã ga nii ke kai- kur
byɛ yĩŋ na.

29 Tee n yee, mpãy pe ku wa pe
saa ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ na
ye, nwa ta ye laam wo, mpãy pe
ya tãã n yi loho wo mpãy kẽ pe ku
wa? 30 Ndoo tesẽ ra tẽntẽwai ne,
nwa ta kayĩhĩ n wo yãã yalebyɛ le
Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ na? 31 Wo
nna, plii byɛ gbã ma ra tãy tũntũn.
Ye wĩĩ ma ra ye yĩnkuãyir wĩĩ, wo
Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na. Loo
ne, n kai- ngĩĩ pãã ye ye. 32 Tẽ
le sya, ma nii srã waygapyãr ne
Yefɛsyi wo, le ma ne pye naweetee
laam wĩĩ ya ne, le ga ba lii yɔ̃ ra
kẽ? Le ma pye mpãy pe ku wa,
pe saa ba yir gbã wo, pe nii yrãŋ
na ye, ah -too naa wo troho tãhã
plãhã nge yor wo ke n yee:
«-Too naa n di, wo naa n wɔ;
ye sẽ yãã, sukũhũ gaa laam
wo waa ku.»
33 -Ye yii yigi, ye sẽ plãhã nge
yãã ke n yee: «Mboo wii ma
pye naweeyɔ̃, ma -sẽ nii n taha
naweepee- na, pe ga ma le pe yor
wo.» 34 -Ye laantor yãã, loo le
yɔ̃, tee tyii kapee- wãpyeŋ na! Ye
laam wo, mpãy ma pe sẽ Yãhã
wũhũ cã ye. Le yai le naa fyar yigi
ye kẽ!

Nakur kadye wãyir wĩĩ gbã wo

35 Waa ga waha le yey u yee,
a mpãy pe ku wa, pe ga ba pye
mii pe yir gbã wo, pe nii yrãŋ
na? Pe kadye ga ba nii mii syi
dyaŋ? 36 Naplege kẽ ufua ne. Ye
sẽ yãã, ma'a ngaa pua le kãntraha
wo, le pua yai le ku wa le cã fĩy.
37 Ngaa pua ya ne taa le kãntraha
wo. Le ga waha pye sepua syi, laa
na ngaa ter pua. Ke digi wãŋ gii
ke fĩy wa ma nii wan, koo sẽ kẽ
taa le kãntraha wo ye. 38 Pua woo
pua woo, Yãhã ga u ta u n fĩy koo

laam wãfĩy. Pua woo pua woo, u
yai u fĩy u nii ngii, Yãhã ga u ta
u n fĩy u nii koo kla. 39 Yãhã ke
wãn tii byɛ tãhã, tesẽ nawee ne, te
byɛ kadye wee wãcɛŋ ye: Nawee
kadye ma ke ya ya; trɛresyar kla
kadye ma ke ya ya; kãnsyã kadye
ma ke ya ya; fua kadye ma ke ya
ya. 40 Yãhãyĩŋ wãn bya ma, tesẽ
kãntraha wãn ne. Yãhãyĩŋ wãn
nayõr ma te ya ya, kãntraha wãn
nayõr ma te ya ya. 41 Yai nayõr ter
ma ke ya ya, yroŋ nayõr ter ma ke
ya ya, yrompii nayõr ter ma ke ya
ya. Pe yrompii byɛ gɛ, pe nayõr
ma pe ya wuhu na.

42 Mpãy pe ku wa, pe ma ba yir
gbã wo, ma nii yrãŋ na, le ga ba
nii koo syi dyaŋ. Nakugu kadye
ma le wa gbĩĩ wo, ke ga fũhũ. Ke
ma yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, ke
saa ku nantãŋ ye. 43 Nakugu ma
le kãntraha wo, ke wee ngaa ye,
fãnga wee ke na ye. Ufua ma ba
yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, u ga
nayõr yãã, u maha nii fãnga ne.
44 Nakugu ma le kãntraha wo, ke
ma kãntraha kla ya dyaŋ. Ufua
ma -sẽ ba yir gbã wo, ma nii yrãŋ
na, u ga nii Yãhã Yrã kla. Yagaa,
wo ma kãntraha kadye ne, wo ga
ba nii Yãhã Yrã kadye ne. 45 Ye
sẽ yãã, le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee: «Dama
wii u ma nawee cir, Yãhã kẽ ke
bii ta u n nii yrãŋ.» Yesu Crise
wii u ma mii Dama syãŋ wuhu
waa dyaŋ, woo ma Yãhã Yrã lii le
cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. 46 Yãhã
Yrã kla koo sẽ kẽ ke cãã n pai ye.
Kãntraha kla kẽ ke cãã n pai, Yãhã
Yrã kla n cã taha. 47 U Dama cir
Yãhã bii u tãhã cuhu ne, u n nii
kãntraha kla. U Dama syãŋ wuhu
woo ma yãhãyĩŋ kla. 48 Mpãy pe
ma kãntraha wãm, pe ma mii wii
dyaŋ Yãhã bii u tãhã cuhu ne.
Mpãy pe ma yãhãyĩŋ wãm, poo
wĩĩ ma mii wii dyaŋ u ma yãhãyĩŋ
wũũ. 49 Yagaa, wo ma mii wii
dyaŋ u pye kãntraha kla. Wo ga
ba nii mii wii dyaŋ u ma yãhãyĩŋ
kla.
50 Wo nna, lii n n traha n pãã
ye ye le nde: Wii u ma kãntraha
kla, kadye ne u ye ntãŋ ne, u saha
dye Yãhã yai klo wo ye. Kãntraha
kadye ma gbã koho wo, kadye nge
syi saha kuee yai tãŋ yrãŋ ye.

Gbã saa ba pye yãã nantãŋ ye

51 Yagaa, n ga kai laa pãã ye
ye, lii tee sẽ cã ye. Wo byɛ saa
ba ku tãŋ ye. Mpãy pe ku wa,
tesẽ mpãy ne pe ga ba pye yrãŋ
na, pe byɛ kadye ga ba wã klaha.
52 Le ga ba pye le yalebyɛ wo, teele
nen ya, yaliile wo tũũtũũ ma ba
yɛr wãwuu ne. Tũũtũũ ma ba
wuu, mpãy pe ku tɛr wa, pe ga
yir gbã wo, pe kuee yai tãŋ yrãŋ
na. Wii mpãy wo ma yrãŋ na, wo
byɛ kadye ga ba wã klaha. 53 Ye
sẽ yãã, kadye nge gii ke ga waha
fũhũ, ke yai ke ba nii ke saha fũhũ
yãã ye; koo gii wãkuyãã ma ke
na, ke yai ke ba nii wãkuyãã wee
ke na ye. 54 Kadye nge gii ke ga
waha fũhũ, wãkuyãã ma ke na.
Sukũhũ gaa laam wo, ke ga ba
nii ke saha fũhũ yãã ye, wãkuyãã
saa pye ke na ye. Loo yale wo,
Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ ngĩĩ ga nii
cĩĩnde. Koo kaplãŋ kẽ ngĩĩ:
«Gbã wĩĩ kua, gbã yia tãŋ!
55 Gbã saha yia wãboo na nantãŋ
ye.
Gbã fãnga kua.»
56 Gbã fãnga yi kapee- wãpyeŋ
wo. Kapee- wãpyeŋ fãnga -sẽ yi
Yãhã kãnde kataŋ wo. 57 Yãhã kẽ
ke fãnga wãã wo kẽ Yesu Crise
kãmay na, wo n waha n yia.
Ke miingbãŋ yai ke naa n sey
yalebyɛ!
58 Loo nde na, wo nna, -ye yii
plãhã, Yesu wĩĩ n nii gbãã ye laam
wo, ye n u tẽn tẽ naa n yõ. Ye le cã
ma yee, le Yĩŋfua Yesu tẽn lii tee
n tẽ woo gɛ kãmay na, tẽwai sẽ ne
ye.

16

-Ye naa koho le ye Yesu kãndeyãrwai ye!

1 Pe war wãwãã wĩĩ na mpãy kẽ
pe ma Yãhã nawee-, tẽ ba Galasyi
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa yar pe
naa n pye mii, ye bya -ye naa n
pye koo syi! 2 Jimaasyi jimaasyi,
nawee nawee woo, tuu ga waha
yia kii na, u koo cɛr yi ta yaha u
ya tãy teelaa wo. Loo na, n ma ba
pa ye fla na, ye saa naa yii fãy war
wãwãã wĩĩ ne ye. 3 N ma ba ka ye
fla na, ye ga naweeyɔ̃m mpãy yãŋ
yi, ye pe war byɛ le soho poo koho
wo. Ndoo -sẽ ga sabar yrũhũ, n le
soho pe koho wo. Ke syi, pe ma
ga dye Yurusalɛm wo, ke fla Yesu
kãndeyãrfa ga pe wãpa yĩŋ cã.
4 Ta bya ma -sẽ yai n ka Yurusalɛm
wo, waa ke yrãhã yi wii na pe ne.

Kai- nkãy Pɔl n traha u pye

5 N ma ba ka Maseduan
kãntraha na, n ga ta tɛr ga ye fla
na. N n traha n ga yi Maseduan
Yesu kãndeyãrfa na. 6 Laa na n ga
ba faa ma- ye fla na, laa na n ga
ba wɛr cãã byɛ pye ye fla na. Loo
na, teelaa fla wãkaŋ ma ba yi ra
na, ye ga waha koho le ra ye, ta n
ka ke fla na. 7 Yagaa woo, n sẽ n
traha wo n wii yãã wãyãã ya, ta n
ta tɛr ye. N n traha n ba yalaa dye
ye fla na, Yĩŋfua Yesu ma le sya.
8 Pããnkɔti gbar -sẽ ga ra yãã
Yefɛsyi na nwo. 9 Ye sẽ yãã, ta yĩŋ
tãy tẽngbãy laa ne nwo, koo kẽ.
Napĩĩ- wãnihi naa byɛ ne, n ga loo
tẽn nde tẽ.
10 Timuti ma pa ye fla na, -ye u
yigi yõ! Ye sẽ yãã, woo bya ma
le Yĩŋfua Yesu tẽn na ta wãŋ syi
dyaŋ. 11 Ye ma syi ye ga naa u
kloŋ ye! -Ye koho le u ye u n waha
u yrãhã yi yrĩŋ ne, u pa ra fla
na. Wo u sẽŋ, ndoo tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa ne. 12 Wo tẽntẽwɛ
Apolosu woo wĩĩ na, n naa u nar u
ka ye fla na, pe Yesu kãndeyãrfa
mpãy ne. Le sẽ -sẽ pye u laam wo
yagaa ye. U ma ba draha yãã, u
ga ba ka.

Kaplãŋ kuasaha, syaha ne

13 Ye ma n faha yii na ye, -ye ta
Yesu wĩĩ n nii gbãã fãnga ne ye
laam wo! -Ye naa tetege le yii wo, -
ye naa yii plãhã le Yesu kãnde wo!
14 Ye tyii ye ntãŋ n dye yii tãy ye
kãnkai- byɛ wo!
15 Wo nna, ye Tefanase cã u
kahafa ne. Ye cã poo me pe
cãã dye le Yesu kãnde wo Yakayi
kãntraha na. Le tãy pe ye, pe n
nii koho le pe Yesu kãndeyãrwai
ye. 16 -Ye naa nagboho ta poosyifa
na, tesẽ mpãy byɛ ne pe ma le
Yĩŋfua Yesu tẽn na! 17 Tefanase
ye wãpa wĩĩ tãy ra ye, Fartinase
ne, Yakakuse ne; tee sẽ pye ye,
poo me pe pye ra ne ye draha wo.
18 Pe pa ma ba ra laam yĩn, le n
maha ye bya laam yĩn ye kẽ. Ye
yai poosyifa wĩĩ n naa n tãy ye ye!
19 Yasyi kãntraha Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa byɛ ye syar.
Yakila u cɔɔ Persyile ne, ma suhu
Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe pe
ya wãã pe kaha wo, pe ye syar
Yesu kãndeyãrfa syaha ne. 20 Wo
teende Yesu kãndeyãrfa byɛ ye
syar. -Ye yii syar naambiyãr syaha
ne!
21 Ndoo Pɔl, n ga kaplãŋ ngĩĩ
kuasaha yrũhũ nii ya: N ye syar.
22 Wii ma yee Yĩŋfua Yesu wĩĩ sẽ n
tãy u ye ye, yoosẽn te pye ufua na.
Maranata: Wo Yĩŋfua Yesu, pa!
23 Wo Yĩŋfua Yesu, u u laantãr
yar ye na. 24 Ye byɛ ntãŋ dye ra
tãy. Wo byɛ wãã le Yesu Crise
kãmay na.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Kɔrntifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Timuti ne, too saba
nwo yrũhũ nɔ wãã. Ndoo Pɔl
kẽ, le tãy Yãhã ye ke n ta ta
Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Wo u saba
yrũhũ nɔ wãã yii Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa kẽ Kɔrnti wo, ma suhu
yii mpãy bya ne, tee ma Yãhã wãm
ke Yakayi kãntraha kur byɛ wo.
2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne, ke ke laantãr yar ye
na tesẽ ke yrĩŋ ne.

Yãhã Pɔl flaŋ u wãfãy wo

3 -Too wo Yĩŋfua Yesu Crise Tuh-
ufa miingbãŋ gboho, Tuhufua wii
kacãn wee u laantãr na ye, woo kẽ
Yãhã ne, Yãhã gii ke nawee flaŋ
yalebyɛ. 4 Wãfãy gii syi ter ma
sya wo dye, ke wo flaŋ. Koo syi
kẽ, mpãy byɛ pe ma wãfãy wo,
wo bya ga waha pe flaŋ wii ndoŋ
wãflaŋ gii syi ter ne Yãhã ke wo
flaŋ. 5 Ye sẽ yãã, le ma mii wo
dyaŋ u Yãhã Yĩndefua Crise ne.
Wãfãy tii te u dye tɛr, te syar.
Wãfãy busãã ga ba wo dye ke syi
dyaŋ. U -sẽ wo flaŋ koo syi dyaŋ.
6 Wo ma nii n fãy, wo n kɛ yii poo
na, ye wãflaŋ yãã, wãsyayaha ne,
koo kẽ. Wo ma -sẽ wãflaŋ yãã, ye
bya ga wãflaŋ yãã, ke n ye ta, per
gaa ye n waha naa wo wãfãy ter
syi fãy laanyĩn ne. 7 Loo ne, wo
koho taha yaha ye wĩĩ na fãnga
ne. Wo cã ma yee, tee wo wãfãy
ter syi yãã, ye ga ba wo wãflaŋ ter
syi yãã.
8 Wo nna, ye sẽ yãã, wãfãy tii
byɛ te wo dye Yasyi kãntraha kui
wo, wo n traha ye te cã. Te wãfãy
ba gboho tɛr wo na. Wũũsaha gɛ
sẽ pye wo na ye. Wo sẽ ba cã gɛ cã
waa kuee yrãŋ na nantãŋ ye. 9 Wo
n sya ba yee pe ba wo wãboo wĩĩ
pãã ta. Koo wãfãy nge -sẽ wo ta
wo n cã ma yee, wo sẽ yai wo koho
taha yaha wii na, mii Yãhã ya sẽ
kẽ ye, koo gii ke nakur ta te n yir
gbã wo, ma n nii yrãŋ na. 10 Koo
kẽ, ke wo sya yaha gbã koho wo;
ke ga wo sya naa n yaha koo syi.
Ãwã, wo koho taha yaha ke na,
ma cã ke ga wo sya naa n yaha koo
syi. 11 Wo maha cã, yii gɛ ga koho
le wo ye Yãhã wãnar ne. Nawee-
busãã ma nii Yãhã nar wo kẽ ke
syi, ke ga luhu pe ye, ke loo kayĩĩ
pye wo kẽ, nawee- busãã n syaha
wãã ke kẽ wo wĩĩ na.

Nwa Pɔl sẽ yãã dur ga Kɔrnti wo ye?

12 Lii le ma wo ye yĩnkuãyir wĩĩ,
loo ne nde: Wo laam wo, wo le
cã laha ma yee, driyɛ̃fa nsoho wo,
tesẽ ye bya nsoho wo, wo naa wo
troho tãhã Yãhã cĩĩnde yor wo, ma
maha naa wii ta prafa mii Yãhã
le yar mii. Wo sẽ waha yia koo
troho wãtãhã ter nge na nawee
laam kacãn syi kãmay na ye, Yãhã
laantãr kãmay ne. 13 Yii gɛ le cã
ma yee, kaplãŋ nkãy too yrũhũ
nɔ n wãã ye kẽ, ke yĩntaha ma
gbɛgbɛ, ke wee sĩĩ ye. 14 Tee ke
yĩntaha war cacar yagaa, ta laam
wo ye ga ba ke war tãŋ. Koo kẽ
nge ne: Yĩŋfua Yesu durbaper, wo
wĩĩ ga ba nii ye ye yĩnkuãyir wĩĩ,
tesẽ ye wĩĩ bya ga ba nii wo ye
yĩnkuãyir wĩĩ.
15 Loo nde gboho ra laam wo, ta
n sya ba yee, n ga cãã ka ye fla
na, wo n wii yãã, wo maha ba wii
yãã taha tɛhɛ syãŋ gaa na, le n
nii ye ye kayĩĩ laa. 16 Ye sẽ yãã,
n ba naa n yee, ndoo ga cãã ka
ye fla na, n cã ta tɛr ga Maseduan
kãntraha na, n ma ga dur, n maha
ba yi ye fla na, ye n koho le ra ye
ra yrãhã wãyi na Yudɛ kãntraha
kuɛ ye. 17 Tẽ ba loo nde le yaha ra

laam wo, laa na yii mpãy le ga ma
yee, tẽ sẽ ba le ta kai ye? Ye yee la,
n laam ga naweetee wãŋ syi dyaŋ,
n naa yɛ̃ klaha, n waha naa n yee
«ãwã», tẽ maha naa n yee «aye» le
yalebya wo? 18 Yãhã gii ke sroŋ, n
ga waha le pãã ke yĩnde na n yee:
Kapãn lii too ba ye yar, wo sẽ yee
«ãwã» ma maha wã klaha ma wo
yɛ̃ klaha le yalebya wo ye. 19 Ye sẽ
yãã, ndoo, Silaasyi ne, Timuti ne,
Yãhã Dya Yesu Crise wii, wo u wĩĩ
pãã ye ye, u sẽ pa u n pai nii u
naa n yee «ãwã » tuu dur naa yɛ̃
klaha le yalebya wo ye. Yesu wĩĩ
le yar, Yãhã sẽ dur n yi le kapãn
kur ye ye. 20 Ye cã u wãpaŋ wo ta
wo n cã, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr kayũhũ
nkãy wãwãã ne wo kẽ, waa ke byɛ
yãã. Yesu wĩĩ wo ta wo n cã, Yãhã
sẽ yɛ̃klahaŋ cã ye. Loo ne, too ne
yee le nii ke syi Yesu Crise myaha
na, Yãhã miingbãŋ kẽ too n gboho
loo nde ne. 21 Wii tesẽ ye ne, wo
seefar le Yesu Crise ne, Yãhã gɛ kẽ
ke wo ta wo n waha wii plãhã wo
Yesu wãtaŋ ne wo Yatɛr. Koo kẽ ke
wo yãŋ yi. 22 Ke ke myaha puhu
gbãã wo na, ma Yãhã Yrã le wo
laam wo, loo n ta wo n cã waa ba
ke kayũhũ yãã, kayũhũ nkãy ke ke
ta yaha wo kẽ.
23 Ya'a yãã n sẽ dur ga ye fla na
ke Kɔrnti wo ye, n sẽ naa n traha
n wãfãy ta ye na ta kaplãŋ ne ye,
koo kẽ. Yãhã yĩnde ma ra na, le
ma pye kawar, ke ra ta ra n ku.
24 Wo cã ye Yesu sroŋ ta ye Yatɛr;
le sẽ nii mii wo n kɛ wo ye le le
wo fãnga na ye. Ye nii nuhu ne,
loo ne too n kɛ ye ne.

2

1 Loo ne ta n yee, n saa maha
ka ye fla na n ga maha wãfãy gaa
taha ye na ta kaplãŋ ne ye. 2 Ye
sẽ yãã, n ma wãfãy ta ye na ke
syi, yoo ga ba nuhu le ta laam wo?
3 Loo ne, ta n ba saba waa yrũhũ
nɔ wãã ye kẽ, ma yee n sẽ naa n
traha n ka ye fla na ye n wãfãy
yãã, le n nii ra bya ye wãfãy ye.
Ye cã ye wĩĩ ne, le ga waha nuhu
le ra laam wo. N maha cã ma yee,
nuhu ma pye ra laam wo, le ga nii
nuhu wĩĩ ye byɛ ye. 4 U faale saba
wãyrũhũ wĩĩ nii ra ye wãfãy wĩĩ
laa, ma suhu laam wlãhã wĩĩ, tesẽ
yĩntãm wãyi wĩĩ. N sẽ yee le nii
ye ye wãfãy ye, n n traha ye cã,
ye ntãŋ dye gboho ra tãy kacãn
wee ye, koo kẽ ra n ba u faale saba
yrũhũ nɔ wãã ye kẽ.

Ye naa n tyii kapee- foho na!

5 Ye laam wo, waa ma pye u laa
tee pye, le n nii laam wãwlãhã wĩĩ,
ye cã ndoo laam sẽ me ufua wlãhã
ye. Yii mpãy laam me u wlãhã, le
ma sya pye ye byɛ sẽ me ye. 6 Yii
busãã ma -sẽ u pẽn wa, le yai u
ne ke dyaŋ. 7 Yagaa, ye -sẽ yai
ye tyii u kapee- fuɛ na, ye nuhu
le u laam wo; mii loo sẽ ne ye,
woo gɛ laam ga waha wlãhã tɛr
u ye, le sya kacãn byɛ kua u na.
8 Loo ne, n ga ye nar nde ne: -
Ye u yigi yɔ̃ u n cã u yee, u ntãŋ
dye ye tãy. 9 Ya'a yãã, n ba u faale
saba yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, n maha
naa n traha n yãŋ, ye ma pye
ye n luhu ra kaklaha ye yalebyɛ.
10 Waa ma laa tee pye, ye n tyii
u kapee- fuɛ na, ndoo bya ga tyii
ufua kapee- fuɛ na. Ta wĩĩ ma pye
laa ne kapee- foho wãtyii wĩĩ laa
na, n ma tyii koo kapee- foho na, n
le pye yii wĩĩ na u Yãhã Yĩndefua
Crise yĩnde na. 11 Wa'a yee, wo sẽ
tyii ufua kapee- fuɛ na koo syi ye,
sãndãpee yĩŋfua Setane ga waha
fãnga yãã wo na, woo wii wo u
laam wũhũ cã yɔ̃.

Pɔl ka Toosa na

12 Tẽ ga dye Toosa wo, ma yee
ndoo ga le Crise kapãyĩĩ pãã ke fla
na, Yĩŋfua Yãhã ba ke fla draha
cãã gbihi ta wa ra yaha ye. 13 Tẽ
-sẽ ga dye ke fla na, n sẽ wo Yesu
kãndeyãrwɛ Tyite yãã ye, ta ntãŋ
n nii ra cɛr busãã. Loo n ta, ra n

ba kãnde nar Toosafa ye, ma tɛr Maseduan kãntraha na.

Wo ga waha yia kai- byɛ na u Crise kãmay na

14 Yãhã miingbãŋ yai ke naa n gboho, koo gii ke wo ta wo n yia kai- byɛ na u Yãhã Yĩndefua Crise kãmay na. Ke wo ta wo Crise wĩĩ pãã nawee- ye teebɛhɛ byɛ wo mii lasekole dyaŋ too n yãr teebɛhɛ byɛ wo. 15 Ye sẽ yãã, Yãhã ye, wo ma Crise lasekole dugu dyaŋ mpãy nsoho wo pe wãsyayaha yãã wa, tesẽ mpãy ne pe plaha kãmpee- wãyãr wo. 16 Mpãy pe plaha kãmpee- wãyãr wo, koo lasekole dugu nge ma gbãku dugu ne, ke n pai gbã ne. Mpãy pe wãsyayaha yãã wa, koo dugu nge ma cĩĩnde yrã dugu ne, ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Yoo syi ga waha yia tẽn nde na? 17 Ye sẽ yãã, wo wee mpãy dyaŋ pe le Yesu kapãyĩĩ wã klaha, ma le ta wakɛ wĩĩ ye. Yãhã kẽ ke wo lɛhɛ wãã. U Crise tẽntẽ- me wo ne, wo yɛ̃ kaplãŋ sroŋ Yãhã yĩnde na.

3

Te naambiyãrfãn tẽntẽ-

1 Wo ma n pãã ke syi, le sẽ nii mii wo wii sey ye. Wo sẽ maha n kɛ mpãy dyaŋ, wo saba yar ye na, wii syi u wo sey ye. Wo sẽ maha woo syi saba kɛ, ye u gbihi wãã wo kẽ ye. 2 Yii me, tee ma woo syi saba wo ye, saba wii syi u yrũhũ yaha wo laam wo. Nawee-byɛ ga waha le yãŋ cã, pe naa le kal ye troho wãtãhã na saba gɛ dyaŋ. 3 Ãwã, ye wĩĩ ma mii saba dyaŋ u Yãhã Yĩndefua Crise le yar wo na, wo n le yrũhũ yar nawee-na. U sẽ yrũhũ cĩĩnde sabakãi ne ntẽmbapai na ye. U yrũhũ Yãhã Yrã ne nawee- laam wo.

4 Wo ma n pãã ke syi, wo koho taha yaha Yãhã na Crise kãmay na, koo kẽ. 5 Wo -sẽ cã wo saha yee, wo ga waha yia yãã tẽn nde syi na wii ya kãmay na ye. Wo ma waha yia lii na, Yãhã kẽ. 6 Ye sẽ yãã, koo kẽ ke wo ta, wo n waha nii ke naambiyãrfãn tẽntẽ-, loo ma Yãhã Yrã wĩĩ. Kãnde lii le ta, le tẽn kalaa wee ke naambiyãrfãn wĩĩ na ye. Loo kãnde nde lii le yrũhũ yaha, le nawee- yar pe yai gbã ne pe kapee- wãpye wĩĩ na. Yãhã Yrã loo -sẽ cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.

7 Le Yãhã kãnde kataŋ byɛ bii yrũhũ yaha ntẽmbapai na wii Yiifee- faale wãdyaha Musa kẽ. Tuu naa ke yar nawee- na, le yale-bya wo Yãhã nayɔ̃r n yɛhɛ Musa yĩntaha na, pe Yiisrɛfa sẽ waha u yãŋ gɛ yãŋ ye. Ke wãyɛhɛ palpal nge sẽ -sẽ ma- ye. Kãnde lii le ta, loo lii le tẽn n gaha nawee ne gbã kuɛ ye, nayɔ̃r gɛ ma le na. 8 Loo na, ye yai ye cã ye yee, Yãhã Yrã tẽn nayɔ̃r ga gboho, kacãn saa pye ye. 9 Tẽn lii le naa n gaha nawee ne gbã kuɛ ye, nayɔ̃r te -sẽ pye le na, ye yai ye cã ye yee, tẽn lii le nawee ta u n sroŋ Yãhã yĩnde na, loo nayɔ̃r ga gboho faale wãn na, kacãn saa pye ye. 10 Loo na, wo ma ke yagaa naambiyãrfãn nayɔ̃r wãyɛhɛ palpal nge wãgboho yãŋ, waa cã ke faale cãã naambiyãr nayɔ̃r wee ngaa gɛ ye. 11 Ye sẽ yãã, kai lii le n ma- carle ya, le nayɔ̃r ma yɛhɛ ke syi, ye yai ye cã ye yee, kai lii wãkuayãã wee le na ye, kacãn saa pye loo nayɔ̃r wãyɛhɛ wãgboho na ye.

12 Wo koho taha yaha loo nde na, koo kẽ wo n waha le Yesu kapãyĩĩ wũhũ pãã n yigi nawee-ye laanyĩn ne. 13 Wo wee Musa wãŋ syi dyaŋ ye, woo wii u bii u yĩntaha tã tã fai ne, pe Yiisrɛfa ma syi pe u yĩntaha wãyɛhɛ palpal wãkuaŋ yãã, ke n kua ye. 14 Pe Yiisrɛfa bya pye mii fai paha tã pe kacãn na, pe sẽ waha Yãhã wũhũ war ye. Ma sya ba waa ke yagaa na, Yiisrɛfa ma nii ke faale Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ kal, le ga nii

mii fai paha tã pe kacãn na, pe
saha naa ke kaplãŋ yĩntaha war
ye*. Mboo wii ma -sẽ wãã le u
Yãhã Yĩndefua Crise ne, loo fai
nde ga gbe kãã ma kacãn na, ma
n waha naa ke Yãhã wũhũ war.
15 Ke nanga nge na, pe Yiisrɛfa
ma nii Musa saba kaplãŋ kal, le
ga nii mii fai paha tã pe kacãn
na, pe saha naa ke kaplãŋ yĩntaha
war ye. 16 Wii ma -sẽ u ya le
soho Yĩŋfua koho wo, loo fai nde
gbe kãã u kacãn na. 17 Ma'a luhu
Yĩŋfua, Yãhã Yrã ne. Yãhã Yrã ma
tẽn tẽ nawee wii laam wo, u wee
fãnga gaa ter koho wo nantãŋ ye.
18 Fai laa wee le tã tã wii yĩntar na
ye. Yĩŋfua nayɔ̃r n yɛhɛ wo byɛ
yĩntar na palpal. Loo na, wo wã n
klaha ma ga naa n nii Yĩŋfua wãŋ
syi, kaa n naa n taha wo nayɔ̃r na.
Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã tẽn ne loo ne.

4

Tẽntẽle wii u sroŋ

1 Yãhã loo tẽn nde le soho wo
koho wo ke laantãr na, loo ne wo
wii plãhã le wo. 2 Fyar wũhũ nkãy
ke n pye wam wo, wo koo wĩĩ sye.
Wo sẽ nawee- wãwlaŋ kacãn ter
kɛ ye, wo sẽ le Yãhã kapãn wã
n klaha ye, wo le cĩĩnde loo yar
n laha nawee- na. Too wo troho
tãhã gbaa na ke syi Yãhã yĩnde
na, mpãy pe sroŋ, poo gɛ ga waha
naa wo sey loo nde na. 3 Le Yesu
kapãyĩĩ nde lii too n yar nawee-
na, mpãy pe plaha kãmpee- wo,
pe saha le wĩĩ war ye. 4 Ya'a yãã,
pe sẽ le Yesu kapãyĩĩ wũhũ sya
cĩĩnde ye, driyɛ̃ nge yĩŋfuapee pe
laam kacãn wlãhã pe ye, koo kẽ.
Woo yĩŋfuapee nwo sye pe na, pe
saha le kapãyĩĩ cããngbãŋ yãã ye,
le kapãyĩĩ lii le Crise miingbãŋ wĩĩ
pãã, woo wii u ma Yãhã ke ya
kai na. 5 Wii wĩĩ sẽ ne too n pãã
ye, Yĩŋfua Yesu Crise wĩĩ ne too
n pãã. Wo yee wo ma ye tẽntẽ-,
ma ga naa le Yesu kapãyĩĩ wũhũ
tɔ̃r ye ye. 6 Ye sẽ yãã, Yãhã bii
yee: «Cãã- pe naa yɛhɛ wam laam
wo!» Koo kẽ, ke n ke cãã- ta pe n
yɛhɛ wo laam wo, ma wo ta wo n
cãã- yãã ke miingbãŋ wãcãŋ na,
ke miingbãŋ gii ke n yɛhɛ Yesu
Crise yĩntaha na.

Wãfãy tii te Yãhã tẽntẽ- dye

7 Wo le Yesu kapãyĩĩ wũhũ cã, le
kacãn cãã- n nii wo laam wo. Wo
ma mii poor gbãhã dyaŋ wangbãy
kla ne ke laam wo. Loo nde le yar
gbaa na ma yee, fãngangbãŋ nge
gii ke syi wee yãã ye, Yãhã wãŋ
kẽ, wii wãŋ sẽ kẽ ye. 8 Wãfãy ter
byɛ wo dye, ke sẽ -sẽ waha wo boo
ye. Ntãncɛr ma wo na, loo naa
byɛ ne, wo koho taha yaha Yãhã
na. 9 Pe wo nuhu le Yesu kapãyĩĩ
wĩĩ na, Yãhã sẽ -sẽ koho kuã wo na
ye. Pe wo gbã cããr yaha kãntraha
na, wo sẽ -sẽ ku ye. 10 Wo kadye
crã gbã ne mii Yesu Crise dyaŋ tuu
gbã yãã mii. Wo kadye ma -sẽ nii
yrãŋ na, Yesu Crise cĩĩnde yrã ter
ne le ma wo ye. 11 Too ma yrãŋ
na, gbã wo kɛ yalebyɛ Yesu wĩĩ na.
Koo ga ta Yesu Crise cĩĩnde yrã ter
n waha naa n yãã wo kadye na,
koo gii ke ga waha gbã yãã. 12 Loo
nde na, wo tyii gbã wo kɛ, ma yee
cĩĩnde yrã le naa yii kɛ, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye.

13 Yãhã sabangbãŋ wo, wo
wãdyaha gii ke Yãhã wãsey yay
saba yrũhũ, ke le yrũhũ ta teelaa
wo ma yee, woo Yãhã ta u Yatɛr,
loo ne woo n pãã ke ye ma ke sey.
Wo bya, wo Yãhã ta wo Yatɛr, loo
ne wo ke wĩĩ pãã. Wo Yãhã ta
wo Yatɛr kãnkai- byɛ wo, wo wãlɛ
wãŋ syi. 14 Ye sẽ yãã, wo cã ma
yee, Yãhã wo Yĩŋfua Yesu ta u n
yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. Ke ga ba wo bya ta ye
ne, wo n yir gbã wo, wo nii yrãŋ

* **3:14** 3.14 Yiisrɛfa Musa kãnde saba cã tesẽ pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa saba ne. Ma sya ba waa yagaa na, pe sẽ -sẽ le sya ma yee, Yesu Crise kẽ u Yãhã Yĩndefua ne ye.

na Yesu ne, ke maha wo ta wo n
nii ye ne Yesu yaha ye. 15 Kai-
ngĩĩ byɛ n pye yii wĩĩ na. Te Yãhã
laantãr wãã nawee- busãã kẽ, ma
yee pe nawee- fãnga pe naa n pãã
Yãhã ye, pe naa syaha wãã ke kẽ,
pe naa ke miingbãŋ gboho.

Kayĩĩ lii too ga ba yãã

16 Loo ne, wo sẽ fãy n sya ye. Wo
kadye sraha ma sya pye n klaha-
cacar, wo laam poo na, pe fãnga
yãã plii wuhu na. 17 Wãfãy gii ke
wo dye, ke ma car ya, ke sẽ maha
n ma- ye. Koo wãfãy nge n pai wo
kẽ kayĩĩ lii syi ne wãkuayãã wee
le na ye, kacãn sẽ maha wee le
wãgboho na ye. Le wĩĩ sẽ n tãn
gɛ tãn ke wãfãy wĩĩ ne ye. 18 Ye
sẽ yãã, kai- nkãy ke n yãã yĩnde
ne, wo sẽ koo yãŋ ye; nkãy ke sẽ
n yãã yĩnde ne ye, koo roo n kɛ.
Kai- nkãy ke n yãã yĩnde ne, koo
n ma- carle ya, nkãy ke sẽ n yãã
yĩnde ne ye, wãkuayãã wee koo
na ye.

5

1 Ye sẽ yãã, wo cã ma yee, driyɛ̃
nge wo, wo ma kadye sraha gii
laam wo, ke ma mii nwonge dyaŋ
too dye nii. Wo ma ba ku, koo
kadye sraha n pye klaha-, Yãhã ga
ba yãhãyĩŋ nwoŋ gaa wãã wo kẽ
yãhãyĩŋ na. Wãklahayãã wee koo
na ye. Yãhã gɛ kẽ ke koo nwoŋ
nge gbihi, nawee sẽ kẽ ye. 2 Too
ma teelii wo yagaa, wo n sĩĩ cĩĩnde
wãsĩĩ, ma n kɛ wo pye wo yãhãyĩŋ
nwoŋ nge wo. 3 Ye sẽ yãã, wo
yãhãyĩŋ nwoŋ nge, koo gii ke ma
wo kadyefãŋ, ke ma ba gbihi wa,
kadye saa maha ba kɛ laa yãã wo
ye ye. 4 Ãwã, too ma wo kãntraha
nwonge nge wo, wo n sĩĩ wãsĩĩ ya
woo, mii tegengbãn dyaŋ te ma
wo yĩŋ na. Le sẽ nii mii wo n kɛ
wo wo kãntraha kadye miy yaha
ye. Wo yee, wa'a ba ke yãhãyĩŋ
kadye le, loo le ga tãy wo ye. Loo
na, kla gii ke ga waha ku, koo ga
draha yaha kla gii kẽ ke ma cĩĩnde
yrã ne, lii wãkuayãã wee le na ye.
5 Yãhã gɛ kẽ ke wo ta, wo ba koo
wãwãklaha nge syi wã klaha. Ke
ke Yrã wãã wo kẽ, ma yee le wo ta
wo n cã, waa ba ke kayũhũ yãã,
kayũhũ nkãy Yãhã ke ta yaha wo
kẽ yãhãyĩŋ na.

6 Loo ne wo sẽ fãy n sya ye. Wo
cã ma yee, too ma kadye sraha nge
wo, wo fla dey Yĩŋfua fla ne. 7 Ye
sẽ yãã, too sẽ kla gii yãã yĩnde ne
ye, wo koo ta wo Yatɛr ma n yãr.
8 Wo sẽ fãy n sya kueekuee ye. Wo
ma ne ga waha kadye sraha nge
yaha, wo ga nii kuee Yĩŋfua tãy,
loo le ne ga tãy wo ye. 9 Le tãy wo
ma kadye sraha nge wo woo, wo
wee ke wo ye woo, lii too cãã n kɛ
kai- byɛ yaha ye, loo ne wo wĩĩ le
tãy Yĩŋfua ye. 10 Ye sẽ yãã, u Yãhã
Yĩndefua Crise ga ba wo byɛ sãhã,
u wo nanem byɛ dããn wãã wo kẽ
kayũhũ nkãy wĩĩ na, tesẽ kapee-
nkãy wĩĩ ne, too pye cãã gii cãã na
wo pye wo kãntraha kadye sraha
wo.

Yesu Crise wo wãã le Yãhã ne

11 Wo n fya Yĩŋfua na, kacãn
wee ye. Loo ne, wo n traha
nawee- byɛ pe Yãhã wũhũ cã pe
ke sya cĩĩnde. Yãhã wo cã. Too
ma mii, ye byɛ le cã ye laam wo.
12 Myaha sẽ kẽ too n kɛ ye ye
ye, wo n kɛ wo wĩĩ le nii ye ye
yĩnkuãyir wĩĩ. Loo na, mpãy pe
kalaa wee laanyõm na ye, ma pe
ya sey gbaa wũhũ koo ne, tee ga
pe yɛ̃ wãã naa n sya lii ne, yaa cã.
13 Le ma pye cĩĩnde, wo yĩŋ wee
ye, Yãhã ya wĩĩ ne le ne. Le ma -sẽ
pye wo yĩntar ma gbɛgbɛ, le nii ye
ye yĩnkuãyir wĩĩ. 14 Ye sẽ yãã, wo
ntãŋ pe dye gboho Yesu tãy, loo ya
le tãy tɛr wo ye, ma wo ta wo n
nii woo ya tẽn tẽ. Wo le cã laha
ma yee nawee nen ya ku nawee-
byɛ wĩĩ na; le nii mii nawee- byɛ
u gbã ter syi ku. 15 U ku nawee-
kur byɛ wĩĩ na. Loo na, mpãy byɛ

pe ma yrãŋ na, pe wee yrãŋ na pe
ya kãnkai- wĩĩ na nantãŋ ye, pe
ma yrãŋ na Yesu ya kãnkai- wĩĩ
na, woo wii u ku, ma dur ba yrãŋ
na poo wĩĩ na.
16 Loo nde ta, driyɛ̃fa pe nawee
yãŋ u kadye sraha na mii syi dyaŋ,
wii sẽ nawee yãŋ koo syi ye. Faale
wo, wo ma sya pye wo naa u Yãhã
Yĩndefua Crise yãŋ driyɛ̃fa wãyãŋ
u kadye sraha na, yagaa wo sẽ u
yãŋ ke syi nantãŋ ye. 17 Nawee
woo ma kãhã seefar le wa Crise
ne, u nii nafuɛ̃ waa Yãhã yĩnde
na. U faale kãnkai- kua u yĩŋ na;
u kãnkai- byɛ nii tãŋ kafũhũ fla.
18 Yãhã kẽ ke koo ngĩĩ byɛ ta. Koo
kẽ ke wo wãã le ke ya ne Crise
kãmay na, ma wo taha wo naa
nawee- ta pe ba wãã naa n le ke
ne. 19 Ye sẽ yãã, Yesu Crise kãmay
na, Yãhã tẽn tẽ, ma ga nawee- byɛ
wãã le ke ya ne, ke pe kapee- gbe
kãã pe yĩŋ na. Ke wo taha, wo koo
wãwããle tẽn nde wĩĩ pãã nawee-
byɛ ye.
20 Wo kapãn gbe Crise woo
myaha ne; le nii Yãhã gɛ kẽ ke pãã
n wãã ye ye wii yɛ̃ ne: Wo le nar n
waha ye ye Yesu Crise myaha na,
ye tyii ye wãã le Yãhã ne! 21 Kapee
laa sẽ pye Yesu Crise yĩŋ na ye.
Yãhã -sẽ wo kapee- byɛ taha woo
yĩŋ na, ma yee woo nen ya kãmay
na, wo sroŋ ke yĩnde na.

6

1 Le nii ke syi, wii mpãy too ma
le Yãhã tẽn na, waa ye yar waha
nde ne: Yãhã laantãr wĩĩ lii wãã
ye kẽ, ye ma syi le n yi wãwaha
ye. 2 Yii gɛ le cã ma yee, le ma
le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, Yãhã yee:
«Yaliile le ba yai n' luhu ma
wãnar ye,
loo yale le ba nɔ,
n luhu ma wãnar ye.
Per gii ke ba yɔ̃ n' ma sya yaha,
koo per ke ba nɔ, n ma sya
yaha.»
Ke Yãhã wãnar yaleyĩĩ -sẽ kẽ ya-
gaa. Ke wãsyayaha peryũhũ -sẽ
kẽ nanga.

Yãhã tẽntẽle wii u ke tẽn ya kar

3 Lii too n kɛ, laa wãpee ma syi
le yãã le Yãhã tẽn kuɛ ye ye. Loo
ne, kai lii syi le sẽ sroŋ ye, wo
sẽ n traha wo le syi laa pye waa
na ye. 4 Kãnkai- byɛ wo, wo le
yar Yãhã tẽntẽ- me wo ne: Wo wii
plãhã laanyĩn ne wãfãy ter byɛ wo
tesẽ laam wãwlãhã ter byɛ wo tesẽ
ntãncɛr ter byɛ wo. 5 Ye sẽ yãã,
pe wo gbã, pe wo tã nwompihi
wo, pe klofa ta pe n wãhã cɛr
wo ne; tẽŋ nkãy ke waha, wo sẽ
fya ke wãtẽ ne ye. Wo naa wãy
fãã sya Yesu tẽn wĩĩ na, wo naa
wo yɛ̃ tã digi na. 6 Wo kapyeŋ
ter le yar Yãhã tẽntẽ- me wo ne,
tesẽ wo kacãn ter ne, wo laanyĩn
ne, wo laantãr ne, tesẽ le Yãhã
Yrã ne le tẽn lii tẽ wo laam wo,
tesẽ wo Yesu kãndeyãrwai ntãŋ
wãdye wĩĩ ne wo tãy, 7 tesẽ wo
Yesu kapãyĩĩ wãpãã ter ne nawee-
ye, ma suhu Yãhã fãnga ne. Ya'a
yãã wo yia kai- ngĩĩ byɛ na, Yãhã
ke wo ta wo n sroŋ, loo ne le n
paha wo na; loo maha ne, le ma
wo naanmiy kla.
8 Mpãy' wo sey, mpãy -sẽ' wo
tyɛhɛ. Mpãy' wo miiyũhũ yee,
mpãy -sẽ' wo miipihi yee. Mpãy'
wo tɔ̃r kawarfuafa ne, wo -sẽ'
cĩĩnde pãã. 9 Pe' wo yãŋ mii pe sẽ
wo cã ye, pe byɛ -sẽ' wo cã tãŋ. Pe
n yee too ku; wo -sẽ mii yrãŋ na,
nawee- byɛ yĩnde ma wo na. Pe'
wo yãŋ mii wãpẽn gaa ter dyaŋ
ke wo dye; wo sẽ -sẽ ku le wo ye.
10 Mpãy ma pe n kɛ wo laam n naa
n war; wo laam -sẽ ma nuhu fla
yalebyɛ. Pe' wo yãŋ nawãm, wo
-sẽ' kayũhũ wãã nawee- busãã kẽ.
Pe wo yãŋ mii ngaa wee wo ye ye,
kayũhũ byɛ -sẽ ma wo ye.
11 Kɔrntifa, yii mpãy ye ma wo
naambiyãm, nkãy ke pye wo laam
wo, koo kẽ too pãã ye ye, wo sẽ laa

wũhũ ye na ye. Ye wĩĩ laanfir yigi
wo kẽ. 12 Wii laha ye ye, yii me
tee sẽ laha wo ye ye. 13 Loo ne, n
ga ye yar mii ta pii gɛ dyaŋ ye ne:
Ye ntãŋ pe dye wo tãy mii, ye tyii
wo ntãŋ n dye ye tãy koo syi, -tee
tyii wo wĩĩ n laanfir yigi ye kẽ.

-Ye yii yigi mpãy ne pe wee Yesu kãnde wo ye!

14 Mpãy pe wee Yesu kãnde wo
ye, ye ma syi ye naa n gbra pe ne
kai- wo ye. Ye sẽ yãã, kai lii le
sroŋ, le saha wãã le lii ne le pee
ye; tesẽ kai lii le ma cãã- wĩĩ, le
saha wãã le lii ne le ma wam wĩĩ
ye. 15 Ye cã u Yãhã Yĩndefua Crise
saha wãã le sãndãpee yĩŋfua Se-
tane ne ye; loo na, wii u Yesu Crise
ta u Yatɛr, u saha wãã le wii ne u
wee Yesu kãnde wo ye. 16 Yãhã
kangbãŋ ma suhu mpar wãn ne,
te dey te ya ne. -Ye yãŋ, Yãhã gii
ke ma yrãŋ na, koo kangbãŋ kẽ wo
ne. Yãhã gɛ bii loo pãã ma yee:
«N ga ba pye pe nsoho wo,
n naa n yãr pe ne.
N ga nii Yãhã pe ye,
pe n -sẽ nii ra nna.»
17 Loo ne Yĩŋfua Yãhã n maha bii
yee:
«-Ye yii cɛr yi kãã pe nsoho wo!
Ngii ke wee gbɛgbɛ ye,
ye ma n tɛ ke na ye,
n -sẽ ga ye gbihi yigi.
18 N ga nii Tuhufua ye ye,
ye n -sẽ nii ra dyam tesẽ ra
pueesyam ne.»
Yĩŋfua Yãhã kapãn ne, koo gii ke
ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne.

7

1 Ta naambiyãm, Yãhã yɛ̃ tɛr
kayũhũ ngĩĩ wãpyeŋ ne wo kẽ.
Loo na, wo yai wo wo kadye yee yi
naa n kãã, wo laam ne kai- nkãy
wo ke wee gbɛgbɛ ye, -too naa n
fya Yãhã na, loo na waa laha kai-
byɛ wo, wo nii cĩĩnde Yãhã nawee-
.

Lii le Pɔl laam flege

2 Ye tyii wo wĩĩ n laanfir yigi ye
kẽ! Wo sẽ kapee pye waa na ye,
wo sẽ waa koho kla pye klaha- u
kẽ ye, wo sẽ fufor pye waa na ye.
3 Le sẽ nii mii ye wĩĩ laa sẽ yɔ̃, koo
ra n pãã ke syi ye. Yii gɛ le cã,
n ba le pãã wa ye ye ma yee, ye
wĩĩ gboho wo laam wo, le tãy wo
ma yrãŋ woo, wo ku woo, ngaa
saha wo cããŋ wii na ye ne ye. 4 N
sẽ cɛr ye na ye, ye wĩĩ ma ra ye
yĩnkuãyir wĩĩ. Wo wãfãy byɛ wo,
ye wĩĩ ra flaŋ ma maha nuhu le
ra laam wo. 5 Ye sẽ yãã, too ga
dye Maseduan kãntraha wo, wo
sẽ wũũsaha yãã ye, wo wãfãy ter
byɛ yãã: Nawee- wãfãy ta wo na,
wo maha naa ntãŋ cɛr. 6 Yãhã gii
ke -sẽ wãfãyfa flaŋ, ke wo flaŋ
Tyite wãpaŋ ne, 7 tesẽ u yɛ̃ kaplãŋ
ne: Tee u laam yĩn kaplãŋ nkãy
ne, ma fãnga le u laam wo, u ke
pãã ra ye. Ta wãyãã laam ke ye
yigi mii, ye laam pe wlãhã ye ye ra
wĩĩ na, tesẽ ye n kɛ ye dye ra kuɛ
ye mii, u koo tɔ̃r ra ye. U kaplãŋ
byɛ nuhu le gboho ra laam wo.

8 Saba wii tẽ ba yrũhũ nɔ wãã
ye kẽ, ke kaplãŋ ma sya pye, ke
ba ye laam wlãhã, yagaa u saba
wãyrũhũ wĩĩ tãy ra ye. Ke kaplãŋ
ke ba ye laam wlãhã yaliile wo,
le ba ra fãy loo yale wo. 9 Nanga
nge na, le nii ra ye nuhu wĩĩ, n sẽ
yee ye laam wãwlãhã wĩĩ ye. Tee
waha cã, ma koho klaha, ma le
kãnyĩĩ gbe ye laam wãwlãhã flãhã
tãy, loo ne le tãy ra ye. Ya'a yãã ye
laam pe wlãhã ye ye, Yãhã wĩĩ ne.
Koo fla na, wo sẽ laa tee pye ye
na cĩĩnde ye. 10 Ye sẽ yãã, laam
wãwlãhã Yãhã kãnde na, le n pai
kãnyĩĩ wãgbeŋ ne, kãnyĩĩ lii le n
gaha nawee ne u wãsyayaha kuɛ
ye. Loo yɔ̃. Driyɛ̃fa laam wãwlãhã
ter, loo nde n pai gbã ne. 11 Yãhã
ke ye laam wãwlãhã ta, ma tẽn lii
tẽ ye laam wo, ye sẽ le tẽn fla yãã
la? Kai lii le pye ye fla na, ye sẽ
na, ye le ta kangbãy? Ye sẽ na, ye

n kɛ ye le yar, nawee- n cã ye wĩĩ
wee laa ne loo kai nde wo ye? Le
sẽ na, le fyar yigi ye kẽ? Ye sẽ na,
ye n fya Yãhã na? Ye sẽ na, ye n
kɛ ye ra yãã farfar? Ye sẽ na, tee
fãnga yãã? Ye sẽ na, ye n kɛ ye
loo kai nde pyefua pẽn? Yagaa, ye
le yar laha ke syi ma yee, ye wĩĩ
wee laa ne kai nde wo ye.
12 Ya'a yãã, tẽ ba u saba yrũhũ
nɔ wãã ye kẽ, n sẽ ba u yrũhũ u
kapeepyefua wĩĩ na ye. Le kapee
le pye wii na, n sẽ maha ba u
yrũhũ woo wĩĩ na ye. N naa n
kɛ, ye byɛ ye le cã Yãhã yĩnde na
ye yee, wo wĩĩ gboho ye laam wo.
13 Loo ne, le wo flaŋ. Ye byɛ tee
Tyite laam yĩn u kẽ, u n nii nuhu
ne, loo nde maha nuhu le gboho
wo laam wo, ma sya ta tɛr. 14 N ba
faa nii sey ye wĩĩ na Tyite yĩnde
na. Ye -sẽ ga ta, le n nii mii tẽ ba
naa nii sey u yĩnde na mii. Too
cĩĩnde ya pãã ye ye yalebyɛ, loo
ne too ba ye wĩĩ sey Tyite ye mii,
u ga le yãã koo syi. 15 Yalebyɛ u u
laam too ye wĩĩ na; tee naa n luhu
u kaplãŋ ye, tee ba u gbihi yigi ma
naa nagboho tii syi ta u na busãã,
koo ngĩĩ kaa taha ye ntãŋ wãdyeŋ
na u tãy. 16 Tẽ cã n ga waha koho
taha yaha ye na kai- byɛ wo, loo
nde ra laam yĩĩ nuhu ne.

8

War wãwãã Yesu kãndeyãrfa fɛnfa kẽ

1 Wo nna, Yãhã kayĩĩ lii le pye
Maseduan kãntraha wo, pe Yesu
kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ wo,
wo n traha ye le cã. 2 Wãfãy tii
byɛ te pe Yesu kãndeyãrfa dye,
loo naa byɛ ne, nuhu ba gboho
pe laam wo, pe n sya laantãr wĩĩ
laa pye gboho, pe sẽ pe nawãn
gɛ yãŋ ye. 3 Ta n cĩĩnde nde pãã
ye ye, pe ga waha ngii kẽ, pe pe
laam flege, ma koo kẽ pe ya ya
ma sya ta tɛr. 4 Poo -sẽ me, pe ba
wo nar waha, too tyii poo ngaa nɔ
wãã Yesu kãndeyãrfa mpãy kẽ pe
ma Yudɛ kãntraha wo, pe pe koho
soho*. Pe yee, loo nde ga nii pe
ye nuhu wĩĩ. 5 Too ba kla gii syi
wĩĩ ga yigi pe ne, pe kẽ ma tɛr koo
yaha. Pe -sẽ ba cãã pe ya le soho
Yĩŋfua koho wo. Loo kur ye, Yãhã
n maha pe ta pe n pe ya le soho
wo bya koho wo.
6 Loo ne, wo n Tyite nar, u ka ye
fla na. U ba koho wãyi tẽn lii koho
yigi, u ga ta tɛr le ne, u ye ta, ye
n loo laantãr wĩĩ nde pye kua. 7 -
Ye yãŋ, kayũhũ byɛ ma ye ye: Ye
Yesu ta ye Yatɛr, ye le Yesu kapãyĩĩ
wũhũ pãã cã, ma maha ke wãwar
cã, ye sẽ maha wãfãy gɛ cã le tẽn
wo ye; wo ntãŋ maha dye ye tãy.
Kayĩĩ wĩĩ nen lii ya le -sẽ kuee ye
na, waa ye yar le ne: -Ye laantãr
wĩĩ nde pye kua! 8 Le sẽ nii mii
fãnga wĩĩ laa ne tẽ yee ye pye ye.
N ma mpãy laantãr wĩĩ tɔ̃r ye ye,
n n traha ye yãŋ, le ma pye ye
Yesu kãndeyãrwai ntãŋ sroŋ dye
ye tãy cĩĩnde. 9 Yii gɛ wo Yĩŋfua
Yesu Crise laantãr ter cã: Woo wii
tuu pye cĩĩnde nangbãn wãn byɛ
ne, u u ya ta nawũũ draha wo yii
wĩĩ na, ma yee ye waha kayũhũ
yãã woo nawãn flãhã tãy. 10 Ta
n ta laam wĩĩ pãã ye ye: Tẽn lii
ye le koho yigi dyalaa na, le yɔ̃; -
ye ta tɛr le ne! Yii me tee cãã yir
le wãpyeŋ ne; yii me le maha cãã
tãy ye laam wo. 11 -Ye ta tɛr yagaa,
ye le tẽn pye kua! Tee ba ye laam
gbihi ta mii syi ma le koho yigi, -ye
ye laam gbihi ta koo syi, ye le pye
kua ngii ne, tee ga waha yia ye kẽ.
12 Ye sẽ yãã, mboo wii ma koho yi
nuhu ne, loo ne le n tãy Yãhã ye,
ma'a sya yee ma sẽ waha yia, ma
kẽ gboho ye.
13 Pe sẽ yee, ye ye koho kla byɛ
kẽ tãŋ ye mpãy yi pe fɛn wo, yii
tee too ye. Ye byɛ, ye nii wãcɛŋ,
le yai le nii koo syi. 14 Yagaa, ye

* **8:4** 8.4 Koo cãã na, fããngbãŋ pye Juđɛ kãntraha na.

sẽ na, kla ma ye ye? Loo na, ye ga
waha koho le mpãy ye, ngaa wee
pe ye kueekuee ye, ye pe yi kãã
fɛn wo. Per gaa, ye bya ma -sẽ ba
pye wãfãy na, kla n yãã poo ye, pe
bya ga waha koho le ye ye, pe ye yi
kãã fɛn wo. Ye ma nii koho le yii
ye ke syi, yaa yii yi naa n kãã fɛn
wo, ye naa n nii wãcɛŋ. 15 Loo ne
le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
«Wii tuu ba yãã, ma gbe dege,
ngaa sẽ kuee ma ba fũhũ u ye
ye.
Wii tuu sẽ ba yãã gboho ye,
ma gbe carle ya,
ngaa sẽ -sẽ naa n waha u na
ye.»

Tyite u tẽntẽwai ne

16 Yãhã miingbãŋ yai ke naa n
sey, koo gii ke Tyite ta ye wĩĩ
n gboho u laam wo wo wãŋ syi
dyaŋ. 17 Too Tyite nar lii ne, u
le sya nuhu ne, ma sya le pãã
ta woo ga ka ye fla na. 18 Wo
Yesu kãndeyãrwai nwo, wii Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa byɛ u tẽyĩĩ
wĩĩ pãã le Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne,
waa woo ta u n ka Tyite ne. 19 Woo
maha kẽ, pe yãŋ yi u ke yrãhã
yi wo ne, wo n ga ke kohole kla
wãã, kaa n taha Yĩŋfua miingbãŋ
na, tesẽ le n waha cã wo laantãr
gboho.

20 Wo n traha, waa ma n ba
wãpee laa yãã wo na le wangbãy
nde kuɛ ye pe le soho wo koho
wo ye. 21 Lii le yɔ̃, wo sẽ n kɛ
wo loo pye Yĩŋfua ya yĩnde na ye,
wo maha n kɛ wo loo pye nawee-
byɛ yĩnde na. 22 Waa maha wo
Yesu kãndeyãrwai waa le taha
poo nawee- syãm mii na. Wo u
pye yãŋ tẽŋ busãã ne, u n ke tẽ
yɔ̃ nuhu ne. Yagaa, tuu yee woo
cã, yaa ye tẽn pye kua, loo u nuhu
wãgboho wĩĩ yar.

23 Yagaa, le nii mii, Tyite woo
nii wo tẽntẽwai too lɛhɛ wãã ye
ye. Pe Yesu kãndeyãrwai syãm
mii na, pe yawãrfa me pe poo lɛhɛ
wãã; pe tẽn tẽ u Yãhã Yĩndefua
Crise miingbãŋ wĩĩ na. 24 -Ye le
yar pe na tesẽ pe Yesu kãndeyãrfa
yawãrfa ne, pe n le yãã pe ntãŋ
dye ye tãy, pe n maha cã wo tãhã
kẽ too wii sey ye wĩĩ na.

9

1 War mpãy syi pe yai pe ka
Yudɛ kãntraha wo koho wãle wĩĩ
na ke fla Yãhã nawee- ye, n ma sya
yee, n sẽ pe wĩĩ pãã ye ye ye, laa
wee le na ye. 2 N cã, ye ye laam
gbihi ta loo na, ta n sya nii sey ye
wĩĩ na Maseduan kãntrahafa ye.
Ye sẽ yãã, n pe pye ma yee, yii
Yakayi kãntraha kuifa, ye yii gbihi
ta wa dyalaa na, le yale syi ma na.
Ye laantãr wĩĩ nde n -sẽ laantãr le
gboho poo busãã laam wo. 3 N ga
Yesu kãndeyãrfa nawee- tãã mii
lɛhɛ wãã ye fla na, too ye sey lii
na, le ma n yi wãwaha ye, ye n
yii gbihi ta cĩĩnde, mii n ba le pãã
mii. 4 Mii loo sẽ ne ye, Maseduan
kãntrahafa ma ba pa, wo n ka ye
fla na ma ga yãã, ye sẽ yii gbihi ta
wa ye, le ga fyar sroŋ yigi wo kẽ,
too ba ye wĩĩ sya tɛr cĩĩnde. Yii
fyar -sẽ ga waha pye la wãtɔ̃r wĩĩ?
5 Loo ne, ta n Yesu kãndeyãrwai
mii nar pe cãã ka ye fla na ra yaha
ye, pe ga koho le ye ye, ye n ye
laantãr kohole kla gbihi ta, koo gii
ye yɛ̃ tɛr ke wĩĩ ne. Loo na, n ma
ba ka, n n gaha yãã ke gbihi ta wa;
loo ga ta le n cã ye ke kẽ yay ne,
ke wãkẽ wĩĩ sẽ ye yaa ye.

Laantãr wũhũ

6 Yii gɛ le cã laha ma yee: Wii
ma digi tãhã car ya, ufua ga ba gbe
car ya. Wii ma digi tãhã busãã,
woofua u ga ba yãã gbe busãã.
7 Loo ne, ye nanem byɛ yai ye kẽ
ye laam wãkẽ, le ma syi le waa
yaa ye, le ma syi le nii waa ye
fãnga wĩĩ ye; ye sẽ yãã, wii u n
kẽ nuhu ne, woofua wĩĩ ne le n
tãy Yãhã ye. 8 Yãhã ga waha ye
kẽ kayũhũ ter byɛ ne busãã, ke n

yai ye ye, te gbɛr n sya kuee ye ye,
ye n waha naa kayũhũ busãã pye
te ne. 9 Le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ
wo loo wĩĩ na ma yee:
«U u koho wãn kẽ n gboho laantãr
ne.
U nawũũ kẽ.
U kasroŋ wãpyeŋ saa kua yãã ye.»
10 Yãhã kẽ ke yɛ̃y wãã yɛ̃y tãhãfua
kẽ, u yɛ̃ digi ne. Yɛ̃y gii wĩĩ ke
-sẽ ma ye na, ke ga koo wãã ye
kẽ, ke ke ta ke n fĩy, ke lɛ, ke
pii sa, tesẽ ke ta kaa naa n taha
ye kasroŋ na. 11 Yãhã ma -sẽ yii
ta ye n nii yai klafa ke syi, ye
ga waha naa laantãr wũhũ pye
nawee- busãã kẽ yalebyɛ. Loo ga
ta, pe n syaha wãã Yãhã kẽ pe naa
ke miingbãŋ gboho. 12 Ye sẽ yãã,
ye kayĩĩ nde, le ga pe Yudɛ Yesu
kãndeyãrfa wĩĩ yɔ̃, loo ya sẽ -sẽ
ne ye; le ga maha ta syaha busãã
n kẽ Yãhã ye, ke miingbãŋ n naa
n sey. 13 Ye kayĩĩ nde ga ye ter yar
nawee- na gbaa na. Le ga maha
ta, nawee- busãã n Yãhã miingbãŋ
sey yii wĩĩ na, tee Yesu Crise sroŋ
ta ye Yatɛr, ma maha n luhu le
Yesu Crise kapãyĩĩ wũhũ ye, mii ye
le pãã nawee- ye mii. Tee kayũhũ
pye ye koho wãn ne laantãr ne, pe
Yudɛ Yesu kãndeyãrfa kẽ ma suhu
nawee- byɛ ne mii, pe ga maha
Yãhã miingbãŋ sey loo nde wĩĩ na.
14 Le ga nii kayĩĩngbãy Yãhã pye
ye kẽ. Loo nde ga ta ye ntãŋ n dye
gboho pe tãy, pe ga naa Yãhã nar
ye kẽ, pe maha naa syaha wãã ke
kẽ ye wĩĩ na. 15 Yãhã miingbãŋ, ke
naa n sey ke kayĩĩ wĩĩ na wo kẽ, ke
kayĩĩ lii kacãn wee yãã le wãyɔ̃ŋ
na le wãgboho ne ye.

10

Pɔl u tẽn wãsroŋ wĩĩ pãã

1 Pe n yee, ndoo Pɔl ma pye ye
nsoho wo, ta laam ga naa n tãy, n
ma yee n wee ye nsoho wo ye, n
ga ra laam waha ye ne. Loo ne, n
ga wĩĩ nen laa pãã ye ye: N ga yii
nar nde ne u Yãhã Yĩndefua Crise
laanyĩn ter ne, u laantãr ter ne:
2 Ye ma syi ye ra ta, ra n ba naa
fãnga wũhũ pye ye na, n ma ba
pa ye fla na ye. Mpãy pe n yee,
wo n pye naweetee- wãpyeŋ, n cã
n ga waha ra laam waha poo ne,
kacãn gɛ saa pye ye.

3 Wo cã ma yee, nawee- me wo
ne; too -sẽ ma tẽn lii wo, le wee
mii naweetee naan dyaŋ too n miy
ye. 4 Wii, wo naanmiy wãn wee
driyɛ̃fa wãn ne wãcɛŋ ye: Yãhã
wãn ne wii ye, te ma fãngangbãŋ
ne, ma ga waha yia fãnga wãn ter
byɛ na. 5 Koo kẽ ke wo ta, wo n
waha n yia kawar wũhũ na. Wo n
yia yataŋ wũhũ nkãy na, ke yɛr n
tã nawee na u Yãhã wãcãŋ na. Wo
n kɛ nawee- pe naa n luhu u Yãhã
Yĩndefua Crise woo ye pe kãnkai-
byɛ wo. 6 Yii poo ma luhu n wa
Crise wũhũ ye, mpãy pe yee poo
sẽ n luhu ke ye ye, wo wii gbihi ta
wa pe wãpẽn na.

7 Ye ma, ye ma kai yãã yĩnde
ya ne mii syi, ye ne le ta koo syi.
Loo nde ya na, wii ma cã u ma
Crise wũũ, u maha le cã u yee,
wo bya ma Crise wãm u wãŋ syi.
8 Ye sẽ yãã, Crise fãnga wãã ra kẽ
ye yawãhã wãgbihita wĩĩ na, ke
wãklaha- wĩĩ sẽ ne ye. N ma sya
pye, n nii sey koo fãnga nge wĩĩ
na, loo saha nii ra ye fyar wĩĩ laa
ye. 9 N sẽ n traha n naa ye ta, ye
n naa n fya ta saba mpãy ne tẽ
yrũhũ nɔ n wãã ye kẽ ye. 10 Ye
sẽ yãã, pe n pãã ma yee: «Pɔl saba
kaplãŋ n dege, u laam maha waha
n tɛr ke wo; le ma -sẽ nii mii woo
gɛ kadye kẽ u ma wo nsoho wo, u
ma tɛr muuu, u yɛ̃ kaplãŋ sẽ maha
wee ngaa gɛ ye.» 11 Mpãy pe nde
syi pãã, pe le cã pe yee, wo ma dey
ye na, kaplãŋ nkãy too n yrũhũ wo
saba wo, koo tesẽ nkãy ne too ga
ba naa n pye, wo maa pye ye fla
na, ke byɛ wãcɛŋ.

12 Ye cã ma yee, wo saa wii tãn
mpãy ne pe pe ya sey ye. Poo pe

ya yãŋ, ma pe ya tãn kla gii ne
poo ya pe le cã; le nii mii pe pe ya
tãn pe ya ne, wãklãŋ kẽ pe klãŋ.
13 Wii na, wo saa wii sey ta tɛr yĩŋ
gii na wo ma ye. Yãhã ke wo ta
yĩŋ gii na, ma sya ta wo n ka ye fla
na, waa wii sey yɛr too yĩnfar nde
draha wo. 14 Ye sẽ yãã, Yãhã kẽ
ke ta, wii n cãã ka le Crise kapãyĩĩ
ne ye fla na. Wii ma sya u ya ta
yĩŋ gii na ye fla na, wo wĩĩ sẽ nii
mii, wo wii ta tɛr wo draha fla na
mii mpãy ter dyaŋ ye. Poo sẽ me
pe cãã pa le kapãyĩĩ ne ye fla na
ye, ma -sẽ pe ya ta too yĩnfar nde
draha wo, ma sya ta tɛr. 15 Wii sẽ
wii sey waa ter tẽn ne ye, tẽn lii
le wee wo wĩĩ ye. Kaa ma n taha
ye Yesu wãtaŋ na ye Yatɛr, Yãhã
ma sya, le Yãhã tẽn ga ka yahasee
ye ye fla na, wii koho tẽn laam wo.
16 Loo ga ta, le Yesu kapãyĩĩ ga naa
n pãã ye kuɛ kãnkãy kui byɛ wo;
wii sẽ wii sey waa tẽn na ye.

17 Le -sẽ ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Waa sẽ yai u naa u ya sey ye,
u yai u naa Yĩŋfua Yãhã koo
sey.»

18 Ye sẽ yãã, wii u u ya sey u ya
ya, woo sẽ kẽ u ma myaha ne ye.
Yĩŋfua u wii sey, woo kẽ u ma
myaha ne.

11

Pe kawar Yãhã tẽntẽ- wĩĩ

1 Ta kaplãŋ ma sya nii mii yĩŋ
wee ke na ye, ye -sẽ yii plãhã, ye
ye laam yĩn ye naa ke luhu ra ye.
2 -Ye yãŋ, Yãhã ta ra yeysyar n
gboho ye wĩĩ kuɛ ye, koo kẽ. Ye sẽ
yãã, ye ma ra ye mii capua dyaŋ,
tẽ yigi tããndya u Yãhã Yĩndefua
Crise kẽ u sya cɔɔ, capua wii syi
u sẽ naa cã yãã ye. Le yĩntaha
kẽ, u Crise woo nen ya ntãŋ me
pe yai pe dye ye tãy. 3 Tee Yesu
ta ye Yatɛr laantee nen ne, n ntãŋ
cɛr, pe ma n ba ye wlaŋ yi kãã
u kur ye mii Awa wãŋ syi dyaŋ
ye, ke nwoho ke ba u wlaŋ ke
kaplãntãhã ne. 4 Ye sẽ yãã, waa
ma pa, ma ba Yesu waa ter wĩĩ pãã
ye ye, Yesu wii syi u wee wo wũũ
ye, yaa le sya. Waa ma yee u ga
kapãn laa ter le ye laam wo Yãhã
Yrã wĩĩ na, kapãn lii le wee wãcɛŋ
lii ne too le ye laam wo ye, yaa
maha yɛr le na. Waa ma kapãyĩĩ
laa ter wĩĩ pãã ye ye, lii le wee
Yãhã kapãyĩĩ lii too yar ye na ye,
yaa maha loo bya sya.

5 Mpãy pe pe ya ta poo ma Yãhã
tẽntẽyɔ̃m, ye n luhu pe ye, n sẽ le
sya pe tɛr ra yaha laa ne ye. 6 Le
ga waha pye, kaplãŋ sĩĩsĩĩ wãpãã
ra yia, n sẽ yee kacãn ye. Ye loo
yãã wo na yalebyɛ, kãnkai- byɛ
wo.

7 Tẽ ba le Yesu kapãyĩĩ pãã ye
ye, n le pãã ye ye ke dyaŋ, n sẽ
ngaa sya ye ye le na ye. Tẽ le
sya, ma nii tege tãã ye ke syi, ma
nagboho ta ye na, a ye yee la, n
tee pye loo ne? 8 N yɛr le na, ma
dããn sya Yesu kãndeyãrfa yawãr
teebɛhɛ nkãy ye. Le nii mii, n poo
koho wãn sya pe ye, ma ba tẽn tẽ
ye kẽ Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne. 9 Tẽ
pye ye fla na, war wĩĩ naa n pye
ra na, n sẽ -sẽ teger ta yãã waa yĩŋ
na ye. Yesu kãndeyãrwai mpãy pe
ba yir Maseduan na, ma pa ra fla
na, pe ba ra kẽ wãn byɛ ne, tii wĩĩ
te pye ra na. N sẽ ba nii ta teger
ye ye kai laa wo ye. N ga naa n
nii koo syi ye ye. 10 Crise cĩĩnde
lii le ma ra laam wo, loo kãmay
ne. Loo nde nii ra ye yĩnkuãyir
wĩĩ Yakayi kãntraha kui byɛ wo,
waa saha loo sya ra ye ye. 11 N
ma kaplãŋ ngĩĩ pãã, le sẽ nii mii
ye ntãŋ sẽ dye ra tãy ye; Yãhã gɛ
le cã ye ntãŋ dye ra tãy. 12 N ga
naa n pye koo syi, n saa naa teger
ta ye yĩŋ na ye. Loo na, mpãy pe n
kɛ pe naa pe ya tãn wo ne, a poo
n tẽ wo dyaŋ, pe saa pããsaha yãã
ye.

13 Poo mii, kawar Yãhã tẽnlɛhɛ
me pe ne, pe sẽ n sroŋ pe tẽn

wo ye, ma pe ya ta nawee- yĩnde
na, poo ma Yesu Crise tẽnlɛhɛ.
14 Nde sẽ yai le nawee fe gbe ye;
sãndãpee yĩŋfua Setane gɛ sẽ ne u
ya ta la cãã- yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ dyaŋ
u ne? 15 U tẽntẽ- bya ma pe ya
ta kasroŋ tẽntẽ-, loo wee kafuɛ̃ ye.
Pe dye yɛr tẽn lii wo, pe ga ba pe
tẽn wãpẽn draha yãã.

Pɔl wãfãy, le Yãhã tẽn wo

16 N ga maha ye yar, waa ma syi
u ra yãŋ mii ra yĩŋ wee ye. Ye ma
-sẽ yee, ra yĩŋ wee ye, ye -sẽ tyii
ra n faa nii sey ye ye car. 17 N
cã, nkãy tẽ n pãã yagaa, Yĩŋfua
kaplãŋ sẽ kẽ koo ne ye; le sya nii
ra ye fãnga wĩĩ, n nii sey, n ma
-sẽ le pye, ta kaplãŋ ma mii wii
kaplãŋ dyaŋ u yĩŋ wee ye. 18 Mpãy
ma pe pe ya sey driyɛ̃fa wãsey;
ndoo bya ga nii sey nii ndoŋ. 19 Yii
mpãy tee ma kacãŋ-, mpãy pe yĩŋ
wee ye, pe wĩĩ sẽ sye ye ye laa gɛ
ne ye. 20 Pe ma ye yigi yãmpa
dyaŋ ye ne, le sẽ sye ye ye ye.
Pe ye koho kla sya ye ye fufor na
woo, pe kawar fua ye ye woo, pe
ye yãŋ nafla draha wo woo, pe ye
fey yĩntaha na woo, laa gɛ sẽ sye
ye ye ye. 21 Le nii mii ndoo sẽ naa
fãnga yãã ma naa koo kapee- ngĩĩ
pye ye na ye. Le wãpãã gɛ fyar
yigi ra kẽ.

Nawee tuu ga sɛr kai- nkãy pye,
ta bya ga waha sɛr koo pye. N
kapãn nde pãã mii ra yĩŋ wee ye.
22 Pe ma yee poo ma Yebɛrɛfa,
Yebɛrɛfa naa kẽ ra bya ne. Pe ma
yee poo ma Yiisrɛfa, ta bya ma
Yiisrɛfa naa. Pe ma yee Brama
kur kuɛ pii me poo ne, Brama kur
waa kẽ ra bya ne. 23 Pe ma yee
u Yãhã Yĩndefua Crise tẽntẽ- me
poo ne, ndoo gɛ ga nii sey mii
ra yĩŋ wee ye. N ga le yar n
yee, ndoo ma Crise tẽntẽle, ma
tɛr pe yaha: Tẽŋ kuɛ ye, n tɛr pe
yaha. Gbãr kuɛ ye, n gbãr sya
ma tɛr pe yaha le Yesu Crise tẽn
wĩĩ na. Wãtã wãŋ syi nwompihi
wo, pe ndoo tã nwompihi wo ma
tɛr poo yaha le Yesu Crise tẽn wĩĩ
na. Gbã kuɛ syi ye, n pye gbã tãy
tũntũn ma tɛr poo yaha. 24 Tɛhɛ
bua Yiifee- ra gbã yãã sãngblãyĩhĩ
gbegblee sesãnsyihi kuaresãnsyar
ne. 25 Tɛhɛ tãã Wormefa ra gbã
yãã kãi ne, tɛhɛ nen pe ra waa
yãã ntĩhĩ ne. Tɛhɛ tãã, salangbãŋ
yoho pye klaha- loho wo wo ne,
kaa gɛ na ra n sya per wihi pye
loho laam wo. 26 Ta yrãhã busãã
wo, tɛhɛ buar lafey lafir ra pey
yãã, yuhu- naboofa maha ra pey
yãã. Ta terfa ra pey yãã. Mpãy
pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye, pe ra pey
yãã. N wãpey yãã kungbãy wo, n
wãpey yãã drawar wo tẽyãfũũ klo
wo, n wãpey yãã muhulangbãŋ
wo. N maha wãpey yãã kawar
Yesu kãndeyãrfa nsoho wo. 27 Tẽŋ
nkãy ke waha, n koo tẽ yãã;
kawlaŋ ta dye yãã; tɛhɛ busãã n
sẽ wãy yãã sã wãy ye; fãã ra pey
yãã loho fãã ne; tɛhɛ busãã, n ta
yɛ̃ tã digi na; kalen wãn wãyɔ̃r sẽ
pye ra ye ye, ta n naa n fãy wɛr
koho wo. 28 Ke byɛ saha tɔ̃r tãŋ
ye. Plii byɛ, n n fãy laangar koho
wo, ma yee pe Yesu kãndeyãrfa
yawãr teebɛhɛ ngĩĩ byɛ ga pye mii
ke gbihi ta, ke naa yĩŋ yãã. 29 Wii
ma pye fɛn wo, le ga naa ra bya
fãy. Wii ma kapee plaha pye, le
ga naa ra yaa fãnga ne.

30 N ma yai n nii sey, n ga nii
sey ta wãfãy wĩĩ na. 31 Yãhã gii ke
ma wo Yĩŋfua Yesu Tuhufua, ke
myaha yai ke naa n sey yalebyɛ.
Koo gɛ cã, n sẽ kawar fua ye.
32 Cãã gii cãã na n pye klo nde
wo pe n yee Damasu, fãngafua
Yaretase kãntraha kai- yahasee-
fua ba u seraasyi ta pe ra yigi. Le
klo byɛ le ba fãã gbey le klaha tã
ncahajruhu ne, pe seraasyi ba yɛr
tã te kapahayɛ̃r byɛ na. 33 Le klo
wo, nwoŋ gaa ba fãã mar ke ncaha
na, fenaatɛr ne pe yi wãã ke ncaha
ne. Pe n ta yi koo fenaatɛr ne, ma

ra yoŋ tege wãã nkur ye takuɛ̃ ne pe namii pua le na, ta n wloho yi.

12

Yãhã fãngangbãŋ wãgblihilaafa ye

1 N yai n nii sey, le ma sya pye le sẽ yɔ̃ ye. N -sẽ ga laa pãã ye ye Yesu kãndeyãrfua waa wĩĩ na, ndoo gɛ u cã. Yĩŋfua u ta, u n kai-nkãy yãã wãytãã wo, kai- nkãy ke wũhũ. 2 Ke dyɛ- sẽnsye resyar kẽ yagaa, u ba kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na Yãhã tãy. N cã woo gɛ u kuã yir ga ta cĩĩnde laa, n cã u u ya yãã wãytãã wo ke fla na laa, Yãhã ya le cĩĩnde cã. 3 Ãwã, n le cã laha ma yee, u ba kuã yir ga ta Yãhã niisayũhũ fla wo. N cã woo gɛ u pye ke fla na cĩĩnde laa, n cã u u ya yãã wãytãã wo ke fla na laa, Yãhã ya le cĩĩnde cã. 4 Koo fla na, u kai- nkãy luhu, kai- nkãy u saha ke pãã ye. Ke syi sẽ yai ke yi naweetee yɛ̃ wo ye, koo kẽ. 5 Woosyifua wĩĩ na, wii Yãhã ke ke ya yar u na, n ga waha nii sey. Mii loo sẽ ne ye, n saha nii sey laa ne mii ta wãgblihilaa wĩĩ loo ya sẽ ne ye. 6 N ma ne yee n ga nii sey koo ngĩĩ byɛ wĩĩ na, tẽ ba yãã wãytãã wo, ta kaplãŋ ga ne pye cĩĩnde, le saa ne nii mii ra yĩŋ wee ye. N sẽ -sẽ ga nii sey ye. Ye sẽ yãã, naweepe ra yãã, ma ra kaplãŋ luhu ma -sẽ ra ta draha gii wo, n sẽ n traha pe ra ta tɛr koo fla yaha ye, koo kẽ.

7 Koo kai- ngĩĩ ke ba yar wa ra na wãytãã wo ke syi, n ne ga waha naa nii sey ke ne. Yãhã -sẽ laa ta ra na, lii le ra ta n saha yataŋ ta nii na koo kai- ngĩĩ wĩĩ na ye. Le ma mii ngaa sãn dyaŋ le ra kã ta kadye wo. Le n nii n pye mii Setane sãndũpee waa dyaŋ u ra gbã. 8 N Yĩŋfua nar yãã tɛhɛ tãã u koo wãfãy nge dey kãã ra na. 9 U n ta pye ma yee: «Ta laantãr roo ya re yai ma ne. Ma sẽ yãã, ta fãngangbãŋ tẽn tẽ gbaa na ma wãgblihilaa flãhã tãy.» Le nii ke syi, n ga naa nii sey ta wãgblihilaa wĩĩ na tesẽ ta wãfãy wĩĩ ne. Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise fãngangbãŋ tẽn tẽ ra wãgblihilaa flãhã tãy. 10 Loo ne Crise wĩĩ ma ta ra n gblihi laa, tesẽ pe ma nii ra tyɛhɛ u wĩĩ na, n ma nii fɛn yãã u wĩĩ na, pe ma nii ra nuhu u wĩĩ na, pe ma nii ra laam wlãhã u wĩĩ na, n koo ngĩĩ byɛ sya nuhu ne. N cã n ma gblihi laa loo yale ne, n ne pye fãnga ne Yesu kãmay na.

Pɔl ntãŋ cɛr Kɔrntifa wĩĩ na

11 Yii me tee ra ta, ra n nii n pãã mii ra yĩŋ wee ye. Yii -sẽ me tee yai ye naa ra sey. N ma sya yee n wee ngaa ye, ye cã n sẽ kloŋ laa ne pe Yesu tẽnlɛhɛ mii na ye, poo mpãy pe pe ya ta kacãn wee poo na ye. 12 Kai- nkãy ke le yar n ma Yesu tẽnlɛhɛ, koo kai- ngĩĩ byɛ pye yar ye na gbaa na. N naa laanyĩn yãã kãnkai- byɛ wo, n Yãhã laanwɔ wũhũ pye yar ye na, yɛ̃kã wũhũ ne, ma suhu kayar wũhũ ne. 13 N ye Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa tee yigi la laa ne, ma tyii pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa nde byɛ na? Lii ya le ma, n sẽ ye koho kla gaa nar sya yãã ye ye ye. Ye ga waha yee le sẽ tãy ye ye ye. Ye tyii ra n ye nar, ye kace yaha ra na loo na.

14 Le nde, ta tɛhɛ tãã wuhu kẽ yagaa, tẽ ga ka ye fla na. N sẽ -sẽ n gaha nii ta teger ye ye ye. Ye sẽ yãã, ye koho wãn sẽ ne tẽ n kɛ ye, yii gɛ me tẽ n kɛ. Ye le cã ma yee, kicar sẽ me pe yai pe wale kɛ naa n ta pe seefa kẽ ye. Pe seefa poo me, pe yai pe naa loo nde pye pe kẽ. 15 Loo ne, le ga tãy ndoo ye, n ta koho wãn byɛ yi ye wĩĩ na, tesẽ n nii ta yãmpuai ye wĩĩ na, ye n waha naa n gaha yaha ye le Yesu kãnde wo. Kaa ma n taha ye ntãŋ wãdyeŋ na ra tãy, loo la le ga ta,

ra wĩĩ saa naa n tãy ye ye nantãŋ
ye?
16 Ye le sya ma yee, n sẽ ba nii
ta teger ye ye ye; waa -sẽ ga waha
yee, a ndoo kacãn taa ter yãã, ma
ye wlaŋ kawar raa ne. 17 Tẽ mpãy
lɛhɛ wãã ye ye, ye yãã la n pe ta,
pe n ngaa sya ye ye ra kẽ? 18 N
Tyite ta u n ka ye fla na, woo
tesẽ u Yesu kãndeyãrwai nwo ne.
Tyite ba ngaa sya la ye ye ma ta
woo wãŋ? Woo tesẽ ndoo ne, wo
kãnkai- wee la wãcɛŋ, wo troho
wãtãhã ne?
19 Laa na, ye ma, ye le ga wo
sẽ sroŋ ye ye ye, koo kẽ wo n
nii kaplãmbuar ngĩĩ byɛ pãã ma
ga tãhã sya. Aye, le wee ke syi
ye. U Yãhã Yĩndefua Crise laam
kaplãŋ kẽ, too n pãã ye ye Yãhã
yĩnde na. Ye ntãŋ dye gboho wo
tãy koo kẽ, wo kai- ngĩĩ byɛ pãã
ye ye ma yee, ke ye ta kaa n taha
ye Yesu wãtaŋ na ye Yatɛr. 20 N
ma ba ka ye fla na, n n traha n
ga ye yãã mii syi tesẽ ye n traha
ye ba ra yãã mii syi, n ntãŋ cɛr,
le ma n ba nii koo ye. N ntãŋ
cɛr, n ma n ga ye yãã wãhã na,
laanyar ne, ncafũhũ ne, sãnkɛr
ne, yii wãtyɛhɛ ne, yii wãgblaha
ne, yataŋ ne, wãwlãhãpye ne ye.
21 N ma ba ka ye yãŋsaha wo,
n ntãŋ cɛr, Yãhã ma n ga ta ye
wĩĩ n fyar yigi ra kẽ ye. N maha
ntãŋ cɛr, laa na, n n gaha ye yãã,
ye laam wo, mpãy pe naa kapee-
pye, pe sẽ le sya ke wãpyeŋ sẽ yɔ̃
ma ke miy yaha ye; loo nde ga
ba ra ta miiwũn na. Koo kapee-
kẽ, tyatyãhã wãpyeŋ ne, cayɔr ne,
tesẽ fyaryigi wũhũ nkãy ne.

13

Kur kuɛ kaplãŋ

1 Ta tɛhɛ tãã wuhu kẽ yagaa,
tẽ ga ka ye fla na. Ye yai ye
cã, kawlãhã nkãy ke pye tɛr, ke
yai ke war yi, ke gbihi ta nawee-
syãm yĩnde na, laa na nawee- tãã
syi, mii le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo mii. 2 Mpãy pe ba
kapee- pye faale wo, kayar wĩĩ laa
ma tẽ ga pe yar, poo ma suhu ye
byɛ ne. Tẽ pye ye fla na ke tɛhɛ
syãŋ wuhu na, n ba ye yar wa le
ne, loo ne nde: Yagaa tẽ ga ka ye
fla na, mpãy pe sẽ naa n sroŋ ye,
n sẽ n gaha tyii pe na mii pe sẽ
pe kapee- wãpyeŋ wãpẽn draha
yãã ye. 3 Ye yee ye n kɛ ye le
cã laha ye yee, u Yãhã Yĩndefua
Crise woo gɛ kaplãŋ kẽ ke n yi ra
yẽ wo; yaa le yãã. Crise sẽ gblihi
laa ye wãpẽn na ye, wãkɛ kẽ u n
kɛ u fãngangbãŋ ke waha naa n
yãã ye nsoho wo. 4 Ãwã, le nii
mii u kadye sẽ pye fãnga ne ye,
pe n u kuey mar boo trã na. Yãhã
fãngangbãŋ kãmay -sẽ na, u ma
yrãŋ na. Wii mpãy too seefar le u
ne, fãnga wee wo bya na ye. Too
-sẽ wo troho tãhã ye ne mii syi
dyaŋ, ke le yar wo bya ma u ne
yrãŋ na Yãhã fãngangbãŋ kãmay
na.
5 -Ye yii yãŋ yãŋ, le ma pye ye
Yesu sroŋ ta ye Yatɛr ma ye troho
tãhã u kãnde wo cĩĩnde. -Tee kai
laa pye le n waha yãŋ cã ye na, ye
Yesu ta ye Yatɛr. Ye cã Yesu Crise
ma ye nsoho wo; ye ma yee ye sẽ
loo cã ye, ye fĩhĩ wee u kãnde wo
ye. 6 Ta laam wo, ye ga ba le yãŋ
cã wii na ye yee, wii sroŋ ma Yesu
tẽnlɛhɛ. 7 Wo Yãhã nar, ye ma n
naa kapee- pye, wo n naa ye pẽn,
wo naa wo fãnga yar ye na ye.
Wo n kɛ wo naa ye yãã kayũhũ
ya wãpyeŋ koo na yalebyɛ, wo
ma n ye pẽn yãã laa gɛ ne ye,
le ma sya ga nii mii wãgblihilaa
dyaŋ too gblihi laa ye wãpẽn na.
8 Ye sẽ yãã, kai lii le sẽ n gaha
Yãhã cĩĩnde kuɛ ye ye, loo wãpyeŋ
fãnga wee wo ye ye. Wo kãnkai-
byɛ n gaha le Yãhã cĩĩnde kuɛ koo
ye. 9 Ye ma nii kayũhũ koo ya pye,
wo saha ye pẽn laa na ye, le ma
sya nii mii fãnga ma ye na, wo
n gblihi laa ye wãpẽn na, loo nde

ma wo ye nuhu wĩĩ. Loo gɛ ne too
n nar Yãhã ye, ye waha yɔ̃ naa n
gaha. 10 Tẽ sẽ ka wa ye fla na ye,
ya'a yãã tẽ kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ nɔ
wãã ye ye, n n traha, n ma ba ka
ye fla na, n ma n ga naa ra laam
waha ye ne ta fãnga flãhã tãy ye,
fãnga gii Yĩŋfua Yesu ke le soho ra
koho wo. Koo kẽ ta n ye cãã yar
kaplãŋ ngĩĩ ne. Koo fãnga nge le
soho ra koho wo Yesu kãndeyãrfa
wãgbihita wĩĩ na, pe sẽ yee pe
wãklaha- wĩĩ ye.

Syaha fla

11 Wo nna, ta kaplãŋ kua; -ye ta
tɛr ye faale nuhu ne! -Ye ye troho
gɓihi naa n tãhã le Yesu kãndɛ wo,
-tee naa yii laam yĩn le wo. -Ye naa
n nii yĩmbui nen na tesẽ yrĩŋ ne
yii ne. Loo na, Yãhã ga pye ye ne,
koo gii nawee- ntãŋ dye ke tãy, ke
maha yrĩŋ wãã nawee- kẽ.
12 -Ye naa syaha wãã yii kẽ,
mii tuhufua nen pii wãŋ syi dyaŋ
pe ntãŋ dye pe ya tãy. Pe Yãhã
nawee- nanem byɛ pe syaha nɔ
wãã ye ye.
13 Yĩŋfua Yesu Crise u u kayĩĩ
wãã ye byɛ kẽ. Yãhã ke ke laantãr
ter wãã ye kẽ. Yãhã Yrã le nii ye
laam wo, ye n nii yĩmbui nen na
le ne.

Pɔl saba kaplãŋ Galasyifa ye

Syaha fla

1 Ndoo kẽ Yesu tẽnlɛhɛ Pɔl. Yesu
ye me pe ra yãŋ yi u Tuhufua Yãhã
ne, koo gii ke ba u ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na, tuu ba
ku kii na. Koo kẽ ke ra yãŋ yi
ma yee, n nii Yesu tẽnlɛhɛ, nawee
sẽ kẽ ye. Nawee sẽ maha kẽ, u
ra nɔ wãã ye ye ye. 2 Ndoo ma
suhu Yesu kãndeyãrfa mpãy ne
pe ma ra ne wo teende wo, wo u
saba nwo yrũhũ, ma nɔ wãã Yesu
kãndeyãrfa yawãr tii byɛ kẽ te n
wãã Galasyi kãntraha wo. 3 Lii
tẽ n nar wo Tuhufua Yãhã ye wo
Yĩŋfua Yesu ne, ke kayĩĩ pye ye
kẽ, ke yrĩŋ wãã ye kẽ. 4 Yesu
ku mpar draha wo wo kapee- wĩĩ
na, Yãhã n waha wo kapee- gbe
kãã wo na, wo n waha cɛr kãã
kãntrahafa pyerpeer nde na. Loo
ne, le ma wo Tuhufua Yãhã laam
wĩĩ. 5 Yãhã miingbãŋ yai ke naa
n gboho yalebyɛ, wãyɛryãã ma n
pye le na ye. Amɛn, le nii ke syi.

Yesu kapãyĩĩ ma wĩĩ nen

6 Yãhã ke laantãr wĩĩ pye ye kẽ
ke Yĩndefua Crise kãmay na, ma
ye yee ye n nii ke wãm. Yagaa,
ye pye mii, ma loo laantãr wĩĩ nde
miy yaha, ma ye yĩntar wã klaha
kãnfuẽ laa ter ye? Loo nde fĩhĩ yẽ
kã ra na! 7 Cĩĩnde n tãy, kãnfuẽ laa
ter wee le maha n sroŋ ma tɛr le
Crise kapãyĩĩ wĩĩ yaha ye, kapãyĩĩ
lii tẽ ye klaha. Ya'a yãã, tẽ pãã
wãã ye ye ke syi, mpãy ma pe ye
wlãhã ma n kɛ circir, poo ga loo
kapãyĩĩ nde yĩntaha wã n klaha.
8 Wii ma yee woo ye klaha kãnfuẽ
laa ter ne, le sẽ -sẽ wãã le lii ne too
klaha ye, ke ma sya pye ufua yi wo
nklãŋ wo woo, u yi Yãhã nawee-
nklãŋ wo woo, Yãhã yoosẽn te pye
ufua na. 9 Ta n maha le gbihi pãã:
Wii ma nii kãnfuẽ laa ter klaha, lii
le sẽ wãã le lii ne tee luhu ye, Yãhã
yoosẽn te pye ufua na. 10 Myaha
sẽ kẽ tẽ n kɛ nawee- ye ye. N
myaha yãã Yãhã ye, loo tẽ n kɛ.
Mii loo kai sẽ ne ye, n saa ne pye
Yesu tẽntẽfua ye.

Pɔl pye mii ma nii Yesu tẽnlɛhɛ

11 Wo nna, yii mpãy ye ma Yesu
kãndeyãrfa, ta n le pãã yi ye ye:
Yesu kapãyĩĩ lii tẽ n klaha, nawee
kacãn wĩĩ sẽ ne ye, nawee waa
sẽ kẽ u le le soho ra koho wo ye,
12 nawee kaklaha sẽ maha kẽ tuu
ra klaha ye. Yesu kadye kẽ tuu
le yar ra na. 13 Yii gɛ cã luhu ta
pyer ne, tẽ naa n pye cãã gii cãã
na tẽ pye Yiifee- kãnde wo. Ke
cãã na, ah ndee n ba naa Yesu
kãndeyãrfa nar-, ma naa kerker
ndoo ga pe wĩĩ kua. 14 N ba cɛr
yaha ra Yiifeewai kẽ wo Yiifee-
kãnde wãyãr wo, ma maha ba wo
Yiifee- wãlɛ kãnde yigi pe ne kayi
ne. 15 Jaha, Yãhã -sẽ kayĩĩ pye ra
kẽ. Ke bii ra yãŋ yi wa ke wũũ,
ta n cã ba see; ke n ba ra yee ba,
ta n nii ke tẽntẽfua. 16 Ke n ba ke
Dya yar ra na, ra n nii u wĩĩ pãã
nawee- mpãy ye pe wee Yiifee- ye.
N sẽ waa yey loo tẽn nde wĩĩ na
ye. 17 Mpãy pe cãã nii ra yaha
Yesu tẽnlɛhɛ, n sẽ maha ka poo
fla na Yurusalɛm wo ye. N ba tɛr
Arabi kãntraha wo, ma cã dur ga
Damasu wo. 18 Dyɛ- tãã kur ye, ta
n ka Yurusalɛm wo, wo n cã wii cã
Pyar ne, ta n kuee u tãy plii sẽnsye
resyar. 19 Ma yi kãã u Pyar na, ma
suhu wo Yĩŋfua cĩĩfua Syake ne, ta
yĩnde sẽ maha taha Yesu tẽnlɛhɛ
waa na ye. 20 Cĩĩnde tẽ n tɔ̃r ye ye
nde. Kawar sẽ ne tẽ n fua ye, Yãhã
le cã. 21 Loo kur ye, n ka Syire
kui wo tesẽ Sersyi kui ne. 22 Koo
cãã na, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
pye Yudɛ kui wo, ma ba yawãr
ta, pe sẽ ba ra yãã cã wa yĩnde

ne ye. 23 Nawee- pe naa nkãy tɔ̃r
pe ye ra wĩĩ na, koo ya pe ba cã.
Nawee- naa n yee: «Dya wii tuu
bii naa Yesu kãndeyãrfa nar- faale
wo, ma sya naa pe boo Yesu wĩĩ
na, u nwo, tuu dur, ma nii Yesu
wĩĩ tɔ̃r nawee- ye.» 24 Loo nde n
ta, pe n naa Yãhã sey ma yee, ke
waha yia ra na, ma Yesu wĩĩ yar
ra na.

2

Pɔl u Yesu tẽnlɛhɛwai ne

1 Dyɛ- sẽnsye resyar kur ye, ta n
ka Yurusalɛm wo Barnabaase ne.
N ba ka Tyite bya ne. 2 Yrãhã nge
wãyi yĩŋ ba gbaha. Yãhã kẽ ke ba
yee, n ka ke fla na, n ga yi Syake
na Pyar ne ma suhu Nsãn ne. Poo
pe pye le Yesu kapãyĩĩ yahaseefa.
Too ga dye, wo n wii yãã pe ne.
Yesu kapãyĩĩ lii tẽ n klaha mpãy
ye pe wee Yiifee- ye, ta n le tege ta
pe kẽ, pe n yãŋ le le laam wo. Tẽn
lii tẽ tẽ tɛr wa, ma suhu lii ne tẽ
yigi yagaa, n sẽ naa n traha ke nii
wãwaha pe yĩnde na ye. 3 Tyite
wii tuu ba ka ra ne, Yiifee naa sẽ
kẽ ye. Pe sẽ -sẽ u crãhã le wãkũũ
kãnde wo, tuu kũũ ye*. 4 Nawee-
mpãy pe sẽ Yesu kãnde yãr cĩĩnde
ye, ke ma ne pye mii, poo mpãy sẽ
ba yuhu dye wlãhã wo ne, ma pe
ya yɛ̃ le kapãn wo ye, wãkũũ wĩĩ
nde gɛ saa ne kuã yir ye. Cĩĩnde
dawarfa ba me poo ne. Pe ba pa
yuhuyãŋsaha wo wo ye, ncã wo
wee too wo wãlɛ Yiifee- kãnde yãr
nantãŋ laa? Poo ga wo yi kãã Yesu
kãnde wo, lii too sya, tefay n wo
fua. Poo ga wo dur le wo wãlɛ
Yiifee- kãnde yãmpar wo. 5 Wo le
sye yaha pe na, wo sẽ yĩŋ kor le
pe kẽ laa gɛ wo ye. Wo wii waha
ma yee, le Yesu kapãyĩĩ cĩĩnde ma
syi le wã klaha ye fla na ye!
6 Nawee- pe naa mpãy yãŋ ma
yee, poo pe ma kaiyahaseefa, ta
kalaa sẽ pye loo na ye, nawee-
byɛ ma wãcɛŋ Yãhã ye. Poo
kaiyahaseefa sẽ laa yãã le kuee le
Yesu kapãyĩĩ na, pe n tɔ̃r ra kẽ
kafuɛ̃ ye. 7 Tẽ Yesu kapãyĩĩ pãã
nawee- mpãy ye pe wee Yiifee- ye,
pe yahaseefa gɛ le yãã ma yee,
Yãhã kẽ ke ra taha loo tẽn na
mii Pyar wãŋ syi dyaŋ pe Yiifee-
ne. 8 Yãhã Pyar ta Yesu tẽnlɛhɛ,
Yiifee- myaha na. Ke -sẽ ta bya ta
Yesu tẽnlɛhɛ Pyar wãŋ syi dyaŋ,
nawee- mpãy myaha na pe wee
Yiifee- ye. 9 Mpãy pe ma le Yesu
kãnde yĩŋ na, Syake, Pyar tesẽ
Nsãn ne, pe n pe kluɛ le ra wãŋ
laam wo, Barnabaase wãŋ bya
ne, too waha cã wii tesẽ poo ne,
too ma yĩmbui nen na, too ga
waha ka nawee- mpãy ye pe wee
Yiifee- ye, poo pe -sẽ kuee Yiifee-
ne. 10 Lii ya pe ta wo kẽ, loo ne
nde ne: Pe yee, fɛnfa mpãy pe
ma Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo
Yurusalɛm wo, too ma n naa n
faha poo wĩĩ ne ye! Cĩĩnde na, n
sẽ -sẽ faha pe wĩĩ ne ye.

Pɔl laa kuãn Pyar ye

11 Wo sẽ ba pãã wãã le la Pyar
ne yĩmbui nen na? Loo nde naa
byɛ ne, Pyar n ba kaa pa Yãtɔɔsyi
wo, ma ba tee pye, ta n u tẽ gbe yi
le ne nanihi wo. 12 Tuu ba dye,
u wãã naa n di nayɔ̃r saha na
Yesu kãndeyãrfa mpãy ne pe sẽ
pye Yiifee- ye. Syake n ba nawee-
mpãy ter lɛhɛ wãã pe n pa. Poo
pye le wãkũũ kãnde wo. Pyar
tuu poo yãã, u n fya yagaa, ma
u ya yi kãã pe naweetee- nsoho
wo, u sẽ maha wãã n di pe ne
ye. 13 Pyar tuu tee pye, Yesu
kãndeyãrfa mpãy pe pye Yiifee-
pe naweetee- nklãŋ wo, pe byɛ n
taha u Pyar na, ma sya ta Barn-
abaase bya n yãŋ pe wãteepye na.
14 Tẽ ba yi le cãŋ na, ma le yãã,
le sẽ sroŋ Yesu kãnde wo ye, ta
n Pyar tẽ gbe yi le ne pe nawee-

* **2:3** 2.3 Mpãy pe sẽ pye Yiifee- ye, ma naa n gaha pe Yiifee- yawãhã nwey wo, pe ne yai pe kũũ.

byɛ yĩnde na ma u pye: «Ah dya!
Yagaa woo la, taa cã laa cã Yiifee-
kãnde na? Ah ndee, ma ba mii
wlãhã naweetee- ne, mpãy pe wee
Yiifee- ye. Lii kuee mii, ye sẽ naa
le pye yii na ye? Yagaa ma yee,
mboo mii dur yi. Mboo gɛ cã, ma
saha naweetee- ta, pe n pe pyer
miy yaha pe dur pe Yiifee- pyer
gbe ye.»

Nawee- ter byɛ ma wãcɛŋ Yãhã ye

15 Cĩĩnde ne, wii poo na, wo see
Yiifee-, wo wee pe naweetee- dyaŋ
ye, poo mpãy pe sẽ Yãhã cã ye.
16 Wo -sẽ le cã, wii u Yesu Crise
ta u Yatɛr, woofua tuu sroŋ Yãhã
yĩnde na. Ke sẽ nii mii kãnde lii
Yãhã le ta u loo yigi u ya koho
fãnga ne ye. Koo syi kẽ wo bya n
Yesu Crise ta wo Yatɛr ma cã sroŋ
Yãhã ye. Ke sẽ nii mii kãnde lii
Yãhã le ta, wo loo yigi wii koho
fãnga ne ye. Kãnde lii Yãhã le ta,
waa saha le yigi u ya koho fãnga
ne u waha sroŋ yãã Yãhã ye ye.
17 Wii too sya nii Yiifee-, ah ndee
u Yãhã Yĩndefua Crise woo too ta
wo Yatɛr ma cã sroŋ Yãhã yĩnde
na? Pe ma yee, too u Crise ta
wo Yatɛr, wo nii kapeepyefa, le ga
nii mii yagaa, Crise woo, u wo le
kapee wãpyeŋ wo. Le sẽ -sẽ wee
koo syi ye. 18 Le ma mma ma syi
dyaŋ: Waa ma u ga Crise ta u
Yatɛr, tuu ba dur u yee, a u wãku
wĩĩ saha ta woo n sroŋ Yãhã ye
ye. Woosyifua kẽ u u ya dur n
le kapee- wãpyeŋ wo. 19 Kãnde
lii le ta, n ma yee n ga nii waha,
n le yãr, n sroŋ Yãhã yĩnde na,
n saha yia ye. Kãnde lii le ta le
yee, tẽ yai gbã ne. Koo syi kẽ,
ndoo na, n sẽ n kɛ tẽ ga nii waha,
n sroŋ koo wãyãr ya ne nantãŋ
ye. Yagaa loo kua ra ye. Loo wĩĩ
na, n ma mii nakugu dyaŋ, ma -sẽ
nii Yãhã wũũ. 20 N ma mii pe ba
ra wãã le kuey mar boo Crise ne
trã na. Yagaa, n ma sya pye yrãŋ
na, ndoo gɛ sẽ kẽ ye, u Crise woo
kẽ, u ma yrãŋ na ta laam laam
wo. Ta troho gii tẽ n tãhã yagaa
kãntraha nge na, u Yãhã Dya Yesu
woo tuu ma ra Yatɛr, ta n ke tãhã
n taha u na. Woo wii ta ntãŋ dye
u tãy u n sya ku ra wĩĩ na. 21 Yãhã
ke -sẽ kayĩĩ lii pye wo kẽ, loo ne
nde: Ke yee, wo ma le sya ma
yee, Crise ku mpar draha wo wo
kapee- wãyeelahakãã wĩĩ na, wo
sroŋ wa koo yĩnde na. Ndoo saa
loo kayĩĩ sye ye. Kãnde lii le ta,
ke ma ne pye nawee ga waha u ya
waha le wãyãr ne u sya ba sroŋ
Yãhã yĩnde na, koo myaha u Crise
ka ku wãwaha.

3

Yesu wãta wo Yatɛr loo le ma yĩŋ

1 Wo nna Galasyifa, nwa syi
nayãn ye na too ne? Yoo tuu koo
tekãŋ yɔɔ ye na ke syi? N sẽ Yesu
wãboo wĩĩ tɔ̃r laha la gbɛgbɛ ye
ye, kii pe ba u boo trã na wo
kapee- wĩĩ na? 2 Ye tyii ra n ye
yey katɛ nen ya ne: Kãnde lii le ta,
ye yii waha le wãyãr ne laa, Yesu
kapãyĩĩ loo tee sya cĩĩnde, Yãhã
Yrã n cã dye ye ye? 3 Ye cã la
kacãn ye laa? Ye sẽ fe gbe la Yãhã
Yrã ne, yagaa ma loo sye, ma n kɛ
yii ga naa le Yãhã kãnde yãr yii
koho fãnga ne? 4 Ke n ta kangbãy
nde tee yãã Yesu wĩĩ na, ye yĩmpɛ
sẽ maha yãr wa la? Loo nde saha
nii wãwaha ye. 5 Yãhã kẽ, ke ke
Yrã laha ye kẽ. Ke maha laanwɔ
wũhũ pye yar ye na. Ye yee la
kãnde lii le ta, tee le gbihi yigi koo
syi? Aye, ye Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sya
le ye laam wo, koo syi Yãhã n koo
pye ye kẽ.
6 Ye sẽ yãã, Brama wĩĩ ne le
yrũhũ le yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:
«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr
ma ke kaplãŋ sya le yaha
kaplãŋ byɛ yaha ye.
Yãhã n -sẽ u yãŋ ma yee, u sroŋ.»

7 Ye yai ye cã ye yee, mpãy pe
Yãhã ta pe Yatɛr Brama wãŋ syi
dyaŋ, poo pe sroŋ ma Brama kur
wãm. 8 Ye sẽ yãã, le bii cãã yrũhũ
ta nii ke sabangbãŋ wo ma yee,
mpãy ma pe wee Yiifee- ye, pe
ga ba Yãhã ta pe Yatɛr, ke n sya
yee pe sroŋ. Loo le ta, Yãhã n bii
cãã Brama yar yaha le ne ma yee:
«Ma wĩĩ ta, Yãhã ga ba kaa taha
kãntrahafa kur byɛ na.» 9 Brama
Yãhã ta u Yatɛr, ma -sẽ yãã kaa
taha u na. Koo syi kẽ, mpãy byɛ
pe Yãhã ta pe Yatɛr, ma ke kaplãŋ
sya pe laam wo, Yãhã ga kaa taha
pe na Brama wãŋ syi dyaŋ.
10 Kãnde lii le ta, wii ma u ya
kar yaha le wãyigi ne u ya fãnga
ne, Yãhã kasãhã ma u yĩŋ na. Le
ma le yrũhũ ta nii ma yee:
«Kãnde lii le ta,
wii ma yee u sẽ le byɛ gbihi
yigi tãŋ ye,
Yãhã kasãhã ma woofua yĩŋ
na.»
11 Ma'a Yãhã sabangbãŋ yãŋ, maa
cã, nawee saha u ya waha le
kãnde wãyigi ne, Yãhã n sya ba
yee u sroŋ ye. Le ma le yrũhũ ta
ke laam wo ma yee:
«Wii ma Yãhã ta u Yatɛr,
u sroŋ Yãhã yĩnde na.
Loo ga ta u n cĩĩnde yrã yãã.»
12 Kãnde lii le ta, wii ma yee woo
ga le yigi u ya fãnga ne, u cã ba
sroŋ Yãhã yĩnde na, woofua sẽ
koho taha yaha Yesu wĩĩ na Yatɛr
wãŋ syi ye. Kãnde lii le ta, wii ma
u ya gbe le le laam wo, u -sẽ ke byɛ
yigi tãŋ, mii loo sẽ ne ye, u yai gbã
ne. 13 Kãnde lii le ta, wo saa waha
le byɛ yigi tãŋ ye, koo syi kẽ, Yãhã
kasãhã ma wo yĩŋ na. Yesu n -sẽ
pa ma wo sya yaha Yãhã kasãhã
koho wo. Tuu loo pye ke dyaŋ, u
Yãhã ncafũhũ sya taha u ya na wo
draha wo. Le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:
«Wii ma kuey mar yaha trã na,
loo yĩntaha kẽ,
Yãhã kasãhã too u na.»
14 Yesu wĩĩ nde ta yagaa, Yãhã ke
bii yɛ̃ tɛr Brama ye ma yee, u
wĩĩ ta koo ga kaa taha kãntrahafa
kur byɛ na, nawee- byɛ ga waha
koo kaa wãtaha yãã yagaa. Loo
ne Yãhã bii yɛ̃ tɛr Yiifee- ye, tesẽ
mpãy ne pe wee Yiifee- ye, ma yee
wii ma Yesu ta u Yatɛr, Yãhã Yrã ga
dye woofua laam wo. Yesu wĩĩ ta,
wo ga waha loo yãã.

Kãnde lii Yãhã le ta, le saha yɛr tã Yãhã yɛ̃ wãtɛr na ye

15 Wo nna, ye tyii ta n laa pãã
ye ye: Gbã kafɛhɛ na, nawee ma
ga ku, ma lii pãã ta yaha, waa ga
waha laa pãã suhu la le na laa,
waa ga waha laa pãã cɛr yaha le
na? Tuu lii pãã, loo le yai le pye.
16 Le ma ke dyaŋ Yãhã yɛ̃ wãtɛr
ne. Yãhã yɛ̃ tɛr Brama ye ma suhu
u kur ne, le yale dey. Le sẽ yrũhũ
ta Yãhã sabangbãŋ wo ma yee u
kur wãm byɛ ye. Lii le yrũhũ
ta loo ne nde ma yee: «U kur.»
Kur nawee nen ya wĩĩ ne. Woo
nawee nen nwo, u Yãhã Yĩndefua
Crise kẽ. 17 Kaplãŋ ngĩĩ yĩntaha
kẽ ngĩĩ: Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ ma koo
syi. Yãhã yɛ̃ tɛr Brama ye. Loo
kur ye, dyɛ- yĩĩsyãŋ gbey sẽnsye
n tɛr, ke n cã ba le kãnde ta. Koo
syi, kãnde lii le ta, le saha laa yi
kãã ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ na ye. 18 Yãhã
laantãr wĩĩ pye wo kẽ. Kloho kẽ
too n di. Kãnde lii le ta, le ma
pye wo yai wo wii waha le wãyigi
ne wo cã koo kloho nge yãã, koo
myaha kẽ Yãhã ke yɛ̃ tɛr Brama ye
lii ne, ke sẽ le yigi ye. Kãnde lii le
ta, le wãyigi wii ya fãnga ne, loo
saha nii Yãhã laantãr wĩĩ wo ye ye.
Yãhã ke yɛ̃ tɛr Brama ye lii ne, loo
ne Yãhã laantãr wĩĩ wo ye.

Kãnde lii Yãhã le ta, le wãyi yĩŋ lii ne

19 Kãnde lii le ta, ah le wãyi
yĩŋ lii ne? Yãhã le yi ma yee
nwa? Kãnde lii le ta, Yãhã le yi
ma yee, too waha naa kai- war,
nkãy wãpyeŋ ke n tãy ke ye tesẽ

nkãy wãpyeŋ ne, ke sẽ yɔ̃ ke laam
wo ye. Ke loo kãnde ta, le n
kuee yatata u fua n sya ba pa, wii
Yãhã bii yɛ̃ tɛr u wĩĩ ne. Yãhã
ke bii le kãnde ta wa, ke n ke
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye ta poo n le le
soho kãntraha nawee waa koho
wo, u sya u tɔ̃r u kãntrahafa yar.
20 Kãnde lii Yãhã le ta, le wĩĩ
na, nsohofa pye Yãhã nsoho wo
nawee- ne. Yãhã yɛ̃ wãtɛr wĩĩ fla
na, nsohofua sẽ bii pye ye. Le pye
Yãhã ya wĩĩ Brama ne.
21 N ma n pãã ke syi, kãnde lii
le ta, ke sẽ nii mii le sẽ wãã le
Yãhã yɛ̃ wãtɛr ne ye. Le wãã le.
Lii le ma, Yãhã sẽ le kãnde ta ma
yee, nawee ma waha le yigi, u ga
sroŋ Yãhã yĩnde na ye. 22 Yãhã
sabangbãŋ sẽ yee la, wo kapee-
wãpyeŋ wo byɛ fyãhã yigi yaha?
Koo syi kẽ, Yãhã bii yɛ̃ tɛr kayĩĩ lii
wãpyeŋ ne, ke ga naa le pye mpãy
kẽ pe Yesu Crise ta pe Yatɛr. Pe
Yesu Crise wãta pe Yatɛr koo kẽ,
le ga ta pe n loo kayĩĩ nde yãã, pe
sroŋ Yãhã yĩnde na.
23 Faale cãã na, Yesu yai ke sẽ bii
dar wa ye, kãnde lii le bii ta koo
cãã na, le bii wo ta yãmpar wãŋ
syi yatata Yesu yai n cã ba yi. Koo
yai kẽ Yesu wãtaŋ ne Yatɛr. 24 Ke
syi, kãnde lii le ta loo ne le naa
wo yãŋ, ma naa wo kapee- yar wo
na, Yesu Crise n cã ba pa. Yagaa
u Yãhã Yĩndefua Crise tuu pa wa,
wa'a woo ta wo Yatɛr, loo ya le ga
wo ta, wo n sroŋ Yãhã yĩnde na.
25 Yagaa tuu pa wa, wo n u ta wo
Yatɛr, wo wee le kãnde yãmpar
wo nantãŋ ye.
26 Ye sẽ yãã, tee Yesu ta ye Yatɛr,
ye byɛ yii wãã le u ne. Loo na
ye nii Yãhã pii. 27 Ye wãtãã na
u Crise myaha ne, loo nde le yar
ma yee, ye seefar le u ne. Ke syi
ye u pyer gbe, ma nii u wãŋ syi
dyaŋ. 28 Ye ma Yiifee- woo, ye wee
Yiifee- woo, ye ma yãmpa woo,
ye wee yãmpa woo, ye ma naam
woo, ye ma ca woo, ye byɛ wãã
le Yesu Crise ne, koo ke ta ye byɛ
ma wãcɛŋ Yãhã yĩnde na. 29 Ke
ma pye ye ma u Crise wãm, ye
ma Brama kur. Ye -sẽ ga u Brama
kloho di, kloho gii wĩĩ Yãhã bii yɛ̃
tɛr yaha u ye.

4

Wo wee yãmpa nantãŋ ye, wo nii yagaa Yãhã pii

1 Yãhã kloho wãdi, le ma mii
tuhufua kloho wãdi dyaŋ, ke ne
yi kicar waa na, ke u ta yaha
wãpuale. Woo nwo ma wãcɛŋ
yãmpuai ne, u ma sya nii klohod-
ifua. 2 Cãã gii u tuhufua tuu yar
yaha, u ma ba lɛ nɔ koo cãã na, u
ga cã waha ke kloho di. Koo cãã
ma yee ke sẽ nɔ wa ye, ah ndee
u ma ne dye kuee mpãy koho wo,
pe n naa u yɛ̃ woo, u yĩntaha n
sya ba syii, u n nɔ ke kloho wãdi
na? 3 Wo byɛ wĩĩ ma ke syi; faale
na, too sẽ pye wa Yesu kãnde wo
ye, wo pye mii kicaabir dyaŋ, wo
pye wam kãnde fãnga koho wo
kãntraha nge na. 4 Cãã gii Yãhã
ke bii tɔ̃r yaha, ke cãã ke ba nɔ,
ke n ke Dya nɔ wãã kãntraha na.
U n see ba naweetee wãŋ syi dyaŋ.
Kãnde lii le ta, u pye le fãnga koho
wo mii nawee- byɛ wãŋ syi dyaŋ.
5 U le pye ke syi, ma waha nawee-
yĩŋ wloho yi le kãnde fãnga koho
wo. Ke syi wo n waha nii Yãhã pii
wii ndoŋ. 6 Lii le ta Yãhã n ke Yrã
le ye laam wo, loo lii le ma Yesu
byɛ wo, ye le cã la? Kayar kẽ, ke
ye yar tee fĩhĩ ma koo pii. Ke Yrã n
ta ye n waha naa ke yee: Tuhufua.
7 Le ma nii ke syi mboo wii ye, ma
wee yãmpuai nantãŋ ye, ma -sẽ ga
naa n tɔ̃r ke pii ne. Taa -sẽ ma ke
puee waa, maa waha ke kayũhũ
byɛ yãã, kayũhũ nkãy ke ta yaha
ke pii byɛ kẽ.

Pɔl fya Galasyifa wĩĩ ne

8 Faale na, tee sẽ ba yi Yãhã cãŋ
na ye, ye ba naa wãn taa ter ta

Yãhã draha wo. 9 Yagaa ye mii,
tee yi Yãhã cãŋ na, Yãhã byɛ -sẽ
yi ye cãŋ na. Ah le maha ba yigi
mii ye ye, ye n maha yĩntaha sroŋ
kai- nkãy ter wãpyeŋ ne? Koo
kai- ter ngĩĩ fãnga sẽ nɔ Yãhã wãŋ
na ye. Nwa ye n kɛ yii ga maha
nii yãmpa kai- nkãy ter wãpyeŋ
kuɛ ye. 10 Ye tee mii, ye plii raa
yãŋ yi yrey raa ne, yabɛhɛ nkãy
ne, ma suhu dyɛ- nkãy ne, ma nii
kai nkãy ter pye koo na ma yee,
wii ma ke yigi, u ga sroŋ Yãhã
ye. 11 N fya ye wĩĩ nde na, tẽn lii
koho tẽ yigi tɛr ye fla na, ma le
Yesu kapãyĩĩ yar ye na, le yãã ga
yi wãwahale?

12 Wo nna, n ye nar nde ne: Tẽ
nii ta ye dyaŋ, ma Yiifee- kãnde
miy yaha mii Yiifee naa sẽ kẽ ra
ne ye, ye bya ye -sẽ nii ra wãŋ syi
dyaŋ. Ye sẽ laa wãpee pye yãã
ra na ye. 13 Ye sẽ ye laam too la,
cãã gii cãã tẽ ba le Yesu kapãyĩĩ fe
yar ye na? Ta yan cãã sẽ na, tẽ le
tɔ̃r ye ye? 14 Ye fɛn sya ta wĩĩ na.
Tẽ sya ba naa n yaa, ye sẽ ba ra
laha ye, ye sẽ maha ba ra sye ye.
Ye -sẽ mii, tee ba ra yigi mii Yãhã
nawee dyaŋ ra ne, ma maha ba
ra yigi, maa yee Yesu Crise dyaŋ
ra ne. 15 Koo cãã na, ye laam ba
flege cĩĩnde. Ah nwa ke ye yigi
yagaa wo, ye sẽ ye laam flege ra
ne ye? N -sẽ cã ke cãã na, yĩmpɛ
ma ne pye wãkuãyi wũhũ dyaŋ,
yaa ne yee tee ga ye wũhũ kuã
yi wãã ra kẽ. 16 Ah koo myaha,
cĩĩnde lii tẽ n tɔ̃r ye yar, loo wĩĩ
la, le sye ye ye, ma ta wo n nii
napĩĩ-? 17 Nawee- mpãy pe mii, pe
pua yaha ye na mii, pe laam wũhũ
sẽ yɔ̃ ye. Pe n traha pe ye cɛr ra
na, ye naa n taha poo na. 18 Ãwã,
nawee ma pua yaha kai lii na u
kuãŋ ne, le ma pye wa kayĩĩ, le yɔ̃.
N sẽ yee, ye pua yaha le na yaliile
ya, n ma ye fla na ye. 19 Waa u
pii ne, n nwo tẽ maha fɛn gbihi
n sya ye kur ye mii capeseesya
dyaŋ, lai u yigi. N ga kuee too
fɛn nde wo yatata, ye n sya ba u
Yãhã Yĩndefua Crise laam ter yãã.
20 Mii ngaa dyaŋ, waa u fĩhĩ ne ta
gbe ta yagaa ye tãy, ta n ne ta laam
wũhũ byɛ gbihi tɔ̃r kaa syi dyaŋ
ye ye, ye n ke kai- war. Ta laam
sroŋ wlãhã ye wĩĩ na.

Yãnsya puee tesẽ casyaŋ wũũ ne

21 Ye sẽ kai- cã ye, ma nii le
kãnde kuɛ koho kɛ, kãnde lii le
ta. Ye sẽ loo kãnde nde wũhũ war
ye, koo kẽ. 22 Ye sẽ le kãnde wĩĩ
luhu la Brama wĩĩ na? Brama bii
pii syãm see, u nen see u yãnsya
Yegar na, ma u syãm wuhu see u
casyaŋ Sara na. 23 U yãnsya puee
wãyãã wĩĩ nii nawee laam wĩĩ.
Wii u ma casyaŋ, Yãhã kẽ ke ta,
woo n u wũũ yãã see. Yãhã sẽ bii
yɛ̃ tɛr la u puai Brama ye puee wĩĩ
ne? 24 Poo ca syãm mii wĩĩ gbaha;
laa kẽ Yãhã ke tɔ̃r yar wo na pe wĩĩ
ne, loo kai ne nde: Poo ca syãm
mii wĩĩ ma mii katɛ- syãŋ dyaŋ,
Yãhã ke yar nawee- na. Le katɛ
cir wĩĩ ne Yegar wĩĩ ne. 25 Yegar
wĩĩ ma mii ke yãŋ nge wĩĩ dyaŋ,
pe n yee Senayi. Kãnde lii Yãhã
le ta, koo fla kẽ Yãhã bii le yar
wo wãdyaha Musa na. Mpãy ma
yĩŋ le yaha loo kãnde wo, poofa
ma yãmpa mii yãnsya Yegar dyaŋ
tesẽ u yãmpua ne. Le ma ke
syi dyaŋ le Yurusalɛm klo ne, lii
Yiifee- pe ma le laam wo yagaa.
Koo flafa ma Yiifee- wãlɛ kãnde
yãmpa. 26 Yãhãyĩŋ Yurusalɛm gii
ke ma, ke wee yãnsya ye, ke ma
nangbãŋ puee wãŋ syi dyaŋ. Koo
ma wo nahafua mii Sara wãŋ syi
dyaŋ. 27 Le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Naa nuhu di, Yurusalɛm klo*,
mboo wii, cɔɔ dyaŋ
kicar sẽ kẽ u myaha na ye.

* **4:27** 4.27 Yãhã bii Yurusalɛm klo miy yaha yalaale nsoho wo. Le klo ntãŋ -sẽ ba dye Yãhã tãy, ke n sya yɛ̃ tɛr le ye pii buar wĩĩ ne.

Naa laanfir tẽŋ tẽ, mboo wii,
taa sẽ pesee yan cã ye.
Cɔɔ wii pe ta yaha,
u pii -sẽ ga ba nihi ta tɛr wii wãm yaha
tuu ma puai ne.»
28 Wo nna, ma -sẽ yee yii na, ye
wĩĩ ma mii Sara dya Yisyake wĩĩ
syi dyaŋ. Yãhã bii yɛ̃ tɛr Yisyake
wãsee wĩĩ na. Yãhã yɛ̃ tɛr ye byɛ
wãsee wĩĩ na, koo syi ye ma Yãhã
pii cĩĩnde. 29 Faale cãã na, kicar
wii tuu bii see ke dyaŋ nawee
laam wĩĩ ya na, u bii sye kãã kicar
nwo na, ma naa u fãy, kicar wii
Yãhã ke ta u n see. Loo nde -sẽ n
gaha ke syi yagaa. Nawee- mpãy
pe ma Yãhã pii, pe n fãy mpãy
koho wo, pe wee Yesu kãnde wo
ye. 30 Yãhã sabangbãŋ -sẽ lii pãã
pe wĩĩ na? Ke yee:
«Brama, yãnsya nwo kar wãã u dya ne.
U yãnsya puee sẽ yai tuhufua kloho wãwããdi ne
u casyaŋ wũũ ne ye.
Casyaŋ wũũ ya,
u yai u tuhufua kloho wãdi ne u ya ya.»
31 Wo nna, ke syi dyaŋ, wo wee
yãnsya pii ye, wo ma casyaŋ pii.

5

Yesu wo le tefay kãnde wo

1 U Yãhã Yĩndefua wo yĩŋ yi kãã
kai- wo, too fĩhĩ naa tefay sya. -Ye
kuee poo tefay wãsyaŋ wo, ya'a
syi ye maha yii dur le yãmpar wo
ye!
2 -Ye luhu ra ye! Ndoo Pɔl tẽ n
pãã ye ne. Ya'a yee, a wãkũũ wĩĩ
loo le nawee ta u n sroŋ Yãhã ye,
u Crise gbã wĩĩ sẽ -sẽ wee ngaa ye
ye ye. 3 Ta n le gbihi tɔ̃r laha ye
ye: Wii ma sya ma kũũ, ah kãnde
lii le ta, ufua u -sẽ le byɛ yigi tãŋ,
u ma syi faha wĩĩ nen laa gɛ yaha
ye. 4 Yii mpãy tee yee, ye ga waha
yia, ye le kãnde teebɛhɛ byɛ yigi
tãŋ, ye ba sroŋ ke yĩnde na, le nii
mii, ye yii cɛr u Crise na. Ke syi
ne Yãhã ke laantãr wĩĩ lii pye ye
kẽ, ye le sye. 5 Wii poo na wo yee,
wa'a Syayahafua Yesu ta wo Yatɛr,
wo ga sroŋ Yãhã yĩnde na. Loo
nde ne, too koho taha yaha le na.
Yãhã Yrã -sẽ ma wo laam wo, le
fãnga wãã wo kẽ loo nde wãsẽŋ
na. 6 Mboo wii ma sya ma yĩmbui
wãã le Yesu ne, ma kũũ woo, ma
sẽ kũũ woo, laa wee le na ye. Lii
le ma yĩŋ, ma u ta ma Yatɛr. Loo
nde yãŋ n cã ma nampyeŋ- ntãŋ
wãdye wĩĩ na ma tãy.
7 Tee naa ye troho tãhã le cĩĩnde
kãnde wo, ah yagaa yoo ye ta, ye
sẽ n luhu le cĩĩnde kãnde wũhũ
ye ye. 8 Kaplãŋ nkãy penefa mii
pe tɔ̃r ye ye, poo ga ye ta ye n dye
wãkũũ kãnde wo, koo kaplãŋ ngĩĩ
Yãhã wũhũ sẽ kẽ ye, Yãhã gii ke
ye yee, tee pa koo ye. 9 -Ye ncasur
wĩĩ yãŋ: Te car ya, te ga waha bur
miy ta pe n fua yir. Yãhã kãnde
kaklaha ma too ncasur dyaŋ. Lii
ma kããŋ yi car ya cĩĩnde wo, le
ga waha nawee laam wlãhã, le u
yi kãã cĩĩnde wo. 10 Wo byɛ too
-sẽ mii Yĩŋfua Yesu koho wo, n
cã ma yee, yaa ba ta yɛ̃ wĩĩ sya.
Ma -sẽ yee wii woo na, tuu nii ye
laam kãn n wlãhã, u ma sya pye
mii syi, Yãhã ga ufua sãhã. 11 Wo
nna, ke ma ne pye mii, n wãkũũ
wĩĩ le ta kaklaha wo, nawee- ga
ne naa ra fãy lii ne? Tẽ -sẽ nwo,
n Syayahafua Yesu trã wãku wĩĩ
pãã ma yee, loo ya le ga waha wo
ta wo n sroŋ Yãhã ye, loo nde ne
le ncafũhũ yigi pe kẽ. 12 Mpãy pe
ye laam kãn n wlãhã, le ma tãy pe
ye, pe kaa taha pe wãkũũ pyer na,
pe sya naa pe ya sã mii pe pe yar
sã mii syi.
13 Wo nna, yii na, Yãhã ye yee
yi, ma ye le tefay kãnde wo. Pe
ma yee tee nii pra mii nangbãŋ
pii dyaŋ, pe sẽ -sẽ yee, tee naa
ye laam kapee- koo pye ye. -Ye
laantãr roo le ye laam wo, -ye naa
koho le yii ye! 14 Kãnde lii Yãhã
le ta, ke kataŋ byɛ ba ke ya wãã

sya katan nen nde wo, lii le n yee: «Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi dyaŋ, tyii ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy ma ye ke syi.» 15 Ya'a yii pyer ta te n nii waygapyãhã wãn, waa ma nii waa nar-, waa ma nii waa duai, -ye -sẽ yii yigi, mii loo kai sẽ ne ye, yaa yii wĩĩ kua.

-Ye naa n luhu Yãhã Yrã loo ye!

16 Lii le ba pye ra ye wãtɔ̃r wĩĩ ye ye, le nde: Ye tyii Yãhã Yrã n naa ye troho wãtãhã sroŋ! Ke ma pye ke dyaŋ, ye laam kapee- saa naa ye troho wãtãhã sroŋ ye ye nantãŋ ye. 17 Wo ya laam wũhũ nii, ke wee wãcɛŋ Yãhã Yrã wũhũ ne ye. Yãhã Yrã wũhũ bya nii, ke wee wãcɛŋ wo ya laam wũhũ ne ye. Too flɛ sĩĩ nde n wãã te ya ne, koo syi kẽ wo saa waha wo laam kayũhũ pye ye. 18 Yãhã Yrã ma -sẽ nii ye troho wãtãhã sroŋ ye ye, kãnde lii le ta, ye wee le fãnga koho wo nantãŋ ye.

19 Nawee laam wũhũ ke u le kapee- nkãy wãpyeŋ wo, ke ngĩĩ: Ke u ta u n nii tyatyãhã, ke u ta u n nii worfua, ke u le cayɔr wo. 20 Ke u le mpar kãnde wo, tekãŋ kãnde ne; ke maha u le nalaha kãnde wo, wãhã kãnde ne, laanyar ne, ncafũhũ ne, kaplãŋ wãtyĩn kãnde ne u nampyeŋ ne, wãcããŋ wo pe ya ne, 21 waa koho kla wãyãŋ ne, sẽnwɔr ne, tefɛn ne. Ke maha nawee le kapee- nkãy wãpyeŋ wo mii nkãy syi dyaŋ, too yãã tɛr. N ba le pãã wa ye ye, n ga maha le dur pãã yagaa: Mpãy pe koo syi nkãy pye, pe saa dye Yãhã Yai klo wo ye.

22 Yãhã Yrã le wo le kayũhũ nkãy wãpyeŋ wo, koo kẽ ngĩĩ: Le wo ta, nawee- ntãŋ n dye wo tãy, wo n nii laanfir ne, Yãhã yrĩŋ ne, laanyĩn ne, laantãr ne, laanyõm ne, ma n sroŋ, ma n nii prafa, ma waha n yia wii na. 23 Mpãy pe kaingĩĩ syi pye, kãnde lii Yãhã le ta, pe sẽ le sye ye. 24 Mpãy pe ma Yesu kãnde wo, pe pe laam kapeemiy yaha. Ke nii mii pe ke kuey mar boo Yesu ne trã na. 25 Yãhã Yrã ne, le wo laam wã n klaha wo kẽ, koo syi kẽ wo yai wo tyii le na, le n naa wo troho wãtãhã sroŋ wo kẽ. 26 Wa'a syi wii gbe le yataŋ kãnde wo ye. Wa'a syi maha naa nawee laam war ye. Wo yĩnde ma syi maha naa n yi wo nampyeŋwãn na te n naa laam yigi wo kẽ ye.

6

1 Wo nna, wii ma tã yigi kapee wãpyeŋ wo ye fla na, yii mpãy, Yãhã Yrã ke ye troho wãtãhã sroŋ kãnyĩĩ wo, -ye pãã u ne, ye u yi le kapee wo, ye u dur le kãnyĩĩ wo sũũ laanyĩn ne! Ta n maha nde pãã yii nanem byɛ ye: -Ye yii yigi, mii loo kai sẽ ne ye, yaa waha gbe kapee- wãpyeŋ namihi wo yii ndoŋ. 2 -Ye naa koho le yii ye ye yĩŋ teger wãtẽŋ wo. Loo nde ma n pye ke syi ye nsoho wo, ye Yesu laam wĩĩ pye. 3 Wii ma ntraŋ ka n gbã, a woo ma ngaa, u sẽ u ya kar yaha la u ya ya? 4 Nawee nawee woo, u naa u ya troho wãtãhã yãŋ. U ma cã le yõ, u ga waha yay di loo na. U ma syi u naa u ya tõr waa ne, u naa re di ye. 5 Nawee nawee woo, u yĩŋ wĩĩ ne: Wii ma ba nii u kapyeŋ tõr Yãhã ye, waa saa ba pye u ne ye. 6 Wii ma nii ye klaha le Yãhã kaplãŋ ne, ye -sẽ yai ye naa ye kluɛ wãn taa wãã u kẽ. Tuu ga waha u ya ntraŋ wĩĩ lii pye, le ma tãy u laam wo, u n le pye u klahafua kẽ, le yõ.

Ma'a ngii tãhã, koo kla maa yaa

7 Ya'a syi yii kar naa n yaha ye, waa wee u Yãhã lɛr ye. Mboo nawee, ngii raa tãhã, koo raa n pai yaa. 8 Mboo wii ma nii ma laam kapee- wũhũ tãhã, koo raa ga ba yaa, ke n ta ma sukũhũ wãyãã n klaha-, ma n kuee yai tãŋ gbã wo ma kuãŋ ne. Mboo wii ma -sẽ

Yãhã Yrã wũhũ tãhã, koo raa ga
ba yaa, ke n ta ma n sukũhũ yãã,
ma cĩĩnde yrã yãã, lii wãkuayãã
wee le na ye. 9 Le yai wo naa
kayũhũ pye, wa'a n fãy sya ke
wãpyeŋ ne ye. Wo ma yee, wo sẽ
n fãy le ne ye, Yãhã per ma ba nɔ,
waa ba wãyĩĩ yãã loo kur ye. 10 Ke
ma pye ke syi, kayĩĩ pyesaha ma
pye mboo wii ye nawee- kẽ, naa
le pye pe byɛ kẽ! Ma'a syi naa n
faha Yesu kãndeyãrfa wĩĩ loo ne
ye.

Te kaklaha kuasaha

11 -Ye yãŋ, ye sẽ ta koho
yrũhũsaha fla yãã la nwo gbaag-
baa, tẽ yrũhũ. 12 Mpãy pe n kɛ poo
ga ye gbihi le wãkũũ wo, myaha
kẽ pe n kɛ. Lii le pe ta le na, loo ne
nde: Pe ma yee, nawee ga waha
sukũhũ yãã u Yãhã Yĩndefua Crise
ya gbã myaha ne trã na, pe ga
kayĩhĩ yãã nawee- koho wo. Pe sẽ
-sẽ n traha pe koo yãã ye. 13 Poo
mpãy pe wãkũũ kãnde yãr, kãnde
lii Yãhã le ta, pe n yãr la le teebɛhɛ
byɛ wo? Lii ya pe n kɛ pe n traha
ye kũũ, pe n waha naa pe ya sey,
pe naa n yee, a poo waha yia, ma
ye ta, ye n nde pye ye kadye na.
14 Ma -sẽ yee ndoo woo na, n sẽ
nii sey laa ne, mii Yesu Crise wãku
wĩĩ ya sẽ ne trã na wo wĩĩ na ye.
U gbã wĩĩ na, n ma driyẽ nge kai-
byɛ yãŋ, n sẽ ma ne yãã ke kla kua
ra ye ye. Koo kai- ngĩĩ ma nii ra
wlaŋ, koo ga ra par- yigi, n ma ne
nii ke ye nakugu dyaŋ, n saa cã
gɛ cã n naa n gaha koo kuɛ ye ye.
15 Ma kũũ woo, ma sẽ kũũ woo,
yĩŋ wee laa na ma tɛr laa yaha
ye. Lii le ma yĩŋ ne, Yãhã n ma ta
nafuẽ laanfãyɔ̃m ne. 16 Mpãy byɛ
pe n yãr poo laanfãyɔ̃m ter syi ne,
poo pe ma Yãhã pii, Yãhã pe yee
Brama kur pii. Yãhã yrĩŋ wãã poo
kẽ, ke maha pe fɛn di.

17 Ye ma n ba naa ra fãy nantãŋ
kai nde syi ne ye! Narfar tii pe re
yi ra kadye na, te le yar, nawee-
me pe ra nuhu Yesu wĩĩ na.

18 Wo nna, wo Yĩŋfua Yesu u u
laantãr yar ye na. Amɛn, le nii ke
syi.

Pɔl saba kaplãŋ Yefɛsyifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo
yrũhũ, ndoo wii le tãy Yãhã ye
ke n ta ta Yesu Crise tẽnlɛhɛ. N
u yrũhũ nɔ wãã Yefɛsyifa mpãy
kẽ pe ma Yãhã wãm, ma sroŋ te
seefar rii ne pe le Yesu Crise ne.
2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne, ke laantãr yar ye na
tesẽ ke yrĩŋ wãã ye kẽ.

Yãhã kayũhũ wãã wo kẽ, -too ke sey!

3 -Too wo Yĩŋfua Yesu Crise
Tuhufua Yãhã sey! Ke kaa taha
wo na wo seefar na, wo seefar rii
too le Yesu Crise ne, ma yãhãyĩŋ
fla kayũhũ wũhũ byɛ le wo laam
wo. 4 -Ye yãŋ, Yãhã sẽ ba driyɛ̃
tãhã wa gɛ tãhã wa ye, Yesu Crise
kãmay na ke ba wo yãŋ yi wa, wo
nii ke wãm, wo ba nii ke yaha ye
wo laam ne gbɛgbɛ, kapee laa ma
n pye wo yĩŋ na ye. 5 Wo ntãŋ pe
ba dye wa Yãhã tãy, koo kẽ ke n ba
cãã le ta wa, koo ga ba wo ta, wo n
nii ke pii Yesu Crise kãmay na. Le
tãy Yãhã ye, koo ke n le ta ke dyaŋ
6 ma yee, wo ba naa loo laantãr
wĩĩ nde miingbãŋ gboho, laantãr
wĩĩ lii ke le yar wo na ke dyaŋ wo
seefar wĩĩ na too le ke Dyabua ne.
7 Too seefar le Yesu Crise ne, wo
par sya kapee- wãpyeŋ yãmpar
koho wo Yesu Crise ntãŋ wãwoo
kãmay na. Yãhã wo kapee- gbe
kãã wo yĩŋ na. Yãhã laantãr te
gboho mii, ke -sẽ koo ngĩĩ byɛ
pye wo kẽ koo syi ke dyaŋ. 8 Ke
ke laantãrngbãŋ yar wo na, ma
laantor le gboho wo laam wo, tesẽ
kacãn ne busãã: 9 Koo n wo ta, ke
laam wĩĩ lii le sẽ yi yãã gbaa na ye,
ke le yi yagaa, wo n le cã. Ke ba le
cãã ta wa, koo ga ba ke laam wĩĩ
yar wo na Yesu Crise kãmay na.
10 Yãhã ke yale lii ta, le ma ba nɔ,
ke ga ba ke laam wĩĩ nde pye yi
tãŋ; loo ne ke ga ba yãhãyĩŋ wãn
byɛ wãã le kãntraha wãn byɛ ne,
u Yãhã Yĩndefua Crise n nii te byɛ
yĩŋ na. 11 Too seefar le u Crise ne,
wo bya nii klohodifa. Ye sẽ yãã,
Yãhã ba cãã wo yãŋ yi wa ke laam
wĩĩ na. Lii ma tãy Yãhã ye, ke ga
le ta wa, ke cã ba le pye kur kuɛ
ye. 12 Ke wo yãŋ yi ke syi, ma yee
-too naa ke miingbãŋ gboho wo
kãnkai- byɛ wo, wii mpãy too cãã
seefar le u Crise ne ma koho taha
yaha u na.
13 Le cĩĩnde kapãn lii le ye
wãsyayaha wĩĩ pãã, ye byɛ le luhu
ma Yesu Crise ta ye Yatɛr. Loo ne,
Yãhã n ke puhu mar gbãã ye na
ke Yrã wãwãã ne ye kẽ, ke Yrã lii
ke ba yɛ̃ tɛr le wãwãã ne nawee-
kẽ. 14 Yãhã yɛ̃ tɛr ke kloho kayũhũ
nkãy wãwãã ne ke nawee- kẽ, too
Yãhã Yrã yãã wa, wo cã yagaa
ma yee, waa ba koo kloho kayũhũ
ngĩĩ yãã. Waa ba yi kãã kapee-
wãpyeŋ yãmpar wo wo kuãŋ ne.
Wii mpãy wo ma Yãhã wãm, -too
naa ke miingbãŋ gboho!

Pɔl Yãhã nar Yefɛsyifa wĩĩ na

15 Nkãy byɛ tẽ tɔ̃r ye ye koo ngĩĩ
byɛ wĩĩ na, ma suhu tẽ luhu ye
Yĩŋfua Yesu ta ye Yatɛr mii, tesẽ
mpãy pe ma Yãhã wãm pe ntãŋ
dye ye tãy mii, 16 yalebyɛ n syaha
wãã Yãhã kẽ ye wĩĩ na. N ma n
pãã Yãhã ne, n sẽ n faha ye wĩĩ
ne ye. 17 N ke nar, ke laantor le
ye laam wo, tesẽ ke maha ke laam
wũhũ yi gbaa na ye kẽ ye n ke
cã. Ye sẽ yãã, wo Yĩŋfua Yesu
Crise Yãhã kẽ, koo gii ke ma wãn
byɛ Tuhufua. Koo gii myaha ke
gboho. 18 N maha ke nar, ke ye
laam gbihi ta ye n waha cã, lii ne
ke ye yee ma yee, tee koho taha
yaha le na. Ye maha waha cã,
kacãn wee ke kayũhũ nayɔ̃r na ye,
kayũhũ nkãy ke ta yaha mpãy kẽ

pe ma ke wãm. 19 Ye maha cã,
kacãn wee ke fãnga wãgboho na
ye, fãnga gii ke n wãã wii mpãy
kẽ, too Yesu Crise ta wo Yatɛr.
Koo fãngangbãŋ nge gɛ kẽ Yãhã
ke yar wo na. Yãhã fãnga wo ta
wo n Yesu ta wo Yatɛr. 20 Koo
fãnga maha u Yãhã Yĩndefua
Crise ta u n yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye, ma maha u kuã
yir ga ta yãhãyĩŋ na ke ya kãndigi
koho kuɛ ye. 21 Koo fla nge na,
Yãhã u ta u n nii fãnga ter byɛ yĩŋ
na, yĩnfar ter byɛ ne, sãndãã ter
byɛ ne pe fãnga ne. U miingbãŋ
tɛr myar tii byɛ yaha te yi wa
yagaa, ma suhu tii byɛ ne te ga ba
yi kur kuɛ ye nantãŋ. 22 Yãhã wãn
byɛ ta kai- byɛ ne u troho flãhã
tãy, ma maha u taha mpãy byɛ yĩŋ
na pe n yãr u kãnde wo. Woo nii
yĩŋ 23 u kãndeyãrfa -sẽ nii kadye;
woo wii u ma teebɛhɛ byɛ wo, u
tẽn tẽ u nawee- laam wo, ma u ya
yar pe flãhã tãy.

2

Ye sẽ n tɔ̃r nakur ne nantãŋ ye,
ye n tɔ̃r yrãŋfa ne

1 Faale wo, tee sya pye yrãŋ na,
ye naa n tɔ̃r nakur ne Yãhã ye, ye
wãteepye wĩĩ na tesẽ ye kapee-
wãpyeŋ ne. 2 Ye naa ye troho
tãhã mpãy dyaŋ pe sẽ Yãhã laam
wĩĩ pye ye, ma naa n luhu driyɛ̃
nge yĩŋfua ye, woo wii u fãnga
ma yãhãsyɔ̃r nsoho ya wo tesẽ
kãntraha ne. Nawee- mpãy pe sẽ
luhu Yãhã ye ye, u pe le kãmpee
wo. 3 Faale wo, wo byɛ pye pe wãŋ
syi dyaŋ, ma naa wii laam wũhũ
ya kar. Wo laam wũhũ nkãy ke
pee, koo ya too naa n pye. Lii too
naa n ga wo laam wo, loo ne too
naa n pye. Koo ngĩĩ wĩĩ na, wo ba
yai wãsãhã ne Yãhã ye mii mpãy
dyaŋ pe sẽ Yãhã cã ye.
4 Yãhã -sẽ nge, ke laam tãy n
tɛr, ke n wo fɛn di, wo ntãŋ maha
dye ke tãy. 5 Too sya naa n tɔ̃r
nakur ne ke ye wo kapee- wãpye
wĩĩ na, ke wo ta wo n seefar le
ke Yĩndefua Crise ne, ma n tɔ̃r
yrãŋfa ne ke ye. Tee sya yaha,
Yãhã laantãr roo ne te ta. 6 Too
seefar le Yesu Crise ne, Yãhã wo ta
wo bya n yir u ne gbã wo, ma dur
ba yrãŋ na gbaafa ye; ke n maha
wo bya kuã yir ga ta yãhãyĩŋ na
u ne u niisaha wo. 7 Ke loo pye
ma yee, nawee- nde cã yaha pe
kuãŋ ne pe yee: Dyɛ- nkãy byɛ
wo ke n pai, kacãn wee ke laantãr
wãgboho na ye. Ke laantãr flãhã
tãy, ke yɔ̃ wo na, wo seefar wãle
wĩĩ na Yesu Crise ne. 8 Ye sẽ
yãã, Yãhã laantãr ne, te ye sya
yaha. Ye Yesu Crise ta ye Yatɛr, ma
waha loo kayĩĩ nde yãã. Yii sẽ me
tee waha yia ma koo wãsyayaha
nge yãã ye; Yãhã kẽ ke loo nde
wãã ye kẽ ke dyaŋ. 9 -Ye yãŋ,
ye wãsyayaha wĩĩ nde sẽ nii mii
wãplãhã gaa dyaŋ tee waha yia
ma yii plãhã ma le yãã ye. Waa
saha u ya sey loo nde ne ye. 10 Ye
sẽ yãã, Yãhã kẽ ke wo tãhã; ke wo
gbihi tãhã laanfãyɔ̃m ne wo seefar
wãle kãmay na Yesu Crise ne, wo
naa kayũhũ pye. Yãhã bii cãã koo
kayũhũ ngĩĩ wĩĩ gbihi ta yaha wa
wo kẽ, wo ba naa ke pye.
11 Yii mpãy tee sẽ see Yiifee- ter
na ye, Yiifee- naa ye yee, mpãy pe
sẽ kũũ ye. Pe n kũũ naweetee-
wãkũũ ter ya na, pe kadye teelaa
fla ya na, loo ya; ma nii n yee, a
poo kũũ. Yii poo na, tee pye mii
syi dyaŋ faale wo, -ye ye laam too
le na! 12 Faale cãã na, ye ba dey
u Yãhã Yĩndefua Crise na; ye sẽ
naa n tɔ̃r Yãhã nawee- ne ye, ye
pye nampay draha wo. Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr ke nawee- ye kayũhũ nkãy
wãwãã ne, ye yɛ̃ sẽ pye le laam
wo ye. Ye pye driyɛ̃ laam wo, laa
sẽ ne tee koho taha yaha le na ye,
ye sẽ maha pye Yãhã ne ye.
13 Ye ba dey Yãhã na. Yagaa,
tee seefar le Yesu Crise ne, u ntãŋ
wãwoo kãmay na, ye yũhũ crã

Yãhã na. 14 Ye sẽ yãã, Yesu Crise
gɛ kẽ tuu pa yrĩŋ ne, ma pe Yiifee-
wãã le mpãy ne pe wee Yiifee-
ye, pe n nii koho neŋ na. Faale
wo, le pye mii nkũnklãhã dyaŋ pe
nsoho wo, ma pe war yi pe ya wo,
ma pe ta napĩĩ- pe ya ne. Yesu
Crise tuu u ya wãã gbã kẽ, loo nde
kãmay na, u koo nkũnklãhã nge
tra cããr, 15 ma Yiifee- wãlɛ kãnde
ta le n nii, yĩŋ wee le na ye, loo
tesẽ le kãnde kataŋ ne, ma suhu
ke kayi byɛ ne. Yesu Crise loo pye,
ma poo nawee- ter syãŋ mii ta, pe
n seefar le u ne, ma wãã le nii
yĩmbui nen na, ma nii nwoŋfãŋ
neŋfa. 16 Yesu Crise tuu ku trã
na, u napeer fãnga pye klaha-, ma
ta nawee- ter syãŋ mii n nii mii
kadye nen ya dyaŋ, ma wãã le
Yãhã ne. 17 Yesu Crise pa koo syi,
ma ba le kapãn pãã, kapãn lii le n
pai yrĩŋ ne Yãhã nsoho wo nawee-
ne. Yii mpãy tee wee Yiifee- ye,
ma pye ye ba dey Yãhã ne, u ba
loo kapãn nde pãã ye ye; yii ma
suhu pe Yiifee- ne, poo mpãy pe
ba crã Yãhã na. 18 Ye cã ma yee
wo kur byɛ, pe Yiifee- ma wãã le
mpãy byɛ ne pe wee Yiifee- ye,
Yesu Crise kãmay na, wo byɛ ga
waha dye ga wo Tuhufua Yãhã tãy
ke Yrã Fãnga na.

19 Loo nde ta, yii mpãy tee wee
Yiifee- ye, ye wee nampay draha
wo nantãŋ ye, ye wee mii kulaafa
wãŋ syi dyaŋ nantãŋ ye. Ye byɛ n
tɔ̃r Yãhã nawee- ne yagaa, ye byɛ
ma Yãhã nwoŋfa. 20 Ye bya ma
mii ntẽmbar rii dyaŋ pe fãã n yir
ke nwongbãŋ nakũy na, ke nakũy
lii pe Yesu tẽnlɛhɛ pe ta, poo ma
suhu pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa
ne. Ntẽmblaha gii ke -sẽ ma yĩŋ ke
nwoŋ wãfãã wo, koo kẽ Yesu Crise
ne. 21 Woo u fãnga wãã ke nwoŋ
wãfãã na ma yee ke waha naa n
fãã, ke jruhu naa n gaha ke ba nii
Yãhã kangbãŋ, ke nii Yãhã wãŋ.
Yĩŋfua niisaha kẽ ke ne. 22 Tee
seefar le Yesu Crise ne, ye bya ma
mii ntẽmbar raa dyaŋ ke nwoŋ
wãfãã wo, loo na, yii ma suhu pe
Yesu kãndeyãrfa byɛ ne, ye nii mii
nwoŋ dyaŋ Yãhã ma ke laam wo
ke Yrã kãmay na.

3

*Pɔl tẽn mpãy ye pe wee Yiifee-
ye*

1 Loo ne, n Yãhã nar ye kẽ, ndoo
Pɔl wii pe tã nwompihi laam wo
Yesu Crise tẽn wĩĩ na, mpãy kẽ pe
wee Yiifee- ye. 2 N cã, ye ra wĩĩ
yãã luhu, Yãhã kẽ ke yɔ̃ ra na, ma
ke kaplãŋ wãpãã tẽn le soho ra
koho wo, n le tẽ ye kẽ. 3 Yãhã Yesu
Crise yar ra na, ma loo tẽn nde le
soho ra koho wo. Yesu Crise wii
n sẽ u wĩĩ cã yãã ye, ke le gbe yi
ra ye gbaa na. N kaplãŋ nkãy tɔ̃r
wa ye ye loo nde wĩĩ na, u saba
nwo laam wo. 4 Ye ma koo fla kal,
yaa cã ye yee, Yãhã laantor le ra
laam wo u Yãhã Yĩndefua Crise
wĩĩ na, loo lii waa sẽ le cã yãã
ye. 5 Faale cãã na, nawee- sẽ bii
le cã ye; yagaa Yãhã Yrã kãmay
na, Yãhã le gbe yi Yesu tẽnlɛhɛ
ye gbaa na ma suhu u kaplãŋ
tɔ̃rfa ne, poo mpãy pe ma Yãhã
wãm. 6 Yãhã ke lii gbe yi gbaa
na yagaa, loo ne nde: Yesu Crise
kãmay na, mpãy pe wee Yiifee-
ye, pe bya ga ba ke Yãhã kayũhũ
yãã pe Yiifee- ne wãcɛŋ, kayũhũ
nkãy Yãhã ke ta yaha ke nawee-
kẽ. Yesu kãndeyãrfa mpãy pe
wee Yiifee- ye, ma suhu mpãy ne
pe ma Yiifee-, pe byɛ nii kadye
nen dyaŋ, Yesu Crise woo nii pe
yĩŋ. Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr kai- nkãy
wãpyeŋ ne ke nawee- kẽ, mpãy
pe wee Yiifee- ye, pe yɛ̃ ma le
wo wãcɛŋ pe Yiifee- ne. Le Yesu
kapãyĩĩ loo yar wo na.

7 Yãhã yɔ̃ ra na, ma kayĩĩ laa
wãã ra kẽ, ma ra ta ra n nii le
Yesu kapãyĩĩ tẽntẽ. Loo nde wĩĩ
na, ke fãnga wãã ra kẽ, fãnga gii
ke tẽn tẽ nawee laam wo. 8 Wii pe

yãŋ n kloŋ Yãhã nawee- byɛ laam
wo, n sẽ nɔ gɛ nɔ u na ye. Yãhã
-sẽ yɔ̃ ra na, ma ra taha, n naa u
Crise kayũhũ yar mpãy na pe wee
Yiifee- ye. Koo kayũhũ ngĩĩ, yĩŋ
ma ke na. Ke n dege, kacãn wee
ke na ye. 9 Ke maha ra taha, n
nawee- yar laha pe n ke laantor
wĩĩ cã u Crise wĩĩ na. Ke laantor
wĩĩ lii ke bii cãã ta, waa sẽ le cã
yãã ye. Yãhã gii ke kai- byɛ tãhã,
ke sẽ ke laam wĩĩ nde yar yãã waa
na mii yagaa sẽ kẽ ye. 10 Loo na,
sãndãã ter byɛ pe ma yãhãyĩŋ na,
pe fãnga ne, pe byɛ n waha le yãŋ
cã Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa kur
byɛ na pe yee, Yãhã laantor wũhũ
yɔ̃ ma maha nihi, kacãn gɛ wee te
na ye. 11 Yãhã ke bii lii ta, kacãn
wee yãã le yale wãdey na ye, loo
ne ke pye yagaa, wo Yĩŋfua Yesu
Crise kãmay na. 12 Too seefar le u
ne, ma maha u ta wo Yatɛr, kãnde
ma wo ye, wo n ga waha crã Yãhã
na laanyĩn ne. 13 Loo nde na, n ye
nar, ye ma syi ye yee a ndoo ka n
fãy ye, ye laam ma n naa n wlãhã
ye ye ye! -Ye yii plãhã: Wãkafãy
sẽ kẽ ye, miingbãŋ wĩĩ ne ye ye.

Pɔl naa Yãhã nar ma ke miingbãŋ gboho

14 N ma Yãhã laam wĩĩ nde
wãgboho yãŋ tesẽ le nayɔ̃r ne, n
ne too kãnklũy na wo Tuhufua
Yãhã yaha ye, n u sey 15 woo wii
u ma wãn byɛ Tuhufua yãhãyĩŋ
na tesẽ kãntraha ne, koo ke re ta
yrãŋ na.
16 N ke nar, ke miingbãŋ nayɔ̃r
ke gboho mii syi dyaŋ kacãn wee
ke na ye, ke ye laam gbihi ta koo
syi dyaŋ, pe n nii fãnga ne Yãhã
Yrã Fãnga kãmay na. 17 N maha
ke nar, tee u Yãhã Yĩndefua Crise
ta ye Yatɛr, loo nde n ta u n nii
kuee yai tãŋ ye laam wo. N ke
nar, ye cã ye ntãŋ dye Yesu tãy
fãnga ne. 18 N ke nar, yii ma suhu
pe nawee- mpãy byɛ ne, pe ma
Yãhã wãm, ye waha cã ye ntãŋ
dye gboho u tãy, kacãn wee u
laantãr wãpaha na, ke wãtyĩĩ ne,
ke wãjruhu ne, tesẽ ke wãcuhu ne
ye. Ye ntãŋ pe dye Yesu tãy mii
pe saha tãn gɛ tãn laa gɛ ne ye.
19 Tẽ sya le cã ma yee, nawee saha
u Crise laantãr ter syi cã tãŋ ye,
n -sẽ Yãhã nar yii n waha cã ye
ntãŋ dye u tãy kacãn wee ye. Ye
ma Yesu laantãr cã mma ma syi,
ye ma mii katyigi gii dyaŋ ke nnen
dye kãntraha laam wo fãnga ne,
ke saha yɛhɛ ye. 20 Ye sẽ cã la too
ke nar nkãy ne, ke ga waha ke pye
wo kẽ, ke n tɛr wo laam wĩĩ yaha.
Ye sẽ yãã, Yãhã fãnga gii ke ma
wo laam wo, ke sroŋ gboho. 21 Ke
miingbãŋ yai ke naa n gboho Yesu
kãndeyãrfa byɛ yɛ̃ wo Yesu Crise
kãmay na, dyɛ- nkãy byɛ na ke n
pai kur kuɛ ye, wãyɛryãã ma n
pye le na ye! Amɛn, le nii ke syi.

4

Yesu kãndeyãrfa kur byɛ ma mii kadye nen ya dyaŋ

1 Loo ne, ndoo wii pe tã nwom-
pihi wo Yĩŋfua tẽn wĩĩ na, n ga
ye yar waha nde ne: -Ye naa ye
troho tãhã, nawee- n waha le yãŋ
cã pe yee, Yãhã kẽ ke ye yãŋ yi
cĩĩnde, ma ye ta ke wãm. 2 Ye ma
syi ye naa yii puar waa na ye, -
ye naa n nii laantãr ne, laanyĩn
ne! Ye tyii ye ntãŋ n naa n dye
yii tãy, ye n waha naa ye laam yĩn
yii ne! 3 Yãhã Yrã Fãnga ke ye wãã
le mii, -ye yii waha yrĩŋ n pye ye
nsoho wo, ye n kuee koo wãwããle
nge na. 4 Ye sẽ yãã, ye byɛ ma
mii kadye nen ya dyaŋ, Yãhã Yrã
nen ya le ma. Yãhã ye yãŋ yi ye
koho taha yaha katɛ nen nde na,
ye cã ye ma Yãhã wãm. 5 Yĩŋfua
nen ya u ma. Ye byɛ woo ta ye
Yatɛr. Loho wãtããyi neŋ ya kẽ ke
ma woo myaha na. 6 Yãhã neŋ ya
kẽ ke ma, koo ya kẽ ke ma ye byɛ
Tuhufua nen ya, ma ma ye byɛ yĩŋ
na, ke tẽn tẽ ye byɛ laam wo, ma
ma ye nanem ne.

7 Wo byɛ -sẽ wo kayũhũ yãã ke
ya wuhu na, wii wuhu na. U Yãhã
Yĩndefua Crise kẽ u koo la wo kẽ.
8 Loo ne le cãã yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo u Yesu wĩĩ na ma
yee:
«Tuu waha yia,
u kuã yir ma dur ga yãhãyĩŋ
na,
u yãmpa kar sya, ma ka pe ne
yãhãyĩŋ na;
u kayũhũ wãã nawee- kẽ.»
9 Le yrũhũ ma yee, u kuã yir ma
dur ga yãhãyĩŋ na. Le yai le waha
cã u ba cãã tege ba wa kãntraha
na. 10 Wii tuu ba tege, woo ya kẽ
tuu dugu ga yãhãyĩŋ ncaha ye; loo
n ta, u ma teebɛhɛ byɛ wo, ma
maha ma wãn byɛ Yĩŋfua. 11 Woo
kẽ tuu fãnga wãã nawee- kẽ ke ya
wuhu na pe tẽn wĩĩ na: U ta mpãy
n nii u tẽnlɛhɛ. U ta Yãhã kaplãŋ
nii n dye mpãy laam wo ma maha
pe ta ke pããfa. U ta mpãy n nii
le wãsyayaha kapãyĩĩ pãã nawee-
ye. U ta mpãy n nii u kãndeyãrfa
yawãhãfa naha. U ta mpãy n nii
ke Yãhã kaplãŋ klahafa.
12 U loo pye, ma yee mpãy pe
koo fãnga ngĩĩ yãã, pe pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa kur byɛ ta
pe troho wãtãhã n sroŋ naa n
gaha Yãhã yor wo; poo mpãy pe
ma mii kadye nen ya dyaŋ u Yãhã
Yĩndefua Crise kãmay na. 13 Loo
na, wo byɛ ga kacãn nen ya yãã u
Yãhã Dya wĩĩ na, wo u ta wo Yatɛr
wãcɛŋ, wo n sya ba wãã le wo
nii mii nawee nen dyaŋ, nawee
wii syi u yĩntaha too, u n kua mii
Crise wãŋ syi dyaŋ. 14 Loo na, wo
saa nii mii kicar wãŋ syi dyaŋ,
teflaha gii ma yir ke wo gbe tɛr
mii waŋ dyaŋ, wo n nii wo naa
nawee- byɛ kaklaha ter byɛ sya
farfar ye, mpãy pe nawee- wlaŋ
ma pe yĩŋ wũhũ klaha-. 15 Wo ma
-sẽ cĩĩnde pãã laanyĩn ne, cĩĩnde
lii Yãhã ke yar wo na, wo ga yi
kãã kicar draha wo, wo lɛ naa n
gaha wo ba nii u Crise wãŋ syi
dyaŋ, woo wii u ma u kãndeyãrfa
byɛ Yĩŋfua. 16 Woo kãmay na, ke
kadye teebɛhɛ byɛ gbra ke ya na
fãnga ne te sohosar fla na, ma ta
ke kadye nii katɛ nen ya. Loo na,
teele lii teele lii loo ma nii le tẽn
tẽ n yɔ̃, ke kadye -sẽ ga lɛ yir naa
n gaha, wo ntãŋ wãdye kãmay na
wii tãy.

Faale laam wũhũ, yagaa laam wũhũ ne

17 Lii tẽ ga pãã n ye yar le ne
Yĩŋfua myaha na, le nde: Ye ma
syi ye naa ye troho tãhã nantãŋ
mii mpãy dyaŋ, pe sẽ cĩĩnde Yãhã
cã ye, ma nii pe yataŋ wũhũ ya
ga, yĩŋ wee le na ye. 18 Pe ma fũũ-
, pe sẽ laa cã cĩĩnde wĩĩ na ye. Pe
pe troho tãhã deydey Yãhã ne; pe
sẽ laa gɛ war le cĩĩnde yrãŋ wĩĩ
na ye, pe maha sye, pe saa Yãhã
kai cã ye, koo kẽ. 19 Pe kapee-
nkãy pe n pye, ke sẽ pe fãy pe
laam wo nantãŋ ye. Pe tyatyãhã
wãpye wĩĩ yigi kluɛ sĩĩ, ma maha
wale wĩĩ loo ta kãnkai- byɛ yaha
ye. 20 Yii poo -sẽ na, ye sẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise wĩĩ cã koo syi ye.
21 N cã, ye u wĩĩ yãã luhu, tee ba
dye Yesu kãnde wo, pe ye klaha u
cĩĩnde wũhũ ne. 22 Pe ye klaha,
ye n cã ye yai ye ye faale pyer
miy yaha. -Ye ye faale laam wũhũ
miy yaha! Ke naa ye ta, ye n naa
ye laam wũhũ ya kar. Ke naa ye
ta, ye n naa n plaha ma naa n
yãr kãmpee- wo, kãmpee- nkãy
ke n gaha nawee ne u klahasaha
wo. 23 Ye tyii Yãhã Yrã Fãnga n
laanfãm wãã ye kẽ tesẽ laantorfãn
ne. 24 -Ye laanfãm gbe le yii na mii
nayrefãn dyaŋ; Yãhã poo laanfãm
mii ta, pe ma yãã mboo wii ye,
maa naa ma troho tãhã Yãhã yor
wo. Yãhã cĩĩnde kaplãŋ ga ma ta
ma n sroŋ, ma nii Yãhã wũũ.
25 Loo ne, ye tyii kawar wãfua
na! Wo byɛ ma kadye nen ya. Yii
nanem byɛ, -ye naa cĩĩnde pãã ye
nampyeŋ- ye! 26 Ncafũhũ ma ye

yigi, -ye yii yigi, ye ma syi ye ba
kapee pye ye; ye ma syi ye laam
n war ke yai kua ye. 27 Ye ma
syi ye ta sãndãpee yĩŋfua n waha
dyesaha yãã ye laam wo u dye ye.
28 Wii ma pye u naa n yuhu, u loo
miy yaha, u naa tẽn tẽ, u naa u
ya yɛ̃ digi yãã u ya koho kasyã na,
u maha waha naa koho le nawũũ
ye. 29 Ye ma syi kaplãŋ pee n naa
n yi ye yɛ̃ wo ye! Kaplãŋ nkãy
ke yai wãpãã ne ke ngĩĩ: Nkãy
ke ga waha ye nampyeŋ ta, u n
ka yahasee ye u Yesu wãtaŋ ne u
Yatɛr, ma suhu kaplãŋ nkãy ne ke
yɔ̃ wãluhu ne. -Ye naa koo pãã ke
pããsaha wo ke yale ne! 30 Ye ma
syi ye naa kai- nkãy pye, ke n naa
Yãhã Yrã yaa ye! Ye sẽ yãã, Yãhã
ke puhu mar gbãã ye na ke Yrã
wãwãã ne ye kẽ. Le Yãhã Yrã n
ye ta ye n cã, per gaa ye ga ba sya
yaha ye kuãŋ ne. 31 Ye ma syi ye
kayaaŋ le naa n yaha ye laam wo
ye! Ye ma syi ye naa laam war ye!
Ye ma syi ye naa ncafũhũ di ye! Ye
ma syi ye naa n gble ye nampyeŋ-
na ye! Ye ma syi ye naa nawee-
tyɛhɛ ye! Kai lii ma pye kapee, -ye
le yãã ye le gbe yi kãã ye telai wo!
32 -Ye naa n yɔ̃ yii na! -Ye fɛn wũn
naa n le yii ye! Ye naa n tyii ye
kapee- foho na yii kẽ ye kuãŋ ne,
mii Yãhã tyii ye kapee- foho na ke
kuãŋ ne mii, Crise gbã kãmay na.

5

-Ye naa ye troho tãhã gbaa na!

1 Tee nii Yãhã pii, ye ntãŋ n dye
ke tãy, -ye naa yãŋ Yãhã na, ye naa
ye troho tãhã. 2 Ye cã wo ntãŋ dye
u Yãhã Yĩndefua Crise tãy, u n sya
le sya, ma gbã ku wo wĩĩ na, ma
nii diŋ Yãhã ye, diŋ gii syi ke dugu
yɔ̃, ma maha n tãy ke ye. -Ye naa
n yãŋ woo na ye troho wãtãhã ne,
ye ta ye ntãŋ n naa n dye yii tãy u
Crise wãŋ syi dyaŋ.

3 Ye bya ma Yãhã wãm; loo nde
na, ye ma syi pe n tyatyãhã wĩĩ laa
yãã pãã ye wĩĩ na ye, tesẽ pe yee
ye laam wee gbɛgbɛ ye; ye ma syi
pe n yee ye yĩnde yi n too nawee-
wãn na ye. 4 Ye ma syi ye naa
tyatyãhã kaplãŋ pãã, kaplãmpee-
ne, tesẽ kaplãŋ nkãy ne yĩŋ wee
ke na ye. Ye tyii koo ngĩĩ na,
miiklaha- wũhũ kẽ. -Ye naa syaha
koo wãã Yãhã kẽ ke kayũhũ nkãy
wĩĩ na, ke n pye ye kẽ. 5 -Tee le cã
ye yee, nawee wii u tyatyãhã pye,
wii ne u laam wee gbɛgbɛ ye, wii
ne u koho waha tɛr wale kuɛ ye,
u wale ga nii mpar wãŋ dyaŋ u n
tẽŋ, poosyifa mii saa yãã dye Yãhã
yai klo wo ye, koo fla nge na, Yesu
u ma yĩŋ.

6 Ye ma syi waa n ye wlaŋ
kaplãŋ nkãy ne, yĩŋ wee ke na ye:
Koo syi kẽ, Yãhã laam n war mpãy
ne, pe n sye pe sẽ n luhu ke ye ye,
ke n pe pẽn. 7 Ye ma syi ye nii
poosyifa wãŋ syi, laa gɛ ne ye. Ye
ma n naa wlãhã pe ne kai wo ye!

8 Faale na, ye naa ye troho tãhã
wam wo. Yagaa, tee seefar le
Yĩŋfua ne, ye nii cããfa. Loo nde
na, ye yai ye naa ye troho tãhã
cããfa dyaŋ. 9 Ye sẽ yãã, cããfa
poo me pe ma laanyɔ̃m ne, pe n
sroŋ, pe cĩĩnde pãã. 10 Lii le n tãy
Yĩŋfua ye, -ye waha yii na, ye le
war. 11 Mpãy pe pe kai- pye wam
wo, yĩŋ wee ke na ye; ye ma n naa
wlãhã pe ne ke pyesaha wo ye, ye
ke gbe yi gɛ gbe naa n yi gbaa na,
nawee- yĩnde na. 12 Kai- nkãy pe
wũhũ n pye, ke wãpãã gɛ maha
fyar yigi. 13 Loo syi kai nde pyefua
ma -sẽ le sya ma yee kapee ne, ma
le gbe yi gbaa na nawee- yĩnde na,
14 u ga klaha nii cãã- nawee. Loo
ne, le ma le yrũhũ ma yee:

«Mboo wii raa sã wãy, yir!
Yir kãã mpãy wo pe ma nakur
Yãhã ye,
u Crise n cãã- le ma laam wo.»

15 -Ye yii yigi ye troho wãtãhã
ne! -Ye naa ye troho tãhã mii
mpãy dyaŋ pe yĩntaha too, ye ma

syi ye nii mii mpãy dyaŋ, pe sẽ
laa cã ye. 16 Ya'a yãã, ye ga waha
laa pye, le Yãhã tẽn n waha ka
yahasee ye, ye ma n tyii le n kuã
tɛr ye na ye; ye sẽ yãã, yagaa yai
pee tɛr. 17 Loo ne, ye ma syi ye nii
mii mpãy dyaŋ, pe sẽ laa cã ye;
Yĩŋfua tuu n traha ye naa lii pye,
-ye yii waha, ye le war, ye naa le
pye!
18 Ye ma syi ye sẽm wɔ naa n tɛr
ye, mii loo sẽ ne ye, ye ga plaŋ naa
n pye. Ye tyii Yãhã Yrã Fãnga koo
n ye laam byɛ yĩĩ tãŋ. 19 -Ye naa
fãnga le yii laam wo Yãhã wãsey
yay ne, ma suhu Yesu kãndeyãrfa
yay ne, tesẽ yay taa ne tii Yãhã te
le ye laam wo. -Ye naa koo yay
ngĩĩ le, ye naa Yĩŋfua sey ye laam
fãnga byɛ ne. 20 -Ye naa syaha
wãã wo Tuhufua Yãhã kẽ yalebyɛ
kai- byɛ wĩĩ na, wo Yĩŋfua Yesu
Crise myaha na.

Naa tesẽ u cɔɔ ne

21 Yesu tuu ma ye Yĩŋfua, loo
nde wĩĩ na -ye naa n luhu yii ye!
22 Ca, -ye naa n luhu ye pa ye, mii
ye n luhu Yĩŋfua ye mii. 23 Ye
sẽ yãã, puai woo kẽ, u ma u cɔɔ
yĩŋ na, mii u Yãhã Yĩndefua Crise
dyaŋ tuu ma pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ yĩŋ na mii. Poo ma mii
u kadye dyaŋ, woo -sẽ ma pe
Syayahafua. 24 Ca yai pe naa n
luhu koo syi pe pa ye kãnkai- byɛ
wo, mii Yesu kãndeyãrfa wãŋ syi
dyaŋ pe n luhu u Crise ye mii.
25 Naam, ye tyii ye ca ntãŋ n dye
ye tãy, mii u Crise wãŋ syi dyaŋ,
u kãndeyãrfa yawãhãfa ntãŋ dye
u tãy u n sya gbã ku pe wĩĩ na.
26 U loo pye ma yee, pe waha nii
Yãhã wãm pe kuãŋ ne. Pe kapee-
byɛ yee laha kãã pe yĩŋ na. U koo
ngĩĩ pye wãtããyi kãmay na loho
wo tesẽ le Yãhã kapãn ne. 27 Ye
sẽ yãã, u ba yee, woo ga pe Yesu
kãndeyãrfa kur byɛ yawãhãfa ta
pe n nii cãã- nawee-, pe naa nayõr
yãã, pe pyer n nii gbɛgbɛ, teepee
laa ma n pye pe na ye, kapee
wãpye wĩĩ laa ma n pye pe na ye,
pe n sroŋ pe nii Yãhã laam wãm.
28 Loo ne, naam yai pe tyii pe ca
ntãŋ n dye pe tãy, mii pe ya koho
kadye ntãŋ pe dye pe tãy mii syi
dyaŋ. Wii cɔɔ ntãŋ ma dye u tãy,
u ya koho ntãŋ kẽ pe dye u tãy.
29 Ye cã, woofua wee wii u ya koho
kadye wĩĩ fũhũ u ye ye; nawee
nawee woo, u u ya kadye digi gɛ
yi, ma maha ke gbihi n yigi, mii u
Crise dyaŋ tuu u kãndeyãrfa gbihi
n yigi mii. 30 Wii mpãy too -sẽ
ma u kãndeyãrfa, wo ma u kadye
teebɛhɛ byɛ, loo ne, u n wo gbihi
yigi. 31 Le ma le yrũhũ gɛ yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo, ma yee:
«Koo syi kẽ, naa kicar koho ma ba
dye,
u n cɔɔ sya,
u ga u ya yɛ̃ yi kãã u seefa tãy,
u ke wãã le u cɔɔ wãŋ ne
pe n nii nawee nen dyaŋ.»
32 Kapãn nde ndege, waa saha le
yĩntaha cã tãŋ ye. Naa ya wĩĩ sẽ
ne u cɔɔ ne ye. U Crise wĩĩ bya ne
u kãndeyãrfa ne. 33 Ye wĩĩ bya ma
koo syi: Naa yai u tyii u cɔɔ ntãŋ
naa n dye u tãy, mii u koho ntãŋ
dye u ya tãy mii; tesẽ cɔɔ yai u naa
nagboho ta u puai na.

6

Kicar tesẽ seefa ne

1 Kicar, ye yai ye naa n luhu ye
seefa ye, mii Yĩŋfua u le kɛ mii,
loo le sroŋ. 2 Yãhã kãnde na katan
laa ma, le n yee: «Naa nagboho
ta ma tuhufua na, ma nahafua
ne!» Yãhã kãnde kataŋ byɛ wo loo
katan ya ne, Yãhã le pãã ma yɛ̃ tɛr
kayĩĩ laa ne ma le pãã taha le na:
3 «Naa nagboho ta ma tuhufua na,
ma nahafua ne!
Loo na, ma laam ga yĩn,
ma ga maha ma- driyɛ̃ wo,
ma cã ba ma nandee gbã ku.»
4 Yii mpãy tee ma tuhufa, ye ma
syi ye naa ye pii yɛ̃ yigi ye! -Ye

pe gbihi yigi, ye Yesu pyer ter gbe,
-tee naa pe yar kai- ne.

Tẽntẽ- pe yĩŋfa ne

5 Tẽntẽ-, -ye naa n luhu ye yĩŋfa
ye kãntraha nge na! -Ye naa n fya
pe na! -Ye naa nagboho ta pe na!
-Ye naa n laha pe ye! -Ye naa n
luhu ye yĩŋfa ye koo syi, mii ye
n luhu u Yãhã Yĩndefua Crise gɛ
ye mii. 6 Ye ma syi ye yee, ye ga
naa ye troho tãhã ye tẽn wo koo
syi pe yĩnde ya na, ye wĩĩ n tãy
pe ye ye. Pe yĩnde ma ye na woo,
pe yĩnde wee ye na woo, -ye naa
ye troho tãhã koo syi yalebyɛ! -Ye
naa ye yĩŋfa laam wũhũ pye koo
syi, laantãr ne, mii u Crise tẽntẽ-
dyaŋ pe Yãhã laam wũhũ ya pye
yalebyɛ, laantãr ne, nuhu ne. 7 -Ye
naa tẽŋ tẽ ye yĩŋfa kẽ laantãr ne;
ye ma syi ye yee ye le tẽ naweetee-
kẽ ye, ye le tẽ u Yĩŋfua woo gɛ kẽ.
8 Ye sẽ yãã, ma ma yãmpuai woo,
ma wee yãmpuai woo, taa kayĩĩ lii
pye, Yĩŋfua ga ba ma dãã loo ne.
9 Yii mpãy, tee -sẽ ma yĩŋfa, -
ye naa ye troho tãhã koo syi ye
tẽntẽ- ne yii ndoŋ; ye ma syi ye
naa napeer pye pe na ye! Ye sẽ
yãã, yii ma suhu ye tẽntẽ- ne, ye
byɛ Yĩŋfua ma yãhãyĩŋ na. Woo
ye, waa sẽ tɛr waa yaha ye. Ye ma
n faha loo na ye.

Yesu kãndeyãrfa naanmiy wãn

10 Ta kaplãŋ kuasaha wĩĩ nde:
Tee seefar le Yĩŋfua Yesu Crise ne,
-ye ye fãnga kɛ re wo, -ye ye fãnga
kɛ u fãngangbãŋ ye. 11 Yãhã
naanmiy wãn tii byɛ wãã ye kẽ, -
ye te sya ye yii paha re ne, Setane
sãndãpee yĩŋfua secir ma n waha
laa pye ye na ye! 12 Naweetee- sẽ
me pe n wãã wo ne ye. Sãndãpee
mpãy pe ma driyɛ̃ nge wãn byɛ
yĩŋ na, poo me pe n wãã wo ne.
Poo tesẽ sãndãpee mpãy ne pe
ma driyɛ̃ nge kai- byɛ yahasee ye,
tesẽ sãndãpee mpãy ne pe ma
driyɛ̃ nge wam wũhũ yĩŋ na, tesẽ
sãndãpee mpãy ne pe ma yãhãyĩŋ
na. 13 Loo ne, Yãhã ke naanmiy
wãn tii byɛ wãã ye kẽ, -ye te gbe
yigi yagaa nge gɛ na! Loo na, le
ma ba nii perpihi gaa syi dyaŋ,
pe n nii n wãã ye ne, ye ga waha
naa yii paha, pe saha nɔ ye na pe
laa pye ye na ye; tesẽ koo perpihi
wãhã ma ba tɛr wa, pe naa n wãã
ye ne kayũhũ nkãy wĩĩ na, ye ga
yãã, pe sẽ waha loo wĩĩ nen laa gɛ
tyĩn sya ye ye ye.

14 -Ye yii gbihi naa n ta yalebyɛ
te Yãhã naanmiy wãn ne ye ye: -
Ye naa cĩĩnde loo pãã, le n nii ye
ye mii sapaha dyaŋ tee pua nsĩĩ
wo. Tee sroŋ Yesu kãmay na, -
ye loo ta, le n nii ye ye mii ntẽn
nayroho dyaŋ tee le paha tã kadye
na. 15 Yãhã yrĩŋ kapãyĩĩ lii le ye
wãã le Yãhã ne, -ye naa n kɛ ye
naa loo nde pãã nawee- ye. Le
ga nii ye ye mii ntãy dyaŋ tee
le ye trɛ na. 16 Tee Yesu ta ye
Yatɛr, -ye naa loo pye laantee nen
ne kãnkai- byɛ wo. Le ga nii ye
ye, mii sãŋtoho wãŋ dyaŋ ye n
naa sãndãpee yĩŋfua Setane naa
sãŋ sẽŋ ke ne, ke ga maha ke naa
fege. 17 Tee maha cã, ye sya yaha
wa, loo nde ga nii ye ye mii ntẽn
yĩncigi dyaŋ ye yĩŋ na. -Ye Yãhã
kapãn sya yigi, ye le ta le n nii
yũntrũhũ dyaŋ, Yãhã Yrã le soho
ye koho wo. 18 -Ye naa koo ngĩĩ byɛ
pye, ye naa n pãã Yãhã ne, ye naa
ke nar ke n koho le ye ye! -Ye naa
n pãã Yãhã ne kãnkai- byɛ wo, tee
tyii Yãhã Yrã n naa ye yar le ne!
-Ye naa n gaha yaha ye loo ne! -Ye
naa Yãhã nar Yãhã nawee- byɛ kẽ!
19 -Ye naa Yãhã nar ra bya kẽ, n ma
ga le Yesu kapãyĩĩ pãã nawee- ye,
n waha le pãã naa n yigi pe ye, loo
lii waa sẽ le wĩĩ cã yãã ye. Tesẽ,
n ma n naa fya nawee waa yĩnde
na ye. 20 Tẽ sya ma nwompihi wo
yagaa, n taha le kapãyĩĩ wãpãã na.
-Ye Yãhã nar ra n waha le pãã naa
n yigi laantee nen ne. Ta tẽn ne

loo ne.

Kuasaha fla, syaha ne

21 Tesyihi wii u ma wo Yesu
kãndeyãrwaibua, ma maha ma
koholefua wo ye Yĩŋfua tẽn wo,
ma n sroŋ le wo, woo kẽ tẽ ga lɛhɛ
wãã ye ye, u n ga ra wũhũ pãã ye
ye, ye n waha cã, n ma mii yagaa.
22 N ga u lɛhɛ wãã ye ye, u n ga ye
yar wo ma mii, tuu ye laam yĩn ye
kẽ.
23 Tuhufua Yãhã tesẽ Yĩŋfua
Yesu Crise ne, n ke nar, ke yrĩŋ
wãã ye fla Yesu kãndeyãrfa byɛ
kẽ, ke ta pe ntãŋ n dye pe ya tãy,
ke ta pe n Yesu Crise ta pe Yatɛr
kãnkai- byɛ wo. 24 Wo Yĩŋfua Yesu
Crise ntãŋ dye mpãy byɛ tãy pe
kuãŋ ne, Yãhã ke ke laantãr yar
pe na.

Pɔl saba kaplãŋ Filipefa ye

Syaha fla

1 Wii mpãy too ma Yesu Crise
tẽntẽ-, ndoo Pɔl tesẽ Timuti ne,
wii me too saba nwo yrũhũ nɔ
wãã. Wo u yrũhũ nɔ wãã yii Fil-
ipefa mpãy byɛ kẽ, tee yii le soho
Yesu Crise koho wo, yii ma suhu
ye Yesu kãndeyãrfa yahaseefa ne
tesẽ pe koholefa ne ye yahaseefa
ye. 2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo
Yĩŋfua Yesu ne, ke ke kayĩĩ wãã ye
kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pɔl Yãhã nar Filipe Yesu kãndeyãrfa wĩĩ na

3 Yalebyɛ, n ma ye wĩĩ ga, n ne
syaha wãã Yãhã kẽ ye byɛ wĩĩ na.
4 Yalebyɛ, n ma nii n pãã Yãhã ne
ye wĩĩ na, le ma ne nii ra ye nuhu
wĩĩ. 5 Ye sẽ yãã, ma gbe per gii na
tee le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ sya, ma sya
ba waa nanga na, ye sẽ yi kãã le
kur ye ye; ye maha koho le ra ye le
wãpããtay wĩĩ na teebɛhɛ byɛ wo,
koo kẽ. 6 N le cã laha, Yãhã kayĩĩ
lii wãpyeŋ koho yigi ye laam wo,
ke ga le pye ga kua ye byɛ kẽ, Yesu
Crise n cã pa. 7 -Ye yãŋ, ye wĩĩ yai
le gboho ra laam wo. Ye wĩĩ -sẽ
gboho ra laam wo cĩĩnde. Ye sẽ
yãã, Yãhã ke kayĩĩ lii wãã ra kẽ, ye
bya taha le na. Ma gbe cãã gii cãã
na, tẽ le Yesu kapãyĩĩ tẽn koho yigi
ye fla na, ma sya ba waa yagaa na,
tẽ ma nwompihi wo. N sẽ naa n
sya le kapãyĩĩ wãwlãhã wĩĩ na ye,
ma naa nawee- yar, le ma cĩĩnde,
ma naa pe le le wo. 8 Yãhã gɛ cã
cĩĩnde ne tẽ n pãã ma yee, ye ntãŋ
dye gboho ra tãy. Yesu kẽ u ra ta
ke syi.

9 Tẽ Yãhã nar ye kẽ lii ne, le
nde: Kaa ke naa n taha Yãhã ntãŋ
wãdyeŋ na ye tãy, tesẽ ye maha
cĩĩnde kai- cã ye ke war naa n yɔ̃.
10 Loo ga waha ye ta, ye n wãyĩĩ cã
wãpee ne, ye naa wãyũhũ pye. U
Yãhã Yĩndefua Crise durbaper, ye
ga ba nii gbɛgbɛ, kapee laa saa pye
ye yĩŋ na ye, waa saa ba wãpee
laa yãã ye wĩĩ na ye. 11 Yesu Crise
kãmay na, kai- nkãy ke sroŋ, ye ga
naa koo pye Yãhã miingbãŋ n yi,
nawee- byɛ n naa ke gboho.

Yesu Crise woo, u ma cĩĩnde yrã

12 Wo nna, yii mpãy tee n yãr
Yesu kãnde wo, n n traha ye le
cã ye yee, lii le ra dye nde, loo gɛ
maha nii yĩŋ, nawee- busãã n le
Yesu kapãyĩĩ wĩĩ cã. 13 Ye sẽ yãã,
mpãy pe ke klo yĩŋfua kangbãŋ
sẽŋ tesẽ nawee- mpãy byɛ ne pe
ra wĩĩ luhu, pe byɛ le cã tãŋ ma
cã, n tẽn tẽ u Yãhã Yĩndefua Crise
kẽ. Pe cã u Crise tẽn wĩĩ ne tẽ ma
nwompihi wo. 14 Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe ra yãã nwompihi wo, loo
nde poo busãã ta, pe n nii kaa taha
pe koho wãtahayaha na Yĩŋfua
Yesu na, ma maha nii kaa taha
le Yesu kapãyĩĩ wãpãã na nawee-
ye, pe sẽ n fya gɛ fya ye. 15 Poo
nanem mpãy -sẽ ra laanyar yigi,
ma nii Crise wĩĩ pãã kaa ter syi,
ma nii ra yẽ yigi. Mpãy -sẽ ma, pe
Crise wĩĩ pãã laanyɔ̃m ne. 16 Ta
ntãŋ dye poo tãy, koo kẽ. Pe cã,
Yãhã ra taha le Yesu kapãyĩĩ na
ma yee, n ma n naa n sya le wĩĩ
ne ye. 17 Mpãy pe -sẽ ra laanyar
yigi, pe ma sya Crise wĩĩ pãã, pe n
kɛ pe pe ya tyĩn ra ne. Pe maha
n kɛ, pe kaa taha ra wãfãy na ke
nwompihi laam wo.

18 Nkãy poo naweepee- mii pe
n pye, le sẽ ra gbe ye. Le tãy, pe
wãpee ga ra wĩĩ na woo, pe wãyĩĩ
ga ra wĩĩ na woo, pe Yesu kapãyĩĩ
loo pãã n wa, loo nde nuhu le
ra laam wo, nanga tesẽ sukũhũ
ne. 19 Ye sẽ yãã, n cã ma yee, ye
Yãhã wãnar kãmay na tesẽ Yesu
Yrã koho wãleŋ ne ra ye, n ga ba
wloho yi koo ngĩĩ byɛ laam wo.

20 Tẽ loo cã wa, ma koho taha yaha
le na ta laam bya ne, fyar saha ra
yigi laa ne ye. Tẽ ma gɛ ma na,
laanyĩn mpãy pe ma ra laam wo,
wãkuayãã wãm sẽ me pe ne ye.
Loo na, n ma yrãŋ woo, n ku woo,
n le cã laha, nawee- ga u Crise
miingbãŋ cã ra kãmay na. 21 Ye sẽ
yãã, n ma kuee yrãŋ na, u Crise
woo u ma ra kãnkai- byɛ. N ma
ku, le ga nii ra ye kayĩĩ.
22 N ma -sẽ yai n kuee yrãŋ na,
n tẽn laa tẽ ga yaha ye u Crise
myaha na, le bya ma wãyĩĩ. Koo
katɛ- syãŋ ngĩĩ laam wo, tẽ ga lii
yãŋ gbe, n sẽ le cã ye. 23 Le ma mii,
n ma katɛ- syãŋ nsoho wo. N ma
ga waha ne yi kãã driyɛ̃ nge wo,
n ga nii Yesu tãy, loo le ne ga tãy
ra ye. 24 Lii le puar, n kuee driyɛ̃
laam wo ye wĩĩ na, loo le ma yĩŋ.
25 Loo ne tẽ ga yigi. N cã n ga kuee
yrãŋ na. N cã n ga kuee ye ne, n
naa koho le ye ye, ye n naa nuhu
yãã Yesu kur ye, ye naa kaa taha
u wãtaŋ na ye Yatɛr. 26 Loo na, n
ma maha ba dur ga ye fla na, le
ga ba nii ye ye yĩnkuãyir wĩĩ, ye
troho wãtãhã na Yesu kãnde wo.

Ye troho wãtãhã yai ke wãã le le Yesu kapãyĩĩ wũhũ ne

27 Lii le ma yĩŋ, ye tyii ye
troho wãtãhã ter n wãã le le Yesu
kapãyĩĩ wũhũ ne. Loo na, n ka
maa ye yãŋ woo, n sẽ yãã ka ye
woo, n ga cã, ye yii plãhã kuee
le Yesu kãnde wo. N ga maha cã,
ye byɛ, ye wãã le yĩmbui nen na,
ma yɛr laantee nen na mii naan
dyaŋ tee ga miy Yesu wãta Yatɛr
wĩĩ na. Le kapãyĩĩ loo le wo laam
wo. 28 Ye ma syi ye fya ye napĩĩ-
na laa gɛ ne ye. Ye ma pe yɛ̃
nder, le ga nii kayar dyaŋ, Yãhã
pe yar ma yee, pe n gaha pe ya
wĩĩ klahasaha wo, ma -sẽ yii yar
ma yee, ye n gaha ye wãsyayaha
saha wo. Yãhã wĩĩ ne loo ne. 29 Ye
sẽ yãã, Yãhã kayĩĩ wãã ye kẽ ma
ye ta, ye n Yesu ta ye Yatɛr; loo
ya sẽ ne ye, ke maha ye ta ye n
wãfãy yãã Yesu kur ye. Yãhã wĩĩ
ne loo ne. 30 Yagaa, ta tẽn laam
wo, sesrãr rii tẽ naa n srã, ye bya
dye ra kuɛ ye too sesrãr nen ya ne.
Tee naa ra yãã sesrãr rii na faale
wo, too ne. Ye maha cã ma yee,
too sesrãr ya ne tẽ n srã ma sya
ba waa yagaa na.

2

-Ye yii tege tãã ye Yesu Crise wãŋ syi dyaŋ!

1 Tee seefar le u Yãhã Yĩndefua
Crise ne, ye sẽ cã la ma yee loo
nde ye laam yĩn? Ye ntãŋ pe dye
u tãy, ye sẽ cã la ma yee loo nde
kaa taha ye fãnga na? Yãhã Yrã le
ma ye laam wo, ye sẽ cã la ma yee
ye ma yĩmbui nen na le ne? Ye sẽ
cã la ma yee ye ntãŋ dye yii tãy,
ye n nii kayũhũ pye yii kẽ? 2 Koo
kai- ngĩĩ wĩĩ na, n ga laa nar ye ye:
-Ye yĩmbuhu wãã le, ye tyii ye byɛ
ntãŋ n dye yii tãy, ye n naa n nii
laantee nen ne, ye naa katɛ nen ya
kar! -Ye naa koo ngĩĩ pye, loo na
ta laam ga yĩn. 3 Ye ma syi ye naa
yii kihi ye nampyeŋ- ne ye! Ye ma
syi ye yee yii ga laa pye ye myaha
yãã le na ye! -Ye naa yii tege tãã
ye ye nampyeŋ- yĩnde na! -Ye naa
ye nampyeŋ yãŋ mii u tɛr ye yaha!
4 Waa ma syi u naa u ya wĩĩ ya kar
ye! -Ye naa ye nampyeŋ- wãyɔ̃ wĩĩ
bya kar!
5 -Ye naa n nii yii ne Yesu Crise
laam ter ne.
6 Yesu Crise tuu sẽ bii pa wa
kãntraha na ye,
u pye Yãhã tãy,
ma pye Yãhã wãŋ syi kãnkai-
byɛ wo.
U sẽ yigi ke niisayũhũ wĩĩ na,
ma kuee yai tãŋ yãhãyĩŋ na
ye.
7 U koo niisayũhũ nge gɛ yãã,
ma ke ta yaha,
ma ba nii tẽntẽle syi ya draha
wo.
U ba nii nawee wãŋ syi dyaŋ,

ma nii nawee- byɛ ne wãcɛŋ.
8 U le sya ma u ya tege tãã ye,
ma nii n luhu Yãhã ye
ma sya ga gbã yãã le na, fyar gbã trã na.
9 Loo ne, Yãhã n u kuã yir ga ta ncaha ye,
kai- byɛ yĩŋ na, ma miingbãŋ wãã u kẽ,
miingbãŋ gii ke tɛr myar byɛ yaha.
10 Loo na, yãhãyĩŋfa, kãntrahafa ne,
tesẽ kãntraha tããfa ne,
pe byɛ yai pe naa kãnklũy gbãã Yesu yaha ye.
11 Pe byɛ ga le cã, pe sya le pãã yi pe yee,
a Yesu Crise woo u ma Yĩŋfua.
Loo na, Yãhã miingbãŋ ga yi.

Ye yai ye nii naalɔr wãŋ syi dyaŋ wam wo!

12 Ta naambiyãm, cãã gii cãã na tẽ pye ye tãy, ye naa n luhu ra ye yalebyɛ. Yagaa tẽ wee ye tãy ye, ye yai ye gbihi naa n luhu ra ye! Ye yai ye fya yigi Yãhã na, ye naa n luhu ke ye! -Ye yii waha ye naa ye wãsyayaha wĩĩ yar gbaa na! 13 Ye sẽ yãã, Yãhã ma ke tẽn tẽ ye nsoho wo yalebya, ma ga ye ta, ke laam wĩĩ n tãy ye ye tesẽ ye n naa loo pye.

14 -Ye naa koo kai- ngĩĩ byɛ pye ye kãnkai- byɛ wo! Ye ma syi ye naa n sẽ laa wo ye! Ye ma syi ye naa kaplãŋ tyĩn laa wo ye! 15 Loo na, kapee laa saa pye ye yĩŋ na ye, ye laam ga nii gbɛgbɛ, ye ga nii naweeyɔ̃m. Ye ga nii Yãhã pii driyɛ̃fa laam wo, driyɛ̃fa mpãy pe sẽ n sroŋ ye, ma maha pee. Ye yai ye naa n yɛhɛ palpal pe laam wo, mii yrompii dyaŋ yãhãyĩŋ na. 16 -Ye naa n nii pe laam wo koo syi, ye naa le kapãn yar pe na, kapãn lii le cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ. Ye ma nii n pye koo syi, ye wĩĩ ga ba ra yĩŋ kuã yir u Yãhã Yĩndefua Crise durbaper. Loo nde ga ba le yar ta tẽn sẽ yi tẽwai ye, n sẽ fɛn ka naa n sya ye.

17 Tee Yesu ta ye Yatɛr, le ma mii diŋ dyaŋ tẽ yi Yãhã kẽ. Laa na, ta ntãŋ bya ga ba woo, ta n ku dye taha koo diŋ nge na. Le ma pye ke dyaŋ, n ga nuhu di le na, n maha nuhu di ye wĩĩ na. 18 Ye bya, -ye naa nuhu di ra wãŋ syi dyaŋ, tee maha naa nuhu di ra wĩĩ na!

Timuti ye wĩĩ, Yepaflohodi ne

19 N koho taha yaha Yĩŋfua Yesu na, u ta ta n Timuti lɛhɛ wãã ye fla na plii nde na, u n dur ba ye wĩĩ pãã ra ye, ta laam n yĩn. 20 Woo ya kẽ u laam ga ra ne wãcɛŋ, ma maha ye wĩĩ le yaha u laam wo. 21 U nampyeŋ- byɛ pe ya wĩĩ ya kar, pe sẽ Yesu Crise wĩĩ ga ye. 22 Timuti tuu tẽn lii tẽ ra ne mii dya dyaŋ u tuhufua ne le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ na, tesẽ wãfãy gii byɛ ke u dye, ye koo ngĩĩ byɛ yãã yĩnde ne, ma cã u sroŋ. 23 N ma ba laa cã wa ra wĩĩ na, n n yãŋ n u nɔ wãã ye fla na. 24 N koho taha yaha Yĩŋfua na, u ta ndoo gɛ n ka n ga ye yãŋ plii nde na.

25 Ma yee wo Yesu kãndeyãrwɛ Yepaflohodi wĩĩ na, u koho le ra ye Yãhã tẽn laam wo, ma suhu ra sesrãr ne le tẽn wĩĩ na. Ye cã, woo kẽ tee lɛhɛ wãã ra ye, u n ba ye diŋ nge wãã ra kẽ, ma yee ye yii wãã ma koho le ra ye ta fɛn wo. Yagaa le yai, n u dur wãã ye kẽ. 26 U n traha u ye byɛ yãã. Tee le luhu ma yee, u sẽ pye wãwee ye, loo nde u fãy gboho. 27 U ba yaa cĩĩnde, ma sya ba kuee wale nen. Yãhã n -sẽ u fɛn di, woo ma suhu ra bya ne. Ye sẽ yãã, ta laam ba wlãhã. Yãhã ma ne yee ke sẽ wo fɛn di ye, n ga ne ku fɛn ne. 28 Ndoo gɛ n kɛ n u nɔ wãã ye kẽ farfar, ye laam n dur nii nuhu ne. U ma ga yi ye na, le ga nuhu yigi ye kẽ, ra byɛ ne. 29 Loo na, -ye u wãã ye sya cĩĩnde nuhu di u wãdur wĩĩ na ye ye. Ye sẽ yãã, Yĩŋfua kãmay na, u ma ye

ne mii tuhufua nen pii dyaŋ. Ye
yai ye naa nagboho taha poosyifa
na. 30 Ye sẽ yãã, u ba yɛr gbã wãku
na u Yãhã Yĩndefua Crise tẽn kur
ye: Diŋ gii tee yi ma yee, yaa koho
le ra ye, ye saa ne waha pa ra kẽ
ke ne ye; woo le sya, ma pa ke ne
ra kẽ, ma sya ne ga ba gbã yãã le
na.

3

Wo ga waha sroŋ Yesu woo kãmay na

1 Wo nna, yagaa tee ye laam wãã
le Yĩŋfua ne, -ye naa nuhu di loo
nde wĩĩ na! Tẽ lii yrũhũ yar wa
ye na, n ga maha waha loo wĩĩ
nen ya yrũhũ yar ye na; loo nde sẽ
wãfãy kua ra ye ye, le ga maha laa
yɔ̃ ye kẽ. 2 Napee- mpãy ma pãm
wãŋ syi dyaŋ, ma pe ya ta Yesu
Crise tẽntẽ-. Poo wãkũũ wĩĩ loo
ya ta yĩŋ Yãhã kãnde wo. 3 Koho
gii ke nawee kũũ, ke saha nawee
sya yaha ye. Yãhã Yrã Fãnga ke
-sẽ tẽn lii tẽ nawee laam wo, loo
ne le ga waha u sya yaha. Ye sẽ
yãã, wo Yãhã sey Yãhã Yrã Fãnga
kãmay na. Yesu Crise woo, u ma
wo ye, wo yĩnkuãyir wĩĩ. Wo sẽ
koho taha yaha nawee- koho kai-
ngĩĩ na ma yee, koo ga waha wo
ta, wo n sroŋ Yãhã yĩnde na ye.

4 Wii ma yee, nawee koho kai
ga waha nawee sya yaha, u cã,
ndoo wlaha koo kai- ngĩĩ wo, ma
sya ta tɛr. Nwa ta ndoo sẽ -sẽ ra
koho taha yaha koo kai- ngĩĩ na
ye? 5 -Ye yãŋ, tẽ see ra plii kuatãã
wuhu, pe n ta kũũ. Yiisrɛfa naa
maha kẽ ra ne, Bɛ̃syamɛ terfua kẽ
ra ne. Yebɛrɛfa naa kadye kẽ ra
ne, too yor ne tẽ n pãã. Yiifee-
kãnde na, ye cã Farisyɛ̃ poo kẽ pe
cã loo kãnde yigi kluɛ sĩĩ; n -sẽ pye
poo ne. 6 N ba Yiifee- kãnde nde
yigi tɛr kluɛ sĩĩ, ma sya naa Yesu
kãndeyãrfa kɛ yĩntayãhã ne, ma
naa pe boo. Kãnde lii le ta, wii ma
yee le wãyãr ga waha nawee ta u
n sroŋ Yãhã yĩnde na, le wãyãr fuɛ
sẽ pye ra na ye.

7 Faale na, n ba naa koo kai- ngĩĩ
byɛ yãŋ mii kayĩĩ laa dyaŋ ra ye.
Yagaa, u Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ
ta, n le cã laha ma cã, yĩŋ wee ke
na ye. 8 Koo kai- ngĩĩ, ma suhu
kai- nkãy ne nawee- n pye ma yee,
Yãhã ga kayĩĩ wãã pe kẽ, yĩŋ wee
koo ngĩĩ byɛ na ra ye ye. Tẽ cã
Yesu Crise woo kẽ ta Yĩŋfua, loo le
ma yĩŋ, ma tɛr koo ngĩĩ byɛ yaha.
U wĩĩ na, n sẽ n traha n naa koo
kai- ngĩĩ luhu ye. N ke yãŋ mii
kãntraha kafar rii syi dyaŋ pe pɛ
n kãã. N n kɛ n u Crise yãã, 9 n nii
loho ma n waha yi wo nsoho wo u
ne ye. N Yesu Crise ta ra Yatɛr; loo
ne, le ra ta ra n sroŋ Yãhã yĩnde
na. Yãhã koo kẽ, ke ga waha ta
nawee wii u Yesu Crise ta u Yatɛr,
u sroŋ ke yĩnde na. 10 Lii ya tẽ n
kɛ, n u Crise cã, n maha u fãnga
cã, fãnga gii ke u ta u n yir gbã wo,
ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. N
maha n kɛ, n naa wãfãy yãã u ne,
n nii nakugu wãŋ syi dyaŋ kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye, mii tuu ku mii syi
dyaŋ trã na. 11 N koo ngĩĩ kɛ ma
yee, ta bya n ba yir gbã wo, n dur
nii yrãŋ na.

-Too naa le wãyĩĩ fla ya kar!

12 N sẽ yee n nɔ wa le wãyĩĩ fla
na ye. Koo yĩntaha kẽ, n sẽ yee n
nii wa nawee wii syi Yãhã ke n kɛ
ye. N -sẽ nii plãhã, ma fã n gaha le
wãyĩĩ yããsaha wo; ye sẽ yãã, Yesu
Crise ra yãã wa. 13 Wo nna, n sẽ
yee n le wãyĩĩ yãã wa ye, aye! Lii
tẽ -sẽ n pye, loo ne nde: Ta kalaa
wee ta faale kai- na ye; lii le ma ra
yahasee ye, loo ne tẽ n kar. 14 N fã
n gaha koo syi le wãyĩĩ yããsaha
wo, wãyĩĩ lii Yãhã yee too fã ga le
yãã yãhãyĩŋ na, Yesu Crise kãmay
na.

15 -Too laantee nen nde yãã, wii
mpãy, wo yĩntar too Yesu Crise wĩĩ
na. Ye laam wo, mpãy ma -sẽ pye,
pe laam wĩĩ ma le ya ya, Yãhã ga

ba le cĩĩnde fla yar pe na gbaa
na. 16 Kãnde lii ya wo byɛ le sya
laantee nen ne ma n gaha, ma sya
ba waa yagaa na, -too naa n gaha
loo ne! 17 Wo nna, -ye naa n yãŋ ta
na! Nawee yai u naa u troho tãhã
mii le Yesu kãnde wo, wii loo pye
ma yee, nawee- byɛ n yãŋ gbe wo
na. Mpãy pe pe troho tãhã koo syi,
-ye naa poo yãŋ!
18 Laa ma tẽ n pãã ye ye yalebyɛ.
N nwo, tẽ maha le pãã ye ye ya-
gaa yĩntãm gɛ ne: Nawee- busãã
mpãy ma, u Yãhã Yĩndefua Crise
tuu ku trã na lii na, pe loo sye,
ma sya pe ya ta loo nde napĩĩ-.
19 Pe n gaha pe ya wĩĩ klahasaha
wo. Ye sẽ yãã, pe sẽ laa gɛ wũũ
Yãhã kuɛ ye mii pe laha wĩĩ sẽ
ne ye. Lii le yai le nii pe ye fyar
wĩĩ, loo le ma pe ye yĩnkuãyir
wĩĩ. Tesẽ driyɛ̃ wãn ya ne, poo
pe n kar. 20 Ma sẽ yee, wii poo
na, wo niisaha ma Yãhã tãy! Wo
Syayahafua wii u ma wo Yĩŋfua
Yesu Crise, wo u wãdur sẽŋ, u dur
ba farfar. 21 Fãnga gii ke ma u ye,
u n ga waha nii wãn byɛ yĩŋ na,
u ga ba koo fãnga ta, u wo driyɛ̃
kadye napõrge nge wã klaha ta,
ke n nii woo kadyeyũhũ wãŋ syi
dyaŋ, woo kadye gii wãklahayãã
wee ke na ye.

4

Kayar fla

1 Wo nna, loo ne, ye yai ye yii
plãhã ye troho wãtãhã ne. Ye sẽ
yãã, ye ntãŋ dye ra tãy. Ye wãyãã
wĩĩ gboho ra laam wo. Ye ra laam
yĩn. Ye wĩĩ ma kayĩĩ lii tẽ yãã ta
tẽn kur ye. Ye wĩĩ ma yĩnkuãyir
wĩĩ ra ye. Tee yai ye yii plãhã ye
troho wãtãhã ne Yesu wĩĩ ne mii,
n ga loo nde yar ye na.
2 Yewudihi ma suhu Sentihi ne,
yii ca syãm mii, n ga ye nar waha
nde ne: Ye yai ye yĩmbuhu wãã
le, ye nii yĩmbui nen na. Ye wee
la mii cĩĩfua dyaŋ lɛfua ne Yĩŋfua
kãmay na? 3 Mboo wii taa -sẽ
ma ra tẽntẽwaibua, n ma nar ma
koho le pe ye. Ma sẽ yãã, pe pye
ra ne te sesrãr na le Yesu kapãyĩĩ
wãpãã wĩĩ na nawee- ye, poo ma
suhu Klemaa ne tesẽ mpãy byɛ ne
pe pye ra ne le tẽn laam wo. Pe
myar yrũhũ wa u cĩĩnde yrã yããfa
saba laam wo.
4 Tee ye laam wãã le Yĩŋfua ne,
-ye naa nuhu di loo nde wĩĩ na!
Ye sẽ luhu la? -Ye naa nuhu di
loo nde wĩĩ na! 5 -Ye naa n tãy
nawee- byɛ ne! Yĩŋfua ga dur ba
yagaa. 6 Ye ma syi ye naa ntãŋ
cɛr laa ne ye! Le ma nii laa dyaŋ,
ngii wĩĩ ma pye ye na, -ye le pãã
Yãhã ye, ye ke nar le ne! Ya'a lii
nar Yãhã ye, -ye ke syaha taha le
na! 7 Ye ma nii n pye ke syi, yrĩŋ
mpãy Yãhã ga wãã ye kẽ, pe ga
Yesu Crise wĩĩ ta le n nii gbãã ye
laam wo, ye n nii ye saa naa laam
yigi laa gɛ ne ye. 8 Wo nna, lii
le kuee, ta n ye yar le ne: Kai-
nkãy ke yõ, ma maha yai pe naa
ke sey, -ye ye laam byɛ yaha koo
na; koo kẽ, cĩĩnde wũhũ ne, tesẽ
kai- nkãy ne nawee- nagboho ta ke
na, tesẽ kai- nkãy ne ke sroŋ, ma
maha laha, ma yõ nawee- ye, ma
ma yĩnkuãyir wũhũ. 9 Tẽ ye klaha
ma ye yar kai- nkãy ne, -ye naa n
pye koo syi! Tee kai- nkãy luhu ra
yɛ̃ na, ma suhu kai- nkãy ne tee ra
yãã pyesaha wo, -ye naa n pye koo
syi! Loo na, Yãhã -sẽ ga pye ye ne,
Yãhã gii ke yrĩŋ wãã nawee- kẽ.

Pɔl syaha wãã Filipefa kẽ pe diŋ wĩĩ na u kẽ

10 N nuhu busãã yãã Yĩŋfua
kãmay na, tee waha le yar ra na
yagaa ma yee, ta wĩĩ gboho ye
laam wo. N ba cã ye sẽ ba ra wĩĩ
faha ye, pyesaha koo ke sẽ ba yãã
ye na ye. 11 Le sẽ nii mii fɛn ma ra
na, koo ra n pãã ke syi ye. -Ye yãŋ,
tẽ ma fɛn tii syi wo yagaa, n te yɛ̃
nder wa, laa gɛ saha sye ra ye ye.
12 N ga waha nii yigi fɛn laam wo,
n ga maha waha nii yigi nangbãn

laam wo. Teebɛhɛ byɛ wo, n nii
wãyigi cã, fãã wo tesẽ wãdiyai ne.
Kla ma ra ye busãã woo, kla ma ra
ye car ya woo, n kacãn yãã ma nii
wãyigi cã. 13 N ga waha yia koo
ngĩĩ byɛ na Yesu Crise kãmay na,
woo wii u kaa taha ra fãnga na.
14 Tee -sẽ ra fɛn di, ye le pye yɔ̃.
15 Cãã gii cãã na pe ba fe yir
le Yesu kapãyĩĩ wãpãã ne nawee-
ye, ta n yir Maseduan kãntraha
na, ma n tay kui wo, yii gɛ le cã
laha ma yee, ye Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa ya me pe koho le ra
ye. Tẽ naa le kapãyĩĩ pãã nawee-
ye, yii ya me tee le wãyĩĩ dur ra
kẽ, ma koho le ra ye. 16 Tẽ pye
Tesaloni wo, ngii wĩĩ ke pye ra na,
ye koho le ra ye, ma ke kla nɔ wãã
ra kẽ. Ye loo pye ke tɛr tɛhɛ nen
yaha. 17 Le sẽ nii mii n n kɛ ye
naa koho le ndoo ya ye wãleŋ ya
ye. Lii loo tẽ n kɛ, ye Yesu wãta
ye Yatɛr wĩĩ n waha ye ta, ye n
naa kayĩĩ pye. Loo na, ye n waha
kayĩĩ yãã Yãhã ye busãã. 18 Ãwã,
tee ngii nɔ wãã ra kẽ, n ke byɛ
yãã. Ke yai ra ye ma sya ta tɛr.
Yagaa, Yepaflohodi tuu pa wa ye
kohole kla ne ra kẽ, ngaa wĩĩ sẽ
maha wee ra na ye. Ye kohole kla
wĩĩ n tãy Yãhã ye, ke ma mii diŋ
kla gii syi dyaŋ ke dugu n tãy Yãhã
ye, ke n ke sya. 19 Wãn tii wĩĩ te
ma ye na, wangbãy le ma Yãhã ye
mii syi dyaŋ, ke ga ba te byɛ wãã
ye kẽ koo syi, Yesu Crise kãmay
na mii ke le pye ra kẽ mii syi
dyaŋ. Loo wangbãy nde, kacãn
wee le nayɔ̃r na ye. 20 Wo Tuhufua
Yãhã miingbãŋ yai ke naa n gboho
yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na
ye. Amɛn, le nii ke syi.

Kuasaha fla, syaha ne

21 Nawee- mpãy pe ma Yãhã
wãm, -ye pe byɛ syar Yesu Crise
myaha na! Yesu kãndeyãrfa
mpãy pe ma wo ne nwo, pe ye
syar. 22 Nawee- mpãy byɛ pe
ma Yãhã wãm, ma ma nwo, tesẽ
mpãy gɛ ne pe ma u fãngafa
byɛ yĩŋfua kangbãŋ wo, pe byɛ
ye syar. 23 Yãhã, ke Yesu Crise
laantãr wĩĩ pye ye byɛ kẽ!

Pɔl saba kaplãŋ Kolosyifa ye

Syaha fla nge

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii Yãhã
ra yãŋ yi, ma ra ta Yesu Crise
tẽnlɛhɛ. Ndoo, ma suhu wo Yesu
kãndeyãrwɛ Timuti ne, wii me too
saba nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, 2 yii
mpãy tee yii le soho Yesu koho
wo Kolosyi wo. Ye ma wo Yesu
kãndeyãrwai, ma maha n sroŋ le
kãnde wo. Wo Tuhufua Yãhã, ke
ke laantãr yar ye na tesẽ ke yrĩŋ
ne.

Syaha tesẽ wãnar ne Kolosyifa wĩĩ na

3-4 Ye sẽ yãã, tee wo Yĩŋfua Yesu
ta ye Yatɛr mii, tesẽ mpãy byɛ pe
nii Yãhã nawee-, pe ntãŋ pe dye
ye tãy mii, wo koo byɛ luhu. Koo
kẽ, yalebyɛ wo ma nii ye wĩĩ pãã
Yesu Crise Tuhufua Yãhã ye, wo
ne syaha wãã ke kẽ ye wĩĩ na.
5 Pe le Yesu cĩĩnde kapãyĩĩ yar ye
na, kayũhũ nkãy tee ga waha yãã
Yãhã tãy, pe koo byɛ yar ye na ma
yee, ye ga waha koho taha yaha
ke na. Loo ne, ye n Yesu Crise
ta ye Yatɛr, tesẽ Yãhã nawee- ntãŋ
n dye ye tãy. 6 Le Yesu kapãyĩĩ
n cããŋ driyɛ̃ kur byɛ wo, nawee-
busãã n nii Yesu ta pe Yatɛr. Tee
ba le kapãyĩĩ fe luhu ye fla na, le
sẽ ba pye la koo syi dyaŋ? Loo
na, ye ba Yãhã laantãr wĩĩ war
cĩĩnde. 7 Wo tẽntẽwɛ Yepafarsyi
wii u ntãŋ dye wo tãy, woo kẽ tuu
ye klaha le kapãyĩĩ wĩĩ ne. U loo
pye wo draha wo, u ma Yesu Crise
tẽnlɛhɛ, u sroŋ. 8 U wo yar ma
yee, Yãhã Yrã Fãnga kãmay na,
Yesu kãndeyãrfa ntãŋ dye ye tãy.
9 Ma gbe per gii na too ye wĩĩ
luhu, yalebyɛ wo n pãã Yãhã ne ye
wĩĩ na. Wo ke nar, ye yai ye naa
ke laam wũhũ nkãy pye, ke koo
yar ye na. Loo na, ye ga laantor
yãã, Yãhã Yrã Fãnga kãmay na,
tee maha ke kai- cã. 10 Wo Yãhã
nar ke ye ta, ye n waha naa ye
troho tãhã Yĩŋfua Yesu yor wo,
tesẽ kai- nkãy ke n tãy u ye, ye
n waha naa koo pye. Loo na, ye
ga naa kayũhũ ter byɛ pye; kaa
ga maha naa n taha ye kacãn na,
Yãhã kuɛ ye. 11 Wo Yãhã nar ke
ye ta ye n waha naa yii plãhã ke
fãngayũhũ kãmay na. Loo na, ye
ga waha naa wãfãy ter byɛ sya
laanyĩn ne, tesẽ nuhu ne. 12 Ye
ga waha syaha wãã wo Tuhufua
Yãhã kẽ nuhu ne. Ye sẽ yãã, ke ye
ta ye ga waha kayũhũ yãã ke cãã-
fla wo, kayũhũ nkãy ke ta yaha
mpãy kẽ pe ma ke wãm.
13 Wo Tuhufua Yãhã kẽ ke wo
tyĩn sya wam fãnga koho wo, ma
wo le ke Dyabua Yesu yĩnfar yai
wo. 14 Woo kẽ u wo sya yaha, ma
wo kapee- laha kãã wo yĩŋ na.

Yoo kẽ Yesu Crise ne?

15 Yesu Crise ma Yãhã yirfua, wo
woo yãã.
Yãhã koo na, waa saha ke yãã ye.
Kai- nkãy byɛ Yãhã ke tãhã,
Yesu Crise woo u ma ke byɛ
yaha ye.
16 Woo kãmay na kai- byɛ tãhã,
yãhãyĩŋ na tesẽ kãntraha ne,
kai- nkãy nawee ga waha ke
yãã yĩnde ne,
tesẽ nkãy ne nawee saha ke
yãã yĩnde ne ye.
U fãnga ter byɛ tãhã, yĩnfar ter
byɛ ne,
sãndãã ter byɛ ne pe fãnga
ne.
Kai- byɛ tãhã woo kãmay na,
ke maha tãhã woo kẽ.
17 Kai laa sẽ bii tãhã wa ye, woo
pye.
Woo kãmay na, kai- byɛ ma ke
wãnii na.
18 Ye cã, yĩŋ koo kẽ
ke ma kadye teebɛhɛ byɛ yaha
ye.
Koo syi dyaŋ Yesu Crise ma

u kãndeyãrfa yawãr byɛ yĩŋ
na.
Woo kẽ u ke kai- byɛ fegbesaha ta,
woo kẽ tuu cãã yir gbã wo,
ma dur ba yrãŋ na.
Loo ne, u ma yaha ye kai- byɛ wo.
19 Le tãy Yãhã ye,
ke n nii ke ya yar woo ya na,
u n nii Yãhã yirfua.
20 Wãn tii byɛ te ma kãntraha na,
yãhãyĩŋ ne, tesẽ nawee- ter
byɛ ne,
Yãhã yee koo ga te wãã le
ke ya ne ke Dya kãmay na.
Loo ne, Yãhã n pa yrĩŋ ne,
ke Dya ntãŋ kãmay na,
ntãŋ mpãy pe woo yaliile wo
pe ba u kuey mar boo trã na.
Yagaa, nawee- ga waha wãã le
Yãhã ne.
21 Faale wo, ye bya ba dey Yãhã
ne, ye sẽ ba ke cã ye. Ye pye
gɛ pye ke napĩĩ-, ma naa kapee-
ga ye laam wo, ma naa ke pye.
22 Yagaa, Yãhã ye ta ye n wãã le ke
ne ke Dya gbã kãmay na, yaliile
wo u pye kãntraha na, pe n ba
u boo. Loo na, Yãhã ta ye ga
waha crã ke na, ye laam ne pe
laha, tee maha sroŋ, kapee laa saa
maha pye ye yĩŋ na ye. 23 Koo
ngĩĩ byɛ ga waha pye, ye ma nii
le Yesu kapãyĩĩ wũhũ sya cĩĩnde,
ye ma waha yii na, ma kuee le
Yesu kãnde wo, ye ma nii koho
taha n yaha le kapãyĩĩ kayũhũ na.
Loo kapãyĩĩ nde pãã ye ye, tesẽ
kãntrahafa byɛ ne, ndoo Pɔl ma
le tẽnlɛhɛ.

Pɔl ma Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa tẽnlɛhɛ

24 Yagaa, kadye wãfãy gii tẽ n
sya ye wĩĩ na, n ke sya nuhu ne.
N cã le ga ba laa yɔ̃ ye kẽ. Koo
wãfãy nge, u Yãhã Yĩndefua Crise
ke cãã yar yaha wa, n ga koo
wãfãy nge byɛ sya tãŋ, le n laa
yɔ̃ Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa kẽ,
poo mpãy pe ma mii Yesu kadye
dyaŋ. 25 N nii Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa tẽnlɛhɛ, Yãhã ra taha
loo na, ma yee n ke Yãhã kaplãŋ
byɛ pãã tãŋ nawee- ye.
26 Koo kaplãŋ ngĩĩ, Yãhã sẽ le
yar yãã faalefa na ye, ke le yar
yagaafa mpãy na pe ma ke koho
wo. 27 Koo kai- ngĩĩ, waa sẽ ke
war yãã faale wo ye, ke sroŋ yɔ̃.
Ye sẽ yãã, le tãy Yãhã ye, ke n yee
koo ga ke yar nawee- ter byɛ na.
Koo kẽ ngĩĩ: Tee seefar le u Crise
ne, ye ga cã ye yee, ye ga ba ye
Yãhã nayɔ̃r lay yãã. 28 Loo ne, wo
u wĩĩ pãã nawee- ter byɛ ye, ma
pe yar n waha le ne, ma le klaha
pe ye laantor busãã ne. Mpãy pe
seefar le u Crise ne, wo n kɛ pe
laam pe plãhã u kãnde wo, wo n
ba pe yar u na. 29 Ta tẽn ne loo
ne. N nii waha, ma le tẽ Yesu Crise
fãngangbãŋ kãmay na.

2

1 N n traha ye cã, n n fãy cĩĩnde
wãfãy Yãhã wãnar ne ye wĩĩ
na, tesẽ Yesu kãndeyãrfa byɛ ne
Ladusyɛ wo, tesẽ Yesu kãndeyãrfa
mpãy byɛ ne, pe sẽ ra cã yãã ye.
2 N wãfãy nge sya ma yee, ye byɛ
laam n wãflaŋ yãã Yesu kãnde wo,
tesẽ ye n seefar le yii ne, ye ntãŋ
n dye yii tãy. N loo pye ma yee, ye
waha laantor yãã, ye Yãhã kaplãŋ
cã laha, kaplãŋ nkãy waa sẽ ke cã
yãã ye. Koo kaplãŋ ngĩĩ u Yãhã
Yĩndefua Crise wĩĩ pãã. 3 Woo kẽ
u Yãhã wũhũ byɛ cã tãŋ, u maha
ma Yãhã laantor ne. U ga waha
koo byɛ yar ye byɛ na.
4 N kai- ngĩĩ byɛ yar ye na, ye ma
syi waa n ba ye wlaŋ yigi u dawar
kaplãntãhã ne ye. 5 Ta fla ke sya
dey ye ne mii, ta laam poo -sẽ ma
ye ne yalebyɛ. Tee yii plãhã, ma
kuee le Yesu kãnde wo, le tãy ra
ye nuhu ne.

Yesu Crise woo u ma yĩŋ

6 Tee Yesu Crise ta ye Yatɛr, -
ye naa n yãr u kãnde wo, nawee-
n le yãŋ cã ye na, ye seefar le
u ne. 7 Katyigi ke ke nnen gbãã

kãntraha na mii, -ye ye laam nnen
gbãã Yesu na koo syi! Ye tyii Yesu
n yĩŋ yãã ye kãnkai- byɛ wo! -
Ye naa yii plãhã, ye naa n kuee u
kur ye. Koo kai- ngĩĩ kẽ pe naa ye
klaha. Yãhã ke ke laantãr wĩĩ lii
pye ye kẽ, ye ma n faha le na ye,
-ye naa syaha wãã ke kẽ!
8 -Ye yii yigi, waa ma syi u ye
wlaŋ dawar kaplãŋ ne ye! Nawee
laam kaplãŋ kẽ koo ne, yĩŋ wee
ke na ye, nawee- kapĩĩ wũhũ kẽ.
U Yãhã Yĩndefua Crise wĩĩ sẽ kẽ
koo ngĩĩ ne ye. 9 Yãhã ke ya wũhũ
byɛ yar tãŋ gbaa na u Crise kãmay
na. 10 Tee seefar le u ne, ye Yãhã
wũhũ byɛ yãã tãŋ. Ye sẽ yãã, woo
ma fãnga ter byɛ yĩŋ na, yĩnfar ter
byɛ ne.
11 Tee seefar le u ne, ye nii mii ye
kũũ. Koo yĩntaha kẽ Yesu Crise ye
yi kãã kapee- wãpyeŋ wo. Koo kẽ
Crise wãkũũ, naweetee wãkũũ sẽ
kẽ ye. 12 Ye sẽ yãã, tee tãã yi loho
wo, ye le sya ma cã Yãhã fãnga kẽ
ke Yesu Crise ta u n yir gbã wo,
ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Ye
wãtããyi yĩntaha kẽ nde: Le ma
mii, ye bya ba wãã le u ne gbĩĩ
laam wo nakur, Yãhã n ye ta ye
n yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye.
13 Faale wo, ye pye nakur draha
wo Yãhã ye, ye kapee- wãpye wĩĩ
na. Ye sẽ ba cĩĩnde Yãhã cã ye,
ye sẽ maha ba kũũ Crise wãkũũ
ter na ye, koo kẽ. Yagaa -sẽ na,
Yãhã ye ta ye n yir poo gbã wo,
ma dur ba yrãŋ na woo kãmay
na, ma ye kapee- byɛ laha kãã ye
yĩŋ na. 14 Le nii mii saba dyaŋ le
yrũhũ le na ma yee, Yãhã fuɛ ma
wo na wo kapee- wãpye wĩĩ na.
Yãhã n woo saba wĩĩ kua kãã wo
yĩŋ na, yaliile wo Yesu Crise ku wo
wĩĩ na trã na. 15 Yãhã u gbã ta,
ma sãndãpee ter byɛ fãnga pye
klaha- tãŋ, pe yĩnfar ne. Ke yia
pe fãnga na nawee- byɛ yĩnde na
Crise gbã kãmay na. Ke syi u nii
yiafua fãnga ter byɛ na.
16 Loo na, ye ma syi ye naa waa
kapãn luhu ye dir wĩĩ na, tesẽ wãn
tii ne tee n wɔ ye. Ye ma syi ye naa
waa kapãn luhu kapĩĩ- nkãy wĩĩ
na, tee yai ye pye gbargbar per syi
wo, yronfuɛ̃ yĩmper ne, tesẽ kanii
per ne ye. 17 Koo kai- ngĩĩ ma mii u
Yãhã Yĩndefua Crise kayũhũ yĩm
ya dyaŋ. Yĩm ya wee kla ye, Crise
woo gɛ kẽ tuu ga waha u kayũhũ
wãã ye kẽ.
18 Ye ma syi ye naa kawarfuafa
kaplãŋ luhu ye Yesu kãnde wãyãr
wĩĩ na ye. Ye ma syi ye yii tege
tãã ye, ye naa yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ sey
poosyifa wãŋ syi dyaŋ ye. Poo
ma yãã mii wãytãã dyaŋ pe na,
ma ngaa yãã, pe ga le ta kangbãy
pe laam wo. Yĩŋ wee ke na ye,
yataŋ gboho tɛr pe na, naweetee
kacãn ter ya te ma pe laam wo.
19 Pe sẽ Yĩŋfua Yesu wĩĩ klaha
nawee- ye ye. Woo -sẽ kẽ u n
ta, u kãndeyãrfa yawãhãfa n gaha
yahasee ye, loo le n tãy Yãhã ye.
Le ma mii yĩŋ wãŋ syi dyaŋ, ke ma
kadye teebɛhɛ kur byɛ yaha ye, ke
kadye n nii n lɛ. Ke kadye teebɛhɛ
byɛ gbra te ya na, sohosar fla na,
tesẽ nnen ne.
20 Nawee ma ku, u yĩŋ yi kãã
kapĩĩ- wũhũ wo. Tee -sẽ nii mii
ye ku u Crise ne, le ma mii ye yi
kãã kapĩĩ- wũhũ wãfãy wo. Nwa
ye n maha yii le yaha kapĩĩ- wũhũ
kãnde wo?
21 Pe ma ye pye ma yee, ye ma
digi nge di, kapĩĩ ne; ye ma digi
nge ter pye di yãŋ wãpyediyãŋ ya,
kapĩĩ ne; ye ma tɛ kla nge na, kapĩĩ
ne; nwa ye n nii ke sya cĩĩnde?
22 Nawee- kaklaha ya kẽ koo ne.
Yĩŋ wee ke na ye, ke ga ba kua
kãã. 23 Koo kapĩĩ- wũhũ pyefa, pe
pe ya ta poo ma kacãŋ-, pe sẽ -sẽ
wee ngaa gɛ ye. Pe pe kai- pye pe
ya koho fãnga na ma yee, poo pe
ya tege tãã ye. Pe pe ya kadye ka
n fãy, pe koo ngĩĩ byɛ pye pe yataŋ
kãnde na.

3

-Ye naa Yãhã wũhũ kɛ, koo ke ma yĩŋ!

1 Tee nii mii ye yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye u Yãhã
Yĩndefua Crise ne, ye yai ye naa
yãhãyĩŋ wũhũ koo kɛ. Koo fla na,
Yãhã u Crise ta u n nii ke kãndigi
kuɛ ye kai- byɛ yĩŋ na. 2 Ye ma syi
ye kãntraha wũhũ ta yahasee ye
ye, -ye Yãhã wũhũ koo ta yahasee
ye! 3 Ye sẽ yãã, le ma mii ye wee
driyɛ̃ nge laam wo nantãŋ ye, ye n
poho Crise ne Yãhã fla na, nawee-
saha loo yãã yĩnde ne ye. 4 Yagaa,
tee n poho Crise ne Yãhã tãy, per
gii Yãhã ma ba u ta u n dur ba
kãntraha na nawee- byɛ yĩnde na,
woo wii too n poho u ne, wo byɛ
ga ba wãã nii u ne kai- byɛ yĩŋ na
u nayɔ̃r fla wo.

Kolosyifa faale wũhũ, pe yagaa wũhũ ne

5 Nawee ma ku, u yi kãã kapee-
wãpyeŋ wo. Tee -sẽ nii mii ye ku
Yesu Crise ne, ye tyii ye kapee-
wãpyeŋ na mii tyatyãhã ter byɛ
dyaŋ, tesẽ katãr rii byɛ ne te sẽ yɔ̃
ye, ma suhu yĩnde wãn byɛ wãkɛ
ne, tesẽ koho wãwahatɛr ne wale
kuɛ ye. U wale ga nii u ye mpar
wãŋ dyaŋ. 6 Mpãy pe kapee- ngĩĩ
pye, Yãhã laam ga ba war pe ne,
ke n pe pẽn. 7 Faale wo, tee pye
kapee- koho wo, ye naa koo kapee-
ngĩĩ pye.

8 Yagaa, ye tyii kapee- ngĩĩ
wãpyeŋ na mii laam wãwar dyaŋ,
ncafũhũ wãdiŋ ne, tesẽ napeer ne.
Ye ma syi tyɛhɛ n naa n yi ye yɛ̃
wo, tyatyãhã kaplãŋ ne ye! 9 Ye
ma syi ye kawar fua naa n taha
yii na ye! Ye sẽ yãã, ye ye faale
kapee- wãpyeŋ miy yaha, 10 ma
klaha nii nafãm. Ye ga naa n nii
koo syi ya, ye sya ba nii mii Yãhã
wãŋ syi dyaŋ, Yãhã gii ke nawee
tãhã. Ke syi, ye ga ke cã cĩĩnde.

11 Ye ma Yãhã cã cĩĩnde, loo le
ma yĩŋ. Ma -sẽ yee, ye ma Yiifee-
woo, ye wee Yiifee- woo, ye kũũ
woo, ye sẽ kũũ woo, ye ma yãmpa
woo, ye wee yãmpa woo, le tãy ye
ma kulaafa woo, ye ma nyɛ̃figifa
woo, yĩŋ wee koo katɛ- ngĩĩ wĩĩ
nen laa na ye. U Yãhã Yĩndefua
Crise woo u ma yĩŋ kai- byɛ wo,
ye byɛ n poho woo kãmay na.

12 Ye ma Yãhã wãm. Ye ntãŋ dye
Yãhã tãy, ke n ye yãŋ yi, ye nii ke
wãm. Loo nde na, ye yai ye naa
koho le yii ye, -ye naa laantãr yar
yii na, -ye naa yii tege tãã ye, -ye
ta ye wĩĩ naa n tãy nawee- ye, -ye
naa nii laanyĩn ya ne! 13 -Ye naa n
nii pra yii ne, ye nampyeŋ wii ma
laa tee pye ye na, ye yai ye tyii le
kapee fuɛ na ye kuãŋ ne. Ye yai
ye naa n tyii ye kapee- foho na yii
kẽ, mii Crise tyii ye kapee- foho na
u kuãŋ ne mii. 14 Lii le ma yĩŋ, ye
tyii ye ntãŋ n dye yii tãy, loo ga ye
ta ye n sroŋ wãã le.

15 Crise tuu yrĩŋ mpãy wãã ye
kẽ, ye tyii poo wĩĩ n naa n nii
ye laam wo, -ye n naa ye troho
tãhã loo kãnde na yalebyɛ! Ye ma
nii koo syi, ye byɛ ga naa n nii
yĩmbui nen na, yii mpãy tee ma
Yesu kãndeyãrfa. -Ye naa syaha
wãã Yãhã kẽ kai- byɛ na! 16 Ye tyii
u Crise kapãn n nii gbãã ye laam
wo, le cĩĩnde wũhũ byɛ ne. Loo
na, ye yai ye laantor yãã, -ye naa
yii klaha le Crise kapãn ne, -tee
naa yii laam too kai- na! -Ye naa
syaha wãã Yãhã kẽ, -ye naa yay le
nuhu ne ke kẽ! -Ye naa koo ngĩĩ
pye Yãhã wãsey yay ne, tesẽ Yesu
kãndeyãrfa yay taa ne, ma suhu
yay taa ne tii Yãhã te le ye laam
wo.

17 Kaplãŋ nkãy byɛ tee ga naa
n pãã, -ye naa ke pãã Yĩŋfua Yesu
miiyũhũ n yi le na. Tesẽ, kai- nkãy
byɛ tee ga naa n pye, -ye naa ke
pye u miiyũhũ n yi le na! Yãhã ke
ke laantãr wĩĩ lii pye ye kẽ, ye ma
n faha le na ye, -ye naa syaha wãã
ke kẽ Yĩŋfua Yesu kãmay na!

Yesu kãndeyãrfa pe nampyeŋ-ne

18 Cɔɔ, yĩnfar wãã ma puai kẽ,
taa naa n luhu u ye! Loo ne le
srɔŋ Yesu kãnde na. 19 Puai, tyii
ma cɔɔ ntãŋ n dye ma tãy, ma'a
syi ma ma laam waha tɛr u ne ye.
20 Kicar, -ye naa n luhu ye seefa
ye kai- byɛ wo! Loo ne le yɔ̃ Yesu
kãnde na. 21 Seefa, ye ma syi ye
laam n waha tɛr ye pii ne ye! Mii
loo sẽ ne ye, pe ga waha yee, pe
wĩĩ sẽ n tãy ye ye ye.
22 Tẽntẽ-, -ye naa n luhu ye yĩŋfa
ye kai- byɛ wo, kãntraha nge na.
Pe yĩnde ma ye na woo, pe yĩnde
wee ye na ye woo, -ye naa pe wĩĩ
pye yalebyɛ! Ye ma syi ye yee, ye
ga naa pe wĩĩ pye, ye wĩĩ n tãy pe
ye loo wĩĩ na ye. Tee n kɛ ye wĩĩ n
naa n tãy Yĩŋfua Yesu ye, -ye naa
ye yĩŋfa wĩĩ pye laanyõm ne. 23 Le
ma pye tẽn lii tẽn lii, -ye le tẽ yɔ̃
nuhu ne! Ye sẽ yãã, ye le tẽ Yĩŋfua
Yesu kẽ, ye sẽ le tẽ naweetee kẽ ye.
24 -Ye ye laam too nde na: Yãhã
kayũhũ nkãy ta yaha ke nawee-
kẽ, Yĩŋfua Yesu Crise ga ba ye dãã
ke ne. Ye sẽ yãã, ye tẽn tẽ woo kẽ.
25 Wii tuu -sẽ kapee- pye, Yãhã ga
ba u pẽn u kapee- wĩĩ na. Yãhã -sẽ
nge, le tãy ma ma nangbãŋ woo,
ma ma nafla woo, nawee- byɛ ma
wãcɛŋ ke yahasee ye.

4

1 Yii mpãy tee ma yĩŋfa, -ye naa
n srɔŋ ye tẽntẽ- ne, -ye pe yigi naa
n yɔ̃! -Ye ye laam too nde na: Ye
bya, ye Yĩŋfua ma yãhãyĩŋ na, wii
tee yai ye naa n luhu u ye.

Pɔl Kolosyifa yar kai- ne

2 -Ye naa n pãã Yãhã ne yalebyɛ!
Ye ma syi ye naa n faha loo ne
ye! -Ye naa syaha wãã Yãhã kẽ,
ke laantãr wũhũ nkãy wĩĩ na ke n
pye ye kẽ. 3 -Ye naa Yãhã nar ta
bya wĩĩ na, ta n waha nii yãã, n
naa u Yãhã Yĩndefua Crise cĩĩnde
wĩĩ yar nawee- na, cĩĩnde wĩĩ lii
pe sẽ le cã yãã ye. Ye sẽ yãã, loo
cĩĩnde nde wĩĩ ne tẽ ma nwompihi
wo. 4 N taha loo cĩĩnde nde wãpãã
na. -Ye Yãhã nar ta n waha le pãã
laha nawee- ye.
5 Mpãy pe wee Yesu kãndeyãrfa
ye, -ye naa ye troho tãhã pe ne
laantor ne. Ye ma kãhã yãã tee ga
waha Yesu wĩĩ pãã pe ye, -ye naa
le pye. 6 -Ye naa kaplãyũhũ pãã pe
ne, laantor ne! Wii ma ye yey lii
ne, -ye ufua klaha cĩĩnde ne!

U saba kuasaha fla, syaha ne

7 Kai- nkãy ke ma ra wũhũ,
Tesyihi wii u ma wo Yesu
kãndeyãrwɛbua, u n gaha naa ke
tɔ̃r ye ye. U ma ra tẽntẽwɛ Yesu
tẽn na; u koho le ra ye. 8 N u
lɛhɛ wãã ye ye, u ga wo wũhũ
pãã ye ye, tuu ye ta ye n waha
laanyĩn yãã. 9 Pe ma pe syãm ye
klofua Wonasyimu ne. U bya ma
wo Yesu kãndeyãrwɛbua, u srɔŋ
le kãnde wo. Poo pe syãm, pe n
gaha ye yar kai- nkãy byɛ ne, ke n
pye wo fla na nwo.
10 Arisarkɛ wii u ma nwompihi
wo ra ne, u ye syar, woo tesẽ
Barnabaase cĩĩfua Marɛkɛ ne. N
ba u Marɛkɛ wĩĩ cãã pãã wa ye ye.
U ma ba ka ye fla na, -ye u yigi yɔ̃!
11 Yesu wii pe n yee Yituse, u bya
ye syar. Poo naam tãã mii ya me
pe ma Yiifee-, ma Yesu kãnde yãr,
ma nii tẽn tẽ ra ne Yãhã Yai myaha
na. Pe wĩĩ nuhu le ra laam wo, ma
maha ra laam yĩn.
12 Yepafarsyi wii u bya n yi ye
klo wo, u bya ye syar. U ma
Yesu Crise tẽntẽle. Yalebyɛ u Yãhã
nar ye wĩĩ na cĩĩnde wãnar, ma
yee ke wãlɛ laantor wãã ye kẽ
Yãhã wũhũ kuɛ ye, ye n ke laam
wũhũ cã, ye naa ke pye. 13 -
Ye yãŋ, n cã ye wĩĩ srɔŋ gboho
Yepafarsyi laam wo cĩĩnde, yii
Kolosyifa, tesẽ Ladusyɛfa bya ne,
tesẽ Yɛraplɔsyifa ne. 14 Wo naam-
biyãbua Luke wii u ma dohotar,
woo tesẽ Dɛmasu ne, pe ye syar.
15 -Ye Ladusyɛ Yesu kãndeyãrfa

syar, -ye Nɛhɛfaa syar, woo tesẽ
Yesu kãndeyãrfa mpãy ne, pe pe
ya wãã u kaha wo. 16 Ye ma ba
saba nwo kal tãŋ wa ye yawãhãfa
byɛ ye, ye ta pe n u kal Ladusyɛ
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa bya
ye. Saba wii tẽ -sẽ yrũhũ wãã
Ladusyɛfa ye, pe ma u nɔ wãã
ye kẽ, -ye u kal yii ndoŋ! 17 -
Ye Arisyipe yar, pe u taha Yĩŋfua
Yesu tẽn lii na, u le tẽ yɔ̃!
18 Kaplãŋ nkãy ke ga taha yagaa,
ndoo gɛ kẽ tẽ ke yrũhũ ta koho
ne: Ndoo Pɔl, n ye syar. N ma
nwompihi wo, ye ma n faha le ne
ye. Yãhã ke ke laantãr wũhũ pye
ye byɛ kẽ.

Pɔl saba cir kaplãŋ Tesalonifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl tesẽ Silaasyi ne,
Timuti ne, wii kẽ too saba nwo
yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, yii mpãy ye
ma Tesaloni wo, ma seefar le wo
Tuhufua Yãhã ne tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne. Wo syaha ma ye ye.
Yãhã ke ke kayĩĩ wãã ye kẽ tesẽ ke
yrĩŋ ne.

Tesalonifa troho wãtãhã tesẽ pe Yesu wãta wĩĩ ne pe Yatɛr

2 Wo syaha wãã Yãhã kẽ yalebyɛ
ye byɛ wĩĩ na. Wo ma maha nii
n pãã Yãhã ne, wo sẽ n faha ye
wĩĩ ne ye. Wo loo pye yalebyɛ.
3 Ye Yesu ta ye Yatɛr, ma nii woo
laam wĩĩ ya pye. Ye ntãŋ dye yii
tãy, loo maha ye ta ye n nii tẽŋ tẽ
yii kẽ. Ye maha koho taha yaha
Yesu na. Wo ma nii n pãã Yãhã
ne, wo sẽ n faha koo kai- ngĩĩ byɛ
wĩĩ ne ye. 4 Wo nna, waa u Yesu
kãndeyãrwai ne, wo cã ye ntãŋ
dye Yãhã tãy ke n ye yãŋ yi, ma
yee ye nii ke wãm. 5 Too Yesu
kapãyĩĩ pãã ye fla na, wo sẽ le pãã
ye ye wo yɛ̃ kaplãŋ ya ne ye. Yãhã
Yrã pye wo ne, koo kẽ fãnga n nii
wo kaplãŋ na. Wo ba le cã laha
ma yee, le Yesu kapãyĩĩ ma cĩĩnde.
Too pye ye ne ma naa wo troho
tãhã kii syi, ma yee ye waha kayĩĩ
loo yãã, ye le cã. 6 Ye wãfãy yãã
gboho Yesu wĩĩ na, ma sye ma le
Yãhã kaplãŋ sya nuhu ne, nuhu tii
syi Yãhã Yrã Fãnga te le nawee-
laam wo. Tee loo nde pye ke syi,
ye ye troho tãhã wo wãŋ syi dyaŋ
tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne. 7 Loo nde
ta, Yesu kãndeyãrfa mpãy pe ma
Maseduan kãntraha kui wo, tesẽ
Yakayi kãntraha kui ne, poo mii
byɛ ga waha yãŋ ye na. 8 Le Yesu
wĩĩ gbe ye fla na, ma cããŋ n gaha
Maseduan kãntraha kui byɛ wo,
tesẽ Yakayi kãntraha kui ne. Loo
ya sẽ ne ye, tee Yãhã ta ye Yatɛr
kii syi na, nawee- le luhu teebɛhɛ
byɛ wo. Wii gɛ saha laa pãã taha
le na nantãŋ ye. 9 Too ba ka ye fla
na, ye n ba wo yigi yɔ̃ mii, nawee-
byɛ loo pãã. Ye mpar wãn tii tee
ba ta too ma yãhã, ye too nde byɛ
miy yaha. Cĩĩnde Yãhã gii ke wãn
byɛ tãhã, ye ye yĩntaha sroŋ koo
ya ye, ma ke tẽn tẽ. Yagaa ye ke
Dya wãdurbaŋ sẽŋ. Nawee- byɛ
maha loo pãã. 10 Yesu woo kẽ u
ma Yãhã Dya, Yãhã u ta u n yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye. Woo kẽ, tuu wo sya yaha, Yãhã
ma n ba wo sãhã wo kapee- wĩĩ na
ye. Yagaa, ye woo wãdurbaŋ sẽŋ,
yaliile tuu ga ba yir yãhãyĩŋ na u
dur ba kãntraha na.

2

Pɔl troho wãtãhã Tesalonifa fla na

1 Yii mpãy tee ma wo nna Yesu
kãnde wo, yii gɛ le cã ma yee wo
wãkaŋ ye fla na, ke sẽ yi wãwaha
ye, mpãy Yãhã kapãyĩĩ sya cĩĩnde.
2 Ye maha cã ma yee, too ba yir
klo lii wo pe n yee Filipe ma cã pa
ye fla na, pe ba wo tyɛhɛ ma wo
nuhu ke fla na. Le sẽ -sẽ ba kai
kua wo ye ye. Yãhã fãnga wãã wo
kẽ, wo n pa maa le kapãyĩĩ pãã
ye ye. Nawee- busãã n yee poo
ga sye wo na; loo naa byɛ ne, wo
waha naa n gaha le kapãyĩĩ wãpãã
ne. 3 Kapãyĩĩ lii too n pãã nawee-
ye, wo sẽ le wã klaha ta kawar
wĩĩ ye, wo sroŋ le wãpãã ne ye
ye, wo sẽ maha n kɛ wo nawee-
plaha le kãmpee laa ter wo ye.
Aye, kaplãŋ nkãy ke sroŋ Yãhã ye,
koo kẽ too n pãã. 4 Koo kẽ, ke
wo yãŋ yi ma wo taha ke kapãyĩĩ
wãpãã na nawee- byɛ ye. Wo sẽ n
kɛ wo wĩĩ n naa n tãy nawee- ye
ye, wo n kɛ wo wĩĩ le naa n tãy
Yãhã ye, koo gii ke wo laam wũhũ

yãŋ. 5 Ye le cã laha ma yee, wo
sẽ wo yɛ̃ ta sĩĩsĩĩ kawarfuafa dyaŋ
ye, wo yɛ̃ kapãn laa sẽ le yar ma
yee, wo koo ngĩĩ pye war wĩĩ na
ye. Yãhã yĩnde ma wo na. 6 Wo
sẽ myaha kɛ ye ye ye, wo sẽ maha
myaha kɛ waa ter ye ye. 7 Too sya
mii Yesu Crise tẽnlɛhɛ, wo sẽ wii
ta fãngafa ye laam wo ye. Aye,
ye ntãŋ ba dye wo tãy, nahafua
wãŋ syi dyaŋ tuu ne u pii gbihi
n yigi. 8 Ye ntãŋ pe dye wo tãy,
loo nde ta, wo n ba yɛr le Yãhã
kapãyĩĩ wãyar wĩĩ na ye ye. Loo
ya sẽ ne ye, wo ba yɛr wãku wĩĩ
na ye kẽ. Ye wĩĩ ba gboho tɛr wo
laam wo, koo kẽ! 9 Yii mpãy ye ma
Yesu kãndeyãrfa, tẽn lii too naa
n tẽ, ma naa wãfãy gii fãy, ye le
cã: Too pye ye ne ma naa le Yãhã
kapãyĩĩ yar ye na, wo naa tẽn tẽ ke
yai ke yĩmper. Wo sẽ naa ye fãy
laa gɛ ne ye. 10 Yii mpãy tee Yesu
ta ye Yatɛr, too pye ye ne, wo troho
wãtãhã ter pye gbɛgbɛ ma maha
ba sroŋ, wãteepye sẽ maha pye le
na ye. Ye byɛ le yãã yĩnde ne, le
maha pye Yãhã yĩnde na. 11 Ye cã
ma yee, wo pye yii nanem byɛ ne,
mii tuhufua dyaŋ u pii ne. 12 Wo
naa ye laam gbã, wo naa ye laam
yĩn ye kẽ, wo naa ye nar ye naa
ye troho tãhã Yãhã yor wo, Yãhã
koo kẽ ke ye yee dye ke Yai wo,
ma maha ye ta ye n ke nayɔ̃r yãã.

Wãfãy sẽ waha Tesalonifa ta pe n le Yãhã kapãyĩĩ sye ye

13 Wo maha syaha wãã Yãhã kẽ
yalebyɛ laa ter ne, loo ne nde: Too
le Yãhã kaplãŋ pãã ye ye, ye le
luhu. Ye sẽ le sya mii naweetee
yɛ̃ kapãn ya dyaŋ ye, ye le sya
ma cã Yãhã yɛ̃ kapãn ne. Le -sẽ
ma cĩĩnde, Yãhã yɛ̃ kapãn ne. Loo
kapãn nde tẽn tẽ ye laam wo, yii
mpãy tee Yesu ta ye Yatɛr. 14 Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa mpãy pe ma
Yudɛ kui wo, poofa mii, pe seefar
le Yesu Crise ne. Pe wãfãy yãã
gboho le Yãhã kapãyĩĩ wĩĩ na. Wo
nna, ye yãŋ pe na, koo kẽ wãfãy
gii ke ye dye yagaa, ye ke sya
laanyĩn ne. Wãnuhu gii ye terfa
pe ye nuhu yagaa, Yiifee- naa pe
Yudɛ Yesu kãndeyãrfa nuhu koo
syi. 15 Poo Yiifee- ya kẽ, pe naa
pe faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa boo, ma
sya ba wo Yĩŋfua Yesu boo. Yagaa,
pe maha mii pe wo kar teebɛhɛ
byɛ wo. Pe wĩĩ sye Yãhã ye, pe ma
nawee- byɛ napĩĩ-! 16 Koo kẽ, pe n
nii n sye wo na fãnga ne ma yee,
mpãy pe wee Yiifee- ye, wo ma n
le Yãhã kapãyĩĩ pãã pe ye pe n sya
yaha ye. Pe yagaa kapee- nkãy pe
n pye, ma le taha faale cãã wũhũ
na, koo ngĩĩ byɛ n ta, Yãhã laam n
war pe ne.

Pɔl n traha u maha Tesalonifa yãã

17 Wo nna, wo cããŋ wii na, ma
dey wii na, wo laam sẽ -sẽ faha
ye na ye. Loo ne, le sẽ ma- ye,
ye wãyãã laam n wo yigi fãnga
ne. 18 Wo naa n traha wo dur ga
ye fla na. Tɛhɛ syãŋ byɛ, ndoo
Pɔl yee, n ga ka ye fla na, Setane
sãndãpee yĩŋfua n yɛr tã wo na.
19 Wo Yĩŋfua Yesu ma'a dur ba per
gii, ye wĩĩ sẽ na, le ga ba nii nuhu
wĩĩ wo ye, le ba wo myaha gboho
wo Yĩŋfua Yesu ye. Ãwã, wo koho
taha yaha yii poo na, wo myaha n
waha ba gboho Yesu ye. 20 Yii me
tee ga ba ta wo n cã wo yee, wo
yia wo naa nuhu di.

3

1 Ye wãyãã wĩĩ le gboho tɛr wo
laam wo, wo n gblihi laa ma kuee
wii ya klo nde wo pe n yee Atɛn,
2 ma wo nampyeŋ Timuti nɔ wãã
u ga ye yãŋ. Timuti tẽn tẽ wo ne
Yãhã kẽ, le Yãhã Yĩndefua Crise
kapãyĩĩ wãyar ne nawee- na. Tee
mii Yesu kãndeyãrfa, wo u lɛhɛ
wãã ye ye, u ga ye ta ye n fãnga
yãã ye naa le Yesu kãnde yãr,
tuu maha ye ta ye n naa n gaha
yahasee ye le wo nuhu ne. 3 Loo

na, pe napĩĩ- pe wo byɛ fãy wãfãy gii ne, koo wãfãy nge ma n waha yia ke ye laam wlãhã ye. Yii gɛ le cã ma yee, koo wãfãy nge saha kɛ laa wii Yesu kãndeyãrfa yĩŋ na ye. Yãhã kẽ ke loo ta. 4 Ye cã, too pye ye fla na nantãŋ, wo ba ye cãã yar yaha ma yee, pe napĩĩ- ga ba naa wo byɛ fãy. Loo le n pye yagaa wo byɛ na, ye n nii le yãã. 5 Loo ne, ye wãyãã wĩĩ le gboho tɛr ta laam wo, ta n gblihi laa ma Timuti lɛhɛ wãã ye ye u ga ye yãŋ, ye ma ye n pye mii le Yesu kãnde wãyãr ne. N ba fya ma yee, laa na sãndãpee yĩŋfua ga pye u ye tyĩn yi kãã le Yesu kãnde wo, wo tẽn byɛ n nii tẽwai ye fla na.

Pɔl laam yĩn Tesalonifa ne

6 Yagaa, Timuti tuu ka maa ye yãŋ, ma dur ba wo ye, u kayũhũ pãã wo ye, ye troho wãtãhã wĩĩ na le Yesu kãnde wo, tesẽ ye ntãŋ wãdye wĩĩ ne yii tãy. U wo pye ma yee, wo wĩĩ ma le tãy nii ye laam wo. U maha yee ye wãyãã laam ke wo yigi mii, wo wãyãã laam bya ye yigi ke syi dyaŋ. 7 Wo nna, kapee- nkãy ke wo dye, ma suhu wãfãy gii ne ke ma wo na, too -sẽ Timuti kaplãŋ ngĩĩ luhu ye wãyãr wĩĩ na le Yesu kãnde wo, loo nde wo laam yĩn. 8 Yagaa, too cã ye yii plãhã ma kuee le Yesu kãnde wo, loo nde wo kadye sãhã wo kẽ, ma maha fãnga gaa taha wo na. 9 Yãhã wĩĩ gboho wo laam wo, ke maha ta ye wĩĩ n nii wo ye nuhu wĩĩ ma sya ga ta tɛr. Wo syaha kloŋ tɛr Yãhã na loo nde ne. 10 Ke yai ke yĩmper, wo ke nar wo laam byɛ ne, ke le sya wo ye, wo n waha ka wo ga ye yãã yĩnde ne. Laa ma pye, le ye wlãhã ye Yesu kãnde wãyãr wĩĩ ne, wo n ga le gbihi ye kẽ. 11 Wo Tuhufua Yãhã koo gɛ tesẽ wo Yĩŋfua Yesu ne, pe le sya pe kãnde gbihi ta, wo n waha ka wo ga ye yãã! 12 Wo Yĩŋfua u ta kaa n naa n taha ye ntãŋ wãdyeŋ na yii tãy tesẽ nawee- byɛ ntãŋ wãdyeŋ ne ye tãy, le n sya ba nii mii ye ntãŋ pe dye gboho wo tãy mii. 13 Tee wo Yĩŋfua ta ye Yatɛr, u ta u wĩĩ n nii gbãã kuee ye laam wo, laa wãpee ma n pye ye laam wo ye. Loo na, wo Yĩŋfua Yesu ma ba dur ba mpãy byɛ ne pe ma u kur ye, ye laam byɛ ga ba nii gbɛgbɛ wo Tuhufua Yãhã yahasee ye. Ngaa ma n waha wo cɛr Yãhã na ye.

4

Troho wãtãhã gii syi ter ke n tãy Yãhã ye

1 Wo nna, yagaa too ye klaha ye yai ye naa ye troho tãhã mii le n waha naa n tãy Yãhã ye, wo cã loo ne tee n pye. Yagaa, waa ye nar waha wĩĩ nen nde ne wo Yĩŋfua Yesu myaha na: Tee ye troho tãhã mii, -ye kaa gbihi taha naa n gaha ke wãtãhã na! 2 Kai- nkãy wo Yĩŋfua Yesu yee tee yai ye naa n pye, wo ke yar ye na. Ye ke cã.

3 Lii le ma Yãhã laam wĩĩ loo ne nde: -Ye ye troho wãtãhã ter ta, ke n naa n yɔ̃, ke naa n nii gbɛgbɛ, -tee yii yigi tyatyãhã kuɛ ye. 4 Ye byɛ, -ye naa kacãn yãã ye ca kuɛ ye, -ye naa nagboho ta pe na. Lii le yɔ̃ Yãhã ye, -ye naa loo pye! 5 Ye ma syi ye flefle n gboho tɛr ye na mii nawee- mpãy dyaŋ pe sẽ cĩĩnde Yãhã cã ye. 6 Waa ma syi u kapee pye u nampyeŋ na loo nde ne ye! Waa ma syi u dugu u nampyeŋ na kai laa wo ye. Wo ye yar waha wa loo nde ne ma yee, mpãy pe koo kapee- ngĩĩ ter pye, Yĩŋfua ga ba pe pẽn. 7 Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ wo yee ma yee, wo naa wo troho tãhã tyatyãhã yor wo ye, ke wo yee ma yee, wo wo troho wãtãhã ter ta ke n naa laha kãnkai- byɛ wo. Loo le n tãy Yãhã ye. 8 Loo ne, wii ma loo kaklaha wĩĩ nen nde sye, naweetee kaklaha sẽ kẽ tuu sye ye,

Yãhã kaklaha kẽ tuu sye, Yãhã gii
ke ke Yrã le ye laam wo.
9 Tee mii Yesu kãndeyãrfa, ye
ntãŋ wãdye wĩĩ na yii tãy, laa
kafuɛ̃ wee tẽ ga maha yrũhũ yar
ye na ye. Yãhã gɛ ye yar wa, tee
ga pye mii, ye wĩĩ naa n tãy yii ye,
ye le cã. 10 Loo gɛ ne tee n pye
ye Yesu kãndeyãrwai mpãy byɛ
ne pe ma Maseduan kãntraha kui
kur byɛ wo. Wo nna, wo maha le
nar ye ye, -ye maha kaa taha loo
nde wãpyeŋ na. 11 -Ye naa n kɛ ye
naa ye troho tãhã laanyĩn ne, ye sẽ
yai ye nii teger waa ye ye, ye yai
ye naa ye yĩŋ kai- gbihi yii ya. -Ye
naa tẽŋ tẽ yii ya ye naa ye yɛ̃ digi
kɛ, mii too ba ye yar wa le ne mii.
12 Ye ma nii koo pye, waa saa naa
n fãy ye yɛ̃ wãwoo wĩĩ ne ye, tesẽ
mpãy pe wee Yesu kãndeyãrfa ye,
pe ma n laa yãã ye na ye.

Yesu ga dur ba kãntraha na mii

13 Wo nna, mpãy pe ku tɛr wa,
lii le ga ba pe dye, wo n traha ye
cĩĩnde cã loo nde na. Loo na, ye
laam saa wlãhã naa n nii yalebyɛ
mii mpãy dyaŋ, pe sẽ koho taha
yaha cĩĩnde yrã na ye, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye. 14 Wo
cã ma yee, Yesu ku ma dur, ma
yir gbã wo, ma pa yrãŋ na gbaafa
ye. Loo ta wo n maha cã ma yee,
mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr ma sya
ba ku, Yãhã ga ba poo byɛ ta pe
n yir gbã wo, pe dur ba yrãŋ na,
pe ba nii Yesu ne. 15 Wo Yĩŋfua
wo yar kai- nkãy ne, waa ke pãã
ye ye: Yĩŋfua ma ba dur n pai, wii
mpãy too sẽ ku wa ye, wo saa ba
pye mpãy yahasee ye pe ku tɛr wa
ye. 16 Wo ga ba luhu tẽŋ gaa ne mii
waa dyaŋ tuu gbey fãnga ne. Wo
ga ba luhu yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yĩŋfua
waa yĩmbui ne. Wo ga ba luhu
Yãhã tũũtũũ wãwuu ne. Yĩŋfua
gɛ ga ba yir yãhãyĩŋ na u tege ba.
Mpãy pe ba Yesu ta pe Yatɛr ma
sya ba ku, poofa ga ba yir wa gbã
wo, pe dur ba yrãŋ na, pe yahasee
sya. 17 Loo kur ye, wii mpãy too
ga ba pye nantãŋ yrãŋ na le yale
wo, wo bya waa ba yir taha pe na
yãhãsyɔ̃r wo, wo ga Yĩŋfua wãã
ncaha ye. Loo na, wo ga ba kuee
yai tãŋ Yĩŋfua ne. 18 Tee mii ye
kaplãŋ ngĩĩ luhu, -ye naa ke pãã
yii ye, ye naa ye laam yĩn loo nde
ne!

5

-Ye yii yigi, Yĩŋfua wãdurbaŋ ga ba ye fe gbe!

1 Wo nna, kai- ngĩĩ pyeyale tesẽ
ke pyeper ne, ye sẽ n kɛ n koo
yrũhũ yar ye na ye. 2 Yii gɛ le cã
laha ma yee, waa saa ba Yĩŋfua
durbaper cã ye. Koo per ga ba
pye mii yuhu wãŋ syi dyaŋ tuu
ne pa yĩmper wo, waa gɛ saa cã
ye. 3 Yaliile nawee- ga ba naa n
yee: Yagaa woo, laa wãpee wee
ye, ntãncɛr wĩĩ laa wee nantãŋ ye,
loo yale -sẽ ne, le kapeengbãy ga
pe fe gbe le pe dye. Pe saa ba
wloho yi le wo ye, le ga ba nii mii
calaifua wãŋ syi dyaŋ, laha ke ne
u fe gbe wãyaa ne. 4 Yii poo na,
wo nna, tee laa cã Yãhã wĩĩ na,
ke per saa waha ye fe gbe yuhu
wãŋ syi dyaŋ ye. 5 Ye sẽ yãã, ye
byɛ ye ma cãã- nawee-, ye ma yai
nawee-, kai nkãy ke yɔ̃ gbaa na, ye
koo pye. Wii mpãy too Yesu ta wo
Yatɛr, yĩmper wohofa sẽ me wo ne
ye, wamfa sẽ me wo ne ye. 6 Loo
na, wo ma syi wo naa napar pye
wo sã wãy naa n faha wo Yĩŋfua
Yesu wĩĩ ne mii mpãy dyaŋ pe sẽ
cĩĩnde Yãhã cã ye. Wo yai wo naa
wo laam too yalebyɛ wo Yĩŋfua
Yesu wĩĩ ne, wo yai wo naa kacãn
yãã wii na. 7 Yĩmper kẽ nawee- pe
sã n wãy, yĩmper maha kẽ nawee-
pe sẽm wɔ n tɛr, ma n faha pe ya
yaha. 8 Wii na, wo ma yai nawee-,
wo yai wo naa kacãn yãã wii na.
Wo ma Yesu ta wo Yatɛr ma maha
ta, wo ntãŋ nii n dye wii tãy, le ga
nii wo ye mii ntẽn nayroho dyaŋ

naan miyfa pe le paha tã kadye
na. Wo ma wo koho taha yaha
wo wãsyayaha wĩĩ na, le ga nii
wo ye mii ntẽn yĩncigi dyaŋ naan
miyfa pe le paha tã yĩŋ na. 9 Ye
sẽ yãã, Yãhã sẽ wo yãŋ yi ma yee,
ke kasãhã te ba too wo na ye. Ke
wo yãŋ yi, ma yee wo wãsyayaha
yãã wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay
na. 10 U Syayahafua ku wo wĩĩ na,
ma yee wo ba nii u ne yaliile wo
u ma ba dur ba. U dur ba wo yãã
yrãŋ woo, u dur ba wo yãã too ku
woo, loo wĩĩ nen ya ne, wo ga ba
nii u ne. 11 Loo na, -ye naa ye laam
gbã, -tee naa koho le yii ye, ye naa
kaa taha ye troho wãtãhã na Yesu
Crise kãnde wo!

Ke kai- wãyar kuasaha

12 Mpãy pe Yĩŋfua tẽn tẽ ye
kẽ, ma ye troho wãtãhã sroŋ ye
kẽ Yesu kãnde wo, ma ye yi n
kãã kapee- wãpyeŋ kãnde wo, wo
nna, wo ye nar, -ye naa nagboho
ta pe na! 13 Pe tẽn lii tẽ ye kẽ, ye
tyii loo nde n ta, pe wĩĩ n naa n tãy
ye ye. -Ye naa laanyĩn wũhũ pye
yii kẽ tesẽ ye nampyeŋ- byɛ ne!
14 Wo nna, wo ye byɛ nar, mpãy pe
tẽn wĩĩ sye, -ye pe yar le ne ye yee,
kayĩĩ sẽ ne pe dye yɛr ye. Mpãy pe
ma, laa le pe fãy, -ye naa pe laam
yĩn! Mpãy laam pe ma fãhãfãhã
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, -ye naa pe
yãŋ ye naa laantor kaplãŋ le pe
laam wo. -Ye naa ye laam yĩn poo
mii byɛ ne! 15 -Ye naa yii yigi: Ye
nampyeŋ- ma kapee pye ye na, ye
ma syi ye le dur u kẽ ye! -Ye naa
kayĩĩ loo kɛ, ye naa n pye yii kẽ
tesẽ nawee- byɛ ne. 16 -Ye yãŋ, -ye
naa nuhu di yalebya, 17 -tee naa n
pãã Yãhã ne yalebya, 18 -tee naa
syaha wãã Yãhã kẽ kãnkai- kur
byɛ wo! -Ye naa ye troho tãhã koo
syi Yesu Crise kãnde wo, yii mpãy
tee seefar le Yesu Crise ne. Koo ke
ma Yãhã laam wũhũ. 19 Yãhã Yrã
lii Yãhã le le ye laam wo, le ma
mii naa dyaŋ Yãhã ke tar ye laam
wo. -Ye naa n luhu le yĩmbui nde
ye, ke naa ma n fege ye! 20 Wii
ma Yãhã kapãn laa luhu u laam
wo ma le tɔ̃r, ye ma syi ye yee, yĩŋ
wee le na ye. 21 -Ye yãŋ naa n le
kai- byɛ wo, lii ma sroŋ, -ye loo
gbe! 22 Lii le -sẽ pee, -ye loo yãã
ye le ta yaha!

Syaha tesẽ Yãhã wãnar fla ne

23 Yãhã gii ke n pai yrĩŋ ne, ke ta
ye n kuee yai tãŋ ke koho wo. Ke
ye laam byɛ ta pe n kuee yai tãŋ
gbɛgbɛ, ye yrã ne, ye kadye bya
ne, wo Yĩŋfua Yesu Crise n sya ba
dur ba! 24 Yãhã koo ke ga le pye
ye kẽ. Ye sẽ yãã, Yãhã sẽ n yi ke
kapãn kur ye ye. 25 Wo nna, ye
bya, -tee naa Yãhã nar wo kẽ yii
ndoŋ! 26 Yesu kãndeyãrfa mpãy
byɛ pe ma ye fla na, ye pe byɛ
gbihi syar wo kẽ, ye pe yar wo
byɛ ma tuhufua nen pii, wo ntãŋ
dye wii tãy. 27 N ye nar Yĩŋfua
myaha ne, -ye saba nwo kal Yesu
kãndeyãrfa byɛ n luhu. 28 Wo
Yĩŋfua Yesu Crise u kaa taha ye
na.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Tesalonifa ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl tesẽ Silaasyi ne,
Timuti ne, wii me too saba nwo
yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, yii Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy tee
ma Tesaloni wo, ma seefar le wo
Tuhufua Yãhã ne tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne. Wo syaha ma ye ye.
2 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã ye
kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Wãfãy naa byɛ ne, Tesalonifa ka yahasee ye Yesu kãnde wo

3 Wo nna, yii mpãy ye n yãr
Yesu kãnde wo, kaa n taha ye Yesu
wãta wĩĩ na ye Yatɛr, kaa maha
n taha ye byɛ ntãŋ wãdye wĩĩ na
yii tãy. Wo yai wo naa syaha
wãã Yãhã kẽ yalebyɛ loo nde wĩĩ
na. Le sroŋ wo naa loo pye.
4 Loo ne, wo ne naa ye wĩĩ pãã
Yesu kãndeyãrfa yawãr teebɛhɛ
wo, wo naa ye sey wo yee, nawee-
pe sya ye nuhu le Yesu kapãyĩĩ wĩĩ
na, wãfãy ke maha ma ye na, loo
naa byɛ ne, ye ye laam yĩn, ma n
yãr le Yesu kãnde wo laantee nen
ne. 5 Wii ma loo yãŋ u ga cã u yee,
Yãhã ga ba nawee- sãhã ke kasãhã
tii ne te sroŋ. Tee mii, ye wãfãy
sya le kapãyĩĩ wĩĩ na, Yãhã ga ba
yee ye wĩĩ na ke yee, ye yai Yãhã
Yai ne.
6 Ye sẽ yãã, lii le sroŋ, loo ne
Yãhã ga ba pye: Mpãy pe ye nuhu
yagaa Yesu wĩĩ na, Yãhã ga ba pe
byɛ pẽn. 7 Yii mpãy tee ma wãfãy
wo Yesu wĩĩ na yagaa, Yãhã ga ba
wũũ wãã ye kẽ, wo bya ne. Yãhã
ga ba loo pye yaliile wo Yĩŋfua
Yesu ga ba yir yãhãyĩŋ na, u naa
n pai u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ ye ne,
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy pe ma
fãnga ne. 8 U ga ba naa n pai
mii naa dyaŋ ke u gbey le, kacãn
wee ke wãyɛhɛ na ye. U ga ba pa
nawee- wãpẽn wĩĩ na. Mpãy pe sẽ
n kɛ pe Yãhã cã ye tesẽ mpãy ne
pe sẽ wo Yĩŋfua Yesu kapãyĩĩ sya
ye, u ga ba poo pẽn. 9 Pe wãpẽn ga
ba pye lii ne Yãhã ga ba pe wĩĩ pye
klaha- tãŋ, pe saa maha yɔ̃ yãã
ye. Yãhã ga ba yɛr tã pe na, pe
saa waha crã Yĩŋfua na ye, pe saa
waha u fãnga nayɔ̃r yãã ye. 10 Koo
ngĩĩ ga ba pye per gii Yĩŋfua ga ba
dur ba; u ga ba pa pe n ba naa u
sey u fãnga wĩĩ na, u fãnga gii ke
n yãã mpãy na pe ma u wãm. U ga
ba pa pe n ba naa u miingbãŋ yee
mpãy byɛ wĩĩ na, pe u ta pe Yatɛr,
tesẽ yii bya ne, tee wo yɛ̃ kaplãŋ
sya ma Yesu ta ye Yatɛr.
11 Loo ne le wo ta wo Yãhã nar
ye wĩĩ na yalebyɛ. Yãhã ke ye yee,
ye naa ye troho tãhã mii syi, wo
ke nar, ke fãnga le ye laam wo,
ye n waha naa ye troho tãhã koo
syi. Wo maha ke nar, ke ke fãnga
ter wãã ye kẽ, ye n waha naa ke
laantãr wĩĩ pye. Tee Yesu ta ye
Yatɛr, kai- nkãy tee yai ye naa n
pye, n Yãhã nar, ye waha naa ke
pye Yesu fãnga kãmay na. 12 Ye
ma loo pye, pe ga ba Yĩŋfua Yesu
myaha sey ye wĩĩ na. Pe ga maha
ba naa ye bya sey u wĩĩ na. Yãhã
tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise ne pe
kayĩĩ lii pye ye kẽ, loo ne tẽ ye yar.

2

Kai lii le ga cãã pye Yesu wãdurbaŋ yaha

1 Wo nna, wo Yĩŋfua Yesu Crise
wãdurba wĩĩ na tesẽ wii wãwãã
wĩĩ ne u tãy, waa ye yar waha nde
ne: 2 Ye ma syi waa n waha ye kar
yaha u yee, Yĩŋfua wãdur per nɔ
wa, u ye ta ye laam n wlãhã nii ye
ye, ye n maha kuee naa ntãŋ cɛr
yalebyɛ ye. Waa ma sya loo nde
pãã ye ye ma yee, Yãhã kapãn ne

le dye u laam wo, ye ma n luhu
u ye ye! Waa ma sya maha loo
nde pãã ye ye yaliile wo, tuu ma u
nawee- klaha Yãhã kaplãŋ ne, ye
ma n luhu u ye ye! Waa ma sya
maha yee, wii gɛ kẽ too loo nde
yrũhũ le saba waa wo, ye ma n
luhu u ye ye! 3 Ye ma syi waa
ter n ye kar yaha kapãn laa syi
ter gɛ ne ye! Ye sẽ yãã, nawee-
busãã ga Yãhã wĩĩ sye. Tesẽ, wii
u ma napee ma yee, woo kalaa
wee Yãhã na ye, woo ga yi wa,
woo wii u wĩĩ ga ba pye klaha- tãŋ.
Koo katɛ- syãŋ ngĩĩ ga cãã pye wa,
Yĩŋfua n cã pa. 4 Wii u ma napee,
u ma ba yi, u ga ba sye, nawee- ma
n naa diŋ yi ngaa ter kẽ ye, pe ma
n maha naa Yãhã sey ye. U ga ba
u ya ta Yãhã gɛ draha wo, u sya ga
dye Yãhã kangbãŋ laam wo, u tege
nii nangbãŋ dyaŋ, tuu yee woo gɛ
kẽ tuu ma Yãhã. 5 Yaliile tẽ pye ye
ne, n sẽ naa kai- ngĩĩ pãã la ye ye?

6 Laa -sẽ ma le ta kai- ngĩĩ saha
pye yagaa ye, ye le cã. Yãhã ke
yaliile ta, u napee ga ba yi loo
yale wo. 7 Sãndãpee yĩŋfua tuu
ta yagaa nawee- n nii Yãhã kãnde
wãyãr sye, ye sẽ le yãã la? Wii tuu
-sẽ ta u napee saha yi yagaa ye, u
ga kuee loo na Yãhã n ba u gbe
kãã. 8 Yãhã ma ba woo gbe kãã,
ke ga ta u napee n yi, wii tuu Yãhã
kãnde sye kueekuee. Yĩŋfua Yesu
ga ba u boo u yɛ̃ tefay ne. U ga
ba u wĩĩ pye klaha- tãŋ u wãpaŋ
nagboho nayɔ̃r ne. 9 U napee
ma ba yi, sãndãpee yĩŋfua ga ba
fãnga wãã u kẽ, u n naa yɛ̃kã
wũhũ ter byɛ pye tesẽ kangbãhã
ter byɛ ne, u naa nawee- wlaŋ pe
n sya yee, u ke pye Yãhã kãmay
na. 10 U ga ba kawar ter byɛ ta
u naa nawee- plaha le ne. Poo
nawee- mii, le cĩĩnde kapãn sẽ naa
n tãy pe ye ye, cĩĩnde kapãn lii le
ne ga waha pe sya yaha. Pe le sye,
koo kẽ u napee ga waha naa pe
plaha. 11 Pe le cĩĩnde kapãn sye,
loo ne Yãhã ga ba fãnga gaa ter ta
ke n yia pe na, ke pe ta pe n kuee
yai tãŋ u napee kawar wo, kawar
rii pe ba te sya ma yee cĩĩnde ne.
12 Loo na, mpãy pe le cĩĩnde kapãn
loo sye, tesẽ lii le sẽ sroŋ ye, pe
ma maha loo yigi kluɛ sĩĩ nuhu ne,
Yãhã ga ba pe pẽn.

Pɔl u lii kɛ Tesalonifa wĩĩ na

13 Ma -sẽ yee yii poo na, wo
nna, ye wĩĩ n tãy wo Yĩŋfua ye.
Wo syaha wãã Yãhã kẽ yalebyɛ ye
wĩĩ na; wo yai wo naa loo pye.
Ye sẽ yãã, ke kai- byɛ fegbecãã
na, Yãhã bii ye yãŋ yi wa, koo ga
ye sya yaha. Yãhã Yrã ye laam
ta pe n nii gbɛgbɛ, ye maha le
cĩĩnde kapãn yigi kluɛ sĩĩ, Yãhã
koo katɛ- syãŋ ngĩĩ ta, ma ga
ba ye sya yaha. 14 Yãhã ye yee
ye wãsyayaha wĩĩ na le kapãyĩĩ
kãmay na, Yesu kapãyĩĩ lii too pãã
ye ye. Loo na, ye ga ba ye Yĩŋfua
Yesu nayɔ̃r ter yãã. 15 Wo nna, -
ye yii plãhã, ye kuee Yesu kãnde
wo! Too ye klaha kai- nkãy ne too
yrũhũ nɔ wãã ye kẽ saba laam wo,
tesẽ kai- nkãy ne too naa ye klaha
yaliile wo too pye ye fla na, ye ma
n tyii koo wĩĩ nen laa gɛ n faha ye
na ye!
16 Wo wĩĩ n tãy wo Tuhufua
Yãhã ye tesẽ wo Yĩŋfua Yesu Crise
ne. Ke ke laantãr wĩĩ pye wo kẽ
ma wo laam yĩn. Ke maha wo ta
wo n koho taha yaha cĩĩnde yrã
na, lii wãkuayãã wee le na ye.
17 Wo ke nar, koo tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu ne, ke nuhu le ye laam wo,
ke ye ta ye n naa kayũhũ pye,
kaplãyũhũ ke maha naa n yi ye yɛ̃
wo.

3

Yãhã wãnar fla

1 Wo nna, -ye naa Yãhã nar
wo kẽ, nawee- busãã n waha wo
Yĩŋfua kapãn yãã luhu, pe le sya
pe naa pe troho tãhã le yor wo,
nawee- n naa le miingbãŋ sey.

2 Nawee- mpãy pe sẽ n sroŋ ye,
ma maha pee, -ye naa Yãhã nar,
ke n wo yi kãã pe fãnga koho wo.
Ye sẽ yãã, nawee- byɛ sẽ me pe
Yesu ta pe Yatɛr ye. 3 Wo Yĩŋfua
sroŋ, u sẽ u yɛ̃ kapãn dur ye. U ga
ba ta, ye n naa yii plãhã u kãnde
wo. U ga ba naa n sẽŋ wo na, wo
ma n gbe Setane sãndãpee yĩŋfua
namihi wo ye. 4 Yĩŋfua tuu lii pye
ye kẽ, le wo laam yĩn. Wo cã too
ye yar lii ne, loo ne tee n pye, ye
saa dur yi yãã le wo ye. 5 Wo
Yĩŋfua nar, u ta ye n cã ye ntãŋ
dye Yãhã tãy tesẽ ke wĩĩ gboho ye
laam wo. Wo maha u nar, u ye ta
ye n naa ye laam yĩn wãfãy laam
wo u Yãhã Yĩndefua Crise wãŋ syi
dyaŋ.

Ye yai ye naa tẽn tẽ!

6 Wo nna, waa ye yar waha nde
ne wo Yĩŋfua Yesu Crise myaha
ne: Ye nampyeŋ- mpãy pe nii
napar ya pye, ma maha yee, pe
saa naa pe troho tãhã le kãnde wo
ye, kãnde lii too yar ye na, ye ma
n ye kai- wãã naa n pye pe ne ye.
7 Tee yai ye naa lii pye ye troho
wãtãhã ter n nii wo wãŋ syi dyaŋ,
ye le cã. Too pye ye ne, ye cã ma
yee wo sẽ naa napar pye ye. 8 Wo
sẽ ba ta, waa n naa wo yɛ̃ woo faa
ye. Wii gɛ naa tẽn tẽ wii ya ma
sya naa n fãy cĩĩnde wãfãy, wo sẽ
naa n kɛ yii waa gɛ n naa n fãy
wo yɛ̃ wãwoo wĩĩ ne ye. 9 Wo ne
ga waha tyii, ye n naa koho le wo
ye, ye naa kai- nkãy pye wo kẽ faa.
Ya'a yãã too loo sye, wo naa n kɛ
wo kãnyĩĩ yar ye na, ye n yãŋ wo
na, ye naa ye troho tãhã wo wãŋ
syi dyaŋ. 10 Ye cã ma yee, too pye
ye fla na, wo naa ye yar ma yee,
wii ma yee, u saa naa tẽn tẽ ye,
woofua sẽ yai u naa n di ye. 11 Ya'a
yãã wo kai- ngĩĩ pãã ye ye, wo le
luhu ma yee, ye laam wo, mpãy
ma pe napar pye, pe sẽ waha pe
ya yɛ̃ gɛ woo pe ya ya ye, ma -sẽ
pe yɛ̃ le nawee- kai- wo. 12 Poofa
mii, waa pe yar waha wĩĩ nen nde
ne: Pe naa tẽn tẽ yalebyɛ pe naa
pe yɛ̃ digi kɛ pe ya ya, pe waha
naa n di yaryar. 13 Yii poo na, wo
nna, ye ma n fãy yãã kayĩĩ wãpyeŋ
ne ye! 14 Kai- nkãy too yrũhũ yar
ye na saba nwo laam wo, wii ma
yee u sẽ koo pye ye, ye byɛ ye naa
u pyer yãŋ, ye ma n naa u yɛ̃ le
ye kai- wo ye, fyar n u yigi le ne.
15 Ye ma n -sẽ yee, yaa u tee naa
n pye mii u ma ye napĩĩ dyaŋ ye,
ye nampyeŋ kẽ u ne, -ye naa u yar
laanyĩn ne.

Syaha tesẽ Yãhã wãnar Tesalonifa kẽ

16 Yãhã gii ke ma yrĩŋ kẽfua,
ke naa yrĩŋ wãã ye kẽ yalebyɛ
wãwãã ya woo. Yĩŋfua u naa
n nii ye ne yalebya. 17 U saba
kaplãŋ kuasaha nge, ndoo Pɔl, n
ke fla yrũhũ nii ya, koho ne: N ye
byɛ syar. Ye ma ra syaha kaplãŋ
yãã, yaa cã ndoo n u saba yrũhũ
cĩĩnde. N ta saba kuasaha byɛ
yrũhũ koo syi. 18 Wo Yĩŋfua Yesu
Crise, u kaa taha ye byɛ na.

Pɔl saba cir kaplãŋ Timuti ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii n ma
Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Yãhã gii ke ma
wo Syayahafua, koo ke ra taha le
na, koo tesẽ Yesu Crise ne, woo wii
too koho taha yaha u na.

2 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã
mboo Timuti kẽ. Ma ma ra cĩĩnde
dya Yesu Crise kãnde wo. Wo
Tuhufua Yãhã tesẽ wo Yĩŋfua Yesu
Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã ma kẽ
tesẽ ke yrĩŋ ne, ke ma fɛn di.

Mii yigi kawarfuafa kaklaha ne!

3 Tẽ naa n gaha Maseduanfa
kãntraha na, ma ba ma yar lii ne,
n ga ma laam too loo wĩĩ nen ya
ne: Kuee Yefɛsyi wo, mpãy ma ke
fla Yesu kãndeyãrfa yawãhã wo,
pe nawee- klaha kaklaha nkãy ter
ne. Ma yai ma pe yar pe tyii.
4 Nkãy ke wee yĩŋ ne ye mii ngbãy
dyaŋ, pe yar pe tyii koo wãpãã
na tesẽ faale wãlɛ myar rii ne te
yrũhũ ta buarbuar. Koo ngĩĩ sẽ laa
yɔ̃ mii kaplãŋ wãtyĩn ya sẽ kẽ ye.
Koo kaklaha ter sẽ n gaha Yãhã
wĩĩ wãcãŋ ne yaha ye ye. Yãhã n
kɛ nawee- pe Yesu ta pe Yatɛr pe
waha sya yaha.

5 Ma'a yãã tẽ yee, ma pe yar pe
tyii koo kaklaha ngĩĩ ter na, n n
traha nawee- ntãŋ pe naa n dye pe
ya tãy. Pe laam ma nii gbɛgbɛ, kai-
nkãy pe cã ke sroŋ, pe ma n gaha
koo kuɛ ye, pe ma Yesu ta pe Yatɛr
laantee nen ne, loo na pe ntãŋ ga
dye pe ya tãy. 6 Mpãy ma pe loo
nde sye ma kuee kaplãŋ tyĩn kai-
nkãy na, yĩŋ wee ke na ye. 7 Poofa
mii, kãnde lii Yãhã le ta, pe n traha
pe nii nawee klahafa le ne. Kai-
nkãy pe -sẽ n pãã, poo gɛ sẽ ke
war ye, kai- nkãy pe n traha pe
naa nawee- klaha, pe sẽ maha ke
war ye.

8 Wo cã kãnde lii Yãhã le ta,
kayĩĩ ne, le ma pye pe nawee-
klaha le ne, mii Yãhã le yar mii.
9 Wo cã ma yee, mpãy pe sroŋ,
kãnde lii Yãhã le ta, le sẽ yi poo
myaha ne ye. Le yi mpãy myaha
ne pe ma kapeepyefa, mpãy ne pe
sẽ n luhu Yãhã ye ye, mpãy ne
pe pee, mpãy ne pe kãmpee yãr,
mpãy ne pe sẽ Yãhã gboho ye, pe
sẽ maha Yãhã kai- yãŋ ye, mpãy
ne pe pe tuhufa boo pe nahafa ne,
mpãy ne pe ma naboofa, 10 mpãy
ne pe sẽ fyar cã ye, mpãy ne pe n
sãy pe naawai ne mpãy pe sẽ lɛ wa
ye, mpãy ne pe yãmpa cãã troho,
mpãy ne pe kawar fua, mpãy ne
pe Yãhã ka n di, mpãy ne pe
kai- nkãy pye ke sẽ wãã le cĩĩnde
kaklaha wũhũ ne ye. 11 Koo cĩĩnde
kaklaha ngĩĩ, le Yesu kapãyĩĩ ke
yar wo na, Yesu kapãyĩĩ lii le wãã
ra kẽ, n naa le tɔ̃r nawee- ye. Le
Yãhã nayɔ̃r yar wo na, Yãhã gii ke
ma kãnkai- byɛ ne.

Laantãr rii Yãhã te pye yar Pɔl kẽ, te gboho

12 N syaha wãã wo Yĩŋfua Yesu
kẽ, woo wii tuu fãnga wãã ra kẽ
ta tẽn laam wo. N syaha wãã u kẽ,
woo wii tuu yee tẽ yai u tẽn wãtẽ
ne, ma ra yãŋ yi n naa le tẽ. 13 N
-sẽ nwo, faale wo, n sẽ naa wãyĩĩ
pãã u wĩĩ na ye. Mpãy pe naa n
taha u na, n naa pe nuhu, ta laam
ba waha tɛr. Loo naa byɛ ne, u ra
yãŋ yi. Tẽ sẽ ba Yesu ta ra Yatɛr ye,
n sẽ ba cã kapee kẽ tẽ naa n pye
ye, Yãhã n ra fɛn di. 14 Wo Yĩŋfua
n kayĩĩ pye ra kẽ, le n sya gboho
tɛr. Woo kẽ tuu ra ta ta n u ta ra
Yatɛr. Woo kẽ u ta ta ntãŋ n dye
u tãy, ma yee nawee- byɛ ntãŋ pe
waha dye ra tãy.

15 Kapãn laa nde, cĩĩnde ne;
nawee- byɛ yai pe le sya nuhu ne:
Yesu Crise pa driyɛ̃ wo kapeep-
yefa syayahasaha wo. Kapeepyefa

laam wo, ndoo tẽ pee pe byɛ na.
16 Yãhã n le sya, ma ra fɛn di.
Loo nde yai wo le cã: Yãhã Yesu
Crise ta u le yar nawee- na, pe n
waha cã Yãhã ke laam yĩn nawee-
ne. Ta dyaŋ tẽ pye, kapeepyefua
waa sẽ ba tɛr ra yaha ye, ke sẽ
ke laam yĩn la ra ne? -Ye cã ye
yee, ke ke laam yĩn nawee- ter
byɛ ne. Loo na, mpãy pe ga ba
Yesu ta pe Yatɛr, pe cĩĩnde yrã
yãã, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee
le na ye, pe ga waha ra wĩĩ yãŋ,
Yãhã ke laam yĩn ta ne mii, pe cã
pe yee Yãhã ke laam yĩn nawee-
ter byɛ ne. 17 Yĩŋfuangbãŋ wii
u ma wãkuayãã wee u yĩnfar na
ye, woo wii wãkuyãã wee u na
ye, woo nwo nawee saa waha u
yãã yĩnde ne ye, woo nen ya kẽ
u ma cĩĩnde Yãhã, u miingbãŋ yai
ke naa n yee yalebyɛ, u yai u naa
n sey yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye
le na ye. Amɛn, le nii ke syi.
18 Timuti, ma ma ra dya Yesu
Crise kãnde na. N ga ma yar waha
laa ne. Yãhã kãmay na, kai- nkãy
ke ba pãã yaha ma wĩĩ na, koo ma
suhu lii ne tẽ ga yar ma na, ke wãã
le. Loo ne nde: Taa Yesu ta ma
Yatɛr mii, naa loo cĩĩnde wĩĩ yãŋ,
kawar wũhũ nkãy ma n wlãhã le
wo ye. 19 Ma'a n traha ma waha
yia, taa Yesu ta ma Yatɛr mii, u ta
yaha tãŋ ma Yatɛr koo syi! Kai-
nkãy taa cã ke sroŋ, naa koo ya
pye! Mpãy pe koo wãpyeŋ sye, loo
pe ta pe n plaha, ma Yesu kãnde
miy yaha. 20 Yiimɛ pye pe ne tesẽ
Lesyããnder ne. Poo nawee- syãm
me, n tyii Setane na u waha pe fãy,
pe n waha cã pe yee kaplãmpee-
wãpãã Yãhã kẽ, le sẽ yɔ̃ ye.

2

*Wo yai wo naa Yãhã nar nawee-
byɛ kẽ!*

1 N ga ye byɛ yar waha nde ne:
Kai lii le ma yĩŋ, -ye naa n pãã
Yãhã ye, ye naa ye yĩŋ wũhũ nar
ke ye, -tee naa ke nar ye nampyeŋ-
kẽ. Ke kayũhũ nkãy pye nawee-
byɛ kẽ, -ye naa syaha wãã ke kẽ
koo ngĩĩ wĩĩ ne! -Ye naa Yãhã nar
koo syi nawee- ter byɛ kẽ! 2 -Ye
naa Yãhã nar ke syi klo yahaseefa
kẽ tesẽ fãngafa ne, wo n waha naa
wo troho tãhã laanfir ne, yrĩŋ wo,
too maha naa Yãhã myaha gboho,
too naa wo troho tãhã Yãhã kãnde
wo laanyĩn ne. 3 Loo nde yɔ̃, ma
maha n tãy wo Syayahafua Yãhã
ye. 4 Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ nawee-
byɛ pe waha sya yaha, pe maha
waha le Yãhã cĩĩnde wĩĩ cã. 5 Ye
sẽ yãã, Yãhã neŋ ya kẽ ke ma,
kusyiifua nen ya kẽ u ma Yãhã
nsoho wo nawee- ne, woo kẽ Yesu
Crise ne, u pye nawee wo wãŋ
syi dyaŋ. 6 U le sya ma gbã ku,
loo n nii wo byɛ wãsyayaha dir
tuu dãã. Loo nde ta, Yãhã ke bii
yale lii yar yaha Yesu gbã wĩĩ na,
loo yale le ba nɔ, poo gbã mii
ta nawee- byɛ n cã ma yee, pe
wãsyayaha wĩĩ ma Yãhã laam wo.
7 Loo ne, ta n nii Yesu tẽnlɛhɛ, ma
maha nii Yãhã tẽntẽ, ma ga naa
nawee- klaha, mpãy pe wee Yiifee-
ye, pe n waha Yesu ta pe Yatɛr, pe
le Yãhã cĩĩnde wĩĩ cã. N sẽ kawar
fua ye, cĩĩnde ne tẽ n pãã.

8 N n kɛ Yesu kãndeyãrfa
yawãhã teebɛhɛ byɛ wo, pe naam
pe naa n pãã Yãhã ne. Pe ma nii
n pãã Yãhã ne, pe laam yai pe nii
gbɛgbɛ, pe ma n naa ncafũhũ di
ye, wãhã wĩĩ laa ma n pye pe laam
wo ye! 9 N maha le kɛ ca ye, pe
naa faha wãn le, faha wãn tii syi
nawee saa waha yĩnde yi too pe
na ye. Pe ma syi pe pe yĩnde le
yaha yĩŋ wãfan wo, nsããsugu ne,
sãn wãn ne, tesẽ faha wãn tii ne
te dir te sroŋ gboho ye. 10 Too
nde wãleŋ sẽ kẽ ke ma yĩŋ ye.
Kayĩĩ wãpyeŋ loo le ma yĩŋ. Kayĩĩ
wãpyeŋ loo le yai ca mpãy ne pe
yee, poo Yãhã myaha gboho.

11 Ca yai pe yaha le, pe yĩŋ kor
le, pe naa n luhu Yãhã kaplãŋ ye;

pe yai pe tyii ke n naa n dye pe
laam wo. 12 Cɔɔ woo sẽ yai u naa
naa klaha Yãhã kaplãŋ ne ye, u sẽ
yai u kuã tã naa na ye, u yai u naa
laanyĩn yãã. 13 Ye sẽ yãã, Yãhã cãã
Dama tãhã, ma ba Awa tãhã kur
kuɛ ye. 14 Dama sẽ kẽ tuu tyii u
sãndãpee yĩŋfua n u wlaŋ ye, cɔɔ
kẽ tuu tyii u sãndãpee yĩŋfua n u
wlaŋ. Yãhã ke bii yee, pe ma n
lii pye ye, u n le pye. 15 Ca -sẽ ga
waha sya yaha kicar waa wãsee
wĩĩ na. Pe -sẽ yai pe Yesu ta pe
Yatɛr pe kuãŋ ne, pe tyii nawee-
ntãŋ naa n dye pe tãy yalebyɛ, pe
laam n nii gbɛgbɛ, pe naa n laha
pe kãnkai- byɛ wo.

3

*Yesu kãndeyãrfa yawãhã ya-
haseefa*

1 Kapãn laa nde, cĩĩnde ne:
Wii ma yee u Yesu kãndeyãrfa
yawãhã yahaseefua tẽn syi kɛ,
tẽyĩĩ ne u n kɛ. 2 Wii ma loo tẽn
tẽ, u yai u sroŋ kai- byɛ wo; u yai
u pye cɔɔ nen ya ne, u yĩnde ma
n pye cɔɔ waa ter na ye. U yai u
u ya wãyigi cã. U yai u kai- cã. U
yai u pyer n yɔ̃. U yai u nampay
wãyigi cã. U yai u le Yãhã kaplãŋ
wãklaha cã nawee- ye. 3 U sẽ yai
u tar sẽm na ye. U sẽ yai u naa
fãnga yar nawee- na ye. U yai u
naa n tãy nawee- ne. U sẽ yai u
naa wãhã cɛr ye. U sẽ yai u ta,
war wĩĩ n gboho u laam wo ye. 4 U
yai u u kahafa wãyigi cã, u yai u
ta u pii naa n luhu u ye, pe maha
naa u gboho. 5 Ma sẽ yãã, nawee
ma yee u sẽ u kahafa wãyigi cã ye,
u ga waha pye mii, u waha Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa yigi yɔ̃, poo
mpãy pe ma Yãhã wãm? 6 U sẽ
yai u pye nafuɛ̃ le Yesu kãnde wo
ye, mii loo sẽ ne ye, u ga waha
yataŋ ta u ya na sãndãpee yĩŋfua
Setane wãŋ syi dyaŋ, Yãhã n u
pẽn. 7 U yai, mpãy pe wee Yesu
kãndeyãrfa ye, poo n cã pe yee u
troho wãtãhã ter yɔ̃. Mii loo sẽ ne
ye, u wĩĩ ga sye pe ye, u n waha
gbe sãndãpee yĩŋfua namihi na.

*Koholefa Yesu kãndeyãrfa
yawãhã yahaseefa ye*

8 Mpãy pe koho le Yesu
kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye,
pe yai pe laha. Pe yai pe naa
cĩĩnde pãã. Pe sẽ yai pe tar sẽm
na ye. Pe sẽ yai pe naa wale kɛ
dawar ne ye. 9 Pe Yesu ta pe Yatɛr,
le Yãhã kapãyĩĩ cĩĩnde wĩĩ lii le
yar pe na, pe yai pe le yigi kluɛ sĩĩ
laantee nen ne. Kai- nkãy pe cã ke
sroŋ, pe naa koo pye. 10 Ye yai ye
pe troho wãtãhã ter yãŋ, pe ma
n sroŋ, ye cã pe taha loo tẽn nde
na. 11 Pe ca bya, pe yai pe laha.
Pe sẽ yai pe naa nawee- wãpee
pãã ye. Pe yai pe pe ya wãyigi
cã. Pe yai pe naa n sroŋ kai- byɛ
wo. 12 Naa wii u koho le Yesu
kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye,
u yai u pye cɔɔ nen ya ne, u yĩnde
ma n pye cɔɔ waa ter na ye. U
yai u u pii wãyigi cã tesẽ u kahafa
byɛ ne. 13 Mpãy pe koho le Yesu
kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa ye,
pe ma sroŋ pe tẽn wo, nawee- ga
naa pe gboho. Yesu cĩĩnde wĩĩ lii
pe sya laantee nen ne, pe ma nii
loo pãã nawee- ye, pe ga waha le
pãã naa n laha laanyĩn ne nawee-
ye.

*Yãhã cĩĩnde wĩĩ lii waa sẽ le cã
yãã ye*

14 N saba nwo yrũhũ nɔ wãã ma
kẽ, ma -sẽ n traha n ga ma yãŋ plii
nde na. 15 N ma ma- kuee tɛr, saba
nwo ga ma klaha laa ne: Yesu
kãndeyãrfua yai u naa u troho
tãhã mii u Yesu kãndeyãrwai ne,
maa le cã. Poo ma mii tuhufua
nen pii dyaŋ. Poo me, pe ma ke
Yãhã kãndeyãrfa yawãhãfa, Yãhã
gii ke ma yrãŋ yalebyɛ. Poo me,
Yãhã wãm. Ya'a yãã, le Yãhã
cĩĩnde le soho Yesu kãndeyãrfa
koho wo, poo me pe n sẽŋ le na.
16 Cĩĩnde ne, kai lii le wo ta wo n

Yãhã ta wo Yatɛr, waa saha le war
ye. Le yĩŋ wĩĩ gbaha, waa saha yee
kangbãy sẽ ne ye.
U tege ba wo ye nawee kadye ne.
Yãhã Yrã le yar gbaa na u sroŋ.
U u ya yi yar yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ na.
Kapãyĩĩ lii le u wĩĩ pãã,
driyɛ̃ kui byɛ le luhu.
Driyɛ̃ kur byɛ wo,
nawee- ter byɛ u ta pe Yatɛr.
Yãhã u kuã yir ga ta niisayũhũ wo
yãhãyĩŋ na.

4

Kawar kaklahafa

1 Yãhã Yrã le yar laha ma yee:
Mpãy ga ba dur yi kãã Yesu kãnde
wo driyɛ̃ kuayale wo. Pe ga ba
naa n luhu yĩmbuhu nkãy ye, ke
n pe kar naa n yaha. Pe ga ba
naa n luhu sãndãpee kaplãŋ ye.
2 Loo ga ba pe ta, dawarfa tesẽ
kawarfuafa ne, pe n pe plaha, pe n
naa kãmpee yãr. Poo dawarfa mii
tesẽ pe kawarfuafa mii ne, pe ga
ba nii, pe naa kapee- pye, pe kalaa
saa pye ke na ye. Pe ga ba nii
mii, Setane pe kayĩĩ wãpyeŋ suhu
boo pe kẽ. 3 Poo kawar kaklahafa
mii, pe nawee- klaha ma yee, cɔɔ
wãsyaŋ sẽ yɔ̃ ye, ma maha yee
dir raa ma te wãdiŋ sẽ yɔ̃ ye.
Ah too dir nde, Yãhã sẽ na ke re
tãhã? Mpãy pe Yesu ta pe Yatɛr,
ma cĩĩnde cã, pe ga waha syaha
cãã wãã Yãhã kẽ, pe too dir di.
4 Ye sẽ yãã, Yãhã ke dir wãn tii
byɛ tãhã, te byɛ yɔ̃; taa ter sẽ yai
mboo Yesu kãndeyãrfua ma te sye
ma yee, te ma tã ye. Te byɛ yai ma
waha te di, taa -sẽ cãã syaha wãã
Yãhã kẽ. 5 Yãhã kapãn tesẽ syaha
wãwãã ne Yãhã kẽ, koo ke n pai
wãn byɛ wãyɔ̃ŋ ne Yãhã ye.

Wii syi u ma Yesu Crise tẽntẽyɔ̃

6 Ma'a koo kaklaha ngĩĩ yar
pe Yesu kãndeyãrfa na, maa nii
Yesu Crise tẽntẽyɔ̃. Ma'a loo pye,
nawee- ga cã pe yee, ma n poho
Yãhã kapãyĩĩ ne, ma suhu cĩĩnde
kaklaha nkãy ne raa yigi. Koo
katɛ- syãŋ ngĩĩ ke kaa taha ma
kacãn na Yãhã wũhũ kuɛ ye mii
digi dyaŋ, ke ne kaa taha ma
kadye fãnga na. 7 Ngbãy rii te
sẽ cĩĩnde Yãhã wũhũ pãã ye, ma
yai ma te wĩĩ sye. 8 Ma'a yĩŋ
le Yãhã kai- na, maa ke cã laha,
ma nii yĩmbui nen na Yãhã ne.
Kadye wãsãhã gbar nawee kadye
ya sãhã, yĩŋ sẽ -sẽ wee re na ke
syi ye. Ma'a -sẽ nii yĩmbui nen
na Yãhã ne, loo nde ma yĩŋ ne.
Ma sẽ yãã, loo nde nawee ta u
n nii yrãŋ na nanga, sukũhũ gaa
byɛ ne. 9 Kapãn nde ma cĩĩnde,
nawee- byɛ yai pe le sya nuhu ne.
10 Loo ne, wo n nii Yãhã tẽn tẽ
yalebyɛ, ma maha sroŋ n kãn ke
wĩĩ ne. Ye sẽ yãã, wo koho taha
yaha Yãhã na, Yãhã gii koo neŋ ya
ke ma yrãŋ, ma maha ma nawee-
Syayahafua, nawee- mpãy byɛ pe
Yesu ta pe Yatɛr.

11 Kai- ngĩĩ byɛ klaha pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa ye, taa pe
yar waha, pe naa koo ngĩĩ pye.
12 Taa ma naanfuɛ̃, ma'a syi ta
waa n naa ma kloŋ loo nde wĩĩ
na ye. Ta, ma pyer n naa n yɔ̃,
Yesu kãndeyãrfa n te yãŋ naa n
gbe ma ye, ma yɛ̃ kaplãŋ ne, ma
troho wãtãhã ter ne. Ta, nawee-
byɛ ntãŋ n dye ma tãy, -taa tyii ma
laam n yɔ̃, Yesu kãndeyãrfa n naa
n yãŋ ma na, ma Yesu wãtaŋ ter
ne ma Yatɛr, ma laam gbɛgbɛ ter
ne.

13 Naa ke Yãhã kaplãŋ kal Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa telai wo
nawee- byɛ yĩnde na! Naa pe
yar pe naa kãnyĩĩ yãr! Naa pe
klaha Yãhã kaplãŋ ne! Koo ngĩĩ
yigi ma naa ke pye, ta n sya ba
dur ba. 14 Per gii Yesu kãndeyãrfa
wãlɛ pe ba kluɛ taha ma na, Yãhã
ba kaplãŋ nkãy le waa laam wo
ma wĩĩ na u n ke tɔ̃r, ma yee
Yãhã fãnga gaa wãã ma kẽ. Koo
fãnga nge ta, ma naa Yãhã tẽn tẽ!
15 Loo nde ya ta ma tẽn, ma naa

le tẽ yalebyɛ kayi ne, nuhu ne,
le n naa n gaha ma ye yaha ye,
nawee- byɛ n waha le yãã yĩnde
ne. 16 Kacãn yãã mii na, taa ta
ma troho wãtãhã ter n naa n yɔ̃,
ma kaklaha ke naa n nii cĩĩnde
kaklaha. Ma'a mii plãhã, ma nii
ngĩĩ pye yalebyɛ, ma ga sya yaha.
Mpãy pe n luhu ma ye plii byɛ, pe
bya ga naa pe troho tãhã ma wãŋ
syi dyaŋ pe ba sya yaha.

5

Yãhã tẽntẽ yai u Yesu kãndeyãrfa yigi mii?

1 Ma'a syi ma naa n sã wãlɛ na
ye. Ma'a yee, mboo ga laantor le
pe laam wo, ma naa pe yar mii
nawee dyaŋ u tuhufa ne. Naa
laantor le pe naanfãm laam wo
mii nawee dyaŋ u cĩĩfa ne ma
suhu u lɛfa ne. 2 Naa laantor le
pe calɛ laam wo mii ma nahafa
dyaŋ, pe cabii tesẽ pe capĩy ne mii
nawee dyaŋ u syafa ne, -taa -sẽ
mii wãyigi cã pe ne.

3 Calangusyam mpãy nawee
wee pe na ye, naa nagboho ta
pe na, ma naa koho le pe ye!
4 Calangusya wii ma pye kicar ne
tesẽ kur kuɛ pii ne, pe yai pe naa
pe troho tãhã pe nahafua ne mii
Yesu kãnde le yar mii. Pe yai pe
naa kayũhũ pye pe nwoŋfa kẽ, pe
seefa pe kayĩĩ lii pye tɛr pe kẽ, pe
naa le kayĩĩ dur pe kẽ. Loo ne, le n
tãy Yãhã ye. 5 Calangusya wii ma -
sẽ pye, waa wee u na ye, u yĩntaha
ma maha syii, u u koho taha yaha
Yãhã na, u naa n pãã Yãhã ne ke
yai ke yĩmper, u naa ke nar ke
naa u koho soho. 6 Calangusya wii
ma -sẽ kuee u laangapee wũhũ ya
pye, tuu sya nwo u sẽ ku wa ye,
u ma mii nakugu dyaŋ u kapee-
koho wo. 7 Naa pe byɛ klaha kai-
ngĩĩ byɛ ne, pe troho wãtãhã ter n
yɔ̃ naa n tãŋ pe ye gbɛgbɛ. 8 Yesu
kãndeyãrfua wii ma yee u sẽ u
nwoŋfa yãŋ ye, u Yesu kãnde miy
yaha. Woosyifua nwo pee wii na,
u sẽ Yesu ta yãã u Yatɛr ye.

9 Calangusya wii syi u myaha
yai ke yrũhũ koho wãle wĩĩ na
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa tẽn
laam wo, u yai u pye dyɛ- gbeetãã
syi. U yai u pye tuu nii tɛr puai
nen ya ye. 10 U yai u pye miiyũhũ
ne kayũhũ kuɛ ye: Kicar wãyigiyɔ̃
syi, nampay wãgbihi ne, u pye u
Yesu kãndeyãrwai tẽntẽle, u pye
koholefua fɛnfa ye, kayĩĩ wĩĩ le
naa n tãy u ye.

11 Calangusyam mpãy yĩntaha
ke sẽ syii ye, ma'a syi naa pe syi
myar yrũhũ Yãhã tẽn wãtẽ wĩĩ na
ye. Mii loo sẽ ne ye, naa waa
wãgbe laam ma pe yigi, pe ga
waha le Yãhã tẽn miy yaha loo nde
wĩĩ na. 12 Pe ma yɛ̃ tɛr Yãhã tẽn
wãtẽ wĩĩ ne, ma ba le sye, le ga nii
kapee pe ye. 13 Pe mii, laa tẽn wee
pe na ye, pe ga pe ya ta nawee- klɛ
kafa. Lii le cã pee, pe yɛ̃ kaplãŋ ga
nihi tɛr, pe kalaa wee kai lii na ye,
pe ga pe yɛ̃ le le wo. Lii le maha
wee wãpãã wĩĩ ye, pe ga naa loo
pãã. 14 Loo ne ta n yee, calangusya
wii u sẽ lɛ tɛr syihi wãsee na ye,
n n kɛ naa waa ma yi usyi na, ma
u gbe ta cɔɔ, le puar. U ma syihi
yãã see, u ma u kaha yigi yɔ̃, wo
napĩĩ saa waha laa wãpee yãã wo
wĩĩ na u naa le pãã ye. 15 Ye sẽ
yãã, calangusyam mpãy mii, pe le
Yesu kãnyĩĩ miy yaha, ma Setane
kãmpee gbe. 16 Yesu kãndeyãrfua
wii ma pye u nawee waa ne tuu
nii calangusya, u yai u naa koho
le u ye, u ma n tyii u na u n nii
teger Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
ye ye. Calangusyam mpãy pe ma,
waa wee pe na ye, pe yawãhãfa ga
waha naa koho le poo ye.

17 Wãlɛ mpãy pe ma pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhã yahasee ye,
pe Yesu kãndeyãrfa yai pe naa
nagboho ta pe na tesẽ pe naa pe
dããn wãã pe kẽ. Poo me mpãy
ne pe Yãhã kaplãŋ pãã pe Yesu

kãndeyãrfa ye ma maha pe klaha.
18 Ye sẽ yãã, Yãhã sabangbãŋ wo,
kapãn laa ma le yrũhũ ta mii nde
dyaŋ:

«Pe naha gii ta ma yee
ke dir pua tãhã naa n yi te syir wo,
pe sẽ yai pe koo naha yɛ̃ pua tã
too dir nde na ye.»

Le maha yrũhũ ta ma yee:
«Tẽntẽfua yai u dãã u dããn ne.»
19 Pe ma wãpee laa pãã taha
yahaseefua waa na, nawee- syãm
laa na nawee- tãã syi gɛ ma yee,
pe sẽ le yãã yĩnde ne ye, ma'a n le
sya ye. 20 Yahaseefa mpãy ma pua
yaha kapee- wãpyeŋ na, ma naa
le kuãn pe ne pe Yesu kãndeyãrfa
byɛ yĩnde na. Loo ga ta pe byɛ n
naa n fya. 21 Lii tẽ ga pãã waha
ma ye Yãhã yĩnde na, Yesu Crise
ne tesẽ pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyõm ne,
loo ne nde: Nkãy tẽ ma yar, naa
n pye ke syi, ma'a n yee maa dye
waa kuɛ ye taa tyii waa na ye,
ma'a n yee waa wĩĩ n tãy ma ye
ma tɛr waa yaha ye! Naa cĩĩnde
fla loo yãŋ!

22 Ma'a Yãhã nar waa kẽ, ma'a
n koho taha u na farfar ye. Wii
ma kapee pye, ma'a n dye u kuɛ
ye ye, naa mii yigi yalebyɛ kapee-
kuɛ ye!

23 Ma laha ke ma yaa, ma'a syi
loho ya ta ma lawɔŋ ye; defĩĩ wɔ
naa n wlãhã cacar, u ga ta dir saa
naa n syã ma laha wo ye, ma n
naa nii korkor.

24 Mpãy kapee- ma, ma'a sya
yee ma sẽ le fla naha ye, maa ke
kapee- yãã gbaa na ufua tuu pye.
Mpãy kapee- -sẽ ga waha pye ke
sẽ n yãã gbaa na ye, ma'a le fla
naha, maa cã ba ke yãã kur ye,
ufua kapee- pye cĩĩnde. 25 Kayũhũ
pyefa bya ma koo syi. Wii ma
kayũhũ pye, ke n yãã gbaa na. Ke
ma sya yee, ke sẽ yãã gbaa na ye,
ke saha kuee wam wo ye, ke ga
ba naa n tõr nawee- byɛ n ke luhu
per gaa.

6

1 Mpãy pe ma yãmpa, pe yai pe
naa cĩĩnde nagboho ta pe yĩŋfa
na. Mii loo sẽ ne ye, nawee-
mpãy ter ga waha naa Yãhã mi-
ipihi yee ma suhu wo kaklaha ne.
2 Yãmpa mpãy yĩŋfa pe ma Yesu
kãndeyãrfa, poo yãmpa mii sẽ yai
pe yee, poo tesẽ pe yĩŋfa ne, poo
ma mii Tuhufua nen pii dyaŋ, pe
sye pe saa naa nagboho ta pe yĩŋfa
na nantãŋ ye. Le wee koo syi ye,
pe yai pe cã pe tẽn tẽ pe yĩŋfa
mpãy kẽ pe ma Yesu kãndeyãrfa,
pe yĩŋfa ntãŋ maha dye pe tãy.
Loo nde yai le waha pe yãmpa ta
pe n pe yĩŋfa wĩĩ gbihi pye naa n
yõ.

Kawar kaklaha tesẽ wale wãtãytɛr wĩĩ nawee- ye

Kai- nkãy taa yai ma naa n pãã
nawee- ye, -taa naa pe klaha, koo
kẽ tẽ tõr yar ma na. 3 Wii ma
nii kaklaha gaa ter klaha ma nii
n yee, woo sẽ yɛr wo Yĩŋfua Yesu
Crise kaplãŋ na ye, koo kaplãŋ
ngĩĩ ke nawee- troho wãtãhã ter
sroŋ, ma maha yee, woo sẽ yɛr
koo kaklaha nge na ye, koo gii ke
sroŋ wo Yĩŋfua Yesu wãta wĩĩ ne
wo Yatɛr, 4 woofua nwo ta yi u
yataŋ ne, u sẽ maha laa gɛ cã ye.
Nafãã kaplãŋ wãtyĩn tɛr u koho
ne, u maha nawee- yɛ̃ kɛ yalebyɛ.
Loo nde n pai laanyar ne, wãhã
wãcɛr ne, tyɛhɛ ne, nagblaha ne,
nampyeŋ wãpee wãga ne. 5 Mpãy
kacãn te kãã yi le Yãhã cĩĩnde
kãnde wo, wãyɛr wee pe kaplãŋ
wãtyĩn na ye. Pe le ga ma yee, wii
ma Yãhã ta u Yatɛr, ufua ga waha
wale kɛ loo nde flãhã tãy.

6 Cĩĩnde ne, Yãhã laam wĩĩ
wãpyeŋ ma gboho nawee laam
wo, wangbãy laa sẽ tɛr loo nde
yaha ye. Ufua saa naa laa kɛ
nantãŋ ye. 7 Ye sẽ yãã, wo sẽ

see ba ngaa ne driyɛ̃ wo ye, wo
maha wee too ga waha ngaa gbe
ke laam wo wo tɛr ke ne wo
kuper ye. 8 Wa'a nii wo yɛ̃ digi
yãã, tesẽ nayrɛ ne ma le n tã
wo kadye na, laa sẽ maha kuee
nantãŋ ye. 9 Mpãy pe yee poo n
traha pe wangbãy kɛ, loo ne le pe
tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye.
Pe laam wũhũ pee, ma nihi, yĩŋ
maha wee ke na ye. Koo ngĩĩ syi
kẽ, ke nawee ta u n gbe namihi
na, u wĩĩ n klaha- tãŋ, u n maha
u yĩŋ kɛ laa. 10 Ye sẽ yãã, wale
wĩĩ ma gboho tɛr mboo wii laam
wo, loo nde n pai kapee- ter byɛ
ne. Mpãy wale wĩĩ ba gboho tɛr
pe laam wo, ma pe ta pe n le Yãhã
kãnyĩĩ fla miy yaha, ma maha pe
laanyĩn byɛ pye klaha- pe ya kẽ.

Pɔl Timuti yar kai- ne

11 Mboo woo na Timuti, Yãhã
nawee kẽ ma ne. Kai- nkãy tẽ pãã
tɛr, ke byɛ yãã ma ke ta yaha. Ma
yai ma kai- nkãy kɛ ke ngĩĩ: Kas-
roŋ wãpyeŋ, wãpuayaha Yãhã
wĩĩ na, Yesu wãta wĩĩ ne ma Yatɛr
le n naa lɛ ma laam wo, nawee-
ntãŋ wãdye wĩĩ ne ma tãy. Naa
ma laam yĩn yalebyɛ, -taa ta pe
naa n tãy. 12 Taa Yesu ta ma Yatɛr,
loo fãnga gbe ma kapee- wãpyeŋ
yia. Ma'a nii loo pye, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye, maa
le yãã. Yãhã ma yee yi loo nde
na. Mboo gɛ sẽ le pãã la nawee-
busãã yĩnde na ma yee, ma Yãhã
Dya Yesu ta ma Yatɛr.

13 Yãhã gii ke yrã le wãn byɛ wo,
koo tesẽ Yesu Crise ne, woo wii
tuu le pãã Põsyi Pilati yĩnde na
pe nawee- byɛ ne ma yee, woo kẽ
Yãhã Dya, n ga nde pãã ma ye ke
syãŋ yĩnde na: 14 Le Yãhã kãnde
yigi kluɛ sĩĩ ne, -taa naa le yãŋ,
ma'a syi kawar kaklaha n wlãhã
le ne ye, wo Yĩŋfua Yesu n sya ba
dur ba. 15 Yãhã yale lii ta, le ma ba
nɔ, ke ga u ta u n dur ba. Yãhã kẽ
ke ma cĩĩnde yahaseefua kai- byɛ
wo, koo ya kẽ ke n pai yrĩŋ ne. Koo
kẽ ke ma fãngafa byɛ Fãngafua,
ke ma yĩŋfa byɛ Yĩŋfua. 16 Ke ma,
gbã saha crã gɛ crã ke na ye. Yãhã
niisaha ma cãã- wo, cãã- mpãy syi
nawee saha crã pe na ye. Nawee
saha Yãhã yãã yĩnde ne ye. Yãhã
myaha yai nawee- ter byɛ pe naa
ke gboho, koo gii wãkuayãã wee
ke fãnga na ye. Amɛn, le nii ke
syi.

17 Mpãy pe ma driyɛ̃ nge wale
ne, pe yar pe ma syi pe yataŋ ta
pe ya na ye. Pe yar pe ma n
koho taha naa n yaha pe wale ya
na pe yee le gboho ye; wãkuayãã
ma le na, wãklahayãã bya ne. Pe
yai pe koho taha naa n yaha Yãhã
koo na, koo gii ke wo kẽ wãn byɛ
ne busãã, ma yee te naa wo wĩĩ
yõ. 18 Pe yar pe naa kayĩĩ pye, pe
naa ke pye ke n gboho naa n nɔ
pe wale wãgboho syi na, pe nii
laantãr ne, pe naa pe koho wãn la
nawee- ne laanfir ne. 19 Pe ma koo
pye yalebyɛ, nangbãn kẽ pe kɛ n
ta Yãhã Yai wo; too nangbãn wãn
nde syi sẽ waha n klaha- ye. Loo
na, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le
na ye, pe ga ba loo yãã.

20 Dya, Yesu kapãyĩĩ kaklaha
wũhũ nkãy tẽ ma yar, ke ma ma
koho wo, ke yigi yõ. Kaplãŋ nkãy
syi yĩŋ wee ke na ye, nkãy syi ke
ga maha waha nawee ta, u saa
Yesu ta u Yatɛr ye, ma'a n naa ma
yɛ̃ le ke syi wo ye! Kawar wũhũ
nkãy pe ta kacãn wũhũ, koo nkãy
ke n yee, le Yãhã kapãn wĩĩ wee
cĩĩnde ye, ma'a n naa ke syi luhu
ye! 21 Ma sẽ yãã, mpãy pe yee poo
ma too kacãn nde syi cãfa, pe Yesu
wãta pe Yatɛr wĩĩ miy yaha.

Yãhã n laantãr yar ma na, mboo
tesẽ mpãy ne pe ma ma ne.

Pɔl saba syãŋ wuhu kaplãŋ Timuti ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, ndoo wii Yãhã ra
ta Yesu Crise tẽnlɛhɛ. Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr nawee- ye, koo ga ba cĩĩnde
yrã lii wãã pe kẽ Yesu Crise kãmay
na, ke ra taha, n naa loo nde yar
nawee- na. 2 N saba nwo yrũhũ nɔ
wãã mboo Timuti kẽ, ma ntãŋ dye
ra tãy, ma ma ra dya Yesu kãnde
na. Wo Tuhufua Yãhã tesẽ wo
Yĩŋfua Yesu ne, ke ke kayĩĩ wãã
ma kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne, ke ma fɛn
di.

Pɔl laantor le Timuti laam wo

3 N syaha wãã Yãhã kẽ ma wĩĩ
na, Yãhã gii n ma ke tẽn na. Kai-
nkãy tẽ cã ke sroŋ, koo tẽ n pye
le Yãhã tẽn na mii ra faale wãlɛ
wãŋ syi dyaŋ. Yalebyɛ ke yai ke
yĩmper, n ma nii n pãã Yãhã ye,
n sẽ ne faha ma wĩĩ ne ye, n ne
ke nar ma kẽ. 4 Too naa n cããŋ
wii na per gii, ma ba yĩntãm yi.
N ma nii loo nde ga, ma laam bya
ma ne ra yigi, ta n sya naa n kɛ,
n ma yãã yĩnde ne, n naa nuhu
di. 5 Ma nahafuadyaha Loyise tesẽ
ma nahafua Yinisyi ne, poo mii
cãã Yesu sroŋ ta pe Yatɛr ma yaha.
N le cã, ma bya Yesu ta ma Yatɛr
laantee nen ne pe wãŋ syi dyaŋ.
Koo kẽ, n syaha wãã Yãhã kẽ ma
wĩĩ na.
6 Tẽ ba koho taha ma na, ma naa
Yãhã nar ma kẽ, koo kẽ, Yãhã n
wãyĩĩ wãã ma kẽ; loo le ma ta, ma
n ke tẽn wãtẽ fãnga yãã. Ma'a syi
ma loo wãyĩĩ nde faha ye! 7 Ma
sẽ yãã, Yãhã Yrã lii Yãhã le le wo
laam wo, le sẽ wo ta wo n nii fya
le cĩĩnde wãpãã ne nawee- yĩnde
na ye. Le wee koo syi ye. Yãhã
Yrã fãnga le wo laam wo; le wo
ta, nawee- ntãŋ n dye wo tãy, le
wo ta, wo n wii wãyigi cã.
8 Loo na, ma'a syi ma yee,
Yĩŋfua Yesu kapãyĩĩ wãpãã wĩĩ
fyar yigi ma kẽ ye. Tẽ nwo
nwompihi wo Yesu wĩĩ na, ma'a
n yee, a loo maha fyar yigi ma kẽ
ye. Ma bya, naa mii gbihi wãfãy
kur ye ra ne le Yesu kapãyĩĩ wãpãã
ne. Ma'a syi fya ye, ma koho taha
yaha ke fãnga na, fãnga gii Yãhã
ke wãã. 9 Yãhã koo kẽ ke wo sya
yaha, ma maha wo yee too nii ke
nna; le sẽ nii mii, wo kayũhũ pye
koo syi ye, ke ya laam wĩĩ ne, ke le
pye wo kẽ laantãr tãy. Ke bii loo
kayĩĩ nde ta yaha wa wo kẽ Yesu
Crise kãmay na, driyɛ̃ sẽ bii tãhã
wa ye. 10 Ke le yar wo na yagaa
wo Syayahafua Yesu Crise wãpaŋ
ne driyɛ̃ nge wo. Yesu Crise ta, gbã
saha kapee pye wo na nantãŋ ye,
tesẽ cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee
le na ye, u maha loo yar wo na le
Yãhã kapãyĩĩ wo.
11 Yãhã ra yãŋ yi ma yee, n naa
le kapãyĩĩ tɔ̃r nawee- ye, n nii Yesu
tẽnlɛhɛ. Loo ne, ta n nii nawee-
klaha le kapãyĩĩ kai- ne. 12 Loo le
ra ta, ra n nii wãfãy nge fãy. Le
sẽ fyar yigi ra kẽ ye. Wii tẽ ta ra
Yatɛr, n ufua cã. N maha le cã, le
Yãhã kapãyĩĩ wũhũ nkãy tẽ klaha
nawee- ye, u ga waha yia u naa n
sẽŋ ke na, u wãdurba per n sya ba
nɔ.
13 Cĩĩnde kaplãŋ nkãy tẽ yar ma
na, naa koo ya yãŋ ma naa nawee-
klaha ke ne. Ma seefar le Yesu
ne, koo syi kẽ Yesu n nii ma Yatɛr,
nawee- ntãŋ n dye ma tãy, kuee
yai tãŋ ke syi! 14 Kaklaha nkãy tẽ
yar ma na, ke gbihi yigi, ma'a n
tyii waa n ke wã klaha ye! Naa
loo pye Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã
Yrã lii le ma wo laam wo.

Mpãy dur yi Pɔl kur ye, mpãy -sẽ kuee u kur ye

15 Ma cã Yasyi kuɛ kãntrahafa
byɛ dur yi kãã ra kur ye,
Fisyel dyaŋ Yɛrmosyɛn ye ne.

16-17 Yɔnɛsyifɔr woo na, tẽ nwo
ke nwompihi wo, fyar sẽ u yigi
ra wĩĩ ne ye. Yãhã ke kaa taha u
kahafa na. Tuu ba pa Wɔrme wo
nwo, u ba ra fla kɛ farfar, ma sya
ba ra saha cã, ma naa n pai ra fla
na, ma ba naa laanyĩn kaplãŋ pãã
ra ye. 18 Faale wo, tẽ sẽ ba pye wa
nwompihi wo ye, ma pye Yefɛsyi
wo, tuu naa koho le ra ye mii, ma
le cã. Wo Yĩŋfua Yesu u ba u fɛn
di Yãhã kasãhã per wo.

2

Wii u Yesu kãnde yigi kluɛ sĩĩ

1 Ta dya, mboo na, ma cã
too seefar le Yesu Crise ne, wo
kayĩĩ yãã. Naa mii plãhã Yesu
kãnde wo loo kayĩĩ nde kãmay na!
2 Kaplãŋ nkãy raa luhu ra yɛ̃ na,
tẽ naa nawee- klaha ke ne nawee-
yĩnde na, mpãy raa cã pe sroŋ, ma
cã pe ga waha nawee klaha ke ne
pe ya ndoŋ, pe klaha ke ne!
3 Ma ma mii seraasyiyɔ̃ dyaŋ
Yesu Crise ye. Wãfãy ma ma dye,
naa ma fɛn lay sya ra wãŋ syi
dyaŋ! 4 Seraasyi naa wii u n gaha
naan miysaha wo, u n kɛ u wĩĩ le
naa n tãy u yĩŋfua ye. Loo na,
kai- nkãy ke wee naanmiy wũhũ
ye, u saa naa u ya wlãhã ke ne ye.
5 Ma maha cã, kaa na pe ma ne
yee, nawee- pe pe ya kihi; wii ma
yahasee gbe, u ga ngaa yãã. Pe
kãnde lii yar pe yakihifa na, wii
ma yee u sẽ n tɛr ke syi ye, u ma
sya yahasee gbe, u saa ngaa yãã
ye. 6 Tawarfua wii tuu le tẽngbãy
tẽ, te dir ma ba gbe, woo tuu ga
cãã u lay yãã. 7 Kaplãŋ nkãy tẽ
pãã ma ye, ke le yaha ma laam wo,
wo Yĩŋfua ga ba kacãn wãã ma kẽ,
ma n ke war.
8 Ma sẽ Yesu Crise wĩĩ yãã la, tuu
sya ba ku, u ba yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. U faale
wãdyaha gaa kẽ Dawide ne. Le
ma Yãhã kapãyĩĩ wo, Yãhã kapãyĩĩ
lii wĩĩ tẽ tɔ̃r n yar nawee- na. 9 Loo
wĩĩ wãtɔ̃r kẽ, le ra le wãfãy nge
wo, ta n sya nwo, pe ra pua yaha
nwompihi wo kapeepyefua wãŋ
syi dyaŋ. Le Yãhã kapãn loo na,
le saha pua yaha ye. 10 Loo ne,
ta n nii wãfãy nge fãy mpãy wĩĩ
na, Yãhã pe yãŋ yi. Pe ma waha
sya yaha Yesu Crise kãmay na tesẽ
nayɔ̃r rii syi wãkuayãã wee te na
ye, pe ma maha too byɛ yãã, ta
wãfãy nge saa kai kua ra ye ye.
11 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ ga tɔ̃r ma ye,
cĩĩnde wũhũ kẽ:
«Wo ma sya fãy mii waa gbã yãã,
wo ga ba nii yrãŋ na u ne wii
ndoŋ.
12 Wo ma wii plãhã le Yesu kãnde
wãyãr ne,
waa ba nii fãnga na u ne wii
ndoŋ.
Wa'a yee wo sẽ Yesu cã ye,
u bya ga ba yee, woo sẽ wo cã
ye.
13 Wa'a sya yee, wo sẽ n sroŋ Yesu
kãnde wo ye,
u Yesu woo na, tuu yɛ̃ tɛr wo
ye lii ne,
u n sroŋ le ne.
Ye sẽ yãã, tuu lii pãã,
u saha dur u le sye u ya ye ye.»

Tẽntẽ wii u u yĩŋfua laam yĩn

14 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã ma ye,
ke gbihi yar nawee- byɛ na. Le
pãã waha pe ye Yãhã yĩnde na,
pe tyii kaplãŋ wãtyĩn na Yesu
kãndeyãrfa yawãhã fla wo. Ke
n pai wãhã ne, ke ga waha ta
Yesu kãndeyãrfa mpãy n dur yi
le kãnde wo. 15 Mii waha, ma nii
tẽntẽ wii syi dyaŋ, u tẽn tẽ n yɔ̃
Yãhã yĩnde na, le sẽ fyar yigi u
kẽ ye. Naa ke Yãhã kaplãŋ cĩĩnde
tɔ̃r gbɛgbɛ nawee- ye! 16 Kaplãŋ
nkãy yĩŋ wee ke na ye, ke sẽ maha
sroŋ Yesu kãnde ne ye, ma'a n
naa yɛ̃ le ke wo ye! Mpãy pe
koo pãã, loo nde pe troho dur yi
n kãã le Yãhã kãnde wo. 17 Pe
yɛ̃ kaplãŋ ma mii nahapihi dyaŋ
nawee troho na, nahapihi gii syi

ke ga ke troho byɛ pye klaha- tãŋ ufua kẽ. Mpãy pe koo kaklaha ngĩĩ syi klaha, Yiminee ma pe ne, Filɛti ne: 18 Pe le pãã ma yee, a wii Yesu kãndeyãrfa, wo yir wa gbã wo, ma dur ba wa gbaafa ye yrãŋ na. Loo nde na, pe le cĩĩnde fla miy yaha, ma maha nawee-mpãy ta pe n yi n kãã le Yesu kãnde wo. 19 Cĩĩnde wũhũ nkãy ke ma yĩŋ Yesu kãndeyãrfa ye, koo nkãy Yãhã ke pãã ta yaha, ke wee wãyɛhɛ wũhũ ye. Koo kaplãŋ kẽ ngĩĩ: «Mpãy pe ma Yãhã wãm, Yãhã pe cã.» Ma suhu «Wii ma yee Yesu ma woo Yĩŋfua, ufua yai u dur yi kapee kur ye.»

20 Nangbãŋ kaha wo, didiwãn kur byɛ sẽ kẽ te fãã sãn ne tesẽ wargbɛ ne ye. Taa ma, te fãã poor ne, taa -sẽ ma, katyigi pe ta. Te sãn wãn tesẽ te wargbɛ wãn ne, pe roo gbe n yi cĩĩnde wũhũ ma ga pye. Te poor wãn tesẽ te katyigi wãn ne, pe roo gbe n yi plii byɛ, te n maha n wluhu. 21 Kapee- nkãy tẽ tõr yar ma na, wii ma yee u sẽ ke syi pye ye, u ga nii mii didikla gii dyaŋ, pe ke gbe n yi cĩĩnde wũhũ ma ga pye. Wii ma nii koo syi, u sroŋ ma u Yĩŋfua myaha na. U ga waha laa yõ u Yĩŋfua kẽ, u gbihi ta kayũhũ wãpyeŋ na.

22 Taa ma naanfuɛ̃, naanfãndi wũhũ nkãy ke sẽ yõ ye, ke yãã ma ke ta yaha. Naa ma wãsroŋ wĩĩ loo kɛ, naa Yesu ta ma Yatɛr yalebyɛ, tyii ma nampyeŋ- ntãŋ n naa n dye ma tãy yalebyɛ! Mpãy laam pe ma gbɛgbɛ, ma Yĩŋfua Yesu ta pe Yatɛr pe kãnkai- byɛ wo, nii yĩmbui nen na poo ne! 23 Kaplãŋ wãtyĩn nkãy ke sẽ kaa taha nawee kacãn na ye, ke yãã ma ke ta yaha! Ke syi n pai wãhã ne. 24 Ma cã, wii u Yĩŋfua Yesu tẽn tẽ, u sẽ yai u naa n wãã ye. U yai u naa laantãr kaplãŋ pãã nawee-byɛ ye. U yai u waha naa nawee-klaha Yãhã kaplãŋ wũhũ ne, u yai u pye laanyĩnfua. 25 Mpãy pe u yɛ̃ kai, u yai u waha pe gbihi naa n yar kaplãntãhã ne: Laa na, Yãhã ga ba pe ta pe n le sya pe cã pe yɛ̃ kaplãŋ sẽ yõ ye, pe ke miy yaha. Loo na, pe ga waha cĩĩnde kaklaha cã. 26 Loo na, pe ga maha waha pe faale laantor kacãn yãã, pe waha fɛr sya sãndãpee yĩŋfua Setane namihi wo, Setane wii u pe yigi kawar kaklaha nkãy ne ma pe ta pe n nii u laam wĩĩ pye.

3

Driyɛ̃ kuayale wo, nawee-kapee- ga ba gboho tɛr

1 Ma laam too nde na: Driyɛ̃ kuayale cãã ga ba pee naa n gaha. 2 Nawee- ga ba naa pe ya yĩŋ ya kɛ. Wale wĩĩ ga ba gboho tɛr nawee-laam wo. Pe ya wãsey wĩĩ ga ba naa n tãy pe ye. Yataŋ ga ba gboho pe na. Pe ga ba yĩnde le Yãhã wo. Pe saa ba naa n luhu pe seefa ye ye, pe sya naa n wãã pe ne. Mboo wii ma kayĩĩ pye pe kẽ, pe ga ma dãã kapee ne. Pe saa ba naa Yãhã wĩĩ yãŋ cĩĩnde ye. 3 Nawee dugu saa ba pye pe na ye. Wãhã ma pe le nawee ne, pe saa sya pe wãã le yãã u ne ye. Pe ga ba nii nagblahafa. Pe saa ba naa pe ya wãyigi cã ye. Pe ga ba naa fãnga yar nawee- na. Kayĩĩ wãpyeŋ saa ba naa n tãy pe ye ye. 4 Pe ga ba yãr naa n yaha pe nampyeŋ- na. Yɛ̃kuãn wĩĩ ga ba naa n tãy pe ye. Yataŋ ga ba tɛr pe koho ne. Pe ya laam wũhũ ga ba naa n tãy pe ye Yãhã wĩĩ na. 5 Pe ga ba le ka naa n pãã yɛ̃ ya ne, poo ma Yesu ne, pe laam wo pe -sẽ u fãnga wĩĩ sye, u ma n pe troho wãtãhã ter wãklaha pe kẽ ye. Ma'a n naa mii le pe kãnde wo ye!

6 Poo mpãy gɛ ga ba naa n tay kaklɛ wo, pe naa ca mpãy wlaŋ pe kawar kaklaha ne, ca mpãy syi pe wãkaryaha sẽ n sye ye; poo ca mii cã pe pe ya le gboho

tɛr kapee- wo, pe laam wũhũ ma
maha gboho. 7 Pe n kɛ pe naa pe
klaha, pe sẽ -sẽ n kɛ pe cĩĩnde cã
ye. 8 Poo nawee- mii ga ba naa
pe syi ca wlaŋ. Kawar wũhũ ya
ke ma pe laam wo, pe ga ba naa
kawar fua, poo Yesu ta pe Yatɛr.
Pe kawar kaklahafa mii, pe ga ba
yee, poo ga yɛr tã le cĩĩnde na
mii faale dyaŋ Syipte caifa Yanɛse
tesẽ Yamrɛse ne pe bii yee, poo ga
yɛr tã Musa cĩĩnde wũhũ na mii.
9 U Yanɛse tesẽ u Yamrɛse ne, pe
sẽ waha bii yia ye, nawee- n bii
cã dawarfa me pe ne. Pe kawar
kaklahafa mii, pe bya wĩĩ ga ba
nii koo syi, te kawar saa ba ka
yahasee ye pe ye ye.

Pɔl Timuti yar kai- ne

10 Ma -sẽ yee mboo na, ma ra
kaklaha sya, ma ra troho wãtãhã
ter gbe. Lii tẽ n kɛ driyɛ̃ wo, ma
bya le cã. Tẽ Yesu ta ra Yatɛr mii,
ma bya u ta ma Yatɛr koo syi. Tẽ
ra laam yĩn mii, ma bya ma laam
yĩn koo syi. Nawee- ntãŋ pe n dye
ra tãy mii, pe naa n dye ma bya
tãy koo syi. 11 Tẽ ta laam plãhã le
Yesu kãnde wãyãr wo mii, ma le
cã. Pe naa ra nuhu le Yesu kapãyĩĩ
wĩĩ na mii, ma le cã. Tẽ naa wãfãy
gii byɛ sya, ma ke cã. Wãfãy gii ter
sẽ maha kuee mii pe sẽ ra fãy ke
ne Yãtɔɔsyi wo ye, Yikõ ne, Liiser
ne? U Yĩŋfua -sẽ ra yĩŋ wloho naa
n yi koo byɛ wo. 12 Ma cã mpãy
byɛ pe yee, poo ga seefar le Yesu
ne, pe naa pe troho tãhã Yãhã yor
wo, pe ga ba naa pe byɛ nuhu loo
nde wĩĩ na. 13 Nawee- mpãy pe
pee ma yee, poo ga naa nawee-
wlaŋ kawar kaklaha ne, kaa ga ba
taha naa n gaha pe pyer wãpee
na; pe ga ba yee poo ga nawee-
wlaŋ le kãmpee lii wo, poo gɛ me
pe ga ba too dye le wo.

14 Mboo na, taa ma klahafa cã,
kai- nkãy pe ma klaha, ma cã
cĩĩnde wũhũ kẽ. Mii plãhã, ma
kuee ke wo! 15 Ma kicar cãã gɛ na,
ma ba Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ cã.
Koo kaplãŋ ngĩĩ ga waha kacãn
wãã ma kẽ, ma n Yesu Crise ta ma
Yatɛr ma ba sya yaha. 16 Kaplãŋ
nkãy ke ma Yãhã sabangbãŋ wo,
Yãhã kẽ ke koo ngĩĩ byɛ le nawee-
mpãy laam wo, pe n -sẽ ke yrũhũ
yaha. Ke yɔ̃, ke ga waha nawee
klaha Yãhã wũhũ ne; ke ga waha
nawee kapee- yar u na, u n cã ke
sẽ yɔ̃ ye. Ke ga waha nawee klaha,
u n kãmpee miy yaha, u kãnyĩĩ
gbe. Ke ga waha nawee klaha, u n
naa n sroŋ. 17 Nawee wii u Yãhã
kãnde yãr ke syi, Yãhã kaplãŋ ga u
ta u n nii naweeyɔ̃, kayũhũ wãpye
wĩĩ ya n nii u laam wũhũ.

4

1 N ma nar, Yãhã yãŋ tesẽ Yesu
Crise ne, Yesu Crise wii u n pai
yrãŋfa sãhã ma suhu mpãy ne pe
ku wa, woo wii u n pai dur ba
kãntrahafa ye u yĩnfar ne, 2 Yãhã
kapãn pãã naa n yigi nawee- ye
yalebyɛ! Le wãluhu laam ma pye
pe na woo, le wãluhu laam ma
maha yee le wee pe na ye woo,
naa le pãã pe ye! Pe gbihi naa n
yar le ne! Wii ma kapee pye, u yar
u n le sya u cã, le sẽ yɔ̃ ye. Wii ma
kapee pye, u sẽ yɛr le na ye, ma le
kuãn u ye, -taa fãnga le ufua wo.
Ma laam yaha koo ngĩĩ byɛ na, ma
naa pe klaha laanyĩn ne!

3 Ma sẽ yãã, yalaa wo, Yesu
cĩĩnde kaklaha wãluhu saa ba naa
n tãy nawee- ye ye. Lii le n tãy pe
ye, loo ya pe ga ba naa n pye. Pe
ga ba pe laam kaklahafa gɛ yãŋ yi
busãã, pe pe ta pe ya tãy, pe n naa
pe laam wũhũ tɔ̃r pe ye, pe n naa
n luhu. 4 Pe saa ba naa Yesu cĩĩnde
kaklaha luhu ye, pe ga ba ke sye
pe naa ngbãy ya luhu. 5 Mboo na,
mii wãyigi cã kai- byɛ wo, naa mii
waha wãfãy wo! Ma tẽn ne Yesu
kapãyĩĩ wãpãã ne nawee- ye, le tẽ
naa n yɔ̃! Tẽŋ nkãy byɛ pe le soho
ma koho wo, naa ke byɛ tẽ!

6 Ndoo na, n le sya ma ga nii
yrã le soho Yãhã koho wo. Le
yale gɛ nɔ wa tẽ ga ku. 7 Driyẽ
nge wo, n le sya ma naa nii srã
kayĩĩ wĩĩ na. N fã fã fã, yagaa
woo n nɔ ra fee yɛrsaha na. Yesu
kẽ tẽ ta ra Yatɛr ma sya ba waa
yagaa na. 8 Yagaa tẽ waha yia, n
cã n ga dããn yãã: Too dããn nde,
kayĩĩngbãy ne, kayĩĩngbãy lii, wii
ma n sroŋ u ga le yãã. Yĩŋfua
wii u ma kasãhãfua, woo wii u
sroŋ, u ga le wãã ra kẽ kasãhã
per wo. Ndoo ya sẽ kẽ tẽ ga loo
kayĩĩngbãy yãã ye, mpãy byɛ pe u
Yĩŋfua wãdurbaŋ sẽŋ nuhu ne, pe
bya n pai le yãã.

Yesu kãndeyãrfa mpãy wĩĩ

9 Mii waha, ma ba yi ra na,
ma'a n nii kuee ye! 10 Ma sẽ yãã,
Dɛmasu tuu yi kãã ra kur ye, driyẽ
nge wũhũ tãy n tɛr u ye, koo kẽ.
U ka Tesaloni na. Karsã ye poo
na, Tyite ne, poo ma ra kur ye.
Karsã ka Galasyi na, Tyite -sẽ ka
Dalamasyi na. 11 Luke ya u kuee
ra ne. Ma'a n pai, ma Marɛkɛ yigi
ba, u n ba naa ra koho soho tẽŋ ne.
12 N Tesyihi lɛhɛ Yefɛsyi wo. 13 Ta
nayrengbãŋ gii ke ma Karpasu fla
na Toosa wo, ma'a n pai, ma ke
gbe naa n pai ra kẽ, te sabar bya
ne. Ma'a n faha te srɛ wãn yaha
ye, tii tẽ kaplãŋ yrũhũ yaha te na,
ma re kur ta yaha.

14 Ntyasãã naa Lesyããnder
kapeengbãy pye ra na. Tuu lii
pye, u Yĩŋfua ga ba loo dããn wãã
u kẽ. 15 Ma bya, naa mii yigi u ne;
ma sẽ yãã, Yãhã kaplãŋ nkãy byɛ
too pãã, u naa n kɛ woo ga yɛr tã
ke byɛ na fãnga waha na.

16 Ta kasãhã na, tẽ fe yir per gii
ma naa ra yĩŋ kɛ, waa gɛ sẽ pye ra
ne ke fla na ye; pe byɛ ba ra miy
yaha. Yãhã ma syi ke loo ta kapee
pe yĩŋ na ye. 17 U Yĩŋfua -sẽ pye ra
tãy, ma ra laam plãhã, ta n waha
le Yesu kapãyĩĩ pãã mpãy byɛ ye
pe wee Yiifee- ye, pe n le luhu.
Yĩŋfua n maha ra yĩŋ wloho yi jar
koho wo, kapee sẽ ra yãã ye. 18 U
Yĩŋfua ga ra yĩŋ wloho yi kapee-
ter byɛ wo, u ga ra ta, ra n dye
u Yai wo yãhãyĩŋ na. Woo myaha
ya ke naa n sey yalebyɛ, wãyɛryãã
ma n pye le na ye. Amɛn, le nii ke
syi.

Ke kaplãŋ kuasaha, syaha ne

19 Persyile syar ra kẽ, Yakila ne,
ma suhu Yɔnɛsyifɔr kahafa byɛ
ne. 20 Yerasyi kuee Kɔrnti wo.
Toofĩĩ sẽ pye wãwee ye, ta n u ta
yaha Melɛti wo.

21 Mii waha, ma cãã pa te
wɛrngbãn cãã yaha. Yeblusi,
Pudãnsyi ne, Linusu ne, Kladya ne
ma suhu pe Yesu kãndeyãrfa byɛ
ne, pe ma syar. 22 Yãhã ke ta, u
Yĩŋfua n pye ma kur ye. Yãhã ke
ke laantãr yar ye na.

Pɔl saba kaplãŋ Tyite ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, tẽ saba nwo yrũhũ. N ma Yãhã tẽntẽ, ma maha ma Yesu Crise tẽnlɛhɛ. U ra lɛhɛ ma yee, Yãhã ke mpãy yãŋ yi, n pe yar le Yesu Crise kapãyĩĩ wĩĩ ne, pe n waha u ta pe Yatɛr, pe waha le cĩĩnde cã, cĩĩnde lii le n pai Yãhã kãnde wãyãr ne. 2 Loo ga pe ta, pe n koho taha yaha le cĩĩnde yrã wĩĩ na, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee le na ye. Yãhã sẽ kawar fua ye, ke bii yɛ̃ tɛr wo ye loo cĩĩnde yrã wĩĩ nde ne, driyɛ̃ sẽ bii tãhã wa ye. 3 Le yale n ba nɔ, Yãhã n koo byɛ yar gbaa na ke yɛ̃ kapãn ne. Wo Syayahafua Yãhã ke yɛ̃ kapãn le soho ra koho wo ma yee, n le pãã naa n yi nawee- byɛ ye.

4 Ndoo Pɔl kẽ tẽ saba nwo yrũhũ nɔ wãã mboo Tyite kẽ. Ndoo kẽ tẽ ma yar fũũ le Yesu kãnde wãyãr ne, ma n u ta ma Yatɛr mii tuhufua dyaŋ u ne u puee yar kai- ne mii. Yagaa, wo nii nwoŋ neŋfa le Yesu kãnde wo. Wo Tuhufua Yãhã ma suhu wo Syayahafua Yesu Crise ne, ke ke kayĩĩ wãã ma kẽ tesẽ ke yrĩŋ ne.

Pe Tyite taha tẽn lii na Karti kãntraha na

5 N ma ta yaha Karti kãntraha na ma yee, kai- nkãy ke kuee wãpye wũhũ, ma ke pye gbihi ta. Ma yai ma pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ta, pe n mpãy yãŋ yi pe ya wo. Poofa ga nii pe Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefa. Ma yai ma loo pye Karti kãntraha kui byɛ wo. Tẽ ba ma yar kai- nkãy ne loo nde wĩĩ na, ma'a n faha ke ne ye: 6 Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefua yai u sroŋ kai- byɛ wo, u yai u pye cɔɔ nen ya ne. U pii byɛ yai pe naa Yesu kãnde yãr, pe sẽ yai nawee- n naa n yee pe troho wãtãhã ter sẽ yɔ̃ ye, pe maha naa n yee pe sẽ n luhu nawee- ye ye. 7 Ma sẽ yãã, Yesu kãndeyãrfa yawãhã yahaseefua woo kẽ, u ga naa ke yawãhã kai- byɛ yãŋ ma suhu ke wale wũhũ byɛ ne; loo ne, u yai u naa n sroŋ kai- byɛ wo. U sẽ yai u nii yataŋfua ye, u ma syi u naa ncafũhũ di farfar ye! U sẽ yai u tar sẽm na ye, u sẽ yai u naa fãnga pyer pye ye, u sẽ yai u naa fufor wale sya nawee- ye ye. 8 U yai u nampay gbihi naa n yigi nuhu ne, u yai kayĩĩ wĩĩ loo n naa n tãy u ye. U yai u waha naa kacãn yãã, u yai u sroŋ, u yai u pua yaha tãŋ Yãhã wũhũ na. U yai u u ya wãyigi cã. 9 Pe Yesu tẽnlɛhɛ pe le Yãhã yɛ̃ kapãn klaha nawee- ye mii, loo kapãn nde ma cĩĩnde. U yawãhã yahaseefua yai u naa loo yãŋ cigege. Loo na, u ga waha naa pe Yesu kãndeyãrfa byɛ klaha le cĩĩnde kaklaha ne, u maha naa pe yar kayi ne. Tesẽ, mpãy pe yee poo ga yɛr tã le cĩĩnde kaklaha na, u ga maha waha pe yar pe plahasaha fla ne.

10 Ma'a yãã, tẽ ngĩĩ pãã ma ye, pe Yiifee- mpãy pe dye Yesu kãnde wo, pe busãã ma pe sye ma nii nawee- wlaŋ pe kaplãmbuar ne, yĩŋ wee ke na ye. 11 Pe fufor wale sya nawee- ye, ma pe klaha kai- nkãy ne ke sẽ sroŋ ye, ke sẽ wãã le cĩĩnde kaklaha ne ye, ma klɛfa busãã laam wlãhã ke syi. Ma yai ma poosyifa yɛ̃r tã. 12 Pe Kartifa naa waa pye tuu kai- cãã pãã naa n yaha, woo gɛ ba le pãã ma yee: «Kartifa ya dyaŋ, pe ma kawarfuafa, pe pee mii wlaha wãn dyaŋ, pe napar pye ma maha di cã. Pe see ke dyaŋ.»

13 Tuu lii pãã, cĩĩnde ne. Loo na, le pãã naa n waha pe ye, pe

n pe troho tãhã naa n sroŋ Yesu
kãnde wo. 14 Pe ma n naa Yiifee-
ngbãy yãŋ ye, tesẽ nawee- mpãy
pe le cĩĩnde kapãn sye ma pe laam
kãmbɛhɛ ta, pe ma n naa koo
kãmbɛhɛ ngĩĩ yãŋ ye. 15 Mpãy
laam pe ma gbɛgbɛ, pe kai- byɛ
yãŋ laantee nen ya ne. Mpãy laam
pe wee gbɛgbɛ ye, pe sẽ maha
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde ye, pe kai- byɛ
yãŋ laantee- sãnsyãm ne. Ma sẽ
yãã, poo laanga ter sẽ yɔ̃ pe kacãn
ter ne ye, koo kẽ. 16 Pe n yee poo
ma Yãhã ne, ma'a -sẽ pe pyer yãŋ,
maa cã kawar ne. Pe wĩĩ klaha-,
pe sẽ n luhu waa ye ye, pe saha
laa kayĩĩ gɛ pye ye.

2

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa pe troho tãhã mii

1 Mboo na, kai- nkãy tẽ ma klaha
ke ne, naa nawee- klaha koo ya
ne! Koo kẽ ke nawee- wãsyayaha
wĩĩ pãã. 2 Pe nanlɛ yar pe pe ya
wãyigi cã kai- byɛ wo, pe ma syi
pe naa miiklaha- wũhũ pye ye, pe
naa kacãwũhũ pye! Taa maha pe
yar pe naa Yesu ta pe Yatɛr, pe
tyii nawee- ntãŋ n naa n dye pe
tãy, pe naa pe laam yĩn kãnkai-
byɛ wo, mii Yãhã cĩĩnde le yar
mii. 3 Taa pe calɛ bya yar, pe
naa pe troho tãhã nawee- n cã,
Yesu kãndeyãrfa me pe ne. Pe
yar, kaplãmbuar rii te sẽ yɔ̃ ye,
pe ma n koo syi pãã naa n tay
teebɛhɛ byɛ wo ye, pe sẽ yai pe
pua yaha sẽm na ye. Pe yai pe
laantor kaplãŋ cã, 4 pe naa capĩy
klaha, pe pa ntãŋ n naa n dye pe
tãy pe pii ne. 5 Pe maha pe yar
pe laam pe naa nii gbɛgbɛ pe naa
kacãwũhũ pye, pe naa pe klɛ tẽŋ
tẽ kayi ne, pe laam pe naa n tãy, pe
naa n luhu pe pa ye. Pe yai pe naa
koo ngĩĩ byɛ pye. Loo ga ta, waa
saa waha wãpee laa yãã u pãã le
Yãhã kapãn wĩĩ na ye.

6 Taa maha pe naanfãm yar, pe
naa kacãwũhũ pye kãnkai- byɛ
wo. 7 Mboo na, naa kayũhũ pye
kãnkai- byɛ wo, pe n yãŋ naa
n gbe ma na. Naa n laha, taa
maha naa n sroŋ ma kaklaha ne!
8 Kaplãŋ nkãy ke sroŋ, waa saha
laa wãpee yãã ke kaplãŋ na ye,
naa koo pãã. Loo ga ta, fyar ga
wo lahafa yigi, pe saha laa wãpee
yãã pe pãã wo wĩĩ na ye.

9 Yãmpa yai pe naa n luhu pe
yĩŋfa ye, pe maha naa pe laam yĩn
kãnkai- byɛ wo. Pe yĩŋfa ma yee
pe lii pye, pe yai pe le pye, pe ma
n kaplãŋ tyĩn le na ye. 10 Pe sẽ yai
pe naa pe wãn yuhu ye. Pe yai pe
naa n laha pe yĩŋfa ye yalebyɛ, pe
maha naa n sroŋ pe ye. Loo na,
Yãhã gii ke ma wo Syayahafua, ke
kaklaha myaha ga yi.

11 Ma'a yãã, tẽ kai- ngĩĩ pãã ma
ye, Yãhã ke laantãr wĩĩ yar, loo
lii le ma nawee- byɛ wãsyayaha
wĩĩ. 12 Le wo klaha wo yi kãã
kãmpee wo, wo kãntraha ngefa
laam wũhũ yãã wo ke ta yaha.
Loo na, waa naa wo troho tãhã
kacãn ne, wo naa n sroŋ, wo naa
Yãhã laam wĩĩ pye yagaafa nsoho
wo. 13 Wo yai wo naa koo ngĩĩ pye,
wo naa koo yay diper sẽŋ, koo gii
wo koho taha yaha ke na. Koo
per nge na, wo Syayahafua Yesu
Crise wii u ma wo Yãhãngbãŋ, u
nayɔ̃r ga ba yi gbaa na. 14 Wo
Syayahafua gbã ku wo wĩĩ na, ma
wo par sya yi kãã kapee- wãpyeŋ
koho wo. Loo na, wo nii woo ya
wãm. Wo kapee- byɛ laha kãã wo
na. Wo ga naa kayũhũ pye laanfir
ne.

15 Kai- nkãy taa yai ma naa
nawee- klaha ke ne, koo kẽ tẽ yar
ma na. Taa cã nkãy raa n pãã,
cĩĩnde ne, naa ke pãã fãnga ne,
ma'a n naa laalaa pye laa gɛ ne
ye! Wii ma plaha pye, le pãã war
yi u ne. Ma'a n tyii waa n ma kloŋ
ye!

3

Laanfãyõm ma suhu troho gii wãtãhã ne ke yõ

1 Pe Yesu kãndeyãrfa yar, pe yai
pe yĩŋ kor le kãntraha yahaseefa
ye tesẽ fãngafa ne, pe naa n luhu
pe ye, pe naa n yi nanihi tẽŋ na,
tẽŋ nkãy yĩŋ ma ke na. 2 Pe yar pe
sẽ yai pe naa waa wãpee pãã ye,
pe ma n naa wãhã cɛr ye, pe tyii
pe laam naa n tãy, pe naa pe laam
yĩn nawee- byɛ ne yalebyɛ.
3 Ma sẽ yãã, wo bya, faale wo
too sẽ pye wa Yesu kãndeyãrfa
ye, wo sẽ ba laa cã ye, wo sẽ
naa n luhu waa gɛ ye ye, wo
plaha naa n pye yalebyɛ. Wo pye
kapee- wãpyeŋ koho wo, yĩnde
wũhũ ne, tesẽ wo tyatyãhã ne. Wo
pye napee- ne kãnde nen wo, tesẽ
laanyarfa ne; nawee- wĩĩ ba fũhũ
wo ye, wo bya wĩĩ -sẽ ba fũhũ pe
ye.
4 Wo Syayahafua Yãhã n ba ke
laantãr yar gbaa na nawee- na,
ma maha pe yar pe n cã pe ntãŋ
dye ke tãy. Yagaa, ke wo sya yaha
koo kapee- ngĩĩ wãpyeŋ koho wo.
5 Le sẽ nii mii wo naa n sroŋ ye.
Ke wo fɛn di, loo ne ke n wo sya
yaha ke dyaŋ. Ke wo sya yaha ma
maha wo kapee- laha kãã wo yĩŋ
na. Loo na, wo nii mii wo maha
gbihi dur see laanfãyõm ne Yãhã
Yrã kãmay na, Yãhã Yrã lii le wo
laam wã klaha. 6 Ma sẽ yãã, too
wo Syayahafua Yesu Crise ta wo
Yatɛr, Yãhã ke Yrã tege le wo laam
wo busãã. 7 Loo na, u laantãr wĩĩ
wo ta wo n sroŋ Yãhã ye ma ga ba
ke kloho di, wo cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye, loo lii wo
koho taha yaha le na.
8 Kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã tɛr, ke ma
cĩĩnde. N yee ma naa ke pãã
fãnga ne nawee- ye, ma'a n naa
laalaa pye laa gɛ ne ye! Loo ga
ta mpãy pe Yãhã ta pe Yatɛr, pe
ga naa kayũhũ pye yĩntaha ne.
Lii le yõ ma maha puar nawee-
na, loo ne nde tẽ pãã ma ye.
9 Kaplãŋ wãtyĩn nkãy syi yĩŋ wee
ke na ye, ke yãã ma ke ta yaha,
tesẽ faale wãlɛ myar rii ne pe
yrũhũ ta buarbuar, tesẽ sãnkɛr
ne, ma suhu wãhã ne le Yãhã
kãnde wĩĩ na. Koo ngĩĩ sẽ puar
nawee ne ye, yĩŋ maha wee ke na
ye. 10 Ma'a yãã, nawee wii syi u
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa klaha
kaklaha nkãy syi ne, ke nawee- ta
pe n cɛr pe ya ne, u yar u ma
tẽmpee wo. U ma sye, maha u yar
taha le ne, ke n tɛhɛ syãŋ tã. U
ma maha sye, u cɛr yi kãã pe Yesu
kãndeyãrfa yawãhãfa wo! 11 Ma
cã usyifua tuu plaha lii ne, u sẽ yɛr
le na ye, Yãhã kasãhã ga ba too u
na kapee- nkãy wĩĩ na u n pye.

Pɔl Tyite yar kai- ne

12 N ma ba Yartemasu nɔ wãã
ma ye, laa na Tesyihi, pe ma nɔ
ma fla na, mii waha ma ba yi ra
na Nikɔplosyi wo. N ga wɛrngbãn
cãã pye koo fla na. 13 Senosu
wii u kasãhã wũhũ cã, woo tesẽ
Apolosu ne, ma'a n faha pe wĩĩ ne
ye, koho le pe ye, pe n waha pe
yrãhã yi, ma'a n ta ngaa n kɛ laa
pe ye ye! 14 N sẽ -sẽ yee, mboo nen
ya wĩĩ ne ye, wo Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa, pe bya yai pe kayũhũ
wãpyeŋ cã, pe waha naa pe ya
gbe pe cĩĩnde kãnkai- byɛ wo. Pe
troho wãtãhã Yesu kãnde wo, le
yai le yãŋ naa n cã pe kayũhũ
wãpyeŋ na.
15 Mpãy byɛ pe ma ra ne, pe ma
syar. Wo naambiyãm mpãy pe
Yesu ta pe Yatɛr, pe syar wo kẽ.
Yãhã ke ke kayĩĩ wãã ye byɛ kẽ.

Pɔl saba kaplãŋ Filemu ye

Syaha fla

1 Ndoo Pɔl kẽ, tẽ saba nwo
yrũhũ, ndoo tesẽ wo cĩĩfua Timuti
ne. Pe ndoo Pɔl tã nwompihi wo
Yesu Crise tẽn wĩĩ na.
Wo u saba yrũhũ nɔ wãã mboo
Filemu kẽ, mboo wii raa ma
wo naambiyã, ma maha ma wo
tẽntẽwai. 2 Mboo, ma suhu Yesu
kãndeyãrfa mpãy byɛ ne pe pe
ya wãã ma kaha wo, ma suhu
wo syafua Yapya ne, ma suhu
Arisyipe ne, woo wii u tẽn tẽ wo
ne Yesu Crise kẽ. 3 N le nar Yãhã
ye, tesẽ ke Dya Yesu Crise ne, ke
kayĩĩ pye ye kẽ, ke maha laanyĩn
wãã ye kẽ.

Filemu troho wãtãhã Yesu kãnde wo

4 Filemu, ma wĩĩ gboho ra laam
wo. Yalebyɛ n ma nii n pãã Yãhã
ye, n ne laa yãã ma wĩĩ na n pãã ke
ye, tẽ syaha wãã ke kẽ loo wĩĩ na.
5 Pe ba ma wĩĩ pãã ra ye ma yee, a
Yesu kãndeyãrfa byɛ ntãŋ dye ma
tãy cĩĩnde, a raa maha Yesu sroŋ
ta ma Yatɛr. Koo kẽ n syaha wãã
Yãhã kẽ. 6 Taa Yesu ta ma Yatɛr
wo n wãã le, n le nar Yãhã ye,
ke waha ta Yesu myaha n gboho,
kayũhũ nkãy byɛ Yesu tuu n pye
wo kẽ, ma n waha ke cã naa n yɔ̃.
7 Taa ta Yesu kãndeyãrfa byɛ ntãŋ
n sroŋ dye ma tãy, loo nde pe laam
yĩn yalebyɛ. Le nii ra ye nuhu wĩĩ,
ma maha fãnga gaa taha ra na.

Pɔl Filemu nar u yãmpuai Wonasyimu wĩĩ na

8-9 Taa nwo, Yãhã ntãŋ sroŋ dye
gboho ma tãy, koo syi kẽ, n ga ma
nar laa ne. Le yɔ̃ ma maha sroŋ
Yãhã ye Yesu kãnde na. Too mii,
wo wĩĩ n tãy wii ye, n saha yee ma
le pye ra kẽ fãnga na ye. N ga ma
nar wãnar le ne, ndoo wii n ma
wãdyaha Yesu kãnde na, ndoo wii
pe yigi tã nwompihi laam wo ma
yee, tẽ tee n yãr Yesu Crise kãnde
wo, ma nii u kapãn pãã nawee- ye.
10 Wo dya Wonasyimu wĩĩ ne tẽ ga
ma nar. Nwompihi nge laam wo,
Wonasyimu dye Yesu kãnde wo.
Loo nde na, n ga waha u yee ra
dya. 11 Faale na, u sẽ pye ngaa ma
ye ye. Yagaa, u ga waha laa yɔ̃ wo
byɛ kẽ, ndoo tesẽ mboo ne. 12 N ga
u nɔ wãã ma kẽ. Yagaa, taa -sẽ cã
ma yee, u wĩĩ gboho ra laam wo, u
ma mii ndoo gɛ kadye dyaŋ. 13 N
ma ne pye n ga waha ne tyii u na
nii tãy, ke nwompihi wo nwo, u n
naa koho le ra ye tẽŋ nkãy wo ma
draha wo, le ga ne tãy ra ye. 14 N
le wũũ ma yãã, n sẽ yai n kai pye
ma kur ye mii ma sẽ yɛr le na ye.
N sẽ maha n kɛ ma kayĩĩ pye ra
kẽ fãnga na ye. N n yãŋ, ma'a ga
kayĩĩ pye ra kẽ, le -sẽ pye ma laam
wĩĩ.

15 Ncã, laa na Yãhã ke le ta ma
yee, u Wonasyimu u fã tɛr ma
yaha u ga yalaa pye, tuu maha
dur ba yi ma na, ye n nii yii ne.
16 Ma sẽ yãã, Wonasyimu u ma na
yagaa, u puar yãmpuai na. U sẽ
n tɔ̃r gɛ tɔ̃r yãmpuai ne nantãŋ
ye. U sroŋ ma wo cĩĩnde nampyeŋ
Yesu kãnde wo. U wĩĩ sroŋ gboho
ndoo ye. U wĩĩ yai le nii ma bya ye
koo syi, le sya tɛr ra wĩĩ yaha. U
ma ma yãmpuai, ma maha ma ma
cĩĩnde nampyeŋ Yesu kãnde wo.

17 Ke ma pye n ma ma naambiyã
cĩĩnde, taa ne ga ndoo gɛ yigi mii,
u yigi ke syi! 18 Ke ma pye u laa
pye ma na, ke ma maha pye u fuɛ
syi gbe ma ye, le ta ra yĩŋ wĩĩ. N
ga ke draha dur ma kẽ, ma'a n naa
ntãŋ cɛr ye. 19 Ndoo Pɔl kẽ tẽ u
saba yrũhũ. N ga ke byɛ dur ma
kẽ. -Taa -sẽ cã mii ndoŋ, tẽ lii pye
tɛr ma kẽ, le tɛr ma yrã yaha.

20 Ãwã, ma'a wo Yĩŋfua yãŋ, ma
ra laam wĩĩ nde pye ra kẽ, le ga tãy

ra ye, le ra laam yĩn.
21 Lii tẽ nar ma ye nde saba nwo
wo nanga, n cã ma n gaha le pye
ra yor wo, le n sya ta tɛr koo yaha.
22 Taa maha naa syãsaha gbihi ra
kẽ, ta laam wo n le ga ma yee,
Yãhã ga ba luhu ye wãnar ye, ke
ra yi yaha ye kẽ.

Syaha fla

23 Yepafarsyi wii u ma ra ne
nwompihi wo nwo Yesu Crise wĩĩ
na, u syaha ma ma ye. 24 Marɛkɛ
ye bya ne, ma suhu Arisarkɛ ne,
Dɛmasu ne, Luke ne, poo mpãy pe
ma ra tẽntẽwai, pe byɛ ma syar.
25 Wo Yĩŋfua Yesu Crise, u kaa
taha ye na.

Yesu tẽnlɛhɛ waa saba kaplãŋ Yebɛrɛfa ye

Yesu tɛr faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa byɛ yaha

1 Faale cãã na, Yãhã naa n pãã
wo wãlɛ ne. Ke ke kaplãŋ tɔ̃rfa
busãã lɛhɛ naa n wãã pe ya wuhu
na, pe n bii naa ke yɛ̃ kaplãŋ pãã,
pe byɛ pe kaplãŋ ter ne ke ya
wuhu na. 2 Yagaa sẽ na, Yãhã ke
yɛ̃ kapãn pãã wo ye ke Dya kãmay
na; Yãhã driyɛ̃ kai- byɛ le soho
woo koho wo. Yãhã driyɛ̃ kai- byɛ
tãhã woo kãmay na. 3 Yãhã nayɔ̃r
n yãã Yesu na, tesẽ ke nagboho ne.
Yãhã ke ma mii, Yesu ma koo syi.
U kaplãŋ ma fãnga ne, koo kẽ ke
driyɛ̃ gbã yigi. U nawee- kapee-
yee laha kãã pe na. Loo kur ye,
u n ka yãhãyĩŋ na, maa nii Yãhã
kãndigi koho kuɛ ye, koo gii ke ma
wãn byɛ yĩŋ na.

Yesu tɛr yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ yaha

4 Yãhã myaha wãã Yãhã Dya
kẽ, ke n tɛr yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãŋ
yaha. Koo kẽ, u n tɛr yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ yaha. 5 Ye sẽ yãã, Yãhã
sẽ kapãn nde syi pãã yãã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa ye ye ma yee:

«Mboo kẽ ma ma ra Dyapuai,
ma gbe nanga na, nawee- ga
cã,
n ma ma Tuhufua.»

Ke sẽ maha nde pãã yãã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa wĩĩ na ye ma yee:

«N ga nii u ye Tuhufua draha wo,
u -sẽ ga nii ra ye Dya draha
wo.»

6 Yaliile wo Yãhã yee koo ga ke
Dyapuai nen nɔ wãã driyɛ̃ wo,
woo wii tuu cãã pye wa wãn byɛ
yaha, ke le pãã ma yee:

«Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ yai
pe naa u myaha sey.»

7 Yãhã lii pãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wĩĩ
na, loo ne nde: Ke yee yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ mii gɛ pe sya nii koo wãm,
pe ma koo ye tefay wãŋ syi dyaŋ.
Ke tẽntẽ- ma ke ye naayĩn wãŋ syi
dyaŋ. 8 Ke Dya wĩĩ loo na, Yãhã le
pãã ma yee:

«Ma ma Yãhã, ma Yĩŋfua niisaha
yãã.
Too yĩnfar nde wãkuayãã wee te
na ma ye ye.
Kasroŋ koo kẽ, taa ga naa n pye
ma Yai wo.
9 Kasroŋ wĩĩ tãy ma ye,
kapee- wĩĩ sẽ tãy ma ye ye.
Loo ne, ma Tuhufua Yãhã n mboo
yãŋ yi
ma nagboho ta ma na ma
nampyeŋ- yaha.
Nuhu n -sẽ ma laam yĩĩ.»

10 Yãhã maha yee:

«Yĩŋfua, mboo kẽ
taa kãntraha tãhã ke kai- byɛ
fegbecãã na.
Mboo kẽ taa maha yãhãyĩŋ bya
tãhã.
11 Too nde byɛ ga ba kua.
Mboo woo na, maa naa n nii
yalebyɛ;
kãntraha tesẽ yãhãyĩŋ ne,
te ga ba lɛ te pye klaha-,
12 ma n te kur ta yaha te kuãŋ ne.
Taa ter ga ba te draha gbe mii
nayrefãn dyaŋ pe n le wãlɛr
draha wo.
Mboo woo na,
maa naa n kuee ma wãnii na
yalebyɛ,
wãkuayãã saa pye ma dyɛ- na
ye.»

13 Yãhã sẽ maha nde pãã yãã
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ye ye ma yee,
u nii koo kãndigi koho kuɛ ye kai-
byɛ yĩŋ na, ke n sya ba u napĩĩ- yĩy
kor le u kẽ, pe n nii mii, u tãnde
fyãhã tã pe na. 14 Pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ya dyaŋ, pe wee la tẽntẽ-
ya Yãhã ye, ke n nii pe lɛhɛ pe ga
naa n paha mpãy na, pe yai pe ba
sya yaha pe ga nii Yãhã tãy?

2

Wo yai wo naa wo wãsyayaha wĩĩ wũũ

1 Ke Dya kãmay na, Yãhã ke lii
pãã wo ye wo wãsyayaha wĩĩ na,
wo yai wo yĩntaha sroŋ loo nde
ne, kapuar ne. Mii loo sẽ ne ye,
waa le kãnyĩĩ plaha, wo saa yãã
dye Yãhã Yai wo ye. 2 Kãnde lii
Yãhã le ta pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n
bii le yar nawee- na, le pye kla.
Le pye, wii ma loo kãnde katan
nen laa sye ma le miy yaha, Yãhã
ga u pẽn loo nde wĩĩ na. 3 Wo
wãsyayaha kaplãŋ nkãy ke -sẽ ma
yĩŋ, ye yai ye cã, wa'a yee ke wee
kla ye, wo saha kuee mii wo sẽ
pẽn ye. Yĩŋfua gɛ kẽ u cãã wo
wãsyayaha wĩĩ pãã. Mpãy pe -sẽ
le yãã luhu u yɛ̃ na, poo n ba le pãã
wo ye wo n cã, cĩĩnde ne. 4 Yãhã
kẽ, ke fãnga taha pe yɛ̃ kaplãŋ na,
pe n waha laanwɔ wũhũ pye ke n
yɔ̃ ta tɛr ma suhu yɛ̃kã wũhũ ter
byɛ ne. Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã
maha fãnga ter byɛ wãã pe kẽ pe
ya wuhu na pe n waha naa ke tẽn
tẽ. Yãhã naa le pye ke syi, nawee-
n waha naa n cã pe kaplãŋ ma
cĩĩnde. Yãhã Yrã fãnga wũhũ koo
na, Yãhã ke wãã ke laam wãkẽ.

Wii woo kẽ u ga waha ta, nawee n sya yaha

5 Driyɛ̃fãŋ gii wĩĩ too n pãã,
Yãhã sẽ yee pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
poo pe ba nii koo driyɛ̃ yĩŋ na ye.
6 Aye rɛhɛ, waa gɛ ma u le yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo ma yee:
«Yãhã, nawee ma nwa, ma n nii,
ma sẽ n faha u wĩĩ ne ye?
Woo wii u see yi nawee, u ma
nwa,
ma n nii u gbihi n yigi?
7 Ma u ta ma yee yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
pe puar u na yalaale nsoho ya
wo.
Ma maha ba miingbãŋ wãã u kẽ,
ma nagboho ta u na.
8 Ma u ta kai- byɛ yĩŋ na.»
Le yar ma yee Yãhã nawee- ta
ke wãtãhã wãn byɛ yĩŋ na. Le
yĩntaha kẽ, Yãhã nawee- ta pe n
yia kai- byɛ na, laa gɛ sẽ kuee ye.
Wo ma -sẽ yee wii ga yãŋ yagaa,
wo saa kai- byɛ yãã ke n pye pe
myaha na ye. 9 Lii ya too yãã,
Yesu wii Yãhã ba u dur ta, ma
yee ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ pe puar u
na yalaale nsoho ya wo, yagaa wo
yãã, Yãhã miingbãŋ wãã u kẽ ma
maha nagboho ta u na. Tuu wãfãy
gii fãy ma sya ba ku nawee- byɛ
wĩĩ na, koo syi kẽ, Yãhã n u gbihi
ta ke syi. Yãhã laantãr tãy, Yãhã
yee koo ga nawee- sya yaha, koo
kẽ Yesu n wãfãy nge fãy.
10 Yãhã wãn byɛ tãhã te nii ke
wãn. Ke naa n kɛ nawee- busã̃ã
pe sya yaha pe waha ke nayõr
syi yãã. Loo ne, ke n ta Yesu
n koo wãfãy sya, ma cã nii wo
Syayahafua. Laa sẽ kuee mii u
sẽ le pye ye. Loo nde ma wãyĩĩ.
Mpãy pe ga sya yaha, Yesu woo
tuu ga tɛr pe yahasee ye, pe n dye
Yãhã Yai wo. 11 Yesu woo kẽ, tuu
nawee- kapee- laha n kãã pe na,
pe n nii Yãhã laam wĩĩ ya pye.
Woo tesẽ mpãy ne tuu sya n yaha,
pe byɛ ma tuhufua nen pii. Loo
ne, u pe yee u cĩĩfa, fyar sẽ u yigi
le ne ye. 12 Woo gɛ le pãã ma yee:
«Yãhã, n ga ba naa ma wĩĩ pãã ta
cĩĩfa ye;
n ga ba naa ma miingbãŋ
gboho yay ne
ma nawee- byɛ nsoho wo.»
13 U maha yee: «N nii le soho ma
koho wo.» U maha yee:
«N nwo, ndoo tesẽ pe kicar byɛ ne,
kicar mpãy Yãhã pe wãã ra
kẽ.»
14 Ye sẽ yãã, pe kicar see yi
nawee- byɛ wãŋ syi dyaŋ, ntãŋ
ne pe kadye wo. Koo kẽ Yesu
bya see ba wãcɛŋ wo wãŋ syi,
ntãŋ ne u kadye wo. U ku wo
kadye ter syi ne. Koo kẽ u gbã
kãmay na, sãndãpee yĩŋfua Se-
tane wii u ma gbã fãnga ne, Yesu

u fãnga pye klaha- u kẽ. 15 Tuu
loo pye, u nawee- byɛ sya yaha
gbã fyar koho wo, mpãy pe pye
yãmpa ntãncɛr koho wo gbã wĩĩ
na yalebya. 16 Ye cã Yesu sẽ loo
nde pye wãã yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kẽ
ye, u le pye wii driyɛ̃fa kẽ, wii
mpãy too ma Brama kur kuɛ pii.
17 Koo kẽ, u n see ba nawee ntãŋ
ne u kadye wo wo wãŋ syi dyaŋ,
ma nii u nampyeŋ wãŋ syi wãcɛŋ,
fla ngaa gɛ sẽ kuee u na ye. Mii
loo sẽ ne ye, u saa ne waha u cĩĩfa
fɛn cã u naa pe fɛn di ye. U ga
ba nii pe ye Yãhã yũndefa yĩŋfua,
u naa n sroŋ le Yãhã tẽn ne, u u
nampyeŋ- kapee- laha kãã pe na.
18 Ye sẽ yãã, tuu pye driyɛ̃ wo, woo
gɛ ba wãfãy yãã gboho; sãndãpee
yĩŋfua Setane maha naa n kɛ, u
u tyĩn ga kapee- wãpyeŋ kuɛ ye.
Loo na, nanga wo ma nii tyĩn n
gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, Yesu
ga waha koho le wo ye.

3

Yesu Crise tɛr Musa yaha

1 Wo nna, Yãhã ye bya yãŋ yi,
ye nii ke wãm, ye ba dye ke Yai
wo. Wii mpãy too ma ke wãm,
too lii sya cĩĩnde ma nii le pãã
nawee- ye, loo ne nde: Yesu woo
kẽ u ma Yãhã tẽnlɛhɛ, u maha
ma Yãhã yũndefa yĩŋfua ma wo
wãã le Yãhã ne. Ye yai ye naa
woo yãŋ yalebyɛ. 2 Yãhã u yãŋ
yi, ma u taha tẽn lii na, u sroŋ le
ne mii Musa dyaŋ, tuu bii sroŋ u
tẽn ne Yãhã kahafa kẽ mii. Yãhã
sabangbãŋ wo, loo yrũhũ yaha
Musa wĩĩ na ma yee: «U bii sroŋ
Yãhã kaha byɛ wo.» 3 Nawee ma
kaha fãã, u ga myaha yãã u tɛr
ke kaha yaha. Yesu tesẽ Musa
ne, pe ma koo syi, Yesu myaha
yai ke gboho ta tɛr Musa myaha
yaha. 4 Ye cã klɛ ma te fããfa ne te
ya wuhu na; Yãhã koo -sẽ kẽ, ke
driyɛ̃ byɛ fãã. Ke Dya kẽ Yesu ne.
5 Musa woo na, Yãhã nna byɛ wo,
Yãhã sẽ naa u taha laa wãpyeŋ na
u n naa n faha le ne ye. U pye
tẽntẽ Yãhã ye; lii le ga ba pye kur
kuɛ ye, Yãhã bii u ta u n le cãã
pãã yaha. 6 U Yãhã Yĩndefua Crise
-sẽ ma Yãhã kahafa byɛ yĩŋ na. U
sẽ laa sye Yãhã ye ye. Woo ma u
Yãhã Dya. Wo ma wii plãhã, ma
Yesu ta wo Yatɛr wo kuãŋ ne, tesẽ
wo ma koho taha yaha woo ya na
yalebyɛ, wo ga sroŋ nii koo kaha
ngefa.

-Ye naa ye troho tãhã Yãhã yor wo nanga nge bya na!

7 Ye cã wo yai wo wii plãhã Yesu
kãnde wo. Loo ne, Yãhã Yrã wo
yar ma yee:
«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu
nanga,
-ye le sya nuhu ne!
8 Ye ma syi ye nii nditẽŋ Yãhã
kapãn ye mii
ye wãlɛ dyaŋ faale cãã na ye!
Tẽyãfũũ klo wo pe bii yee poo jar
Yãhã ye,
ma yee poo ga ke pye yãŋ.
9 Ye wãlɛ bii le tẽyãfũũ klo plaŋ
cɛr naa n tɛr
ma naa n gaha kãntraha gii
wo,
Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr, koo ga ke
wãã pe kẽ.
Pe bii dyɛ- gbeesĩĩ pye yrãhã na;
Yãhã naa yɛ̃kã wũhũ pye pe kẽ,
loo naa byɛ ne, pe maha naa
n jar Yãhã ye,
ma ke pye naa n yãŋ
ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ byɛ wo.
10 Loo ne,
Yãhã laam n bii war koo cãã
wãlɛ ne,
ke n bii le pãã ma yee:
Pe laam wũhũ kẽ, ke pe plaha
yalebyɛ,
pe sẽ n kɛ pe naa pe troho
tãhã ra yor wo ye.
11 Yãhã laam n bii war pe ne,
ke n le sroŋ pãã pe ye ma yee:
Tẽ kãntraha gii gbihi ta pe myaha
na
pe ga naa n wũũ,

pe saa dye yãã ke wo ye!»

12 Wo nna, yii mpãy ye ma Yesu
kãndeyãrfa, ye naa yii yigi, ye
laam ma n ba waha tɛr ye ye ye!
Mii loo sẽ ne ye, ye ga ba yee Yãhã
yɛ̃ kapãn wee ngaa ye, ye sya le
Yãhã kãnde miy yaha, Yãhã gii ke
yrã le wãn byɛ laam wo. 13 Ye ma
n nii koo syi ye! Too ma yrãŋ na
nanga, Yãhã n traha ke naa ke yɛ̃
kapãn pãã wo ye plii wuhu na. Ye
naa yii yar kayĩĩ ne, kapee laa ma
n ba waa ta, u n plaha u sya nii
nditẽn Yãhã kapãn ye ye. 14 Ye
cã wo seefar le u Yãhã Yĩndefua
Crise ne. Too ba u fe ta wo Yatɛr
wo laam byɛ ne mii, wo ma wii
plãhã ma kuee yai tãŋ koo syi, wo
seefar le u ne cĩĩnde. 15 Le ma le
yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee:

«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu
nanga,
-ye le sya nuhu ne,
ye ma syi ye nii nditẽŋ Yãhã
ye
mii ye wãlɛ dyaŋ ye, poo bii
jar Yãhã ye.»

16 Mpãy pe pye yãmpa Syipte
kãntraha wo, Musa n ga pe sya
yaha ma pe yigi yi ke kãntraha
wo, poo ya sẽ na, pe bii le Yãhã yɛ̃
kapãn luhu ma dur ma jar Yãhã
ye? 17 Poo ya sẽ na, Yãhã laam
bii war pe ne, ke n pe ta pe n tay
dyɛ- gbeesĩĩ tẽyãfũũ klo wo ma sya
ba ku ke fla na. Poo sẽ na, pe
naa kapee- pye ke dyɛ- gbeesĩĩ ngĩĩ
wo? 18 Mpãy pe le Yãhã yɛ̃ kapãn
luhu ma dur ma jar ke ye, poo sẽ
na, Yãhã le sroŋ pãã pe wĩĩ na ma
yee:

«Tẽ kãntraha gii gbihi ta pe
myaha na
pe ga naa n wũũ,
pe saa dye yãã ke wo ye.»

19 Yii gɛ le yãã, pe sẽ le Yãhã kapãn
ta ngaa ye, koo kẽ Yãhã ke bii
kãntraha gii gbihi ta pe myaha na
pe ba naa n wũũ, pe sẽ yãã dye ke
wo ye.

4

Yãhã nawee- ga cĩĩnde wãwũũ yãã

1 Yãhã bii yɛ̃ tɛr, koo ga cĩĩnde
wãwũũ wãã ke nawee- kẽ. Koo
yɛ̃ wãtɛr nge ma wii wĩĩ nanga.
-Tee -sẽ naa yii yigi, yii waa ma
n ba kuee mii, u sẽ koo wãwũũ
nge yãã ye. 2 Ye sẽ yãã, wo bya le
Yãhã kapãyĩĩ luhu mpãy dyaŋ pe
pye le tẽyãfũũ klo wo faale wo. Pe
le Yãhã kapãyĩĩ luhu, le sẽ -sẽ laa
yɔ̃ pe kẽ ye. Ye sẽ yãã, pe le luhu,
pe sẽ le sya cĩĩnde ye, koo kẽ, pe sẽ
ke cĩĩnde wãwũũ yãã ye. 3 Wii poo
na, wo ke kaplãŋ sya cĩĩnde. Wo
ma wii waha, ma ke le yaha wo
laam wo, cĩĩnde wãwũũ gii Yãhã
yee, ke n pai ke wãã ke nawee- kẽ,
waa koo yãã. Koo cĩĩnde wãwũũ
kẽ, Yãhã laam ke bii war wo wãlɛ
ne, ke n le sroŋ pãã pe wĩĩ na ma
yee:

«Cĩĩnde wãwũũ gii ke bii gbihi ta
pe myaha na,
pe saa ke yãã yãã ye.»

Yãhã ke loo nde pãã yaliile wo,
koo gɛ bii kai- tãhã wa ma dye
cĩĩnde wãwũũ wo. 4 Ye sẽ yãã, le
ma le yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:

«Yãhã kai- byɛ tãhã kua plii kuay
nsoho wo,
ke plii kuasĩĩ wuhu, ma -sẽ
wũũ.»

Ye yai ye cã, wãwũũ ma Yãhã
tãy. 5 Wo maha le yãã wa, le
ma le maha yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Cĩĩnde wãwũũ gii Yãhã bii gbihi
ta
pe myaha na, pe saa ke yãã
yãã ye.»

6 Mpãy -sẽ ga waha koo cĩĩnde
wãwũũ nge yãã. Mpãy pe sẽ ke
cĩĩnde wãwũũ nge yãã ye, poo tee
bii le Yãhã kapãyĩĩ yãã cãã luhu,
pe sẽ le sya cĩĩnde ye. 7 Mpãy
pe -sẽ ga waha koo cĩĩnde wãwũũ
nge yãã, loo ta Yãhã n per gaa ta,
ma ke myaha taha nanga. Yãhã

wo faale wãdyaha Dawide ta, u n
koo nanga nge wĩĩ pãã, le n yrũhũ
yaha Yãhã sabangbãŋ wo; koo syi
kẽ, ta n cãã ye yar wa le ne ma
yee, Yãhã yee:
«Ye ma Yãhã yɛ̃ kapãn luhu
nanga,
-ye le sya nuhu ne,
ye ma syi ye nii nditẽŋ le ye
ye!»
Wo faale wãlɛ pe bii le Yãhã yɛ̃
kapãn sye tẽyãfũũ klo wo, dyɛ-
buar tɛr loo kur ye, Dawide n cã
ba ke nanga per kapãn nde pãã.
8 Ye sẽ yãã, Yãhã bii wii yãŋ yi
Musa draha wo, u myaha Yosua.
Woo ka pe wãlɛ pii ya ne koo
kãntraha nge wo, kãntraha gii
Yãhã bii ke gbihi ta pe byɛ myaha
na, pe ga naa n wũũ. Ke ma
ne pye ke cĩĩnde wãwũũ kẽ pe
yãã loo klo nde wo, Yãhã saa ne
maha ba naa per gaa wĩĩ pãã ye.
9 Koo syi kẽ, wãwũũ per gbihi ta
Yãhã nawee- kẽ. Koo wãwũũ wĩĩ
ma mii Yãhã wãwũũ wĩĩ dyaŋ, ke
wũũ driyɛ̃ wãtãhã kur ye. 10 Yãhã
ke driyɛ̃ tãhã wa, ke -sẽ wũũ.
Wãwũũ per gii Yãhã ke gbihi ta wo
kẽ, wii ma koo wãwũũ yãã, u tẽn
tẽ ma n pai wũũ mii Yãhã wãŋ syi
dyaŋ. 11 -Too wii waha, wo koo
cĩĩnde wãwũũ nge yãã! Mpãy pe
pye tẽyãfũũ klo wo, waa ma syi u
le Yãhã kapãyĩĩ sye poo wãŋ syi
dyaŋ, u ba kuee u saa ke cĩĩnde
wãwũũ yãã yãã ye. 12 Ye sẽ yãã,
Yãhã yɛ̃ kapãn tẽn tẽ wo laam wo,
le maha ma fãnga ne. Yũntrũhũ
gii ke ma yɛ̃r sĩĩ ne, ke ga waha
kã dye ga kadye laam wo. Yãhã
yɛ̃ kapãn -sẽ tɛr koo yũntrũhũ nge
syi yaha. Le ga waha kã dye le sya
ga nɔ nawee laampua gɛ wo. Le
ga waha kã dye le ga nɔ kacrihi
na, le sya ga yi u kiluɛ na. Yãhã
yɛ̃ kapãn kã dye n gaha nawee
laampua gɛ wo. Kai- nkãy byɛ
ke wãpye laam ma u na tesẽ kai-
nkãy byɛ ne u n ga u laam wo, le
Yãhã kapãn ga ke byɛ yi yaha gbaa
na u n yãŋ ke ma pye ke sroŋ.
13 Nawee saha laa pye le n wũhũ
Yãhã na ye. Yãhã ke wãn tii byɛ
tãhã, ke te byɛ yãã gbaa na, ma
maha te byɛ laam wũhũ cã tãŋ.
Too kai- nkãy byɛ pye driyɛ̃ wo, ke
n pai wo yey ke ne per gaa.

Yesu kẽ wo Yãhã Yũndefa Yĩŋfua

14 Ye cã Yãhã Yũndefa Yĩŋfua
ma wo ye. Yãhã Dya Yesu kẽ.
Woo, u dugu ga yãhãyĩŋ na, ma
sya ka Yãhã yahasee ye. Loo ne,
too Yãhã cĩĩnde wũhũ nkãy pãã
mii, -too -sẽ tyii ke n pye wo laam
wo ke syi, wo n plãhã kuee ke wo!
15 Sãndãpee yĩŋfua Setane ma wo
tyĩn n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ
ye, Yesu cã wo saha yia Setane
na wii ya ye, wo fɛn ga maha u
yigi. Ye sẽ yãã, Yesu wii u ma wo
Yãhã Yũndefa Yĩŋfua, Setane ba
u bya tyĩn naa n gaha kapee- ter
byɛ wãpyeŋ kuɛ ye mii wo wãŋ
syi dyaŋ, u sẽ -sẽ kapee nen laa
gɛ pye ye. 16 Loo na, -too wo laam
miy yaha, wo yũhũ crã laanyĩn ne
Yãhã na, wo cã ke laantãr gboho.
Ke ga wo fɛn di, ke maha laantãr
wĩĩ pye wo kẽ, ke wo sya yaha
yaliile wo Setane wo tyĩn n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye.

5

1 Yãhã pe Yiisrɛfa Yãhã yũndefa
yĩŋfua yãŋ naa n yi wuhu na, pe
Yiisrɛfa laam wo, ma naa pe taha
ke tẽn na nawee- kẽ. Pe naa diŋ
yi Yãhã kẽ, ma maha naa wãn boo
ke kẽ, ke n naa tyii nawee- kapee-
foho na. 2 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa
-sẽ pye nawee- wo wãŋ syi dyaŋ;
pe bya pye, sãndãpee yĩŋfua Se-
tane ga waha pe tyĩn ga kapee-
wãpyeŋ kuɛ ye, pe n sya waha
dye le wo. Koo syi kẽ, wii ma
kapee pye, u sẽ cã wa ye, tesẽ pe
ma wii wlaŋ u n kapee pye, Yãhã
yũndefa yĩŋfua ga waha u fɛn di,
u koho le u ye laanyĩn ne. 3 Tuu

ga waha dye kapee- wãpyeŋ wo,
u yai u naa wãn boo Yãhã kẽ u
ya koho kapee- wĩĩ na, mii u yai
u le pye nawee- kapee- wĩĩ na mii.
4 Waa saha Yãhã yũndefa yĩŋfua
miiyũhũ nge syi taha u ya na ye.
Yãhã kẽ, ke ne ufua yãŋ yi, ke u
ta u n nii ke yũndefa yĩŋfua mii
Yarɔ̃ dyaŋ, Yãhã bii u yãŋ yi mii.
5 U Yãhã Yĩndefua Crise bya
gɛ sẽ kẽ, u Yãhã Yũndefa Yĩŋfua
myaha taha u ya na ye. Yãhã koo
kẽ ke u yãŋ yi, ma u pye ma yee:
«Mboo kẽ ma ma ra Dya;
ma gbe nanga na, nawee- ga cã
n ma ma Tuhufua.»
6 Yãhã maha le pãã u wĩĩ na ma
yee:
«Ma ga nii ta yũndefua ma kuãŋ ne
mii Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.»
7 Yesu tuu pye nawee kãntraha
na, u naa n pãã Yãhã ye, ke woo
sya yaha gbã koho wo. U naa loo
nar Yãhã ye, kule ne, ma sya naa
yĩntãm gɛ yi. Tuu -sẽ ba yɛr Yãhã
laam wĩĩ ya wãpyeŋ na, Yãhã n
luhu u kaplãŋ ye, ma kaa taha
u fãnga na u fɛn wo, ma maha
ba u yir gbã wo. 8 U pye Yãhã
Dya, u -sẽ ba yɛr Yãhã laam wũhũ
ya wãpyeŋ na, ma sya fɛn yãã
le kur ye. Loo na, Yãhã n le cã,
u n luhu ke ye cĩĩnde. 9 Tuu
Yãhã laam wũhũ byɛ pye ga kua,
u nii nawee- Syayahafua u kuãŋ
ne. Nawee- mpãy pe n luhu u ye,
poo mii ga waha cĩĩnde yrã yãã, lii
wãkuayãã wee le na ye. 10 Yãhã n
yee, u ma ke Yũndefa Yĩŋfua mii
Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.

Kaa ke naa n taha wo laantor na Yãhã kai- kuɛ ye

11 Kai- busãã ma, too ga yar ye
na loo nde wĩĩ na. Tee -sẽ mii tee
nii yagaa, ke kai- wãluhu sẽ n tãy
ye ye ye, ye maha wee tee waha
ke war farfar ye. Loo nde ye ta
ye saha klaha ye. 12 Pe ye klaha
ma- Yãhã kaplãŋ ne, ye ne ga pye
yagaa kaicãfa. Ye -sẽ mii, pe ye fe
gbe wãklaha ne kai- nkãy ne, ye
yai pe maha dur pe naa ye klaha
ke ne. Ye ma pẽyãr wãŋ syi, ye
saha wãlɛ dir di ye, ye maha yai
ye maha naa yrã wãr. 13 Wii u yrã
ya wãr, pẽyãhã kẽ u ne; u saha
wãyĩĩ war wãpee ne ye, u tee ma
pẽyãhã nantãŋ. 14 Wii tuu -sẽ lɛ
wa, pe ga naa wãlɛ dir wãã u kẽ.
Yãhã wĩĩ ma koo syi. Kai- nkãy ke
sroŋ Yãhã yĩnde na, tesẽ nkãy ne
ke sẽ sroŋ ye, wii ma u laam kacãn
ta, ma waha koo war ma ke cã,
woofua nii wãdyaha Yãhã kai- wo.
Pe ga naa woosyifua klaha Yãhã
kai- nkãy ne ke waha. U ga waha
ke cã.

6

1 Loo ne, u Yãhã Yĩndefua Crise
kaplãŋ nkãy pe nawee fe n klaha
ke ne, wo ma syi wo taha kuee koo
ya na ye. Yãhã kai- nkãy ke nawee
lɛ, -too ka koo ye yagaa. Kai- nkãy
ke ma Yãhã kaplãŋ fegbesaha wo,
wo saa maha dye ke wo ye. Koo
kai- kẽ ngĩĩ: Kai- nkãy ma, nawee
ma ke pye, ke n gaha u ne u
klahasaha wo. Nawee yai u koo
miy yaha u yĩntaha sroŋ Yãhã kuɛ
ye, u ke ta u Yatɛr. 2 Koo kai- nkãy
maha kẽ, nawee wãtããyi ne loho
wo Yesu myaha na, ma suhu kluɛ
wãtaha ne nawee- na, ma suhu
nakur wĩĩ ne, Yãhã ga ba pe yir
gbã wo ke pe sãhã. 3 Yãhã wũhũ
fegbesaha kai- ngĩĩ, waa koo ta
yaha, wo ka yahasee ye, Yãhã ma
sya.

4-6 Mpãy pe kapee- wãpyeŋ miy
yaha, ma maha dur n dye ke wo,
pe poo ter yãŋ mii? Ye sẽ yãã,
pe ba Yesu ta pe Yatɛr, Yãhã n
cãã- le pe laam wo, pe n kacãn
yãã. Pe yãã, Yãhã kaa taha pe na,
ma maha Yãhã Yrã Fãnga wãã pe
kẽ. Pe le yãã, ma cã Yãhã kapãn
ma kayĩĩ, ma maha cã cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye, fãnga

ma le na. Poosyifa ma yi kãã
Yesu kãnde wo, pe saha le sya pe
yee, kapee- wãpyeŋ sẽ yɔ̃ pe ke
miy yaha ye. Le ma mii, poosyifa
maha dur, ma Yãhã Dya kuey mar
trã na, ma nii u lɛr nawee- ye.
7 Kaplãŋ ngĩĩ ma mii plãhã nge
dyaŋ: Ye sẽ yãã, sesaha ma n
too kãntraha gii na yalebyɛ, ke
n nii dir yɔ̃ ke warfa kẽ, Yãhã
ga kaa taha koo kãntraha nge
na. 8 Sesaha ma n too yalebyɛ
kãntraha gii na, ke n -sẽ nii ngur
wãn ya fĩy tesẽ nyɛ̃pihi ya ne, koo
kãntraha nge sẽ yɔ̃ kueekuee ye.
Yãhã yoosẽn ga too ke na, ke n ba
suhu kãã ke kuãŋ ne.
9 Ta naambiyãm, wo ma sya n
pãã mma ma syi dyaŋ, wo laam
-sẽ yĩn ye wĩĩ na: Wo cã ma
yee, ye ma le kãnyĩĩ wo, lii le
ga ye sya yaha. 10 Ye cã Yãhã
sroŋ. Kai- nkãy byɛ tee n pye
ye Yesu kãndeyãrwai kẽ, ma suhu
tẽŋ nkãy ne tee n tẽ Yãhã kẽ, Yãhã
cã ke ntãŋ dye ye tãy. Ke saa faha
ye wĩĩ ne koo kai- ngĩĩ ne ye. 11 Lii
too -sẽ n kɛ yii nanem byɛ ye, tee
ma tẽn lii wo, -ye le yigi kluɛ sĩĩ,
tee koho taha yaha lii na, ye n sya
ba le yãã. 12 Ye ma n gaha le tẽn
ne koo syi, ye saa nii mii mpãy
wãŋ syi dyaŋ, Yãhã wĩĩ sẽ pe gbe
laa ne ye. Mpãy pe -sẽ Yesu ta pe
Yatɛr, ma naa n yãr Yesu kãnde
wo laanyĩn ne, Yãhã ke yɛ̃ tɛr pe
ye lii ne, pe ga le yãã. -Ye naa n
yãŋ poosyifa na!

Yãhã ke yɛ̃ tɛr lii ne, le wãpyeŋ ma

13 Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama ye
per gii, ke bii yee, koo ga ngaa
myaha di taha le na. Ngaa ke sẽ
-sẽ wee ke tɛr Yãhã yaha ye, ke n
ke ya myaha di. 14 Ke bii Brama
pye ma yee:
«N ga kaa taha ma na,
tẽ ma kur kuɛ pii ta pe n syar.
Ndoo tesẽ ra miingbãŋ ne,
n ga loo nde pye ma kẽ.»
15 Brama n Yãhã sẽŋ laanyĩn ne.
Yãhã ke -sẽ bii yɛ̃ tɛr u ye lii ne,
ke n le pye u kẽ. 16 Nawee- ma
pye kaplãŋ wãtyĩn na, pe ga ngaa
yãŋ, ngii ke tɛr pe yaha, pe ke
myaha di, le kapãn n kua pe nsoho
wo. 17 Yãhã ke -sẽ bii yɛ̃ tɛr lii
ne, ma ke ya myaha di taha le
na, ke naa n traha, mpãy pe ga
ba ke yɛ̃ wãtɛr wĩĩ nde yãã, pe
cã wãwãklahayãã wee ke na ye.
Loo ne, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr Brama
ye, ke n ke ya myaha di taha le
na. 18 Loo ne, Yãhã ke bii yɛ̃ tɛr
Brama ye, ma maha ke ya myaha
di taha le na, yagaa koo katɛ- syãŋ
ngĩĩ wãwãklahayãã wee ke na ye,
Yãhã saha ke yɛ̃ dur ye. Loo ne,
wii mpãy too n kɛ Yãhã ke paha
wo na, wo cã ma yee, too koho
taha yaha lii na, le ga pye wo kẽ
cĩĩnde. 19 Wo koho wãtahayaha
Yãhã yɛ̃ kapãn na, le ma wo ye
mii ngaa dyaŋ ke wo laam ta tee
nen wo. Cĩĩnde wĩĩ ne, ngaa wee
ke nnen gbãã ma tɛr loo yaha ye.
Wo koho wãtahayaha nge, le wĩĩ
nɔ ncaha ye, Yãhã yaniisaha gɛ
laam wo. 20 Yesu nii wo Yatɛr, ma
ka koo fla na wo wĩĩ na. U nii
Yãhã yũndefa yĩŋfua u kuãŋ ne
Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.

7

Malsyidaku pye Yãhã yũndefa yĩŋfua

1 Faale cãã na, dya waa pye pe
naa n yee Malsyidaku. U pye
klo laa yĩŋfua, pe naa le klo yee
Salɛm. Yãhã gii ke wãn byɛ tãhã, u
pye koo yũndefua. Wo wãdyaha
Brama bii ka, ma ga yia kubɛhɛ
resyar yĩŋfa na. Tuu dur naa n
pai, Malsyidaku n ka maa u wãã,
ma yee woo kaa taha u Brama na,
Yãhã myaha na. 2 Wãn tii byɛ,
Brama tuu ga yãã naan miysaha
wo, u n te la flɛ sesãnsyihi, ma
flɛ naney wãã u Malsyidaku kẽ.
U Malsyidaku myaha yĩntaha kẽ,

yĩŋfua wii u n sroŋ. U maha
pye Salɛm yĩŋfua, koo yĩntaha
maha kẽ, yĩŋfua wii u n pai yrĩŋ
ne. 3 Yãhã sabangbãŋ wo, pe
sẽ Malsyidaku tuhufua wĩĩ cã u
nahafua wĩĩ ne ye, pe sẽ maha
u wãdyaha waa wĩĩ cã ye. Waa
sẽ u wãsee wĩĩ pãã yãã tesẽ u
wãku wĩĩ ne ye. Tuu nii Yãhã
yũndefa yĩŋfua u kuãŋ ne, u ma
mii Yãhã Dya wãŋ syi dyaŋ. 4 -Ye
yãŋ, Malsyidaku ma yĩŋ na Yãhã
ye. Wo wãdyaha Brama tuu ga
wãn tii yãã naan miysaha wo, u
te la flɛ sesãnsyihi, ma flɛ naney
wãã u kẽ. 5 Brama dyasyĩnde
Lewi kur kuɛ pii ma Yãhã yũndefa
pe ter na. Musa kãnde na, pe
ga waha Yiisrɛfa nar, pe pe koho
wãn byɛ la flɛ sesãnsyihi, pe flɛ
naney wãã poo Lewi terfa kẽ, pe
n waha naa n di. Ye cã ma yee,
pe nampyeŋ- kẽ pe n nar, pe pe
kẽ pe n di. Pe byɛ ma Brama kur
kuɛ pii. 6 Malsyidaku woo na, u
sẽ pye Lewi terfua ye, Brama -sẽ
bii u wãn la flɛ sesãnsyihi, ma
flɛ naney wãã u kẽ. U kaa taha
Brama na, Brama wii Yãhã bii yɛ̃
tɛr u ye. 7 Ye -sẽ le cã laha ma
yee, wii tuu kaa taha waa na, u
tɛr ufua yaha.

8 Lewi kur kuɛ pii me, pe Yi-
isrɛfa koho wãn flɛ naney yãã te
flɛ sesãnsyihi wo; pe ma nawee-
, ma n ku, ma ke Yãhã yũnde
tẽŋ yaha pe pii kẽ. Malsyidaku
wĩĩ sẽ na, wii tuu te wãn flɛ
naney yãã te flɛ sesãnsyihi wo,
le ma le yrũhũ Yãhã sabangbãŋ
wo u wĩĩ na ma yee, u ma yrãŋ
na, ma kuee le Yãhã yũnde tẽn
na u kuãŋ ne. 9 Lewi kur kuɛ
pii me, pe Yiisrɛfa koho wãn flɛ
naney yãã te flɛ sesãnsyihi wo.
Yaliile wo Brama u koho wãn la
flɛ sesãnsyihi, ma flɛ naney wãã
Malsyidaku kẽ, le nii mii Lewi bya
bii te wãã Malsyidaku kẽ. 10 Tuu
sẽ sya bii see wa ye, le ma mii u
pye u tuhufuadyaha Brama kadye
wo, ma te wãn wãã u Malsyidaku
kẽ. Le yĩntaha kẽ Malsyidaku tɛr
Lewi yaha.

Yãhã yũndefa yĩŋfua Yesu tɛr Lewi pii yaha

11 Yãhã bii kãnde lii tɔ̃r yar
Musa na, loo ne le pa Yãhã
yũndefa ne pe tẽn ne. Lewi
kur kuɛ puee Yarɔ̃ nwoŋfa kẽ pe
yũndefa ne. Pe tẽn pye lii ne, pe
nawee- kapee- yee laha kãã pe na,
pe n waha wãã le Yãhã ne. Pe
tẽŋ sẽ -sẽ waha yia, ma nawee-
wãã le Yãhã ne pe kuãŋ ne ye.
Loo ne, Yãhã yũndefa yĩŋfua waa
ter n yi. U sẽ yi Yarɔ̃ terfa wo
ye, u yi Malsyidaku wãŋ syi dyaŋ.
12-14 Wo Yĩŋfua Yesu Crise kẽ u
ne. Wo cã ma yee, tuu nawee
kadye gbe, u see Yuda terfa* wo.
Musa kãnde sẽ yee Yuda terfa
ga waha naa Yãhã yũnde tẽn tẽ
Yãhã kangbãŋ wo ye. Yuda terfa
waa sẽ Yãhã yũnde tẽn tẽ yãã
ye. Yesu tuu sẽ sya yi Lewi terfa
wo ye, Yãhã le ta u n Lewi terfa
draha gbe, ma nii Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua. Loo ne, Yãhã n kaplãŋ
nkãy wãã wo kẽ, kaplãŋ nkãy ke
Musa kãnde kaplãŋ draha gbe.

15 Kai lii le ke cĩĩmbɛhɛ byɛ yar
wo na, loo ne nde: Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua waa yi Malsyidaku wãŋ syi
dyaŋ. 16 Waa kloho sẽ kẽ, u gbe
ma nii Yãhã yũndefua mii Lewi
kur kuɛ pii wãŋ syi dyaŋ ye. Yãhã
fãnga kãmay na, wãkuayãã wee u
yrã na ye. Loo le u ta, u n nii Yãhã
Yũndefa Yĩŋfua u kuãŋ ne. 17 Ye
sẽ yãã, le ma gɛ ma, le yrũhũ Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Maa ba nii Yãhã Yũndefa Yĩŋfua
ma kuãŋ ne Malsyidaku wãŋ
syi dyaŋ.»

18 Faale kãnde sẽ pye fãnga ne
ye, le sẽ maha waha laa yɔ̃ ye. Koo

* **7:12-14** 7.12 Yuda terfa, Dyakuba dya Yuda kur kuɛ pii me pe ne.

kẽ, laa n ba le draha gbe. 19 Ye
sẽ yãã, faale wo, Musa kãnde sẽ
waha nawee- wãã le Yãhã ne pe
kuãŋ ne ye. Lii le -sẽ yi yagaa,
le tɛr Musa kãnde yaha. Wo ga
waha koho taha yaha le na, wo
yũhũ crã Yãhã tãy ke wãnar ne.
20 Ye maha cã ma yee, Yãhã bii
ke ya myaha di taha le na; Lewi
terfa naa n nii Yãhã yũndefa,
Yãhã sẽ -sẽ ke ya myaha di le na
ye. 21 Yesu woo na, Yãhã u ta ke
Yũndefa Yĩŋfua, ma dur ma ke ya
myaha di taha le na, ma le pãã ma
yee:

«Ndoo Yãhã, n ma kai- byɛ yĩŋ na;
ndoo tesẽ ra miingbãŋ ne,
ma ga nii Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua ma kuãŋ ne.
N saa ra yɛ̃ dur ra kapãn na ye.»

22 Loo nde ta, Yesu woo kãmay na,
wo cã naambiyãrfãn tii te ma wo
nsoho wo Yãhã ne, te ga yɔ̃ faale
wãn na.
23 Laa maha ma, le faale Yãhã
yũndefa ta pe wee wãcɛŋ Yesu ne
ye. Pe sẽ waha naa n kuee le tẽn
na pe kuãŋ ne ye; pe naa n ku,
pe pii n naa pe draha gbe. Loo n
ta pe n bii nihi. 24 Yesu woo -sẽ
ma yrãŋ na u kuãŋ ne. U Yãhã
Yũndefa Yĩŋfua tẽn sẽ wãã yãã
waa ter kẽ ye. 25 Loo ne, mpãy pe
yũhũ n crã Yãhã na u kãmay na,
u ga waha pe sya yaha le yalebya
wo pe kuãŋ ne. Ye sẽ yãã, u ma
yrãŋ na yalebyɛ, ma nii Yãhã nar
pe kẽ.
26 Ye cã Yesu woo kẽ, u ma Yãhã
Yũndefa Yĩŋfua wii, u wĩĩ ma wo
na. U kai- laha, u laam ma gbɛgbɛ,
kapee laa wee u yĩŋ na ye. U wee
kapeepyefua ye. Yãhã u kuã yir
ga ta yãhãyĩŋ na ncaha ye. 27 U
wee faale Yãhã yũndefa ne wãcɛŋ
ye. Pe ma kapeepyefa. Pe cãã naa
wãn boo Yãhã kẽ plii byɛ pe ya
kapee- wĩĩ na, ma cã naa taa boo
nawee- kapee- wĩĩ na. Yesu tuu
-sẽ u ya wãã, ma le sya, ma ku
mpar draha wo wo byɛ kapee- wĩĩ
na, koo yĩntaha kẽ, kla gaa wãboo
maha wee nantãŋ waa kapee- wĩĩ
na ye. Yesu loo pye kua tɛhɛ nen
u kuãŋ ne. 28 Musa kãnde na,
mpãy pe naa n ta Yãhã yũndefa
yĩŋfa, pe pye naweetee, ma pye
kapee- wãpyeŋ fãnga koho wo.
Yãhã ke -sẽ yɛ̃ tɛr, ma ke ya myaha
di kapãn lii ne, loo kapãn nde pa
Musa kãnde kur ye. Loo le Yãhã
Dya ta Yãhã Yũndefa Yĩŋfua. U
ma naweeyɔ̃ u kuãŋ ne.

8

Yãhã yũndefa yĩŋfua tẽntẽsaha

1 Nkãy too pãã tɛr, lii le ma
yĩŋ, loo ne nde: Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua wii syi u ma wo ye, u ma
u nii yãhãyĩŋ na, Yãhã niisayũhũ
kãndigi kuɛ ye, Yãhã gii ke ma kai-
byɛ yĩŋ na. 2 U u Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua tẽn tẽ Yãhã fla wo. Faale
wo, Yãhã yũndefa naa pe tẽn tẽ fai
nwonge wo, nawee- pe ke gbihi.
Yesu tuu -sẽ u tẽn tẽ na, cĩĩnde fla
kẽ ke ma yãhãyĩŋ na. Yãhã kẽ ke
koo fla gbihi.

3 Pe Yãhã yũndefa yĩŋfa byɛ ta
pe n naa diŋ yi, ma naa wãn boo
Yãhã kẽ. Wo Yãhã Yũndefa Yĩŋfua
bya yai u waha naa ngaa wãã
Yãhã kẽ. 4 Yesu ma ne pye driyɛ̃
nge wo, u saa ne pye gɛ pye Yãhã
yũndefua ye. Yãhã yũndefa mpãy
ma wa; pe diŋ yi Yãhã kẽ, ma
maha wãn boo ke kẽ, mii Yiifee-
wãlɛ kãnde le yar mii. 5 Nwoŋ
gii pe Yãhã tẽn tẽ ke wo, ke gbihi
mii ke yãhãyĩŋ nwoŋ dyaŋ, koo
sẽ -sẽ kẽ ke cĩĩnde yãhãyĩŋ nwoŋ
ye. Ye sẽ yãã, driyɛ̃ nge Yãhã
yũndefa tẽn ma mii Musa wĩĩ
dyaŋ. Yaliile wo Musa bii yee woo
ga fai nwonge gbihi, Yãhã bii u yar
ma yee:

«Tẽ naa kii ter syi yar ma na ke
yãŋ yĩŋ na,
ke nwonge fãã koo syi.»

Le yĩntaha kẽ, fai nwonge gii
Musa bii fãã, ke ba pye kaa yirfua
dyaŋ ke ma yãhãyĩŋ na.
6 Yagaa, Yesu taha tẽn lii na, le
tɛr poo tẽn yaha, le sẽ n tãn gɛ
tãn ye. Naambiyãrfãn tii te ma
yagaa Yãhã nsoho wo nawee- ne,
te yɔ̃ faale wãn na. Yesu woo kẽ,
u ma kusyiifua. Ye sẽ yãã, Yãhã
ke yɛ̃ tɛr kaplãŋ nkãy ne yagaa
naambiyãr wo, ke yɔ̃ ma tɛr faale
naambiyãr kaplãŋ yaha. 7 Faale
naambiyãr ma ne pye te ga waha
nawee- sya yaha, naambiyãrfãn
taa saa ne pye te ta yagaa te faale
wãn draha wo ye.

Yãhã naambiyãrfãn le nawee-ne

8-9 Faale naambiyãr cãã na,
nawee- sẽ bii pe kapee- wãpyeŋ
miy yaha ye. Yãhã n le kuãn pe
ye ma yee:
«Tẽ bii naambiyãr tii le Yuda terfa
ne,
ma suhu pe Yiisrɛfa ter byɛ
ne,
pe too naambiyãr pye klaha-.
Loo ne, ta n kur waa pe na.
Cãã gaa ma ke n pai,
n ga ba naambiyãrfãn taa le
pe kur kuɛ pii ne.
Too naambiyãrfãn nde saa ba pye
te faale wãn syi dyaŋ ye.
Faale wo, n bii pe wãlɛ sya yaha
yãmpar koho wo Syipte
kãntraha wo,
ma dur ma pe yigi yi ke
kãntraha wo,
ma ba te naambiyãr le pe ne.
N ga ba naambiyãrfãn taa le
pe kur kuɛ pii ne,
te saa ba pye wãcɛŋ pe faale
wãlɛ wãn ne ye.
Ndoo pe Yĩŋfua Yãhã kẽ,
tẽ yee ke syi.
10 Yãhã n maha yee:
Too plii nde kur ye, n ma ba dur,
ma yĩntaha sroŋ pe ne,
n ga ba te naambiyãrfãn le
pe ne yĩŋ gii na, ke nge:
N ga ba ra kaplãŋ le pe kacãn wo,
n ga ba ke yrũhũ yaha pe
laam wo.
N ga ba nii pe Yãhã,
pe n -sẽ nii ra nawee-.
11 Waa saa ba yee,
u ga u nampyeŋ klaha u n
Yĩŋfua cã ye.
Ye sẽ yãã, pe byɛ ga ba ra cã,
ma gbe pe kicaabir na ma ga
waa pe wãlɛ na.
12 Lii le -sẽ ma yĩŋ
koo ngĩĩ byɛ na, loo ne nde:
N ga ba pe kapee- gbe kãã pe yĩŋ
na.
Kapee- nkãy pe pye tɛr, n ga ta,
ke wĩĩ n faha ra na ta kuãŋ
ne.»
13 Yãhã ke ke naambiyãrfãn wĩĩ
pãã ke syi, le nii mii, ke ke faale
naambiyãr ta kadyaha. Ye -sẽ cã,
kla gii ma nii kadyaha, ke lɛ, ke
wãkuaŋ ya ke kuee.

9

Lewi pii tẽn

1 Faale cãã na, Yãhã bii pe yar,
pe yai pe naa diŋ yi koo kẽ mii
syi dyaŋ te naambiyãr kãnde na.
Nawee- n nwoŋ gaa fãã, ma ke
myaha taha ke na, ma naa diŋ yi
ke kẽ ke laam wo. 2 Ke fai nwonge
bii la cɛr nwompii syãm fai laa
ne. Ke nwompua cir wo, naalɔr
kuasĩĩ wãŋ gaa pye ma suhu tabal
gaa ne bur ne ke yĩŋ na, bur rii te
bii kẽ Yãhã kẽ. Pe naa koo fla yee
Yãhã nwoŋ. 3 Pe naa ke nwonuŋ
goo yee Yãhã yaniisaha. 4 Koo
fla na, sãn tabal gaa pye, pe naa
wusuna suhu ke yĩŋ na. Katyigi
kluhu gaa maha pye, ke nkur kuɛ
byɛ bii tuhu sãn ne tesẽ ke laam
byɛ ne. Pe naa koo kluhu yee,
naambiyãr kluhu. Koo naambiyãr
kluhu nge laam wo, katɛ- tãã pye:
Sãn pɛlaale pye yãhãyĩŋ digi ne
le laam wo, pe naa re yee man.
Loo pɛle pye ke kluhu laam wo.
Yarɔ̃ kããwai lii le bii wampẽn
fe ma fyãr yigi faale cãã na, le
bya pye koo kluhu laam wo. Ke

naambiyãr kaplãŋ ke bii yrũhũ
yaha ntẽmbapai sĩĩ* tii na, te bya
pye ke naambiyãr kluhu nge laam
wo. 5 Pe bii sãn yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
syãm mpãy gbihi ta ke naambiyãr
kluhu yĩŋ na. Loo yĩntaha kẽ, ke
kluhu ma pye teelii wo, Yãhã ma
koo fla na. Pe sãn yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
pye nkaasyir sãnsĩĩ ne te tey yaha.
Yãhã yũndefa yĩŋfua ma kla boo
Yãhã kẽ nawee- kapee- wĩĩ na, u
ga pe ntɔ̃r woo ke kluhu yɛ̃tãŋ yĩŋ
na. Ke kai- nihi tɛr, n saha ke byɛ
pãã tãŋ nwo ye.

6 Ke fai nwonge pye koo syi.
Pe Yãhã yũndefa naa n dye ke
nwompua cir wo plii wuhu na, ma
naa pe tẽn tẽ. 7 U Yãhã yũndefa
yĩŋfua ya tuu ga waha dye ke
nwonuŋ laam wo tɛhɛ nen ya dyɛ
nen laam wo. U ma yee u ga
dye, u ga dye kla gaa ntɔ̃r ne
u ga woo Yãhã kẽ u ya kapee-
wĩĩ na tesẽ nawee- byɛ kapee- wĩĩ
ne, kapee- nkãy pe sẽ cã wa ye,
ma ke pye. 8 Ke Yãhã nwompii
syãm mii yĩntaha ma. Ke yĩntaha
kẽ, ke nwompua cir nii tã nawee
saha dye ga ke nwonuŋ wo ye,
koo gii ke ma Yãhã yaniisaha. Ke
yĩntaha kẽ, nawee saha crã Yãhã
na ye. Loo ne Yãhã Yrã le yar wo
na. 9 Loo nde pye mii yagaa kai-
yirfua dyaŋ. Le yĩntaha kẽ, wii
u diŋ yi, ma wãn boo Yãhã kẽ,
koo ngĩĩ saha ufua laam ta pe n
wã klaha nii gbɛgbɛ ye. 10 Mpãy
pe diŋ yi, ma wãn boo Yãhã kẽ,
pe kapĩĩ wũhũ busãã kãnde yãr.
Kapĩĩ wũhũ nkãy n yee, nawee ma
n digi nge syi di ye, nawee ma n
kla nge syi wɔ ye, nawee yai u nde
pye nde ne, u kai- n laha gbɛgbɛ.
Pe koo kapĩĩ wũhũ ngĩĩ kãnde yãr,
ke sẽ -sẽ nawee laam wã klaha n ta
wãfãm ye. Loo naambiyãr kãnde
kai- ngĩĩ pye yĩŋ ne, ma sya ba waa
per gii na, Yãhã ke kai- yĩntaha wã
klaha Yesu wãpaŋ ne.

U Yãhã Yĩndefua Crise tẽn

11 Yagaa, u Yãhã Yĩndefua Crise
n pa, ma ba nii Yãhã Yũndefa
Yĩŋfua le kãnfuɛ̃ nde kayũhũ yĩŋ
na, kayũhũ nkãy ke nii wo wũhũ.
U u tẽn tẽ Yãhã nwonge gii laam
wo, koo ma yĩŋ, ma maha yɔ̃
faale wãŋ na, kii Musa bii fãã.
Ke yagaa wãŋ nge, nawee sẽ kẽ
tuu ke fãã ye, driyɛ̃ kla sẽ kẽ koo
ne ye. 12 Faale na, dyɛ loo dyɛ
loo u Yãhã yũndefa yĩŋfua naa n
dye pe fai nwonge wo, ke Yãhã
yaniisaha fla wo, ma naa u tẽn tẽ.
Yesu woo na, u dye ke yagaa Yãhã
yaniisaha fla wo, tɛhɛ nen ya u
kuãŋ ne. U sẽ dye ma ngapa ntɔ̃r
woo tesẽ napa ntɔ̃r ne ye, u yɛr
u ya ntãŋ wãwoo na, nawee- byɛ
kapee- wĩĩ na. Loo na, nawee- byɛ
ga par sya yi kãã kapee- wãpyeŋ
yãmpar wo pe kuãŋ ne. 13 Pe ma
ngapuai ntɔ̃r gbe tesẽ napuai ntɔ̃r
ne, ma naancɛŋ suhu naa laam
wo migimigi, ma koo tyɔ̃r kuee,
ma te wlãhã poo ntɔ̃r nde ne ma
suhu loho ne, pe ma koo loho nge
yãr woo mpãy na pe sẽ laha kapĩĩ
wũhũ kuɛ ye ye, le ga nii mii
yagaa, pe laha ke kapĩĩ wũhũ kuɛ
ye. Pe laam sẽ -sẽ laha ye. 14 Le
ma pye ke dyaŋ, ye yai ye cã Crise
ntɔ̃r too ma yĩŋ. Ye sẽ yãã, u sẽ
kapee nen laa gɛ pye yãã ye. Yãhã
Yrã Fãnga kãmay na, u le sya ma
ku mpar draha wo. U u ya wãã
Yãhã kẽ koo syi. Loo ne, kapee-
nkãy byɛ too pye tɛr, Yesu ntɔ̃r ga
waha koo kapee- ngĩĩ yee laha yi
kãã wo laam wo gbɛgbɛ. Wo laam
ga tege nii tee nen wo, wo n waha
naa tẽn tẽ cĩĩnde Yãhã kẽ.

Yãhã naambiyãrfãn le nawee-ne

15 Loo ne, Yesu Crise n nii
te naambiyãrfãn kusyiifua, Yãhã
nsoho wo nawee- ne. U gbã

* **9:4** 9.4 Kaplãŋ nkãy ke bii yrũhũ yaha too ntẽmbapai sĩĩ nde na, ke pye ke Yãhã kãnde kataŋ sẽnsye. Yãhã bii ke wãã Musa kẽ yãŋ nge yĩŋ na pe n yee Senayi.

kãmay na, u nawee- par sya yi
kãã pe kapee- wãpyeŋ koho wo,
kapee- nkãy pe bii pye te faale
naambiyãr cãã na. Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy wãwãã ne
nawee- kẽ, ke mpãy yee pe n luhu
ke ye, pe ga waha koo kayũhũ ngĩĩ
yãã pe kuãŋ ne Yesu Crise gbã
kãmay na.

16 Nawee ma saba yrũhũ ma
yee, woo ma ku, pe yai pe u kloho
la mma, le yai u ku wa, pe n
cã waha u kloho la. 17 Tuu -sẽ
ma yrãŋ na nantãŋ, pe saha u
koho wãn la ye. U ma ba ku,
loo na, pe ga cã u koho wãn la.
18 Yãhã naambiyãr ma koo syi
dyaŋ, naambiyãr tii ke le nawee-
ne. Loo ne, ke faale naambiyãr
na, Yãhã n bii yee, a ngaa yai
ke boo, ke kla ntɔ̃r n woo, te
naambiyãr n waha le. 19 Musa tuu
pa le Yãhã kãnde ne, u le kãnde
kataŋ byɛ kal nawee- byɛ n ke
luhu. Loo kur ye, u n naampĩy
ntɔ̃r gbe, ma pe wlãhã loho ne,
ma katyigi gaa ter kayange gbe,
pe ke katyigi yee Yisope. U n
koo kayange gbe, ma kuryãr raa
ter maha ke yĩŋ kuɛ neŋ na, ma
koo kuɛ kã le pe ntɔ̃r wo, ma pe
yãr woo nawee- na, pe n waha
nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na. U n
maha too ntɔ̃r raa yãr woo le Yãhã
kãnde saba bya na. 20 Tuu nii loo
nde pye, u n pe nawee- pye ma
yee:

«Yãhã ke naambiyãr tii le ye ne,
too ntɔ̃r ne nde.
-Ye naa ke kãnde kataŋ byɛ yãr,
koo nkãy ke yrũhũ ta nwo.»

21 Musa n maha too ntɔ̃r raa yãr
woo ke fai nwonge na tesẽ ke Yãhã
diŋ yi wãn byɛ ne, te n nii gbɛgbɛ
Yãhã yĩnde na. 22 Yãhã kãnde
na, wãn busãã waha n nii gbɛgbɛ
Yãhã yĩnde na ntãŋ wãwoo ya ne.
Kapee- foho bya waha gbe n kãã
nawee- yĩŋ na ke kuãŋ ne ntãŋ
wãwoo ya ne.

Yesu wãku kapee- byɛ yee laha n kãã

23 N ye cãã yar wa ma yee, faale
Yãhã diŋ wãyi kai- pye mii ke
cĩĩnde kai- yĩm ya dyaŋ, cĩĩnde
kai- nkãy ke ma yãhãyĩŋ na. Too
faale Yãhã diŋyi wãn nde waha
naa n nii gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na
yraha ntãŋ ya ne. Ke yãhãyĩŋ
cĩĩnde kai- kãnde na, Yãhã yai ke
diŋ n yi ngaa ntãŋ ne, kla gii syi ke
tɛr yraha yaha. 24 -Ye yãŋ, nawee-
pe fai nwonge gii fãã ta, u Yãhã
Yĩndefua Crise sẽ n dye koo laam
wo ye, koo ma mii ke cĩĩnde Yãhã
nwonge yĩm ya dyaŋ. Crise ka
yãhãyĩŋ gɛ na, ma yɛr wo yĩŋ wĩĩ
ne Yãhã yaha ye. 25 Dyɛ loo dyɛ
loo, Yãhã yũndefa yĩŋfua naa n
dye ke Yãhã yaniisaha wo yraha
kla gaa ntɔ̃r ne. Crise woo dye
tɛhɛ nen ya, ma ku mpar draha
wo. 26 Mii loo sẽ ne ye, ma gbe
driyɛ̃ wãtãhã na, Crise ga ne pye
u koo wãfãy neŋ ka kur n sya
yalebyɛ. Yagaa sẽ na, u driyɛ̃
tuu kua gbe taha, Yesu Crise u ya
yi kãntraha na tɛhɛ nen u kuãŋ
ne, ma le sya ma ku mpar draha
wo, ma nawee- kapee- kua kãã
pe yĩŋ na. 27 Nawee nawee woo,
u tɛhɛ nen gbã ku. U gbã kur
ye, Yãhã ga u sãhã. 28 Crise bya
ku mpar draha wo tɛhɛ nen, ma
nawee- busãã kapee- kua kãã pe
yĩŋ na. U ga maha ba yi ke tɛhɛ
syãŋ wuhu na, le sẽ -sẽ ga ba nii
nawee- kapee- wãlahakãã wĩĩ na
ye. Mpãy pe u wãdurbaŋ sẽŋ, u ga
ba cĩĩnde yrã wãã pe kẽ pe kuãŋ
ne.

10

Crise gbã ku tɛhɛ nen mpar ter byɛ draha wo

1 Musa kãnde sẽ kẽ ke Yãhã
cĩĩnde kai- ne ye. Le Musa kãnde
ma mii koo cĩĩnde kayũhũ yirfa
ya dyaŋ, cĩĩnde kayũhũ nkãy, u
Yãhã Yĩndefua Crise ga ba ke pye
nawee- kẽ. Ye sẽ yãã, Musa kãnde

na, Yãhã yũndefa yĩŋfa naa wãn
boo dyɛ- byɛ, loo nde sẽ -sẽ waha
naa pe nawee- ta pe n naa n sroŋ
Yãhã yĩnde na ye, nawee- mpãy
pe naa n crã Yãhã na. 2 Mpãy pe
naa diŋ yi Yãhã kẽ Musa kãnde
na yraha wãboo ne, pe kapee- ma
ne waha yee laha kãã pe na teele
nen pe kuãŋ ne, koo kapee- ngĩĩ
wĩĩ saa ne kuee pe laam wo, ke
naa pe fãy, pe n maha naa yraha
boo dyɛ- byɛ ye. 3 Dyɛ- byɛ yraha
wãboo nge pe laam too ke kapee-
wĩĩ na dyɛ- byɛ. 4 Ye sẽ yãã, napa
ntõr tesẽ ngapa ntõr ne, pe saha
nawee kapee- yee laha kãã u na
ye.
5 Loo ne, yaliile Crise tuu ba gbe
taha wãpaŋ na driyẽ wo, u n Yãhã
pye ma yee:
«Ma sẽ n kɛ pe naa diŋ yi ma kẽ
ye,
ma sẽ maha n kɛ pe naa wãn
boo ma kẽ ye,
ma -sẽ nawee kadye wãã ra
kẽ.
6 Nawee- pe wãn boo,
ma te suhu migimigi wãn
suhusaha fla na
ma kẽ, loo saha ma laam yĩn
ye.
Nawee- pe wãn boo,
ma te ntõr woo ma kẽ pe
kapee- wĩĩ na,
loo saha ma laam yĩn ye.
7 Loo ne, ta n yee:
‹Yãhã, n nwo,
n pa n n pai ma laam wĩĩ pye,
mii le yrũhũ yaha ta wĩĩ na
Yãhã sabangbãŋ wo mii.› »
8 -Ye yãŋ, kãnde lii le ta, loo ne le
te yrɛ wãboo wĩĩ nde yar Yãhã kẽ.
Loo naa byɛ ne, Yesu cãã le pãã
ma yee, Yãhã yee, koo sẽ n kɛ pe
naa wãn boo ke kẽ ye, tesẽ pe naa
diŋ yi ke kẽ ye, tesẽ pe naa wãn
boo pe naa te suhu migimigi wãn
suhusaha fla na ke kẽ ye, tesẽ pe
naa wãn boo pe naa pe ntõr woo
ke kẽ pe kapee- wĩĩ na ye. Koo ngĩĩ
byɛ saha ke laam yĩn ye. 9 Loo kur
ye, Yesu Crise maha le pãã ma yee,
a woo nwo, u pa u n pai ke Yãhã
laam wĩĩ pye. Yesu kaplãŋ le yar
ma yee, faale na, pe naa yrɛ boo
Yãhã kẽ, yagaa Yãhã loo sye, ma
Yesu Crise wãku wĩĩ ta te draha
wo. 10 Yesu Crise Yãhã laam wĩĩ
pye, ma le sya ma ku mpar draha
wo tɛhɛ nen u kuãŋ ne. Loo nde
kãmay na, wo kapee- yee laha kãã
wo yĩŋ na ke kuãŋ ne.
11 Plii byɛ, Yãhã yũndefua ga ka
Yãhã kangbãŋ wo, u ga yir yɛr, u
u tẽn tẽ. U ne naa wãn ya boo
Yãhã kẽ nawee- kapee- wĩĩ na. Too
mpar nde sẽ -sẽ ga waha pe kapee-
yee laha kãã pe na ye. 12 Yesu
Crise woo na, u ku mpar draha wo
nawee- kapee- byɛ wĩĩ na tɛhɛ nen
ya, u kuãŋ ne. Loo kur ye, u n
ga tege nii Yãhã kãndigi koho kuɛ
ye. 13 Yagaa, u nii ma Yãhã sẽŋ,
ke ba u napĩĩ- yĩy kor le u kẽ, pe
n nii mii u tãnde fyãhã tã pe na.
14 Tuu poo gbã ku mpar draha wo
loo tɛhɛ nen nde ya na, u u nawee-
ta gbɛgbɛ Yãhã yĩnde na pe kuãŋ
ne, pe n nii Yãhã wãm. 15 Yãhã Yrã
Fãnga maha loo pãã wo ye. Ye sẽ
yãã, le bii le cãã pãã ma yee:
16 «Yãhã le pãã ma yee:
Tẽ ga naambiyãr rii le ta
nawee- ne too plii nde kur ye,
too naambiyãr yĩŋ kẽ nge:
N ga ba ta kaplãŋ tãhã le pe laam
wo,
ke saa faha yãã pe na ye.»
17 Yãhã n maha le pãã taha ma
yee:
«Kapee- nkãy pe pye tɛr
tesẽ kai- nkãy ne pe plaha pye,
n ga ba ke byɛ gbe kãã pe yĩŋ
na.»
18 Ye cã, kapee- ma gbe kãã nawee
yĩŋ na, yĩŋ maha wee wãn wãboo
na kapee- nkãy wĩĩ na nantãŋ ye.

-Too naa n crã Yãhã na!

19 Wo nna, le nii ke dyaŋ, kãnde
ma wo ye, wo n ga waha dye ga ke
Yãhã yaniisaha gɛ laam wo Yesu
ntãŋ kãmay na, u ntãŋ mpãy pe
woo wo kapee- wĩĩ na. 20 Nwonuŋ

gii ke ma Yãhã yaniisaha, Yesu
koo nwonuŋ fai jũũ, ma kãnfuẽ
yi wo kẽ, kãnfuẽ lii le n gaha wo
ne cĩĩnde yrã fla na, cĩĩnde yrã
lii wãkuayãã wee le na ye. Ke
nwonuŋ fai nde, u ya koho kadye
kẽ. 21 Yãhã Yũndefa Yĩŋfua ma
wo ye. Woo u ma ke Yãhã kaha
yĩŋfua. 22 Loo nde na, -too crã
Yãhã na laantee nen ne, -too maha
ke ta wo Yatɛr laanyĩn ne! Ye sẽ
yãã, wo laam mpãy pe sẽ tege naa
n nii wo kapee- wĩĩ na ye, Yesu
ntãŋ pe ta pe n tege nii tee nen
wo. U ntãŋ wo kapee- laha kãã
wo na mii wo kadye dyaŋ, too ne
ke yee laha layũhũ ne mii. 23 Yãhã
yẽ tɛr wo ye kayũhũ nkãy ne, wo
n koho taha yaha ke na, ma maha
nii ke pãã nawee- byɛ ye, wo ma
syi wo faha yãã ke wĩĩ ne ye! Ye sẽ
yãã, Yãhã ga ba koo kayũhũ ngĩĩ
pye wo kẽ cĩĩnde. 24 -Too naa n
sẽŋ wii na, wo naa n ta wo ntãŋ n
naa n dye wii tãy, tesẽ kayũhũ n
naa n tãy wo ye, wo n naa ke pye
wii kẽ! 25 Yesu kãndeyãrfa mpãy
ma, pe sẽ n pai nantãŋ yawãr fla
wo, ma ba Yãhã kaplãŋ luhu ye.
Wo ma n nii pe wãŋ syi dyaŋ ye! -
Too naa n yi yalebyɛ wo yawãr fla
wo, wo naa wii klaha, wo naa wii
laam too Yãhã wũhũ ne. Ya'a yãã,
tẽ ye yar ye naa n pye koo syi, wo
Yĩŋfua Yesu durbaper nɔ gbe taha,
koo kẽ.
26 Wo nna, too Yesu cĩĩnde wĩĩ
cã war, loo kur ye, wo ma u
wĩĩ sye, ma kapee- wãpyeŋ kãnde
yãŋ gbe, ma dye le wo, mpar
raa ter maha wee te ga waha
koo kapee- ngĩĩ yee laha kãã wo
na ye. 27 Wo -sẽ ga fya nii, wo
naa le kur sẽŋ, loo lii le ma te
Yãhã kasãhã tesẽ ke naa gii ne
wãfegeyãã wee ke na ye, ke naa
gii ke n pai pe Yãhã napĩĩ- byɛ
suhu kãã migimigi. 28 Musa kãnde
na, kai- nkãy ma, wii ma loo syi
laa tee pye, nawee- syãm ma ga le
pãã kasãhãfa ye ma yee, poo u yãã
yĩnde ne, kaa na nawee- tãã syi,
pe ga ufua boo, waa gɛ saa u fɛn
di ye. 29 Wii tuu sẽ -sẽ Yãhã Dya
yãŋ ngaa ye, woofua wĩĩ ga ba pee
tɛr loo yaha. Le ma mii, Yesu ntãŋ
mpãy pe woo Yãhã naambiyãr wĩĩ
na, ma u kapee- yee laha kãã u yĩŋ
na, u sẽ poo ntãŋ yãŋ ngaa ye. Le
ma mii, u le Yãhã Yrã tyɛhɛ, Yãhã
Yrã lii le Yãhã kayĩĩ wãã wo kẽ. U
wãpẽn ga ba pee u na, ke ta tɛr
wii yaha, u Musa kãnde wĩĩ sye.
30 Lii le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo, le nde: Yãhã yee:
«Mpãy pe koo sye,
koo ga ba le fuɛ yi pe na,
koo ga ba pe pẽn pe napeer
wĩĩ na.»
Ke maha le pãã taha ma yee, koo
ga ba ke nawee- sãhã. 31 Yãhã nge
ke kai- byɛ tãhã, ke kasãhã ma too
nawee wii na, le ga pee tɛr ufua
na.
32 Lii le ba ye dye faale na, -
ye ye laam too le na! Tee ba ke
Yãhã cãã- sya cãã gii cãã na, ye ba
wãfãy yãã gboho koo cãã na, ye sẽ
-sẽ tyii koo wãfãy nge n yia ye na
ye. 33 Ye laam wo, mpãy pe sẽ naa
wãfãy yãã ye, pe sẽ dur yi naa n
kãã pe nampyeŋ- mpãy kur ye ye,
pe nampyeŋ- mpãy pe naa wãfãy
yãã, poo mpãy pe naa pe tyɛhɛ,
ma naa pe nuhu nanihi teebɛhɛ
wo. 34 Ye nampyeŋ- mpãy pe yigi
tã nwompihi wo Yesu wĩĩ na, ye
yɛr pe kur ye, ye napĩĩ- n sya ye
koho wãn sya kãã ye ye, le n maha
nii ye ye nuhu wĩĩ. Ye ba cã wa
ma yee, nangbãn wãn taa ter ma
ye ye, te yɔ̃, wãkuayãã maha wee
te na ye, koo kẽ. 35 Tee koho taha
yaha Yãhã na mii, -ye naa n gaha
koo syi! Yãhã ga ba ye dãã. 36 Ye
yai ye naa yii plãhã koo syi, ye naa
ke Yãhã laam wĩĩ pye! Loo na, ke
yẽ tɛr ye ye kayĩĩ lii ne, ke ga ba
le pye ye kẽ. 37 Ye sẽ yãã, le ma le
yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ wo ma
yee:
«Saa ga faa pye, carle ya,

wii tuu ma wãpaŋ na,
u ga pa, u saa ma- kuee ye.
38 Wii ma ra ta u Yatɛr, u sroŋ ra
yĩnde na.
Woofua yai u ra ta u Yatɛr kãnkai-
byɛ wo.
Wii ma -sẽ dur n yi ta kur ye,
woofua wĩĩ saa naa n tãy ra
ye ye.»
39 Mpãy pe dur n yi Yãhã kur ye,
pe wĩĩ ga ba klaha-. Poosyifa sẽ
me wo ne ye. Mpãy pe n kuee
Yãhã kur ye, pe ga ba sukũhũ yãã.
Poosyifa me wo ne.

11

Mpãy pe bii Yãhã ta pe Yatɛr faale wo, -ye naa n yãŋ pe na!

1 Ma'a yee ma Yãhã ta ma Yatɛr,
ke yĩntaha kẽ nge: Yãhã ke yɛ̃ tɛr
kai- nkãy wãpyeŋ ne, ke sẽ -sẽ ke
pye wa ye, ma laam wo ma cã ma
yee, Yãhã ga ba koo kai- ngĩĩ pye
cĩĩnde. Ma maha cã nawee saha
Yãhã wũhũ yãã yĩnde ne ye, ke -sẽ
ma cĩĩnde wũhũ. 2 Faalefa mpãy
bii Yãhã ta pe Yatɛr koo syi, pe wĩĩ
n -sẽ naa n tãy Yãhã ye.
3 Yãhã wãta Yatɛr ne le wo ta,
wo n cã Yãhã kẽ ke yãhãyĩŋ tãhã
kãntraha ne ke yɛ̃ kapãn ne. Wãn
tii too yãã yĩnde ne, te -sẽ tãhã kla
gii ne, wo saha koo yãã yĩnde ne
ye.
4 Faalefua Abɛl Yãhã wãta Yatɛr
ne le bii ta, u diŋ n yɔ̃ Yãhã ye ma
tɛr Kayɛ̃ diŋ yaha. Abɛl Yãhã wãta
Yatɛr ne le ta, Yãhã n yee, Abɛl
sroŋ ma yee woo diŋ yɔ̃. Abɛl tuu
sya ku, u Yãhã wãta u Yatɛr ta, u
wĩĩ saha faha yãã wo na ye.
5 Faalefua Yɛnoke Yãhã wãta u
Yatɛr ne le bii ta, u n ka Yãhã tãy, u
sẽ yãã ku gɛ ku ye. Yãhã u gbe ga
ta ke ya tãy, waa sẽ maha u yãã
yãã nantãŋ ye. Yãhã sabangbãŋ
wo, le ma le yrũhũ yaha ma yee,
Yɛnoke wĩĩ tãy Yãhã ye ke n u gbe
tɛr. 6 Waa wĩĩ ga waha tãy la Yãhã
ye mii, u sẽ ke ta u Yatɛr ye? Ye
sẽ yãã, wii u n crã Yãhã na, u yai
u cã Yãhã ma cĩĩnde, tuu maha cã
mpãy pe ke fla kɛ, ke ga ba pe dãã.
7 Faalefua Nuwɛ Yãhã wãta
Yatɛr ne le bii ta, u n luhu Yãhã
kaplãŋ ye. Yãhã ke bii nawee- yar
yaha kai- nkãy ne, ke n pai pe dye,
Nuwɛ tuu sẽ sya bii ke yãã wa
yĩnde ne ye, u ke Yãhã kaplãŋ sya
cĩĩnde. Nuwɛ tuu le Yãhã kapãn
luhu, u n salangbãŋ gaa fãã mii
Yãhã bii u yar mii. U n bii dye ke
wo, woo tesẽ u kahafa byɛ ne, pe n
wloho yi te lafir wo. Nuwɛ tuu lii
pye, loo nde le yar ma yee, nawee-
mpãy byɛ pe pye Nuwɛ cãã na, pe
bii tee pye. Nuwɛ Yãhã wãta u
Yatɛr n maha ta, Yãhã n yee u n
sroŋ.
8 Brama Yãhã wãta Yatɛr ne le
bii u ta, u n luhu Yãhã yɛ̃ kapãn
ye, ma tɛr klo laa wo Yãhã bii yɛ̃
tɛr le wãwãã ne u kẽ. U n u kusey
ta yaha, ma tɛr. Tuu naa n gaha
na, u sẽ bii ke saha gɛ cã ye. 9 U
Yãhã wãta Yatɛr ne le u ta, u n
ga waha nii nampay le klo lii wo,
Yãhã bii yɛ̃ tɛr le wãwãã ne u kẽ.
U pye nampay, ma naa n syã fai
nwoŋ gaa laam wo u nna ne. U
puee Yisyake bya syã ke syi nwoŋ
laam wo u nna ne. U Yisyake puee
Dyakuba bya syã ke syi u nna ne.
Yãhã bii yɛ̃ tɛr Brama ye lii ne,
ke maha bii yɛ̃ tɛr loo ya ne poo
syãm mii bya ye. 10 Ye sẽ yãã, klo
lii te nwey nakũhũ ta yɔ̃ ma nii
fãnga ne, klo lii Yãhã ke te nwey
fãã ke laam wãfãã, loo klo nde syi
ne Brama u naa n kɛ.
11 Brama Yãhã wãta u Yatɛr ne
le ta, tuu sya bii lɛ tɛr wa, u n
waha kicar yãã, woo tesẽ u cɔɔ
Sara ne; u cɔɔ -sẽ nwo, u bii lɛ
tɛr wa syihi wãsee na. U bii cã
ma yee, Yãhã yɛ̃ tɛr u ye lii ne,
ke ga le pye u kẽ. 12 Brama bii
lɛ ma sya ba gbe taha wãku na,
u Yãhã wãta u Yatɛr n -sẽ ta, u n
syihi yãã. U kur kuɛ pii n nihi mii
yrompii dyaŋ, ma syar tẽyãfũũ
dyaŋ muhulangbãŋ yɛ̃ na.

13 Brama tesẽ u pii ne, pe byɛ
bii Yãhã ta pe Yatɛr, ma sya ba
ku. Yãhã ke yɛ̃ tɛr kayũhũ nkãy
wãwãã ne pe kẽ, pe sẽ ke yãã ye.
Pe ke yãŋ wãã yĩnde ya ne deydey,
ma ke syar wãã syaha ya ne. Pe
naa le pãã ma yee, poo cã pe ma
mii nampay wãŋ syi dyaŋ driyɛ̃
nge wo, poo ma mii, yrãhã gaa
dyaŋ pe yãr ba yi driyɛ̃ nge wo,
ma n pai tɛr ke yaha. 14 Mpãy pe
koo kaplãŋ ngĩĩ ter syi pãã, pe le
yar ma yee, pe pe Tuhufua Yãhã
klo kɛ. 15 Pe bii tɛr klo lii yaha, loo
mii sẽ ne pe naa n wũn ye. Mii loo
sẽ ne ye, pe ne ga waha dur ga nii
le wo. 16 Tuhufua klo lii le yɔ̃, loo
lii le ma yãhãyĩŋ na, loo pe naa
n kɛ. Loo nde n ta, le n tãy Yãhã
ye, pe naa ke yee Brama ye Yãhã,
Yisyake ne, Dyakuba ne. Yãhã n
sya klo laa gbihi ta pe kẽ.

17 Brama Yãhã wãta u Yatɛr ne
le u ta u n Yãhã kapãn sya, ma
sya yɛr u dyasey Yisyake wãboo
na u diŋ yi Yãhã kẽ. Yãhã kẽ
ke bii yee, u loo nde pye koo kẽ;
wãtãnyãŋ wĩĩ bii ne. Yãhã bii
yɛ̃ tɛr wa Brama woo ye ma yee,
ke ga kayĩĩ wãã woo kẽ; loo naa
byɛ ne, Brama bii yɛr u dyasey
Yisyake wãboo na. 18 Yãhã -sẽ bii
pãã u ye, ma yee:

«Tẽ yɛ̃ tɛr ma ye kur kuɛ pii mpãy
wĩĩ ne,
pe ga see ma dya Yisyake woo
na.»

19 Brama bii cã ma yee, Yãhã ga
waha Yisyake ta u n yir gbã wo,
u dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo
wãtãnyãŋ kur ye, Brama n nii u
Yisyake yãŋ mii, u yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye.

20 Yisyake Yãhã wãta u Yatɛr
ne le bii u ta, u n Yãhã nar ke
kaa taha Dyakuba ye na Yesɔɔ ne,
kai- nkãy wĩĩ na ke n pai pe dye.
21 Dyakuba Yãhã wãta u Yatɛr ne
le bii ta, yaliile wo tuu naa n ku, u
n Yãhã nar ke kaa taha Yosɛfe pii
nanem byɛ na. U n fyãhã u kãi na,
ma Yãhã sey.

22 Yosɛfe Yãhã wãta u Yatɛr ne
le bii ta, u kuyale le ba gbe taha, u
n Yiisrɛ pii wãyi yale cãã pãã yaha
ke Syipte kãntraha wo, ma maha
le yar yaha, a pe ma ba yi ma n
tɛr, pe woo kacɛr gbe tɛr*.

23 Musa seefa Yãhã wãta pe
Yatɛr ne le bii pe ta, Musa tuu bii
see wa, pe n u wũhũ yrey tãã. Pe
bii yãã u kicar yɔ̃, koo kẽ, pe sẽ
bii fya u Syipte kãntraha yĩŋfua
kapãn na ye, ma u kicar gbe ga
wũhũ. Koo cãã na, u kãntraha
yĩŋfua bii yee pe pɛ̃yãr byɛ boo
kãã, mpãy pe see naam. 24 Musa
Yãhã wãta u Yatɛr ne le bii ta,
yaliile wo tuu ba lɛ dye u n sye,
a pe ma n naa woo yee Syipte
kãntraha kui yĩŋfua pueesya dya
ye†. 25 Musa bii le yãŋ yi, ma ka pe
Yãhã nawee- ne, ma ga nii n fãy
pe ne. U bii cã koo puar u nii u
nuhu di mpãy ne, pe wee Yãhã ne
ye. 26 U laam wo, u bii cã ma yee,
u nii waa ma n naa u yãŋ ngaa ye
mii u Yãhã Yĩndefua Crise wãŋ syi
dyaŋ, koo puar Syipte kãntraha
wale wãn byɛ na. Yãhã kayĩĩ lii
le ma kur ye, u yĩnde pye loo na,
koo syi kẽ u n le pye ke syi.

27 Musa Yãhã wãta u Yatɛr ne
le bii u ta, u n yi Syipte klo wo,
u sẽ fya u kãntraha kui yĩŋfua
ncafũhũ na ye. U Musa bii tãhã
yɛr wĩĩ nen na mii u naa Yãhã yãã
yĩnde ne, Yãhã gii waa saha ke yãã
yãã ye. 28 U Yãhã wãta Yatɛr ne
le bii u ta, u n Yiisrɛfa yar ma ta,

* **11:22** 11.22 Cãã gii cãã na Yosɛfe pye yrãŋ na, fããngbãŋ bii dye pe klo wo. Loo n ta, u tuhufua Dyakuba tesẽ u pii byɛ ne, pe n ka maa nii Syipte kãntraha wo. Yosɛfe tuu ba gbe taha wãku na, u bii le cã laha pe kur kuɛ pii ga ba dur ga klo lii wo, Yãhã bii yɛ̃ tɛr le wãwãã ne pe kẽ. † **11:24** 11.24 Musa tuu bii see pɛ̃yãhã, u seefa ga u wũhũ lakuɛ gaa wo, sakũle wo. U Syipte kãntraha yĩŋfua pueesya n le pɛ̃yãle yãã ke fla na, le fɛn n u yigi, u n le gbe ga u kaha wo. Koo syi kẽ, Musa n lɛ Syipte kãntraha yĩŋfua pueesya kaha wo.

pe n mbaa boo, ma pe ntõr pye
ta pe nwonyɛ̃r na, u gbã yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ma syi u pe Yiisrɛfa pii cir
boo ye. Pe byɛ n sya yaha koo syi.
Dyɛ loo dyɛ loo pe pe wãsyayaha
wĩĩ nde gbar, ma te yee syayaha
gbar.
29 Yiisrɛfa Yãhã wãta pe Yatɛr
ne le bii pe ta, pe n waha muhu-
langbãyãhã dii tɛr kãntraha na,
pe trɛ sẽ dye loho wo ye. Pe
Syiptefa pe yee, pe ga pye pe
Yiisrɛfa wãŋ syi dyaŋ, pe pe kar
taha ga, pe n kuee ke loho wo ma
ku.
30 Yiisrɛfa Yãhã wãta pe Yatɛr
ne, le Yerekɔɔ klo nkũnklãhã ta
ke n too, nkũnklãhã gii ke bii le
klo klaha tã. Pe Yiisrɛfa bii ke
nkũnklãhã nge fã gbey klaha plii
kuasĩĩ, ke n cã too. 31 U canaandile
Arabe Yãhã wãta Yatɛr ne, le u ta,
u sẽ ku mpãy ne pe bii sye pe sẽ
luhu Yãhã kapãn ye ye. Ye sẽ yãã,
nawee- mpãy Yosua bii lɛhɛ wãã,
pe ga yuhu dye ke Yerekɔɔ wo, u
Arabe woo kẽ, u bii pe wũhũ u
kaha wo, koo kẽ.
32 N ga waha ke syi kai- byɛ tõr
tãŋ la? Draha ga waha yãã la, ta
n waha faalefa Jedeyõ ye wũhũ
pãã, Barka ne, Samsõ ne, Yefte
ne, Dawide ne, Samuyɛl ne tesẽ
pe Yãhã kaplãŋ tõrfa ne? 33 Poo
mii, pe Yãhã wãta pe Yatɛr kãmay
na, pe kãntrɛ yãã fãnga na, pe
naa n sroŋ pe yĩnfar ne, ma -sẽ
kayũhũ yãã, kayũhũ nkãy Yãhã bii
yɛ̃ tɛr ke wãwãã ne. Pe jar yɛ̃r
gbra tã fãnga na, 34 naangbãy sẽ
waha ngaa gɛ pye mpãy na ye, pe
sẽ waha mpãy yãã boo yũntruɛ̃ ne
ye. Kadye fãnga nge sẽ pye mpãy
na ye, pe -sẽ pye fãnga ne ma sya
kui nkãy naan miyfa yia. 35 Ca
mpãy Yãhã wãta pe Yatɛr ne, le
ta, nawee- mpãy pe bii ku pe ye,
Yãhã n pe ta pe n yir gbã wo, ma
dur ba pe ye yrãŋ na.

Pe mpãy nuhu pe Yãhã wãta wĩĩ
na pe Yatɛr, ma sya pe boo. Pe sẽ
naa pe ya yĩŋ kɛ ye, pe bii cã pe
ga ba yir poo gbã wo, pe cĩĩnde
yrã yãã, lii wãkuayãã wee le na
ye. 36 Pe mpãy lɛr ma pe gbã
sãngblãŋ ne, ma mpãy pua ntẽn
wãn ne, ma pe tã nwompihi wo.
37 Pe mpãy waa boo ntẽmbar ne,
pe mpãy la cɛr flɛ sãnsĩĩ, pe mpãy
nuhu, pe mpãy boo yũntruɛ̃ ne.
Niisaha sẽ pye mpãy ye ye, pe naa
n tay teebɛhɛ byɛ wo, mbasrɛ ya
te pye pe kalen, sẽngaa srɛ ne. Pe
pye nawãm, pe naa pe fãy pe Yãhã
wãta pe Yatɛr wĩĩ na, ma naa pe
nuhu. 38 Driyɛ̃fa sẽ bii yai Yãhã
n poo nawee- mii syi nɔ wãã pe
ye ye. Pe naa n tay drawar wo
tesẽ yãy ne, pe naa n syã yãwuhu
wo tesẽ wuhu wo kãntraha wo.
39 Mpãy wĩĩ too pãã nde, pe Yãhã
wãta pe Yatɛr pe kãnkai- byɛ wo,
koo ke ta, pe wĩĩ n tãy Yãhã ye. Ke
-sẽ bii yɛ̃ tɛr kayĩĩ lii wãwãã ne pe
kẽ, pe sẽ bii le yãã wa ye. 40 Ye
sẽ yãã, Yãhã ke ba cĩĩnde kayĩĩ lii
ta wo kẽ, loo ba yõ ma ta tɛr; loo
ne, Yãhã n ba tyii, ma yee wo byɛ,
poo ma suhu wo ne, wo ba sroŋ
wo kuãŋ ne sukũhũ gaa laam wo.

12

-Ye naa n yãŋ Yesu woo na!

1 Wii poo na, nawee- mii byɛ
pe Yãhã ta pe Yatɛr, ma sya gbã
yãã loo kur ye, wo pe wĩĩ cã laha.
Le ma mii pe ma wo ne, ma wo
gbey le. Loo na, -too naa n yãr
le Yesu kãnde wo, wo laam wũhũ
nkãy byɛ ke wo wlãhã wo yrãhã
wo, wo yai wo ke miy yaha, tesẽ
kapee- nkãy wãpyeŋ ne, ke gbe
n kuee wo na. -Too wii waha,
wo naa n yãr Yesu ne le kãnde
wo. 2 -Too naa Yesu woo ya yãŋ,
woo wii tuu cãã yir wo yaha Yãhã
wãtaŋ ne u Yatɛr, ma le kãnde
yar wo na, ma Yãhã ta u Yatɛr
kãnkai- byɛ wo, laa gɛ sẽ kuee ye,
ma sya fyarngbãn gbã ku trã na,
u sẽ maha le ta kai ye. U ba cã

ma yee, nuhungbãn ma loo nde
kur ye, koo kẽ. Yagaa u ma, u nii
Yãhã niisayũhũ kãndigi koho kuɛ
ye, kai- byɛ yĩŋ na.
3 Kapeepyefa pe Yesu wĩĩ sye,
ma u nuhu wãnuhu gii ne, -ye loo
yãŋ kɛ! Ye bya, ye ma syi wãfãy
n waha yia ye na ye, -ye naa yii
plãhã yalebyɛ!

Yãhã ke ya koho pii pẽn

4 Ye sẽ yãã, kapee- wãpye wĩĩ
ma mii napĩĩ wãŋ syi dyaŋ, tuu
ye kɛ wãboo ne. Tee sya kapee-
wãpye wĩĩ sye mii ye napĩĩ- dyaŋ,
ma wãfãy yãã le na, ye cã ye sẽ
-sẽ wãfãy yãã ma sya nii mii yaa
ku ye. 5 Yãhã ke kaplãŋ nkãy yar
waha ye na mii ke pii dyaŋ, ke
faha la ye na? Yãhã yee:
«Ta dya, ma'a kai tee pye,
ma Yĩŋfua Yãhã n ma pẽn,
ma'a syi ma yee ma kalaa wee
ye.
Le ma pye, laa tuu n kuãn ma ye,
ma'a syi ma mii miy yaha ye.
6 Ye sẽ yãã,
wii wĩĩ ma n tãy Yĩŋfua ye,
u ga naa woofua pẽn u
wãteepye wũhũ na.
U ma wii yãŋ u dya, u ma tee pye,
u ga gbãr taha ufua na,
u n le sya u cã, u tee pye.»
7 -Ye naa ye wãfãy sya laanyĩn
ne! Ye sẽ yãã, ye Tuhufua Yãhã
kẽ, u ye pẽn koo wãfãy ngĩĩ ne.
Loo nde le yar ma yee, Yãhã ye
yigi yɔ̃ ke pii dyaŋ. Puee waa ma
la mii, u tuhufua sẽ u pẽn u kai- cã
ye? 8 Yãhã ma yee ke sẽ ye pẽn ke
pii byɛ wãŋ syi dyaŋ ye, le nii mii
ke sẽ ye yãŋ ke ya koho pii dyaŋ
ye. 9 -Ye yãŋ, too ma wo tuhufa
ne kãntraha na, pe wo pẽn, wo
maha n luhu pe ye. Wo Tuhufua
Yãhã gii ke ma yãhãyĩŋ na, a nwa
-sẽ ga ba wo ta, wo saa yĩŋ kor
le koo kẽ, wo ba cĩĩnde yrã yãã
ye, cĩĩnde yrã lii wãkuayãã wee
le na ye? 10 Wo tuhufa mpãy pe
ma wo ne kãntraha na, cãã gaa
na, pe ne wo pẽn kai- nkãy wĩĩ
na, ke yai poo ye. Yãhã koo na,
ke wo pẽn wo wãyɔ̃ŋ wĩĩ na, wo
n naa nii mii ke wãŋ syi dyaŋ
kãnkai- byɛ wo. 11 Koo wãpẽn nge
ma pye wo na yaliile wo, le ga nii
wo ye laanwlaŋ wĩĩ, le saa nii wo
ye nuhu wĩĩ ye. Mpãy pe -sẽ koo
wãfãy nge sya, loo kur ye, pe laam
ga yĩn, pe n naa pe troho tãhã
Yãhã yor wo kãnkai- byɛ wo.

Kayaryaha

12 Ye laam ma wlãhã ye ye, ye
ma syi ye kluɛ n ku ye na ye, -
ye yii waha ye te kuã yir! Ye ma
syi ye nklũy n fãy ye na ye, -ye yii
waha, ye ta tɛr ke yrãhã ne le Yesu
kãnde wo. 13 Kãmbɛhɛ nkãy ke
sroŋ, -ye naa n yãr koo wo! Loo
na, mpãy byɛ yrãhã ke sẽ n sroŋ
pe ye ye, pe byɛ yrãhã ga sroŋ. Pe
ga nii mii tãnklahafa dyaŋ, pe kãã
naa n yi kãnsroŋ wo, ma ba jaa pe
yrãhã n sroŋ pe ye.
14 -Ye yii plãhã ye naa yrĩŋ kɛ
nawee- byɛ ne, -tee naa ye troho
tãhã mii mpãy dyaŋ, pe ma Yãhã
wãm. Mii loo sẽ ne ye, waa saha
Yãhã yãã yĩnde ne ye. 15 -Ye yii
yigi, waa ma syi u ba te Yãhã
laantãr wĩĩ miy yaha ye! Waa ma
syi u kayaaŋ wũhũ ya le naa n
yaha u laam wo, u naa ke pãã
nawee- ye, u pe pye klaha- ta u
wãŋ syi ye! 16 Waa ma syi u naa
tyatyãhã pye ye! Waa ma syi u nii
Yesɔɔ wãŋ syi dyaŋ ye, woo wii u
sẽ Yãhã kai- ta ngaa ye. Ye sẽ yãã,
Yesɔɔ u lɛfar tur tɛhɛ nen digi ya
ne u cĩĩfua Dyakuba ye. 17 Loo kur
kuɛ ye, u n bii yee, woo kẽ u ma
lɛfua, woo yai u tuhufua u Yãhã
nar ke kaa wãtaha wĩĩ na woo kẽ,
koo gii wĩĩ pe n nar lɛfa ya kẽ; u
tuhufua n sye. U n kai- byɛ pye,
ma sya wũn, yɛ̃ dursaha sẽ pye u
na ye.
18 Tee yũhũ crã Yãhã na mii,
Yiisrɛfa sẽ yãã yũhũ crã Yãhã na
ke syi ye: Poo pe yũhũ crã ngii na,

nawee ga waha tɛ ke na; pe naa n
crã yãŋ gaa na, pe ke yee Senayi*.
Ke yãŋ yĩŋ naa n yɛhɛ palpal mii
naa dyaŋ ke yĩŋ na. Ngaa ne
mii naawur dyaŋ, wam ne kacãn
wee ye, sesaha teflahangbãŋ miy
ne, 19 tũũtũũ wãwuu miy ne, tesẽ
yĩmbungbãy laa ne, le naa n pãã
pe ye, pe n sya fya, ma yee poo
saha le yĩmbui nde kaplãŋ luhu
nantãŋ ye. 20 Le yĩmbungbãy
kaplãŋ nkãy ke bii pe ta pe n fya,
ke ngĩĩ:

«Wii ma tɛ yãŋ nge na,
le ma sya pye yraha kla gɛ,
ufua yai u waa boo ntẽmbar
ne.»

21 Koo per wĩĩ nde bii pe nawee-
ta pe n fya tɛr, Musa n sya yee:
«N fya, ma n sege fyar koho wo!»
22 Yii poo na, tee yũhũ crã Yãhã
na, le nii mii ye yũhũ crã yãŋ
gii na, pe ke yee Syɔ̃† le Yãhã
kungbãy wo, loo lii le ma yãhãyĩŋ
Yurusalɛm, koo fla gii yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ busãã ma, pe Yãhã sey, yɛ̃
wee pe na ye. 23 Tee yũhũ crã
Yãhã na, ye yũhũ crã Yãhã nawee-
mpãy na pe myar yrũhũ yaha wa
yãhãyĩŋ wo; ye yũhũ crã Yãhã
na, koo gii ke ga ba nawee- byɛ
sãhã; ye yũhũ crã Yãhã nawee-
mpãy na, pe ku tɛr wa, poo mpãy
Yãhã yee pe sroŋ. 24 Ye yũhũ
crã Yesu Crise na, woo wii u
ma kusyiifua te naambiyãrfãn wo,
naambiyãrfãn tii Yãhã le nawee-
ne woo kãmay na. U ntãŋ mpãy
pe woo, pe puar Abɛl wãm na.
Yesu ntãŋ sẽ woo ma yee loo kafuɛ
le yi mii Abɛl wĩĩ dyaŋ ye. Yesu
ntãŋ woo, ma nawee- wãã le Yãhã
ne.

25 -Ye yii yigi, wii u n pãã ye ne
yagaa, ye ma syi ye yee, ye saa
luhu u ye ye. Ye sẽ yãã, faale
wo yãŋ nge tãy pe n yee Senayi,
nawee- mpãy pe bii sye, pe saa
luhu wii ye, u naa pe yar ke Yãhã
kayar ne ye, pe byɛ bii gbã yãã loo
kur ye. Ye yai ye cã, wii u -sẽ ma
ke yãhãyĩŋ gɛ laam wo, ma pãã n
wãã wo ye, waa yee wo saa luhu
u ye ye, lii le bii faalefa mii yãã,
le syi ga wo yãã, le sya pee tɛr.
26 Faale wo, Yãhã yĩmbui nde bii
kãntraha ta ke n yɛhɛ fãnga ne.
Yagaa, ke maha wo yar ma yee:

«N ga maha ba kãntraha ta,
ke n yɛhɛ fãnga ne,
koo ma suhu yãhãyĩŋ bya ne.»

27 Yãhã ma yee koo ga maha ba
nde pye, le yĩntaha kẽ, driyɛ̃ nge
gii ke ke tãhã, ke ga ba ke yɛhɛ
pye klaha- tãŋ ke kuãŋ ne. Loo
na, wãn tii wãklahayãã wee te na
ye, too ya ga kuee. 28 Wii poo na,
Yãhã ga driyɛ̃fãŋ wãã wo kẽ, kii
wãklahayãã wee ke na ye. -Too le
cã ke ne, wo naa syaha wãã ke kẽ,
wo naa ke sey yalebyɛ, wo naa n
fya ke na, wo naa nagboho ta ke
na! Wo ma nii Yãhã myaha gboho
ke syi, le ga naa n tãy ke ye. 29 Ye
sẽ yãã, wo Yãhã ma mii naa gii
dyaŋ, wãn tii byɛ te sẽ yai te crã
ke na ye, ke te suhu n kãã.

13

Troho wãtãhã gii syi ke n tãy Yãhã ye

1 Yii mpãy tee koho taha yaha
Yesu na, ye tyii ye ntãŋ n naa n
dye yii tãy yalebyɛ! 2 Ye ma syi ye
faha nde ne ye: Nampay ma pa
ye fla na, -ye pe yigi naa n yɔ̃! Ye
sẽ yãã, mpãy naa n pye koo syi
ma ba yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy gɛ
yigi yɔ̃, pe sẽ cã ye. 3 Mpãy pe
ma nwompihi wo Yesu Crise wĩĩ
na, ye ma n faha pe wĩĩ ne ye. -
Ye pe wĩĩ le yaha ye laam wo mii
ye bya ma ke nwompihi wo pe ne.
Pe mpãy nuhu Yesu Crise wĩĩ na,
ye ma n faha pe wĩĩ ne ye. -Ye pe

* **12:18** 12.18 Yãŋ gii pe ke yee Senayi, koo fla kẽ le kãnde bii yar Musa na, kãnde lii Yãhã le ta.
† **12:22** 12.22 Yãŋ gii pe ke yee Syɔ̃, ke Yãhã laantãr wĩĩ pãã, laantãr rii ke yar wo na Yesu kãmay na.

wĩĩ le yaha ye laam wo mii pe ye
bya nuhu pe wãŋ syi dyaŋ. 4 Naa
tesẽ cɔɔ ne, pe pe ya sya wa, Yãhã
ke kãnde lii ta pe wĩĩ na, ye byɛ
yai ye naa le yãr. Cɔɔ wii ma pye
wa puai ne, u sẽ yai u maha naa
naam kɛ ye. Tesẽ, naa wii u cɔɔ
sya wa, u sẽ yai u maha naa ca
kɛ ye. Mpãy pe loo nde pye, tesẽ
mpãy ne pe sẽ pe ya sya wa ye,
ma nii tyatyãhã pye, Yãhã ga ba
poo mii byɛ sãhã. 5 Ye ma syi ye
naa ye troho tãhã mii mpãy dyaŋ,
wale wĩĩ gboho pe laam wo ma tɛr
kai- byɛ yaha ye. Ngii ke ma ye
koho wo, ye ma syi ye yee ke kloŋ
ye. Ye sẽ yãã, Yãhã yee:

«N saa ma miy yaha ye,
n saa kur waa yãã ma na ye.»

6 Loo ne, wo n waha koho taha
yaha Yãhã na ma yee:

«Wii u koho le ra ye, woo kẽ
Yĩŋfua ne,
n ga naa Yĩŋfua kãnde yãr
laanyĩn ne,
n saa fya ngaa na ye;
nawee tee ga waha nwa pye ra
na?»

7 -Ye ye laam too ye faale ya-
haseefa wĩĩ na, poo mpãy pe naa
le Yãhã kapãn pãã ye ye. Pe naa
pe troho tãhã mii, ma sya ba ku, -
ye ye laam too loo nde na, -tee yãŋ
pe na, ye Yãhã ta ye Yatɛr pe wãŋ
syi dyaŋ. 8 Yesu Crise tuu pye mii
faale wo, u ma koo syi ya ke nanga
nge na, tesẽ ke sukũhũ ne; u ga
kuee yai tãŋ koo syi ya u kuãŋ ne.
9 Kaklaha nkãy ke n yir kuɛ ngaa
ye ma n pai, ye ma syi ye ta ke
n ye plaha ye n dye kãmpee wo
ye. Wo yai wo tyii Yãhã laantãr
roo n fãnga le wo laam wo, too
tyii kaklaha ngĩĩ na ke dir ta kapĩĩ
wũhũ. Mpãy pe koo kapĩĩ wũhũ
ngĩĩ pye, pe sẽ laa kayĩĩ yãã yãã le
na ye.

10 Yesu ku mpar draha wo wo
kapee- wĩĩ na. Mpãy pe yee poo
n kuee ma nii wãn boo Yãhã kẽ
faale Yiifee- Yãhã yũndefa dyaŋ,
pe saha Yesu mpar kayĩĩ yãã ye.
11 Yiifee- Yãhã yũndefa yĩŋfua ma
kla boo per gii nawee- kapee- wĩĩ
na tesẽ u ya kapee- wĩĩ ne, u ga
pa te ntɔ̃r ne ke Yãhã nwonge
wo teelii fla wo pe n yee, Yãhã
yaniisaha fla, u ba pe kapee- yee
laha kãã. Loo kur ye, kla gii pe
boo, pe ga yi ke ne le klo wo, pe
ga ke suhu. 12 Koo syi kẽ, Yesu
bya n ku le klo nkur ye kãnkãy
na, ma nawee- byɛ kapee- yee laha
kãã pe na, u ya koho ntãŋ kãmay
na. 13 -Too wo faale kãnde miy
yaha, wo yi le klo wo, wo ka
Yesu ye le klo kãnkãy na, wo ma
sya ga fyarngbãn yãã loo kur ye
Yesu wãŋ syi dyaŋ. 14 Ye sẽ yãã,
kãntraha nge na, klo laa wee wo
ye lii syi wãkuayãã wee le na ye.
Klo lii wo n pai nii le wo sukũhũ
gaa laam wo, loo ne wo n kɛ. 15 -
Too naa Yãhã sey yalebyɛ Yesu
Crise kãmay na, mii diŋ dyaŋ too
n yi. Loo yĩntaha kẽ, wo ke sey
naa n plaŋ wo yɛ̃r ne. 16 Ye ma syi
ye faha kayĩĩ wãpye wĩĩ ne ye, -ye
naa koho le yii ye; koo syi diŋ kẽ
ke n tãy Yãhã ye.

17 -Ye naa n luhu mpãy ye, pe
ma ye yahaseefa Yesu kãnde wo,
ye yĩŋ kor le pe kẽ. Ye sẽ yãã, poo
kẽ, pe n sẽŋ ye yrã na yalebyɛ;
Yãhã ga ba pe yey ye wĩĩ ne. Ye
ma n luhu pe ye, pe ga naa pe tẽn
tẽ nuhu ne; mii loo sẽ ne ye, pe
saa le tẽ nuhu ne ye, loo nde -sẽ
ga lii yɔ̃ ye kẽ?

18 -Ye naa n gaha yahasee ye ye
Yãhã wãnar ne wo kẽ. Wo cã
ma yee, wo tẽn tẽ yɔ̃, wo n kɛ
wo troho wãtãhã ter le naa n yɔ̃
kãnkai- byɛ wo. 19 Ndoo le kɛ ye
ye, ye Yãhã nar ra kẽ, ta n waha
dur ga ye fla na farfar.

Yãhã wãnar fla

20 Yãhã wo Yĩŋfua Yesu ta u n yir
gbã wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa
ye u ntãŋ wãwoo kãmay na. Woo
kẽ, u n sẽŋ Yesu kãndeyãrfa na

mii cĩĩnde mbanaha dyaŋ, u n sẽŋ
u mbaa na. U ntãŋ mpãy pe woo
yaliile wo, u ku mpar draha wo
wo byɛ kapee- wĩĩ na. Loo nde ta,
Yãhã naambiyãr tii le wo ne, wo
cã wãkuayãã wee te na ye. 21 Yãhã
koo kẽ ke n pai yrĩŋ ne; ke ye ta
ye n waha naa kayũhũ byɛ pye,
ye naa ke laam wũhũ pye. Ke ye
ta lii le n tãy ke ye, ye n naa loo
ya pye Yesu Crise kãmay na. Yesu
Crise miingbãŋ yai ke naa n gboho
yalebyɛ, wãyɛryãã ma n pye le na
ye. Amɛn, le nii ke syi.

Kuasaha fla syaha ne

22 Wo nna, kaplãŋ ngĩĩ tẽ pãã
waha ye ye u saba nwo laam wo,
-ye ke luhu yɔ̃, ye ke le yaha ye
laam wo; ye sẽ yãã, ke sẽ tyĩĩ sye
tɛr ye. 23 N n traha ye le cã, pe
wo Yesu kãndeyãrwai Timuti miy
yaha ke nwompihi wo. U ma cãã
pa ra fla na, n ga ka u ne ye fla na
n ga ye yãŋ.

24 -Ye ye yahaseefa byɛ syar tesẽ
pe Yesu kãndeyãrfa mpãy byɛ ne,
pe ma ye fla na. Mpãy pe ma
Yitale kãntraha na, pe byɛ ye syar.
25 Yãhã ke naa ke laantãr yar ye
kur byɛ na. Amɛn, le nii ke syi.

Syake
saba kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Syake kẽ, n ma tẽntẽfua
Yãhã ye, ma suhu wo Yĩŋfua
Yesu Crise ne. Yii Yiisrɛfa mpãy,
ye ma Yesu kãndeyãrfa ma cããŋ
kãntraha kui byɛ wo, n syaha wãã
ye kẽ.

Tee Yesu ta ye Yatɛr, ye ma n naa laalaa pye laa ne ye!

2 Wo nna, yii mpãy tee Yesu ta
ye Yatɛr, wãfãy ma ye dye, ye cã
ye yee, wãtãnyãŋ wĩĩ laa ne, -tee
le ta nuhu wĩĩ! 3 Ye ma Yesu ta ye
Yatɛr, ma kuee le wo ke wãtãnyãŋ
wũhũ naa byɛ ne, Yesu wĩĩ ga nii
gbãã fãnga ne ye laam wo. 4 Yesu
wĩĩ le -sẽ nii gbãã wa fãnga ne ye
laam wo, loo ga ta ye n naa yia
wãtãnyãŋ wũhũ ter byɛ na. Loo
na, ye ga ba nii nawee- mpãy syi
Yãhã n kɛ, ye ga lɛ le Yesu kãnde
wo, ye saa naa n kũn ngaa na ye.
5 Kai ma waa dye ye laam wo,
tuu ga lii pye, u ma yee u sẽ le cã
ye, u le kacãn nar Yãhã ye. Koo
gii ke n yɔ̃ nawee- na ke sẽ ke
laam war ye, ke ga te kacãn wãã
ufua kẽ. 6 U naa too syi kacãn
nar Yãhã ye. Awa, te syi -sẽ n
nar Yãhã ye laantee nen ne, u
ma n laalaa pye u yee, Yãhã saa
re wãã u kẽ ye. Wii ma laalaa
pye, ufua ma lagblaha wãŋ syi
dyaŋ, teflaha ke gblaha kuɛ byɛ
ye. 7 Usyi laalaafua ma syi u ngaa
wãyãã wĩĩ wũũ Yĩŋfua koho wo
ye. 8 Usyifua, ma'a u ta kãmbɛhɛ
syãŋ nsoho wo, lii tuu ga sya, u
saa le cã ye. Laalaa tee gboho tɛr
u na.

Nawũũ tesẽ nangbãŋ ne

9 Mboo nawũũ, taa Yãhã ta ma
Yatɛr, naa nuhu di, Yãhã ma kuã
yir wa ncaha ye. 10 Mboo nangbãŋ
wii ma Yãhã ta ma Yatɛr, naa nuhu
di, ma ma yagaa Yãhã koho wo,
koo gii ke ma ta ma n ma wale yãŋ
mii ngaa gɛ sẽ kẽ ye.
Ye sẽ yãã, nyɛ̃fyãr yɔ̃, te wãtoo
sẽ -sẽ n sye ye. Nangbãŋ wĩĩ ga
ba kua mii nyɛ̃fyãr wãŋ syi dyaŋ:
11 Yai ga yir, ke ba war, ke nyɛ̃
suhu waha, ke fyãr n too, te nayɔ̃r
n kua. Koo syi dyaŋ nangbãŋ ga
ba ku kãã u wakɛr laam wo, u wĩĩ
n kua.

Nwa ke wo tyĩn n gaha kapee-wãpyeŋ kuɛ ye?

12 Yãhã ma wii tãn yãŋ wãfãy
ne, ufua ma -sẽ u ya waha ma
kuee Yesu kur ye, ma tyii Yesu wĩĩ
n nii gbãã u laam wo, nuhu ma
ufua wãn. Tuu waha yia loo na,
u ga yiafua nkifai yãã. Loo ne
cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã wee
le na ye. Loo yrã ne, Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr ma yee, koo wĩĩ ma n tãy
mpãy ye, ke ga ba loo yrã wãã
poo kẽ. 13 Wii ma kɔ̃ŋ n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye, u ma syi u
yee: Yãhã kẽ, ke woo tyĩn n gaha
kapee- wãpyeŋ kuɛ ye ye. Yãhã
koo na, kapee- wee ke troho tãy
ye; ke syi, ke saha nawee- tyĩn le
kapee- wo ye. 14 Nawee nawee
woo, u yĩnde wĩĩ ne, le u tyĩn
n gaha kapee- wãpyeŋ kuɛ koho
na. 15 Yĩnde wĩĩ ma gboho nawee
laam wo, loo le kapee pua see. Le
kapee pua ma kuee u laam wo, loo
le n pai gbã ne.
16 Ta laanfa, ya'a syi ye plaha
nde ne ye. 17 Ye yai ye cã kayũhũ
ya kẽ, ke n yir yãhãyĩŋ na. Yãhã
kẽ ke re tege n wãã, koo gii ke
yãhãcãã- pye. Yãhã sẽ -sẽ wee
yãhãcãã- wãŋ syi, ma gbã n tã ye.
Yãhã ke ma mii, ke ma koo syi
yalebyɛ. 18 Le tãy Yãhã ye, ke n
ke cĩĩnde kapãn pãã wo ye. Loo
kapãn ta, wo n nii yrãŋ na, ma nii
wãn kur byɛ yahasee ye, wãn tii
ke tãhã.

Yãhã kaplãŋ ngĩĩ: -ye ke luhu yõ, -tee -sẽ naa ke kãnde yãr!

19 Wo nna, -ye ye laam yaha
kaplãŋ ngĩĩ na, tẽ ga ye yar: -Ye
naa ndityuhu yaha ye nampyeŋ
kaplãŋ ye yalebyɛ! -Ye naa laam
ga ye cã naa n pãã! Ye ma syi
ye maha naa ncafũhũ di farfar ye!
20 Nawee laam ma war, kai- nkãy
syi ke sroŋ Yãhã ye, u saha koo pye
nantãŋ ye. 21 Kai lii le ga waha
wor ta nawee na carle gɛ tesẽ kai-
nkãy ne ke ma wãpee-, -ye koo
byɛ yi kãã ye laam wo. Yãhã ke
kapãn lii tãhã le ye laam wo, -ye
yii tege tãã ye, ye le sya. Sukũhũ
gaa laam wo, le ga waha ye sya
yaha.

22 Ya'a syi ye naa Yãhã kaplãŋ
luhu wãluhu ya ye! -Ye ke yigi, -
tee naa le kãnde yãr! Mii loo sẽ
ne ye, ye plaha. 23 Mboo wii ma
Yãhã kaplãŋ luhu wãluhu ya, ma
sẽ -sẽ le kãnde yãr ye, ma ma mii
wii dyaŋ tuu ma ne yirfayãŋ gbe,
u u ya yãŋ u yãã, u yai u u ya gbihi
mii. 24 U ma u ya yãŋ wa, u yai u
u teebɛhɛ nkãy gbihi, u ga ta tɛr
ke faha. U saa ke gbihi ye. 25 Yãhã
kãnde sroŋ, le ga waha nawee yi
kãã u kapee- wãpyeŋ yãmpar wo.
Koo syi kẽ, u ma syi u le luhu
wãluhu ya, tuu le faha ye. Mboo
wii ma -sẽ Yãhã kãnde wãcã wĩĩ
kɛ, ma le yigi kluɛ sĩĩ ne, ma sẽ
faha le kãnde wũhũ wãpyeŋ ne
ye, Yãhã ga kaa taha ma na ma
kãnkai- byɛ wo.

26 Wii ma yee woo ma Yãhã
kãnde wo, u sẽ -sẽ waha u yĩnkãi
yigi ye, u plaha u ya ya, yĩŋ
wee u Yãhã kãnde wãyãr ter na
ye. 27 Yãhã kãnde wãyãr gii ke
ma gbɛgbɛ, ma maha sroŋ wo
Tuhufua Yãhã ye, le nde: Ma naa
ncir- kuɛ yãŋ, calangusyam ne pe
fɛn wo. Tesẽ driyẽ kapee- nkãy
ke nawee wĩĩ pye n klaha-, ma'a
n tyii koo n waha yia ma na ye.

2

Ye ma syi ye naa waa puar waa na ye!

1 Wo nna, yii mpãy tee Yĩŋfua
Yesu Crise ta ye Yatɛr, ye cã ma
yee, nagboho tesẽ wãsey ne, te
kloŋ tɛr u na. Loo na, ye yai
ye cã, ye sẽ yai ye nawee waa
gboho, tee waa kloŋ ye. 2 Yagaa
dyaŋ woo; waa, sãn kãncrã ne
kãnde na, nangbãŋ nayreyũhũ ne
tuu le, ma ba dye ye yawãhã
nwoŋ wo; fɛnfua waa bya n -sẽ
pa, nayreyraha ne tuu le. 3 Ye
ga waha yir, ye nagboho ta u
nayreyũhũfua ya na, ye u pye:
«Dya, nangbãŋ niisaha nge, nii!»
Tee -sẽ dur ye u nayreyrahafua
pye ye yee: «Ho, dya, yir yɛr
kuee!» Laa na, ye ga u pye:
«Niisaha ma wo trɛ tãy kãntraha
na.» 4 Le ma -sẽ pye ke syi, ye
ga waha yee la ye yii yãŋ wãcɛŋ?
Aye! Ye cã, ye laangapeer me pe
ye ta, ye mpãy puar mpãy na.

5 Wo nna, -ye yãŋ: Yãhã driyẽ
nge fɛnfa yãŋ yi, ma yee pe Yesu ta
pe Yatɛr, u wĩĩ n nii pe ye wangbãy
laa dyaŋ. Loo n ta pe n ba dye
Yãhã Yai wo, koo fla gii Yãhã bii yẽ
tɛr ke wãwãã wĩĩ ne nawee- mpãy
kẽ, ke wĩĩ gboho pe laam wo. 6 Yii
sẽ -sẽ nawũũ yãŋ nawee draha wo
ye. Ha ndee, pe walefa poo pe ye
fãy? Poo sẽ na, pe ne ye tyĩn ga,
pe ga ye sãhã pe fãngafa yahasee
ye? 7 Poo sẽ maha na, pe ne naa
Crise miiyũhũ nge sar, ke miiyũhũ
gii ke taha ye na?

8 Yãhã sabangbãŋ wo, kãnde lii
Yãhã le ta, le katan lii le ma ke
kataŋ byɛ yahasee ye, le yrũhũ
yar ma yee:

«Ma ya wĩĩ le n tãy ma ye mii syi
dyaŋ, tyii
ma nampyeŋ wĩĩ n naa n tãy
ma ye ke syi!»

Ya'a pye, tee le Yãhã kãnde katan
nde yãr, le yõ. 9 Ya'a -sẽ waa
puar waa na ye kãnkai- wo, kapee

ne tee n pye. Yãhã kãnde na, ye
tee pye. Ye ga wãpẽn yãã le na.
10 Mboo nawee, taa le Yãhã kãnde
katan nen laa miy yaha, le ma mii
le Yãhã kãnde kataŋ kur byɛ kẽ
taa miy yaha. 11 Ye sẽ yãã, Yãhã
kãnde katan laa yee: «Ma'a n
cayɔr le ye!» Katan laa maha yee:
«Ma'a n nawee boo ye!» Kãnde lii
Yãhã le ta, ke kataŋ syãŋ ngĩĩ byɛ
ma wãcɛŋ. Ma'a sya yee, ma sẽ
cayɔr le ye, ma -sẽ ga nawee boo,
ma yai ma cã, ma le Yãhã kãnde
miy yaha. 12 Loo na, ye yai ye
ta, ye yɛ̃ kaplãŋ n naa n yɔ̃ ye ye
tesẽ ye pyer byɛ ne. Ye sẽ yãã, ye
ga ba kasãhã yãã le Yãhã kãnde
na. Le sroŋ, le ga ba nawee- yi
kãã kapee- wãpyeŋ yãmpar wo.
13 Mboo wii taa sẽ ma nampyeŋ
fɛn di ye, sukũhũ gaa laam wo,
Yãhã sẽ -sẽ ga ba ma fɛn di ma
wãsãhã na ye. Ye yai ye -sẽ le
cã ye yee, fɛn wãdiŋ n tãy ma tɛr
kasãhã yaha.

Yãhã wãta Yatɛr tesẽ Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ ne

14 Wo nna, nde ma la yĩŋ ne
nawee ye, u ma yee yɛ̃ ya ne,
«Yãhã koo, ke ma ra Yatɛr,» u sẽ
-sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye? Woosy-
ifua ga waha sya yaha la u kapee-
wãpyeŋ wo le syi ne? 15 Ngaa
dyaŋ, taa ma Yesu kãndeyãrwɛ
waa yãã fɛn wo, faha wãn wee u
ye ye, digi wĩĩ maha waha u na,
16 ma'a u pye ma yee: «Wo kuee
per gaa na, Yãhã n sya ma n kuee
wãwee, Yãhã n ma kẽ kale wãn ne
tesẽ dir ne busãã, ma n di naa n
yai, segbɛr n naa n kuee.» Ma'a
-sẽ yee, ma sẽ u kẽ too wãn nde
ne ye, ma yɛ̃ kaplãŋ sẽ nii la tefay
dyaŋ? 17 Yãhã wãta Yatɛr wĩĩ ma
koo syi. Ma'a Yãhã ta ma Yatɛr, ma
sẽ -sẽ ke laam wĩĩ pye ye, ma Yãhã
wãta Yatɛr ma wãwaha. 18 Mboo
nawee wii taa Yãhã ya ta ma Yatɛr,
ma sẽ -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, n
ga waha ma pye: «Mboo, ma Yãhã
ya ta ma Yatɛr, ndoo -sẽ Yãhã laam
wĩĩ ya pye. Ke syi waa ma ndoo
yãã, tẽ nii Yãhã laam wĩĩ pye, u
ga cã u yee, n Yãhã ta ra Yatɛr.
A mboo, waa ma ma yãã, ma sẽ
Yãhã laam wĩĩ pye ye, u ga pye mii
u cã u yee, ma Yãhã ta ma Yatɛr?»
19 Ma sẽ yee la, a Yãhã neŋ ya kẽ
ke ma? Le sroŋ yɔ̃; sãndãpee byɛ
le cã ke syi, ma n sege fyar koho
wo. A mboo, ma lii pye loo nde
wãcã wĩĩ ne?

20 Mboo nawee wii taa sẽ laam
ga ye, ma n traha la le yar ma na,
taa ma Yãhã ya ta ma Yatɛr, ma
sẽ -sẽ Yãhã laam wĩĩ pye ye, le ma
wãwaha? 21 Ma laam faha la wo
faale wãdyaha Brama wĩĩ na? U
bii sroŋ Yãhã yĩnde na. Ah ndee
u Yãhã laam wĩĩ wãpyeŋ kẽ le bii
ta, u n sya bii u puee Yisyake yigi
woo ga diŋ yi Yãhã kẽ? 22 Ma sẽ
le yãã, u bii Yãhã ta u Yatɛr, ma
maha naa ke laam wũhũ byɛ pye.
Loo le bii ta u Yãhã wãta u Yatɛr
n pye u ye yĩŋ ne. 23 Loo nde n ta,
Yãhã sabangbãŋ kapãn nde n nii
cĩĩnde, lii le n yee:

«Brama bii Yãhã ta u Yatɛr,
ma ke kapãn sya le yaha
kaplãŋ byɛ yaha ye.
Yãhã n -sẽ yee, u sroŋ koo yĩnde
na.»

Yãhã n u ta ke naambiyã. 24 Ye
sẽ le yãã, nawee wii ma nii Yãhã
laam wĩĩ pye, loo ga ta u n sroŋ
Yãhã yĩnde na. Le sẽ yai ma ke
ta ma Yatɛr yɛ̃ ya ne ye. 25 Faale
canaandile Arabe* wĩĩ ma ke syi.
Woo kẽ tuu bii koho le Yiisrɛfa
tẽnlɛhɛ ye, ma bii pe ta, pe n bii
fãsaha yãã kãnde laa ter ne. Yãhã
laam wĩĩ nde tuu bii pye, le bii ta
Yãhã n yee, u sroŋ. 26 Ma'a kadye
yãã, wũũ wee ke wo ye, kakugu
kẽ. Taa Yãhã ta ma Yatɛr, ma sẽ

* **2:25** 2.25 Yerekɔɔ klo yahaseefa naa Yiisrɛfa tẽnlɛhɛ nawee- syãm kɛ le klo laam wo. U Arabe n pe wũhũ u nwoŋ wo. Kur ye, u n pe ta pe n yi fenaatɛr ne le klo nkur ye ma tɛr.

-sẽ ke laam wĩĩ pye ye, le ma mii kakugu dyaŋ ma ye.

3

-Ye ye yĩnkãi wãyigi cã!

1 Wo nna, nawee- wãklaha, ye ma syi ye naa loo kɛ buarbuar ye. Ye sẽ cã la kasãhã per wo, wii mpãy too nawee- klaha, Yãhã ga ba wo sãhã kayi ne nawee- byɛ na. 2 Wo byɛ wãteepye ter syar. Wii ma yee u sẽ tee n pãã ye, woo ter lɛ le Yesu kãnde wãyãr ne. U ga waha yia u ya koho kadye kur byɛ na, u naa u ya yigi. 3 Nsyãŋ yɛ̃ sẽ na too ne karfee le, ke naa n luhu wo ye, wo n cã waha yia, wo naa ke sroŋ. 4 Ye sẽ maha salangbãŋ wĩĩ wũũ yãŋ la? Ke wãgboho naa byɛ ne, teflahangbãŋ ma ke tra, ke n fã. Ke sroŋsaha -sẽ ma wãpuage ya, ke fãfa n ke sroŋ kuɛ ngii ma pe tãy. 5 Yĩnkãi ma ke syi nawee yɛ̃ laam wo. Le kloŋ, ma -sẽ le ya sey kangbãhã ne.

Ye kãhã cãã kataha nyɛ̃figi wĩĩ wũũ yãŋ. Ke sroŋ gboho. -Ye yãŋ, naancremuu ya -sẽ ga waha ta, ke byɛ n suhu tãŋ. 6 Yĩnkãi ma mii naa dyaŋ. Kapee- ter byɛ n yi nawee yɛ̃ wo. Yĩnkãi ga waha kapãn nen laa pãã yi, le n ka yaha ye mii kataha naa dyaŋ pe le, le le kapãn pããfua wĩĩ byɛ pye klaha- tãŋ. Koo naa nge n yi ke naangbãŋ fla wo sãndãpee pe ma na. 7 Nawee waha n yia wlaha wãn ter byɛ na, ma te klaha n ta kaha wãn: Trɛresyar wãn woo, kãnsyãm woo, kahakaha wãn woo, fua- woo, te byɛ. 8 Waa sẽ -sẽ waha n yia u yĩnkãi na, ma le ta le n yaha n le ye. Le pee. Yalebyɛ, loo ne, le ma le wã n klaha ke yɛ̃ laam wo. Sɔ̃r sãŋ fla te ma yĩnkãi wo. 9 Loo roo n ta, ma wo Tuhufua Yãhã sey. Loo yĩnkãi nen ya roo maha n ta, ma nawee- sẽ yoosẽn ne, nawee-mpãy Yãhã pe tãhã, pe n sya ke tay. 10 Kaplãyũhũ wãã n yi wãcɛŋ kaplãmpee ne yɛ̃ tee nen wo. Wo nna, ya'a n sya le n nii ke syi ye! 11 Waa sẽ lapihi yãã tesẽ layũhũ ne te wãã n yi plege neŋ wo ye. 12 Wo nna, waa sẽ nasar nkugu katyigi yãã yãã ke kasyãhã sa ye. Waa sẽ maha defĩĩ katyigi yãã yãã ke nkugu sa ye. Waa sẽ maha tetege loho yãã yãã ke klaha nii lawɔŋ ye.

Yãhã laantor

13 Kacãŋ yĩntatoo waa ma la ye laam wo? Le ma pye ãwã, u ta wo n u yãŋ cã u yĩntatoo troho wãtãhã ter na, tuu maha u ya tege tãã ye, u kayũhũ nkãy pye. 14 Ye ma yee kacãŋ yĩntatoo me ye ne, ya'a -sẽ laanyar pye, ma maha yii laam wĩĩ ya kar, cĩĩnde sẽ ne ye, ye kawar fua, kacãŋ yĩntatoo sẽ me ye ne ye. 15 Too kacãn ter nde syi sẽ n yir yãhãyĩŋ na ye, te syi n yir nawee- ye kãntraha na, Setane sãndãpee yĩŋfua koho wo. 16 Ye sẽ yãã, laanyarfa ma pye teelii wo, ma nii pe ya laam wĩĩ ya kar, kapee- ter byɛ ga naa n pye ke fla na, kawlãhã ter byɛ ne. 17 Laantor tii te -sẽ n yir yãhãyĩŋ na, te ma gbɛgbɛ, te n pai kusyir ne, laanyĩn ne, nampyeŋ fɛn wãdiŋ ne, kayũhũ wãpyeŋ ne. Te sroŋ, ma maha ma yaayaa. Kacãŋ laantorfua sẽ n dye kuɛ ngaa ye, ma kuɛ ngaa ta n yaha ye, u sẽ maha u nampyeŋ wlaŋ ye. 18 Laanfirfa poo pe n pai kusyir ne tesẽ yrĩŋ ne pe kãnkãyfa kẽ. Le ma mii yɛ̃y dyaŋ pe n tãhã, yɛ̃y gii ke wĩĩ n tãy Yãhã ye. Ke yɛ̃y n lɛ ma n pai wãsroŋ ne Yãhã yĩnde na.

4

Ye tee driyɛ̃ wũhũ ta yaha ye, Yãhã wũhũ na

1 Nwa ke sesrãr yir ye nsoho wo tesẽ wãhã ne? Ye laam kapee- koo sẽ na ke syar, ma nii ye fãy ye

laam wo? 2 Ye ma ngaa klãŋ, ye
sẽ -sẽ ga waha ke kla yãã ye, ye ga
yɛr nawee wãboo na, koo kla wĩĩ
na. Ye kããŋ n yãŋ gbegege, ke ne
pye ye wãŋ, ye sẽ -sẽ ga waha ke
syi yãã ye. Koo syi ke n pai sesrãr
ne ye nsoho wo. Ye sẽ Yãhã nar ye,
koo kẽ ye sẽ ne ke kla yãã ye. 3 Ye
ma sya Yãhã nar, ye wãnar ter sẽ
ne tãy ke ye ye, koo kẽ, ye sẽ ne
ngaa yãã ye. Yataŋ wũhũ ya tee
ne naa n nar.
4 Ye cã ye yee, wii, driyɛ̃ nge
wãn n tãy u ye, Yãhã napĩĩ kẽ u
ne. Wii ma n kɛ, woo ga u ya
ta driyɛ̃ naanfãn difua, u u ya
ta Yãhã napĩĩ. Ye sẽ cã la, driyɛ̃
wũhũ tesẽ Yãhã wũhũ ne, ke saha
ke ya gbe ye. 5 Yãhã sabangbãŋ
wo le yrũhũ ta ma yee: Yãhã ke
Yrã le wo laam wo. Ngaa ter ma
gboho wo laam wo Yãhã Yrã na,
le ga naa ke yaa, ke n naa ke Yrã
wĩĩ yey wo ye. Wo yai wo wii wãã
tãŋ Yãhã kẽ. Ye yee la, kapãn nde
ka yrũhũ yaha ke dyaŋ? 6 Yãhã -
sẽ maha ke laantãr yar wo na; loo
ne, le yrũhũ ta Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee:

«Yataŋfa wĩĩ sye Yãhã ye.
Mpãy pe -sẽ pe ya tege tãã ye,
Yãhã ke laantãr yar poo na.»

7 Koo kẽ, -ye yĩŋ kor le Yãhã kẽ!
-Ye yii waha, ye Setane sãndãpee
yĩŋfua kar naa n wãã, u -sẽ ga
fã naa n dey ye na. 8 -Ye crã
Yãhã na, ke bya -sẽ ga crã ye
na. Kapeepyefa mii, -ye ye kluɛ
yee yi kãã kapee- wãpyeŋ wo! -
Tee ye laam ta pe n nii gbɛgbɛ,
yii laanteesãnsyãŋfa mii! 9 Ye cã
ye yee, ye ma kãmpee wo, -tee
kayaaŋ yigi, ye naa ke wũn; -
tee ye tetyɛhɛ ta, te n wã klaha
miyãhã, ye laanfir wũhũ, ke n wã
klaha nii kayaaŋ wũhũ! 10 -Ye yii
tege tãã ye Yĩŋfua kẽ, u -sẽ ga ye
kuã yir.

Waa ma syi naa u nampyeŋ miipihi yee ye!

11 Wo nna, ya'a n naa yii wãpee
pãã ye! Wii ma nii u nampyeŋ
wãpee pãã, ma maha nii u miipihi
yee, ufua Yãhã kãnde wãpee pãã,
ma maha le miipihi yee. Kãnde
lii Yãhã le ta, mboo wii taa -sẽ
le miipihi yee, ma wee le yãrfua
ye. Le miipihi wãyee, loo ya taa
pye cã. 12 Yãhã gii ke le kãnde
ta, koo ya ke ga waha naweeyɔ̃
cã naweepee ne. Koo ya ke ga
waha nawee sya yaha; koo ya ke
ga waha nawee pẽn. Ah mboo ma
nwa, mboo wii raa ma nampyeŋ
miipihi yee?

-Ye ye kãnkai- le naa n soho Yãhã koho wo!

13 -Ye luhu ra ye yagaa, yii mpãy
tee ne yee: «Wa'a yee, wo sẽ ka
klo nde syi wo nanga ye, sukũhũ
waa ka le wo, wo ga dyɛ nen pye
cãtroho na, wo wale yãã.» 14 Ye
-sẽ ye wãyir yãã wa la sukũhũ?
Ye wee la kãmbla wãŋ syi dyaŋ, u
tãyale ne, yalaale ma ba nɔ, u caa.
15 Ye yai ye yee: «Yãhã ma sya, wo
n kuee wãwee, waa nde pye nde
ne.» 16 Yataŋ -sẽ gboho tɛr ye na,
ye n sya yii sey. Too syi yataŋ sẽ
yɔ̃ ye. 17 Wii ma kayĩĩ lii yãã, u yai
u lii pye, u ma -sẽ ke wãpyeŋ sye,
le fuɛ ma ufua na, le ma kapee ne
wãcɛŋ.

5

Katɔ̃ryar nangbãn wĩĩ na

1 Yagaa, -tee -sẽ luhu ra ye, yii
mpãy tee ma nangbãy! Ye cãã naa
ye mii wũn kule ne, kawlaŋ ma, ke
n pai ye dye. 2 Ye nangbãn wãn
nde, te fũhũ. Waytɔ̃rbir maha
ye fahawãn lɛ fɛr. 3 Ye sãn tesẽ
ye war ne, too nde byɛ te ma
kɔrfyãhã gaa ter syi ne. Yãhã
kasãhã per wo, koo kɔrfyãhã nge
ga ba le yaha ye na, ke dur too ye
kadye na, ke ye pye gbai naa wãŋ
syi. Ye nangbãn wãn wãã ta, le -sẽ
nde driyɛ̃ plii kua kua wa. 4 Ye sẽ
yãã ye tar tẽntẽfa war dãã pe kẽ

ye. -Ye naa n luhu pe yɛ̃kuãn ye!
Poo mpãy pe ye tar dir war gbe
naa n yi ye kẽ, pe tẽŋ ga dye Yãhã
ndityuhu wo, Yãhã gii ke ma tãŋ
kai- byɛ fãnga ne. 5 Ye nangbãn
wãn yãã kãntraha nge na, sĩĩsĩĩ
wãn ne, ma di gboho mii naha
gii syi dyaŋ pe n pai boo gbã na.
6 Mpãy pe sẽ wãpee pye ye, yii -sẽ
wãpee yãã pe na ma pe boo; pe sẽ
waha kãn gɛ kãn ye koho wo ye.

Yãhã kãnde troho n tãhã mii?

7 Wo nna, -ye ye laam yĩn wo
Yĩŋfua Yesu n sya ba yir yãhãyĩŋ
na, u dur ba. Ye sẽ tawarfua yãã
la, tuu ma ne u laam yĩn, u sya
ba u tar digi yãã gbe? Ah ndee, u
ne cãã u laam yĩn, u sesafãŋ sẽŋ
u cã digi tãhã, -tuu u laam yĩn, u
blokũũyãr sesar sẽŋ te n too. U
blokũũ ga ba sesyar kũũ, u pua
too, u n cã u yaa. 8 -Ye ye laam
yĩn ke syi yii ndoŋ, tee kaa taha
yii na Yãhã kãnde wĩĩ ne, ye naa
wo Yĩŋfua wãdurbaŋ sẽŋ, koo gii
ke gbe taha. 9 Wo nna, ye ma n
nii kapirfa yii nsoho wo ye. Mii
loo sẽ ne ye, Yãhã ga ba ye sãhã
kayi ne. U wãpaŋ gbe taha. 10 Wo
nna, ye Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa wĩĩ wũũ
yãŋ, poo mpãy pe naa n pãã Yãhã
myaha ne. -Ye yãŋ pe na, pe laam
wãyĩn ter ne pe fɛn wo. 11 Pe bii
waha pe ya na too fɛngbãn wo.
Koo kẽ nanga wo n yee, pe wĩĩ n
tãy. Ye sẽ faale Syɔbe wĩĩ luhu la,
tuu pye fɛngbãn wo, ma -sẽ bii u
laam yĩn. Yãhã ke ngii wãã u kẽ
loo kur ye, ye maha loo byɛ cã. Ye
sẽ yãã, Yãhã nawee fɛn di busãã
ma maha kayĩĩ pye u kẽ.

12 Wo nna, lii le maha pee, ya'a
syi naa Yãhã di yãhãyĩŋ myaha ne,
tesẽ kãntraha myaha ne ye. Lii
ma pye cĩĩnde, -ye yee ãwã, ya'a n
Yãhã di taha le na ye! Lii ma pye
kawar, -ye yee aye, ya'a n Yãhã di
taha le na ye! Mii loo sẽ ne ye,
Yãhã kasãhã ga ba ye yigi.

13 Ye laam wo, wii ma pye tuu
fɛn sya, u naa Yãhã nar le ne.
Wii ma pye nuhu wo, u naa Yãhã
wãsey yay le. 14 Wii ma pye
yan kafɛhɛ na, u Yesu kãndeyãrfa
yahaseefa yee, pe n ba Yãhã nar u
kẽ pe sẽm- ta, pe u tuhu Yĩŋfua
Yesu myaha ne. 15 Pe ma Yãhã
nar laantee nen ne, pe ma yee
pe sẽ laalaa pye ye, ma yee Yãhã
ga waha u jaa cĩĩnde, Yãhã ga u
yĩnwɛr dur u kẽ. Kapee- ma pye u
yĩŋ na, ke ga kua kãã u na. 16 -Ye
le sya, ye ye kapee- pãã naa n yi
yii ye, -tee maha naa Yãhã nar yii
kẽ ye wãkãhãyir wĩĩ na. Nawee
wii ma sya, ma koo pye, u -sẽ ga
nii temm Yãhã yĩnde na. Ke syi u
ma Yãhã nar laantee nen ne, le ga
fla sya u ye.

17 -Ye yãŋ le yãŋ faale cãã Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfua Yeli wĩĩ wo. U sẽ
pye la nawee wo wãŋ syi dyaŋ?
Ma -sẽ nwo, tuu bii Yãhã nar
sesaha wãyigi wĩĩ na. Sesaha n
yɛr cĩĩnde, dyɛ- tãã yrey kuay ne.
18 Loo kur ye, u n maha bii Yãhã
nar ke wãmiyaha wĩĩ na, yãhãyĩŋ
n yãr sesar n nii n too, kãntraha
wãn n maha nii n sa.

19-20 Wo nna, ye laam wo, wii
ma le cĩĩnde kãnde miy yaha ma
plaha, u nampyeŋ waa ma waha
yia, ma u plahasaha yar u na, ma
u dur le le kãnde laam wo, ye cã
ye yee, u nampyeŋ u yrã tyĩn sya
gbã koho wo, ma maha paha tã u
kapee- busãã na, ke wĩĩ saa naa n
pãã nantãŋ ye.

Pyar
saba cir kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Pyar kẽ, ndoo wii n
ma Yesu Crise tẽnlɛhɛ. N saba
nwo yrũhũ ye kẽ, yii mpãy Yãhã
ye yãŋ yi, yii mpãy ye cããŋ
nii Pɔ̃n kãntraha na, Galasyi
kãntraha ne, Kapada kãntraha
ne, Yasyi kãntraha ne, ma suhu
Bitini kãntraha ne. Ye ma nam-
pay mpãy wo, pe wee Yesu kãnde
wo ye. 2 Faale wo, Yãhã bii ye
wãyãŋyi wĩĩ ta, ma -sẽ bii ye yãŋ
yi. Yãhã Yrã kãmay na, Yãhã ye
laam wã klaha, ye n nii ke wãm.
Loo na, ye n waha naa n luhu
Yesu Crise kaplãŋ ye, tesẽ u ntãŋ
n waha ye kapee- yee laha kãã ye
na gbɛgbɛ. Yãhã ke ke laantãr wĩĩ
pye ye kẽ, ke maha yrĩŋ wãã ye
kẽ.

Yesu kãndeyãrfua u ya wãsyayaha wĩĩ cã wa

3 Yãhã gii ke ma wo Yĩŋfua Yesu
Crise Tuhufua, -too naa ke sey!
Yãhã wo fɛn di, ma wo ta wo n
gbihi dur see laanfãyɔ̃m ne. Ke
Yesu Crise ta u n yir gbã wo, ma
dur ba yrãŋ na gbaafa ye. Loo
ne, wo n koho taha yaha Yesu
na, ma yee wo ga ba cĩĩnde yrã
yãã Yesu kãmay na, cĩĩnde yrã lii
wãkuayãã wee le na ye. 4 Yãhã ke
kloho gii gbihi ta yaha ke pii kẽ,
wo ga maha ba ke yãã gbe yãhãyĩŋ
fla wo. Koo kloho nge, wãfũhũyãã
wee ke na ye, wãwluhuyãã wee
ke na ye, ke nayɔ̃r saa maha kua
yãã ye. 5 Yii mpãy tee Yesu ta ye
Yatɛr ma yee u fãnga gboho, Yãhã
fãnga -sẽ ga naa n sẽŋ ye na driyɛ̃
n sya ba kua, nawee- byɛ n ye
wãsyayaha yãã yĩnde ne.

6 Koo ngĩĩ wĩĩ na, -ye naa nuhu
di! Wãfãy ter byɛ ma sya pye ye
na, ma nii ye laam wlãhã ye kẽ
yagaa nge na, ke saa ma- ye. 7 Koo
wãfãy nge, ke ma mii ke ye tãn n
yãŋ, ye ma pye ye Yesu ta ye Yatɛr
cĩĩnde. Sãn gɛ, u wĩĩ le ga waha
kua kãã, u wĩĩ -sẽ waha nawee- ye.
Ta n yee pe yai pe u le naawraŋ
wo, pe wor yɛ̃y yi u wo, u n nii
sãnyɔ̃? Tee Yesu ta ye Yatɛr, le ma
kayĩĩ, ma tɛr sãn gɛ yaha, le sẽ n
tɔ̃r gɛ tɔ̃r ye. Kawlaŋ tesẽ wãfãy
ne, ke ye dye ma ye tãn n yãŋ, le
ma pye ye Yesu wãta wĩĩ ye Yatɛr,
le waha ye laam wo cĩĩnde. Le
ma gboho ye laam wo cĩĩnde, Yesu
ma ba dur ba per gii, ye ga ba sey
tee miingbãŋ yãã. 8 Ye sẽ Yesu yãã
yãã yĩnde ne ye, u ntãŋ -sẽ dye ye
tãy. Yagaa nge gɛ na, tuu sẽ sya
wee gbaa na ye, ye u ta ye Yatɛr,
ma nii nuhu di kacãn wee te na ye.
9 Tee too nuhu di ke syi, ye cã ye
Yesu ta ye Yatɛr yĩŋ gii na, ye ga ba
koo yĩŋ wĩĩ yãã, koo kẽ. Koo yĩŋ
wĩĩ ne, ye ga ba sukũhũ gaa yãã,
ye yrã bya ne.

10 Yãhã ke ga ba ye sya yaha
koo wãfãy nge wo mii syi dyaŋ,
faale Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii le fla
kɛ. Yãhã ke ga ba kayĩĩ lii pye ye
kẽ, pe bii le cãã tɔ̃r yaha. 11 U Yãhã
Yĩndefua Crise Yrã le -sẽ pye pe
laam wo, le naa pe yar ma naa
n yee, u Crise ga ba fãy gboho u
cã u miingbãŋ yãã tesẽ u nayɔ̃r
ne. Koo kai- ngĩĩ ke yai ke pye
mii syi dyaŋ tesẽ ke wãpyeŋ cãã
ne, pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa bii koo
byɛ kɛ kayi ne. 12 Yãhã n -sẽ bii
pe yar ma yee, kai- nkãy koo ke
yar pe na u Crise wĩĩ na, koo kai-
ngĩĩ saa pye pe yĩnde na ye, ke ga
ba pye yii poo yai na. Ke pye wa
yagaa. Mpãy pe ma loo kapãyĩĩ
tɔ̃rfa nawee- ye, Yãhã Yrã Fãnga
ma pe ne, Yãhã Yrã lii Yãhã ke nɔ
wãã pe ye. Koo kẽ pe n waha nii le
Yesu kapãyĩĩ tɔ̃r ye ye. Pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ gɛ naa loo nde wãcãŋ kɛ.

-Too naa wo miingbãŋ kãnde yãr!

13 Loo ne, ta n ye yar: -Ye ye
laam gbihi ta, ye naa Yãhã wũhũ
pye! -Ye naa yɛrsaha ta ye pyer
na! Yesu Crise tuu ga ba dur ba ye
kẽ kayĩĩ lii ne, -ye koho taha yaha
loo ya na! 14 -Ye naa n luhu Yãhã
ye mii kicar dyaŋ pe tuhufua ne!
Tee sẽ ba Yesu cã wa ye, ma naa
kapee- nkãy pye, -ye ke miy yaha!
15 Yãhã gii ke ye yee, ke kai-
laha. -Ye naa n laha ye kãnkai-
byɛ wo mii Yãhã wãŋ syi dyaŋ!
16 Le sẽ yrũhũ la Yãhã sabangbãŋ
wo ma yee, Yãhã yee:

«Ta kai- laha, ye bya -ye naa n laha
ye kãnkai- byɛ wo ta wãŋ syi
dyaŋ!»

17 Ye ma nii n pãã Yãhã ne, ye ne
naa ke yee wo Tuhufua Yãhã. Tee
ke yee ke syi, -ye naa ke myaha
gboho ye kãnkai- byɛ wo, ye ta ye
pyer naa n sroŋ ke kaplãŋ ne! -Ye
naa n nii koo syi ya driyɛ̃ wo, ye
kuper n sya ba nɔ. Ye sẽ yãã, Yãhã
wo nanem byɛ sãhã wo pyer wĩĩ
na wii wuhu na, nawee- wãtyõr
wee ye. 18 Ye cã Yesu ye par sya yi
kãã ye wãlɛ wãkapyeŋ kãnde wo,
kãnde lii pe bii yar ye na. Yesu
Crise u ye par sya ngii ne, ke syi
sẽ n tõr wale ne ye, ke sẽ waha n
tõr kla gii goo syi ne ke n klaha-
ye. 19 U ntãŋ wãwoo u ta ma
ye yĩŋ par sya. U Yãhã Yĩndefua
Crise gbã ku mpar draha wo mii
mbapẽŋ gii syi dyaŋ ke teelaa sẽ
klaha- ye, ke sẽ maha wee teele
laa ne fla ngaa na ye. 20 Driyɛ̃ gɛ
sẽ bii tãhã wa ye, Yãhã -sẽ bii u
Crise yãŋ yi ta wa. Yagaa, driyɛ̃
ke n gaha kuasaha wo, Yãhã u gbe
yi yar ye na, u ye sya yaha. 21 Yesu
woo kẽ u ye ta ye n Yãhã ta ye
Yatɛr, ma maha koho taha yaha ke
na. Yãhã kẽ ke Yesu ta u n yir gbã
wo, ma dur ba yrãŋ na gbaafa ye.
Loo kur ye, ke n nagboho ta u na,
ma u ta u n dugu ga nii yãhãyĩŋ
na ke tãy ke kãndigi koho kuɛ ye.
Le nii Yãhã gɛ kẽ, tee ta ye Yatɛr,
ma maha koho taha yaha koo ya
na.
22 Tee Yãhã cĩĩnde kapãn maha
yigi, ye ye laam yee laha wa
gbɛgbɛ. Loo nde ye ta, mpãy byɛ
pe Yesu kãnde yãr, pe ntãŋ ga
waha dye ye tãy. Ta n ye yar, ye
tyii ye ntãŋ n sroŋ naa n dye yii
tãy, ye wĩĩ n gboho yii laam wo!
23 Ye sẽ yãã, ye ma mii ye gbihi
dur see laanfãyõm ne. N sẽ yee,
ye see yi nawee pua wo ye. Ye
see yi cĩĩnde yrã pua wo, loo lii
le ma Yãhã kapãn, lii le cĩĩnde yrã
wãã nawee kẽ. Yãhã kapãn loo na,
wãkuayãã wee le na mii nawee
kadye dyaŋ ye. 24 Yãhã sabangbãŋ
gɛ wo, le ma le yrũhũ yaha ma
yee:

«Nawee- byɛ ma mii nyɛ̃ wãŋ ter
syi dyaŋ,
pe nayõr ma mii katyigi fyãr
dyaŋ.
Nyɛ̃ sẽ ne ba waha tãŋ la ke ku?
Katyigi fyãr sẽ ne ba too la te
nayõr ne,
te wĩĩ n kua kãã?
25 Ma sẽ yee, wo Yĩŋfua kapãn loo
na,
le ga naa n nii yalebyɛ,
wãkuayãã wee le na ye.»

Loo kapãn nde ne, le ma Yesu
kapãyĩĩ lii le tõr yar ye na.

2

Yãhã ke ntẽmblaha gii ta

1 Loo na, -ye ye laampee wũhũ
byɛ miy yaha, ye ma n fufor pye
ye, ye ma n ye nampyeŋ wlaŋ le
kapee wo ye, ye ma n nii yĩnkãhã
sãnsyãŋ ne ye, ye ma n naa yĩnde
pye ye, ye ma n wãpee pãã waa
wĩĩ na ye! 2 Ye cã yĩm n tãy pẽyãhã
ye, u yĩm wãr ma n lɛ. Ye bya, -ye
nii pẽyãhã wãŋ ter syi dyaŋ, -tee
ta Yãhã kapãn wĩĩ naa n tãy ye ye,
le Yãhã kapãn lii le sroŋ, ma laha,
kapee carle laa gɛ sẽ wlãhã le wo
ye. -Ye le le naa n yaha ye laam
wo yalebyɛ! Loo na, Yãhã cĩĩnde
wĩĩ ga gboho ye laam wo, ye n lɛ

Yãhã kãnde wo. 3 Ye Yĩŋfua wĩĩ
cã, ma maha u laantãr wũhũ yãã
gboho, ma cã ye wĩĩ gboho u laam
wo.
4 -Ye yũhũ dye Yĩŋfua Yesu tãy!
U sẽ ku ye, u ma yrãŋ na, woo
kẽ nwoŋ nakũy ntẽmblaha Yãhã
ye. Nawee- u sye, pe sẽ u ta ngaa
ye. Yãhã -sẽ cãã bii woo yãŋ yi,
ma yee u tɛr wãn byɛ yaha. 5 -Ye
yũhũ dye Yesu tãy, tee tyii Yãhã n
ye ta ke kangbãŋ fãã ye ne, Yãhã
Yrã n dye nii ke wo. Yii tee ga
maha ba nii koo Yãhã kangbãŋ
nge yũndefa, ye naa ke sey ye
laam fãnga byɛ ne, tee yii le soho
ke koho wo ye kuãŋ ne mii diŋ
wãŋ syi dyaŋ. Ye ga ba naa koo
pye Yesu Crise myaha ne, loo le
ga naa n tãy Yãhã ye. 6 Yãhã
sabangbãŋ wo, le ma le yrũhũ ta
ma yee, Yãhã yee:

«-Ye yãŋ, n nwo,
tẽ cãã nwonfãã ntẽmbangbãŋ
gaa yãŋ yi ta
klo nde wo pe n yee Yu-
rusalɛm.
Koo ke ma ke nwoŋ yĩŋ.
Ntẽmbar nde byɛ ga ba fãã tã taha
koo na.
Ke tɛr wãn byɛ yaha.
Koo kẽ tẽ yãŋ yi.
Wii ma koo ntẽmbangbãŋ nge wĩĩ
sya cĩĩnde,
fyar wĩĩ laa saa ufua dye yãã
ye.»

7 Yii mpãy tee ke wĩĩ sya cĩĩnde,
ke ma ye ye yĩŋ ne, ke tɛr wãn byɛ
yaha. Ma -sẽ yee mpãy na, pe sẽ
ke wĩĩ sya cĩĩnde ye, yĩŋ wee ke na
poo ye ye. Le ma le yrũhũ ta Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Ntẽmblaha gii nwonfããfa ke sye,
Yãhã ke gbe ma ke ta,
ke n sya yĩŋ yãã ke nwonfãã
na.»

8 Le maha yrũhũ ta ma yee:

«Koo ntẽmblaha kẽ,
nawee- mpãy n pai naa n kũn
ke na,
pe laha naa n too.»

Pe Yãhã kapãyĩĩ sye, loo ne pe n
kũn ke na, ma n too. Yãhã le ta ke
syi.
9 Yii poo na, tee Yesu wĩĩ sya
cĩĩnde, Yãhã ye yãŋ yi. Ye ma u
Yĩŋfua yũndefa. Yãhã ye ter yãŋ
yi ma ye ta ke wãm, ye kãnkai- n
naa n laha. Yãhã ye yee yi wam
wo, ma ba ye le ke cãã- wo, cãã-
mpãy kacãn wee pe nayɔ̃r na ye.
Ke ye yãŋ yi, ma yee ye naa Yãhã
kayũhũ yar nawee- na. 10 Faale
wo, ye sẽ pye Yãhã wãm ye. Yagaa
woo, ye ma Yãhã wãm. Faale wo,
ye sẽ ba cã ma yee Yãhã ye fɛn di
ye. Yagaa tee -sẽ le cã, ye Yãhã
kayĩĩ yãã.

*Yãhã tẽntẽfua yai u naa n pye
mii?*

11 Ta naambiyãm, n ye nar laa
ne. Ye cã ye ma nampay driyɛ̃
nge wo, plii raa ya tee ga pye ke
wo. Loo na, ye laam wũhũ nkãy
ke sẽ n gaha Yãhã kuɛ ye ye, -
ye ke miy yaha, ke ma n naa ye
wlãhã ye saha Yãhã laam wĩĩ pye
ye. 12 Mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, tee
mii ye wlãhã nii pe laam wo, -
ye ta ye pyer n yɔ̃! Pe ma sya
kawar fua n taha ye na, ma yee
ye ma kapeepyefa, pe yĩnde ma ye
kayũhũ na tee n pye. Ke syi ne,
Yãhã ma ke yĩŋ yi pe ye per gii, ye
kayũhũ ga ta pe n ke sey.
13 Tee mii tee Yĩŋfua Yesu kãnde
yãr, -ye yĩŋ kor naa n le yĩŋfa ter
byɛ ye kãntraha nge na! Tee naa n
luhu ye kãntraha yĩŋfua ye, woo
wii fãnga kur byɛ ma u koho wo!
14 U yĩŋfua tuu mpãy yãŋ yi, ma
pe taha yĩŋ na u kãntraha kui byɛ
wo, -ye naa n luhu pe bya ye! Poo
mpãy, nawee ma kapee pye, pe ga
u pẽn, wii ma -sẽ kayĩĩ pye, pe ga u
sey. 15 Ye sẽ yãã, Yãhã n kɛ ye naa
kayũhũ pye, ye ta, mpãy pe sẽ n
kɛ pe kai- cã ye, tesẽ mpãy ne pe
plege, pe ma n waha naa wãpee
pãã ye wĩĩ na ye. 16 Yagaa, ye yi
kãã yãmpar raa ter fãnga koho

wo. Loo na, lii ma tãy ye ye, ye ga
waha loo yãŋ gbe. N sẽ -sẽ yee, ye
kapee- wãpyeŋ kãnde loo gbe ye
wãsyayaha flãhã tãy ye. -Ye naa
ye troho tãhã nawee- n waha cã,
cĩĩnde Yãhã tẽntẽ- me ye ne. 17 -
Ye naa nagboho ta nawee- byɛ na;
mpãy byɛ pe ma Yesu kãndeyãrfa,
ye tyii pe ntãŋ n naa n dye ye tãy;
-ye naa n fya Yãhã koo na, -ye naa
n luhu nawee- yĩŋfuangbãŋ ye!

-Ye naa n yãŋ ye Yãhã Yĩndefua Crise na!

18 Tẽntẽ-, -ye yĩŋ kor naa n le
yĩŋfa kẽ, -tee naa n fya pe na!
Mpãy pe ma ye yĩŋfa, pe ma
naweeyɔ̃m woo, -ye naa n luhu
pe ye, pe wee naweeyɔ̃m woo, -
ye naa n luhu pe ye! 19 Ye sẽ yãã,
taa sẽ yai wãfãy gii ne ye, pe ma
ma fãy koo wãfãy nge ne, ma sẽ
le ta kai ye, cã ma n luhu Yãhã ye.
Ma'a n pye ke syi, ma pyer n tãy
Yãhã ye. 20 Ye sẽ yãã, ke ma pye ye
kapee pye cĩĩnde, pe n ye yigi ma
nii ye fãy le wĩĩ na, le yai ye ne,
ye saha laa wãyĩĩ yãã koo wãfãy
na ye. Ke ma -sẽ pye ye kayĩĩ pye,
pe n ye yigi ma nii ye nuhu le wĩĩ
na, ye n yii ta le sẽ kai kua ye ye
ye, ye ga wãyĩĩ yãã le na Yãhã ye.
21 Ye sẽ yãã, Yãhã lii kɛ ye ye, ye
naa ye laam yĩn wãfãy wo. -Ye
yãŋ, u Yãhã Yĩndefua Crise gɛ ke
syi wãfãy yãã ye wĩĩ na, ma yee
tee naa n yãŋ woo na, ye naa ye
troho tãhã u wãŋ ter syi dyaŋ.

22 U sẽ kapee laa syi gɛ pye yãã
ye, kawar wĩĩ laa sẽ yi yãã u yẽ
wo ye. 23 U pye, wii ma u tyɛhɛ,
u saa kapãmpee dur wãã ufua kẽ
ye. U pye, pe ma sya u nuhu mii,
u saa yee u ga wãpee pye pefa na
ye, u ga u ya le soho Yãhã koho
wo, Yãhã gii ke nawee sãhã cĩĩnde
ne. 24 U Crise wo kapee- kur byɛ
sya, ma tẽŋ u yĩŋ na, pe n sya ga u
kuey mar trã na, u n ku ke ne. U
loo pye ma wo ta, wo n nii nakur
wãŋ syi dyaŋ kapee- wãpyeŋ kuɛ
ye, ma -sẽ nii yrãŋ na, ma ga waha
naa kai nkãy pye nkãy ke sroŋ. Pe
Yesu tee duai, u n le sya laanyĩn
ne. Loo ta, kapee- nkãy byɛ pe tee
pye wo na faale wo, koo kayaaŋ
n kua wo laam wo, wo n maha
kadye korkor yãã. 25 Ye sẽ yãã,
faale wo, ye pye mii mbaa dyaŋ
pe yi kãã u mbanaha kur ye ma
-sẽ plaha. Yagaa, ye wee ke syi
nantãŋ ye. Ye dur ba u mbanaha
ye, u n nii n sẽŋ ye na.

3

Ca tesẽ pe pa ne

1 Ca, yii nanem byɛ, -ye yĩnfar
wãã ye pa kẽ, -ye naa n luhu pe
ye! Loo ga ta, ye pa mpãy ma sya
Yãhã kaplãŋ sye, pe ma ye troho
wãtãhã ter yãã ke yɔ̃, ma maha
sroŋ, loo ga waha pe ta pe bya n
Yãhã kaplãŋ sya cĩĩnde. Ye saa yii
fãy yẽ kapãn gɛ ne ye. 2 Poo gɛ
ma ye troho wãtãhã ter yãã, mii le
Yãhã kãnde le yar mii, ma maha
yãã ye nagboho ya ta pe na, pe ga
sya pe naa pe troho tãhã Yãhã yor
wo pe ya ndoŋ.

3 Ye ma syi yii ta ye naa ye kadye
ya wãgbihi kɛ, nawee- yĩnde n yi
naa n too ye na ye, mii ye yĩnyor
wãgbihi dyaŋ nsããsugu ne, sãn
kãncrãŋ ngĩĩ syi wãleŋ ne tesẽ
nayreyɔ̃r wãleŋ ne. 4 Ye yai ye
ye laam poo gbihi, pe n yɔ̃ pe tɛr
ye kadye sale yaha. Ye laam ma
pye pe yɔ̃, ma maha ma laanyĩn,
too syi nayɔ̃r nde wee wãkua wãn
ye. Loo le ma kayĩĩ Yãhã ye.
5 Faalefasyam mpãy pe naa Yãhã
kãnde yãr, ma Yãhã ta pe Yatɛr,
pe naa pe nayɔ̃r kɛ koo syi; pe ba
pe yĩnfar wãã pe pa kẽ, ma naa
n luhu pe ye. 6 Faalefasya Sara
pye koo syi. U naa u troho tãhã u
puai Brama yor wo, ma sya naa u
yee: «Ta yĩŋfua.» Yagaa ya'a nii n
sroŋ, ye ma woo Sara pueesyam.
Ye saa naa n fya laa na ye.

7 Pa, yii byɛ, -ye laantor yãã
ye ca kuɛ ye kãnkai- byɛ wo, tee
cã wa fãnga wee pe na ye. -
Ye naa nagboho ta pe na; Yãhã
kayĩĩ lii wãã ye kẽ, ke le wãã poo
byɛ kẽ, loo kayĩĩ ne le cĩĩnde yrã
wãyãã ne. Mboo wii ma yee ma sẽ
laantor yãã ma cɔɔ kuɛ ye kãnkai-
byɛ wo ye, ye ma ba nii Yãhã nar
ye syãm, ke saa luhu ye kaplãŋ ye
ye.

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa kasroŋ pye wãfãy wo

8 Yagaa, tẽ ga lii pãã ye byɛ ye,
-ye naa nii yĩmbui nen na, tee naa
n nii laantee nen ne. Ye byɛ, ye
tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy mii
tuhufua nen pii wãŋ syi dyaŋ. Ye
tyii ye laam n naa n tãy yii ne, waa
ma syi u naa u ya puar u nampyeŋ
na ye! 9 Waa ma kapee laa pye ye
na, ye ma syi ye le dur ufua kẽ ye.
Wii ma ye tyɛhɛ, ye ma syi ye le
dur ufua kẽ ye! Ye tyii le n kua
kãã ye laam wo, -tee maha Yãhã
nar, ke n kaa goo taha u na. Yãhã
ye yãŋ yi ye naa ye troho tãhã koo
syi, ma yee ke ga ba kaa taha ye
na. 10 Le ma le yrũhũ yaha Yãhã
sabangbãŋ wo ma yee:

«Wii ma yee driyẽ ke tãy woo na,
yay diplii n syar u ye,
ufua yai u kaplãmpee- wãpãã
miy yaha
tesẽ kawar wãfua ne.
11 U yai u kur waa kapee- na,
tuu kayĩĩ loo maha yĩŋ kluɛ
sĩĩ,
tuu naa yrĩŋ poo kɛ u
nampyeŋ- ne yalebyɛ.
12 Ye cã,
Yĩŋfua yĩnde ma mpãy na pe kas-
roŋ pye.
U pe Yãhã wãnar yĩmbui luhu
yalebyɛ.
Mpãy pe -sẽ kapee- pye,
Yãhã yɛr n tã poo na.»

13 Yoo ga waha yee, ye ma
kasroŋ pyefa, tuu kapee laa pye
ye na loo nde wĩĩ na? 14 Ye ma
kasroŋ wãpyeŋ maha yigi, ma -sẽ
ba wãfãy yãã loo kur ye, ye cã ye
yee, Yãhã ga kaa taha ye na. Ye
ma syi ye naa n fya nawee- na
laa ne ye, ye ma syi waa n naa ye
laam wlãhã ye! 15 -Ye naa u Yãhã
Yĩndefua Crise woo ya gboho ye
laam wo, woo kẽ u ma ye Yĩŋfua.
Tee koho taha yaha Yesu na, mpãy
ga ba naa ye yey kai- ne le wĩĩ
na. Ye yai ye pe yẽ wãã sya, ye
pe yar ye koho wãtahayaha wĩĩ
ne Yesu na. 16 Ye ma ga pe yẽ
wãã sya, -ye -sẽ naa nagboho ta
pe na ye yẽ kaplãŋ ne, ye naa ye
laam yĩn pe ne, ye pe gbihi yar! Ye
tyii ye laam n tege nii! Ke syi ne,
kãnsroŋ lii Yesu le yar ye na, ye
n nii le yãr woo kãmay na, mpãy
ma yee ye tee pye, ma nii wãpee
pãã ye kãnsroŋ wãyãr wĩĩ na, fyar
ga pe yigi pe kaplãŋ ne. 17 Le ma
pye, Yãhã laam wĩĩ ne wo wãfãy
yãã, wo -sẽ koo wãfãy yãã kayĩĩ
wãpyeŋ kur ye. Koo puar wo koo
wãfãy yãã kapee wãpyeŋ kur ye.

18 Ye sẽ yãã, u Crise gɛ le sya
ma ku wo kapee- wĩĩ na. U poo
gbã ku tɛhɛ nen ya, ma -sẽ wo
kapee- kuã kãã wo yĩŋ na u kuãŋ
ne. Woo wii tuu sroŋ, u le sya
ma ku kapeepyefa wĩĩ na, ma yee
pe waha wãã le Yãhã ne. Pe u
kadye boo, Yãhã Yrã n u ta u n
yir gbã wo, ma dur ba yrãŋ na
gbaafa ye. 19 Loo Yãhã Yrã ne, le
u ta u n ka maa le Yãhã kapãyĩĩ
pãã mpãy ye pe ku tɛr wa, pe pye
mii nwompihifa dyaŋ fla ngii na
pe ma. 20 Poo nawee- pye faale wo
Nuwɛ cãã na. Pe bii sye pe sẽ luhu
Yãhã ye ye. Ke pe kuɛ yãŋ yãŋ
laa, Nuwɛ n sya bii ke salangbãŋ
fãã kua. Mpãy pe bii luhu Yãhã
kapãn ye, pe pye nawee- kuatãã
ya. Poo nawee- kuatãã mii n dye
ke salangbãŋ wo, ma sya yaha ke
loho wo. 21 Koo loho nge sẽ nii
la mii yagaa wãtããyi dyaŋ loho
wo, ke ye sya yaha wa: Ye sẽ tãã
yi koo loho wo ma yee ye ga ye

kadye wey laha ye. Ye loo pye
ma yee ye Yãhã nar, ke ye laam
yee laha ye kẽ gbɛgbɛ. Yesu Crise
tuu ku ma yir gbã wo, ma dur ba
yrãŋ na gbaafa ye, loo ya le ta,
koo wãtããyi loho nge n waha ye
sya yaha. 22 Yesu Crise ka yãhãyĩŋ
na, u ma u nii Yãhã kãndigi koho
kuɛ ye, kai- byɛ yĩŋ na. Yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ, sãndãã ter byɛ ne tesẽ
fãnga ter byɛ ne, pe byɛ yĩŋ kor
le u kẽ.

4

-Ye ye faale laampee miy yaha,
-tee laanfãyɔ̃m gbe!

1 Ye cã ma yee, Yesu Crise kadye
sraha wãfãy sroŋ yãã. Ye bya -ye
ye laam gbihi ta, ye yii waha koo
wãfãy ter syi nge na, ye naa n yãŋ
Yesu na! Ye sẽ yãã, wii woo tuu
yɛr u ya kadye sraha wãfãy wĩĩ na
ma fãy, woofua koho yi kãã kapee-
wãpyeŋ wo. 2 Ma gbe nanga na,
ye laam wũhũ nkãy ke sẽ yɔ̃ ye,
-ye koo miy yaha, ye naa Yãhã
laam wũhũ koo pye, ye sya ba ku!
3 Mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, cãã ngii
cãã tee sẽ ba Yesu cã wa ye, ye
naa ye troho tãhã pe wãŋ ter syi
dyaŋ. Ye sẽ waha naa yii yigi ye,
ye laam wũhũ sẽ ba yɔ̃ ye. Ye pye
sẽnwɔnafããn. Plii byɛ ye naa yii
wãã gbar na, ma ga naa sẽm wɔ.
Nkãy syi ke fũhũ Yãhã ye, ye naa
koo pye, ma naa ye mpar wãn tẽŋ.
Ye tyii ye koo ngĩĩ byɛ wãpyeŋ miy
yaha, ye ma- tɛr ke wãpyeŋ na.
4 Yagaa, mpãy pe sẽ Yãhã cã ye, pe
yãã tee ye troho yi kãã pe kãmpee
wo, loo nde pe fe gbe, pe n sya nii
ye tyɛhɛ. 5 Per gaa -sẽ ma ke n
pai, le yale nɔ wa gɛ nɔ wa, Yãhã
ga ba pe yee, ke pe yey pe naa
kapee- ngĩĩ byɛ pye, ma maha naa
ye tyɛhɛ yĩŋ gii na. Yãhã ke per gii
ta, ke n pai nakur sãhã tesẽ yrãŋfa
byɛ ne, ye cã koo per sẽ dey kuee
ye. 6 Ye sẽ yãã, mpãy bya pe ku
wa pe bii le Yãhã kapãyĩĩ luhu pe
ya ndoŋ. Kai- nkãy pe bii tee pye,
pe wãpẽn yãã koo wĩĩ na. Yãhã
Yrã -sẽ wãsyayaha wĩĩ yar pe na
le Yãhã kapãyĩĩ kãmay na, le n
waha pe ta pe n cĩĩnde yrã yãã,
lii wãkuayãã wee le na ye.

-Ye ye Yãhã kayĩĩ ta Yesu
kãndeyãrfa wãyõŋ wĩĩ na!

7 Driyɛ̃ wãkua yale nɔ gbe taha.
Loo na, -ye kacãn yãã, ye yɛrsaha
ta ye pyer na, ye waha naa Yãhã
nar. 8 Kai lii le -sẽ ma yĩŋ, loo
ne nde: Ye tyii ye ntãŋ n sroŋ
naa n dye yii tãy busãã. Ye sẽ
yãã, wii ntãŋ ma dye ma tãy, ufua
ma sya lii tee pye ma na, u ntãŋ
wãdye wĩĩ ga ta, ma n le wãpee
yee yi kãã ma laam wo, le n kua
gbɛgbɛ. 9 Wii ma ka ma kaha wo,
niisaha wãã u kẽ, loho ne u n wɔ,
ma'a n yĩntaha tãhã u ne ye, ma'a
n maha yee, u wãpa wĩĩ sẽ tãy
ma ye ye. 10 Yãhã ke fãnga tii la
ye nanem byɛ kẽ, -ye cã ye yee,
ye yai ye te ta, te n laa yɔ̃ Yesu
kãndeyãrfa byɛ kẽ. Ya'a nii koo
pye, ye te wãyigi cã cĩĩnde. 11 Wii
ma kaplãŋ tɛrsaha cã, ma nii Yãhã
kaplãŋ tɔ̃r n yar nawee- na, fãnga
gaa kẽ Yãhã wãã u kẽ. U ma nii
Yãhã kaplãŋ tɔ̃r nawee- ye, u -sẽ
naa Yãhã kaplãŋ ya tɛrsaha yar
nawee- na. Wii ma koho wãleŋ
cã u nampyeŋ ye, ma nii koho le
nawee- byɛ ye, fãnga gaa kẽ Yãhã
wãã u kẽ. U -sẽ naa koho le u
nampyeŋ ye koo syi. U -sẽ naa n
pye koo syi, Yãhã myaha n gboho
kãnkai- byɛ wo Yesu Crise kãmay
na. Ye sẽ yãã, kai- byɛ fãnga
ma tãŋ Yãhã koho wo nayɔ̃r ne.
Wãkuayãã wee yãã koo ngĩĩ na ye.
Amɛn, le nii ke syi.

Ye ma wãfãy yãã Yesu wĩĩ na,
ye tyii le n naa n tãy ye ye!

12 Ta naambiyãm, Yãhã ke ye
tãn n yãŋ wãfãy gii ne yagaa, ye
ma syi le n ye fe gbe, le nii ye ye
kafuɛ̃ laa ye, lii syi le sẽ yai le ye
dye ye. 13 Tee mii, ye wãfãy yãã,

ye tyii le n nii ye ye nuhu wĩĩ!
Ye sẽ yãã, u Yãhã Yĩndefua Crise
wãfãy ter kẽ tee n sya. Loo na,
u maa dur ba u nayɔ̃r ne nawee-
byɛ yĩnde na, le ga ba nii ye bya
ye laanfir wĩĩ. 14 Ya'a yãã, pe
ye tyɛhɛ Yesu kãnde wãyãr wĩĩ
na, -ye ta le n nuhu yigi ye kẽ.
Ye sẽ yãã, Yãhã Yrã ma ye na,
ma ta Yãhã nayɔ̃r yirfua ma ye
na. 15 Yii waa ma syi u wãfãy
yãã kapee laa wãpyeŋ kur ye mii
nawee wãboo dyaŋ, laa na kla gaa
wãyuhu, laa na kapee laa ter wĩĩ
na tesẽ nagblaha wĩĩ laa ne ye.
16 Pe ma -sẽ nii yii waa fãy, ma yee
u ma Yesu kãndeyãrfua, ufua ma
syi u yee fyar woo yigi loo nde ne
ye. U -sẽ naa Yãhã sey, koo gii ke
u ta, u n waha u troho tãhã Yesu
kãnde wo.
17 Yale nɔ wa, Yãhã kasãhã ga
yir yagaa. Ke ga cãã fe gbe Yãhã
pii poo na. Wii mpãy too ma Yãhã
pii, le ma -sẽ cãã fe gbe wii na
mma ma syi dyaŋ, mpãy pe le
Yãhã kapãyĩĩ sye, poo wĩĩ -sẽ ga ba
nii mii? 18 Ye sẽ yãã,
mpãy pe sroŋ,
pe yĩŋ wãwlohoyi wĩĩ ma war,
mpãy pe pee tesẽ kapeepyefa ne,
poo wĩĩ -sẽ ga ba nii mii?
19 Loo na, mpãy pe wãfãy yãã
Yãhã kuɛ koho na, pe yai pe kuee
kayũhũ ya wãpyeŋ wo, pe pe ya
le soho pe kuãŋ ne Yãhã koho wo,
Yãhã gii ke wãn kur byɛ tãhã, koo
gii ke ma yɛ̃ tɛr wo ye lii ne, ke ga
le pye wo kẽ.

5

-Ye Yesu kãndeyãrfa yigi yɔ̃, ye naa n sẽŋ pe na!

1 Yii mpãy tee ma Yesu
kãndeyãrfa yahaseefa, yii me tẽ
n yãŋ yagaa. Ta bya, n ma Yesu
kãndeyãrfa yahaseefua nii ndoŋ.
U Yãhã Yĩndefua Crise tuu wãfãy
gii fãy, n ke yãã yĩnde ne. U ma
ba dur ba u nayɔ̃r ne tesẽ u fãnga
ne, ta bya ga ba koo yãã u flãhã
tãy nii ndoŋ. Tẽ yee n ga lii pãã
ye ye, loo ne nde: 2 Yãhã ke Yesu
kãndeyãrfa mpãy le soho ye koho
wo, -ye pe yigi yɔ̃! -Ye naa pe yãŋ
ye naa n sẽŋ pe na, mii mbanaha
dyaŋ u mbaa ne. Tee le ta le n nii
ye laam wĩĩ, ye ma syi ta le n nii
ye ye fãnga wĩĩ laa ye. Loo le n
tãy Yãhã ye. -Ye naa koo ngĩĩ pye
pe kẽ ke dyaŋ laantee nen ne, ye
ma n naa wale wĩĩ wũũ le wo ye!
3 Yesu kãndeyãrfa mpãy pe ma ye
koho wo, -ye naa n sẽŋ pe na! Ye
ma syi ye yii ta ye kuã tã pe na ye,
-ye nii pe ye cĩĩnde yahaseefayɔ̃m,
pe n waha naa n yãŋ ye na. 4 Ye
ma nii ye troho tãhã ke syi, Yesu
Crise wii u n sẽŋ wo byɛ na, mii
mbanaha dyaŋ u mbaa ne, u ma
ba dur ba, u ga ba kayũhũ gaa
wãã ye kẽ, kii syi ke ma myaha
ne, wãkuayãã wee ke nayɔ̃r na
ye.
5 Naanfãm, -ye yĩŋ kor naa n
le yahaseefa kẽ! Ye byɛ, yii
naanfãm tesẽ wãlɛ ne, waa ma
syi u naa u ya puar waa na ye;
-ye naa kayũhũ pye yii kẽ! Yãhã
sabangbãŋ gɛ laam wo, le ma le
yrũhũ ta nii ma yee:
«Yataŋfa wĩĩ sye Yãhã ye.
Mpãy pe -sẽ pe ya tege tãã ye,
Yãhã ke laantãr yar pe na.»
6 Loo na, -ye yii tege tãã ye Yãhã
yĩnde na, koo gii ke ma fãnga ne.
Ye ma loo pye, Yãhã ga ba yalaale
yãŋ, ke ye kuã yir ncaha ye. 7 Ye
laam wũhũ nkãy byɛ ke ye fãy, -ye
ke byɛ ta ke n nii koo yĩŋ wũhũ. Ye
sẽ yãã, koo kẽ ke n sẽŋ ye na.
8 -Ye naa ye laam wũũ, ya'a n
faha yii yaha ye! Ye sẽ yãã, ye
napĩĩ Setane ma mii jar wãŋ syi
dyaŋ, tuu n syii ma gbey n klaha,
ma n kɛ u ma wii yãã yigi u u
kaa. 9 -Ye yii waha ye u wĩĩ sye, -
ye Yesu ya ta ye Yatɛr, Setane ma n
ye yãã yigi ye! Ye cã ma yee driyɛ̃
kur byɛ wo, ye nampyeŋ- mpãy

pe n yãr Yesu kãnde wo, pe bya
ma koo wãfãy nge na ye wãŋ syi
dyaŋ. 10 Ye ma faa fãy car, yalaale
ma ba nɔ, Yãhã gii ke kayũhũ ter
byɛ wãã nawee kẽ, ke ga dye ye
ye, ke ye ta ye n kuee yai tãŋ ke
nayɔ̃r wo, ye seefar rii wĩĩ na tee
le Yesu ne. Yãhã ga ye ta ye n
nii nawee- mpãy syi ke n kɛ. Ke
ga ye ta ye n lɛ ke kãnde wo. Ke
ga fãnga wãã ye kẽ. Ke ga maha
ye ta ye n kuee le Yesu kãnde wo
laantee nen ne. 11 Yãhã ya kẽ, ke
ma fãngafua, wãkuayãã wee ke
fãnga na ye. Amɛn, le nii ke syi.

Ke kaplãŋ kuasaha fla tesẽ syaha ne

12 Silaasyi kẽ tuu ra koho soho,
ta n waha sabagbɛrle nwo yrũhũ
ma nɔ wãã ye kẽ. Tẽ lii yãã u kuɛ
ye, u n sroŋ Yesu kãnde wo. N
kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ ma yee,
n ga ye laam gbã, tẽ ye yar, ye
n cã ye yee, lii tẽ tɔ̃r yar ye na
saba nwo laam wo, loo ne le ma le
cĩĩnde Yãhã laantãr wĩĩ. Yãhã loo
wãã wo kẽ, -ye le gbihi le yaha ye
laam wo!
13 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa
mpãy pe ma Babilɔn wo, poo
mpãy Yãhã pe yãŋ yi ye wãŋ syi
dyaŋ, pe byɛ ye syar. Marɛkɛ wii
u nii ra dya Yesu kãnde wo, u
bya syaha wãã ye kẽ. 14 -Ye naa
syaha wãã yii kẽ, mii tuhufua nen
pii wãŋ syi dyaŋ pe ntãŋ dye pe
ya tãy. Yãhã ke yrĩŋ wãã ye byɛ
kẽ, yii mpãy tee seefar le u Yãhã
Yĩndefua Crise ne.

Pyar
saba syãŋ wuhu kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo Syimu Pyar kẽ, tẽ saba
nwo yrũhũ nɔ wãã ye kẽ, ndoo wii
tẽ ma Yesu Crise tẽntẽle, ma maha
ma u tẽnlɛhɛ. N u saba yrũhũ nɔ
wãã yii kẽ, yii mpãy tee Yesu Crise
ta ye Yatɛr mii wo wãŋ syi dyaŋ.
Too Yesu ta wo Yatɛr mii, ye bya u
ta ye Yatɛr koo syi wãcɛŋ. Yesu kẽ
u loo nde ta, woo wii u sroŋ, woo
kẽ u ma wo Yãhã, ma maha ma wo
Syayahafua. 2 Tee Yãhã wũhũ cã n
gaha yaha ye mii, tesẽ wo Yĩŋfua
Yesu wãcãŋ ne, Yãhã ke naa kaa
taha ke kayũhũ wãpyeŋ na ye kẽ
tesẽ yrĩŋ wãwãã ne ye kẽ.

Yesu kãndeyãrfa troho wãtãhã ter

3 Yãhã fãnga gii ke ma wo
Yĩŋfua ne, koo ke wo ta wo n u
cã; woo wii tuu wo yãŋ yi, ma yee
too u miingbãŋ nayɔ̃r yãã yĩnde
ne, u laantãr ne. Too u cã, u kai-
byɛ wãã wo kẽ, wo waha naa Yesu
kãnde yãr, wo maha naa ke laam
wĩĩ pye. 4 Koo kẽ, Yãhã ke bii
yɛ̃ tɛr wo ye kayũhũngbãhã nkãy
wĩĩ ne, ke koo wãã wo kẽ. Ke
ye ta ye n nii ke pii ma nii ke
laantãr ne. Loo nde ga ta, ye n
yii waha ye yi kãã yĩnde wãpyeŋ
wo, loo lii le nawee- kai- byɛ pye
n klaha-. 5 Loo nde wĩĩ na, ye
ma Yesu Crise ta ye Yatɛr, -ye yii
waha ye naa ye troho tãhã kãnyĩĩ
wo! Ye ma -sẽ ye troho tãhã kãnyĩĩ
wo, ye yii waha ye Yãhã wũhũ
cã. 6 Ye ma -sẽ Yãhã wũhũ cã, -
ye yii waha ye naa yii wãyigi cã.
Ye ma -sẽ yii wãyigi cã, -ye yii
waha ye naa yii plãhã wãfãy wo.
Ye ma -sẽ yii plãhã wãfãy wo, -
ye yii waha ye Yãhã wũhũ yigi
kluɛ sĩĩ. 7 Ye ma -sẽ Yãhã wũhũ
yigi kluɛ sĩĩ, -ye yii waha ye Yesu
kãndeyãrwai wĩĩ naa n tãy ye ye.
Ye Yesu kãndeyãrwai wĩĩ ma -sẽ
n tãy ye ye, -ye yii waha naawee-
ter byɛ ntãŋ naa n dye ye tãy.
8 Koo kayũhũ ngĩĩ byɛ yai ye ke
yigi. Ye ma nii n gaha yaha ye
koo kayũhũ ngĩĩ wãpyeŋ ne, ke
saa ye ta ye n nii naa n yãŋ ke
dyaŋ ye. Ke ga ta kaa n naa n
taha ye Yĩŋfua Yesu Crise wãcãŋ
na, ye n u cã war. Loo ga ta ye
saha cɛr u na ye. 9 Wii ma -sẽ yee
u sẽ koo kayũhũ ngĩĩ yigi ye, ke ma
mii ufua n yãŋ tũntũn u ya tãy, u
ma fũũ ne wãcɛŋ. U faale kapee-
nkãy ke sya yee laha kãã u na, u
loo wĩĩ faha.
10 Wo nna, loo ne, n ga ye yar
nde ne: Yãhã ye yee, ma maha ye
yãŋ yi, ye n nii ke wãm. -Ye naa n
ta loo kayĩĩ nde n waha yãŋ naa
n cã ye pyer byɛ na. Ye ma nii
koo pye, ye saa yi kãã Yãhã kãnyĩĩ
wo ye. 11 Loo na, wo Syayahafua
Yesu wii u ma wo Yĩŋfua, Yãhã ga
kãnde sroŋ wãã ye kẽ ye n dye u
Yai wo, u Yai gii wãtooyãã wee ke
na ye.

Mpãy pe u Yãhã Yĩndefua Crise nayɔ̃r yãã pe yĩnde ne

12 N ga nii waha n kai- ngĩĩ gbihi
naa n yar ye na. Ke ma sya pye
ye ke cã wa, ma sya Yesu cĩĩnde
wũhũ ngĩĩ gbihi yigi wa kluɛ sĩĩ ne.
13 N ma pye wa yrãŋ na, n loo nde
yãŋ ta tẽn, n naa ye laam too ke
ne, ye ma n naa faha ke wãpyeŋ
ne ye. 14 Ndoo gɛ le cã, ta yirfua
ntĩhĩ gɛ kua kua wa. Wo Yĩŋfua
Yesu ba ra cãã yar yaha wa le ne.
15 N ga nii kuã yir, n naa ye yar
le Yesu kãnde wũhũ ne. Ke syi n
ma ba yee n wee ye, ye laam n
waha naa n too koo kai- ngĩĩ byɛ
na yalebyɛ.
16 Wo ye yar ma yee, kacãn wee
wo Yĩŋfua Yesu fãngangbãŋ na
ye, u ga ba dur ba kãntraha nge
na. Cĩĩnde ne. Nkãy too ye yar

ngĩĩ, nawee waa laam wũhũ sẽ kẽ tuu gbihi pãã ta mii ngbãy dyaŋ ye. Nkãy too ye yar, cĩĩnde ne. Wii gɛ Yesu nayɔ̃r yãã yĩnde ne. 17 Wo Tuhufua Yãhã ba nagboho ta Yesu na ma ba ta, cãã- mpãy n yɛhɛ u na palpal; wo ba pye loo nde pyesaha wo. Yãhã yĩmbui n yi cãã- mpãy laam wo ma yee: «Ta Dya kẽ nwo ne, u ntãŋ dye gboho tɛr ra tãy. Woo u ra laam yĩn yalebyɛ.» 18 Wii gɛ le yĩmbui nde luhu, le ba yir yãhãyĩŋ kuɛ ye. Loo yale nde wo, wo pye Yesu ne ke yãŋ yĩŋ na. Koo yãŋ nge nii Yãhã yãŋ.

19 Loo nde n ta, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe bii kai- nkãy cãã yar yaha faale cãã na, wo n ke cã laha ma cã cĩĩnde wũhũ kẽ. -Ye ndityuhu yaha ke na ye ke luhu yɔ̃! Ye sẽ yãã, koo kaplãŋ ngĩĩ ma wo ye mii naaloho cãã- dyaŋ wam fla gaa wo, ke nii n tar yainsaha n sya ba dar, yĩŋ yɛ̃ yrompua* n yi u cãã- le wo laam wo.

20 Lii le ma yĩŋ, ye cã ye yee, Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pe kaplãŋ nkãy yrũhũ yaha Yãhã sabangbãŋ wo, waa saha ke yĩntaha cã u ya ya, u waha ke tɔ̃r yar waa na ye. 21 Ye sẽ yãã, koo kaplãŋ ngĩĩ, nawee waa laam wũhũ sẽ kẽ ye. Ke yi mpãy yɛ̃ wo, Yãhã Yrã pye pe ne, ma naa pe yar ke Yãhã kaplãŋ ne pe n naa ke tɔ̃r nawee- ye.

2

Mpãy ma pe Yãhã kaplãŋ cĩĩnde wũhũ le kawar wo
(Judi 4-13)

1 Faale cãã na, kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa pye yãã Yiifee- laam wo. Koo syi dyaŋ, kawar kaklahafa ga ba pye ye laam wo. Pe ga ba pay yir kawar kaklaha nkãy ter ne ye laam wo, ye saa cã gɛ cã ye. Koo kawar kaklaha ngĩĩ ga ba nawee- yĩntar figi pe kẽ. U Yĩŋfua wii gɛ tuu ba pe kawar kaklahafa mii sya yaha, pe ga ba dur pe u wĩĩ sye. Loo kapee nde wĩĩ na, pe wĩĩ ga klaha- kirkir. 2 Nawee- busãã ga ba naa n taha pe na pe naa n yãr pe laampee kãnde wo pe ne, pe maha naa tyatyãhã pye mii pe dyaŋ. Poo mii ga ba ta nawee- n naa n yee, a Yesu cĩĩnde sẽ n tãy ye, u kãnde sẽ maha yɔ̃ ye. 3 Pe ga ba naa kawar wũhũ pãã ye ye, pe ye war wlaŋ naa n sya ye ye. War wĩĩ ya le n tãy pe ye. Yãhã gii ke nawee- sãhã, ke pe sẽŋ yaha, ma n pai pe pẽn; ke sẽ sã wãy ye.

4 Ye sẽ yãã, faale cãã na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ mpãy gɛ pe bii kapee pye, Yãhã sẽ tyii pe na ye. Ke pe yigi ma pe ta yaha wam teele laam wo, pe n nii kasãhã per sẽŋ ke fla na. 5 Ye -sẽ maha yãã, faale wo, Nuwɛ cãã na Yãhã sẽ bii tyii koo cãã driyɛ̃fa na ye. Ke bii langbãŋ yi tã koo cãã driyɛ̃ naweepee- kur byɛ na ma pe boo. Nuwɛ woo ya, u naa kãnsroŋ yar nawee- na. Yãhã n ta woo yĩŋ n waha wloho yi le wo, woo tesẽ nawee- kuasĩĩ mpãy ne. 6 Ye sẽ maha yãã, faale Sodɔ̃fa tesẽ faale Gumorfa ne, Yãhã kasãhã too pe na, ke n pe pẽn, ma pe wĩĩ kua naa ne. Yãhã ke koo ngĩĩ pye, ke le yar, ke ga ba naweepee- byɛ pye ke syi. 7 Yãhã n Lote woo ta, u n wloho yi le wo. Lote naa kasroŋ pye. Ke fla naweepee-, pe naa pe troho tãhã mii, le naa Lote yaa. 8 Lote bii naa n sroŋ. Tuu -sẽ pye naweepee- mii laam wo, ma naa kaplãmpee- luhu pe yɛ̃ na, ma maha naa pe kapee- yãã pe naa n pye, loo nde sẽ naa n tãy Lote ye ye, le naa u laam wlãhã ma sya naa u fãy. 9 Ye ma koo ngĩĩ byɛ yãŋ, yaa cã mpãy pe n taha Yãhã na, Yãhã cã ke ga waha lii pye pe n waha wlohoyisaha yãã wãfãy wo. Mpãy pe kapee- pye, Yãhã maha cã ke ga

* **1:19** 1.19 Woo yrompua nwo wãyi, Yesu wãdurba yale kẽ.

lii pye, ke ba pe pẽn ke kasãhã per
wo. 10 Mpãy pe pe ya laam wũhũ
ya pye, ke wee gbɛgbɛ ye, mpãy ne
pe n yee waa ter wee poo yĩŋfua
ye, Yãhã ga ba poosyifa mii pẽn.

Kawar kaklahafa mpãy wĩĩ tẽ
pãã ye ye, pe byɛ ma koo syi;
pe sẽ n fya ngaa na ye. Yataŋ
gboho pe na. Pe sẽ maha n luhu
waa ye ye. Pe sẽ n fya gɛ fya
yãhãyĩŋ naweeyɔ̃m wãtyɛhɛ na
ye. 11 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ gɛ pe sya
ma fãnga ne, ma maha waha n
yia kai- busãã na, ma ta tɛr pe
kawar kaklahafa mii na, poo mii
gɛ sẽ n sya yãhãyĩŋ naweeyɔ̃m
tyɛhɛ Yĩŋfua tãy ye. 12 Poo kawar
kaklahafa mii, pe sẽ laam ga ma
cã nkãy pe n pye kapee kẽ ye. Pe
ma wlaha wãn ne wãcɛŋ, kacãn
wee pe ye ye. Te wĩĩ ma lii ne,
nawee- pe te par- yigi naa n boo.
Poo kawar kaklahafa mii tyɛhɛ
nkãy pe n tyɛhɛ, pe sẽ ke yĩntaha
cã ye. Pe wĩĩ ga ba klaha- mii
too wlaha wãn nde wãŋ ter syi
dyaŋ. 13 Kapee- nkãy byɛ pe n
pye, ke ga ba dur cĩn tã pe na.
Tefɛn ya re n tãy pe ye. Pe re pye
yaiwaha na nawee- yĩnde na. Ya'a
nanihi dir soho, poo mii ma pye
ye nsoho wo, fyar ga ye yigi pe
wĩĩ ne. Le ne nii mii faafĩĩ dyaŋ
teewɔle ne le na. 14 Pe ma cɔɔ yãã
yĩnde ne, pe ga naa u yãŋ, pe naa
u wãkɛ wĩĩ loo ga. Pe sẽ kapee-
pye n yai ye. Mpãy pe sẽ waha
kãnde nen yãr ye, pe pe wlaŋ n le
kapee- wãpyeŋ wo. Pe ga waha
pye mii pe wale yãã, loo ya le
ma pe laam wo. Yãhã kasãhã too
wa pe na! 15 Kãnde lii le sroŋ,
pe loo miy yaha ma -sẽ plaha.
Bosor dya Balaam tuu bii kãmpee
lii yãr faale cãã na, loo kãmpee
ne pe gbe. Wale wãyãã wĩĩ bii
gboho Bosor dya Balaam laam wo,
u n sya kapee pye le wale kur ye.
16 Tuu sẽ luhu Yãhã ye ye, Yãhã
-sẽ le kuãn u ne. Ye cã kãnkoŋ
sẽ n pãã ye rɛhɛ? U Balaam tuu
naa n gaha u kãnkonsyoho ne u
nafãã tẽntẽsaha wo, Yãhã n ta
u kãnkonsyoho n nawee yĩmbui
gbe ma kuãn u kaicãfua Balaam
na, ma u ta u n u nafãã tẽn nde
wĩĩ miy yaha.
17 Poo kawar kaklahafa mii ma
mii plii rii syi dyaŋ te waha, loho
wee te wo ye. Pe maha ma mii
sesaha dyaŋ ke wɔ, teflaha n ke
gbe tɛr, ke sẽ yãã pa ye. Wam teele
lii le ma kacãn wee pe wam ter
na ye, Yãhã ga ba pe ta koo fla na.
18 Yataŋ kaplãŋ ya ke n yi pe yɛ̃
wo, kaplãŋ nkãy yĩŋ wee ke na ye.
Pe kawar kaklahafa mii pe yãr n
tãy pe ye. Pe pe kaplãntãhã ta ma
nawee- wlaŋ n le pe kapee- wãpye
kãnde wo, nawee- mpãy pe fe dye
Yesu kãnde wo. 19 Pe pe wlaŋ, a
loo ga ta pe n wloho yi yãmpar ter
byɛ wo. Poo gɛ -sẽ mii, pe saha
fɛr sya kapee- wãpyeŋ koho wo
ye, kapee- nkãy ke pe le gbã wo.
Ye cã ma yee, kai lii wĩĩ ma gboho
tɛr mboo wii laam wo, maa nii loo
kai yãmpuai.
20 Ye sẽ yãã, Yesu Crise wii u ma
wo Syayahafua, ma maha ma wo
Yĩŋfua, nawee- mpãy ma u wĩĩ cã,
u wĩĩ ga pe ta, pe n driyɛ̃ wũhũ
ngĩĩ yãã pe ke miy yaha. Pe ma ke
kapee- wãpyeŋ miy yaha, ma -sẽ
maha ba pe ya dur ta, koo kapee-
ngĩĩ n maha yia pe na, pe wĩĩ ga
pee le tɛr faale yaha, faale gii pe
sẽ ba u Syayahafua Yesu Crise cã
wa ye. 21 Pe ma ne yee, pe sẽ le
kãnsroŋ yãã cã gɛ yãã cã ye, loo
ne ga puar pe na, le ta tɛr ke yagaa
na, pe le kãnsroŋ cã, ma le sye,
poo saa luhu Yãhã yɛ̃ kaplãŋ ye
ye, kaplãŋ nkãy ke cãã yar pe na.
22 Pe wĩĩ ga ba nii kra plãhã nge
ne ke n yee: «Pũũ tuu ba ngii tu
yi yaha, u dur ba ke gbe di.» Ma
suhu ke nampyeŋ nge ne ke n yee:
«Tyɛ wii tuu yi layũhũ laam wo
ma nii gbɛgbɛ, u nwo tuu dur ga
nii u ya kloŋ far wo.»

3

U Syayahafua wãdurbaŋ

1 Ta naambiyãm, ta saba syãŋ
wuhu kẽ yagaa tẽ yrũhũ wãã ye
kẽ. Ya'a yãã, tẽ nii ye laam too
ke kai- ngĩĩ ne pe saba syãŋ mii
byɛ wo, n n traha ye kacãn yãã
ye waha naa laam wũũ. 2 Loo na,
ye ga naa ye laam too faale cãã
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa kaplãŋ na, nkãy
pe bii cãã pãã yaha; ye ga maha
naa ye laam too wo Yĩŋfua kaplãŋ
na, woo wii u ma wo Syayahafua.
Koo kaplãŋ kẽ, Yesu tẽnlɛhɛ naa
nawee- klaha ke ne. N n traha
ke byɛ ma n faha ye na ye. 3 Lii
le ma yĩŋ, ye cã driyɛ̃ kuayale
wo, nawee- mpãy ter ga ba yir, pe
naa pe troho tãhã pe ya laam yor
wo. Pe ga ba naa ye lɛr, pe naa
n yee: 4 «Ye Syayahafua sẽ naa n
yee la, woo ga dur ba? Ha u -sẽ
maha kuee na? Mpãy pe pye ye
wãlɛ, ma naa u Yesu wãdur sẽŋ,
pe byɛ sẽ ku tãŋ la? Ke driyɛ̃ -sẽ
nge nantãŋ ke ya kai na, mii ke
wãtãhã cãã dyaŋ!» 5 Kai laa -sẽ
nde, pe le sye, ma yĩmpɛ tyĩn tã
ma yee poo sẽ le cã ye, loo ne nde:
Kai- byɛ fegbecãã na, Yãhã kapãn
ne le ta yãhãyĩŋ n nii kãntraha ne,
ma maha ta loho n nii ke ya ya,
kãntrawaha ne ke ya ya. 6 Yãhã
kapãn n bii ta sesangbãŋ gaa n
too ma sya langbãŋ yi, ma pe
kãntrahafa byɛ wĩĩ kua. 7 Yagaa
yãhãyĩŋ tesẽ kãntraha ne, too nde
maha ma le Yãhã kapãn koho wo,
per gaa n sya ba nɔ, per gii te n pai
suhu naa wo. Ke per, mpãy pe sẽ
n luhu Yãhã ye ye, Yãhã kasãhã ga
ba too pe na, pe wĩĩ n pye klaha-
tãŋ.
8 Ta naambiyãm, katɛ nen laa
ma, ye ma syi le n faha yãã ye
na ye: Ye sẽ yãã, Yãhã ye per neŋ
wãtyĩĩ ma mii dyɛ- yĩĩbua dyaŋ;
dyɛ- yĩĩbua wãtyĩĩ -sẽ ma mii per
neŋ dyaŋ. 9 Yãhã yɛ̃ tɛr lii ne, le sẽ
n too mii mpãy dyaŋ pe le wãtoo
wĩĩ wũũ mii ye. Yãhã ke koho ta
ke n yĩn yii wĩĩ na. Ye sẽ yãã, ke
sẽ n traha nawee nen waa wĩĩ gɛ
n klaha- ye. Ke n kɛ nawee- byɛ
n waha yãŋ cã, pe le sya pe cã pe
kapee- sẽ yɔ̃ ye, pe ke wãpyeŋ miy
yaha.
10 Yĩŋfua wãdurba per -sẽ ma ke
n pai, koo per nge ga ba nawee- fe
gbe mii yuhu wãŋ syi dyaŋ. Koo
per nge na, yãhãyĩŋ ga ba gbe tã
gbleŋ gaa ter syi ne, kii syi ke ga
nawee- ta pe n fya. Naa ga ba
yãhãyĩŋ wãn nde byɛ suhu muu,
ngaa gɛ saa ba pye ye. Kãntraha
tesẽ ke wãn byɛ ne, ngaa saa ba
pye ye. 11 Tee cã wãn nde byɛ ga
ba suhu, -ye kacãn yãã ye troho
wãtãhã na! -Ye naa Yãhã kɛ ye
laam fãnga byɛ ne! -Ye naa n
laha ye kãnkai- byɛ wo! 12 -Ye naa
koo pye, ye naa ke Yãhã per sẽŋ.
Tee ga waha yia nkãy byɛ na, -
ye yii waha, ye naa koo byɛ pye,
koo per n pa farfar. Koo per nge
gii, naa ga ba yãhãyĩŋ kua, ke naa
karwran n yãhãyĩŋ wãn nde byɛ
yɛ̃y tãŋ. 13 Yãhã -sẽ yɛ̃ tɛr wo ye
ma yee, ke n pai yãhãyĩŋfãŋ gaa
tãhã wo kẽ tesẽ kãntrafãŋ gaa ne.
Koo kãntrafãŋ nge na, kai- nkãy
ke sroŋ, nawee- byɛ ga ba naa koo
ya pye. Koo kẽ too n sẽŋ.
14 Ta naambiyãm, ke per ke nge
ke sẽ nɔ wa ye, -ye yii yigi, ye
ye troho wãtãhã ter ta ke n yɔ̃
Yãhã yĩnde na. Ke per ma nɔ,
laa wãpee ma n pye ye kuɛ ye
ye. Loo ga ba ta, ye laam n tege
nii teele nen wo. 15 Ya'a yãã,
wo Yĩŋfua u nii kuee wãdurbaŋ
ne, -ye cã ye yee, u n kɛ nawee-
byɛ pe waha syayahasaha yãã.
Yãhã laantor wãã Yesu tẽnlɛhɛ
Pɔl kẽ. Woo wii u ma wo Yesu
kãndeyãrwɛbua. Woo bya Yĩŋfua
wãdurba wĩĩ yãã yrũhũ yar ye na
saba wo. 16 Saba mpãy byɛ wo tuu
yrũhũ nɔ wãã nawee- kẽ, u ma ga
Yĩŋfua wãdurba wĩĩ pãã, u ma ne
loo nde ya pãã, lii tẽ pãã yar ye

na nde. Pɔl saba wo, kaplãŋ nkãy ma ke wãwar sẽ n tãy ye. Mpãy -sẽ koo kaplãŋ ngĩĩ figi le pe yor wo, ma nii ke tɔ̃r pe laam wãtɔ̃r. Loo nen ya pe maha n pye Yãhã sabangbãŋ kaplãŋ nkãy ne, ke bii cãã yrũhũ yaha wa. Poofa mii, pe sẽ laa cã ye, pe laam wo pe sẽ Yãhã ta pe cĩĩnde Yatɛr ye. Pe ya wĩĩ ne, pe n klaha- ke syi.

17 Ta naambiyãm, yii poo na, n ye yar laha yagaa. -Ye yii yigi, mii loo sẽ ne ye, mpãy pe sẽ cĩĩnde cã ye, pe kawar kaplãŋ ga ba ye ta, ye n plaha ye le kãnyĩĩ miy yaha, kãnyĩĩ lii tee ba cãã maha yigi kluɛ sĩĩ. 18 Tee yai ye naa lii pye, le nde: -Ye naa n gaha yahasee ye, wo Syayahafua maha wo Yĩŋfua Yesu Crise wĩĩ wãcãŋ ne tesẽ u laantãr ter wãyar ne nawee- na!

U myaha yai nawee- byɛ pe naa ke sey yagaa, ke maha kuee yai tãŋ koo syi ke kuãŋ ne. Amɛn, le nii ke syi.

Nsãn saba cir kaplãŋ

1 -Ye yãŋ, kai- nkãy tẽ ga yar
ye na, ke wii wĩĩ pãã tuu cãã pye
wa kai- byɛ fegbecãã yaha. Woo
kẽ Yãhã Dya Yesu Crise ne, tesẽ
u kaplãŋ nkãy ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ. Tuu pye kãntraha na,
wo ba naa u yɛ̃ kaplãŋ luhu, wo
naa u yãã yĩnde ne, wo sẽ u yãŋ
naa n yai ye, ma sya naa koho tɛ u
na. 2 Woo kẽ u cĩĩnde yrã wããfua.
Wo u yãã yĩnde ne, koo kẽ wo
u wĩĩ pãã ye ye. Woo kẽ u pye
Yãhã tãy, ma pa cĩĩnde yrã ne, lii
wãkuayãã wee le na ye. 3 Woo wii
too yãã yĩnde ne, ma u yɛ̃ kaplãŋ
luhu, wo u wĩĩ yar ye na. Wo n
traha ye seefar le wo ne. Ye sẽ
yãã, wii seefar le Yãhã ne, tesẽ ke
Dya Yesu Crise ne, ke syi ne ye ga
nii wo wãŋ syi dyaŋ. 4 Wo kai- ngĩĩ
yrũhũ n yar ye na, le ma wo ye
nuhungbãn.

Yesu kãnde wãyãr cãã- wo

5 Yesu tuu wo klaha lii ne, le nde,
waa le yar ye na. Yãhã ma cãã-
, wam wee yãã ke na ye. 6 Wo
ma yee wo seefar le Yãhã ne, ma
-sẽ maha n yãr wam wo, wo sẽ
laha ye. Wo ma kawarfuafa, wo
sẽ cĩĩnde kɛ ye. 7 Yãhã ke -sẽ ma
cãã- wo, wo ma -sẽ n yãr ke cãã-
wo, wo wãã le wii ne. Yãhã Dya
Yesu ntãŋ mpãy pe woo, pe wo
kapee- byɛ yee laha n kãã wo yĩŋ
na gbɛgbɛ.

8 Wo ma yee wo sẽ kapee laa
gɛ pye yãã ye, wo plaha wii ya,
cĩĩnde wee wo wĩĩ laa na ye.
9 Kapee- nkãy too pye, wo ma -sẽ
ke pãã yi Yãhã ye, ke ga tyii wo
kapee- foho na ke kuãŋ ne. Ãwã,
Yãhã yee, ke ga wo kapee- byɛ yee
laha kãã wo yĩŋ na. Yãhã sroŋ,
ke sẽ dur n yi ke kapãn kur ye
ye. 10 Wo ma -sẽ yee wo sẽ kapee-
pye ye, wo Yãhã ta kawarfuafua,
ke kapãn sẽ nii gbãã wo laam wo
ye.

2

1 Waa u pii ne, n kai- ngĩĩ yrũhũ
n yar ye na, ye ma syi ye ba naa
kapee- pye ye. Wii ma -sẽ kapee
pye, koholefua ma, u sẽ kapee pye
yãã ye, u ga ba dye ye kuɛ ye u
Yãhã syii ye kẽ. Woo kẽ Yesu Crise
ne, woo wii u sroŋ. 2 U ba ku mpar
draha wo wo kapee- wãpye wĩĩ
na. Loo n ta, Yãhã n ga wo wãnar
sya wo ye wo kapee- wãpye wĩĩ
na. N sẽ yee wii ya kapee- ye,
nawee- kur byɛ kapee-.

Wii u seefar le Yãhã ne

3 Kãnde lii Yãhã le ta, wo ma le
kataŋ yãr, wo ga cã wo ma Yãhã
ne. 4 Wii ma yee woo ma Yãhã
ne, u sẽ -sẽ le kãnde kataŋ yãr ye,
woofua ma kawarfuafua. U Yãhã
cĩĩnde fla sye. 5 Wii u -sẽ Yãhã
laam wĩĩ pye, Yãhã wĩĩ sroŋ n tãy
woofua ye cĩĩnde. Wo laam wo,
nawee tuu ga waha pye mii u cã
u seefar le Yãhã ne, loo ne nde:
6 Wii ma yee woo seefar le Yãhã
ne, u yai u naa u troho tãhã Yesu
yor wo.

Yãhã kãnde katanfuɛ̃

7 Naambiyãbuam, lii tẽ ga
yrũhũ yar ye na, Yãhã kãnde
katanfuɛ̃ laa sẽ ne ye; katan lii
le bii cãã yar ye na, loo ne. Loo
katandyaha nde kapãn laa ne; ye
le luhu yãã: 8 Le ma katandyaha,
ma maha ma katanfuɛ̃. Lii le ta le
n nii katanfuɛ̃ le nde: Yesu Crise u
troho tãhã le wo, ye byɛ ne. Ye sẽ
yãã, wam tɛr n kãã, le Yesu Crise
cĩĩnde cãã- n nii n yɛhɛ wo kẽ.

9 Wii ma yee woo u troho tãhã
ke cãã- na, ma -sẽ tyii u nampyeŋ
wĩĩ n fũhũ u ye, ufua ma wam wo
nantãŋ. 10 Wii nampyeŋ ntãŋ ma
dye u tãy, ufua ma cãã- wo. Waa
ter saha kapee wãpyeŋ yãŋ gbe

woofua pyer na ye. 11 Wii ma -
sẽ tyii u nampyeŋ wĩĩ n fũhũ u ye,
ufua ma wam wo, u u troho tãhã
wam wo, u sẽ u ya kakuɛ cã ye,
pe wam u ta u n nii fũũ wãŋ syi
dyaŋ.

Driyɛ̃ wũhũ, Yãhã wũhũ ne

12 Waa u pii ne,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye le cã
ye yee,
ye kapee- yee laha kãã wa
ye yĩŋ na gbɛgbɛ Yesu kãmay
na.
13 Yii mpãy tee ma wãlɛ,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye
yee,
wii tuu pye ke kai- byɛ feg-
beyale wo,
ye u wĩĩ cã yigi.
Yii mpãy tee ma naanfãm,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye
yee,
Setane wii u ma sãndãpee
yĩŋfua, ye u yia.
14 Waa u pii ne,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye
yee,
ye wo Tuhufua Yãhã wĩĩ cã
yigi.
Yii mpãy tee ma wãlɛ,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye
yee,
wii tuu pye ke kai- byɛ feg-
beyale wo,
ye u wĩĩ cã yigi.
Yii mpãy tee ma naanfãm,
n saba nwo yrũhũ ye kẽ, ye cã ye
yee,
laam ma ye ye Yãhã wũhũ kuɛ
ye.
Ye Yãhã kapãn sya le yaha ye laam
wo,
ye maha sãndãpee yĩŋfua yia.
15 Ye ma syi ye taha kuee driyɛ̃
wũhũ na ye faha Yãhã yaha ye.
Ye ma syi ye yĩnde n yi too driyɛ̃
ngaa na ye. Driyɛ̃ wĩĩ ma n tãy wii
ye, wo Tuhufua Yãhã wĩĩ saha tãy
ufua ye ye. 16 Driyɛ̃ wãn nde byɛ
nde: Kapee- nkãy byɛ nawee tuu
ga n yigi u laam wo, tesẽ yĩnde wĩĩ
ne, ma suhu yataŋ ne wale wãn
kuɛ ye, too nde sẽ n yir Yãhã fla
na ye, te n yir driyɛ̃ nge goo laam
wo. 17 Ke driyɛ̃ -sẽ nge, ke n pai
kua kãã ke wãn ne te yĩnde yigi
nawee- kẽ. Mboo nawee, ma'a -sẽ
Yãhã laam wĩĩ pye, maa cĩĩnde yrã
yãã Yãhã Yai wo, wãkuayãã wee
loo na ye.

Wii u ma kawar Crise

18 Waa u pii ne, ke driyɛ̃ kuayale
nɔ wa. Ye le luhu yãã, u kawar
Crise yai u yi ke driyɛ̃ kuayale wo.
Yagaa, nawee- mpãy ma wa, pe
nihi. Wo ga waha poo mii bya yee
kawar Crise. Mboo wii ma koo fla
yãŋ, maa cã ke driyɛ̃ kuayale nɔ
gbe taha. 19 Poo nawee- mii, pe yi
wo nklãŋ wo, pe laam sẽ -sẽ pye
wo wãŋ ne wãcɛŋ ye. Pe laam ma
ne pye wo wãŋ ne wãcɛŋ, pe ne
ga kuee wo ne. Pe pe ya cɛr yi wo
nklãŋ wo, wo sẽ le cã laha la yagaa
ma yee, pe sẽ pye wo ne cĩĩnde ye?
20 Yii poo na, Yãhã gii ke laha ke
kãnkai- byɛ wo, ke Yãhã Yrã le ye
laam wo, koo kẽ ye n Yãhã cĩĩnde
cã. 21 Ya'a yãã, tẽ saba nwo yrũhũ
ye kẽ, le sẽ nii mii, ye sẽ le Yãhã
cĩĩnde cã ye. Ye Yãhã cĩĩnde cã,
ye maha cã ma yee, kawar sẽ n yi
cĩĩnde wo ye, loo ne ta n u saba
yrũhũ ye kẽ. 22 Nawee wii syi -sẽ
kẽ u ma kawarfuafua? Woo kẽ wii
ne u n yee, a Yesu sẽ kẽ u Yãhã
Yĩndefua Crise ne ye. Woo kẽ u
ma u kawar Crise, u wo Tuhufua
Yãhã wĩĩ sye, ma maha ke Dya sye
taha le na. 23 Ye cã ma yee, wii ma
Yãhã Dya sye, u Yãhã bya sye. Wii
ma le sya u laam wo, ma maha le
pãã nawee- yĩnde na ma yee, Yãhã
Dya kẽ Yesu ne, ufua ma Yãhã bya
ne.
24 Loo ne, yii, Yãhã kaplãŋ nkãy
tee cãã luhu, -ye ke le yaha ye
laam wo! Koo ngĩĩ ma kuee yai
ye laam wo, yaa nii loho saa naa
n yi ye nsoho wo, Yãhã Dya ne
tesẽ Yãhã ne ye. 25 Yãhã Dya tuu
-sẽ yee woo ga ba ngii wãã wo kẽ,
koo kẽ cĩĩnde yrã ne, lii wãkuayãã

wee le na ye. 26 Mpãy pe n kɛ
pe ye wlãhã le pe kãmpee wo, n
kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ poo wĩĩ
na. 27 Yii poo na, Yesu Yãhã Yrã le
ye laam wo, le n kuee yai ye laam
wo. Yãhã Yrã le -sẽ ma ye laam
wo, ye maha yai la, ye naa waa
ter kaklaha luhu? Aye rɛhɛ! Ye cã
Yãhã Yrã ne, le ye klaha kai- byɛ
ne. Cĩĩnde wũhũ ya le ye klaha,
kawar wũhũ sẽ kẽ ye. Loo na, ye
nii loho ma n naa n yi ye nsoho
wo Yesu ne ye, mii Yãhã Yrã le ye
klaha le ne mii.

Yoo syi u ma Yãhã puee?

28 Ãwã, waa u pii ne, ye nii loho
ma n naa n yi ye nsoho wo Yesu
ne ye! Wo ma nii loo pye, Yesu
ma ba fe gbe yi per gii, wo laam
ga ba tege nii tee nen wo, fyar saa
ba wo yigi u yĩnde na ye. 29 Tee cã
u Yesu Crise sroŋ, u sẽ kapee pye
yãã ye, ye yai ye maha cã ye yee,
nawee wii kãnde ma sroŋ, Yãhã
puee kẽ woo ne.

3

1 Ye cã wo wĩĩ le n tãy wo
Tuhufua Yãhã ye mii, wo ntãŋ
sroŋ dye tɛr ke tãy, ke n sya wo
yee ke pii. Cĩĩnde ne, Yãhã pii me
wo ne. Nawee- byɛ sẽ le cã ye.
Ya'a yãã, mpãy sẽ wo yãŋ Yãhã
pii ye, -ye cã ye yee, pe sẽ cãã
wo Tuhufua Yãhã cã ye, koo kẽ.
2 Naambiyãm, nanga nge na, Yãhã
pii me wo ne. Too -sẽ ga ba nii
ngii sukũhũ gaa laam wo, waa sẽ
loo cã wa ye. Too lii ya cã, loo ne
nde: U Yesu Crise ma ba dur ba,
waa nii u wãŋ syi dyaŋ, wo ba u
sroŋ yãã yĩnde ne. 3 Wii u koho
taha yaha u Yesu wãpaŋ na ke syi,
u u laam gbihi n ta yalebyɛ, pe n
yɔ̃ mii Yesu laam dyaŋ.
4 Mboo wii ma dye kuee kapee-
wãpyeŋ wo, ma wee yĩmbui nen
na Yãhã ne ye, kãnde lii Yãhã le ta,
ma loo sye. Ma sẽ yãã, kãnde lii
Yãhã le ta, le wãsyeŋ ma kapee.
5 Ye cã Yesu woo wii u sẽ kapee
pye yãã ye, u pa maa wo kapee-
yee laha kãã wo na. 6 Loo na, wii
ma nii loho sẽ n yi pe nsoho wo
Yesu ne ye, ufua saa naa kapee-
pye nantãŋ ye. Wii ma -sẽ nii
kapee- pye, ufua sẽ Yesu cã cĩĩnde
ye, u sẽ maha u wĩĩ war ye. 7 Waa
u pii ne, ye ma syi waa n ba ye
wlaŋ u ye le u kãmpee wo ye!
Wii ma kasroŋ pye, woo gɛ sroŋ
mii Yesu wãŋ syi dyaŋ. 8 Wii ma
nii kapee- pye, sãndãpee yĩŋfua
Setane puee kẽ ufua ne. Ye sẽ
yãã, u sãndãpee yĩŋfua yir ma nii
kapee- fla ya pye. Yãhã Dya -sẽ pa
u n pai u sãndãpee yĩŋfua tẽmpee
pye klaha- tãŋ.
9 Wii Yãhã u ta u n dur see
laanfãyɔ̃m ne, u saa naa kapee-
pye ye. Ma sẽ yãã, ma'a dur see
laanfãyɔ̃m ne, fãnga gii Yãhã Yrã
ke wãã ma kẽ, ke ga kuee yai
tãŋ ma laam wo. Yãhã ke ma
ma Tuhufua, ma saa naa kapee-
pye ye. 10 Lii le Yãhã pii war n
yi sãndãpee yĩŋfua pii ne, loo ne
nde: Wii ma yee u sẽ kasroŋ pye
ye, tesẽ u nampyeŋ wĩĩ sẽ maha
n tãy u ye ye, Yãhã puee sẽ kẽ
usyifua ne ye.

Ye tyii ye ntãŋ n naa n dye yii tãy!

11 Yãhã kapãn lii tee cãã luhu loo
ne nde: Ye tyii ye ntãŋ n naa n
dye yii tãy! 12 Ye sẽ yãã, faalefa
Kayɛ̃ bii u ya ta sãndãpee yĩŋfua
puee, ma u cĩĩfua gbã boo. Wo ma
syi wo nii Kayɛ̃ wãŋ syi dyaŋ ye.
Nwa ta u n bii u cĩĩfua gbã boo?
Kayɛ̃ pyer bii pee. U cĩĩfua woo
pyer -sẽ bii yɔ̃. 13 Wo nna, ya'a
yãã driyɛ̃ ngefa pe ye laha, ye ma
syi le n ye fe gbe ye! 14 Wo cã ma
yee, yagaa wo sẽ maha wee mii
wo ku ye, wo ma cĩĩnde yrãŋ na
Yãhã yĩnde na. Ya'a yãã too le pãã
ke syi, wo nampyeŋ- ntãŋ me pe
dye wo tãy, loo ne. Wii ma yee
u nampyeŋ ntãŋ sẽ dye u tãy ye,

u maha ma mii u ku Yãhã yĩnde
na. 15 Wii ma u nampyeŋ- laha,
naboofua kẽ u ne. Ye le cã, cĩĩnde
yrã lii wãkuayãã wee le na ye, le
wee usyifua ye ye. 16 Ye sẽ yãã,
Yesu tuu wo gbã sya ma ku, koo
syi kẽ pe n yee, nawee ntãŋ sroŋ
dye u nampyeŋ tãy cĩĩnde. Loo
ne, Yesu tuu yar wo na ke syi, wo
bya yai wo yãŋ Yesu na. Wo sẽ
wee yrãŋ na wii ya wĩĩ na ye, wo
ma yrãŋ na wo nampyeŋ- wĩĩ na.
17 Mboo walefua, taa ma nampyeŋ
yãã fɛn laam wo, ma'a yĩmpɛ tyĩn
tã u fɛn na, maa waha yee la, Yãhã
ntãŋ dye ma tãy? 18 Waa u pii ne,
ye sẽ yãã, ma'a yee ma nampyeŋ
ntãŋ dye ma tãy, pe sẽ yee ma
naa le pãã yɛ̃ ya ne ye. Ma'a ma
nampyeŋ yãã fɛn wo, maa waha
yia lii na, le pye u kẽ, u n cã u
ntãŋ dye ma tãy cĩĩnde.

19 Wo ma nii loo pye, waa cã wo
ma Yãhã ne cĩĩnde. Wo ma nii loo
pye, wo laam ga tege nii tee nen
wo, wa'a n pãã Yãhã ne. 20 Wo
laam ma sya n wlãhã wo kapee-
wãpye wĩĩ na, wo yai wo cã wo
yee, Yãhã tɛr wo laam wãwlãhã
wĩĩ yaha, ma maha kai- byɛ cã
wo na. 21 Naambiyãm, loo na, wo
laam ma yee pe sẽ n wlãhã ye, wo
laam ga tege nii tee nen wo, wo
n waha pãã Yãhã ne. 22 Wa'a lii
nar ke ye, ke ga le kai pye wo kẽ.
Wo ke kãnde kataŋ yãr ma maha
n luhu ke ye. Lii le n tãy ke ye, loo
ya too n pye; koo kẽ ke -sẽ ne le kai
pye wo kẽ. 23 Ke yee ke kãnde lii
ta, wo naa le yãr le nde: -Too ke
Dya Yesu ta wo Yatɛr, too tyii wo
ntãŋ naa n dye wii tãy mii Yesu wo
yar le ne mii. 24 Kãnde lii Yãhã le
ta, wii ma le kataŋ gbihi yigi kluɛ
sĩĩ ne, ufua ma Yãhã ne, Yãhã bya
ma ufua ne, loho saa waha naa n
yi pe nsoho wo ye. Wo -sẽ ga waha
pye mii wo cã wo yee, Yãhã ma wo
ne? Yãhã Yrã lii le ma wo laam
wo, loo le wo ta wo n le cã.

4

Yãhã laam wĩĩ pyefa tesẽ ke napĩĩ laam wĩĩ pyefa ne

1 Naambiyãm, mpãy byɛ pe n
yee, a Yãhã Yrã ma poo laam wo,
ye ma n cãã le sya pe ye cĩĩnde ye!
-Ye pe naha yãŋ, ke ma pye Yãhã
Yrã ma pe laam wo cĩĩnde. Ya'a
yãã tẽ ye yar le ne, kawarfa mpãy
pe pe ya yee Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa, pe
tee mii pe yi driyɛ̃ nge teebɛhɛ byɛ
wo, ma sya nihi tɛr. 2 Tee ga pye
mii ye waha naa n cã Yãhã Yrã ma
pe laam wo, le nde: Wii u nawee-
yar ma yee, Yãhã Dya Yesu woo
kẽ, u see ba wo ye nawee, ye ga
cã Yãhã Yrã ma woofua laam wo.
3 Wii ma -sẽ loo sye, ye ga cã Yãhã
Yrã wee woofua laam wo ye. U
kawar Crise laam ter pe ma u ye.
Ye u kawar Crise wãpa wĩĩ luhu
driyɛ̃ wo. Tee -sẽ cã yagaa, u pa
wa.
4 Waa u pii ne, yii mpãy tee ma
Yãhã wãm, ye yia pe kawarfuafa
mpãy na pe pe ya yee Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa; pe sẽ waha ye wlãhã, ma ye
le pe kãmpee wo ye. Ya'a yãã ye
waha yia pe na, ye cã Yãhã Yrã ma
ye laam wo, koo kẽ. Loo fãnga
tɛr fãnga gii yaha ke ma poo laam
wo. 5 Poo me mpãy syi ne pe sẽ
Yãhã cã ye, driyɛ̃ nge pii me poo
ter mii ne. Koo kẽ pe n nii driyɛ̃
nge ya yor pãã, driyɛ̃ difa n nii n
luhu pe ye. 6 Wii poo na, Yãhã
pii me wo ne. Wii ma Yãhã wĩĩ
cã yigi, woosyifua wo kaplãŋ luhu.
Wii ma yee u wee Yãhã ne ye,
usyifua saa naa n luhu wo kaplãŋ
ye ye. Mpãy pe ma cĩĩnde Yrã
ne pe laam wo, tesẽ mpãy ne pe
kawar wĩĩ yigi yaha pe ya laam
wo, waa waha naa pe war koo syi.

Wo ntãŋ wãdye Yãhã tãy

7 -Too tyii wo ntãŋ n naa n dye
wii tãy! Ye sẽ yãã, nawee- ntãŋ
wãdye wĩĩ pe ya tãy, Yãhã kẽ ke
n pai loo nde ne. Wii nampyeŋ
ntãŋ ma dye u tãy tesẽ Yãhã ntãŋ

ne, Yãhã puee kẽ ufua ne, Yãhã ma
u ne. 8 Wii ma waa ntãŋ wãdye
wĩĩ sye u ya tãy, ufua wee Yãhã ne
ye; Yãhã koo -sẽ ma nawee- wãyɔ̃ŋ
wĩĩ na. 9 Wo ntãŋ dye Yãhã tãy, ke
n le yar wo na mii, le nde: Ke ke
Dyapuai nen ya nɔ wãã kãntraha
na, ma yee too ba cĩĩnde yrã yãã u
Dya kãmay na, lii wãkuayãã wee
le na ye. 10 Poo ntãŋ wãdye wĩĩ
ne nde: Yãhã ntãŋ sẽ me pe dye
wo tãy ye, wo ntãŋ poo me pe dye
Yãhã tãy. Loo ne ke n ke Dya nɔ
wãã u n ba ku mpar draha wo, ma
wo kapee- gbe kãã wo yĩŋ na.
11 Naambiyãm, le ma pye wo
ntãŋ dye Yãhã tãy koo syi, wo bya
wo yai wo ntãŋ naa n dye wii tãy.
12 Waa sẽ Yãhã yãã yãã yĩnde ne
ye. Wo ntãŋ ma -sẽ dye wii tãy,
nawee- byɛ ga le yãã gbaa na pe
yee, Yãhã ke niisaha ta wo laam
wo, pe maha ke ntãŋ wãdye ter
yãã wo ye.
13 Yãhã ke Yrã wãã wo kẽ. Loo
ne wo ma Yãhã ne, Yãhã bya ma
wo ne, loho sẽ waha n yi wo nsoho
wo ke ne ye. 14 Wo Tuhufua Yãhã
ke Dya nɔ wãã, u ba nii driyɛ̃fa
Syayahafua. Wii poo na, wo le
yãã yĩnde ne, koo kẽ wo n nii le
pãã nawee- byɛ ye, pe n le cã pe
ya ndoŋ. 15 Wii ma yee u sẽ le
wũhũ ye, ma le pãã nawee- ye ma
n yee, Yesu ma Yãhã Dya, Yãhã ma
woosyifua nwo ne, woosyifua bya
ma Yãhã ne, loho sẽ waha n yi pe
nsoho wo ye. 16 Wii poo na, wo le
war ma le cã, wo ntãŋ sroŋ dye
Yãhã tãy, wo koho taha yaha loo
nde na.
Yãhã ma nawee wãyɔ̃ŋ wĩĩ na.
Wii u ntãŋ wãdye wĩĩ kɛ, ufua ma
Yãhã ne, Yãhã bya ma ufua ne,
loho sẽ waha n yi pe nsoho wo ke
ne ye. 17 Wo ntãŋ dye Yãhã tãy.
Loo nde ma wo ta Yãhã byɛ ntãŋ
n dye wo tãy, tesẽ wo nampyeŋ
ntãŋ ne, wo ga nii mii Yesu wãŋ
ter syi dyaŋ. Yãhã laam wĩĩ ne loo
nde ne. Le ma nii ke syi, kasãhã
per ma ba nɔ, wo laam ga tege nii
tee nen wo. 18 Wãfya wĩĩ ma suhu
ntãŋ wãdye wĩĩ ne, ke sẽ wãã le
ye. Ma sẽ yãã, ma'a fya per gii, ma
cã ma yee, ma kapee- foho ma ma
yĩŋ na nantãŋ. Ma'a yãã raa fya
kuee, ma le cã ma sẽ le sya cĩĩnde,
ma ntãŋ dye Yãhã tãy ye, Yãhã bya
ntãŋ sẽ maha dye ma tãy ye.
19 Wo ntãŋ poo me pe cãã dye
Yãhã tãy, koo syi kẽ, Yãhã ntãŋ
n dye wo tãy, tesẽ wo nampyeŋ-
ntãŋ ne. 20 Wii ma yee Yãhã ntãŋ
dye woo tãy, ma -sẽ u nampyeŋ
laha, ufua ma kawarfuafua. Ye
sẽ yãã, u nampyeŋ wii tuu n yãã
yĩnde ne, u ma yee woo ntãŋ sẽ
dye u tãy ye, Yãhã gii tuu sẽ -sẽ
yãã ye, u ga waha pye mii u yee, ke
ntãŋ dye woo tãy? 21 Yãhã ke bii
lii yar wo na ke kãnde na, le nde:
Yãhã ntãŋ ma dye wii tãy, ufua yai
u tyii u nampyeŋ ntãŋ bya n dye
u tãy.

5

Driyɛ̃ wũhũ saa waha yia wo na ye

1 Nawee wii woo ma le sya wa
cĩĩnde ma yee, Yãhã Yĩndefua kẽ
Yesu ne, ufua ma Yãhã puee. Wii
ma yee Tuhufua Yãhã ntãŋ dye u
tãy, ufua yai ke pii bya ntãŋ n dye
u tãy. 2 Too ga waha pye mii, wo
cã Yãhã pii ntãŋ dye wo tãy, le
nde: Ke ma pye Yãhã ntãŋ dye
wo tãy, tesẽ ke kãnde lii ta, wo
ma le kataŋ byɛ yãr, waa cã Yãhã
pii ntãŋ dye wo tãy. 3 Ye sẽ yãã,
Yãhã ntãŋ wãdye wo tãy, loo ne,
wo naa ke kãnde kataŋ yãr. Ke
kãnde kataŋ wãyãr saa kai kua
wo ye ye. 4 Ye sẽ yãã, wii woo
tuu ma wa Yãhã puee, driyɛ̃ wũhũ
saha yia usyifua na ye. Wa'a Yesu
ta wo Yatɛr, loo fãnga ga waha
wo ta, wo n yia driyɛ̃ wũhũ na.
5 Nawee wii ter syi ga waha yia
driyɛ̃ nge wũhũ na? Wii tuu le sya

cĩĩnde ma yee, Yãhã Dya kẽ Yesu ne, woosyifua ga waha yia ke na.

Cĩĩnde lii le yar wo na Yesu Crise wĩĩ na

6 Yesu Crise kẽ wii ne tuu pa driyɛ̃ wo. U pa pe n ba u tãã yi loho wo, u n maha ba u ntãŋ woo wo wĩĩ na. U sẽ pa ma ba dye loho ya wo ye; u pa maa dye loho wo, ma maha ba u ntãŋ woo taha le na. Wo laam wo, Yãhã Yrã wo yar ma yee, cĩĩnde ne le ne. Yãhã Yrã ne le cĩĩnde ya pãã wo ye. 7 Katɛ- tãã wo yar Yesu ma Yãhã Dya, cĩĩnde. 8 Koo katɛ- kẽ ngĩĩ: Yãhã Yrã tesẽ loho ne tesẽ ntãŋ ne. Ke katɛ- tãã ngĩĩ byɛ ke yĩŋ ma neŋ. 9 Nawee ma yee woo lii yãã yĩnde ne ma ba wo yar, wo sẽ ne le sya la cĩĩnde? Yãhã ke -sẽ wo yar lii ne, loo wee la cĩĩnde ma ta tɛr? Koo sẽ na, ke ke Dya wĩĩ yar wo na? 10 Loo nde na, wii ma Yãhã Dya ta u Yatɛr, ufua le cã laha u laam wo ma yee, Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, cĩĩnde ne le ne. Wii ma -sẽ yee u sẽ Yãhã Dya ta u Yatɛr ye, Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, u sẽ le sya cĩĩnde ye. Ke nii mii ufua Yãhã ta kawarfuafua.

11 Yãhã ke wo yar lii ne ke Dya wĩĩ na, loo ne nde: Yãhã cĩĩnde yrã ta wo myaha na, lii wãkuayãã wee le na ye. Wo -sẽ ga waha loo cĩĩnde yrã yãã ke Dya kãmay na. 12 Yãhã Dya wĩĩ ma pye wii laam wo, ufua ga waha loo cĩĩnde yrã yãã. Wii ma -sẽ yee, ke Dya wĩĩ wee u laam wo ye, ufua saha loo cĩĩnde yrã yãã ye.

Yãhã pii laam tege nii tee nen wo

13 N kaplãŋ ngĩĩ yrũhũ ye kẽ, ye n waha cã cĩĩnde yrã ma ye ye, lii wãkuayãã wee le na ye, yii mpãy tee Yãhã Dya ta ye Yatɛr. 14 Wa'a n pãã Yãhã ne, wo laam ne tege nii tee nen wo. Nwa ta? Wo ma lii nar Yãhã ye, le kai ma pye ke laam wĩĩ, ke ga wo wãnar luhu, koo kẽ. 15 Wo ma -sẽ cã, ke ne wo wãnar luhu, wo cã ma yee, wa'a ngii ngii nar, ke ne le kai pye wa wo kẽ.

16 Wii ma u Yesu kãndeyãrwɛ yãã tuu kapee laa pye, kapee lii le sẽ u cɛr cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne ye, ufua n Yãhã nar u kẽ, Yãhã n cĩĩnde yrã wãã u kẽ, lii wãkuayãã wee le na ye. Mpãy kapee- ke sẽ pe cɛr cĩĩnde yrã na pe kuãŋ ne ye, poo wĩĩ ne tẽ n pãã. Ma -sẽ yee wii na, u kapee u cɛr kãã cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne, n sẽ yee ye Yãhã nar u kẽ ye. Ye yai ye cã kapee laa ma, le nawee cɛr n kãã cĩĩnde yrã na u kuãŋ ne. 17 Kai- nkãy byɛ ke sẽ sroŋ ye, kapee- kẽ Yãhã yĩnde na. Kapee- nkãy -sẽ ma, ke sẽ nawee cɛr n kãã cĩĩnde yrã na ye, lii wãkuayãã wee le na ye.

18 Wii ma nii wa Yãhã puee, u saha kuee naa kapee- pye ye. Yãhã Dya n sẽŋ ufua na, koo kẽ. Ke syi ne, sãndãpee yĩŋfua Setane saha laa pye u na ye. 19 Driyɛ̃fa byɛ ma sya yee pe wee Yãhã pii ye, ma nii sãndãpee yĩŋfua koho wo, wii poo na wo cã ma yee, wo ma Yãhã wãm. 20 Wo cã Yãhã Dya pa, ma ba cãã- le wo laam wo, wo n waha Yãhã cã koo gii ke ma cĩĩnde. Wo wãã le wo Tuhufua Yãhã ne ke Dya Yesu Crise kãmay na. Ye sẽ yãã, Yesu woo kẽ u ma cĩĩnde Yãhã, ma maha ma cĩĩnde yrã, lii wãkuayãã wee le na ye.

21 Waa u pii ne, ye ma syi ye naa mpar wãn yãŋ Yãhã ye! Te saha nii Yãhã ye.

Nsãn saba syãŋ wuhu kaplãŋ

Syaha fla nge

1 Ndoo kẽ ye Yesu kãndeyãrfa yahaseefua. N saba nwo yrũhũ ye Yesu kãndeyãrfa yawãhã gii kẽ ke ma ye fla na tesẽ pe yawãhãfa byɛ ne. Ye byɛ ntãŋ dye ra tãy cĩĩnde, ndoo ya sẽ kẽ ye, mpãy byɛ pe le cĩĩnde Yãhã kapãn cã, ye ntãŋ dye pe bya tãy. 2 Wo Yãhã cĩĩnde wĩĩ sya le yaha wo laam wo, le n kuee yai tãŋ wo ye. Koo kẽ ye ntãŋ n dye wo tãy. 3 Wo Tuhufua Yãhã tesẽ ke Dya Yesu Crise ne, ke ke laantãr yar wo byɛ na, ke wo fɛn di, ke ke yrĩŋ wãã wo kẽ. Ke yɔ̃ wo na koo ngĩĩ ne, wo n waha taha Yãhã cĩĩnde wĩĩ na, wo ntãŋ n maha dye wii tãy.

4 Wo Tuhufua Yãhã tuu wo yar wo naa n pye mii, n ba ye yawãhãfa mpãy yãã pe n pye koo syi, ma nii n taha Yãhã cĩĩnde na. Loo tãy tɛr ra ye.

-Too tyii wo ntãŋ naa n dye wii tãy!

5 Yii Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ, ya'a n faha kapãn nde na ye: -Too tyii wo ntãŋ naa n dye wii tãy! Kapãn nde tẽ yrũhũ yar ye na, kãnfuẽ sẽ ne ye. Le ba cãã yar wa wo na. 6 Yãhã wĩĩ ma n tãy wo ye, kãnde lii Yãhã le ta, wo le yãr, koo kẽ. Loo kãnde nde ne, pe ba ye klaha le ne. Ye yai ye naa loo yãr; ye tyii ye ntãŋ naa n dye yii tãy!

Kawar Crise

7 Ya'a yãã, tẽ ye yar kai- ngĩĩ ne, -ye cã ye yee, kawarfuafa yi nihi driyẽ wo, ma sye ma yee, Yesu sẽ pa driyẽ wo nawee kadye ne cĩĩnde ye. Wii ma yee ke syi, ufua nawee- kar n yaha, u maha ma kawar Crise. 8 -Ye yii yigi, ye ma syi ye ba ta, wo tẽn n yi wãwaha na ye. Ya'a yii yigi, ye ga ba ye tẽn dããn byɛ yãã. 9 Wii ma Yesu kaklaha gbe, ma -sẽ nkãy ter le taha ke na, nkãy syi ke wee Yesu kaplãŋ ye, ufua wee Yãhã ne ye. Wii ma kuee kaplãŋ nkãy wo Yesu wo klaha, ufua ma Yãhã ne tesẽ Yãhã Dya bya ne. 10 Wii ma pa ye ye, kaklaha nkãy ter syi ne ke wee Yesu kaklaha ne wãcɛŋ ye, ye ma syi ye usyifua gbihi yigi ye, ye ma syi ye naa u kuɛ gɛ yãŋ ye. 11 Ye ma usyifua kuɛ yãŋ, le ma mii ye wlãhã n yãr u ne u kãmpee wo.

Kaplãŋ kuasaha

12 Kai- busãã ma ra ye wãtɔ̃r wũhũ ye ye. N sẽ n kɛ n ke byɛ yrũhũ le saba wo ye. N n kɛ ndoo gɛ n ba ka ye fla na, n ga ke kai-pãã ye ye yẽ ne, le n nii wo byɛ ye nuhu wĩĩ.

13 Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa mpãy pe ma nwo, pe ye syar.

Nsãn saba tãã wuhu kaplãŋ

Syaha fla

1 Ndoo kẽ ye Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa yahaseefua. N saba
nwo yrũhũ mboo Gayise kẽ, mboo
wii ntãŋ pe dye ra tãy cĩĩnde. 2 Ta
naambiyãbua, Yãhã n sya ma kai-
n naa n yɔ̃ ma ye. Ma laam pe
yɔ̃ Yãhã kãnde wãyãr ne mii, ma
kadye byɛ ke tefay yãã naa n gaha
ke syi. 3 Yesu kãndeyãrfa mpãy
yi ma fla na ma pa nwo, maa le
pãã ra ye ma yee, ma ma Yãhã
cĩĩnde wĩĩ kur ye yalebya, ma n
sroŋ Yãhã kãnde wãyãr ne. Tẽ loo
luhu pe yɛ̃ na, le ba tãy tɛr ra ye.
4 Tẽ le luhu pe n yee ta pii ma pe le
kãnde yãr, kãnde lii le cĩĩnde yar
nawee- na, laa sẽ tãy ra ye, ma tɛr
loo nde yaha ye.

Lii le yɔ̃ Yesu kãnde wãyãr ne

5 Ta naambiyãbua, ma naa
kayũhũ pye Yesu kãndeyãrfa
mpãy kẽ pe ma ye fla na, ma suhu
mpãy ne pe pye nampay. 6 Pe n
sya pa, maa le pãã wo fla nge Yesu
kãndeyãrfa yawãhã wo ma yee,
ma n yɔ̃ poo na yalebyɛ. N ma nar
le ne, naa koho le ke syi pesyifa
ye, pe n waha naa pe yrãhã yi
Yãhã tẽŋ wĩĩ ne, mii kii syi dyaŋ
ke yai Yãhã ye. 7 Pe yir ma yee,
poo ga tay naa nawee- klaha, Yesu
myaha n waha yi driyɛ̃ wo. Mpãy
pe sẽ Yesu kãnde wãyãr cã ye, pe
sẽ ngaa sya poo ye ma pe ya koho
soho ye. 8 Wii mpãy too -sẽ ma
Yesu kãndeyãrfa, wo yai wo naa
pesyifa koho soho pe tẽn wo. Ke
syi ne, le ga nii mii wo wãã le n tẽ
pe ne Yãhã cĩĩnde tẽn wĩĩ na.

9 N ba kapãngbɛr laale yrũhũ
saba waa wo, ma nɔ wãã ye
fla Yesu kãndeyãrfa yawãhã ye.
Dyɔtrɛsu -sẽ sye u sẽ luhu ra
kaplãŋ ye ye. Lii tuu n kɛ, u
nii Yesu kãndeyãrfa yawãhã ya-
haseefua. 10 Koo kẽ, n ma ba ka ye
fla na, kapee- nkãy byɛ tuu n pye
u kaplãmpee- ne tuu pãã n taha
wo na, tesẽ u kawar rii byɛ ne tuu
fua n taha wo na, n ga ke byɛ pãã
nawee- byɛ yĩnde na. Koo byɛ ya
sẽ maha kẽ ye: Yesu kãndeyãrfa
mpãy ma ka pe fla na nampay,
u sẽ ne pe yigi gɛ yigi ye. Mpãy
ma yee pe ga pe gbihi yigi, u ga
maha sye pe na, u sya yee woo ga
pe kar yi kãã ke Yesu kãndeyãrfa
yawãhã wo.

11 Ta naambiyãbua, mpãy pe
ma kapeepyefa, ma'a n naa n yãŋ
pe pyer na ye! Mpãy pe ma
kayũhũpyefa, naa n yãŋ poo pyer
roo na! Wii ma nii kayũhũ pye,
Yãhã puee kẽ ufua ne. Wii tuu -sẽ
nii kapee- pye, ufua sẽ Yãhã yãã
cã wa ye.

12 Demetrise woo na, nawee-
byɛ wãyĩĩ pãã u wĩĩ na. Tuu cĩĩnde
pãã Yãhã kãnde wo mii, u -sẽ Yãhã
kãnde yãr ke syi, koo u myaha n
yi. Wo bya, wo u yãã yĩnde ne,
koo kẽ wo u miiyũhũ yee nawee-
ye. Mboo gɛ le cã, wo sẽ kawar
fua ye, cĩĩnde loo roo n pãã.

Kaplãŋ kuasaha

13 Kai- busãã ma ra ye wãtɔ̃r
wũhũ ye ye. N sẽ n traha n ke byɛ
yrũhũ le saba wo ye. 14 N n kɛ n
ma yãã draha nge wo, wo n waha
yɛ̃ kaplãŋ pãã wo syãm.

15 Yãhã n ke yrĩŋ wãã ma kẽ.
Ma naambiyãm mpãy pe ma nwo,
pe syaha nɔ wãã ma kẽ. Wo
naambiyãm mpãy pe ma ma fla
na, pe nanem bya syar wo kẽ.

Yudi
saba kaplãŋ

Syaha fla

1 Yii mpãy, Yãhã ye yãŋ yi, ye
ntãŋ dye wo Tuhufua Yãhã tãy.
Ke n sẽŋ ye na, ma ye ta ye n
kuee yai tãŋ Yesu Crise myaha na.
Ndoo Yudi kẽ tẽ saba nwo yrũhũ
nɔ wãã ye ye. N ma Syake cĩĩfua,
ma maha ma Yesu Crise tẽntẽle.
2 Yãhã ke ye fɛn di, ke yrĩŋ wãã ye
kẽ, ye ntãŋ ke dye ke tãy. Yãhã ke
kaa taha koo ngĩĩ wãpyeŋ na ye
kẽ.

Mpãy ma pe Yãhã kaplãŋ wã klaha n le kawar wo
(Pyar syãŋ wuhu 2.1-17)

3 Ta naambiyãm, saba nwo
laam wo, n sroŋ naa n kɛ ndoo
ga wo wãsyayaha wĩĩ yrũhũ le u
laam wo, Yãhã ke wo sya yaha mii
syi dyaŋ tesẽ wo sukũhũ wãyãã
wĩĩ ne. Kur ye, ta n yãã le puar,
n loo nde ta yaha, n ye yar nde
ne: Tee yii waha, ma Yesu Crise
ta ye Yatɛr mii, ye naa loo cĩĩnde
wĩĩ yãŋ, kawar wũhũ nkãy ma
n wlãhã le wo ye! 4 Ye sẽ yãã,
napĩĩ- mpãy ma pe pay dye wo
nsoho wo, wo sẽ cã ye. Ye sẽ yãã,
Yãhã kapãn lii le Yãhã laantãr wĩĩ
pãã, poo le wã klaha ta, ma nii pe
ya paha le ne pe tyatyãhã wãpye
kãnde wo. Pe pyer nde le ta,
nawee- n cã pe Yesu Crise wĩĩ sye,
woo wii u ma wo klahafua, ma
maha ma wo Yĩŋfua. Le -sẽ ma le
yrũhũ ta nii Yãhã sabangbãŋ wo
ma yee, Yãhã kasãhã too wa pe na.
Le yrũhũyale dey.

5 Yĩŋfua Yãhã ke bii koho le
Yiisrɛfa ye mii syi dyaŋ pe n waha
fã yi Syipte klo wo, faale cãã na,
ye le cã. Kur ye, mpãy pe bii sye,
pe sẽ Yãhã ta pe Yatɛr ye, Yĩŋfua
Yãhã ke poo mii boo mii syi dyaŋ,
ye maha le cã. Tee yãã, n nii ke
pãã ye ye, n n traha n ye laam too
ke na. 6 Ye sẽ maha sãndãã mii wĩĩ
yãã la? Yãhã ke pe taha yĩŋ gii na
pe n yee ke kloŋ tɛr poo na, ma pe
niisaha sye, Yãhã poo sãndãpee
mii yigi pua yaha, wam teepee laa
wo, wãsãhãyahayãã wee pe na ye.
Pe n nii ke kasãhã per sẽŋ. 7 Ye
sẽ maha faale Sodɔ̃fa wĩĩ yãã la
Gumorfa ne, ma suhu pe kãnkãy
kuifa bya wĩĩ ne. Pe pe ya le
tyatyãhã wãpyeŋ gaa syi wo, le
saa waha pãã ye. Yãhã n naa gaa
ta ke n tege too pe na, ma pe suhu
tãŋ. Poo wĩĩ nde nii kayar mpãy
ye, pe n pye pe wãŋ syi dyaŋ. Naa
gii wãfegeyãã wee ke na ye, ke ma
ke pe sẽŋ yaha.

8 Ta n ye yar, nawee- mii pe
Yãhã kaplãŋ yĩntaha figi n le
kawar wo, pe kapee- wãpyeŋ ma
wãcɛŋ mpãy wĩĩ ne too pãã tɛr.
Pe kai- nkãy wũũ ga n ta pe laam
wãtaŋ, koo kai- ngĩĩ kẽ ke pe le
tyatyãhã wãpyeŋ wo kapee- nkãy
ne. Pe pe ya ta, poo saa waa
yor luhu ye. Pe maha yãhãyĩŋ
naweeyɔ̃m gɛ tyɛhɛ. 9 Yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ yĩŋfua wii gɛ pe n yee
Minsyɛl, woo nwo gɛ sẽ n sya, ma
sãndãpee yĩŋfua Setane tyɛhɛ ye.
Yɛ̃croho ke sya bii dye pe nsoho
wo u sãndãpee yĩŋfua ne faale
wãdyaha Musa nakugu wĩĩ na, u
u sãndãpee yĩŋfua pye kapãn ya
ne ma yee: «Yãhã ke ma pẽn!»
10 Poo nawee- mii poo na, ngii pe
sẽ cã war yĩnde ne ye, koo pe n
tyɛhɛ. Kai- nkãy ke wĩĩ ma pe na,
pe ke pye mii wlaha wãn dyaŋ,
laam kacãn gɛ wee car gɛ pe ye ye.
Koo ke -sẽ ga pe wĩĩ kua. 11 Kapee
ga pe gbe! Faalefa Kayɛ̃ tuu pye
kãnde lii wo, loo ne pe gbe. Wale
wãyãã wĩĩ pe ta pe n maha tee n
pye faalefa Balaam wãŋ syi dyaŋ.
Pe jar, ma sye, poo saa pe yĩŋfua
kaplãŋ luhu ye mii faalefa Kore
wãŋ syi dyaŋ. Loo nde ga ba pe
wĩĩ kua.

12 Yii mpãy tee ma yii ne Yesu

kãnde wo, ye ma nanihi dir soho,
poo mii ter ma pe yɛ̃ le ye ne, loo
nde ne nii mii faafĩĩ dyaŋ teewɔle
ne le na. Pe ga nii ye telai wo, pe
naa nuhu di, pe naa pe ya laam
wũhũ ya pye, pe saa kur naa n
syihi laa gɛ na ye. Pe ma mii
sesaha gii syi dyaŋ ke ma ne wɔ,
teflaha n ke gbe tɛr, ke saa yãã pa
ye. Pe ma mii katyir rii syi dyaŋ,
te sacãã ma nɔ, te saa sa ye; ma
maha ma mii katyir rii syi dyaŋ te
kuã cããr, ma waha. 13 Poo nawee-
mii ma mii lagblaha dyaŋ teflaha
ke ke gblaha. Pe pyer ma mii ke
lagblaha gbũhũfir rii syi dyaŋ te
nayãn yigi, ke loho n tege tɛr, te
wor n kuee ke fla na. Pe maha
ma mii yrompii mpãy dyaŋ pe ka
n tay, kakuɛ wee pe na ye. Yãhã
teepee laa gbihi ta yaha pe myaha
na, wam fla ya.

14 Yɛnoke tuhufuadyaha tuhu-
fuadyaha tuhufuadyaha bii kẽ
Dama ne. Faale cãã na, woo
Yɛnoke kẽ tuu bii le cãã pãã yaha
poosyifa wĩĩ na ma yee: «-Ye
yãŋ! U Yĩŋfua ga ba pa u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ ye ne, kacãn saa ba pye pe
wãnihi na ye. 15 Pe ga ba nawee-
byɛ sãhã. Naweepee- mpãy byɛ pe
yee poo jar, ma Yãhã kãnde miy
yaha ma nii kapee- pye, ma maha
nii kaplãmpee- pãã n wãã Yãhã
kẽ, Yãhã ga ba koo kapee- ngĩĩ byɛ
yar pe na gbaa na, pe n ke yãã pe
waha cã pe pẽn lii na.» 16 Poofa
mii, yalebyɛ pe laanyar pe ta pe
n nii n kuãn. Kai- nkãy ke n tãy
pe ye, koo ya pyelaam ke ma pe
na. Yataŋ kaplãŋ ya pe n pãã. Pe
maha nawee wlaŋ kaplãntãhã ne
ma war sya.

Yesu kãndeyãrfa yai pe naa pe ya yigi

17 Ta naambiyãm, yii poo na, ye
tyii ye laam n too ke kaplãŋ na,
kaplãŋ nkãy wo Yĩŋfua Yesu Crise
tẽnlɛhɛ ba cãã ke tɔ̃r yaha. 18 Pe
sẽ ba ye pye la ma yee: «Driyɛ̃
kuayale wo, nawee- mpãy ter ga
ba naa ye lɛr. Pe ga ba naa pe
troho tãhã pe laam kapee- yor
wo.» 19 Poo me, pe ga ba Yesu
kãndeyãrfa gblaha, pe n dur yi pe
ya kur ye. Yãhã Yrã gɛ wee pe
laam wo ye, lii le gboho pe laam
wo, loo ya pe ga ba naa n pye.
20 Yii poo na, ta naambiyãm, tee
Yesu wĩĩ sya cĩĩnde, loo kayĩĩ nde
ma gbɛgbɛ kai- byɛ na. -Ye loo
ta, ye naa fãnga le yii laam wo
yalebyɛ. Yãhã Yrã le ye yar le ne
mii, ye naa Yãhã nar koo syi. 21 -Ye
naa yii laam too yalebyɛ, ye ntãŋ
wãdye wĩĩ ne Yãhã tãy. -Tee tyii
ye bya ntãŋ naa n dye yii tãy koo
syi dyaŋ, koo per nge n ba nɔ, per
gii wo Yĩŋfua Yesu u ta ma n pai
u laantãr yar ye na, ye n kuee yai
tãŋ yrãŋ na u ne.

22 Mpãy pe laalaa pye Yesu wãta
wĩĩ ne pe Yatɛr, -ye naa kayĩĩ pye
pe kẽ, ye pe ta pe n le sya pe Yesu
ta pe Yatɛr cĩĩnde. 23 Ye ma waha
loo pye pe kẽ, ye pe sya yaha. Ye
maha pe tyĩn yi kãã naa wo. Mpãy
ter maha ma, -ye naa poo bya fɛn
di, -tee -sẽ yii yigi pe ne, pe ma n
ba ye le pe kapee- wãpyeŋ wo ye.
Pe laam kapee- ma mii nayroho
dyaŋ ke wɔ degedege wor ne. Ke
syi sẽ yai ye tɛ gɛ tɛ ke na, ye ke
wor raa mar gbe ye.

Kaplãŋ kuasaha fla tesẽ Yãhã wãsey ne

24 Yãhã koo kẽ ke ga waha sẽŋ
ye na, ye ma n ka kapee- wãpye
koho kuɛ ye ye. Koo maha kẽ ke
ga waha ba ye ta ye n nii gbɛgbɛ,
per gii tee n pai pye ke ne nayɔ̃r
fla wo. Koo per, ye laam ga ba
pye nuhu fla. 25 Koo ya kẽ ke ma
Yãhã, ke ga waha wo sya yaha
wo Yĩŋfua Yesu Crise kãmay na.
Nayɔ̃r ma Yãhã ya wãn, koo ya
myaha ke gboho, fãnga ma koo ya
ye, koo ya ke ma niisar byɛ yĩŋ na.
Ke pye lɛ nii wa ke syi, ma sya ba

waa nanga na. Ke ga kuee yai tãŋ
ke syi! Amɛn, le nii ke syi.

Kayar

U saba fegbesaha

1 Kai- nkãy ke n pai dye farfar,
Yãhã ke wĩĩ yar Yesu Crise na, tuu
ke yar u tẽntẽ- na. Koo kayar kẽ
ke yrũhũ le yaha saba nwo laam
wo.
Yesu Crise u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
lɛhɛ wãã, u n ba koo kai- yar ndoo
Yesu tẽntẽle Nsãn na. 2 Ndoo Nsãn
tẽ kai- nkãy byɛ yãã, n ke tɔ̃r. Yãhã
kaplãŋ kẽ tẽ yrũhũ yar saba nwo
laam wo, ma suhu cĩĩnde lii ne
Yesu Crise le yar. 3 Kai- nkãy ke
n pai dye, saba nwo koo wĩĩ pãã.
U kalfua tesẽ ke kaplãŋ luhufa ne,
pe ma pe troho tãhã ke yor wo, pe
wĩĩ n tãy. Ye sẽ yãã, le yale nɔ wa
gɛ nɔ wa.

Syaha pe Yesu kãndeyãrfa yawãr kuasĩĩ ye

4 Ndoo Nsãn kẽ tẽ syaha nge
nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa yawãr
kuasĩĩ tii ye te ma Yasyi kãntraha
na. Yãhã ke ke laantãr yar ye na,
ke maha ke yrĩŋ wãã ye kẽ, koo gii
ke pye lɛ nii wa Yãhã, ma maha
ma koo, ma maha ga nii yai tãŋ
koo. Tesẽ, pe Yãhã Yrã tẽnlɛhɛ
kuasĩĩ mpãy pe ma ke nangbãŋ
niisayũhũ yaha ye, pe pe laantãr
yar ye na, pe maha pe yrĩŋ wãã
ye kẽ. 5 Tesẽ, Yesu Crise wii ne
u sroŋ le Yãhã kapãn wãpãã ne,
woo ya maha kẽ u cãã yir gbã wo,
ma nii yrãŋ na u kuãŋ ne, woo ya
maha kẽ, u ma yĩŋfa byɛ yĩŋ na; u
u laantãr yar ye na, u maha u yrĩŋ
wãã ye kẽ.
Wo ntãŋ dye Yesu Crise tãy; u
wo tyĩn yi kãã kapee- wãpyeŋ
koho wo u ntãŋ kãmay na, 6 woo
kẽ u wo yee dye u yĩnfar wo, ma
wo ta wo n nii Yãhã tẽntẽ-, ma nii
tẽn tẽ u Tuhufua Yãhã kẽ. U mi-
ingbãŋ ke yi, u maha fãngangbãŋ
yãã, te n nii wãkuayãã ma n pye
te na ye! Amɛn, le nii ke syi!
7 -Ye yãŋ, u ma u n pai yãhãsyɔ̃r
laam wo. Nawee- byɛ ga ba u yãã
yĩnde ne, tesẽ mpãy bya ne pe ba
u kã fer. Driyɛ̃ terfa byɛ ga ba
pye miyãhã na woo wĩĩ na. Ãwã,
amɛn, le nii ke syi!
8 Yĩŋfua Yãhã yee: «Ndoo kẽ ke
Alefa tesẽ ke Womega ne, n pye
kai- byɛ fegbesaha na, tesẽ ndoo
kẽ n ga ba pye ke kai- byɛ kuasaha
na.» Koo kẽ ke pye lɛ nii wa Yãhã,
ma maha ma koo, ma maha ga nii
yai tãŋ koo. Koo kẽ ke ma tãŋ kai-
byɛ fãnga ne.

Yesu u ya yar Nsãn na, u nayɔ̃r ne

9 Ndoo, ye Yesu kãndeyãrwɛ
Nsãn kẽ. Too wãã le Yesu Crise
kãmay na, ta bya ma ye ne ke
wãfãy na, n ma ye ne Yesu yĩnfar
na, n ma n nii plãhã le Yesu kãnde
wo ye ne. Pe ba ra yigi ga ta
kãntraha gaa na, muhulangbãŋ
ke gbey le, ke myaha Pamɔsyi, ma
yee n tee Yãhã kaplãŋ pãã nawee-
ye, tesẽ cĩĩnde lii ne Yesu Crise le
yar.
10 Jimaasyi per gaa na, Yãhã
Yrã Fãnga ba ra laam yĩĩ, ta n
yĩmbungbãŋ gaa luhu ra kur kuɛ
ye mii tũũtũũ dyaŋ. 11 Le n ta
pye ma yee: «Kai- nkãy taa n
yãã, ke yrũhũ saba laam wo, ma
nɔ wãã Yesu kãndeyãrfa yawãr
kuasĩĩ nde wo, tii te ma Yefɛsyi wo,
Semine wo, Pɛrgam wo, Tadir wo,
Sardi wo, Filahadi wo, Ladusyɛ
ne.»
12 Ta n wã klaha, ndoo ga yãŋ
yoo u n pãã ra ne, ma sãn naalɔr
kuasĩĩ yãã. 13 Te telai wo, ta n
nawee waa ter syi yãã. U ba
nayrengbãŋ le; sãn sapaha gaa
pye u ntraŋ na. 14 U yĩnyor ter pye
wãfir kur dyaŋ, ma naa n yɛhɛ
palpal sesantĩhĩ dyaŋ, u yĩmpɛ
naa n yɛhɛ naa wãŋ syi. 15 U
trɛ naa n yɛhɛ mii ntẽn taa ter
dyaŋ, pe te yɛ̃y ntẽŋ wo, te n nder
waha, pe n te dyoho. U yĩmbui tẽŋ
pye mii langbãŋ dyaŋ. 16 Yrompii

kuasĩĩ pye u kãndigi koho wo, yũntrũhũ yɛ̃r sĩĩ gaa naa n yi u yɛ̃ wo, te yɛ̃r sĩĩ ba dyoho yɔ̃, u yĩntaha naa n yɛhɛ palpal mii yai wãŋ syi dyaŋ ke dye yĩndai wo.

17 Tẽ u yãã, ta n too sãy u yaha ye mii n ku. U n u kãndigi koho taha ra na ma yee: «Ma'a n fya ye! Ndoo kẽ n ma kai- byɛ fegbesaha na, ndoo maha kẽ n ma kai- byɛ kuasaha na. 18 Ndoo kẽ yrã wããfua. N ba ku, yagaa n ma yrãŋ na ta kuãŋ ne, wãkuyãã wee ra na ye. N yia gbã na tesẽ le nakur klo yĩŋfua ne. 19 Kai- nkãy taa n yãã yagaa, ke yrũhũ yaha! Yagaa kai- kẽ tesẽ nkãy ne ke n pai dye kur kuɛ ye. 20 Pe yrompii kuasĩĩ mii pe ma ra kãndigi koho wo, n ga pe yĩntaha tɔ̃r ma ye, tesẽ te sãn naalɔr kuasĩĩ yĩntaha bya ne, waa sẽ le cã yãã ye. Ke yĩntaha nge: Ke yrompii kuasĩĩ ngĩĩ, koo kẽ pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa kuasĩĩ yahaseefa, te sãn naalɔr kuasĩĩ -sẽ ne te yawãr teebɛhɛ kuasĩĩ.»

2

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Yefɛsyi yawãhãfa ye

1 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Yefɛsyi wo, le yrũhũ pe yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:

Ndoo wii n ma pe yrompii kuasĩĩ ne ta kãndigi koho laam wo, ma n yãr te sãn naalɔr kuasĩĩ telai wo, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ: 2 Kayũhũ nkãy tee pye, n ke cã, n ye tẽn cã, tesẽ ye yii plãhã wãfãy gii wo, n le cã. N cã ma yee kapeepyefa wĩĩ sẽ n tãy ye ye ye. Mpãy pe wee Yesu tẽnlɛhɛ ye, ma -sẽ n yee, a poo ma Yesu tẽnlɛhɛ, ye pe yãŋ kayi ne, ma yãã kawarfuafa me pe ne. 3 N cã ye yii plãhã, ye wãfãy yãã ta myaha wĩĩ na, ye sẽ -sẽ fãy sya ye. 4 Ye wĩĩ lii le sẽ yai ra ye ye, loo ne ta ntãŋ sẽ dye ye tãy faale dyaŋ ye. 5 Tee lii tee pye, -ye ye laam too le na, -ye le sya, -tee le miy yaha, -tee naa kayũhũ pye faale dyaŋ! Mii loo sẽ ne ye, n ga pa ye ye, n ba ye sãn naaloho gbe kãã ke fla na. 6 Lii le -sẽ ma wãyĩĩ ye ye, loo ne nde: Mpãy pe n yee Niikluafa, pe pyer sẽ n tãy ye ye ye. Ta bya, pe pyer sẽ n tãy ra ye ye.

7 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa ye, wii ma n traha u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!

Wii ma ba waha yia, ma kapee- wãpyeŋ miy yaha, n ga ba u ta u n waha naa pe katyipii di, mpãy pe yrã wãã nawee kẽ, Yãhã niisayũhũ fla wo yãhãyĩŋ na.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Semine yawãhãfa ye

8 U n maha ra pye ma yee: «Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Semine wo, le yrũhũ pe yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:

Ndoo wii n ma kai- byɛ fegbesaha na, ma maha ma kai- byɛ kuasaha na, ndoo wii n ba ku, ma ba yir gbã wo, ma nii yrãŋ na, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ: 9 N ye wãfãy cã, n cã ye ma nawãm, cĩĩnde -sẽ na ye ma nangbãm Yãhã ye. Mpãy pe wee cĩĩnde Yiifee- ye, ma nii Setane kãnde yawãhãfa, ma -sẽ n yee, a poo ma Yiifee-, pe wãpee nkãy pãã ye wĩĩ na, n ke cã. 10 Wãfãy gii ke n pai ye yãã, ye ma n fya ke na ye! Setane kẽ u n pai ta pe n mpãy yigi ye laam wo, pe pe tã nwompihi wo. Le ga nii wãtãnyãŋ ye ye, ye n wãfãy yãã plii sẽnsye. Ye ma sroŋ ma sya ga ku, n ga cĩĩnde yrã wãã ye kẽ. Yĩŋfua nkifai ga ta ye yĩy na.

11 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã pe Yesu kãndeyãrfa

yawãrfa ye, wii ma n traha u
ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!
Wii ma ba waha yia, ma
kapee- wãpyeŋ miy yaha, ufua
saa maha ba ke tɛhɛ syãŋ gbã
ku ye.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Pɛrgam yawãhãfa ye

12 U n maha ra pye ma yee:
«Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa
Pɛrgam wo, le yrũhũ pe yawãhãfa
yahaseefa ye ma yee:
Ndoo wii n ma ke yũntrũhũ
yɛ̃r sĩĩ ne te dyoho yɔ̃, ta yɛ̃
kaplãŋ ngĩĩ: 13 N cã ma yee ye
ma klo lii wo, Setane niisangbãŋ
kẽ ke fla ne. Ye pua yaha ra na,
ye sẽ yi kãã ra kur ye ye. Ye fla
gii ke nii Setane niisaha, pe ba
Yãtipasyi boo ra wĩĩ na, woo wii
u ba sroŋ ta kãnde wo. Loo naa
byɛ ne, ye sẽ ba yi kãã ra kur ye
koo cãã na ye.
14 Ye wĩĩ laa -sẽ ma le sẽ yai
ra ye ye. Ye laam wo, mpãy tee
ma pe faalefua Balaam kaklaha
ter syi gbe. Faale na, Balaam
naa Balaki klaha u Yiisrɛfa ta
pe n dye kapee- wãpyeŋ wo, pe
naa mparyaha kar kaa, pe naa
tyatyãhã wũhũ pye. 15 Ye laam
wo, mpãy ma koo syi dyaŋ, pe
Niikluafa kaklaha ter syi gbe.
16 -Ye le cã ye le sya ke sẽ yɔ̃
ye, -tee ke miy yaha! Mii loo sẽ
ne ye, n ga pa yagaa ye fla na,
n ba pe kapeepyefa mii gbã ta
yũntrũhũ gii ne ke ma ra yɛ̃ wo.
17 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy
pãã pe Yesu kãndeyãrfa
yawãrfa ye, wii ma n traha u
ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!
Wii ma ba waha yia, ma
kapee- wãpyeŋ miy yaha,
yãhãyĩŋ digi gii Yãhã ke gbihi
ta yaha, n ga ba ke wãã ufua kẽ,
tesẽ ntẽmbale ne wãfĩĩ, miifãŋ
gaa ne ke yrũhũ ta le na. Waa
ter saha koo miifãŋ nge cã, mii
wii ya sẽ kẽ u loo ntẽmbale yãã
ye.»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Tadir yawãhãfa ye

18 U n maha ra pye ma yee:
«Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa
Tadir wo, le yrũhũ pe yawãhãfa
yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma Yãhã Dya,
ndoo wii ta yĩmpɛ n yɛhɛ palpal
naa wãŋ syi dyaŋ, ta trɛ ne
te n yɛhɛ palpal mii ntẽn taa
ter dyaŋ, ta yɛ̃ kaplãŋ ngĩĩ:
19 Kayũhũ nkãy tee n pye, n ke
cã, n cã ye nampyeŋ- ntãŋ dye
ye tãy, n cã ye n sroŋ ye tẽn ne
ra kẽ, n cã kaa sẽ yi n kãã ye
wãplãhã na ye, n cã kaa n taha
ye kayũhũ na plii wuhu na.
20 Ye wĩĩ lii le sẽ yai ra ye ye,
ye tee n luhu cɔɔ nwo ye pe n
yee Syɛsahabɛ. U u ya ta Yãhã
kaplãŋ n dye woo laam wo, ma
-sẽ nii ra tẽntẽ- wlaŋ u kak-
laha ter ne, ma pe le tyatyãhã
wãpyeŋ wo, tesẽ mparyaha kar
wãkaa ne. 21 N tyii u na, ma yee
u cã u le sya u yee u kapee- sẽ yɔ̃
ye, u ke miy yaha; u sẽ -sẽ n kɛ u
yi kãã u tyatyãhã wo ye. 22 -Ye
yãŋ, n ga u sãy fɛn kasãy wãŋ
gaa na, mpãy pe tyatyãhã pye u
ne, n ga fɛngbãn taa taha pe na.
Pe ma cã, ma yi kãã pe kapee-
wãpyeŋ wo, loo ne. 23 N ga ba
u pii byɛ boo. Loo nde na, pe
Yesu kãndeyãrfa yawãhãfa byɛ
ga cã pe yee, ndoo kẽ wii ne u
nawee laam wũhũ cã, ma maha
u laanga wũhũ cã. N ga ba ye
nanem byɛ dãã kai- nkãy wĩĩ na
tee n pye.
24 Yii Tadir yawãhãfa mpãy
tee sẽ pua yaha ke kapee-
wãpyeŋ kaklaha nge na ye, ke
pyefa pe kai- nkãy yee Setane
wũhũ nkãy ke sẽ n yi gbaa na
ye, ye sẽ ke yãã cã ye. N ga yii
poo yar n yee, n saa laa taha ye
na ye. 25 Kayũhũ nkãy tee n pye,

-ye kuee koo wãpyeŋ ne ta n sya
ba pa!
26 Wii ma ba waha yia, ma
kapee- wãpyeŋ miy yaha, ma
n luhu ra ye ma sya ga waa u
wãku na, n ga ba fãnga wãã
u kẽ, u n nii kãntrɛfa yĩŋ na.
27 U ga ba naa pe le u kãnde
wo fãnga na, ntẽn kãi ne. Mpãy
pe saa ba naa n luhu u ye ye,
u ga ba naa pe yoho poor wãn
dyaŋ. Ta Tuhufua Yãhã u fãnga
gii wãã ra kẽ, koo syi fãnga kẽ
tẽ ga wãã u kẽ. 28 N ga ba yĩŋ yɛ̃
yrompua wãã u kẽ.
29 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy
pãã pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa ye, wii ma n traha
u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

3

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Sardi yawãhãfa ye

1 U n maha ra pye ma yee:
«Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa
Sardi wo, le yrũhũ pe yawãhãfa
yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma pe Yãhã Yrã
tẽnlɛhɛ kuasĩĩ ne, ma suhu pe
yrompii kuasĩĩ ne, ta yɛ̃ kapãn
nde: Kai- nkãy tee n pye, n ke
cã. Pe n yee, a cĩĩnde yrã ma ye
ye, ye yawãhã fla wo. Cĩĩnde -sẽ
na le wee ye ye ye, ye ma nakur
ne wãcɛŋ. 2 Ya'a syi ye sã wãy
ye, ye ma n faha yii na ye; mpãy
pe wee nakur ne wãcɛŋ ye, ye
ma syi poo bya n ba nii ke syi ye,
-ye pe ta pe n cĩĩnde yrã fãnga
yãã! Kai- nkãy tee n pye, n sẽ ke
yãã ke sroŋ Yãhã ye ye. 3 Yãhã
kaplãŋ nkãy tee luhu ma ke sya
ye laam wo, -ye ye laam too ke
na! -Ye ke le yaha ye laam wo, -
tee ye kapee- wãpyeŋ miy yaha!
Ye ma sã wãy ma faha yii na, n
ga ba pa yuhu wãŋ syi dyaŋ, ye
saa yi le cãŋ na ye, le n ye fe gbe.
4 Ye fla na Sardi wo, ye yawãrfa
mpãy ma pe sẽ pe ya wluhu koo
kapee- ngĩĩ wãpyeŋ ne ye, ma
nii gbɛgbɛ. Pe ga ba wãã naa
n yãr ra ne nayrefir ne. Pe yai
te ne. 5 Wii ma ba waha yia,
ma kapee- wãpyeŋ miy yaha,
nayrefir ga ba le u na ke syi.
N saa ba ufua myaha yi kãã u
cĩĩnde yrã yããfa myar saba wo
ye. N ga ba u myaha yee ta
Tuhufua Yãhã yaha ye, tesẽ ke
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ ne, n yee u
ma ra wũũ.
6 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy pãã
pe Yesu kãndeyãrfa yawãrfa ye,
wii ma n traha u ke yĩntaha cã,
u luhu yɔ̃!»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Filahadi yawãhãfa ye

7 U n maha ra pye ma yee:
«Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa Fi-
lahadi wo, le yrũhũ pe yawãhãfa
yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma Yãhã wũũ, n
maha ma cĩĩndefua, ndoo wii n
ma faale Dawide yĩnfar karndo-
hopua ne, n ma nwonyɛ̃ gii yãr,
waa saha ke tã ye, n ma kii tã,
waa saha ke yãr ye; ta yɛ̃ kapãn
nde: 8 Kayũhũ nkãy tee n pye, n
ke cã. N cã ye fãnga sẽ gboho
ye, n cã ye sẽ faha ra kaplãŋ na
ye, ye sẽ yi kãã ra kãnde wo
ye. N nwonyɛ̃ gaa yãr ye kẽ,
ke wãtãŋ fãnga wee waa ye ye.
9 Setane yawãhãfa mpãy pe wee
cĩĩnde Yiifee- ye, ma nii kawar
fua, a poo ma Yiifee-, n ga lii pye
pe na le nde: N ga ba pe ta pe
n ba kãnklũy gbãã ye yaha ye
fãnga na, pe naa ye sey. Loo
na, pe ga cã pe yee ye ntãŋ dye
ra tãy. 10 Ta kaplãŋ nkãy ke n
yee ta kãndeyãrfa yai pe pe ya
plãhã ra kãnde wo, ye sẽ n faha
ke na ye. Loo nde na, Yãhã ga ba
driyɛ̃fa byɛ pye yãŋ fɛngbãn tii
ne, n ga ba ye yi kãã too fɛngbãn
nde wo. 11 N ga pa yagaa. Ye ma
kuee yii wãplãhã na, waa saa ba
ye dããn sya kãã ye koho wo ye.

12 Wii ma ba waha yia, ma
kapee- wãpyeŋ miy yaha, n ga
ba u ta tẽmpuai wãŋ syi dyaŋ
ta Tuhufua Yãhã kangbãŋ wo, u
n kuee yai tãŋ Yãhã tãy ke fla
na. N ga ba ta Tuhufua Yãhã
myaha yrũhũ u na, u n nii le
kungbãy klofua waa, loo lii le
ma yãhãyĩŋ Yurusalɛmfãŋ gii ke
ma Yãhã wãŋ, ma n pai tege ba
kãntraha na. N ga maha ba ta
miifãŋ yrũhũ u na, u n nii ra
wũũ.
13 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy
pãã pe Yesu kãndeyãrfa
yawãhãfa ye, wii ma n traha
u ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

Yesu kaplãŋ nkãy pãã Ladusyɛ yawãhãfa ye

14 U n maha ra pye ma yee:
«Mpãy pe ma Yesu kãndeyãrfa
Ladusyɛ wo, le yrũhũ pe
yawãhãfa yahaseefua ye ma yee:
Ndoo wii n ma u Amɛn, ndoo
wii n n sroŋ cĩĩnde le Yãhã
kapãn wãpãã ne, ndoo wii Yãhã
kai- byɛ tãhã ta kãmay na, ta
yɛ̃ kapãn nde: 15 Kai- nkãy tee
n pye, n ke cã. N cã ta wĩĩ sẽ
yĩn ye laam wo ye, le sẽ maha
war ye laam wo ye. N n traha
ye ma yee ye saa yĩn yɔgɔgɔ ta
wĩĩ na ye, ye -sẽ naa n yir puipui
lawlaŋ wãŋ syi ta wĩĩ na! 16 Tee
nii kurkur, ye sẽ yĩn ye, ye sẽ
war ye, loo nde ga ta, ta n ye tu
yi wãã ra yɛ̃ wo! 17 Ye n yee, a
yii ma kaicãfa, ma nii nangbãm,
ngaa wĩĩ wee ye na ye. Ye sẽ -sẽ
cã ma yee Yãhã ye ye wĩĩ pee ye,
ye ma fɛnfa, ye ma nawãm, fũũ-
me ye ne, kalen wee ye kadye
na ye. 18 Loo ne n yee, -ye ba
sãn par ndoo ye, ye nii cĩĩnde
nangbãm, sãn tii te cãã yɛ̃y wa
naa wo, ma nii gbɛgbɛ. -Ye ba
nayrefir par ra ye, too ne cĩĩnde
kalen tii tee ga le paha tã ye
kadyepua na, fyar saa ye yigi ye.
-Ye ba cĩĩnde yĩmpɛ tyin par ra
ye, -ye tuhu ye yĩmpɛ na, loo na
ye ga waha naa n yãŋ gbɛgbɛ.
19 Mpãy, pe ntãŋ dye ra tãy, pe
ma tee pye, n ga sã pe na, n pe
pẽn. -Ye tetege le yii na Yãhã
wũhũ kuɛ ye, -tee le sya ye cã
ye kapee- sẽ yɔ̃ ye, ye ke miy
yaha! 20 -Ye yãŋ, n ma nwonyɛ̃
na, ma kããnklihi gbã. Wii ma ra
yĩmbui luhu, ma nwonyɛ̃ yãr, n
ga dye ufua nwoŋ wo, wo n wii
wãã wo di.
21 Wii ma ba waha yia, ma
kapee- wãpyeŋ miy yaha, n ga
ba u ta u n nii yĩŋ na ra ne, mii
ta wãŋ syi dyaŋ tẽ ba yia, ma ba
nii yĩŋ na ta Tuhufua Yãhã ne, u
nangbãŋ niisayũhũ wo.
22 Yãhã Yrã le kaplãŋ nkãy
pãã pe Yesu kãndeyãrfa
yawãrfa ye, wii ma n traha u
ke yĩntaha cã, u luhu yɔ̃!»

4

Yãhã nangbãŋ niisayũhũ, ke wãsey ne yãhãyĩŋ na

1 Loo kur ye, ta n yee ndoo ga
yãŋ, ma yãã nwonyɛ̃ gaa ke yãr
yaha yãhãyĩŋ na. Yĩmbui lii tẽ ba
cãã luhu mii tũũtũũ dyaŋ le n ba
naa n pãã ra ne, le n maha ra pye
ma yee: «Dugu ba nwo, ta n ba
ma yar kai- nkãy ne, ke n pai dye
kur kuɛ ye.»
2 Le yalebya wo, Yãhã Yrã n
ba ra laam yĩĩ. Ta n nangbãŋ
niisayũhũ gaa yãã yãhãyĩŋ laam
wo, Yãhã ba tege nii ke na. 3 Yãhã
nayɔ̃r pye mii ntẽmbayɔ̃r raa
dyaŋ te myar yaspe, sahaduan
ne, kacãn wee te wãyɛhɛ palpal
na ye. Ke nangbãŋ niisayũhũ
bya ba gbey klaha yãhãyĩŋ calɛle
ne, le wãyɔ̃ŋ pye mii ntẽmbɛhɛ
nkãy ter nayɔ̃r dyaŋ pe n yee
yɛmɛrɔte, kacãn wee te wãyɛhɛ
palpal na ye. 4 Nangbãniisar gbey
tesẽ wãy tesyar raa maha pye,
te ba koo nangbãŋ niisayũhũ nge
gbey le. Too nangbãniisar nde wo,

nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar mpãy
pye, te ba nii nayrefir ne te le,
tesẽ yĩŋfua sãn nkifaha ne te yĩy
na. 5 Yãhã wãyɛhɛ kalkal naa n
yi ke nangbãŋ niisayũhũ fla wo,
tesẽ yĩmbuhu nkãy ne, ma suhu
yãhãgbãã tẽŋ ne. Ke nangbãŋ
niisayũhũ yaha ye, terbuhu kuasĩĩ
raa ter pye te ba tar yaha. Too ne
te ma pe Yãhã Yrã tẽnlɛhɛ kuasĩĩ.
6 Ke nangbãŋ niisayũhũ fla na, ke
fla kãntraha ma mii ntẽmblaha
gaa ter dyaŋ pe n yee crisale. Ke
ma yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ.

Ke nangbãŋ niisayũhũ fla ya-
hasee kuɛ ye, tesẽ ke nkur kuɛ
ne, yãhãyĩŋ yrãŋ wãn taa ter ma,
wãy tesyar. Te ma yĩmpɛ busãã
ne teebɛhɛ byɛ na yaha ye, kur
kuɛ bya ne. 7 Ke wãcir jar tay, ke
syãŋ wuhu naampẽŋ tay, ke tãã
wuhu ma nawee yĩntaha ne, ke
resyar wuhu ma mii fle dyaŋ u
yir ncaha ye. 8 Too yãhãyĩŋ wãn
wãy tesyar nde, te naney byɛ ma
nkaasyir kãnkuay ne, te byɛ ma
yĩmpɛ ne te teebɛhɛ byɛ wo, te
laha kuɛ ye, tesẽ te nkur kuɛ bya
ne. Yalebyɛ, ke yai ke yĩmper, te
ma te n yee:

«Wo Yĩŋfua Yãhã kai- laha,
ma laha, ma laha.
Koo kẽ ke ma tãŋ kai- byɛ fãnga
ne,
koo gii ke pye lɛ nii wa Yãhã,
ma maha ma Yãhã,
ma maha ga nii yai tãŋ koo.»

9 Koo gii ke nii ke nangbãŋ
niisayũhũ wo, koo kẽ ke ma yrãŋ
yalebyɛ, wãkuyãã wee ke na ye.
Te yãhãyĩŋ yrãŋ wãn nde ga naa
ke miingbãŋ gboho, te maha naa
ke miiyũhũ yee, te maha naa
syaha wãã ke kẽ. 10 Loo yale laam
wo, te nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar
nde ga kãnklũy gbãã koo yaha ye,
koo gii ke tege nii ke nangbãŋ
niisayũhũ wo, koo gii ke ma yrãŋ
yalebyɛ, wãkuyãã wee ke na ye.
Te nanlɛr ga naa ke miingbãŋ
gboho, te te yĩŋfua sãn nkifaha
miy ta ke nangbãŋ niisayũhũ yaha
ye, te naa n yee:

11 «Wo Yĩŋfua Yãhã,
ma yai ma miingbãŋ n naa n
gboho,
ma yai ma miiyũhũ n naa n
yee,
ma yai ma pye kai- byɛ fãnga
ne.
Mboo kẽ taa kai- byɛ tãhã.
Le tãy ma ye, koo kẽ ma n te tãhã,
te n nii.»

5

U Yãhã Mbapẽnge Yesu Crise tesẽ u saba ne

1 Loo kur ye, ta n saba waa yãã
Yãhã koho wo, ke ba u kur, ma
maha yigi. Ke ba nii ke nangbãŋ
niisayũhũ fla wo. U saba ba yrũhũ
laam wo tesẽ nkur kuɛ ne. Puhu
kuasĩĩ raa pye u saba na, te ba u
mar yigi. 2 Ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
fãngafua waa yãã, tuu le gbey pãã
fãnga ne ma yee: «Yoo syi yai u te
puhu kuã u u saba yãr?» 3 Waa sẽ
yãã yãhãyĩŋ na, tesẽ kãntraha ne,
tesẽ kãntraha flãhã tãy, wii syi u
yai u saba wãyãryãŋ ne ye. 4 Tẽ
yãã waa wee wii syi u yai u saba
wãyãryãŋ ne ye, ta n wũn gboho.
5 Te nanlɛr neŋ gaa n ta pye ma
yee: «Ma'a n naa n wũn ye; Yuda
terfua wii u fãnga ma jar wãŋ syi,
woo wii u ma yĩŋfua Dawide kur,
u yia wa kai- na. Woo yai u te
puhu kuasĩĩ kuã, u u saba yãr.»

6 Ke nangbãŋ niisayũhũ nsoho
wo, te yrãŋ wãn wãy tesyar ne,
te nanlɛr ne, ta n Mbapẽnge waa
yãã u yir yɛr. U pye mii pe ba
u boo. U Mbapẽnge pye yĩhĩ
kuasĩĩ ne, yĩmpɛ kuasĩĩ ne, too ne
pe Yãhã Yrã tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy
ne, pe pe lɛhɛ wãã kãntraha kur
byɛ teebɛhɛ na. 7 Wii u ba tege
nii ke nangbãŋ niisayũhũ wo, u
Mbapẽnge n pa, ma ba u saba sya
u kãndigi koho wo. 8 Tuu u saba
sya wa, te yrãŋ wãn wãy tesyar,
ma suhu te nanlɛr gbey tesẽ wãy

tesyar ne, te n kãnklũy gbãã u
Mbapẽnge yaha ye. Te naney byɛ
ba kornjongbãŋ maha yigi, tesẽ
sãn crãŋ ne ke yĩĩ wusuna ne u
n suhu. Woo wusuna naawur kẽ
ke ma mii pe Yãhã nawee- Yãhã
wãnar dyaŋ. 9 Te n nii yaanfãŋ le
ma yee:
«Ma yai ma u saba gbe, ma te
puhu kuã.
Mboo kẽ pe ba ma boo mpar
draha wo.
Ma ntãŋ wãwoo kãmay na,
ma nawee- ter byɛ par sya
Yãhã kẽ,
yor ter byɛ nawee- ne, kui byɛ
nawee- ne,
tesẽ kãntrɛ byɛ nawee- ne.
10 Ma pe ta pe n nii yĩŋfa,
ma nii tẽn tẽ wo Tuhufua
Yãhã kẽ.
Pe ga ba nii yĩŋ na kãntraha na.»
11 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ busãã yãã, yẽ
wee pe na ye. Ta n pe yĩmbuhu
luhu. Pe ba ke nangbãŋ niisayũhũ
gbey le, tesẽ te yrãŋ wãn ne, tesẽ
te nanlɛr ne. 12 Pe n nii le gbey n
pãã fãnga ne ma yee:
«U Yãhã Mbapẽnge wii u ba ku
mpar draha wo,
woo u yai u nii kai- byɛ yĩŋ na,
u yai u nangbãn yãã, laantor
ne,
fãnga ne, nagboho ne, wãsey
ne, miingbãŋ ne.»
13 Yãhã wãtãhã wãn tii byɛ
te ma yãhãyĩŋ na, kãntraha
ne, kãntraha flãhã tãy, te
muhulangbãŋ laam wãn ne, tesẽ
teebɛhɛ byɛ wãn ne, ta n luhu te
byɛ te n pãã ma yee:
«Wii u tege nii ke nangbãŋ ni-
isayũhũ wo,
ma suhu u Mbapẽnge ne,
pe yai pe miingbãŋ yãã,
nagboho ne, wãsey ne, fãnga
ne,
wãkuayãã ma n pye te na ye.»
14 Te ba ke kaplãŋ pãã wa, te
yrãŋ wãn wãy resyar naa n yee:
«Amɛn, le nii ke syi!» Te nanlɛr n
kãnklũy gbãã, ma Yãhã sey tesẽ u
Mbapẽnge ne.

6

Te puhu wũhũ kuay wãkuãŋ

1 U Yãhã Mbapẽnge tuu te puhu
kuasĩĩ wãcir kuã, ta n yee ndoo
ga yãŋ, ma luhu te yrãŋ wãn
wãy tesyar neŋ gaa yĩmbui ne mii
yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ, ke n yee, pa!
2 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma nsyãŋ
gaa yãã ke yi wãfĩĩ. Wii u ba
dugu ke na, u pye sẽntẽŋ ne. Pe
n yĩŋfua nkifai ter syi wãã u kẽ.
U naa n yia kai- na. U n ta tɛr koo
wãyiaŋ ne.
3 U n ke puhu syãŋ wuhu kuã.
Ta n luhu te yrãŋ wãn syãŋ wuhu
gaa ne ke yee, pa! 4 Nsyãŋ gaa
n yi, wãyãhã. Wii u ba dugu ke
na, pe n fãnga wãã u kẽ u yrĩŋ
gbe kãã kãntraha na, nawee- n pe
ya tee naa n boo. Pe n yũntrũhũ
wãtrũhũ gaa wãã u kẽ.
5 U n ke puhu tãã wuhu kuã.
Ta n luhu te yrãŋ wãn tãã wuhu
gaa ne ke yee, pa! Ta n yee
ndoo ga yãŋ, ma yãã nsyãŋ gaa
yi wãwoho. Wii u ba dugu ke na,
u pye dir wãdege wãtãn wãŋ ne
u koho wo. 6 Te yrãŋ wãn wãy
tesyar nsoho wo, yĩmbui laa n yee:
«Yagaa, yĩnkuai sekuiyĩĩ nen dir
ne per neŋ tẽn ne. Syɛ sekuyĩhĩ
tãã dir ne per neŋ tẽn ne. Sẽm-
poo na defĩĩ ne, kaa saa taha te
dir na ye.»
7 U Mbapẽnge n ke puhu resyar
wuhu kuã. Ta n luhu te yrãŋ
wãn tesyar wuhu ne ke yee, pa!
8 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãã
nsyãŋ gaa yi blem. Wii u ba
dugu ke na, u myaha gbã, tesẽ u
nakur klo yĩŋfua ne u n taha u
na. Pe n kãntraha la flɛ resyar,
ma fãnga wãã pe kẽ fla neŋ na, pe
n waha naa nawee- boo yũntruẽ
ne, fããngbãŋ ne, yan ne, tesẽ
waygapyãr ne.

9 U n ke puhu bua wuhu kuã.
Mpãy, pe bii pe boo le Yãhã kapãn
wãpãã wĩĩ na, tesẽ le Yesu kapãyĩĩ
wãpãã wĩĩ ne kãntraha na, ta n
pe yirfa yãã Yãhã diŋ yisaha fla
flãhã tãy, kii ke ma yãhãyĩŋ na.
10 Pe n tẽ sya fãnga ne ma yee:
«Yĩŋfua Yãhã, ma kai- ma cĩĩnde,
ma maha laha. Ma ga ma- ma
yaliile dye ma cã ba kãntrahafa
sãhã, ma wo ntɔ̃r wãwoo kafuɛ
yi pe na?» 11 Pe n nayrefir wãã
pe nanem byɛ kẽ. Pe n pe yar pe
maha yalaale wũũ pe nampyeŋ-
byɛ yɛ̃ n ba tã, pe nampyeŋ- mpãy
pe ga ba boo pe wãŋ syi dyaŋ.
12 U n ke puhu kuay wuhu kuã.
Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma yãã
kãntraha yɛhɛ, yai n wɔ degedege
mii naankãnwoho dyaŋ. Yroŋ n
yrãhã, ma nii ntãŋ dyaŋ. 13 Ke
yãhãyĩŋ yrompii byɛ n tege too
kãntraha na, mii katyipii dyaŋ
teflahangbãŋ te sã cɛr. 14 Yãhãyĩŋ
n tɛr kãã mii sabapaha dyaŋ pe
kur kãã kafɛhɛ wãŋ syi. Te yãy,
ma suhu kãntrɛ rii ne muhu-
langbãŋ te gbey le, te byɛ n yũhũ
kãã te niisar wo. 15 Pe kãntraha
yĩŋfa woo, pe nangbãm woo, pe
seraasyi yĩŋfa woo, pe walefa
woo, pe fãngafa woo, pe yãmpa
woo, mpãy pe wee yãmpa woo,
pe byɛ n fã wũhũ yãy nkuay wo,
tesẽ yãy ntẽmbangbãy nsoho wo.
16 Pe n nii n pãã te yãy ne, tesẽ
te ntẽmbangbãy ne ma yee: «-Ye
too, -ye paha tã wo na, wii u ma
ke nangbãŋ niisayũhũ wo, u ma
n wo yãã yĩnde ne ye; woo tesẽ
u Mbapẽnge ne, pe ncafũhũ ma n
wo yãã ye. 17 Wo cã pe ncafũhũ
perngbãŋ kẽ ke nɔ; yoo ma u ga
waha yi le wo?»

7

Yiisrɛfa nawee- nagbeetãã sẽnsye syãm

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ resyar mpãy yãã, pe ba yir
yɛr ke kãntraha ndyeŋ resyar na.
Pe ba ke kãntraha ndyeŋ resyar
teflɛ resyar yigi yaha, teflaha ma
n naa n fua kãntraha na, muhu-
langbãŋ na, tesẽ katyigi gaa gɛ
na ye. 2 Ta n maha yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa yãã, tuu dugu n gaha
yainde dar kuɛ ye; Yãhã gii ke ma
yrãŋ, ke puhu pye u ye tuu maha
yigi. Fãnga ke ba wãã pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ resyar mpãy kẽ, pe kapee-
pye kãntraha na, muhulangbãŋ
ne, u nen n tẽ sya pe resyar ye
ma yee: 3 «-Ye ma n kapee pye
kãntraha na, muhulangbãŋ ne,
katyir ne, mii wo sẽ puhu gbãã
wa pe Yãhã nawee- byɛ wakuhu
na ye.» 4 Mpãy byɛ puhu ba
gbãã pe na, ta n pe yɛ̃ luhu;
Yiisrɛ pii terfa wo, pe pye nawee-
nagbeetãã sẽnsye syãm.

5 Yuda terfa wo, pe pye nawee-
nyerkuay
pe ba Yãhã puhu gbãã pe na.
Wurbãã terfa wo, pe pye nawee-
nyerkuay.
Ngaade terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
6 Yasɛr terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Nataale terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Manasyɛ terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
7 Syimu terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Lewi terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Yisasyar terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
8 Sabuloho terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Yosɛfe terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Bɛ̃syamɛ terfa wo, nawee- ny-
erkuay.
Pe ba Yãhã puhu gbãã poo mii byɛ
na.

Nabuar raa Yãhã yaha ye

9 Loo kur ye, ta n yee ndoo
ga yãŋ, ma nabuar raa yãã, tii
syi waa wee u ga waha te tɔ̃r
ye. Kãntrɛ byɛ nawee- mpãy
pye, nawee- ter byɛ mpãy pye,
kui byɛ nawee- mpãy ne, yor ter
byɛ nawee- mpãy ne. Pe ba
yɛr ke niisayũhũ yaha ye, tesẽ
u Yãhã Mbapẽnge yaha ye. Pe
ba nayrefir le, mpẽŋ kayay ne
pe koho wo. 10 Pe n nii n tẽ
fãnga ne ma yee: «Wo Yãhã gii
ke tege nii ke nangbãŋ niisayũhũ
wo, tesẽ u Yãhã Mbapẽnge ne,
poo me pe wo sya yaha.» 11 Pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ byɛ pye pe ba yɛr,
ma ke nangbãŋ niisayũhũ gbey
le, tesẽ te nanlɛr ne, te yrãŋ wãn
wãy tesyar ne. Pe n kãnklũy
gbãã, pe yĩntar ne kãntraha na ke
nangbãŋ niisayũhũ yaha ye, ma
nii Yãhã sey 12 ma yee: «Amɛn,
wo Yãhã ke miingbãŋ yãã, wãsey
ne, laantor ne, syaha ne, nagboho
ne, ke nii kai- byɛ yĩŋ na, ke fãnga
yãã, wãkuayãã ma n pye te na ye.
Amɛn, le nii ke syi!»

13 Nandyaha neŋ gaa n kapãn
gbe ma ra pye ma yee: «Mpãy
pe nayrefir le, mpãy me pe ne?
Pe yir na, ma pa?» 14 Ta n u yɛ̃
sya ma yee: «Ta yĩŋfua, ma le
cã.» Ke n ta pye ma yee: «Poo
me pe yir fɛngbãn wo, ma pa.
Pe pe nayrengbãy yee, ma ga te
flege u Yãhã Mbapẽnge ntãŋ wo.
15 Loo ne, pe ma Yãhã nangbãŋ
niisayũhũ yaha ye, ma nii tẽn tẽ
ke kẽ, ke yai ke yĩmper, ke niisaha
fla na. Yãhã koo gii ke ma ke
nangbãŋ niisayũhũ wo, ke ga naa
n paha pe na. 16 Fãã saa pe yigi
yãã ye, loho fãã saa pe yigi yãã ye,
yai saa pe suhu yãã ye, karwran
taa ter saa pe yãã ye. 17 Ma sẽ yãã,
u Mbapẽnge wii u ma ke nangbãŋ
niisayũhũ telai wo, u ga naa n
gaha pe ne pe disaha fla na, tesẽ
plii tii fla na, te loho cĩĩnde yrã
wãã nawee kẽ. Yãhã ga maha pe
yĩntãm tẽn kãã pe kẽ.»

8

Ke puhu kuasĩĩ wuhu wãkuãŋ

1 U Mbapẽnge tuu ke puhu
kuasĩĩ wuhu kuã, yãhãyĩŋ laam
n nii seyĩĩ yalaale wo. 2 Ta n
yee ndoo ga yãŋ, ma pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ kuasĩĩ yãã, pe ba yɛr Yãhã
yaha ye. Pe n tũũtũũ kuasĩĩ wãã
pe kẽ.
3 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ter n pa,
ma ba yɛr ke sãn Yãhã diŋ yisaha
yahasee ye, sãn wusuna cĩĩ ne u
koho wo. Pe n wusuna le u kẽ
dege, u ga u suhu Yãhã kẽ pe Yãhã
nawee- byɛ Yãhã wãnar ne, ke
Yãhã diŋ yisaha yĩŋ na, ke ma ke
nangbãŋ niisayũhũ yaha ye. 4 Ke
wusuna naawur n yir le cĩĩ wo
u koho wo, pe Yãhã nawee- Yãhã
wãnar ne, ma dugu ga Yãhã yaha
ye. 5 U n le wusuna sãn cĩĩ gbe, ma
le yĩĩ ke Yãhã diŋ yisaha fla naa
ne, ma le miy yaha driyɛ̃ kãntraha
na. Pe n luhu gbleŋ nkãy ne,
yãhãgbãã tẽŋ ne, Yãhã wãyɛhɛ
kalkal ne, kãntraha n yɛhɛ.

Te tũũtũũ

6 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
mpãy pe pye te tũũtũũ kuasĩĩ ne,
pe n pe ya gbihi te wãwuu na.
7 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wãcir n u
tũũtũũ wuu. Sesantĩhĩ ma suhu
naa ne ke wlãhã ntɔ̃r ne, pe n
too kaha woo driyɛ̃ kãntraha na.
Kãntraha wãlaŋ flɛ tãã, ke fla neŋ
n suhu. Katyir wãlaŋ flɛ tãã, ke
fla neŋ katyir n suhu, nyɛ̃pẽn byɛ
n suhu.
8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu
n u tũũtũũ wuu. Ngaa, mii yãŋ
dyaŋ naa ke yigi tãŋ, ke n miy le
wãã muhulangbãŋ laam wo. Ke
muhulangbãŋ wãlaŋ flɛ tãã, ke fla
neŋ n wã klaha nii ntɔ̃r. 9 Yrãŋ
wãn tii byɛ te ma ke muhulangbãŋ
wo, te wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ wãn
n ku. Te salangbãy wãlaŋ flɛ tãã,
fla neŋ wãn n pye klaha-.

10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu
n u tũũtũũ wuu. Yrompua
wãngbãŋ gaa n yir yãhãyĩŋ na,
ma ba too. Naa pye u na mii terbui
dyaŋ. Lafey wãlaŋ flɛ tãã, u n
too fla neŋ syi lafey na, tesẽ lɔr
yisar ne. 11 Woo yrompua myaha
kasruhu. Te lɔr wãlaŋ flɛ tãã, fla
neŋ syi lɔr n wã klaha kasruhu.
Nawee- busãã n te lɔr wɔ, ma ku.
Te tee ba sruhu naa n tɛr.
12 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar
wuhu n u tũũtũũ wuu. Yai
wãlacɛr flɛ tãã, yroŋ wãlacɛr flɛ
tãã, pe yrompii wãlaŋ flɛ tãã, too
nde byɛ flɛ naney n wã klaha, ma
nii wam. Yai yãhãcãã- wãlaŋ flɛ
tãã, fla neŋ syi cãã n yi kãã. Kaa
n yi kãã yĩmper cãã- na koo syi.
13 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma
luhu fle waa ne tuu n yir yãhãyĩŋ
laam wo, ma le gbey n pãã fãnga
ne ma yee: «Kayĩhĩ ma, kayĩhĩ
ma, kayĩhĩ ga kãntrahafa dye pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã mpãy tũũtũũ
wuuyale wo, poo pe n pai!»

9

1 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ bua wuhu
n u tũũtũũ wuu. Ta n yrompua
waa yãã u too nii kãntraha na. Pe
n kãntraha wuhungbãŋ yɛ̃ karn-
dohopua wãã u yrompua kẽ. 2 U
yrompua n ke wuhungbãŋ yɛ̃ yãr.
Naawur gaa n yi ke wuhungbãŋ
wo mii naangbãŋ gaa naawur
dyaŋ. Ke wuhungbãŋ naawur n
ke yai wɔ tã, ma tefay bya wɔ.
3 Jĩmblɛ raa n yi ke naawur laam
wo, ma ke kãntraha byɛ gbe tã.
Pe n fãnga gaa ter wãã te kẽ
mii kãntraha sãnam fãnga ter syi
dyaŋ. 4 Pe n te yar ma yee, te
ma n kapee pye kãntraha nyɛ̃ na
tesẽ wãn tii byɛ ne te n fĩy, ma
suhu katyir ne ye. Te naa kapee
pye nawee- mpãy na Yãhã puhu
sẽ gbãã pe wakuhu na ye. 5 Pe
sẽ -sẽ pe wãboo fãnga wãã te kẽ
ye, te naa kadye wãyaa ya taha pe
na yrey bua nsoho wo; koo wãyaa
gii te ga naa n taha nawee- na, ke
ga pye mii sãnuɛ̃ wãnɔŋ wãyaa
dyaŋ. 6 Too plii nde na nawee- ga
ba naa gbã kɛ, pe saa ke yãã ye.
Pe ga ba naa n kɛ pe ku, gbã -sẽ
ga ba fã naa n dey pe na.
7 Too jĩmblɛ nde ba nsyãy tay,
nsyãy tii syi pe te gbihi naan
wãmiy na. Te yĩy na nkifaha taa
pye mii sãn dyaŋ, te yĩntar pye
mii nawee yĩntaha dyaŋ. 8 Te
yĩnyor ba tyĩĩ mii ca yĩnyor dyaŋ,
te nkãhã pye mii jar nkãhã dyaŋ.
9 Te pye mii ntẽn kalen dyaŋ te
ntray na, te nkaasyir gbleŋ naa
n yi mii naanmiy wootorngbãy
dyaŋ, nsyãy buar ke tyĩn n gaha
naan na. 10 Too jĩmblɛ nde pye
fĩhĩ ne te nanaha na mii sãnam
dyaŋ. Te nanaha koo -sẽ kẽ ke
ma fãnga ne, ma ga naa kapee-
pye nawee- na yrey bua nsoho wo.
11 Ke wuhungbãŋ sãndũpee woo
u ma te yĩŋfua. Yebɛrɛ yor wo u
myaha kẽ Abadãŋ, jrɛke yor wo u
myaha kẽ Apoloho, te yĩntaha kẽ
wãpyeklahafua.
12 Le kayĩhĩpee cir tɛr. Loo kur
ye, kayĩhĩpee- syãŋ kuee nantãŋ.
13 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuay wuhu
n u tũũtũũ wuu. Ta n luhu yĩmbui
laa ne, le yi ke sãn Yãhã diŋ yisaha
yĩhĩ resyar fla wo, Yãhã yaha ye.
14 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u pye
u tũũtũũ ne, le yĩmbui n u pye
ma yee: «Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar
mpãy pe pua yaha lafengbãŋ nge
tãy pe n yee Yefrahate, pe sãhã
yaha.» 15 Poo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
resyar mii ba cãã gbihi ta, ma yee
loo dyɛ nde ma ba nɔ, ke yroŋ ne,
koo per ne, le yale ne cigege, pe
boo driyɛ̃fa wo; driyɛ̃fa wãlaŋ flɛ
tãã, pe fla neŋ nawee- boo. Pe n
poo yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar sãhã
yaha. 16 Pe seraasyi nsyãy dugufa
pye nawee- milyɔ̃ kurɛ; ta n pe
yɛ̃ luhu. 17 Ta wãytãã wo, ta n te
nsyãy yãã tesẽ mpãy ne pe dugu
te na. Pe ntray na pe naanmiy

kalen pye wãyɛ̃r naa dyaŋ, taa pye
wãwɔr yãhãyĩŋ wãŋ dyaŋ, taa pye
nnan wãŋ dyaŋ. Te nsyãy yĩy pye
mii jar yĩy dyaŋ. Naa naa n yi te
yɛ̃r wo, naawur ne naatarmiy ne.
18 Nawee- wãlaŋ flɛ tãã, fla neŋ syi
nawee- n ku ke naa koho wo, ke
naawur ne, ke naatarmiy ne, too
nde tii te naa n yi te nsyãy yɛ̃r wo.
19 Te nsyãy fãnga pye te yɛ̃r na,
te nanaha ne. Te nanaha pye mii
nwɔr dyaŋ yĩy ne, ma kapee- pye
nawee- na too yĩy ne. 20 Nawee-
mpãy kayĩhĩ ngĩĩ sẽ pe boo ye, pe
sẽ pe kapee- wãpyeŋ miy yaha ye.
Pe sẽ tyii sãndãpee wãtẽŋ na, tesẽ
sãn mpar wãn ne, wargbɛ mpar
wãn ne, ntẽn taa ter mpar wãn
ne, ntẽmbar mpar wãn ne, katyigi
mpar wãn ne ye, too rii te sẽ n
yãŋ ye, te sẽ n luhu ye, te sẽ n yãr
ye. 21 Pe sẽ maha pe naboor miy
yaha, pe tekãy ne, pe tyatyãhã ne,
pe yuhur ne ye.

10

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa sabalaale wãã Nsãn kẽ

1 Ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ fãngafua
waa yãã, tuu yir yãhãyĩŋ na ma
tege n pai, yãhãsyɔ̃r ne te u gbey
le. Yãhãyĩŋ calɛle pye u yĩŋ ncaha
kuɛ ye. U yĩntaha naa n yɛhɛ
palpal yai dyaŋ. U trɛ pye mii
ntẽn dyaŋ naa ne te na. 2 Saba
waa pye u koho wo, u sẽ ba u
kur yigi ye. U n u kãndigi troho
tãhã ta muhulangbãŋ yĩŋ na, ma
u kãmaŋ troho tãhã ta kãntraha
na. 3 U n tẽ sya fãnga ne jar
wãŋ syi dyaŋ. Tuu tẽ sya ke
syi, te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ n u
yɛ̃ sya. 4 Te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ
te pãã wa, ta n yee ndoo ga te
kaplãŋ yrũhũ, ma luhu yĩmbui
laa ne, le yir yãhãyĩŋ na ma yee:
«Te yãhãgbãã tẽŋ kuasĩĩ te kaplãŋ
nkãy pãã, ma'a n ke yrũhũ ye, ke
le yaha ma laam wo, waa ma n yi
le cãŋ na ye!»

5 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii tẽ
yãã u yir yɛr muhulangbãŋ na,
kãntraha ne, u n u kãndigi koho
kuã yir yãhãyĩŋ kuɛ ye. 6 Yãhã gii
ke ma yrãŋ yalebyɛ, wãkuyãã wee
ke na ye, koo gii ke yãhãyĩŋ tãhã
ke laam wãn ne, kãntraha ne ke
wãn ne, muhulangbãŋ ne ke laam
wãn ne, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n koo
myaha di, ma le pãã ke ye ma yee,
yale laa saa maha kẽ taha ye, 7 a u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ wuhu ma
ba u tũũtũũ wuu, Yãhã wĩĩ lii waa
sẽ le cã ye, loo le ga pye. Loo ne ke
bii le yar ke kaplãŋ tɔ̃rfa na, poo
mpãy pe pye ke tẽntẽ-.

8 Yĩmbui lii le ba yi yãhãyĩŋ kuɛ
ye, ta n luhu le n maha pãã ra
ne ma yee: «U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
wii u yir yɛr muhulangbãŋ yĩŋ na,
kãntraha ne, sabale ne u koho wo
le sẽ kur ye, ka, ma ga le sya!»
9 Ta n ka u fla na, maa u pye u le
sabale wãã ra kẽ. U n ta pye ma
yee: «Sya le sabale ne, ma le di le
wãã. Le ga naa n sruhu ma laha
wo, ma yɛ̃ -sẽ na, le ga pye sĩĩsĩĩ
sɔ̃r dyaŋ.» 10 Ta n le sabale sya u
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ koho wo, ma le di
le wãã. Ta yɛ̃ na le pye sĩĩsĩĩ mii
sɔ̃r dyaŋ. Tẽ le di le wãã wa, ta
laha n yĩĩ kasruhu ne. 11 Loo kur
ye, waa n ta pye ma yee: «Yãhã ga
ba kai- nkãy pye kui buar nawee-
wĩĩ na, kãntrɛ buar nawee- wĩĩ ne,
yor ter busãã nawee- wĩĩ ne, yĩŋfa
busãã wĩĩ ne, ke ga ba ke yar ma
na. Ma yai ma koo byɛ yar nawee-
na.»

11

Pe Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm

1 Waa n kipua kãi laa wãã ra
kẽ, wãtãn wĩĩ, ma ra pye ma yee:
«Yir, ma ke Yãhã kangbãŋ tãn, ke
Yãhã diŋ yisaha fla ne, mpãy pe
Yãhã sey ke fla na, pe tɔ̃r! 2 -Taa
-sẽ tyii ke Yãhã kangbãŋ ndyin na,
ma'a n ke tãn ye! Koo wãã mpãy
kẽ pe wee Yiifee- ye, pe ga ba

le Yãhã kungbãy tãhã pye klaha-
yrey gbeesĩĩ, tesẽ yrey sĩĩ ne.
3 N ga fãnga wãã pe kaplãŋ
tɔ̃rfa syãm mii kẽ, pe n waha naa
Yãhã kaplãŋ pãã nawee- ye, plii
yĩĩkuay gbeetãã, wram nayrɛ ne
pe le.»
4 Poo me te wolifyɛ katyir sĩĩ ne,
poo maha me te naalɔr sĩĩ ne. Poo
me pe ma kãntraha Yĩŋfua Yãhã
yaha ye. 5 Pe napĩĩ- ma yee pe ga
kapee pye pe na, naa ga yi pe yɛ̃
wo, ke pe napĩĩ- suhu boo. Mpãy
pe n kɛ pe kapee pye pe na, pe ga
poo syi gbã ku. 6 Fãnga ma pe ye,
pe n ga waha yãhãyĩŋ tã sesaha
ma n too plii rii na pe Yãhã kaplãŋ
pãã nawee- ye ye, kaplãŋ nkãy
Yãhã ke le pe laam wo. Fãnga
maha ma pe ye, pe n ga waha lɔr
wã klaha ntɔ̃r, tesẽ pe ta kayĩhĩ ter
byɛ n driyɛ̃fa dye yaliile ma tãy pe
ye.
7 Pe ma ba ke Yãhã kaplãŋ pãã
wa nawee- ye, ke waygapyãhã
wãŋ gii ke ma ke wuhungbãŋ wo,
ke ga dugu yi ba naan cɛr pe na,
ke yia pe na, ke pe boo. 8 Pe nakur
ga ba kuee le kungbãy nanihi fla
wo, kungbãy nde le miipihi yi
Sodɔ̃ klo dyaŋ, Syipte kãntraha
ne. Loo kungbãy ne, pe Yĩŋfua
Yesu kuey mar boo le wo. 9 Kui
byɛ nawee- mpãy, nawee- ter byɛ
mpãy ne, yor ter byɛ nawee- mpãy
ne, kãntrɛ ter byɛ nawee- mpãy
ne, poo mii byɛ ga pe nakur yãã
plii tãã nsoho wo gblihi ne, pe sye
waa ma n te le ye. 10 Pe Yãhã
kaplãŋ tɔ̃rfa syãm mii ba ta kayĩhĩ
busãã n driyɛ̃fa dye. Pe wãku wĩĩ
ga tãy pe driyɛ̃fa ye, le nuhu yigi
pe kẽ, pe n sya kayũhũ pye naa n
wãã pe ya kẽ.
11 Te plii tãã kur ye gblihi ne,
Yãhã n yrã tefay fua le wãã pe
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfa syãm mii nakur
laam wo, pe n nii yrãŋ na, ma
yir. Nawee- mpãy pe pe yãã yĩnde
ne, pe n fya. 12 Pe Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa syãm n luhu yĩmbui laa ne,
le yir yãhãyĩŋ na, ma pe pye ma
yee: «-Ye dugu ba nwo!» Pe n
dugu ga yãhãyĩŋ na te yãhãsyɔ̃r
wo. Pe napĩĩ- n pe yãã. 13 Loo yale
wo, kãntraha n yɛhɛ fãnga ne. Le
klo wãlacɛr flɛ sẽnsye, fla neŋ syi
n too. Nawee- nyertãã yĩĩbua n
kuee le wo. Nawee- mpãy pe sẽ
yãã ku ye, pe n fya, ma Yãhã sey.
14 Le kayĩhĩpee syãŋ wuhu tɛr. -
Ye naa n yãŋ, le tãã wuhu ga dye
yagaa!

Ke tũũtũũ kuasĩĩ wuhu

15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
wuhu n u tũũtũũ wuu. Yĩmbuhu
nkãy n yir fãnga ne, yãhãyĩŋ na
ma yee: «Yĩŋfua Yãhã tesẽ ke
Yĩndefua Crise ne, pe ma driyɛ̃
yĩŋ na yagaa. Wãkuayãã saa pye
pe yĩnfar na ye.» 16 Te nanlɛr
gbey tesẽ wãy tesyar tii te ba nii
pe nangbãniisar wo Yãhã yaha ye,
te n too kãnklũy na, ma yĩntaha
gbãã kãntraha na, ma Yãhã sey
ma yee:
17 «Wo syaha wãã ma kẽ Yĩŋfua
Yãhã.
Mboo kẽ taa ma tãŋ kai- byɛ fãnga
ne.
Ma ma Yãhã, ma pye lɛ nii wa
Yãhã.
Taa tẽn tẽ ma fãngangbãŋ ne, taa
nii yĩnfar na,
wo syaha wãã ma kẽ loo wĩĩ
na.
18 Kãntrɛfa ba pe laam war ma ne.
Yagaa mboo -sẽ kẽ pe wĩĩ ncafũhũ
yigi ma kẽ.
Mpãy pe ku wa, le yale nɔ ma pe
sãhã.
Le yale nɔ ma dããn wãã ma
kaplãŋ tɔ̃rfa kẽ,
poo mpãy pe ma ma tẽntẽ-.
Le yale nɔ ma dããn wãã ma
nawee- kẽ,
mpãy ne pe ma miingbãŋ
gboho,
pe kicar, pe wãlɛ ne.
Mpãy pe -sẽ kãntraha kai- pye naa
n klaha-,

le yale nɔ ma pe wĩĩ pye
klaha- tãŋ.»
19 Loo kur ye, ke yãhãyĩŋ Yãhã
kangbãŋ n yãr, Yãhã naambiyãr
kluhu n yãã ke Yãhã kangbãŋ
wo. Yãhã wãyɛhɛ pye, gbleŋ
ne, yãhãgbãã miy ne, kãntraha
wãyɛhɛ ne, sesantĩhĩ n too fãnga
ne.

12

U cɔɔ, tesẽ ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ ne

1 Kayar wĩĩ laa n yi yãhãyĩŋ wo,
wãngbãy! Le pye cɔɔ waa, yai
u maha tã, yroŋ ne u trɛ tãã ye.
Yĩŋfua nkifai laa pye u cɔɔ yĩŋ na,
le pye yrompii sẽnsye syãm ne.
2 U cɔɔ pye lai ne, ma naa n kui.
Le ba u yigi, ma naa u yaa.
3 Kayar wĩĩ laa ter n maha yi
yãhãyĩŋ na. Loo pye nwɔngbãŋ
gaa wãtrũhũ, ke pye wãyãhã naa
dyaŋ. Ke pye yĩy kuasĩĩ ne, yĩhĩ
sẽnsye ne. Yĩŋfua nkifaha kuasĩĩ
pye te yĩy na. 4 Yãhãyĩŋ yrompii
wãlaŋ flɛ tãã, ke nanuɛ̃ naa fla
neŋ syi yrompii pɛ tege naa n
yaha kãntraha na. Le lai le u
cɔɔ yigi, ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ n
ga yɛr u cɔɔ yaha ye, koo ga u
puee kaa, puee wii u ga see. 5 U
cɔɔ n naa kicar see. U puee n
kuã yir ga ta Yãhã yaha ye, ke
nangbãŋ niisayũhũ tãy. Woo puee
kẽ u ga ba yĩnfar gbe kãntrɛfa
byɛ na, fãngangbãŋ ne. 6 U cɔɔ
n fã ga tẽyãfũũ klo wo. Yãhã ba
teele laa gbihi yaha u kẽ ke fla
na, u waha naa u yɛ̃ digi yãã plii
yĩĩkuay gbeetãã nsoho wo.
7 Loo kur ye, naan taa n yir
yãhãyĩŋ wo. Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
yĩŋfua waa pe n yee Minsyɛl, woo
ma suhu u tẽnlɛhɛ ne, pe n naan
cɛr ke nwɔngbãŋ ne ke sãndãpee
ne. 8 Pe n yia ke nwɔngbãŋ na,
pe sãndãpee ne, ma pe kar kãã
yãhãyĩŋ wo. 9 Ke nwɔngbãŋ n
miy tege wãã. Koo kẽ nwoho gii
ne ke pye faale wo, koo kẽ pe
n yee sãndãpee yĩŋfua, pe maha
ke yee Setane; koo kẽ ke driyɛ̃fa
byɛ wlaŋ. Ke n miy tege wãã
kãntraha na, ke sãndãpee byɛ ne.
10 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir
yãhãyĩŋ na fãnga ne, ma ra pye
ma yee:
«Yagaa, syayahayale nɔ wa,
Yãhã fãngangbãŋ ne, ke
yĩnfar ne;
te yĩnfar wãã ke Yĩndefua
Crise kẽ.
Ye sẽ yãã, wo nampyeŋ- wãpee
pããfua
Setane miy tege yaha;
woo kẽ u naa pe wãpee pãã
Yãhã yaha ye,
ke yai ke yĩmper.
11 Wo nampyeŋ- yia u na,
u Yãhã Mbapẽnge ntãŋ
kãmay na,
tesẽ Yãhã cĩĩnde lii ne pe naa
n pãã,
ma sya pe yrã kẽ ma ku.
12 Loo ne yãhãyĩŋ yai ke naa nuhu
di,
tesẽ yii yãhãyĩŋfa ne.
Kãntrahafa, yii poo na, muhu-
langbãŋfa ne,
kayĩhĩ ma ke n pai ye ye.
Ye sẽ yãã, u sãndãpee yĩŋfua tege
ga ye kuɛ ye.
Tuu cã draha sẽ gboho u ye
ye,
ncafũhũ n u yigi.»
13 Ke nwɔngbãŋ ke yãã ke miy
tege yaha kãntraha na, ke n u cɔɔ
kar, cɔɔ wii u u naa kicar see.
14 Fle nkaasyir sĩĩ raa n wãã u cɔɔ
kẽ, u waha yir u ka le tẽyãfũũ klo
wo, u niisaha wo. Koo fla na, u ga
naa u yɛ̃ digi yãã dyɛ- tãã gblihi
ne, ke nwɔngbãŋ saa maha waha
nɔ u na ye. 15 Ke nwɔngbãŋ n
langbãŋ gaa pur yi wãã ke yɛ̃ wo,
u cɔɔ kur kuɛ ye, ma ga u gbe tɛr
mii lafeŋ dyaŋ. 16 Kãntraha n u
cɔɔ sya yaha, ma ke yɛ̃ yãr, ma ke
lafeŋ loho byɛ le wãã tãŋ, loho gii
ke nwɔngbãŋ ba pur yi ke yɛ̃ wo.

17 Ke nwɔngbãŋ laam n sroŋ war
u cɔɔ ne, ke n sya tɛr ma ga naan
cɛr u cɔɔ pii na. Poo me pe Yãhã
kãnde yãr, ma maha le cĩĩnde le
yaha pe laam wo, cĩĩnde lii Yesu le
yar. 18 Loo kur ye, ke nwɔngbãŋ n
yir yɛr muhulangbãŋ yɛ̃ na.

13

Ke waygapyãhã wãŋ gii ke yi muhulangbãŋ wo

1 Loo kur ye, ta n waygapyãhã
wãŋ gaa yãã, ke pye muhu-
langbãŋ wo, ma yi naa n pai. Ke
pye yĩhĩ sẽnsye ne, yĩy kuasĩĩ ne.
Yĩŋfua nkifaha sẽnsye pye ke yĩhĩ
na. Te yĩy na myar raa pye, te
ba yrũhũ yaha, myar rii te Yãhã
tyɛhɛ. 2 Ke waygapyãhã wãŋ gii
tẽ yãã, ke pye mii tyɛ̃ dyaŋ. Ke
trɛ pye te ba jruhu fãnga ne, ke yɛ̃
ne mii jar yɛ̃ dyaŋ. Ke nwɔngbãŋ
wãtrũhũ n ke fãngangbãŋ wãã
ke kẽ, ke nangbãŋ niisaha ne, ma
kãnde wãã ke kẽ ke naa kai- busãã
pye. 3 Ke waygapyãhã wãŋ yĩŋ
neŋ gaa ba kuãy fãnga ne, mii ke
ga ku. Ke kuãysaha fla n -sẽ jaa.
Loo n kãntrahafa byɛ fe gbe, pe n
sya nii n luhu ke ye. 4 Pe n nii ke
nwɔngbãŋ sey. Ke ba yĩnfar wãã
ke waygapyãhã wãŋ kẽ, koo kẽ.
Pe n maha nii ke waygapyãhã wãŋ
sey ma yee: «Yoo syi ga waha nii
ke waygapyãhã wãŋ dyaŋ? Yoo
syi ga waha naan cɛr ke ne?»
5 Yɛ̃ n wãã ke waygapyãhã wãŋ
kẽ, ke n nii yataŋ kaplãŋ pãã, ma
nii Yãhã tyɛhɛ. Fãnga n wãã ke
kẽ, ke waha naa kai- pye yrey
gbeesĩĩ wãy sĩĩ nsoho wo. 6 Ke
n yɛ̃ yãr ma Yãhã tyɛhɛ, ma ke
miingbãŋ tyɛhɛ, ma ke niisaha
tyɛhɛ, tesẽ pe yãhãyĩŋfa byɛ ne.
7 Pe n ke ta ke n waha naan miy
Yãhã nawee- ne, ma pe yia. Pe n
ke ta ke n yĩnfar yãã nawee- ter
byɛ na, kui byɛ nawee- ne, yor ter
byɛ nawee- ne, kãntrɛ byɛ nawee-
ne. 8 Kãntrahafa byɛ ga ba naa
ke sey. Ma gbe driyɛ̃ fegbecãã
na, poo kãntrahafa myar sẽ yrũhũ
u cĩĩnde yrã yããfa saba wo ye.
U Yãhã Mbapẽnge saba kẽ, u
Mbapẽnge wii pe ba boo mpar
draha wo.
9 Wii ma n traha u kai- ngĩĩ
yĩntaha cã, u luhu yɔ̃! 10 Wii ma
pye u yai u napĩĩ- n u yigi, pe ga
ba ufua yigi. Wii ma pye u yai pe
u boo fãnga na, pe ga ba ufua boo
fãnga na. Loo ne, koo kai- ngĩĩ wo,
mpãy pe n tɔ̃r Yãhã nawee- ne, pe
yai pe pe ya plãhã pe Yesu sroŋ ta
pe Yatɛr.

Ke waygapyãhã wãŋ gii ke yi kãntraha wo

11 Loo kur ye, ta n maha way-
gapyãhã wãŋ gaa yãã, ke yi
kãntraha wo. Ke pye yĩhĩ syãŋ
ne mbapẽnge dyaŋ, ma naa n
pãã mii ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ
dyaŋ. 12 Ke naa ke waygapyãhã
wãŋ wãcir yĩnfar kangbãhã pye
ke yĩnde na. Ke n kãntrahafa byɛ
ta pe n ke waygapyãhã wãŋ wãcir
sey, koo gii ke ba kuãy fãnga ne,
ma ba jaa. 13 Ke naa kangbãhã
pye ma sya naa n ta, naa n naa
n yir yãhãyĩŋ na, ma tege naa
n too kãntraha na nawee- yĩnde
na. 14 Ke naa kãntrahafa wlaŋ
koo syi, ke kangbãhã ne. Pe ba
ke ta ke n waha naa ke pye ke
waygapyãhã wãŋ wãcir yĩnde na.
Ke n kãntrahafa ta pe n ke way-
gapyãhã wãŋ wãcir yirfua gbihi
ta, koo gii ke ba kuãy yũntrũhũ
ne, ma ba jaa, ma nii yrãŋ na.
15 Pe n ke ta ke n waha yrã tefay
fua le ke waygapyãhã wãŋ wãcir
yirfua na, ke nii n pãã. Nawee-
mpãy byɛ pe sẽ naa kãnklũy gbãã
ke waygapyãhã wãŋ wãcir yirfua
yaha ye ye, ke n ta pe n pe
boo. 16 Pe kicar, pe wãlɛ ne,
pe nangbãm ne, pe nawãm ne,
pe yãmpa ne, mpãy ne pe wee
yãmpa ye, ke n ta pe n puhu gbãã
poo byɛ na, kãndigi koho na, kaa

na wakui na. 17 Loo na, waa saha
ngaa par ye, waa saha ngaa cãã
troho ye, mii ke waygapyãhã wãŋ
puhu wee u na ye. Ke puhu kẽ ke
myaha ne, kaa na ke myaha limɔr.
18 Laantor wĩĩ ne nde: Wii ma
pye kacãn ne, u ke waygapyãhã
wãŋ limɔr cã. Ke limɔr ma wãcɛŋ
waa myaha limɔr ne, koo kẽ yĩĩtãã
gbeetãã, tesẽ kuay ne.

14

U Yãhã Mbapẽnge tesẽ mpãy ne u sya yaha

1 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma u
Yãhã Mbapẽnge yãã ke yãŋ nge
yĩŋ na pe n yee Syɔ̃. Nawee-
nyerkuay flɛ sẽnsye syãm pye u
ne. U Mbapẽnge myaha ma suhu
u Mbapẽnge Tuhufua myaha ne,
te ba yrũhũ pe wakuhu na. 2 Ta n
luhu yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ
na mii langbãy tẽŋ dyaŋ, mii
yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ. Yĩmbui lii
tẽ luhu, le pye mii kornjongbãyfa
dyaŋ pe te pẽn. 3 Pe nabuar
naa yaanfãŋ le ke Yãhã nangbãŋ
niisayũhũ yaha ye, te yrãŋ wãn
wãy tesyar yaha ye, te nanlɛr ne.
Waa sẽ pye u ga waha koo yaa
cã mii pe nawee- nyerkuay flɛ
sẽnsye syãm sẽ me ye, poo mpãy
pe ba sya yaha kãntraha na. 4 Poo
me mpãy ne, pe sẽ pe ya wluhu
tyatyãhã wãpyeŋ kuɛ ye ye, ma
kuee gbɛgbɛ. U Mbapẽnge ma
n gaha teelii teelii, pe ma u ne.
Nawee- byɛ wo, poo me nawee-
mpãy ne pe cãã sya yaha Yãhã kẽ
u Mbapẽnge ne. 5 Kawar sẽ n yi
pe yɛ̃ wo ye. Wãpee laa wee pe
na ye.

Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã Yãhã kasãhã wĩĩ pãã

6 Ta n maha yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
waa yãã, u n yir yãhãyĩŋ telai
wo. Yãhã kapãyĩĩ lii wãkuayãã
wee le na ye, le pye u ye wãpãã
wĩĩ driyɛ̃fa ye, kãntrɛ byɛ nawee-
ne, nawee- ter byɛ ne, yor ter
byɛ nawee- ne, kui byɛ nawee-
ne. 7 U naa le pãã fãnga ne ma
yee: «-Ye naa n fya Yãhã na, -
ye naa ke miingbãŋ gboho! Ye sẽ
yãã, ke kasãhã yale nɔ wa. Koo
gii ke yãhãyĩŋ tãhã, kãntraha ne,
muhulangbãŋ ne, lɔr yisar ne, -ye
naa ke sey!»
8 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu
waa ter n taha, ma nii n yee: «Le
too, le kungbãy Babilɔn too, loo
lii le kui byɛ nawee- ta pe n dye
tyatyãhã wo, mii defĩĩ wɔfa dyaŋ
wãwɔyai wee pe na ye.»
9 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu waa
ter n taha mii na, ma nii le pãã
fãnga ne ma yee: «Wii u ke
waygapyãhã wãŋ sey ke yirfua ne,
ma maha ke puhu gbãã u wakui
na, kaa na u koho na, 10 ufua -
sẽ ga ba Yãhã ncafũhũ defĩĩ wɔ
ke ncafũhũ sekui wo, ngaa gɛ saa
le wlãhã woo defĩĩ nwo wo u n
nii yaayaa ye. U ga naa fɛngbãn
sya naa laam wo, maha naatarmiy
ne ke wo, pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛyɔ̃m
yaha ye, u Yãhã Mbapẽnge ne.
11 Mpãy pe ke waygapyãhã wãŋ
sey ke yirfua ne, tesẽ mpãy ne
ke puhu gbãã pe na, pe fɛngbãn
naawur n yir yalebyɛ wãyɛryãã
wee ye. Wũũ saa pye yãã poo na
kueekuee ye, ke yai ke yĩmper.»
12 Loo ne, mpãy pe n tɔ̃r Yãhã
nawee- ne, pe yai pe pe ya plãhã
ke Yãhã kãnde kataŋ wãyãr ne,
tesẽ pe Yesu wãtaŋ ne pe Yatɛr.
13 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le
yir yãhãyĩŋ na, ma ra pye ma yee:
«Ma yai ma nde yrũhũ ma yee:
Ma gbe yagaa na, mpãy pe n ku
le Yesu kãnde wo, poo wĩĩ n tãy!»
Yãhã Yrã bya n yee, ãwã cĩĩnde ne,
a loo na pe ga wũũ pe tẽŋ ne, a pe
kayũhũ ma ke n taha pe na.

Driyɛ̃ wãsãhã yale

14 Ta n yee ndoo ga yãŋ, ma
yãhãsyɔ̃r raa yãã wãfir. Waa ba
tege nii te yãhãsyɔ̃r na. U pye mii
nawee dyaŋ. Yĩŋfua sãn nkifai laa

pye u yĩŋ na; yũnklũhũ gaa pye u
koho wo, ke yɛ̃ wãtãy!
15 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n yi ke
yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ wo, ma
pãã fãnga ne wii ye u ba nii te
yãhãsyɔ̃r na, ma u pye ma yee:
«Yir, ma kãntrahafa pẽn! Ma sẽ
yãã, pe wĩĩ ma mii dir dyaŋ te
gbeyale nɔ wa. Ma yũnklũhũ gbe,
ma re dir wãn kuãy!» 16 Wii u
ba tege nii te yãhãsyɔ̃r na, u n u
yũnklũhũ gbe kãntrahafa myaha
na; kãntrahafa n gbe mii dir wãn
dyaŋ pe ne gbe.
17 Yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa n maha
yi ke Yãhã kangbãŋ wo. Yũnklũhũ
pye u bya ye, ke wãtãy! 18 Yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa n maha yi ke Yãhã diŋ
yisaha fla na. Naa fãnga pye u ye.
U n pãã fãnga ne yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
wii ye yũnklũhũtãhã pye u ye, ma
u pye ma yee: «Ma yũnklũhũtãhã
gbe, ma kãntraha defĩĩ katyisan
kuãy; ma sẽ yãã, kãntraha de-
fĩĩ katyipir nɔ wa wãgbeŋ na.»
19 U n u yũnklũhũ gbe kãntrahafa
myaha na, ma tẽn tẽ pe na mii
defĩĩ katyipir dyaŋ tuu kuãy, ma
miy le wãã tyahangbãŋ wo, pe
pii pe n tãhã na. Yãhã ncafũhũ
tyahangbãŋ kẽ koo ne. 20 Pe n pe
kãntrahafa tãhã defĩĩ pii dyaŋ le
klo kãnkãy na. Ntɔ̃r n cããŋ yi ga
deydey, kilo kurɛ gbeebua syi. Pe
wãcuhu ga waha nsyãŋ yigi ke yɛ̃
tãy.

15

Yiafa yay

1 Loo kur ye, ta n kayarngbãy
laa yãã yãhãyĩŋ na, fãnga wĩĩ! Le
pye yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ; kayĩhĩ
kuasĩĩ wãpyeŋ fãnga ba le soho pe
koho wo. Koo kayĩhĩ kuasĩĩ ngĩĩ kẽ
ke ma kur kuɛ wũhũ. Koo ma kua,
te Yãhã ncafũhũ -sẽ kua.
2 Loo kur ye, ta n ke yãhãyĩŋ
fla kãntraha yãã ke laha, ma nii
yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ, ma maha
nii mii ke wlãhã naa ne. Mpãy
pe ba ke waygapyãhã wãŋ yia, ma
ke yirfua sye, ke myaha limɔr ne,
ta n maha poo yãã. Pe ba yir yɛr
ke kãntraha nge na, ke ma yɛlyɛl
mii sesantĩhĩ dyaŋ. Yãhã kornjuey
pye pe ye koho wo. 3 Yaa gii u
Yãhã tẽntẽ Musa naa ke le, tesẽ
u Yãhã Mbapẽnge yaa ne, pe naa
koo le ma yee:

«Yĩŋfua Yãhã,
mboo wii taa ma tãŋ kai- byɛ
fãnga ne,
nkãy taa pye ke gbaha,
ma maha laam wɔ nawee- kẽ.
Kãntrɛ byɛ nawee- Yĩŋfua,
ma sroŋ kai- byɛ ne,
ma maha ma cĩĩnde!
4 Yĩŋfua, yoo syi ma u saa fya
ma miingbãŋ na ye?
Yoo syi ma u saa ma miingbãŋ
gboho ye?
Ma sẽ yãã, mboo ya kẽ ma kai-
laha.
Kãntrɛ byɛ nawee-
ga ba naa kãnklũy gbãã ma
yaha ye,
kai- nkãy taa n pye nawee- na,
pe cã ke sroŋ.»

5 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ yãã
ke yãr, ma maha ke yãhãyĩŋ Yãhã
kangbãŋ yãã ke yãr. Ke Yãhã
niisaha ma koo laam wo. 6 Pe
yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ mpãy ke
kayĩhĩ kuasĩĩ ba le soho pe koho
wo, pe n yi ke yãhãyĩŋ Yãhã
kangbãŋ wo. Pe kalen pye faafĩĩ,
ma maha n yɛhɛ palpal. Pe ba
sãn sapaha pua pe ntray wo. 7 Te
yrãŋ wãn wãy resyar wãŋ neŋ gaa
n Yãhã ncafũhũ sãn cãyĩhĩ kuasĩĩ
wãã pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
kẽ, Yãhã gii ke ma yrãŋ yalebyɛ,
wãkuyãã wee ke na ye.

8 Yãhã nayɔ̃r tesẽ ke
fãngangbãŋ ne, too n ta naawur n
ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ yĩĩ, waa
saha dye ke wo mii pe yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ sẽ ba ke kayĩhĩpee kuasĩĩ
pye wa ye.

16

Yãhã ncafũhũ cãyĩhĩ kuasĩĩ

1 Loo kur ye, ta n luhu yĩmbui
laa ne, le yir ke yãhãyĩŋ Yãhã
kangbãŋ laam wo fãnga ne, ma
pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ pye ma
yee: «-Ye ka, yaa ke Yãhã ncafũhũ
cãyĩhĩ kuasĩĩ woo kãntraha na!»
2 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ cir n ka,
ma ga u cãyĩĩ woo kãntraha na.
Narpeer raa n yi nawee- na, te
wãyaa! Poo me nawee- mpãy ne,
ke waygapyãhã wãŋ puhu pye pe
na, pe n naa ke yirfua sey.
3 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ syãŋ wuhu
n u cãyĩĩ woo muhulangbãŋ wo.
Ke loho n nii mii nakugu ntɔ̃r
dyaŋ. Yrãŋ wãn tii byɛ te pye ke
muhulangbãŋ wo, te byɛ n ku.
4 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ tãã wuhu n
u cãyĩĩ woo lafey lɔr wo, tesẽ lɔr
yisar byɛ ne. Te lɔr byɛ n nii ntɔ̃r.
5 Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u
ma lɔr byɛ yĩŋ na, ta n luhu tuu
yee: «Ma sroŋ, taa kasãhã nde ta
le sroŋ, mboo wii taa ma Yãhã,
ma maha pye lɛ nii wa Yãhã, ma
kai- byɛ laha. 6 Pe ma nawee- ntɔ̃r
woo cĩĩnde, ma suhu ma kaplãŋ
tɔ̃rfa bya ntɔ̃r ne. Yagaa, ma ntɔ̃r
wãã pe kẽ pe wɔ. Le yai pe ne.»
7 Ta n luhu yĩmbui laa ne, le yir
ke Yãhã diŋ yisaha fla na ma yee:
«Ãwã, Yĩŋfua Yãhã, mboo wii taa
ma kai- byɛ fãnga ne, ma kasãhã
ma cĩĩnde, ma maha sroŋ!»
8 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ resyar
wuhu n u cãyĩĩ woo yai na. Kãnde
n wãã yai kẽ ke nawee- suhu
ke naa ne. 9 Karwrampihi gaa
n nawee- suhu, pe n nii Yãhã
miingbãŋ tyɛhɛ, koo gii kayĩhĩpee
ngĩĩ wãpyeŋ fãnga ma ke ye. Pe n
maha sye, pe sẽ pe kapee- wãpyeŋ
miy yaha ma Yãhã miingbãŋ sey
ye.
10 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ bua wuhu
n u cãyĩĩ woo ke waygapyãhã wãŋ
nangbãŋ niisaha na, wam mpãy
syi n too tã ke waygapyãhã wãŋ
kãntraha na. Ke wãyaa n ta,
nawee- n nii pe yĩnkãhã nɔ. 11 Pe
n Yãhã tyɛhɛ ke wãyaa wĩĩ na, pe
supleŋ wĩĩ ne. Pe n maha sye, pe
sẽ yi kãã pe kapee- wãpyeŋ kãnde
wo ye.
12 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuay wuhu
n u cãyĩĩ woo lafengbãŋ gaa na,
pe n yee Yefrahate. Ke loho byɛ
n waha kãã, ma tɛrsaha yaha
yĩŋfa mpãy kẽ pe n yi kãntraha
yai darkuɛ ye. 13 Loo kur ye,
ta n sãndãpee tãã mpãy yãã
mii ncasãr dyaŋ, ma nii n yi te
ya wuhu na, nen ke nwɔngbãŋ
wãtrũhũ yẽ wo, nen ke way-
gapyãhã wãŋ yẽ wo, nen u kawar
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua yẽ wo. 14 Poo
me sãndãpee mpãy ne pe yẽgbãã
wũhũ pye. Poo sãndãpee tãã mii
n gaha kãntraha yĩŋfa wãã, pe
n ga te naan miy Yãhã na ke
perngbãŋ per na, Yãhã gii ke ma
tãŋ kai- byɛ fãnga ne. 15-16 Pe
sãndãpee n pe kãntraha yĩŋfa
wãã ta teelaa fla wo pe n yee
yebɛrɛ yor wo Yarmajedɔ̃.

U Yĩŋfua Yesu yee: «Luhu, n ga
pa yuhu wãŋ syi dyaŋ, waa saa yi
le cãŋ na ye. Wii u n kuee yrãŋ na
yalebyɛ, u nayrɛ ne u kadye na,
woo wĩĩ n tãy, u saa ba yi naa n
yãr naploho ne, pe n u yãã fyar n
u yigi ye.»
17 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
wuhu n u cãyĩĩ woo wãã ncaha
kuɛ ye. Yĩmbui laa n yir fãnga
ne ke yãhãyĩŋ Yãhã kangbãŋ wo,
ke Yãhã nangbãŋ niisayũhũ fla wo
ma yee: «Le kua yagaa.» 18 Yãhã
n yɛhɛ tɛhɛ yẽ gaa, yĩmbuhu
nkãy ne, yãhãgbãã tẽŋ taa ne,
kãntraha n yɛhɛ fãnga ne. Ma
gbe nawee wãtãhã cãã na, ke syi
kãntraha wãyɛhɛ nge syi sẽ yãã
yãã ye, ke fãnga ba gboho tɛr.
19 Le kungbãy n la cɛr flɛ tãã,
kãntraha kui byɛ n yoho tãŋ. Le
kungbãy lii pe n yee Babilɔn, Yãhã
sẽ faha le yaha ye. Ke n ta pe

Babilɔnfa n ke defĩĩ cãyĩĩ wɔ, ke
ncafũhũngbãn defĩĩ. 20 Kãntrɛ rii
syi langbãy te gbey le, te byɛ n
plaha, yãy gɛ sẽ maha yãã nantãŋ
ye. 21 Sesantĩhĩngbãy taa n yir
yãhãyĩŋ na, ma ba too nawee-
na. Pe nawee- n Yãhã tyɛhɛ ke
sesantĩhĩngbãy kapee- wĩĩ na, le
wĩĩ nen wãndege pye mii yĩnkuai
gbengbeyĩhĩ syãŋ dyaŋ gblihi ne.
Le kapee fãnga ba gboho tɛr.

17

Le kungbãypihi lii le ma mii canaandile wãŋ syi dyaŋ

1 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
mpãy ke cãyĩhĩ kuasĩĩ ba le soho
pe koho wo, poo nen waa n
pa, maa ra pye ma yee: «Pa,
ra n ma yar le kungbãypihi
nde ga pẽn mii syi dyaŋ, le
kungbãypihi lii le fãã lafey buar
tãy, loo lii le ma mii canaandile
wãŋ syi dyaŋ. 2 Kãntraha yĩŋfa
dye tyatyãhã wãpyeŋ wo le ne,
kãntraha nawee- byɛ le tyatyãhã
wɔ mii defĩĩ wɔfa dyaŋ, wãwɔyai
wee pe na ye.»

3 Yãhã Yrã Fãnga n ra yigi,
u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ra gbe ga
tẽyãfũũ klo laa laam wo. Ta n
ga cɔɔ waa yãã, tuu tege nii ke
waygapyãhã wãŋ gaa na wãyãhã,
myar raa ne te yrũhũ ke kadye
na, Yãhã wãtyɛhɛ myar. Koo way-
gapyãhã wãŋ nge pye yĩy kuasĩĩ
ne, yĩhĩ sẽnsye ne.

4 U cɔɔ pye nangbãŋ nayrɛ ne
tuu ba le wãyãr, sãn wãn ne u
kadye na busãã, kãncrãŋ nkãy
ter ne nawũũ sẽ ke dir yey ye.
Sãncĩĩ laa pye u koho wo, le ba
yĩĩ u tyatyãhã wor ne. 5 Myaha
gaa ba yrũhũ u wakui na ma yee
Babilɔn, waa sẽ ba ke yĩntaha cã
yãã ye. Le ba yrũhũ ma yee:
«Kungbãy nde pe n yee Babilɔn,
canaandi n yi le wo, driyɛ̃ kapee-
ter byɛ ne.» 6 Yãhã nawee- busãã
ntɔ̃r woo le kungbãy nde wo, tesẽ
mpãy ntɔ̃r ne pe ba sroŋ le Yesu
kãnde wo. Ta n le kungbãy yãã
mii le poo ntɔ̃r wɔ, pe n le yigi mii
canaandile dyaŋ, tuu sẽm wɔ pe n
u yigi. Tẽ le yãã ke syi, le n yɛ̃ gbãã
ra na.

7 Loo na, u yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n
ta pye ma yee: «Nwa ta le n
yɛ̃ gbãã ma na? U cɔɔ tuu tege
nii ke waygapyãhã wãŋ na, yĩy
kuasĩĩ ne, yĩhĩ sẽnsye ne, waa sẽ
le yĩntaha cã yãã ye, n ga le tɔ̃r
ma ye. 8 Ke waygapyãhã wãŋ nge
raa yãã nge, ke pye faale na, ma
ba nii ke wee nantãŋ ye. Ke -sẽ
yai ke ba yi ke wuhungbãŋ wo,
ke wĩĩ n kua ke kuãŋ ne. Ma gbe
driyɛ̃ wãtãhã na, driyɛ̃fa mpãy pe
myar sẽ yrũhũ u cĩĩnde yrã yããfa
myar saba wo ye, pe ma ba ke
waygapyãhã wãŋ yãã, le ga pe fe
gbe, le sya yɛ̃ gbãã pe na. Ke
waygapyãhã wãŋ ke dur ba, ke sẽ
pye la faale na, ma ba nii ke wee
nantãŋ ye? 9 Kai- nkãy tẽ ga tɔ̃r
ma ye, wii ma yee u ga ke war u
yai u kacãn yãã, maha laantor ne.
Te yĩy kuasĩĩ nde, yãy kuasĩĩ ne,
le kungbãy le fãã yãy tii yĩŋ na,
loo lii le ma mii canaandile wãŋ
syi dyaŋ. Te yĩy kuasĩĩ nde, yĩŋfa
kuasĩĩ maha me. 10 Yĩŋfa wãm
bua too wa, nen ma yĩŋ na, u nen
yĩnfar yale sẽ nɔ wa ye. Le ma ba
nɔ, u ga nii yĩŋ na yale laale ya.
11 Ke waygapyãhã wãŋ gii ke pye
faale na, ma ba nii ke wee nantãŋ
ye, koo gɛ ma mii yĩŋfua kuatãã
wuhu dyaŋ, ma maha ma pe yĩŋfa
kuasĩĩ mii dyaŋ. Ke wĩĩ ga ba kua
ke kuãŋ ne.

12 Ke yĩhĩ sẽnsye ngĩĩ raa yãã,
yĩŋfa sẽnsye me, pe yĩnfar yale sẽ
nɔ wa ye: Pe ga ba yĩnfar yãã, pe
n nii yĩŋ na ke waygapyãhã wãŋ
ne yale laale ya. 13 Poo sẽnsye mii,
wĩĩ nen ya ne le ma pe byɛ laam
wo: Pe pe fãnga wãã le pe yĩnfar
ne, pe ke waygapyãhã wãŋ laam
wĩĩ pye. 14 Pe ga ba naan miy u
Yãhã Mbapẽnge na, u Mbapẽnge

-sẽ ga pe yia, woo wii u ma yĩŋfa byɛ Yĩŋfua, ma maha ma fãngafa byɛ Fãngafua. U Mbapẽnge ga ba yia pe na, woo, ma wãã le u nawee- ne. U nawee- mpãy pe naa n sroŋ u kãnde wo, pe n pe yãŋ yi, ma pe yee.»

15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n maha ra pye ma yee: «Lɔr rii taa yãã le kungbãy fla na, loo lii le ma mii canaandile dyaŋ, too lɔr nde, kui nawee- me, nabuar raa ne, kãntrɛ nawee- ne, yor ter byɛ nawee- ne. 16 Le kungbãy nde, lii le ma mii canaandile dyaŋ, le wĩĩ ga ba fũhũ ke yĩhĩ sẽnsye ngĩĩ ye raa yãã, koo ma suhu ke waygapyãhã wãŋ ne. Te ga ba loo canaandile nde wãn byɛ yi kãã u ye, u n kuee wãwahale. Te ga ba u kar kaa, te u gbɛr suhu kãã migimigi naa laam wo. 17 Ma sẽ yãã, lii le ma Yãhã laam wĩĩ, Yãhã loo le ke yĩhĩ sẽnsye laam wo, ke le pye. Ke byɛ ga ba yĩmbuhu wãã le, ke ke yĩnfar wãã le, ke te byɛ wãã ke waygapyãhã wãŋ kẽ, ke kai- nkãy byɛ n sya ba pye, kai- nkãy Yãhã ke yar yaha. 18 Canaandile wii taa -sẽ yãã nwo, le kungbãy ne, loo kungbãy lii le ma kãntraha yĩŋfa byɛ yĩŋ na.»

18

Le kungbãypihi wãtoo

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ waa ter yãã, u yir yãhãyĩŋ kuɛ ye, ma tege ba. Fãngangbãŋ pye u ye, u nayɔ̃r cãã- n kãntraha byɛ gbe tãŋ. 2 U n gbey fãnga ne ma yee: «Le kungbãy Babilɔn too, le too! Le nii yagaa sãndãpee niisaha, sãndãpee ter byɛ dyeni-isaha; kãnsyãpeer rii te wĩĩ sẽ yɔ̃ ye, te ma koo fla na. 3 Ma sẽ yãã, le kungbãypihi le tyatyãhãpihi defĩĩ wãã kãntrɛ byɛ nawee- kẽ pe n wɔ. Kãntraha yĩŋfa dye tyatyãhã wãpyeŋ wo le ne, pe kãntraha cãtrohofa n ngbãŋ le nangbãn wãn flãhã tãy.»

4 Ta n maha luhu yĩmbui laa ne, le yir yãhãyĩŋ na ma yee: «Ta nawee-, -ye yi kãã le klo wo, ye ma n ba wlãhã pe Babilɔnfa ne pe kapee- wãpyeŋ wo, ke kayĩhĩ n ba ye dye pe ne wãcɛŋ ye, kayĩhĩ nkãy ke ga ba pe dye. 5 Ye sẽ yãã, pe kapee- wãpyeŋ taha ta ke ya na, ma sya ga nɔ yãhãyĩŋ na. Yãhã sẽ maha faha pe pyerpeer yaha ye. 6 Pe ba naa nawee- pye mii, pe ga ba naa pe bya pye koo syi. Pe ba naa nkãy pye nawee-na, pe ga ke syi flɛ sĩĩ pye pe na. Pyerpeer cãyĩĩ lii pe ba wãã nawee- kẽ, too syi pyerpeer cãyĩhĩ syãŋ ga wãã pe kẽ. 7 Pe miingbãŋ gii yãã, nangbãn tii ne, ma naa nuhu di le na, koo syi wãfãy ga ta pe na, koo syi wram ne. Ye sẽ yãã, le kungbãy lii le ma mii canaandile dyaŋ, le laam ga ma yee, loo nii ke fla na yĩŋfasya dyaŋ, calangusya sẽ kẽ loo ne ye, loo saa maha wram cã yãã syisyi ye. 8 Loo ne, kayĩhĩ nkãy ke ma ke le kungbãy nde sẽŋ, ke byɛ ga dye per neŋ: Koo kẽ yampeer rii syi ne re n boo, wram ne, fããngbãŋ ne. Naa ga le suhu tãŋ. Ye sẽ yãã, Yĩŋfua Yãhã gii ke ga le pẽn, ke ma fãngangbãŋ ne.»

9 Kãntraha yĩŋfa mpãy pe dye tyatyãhã wãpyeŋ wo le kungbãypihi ne, ma maha pye nangbãn na le ne, pe ma ba le kungbãypihi wãsuhu naawur yãã, loo yale laam wo, pe ga le kungbãypihi mii wũn, pe sya naa yĩntãm yi. 10 Pe ga ba fya le kungbãypihifa fɛn na, pe dey yɛr, pe naa n yee: «Kapee laa syi! Kapee laa syi! Eh Babilɔn, klo nde ba gboho, ma maha pye fãnga ne! Yale laale ya nsoho wo, ma ma wãpẽn yãã tãŋ!»

11 Kãntraha cãtrohofa byɛ le mii wũn, ma sya yĩntãm yi, waa

wee nantãŋ tuu ga naa pe wãn
par pe ye ye: 12 Too ne sãn ne,
wargbɛ ne, kãncrãŋ nkãy ter ne
nawũũ sẽ ke dir yey ye; nangbãn
faha ter byɛ ne, katyiyõr ter rii
ne te sẽ n yãã farfar ye, syenkãhã
wãta wãn ter byɛ ne, nangbãn
katyiyõr wãn ne, deyɛ̃ wãn ne,
ntẽn wãn ne, ntẽmbayũhũ wãn
ne; 13 tyũhũ wãn ter byɛ ne,
lasekole wãn ter byɛ ne, myer
ne, wusuna ne, defĩĩ ne, sẽm-
ne, miy ne, bur syɛ ne, yar ne,
mbaa ne, nsyãy ne, wootorngbãy
ne, nawee- gɛ ne. 14 Pe ga ba
naa n pãã pe kungbãypihifa ye
pe yee: «Wãn tii byɛ tee ba kɛ ta
ye wãn, te wĩĩ kua; ye wangbãy
ma suhu ye nangbãn wãn ne, te
byɛ wĩĩ kua ye ye, ye saa te yãã
yãã nantãŋ ye!» 15 Cãtrohofa
mpãy pe naa cãã troho le kungbãy
nde wo, ma gbãŋ, pe ga ba fya
le kungbãypihifa fɛn na, pe dey
yɛr; pe ga ba naa pe mii wũn,
pe naa yĩntãm yi, pe naa n yee:
16 «Kapee laa syi! Kapee laa syi!
Faayũhũ naa n yãã kungbãy nde
wo, nangbãn faha ne wãyãr; sãn
wãn pye, kãncrãŋ nkãy ter ne
nawũũ sẽ naa ke dir yey ye. 17 Yale
laale ya nsoho wo, too nangbãn
wãn nde byɛ wĩĩ kua kãã, ngaa gɛ
wee nantãŋ ye.»

Te salangbãy yĩŋfa, ma suhu
mpãy ne pe gbe ma n gaha
yrãhã ye, pe salangbãy tẽntẽfa
ne, mpãy ne pe pe yɛ̃ digi kɛ
muhulangbãŋ yĩŋ na, pe byɛ ba
dey yɛr. 18 Pe naa le kungbãypihi
wãsuhu naawur yãŋ, ma naa n
tẽ ma yee: «Kungbãy nde syi ter
sẽ pye yãã ye!» 19 Pe naa wram
wĩĩ pye, ma naa le mii wũn, ma
naa yĩntãm yi, ma nii n tẽ ma
yee: «Kapee, kapee le kungbãy
dye! Mpãy byɛ pe ma salangbãy
ne muhulangbãŋ yĩŋ na, poo byɛ
gbãŋ kungbãy nde wale wãn flãhã
tãy. Yale laale ya nsoho wo, too
wale wãn nde byɛ kua kãã, ngaa
gɛ wee nantãŋ ye!»
20 Yãhãyĩŋfa yai pe naa nuhu
di le kungbãypihi wãsuhutãŋ wĩĩ
na! Yãhã wãm, Yesu tẽnlɛhɛ ne,
Yãhã kaplãŋ tõrfa ne, pe naa nuhu
di! Ye sẽ yãã, kapee- nkãy le
kungbãypihifa pe naa n pye pe na,
koo wĩĩ ne Yãhã pe pẽn.
21 Loo na, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
fãngafua waa n ntẽmbangbãŋ
gaa gbe, ke wãgboho tra dyaŋ, ma
ke miy le wãã muhulangbãŋ wo
ma yee: «Kungbãypihi nde pe n
yee Babilɔn, le ga ba miy tege wãã
tãã ye fãnga ne, ntẽmbangbãŋ
nge wãŋ syi dyaŋ, waa saa maha
ke yãã yãã nantãŋ ye. 22 Waa
saa maha kornjongbãyfa wãpẽn
mii luhu yãã nantãŋ le klo wo,
yay lefa ne, fleŋ wuufa ne, tũũtũũ
wuufa ne ye. Waa saa maha koho
tẽn tẽfua waa ter yãã yãã nantãŋ
le wo, sege wãsege mii ne ye.
23 Waa saa maha terbuhu cãã- yãã
yãã nantãŋ le klo wo ye. Waa
saa maha cafãn yigifa yĩmbuhu
luhu yãã le klo wo ye. Ye sẽ
yãã, loo klo nde cãtrohofa me, pe
ba gbãŋ ma tɛr driyɛ̃ wãm byɛ
yaha. Tekãŋ wũhũ naa n pye le
klo wo, ma naa nawee- plaha naa
n le kãmpee wo. 24 Ke Babilɔn
laam wo, Yãhã kaplãŋ tõrfa ntõr
yãã ke laam wo, Yãhã nawee- ntõr
ne. Nawee- mpãy byɛ pe pe boo
fãnga na kãntraha na, pe ntõr
yãã le kungbãypihi wo. Loo ne le
kungbãypihifa n pẽn.»

19

1 Loo kur ye, ta n luhu nabuar
raa yĩmbui ye yãhãyĩŋ na, le naa
n yee fãnga ne ma yee:
«Aleluya, -ye naa Yãhã sey!
Koo kẽ ke nawee- sya n yaha;
ke miingbãŋ gboho,
fãngangbãŋ ma ke ye.
2 Ke kasãhã ma cĩĩnde, ma maha
sroŋ.
Ye sẽ yãã, le kungbãypihi lii le pye

canaandile dyaŋ,
ma naa nawee- klaha- le ty-
atyãhã ne,
Yãhã le pẽn.
Le bii Yãhã tẽntẽ- boo; koo kẽ
Yãhã n le pẽn.»
3 Le nabuar yĩmbui n maha
yee: «Aleluya, -ye naa Yãhã sey!
Wãkuayãã wee le kungbãypihi
wãsuhu naawur na ye!» 4 Te
nanlɛr gbey tesẽ wãy tesyar, ma
suhu te yrãŋ wãn wãy tesyar ne,
te n kãnklũy gbãã, ma Yãhã sey
ke nangbãŋ niisayũhũ wo ma yee:
«Amɛn, le nii ke syi! Aleluya, -ye
naa Yãhã sey!»

U Yãhã Mbapẽnge tesẽ u cafuẽ ne

5 Yĩmbui laa n yir ke nangbãŋ
niisayũhũ fla wo ma yee: «-Ye naa
Yãhã sey, yii mpãy byɛ tee ma ke
tẽntẽ-, mpãy ne pe nagboho ta ke
na, pe wãlɛ, pe kicar ne!»
6 Loo kur ye, ta n luhu nabuar
raa yĩmbui ne, mii langbãy tẽŋ
dyaŋ, maha yãhãgbãã tẽŋ dyaŋ.
Pe naa n yee:
«-Too naa Yãhã sey!
Ye sẽ yãã,
wo Yĩŋfua Yãhã gii ke ma kai-
byɛ fãnga ne,
ke ke yai ta ke n pa!
7 -Too naa nuhu di laantãr ne,
wo naa Yãhã miingbãŋ
gboho!
Ye sẽ yãã, u Yãhã Mbapẽnge nuhu
yale nɔ wa,
u nuhu tii te ma mii casyar
nuhu dyaŋ,
u cafuẽ n u ya gbihi ta wa.
8 Pe kãnde wãã u cafuẽ kẽ
u n nangbãŋ nayroho le,
koo gii ke ma wãfĩĩ perper,
teele laa wee ke na ye,
ma maha n yɛhɛ palpal.»
Le nangbãŋ faafĩĩ nde, Yãhã
nawee- kasroŋ kẽ le ne.
9 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n ta pye
ma yee, n le yrũhũ, a mpãy pe
yee u Mbapẽnge casyar dir na,
poo wĩĩ n tãy. U n maha yee, a
Yãhã yẽ kaplãŋ kẽ cĩĩnde. 10 Ta
n too kãnklũy na u yaha ye, ndoo
ga u sey, u n sye ma ra pye ma
yee: «Ma'a n le pye ye! Naa
Yãhã koo sey! Yãhã tẽntẽle kẽ
ra ne ma wãŋ syi dyaŋ, tesẽ ma
Yesu kãndeyãrwai mpãy ne pe ma
cĩĩnde lii ne Yesu Crise le yar. Loo
maha ne kaplãŋ nkãy ne Yãhã Yrã
ke le nawee laam wo, Yesu wĩĩ
na.»

Yiafua wii u dugu nii nsyãnfĩĩ na

11 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ yãã
ke yãr, nsyãŋ gaa n yi, wãfĩĩ. Wii
u ba dugu nii ke na, u myaha
Kasroŋfua, maha Cĩĩndefua. U
nawee- wãsãhã ter sroŋ, u naan
miy kasroŋ myaha ne. 12 U yĩmpɛ
n yɛhɛ naa wãŋ syi. Yĩŋfua nki-
faha nkãy pye u yĩŋ na. Myaha
gaa pye ke ba yrũhũ u na, waa
sẽ ke cã mii woo ya sẽ kẽ ye.
13 Nayroho gii tuu ba le, ntɔ̃r
teebɛhɛ pye ke na. U myaha kẽ:
Yãhã Yẽ Yor. 14 Yãhãyĩŋ seraasyi
ndrey naa n taha u na. Pe seraasyi
ba dugu nsyãnfĩĩ na, ma nangbãŋ
nayrɛ le wãfĩĩ perper, teele laa
wee te na ye. 15 Yũntrũhũ gaa
naa n yi u nsyãnfĩĩ dugufua yẽ
wo fẽnfẽn. U ga ba kãntrɛ byɛ
nawee- gbã le ne. U ga ba nii pe
yĩŋ na fãnga ne. Mii pe defĩĩpii
tãhã, ma pe yĩĩ tyahangbãŋ wo
mii, u ga ba driyẽfa tãhã koo syi
Yãhã ncafũhũngbãn tyahangbãŋ
wo, Yãhã gii ke ma tãŋ kai- byɛ
fãnga ne. 16 Myaha gaa ba yrũhũ
u nayroho na, u troho ne, ma yee:
«Fãngafa byɛ Fãngafua, maha
yĩŋfa byɛ Yĩŋfua.»
17 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa yãã, tuu yir yɛr yai
laam wo. Kãnsyãm mpãy byɛ pe
naa n yir ncaha ye, u tẽnlɛhɛ n tẽ
fãnga ne te ye ma yee: «-Ye ba
yii wãã te Yãhã dingbãn na! 18 -Ye
ba yĩŋfa nakur kar kaa, naanmiy
yĩŋfa nakur kar ne, pe fãngafa
kar ne, te nsyãy kar ne, te nsyãy

dugufa kar ne, nawee- byɛ kar ne:
Yãmpa, mpãy ne pe wee yãmpa
ye, pe wãlɛ ma suhu pe kicar ne.»
19 Loo kur ye, ta n ke way-
gapyãhã wãŋ yãã, ma suhu
kãntraha yĩŋfa ne, pe seraasyi
ndrey ne, pe pe ya wãã, ma ga
naan miy u nsyãnfĩĩ dugufua na,
woo tesẽ u seraasyi ndreŋ ne.
20 Too naan wãmiy na, pe n ke
waygapyãhã wãŋ yigi, ma suhu u
kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua wii ne u
naa kangbãhã pye ke waygapyãhã
wãŋ myaha ne. Woo kẽ tuu ba
nawee- wlaŋ koo kangbãhã ngĩĩ
wãpyeŋ ne, pe n ke waygapyãhã
wãŋ puhu gbãã, ma naa ke yirfua
sey. Ke waygapyãhã wãŋ, ma
suhu u kawar Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua
ne, pe n pe miy le wãã yrãŋ
ke naangbãŋ laam wo, maha
naatarmiy ne ke wo. 21 Mpãy
pe kuee, ke yũntrũhũ n poo boo,
yũntrũhũ gii ke n yi u nsyãŋ
dugufua yɛ̃ wo. Pe kãnsyãm byɛ
n pe nakur kar kaa yai.

20

Setane pua yigi yaha dyɛ-yĩĩbua

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ waa yãã, tuu yir yãhãyĩŋ
na, ma tege n pai. Ke wuhungbãŋ
karndohopua pye u ye koho wo,
tesẽ ntẽn namingbãŋ gaa ne. 2 U
n ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ yigi, koo
kẽ ke faale nwoho ne, koo kẽ
u sãndãpee yĩŋfua ne, koo kẽ
Setane ne. U n ke pua yigi yaha
dyɛ- yĩĩbua. 3 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n
ke miy le wãã ke wuhungbãŋ wo,
ma ke yɛ̃ gbãã tã u karndohopua
ne, ma maha ke mar yigi. Loo na,
ke nwɔngbãŋ wãtrũhũ saha naa
kãntrɛ kui nawee- wlaŋ nantãŋ
ye, ke dyɛ- yĩĩbua n sya ba tã. Ke
dyɛ- yĩĩbua kur ye, ke yai ke ba
yãr yaha yalaale ya.
4 Ta n maha niisayɔ̃r raa yãã.
Mpãy pe nii te na, fãnga n wãã
pe kẽ pe naa nawee- sãhã. Ta n
maha mpãy yãã pe naa le Yesu
cĩĩnde pãã nawee- ye, tesẽ ke Yãhã
kaplãŋ ne, pe n pe boo fãnga na
loo wĩĩ na. Poo me, pe sẽ ba ke
waygapyãhã wãŋ sey ke yirfua ne
ye, pe ba sye, pe sẽ ke waygapyãhã
wãŋ puhu gbãã pe wakuhu na pe
kluɛ ne ye. Poo n yir gbã wo, ma
nii yrãŋ na, ma nii yĩŋ na u Yãhã
Yĩndefua Crise ne dyɛ- yĩĩbua.
5 Loo ne ke wãyir cir ne gbã wo.
Ma yi kãã poo na, mpãy byɛ pe bii
ku, pe saa dur ba yrãŋ na mii ke
dyɛ- yĩĩbua sẽ tã wa ye. 6 Mpãy pe
koo wãyir cir nge yir gbã wo, poo
wĩĩ n tãy. Poo saa ke tɛhɛ syãŋ gbã
ku ye. Pe ga ba nii tẽntẽ- Yãhã ye,
u Yãhã Yĩndefua Crise bya ye. Pe
ga ba nii u Crise ne kai- byɛ yĩŋ na
dyɛ- yĩĩbua.

Setane wĩĩ kua u kuãŋ ne

7 Ke dyɛ- yĩĩbua maa kua, Setane
ga yi yaha ke wuhungbãŋ wo.
8 U ga yi ga u ga kãntrɛ kui byɛ
nawee- wlaŋ, poo me pe Gɔkefa
tesẽ pe Magɔkefa ne. U ga pe wãã,
pe n naan miy Yãhã na. Pe ga
syar flã wãŋ syi, yɛ̃ wee pe na ye.
9 Pe n kãntraha byɛ gbe tã, ma pe
Yãhã nawee- gbey le, tesẽ le Yãhã
kungbãy ne, loo lii le wĩĩ n tãy
Yãhã ye. Naangbãŋ n yir yãhãyĩŋ
na, ma ba pe byɛ suhu boo. 10 Loo
na, u sãndãpee yĩŋfua wii u pe
wlaŋ naa n le kãmpee- wo, woo
n miy le wãã ke naangbãŋ laam
wo, maha naatarmiy ne ke wo. Ke
waygapyãhã wãŋ, tesẽ u kawar
Yãhã kaplãŋ tɔ̃rfua ne, poo bii cãã
miy le wa ke laam wo. Pe ga naa n
fãy ke wo yalebyɛ, wãkuayãã saa
pye le na ye.

Te kur kuɛ kasãhã

11 Loo kur ye, ta n ke nangbãŋ
niisayũhũ yãã, ke pye wãngbãŋ,
wãfigi. Wii u yai koo fla wãnii
ne, u ba tege nii ke wo. Kãntraha
tesẽ yãhãyĩŋ ne, te wĩĩ n kua kãã
te kuãŋ ne, waa sẽ maha te yãã

yãã ye. 12 Loo kur ye, mpãy pe
ku wa, ta n pe yãã, pe yir yɛr
ke nangbãŋ niisayũhũ yaha ye.
Sabar raa n yãr. Saba waa ter n
maha yãr, wii, cĩĩnde yrã yããfa
myar yrũhũ le yaha u laam wo.
Mpãy pe ku wa, pe wãlɛ, pe kicar
ne, kai- nkãy pe bii pye pe yrãŋ
cãã na, ke bii yrũhũ le yaha te
sabar wo. 13 Mpãy pe bii ku kuee
loho wo, pe n yi te wo. U gbã
yĩŋfua, tesẽ u nakur klo yĩŋfua ne,
pe n pe nawee- byɛ yi wãã, mpãy
pe bii ku wa. Pe byɛ n wãsãhã
yãã, kai- nkãy wĩĩ na pe bii pye
pe yrãŋ cãã na. 14 U gbã yĩŋfua,
tesẽ u nakur klo yĩŋfua ne, pe n
miy le wãã ke naangbãŋ laam wo,
koo gii wãfegeyãã wee ke na ye.
Koo kẽ ke tɛhɛ syãŋ gbã wãku ne.
15 Mpãy pe myar sẽ yrũhũ le u
cĩĩnde yrã yããfa saba wo ye, poo
byɛ n miy le wãã ke naangbãŋ
laam wo pe kuãŋ ne.

21

Ke yãhãyĩŋfãŋ tesẽ ke kãntrafãŋ ne

1 Loo kur ye, ta n yãhãyĩŋfãŋ
gaa yãã, kãntrafãŋ gaa ne. Ke
faale yãhãyĩŋ, ke faale kãntraha
ne, te wĩĩ ba kua kãã gbɛgbɛ,
ngaa sẽ maha pye yãã ye. Muhu-
langbãŋ loho gaa ter sẽ maha
pye yãã nantãŋ ye. 2 Yãhã
n ke kungbãy nɔ wãã, ke Yu-
rusalɛmfãŋ, ke n yir yãhãyĩŋ na
ma tege n pai. Ta n le kungbãy
yãã, pe le gbihi mii cafuɛ̃ dyaŋ pe
u gbihi, ma n gaha u ne u puai
wããsaha wo. 3 Ta n luhu yĩmbui
laa ne, le yir fãnga ne ke nangbãŋ
niisayũhũ fla na ma yee: «Le nde,
Yãhã ke niisaha ta nawee- nsoho
wo. Ke ga ba nii pe ne, pe n -sẽ nii
ke nawee-. Yãhã gɛ ga ba pye pe
ne. 4 Ke ga ba pe yĩntãm byɛ tẽn
pe kẽ. Nawee- saa ba naa n ku
nantãŋ ye, wram saa ba pye yãã
ye, miiwũn ne ye, wãfãy gaa ter
ne ye. Faale wũhũ saa ba pye yãã
nantãŋ ye.»

5 Loo na, wii u ba nii ke nangbãŋ
niisayũhũ wo, u n yee: «Yagaa, n
ga kai- byɛ ta ke n nii kafũhũ.»
Loo kur ye, ta n luhu, a n ke
kai- yrũhũ, a ke pãã mii le ga
pye koo syi. 6 Wii u ba nii ke
nangbãŋ niisayũhũ wo, u n maha
yee: «Le kua! Ndoo kẽ ke Alefa
tesẽ ke Womega ne. N pye kai- byɛ
fegbesaha na, tesẽ ndoo kẽ n ga
ba pye ke kuasaha na. Loho fãã
ma pye wii na, n ga ba plege loho
wãã u kẽ faa u n wɔ, plege loho
gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee kẽ.
7 N ga ba loo kayĩĩ nde wãã wii
kẽ u yia, ma kuee yai tãŋ le Yãhã
kãnde wo. N ga ba nii Yãhã u ye,
u n nii ra puee. 8 Ma -sẽ yee mpãy
na, pe le Yãhã kãnde wãyãr wãfãy
wĩĩ sye, mpãy ne pe Yãhã wĩĩ sye,
mpãy ne pe plaha kãmpee- wo,
naboofa ne, tyatyãhã pyefa ne,
tekãŋfa ne, mpar wãn tẽŋfa ne,
kawarfuafa byɛ ne, poo niisaha
ga ba pye ke naangbãŋ laam wo,
maha naatarmiy ne ke wo. Koo fla
kẽ ke ma pe gbã tɛhɛ syãŋ wuhu
fla.»

Le Yãhã kungbãyfuɛ̃ nayõr

9 Pe yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ kuasĩĩ
mpãy pe pye ke kur kuɛ kayĩhĩ
cãyĩhĩ kuasĩĩ ne pe koho wo, poo
nen waa n pa, maa ra pye ma yee:
«Pa, ra n ba u Yãhã Mbapẽnge
cafuɛ̃ yar ma na!» 10 U yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ n ta gbe ga yãnjruhu gaa
yĩŋ na, Yãhã Yrã Fãnga ne. U n
le Yãhã kungbãy Yurusalɛm yar ra
na. Le ba yir yãhãyĩŋ na Yãhã
tãy, ma tege ba. 11 Le naa n
yɛhɛ palpal Yãhã nayõr ne. Le
naa n yɛhɛ mii ntẽmbayõr raa ter
dyaŋ, pe n yee yaspe, kacãn wee
te dir na ye, ma nii yɛlyɛl sesantĩhĩ
dyaŋ. 12 Le kungbãy ba gbey
le ncahajruhu gaa ne, kapahayẽr
sẽnsye syãŋ ne, yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
sẽnsye syãm ne pe te kapahayẽr

sẽŋ. Pe Yiisrɛfa faale wãlɛ sẽnsye
syãm myar ba yrũhũ te kapahayɛ̃r
na. 13 Kapahayɛ̃r tãã pye yãhãyĩŋ
kuɛ ye, tãã ne yãhãyĩŋ kãmaŋ kuɛ
ye, tãã ne yãhãyĩŋ kãndigi kuɛ
ye, tãã ne yainde dyetɛr kuɛ ye.
14 Le kungbãy ncaha ba fãã nii
ntẽmbangbãy sẽnsye syãŋ na. U
Mbapẽnge tẽnlɛhɛ sẽnsye syãm
myar ba yrũhũ te ntẽmbangbãy
na te ya wuhu na.

15 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ wii u naa
n pãã ra ne, sãn kipua kãi laa pye
u ye, lii tuu ga ta u le klo tãn, te
kapahayɛ̃r ne, ke ncaha ne. 16 Le
klo wãtyĩĩ pye le wãpaha dyaŋ. U
tẽnlɛhɛ n le klo tãn u kipua kãi
ne, ma yãã le wãtyĩĩ pye kilo naha
yĩĩsyãŋ. Le wãtyĩĩ pye wãcɛŋ le
wãpaha ne, le wãjruhu ne. 17 U
tẽnlɛhɛ n maha ke ncaha bya tãn.
Ke wãjruhu pye koho wãtãn tɛhɛ
gbeeresyar, tɛhɛ resyar ne, nawee
wãtãn na. 18 Ke ncahajruhu ba
fãã ntẽmbayɔ̃r raa ne pe n yee
yaspe. Le klo pye cĩĩnde sãn klo,
ma naa n yɛhɛ palpal fãnga ne.
19 Ntẽmbangbãy rii ke ncaha ba
fãã nii te na, te byɛ pye ntẽmbayɔ̃r
rii byɛ kacãn wee te dir na ye. Ke
ntẽmbangbãŋ cir pye yaspe, koo
faa wɔ. Ke syãŋ wuhu pye safir,
koo wɔ yãhãyĩŋ wãŋ syi dyaŋ. Ke
tãã wuhu pye yagate, koo yrãhã
mii gbargbarsyoho cĩĩ dyaŋ. Ke
resyar wuhu pye yɛmɛrɔte, koo
wɔ nyɛ̃pẽŋ wãŋ syi dyaŋ. 20 Ke
bua wuhu pye wɔnise, koo pye
mii yãhãyĩŋ calɛle dyaŋ. Ke kuay
wuhu pye sahaduan, koo yrãhã
ntɔ̃r dyaŋ. Ke kuasĩĩ wuhu pye
kersole, koo pye sãn dyaŋ. Ke
kuatãã wuhu pye gbɛrile, koo
ma nnan wãŋ. Ke kuaresyar
wuhu pye topasi, koo ma sɔ̃r wãŋ
syi dyaŋ. Ke sẽnsye wuhu pye
kersoprase, koo wɔ wam dyaŋ.
Ke sẽnsye nen wuhu pye yasani,
koo pye bleble. Ke sẽnsye syãŋ
wuhu pye yamɛtise, koo wɔ kikra
wãŋ syi. 21 Te kapahayɛ̃r sẽnsye
syãŋ pye sãmuuyɔ̃m mpãy ter.
Ke naneŋ byɛ pye sãmuuyɔ̃ngbãŋ
wãŋ neŋ. Le kungbãy kãmbɛhɛ
pye cĩĩnde sãn, ma maha n yɛhɛ
palpal fãnga ne.

22 N sẽ Yãhã kangbãŋ yãã le
kungbãy wo ye. Yĩŋfua Yãhã gii ke
ma tãŋ kai- byɛ fãnga ne, koo kẽ
ke ma le kungbãy wo, koo tesẽ u
Yãhã Mbapẽnge ne. 23 Yai cãã- wĩĩ
wee le kungbãy na, yroŋ cãã- ne
ye. Yãhã nayɔ̃r cãã- le le kungbãy
wo, tesẽ u Mbapẽnge bya cãã- ma
le wo. 24 Kãntrɛ byɛ nawee- ga ba
naa n yãr pe cãã- wo, kãntrɛ yĩŋfa
ga ba naa Yãhã sey, pe pe nayɔ̃r
wãn gbe ba ke kẽ. 25 Le kungbãy
kapahayɛ̃r ga ba yãr naa n yaha
yai na. Yĩmper ke sẽ wee yãã
le kungbãy wo ye, te kapahayɛ̃r
ga yãr yaha yalebyɛ. 26 Pe ga
pa kãntrɛ kui byɛ kayɔ̃r ne, te
nangbãn wãn ne, le kungbãy wo.
27 Nawee- mpãy pe wee gbɛgbɛ
ye, pe saa yãã dye le kungbãy
wo ye, tesẽ ngii ngii ne ke wee
gbɛgbɛ ye, tesẽ tyatyãhã pyefa ne,
kawarfuafa ne. Mpãy pe myar
yrũhũ u Yãhã Mbapẽnge cĩĩnde
yrã yããfa saba wo, poo ya me pe
ga ba dye le kungbãy wo.

22

1 U yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ n lafengbãŋ
gaa yar ra na, ke loho cĩĩnde
yrã wãã nawee kẽ. Ke loho pye
yɛlyɛl sesantĩhĩ dyaŋ, ma naa n
yi ke Yãhã nangbãŋ niisayũhũ fla
wo, u Yãhã Mbapẽnge nangbãŋ
niisayũhũ fla ne. 2 Ke loho naa
n fã le kungbãy nanihi fla telai
wo. Katyigi gii ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ, te syi ma ke lafengbãŋ
ngbey sĩĩ byɛ na. Ke n sa tɛhɛ
sẽnsye syãŋ dyɛ nen wo, yrey byɛ
na. Ke wan yĩnwɛr wãã kãntrɛ
byɛ nawee- kẽ. 3 Yoosẽn saa
pye nantãŋ le kungbãy nde wo
ye. Yãhã nangbãŋ niisayũhũ ga

ba pye le wo, u Yãhã Mbapẽnge
nangbãŋ niisayũhũ ne. Pe Yãhã
tẽntẽ- ga ba naa tẽn tẽ Yãhã ye.
4 Pe ga ba Yãhã yĩntaha yãã, ke
myaha ga ba yrũhũ pe wakuhu
na. 5 Yĩmper saa ba pye yãã
nantãŋ ye, terbui cãã- wĩĩ saa ba
pye yãã pe na ye, yai cãã- wĩĩ ne
ye. Yĩŋfua Yãhã ga ba ke cãã- ta
pe na. Pe ga ba nii yĩŋ na yalebyɛ,
wãkuayãã saa pye le na ye.

Yĩŋfua Yesu wãpaŋ

6 Loo kur ye, Yĩŋfua Yesu n ta
pye ma yee: «Kaplãŋ ngĩĩ ma
cĩĩnde, pe le pãã mii le ga nii ke
syi. Yĩŋfua Yãhã gii ke n ta ke
kaplãŋ tɔ̃rfa n pãã ke Yrã Fãnga
kãmay na, ke ke yãhãyĩŋ tẽnlɛhɛ
lɛhɛ wãã, u ba ke nawee- yar lii ne
le ga dye yagaa. 7 N ga pa yagaa.
Kai- ngĩĩ ke ga dye yagaa, mpãy
pe n luhu ke kayar kaplãŋ ngĩĩ ye,
poo wĩĩ n tãy.»

8 Ndoo Nsãn, n kai- ngĩĩ yãã
yĩnde ne, ma ke luhu ndityɛ ne.
Tẽ ke yãã wa, ma ke luhu wa, ta n
too kãnklũy na, ndoo ga u yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ sey, wii tuu ke kai- yar ra
na. 9 U n sye, ma ra pye ma yee:
«Ma'a n le pye ye! Ta bya ma
Yãhã tẽntẽ waa ma wãŋ syi dyaŋ,
mii ma nampyeŋ- pe Yãhã kaplãŋ
tɔ̃rfa dyaŋ, tesẽ mpãy byɛ ne pe
n luhu saba nwo kaplãŋ ye. Naa
Yãhã koo ya sey!»

10 Yĩŋfua Yesu n maha ta pye ma
yee: «Kai- ngĩĩ ke ga dye yagaa,
ta, nawee- byɛ n ke cã. Koo kẽ ke
yrũhũ le yaha saba nwo wo. Ma
sẽ yãã, kai- ngĩĩ byɛ dyeyale gbe
taha. 11 Wii u sẽ sroŋ ye, u naa kaa
taha u napeer na. Wii u sẽ laha ye,
u naa kaa taha u pyerpeer na. Wii
u n sroŋ, u naa kaa taha u wãsroŋ
na. Wii u n laha, u naa kaa taha u
wãlaha na.

12 N nwo, n ga pa yagaa. N ga
pa dããn ne, n ba la klaha ye kẽ
yii wuhu na, kai- nkãy byɛ wĩĩ
na tee pye. 13 Ndoo kẽ ke Alefa
tesẽ ke Womega ne. Ndoo kẽ n
cãã pye, ndoo kẽ n ga pye kur
kuɛ ye. N pye kai- byɛ fegbesaha
na, tesẽ ndoo kẽ n ga ba pye ke
kuasaha na. 14 Mpãy pe laam ma
mii nayrɛ dyaŋ pe yee laha, poo
wĩĩ n tãy. Pe ga ba kãnde yãã pe
dye le kungbãy wo, te kapahayɛ̃r
ne, pe ba ke katyigi pua di, katyigi
gii ke cĩĩnde yrã wãã nawee- kẽ.
15 Mpãy pe ma kapeepyefa, poo ga
kar wãã le Yãhã kungbãy nkur ye,
poo tesẽ tekãŋfa ne, tesẽ tyatyãhã
pyefa ne, mparyahafa ne, tesẽ
kawarfuafa ter byɛ ne.

16 Ndoo Yesu, n ta yãhãyĩŋ
tẽnlɛhɛ lɛhɛ wãã, u ga kai- ngĩĩ
byɛ yar ra kãndeyãrfa yawãrfa
na. Ndoo kẽ u Dawide nwoŋ kur
waa. Ndoo kẽ u yĩŋ yɛ̃ yrompua
ne, u n yɛhɛ palpal.»

17 Le Yãhã Yrã tesẽ pe Yesu
kãndeyãrfa yawãrfa ne, pe ma
mii u cafuɛ̃ dyaŋ, pe n yee:
«Yĩŋfua Yesu, pa.» Wii ma kai-
ngĩĩ luhu, u bya yai u yee, a Yĩŋfua
Yesu u pa. Loho fãã ma wii yigi,
u pa. Loho gii ke cĩĩnde yrã wãã
nawee kẽ, wii ma pye ke wĩĩ na, u
ga ke yãã faa.

U saba kuasaha

18 Kayar kaplãŋ nkãy ke ma
saba nwo laam wo, mpãy pe ke
yãã luhu, ndoo Nsãn, n ga nde
pãã waha pe ye. Wii ma kapãn
laa le taha koo kaplãŋ ngĩĩ na,
Yãhã ga kayĩhĩ ngĩĩ byɛ le taha u
wãpẽn na, kayĩhĩpee nkãy ke wĩĩ
pãã saba nwo wo. 19 Wii ma maha
kaa yi kãã saba nwo kayar kaplãŋ
ngĩĩ na, Yãhã saa u katyipua lay
wãã u kẽ ye, katyigi gii ke cĩĩnde
yrã wãã nawee kẽ. Yãhã saa maha
ufua ta u n dye le Yãhã kungbãy
wo ye. Le Yãhã kungbãy wĩĩ pãã
saba nwo wo, ke katyigi wĩĩ bya
ne.

20 Yĩŋfua Yesu yee kai- ngĩĩ ma
cĩĩnde, u yee woo ga pa yagaa.

«Amɛn, le nii ke syi! Pa, wo Yĩŋfua Yesu!»

21 Wo Yĩŋfua Yesu u u laantãr wĩĩ pye wo byɛ kẽ.